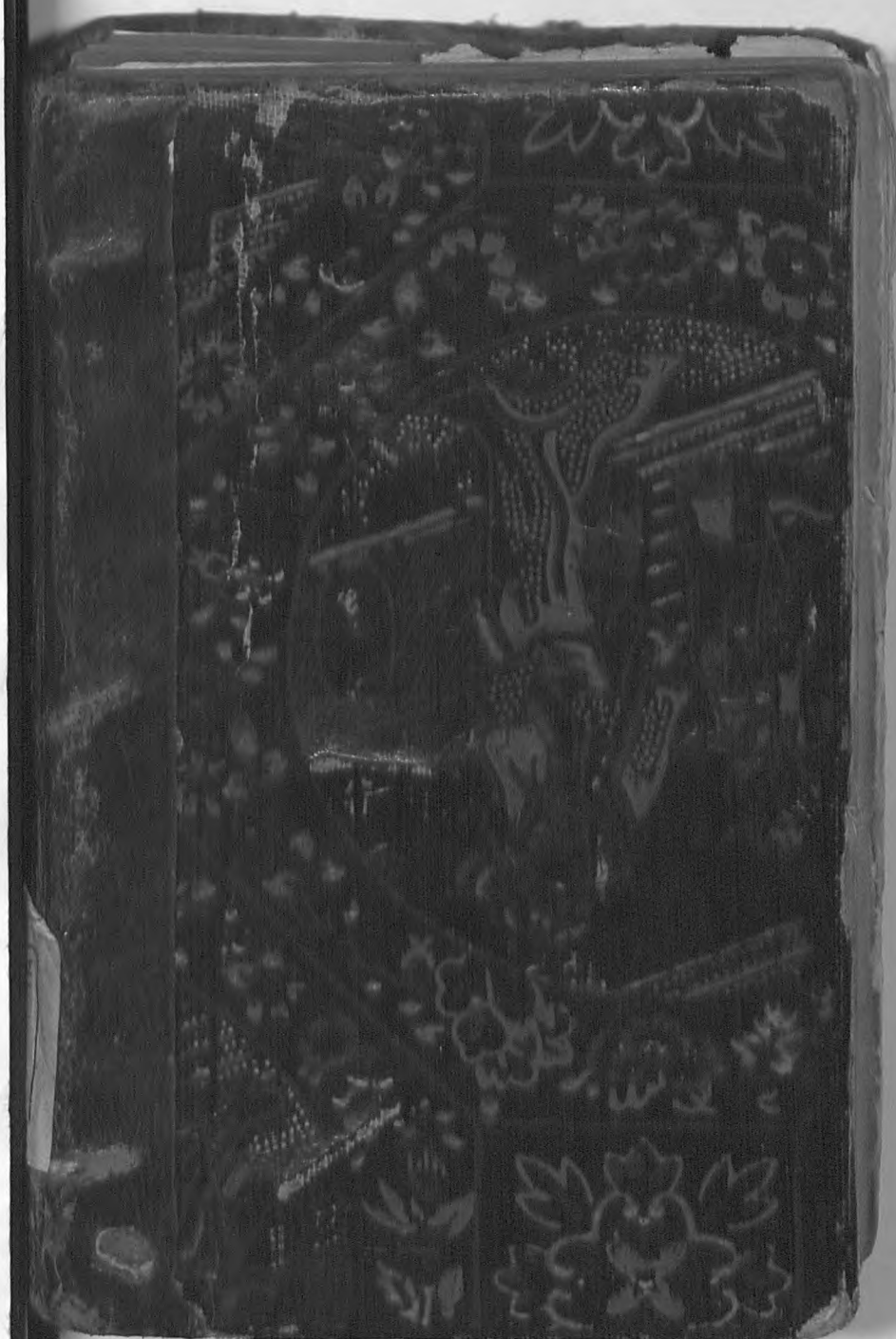

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΙΣΒΟΛΟΓΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

του

554

34.54/1963

ΑΝΔΡΑΣ

Βυμπερδάνου
Ανδρέας

1275 4 oct

1275 4 oct

1275 4 oct

1275 4 oct

1275 4 oct

1275 4 oct

1275 4 oct

1275 4 oct

20

30

40

50

60

70

80

90

100

110

120

130

140

150

160

170

180

190

200

210

220

230

240

250

260

270

280

290

300

310

320

330

340

350

360

370

380

390

400

410

420

430

440

450

460

470

480

490

500

510

520

530

540

550

560

570

580

590

600

610

620

630

640

650

660

670

680

690

700

710

720

730

740

750

760

770

780

790

800

810

820

830

840

850

860

870

880

890

900

910

920

930

940

950

960

970

980

990

1000

1010

1020

1030

1040

1050

1060

1070

1080

1090

1100

1110

1120

1130

1140

1150

1160

1170

1180

1190

1200

1210

1220

1230

1240

1250

1260

1270

1280

1290

1300

1310

1320

1330

1340

1350

1360

1370

1380

1390

1400

1410

1420

1430

1440

1450

1460

1470

1480

1490

1500

1510

1520

1530

1540

1550

1560

1570

1580

1590

1600

1610

1620

1630

1640

1650

1660

1670

1680

1690

1700

1710

1720

1730

1740

1750

1760

1770

1780

1790

1800

1810

1820

1830

1840

1850

1860

1870

1880

1890

1900

1910

1920

1930

1940

1950

1960

1970

1980

1990

2000

2010

2020

2030

2040

2050

2060

2070

2080

2090

2100

2110

2120

2130

2140

2150

2160

2170

2180

2190

2200

2210

2220

2230

2240

2250

2260

2270

2280

2290

2300

2310

2320

2330

2340

ISOCRATIS

N

ORATIONES.

Υπογραφή του Γεωργίου Φίλιππου Ηλυσίου

RECOGNOVIT PRAEFATUS EST INDICEM NOMINUM

ADDIDIT

GUSTAVUS EDUARDUS BENSELER.

Τὴν αὐθεντικὴν ἐκδόσιν τοῦ βιβλίου

EDITIO ALTERA *αὐτῆς ἀπελευθερώσας*

CURANTE

FRIDERICO BLASS.

VOL. I.

LII^{AE} IAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXXI.

1881

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

EX PRAEFATIONE

G. E. BENSELERI.

Postquam Bekkerus novum nobis dedit Isocratem, viri, qui in emendandis Isocratis scriptis sunt versati, duplicem inierunt viam. Baiterus et Sauppius Urbinatem codicem constantius etiam secuti hunc librum manu scriptum unicum fere emendationum fontem habuerunt ex eoque circiter ducentos locos a se correctos addiderunt quinque millibus a Bekkero ex eodem codice emendatis. Guilelmus Dindorfius contra in Panegyrico et ego in Areopagitico usum Isocratis et rationem dicendi ex testimoniis veterum et ipsa orationum natura et indole perspicuam potiore habuimus et inde scriptorem hic illic esse corrigendum docuimus. Baitero et Sauppio igitur summa lex in verbis Isocratis constituendis erat: sequere Urbinatem, etiam ubi ex consuetudine Isocratis aliud quid commendari videtur, mea est: sequere Isocratis usum dicendi, etiam ubi ex Urbinate aliud quid commendatur.

Isocrates autem I) τῶν φωνήεντων τὰς παραλλήλους θέσεις ὡς λνούςας τὰς ἀρμονίας τῶν ἤχων καὶ τὴν λειότητα τῶν φθόγων λυμαινόμενας παραιτεῖται, quibus Dionysii verbis adde ex Hermogene: οὐ γὰρ οὐ μόνον τὰ κῶλα συνέχεται τοῖς συμφώνοις ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ λόγος· τοσοῦτον αὐτῷ τῆς εὐφωνίας καὶ τοῦ κάλλους μεμέληκε. Ipse docuisse dicitur: δεῖ τῇ μὲν λῆξει τὰ φωνήεντα μὴ συμπλέκειν¹⁾. Ubi igitur in Isocratis scriptis hiatus restat, ibi locus est corruptus aut non Isocrateus. II) Αἱ τε παρομοιώσεις καὶ παρισώσεις καὶ τὰ ἀντίθετα καὶ πᾶς ὁ τῶν τοιούτων σχημάτων κόσμος πολὺς ἐστὶ παρ' αὐτῷ καὶ λυπεῖ πολλὰκις τὴν ἄλλην κατασκευὴν προσιστάμενος ταῖς ἀκοαῖς. — Περίοδον τε καὶ κύκλον περιλαμβάνειν τὰ νοήματα πειράται θυθμοιδεῖ πάνν καὶ οὐ πολὺ ἀπέχοντι τοῦ ποιητικοῦ μέτρου. Haec Dionysius. Ad aequabilitatem igitur membrorum et antithetorum studium animum debet attendere, qui

1) Vide plura in libro meo de hiatu scripto (Früb. 1841. 8.) p. 6—7.

Isocratis verba est restitutus. III) Ἐκλέγει μὲν εὖ πάντα καὶ τὰ κράτιστα ὀνόματα χρίσθαι· ἀπαιτῶν δ' αὐτὰ περιέργως. Omnino amat tñν λέξιν ποιικιλίαις κόσμειν¹⁾ et etiam τοὺς συνδέσμους τοὺς αὐτοὺς μὴ σύνεγγυς τιθέναι. Unde disces, Isocratem se non minus in eligendis quam in connectendis verbis diligentissimum praestitisse scriptorem. IV) Ἡ δὲ λέξις, ἣ κέχρηται, καθαρὰ μὲν ἐστὶν οὐκ ἥτιον τῆς Ἀσίου καὶ οὐδὲν εὐκὴ τιθεῖσα ὄνομα, τὴν τε διάλεκτον ἀκριβοῦσα ἐν τοῖς πάντι κοινὴν καὶ συνηθεστάτην· καὶ γὰρ αὐτὴ πέφηνεν ἀπηροχαιωμένων καὶ σημειωδῶν ὀνομάτων τὴν ἀπειροκαλίαν καὶ κέκραται συμμέτρως. Eiusdem Dionysii verba. Dialecto igitur usitata eum cum iudicio quidem sed constanter usum esse bene est tenendum. V) Ἀπαντας γοῦν [Φιλόνικὸς φησὶν] εὗρισκον τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῖς αὐτοῖς τρόποις τῆς λέξεως κειρημένους, ὥστ' ἐν πολλοῖς τεχνικῶς τὰ καθ' ἕκαστα ἐξεργαζόμενον τοῖς ὅλοις ἀπρεπῆ παντελῶς φαίνεσθαι διὰ τὸ μὴ προσηκόντως τοῖς ὑποκειμένοις τῶν ἡδῶν φράζειν. At id ipsum, quod Isocrates orationes suas ad unam speciem conformavit easdemque sententias iisdem verbis expressas saepius repetiit, ne vir criticus negligat. Poterit inde plures librariorum errores corrigere. VI) Τάξις δὲ καὶ μερισμοὶ τῶν πραγμάτων καὶ ἡ κατ' ἐπιχείρημα ἐξεργασία καὶ τὸ διαλαμβάνεσθαι τὴν ὁμοειδίαν ἰδίαις μεταβολαῖς καὶ ξένοις ἐπεισοδίοις, τὰ τε ἄλλα, ὅσα περὶ τὴν πραγματικὴν οἰκονομίαν ἐστὶν ἀγαθὰ, πολλῶ μείζονά ἐστι παρ' Ἰσοκράτει καὶ κρείττονα. Isocratem igitur, quae bene excogitaverit, etiam bene disposuisse a Dionysio docetur. Quibus Dionysii praeceptis si addideris VII) Urbinatis bonitatem, „quae tanta est, ut non solum Isocratis ceteris codicibus omnibus sed etiam aliorum scriptorum graecorum libris manu scriptis plerisque antistat milibus trecentis“ (sunt verba Baisteri — Sauppii, qui tamen ipsi in septingentis locis eius lectiones non receperunt), eas habebis leges, quas in constituendis Isocratis verbis sum secutus.

1) V. Or. V, 27. et Spengel. Συναγ. τεχν. p. 162. ex Isocr. rhet. (Dion. Longin. 21. πρόσθετος τοὺς συνδέσμους, εἰ θέλοις, ὡς ποιοῦσιν οἱ Ἰσοκράτειοι.)

Er Begecia in
26 n° 0 univ. 1916.
ΠΘ Νοβ 1799

PRAEFATIO EDITIONIS ALTERIUS.

Isocratis codicum Bekkerus docet duas familias esse, quae cum aliis rebus inter se differant, tum Antidosi aut integra aut mutila. Illius generis centulit tres codices: Urbinatem Γ, Vaticanum Δ, Laurentianum Θ, alterius autem duos, Vaticanum Α, quem iam Coraes usurpaverat, et Marcianum Σ. Urbinatis lectiones in omnibus orationibus, quae quidem in illo codice insunt, exscripsit, reliquorum quattuor scripturam supplementi vel speciminis causa in paucis tantum orationibus enotavit. Multis autem annis post ex Urbinati non paucas lectiones, de quibus in editione sua vel nihil vel falso retulerat, separatim publici iuris fecit („Abhandlungen der Berliner Akademie“ 1861, p. 1034). Tamen ne sic quidem Urbinatis copias exhaustas esse docuit R. Hercher, Epistolographorum Graecorum editor Parisinus, qui ad epistulas Isocrateas illum codicem multo cum fructu denuo diligentissime contulit. Alter autem bonae notae codex Ambrosianus E, ex quo Antidosis ab A. Mustoxyde primum integra edita est, post Bekkeri demum editionem ab aliis quoque et in aliis orationibus est collatus. Lectionem eius in Panegyrico, Archidamo, Symmachico, Trapezitico integram exhibuit Baiteriana Panegyrici editio, ex collatione maximam partem per Melchiorum Ulrichium instituta; porro ex ipsius Baiteri collatione cum in editione Turicensi passim per omnes orationes multae Ambrosiani lectiones enotatae sunt, tum in Benseleri editione altera, quae prodiiit Lipsiae a. MDCCCLIV et MDCCCLV (apud W. Engelmann), in his quinque orationibus quae ibi insunt: Panegyrico, Philippo, Plataico, Archidamo, Symmachico, omnis huius codicis varietas adiecta est. Codicis Scaphusiani Z, qui in prima tantum oratione alicuius pretii est, collatio Turicensibus editoribus praesto fuit, qui ex more suo hic illic eius lectiones indicaverunt; sed in prima oratione eius varietas integra exscripta exstat in Baiteriana Panegyrici editione. Ibidem inveniuntur copiae Victorianae, i. e. lectionis varietas a P. Victorio

in exemplari suo editionis Aldinae margini adnotata (v. Bait. Paneg. praef. p. XII sqq.): pertinent autem hae lectiones praesertim ad Panegyricum Philippum orationemque eam quae ad Nicoclem inscribitur. Denique Laurentianum Θ in Arcopagitico contulit Cobetus, quas lectiones G. A. Hirschig in Annotationibus criticis (p. 41 sqq.) in lucem protulit.

Quae cum ita sint, apparet sane multa adhuc ex libris manu scriptis, Urbinati maxime et Ambrosiano, ad emendandum Isocratem proferri posse, atque equidem, si mihi facultas eius rei fuisset, libenter et mihi ipsi et aliis ampliores copias comparassem. Sed quum rationes bibliopolae, honestissimi viri, non paterentur hanc editionem novam diutius differri, eis quae praesto erant usus sum, sperans vel sic aliquid ad hunc scriptorem emendatius exhibendum profici posse. Etenim inter omnes convenit, Benselerum, quamvis inter paucos Isocratem penitus cognitum haberet et permulta primus recte perspexisset, tamen non semper elegantiae scriptoris satis consuluisse, neque satis codicibus vel bonis vel malis diffusum esse. Nemo negabit, Urbinatis unius ope plura menda sublata esse quam per omnes coniectores umquam fieri potuisset; sed ne id quidem negari potest, et hunc codicem et Ambrosianum, qui ab eius bonitate non ita multum distat, non vulgaribus tantum vitis sed multis etiam gravioribus infectos esse. Quod quo luculentius appareat, quaedam vitiorum genera exemplis ex his decem orationibus petitis illustrabo. Peccant optimi codices vel maxime eo, quod oculo librarii ad proxima aberrante vel male addunt quaedam vel ad aliorum similitudinem corumpunt. Exempla haec sunt. Or. I, 13 νόμοις ἐμμένειν] ὀρκοῖς ἐμμένειν ΓΖ propter ὀρκοῖς ἐμμένειν quod praecedit. — III, 2 δι' αὐν] μεθ' αὐν Γ propter μετ' αὐτοῦ quod sequitur. — 57 ἐθίζετ'] διδάσκει ΓΕ propter διδάσκετε. — 58 βιβαιοτάτων] δικαιοτάτων ΓΕ propter δίκαιοι. — IV, 81 Ἑλλάδα] αὐτῶν πόλιν ΓΕ propter τὰς αὐτῶν πόλεις. — 103 ἡγεμονίας] εὐδαιμονίας Γ propter εὐδαιμονίαν. — 167 τῶν συμφορῶν] τῶν πόν συμφορῶν Γ propter τῆς πόν ἡλικίας. — V, 12 ἐπὶ γήρῳ] ἐν δυσχερείᾳ Γ γο Ε propter τὰς δυσχερείας. — 34 τῆς ὀβριμότητος] τῆς μεγίστης ὀβριμότητος ΓΕ propter τοὺς μεγίστους κινδύνους. — 49 αὐδέναι δὲ χρόνον] αὐδεῖν δ' ἡμέραν ΓΕ propter τῆς ἡμέρας. — 61 ἐπικλοῦσαν] ἐπικλοῦσαν κακῶν ΓΕ propter παρόντων κακῶν. — 62 οἰκασθε μὲν] ὄστερον περ Γ propter ἔτιον ὄστερον. — 72 ἀπέχρη δ' αὐν μοι] α. δ' αὐν ἤδη μοι ΓΕ propter αὐν ἤδη μοι. — 101 συναγωγῶν] συμπαρασκευασάμενος Γ propter παρασκευῆς. — 115 καλλίστην] καλλίστην δόξαν ΓΕ propter δόξης. — 123 ξενισσομένους] πολιτισσομένους ΓΕ propter πόλεις. — 123 αἰλλον] μόνον ΓΕ propter μόνον ἐπιχειρήσας. —

VI, 56 οὕτως ἀνάνδρως] οὕτως ἀνάνδρως ἡτηθέντες Γ, οὕτως ἡτηθέντες ἀνάνδρως Ε propter ἀπαξ ἡτηθέντες. — VII, 16 παρόντων κακῶν] παρ. κινδύνων Γ propter μελλόντων κινδύνων. — 20 κοινοτάτῳ καὶ πρασιτάτῳ] πρασιτάτῳ καὶ δημοσιτάτῳ Γ propter ὀνόματι. — VIII, 4 τοῦτοις] τοῖς τοιοῦτοις ΓΕ propter τοῖς τοιοῦτοις. — 128 ἀνῆγαγεν] ἀνῆγαγεν ΓΕ propter διεννηόσασιν? — IX, 22 τῆς δὲ δώμης τοῦ] τ. δ. δ. ἀπαντας τοὺς ΓΔΕ propter τοῦ δὲ κάλλους ἀπαντας τοὺς. — X, 16 τὴν ἀρχὴν] τοιαύτην Γ propter τῆς αὐτῆς ταύτης vel τοῦ γένους αὐτῆς. — 26 ὕστερον τὸ γένος] ὕστερον χρόνῳ τ. γ. ΓΔ propter τοὺς αὐτοὺς χρόνους τὸ τέρας. — 62 θεὸν] θεὸν αὐτὸν ΓΔ propter μόνον αὐτόν. — Adde quae male omissa sunt, vel propter ὁμοιοτέλετον (qua re nihil in omnibus libris frequentius) vel aliis de causis: III, 30 ταύτων Γ omisso τῶν ἰδεῶν, IV, 187 παρόντι καὶ ΓΕ pro παρόντι καιρῷ καὶ, VI, 59 μάχεσθαι Γ pro μέχρι θανάτου μάχεσθαι, X, 26 δώμη Γ pro δώμη καὶ τάλμῃ. — In oratione altera § 5 pro verbis εἰς τὰς . . δυναστείας corrupte exstat in Γ: πρὸς τοὺς τὰς . . δυναστείας ἔχοντας; III, 57 παιδαρχεῖν habent ΓΕ, βασιλεύεσθαι deteriores, cuius verbi explicatio videtur παιδαρχεῖν. In Philippo § 71 lectionem codicum ΓΕ τιμὰς μεγίστας nemodum vulgata τιμὰς ἀνεξελείπτους potiorem habuit. Adde ex Areopagitico: § 30 κινεῖν vulg., ποιεῖν Γ, quod sensu caret; 33 ἐνδον ἀποκιμῆτων vulg., οἰκοι κειμένων Γ (οἰκοι etiam Ε), quas inter lectiones optio haud difficilis est. Neque minus explicationis speciem habet quod ibidem § 61 exstat in ΓΕ ἀρχόντων pro ἀρχῶν. Quid μεγαλόφρων, quod in Euagora 46 exhibent ΓΔ pro τυραννικός? — Neque id minimi faciendum, quod exiguae voces quales sunt vel articuli formae vel μὲν καὶ τε παρ, saepius in optimis codicibus male omissae sunt. Articulus deest in Γ V, 79; X, 50; XI, 31; μὲν omittitur IV, 61 (prΓ), 187 (ΓΕ); V, 10 (Γ), 89 (ΓΕ); VII, 8 (ΓΕ), 74 (Γ); VIII, 83 (ΓΕ); καὶ V, 49 (τῆς τρυφῆς τῆς ἡμέρας Γ, τῆς ν. καὶ τ. ἡ. ν., καὶ τ. ν. καὶ τ. ἡ. Ε), 79 (Γ), 99 (Γ); VII, 20 (Γ); IX, 80 (ΓΔ); X, 26 (Γ); παρ VII, 14. Itaque quamvis in rebus minutis, ubi sententiae neutro modo damnum fit, auctoritatem optimorum librorum in universum sequendam esse consentaneum sit, tamen sciamus oportet, hac ratione saepissime quidem menda tolli, nonnumquam vero inferri.

In ea autem re a Benselero mihi discedendum putavi, quod ille in praefatione lectiones suas ceterorumque maluit per capita quaedam digerere quam continuo exponere. Vellem mihi licuisset sub una quaque pagina quae adnotanda viderentur subicere, sicut in Hyperidis Antiphontis aliorumque orationibus feci; quod cur in Isocrate fieri non potuerit ratio in promptu est. Enotavi autem lectiones Urbinatis Ambrosiani-

que omnes quae mihi innotuerunt, eis tantum omissis quae ad scribendi loquendive magis rationem quam ad sententiam pertinent (quales sunt *ἐν — ἦν — ἐάν, ἡδυνάμην — ἐδυνάμην*), vel in quibus codicum nulla omnino auctoritas est (sicut *αὐτοῦ — αὐτοῦ*); ceterorum codicum varietatem minus curandam putavi, nisi quod de vulgata lectione eadem quae Bekkerus rettuli. In formis autem vocabulorum quales modo significavi Bense-lerum plerumque secutus sum, etiam si quid non prorsus mihi probaretur; nolui enim nimis multa mutare, atque scienter illum in his rebus esse versatum non est quod moneam. In ceteris non raro ab eo digressus sum, adeo ut non multo minus trecentis locis haec editio altera a prima differat. Coniecturas sive meas sive aliorum non ita multas sed tamen aliquas recepi, aliquanto plures in adnotationibus apposui. Editionibus quae post Benselerianam prodierunt usus sum hisce:

R. = Rauchenstein (Panegy. Areopag., ed. IV 1874).

Schn. = Otto Schneider (Demon. Euag. Areop., Panegy. Philipp., ed. II 1874. 1875).

M = E. Mehler (Paneg. Areop., 1861).

J. E. Sandys (Dem. Panegy., 1868).

Commentationes autem virorum doctorum quibus usus sum has nemo.

Cobet (Cob.) scripta, multas passim coniecturas in Iso-
cratem factas continentia. — R. Enger, ad Panegy. § 64
(Philol. XXVI [1867] p. 711). — F. K. Hertlein (N. Jahrb.
1874, p. 18). — G. A. Hirschig (Hi.), Annotationes criticae,
Traiecti ad Rh. 1849. — G. Jacob (N. Jahrb. 1874 p. 157). —
L. Kayser (K.), qui editiones Rauchensteini et Schneideri
recensuit in Annal. Heidelberg. 1855, p. 619 et in Annal. Fleck-
eiseni (N. Jahrb. 1856, p. 356). Eius palmaria exstat con-
iectura Symm. § 36. — Fr. Ritschl (Rh. Mus. XXIII [1868]
p. 690), qui de loco Paneg. § 97 bene meruit. — H. Sauppe
in Symbolis ad emendandos orat. Atticos (Götting. 1873/4). —
H. Usener in Lect. Graecis (Rh. Mus. XXV [1870] p. 592).
De siglis codicum supra expositum est; unum moneo, quod littera
v. plerumque significatur vulgata lectio ea quae ante Bekkerum
fuit quaeque ab eo ope Urbinatis codicis sublata est. Itaque
nisi quid aliud enotatum est, intellegendum est Urbinatem
Ambrosianumque, quatenus accurate cognitum habemus, eam
lectionem praebere quae inter verba scriptoris legitur.

Or. I. Inscr. ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΝΙΚΟΝ Γ Bk.: πρὸς Δ.
παράνεσις v. — 1 μεγάλην τὴν διαφορὰν Schn. — ὁ πᾶς] ἅπας
Z. — 2 ὅμᾶς E Turr. (Cor.): ἡμᾶς (ΓZ) v. Bk. — εὐνοίας
ΓZBk.: φίλᾶς v. — 3 ἄλλους om. Z. — σὺ μὲν ἀμὴν φιλο-
σοφεῖς v. — ἐπιχειροῦσι ποιεῖν EZ. — 4 λόγον μόνον v. Ba.:

om. μόνον ΓΖ Bk. — οἱ δὲ καὶ τὸν v. — 5 ἔργων num delendum? cf. 2, 2. 8, 62. — 6 ἀνάλωσεν EZ v. — ἔβλαψε] ἐλυμήνατο γρ ΓΖ Turr. — 7 ἐν ταῖς διανοαῖς v. — 8 δόνασθαι om. Z. — 9 σοι om. Z. — ὑπέμεινεν] ὑφίστατο corr. ΓΖ Dd. — ἀπήλανε v. — 10 αὐτοῦ E Bait. Turr.: αὐτοῦ Z, αὐτοῦ (Γ) v. Bs. — φιλόκαλός τε ἦν v.: om. τε ΓΖ Bk. — γένει Z Turr.: τῷ γένει ΓΕ v. Bs. — 11 πρὸς δὲ ΓΕΖ Turr.: πρὸς δ v. — γιγνόμενον Turr., γινόμενον EZ Bs.: τινόμενον Γ, γενόμενον v. — 12 ἡγοῦμαι Z. — ἐνέμιλλος ci. Schn. (ell. 6, 68. 10, 23 al.). ἐφάμ. — οὐ δυνατόν EZ Turr.: δυνατόν Γ, ἀδύνατον v. — δοκεῖς (ci. Bk.) Turr.: δοκοῖς v. Bs. — 13 τοῖς νόμοις] τοῖς ὅροις ΓΖ Bs. — 14 τοὺς ἑαυτοῦ ex Stobaeo (79, 36) Bs. — ὡρίεσκον ΓΕΖ Turr.: ὡγ. συμφέροντα v. (ὡγ. [συμφ.] Dd.). — ἐπιτυγχάνοις v. — λήγεις Z. — 15 ταῦτα om. Z. — κοσμεῖσθαι scripsi, deleteo simul quod praecedit κόσμον: κρατεῖσθαι (κατακοσμεῖσθαι Strangius). — 16 συνειδήσεις ΓΕΖ Stob. 24, 9 Dd.: γε συνειδ. v. — 18 ταῦτα διαφύλαττε ΓΕΖ Dd.: διαφύλαττε. — ἐπιστήμαις] ἐπιμελείαις Wyttenbach. — μαρθάνειν λαμβάνειν v. — 19 κτημάτων] χρημάτων ΓΖ Bs. — τὰς post μηδὲ om. Z. — 20 τῷ λόγῳ δ' scripsi: τῷ δὲ λόγῳ. — ἀπεχθῆσσι Cob.: ἀπεχθῆς ἔσει. — 21 δύναιο v. — πρὸς ἑαυτὸν ΓΕ Turr.: πρὸς αὐτὸν v., πρὸς σεαυτὸν Z Bk. (ἢ περὶ αὐτ. ἄλλ. 8. ἄξ. Stob. 5, 58). — πονηροῖς ΓΕΖ Turr.: λυπηροῖς v. Stob. — καὶ σεαυτὸν v.: καὶ αὐτὸν ΓΕ Turr., καὶ αὐτοῦ Z Stob. Bk. — 24 πρὶν ἐὰν Γ. — προτέροις Z. — γενήσονται Cor. Cob. Hl. — δεόμενος τὸ codd. Turr.: δεόμενός του Cor. Bk. — 25 τυχὼν δὲ] τυ syllabam a corr. habet Γ. — μᾶλλον τὸν τρόπον αὐτῶν v. — βασανίζομεν] δοκιμάζομεν v. — οὕτω δ' ἄριστα v. — προσομένης ΓΕΖ Dd.: περιμένης v. — 26 εἶναι ante νόμους add. ΓΖ Bk. — ἀντοχοῦσι μὲν EZ Bs.: ἀτ. μὲν τοῖς φίλοις v. — 27 post ὑπαρχόντων in Γ litterae III vel IV deletae sunt. — μὲν post ἀποδαχόντων add. Γ Bk. (om. etiam Stob. 92, 12). — 28 ἀν καὶ μὴ κτήματα, et deinde κτεῖσθαι (κεκτηῖσθαι Stob. 94, 19) μόνον δυναμ.? — ἴνεκα v. — ὁδῶς ἐκτίσαι om. δύνασθαι Stob. 94, 20. — 29 βέλτεστα EZ Bs.: βελτίω Γ Stob. v. — ἀρίστον Cob. — κακοῦς ΓΕΖ Turr.: τοὺς κακοῦς v. — 30 πιστεύοντας] πιστιύοντας v. et A Stobaei (14, 15). — φανυλότερόν σοι χαρίζ. v. — σεμνός τε καὶ ὑπεροπτικός Z. — 31 πρὸς πάντα v. Bs.: πρὸς πάντας ΓΖ Bk. — φιλόνομος Z v. — παρὰ . . παρὰ ΓΕΖ Turr.: περὶ . . περὶ. — 32 ἀποβάλλουσαι v. — διαμαρτάνοντα τῶν εὐθηνόντων Z v. — 33 ὧν . . τούτων] ὧν . . ταῦτω nig Z v. — ἀπαγγέλλοντας Cor. Cob. Hl.: ἀπαγγέλλοντας. — γὰρ φίλος μὲν ΓΖ Bk.: μὲν γὰρ φ. v. — 34 βούλει v. — ἄλλοτρίον του πρ. Schn., om. τοῦ Z. — διὰ νοικαν Priscian. XVIII, § 158. 185 Bs.: γνῶσαν ΓΖ Bk., γνῶσιν v. — 35 ὅταν δὲ ὑπὲρ v. — τῶν σεαυτοῦ Z v. Bs.: σεαυτοῦ

Γ Bk. — συμβούλω χρῆσθαι ΓΖ Bk.: συμβουλευέσθαι v. — πῶς ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ διὰ κ. quidam l. mss. ap. Cor., qua lectione hiatus tollitur. — καυῶς] φάβως Suidas gl. φάβλον § et Ἰσοκρ. 3. — οὐκείων ΓΖ Bk.: ἰδίῳ v. Suid. — οὕτω δ' οὐτως? cf. 25. — παροξυνθείης βουλευέσθαι Z. — 36 βεβαιότερον Cob. — τὸν ἐκείνου τρόπον Z. — 37 ὃν γὰρ ἐκείνος Z. — nonne τῆς τῶν κοινῶν ἐπιμελείας? Cf. 7, 25. — οὐλίπερ v. Bk.: οὐα ΓΖ pr E Bs. — 38 δυνάμενον v. ante Cor.: δύνασθαι ΓΖ Cor. Bk. Cf. 2, 13. — τὸ ἴσον] ex usu Isocratis ἴσον scribendum est, cf. Schn. — ἔχων (Valeken.) ΓΖ Bk.: ἔχειν v. — δοκῆς ἄγαν ὀρέγεσθαι Z, δ. γ' ἂν ὀρ. v. l. ap. Cor. — τὸ δὲ Schn., τὸ δὲ vel τὰ δὲ pr Γ: ἡ δὲ v. — καὶ τοῖς φάβλοις Cor. coll. 2, 32; [Dem.] Erot. 39. — τούτου ΓΖ Dd. Turr.: ταύτης v. — 40 τῷ σώματι μὲν scripsi (cf. 2, 16. 4, 115. 7, 44. 8, 121, Schn. ad Areop. 44): τῷ μὲν σώματι ΓΖ Bk., τὸ μὲν σῶμα v. — τὴν δὲ ψυχὴν v. — 41 ἐρεῖν ΓΖ Bk.: λέγειν v. — αἰγῆς] σιωπῆς Stob. 34, 6. — 42 νόμιζε. — περιλλυπος post διανοίας § 41 habet Γ. — λυποῦ δὲ ΓΖ Bk.: καὶ λυποῦ v. — 43 καλῆς τῆς δόξης (i. e. καλλίστης δ.) Z. — ἡ φύσις om. ΓΖ pr E Turr. — 44 συμβουλ. μετ' εὐνοίας v. — τὰ λοιπὰ μὴ παρ' ἐτέρου v. — ἂν ἂν ἔχω v. — 45 ἄλλην παιδείαν ΓΕΖ Turr.: ἄλλην σου παιδείαν v. — 46 παροξυνθείη Γ. — ὀρέγεσθαι mg Γ γρ E Turr.: ὀρεχθῆναι v. Stob. 5, 55. — ἡδονὰς ἐκ ΓΖ Stob. Bk.: ἡδ. τὰς ἐκ v. — γνησίας Cor. — 47 πρότερον] πρῶτον v. — ἐλυπήθησαν ΓΖ Bs.: ἐλυπήθημεν v. — διὰ τὰ πράγματα ΓΖ Bs. — ἐνεκα v. Bs. — 48 ἐνθ. δὲ διότι v. ante Cor. — ἡ v.: διὰ τὸ ΓΖ Bk. — φήσαντας ΓΕΖ Turr.: φέσκοντας v. — 49 μόνω v. — ἡ ποὺ τοὺς v. — φάβλους ci. Bait. (coll. 4, 138. 8, 24, 15, 33. 70. epist. 2, 15): οὐ φάβλους. — φήσωμεν Γ Bs. — 51 δεῖ Γ Bs.: δεῖ Z, χρῆ v. — χρωμένους Γ Bs., χρωμένους Schn. — 52 ἀφ' ἑκάστων mss. Augeri. — βέλιστα ΓΖ Bk.: χεῖραι v. — δεῖ Γ Bk.: δεῖ Z, χρῆ v. — κρατήσαιεν Z. — subser. Γ πρὸς δημότικον. ἅμα τῷ ἐταίρῳ εὐστάθειαι.

Or. II. Inscr. ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΚΛΕΑ Γ Bk.: πρὸς Νικοκλέα περὶ τοῦ βασιλεύειν ἢ περὶ βασιλείας v. — §. 1 ὑμῖν τοῖς βασιλεύουσιν v. — τῶν ἄλλων Γ Bk.: ἄλλο v. — 2 ἡγησάμην δ' Γ E Turr.: ἐγὼ δ' ἡγησάμην mg ΓΖ Bk. Bs.: ἐγὼ δ' ἡγησάμην v. — ταύτην καλλίστην γενέσθαι v. — ἔργων om. Γ E; itaque fort. etiam ἐπιτηδεύματων delendum, cf. 8, 62. 1, 5. — διοικῆς libri praeter Γ Turr.: διοικῆς Γ, διοικῆς Bk. — μάλιστα Γ Bk.: καὶ μάλ. v. et Stob. 49, 25. — βουλευέσθαι τὴν ἡμέραν scripsi cum Stob.: τὴν ἡμ. βουλευέσθαι Γ Bk., ἀγωνίζεσθαι τὴν ἡμέραν v. (v. § 11). — 3 τινὲς καὶ τῶν ποιητῶν v. —

4 μάλλον ἰδεῖ τῶν ἄλλων παιδεύεσθαι v. et Stob. praeter cod. A, qui cum Γ consentit. — κατασταθῶσιν v. Stob. — οἱ μὲν γε πλ. Stob. A. — οὐ πλησιάζουσιν αὐτοῖς Γ et Stob. cod. A. — 5 εἰς τὰς . . . δυναστείαις v. mg Γ: πρὸς τοὺς τὰς . . . δυν. ἔχοντας Γ. — ἄπαντας v. — ὁρᾷ Γ Bk.: εἰρησά v. — χορὴν Γ Bk.: χορὴν Bs., ἐχορὴν v. — 6 τὴν ante πρᾶξιν add. Γ Bk. — καθόλου v. — 7 μετὰ μέτρον Γ Bk.: ἐμμέτρων v. — πεποιημένων et συγγεγραμμένων Hirschig. cf. 15, 45. — 8 ἀλλὰ καὶ τὸ γε v. — τρυφετεῖν τὰς μοναρχίας Cob. parum recte, nam in verbo τρυφετεῖν inest vituperandi notio, cf. 4, 130. — μόνους v. — ὀνήσει Γ Bk.: ἀφελήσεις. — αὐταῖς v. Bs. — 9 ἐν κεφαλαίοις τὴν Γ Bk.: τὸ κεφάλαιον καὶ τὴν v. — περὶ τῶν μερῶν Γ Bk.: περὶ τῶν λοιπῶν mg Γ, περὶ τῶν ἄλλων μερῶν v. — πόλιν τε δυνε. v. Bs.: ipse malim πόλιν δυνε. τε. — τὰ καθ' ἑαυστην ἡμέραν συμπιπτοντα v. — 10 βουλευομένων ΓE Turc.: βουλευσομένων v. — ὅλας περ ἂν v.: om. περ Γ Bk. — 11 ἀσκητῶν Γ Bk.: ἀθλητῶν v. — βασιλεύουσι mg ΓE Bs. (cf. § 32; 3, 29): βασιλεύου. — περὶ ὧν Γ Vict. Bk.: ὑπὲρ ὧν. — ἀγωνίζεσθαι τὴν ἡμ. v. Bs.: τὴν ἡμ. ἀγωνίζ. Γ Bk. — 12 ἔχειν δόναμιν v. — malim ἄλμα. — μέλιστα δυναμένης Γ Vict. et v. praeter Cor.: δυναμένης Bk. — 13 ἄλλων] ἀπόντων mg Γ. — τῶν εὐδοκιμούντων] εὐδοκιμούντων καὶ pr Γ. — μεγίστων] μεγίστων mg Γ. — ἀνταγωνιστὴν v. — 14 inde a μέλιστα δὲ usque ad βελτίω τούτων § 39 magnam partem recepta sunt in Antidoin (§ 73); sed in Γ ibi dumtaxat prima et extrema verba exscripta sunt. Prima (14) isam § 72 paullum immutata leguntur. — ἄγνωσαν Γ pr E hic et ΔEΘ Ant. 73 (non item 72) Bs.; def. ἀνοϊαν K. propter ἀνοητοτέρους. — αὐτοῦ Dd., αὐτοῦ Γ pr E' (= E hic) et Δ'E'Θ' (= in Antid.) Turc.: αεαντοῦ v. (αὐτὸς αὐτοῦ Cob.). — 15 τῶν δεόντων ποιήσιν ΓΔ'E'Θ' Bk.: ποιήσιν τῶν δεόντων v. — 16 θραπεύουσι v. hic. — μήτε τὸν ὄχλον ὑβρίζειν v. hic. — ἀδικηθήσονται v. — 17 ὁρθῶς Γ Vict. Δ'E'Θ': καλῶς v. hic E'. — ποιήσουσι v. et Ant. Θ. — κειμένοις pr Γ Bs.: κειμ. νόμοις v. — 18 προθύμως v., προθυμοτέρως Θ Ant. — περὶ γε τῶν αὐτῶν v. hic. — ἐμετακινήτας v. hic. — τοὺς καλῶς κειμένους del. K. — 19 οἴκει — καταλείψεις cum absint ab Antid., uncis inclusit Bs., eadem ratione etiam in ceteris locis huius orat., quae illic omissa sunt, servata (cf. Bs. de hiatu p. 37—39). quem contra dixit Brückner (Progr. Schweidnitz 1862); cf. etiam meum librum „Att. Bereds.“ II p. 248 f. — οἴκει Γ Bk.: διαίκει v. — ἐνδείκνυσαι ἐν μηδεμίᾳ v. — καὶ τῷ κάλλει τῶν κτην. Dobrneo scholion videntur ad τοῖς προκτιν. adscriptum. — 20 τὰ πρὸς Bk.: τὰ μὲν πρὸς ΓE'Δ' Turc., τὰ περὶ v. — δὲ post ἡγοῦ om. pr Γ. — τοῦτ' εἶναι θῆμα κάλλ. v. hic, τοῦτο θ. κ. εἶναι E'Θ'. — τίμα usque ad 21 βασιλ.

ἐστὶ om. Ant., uncis incl. Bs. — τῶν φίλων Γ Bk., τ. τιμῶν v., ego circumscripsi. — ἀληθείαις αὐταῖς Γ Bk.: ἀληθεστάταις. — 21 διασῶζειν v. — πολιτικῶν Γ Bk.: ἰδιωτῶν v., ἰδίων Vict. — καὶ post νόμιζε add. Γ Bk. — δαπανῶντας Γ Bk.: δαπανωμένους v., δαπανωμ. ἀπὸ τῶν ἰδίων mg Γ Vict. — 22 μᾶλλον ἢ Δ²E²Θ² cum Harl. et Augeri R Turr. (Cor.): ἢ v. et App. Stob. p. 77. — ἀπασι usque ad 23 ἀμαρτανόμενον om. Antid., uncis incl. Bs. — 23 πολλοὺς add. Γ Bk. — ἐξαίρει Γ Bk.: ἐξαίρου v. — περιδεεῖς . . τοὺς . . ἀδικοῦντας Γ Bk.: περιδεῖς . . τοῖς . . ἀδικοῦσιν v. — 24 malim τῇ χαλεπότητι. — ἄμεινον ἑαυτῶν σε Γ Δ²E²: ἄμεινόν σε v. — μὲν ἴσθι Γ Δ²E²: γίγνου v. (πολεμικὸν μὲν εἶναι χοῦ . . εἰρηνικὸν Θ²). — οὕτως usque ad 25 ἐπιχειρῶσιν om. Ant., uncis incl. Bs. — ἑαυτῶν Γ Turr.: σεαυτῶν. — 25 φιλονέκει scripsi: φιλονέκει. — περὶ ὧν . . μέλλοι Γ E Turr.: περὶ ὧν ἂν . . μέλλῃ v. (π. ὧν . . μέλλει ci. Turr.). — νόμιζε Γ Bk.: εἶναι νομ. v. — καλῶν Γ Vict. Bk.: μετρίων v. — 26 καὶ νόμιζε . . ἀνυχῆς om. Ant., uncis incl. Bs. — καὶ καύτας add. Γ Bk. — ἀρεῆς Γ Bk.: ἀρχῆς v. — ἀνυχῆς Γ Bk.: ἀπορῆς v. — 27 ἀκριβεῖς . . πράξασιν om. Ant., uncis incl. Bs. — πλησιάζαντες Γ Bk.: πλησιάζοντες. — εἶναι post χωρμένοις add. Γ Bk. (Cor.). — 28 ποιῆς ἢ λέγῃς Stob. 48, 30. — ἄκουε . . λέγων om. Ant., uncis incl. Bs. — τοὺς τε λέγοντας Γ Stob. 48, 33 Bk.: τοὺς λέγοντας. — 29 ψευδῶς om. E²Θ² et Stobaei (48, 34) A Trinc. — αἰσπερ ἂν τοὺς v. hic. — ἢ τῶν Γ Δ² Bk.: ἢ καὶ τῶν v. (E²Θ²) Stob. 48, 35. — μηδεμίαν . . ἀλλ' om. Ant.: quominus uncis adderet errore praetermisit Bs., v. eius praef. XXXVI, 5. ἀλλ' delendum esse ipso conieci Ath. Ber. II, 250, 2. — ἔθιζε σπαντὸν ἐπ' ἐκείναις Ant., quod prob. Bs. — χαίρειν διατελεῖν mg Γ mg E² γρ Δ². — 30 νόμιζε . . σπουδαῶζον om. Ant., uncis incl. Bs. — 31 βασιλεῖς Γ Δ² Turr. — ὅλης om. Stobaei (48, 37) A Trinc., post ἡθος habet B. — γεγεννημένους E²Θ². — σὴν ἐπιμέλειαν om. pr Γ. — 32 φανόλοις Γ Δ²E²Θ² Bk.: τοῖς φανόλοις Stob. 48, 38 v. (cf. 1, 38). — τρύφα . . (35) βουλεύσει om. Ant., uncis incl. Bs. — ἐσθήσειν Γ. — βασιλευντας Γ Bk.: βασιλέας v. — 33 ἀμαρτήμασι Γ Bk.: τοῖς ἁμ. v. — κράτιστον μὲν γὰρ Γ Bs.: κρ. μὲν v. Stob. 48, 39. — μᾶλλον ἢ πλεονάζειν Stob. — ὑπεροχαῖς Stob. — ἐνεοῖσιν Γ Bk.: ἰσχύουσιν v. cum Stob. — 34 τῶν προσκυμμάτων Γ Bk.: προκμμάτων. — ἐκατέρω Γ Bk.: ἐκατέρω v. — 35 ἀκριβῶσαι βουλήθης Γ Stob. 48, 40: ἀκριβῶς εἰδέναι βούλει (βούλη Cor.) v. — βασιλεῖς Γ E Turr. (Bs.). — μέτιθι μετατίθει Γ. — δυνασθαί σε] ἄμεινόν σε Stob. — τυράννοισ ἀπ' αὐτῶν Γ E Bs. rectius verba ἀπ' αὐτῶν post ἄμεινον inserantur. — περὶ τῶν Γ Bk. cum Stob. Δ.: καὶ περὶ τῶν v. (Stob. v.). — 36 τινὰς ἐθέλειν Γ Δ²E²Θ²: ἐθέλειν τινὰς v. — βασιλεῖς Γ E¹ Turr. — καὶ σπαντῶ Γ Δ²E²Θ²: σπαντῶ

v. hic. — τεθνάναι καλῶς E²Θ² Bs.: καλῶς τεθνάναι (ΓΔ²) v.
 hic. — 37 πράξεις ΓΔ²: πράξης E², ποιῆς Θ², ποιήσεις v.
 hic. — ἄπασαν ἄμα ΓΔ²E²Θ²: ἄμα πᾶσαν v. hic. — θνήσκου
 Γ (Ant.) Bk.: θνήσκου μὲν v. hic (θνήσκου τοῦ mal. Bk. K.). —
 ἔνυχες ἀθανάτου δὲ ψυχῆς v. hic. — τὴν μνήμην (γνώμην
 errore Bk.) ΓΔ² Bk. — 38 τοῖς αὐτοῦ παισὶν ΓΔ²E² (E² αὐ-
 τοῦ) Bk.: τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ v. (τοῖς π. τοῖς αὐτοῦ συμβ.
 ἂν Θ²). — χρόν . . βελτίω τούτων] haec in Antid. post μεγά-
 λων λέγοντας (39) posita sunt. cf. Att. Ber. II, 250, 5, Bs. au-
 tem secutus Ant. ad extremam § 39 (post ἐπισταμένους) illa
 verba transposuit, eis quas interiecta et in Ant. omissa sunt
 (μηδὲ τοὺς . . ἐπισταμ.) uncis inclusis. — 39 μεγάλων Γ² Bs.:
 μεγίστων. — 40 θανάσεως Bs. ex cl. Baiferi (qui cf. I, 44,
 5, 1. 81. 116. 115. 50. epist. 1, 9. 4, 13. 7, 12. 9, 12): θανά-
 σεως. — λεγομένων Γ Bk.: εἰρημένων v. et 1, 44. — παρέλα-
 θεν Γ Bk.: διέλαθεν v. et 1, 44. — ἄλλων Γ Bk.: ἰδιωτῶν
 v. — οἱ δ' αὐτοὶ Γ Bk.: ἐντα δ' αὐτοὶ v. totus locus mihi
 graviter corruptus videtur; fort.: . . πληθος πολλοὶ κ. τ. ἄ.
 κ. τ. ἀρχ. τὰ μὲν τι . . τὰ δ' ἀκ., τὰ δ' . . τὰ δ' αὐτοί. —
 41 τούτοις ΓΕ Bs.: τοῖς περὶ v. sed recepte lectione optima-
 rum codd. aut cum Sauppio τοῦτ. τοῖς περὶ τ. ἐπ. scribendum
 erat, aut haec τῶν ἐπιτ. delenda; ipse hoc praetuli. — ἔξασιν
 εἰπεῖν Γ Bk.: ἔστιν εἰρεῖν v. — χαριέστατον Γ Bk.: εἶναι χαρ.
 v. — πλείστα scripsi: τὰ πλείστα. — 42 πεπόνθασιν Γ Bk.:
 ταῦτ' πεπ. v. — ἐπαινοῦσι . . συνεξαμαρτάνουσιν Γ Bk.: ἐπ.
 μὲν ἅπαντες, πλησιάζειν δὲ οὐ βούλονται ἀλλὰ μάλλον ἀφροῦν-
 ται συνεῖναι τοῖς ἐξαμαρτάνουσιν v. — 43 γεγενῆσθαι συμβού-
 λους Γ Bk.: συμβ. γεγενῆσθαι v. — 44 ἐνέλεξε τῶν Γ Bk.:
 ἐκλ. καὶ τῶν v. — ἐσπούδασαν] ἐσπουσαν Γ. — 45 τὰς ante
 τῶν ἀνθρ. add. Γ Bk. — θερμύτων ΓΕ, quod bene tueretur
 Cob. ad ὀργιστοφρίαν referens: μεθιμύτων v. — καὶ φιλο-
 πόνοις εἶναι Γ Bk.: εἶναι καὶ φιλ. v. — 46 εἰρημένοις Γ Bk.:
 εἰρ. λόγοις v. — 47 ἢ ante λουδοσύντας add. Γ Bk. — δ' οὐ
 καθ' ἀπάντων Γ Bk.: δὲ ταῦτα οὐ κατὰ πάντων v. (cf. 8, 56). —
 48 ἀμύλλας Γ Bk.: ἀμ. ἀχθονται v., ἀμ. ψυχαγωγούνται mg. A
 Cor. Bs. (v. § 49). — 49 τοὺς ante τῶν ἡμιθ. add. Γ Bk. —
 ἀκουσὰς ἡμᾶς . . θνατὰς Cob. — γενέσθαι Γ Bk.: γεγενῆσθαι
 v. — τὰ δὲ τοιαῦτα λευτερόν Γ Bk.: ἐκείνα δὲ γραπτερόν καὶ
 λ. v. — μάλιστα add. Γ Bk. — 50 τὸν οὐχ Γ Bk.: οὐχ. —
 ὄντα τύραννον v. Bs.: βασιλεύοντα Γ Bk. — κρίνεται Γ Viet.
 Bk.: ἀνακρίνεται v. — τῶν χρησίων Γ Bs.: τῶν πράξεων τῶν
 χρησίων v. — 51 περὶ μὲν Γ Bk.: περὶ. — ὄντες Γ Viet. Bk.:
 διατρέποντες. — γαίνεσθαι βουλευέσθαι Γ Bk.: γενέσθαι συμ-
 βουλ. v. — 52 ἐπὶ τὸ ὁμολογούμενον ἐλθόντα λαμβ. v. — θια-
 ρεῖν τοὺς συμβ. v. — καὶ καθ' ἑλίων Γ Bk.: v. τοὺς καθάλου
 vel (Cor.) τοὺς καθόλου περὶ. — μὲν post τοὺς add. Γ Bk. —

ἀποδοκιμάζειν v. — αὐτῷ χρ. v. — χρήσιμος del. Cob. — 53 τῶν ante κτημάτων add. Γ Bk. — σοι μεγίστην ποιήσειν v. — 54 παρήνεια v. — ἢ παρὰ Γ Bk.: ἢ v. — καὶ σφόδρα χρῆ Γ Bk.: ἐὰν σφόδρα χρήσι v. — διαλείψης Γ Bk.: διαλίψης v. — ἀλλὰ μείζους καὶ Γ v.: ἀλλὰ καὶ errore Bk. — ποιήσεις Γ Bk.: αὐτὰς ποιήσεις v. — subscribit Γ: πρὸς νικολέα περὶ βασιλείας ὑποθήκαι. Θεόδωρος αἶμα εὐσταθίαι.

Or. III. Inscr. ΝΙΚΟΚΛΗΣ ἢ συμβουλευτικός v., N. ἢ συμμαχικός B. — § 2 τούτων τῶν πραγμάτων v. — δι' ὧν v. Bk.: μεθ' ὧν Γ Bs. Cf. § 3. — 3 ἐξαμαρτάνοντας] ἐξαπατώντας (ita v. ante Cor.) scribendum vel καὶ τοὺς ψευδομ. delendum ci. Dobr. — 4 τύπτοιεν v. — ἀποκτινύνοντας v. — 5 αἰσθάνονται v. Bs. (Cob.); αἰσθονται Γ Bk. — ea quae sequuntur (§ 5—9 ἔχοντας) in Antidosin (§ 253—257) recepit Isocrates. — ἐνόντων] ὄντων v. hic. — τῶν ζώων Antid. Bs.: τῶν ἄλλων ζώων. — πολλῶ v. hic. — 7 γὰρ καὶ περὶ v. hic. — καὶ περὶ τῶν ἀδίκων v. hic. — καὶ τῶν καλῶν κ. τ. αἰσχροῶν Ant.: καὶ τῶν εἰσχρο. καὶ τ. καλ. codd. v. hic. — 8 ταύταις καὶ περὶ τῶν ἄλλων βουλευόμενοι v. hic. — λέγειν δυναμένους Antid., v. hic, Bs. (ell. § 21): δυναμένους λέγειν Γ Bk. — εὐβ. δ' ὀνομάζομεν ci. Mehler ad Areop. § 49. — 9 ηγεμόνα τὸν λόγον v. hic. — θεῶν Γ E Turr. (ell. 4, 156): θεῶν ἔδη. — 10 κατὰ ante μικρόν del. Cob., def. Jacob ell. 6, 7, 11, 31 al. — διὰ γὰρ Γ Bk.: καὶ γὰρ διὰ v. — 11 ἔτερον λόγον ὡς v. et argum. orationis. — διαμαρτάνετε v. — 12 προσηπιδεῖξαιμι v. — ὅτι καὶ βέλτ. τῶν ἄλλων πολιτ. v. — 13 τίς Γ Bk.: τίς ἐστὶν ὅστις v. — 15 δευτέρῳ . . τρίτῳ . . τετάρτῳ καὶ τοῖς Γ Bs. c. Stob. 47, 9: δευτέρου . . τρίτου . . τεταρτου τοῖς v. et Stob. B Gesn. mg (nisi quod ap. Stob. exstat κα). — τῷ μετ' ἐκείνον Γ v. Bk.: τῷ μετ' ἐκείνο Stobaei AB, τῷ μετ' ἐκείνο Bs. cum vulg. Stob. (ἐκείνον Trinc.). — 16 δέξαιτο] εὐξαιτο v. c. Stob. 47, 10. — φέρεσθαι] φύρεσθαι Cob. — αὐτὴν εἶναι Γ Bk.: om. εἶναι v. et Stobaei (47, 11) B. — κρινόμεν Γ Bk. (Stobaei B): κρίναιμεν Stob. Cor. Bs. — διανοοίαις καὶ παντοδαπαῖς v. — 17 πρὸς τὸ βουλευέσθαι καὶ πράξαι Γ Bk.: καὶ πρὸς τὸ βουλευέσθαι καὶ πρὸς τὸ πράξαι v. — αὐτὰς circumscripsi. — 18 καταδεεστέρας Cob. — δεῖ πάντα v. — φιλονικίας (φιλονεικίας) scripsi cum Stob. 47, 14: φιλοτιμίας. Cf. 4, 19. — πάντων Γ Bk.: περὶ ἀπάντων v. Stob. — τὰ βέλτιστα v. Stob. Bs.: βέλτιστα Γ Bk. — 19 ὑστεραῶσι v. Stob. 47, 15. — 20 δυσμενῶς Γ E et Stobaei A Trinc. Turr.: πρὸς ἀλλήλους δυσμ. v. Bk. — λαμβάνωσιν v. Stob. — εὐνοίας

ὁμοίως ἔχουσιν v. et B Stob. — 21 μέγιστον πάντων v. et Stob.
 (47, 16) B. — 22 δ' post μόνον om. Γ. — κατὰ τὴν ἡμ. ἐκεί-
 στην Γ Stob. (47, 17) A Trinc. Bk.: καθ' ἡμ. ἐκείστην Cor. e
 Stob. v., καθ' ἡμέραν v. hic. — φθῆναι ex ci. Cor. Bs.:
 ὀφθῆναι. — 23 ὅτι παραλαβὼν Γ Bk.: ὃς παρ. v. — 24 καὶ Αα-
 κεδαιμονίους om. pr Γ. — τῶν ἄλλων Bs.: τῶν Ἑλλήνων. —
 τὴν πόλιν ΓΕ Bs.: τ. π. τῶν Ἀθηναίων v. — ποιῆσεται Γ Bk.:
 ποιῆται. — κατορθοῦσαν] κρατοῦσαν mg Γ. — 25 τοιούτων
 Γ Bk.: τούτων τῶν v. — τυραννεύμενοι Γ Bk.: τυραννοίμε-
 νοι v. — 26 ὑπὸ Διὸς Γ Bk.: ὑπὸ τοῦ Διὸς v. — ἀληθῆς ὁ
 λόγος Γ Bk.: ὁ λόγος ἀληθῆς v. — γὰρ ἂν] γὰρ Γ, γ' ἂν Bs. —
 αὐτὴν προέχει Γ Bk.: προέχειν αὐτήν v., circumscripsit αὐ-
 τὴν Bs. — 27 ἀποχρώντως Γ Bk.: ἐξαρκούντως v. — τὴν ἀρ-
 χὴν ἡμεῖς Γ Bk.: ἡμεῖς τὴν ἀρχήν. — 28 τὴν πόλιν Γ Bk.:
 πόλιν v. — διένειμεν v. — 29 βασιλεύον ΓΕ Turr.: βασιλεὺς
 v. — ἀξιοθεῖν v. — ἔγωγε v. — 30 τὸν καθ' αὐτὰς Γ. —
 τῶν ἰδεῶν om. ΓΕ cf. 10, 54. — τὸν ante τῶν add. Γ Bk. —
 εἰ δὲ δὴ v. — 31 τὰ πρῶγματα δὲ v. — εἰδὼς δ' v. — 32
 καλῶς] δικαίως Cob., sed cf. 12, 124, 183, 187; 5, 57 (Jacob). —
 ταιαύτης ΓΕ Turr.: τοσαύτης v. — 33 δ' ἡμῖν τῆς Ἑλλ. v. —
 πανταχῇ Γ. — σιλουμένων v. — 34 διδομένην μοι χώραν v. —
 μόνην v. — 35 μηδεὶνα v. — 36 καὶ ante τῶν ἰδ. add. Γ Bk. —
 δυναστευόντων. — ἀπολλυμένους v. — 37 ὅτι κἀκεῖνοι Γ Bk.:
 ὡς κ. v. — 39 τοὺς πολλοὺς ΓΕ Turr.: καὶ τοὺς πολλοὺς.
 — τῶν ἄλλων Γ Bk.: τῶν πολλῶν v. — 40 ἄλλας κοινωνίας τινας
 v. — τυγχάνουσι τῶν ἄλλων v. — 41 εἰτα καὶ λαμβ. ἔνδον ἐν αὐτοῖς
 τοῖς v. — τοὺς ἰδίους οἴκους v. — 42 αὐτῶν φύσιν H. Wolfius: αὐτὴν
 φύσιν. — τὸν πατέρα ΓΕ Turr.: τ. π. τὸν ἐμὸν v. — ἀποστερηθῆναι]
 γρ. ἀπολειψθῆναι re. mg Γ. — 43 ἥμιστά με κἀκεῖνο v. — τὴν
 δὲ δικαιοσ. καὶ τὴν σωφρ. Bs.: τὴν δὲ σωφρ. καὶ τὴν δικαιοσ.
 v., τὴν δὲ δικαιοσ. καὶ σωφρ. Γ Bk. — προσέχειν τὸν νοῦν
 τῶν ἄλλων ἀφελόμενος (Cor. ἀφίμενος) ὃν μηδὲν v. — ἀλλὰ
 καὶ γνησιωτ. v. — βεβαίωτ. καὶ μεγίστων A Lang.: βεβαίωτ. καὶ
 μέγιστα καὶ μεγίστων Γ et v. ante Langium. — 44 καὶ ante ταῦτα
 add. Γ Bk. — περικτότερον v. — τὴν σωφρ. καὶ τὴν δικαιοσ-
 σύνην καὶ ταύτας προσειλ. v. — τοῖς ἔργοις μηδεμίαν τιμὴν
 ἔχουσας v. — δ' ἐγκράτειαν Γ Bk.: δὲ καρτερίαν v. — 45
 ἀπᾶσι τοῖς καιροῖς τοῖς v. — μὲν γε re Γ Bk.: μὲν Γ pr
 (cf. § 47), quod mal. Sauppe, μὲν γὰρ v. Bs. Cf. 9, 49. —
 μάλιστα v.: πλείστα Γ Bk. — 46 τοὺς καὶ μετὰ v. Bs.: καὶ
 τοὺς μετὰ Γ Bk. — 47 γὰρ post ὃς ἂν om. pr Γ. — διαμι-
 νοῦσιν E Turr. (Cor. ex ci. H. Wolfi): διαμένουσιν. — προσ-
 τάξω καὶ συμβουλεύσω v. — 48 δὲ χοῦναι πράττειν Γ Bk.:
 δὴ πράττειν v. (δὴ δεῖν pr. ex ci. Wolfi Cor.). — ἐλλείπητα v.
 Bs.: ἐλλείπητα Γ Bk. — τι τούτων v. — ταύτη κακῶς ἔχειν
 v. — μηδενός ΓΕ Turr.: μηδενός οὖν v. Bk. Bs. — ταύτ'

ἐστίν v. — ἔξον τὸ σὺμπαν v. — 49 καὶ κήδεσθε v. (om. καὶ Cor.). — ἄλλους ΓΕ Turr.: ἄλλους ὑμᾶς v. Bk. Bs. — 50 ἔχειν pr Γ. — ὠφελήσει v. — 51 πλείστα] malim ἁλλιστα, cf. 45. — ἀλλὰ καὶ c. Harl. A Cor. Bs. — τὸ σῶμα ΓΕ Turr.: τὸ σῶμα τοῦμον v. Bs. — τὴν διανοίαν ΓΕ Turr.: τὴν γε διάν. v. Bs. — σῶφρ. ἂν βουλεύσασθε περὶ αὐτῶν v. — 52 εἶναι ὑμᾶς διαβάλλειν v. — ἄς ἂν πράττ. ἐμὲ βούλησθε λανθ. v. — ὦν ἂν ἐγὼ v. — 53 εἶναι ζημίας ἀξιους v. — ἐξαμαρτάνουσιν v. — εὐτοχείς v. — 54 ἐταιρίας μὴ ποιεῖτε μήτε v. — γίνεσθαι v. — 55 καὶ διαφυλάττε, γ. — τὰς τοιαύτας ταραχὰς v. — μὴ μόνον δὲ τὰς φύσεις αὐτὰς νομ. Stob. 47, 18. — πραότερους ΓΕ. — τὸν post τρόπον add. Γ Stob. Bk. — τὴν κακίαν τὴν τῶν ἁ. Stob. — μὴ διὰ τὴν ἐμὴν μάλλον πραότητα v. — 56 ὑμῶν αὐτοῖς Γ Bk.: ἑαυτοῖς v. — ὑμᾶς αὐτοὺς ἔξει v. — ἥθει v. Bs.: ἔθει Γ Bk. — δ' ἐν τε ταῖς v.: om. τε Γ Bk. — 57 ὑποδεικνύοντες ΓΕ Turr.: ὑποδεικνύντες. — ὁποῖους v. — βασιλεύεσθαι] παιδαρχεῖν ΓΕ. — εἰρημένην ΓΕ Bs.: τοιαύτην. — ἐθίξετ'] διδάσκει ΓΕ. — ἦν γὰρ καλῶς Z Bk.: ἐάν γάρ Γ v. — πολλῶ μάλλον ἄρχειν v., ἄλλων ἄρχειν Hertlein. — 58 καὶ βεβαιότατον τοῖς παισὶ Turr.: καὶ δικαιοτάτον τ. π. ΓΕ Bs., τοῖς παισὶ καὶ βεβαιότατον v. — καταλιπεῖν v. — πιστεύσαντας v.: πιστεύοντας Γ Bk. Cf. 1, 30. Sequitur πιστεύοντας. — ἅπαντας γ. — 59 ἥδιον ἂν τις τὸν βίον δύναιτο διαγεῖν v. — κακίαν δύναισθαι μὲν πλεον τῆς ἀρετῆς ὠφελεῖν νομίζετε v. (κακ. οἴεσθε μᾶλλον τ. ἀρ. ὠφ. Stob. 1, 41). — ἔκαστα v. et Stob. (praeter B, qui ἕκαστον). — 60 καὶ πειραῶσθε om. Stob. 38, 40. — ἐξισουῶσθαι] ἀξισουῶσθαι Γ. — καὶ ante ὁ βασιλ. del. Bs. — περὶ ante παρόντος addidi, cf. v. 1, 5, 127; 6, 62; 92. — παρόντος μου E et Γ (quoniam Bk. nota: μου Γ, ad παρ' ἐμοῦ quod proximum est refertur) Turr.: παρόντος ἐμοῦ. — περὶ ante ἀπόντος add. Γ Bk. — 61 ἢ τοῖς λόγοις v. Bs.: ἢ ἐν τοῖς λ. Γ Bk. — τοὺς ἄλλους E (et ex ci. H. Wolfii Cor.) Bk.: cett. cod. et Stob. 5, 56 τοῖς ἄλλοις (Bs.). — 62 νομίζετε καὶ πειραῶσθε v. — ἀγὼ Γ Bk.: ἂ v. — τάχιστα τούτοις Γ Bk.: μάλιστα τούτοις mg Γ, om. adverbium γ. — κεφάλαιον scripsi cum ΓΕ: κεφάλαιον δὲ v. Quamquam similibus locis particula addita est (v. Turr.), horum famen praeceptorum alia est ratio. — οἴοντες ἂν v. — καὶ ante περὶ τὴν add. Γ Bk. — 63 ὁμοίως ὑπηρετῆται v. (Bs.). — 64 καὶ μηδὲν ΓΕ Bs.: μηδέν. — subscribit Γ νικολῆς ἡ κύριον.

Or. IV. ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ. § 1 εὐτοχείας ΓΕ Turr.: εὐ-
εξίας mg E v. cf. 44. Antid. 292. — τούτοις οὐδεμίαν v. —
4 τασούτων αὐτῶν διοίσειν v., τὰς διοίσειν αὐτῶν E. — πῶποτε

μηδὲν τοῖς ἄλλοις ΓΕ, μηδὲν πώποτε τοῖς ἄ. Βα². an delenda τοῖς ἄλλοις? — μάλιστ'] μ α corr. habet Γ. — 5 περὶ τούτων] περὶ αὐτῶν v., τούτων Vict. — λέγοντα v. — περὶ αὐτῶν pr Γ. — 6 τῆς post ταρχῆς om. Γ. — 8 τοιαύτην] ταύτην Γ. — ὡς οἶον τ' pr Γ, ὥστε δυνατόν Vict. — περὶ τὸν αὐτὸν Γ. — περιθελ-
ναι] προσθεῖναι v. — τὰ τε παλαιὰ Harpocr. v. ἀρχαῖος Dd. Turr.: τὰ παλαιὰ. — διεξελθεῖν v. — γενομένην Harp. l. c. — 10 τιμῇ καὶ θανάτοι v. — ἔργων] λόγων v. — ἀριστα αὐ-
τῶν ἕκαστον v. — ζητούντας τι λήγειν v. — 11 εἰς ὑπερβολὴν Cob. (ell. Euag. 23) R.: πρὸς ὑπερβολὴν. — πεποιημένους E Turr.: πεποιημένους v. — ἀμφοτέρους δέον v. — ἀφελῶς Valck. R. Schn. M.: ἀσφαλῶς. Schol. ed. Ald. ap. Orellium Antid. p. 137: ὡς ἐν τῷ πανηγυρικῷ . . . τοὺς μὲν ἀφελῶς τοὺς δὲ ἐπιδεικτικῶς (Hi.). — οὐκ ἂν μὴ δυνάμενον v. — εἰπεῖν uncis incl. M. — 12 τοιοῦτους ἔστιν ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους v. — εἰς τῶν v. — ἔμοις λόγοις δ v., ε. λ. οἶον Vict. — 13 ὑπογούου E. — ἴσους τῷ μεγέθει λόγους v., ἴσους τοὺς τ. μ. λόγους Z. — 14 μηδεμίαν συγγνώμην EZ Vict. Turr. (ell. 15, 9. 179): μη-
δεμίαν μοι συγγνώμην. — εἰμὶ μὴ πάσχειν v., εἰμὶ παρὰσχειν pr Γ. — μηδὲν διαφέρων pr Γ' Turr.: τῶν ἄλλων μηδὲν δ. E Vict. Bs², μηδὲν τῶν ἄ. δ. v. Bs¹. — τὰς ὑποσχέσεις ποιῶ-
μαι v. — 15 στρατιάς E. — ἐντεῦθεν γε v. — 16 ἐφ' ἥμιν v. — 17 τοὺς . . . ποιουμένους . . . βουλομένους v. — τῷ πόλει τούτῳ Bk.: τῷ πόλει τούτῳ E et (litteris ex a corr. positis) Γ' Bs., τὰς πόλεις ταύτας ceteri. Cf. 8, 116 (Turr.): contra 12, 156. 157 affert Bs. — αὐταῖς Dd.: αὐταῖς v. Bs². — 18 προ-
αγαγεῖν v. — δυσπίστως ΓΕ Bs². — ἡ κείνων E Turr.: ἡ κεί-
νων Γ, „qui ita solet post vocalem“ (Bk.), ἡ ἐκείνων v. — 19 πρὶν] πρὶν ἢ ΓΕ Bk. — ἐδίδαξαν ΓΕ Bk.: ἀπαλλάξαι v. cum hiatus (διαλλάξαι ci. Blumlein; an διήλλαξαν?). — φιλονεικίας E v. Bs². — 20 περὶ τῆς ἡγ. v. — 21 ἦν πρότερον v. — γῆν] τὴν Γ. — 22 νομίζωσι v. — τούτης τῆς τιμῆς del. Schn. — τούτους γ' εἶναι v. — 23 πορρωτέρω v. — ἀμφισ-
βητούντας Γ Bk.: ἄ. περὶ αὐτῶν E v. Bs. — ἀνθρώπων οἷς pr Γ. — καλλίστης ὑποδίσσεως v. — 24 τοῖς ὀνόμασι τοῖς αὐ-
τοῖς ὁσπερ v. — 25 πατρίων v. — 26 χρόνον ἐξ ἀρχῆς E Vict. — κινδύνων del. Hi. M. Cf. § 51. — 27 δι' ἣν] μεθ' ἣν pr Γ. — καὶ κατασιωπηθείσας om. pr Γ. — καὶ πανταχοῦ v., del. καὶ M. — 28 πρῶτον μὲν οὖν v. — τῆς πόλεως om. pr Γ. — ὅμως αὐτὸν v. — ἀφικνουμένης v. — post χωρὶν add. ἡμῶν E v. — προγ. τοὺς ἡμετέρους v. — διττὰς om. Γ Bk. Bs². — μετέχοντες v. — ἡδίστους ἐλπίδας ΓΕ. — 29 το-
σοῦτων ΓΕ Vict. Dd.: τοιοῦτων. — τὸν post ἕκαστον om. E v. — δὲ post τῶν om. pr Γ. — τε ante χωρίας add. E Turr. — τὰς ἐνέργειας καὶ τὰς χωρίας v. — ἀφελῶς Γ Bk. — τὰς δι' αὐτῶν v. — ἐδίδαξμεν v. — 30 μικρὸν ἔτι ἡμῶν προστι-

δέντων v. (μικρὸν ἔτι προασιτιδέντων Z). — 31 ὑπομνήματα v. —
 ἕκαστον τὸν Dd. cl. § 29: ἕκαστον. — μᾶλλον] μάλιστα v. —
 32 αὐτοῖ] αὐτοῖς v. — 33 ὁμολογουμένως H. Wolfius Bait. Ba².: ὁμολογουμένους. — πάρεργον v. — δωρεὰς τοσαύτης v. — 34
 ἔχοντες εἰσεῖν v. — κατακεκλεισμένους E v., κατακεκλημένους
 M. — τῆς ante γῆς del. Hi. M. Cf. 182. — στρατιᾶς E. — 35
 ἑκάτερα E v. — 36 ἀφορισθεῖσαν] παρισθεῖσαν Halbertsma M. —
 37 ἐπιδείξειεν om. pr Γ. — τὰς ante πλείστας om. v. — ἐπὶ
 τοσαύτην v. — 38 τροφήν . . διαικήσειν del. K. M. — ἄλλων
 καλῶν καλῶς ΓE Bs. Cf. Att. Bereds. II, 161. — παρὰ τῶν
 θεῶν v. E Bs¹. — 40 περὶ αὐτῶν] π. τούτων v. — λοιποῖς v.:
 ἄλλοις ΓE Vict. Sequitur ἄλλην. — 42 ὅποι Hertlein: ὅπου. —
 κατεσκευάσται] κατεστήσατο v. — ὑπερβολὴν ἔχον v. — παρ'
 ante ἑκάστην del. Cb. — 43 σπασιαμένους Γ Bs.: σπ. πρὸς
 ἁλλήλους. — καὶ μετὰ ταῦτ'] μετὰ δὲ τοῦτο v. — ἑτέρας]
 ἄλλας v. — 44 ἀδριοθέντων Γ Bk. — ἐγγενέσθαι] εἰς ἕν γε-
 νίσθαι v. (ἕν γεν. mg Vict.). — εὐτυχίας] εὐεξίας (ci. Bk.)
 Dd. Ba¹. Cf. § 1. — 45 ἀφικνουμένων v. — παντοδαπαῖς v. —
 καὶ μὴ μόνον v. — 47 καὶ πρὸς ἁλλήλους ἐπαίνεσθαι om. pr Γ.
 — 48 καὶ διότι ΓE Vict. Turr.: καὶ ὅτι. — τοῦτῳ] τούτων Γ. —
 κατορθοῦν] primas litteras a corr. habet Γ. — 49 εὐθὺς
 om. v. — ἐλευθερίας M.: ἐλευθέρως. — ἀνδρείας E. — τοὺς
 τῷ λόγῳ v. — 50 δ' post τοσούτων om. v. — περὶ τοῦ φρ. v. —
 δοκεῖν τεκμήριον εἶναι v., δοκ. τεκμ. εἶναι δοκεῖν E. — μετασχόν-
 τας v. — 51 ὑποθέμενος Γ Bk.: ὑποθέμενος ἐρεῖν E v. Bs. — ἡγοῦ-
 μαι δὲ . . . § 99 ἀκολουθεῖν ἀναγκασιδένων recepta sunt in Anti-
 dosin § 59. Ibi cod. Γ dumtaxat prima et extrema verba ha-
 bet, intermediis omissis, quae tota expresserunt ΔEΘA al.
 Sed varietatem cod. Δ Bekkerus non exscripsit. [E¹ = E hic,
 E² = E Ant., E = E utrobique]. — τοὺς παρόνους v. — κιν-
 δύνων τῶν πρὸς τὸν πόλεμον τιμ. v., περὶ τὸν πόλεμον κιν-
 δύνων Ant. § 58. Itaque fort. sicut § 27 κινδύνων potius de-
 lendum. — 52 ἄλλων] Ἑλλήνων Vict. — 53 ἐβουλευσάμεθα
 v. — 54 τῇν ante τῆς πόλεως add. Γ Bk. — ἡμῖν] ἡμῶν v.,
 Ant. E cett., Cb. M. — περὶ τῶν πατριῶν v. et Ant. — 55
 διδραστηρικῶς τῆς ἐπὶ Θῆβας v. — πόλιν ἡμῶν αἰῶν v. (τῇν
 δ' ἡμετέραν π. ἄ. Ant. EΘA). — 56 οἱ δὲ παῖδες Ἡρακλῆους
 v. — εὐηργέτησεν E¹ v. — 57 post εἶχε add. E v.: καὶ νῦν οὐκ
 ἀδίως ἀμφισβητεῖ περὶ (περὶ om. E¹) τῆς ἡγεμονίας, quae om.
 Γ et Ant. A v. Cf. § 20 (Dd.). — τίνες . . . τομήσαιεν . . . παρα-
 λιπόντες v. — post ἤτιους add. αὐτῶν E¹ v. Bs., αὐτοῦ Γ,
 Ant. EΘ. Bk., quod del. R. (ἄλλων Schm., ἡ τοὺς . . . ἡ del.
 esse ci. Sandys). — ἡν del. K. — τῶν . . . αἰσιούνων v. (αἰσιούν
 ex Γ affert Bk.). — 58 γὰρ τὸν πόλεμον v. — 59 οὐ γὰρ . .
 ἐποίησαν om. (propter ὁμοιοτέλειαν) pr ΓΘ². — τῶν ἐχθρῶν
 κρατήσας ἀπανθ' v. — βιάσασθαι (ci. Morus) Cor. Ba¹.: βιά-

πασθαι (Bs²). — γενομένου] γεγονώς v. — 60 ὑπερεγκύοντι pr Γ. —
 μὲν ἦν γεγονώς v. (Ant.), μὲν γεγ. ἦν E¹. — εἶχε v. — 61
 εὐεργεσιῶν ἡμῶν v. — πόλιν τῶν Λακ. v. E¹. — μὲν post
 κατέλθοι om. pr Γ. — Μεσήτην E¹ v. — αὐτοῖς post ἀγαθῶν
 ΓΕ Bk., post ἀπάντων v. in Antid., post παρόντων v. hic.
 Abesse mal. Bait. — 62 εἰσβαλεῖν ΓΕ¹, v. in Ant., Bk. Bs².:
 εἰσβάλλειν E² Bs¹; ἐμβάλλειν v. — ὁρμηθέντες ΓΕ, Ant. Turr.:
 ὁρμ. αὐτῶν οἱ πρόγονοι v. hic. — τοσαύτην εὐδ. κατακτήσαντο
 E Turr.: τ. ε. ἐκτήσαντο v. in Ant., τ. ε. κατακτήσαντο Γ Bk.,
 εἰς τ. ε. κατέστησαν v. hic (add. τὸ Ζ). — γεγενῆσθαι ΓΕ, v.
 in Ant. Bk.: γενομένοις v. (γεγονῶσι Viet.). — ἄξιον pr Γ. —
 63 ἀφελόντας ci. Schn. (coll. 5, 29). — ἀπρ. λόγον Ant. — 64
 συντομωτέρας E¹ v. hic. — τοσαῦτον κτέ.] ὡςθ' del. Cor.
 Havet, τούτων ἀπάντων διεν., αἶθ' Enger H. — 65 Πελοποννη-
 σίων E² Bk. (τῶν Πελοπ. v. in Ant.). — κρατήσαντες] νική-
 σαντες v. — τοῦ . . κινδύνου v., πρὸς Εὐρ. ἴρως circumscripti. —
 οἰκιστὰς ΓΕ, Ant., Dd.: οἰκ. τῆς Σπάρτης v. hic. — ἦγ. τῶν
 Λακεδ. v. in Ant. E². — 66 τῶν πρὸς Γ Bk. (vulg. Ant.): τῶν
 πρότερον πρὸς Ε, τῶν πρότερον τῶν πρὸς v. hic ante Morum. —
 ἐνιστησάμην Cob. cl. 12, 288; at Dd. cf. 7, 77. — post με-
 γίστων add. σιὰς E² A² Cor. Bs. (om. etiam Prisc. XVIII, § 246). —
 πρότερον διηλθον περιέσσαι E v. hic at Ant. — 67 γυνῶν
 ΓΕΘ² Bk.: ἑθνῶν v. — ἔχοντες Ant. omnes. — δι' ἡμετέρων
 πόλιν v. hic. — 68 ἐλάττω τούτων τεκμήρια E¹ v. hic, ἐλάττω
 γε τεκμ. Cob. M. — πατρῶν] πρωτείων c. vir ductus (v. Philol.
 XIII p. 241). — ἐγκλημα E¹. — νομίξ.] δοκοῦντες E², νομί-
 σαντες Viet. — ἐπικρατίαν E. — 70 τοσ. διὰ τὴν τότε στρ.
 E¹ Bs.: τοσαύτην Γ Ant. Turr., διὰ τὴν τότε γεγενημένην στρ.
 τοσ. v. hic Bk. — 71 ἐκείνου πολέμου συστ. v. — κατὰ τὸν
 αὐτὸν v. — οἰομένων εἶναι] εἶναι om. E², αἰσμ. om. E¹. —
 72 τῆς θαλάττης τὴν ἀρχὴν v. — 73 τούτους τοὺς καιροὺς v.
 hic, τοὺς αὐτοὺς καιροὺς τούτους Ant. — ἀλλὰ] καὶ Γ, ἀλλὰ
 καὶ E¹. — καὶ ante μάλλον om. E². — τὴν πόλιν τὴν ἡμετέ-
 ραν E¹ v. hic. — τοῖν πόλεων Γ Bk.: τοῖν πόλεσιν τούτοις Θ²
 Bs², τοῖν π. ταύταιν E¹, ταῖν π. τούτοις Viet., ταῖν π. ταύ-
 ταιν v. E². — ὑπόμνημα codd. Ant. praeter E² Θ² Bk. (sicut
 exstat § 156; 2, 36). — ante γέννεται in Γ deletae sunt lith.
 Π vel III. — 74 με οὐδὲ ἐλλ. v. hic. — εἰπεῖν del. ci. M. —
 μέγιστα τούτων v. — δ' Eri Sandys, Jacob, Schn.: δέ τι ΓΕ¹
 Bs², δὲ Ant., δέ τινα v. hic. — 75 γεγενημένων v. — δυνα-
 στεύοντων ἐκατέρω v. hic. — ταῖν v. — ἀρετῇ v. — 76 τοιαῦτα
 τυγχάνει Bk.: αὐτὰ τυγχάνει ΓΕ², αὐτὰ τυγχάνει E¹, τυγχάνει
 τοιαῦτα v. Ant. Bs², τυγχάνει τοιαῦτα v. hic. — μεγάλην]
 μεγάλην Dionys. de Isocr. c. 14. — 77 οὐδὲ γὰρ τὰς θρασ.
 v. — τὰς ante ἀλλήλων (ἀλλων E¹ R.) add. ΓΕ Dion. Bk. —
 καὶ καθ' ἑαυτῶν v. Dion. — δεινότερον ἐνομ. εἶναι τὸ κακῶς v. —

πόλεως ἀποθνήσκειν ΓΕ¹ Vict. Bk.: πατρίδος ἀποθνήσκειν Dion. Ant. (praeter E², qui πόλ. ἀποθν. τῆς αὐτῶν), πατρ. ἀποθνήσκειν v. hic. — τοῖς ἰδίους circumscr. R. — 78 τοὺς μὲν νόμους Ε²Θ² Bs. Cf. 8, 24 f. — τὴν post ἐνάστην add. Γ Bk. — 79 ὁπότεροι φθίησονται ΓΕ²Θ² (ὅπ. τοὺς ἐτίθους φθ. Ε¹ Vict.) Bk.: ὅπ. ὁφείησονται v. — ἑταιρίας v. hic, Ant., Dd. — 81 ταῖς αὐτῶν δυναστείαις Ε¹ Vict. — ἄστη] α. τη Γ. — Ἑλλάδα] αὐτῶν (αὐτῶν) πόλιν ΓΕ. — 82 τοιαύταις Ε¹ (Γ?) Bk.: τοιαύταις δὲ Ant. et v. hic (τοιαύταις δὲ Cob., contra quem dixit Jacob). — νεωτέρους τοιοῦτοις vel ἐν τοιοῦτοις (ita Cob. M.) v. — ὑπερβεβηκότας v. Ε¹ (ὑπερβεβλ. ταῖς ἀρεταῖς Hi., quem refutavit Schn.). — πρὸς δὲ] περὶ δὲ E Vict. — 83 μὲν post τοσ. add. ΓΕΘ² Bk. — πόλιν ΓΘ² Bk.: πόλιν στρατεύσαντες E v. — τὴν Ἑλλάδα σύμπασαν v. hic Bs.: τ. Ε. πᾶσαν Ant. praeter E, σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα ΓΕ Bk. — ἧς] om. Γ, ἦν Ε¹Z. — 84 πόλεμον τούτων θεῶν v. — ἐκείνοι v. Ε¹. — ἐποίησαν ΓΕΘ²: κατέλιπον v. mg E. — 85 ἔσχον Ant. — ἀλλὰ καὶ περὶ καλλ. v. — ἐφιλονίκησαν Γ Bk.: ἐφιλονίκησαν v. — ἀλλ' ἅμα μὲν περὶ v. hic. — εὐφυχίας v. in Ant.: εὐνοχίας Θ², ἀρετᾶς ΓΕ Bk. — ἐν τοῖς] ἐν circumscr. M. — 86 ἴδιον ΓΕ Vict. Ant. Dd.: ἴδιον κινδυνον v. — κινδυνεύειν E, Ant., v., Bs¹: κινδυνεύειν Γ Bk. Bs². — ἔφθασαν Ε¹ Bs.: ἔφθασαν. — 87 ἀμύλλης αὐτῶν Ant. — τὴν τῶν βαρβ.] τὴν om. Ant. Dd. Bs¹. — μάχη ΓΕ¹ Dd.: καὶ μάχη. — φθῆναι ΓΕ Vict. Ant. Bk.: ὁφθῆναι. — 89 ὑπερηφανείας v. — συνηγάκασαν] litteras vna a corr. habet Γ. — θανούσιν Γ Bk.: θυνλούσιν. — 90 μέγα om. Ε². — προσελθεῖν γρ Γ. — ἔκον ἀπῆντων τ. τ. π. v. Ε², ὅπ. τὸ τ. π. ναυτικὸν ἀπῆντων Θ². — 91 ἀγωνιζόμενοι v. hic Ε¹. Cf. Harnow. ἀγωνικῶν: ἀγωνιῶντες ἐκτὶ τοῦ ἀγωνιζόμενοι παρὰ τῷ αὐτῷ ἐν τῷ πανηγυρικῷ. — τῆς ἐν Μαραθ. v. hic, Ant. — ἐκιντοὺς ἐξ ἴσον καταστήσει v. hic. — ἡμίτεροι Γ Bk.: ἡμ. πρόγονοι v. hic E, ἡμ. πατέρες v. in Ant. — ὅτι καὶ πρότερον v. — διὰ τὴν τύχην v. hic. — ἵππειά δὲ καὶ v. hic, Ant. — προσαγωγέσθαι E v. — ἐπὶ τῷ v. hic. — ἐν πεζοῖς v. hic Ε¹. — 92 ὁμοίως v. hic. — καὶ κατ. . πόλιν habet Ant., om. codd. Paneg. Bk., sed eorum loco ab H. Wollfo hic inserta sunt καὶ τὰ κατὰ τὴν πόλιν διοικήσαντες. — ἐπὶ πλέον v. hic Ε¹. — διενεγκεῖν v. hic. — 93 δὲ ante ἄλλων om. Γ Bs¹. — σμικρότητα v. — παρημελήθη v. hic Dd.: ἡμελήθη ΓΕ¹ Bk. (εἰ τινες . . ἡμελήθησαν Ε²Θ², εἰ τινες αὐτῶν . . παρημελήθησαν v. Ant.). — πεζῆς Γ Bk.: τῆς πεζῆς v. — ὀπολιεπομένης v. hic. — 94 προσλάβοιεν Ε². — 95 ἐξ ἀπαντας v. hic. — γενομένας Ε². — 96 διέπλευσαν Cob. M. — ἐκατέρωθεν κινδυνεύσασιν Γ Bk.: ἐκ. τὴν δύναμιν κινδ. Ε¹, ἐκ. τ. δ. ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀμφοτέρους κινδ. Ε²Θ² et (addito ἅμα post ἀμφ.) v. hic, similiterque Dion. Dem. c. 40. V. [Lys.] Epit. § 38 (Morus). —

ἔτλησαν v. in Ant., Aristot. Rhet. III, 7, Dionys. Turr.: ἔτλησαν ΓΕ v. hic Θ². Restituta vera lectione rursus ἔτλησαν ci. Cob. — γυνομένην v. hic, Ant., Dion. — ἐμπικρα-
μίνους Dion. Cob. M. — περὶ πατρίδα τὴν αὐτῶν v. hic Dion. Ba.,
καὶ οὐδὲ omnes hic et Ant. (οὐδὲ om. καὶ Havet). — ἐμέλ-
λησαν Γ Bk. Bs².: οὐκ ἐμέλ्लησαν Dion., ἐμέλ्लησαν mg E², ἐμε-
λέτησαν E¹ Bs¹, ἔτλησαν E² mg E¹ v. — ἐκθυσάν γε Θ²
v. in Ant. Cob. — κατορθώσαντας Cob. — ἐστὶ ἐταί v. hic. —
οὐκ οἷδ' ΓΕ Vict. Ant. Bk.: οὐχ ὁρῶ v. hic. — 98 ἐπεὶ ἐστὶ v.
E²Θ². — συνναμαχήσαντες Θ² Cor. Bs. — post hoc verbum
libri ms. Dion. Dem. 40 teste Usenero addunt: *δυναμένας δὲ*
πρὸς δις τοσαύτας κινδυνεύειν, pergunt autem deinde: *οὐδεὶς*
γούνη πρὸς ἡμᾶς κτέ. At v. infra § 108. — τὴν ἡμετέραν
πόλιν v. hic. — 99 στρατιᾶς E. — τ. ἡγ. μάλλον ἔχειν E²,
μάλλον τ. ἡγ. ἔχειν Θ². — τὸ γε παλαιὸν E². — δεινότερα E
Vict. — 100 τὴν πόλιν ἡμῶν v. — ὁλεθρον om. Γ. — 101
ἐφ' ἡμῖν v. — ταύταις ταῖς ΓΕ Turr.: τοιαύταις ταῖς Vict.,
τοιαύταις v. — 102 μήτε ΓΕ Bk.: μηδὲ Vict., μήποτε v. —
τασ. πόλ. κρατεῖν τὸ πλῆθος E. — οὐκ ἦδη ΓΕ Bk.: οὐ v. —
103 γεγενῆσθαι v. — ἡγεμονίας] εὐδαιμονίας Γ. — 104 ἐποιοῦ-
μεν v. (ἀν ἐπ. Vict.). — ὑπεραντίς v. — παρ' αὐταῖς καθι-
στάντες K. — ἐν' ἐν ἀλλήλοις v. — 106 ταῖς δυναστείαις δὲ
v. — δεινὸν οἰόμενοι E, rc Γ, Bs., δεινοὶ Γ pr. Vulg. def. K.
coll. 2, 14; 7, 64. — ἀποστερεῖσθαι] στερῆσθαι Ar. Rhet. III, 9.
— 106 δεῖ om. Γ. — διετέλεσαν (ci. Bk.) Dd.: διτετέλεσμεν
codd. et v. (Bs²), quod defendens Cob. in proximis πρὸς ἡμᾶς
αὐτοὺς (rc. γε. ΓΕ Vict.) reponi iubet. Bk. coniecturam tuetur
W. Vischer Philol. X, 245. — 107 χόρῳ πρὸς μὲν τὸ v. —
καὶ κεκτημένοι Γ Bk.: κεκτ. E Bs., κεκτ. δὲ v. — σύμπαντες
Γ Bs.: ἄλλοι σύμπ. E, σύμπ. οἱ ἄλλοι v. (circumscriptis οἱ ἄλ-
λοι Baith). — 108 ὑποκειμένης δὲ v. E (Bs²). — ἀρχὴν τῆς
v. — καὶ πρὸς τὴν ἄλλην v. — τούτοις] τούτοις αὐτοῖς E. —
τῶν ἄλλων Ἑλλήνων v. — τούτους] τοὺς pr Γ. — ὅσοι Sauppe
Bs.: *εἶναι* vel *ὅσοι* habere videtur Γ⁺ (Bk.), οὐ v. Bs². —
κατεκτήσαντο Cob. (coll. 62. 182). Sed cf. 6, 45. — 109 λα-
βόντων Γ Bk.: ἐχόντων E v. — ἀπορώτερον v. — Πλαταιῶν
M. — φρονέει pr Γ. — 110 δεκαρχῶν E Vict. Bs.: δεκα-
δαρχῶν h. l. Γ cum vulg. — διαλυνημένοι v. Bs¹. — ἀπο-
λιπόντες v. — γεγενῆσθαι v. — 111 ἡ δεινῶν ΓΕ Turr.: καὶ
δεινῶν v. — ἐν Γ Sauppe Bs¹: ἐνίοις v. (Bs²). — μάλλον
δὲ τιμᾶν E Vict. — καὶ φονίας iniuria circumscripserunt Cor.
Bk. Bs¹. — 112 ἕκαστον ἡ. ἔχειν ΓΕ Vict. Turr.: ἕκαστος
ἡμῶν εἶχε v. — συμπεσόντας Vict. Turr.: συμπεσόντας
Γ, συμπαθ. v. E. — 113 ἐφίκοντ' ἡ Bs¹. Hiatus tollas acri-
bendo τίς δ' pro ἡ τίς, cf. 6, 56; 8, 105. — οὕτω τοσοῦτον

πῶρρω v. — τὰς μὲν ἑαυτῶν v. — καὶ τῆς Γ Bk.: τῆς δ' E v. — 114 κατὰ πάντων v. — 116 πρὸς ἀλλήλους οἱ πολλοὶ v. — ἐδυνάστερον v. — 117 προσήκειν E (Γ') Bk.: προσήμων v. — 118 ἐπὶ τὰδε Γ Bk.: ἐντὸς v. — 119 ταυθ' ὅτι τὴν τῶν a corr. hab. Γ. — εἶχεν E Vict. (Γ') Bk.: εἶχον v. — 120 εἶπερ ἀναγκοίη v. — ὅφ' ἡμῶν K., ὅφ' ἡμῖν Cob. — γεγραμμένος E Vict. Bs. — θαλάσση E v. — 122 ἄξιον] ἀνάξιον Γ, ἀν ἄξιον E, ἂν ἄξιον Bs¹. — ποθήσαι v. E. — ἀκεδαιμονίους E. — ἐπὶ τελευτῆς δὲ v., ἐπὶ δὲ τῆς τελευτῆς E. — ἐκδότους τοὺς βαρβάρους ἐποίησαν v. E. — παύσονται pr Γ. — 123 τοσαύτην v. — 124 ἐλευθέρους ἀξιοῦσιν εἶναι Γ E Tarr.: ἐλευθέρους ἀξ. Vict., ἐλευθεροῦν ἀξ. v. — τὸν ἐπίλοιπον v. (Dd.). — 125 πρότερον μὲν τοὺς μὲν ex ci. Baiteri Bs.: πρότερον μὲν τοὺς. — νῦν δὲ εἰς τοσούτων v. E (qui δ'). — 126 τὴν δὲ Μαντιν. v. — τὴν δὲ Θηβ. v. — Ὀλυνθίους καὶ Φλιασίους πολεμοῦσιν v., Ὀλυνθίους καὶ Φλιασίους πολεμ. Vict. — Repetam Φλιασίους ut formam nominis unice veram, cf. praeter alia Inscr. Att. 46 Kirchh. — Ἀμόντα] ἀμόνοντα E. — βαρβ. τῆς Ἀσίας v. — ὅπως μεγίστην v. — 128 τὸ δὲ πάντων M. — καθ' ἐκάστην Γ Bk.: μόνον οὐ κ. ε. E Vict., μόνον οὐχ κ. ε. v. — τὴν ἡμέραν Dd.: ἡμέραν. — 129 πρὸς ἄλλους E. — διαβάλλω pr Γ. — τοιαύτην γνώμην ἔχοντας v. — 130 παρούσιν] ἀμαρτάνουσι v. (παρενομοῦσι M.). — λοιδοροῦντας . . τοιαῦτα λέγοντας scripsi: λοιδ. . . τοιαῦτα πράττοντας v. Ba., τοιαῦτα λέγοντας . . λοιδοροῦντας Γ E Bk. Cf. 8, 72. — 131 κοινῶ τῶν v. — ἐξόν] ἐξ ὧν ἔσται v. — ante ἄπαντας deletae sunt in J' litt. dnas. — 132 ὁρῶντας τοὺς μὲν v. — [τῆς] γῆς Hi. M., cf. § 34. — ἄρη Γ Bk.: τὰ ὅρη E v. — ἀφθονίαν ζωῶν v. Hi. — ἀργὴν E. — 133 ἄλλοθεν Γ E Tarr.: ἄλλοθέν ποθεν v. — ἀμελήσαντες τοῦ τὴν v. — 134 οὐδὲν ἔστι προνογ. v. — οὐδέποτε v. — πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους v. — διὰ τύχης v. — διαλύειν v., ἀνδιαλύειν Vict. — αὐτοὶν ἐν τῆς v. — 135 Τειριβάξου Γ E Tarr.: Τιριβάξου v. — πλείστον μέρος ἀπ' v. — 136 πόλεις Γ E Bk.: τριήρεις. — 137 τειχίζειν v. E. — 138 τοῖς ἑλλοι Γ Bk.: ἐν τοῖς E, v. E. — πικροῖται v. — ταῦτα τοὺς λέγ. v. — ὁμοιογενῶν ἀπάντων αὐτὸς v. (ὁ πάντων a. Vict.). — προσπολεμῆν Bk.: πρὸς τὸ πολεμῆν v. E (de Γ tacet Bk.). — 139 ταῖν πολέων ἀμφοτέρων v. — μηδέποτε γίγονεν v. — θάτερον Γ E Bk.: τούτων v. — μεγάλως ὁπότες v. Bs¹. — 140 Ἀφρονόμαν v. — ἀπὴλλαξαν E Vict. — 141 πόλεως] πόλεως τῶν ἐν Κύπρῳ v. E. — ἔχει] εἶχε v. — τοῖς προγεγενημένοις Clem. Alex. Strom. VI p. 626. — 142 Ῥόδον] Κρίδον Hier. Wolfius. Cf. 5 § 63. — ἀκεδαιμονίους E. — Κόνωνος E Bk. (ci. Hier. Wolfius): κοινωνος Γ, cett. κίμωνος. — κινδύνων circumscripti, cf. v. 1. § 51. 26. — τὸ προκινδυνεύον ὑπὲρ τῆς Ἀσίας E Bk.: προκ. ὅ. τ. Ἀ. Γ, τὸ πρὸ

τὴν Ἀσίαν v. — μόνον v. — δὲ ante μηνῶν om. ΓΕ. — κίνδυνον om. pr Γ.; ὁ ἐφεστώς Canon dicitur. — καὶ συμμαχίαν pr Γ. — μόλις ποτὲ ναυμ. v. — 143 δικαίους v. Ε. — παραλιπὼν v. Ε. — 144 Δερνυλλίδας v. — ἐπῆρχε Γ Βκ.; ἐπῆρχε Ε v. Bs. — Θύβρων v. — Κυρεῖα στρατευόμετι ex Harpocr. v. Κυρεῖον Langius Dd.: Κύρου στρατὸν Bk., Κύρου στρατοπέδω codd. (nisi forte στρατεύμ. Γ praebet). — χάρας ἀπάσης ἐκράτησεν v. — 145 καὶ οὐδὲ v. — τοῦ βασιλέως ΓΕ Turr.: βασιλέως v. M. — ἀνδρείαν Ε, item § 146. — οὐδὲν] οὐδὲ Ε. — θαλάττης v. — ἀδελφὸν τοῦ βεσ. v., ἀ. τὸν τοῦ β. Bs¹. — 146 ὑπολιπεῖν Γ Vict. Bk.: ὑπολείπειν v. Ε. — τὴν τῶν Περσῶν v. — δριμυτίνην μὲν v. — ἐπιλεγεμένους v. B. — ἐξελεγεμένους Vict. Cob. — φανλότηας Bs.: φανλότητα (τὰς φανλότητας mal. K.). — τοῖς ἐκνῶν πόλεσιν οὐχ v. Ε (qui αὐτῶν). — προδιδομένους v. — 147 ἦτους αὐτῶν v. — ὥστε βασιλεὺς M. — ἐπικουρῶν ΓΕ Vict.: Ἑλλήνων v. — 148 ἐπιβολῆς Γ Bs¹. — ἐνεγκάντων v. — Τισαφέρνην v. — 149 ἐπὶ λείαν Bk.: ἐπὶ λείαν ΓΕ, ἐπὶ λίαν Vict., ἐπιμέλειαν cett. — ὡς αὐτῶν ΓΕ Vict.: αὐτῶν cett., αὐτοῦ auctore H. Wollfo v. — ἐπ' αὐτοῖς v. Cob. M. — 150 οὐδὲ γὰρ οἶον v. — τρόπαιον ἵστασθαι v. (τρ. ἐστάναι Vict.). — πῶς γὰρ ἂν ἐν v. Ε. — 151 ὡς ἂν . . διαφθαρτέον ΓΕ (quae unciis incluserant M. B.): ὥσαντι . . διεφθαρμένοι v. „Qua vivendi ratione natura hominum maxime corrumpitur“. — ἔξετ. δὲ πρὸς v. — προκυλινδούμενοι v. — ὀλιγαροῦντες ΓΕ Vict. Bk.: καταφρονοῦντες. — 152 τὴν ἐκείνων v. — 153 ὑπὲρ αὐτῶν Bk. Bs¹. — κινδυνεύσαντας Ε v. — 154 καθ' ἑαστον v. — τὴν Ἀσιαδ. ἀρχὴν v. — ἐπὶ θάνατον v. — ὅς post Θεμ. δ' a corr. habet Γ. — τῶν μεγίστων Γ Βκ.: μεγ. Ε, καὶ μέγ. v. — 155 ἐξαμαρτάνουσι v. — διαλελ. οὐκ ἐπιβουλ. v. — κατακτείν Γ Βκ.: κατακτείν Ε v. — 156 εἰ τί τινας ex ci. Valcken. Cor. Dd. — κινήσειαν ΓΕ Βκ.: ὀκοδομήσειαν v. — πόθεν ΓΕ Βκ.: ὑπόθεν A Cor., ὅθεν v. (ὀπόθεν ἐπισκευάσονται Cob. M.). — τῶν θεῶν ἱδρ. ἐξ. v. Ε. — τομμήσασιν v. — 157 ἡμετ. πολλὰ τοιαῦτα v. Ε. — γεγενημένης ΓΕ Vict. Bk.: προγεγενημένης v. — πρὸς αὐτοὺς τὴν ὀργὴν v. — κατέγνω ΓΕ. — τελετῇ] τελευτῇ Γ. — 158 ἐνδικαίριζομεν Cob. M., quos refutant Jacob et Sohn. coll. 9, 76. — καὶ Περσικοῖς (om. Vict.) ipse circumscripsit. — καὶ δ' ὦν Ε, ἀξ ὦν Cob. M. — πρὸς Ἑλλήνας v. — τοὺς δὲ ΓΕ Bs. (δ'): τῶν δὲ v. (τοὺς δ' ἐπὶ τ. συμφ. μονοφασμένους ci. K.). — 159 πρὸς αὐτοὺς ὑπάρχουσαν v. — τῶν στρατευσαμένων Γ Turr.: τῶν ἐπ' ἐκείνους στρατευσαμένων Ε, τῶν στρατευσαμένων ἐπὶ Τροίαν v. — 160 οὐ σφύεστερον οὐδὲν om. pr Γ Βκ., habent ante ὦν οὐκ v. mg ΓΕ (Bs.), post σφύετον v. — 161 ἐχθρῶν ἐκείνου Γ Bs¹. — 162 Ἐκτόμος Cor., Ἐκτόμος Spolimus (cf. v. l. apud Harp. v. Ἐκ. et ἐκτοσμος). — καίτοι] καὶ v. —

ἐξετάζειν ΓΕ Bk.: προαγορεύειν ing E v. — οὐκ ἄδηλον ὡς ΓΕ Vict. Bk.: πῶς v. (ita vel ὅπως Cob.). — 163 αἱ περὶ Γ Bk.: αἶ εἰσι περὶ v., αἶ εἰσὶν εἰς ὑπέρτερον περὶ E Vict. — οἶον . . . Χίος del. ci. Dobr. — Ρόδος Σάμος Χίος E. — 164 ὑπερῆσαντες v. — προσέμενοι Γ. — χειρώσασθαι v. — 165 συλλεγ. τόπων v. — ἐπιστώσιν ΓΕ Bk.: ἀθροισθῶσιν ing E v. — ἐκείνοι μὲν προσεξ. ΓΕ Bs. (προσεξαμ. Γ). — καὶ περὶ τὴν Ἰωνίαν v. — 166 ὁπόταν v. — 167 τῶν γῶν συμφορῶν Γ. — παρεληλ. χρόνος ἐν v. — πλείον v. — 168 οὐδείς τῶν πάποι E. — ἐπὶ ταῖς συμφορ. v. — ἀλλήλων] ἄλλων Cob. — ἰδίαις αὐτῶν v. — 169 δυστυχίαν ἀνδρῶν ἐν τοιούτοις καιροῖς ὀδυροίμην v. — 171 διεπέρασαν v. — χρόνον κατέλιπον v. — ἐξοισῶσι Bs¹. — καταλελοίπασιν v. — 172 τοσοῦτον E v. — 173 ἐκποδῶν] ἐκ πολλῶν pr Γ. — οἷόν τέ ἐστι βεβαίαν v. — ὠφελίως Γ Bk., ὠφελείως E Vict. Bs.: φιλίως v. — 174 δὲ γεγρονότων v. — ἐταιρείας E. — οὐκ ἔστιν om. pr Γ. — ἐσορισόμεν Cob. — μόνον δ' ἂν vel μ. γ' ἂν v. — τοῦτο τάγαθὸν Cob. coll. Ar. Eccl. 426. — ἀπολαύς, ἐκ τῶν v. — 175 ἐγκαλοῦσιν v. — μετέχουσι v. — ὑπὲρ τούτων v. — ἠναγκασμένοι Γ. — ὡς ὁ μὲν E Turr.: ὥστε ὁ μὲν. — λυμαινόμενοι καὶ] λυμαιν οἱ Γ. — 176 τὸ δὲ M., cf. 128. — φέρεται ἡμῖν v. — πάντες ΓΕ Vict.: πάντ'. — χορὴ v. — κοινῶς ἐν ἀμφοτέροις v. — ἑτέρους] ἐταίρους ΓΕ. — 177 δορυαλώτων Γ Vict. — εἰτε καὶ τούτων κρ. v. E. — 178 ὥσπερ E Vict. Turr.: ὡς. — νεωστὶ τὴν τιμὴν v. — 179 τὴν [τοῦ] βασιλέως Bk. — πρὸς Δία Fuhr. — πρὸς τοὺς ἀνθρώπους v. Bs¹. — 180 συνηγάγασεν ἡμᾶς v. — καταθελῖναι ΓΕ Turr.: ἀναθελῖναι v. — 181 ὦν καὶ ἄξιον v. — τῶν τε Γ Bk.: τῶν τότε E, τῶν v. — 182 κρείττων εὐρήνης ἐστὶ καὶ θεωρίᾳ μᾶλλον v. — στρατεία Bk.: στρατιᾷ codd. — τοὺς τὴν ἡσυχίαν v. — ἄγειν ΓΕ Turr.: ἄγειν βουλομένους. — εἴη Γ Bk.: ἐξεῖν E, ἐξέσται v. — καταστήσασθαι v. — 183 πολλαχῇ (πολλαχῇ) E Turr. (Cor.): πολλαχοῦ ceteri. — λυσίτελ. μάλιστα v. — τὴν Ἑλλάδα κακῶς v. — διακείμ. πρὸς ἡμᾶς v. — 184 στρ. προσήκει Γ Bk.: στρ. μᾶλλον κρ. E, μᾶλλον κρ. στρ. v. — ἐνθυμουμένους] προνοουμένους v. mg E. — ἀμύνασθαι v. pr E. — 185 αὐταῖς ἐστὶ v. — ἐθέλοντας E v. — τίς γὰρ οὕτως ἡλιδίος [ἢ παλαιός] ἢ ῥάθυμός ἐστιν ci. M. Hirschigium secutus. Si quid abundat, ῥάθυμος recidere malim. — 186 ἐν τούτοις τότε v. — τεύξεσθαι om. pr Γ. — ὅλης Ἀσίας v. — τίς γὰρ ἂν ἡ E Vict. — ποιήσει] ποιήσῃ E. — τῆς αὐτοῦ v. — μνημὴν v. — 187 παρόντι καιρῷ v. Bs.: παρόντι ΓΕ Bk. Cf. 7, 78. — τῶν πραγμ. ΓΕ Vict. Bk.: περὶ τ. κρ. v. — συνορᾶν v. — τὸν πόλεμον om. μὲν ΓΕ. — 188 ἄλλων ἀπάντων ὧν v. — παύσασθαι v. — 189 μεγάλα ὑπίαχν. ΓΕ Vict. Bk.: μεγάλας τὰς ὑποσχέσεις ποιουμένοις. — αὐτοῖ] αὐτοῖς αὐτοῖς Vict., αὐτοῖς οὗτοι E. — παρούσης ΓΕ Vict. Bk.: τοιαύτης v.

Or. V. ΦΙΛΙΠΠΟΣ Γ Bk.: πρὸς Φίλιππον v. — § 1 ἄγνοιαν ΓΕ Bs.: ἄνοιαν v. — διαψευδοθεὶς ὑπὸ τῆς v. — ὑπε-
θέμην v. — 2 σοὶ τε καὶ v. — πολλῶν κακῶν om. pr Γ. —
3 ἀπεφηνάμην v. — λυαίτελεϊ E. — ἡμᾶς ἔχειν ΓΕΔ Vict.
Cor. Bk.: ἔχειν vel μὴ ἔχειν v. — 4 αὐτῶν ΓΕ Bk.: αὐτὸν v.
— ὅπερ ΓΕ Vict. Bk.: ὥσπερ v. — φιλονεικίας v. — ὑμᾶς
ταύτης E v. — 5 κηρυκτοὺς E. — 6 ὅτι σὺ μὲν λόγῳ v. —
παρ' ἡμῶν λήψῃ v. — ἀποίκους v. — ὡς δὲ Γ Turr.: ὡς εἰ
ἀν E, ὡς ἦν v. — κατοικοῦντας ἡμῶν οἶαν v. — Ἀμαθόκω
corr. ΓΕ Harpocr. v. Ἀμ.: Μηδόκω pr Γ v. — Χερρ. κατοι-
κοῦντας τε καὶ γεωργ. Vict. — 7 πολλῶν λεγομένων ΓΕ
Bk.: ὅντων τῇ πόλει τῶν λεγομένων ἡμῖν v. — ἡμᾶς .. ἡμῶν
v. — ἢ καὶ E H. Wolfius Bk.: ἢ οὐ codd. — αὐτὴν ΓΕ Bk.:
ὑμῖν vel ἡμῖν v. (om. A). — 8 ἅπασιν Ἑλλήσι E. — 9 δὲ περὶ
ΓΕ Bk.: δ' ἕκαστα v. — ἀξιούσι παρὰ τῶν Ἑλλ. v. — 10
ἅπασιν ante ἡμῖν add. ΓΕ Bk. — συμφέρονσαν ΓΕ Turr.:
ξυμφέρουσιν v. — συγγράφαι v. — μὲν post εἰδὼς om. Γ. —
τῆς ἐμῆς ηλικίας v. — 11 πρῶτος v. — 12 ἐγὼ ἅπασας ταύ-
τας v., ἅπασας ἐγὼ ταύτας E. — ἐπὶ γήραος] ἐν δυσχερείᾳ Γ
yr E. — ὥστε βουληθῆναι v. — οὐθὲνα ΓΕ. — 13 τινες add.
ΓΕΔ Cor. Bk. — αὐτῷ ΓΕ Bs. — 14 ἐκδεχάμενος Γ Bs.²,
Schm. — ἐπὶ ταῦτο v. — ἔσχον] ἔχων pr Γ. — [καὶ] οὐδὲν
Bs.² — ἔξον αὐτοῖς ΓΕΔ Bk.: αὐτοῖς ἔξον v. — πλην ΓΕ Bk.:
ἢ v. — τῶν δητήσων. πρῶτῳ E. — 15 οὐς δὲ βουληθείης v.
— δύναμιν καὶ πλοῦτον .. ὅσον v. — τὰ τῶν δητησάμενα E
v. — προσδεῖσθαι pr Γ. — 16 πρὸς τοὺς Ἑλλ. συμφέρον
ΓΕ Bk.: στρατεύειν ἰδίᾳ σοι τιμὴν φέρον v. — βιάξ. πρὸς τ.
β. χρῆσ. ΓΕ Bk.: ἐπὶ τοὺς βαρβάρους κοινῇ χρῆσιμον v. —
τοῦ λόγον παντὸς v. — 17 μέ τινες v. — τῶν πληροικούντων
pr E v. — προεξημένος E. — 18 ἐξαστηκὼς ὡ ΓΕ Bk.: ἐξ-
έστηκα. — μέλλεις] μέλλω E v. — 20 ἐπαρξάμενος v. — αὐτὸν
post λυπούσας add. ΓΕ Bk. — 21 Περραιβοὺς E Turr.: Περ-
ραιβοὺς Γ Bk., Περρεβαίους Z. v. — αὐτοῖς] αὐτοῖς ΓΕ Bs.²,
αὐτοῖς Schm. — Ἰλλυριοῦ ΓΕ Bs. Cf. 49. — περὶ τὸν Ἀδριαν
v. — τοσαῦτα Jacob (coll. 98, 8, 140): τοιαῦτα ΓΕ Bk., τοιοῦ-
τον v. — τοῦ πῆμψ.] σὺ π. mal. Bk. — βυβλίον Γ. — 22
λίαν add. ΓΕ Bk. — οὐν οὐ μετρίως v. — τῶν ἐν τῇ πόλει
τὸν λόγον E v. — 23 ἐθρασύνοντο v. — ἡγῶ Γ Bk.: ἢ ἐγὼ
E. εἰς τὸ v. — τοῦτον τὸν λόγον v. — 24 φανῇ] φαίνεται v. —
τοῖς ἐμοῖς ΓΕ Bk.: ἐμοί v. — 25 οὐκ ἀλόγως ΓΕ Bk.: οὐ κα-
κῶς v. — 26 δόξης τοῦ λέγοντος v. — εἰ δὲ καὶ τῶν E v. —
ἅπαντων ἐξημος om. pr Γ. — 27 ἡδίων θ' ἅμα v. — 28 ἀμ-
λήσαντες E. — εἰ τε τυγχάνομεν Vict. Bk.: εἰ τυγχάνομεν Γ,
εἰ τε τυγχάνοιμεν E v. — 29 μοι E corr. ΓΔ Bs.²: σοι v. — 30
χαλεπῶς οἶμαι καὶ E v. Cf. 56. — 31 τούτων τυχῶσι v. — 32
σοῦς] σαντοῦ E. — ἐκάστη ΓΕ Vict. Bk.: ἐν ἐκ. v. — 33 οἵσπερ

περὶ scripsi; οἷς περὶ v., οἷσπερ ΓΕ Bs. — συναιτίαν] αἰτίαν v. — 34 τῆς μεγίστης ὕβρεως ΓΕ. — οὐδ' ἂν (οὐδὲ ἂν) γεν. A Vict. Cor. — 35 σοι ante τοιοῦτον om. v. — ἐκείνης E, ἐκείνοισ v. — 36 ὀφείλεις v. — ἑαυτὸν ΓΕ Bk., αὐτὸν Bs.; σεαυτὸν v. — 37 ἐμπειροσσοί v. — ὑμῖν (ἡμῖν E v.) del. Dobr. — ὅφ' ὧν ΓΕ Bs. — 38 ὥς ante παραπλησίως circumscrisit Bs¹. — ἀδύνατον v. — ἐπὶ E Bs². — 39 ἐπιτίθεσθαι v. — οὗτ' ἂν Λακεδ. v. — 40 ἡγούμην v. — γὰρ ἑκατ. ἐμπαδὼν ἂν v. — 41 δοκούντων ἀνεπίστων v. — μόνος ἂν συστήσαι E v. — τοῖς ante τοιούτοις add. ΓΕ Bk. — ἄλλως E. — ἐπεχείρησε Γ Bs². — 42 αἵτιοι ἀλλήλοις v. — Ξέρξην merito suspectum est Dobraeo. — γενομένοις E. — 43 δεῖ με λέγειν v. — Ἑλλήνων ΓΕ Bk.; ἄλλων v. — διοικίσαι corr. Γ Vict.; διοικήσαι E v. — 44 μόνους E. — συναιτίου] αἰτίου v. — 45 μόνον στεργούσας v. — περὶ τοῦτο v. — σοι post τούτων add. ΓΕ Bk. — 46 διεξέλθοιμεν] δε τι ἐξέλθοιμεν Γ, δέ τι δι διεξέλθ. E. — ἀκριβῶς ἀλλὰ τὰ v. — σκεψάμεθα ΓΕ Bs.; σκεψώμεθα v. — τὰ τῶν Λακεδ. v. — 47 οὗτοι μὲν γὰρ v. — καὶ κατὰ γῆν A Vict. Cor. Turr.; κατὰ γῆν. — 48 μεθ' αὐτῶν ΓΕ Bk.; μετ' αὐτῶν v. — εἰσβάλλοντας v. — κινδυνεύειν v. — ἀπόλοιτο v. — 49 ὑπὸ πάντων v. — καὶ τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμ. E Turr.; τῆς νυκτ. τῆς ἡμ. Γ, τῆς v. καὶ τ. ἡμ. v. — οὐδένα δὲ χρόνον] οὐδεμίαν δ' ἡμέραν ΓΕ. — 50 πρότερον αὐταῖς γεγενῆμ. E v. — ἀσμένως v. — αὐτοῖς πολέουσιν v. — 51 πολεμοῦσι γὰρ ἐξ ὅσων v. — ὥσπερ καὶ Λακεδ. v. — ὀλίγον δεῖ Γ. — ἕκαστον ἑναυτὸν v. — τὴν χώραν om. αὐτῶν v. — 52 ἀποκτείναντες v. — οὕτως ἤν v. — 53 μέγιστην ἐξ αὐτῆς δόξαν v. Bs¹; δ. ἐξ αὐτῆς μεγ. Γ Bk., δόξ. μεγ. ἐξ αὐτῆς E. — γρήσασθαι E v. — τὰς πόλεις τὰς v. — ὁμοῖοις] ὁμοῖοις pr Γ. — καὶ γῆς θαλάττης Γ. — 54 κρατήσαντες ΓΕ. — αὐτοῖς post οὐδὲν add. ΓΕ Bk. — ἐκείνους ΓΕ Vict. Bk.; ἐκείνοισ. — πάσχουσι πρὶν ἀπιέναι v. — 55 αὐτῶν add. ΓΕ Bk. — δὲ τὰ πράγματα (πράγματα) αὐτῶν v. Bs¹. (δ' αὐτῶν περιέσχετε τὰ πράγματα Bk., tamquam ex Γ, cuius de lectione veriora postea retulit). — ὅπ' αὐτοῖς ΓΕ. — καὶ συμβουλευῆς add. ΓΕ Bk. — 56 ἐπεποιήτο ΓΕ Bk.; ἐποιήσατο v. — αἶμα om. Γ. — διοικήσεις v. — 57 γενήσεσθαι φαν. v. — γινῶναι σε v. — δυσκολώτερα ΓΕ Bk.; σκολιώτερα v. — ἀντιλέγουσι; πῶς οὐ Bait. Schm. — τὰ ἴδω ΓΕ Bk.; ταῦτα v. — 58 πρῶτον μὲν Bs. (cf. 46); πρῶτον codd. — περὶ τὸν Δικ. v. — φυγῶν Γ Bk.; ἐκπεσῶν v. ἐκπεσῶν γε. φυγῶν E. — μέγεθος τῆς πόλεως v. — ἔσχεν] ἔχειν pr Γ. — 59 εἴ τις λέγειν ΓΕ Bk.; οὔτε λέγειν ἂν τις v. — 60 γεγεννημένας v. — τὴν om. E. — ὅφ' αὐτοῦ Γ. — 61 γένησθαι Γ Bs. (cf. 4, 119); γενέσθαι E v., γεγενῆσθαι Bait. K. coll. S. 101. — τῆλικ. κακῶν αἰτίας ΓΕ (propter παρόντων κακῶν quod praecedat) Bs².

Schn. — *ἐπαινουμένης* v. — 62 *οὐκ αὖτε μὲν*] ὅσπερ (ex eis quae praecedunt repetitum) pr Γ. — *εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ πολ-
λης δυν.* v. — 63 *τῶν Ἑλλήνων* ΓΕ Vict. Bk.: *τῶν ἄλλων
Ἑλλήνων* v. — *βασιλεῖς* E. — *ὑπισχνεῖτο* ΓΕ Vict. Bk.: *ὑπισχνέ-
ται* v. — *δεῖ πλείω* v. — *Ῥόδον* Γ γρ E Bk.: *Κνίδον* E v.
Cf. 4, 142. — *καὶ ante νικήσας* add. ΓΕ pr A Bk. Cf. 4, 87;
10, 26. 41. — 64 *δὲ ἄλλους Ἑλληνας* v. — *τείχη τῆς πατρίδος*
ΓΕ Turr. Ba. — *ἀτιμωθήσασθαι*] *καπνισθήσασθαι* ci. Cob.,
non immerito de veritate traditae lectionis dubitans. — 65
Συρακουσίων Z v., *συρακουσίων* E. — *ἄπασιν* add. ΓΕ Bk.
— *συρακουσῶς* Γ, *συρακουσῶς* E. — *περικλῆν* v. — *γίγανθ-
μένων* v. — 66 *καὶ τῶν βαρβ.* v. — 67 *ὑπαρχούσης* v. — *τη-
λικαῦτα* ΓΕ Bk.: *τοσαῦτα* v. — 68 *ἐφάμιλλον* v. — *ἐλάν* ΓΕ
(ci. Hier. Wolfius): *ceteri codd. ἔχιν.* — *διάγειν* v. — 69 *ante
σautὸν* cum Γ omisi sū. — *βουλευσῆ* E, *βουλευσῆσθαι* Vict. —
nonne τοσαύτην? Cf. § 32. 7, 31. 16, 9. — 70 *εἰσηγουμένος*
A Vict. Bk.: *ηγούμενος* ΓΕ v. — *ἐατίν]* *εἰσὶν* v. — 71 *ὧν
γιννομένων* ΓΕ Bk.: *ἐφ' οἷς γιννομένοις* v. — *πῶς δὲ οὐχὶ
περιχωρῆς* v. — *σautὸν εἰδὼς* v. — *λογιζομένων* ΓΕ Bk.: *λογί-
ζεσθαι δυναμένων* v. (ut est 8, 60). — *μάλιστα παραινέσεις* v.
— *ἐμφοτέρω σοι φέρειν* v. — *δυναμένας*] *δυναμεις* pr Γ. —
ἀνεγκλείπτους] *μεγίστας* ΓΕ, Cf. Aesch. Sept. 15. Tamen prae-
tulerim *ἀνεγκλείπτους*. — 72 *ἀπέχῃ* ΓΕ (ci. Hier. Wolfius);
ceteri ἀπόχρη. — *ἔν ἤδη μοι* ΓΕ Bk.; v. *ἐν μοι* reduxit Ba.
— 73 *καθίσταται* ΓΕ (H. Wolfius): *ceteri codd. καθεστάναι.* —
τὴν εἰρ. . . *ἰδίῳ* ΓΕ (cf. Arist. Rhet. III, 10; Philipp. Epist.
§ 19): *τῆς εἰρήνης οὐσης τοῖς ἄλλοις κοινῆς τὸν πόλεμον αὐ-
τῶν ἰδιον* (hoc H. Wolfius ci., libri ἡδῶ) v. — *ὅν πολὺν* ΓΕ
Bk.: *συχνόν* v. — *ἤδη χρόνον ἄπασιν* v. Collocatio πολὺν ἤδη χρ.
exstat 4, 162. 8, 30. 36. 10, 4. 15. 285. Epist. 9, 11 (Schn.).
— 74 *Φωκίας* v. Bs.: *Φωκίης* ΓΕ Turr. — *post Πελοπόν.* cum
ΓΕ om. *διανοῇ* Bk. — *ἐμφικτυοντίας* Γ. — *ὥς καὶ* Γ Bk.:
om. ὥς E v. — 75 *μὲν post μάλιστα* add. ΓΕ Bk. — *ἔπειτα
δὲ καὶ* E v. — *λογισμῶ]* *λόγῳ* v. — *ἀναισθήτως]* *ἀνοήτως* v.,
ἀναισθήτους E. — *σε ἐπιβουλεύειν* v. — 76 *λόγοις]* *λογισμοῖς*
v. — *παραινέσεις* v. — *λέγει* E. — *δοκεῖν ἂν εἶναι* E. —
77 *οὐκ ἂν]* *ἂν* om. pr Γ. — 78 *χρή* ΓΕ Turr.: *χρή σε* v. —
79 *ἴσως οὖν* ΓΕ Bk.: *ἴσως δ'* v. — *τῶν ante πενταμένων* om.
Γ. — *συνίδως* v. — *παρὰ ante μικρὸν* del. Dobr. ut e proxi-
mis male illatum. — *καὶ σοι* EZ v. Bs.: *σοι* Γ Bk. — *τοῖς
σοῖς* προσ. E. — 80 *τυχεῖν* ΓΕ Bk.: *εἰπεῖν τυχεῖν* v. — 81 *τὸν
τὴν τυραννίδα* E Bs.: *τὴν τυρ.* Γ Bk., *τὸν τυρ.* v. — *χρησασθαι
καὶ μολύνασθαι* v. — *καλινδομένους* EZ v. Bs.: *καλινδομέ-
νους* Γ Bk. — 82 *τῶν τὸν τρόπον* v. — *τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσι* E v.
Bs.: — 83 *καὶ περὶ ὧν* v. Bs.: *καὶ ὧν* ΓΕ Bk. — *σοι . . ἴσθαι*
ΓΕ Bk.: *ἡγοῦμαι σοι πρακτικόν εἶναι* v. — *σε χρῆναι* v. —

τότε μοι δοκῶ συμβουλευεῖν (συμβουλευέσειν Cor.) v., cf. Epist.
 Socr. 30, 5. — διανοῖαν νῦν καὶ v. — ἔγραφον τὴν om. περί
 v. — 84 τὸν λόγον] τοὺς λόγους v. — ὁ λόγος] om. ὁ Γ. —
 οὔτε δύναιμαι καὶνᾷ v. — 85 ἀποστατέον γ' ἐστὶν v. — ὑπο-
 πίττοι καὶ συμφέροι v. — 86 λόγον τοῦτον συμπικνύς E. —
 87 κατὰγειν v. — 88 τοὺς ὁρθῶς βουλευομένους ΓE Epist. 9, 14
 Turr.: τὸν ὁρθῶς βουλευόμενον v. — πρὸς τὸν βασιλέα πόλε-
 μον Γ hic Schn. (cf. § 89): πρὸς β. πόλ. ΓE in Ep. 9 l. c.
 Turr. Bs., τὸν πρὸς τὸν β. π. E hic, τὸν πρὸς β. π. Z v. hic,
 πρὸς β. τὸν πόλ. v. in Epist. 9. — διαλλάξῃ τις ex Epist. 9
 l. c. Turr.: διαλλάξῃ v. — ἐνεστηκνίας Ba¹, ἐντεκηκνίας ci.
 Cob. — 89 τῶν ἄλλων om. μὲν ΓE. — 90 στρατευσαμένων v.,
 συνστρατευσαμένων E. — ὁμολογοῦσι v. — 91 συμπεσοῦσθες
 αὐτῷ αὐτῷ E v. — προσκαλεσάμενος v. — ὑποσχόμενος v. —
 ἐντελῇ μισθὸν E. — ὑπαγόμενος E v. — ἐκεῖ ΓE Bk. (ci.
 Cor.): ἐκείνω v. — 92 ὥστε ΓE Bk.: καίτοι v. — τὴν ἀτυχ.
 τὴν τότε γενομένην v. — παρὰσκευάσασθαι pr E (corr. E sec.
 Bs.) v.: κατασκευάσασθαι Γ corr. E (pr E sec. Bs.) Turr. —
 93 πέφρακα] γέγραφα E. — ἐπιστάς . . μὴ ποιεῖν ΓE Bk.:
 εἰ . . ἐλθεῖν ποιεῖν v. — ἑτέρως ΓE Bk.: εἶχεν v. — τὰ post
 ἅπαντα om. pr Γ. — διαφεύγειν Γ Bk.: διαφυλάττειν E v. —
 94 ἢν Γ Bk.: εἶην E v. — πλείον vel πλείονα v. — ἀπεχοί-
 μην v. — ἢν σφόδρα Γ Bs.: ἢν που σφόδρα E v. — πρέπον
 ἢ v. — 95 ταῦτα μὲν αὐτῶς ἔξει v., om. οὐν etiam E. — γε-
 νησομένης] γενομένης v. — ἐδέλγῃ v. — δεκαρχίας EA Bs.:
 δεκαδορχίας Γ v. — εἶχαν post δυσμενεστ. ex ci. add. Cor.
 Bs¹. — 96 ῥᾶον] ῥᾷδιον mal. Bk. — συλλέγουσιν ΓE Bk.:
 ἔλλοι v. — τὴν . . μισθοφορίαν ΓE Bk.: τὸν . . μισθόν v. —
 97 στρατιᾶς Viet., στρατίας E. Cf. Schn. ad 4, 88. — 98 ἐτέ-
 ρους] ἑτερον Viet. — καλῶς εἶχε om. ἂν v. — τὰς σὰς Γ Bk.:
 πάσας τὰς E v. — δικαίως δ' ἂν pr Γ. — ἅμα add. ΓE Bk.
 99 ἀμφοτέρων add. ΓE Bk. — συμβουλευόμεν v. — καὶ post ἐκατέ-
 ρον om. Γ Bk. — ἰδῆς corr. E. — τὴν τε πόλιν E v.: om. τε Γ Bk. —
 τὴν τῶν Λακ. v. — 100 ἐξέλαβεν] ἔλαβεν v. — ἄλλων ΓE Bk.: ἔλ-
 λήνων v. — αὐτῷ del. Dobr. — πόλεων add. ΓE Bk. (et ex ci. H.
 Wolfii Cor.). — ἔγκρατῆς ΓE Bk.: κύριος v. — οὐδείς ὅστις ΓE Bk.:
 οὐκ ἔστιν ὅστις v. — καὶ post ὑπερεσθ. om. pr Γ. — 101 μὲν
 γὰρ ἀφειστήκει μὲν scripsi: γὰρ ἀφ. μὲν ΓE Bk., μὲν γὰρ ἀφ.
 v. — αὐτός] αὐτὸς E. — συναγαγὼν γο E v.: συμπαρασκευ-
 ασάμενος Γ (fort. propter παρασκευῆς quod proximum est)
 Bk. — πλείστην ὅσην οἷός τ' ἦν v. — 102 τῷ ναυτικῷ v. Bs.
 — ἢν μετὰ βασιλείας v. — τῶν ἐθνῶν τούτων v. — 103 ἡπει-
 ρον] πεῖρον E. — πάντων ἂν om. γ' v. — καταλειπύσθαι]
 utraque l corr. habet Γ. — ταύτην ἀρχὴν pr Γ. — βουλευο-
 μένην v. — 104 ἑκαστον ἐναντιὸν v. — τ' post ἐκείνος om.
 E. — τὴν ἡμετ. ἀρχὴν καὶ τὴν Λακ. v. — 105 μεταχειρισά-

μινος . . . τολμήν σοι ΓΕ Bk.: μεταχειρισάμενοι . . . σοι τολ-
 μόμεν ν. — στρατιωτικῶν ΓΕ: στρατηγικῶν ν. — ἡγοῦμαι
 ἀρκεῖν πρὸς παράδειγμα τὸν ν. — πατέρα σοι ν. — θίμης ΓΕ
 Bk.: λέγειν vel cum Wolfio βουλομένη λέγειν ν. — 106 num
 ἐβουλ. τοῖς ἄλλοις τοῖς? — ὠρημένοις ν. — 107 σφαγὰς καὶ
 ταραχὰς ν. — 108 γὰρ τῶν Ἑλλήνων ν. Bs.: γὰρ Ἑλλ. ΓΕ Bk.
 — ἀξιώσας ἄρχειν ν. — διαγαγόντα A Viet. Turr.: διάγοντα
 ΓΕ ν. Bs. — τὸν τε γένει E. — 109 οὐ τῶν λογαπ. E. — ἀδιε-
 ῥγαστον E Bk.: διεξεργαστον Γ, ἀδιεργαστον ν. — ἀξίως]
 „artius nūi fallor Γ² Bk. — 110 φιλοτιμία ΓΕ Bk.: φιλοσο-
 φία ν. (φιλανθρωπία ci. Dobr., coll. 114. 116). — διπλασίω ν.
 — ἀπείστην ΓΕ Bk.: ἀφέξομαι πάντων ν. — ἐξ αὐτῶν] ἐκλε-
 ξάμενος A Viet. Cor. — εἰρημένοις ν. — ἔχοντα pr Γ. — 111
 δεῖ] εἰ Valekemier. ap. Hirschig. — ποιησάμενος γὰρ ΓΕ Bk.: μὴ
 γὰρ ἡμῶν ποιησ. δὲ ν. — μεγίστην τότε ν. — 112 ἀρετῆς
 τῆς αὐτοῦ Viet. Turr.: ἀρετῆς αὐτοῦ (αὐτοῦ) ΓΕ ν. Bk. Bs. —
 113 καλλίστας Baît. Turr.: καλλίστα ν. Bs². — τὸν κράτιστον
 ΓΕ Bk.: τὸ κράτ. ν. — μὴ δὲν ΓΕ Bk.: μὴδὲ vel μηδὲν ν.
 — φιλονεικεῖν E ν. Schn. — παρασκευάσας ΓΕ Bs². — 114
 οὐδὲ γὰρ τ. θ. ἐνιοι θυνηθ. ἄν ν. — βουλευμάσιν ν. — βου-
 ληθείης ν. — 115 δάιδιον ΓΕ A Viet. Turr., cf. 8, 50. — κή-
 σασθαι Γ Turr.: κήσασθαι σε E ν. — post καλλίστην add.
 δόξαν ΓΕ. — ἥπερ ν. Bs.: ὃ ΓΕ Bk. — νῦν add. ΓΕ Bk. —
 σκέψαι δ' ὅ τι Schn. — 116 ἐπὶ τὰς εὐσεβείας τῶν ν. — προ-
 τητας καὶ φιλανθρωπίας E ν. — μόνων E. — ἐπὶ τῶν ζωῶν
 καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ν. — 117 ἡμῖν αἰτίους ν.
 — οὐτ' ἐν ταῖς νύχαις] οὐτ' εὐχάις pr Γ. — ἡμῶς om. pr Γ. —
 118 περιβαλέσθαι ν. — 120 ἄπαντας (vel τοὺς ἀνθρώπους)
 Hertlein: αὐτοὺς. — ἀνελείν Γ Bs.: ἐλείν E ν. — ὡς λέγονται
 Γ Bk.: ἢν λέγ. E ν. — ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ν. — 121 παύσω-
 μεν ν. — ἱκανὸν αὐτοῖς εἰσπορίσαντες ν. — 122 ξενιτευομένους]
 πολιτευομένους ΓΕ. — ὁρίσκει ΓΕ Bk.: ἐχρῶσθαι (ἐχρῶσθαι
 Viet.) ν. — πρὸς ἀπάντων ΓΕ Bs². — 123 ἐπιχειρήσας E. —
 μάλλον] μόνον (ex proximiis repetitum) ΓΕ. — ἐπὶ ταῦτα αὐ-
 τὸς τε ν. — 124 γεγονάσιν ν. — ἡξίωσαν ἄρχειν ν. — Ἑλλή-
 των] ἄλλων Γ, ἄλλων Ἑλλήνων E. — 125 ἀμύνασθαι ν. — 126
 πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς om. τ' E ν. — 127 ὡς περὶ ὧν ν. — 128
 ἐπὶ τε τῇ] τε om. Γ. — 129 πατρίδα τὴν αὐτοῦ τὴν Turr.:
 π. τ. αὐτοῦ τὴν ΓΕ, π. τὴν ν. — ἐκείνην φαν. πρώτον ν. —
 130 τυχάνω om. E. — ἐμοί] μοι ν. — ἐλπίς ν. — 131 ποιή-
 σμαι Γ Bs². — τούτοις ὑπ' ἐμοῦ μὲν ΓΕ Bk.: τοῖς μὲν ὑπ'
 ἐμοῦ ν., τούτοις μὲν ὑπ' ἐμοῦ Bs². — ὠφελίων Γ Bk. — 132
 ὄντας τῶν Ἑλλήνων ν. Bs.: τ. Ἑλλ. ὄντας ΓΕ Bk. — βασιλέας
 τοὺς μεγάλους Bs². coll. 4, 121 (nam reliqua quae affert exem-
 pla nihil omnino probant). — προσεγορευμένοις quod est post
 μεγάλους circumscr. Bs². (ex ci. Sauppii); aptius K. καλουμένους

(vel *δομαζομένους*) *ci.*, cf. 9, 72. — ἀλλὰ μεταναστατέον καὶ ἀναστρεπτεόν *v.* — 133 πείθειν *se v.* — 134 εὐλογίαν *E corr.* Γ (qui quid pr. habuerit non liquet) *BS.*: εὐδοξίαν *v.* — καὶ τὴν μνήμην *add. GE Bk.*, cf. 4, 186. — 135 ὅπως ante ἄλλων *del. Cob.* — τῶν ὅτων ἀπλήτως Γ *Bk.*: τῶν ἀνοήτων ἀπλείστως *E*, τῶν ἀνοήτως φιλουμένων τοῖς πολλοῖς ὀλοσχερῶς *v.* — 136 πολλῶν Γ *E BS.*: πολιτῶν *v.* — καταλιπέσθαι *E.* — συνεβούλευόν *se καὶ v.*, σοι *conneb. καὶ E.* — 137 *se* τοῦτον *v.* — βαρβάρων ἀνδρῶν Γ *E Bk.*: πατέρων ἀνδρῶν *v.* — ὀνομαστοῦς *E.* — οἰκησάντων *v.* — οὕτως ἐστὶ σφόδρα *v.* — μεμισημένων καὶ καταπεφρονημένων Γ, μεμισημένων κ. καταπεφρονημένων *E.* — 138 συγκεράσαι *corr. GE Bs².*: συνερασαι pr Γ, συνεράσαι *Bk.*, συνηρανίσαι pr *A*, ὅπως ἂν συνερανίσαιμι *v.* — vocis *εἰρημνέων* *primas litteras corr. habet Γ.* — ἂν ἀξίόχρεως *corr. GE v.*: ἂν ἄξιός pr Γ *Bk.* — οὗτος . . εἶναι Γ *E Bk.*: ἔδοξεν οὕτως ἢ πραγματεῖα εἶναι *v.* — σέ γε Γ *E Bk.*: σέ τε *v.* — οὕτω . . αὐτῶν *add. GE* (qui omittit ἂν) *Bk.* — 139 καταστροφίσαν Γ *E BS.*: κατασταθείσαν *v.* Cf. 8, 69. — διαστήσαι Γ *E Turr.*: διαλῦσαι *v.* — 140 δύνανται Γ *E Bk.*: ἂν δύνανται *v.* — ταύτην] τοιαύτην *v.* — 141 γενήσεσθαι] γεγενῆσθαι *v.* — οὗτ' ἐν τοῖς β. *v.* — 142 τῶν νῦν μὲν ἐπιγιγν. *v.* — τῶν προγεγ. ἔχομεν παραβαλεῖν *v.* — οὐ γλισχερῶς] οὐκ αἰσχερῶς *v.*, οὐ αἰσχερῶς γο *E.* — τῶν ἄλλων *BS.*: τῶν Ἑλλήνων Γ *Bk.*, τῶν ἄλλων Ἑλλήνων *E v.* Cf. 124. — εἶλε] εἶδε pr Γ, ἀντιπαραβάλλων Γ *E Turr.*: ἀντιπαραβαλὼν *v.* — 144 ἀλλὰ γε μετὰ *v.* — ἀρετὴν καὶ τοὺς *v.* — τοῖς ἐκείνοις *E.* — 145 καίτοι Γ *E A Cor. Bk.*: καὶ *v.* — καὶ ἀρίστους om. τοὺς *v.* — ρησιδρόις *E.* — παρὰ ante πᾶσιν *add. GE Bk.* — κτησάμ.] κερτημένους *v.* — 147 ταῦτα γὰρ ἅπαντα *v.* — καὶ αὐτῆς] κατὰ ταύτης Γ *E BS.* — τῆς ἐν Μαρκᾷ. *E v.* — τῆς ἐν ante Σαλ. om. *v.* — τῆς τῶν Ἑλλ. σωτηρίας] haec *corr. habet Γ* loco XII litt. capaci. Cf. 4, 99; 6, 83; 8, 43. — ἅπαντες ἐγκ. Γ *BS.*: ἅπαντες αὐτὴν ἐγκωμιάζουσιν *E v.* — τὴν αὐτὴν δὲ Γ *E Turr.*: τὴν δ' αὐτὴν *v.* — 148 ἄγανται μᾶλλον *v.* — τῶν. τὰ μὲν *E.* — ἀλλ' ἀήδως ὁρώσιν *del. Cob.* — τὰ μὲν ἀρετῆς Γ. — 149 ἢ Γ *Bk.*: ἢ *E*, εἴη *v.* — αἰτιῶν . . ἐμῶν Γ *E Bk.*: ἀποβλέπειν εἰς τὴν ἡλικ. τὴν ἐμὴν δεῖ *v.* — διαδιδόμενοις Γ *E.* — δόξαν πολὺ μείζω τηρηθῆναι *v.* — 150 οὕτε μετὰ τῶν ἀγαθῶν *v.* — συμβαινόντων Γ *E Bk.*: συνόντων. — ἑκαστος Γ *E.* — εὐνοίαν *E.* — 152 ἂν post ὅπως *add. GE Bk.* — ἐγὼ ante τογγάνω *add. GE Bk.* — παρὰσχέιν αὐτὸν εἰς ᾧ *v.* — 153 μὲν τιμῶν] μαν Γ; τιμῶν hoc loco *omissum post λέγοντας add. E Bs².* — ἐγκωμιάζειν ἐκείνους *v.* — ἢ τηλικ. Γ *E Bk.*: καὶ τηλ. *v.* — καὶ μὴ μόνον τοὺς *v.* — αἵτινες τοὺς . . ποιήσουσι *v.* — τὰς πράξεις om. σὰς Γ. — 154 ὡς ἐλαχ. om. ἐν *v.* — κατίδης Baît. *BS².*: κατίδους *v.* —

ὡν ἂν εὖ πάσχωσι v. — ὡν εὖ πάσχωσι ΓΕ Bk. — 155 τοῖς ἐπάροχουσιν Γ Bs².

Or. VI. ΑΡΧΙΣΤΑΜΟΣ. 1 τὴν ante μεταβ. add. ΓΕΘΑ Cor. Bk. — 2 τις ἄλλος τῶν ΕΘ v. — πολλὴν ἂν ἦσ. ΓΕ Bk.: ἦσ. ἂν Θ v. — τάξιν τοῦ βίου Θ v. — προήσκησεν τὴν πόλιν ἀναξίως προφεισαμένην Θ v. — 3 σιωπῆν add. ΓΕ Bk. — ταύτους μάλιστα ΓΕ Bk.: ταύτοις μάλιστα Θ, μάλιστα ταύτοις v. — 4 δεδευγμένον Γ (praepositione in mg. posita), E sec. Bs., Turr.: ἀποδεδευγμένον Θ v. — μηδὲ περὶ ἐνός ΓΕ Bk.: περὶ μηδενός Θ v. — οὐκ ἐπ' ἀμφοτέρων v. — 5 μεγάλας] μεγίστας ΓΕ Bs. an fuit μεγίστοις κακοῖς? — περιβάλλομεν ΓΕ Bs.: περιβάλομεν. — μὲν κατορθώσαντες ΓΕ Bs. At cf. 5, 48. 68 (Turr.). — ὑμᾶς ΓΕ Turr.: ἂν. — ὠφελήσαμεν eorr. ΓΕ Turr.: ὠφελήσασιν v. — ἴσως ἂν φανλ. δόξαμεν Θ v. (δόξαμεν etiam E). — 6 εἴ τις τι Γ Bk.: εἴ τε τι E, εἴ τις Θ v. — ἀγαθόν τι Θ v. — 7 πόλεμος οὔτε κίνδυνος Θ v. — τούτων ΓΕ Turr. (ell. 4, 33): τηλικούτων. — νῦν Θ v. — βουλευσάμενος συνελήλυθα v. — νῦν Γ Turr.: νυνὶ ΕΘ v. — ὑπομενητέον ΓΕ Bk.: ὑπομενητέον ΘΑ, ὑπομονητέον v. — μὴ λίαν ΓΕ Bk.: μηδὲ Θ v. — 8 δεῖ τοῦμόν ιδίον ΓΕ Bk.: δεῖ μετὰ τούτων ὁμοιον Θ, δεῖ μετὰ ταῦτο ιδίον v. — εἰλόμην Θ (non Γ) Bs. — πολλαπλάσιον ΓΕ Bk.: πολὺ πλείονα Θ v. — ψηφισάμενος ΓΕ Bk.: ποιήσας Θ v. — ἐν ἐμοὶ Θ v. — πατήρες ΓΕ Bk.: πρόγονοι Θ v. — 9 δ' ὑμᾶς om. καὶ Bs¹ cum Θ. — ταυτησί ΓΕ Bk.: ταύτης Θ v. — τῶν . . ἡγησαμένων v. — ἔχειν] ἴσχειν v. — 10 αὐτῶν add. ΓΕ Bk. — σημείον post γεγ. addi iubet Hi. coll. § 92. — 11 ἡμῶν mediolanensibus et aldina Turr.: ὑμῶν ΓΕΘ v. Bs². — 12 κακῶς ποιήσαντες ἡμῶν Θ v. — κησάμενοι add. ΓΕ Bk. (cf. Demosth. 3, 36). — ὑμᾶς ΕΑ Cor. Bs¹: ἡμᾶς ΓΘ v. Bs³. — συμφορὰν add. ΓΕ Bk. — 13 κατεγνώκασιν ἡμῶν Θ v. — δεῖν ΓΕ Turr.: δεῖν ὑμᾶς Θ, δεῖν ἡμᾶς v. — αὐτοὶ] οὗτοι E. — ὑμᾶς E Bs¹: ἡμᾶς ΓΘ v. Bs³. — 14 τούτων Θ v. — ἡμῶν E. — περιγίνεσθαι ΓΕ. — τοῖς ante τῆς add. ΓΕΘΑ Bk. — 15 ταῦτο ΓΕ Bk.: ταῦτα Θ v. — πρὸς τὰς ΓΘΑ Bk.: τὰς v. — γενεᾶσθαι] γεννηθῆναι pr Γ, γενήσεσθαι E. — 16 διαλεχθῆναι, πρὸς ὑμᾶς ΓΕ Bk.: ὑμᾶς ὑπομνησάσθαι Θ v. — ὃν ΓΕ Bk.: δι' ὃν Θ v. — πόρρωθεν Θ v. — διότι Θ v. Bs.: ὅτι ΓΕ Bk. — ἀποστειρεῖν ἐπιχειροῦσιν Θ v. — 17 ἐπεὶ Θ v. — δὲ τῆς τρίτης Θ v. — εἰς Δελφοὺς ἀφίκοντο ΓΕ Bs.: ἀφίκοντο εἰς Δ. v. — περὶ ὧν μὲν Θ v. — αὐτοὺς add. ΓΕ Bk. — 18 κατὰ δύοιν Γ Bk.: καταδουλοθετίαν ΕΘ v. — ἐκβληθέντος γὰρ τυνδάρεω ΓΑ (qui τυνδάρεως). — κατέγοντος pr Γ Bs¹. — αὐτῶ add. ΓΕ Bk. — 19 δορυάλων ΕΘ. —

τὰς ἐκ τῆς Ἑρμῆ. ΓΕ (qui ἐριθείας) Bk.: ἃς ἐκ τῆς Ἑ. ἐξή-
 λασεν Θ v. — πλὴν ὑπὸ Γ Bk.: πλὴν ΕΘ v. — 20 καὶ τὸ
 στρατόπεδον Θ v. — συνακολουθούσιν, quod esse videtur in Γ,
 Bs.: συνακολουθήσασιν v. (— σουσιν ci. Turr.). — αὐτοῖς Ε
 Bs¹: αὐτοὶ ΓΘ v. — πῶς ΓΘ v. — 21 ταύτης Θ v. — 22
 αὐτὸν δὲ γεγεν. ἡγεμόνα Θ v. — 23 ταύτης Θ v. — 24 οὐν
 om. Γ. — ἡμῖν ὑπαρχάντων Θ v. (ὑμῶν hic quoque Ε). —
 ἀναγκαιότερον Ε. — ἢ καὶ Γ. — εἶναι φανερόν Θ v. — ταύ-
 την τε γὰρ οἶκ. ΓΕ Bk.: ταύτην οἶκ. Θ, ταύτην μὲν γὰρ οἶκ.
 v. — δόντων] ἐνδόντων Θ Bs¹. — Ἡρακλειδῶν] Ἡρακλεῖ τῶν
 κυρίων ci. K., scilicet ταύτην ad Laconicam referens. — δὲ
 post ἀνελ. om. pr Γ. — ἐκείνην δὲ ἐλάβ. Θ v. — καὶ τὸν ΓΕ
 Bk.: κατὰ τὸν Θ v. — 25 ἐκλείπειν v. — ἡμῖν προστάττωσι
 Θ v. — ὑπὲρ Μ. ΓΕΘΔ Bk.: περὶ Μ. v. — ὅμας τὴν αὐτὴν
 Θ v. — εἰπεῖν ἔχομεν Θ v. — 26 πρὶν ἢ Πέρσας Θ v. —
 τὰς πλείστας scripsi coll. 4, 37: τινας. — 27 ὑπαρχόντων ἡμῖν
 Θ v. — ὥσπερ πατρώων Θ v. — ἀπειδίδωσαν Θ v. — κατέσχε
 ΕΘ v. — Μεσσήνης Θ (μεσήνης) v. — πλέον ΓΕ Turr.: πλέον
 ἢ Bk., πλείον ἢ v. — Θεσπιάς μὲν καὶ Πλαταιάς ΓΕ Bk.:
 Πλάταιαν καὶ Θεσπιάς Θ, Πλάταιαν μὲν καὶ Θεσπιάς v. —
 πεπονημέναις ἀναστ. Θ v. — τριακοσίων Θ v. — μέλλουσι κατο-
 κίξειν ΓΕ Bk.: κατοικίξουσιν Θ v. — 28 εὐλογώτερον. ἐξή-
 μαρτον Θ v. — χαλεπώτερον Γ Bs. — στερηθησόμεθα Θ v. —
 ὀφόμεθα pr Γ Bs¹. — 29 δικαίως Μ. εἰχομεν Θ v. — γεγενη-
 μένων ἡμῖν v. — ποιεῖσθαι Θ v. — γενομένων v. — 30 ἀν-
 φισβήτησις ἐγίγνετο Θ v. — δὲ τῆς Μεσ. Θ v. — οὐδ' ὁ βα-
 σιλεὺς v. — Ἀθηναίων ΓΕ Bk.: Θηβαίων Θ v. — ἐνεκάλεσαν
 Θ v. — 31 ὁμετέρων Ε. — αὐτὴν add. ΓΕ Bk. — διορεῶν ΓΕ
 Bk.: πόλιν Θ v. — ἡδικημένοις ΘΔ Cor. Bs¹. (qui cf. § 28). —
 πεμφάντων ΓΕ Bk.: πεμφ. ἡμῶν Θ v. — εἰς Δελφοὺς ἀμφο-
 τέρων Ε. — ἐκείνων Θ v. — καὶ θυσίας οἷας Θ v. (τὰς om.
 etiam Bs¹). — μεταπέμπεσθαι Θ v. — 32 ἂν μαρτυρίαν. —
 παρὰσχοι τις τούτων Θ v. Pro μαρτυρίαν. . . ἀσφεστεράν ἱσθὲ
 reposui μαρτυρία. . . ἀσφεστερά. — λαβόντες τὴν χώραν Θ v. —
 διὰ βροχῶν κάλιν Θ v. — αὐτῶν ἔτι διελθεῖν ΕΘ v. — ἐλόν-
 τες] ἔχοντες Θ v. — τοὺς Ἡρακλέους cum ΓΕ Bk.: τοὺς Ἡρα-
 κλῆς Θ, τοὺς Ἡρακλέους v. — 33 ὃν ἑκαστὸν ἔσται διατὸν Θ
 v. — κατηγ. τολμώντων Θ v. — οὐ ante ποιούμ. add. ΓΕ Bk.
 — εἰπεῖν ἴσως πλεῖον τούτων Θ v. — 34 ὑμῖν Ε Bs¹: ἡμῖν. —
 εὐτυχοντίας τε καὶ Θ v.: om. τε ΓΕ Bk. Bs. — εἰ ΓΕ Bk.:
 εὐ Θ v. — μέλιστα Θ v. — 35 ὅπως] ὡς mal. Baît. — τοῦ
 δικαίου χρη Θ v. — προυγκαιότερον τὸ συμφέρον οὐδεὶς ΕΘ
 v. — με λέγων ΓΕ Bk.: μελετῶν Θ v. — καλοὺς τε κάγαθους
 ΕΘ v.: om. τε Γ Bk. Bs. Cf. 8, 133. — τὰς πόλεις τὰς εὐ καὶ
 φιλοτίμως πολιτευομ. Θ v. — περὶ τοῦτο Θ v. (Ε sec. Bs.). —
 36 ἔτι δὲ] καὶ Θ v. — τὸ αὐτὲ τίλος add. ΓΕ Bk. — τὸν ante

των om. pr Γ. — 37 γὰρ περὶ μὲν ΓΕ Bk.: μὲν γὰρ περὶ Θ
 v. — προκειμένοις Θ v. — 38 ἑμοῖς ΓΕ Bk.: ἡμετέροις Θ v.
 — μὲν post μηδὲν add. ΓΕ Bk.: ὁμηγύων ΕΑ Cor. Tur.
 Bs²: ἡμετέρων Γ v. — δικαίων ΓΕ Bk.: δεινῶν cett. cod. —
 προεξαμαρτόντας Ε Bk.: προεξαμαρτόντας Γ, προεξαμαρτάνον-
 τας Θ v. — σχεδόν ΓΕ Bs.: τυχόν Θ v. — διαμαρτάνειν Θ
 v. — 39 πᾶ add. ΓΕ Bk.: ἔξομεν ΕΘ v. Cob. — οὐκ ἀγνοεῖν
 ὑμᾶς Θ v. — πλείω ΓΕ Bk.: πλίω Θ, πλεόν v. — προσπι-
 βάλλειν ΓΕ Bk.: προσεπιτάττειν Θ v. — ὅς ΓΕ Bk.: ὡς Θ,
 ὦν v. — διανοηθῶσιν ΓΕ Bk.: ἐκνοηθῶσιν cett. cod. — συμ-
 βαίνει Θ v. — 40 κατακεκλειμένων Bk.: καταδεστέρων κατα-
 κεκλειμ. Γ Bs², καταδεστ. κεκλεισμένων Ε, κατακεκλεισμένων
 Θ v. Unde conicias, pro ἀσθενεστ. fuisse lectionem κατα-
 δεστέρων. — 41 κρείττους ΓΕ Bk.: κρείττον ΕΑ, κρείττους
 v. — ἡμῶν ΓΕ Bk.: cett. ἡμῖν v. — 42 μὲν post ὦν add.
 ΓΕΘ Bk. — ἡμύνοντο Θ v. — εἰ διεξέλθοιμι κινδύνους Θ v.,
 διεξέλθοιμι habet etiam Ε. — πορρωτέρω Θ v. — 43 τὴν πό-
 λιν ἀνάστατον γιγνομένην Θ v. — τὴν χώραν Γ Bk.: τὴν πό-
 λιν καὶ τὴν χώραν ΕΘΑ, τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν v. — τῆς
 αὐτῶν Ε. — δεσπότης τῶν ἄλλων Θ v. — 44 ἂν τις ἐπὶ ταύ-
 τῆς Θ v. — ὑπολειπομένης Θ v. (Cf. 4, 93). — δυσκόλως
 πρὸς αὐτὸν ΓΕ Bk.: δυσχερῶς πρὸς αὐτὸν Θ, πρὸς αὐτὸν
 δυσχερῶς v. — 45 τὴν αὐτὴ τῶν πολιτ. add. ΓΕ Bk. —
 46 ὁ τῶν Μακεδ. v. — ἅπασαν κατέσχε Θ v. — 47 ἀπει-
 πομεν . . ἀκούοντες καὶ Ε. — ἂν ἐλπίδας Θ v. — πρὸς γ-
 ματα περιέστησεν αὐτῶν Θ v. — ὑφ' ἡμῖν ΓΕ Bk.: ἐφ'
 ἡμᾶς Θ, ὑφ' ἡμᾶς v. (ἐφ' ἡμῖν Bs²). — 48 παύσας ΓΕ
 Bk.: τὰς Θ, τοιαύτας v. — παύσασθαι ΓΕ Bk.: cett. παύεσθαι.
 — ἂν post οὐδέις add. ΓΕ. — πολιτεία Hier. Wolf. — εἶναι
 add. ΓΕ Bk. — 49 στερηθέντας Θ v. — διὰ τὴν εἰρήνην om.
 pr Γ. — 50 ἀποτόλμως Γ (αὐτοτελῶς ci. Dobr.). — ὡς ἂν ΓΕ
 Bk.: ὅπως ἂν Θ v. — τις καὶ τοῖς Θ v.: om. καὶ ΓΕ Bk. —
 τῆς αὐτῆς εἰρ. add. ΓΕ Bk. — γὰρ τῇ καταστ. ταύτῃ Θ v. —
 πανουργίας Θ v. — 51 δέδοικα Ε (ci. H. Wolfins): cett. cod.
 διδοίκαμεν. — καθίσταμεν ΓΕ Bk.: v. καθίσταμεν vel cum
 Wolfio κατίστημεν. — τὴν αὐτῶν δύναμιν Θ v. — ὡς ΓΕ
 Bk.: ὥστε cett. cod. — διάλυσιν ΕΘ v. — 52 προπ. ἡμᾶς Ε.
 — ἐμβάλεῖν ΓΕ Bk.: ἐμβάλλειν Θ, ἐμβάλλειν v. — ἀσχερὰν
 ὁμολογίαν Θ v. — ἥ περὶ τῶν Θ v. — Λακεδαιμόνιος Θ v. —
 πάντων ἂν ΓΕ Bk.: πάντων v. — γεγενῆσθαι Θ v. — 53
 πλεῖσας Θ v. — τοὺς περὶ Γ Bs.: περὶ ΕΘ v. — αὐτόν
 αὐτῶν Ε. — Στρατηγόσις Γ. — 54 μήτε δύνασθαι μήτε
 πειρᾶσθαι ΓΕ Bs.: μηδὲ πειρᾶσθαι Θ v. — Ἀσίου καὶ τὴν
 Εὐρ. Θ v. — 55 παρὰ τὸ δίκαιον ἀναγκ. Θ v. — ὑπε-
 νεγκεῖν ΓΕ Bk.: ὑπομῖναι Θ v. — ἀδδωφαγούτων ΕΘ. —
 56 τῶν ἄλλων add. ΓΕ Bk. — τίνας γὰρ ἴσμεν ὧν καὶ ποιῆσ.

ΓΕ Bk.: τινὰς παρισταμένων καὶ ποιήσ. ΘΔ, τίνα δὲ τῶν περι-
 σταμένων ἡμῶν ἐξ ἀνδρῶν τοιαύτων ἀπειλῶν καὶ ποιεῖσθαι γ.—
 οὕτως ἡττηθέντες ἀνδρῶς ὡμ. Ε, οὕτως ἄν. ἡττηθέντες ὡμ.
 Γ. — πῶς δ' ΓΕ Bk.: ἢ πῶς Θ γ. — δοῦν. πολὺν χρόνον Θ
 γ. — ἐπαρξέσaiαν corr. ΕΘ γ. — 57 εἰ Μεσσηνίων om. pr Γ.
 — τῆς χώρας ταύτης Θ γ. — 58 τοιαῦτα συμβ. ὅμιν ΓΕ Bk.:
 συμβ. ταῦτα Θ γ. — ἐπάγουσιν ΓΕ Bk.: παρακαλοῦσιν Θ γ. —
 ἡμᾶς . . τὴν Μεσσηνίην γ. — ἥξειν] ἔξειν corr. ΕΘ γ. — πολε-
 μεῖν ὅμιν Θ γ. Bs¹, π. ἡμῶν Ε. — 59 μὲν post μεγίστην ex
 ci. Bk. add. Bs¹. — γενέσθαι ΓΕ Bk.: ἔσεσθαι Θ γ. Bs¹. —
 σωφρόνως ξῆν ΓΕ Bk.: σωφρόνως. — μέγχι θανάτον μάχ. ΕΘ
 γ. Bs¹: μάχεσθαι Γ Bk. — θέλειν Θ γ. — ἃ ΓΕ Bk.: δ Θ
 γ. — 60 ἂν ἐγὼ πολὺ Θ γ. — πρώτους Γ Bk.: προγόνους πρώτους Ε,
 προγόνους Θ γ. — ἀφικνουμένους Θ γ. — 61 τοῖς τε νόμοις
 ΓΕ Bk.: τοῖς γενομένοις ΘΔ, τοῖς νομιζομένοις γ. — τοὺς δὲ
 τὰς εὐτ. φέρειν μὴ δύν. Θ γ. — τὰς συμμαχίας ΓΕ Bk.: ἔχον-
 τας συμμαχίας Θ γ. — τοὺς δὲ . . πράττοντας K. transponi
 iubet post κατεστησάμεθα, mutans simul quod post h. γ. ne-
 quitur τοὺς δὲ in καί. — θανμάζειν Θ γ. — post ἔξαμ, adde-
 batur ταῦθ' ἡμῶν βοηθήσει, quae auctore Γ (et Ε) sustulit
 Bk. — 62 ἡγοῦμαι add. ΓΕ Bk. — ἡμῶν ἐπαμύνειν Θ γ. —
 ἀλλ' οὐν ὑπὲρ ΕΘ γ. — τῆς σωτ. τῆς ἡμετ. Γ Bk.: τ. σωτ.
 τῆς ἐαυτῶν Ε, τῆς ἐαυτῶν σωτ. Θ γ. — ὅτι οὐν ἂν Γ Bk.:
 πᾶν ὅτι οὐν ἂν Ε, πάντα Θ γ. — ποιήσαντας et mox βολευ-
 σάμεναι Cobet. — ἔστιν ἂς ΓΕ Bk.: τινὰς Θ γ. — τῶν νῦν
 ἡμῶν ΕΘ γ. — ὥσπερ τῶν Ε Turr., ὥσπερ περὶ τῶν Bs.: ὡς
 περὶ τῶν γ. — 63 τὸν Αἰγυπτ. ΓΕ Bk.: cett. cod. τῶν Αἰγ.—
 ὅσον ἂν ἑκάστοι δύνανται Θ γ. — ἂν post προσθῆναι deest in
 Γ (cf. Turr.). — ἐπικουρήσαντας Cob. — θυσίας προσέχοντας
 ΓΕ (sed mg Ε οὐσ. προσέχ.). — τῶν βελτίστων Θ γ. Bs¹: βελτ.
 ΓΕ Bk. — ἀλλ' οὐν ταῖς Hi. — μεγάλας τὰς ἐλπίδας Θ γ. —
 64 ἄλλον add. ΓΕ Bk. — ὃν om. pr Γ. — μάλιστα πολ. ἡμῶν,
 ποθεῖν ἦδ' τ. ἦ. ἔ. ΓΕ Bk.: πολλὴν ποιήσασθαι τὴν ἐπ. Θ,
 καὶν οὐ πρότερον ἄλλᾳ νῦν γε πολλὴν ποιήσ. τ. ἔ. γ. — τὸν
 παντὶον αὐτοῖς ἀποβέβηκεν ΕΘ γ. — 65 ἐπ' αὐτοὺς ὁρῶσιν γ.
 (ἐπ' et ὁρ. om. Θ). — ἑκάστην τὴν Dd. Turr.: ἑκάστην.
 — γιγνομένας ὁρῶσιν Θ γ. — δ' ὁμαλισμένοι ΓΕ Bk.: δεδασμέ-
 νοι Θ, δὲ δεδαμασμένοι mg Ε γ. — μηδὲνα ΓΕ Bk.: μηδὲ Θ
 γ. — 66 οὐδ' ante ἦτις add. ΓΕ Bk. — ποιήσαντας Bs². —
 ὥστε ex ci. Bk. Turr.: ὡς. — ἀναστράφθαι Cob.: ἀνεστράφθαι.
 — ἦσαν ΓΕ Bk.: lacunam Θ, ἐτόγχεον γ. — 67 ἀπίστας
 πρὸς Θ γ. — ὁμονομίας ΓΕ Bk.: ευνομίας Θ γ. — ἀλλήλων
 ἐμπορίας ΓΕ Bk.: ἡμῶν εὐνομίας Θ γ. — βάλοιεν Θ γ. — 68
 οὐδὲν γὰρ ἔτι τῶν Γ Bs². — τῶν δεινῶν ἢ χαλεπῶν γ. Bk.:
 τ. δεινῶν χαλεπῶν Γ, δεινὸν ἢ χαλεπὸν ΕΘ. — 69 διὰ ταχέων
 ΓΕ Bk.: ταχέως Θ γ. — μένειν Cor. Turr.: μένειν γ. Bs². —

αὐτ. . . νικῶμεν Θ v. — ἀλλὰ καὶ ΕΘ v. Βα.: ἀλλ' ἐὰν Γ Bk.
 — μεταβαλλομένους αὐτοὺς Θ v. — αὐτῶν (αὐτῶν) ΓΕ Bk.:
 αὐτοῖς Θ v. — 70 ποιεῖν Θ v. — ὑπορορῶμεν Θ v. — Μισση-
 νίαν v. — καὶ προσηκόντως add. ΓΕ Bk. — 71 οὐθέτερον Θ
 v. — πολεμήσωμεν ΓΘ Βε². — ἐγκαμ. ἡμῶν τὴν ΕΘ v. — ἐλέγ-
 ξομεν Γ Bk.: ἐλέγξωμεν Ε v., ἐξελέγξωμεν Θ. — παρῴσχωμεν
 Ε et corr. Θ. — ἐκείνους ἐλάττω τι τῶν ὑπ. δοκεῖν Θ v. —
 72 μηδὲν Θ v. — δεινότερον συμβεβῆσθαι Θ, δειν. συμβῆσεσθαι
 v. — φυλάττειν v. — ὅμην Ε Βα.: ἡμῖν. — 73 εἰς Σικελ. Ε
 Turr.: εἰς Σικ. v. (ἐκ Σικελίας Θ). — post Σικ. add. καὶ Ἰτα-
 λίαν H. Wolfius ex Dionys. Isocr. c. 9; om. cum ΓΕ cett. cod.
 Βα¹. — ἀσμένως Θ v. — ταῖς ante περὶ add. ΓΕ Bk. — πε-
 πόνθασιν ὑπ' ἡμῶν, αἱ ΕΘ v. — κομίσασθαι Θ v. — ὦν post
 προσδοκῶντες om. Γ. — προὑπάρχουσιν Θ v. — 74 ἀφείσθαι
 Baht. Cob.: ἀφείσθαι ΓΕ Bk., ἀφίστασθαι Θ v. Cf. § 83. —
 ὅσα corr. habet Γ. — οἱοί τ' ὤμεν ΓΕ: δυνάμεθα Θ v. —
 ἀπενέγκασθαι] primum α α corr. est in Γ. — ὀχυρώτατον Θ
 v., ἐχυρώτατον Ε pr., ὀχυρότ. Ε corr. — 75 ἤφεσθαι Γ. — εἰ-
 κὸς ΓΕ Bk.: εἰκὸς ἦν Θ, εἰκὸς ἦ v. — ὅμην Ε. — διακεπρ.]
 συμπεπραγμένον Θ v. — 76 σχολὴν πρῶτον ἄγειν ΕΘ v. — δὲ
 μηδεμιᾷ πολιτείᾳ τεταγμένῃ χρώμενον ΓΕ Bk.: δὲ μηδεμ. (vel
 cum Wolfio δὲ ἐν μηδ.) πόλει τεταγμένον Θ v. — 77 ταύτων
 καὶ διασπαρύντων add. ΓΕ Bk. — ἡμῶν post ἐχθρ. add. ΓΕ
 Bk. — ἦν ΓΕ Bk.: cett. εἰ. — μηδὲν δύνωνται ποιεῖν ΓΕ
 Bk.: ποιεῖν δύνανται Θ, ποιεῖν μὴ δύνωνται v. ποιεῖν δύνωνται
 ποιεῖν mal. Dobr.). — 78 πόλεις αὐτῶν v. — πολιορκίαις Γ Βε.
 — παρεσκευασμένην ΕΘ v. — ἡγάδιαν οὖσαν ΓΕ Bk.: ἡγάδιαις
 Θ, ἡγάδιαν v. — τῶν ὑπαρχόντων Γ Bk.: τῆς τῶν ὑπ. κτήσεως
 ΕΘ v. — χαλεπὴν εἶναι διὰ Θ v. — τὸν ὅχλου τὸν Θ v. —
 79 πάντων ΓΕ Bk.: πάντως Θ, cett. παντός. — ἐκείνοις ἀλγει-
 νότατον Θ v. (ἀλγειν. οἷον Ε). — ἐκάστην τὴν ΕΘ Bk.: ἐκά-
 στην. — ἐνδεεῖς ὄντας τῶν ἀναγκ. Θ v. — τοῦτοις add. ΓΕ
 Bk. — ἀνταρκεῖν ΕΘ v. — 80 παρακολουθήσουσιν ἡμῖν καὶ
 Θ v. — παρατατομένους ΕΘ. — δυσχωρίας ΓΕ Bk. (αἱ H.
 Wolfius): cett. δυσχερείας. — οὐδὲν Γ Bk.: οὐδὲ ΕΘ v. Cob.
 — δεηθῆίμεν Θ v. — ταχέως μὴν αὐτοὺς ἀναγκ. Θ v. —
 καιροῖς add. Γ Bk. (om. etiam Ε). — μὴ ἐν τοῖς ἑαυτῶν Θ v.
 — 81 ἐπιλείποι ΓΕ Bk.: cett. ἱπικεῖνοι. — ποῦνε εἰ πάσας
 τάς? Cf. 1, 11, 8, 56. — ἰσομέναις ΓΕ Bk.: ἡμετέρας Θ v. —
 πάσι add. ΓΕ Bk., quo h. l. facile caream. Cf. 7, 58. — ἐν-
 θεώπων] ἀνδρῶν Θ v. — ἐθέλοντι ΓΕ Bk.: cett. θέλοντι. —
 ποιησάμεθα Θ v. — ἡγάδιαις add. ΓΕ Bk. — 82 οἰκιστάς ΓΕ
 Bk.: ἐπικρατιστάς Θ, ἐπικρατίς v. — ταύτης v. — πόλειων
 add. ΓΕ Bk. — καὶ τὰς δυναστείας add. ΓΕ Bk. — 83 τὴν
 χώραν ὅλην Θ v. — τῶν ἄλλων Dobr.: τῶν Ἑλλήνων Γ Bk.,
 τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ΕΘ v. Cf. 4, 99; 5, 147; 8, 43. — ἀφεί-

σθαι ΓΕ Βσ¹. (apud quem corrupte exstat ἀφιῦσθαι), ἀφίσθαι (v. Bk.) etiam Cob. Bs². Cf. § 74; 15, 42. — παραδείγματα τοιούτων ἔργων καὶ Θ v. — μιμῆσθαι Θ v. — 84 φωνεῖς ΕΘ — Μεσσαλίαν ΓΕ, Μεσσαλίον Θ. — τοσούτον ΓΕ Bk.: τοῦτο Θ v. — ἔλθομεν] primas litteras et diphth. a corr. habet Γ. — ὑπομείναμεν Γ Bait. Bs.: ὑπομείναι. — 86 μὴ περὶ μηδὲ περὶ v., περὶ Θ. — αἰκειοτάτους εὐθὺς ἀφ' Θ v. — ἀλλ' ἐκείνους Θ v. — εὐθὺς ἀφορᾶν Ε Bs.: ἀφορᾶν. ceteri cod. praeter Γ hoc idem εὐθὺς in superiore membro addunt. — ἐπαγορεύσομεν Θ v. μὲν post hanc vocem ex ci. Bk. add. Turr. — ἡμ. αὐτῶν οἰκίους ΕΘ v. — παρεληλυθότα Θ v. — 86 ἐγὼ γὰρ τούτους v. — προτρέψασθαι ΓΕ Bk.: προπαρὰσκευάσαι Θ v. — ταύτας καὶ πολὺ τούτων δαίν. συμφ. Θ v. — ἡμῖν ἐστὶ πρὶν Ε. — ὑπὲρ Μεσα. ΓΕ Dd.: περὶ Μ. v. — 87 δ' post οὗτω om. pr Γ. — τινες post ἐνιοι add. ΓΕ Bk. — οὐ μόνον add. ΓΕ Bk. — ἐὰν γὰρ παρακατοικήσωμεν ταύτην αὐξήθειαν Θ v. — τὸν πάντα βίον Θ v. — διατελέσομεν ΕΘ v. Bs¹. — 88 τι add. ΓΕ Bk. — τούτους ΓΕ Bk.: τοὺς Θ v. — κατοικίς. εἰς ταύτην ΓΕ Bk.: κατορθώσων εἰς τ. Θ, εἰς τ. κατέγαγον v. — ὄντων] ὄψων Γ. — ἀλλὰ πρὸς Θ v. — κακοῖς ΓΕ Bk.: καὶ Θ v., om. Bs¹. Locum 8, 129 conf. K. — 89 ταῖς ἀτιμίαις Γ Bk.: πάσαις ἀτ. ΕΘ v. — ἃς ληψόμεθα ποιήσαντες ΓΕ Bk.: ποιήσαντας Θ v. — ὅπως δ' εἰ Dobr., K., Jacob: ὅπως δ' εἰ ΓΕ, εἰ δὲ Θ v., ὁμοίως δ' εἰ Bs. — εἰπεῖν . . ἀναστάτοις] εἰπεῖν χρητὸ φαίνωμενον αἰρεται. ὑμῖν εἰπεῖν ἀναστάτους Θ, εἰπεῖν τὸ φαίνωμενον αἰρετ. ἡμῖν ἀναστάτους v. ὑμῖν ex Θ rec. Bs¹. — καταγελᾶστος Θ v. — φρον. τοιούτοις Θ v. — ἀναιρεῖσθαι Θ v. — μηδὲν ταπ. . . ποιησαμένους ΓΕ Bk.: ἀλλὰ καλὴν τ. τελ. τ. β. διαπραξαμένους Θ, μηδὲν ταπ. διαπρα. om. reliquis v., quod probat Dobr. — 90 διαλογισ. ΓΕ Bk.: λογιζομένους Θ v. — μὴ τὸ ΓΕ Bk.: μὴ δ v., μὴ Θ. — τοῦ βίον ποιήσονται ΓΕ Bk.: ποιήσονται τούτον Θ v. — 91 μὲν οὖν Θ v.: μὲν γὰρ ΓΕ Bk. — Φλιασίους καὶ Κορινθίους Θ v. Scripsi autem Φλειασ. sicut 4, 126. — καλῶς σώξασθαι Θ v. — τὸν θάνα. ΓΕ Bk.: θάνατον Θ v. — μετ' εὐδοξίας om. Θ v. — γὰρ περὶ ἀρετῆς v. — πράττοντας φανήναι Θ v. — 92 δ' αἰ ΓΕ Bk.: δὲ Θ v. — τῶν δ' ἐνθ. γνωσθέντων Θ v. — φιλονεικήσονται Θ v. — ψηφίζομενων Θ v. — ὥσπερ ΓΕ Bk.: ὡς Θ v. — ὅπλοις ΓΕ Bk.: πόλεμοις Θ v. — 93 ὥστε μὴ κατασχόναι ΓΕ Bk.: καὶ μὴ κατασχόνειν Θ v. — περιδεῖν τ. τάξιν λιποῦσαν ΓΕ Bk.: π. τ. τ. ἐκλιπούσαν Θ, π. αὐτὴν ἐκλείπονσαν τ. τάξιν v. — καὶ δεινῶν ἡμῖν Θ v. — 94 ὅμως Ε. — κελυόμενον . . διεικδυμένον ΓΕ Bk.: προσταττόμενον . . κινδυνεύειν Θ v. — 95 Ὀλυμπίαν Θ v. — τίς . . τολμήσει ΓΕ Bk.: τίνας ἂν τολμήσειν ἡμῶν οἰεσθεῖν εἰλεῖν Θ v. — ἀντὶ μέντοι τοῦ Γ. — καταφρονηθήσομεν . . περιστατούς . . περιβλέπτορας . . γενη-

σομένους Θ v. — ἀπερίστατος E. — 96 ὁφόμενος Θ v. — ἐν
 τῆς χώρας ἦν Θ v. — ἀκουσόμενος Θ v. — οὕτως om. pr Γ.
 — ἀν ἀληθεύειν ΓE Bk.: ἀναγκάσειν ΓE, ἀναγκάσειαν v. —
 λόγων δηλώσαι vel cum Θ δηλώσῃ v. — 97 ἀνασχέσθαι Θ v. —
 98 ἡλαξονεῦσθαι propter κερήσθαι H. — ἀληθιναῖς . . πε-
 πλασμέναις v. Bk., ἀληθινῶς . . καταπεπλασμέναις EΓ Bs. Cf.
 4, 92. — κερῆσθαι Γ Bs.: κερῆσθαι v. — τοιοῦτον add. ΓE
 Bk. — τοὺς λόγους αὐτῶν ΓE Bk.: τοὺς μὲν λ. v., τ. λόγ. μὲν
 Θ. — 99 τῶν ἐν Δ. πρὸς Δ. ἀγωνισαμένων ΓE Bk.: τῶν προ-
 γόνων τῶν πρὸς τοὺς Δ. ἡγωνισαμένων Θ v. — θυραῖαις E.
 — 100 οὐπερ ΓE Bk.: οὐ Θ v. — αὐτοὺς Turr., αὐτοὺς EΓ:
 σφᾶς αὐτοὺς Θ v. — 101 μνησθέντες ἐρωμένως Θ v. — πο-
 λεμεῖν v. — περιμείνωμεν Θ v. — καὶ ante διαλ. add. ΓE
 Bk. — κερῆ γὰρ τοὺς Θ v. — 102 καταφανὲς mal. Bait. —
 ὁποῖαίτινες ΓE Bk.: οἷαίπερ Θ v. — εἴτε ΓE Bk.: οἷτε Θ v. — 103
 νυνὶ Θ v. — δεόντων ΓE Bk.: μὴ πυρόντων Θ v. — 104 ἀλλὰ νῦν
 Θ v. — τὰς πρωτ. Θ v. — λέγω δὴ Θ v. — λαμβανούσας Θ v. —
 δυστυχήσασαι Θ v. — ἀνέλαβον κούτας Θ v. — τῶν Ἑλλήνων
 om. Θ v. — ἐσεσθαι πάποτε Θ v. — 105 ταῦτά ci. Cor. Bait. coll.
 18, 44 Bs.: ταῦτό. vel ταῦτόν v. — θανατωσθῆσόμεθα ΓE Bk.:
 ἰγκωμιασθῆσόμεθα Θ v. — καταλείφωμεν ΓE Turr. (coll. 16, 34):
 ὑπολείφωμεν. — ἡμᾶς ἐύλογεῖν Θ v. — τί . . ἀξίως Θ v. —
 ὡμῶν Bs.: ἡμῶν. — 106 προσέξουσιν EΘ v. — 107 παρὰ τούτων
 Γ. — φρονησόμεθα Θ v. — 108 ποιούμενοι τὸ ζῆν προδύται
 φανώμεν τοῦ Θ v. — 109 ἦν οὐκ ἔχομεν ΓE Turr.: ἦς οὐκ
 ἔ. Θ. ἦς οὐκ εὐπορήσομεν v. — γιγνομένοις Θ v. — πολὺ μάλ-
 λον ἢ ΓEΘ: πολὺ γὰρ μᾶλλον κριτέον μεγάλου καιροῦ τιμὴν
 ἀνταλλάξασθαι ἢ v. — γλιχομένους add. ΓE Bk. — 110 ἀν
 ἡμᾶς οὕτω Θ v. — ἡμετέρους E. — αὐτῶν add. ΓE Bk. —
 καὶ τὴν δυναστείαν τὴν ΓEΘ Bk.: καὶ δυν. τῶν ceteri codd. —
 οὐδὲν ΓE Turr.: οὐκ Θ v. — 111 πλείστων τ. π. ταύτῃ ΓE
 Bk.: πολλῶν τῇ πόλει Θ v. — οἶσπερ ἐν . . κατορθοῦσαι Θ v.

Or. VII. Inscr. ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΙΚΟΣ Γ Bk.: Ἀρεοπαγιτικός
 v. — § 1 καθεστῶτων Bs. cum Dionys Comp. p. 182 E. — 2
 ἐταίμως Γ Dion.: ceteri cod. ἐταίμονς. — ὑμᾶς v. — τῆς αὐ-
 τῶν add. Γ Bk. (om. etiam Dion.). — 3 καταστήσειν Γ. — τὰ
 κένιστα v. — 4 πολλὴ μετριότης ΓEΘ Dionys. Turr.: μετριότης
 v. — 6 ἔχω ΓEΘ: ἔχειν vel ἔχει v. — ἰδίῳ ΓE Bs.: ἰδιωτι-
 κῶν. — οὐ μὴν ἀλλὰ μέλλω γῆ Γ Bk.: μέλλω δὲ v. — γενομέ-
 νης v. — ἔχειν τὴν δύναμιν v. — 7 φαύλων καὶ ταπεινῶν Γ
 Bk.: φαύλων τε καὶ μικρῶν v. — μέλλω v. — ἡμῶν κινδύνους
 κατέστησαν v. — 8 λίαν add. Γ Bk. — μὲν ante πόλεως om.

ΓΕ. — πρὸς τὸν βασιλέα ν. — 9 ὑμῶν om. pr Γ. — ἡ ante φροντ. om. pr Γ. — ἡ πόλις ἡμῶν καθ. ν. — πλείω] πλείν Cob. — ἀπανηλωκότες ν. — 10 τοιαύταις E cum H. Wollfo Turr.: τοσαύταις ν. — 11 ὅλης τ. διοικ. Γ@ Bk.: τῆς δ. ὅλης ν. — τῶν πράξεων Γ Bk.: πράξεις ν. — γενομένων ν. — 12 ἀλλὰ ταχέως] ἀλλ' εὐθέως Θ Hi coll. 14, 29. — καὶ διελύσαμεν del. Cob. M., καὶ διελ. αὐτὰς del. K. R. ut explicationem vocis διεσαριφ., coll. B. A. 239, 20 et Suida: διεσα. ἀντὶ τοῦ διελύσαμεν. Idem iam Corai in mentem venerat. — ἀν τοῖς πράγμασι χρησαμ. Bk.: πράγμ. χρησαμ. Γ, ἀν τοῖς πρ. χρησομένην ν. — καλῶς Γ Bk.: λαβεῖν Θ ν. — ζηλοῦμεν ci. M. — 13 τοῖς τείχη μέγιστα καὶ κάλλιστα ν. — ἡθροισμένοις ν. — πόλιν add. Γ Bk. — 14 ἕτερον Γ Bk.: ἄλλο ν. — ὅσην περ] περ om. Γ. — οἷαν περ ἄν] περ om. Γ, ἄν om. pr Γ. — αὐτήν ν. — 15 ἐπανορθώσωμεν Γ. — ἐργαστηρίων . . καθεστῶτων Γ Bk.: δικαστηρίων τῶν καθεστηκότων κατηγοροῦμεν ν. — τὸν λόγον ν. — 16 ἄν μόνον ν. — κακῶν] κινδύνων Γ. — 17 μᾶλλον τῇ πόλει ν. — πολλὰ καὶ καλὰ Γ Bk.: πολλάκις καλὰ ν. — 18 πρότερον αἰτίαν ν. — ἕκαστον τὸν ἐνιαυτὸν E Bk. Turr.: ἕκ. μὲν τὸν ἐν. Γ (?) Bs., ἕκ. ἐν. Z ν. — χεῖρον ἀεὶ φερόμ. ν. — χρῆ δεδ. Γ Bk.: δεῖ δεδ. ν. — τοιαύτης ΓΕ Turr.: τοσαύτης ν. — γιγνομένων Γ, γεγενημ. Θ. — 19 κρίσιν περὶ αὐτῶν ν. — πειράσομαι περὶ ἀμφ. τούτων ν. — 20 κοινοί. καὶ πραοί.] πραοτάτω καὶ ὀνομαστοτάτω Γ, unde coniciamus πρ. καὶ κοινοτάτω, sicut est Ant. 300. — οὐδὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐπαφιδεον ν. — ἰσχυροῖαν ex proximo παρανομίαν corruptelam traxisse videtur; fuerit ἰσχυροίαν. — ἀλλὰ καὶ ν.: om. καὶ Γ Bk., ἀλλ' ἡ K. R. Schn. — 21 ἰσοτήτων pr Γ. — δὲ πρὸς τὸ πρῶν. ν. — ἡγήσων ταύτων τὴν ν. — καὶ πανηρώς ν. — 22 κατ' ἀξίαν ν. — καὶ κολάζουσαν circumscr. coll. 3, 14. — πληροῦντες Γ. — 23 ταύτην εἶναι ν. — ἡ τὴν . γιγνομένην Γ Bk.: τῆς . γιγνομένης ν. — βραβεύειν ν. — καθεστηκυῖαν Bs. — 24 μεμελετηκότες ν. — εἰ ποτε ΓΕ Turr.: ὁπότε ν. — διήσει Γ. — καὶ τοῖς κοινοῖς ν. — αὐτοῖς Turr.: αὐτοῖς; — 25 σφύδρα add. Γ Bk. — ἐλθόντες add. Γ Bk. — 26 οὐκίας Γ Bk.: οὐκαιοτάτων ν. — 27 ταύτην τὴν τιμὴν ν. — πῶς ἂν τις ταύτης ἢ βεβ. ἢ δικ. δημ. εὔροι ν. — 28 καταμανθάνειν ν. — τὰ ante καθ' om. Γ. — κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκ. ex ci. Dd. Bs.: om. τὴν codd. — καὶ κατὰ τὰ μέρη ν. — 29 δίκαιον Γ Bk.: δ. μοι δοκεῖ ν. — ὁπότε μὲν Γ Bk.: εἴποτε μὲν ν. — ἰστιάσις Γ. — 30 καταλύουσι Γ. — κινεῖν] ποιεῖν Γ. — τοιγάρτοι ν. — 31 προειρημένοις ν. — 33 οὐ γὰρ Γ Bk.: οὐδὲ γὰρ ν. — ἐδέδισαν Cob. R. Schn.: ἐδεδίσαν. — πάθουιν circumscr. Cob. M. (coll. 6, 89, 197, quibus locis add. Schn. 5, 86, 14, 34.). — προεθέντων E Bk.: ἐθέντων (supra posita τε. προ) Γ, πρόσθεν ὄντων Z ν. — διδομένων ν. — ἐνδον]

οἱκοι ΓΕ. — ἀποκειμένων γ.: κειμένων Γ Βκ. Cf. [Dem.] 42, 6.
 — συμβολαίων Γ Βκ.: τοιούτων γ. — καταχρωμένους γ. — 34
 προτέμενοι Γ Βκ.: προσκοινοῦμενοι γ. — ἀποστερηθεῖσθαι γ. Βκ.:
 ἀποστερηθῆσεσθαι Γ Βκ. — κατασταθῆσεσθαι γ. — 35 τὴν γν.
 ταύτην οὐδεὶς Γ Βκ.: ταύτην τὴν γνώμην γ. — συμβάλλειν
 οὐδεὶς, ἀλλ' γ. — ἐνεργά] ἔργα pr Γ. — χρήσεις ἐπίσης κοι-
 ναὶ γ. — 36 τινὲς ἐπιτιμήσειαν γ. — γιγνομένας Γ Βκ.: γεγε-
 νημένας γ. — καὶ πρὸς σφάς γ. — 37 ταύταις Γ Βκ. (coll. 15, 389):
 αὐταῖς γ. — ἡμῶν οἱ πρόγονοι σφόδρα Γ Βκ.: οἱ πρόγονοι
 ἡμῶν. — καὶ σφοδρὸν ἐν τῷ βίῳ γ. — ὥστε πάντων αὐ-
 τὴν εὐδαιμονίαν γ. — 38 ἔτι γὰρ] ἔτι δὲ Γ. — δοκιμασίαν ταύτην
 καθεστῆσαν γ. — ἐκείνοι φόβον. — ἐναπειργάσαντο γ. — τα-
 σαύτον μνημ. γ., τοιαῦτο μν. Γ Βκ. — 39 ἐπιμελεῖσθαι τῆς εὐ-
 ταξείας γ. Βκ.: τ. εὐτ. ἐπιμελεῖσθαι Γ Βκ. — οἱ. — ἐνόμιζον γ.
 — γὰρ καλοῦνται οἱ. ἂν γ. — 40 ἐκ τοιούτων τὴν ἐπίδοσιν γ.
 — ἐκάστην ἡμέραν γ. — τοῖς ἡθεσιν ἀποβ. ὁμοίους ἀνάγκη
 γ. — ἐπειτα τὰ γε Schn. — τ. πόλιν αὐτὴν γ. — 41 δεῖ δὲ
 τοὺς εὐ πολ. γ. — καλῶς οἱκ. Γ Βκ.: ἀσφαλῶς οἱκ. γ. — τοὺς
 δὲ καλῶς] τοὺς δ' ἀσφαλῶς Βκ. — παιδευομένους Γ Βκ. —
 ἀπλῶς Γ Βκ.: καλῶς γ. — 42 ταῦτα δὲ διαν. γ., ταῦτα δὲ διαν.
 Cob. M. — ἐξ ὧν καλ. M. — ὧν ἂν κατασκευάσῃ γ. — ἀξιοῦν
 Γ. — post ζημίας add. βουλήσεσθαι γ., quod om. Γ Turr.,
 uncis incl. Bk. — ἀμαρτάνειν γ. — 43 μάλιστα παιδευθῆναι
 Γ Βκ. („prima et secunda verbi syllaba correctis, cum haec
 mas fuisset, illa aut lv aut de“ Bk., et in Add. idem: „vide-
 tur fuisse γυμνασθῆναι“): μάλ. δαμασθῆναι tamquam o pr Γ
 Turr., παιδευθῆναι μάλιστα γ. — γυμνασίαις acipsi, quod
 commendari videbatur corruptela pr Γ (γ. notam quae ante-
 cedit): ἐκιδυμίας Γ Βκ., ἐπιμελείαις ex ci. Bk. (coll. § 55) Turr.,
 ἐν ἐκιδυμίας γ., παρανομίας mal. K. — ἐν ante μόνους del. Fuhr.
 — ἐμμένειν γ. — ἐλευθερίως M. B. sicut 4, 49: ἐλευθέρως γ. —
 μέγα φρονεῖν Cob. M. R.: μεγαλοφρονεῖν. — 44 τὰς ἀπαρίας μὲν
 ΓΕ Turr. Βκ.: τὰς μὲν ἀπ. γ. Cob. — 45 μετ' ἐκείνων γ. — περὶ τε
 τὴν ἱκπ. scripsi: π. τὴν ἱ. Γ Βκ., περὶ τε ἱκπ. γ. — ἀποσχομένους γ.
 — 46 ταῦτ' οὐ νομοθετήσαντες τὸν λ. χρ. ὦ. γ., ταῦτ' οὐν γ.
 οὐ τῶν λοιπῶν ὀλιγ. Θ. — εἰς τὴν βουλὴν ἦγον γ. — 47
 μηδεμία ex ci. Bk. Turr.: μήτε μία pr Γ, μήτε ζημία γ. —
 ἀμφοτέρω Γ Βκ.: ceteri codd. ἀμφοτέρους vel ἀμφοτέρως. —
 48 τοσοῦταν ΓΕ. — ἰδίοντο γ. — τι post ἀμαρτήσεσθαι add.
 Γ Βκ. — σικραφίαις Γ Βκ.: σικραφίαις γ., συντοραφίαις corr.
 Γ. — ζηλοῦντες Γ Βκ.: ὁμιλοῦντες γ. — 49 ἐνόμιζον εἶναι
 ἡ. — ἐξαμαρτάνειν γ. — γὰρ ἐμελίτων ἀλλ' Γ Βκ.: δὲ ἐμελ.
 καὶ γ. — τοὺς ante σκώπτειν add. Γ Βκ. — ἐνόμιζον] ἐνόμα-
 ζον ci. M. — 50 ἐπιτιμήμεν γ. — πολὺ ἂν δικαιότερον γ. —
 51 οἱ τὴν ἀρχὴν προτρέφαντες γ. — δικάων] δικάων Γ. —
 ἡσυχίαν. — ἄλλους (propter ὁμοιοτέλετον) om. pr Γ. — 52 καλόν]

κάκιον M. ci. — ἐπισκευάς v. — 53 ἔνεκ' ἂν τις Γ: ceteri
 codd. ἐνεκά τις. — φιλονικίων Bait. Bs.: φιλονεικίων. — τοὺς
 ἀληθῶς Γ. — 54 πολλοὺς Γ Bk.: τινάς v. — τοιοῦτοις Γ Bk.:
 τοῦτοις v. (τοιοῦτοις ἐν del. ci. M.). — τὴν τοιαύτην διαίτησιν
 v. — περιποιοῦσι τῇ πόλει v., τῇ πόλει περιποιοῦσιν Bs.
 (περιάπτουσιν ci. Cob.). — 55 ἐργασίαις ΓΘ: ceteri cod. εὐεργε-
 σίαις. — ὁδυνῶν v. — 56 καὶ περὶ μὲν (ὄν) v. — ποτε
 (ποτέ) Γ Bk.: τότε v. Bs. — ἐπεξιόντος v. — ἐπήνεσαν μὲν Γ
 Bk.: ἐπήνεσάν με v. — 57 γε post ὑμᾶς add. Γ Bk. — καθυ-
 στῶσι Bs. — ἐμοί] μοι v. — 58 πραγμάτων περὶ v. — μὴ κοι-
 νῶν Γ Bk.: καινῶν v. — ἔσχον τὴν κτίαν ταύτην v. — φανε-
 ρᾶς v. Bs.: πᾶσι φανεράς Γ Bk. — 59 πάτριον v. — τῶν
 πολιτῶν] horum loco tres litteras habuit Γ, quarum ultima v.
 Uncos, quos add. Bk., sustulerunt ceteri. — 60 τὴν διάνοιαν
 διαγνώσκει τὴν ἐμὴν v. — καὶ πλεονεξίαις v. — ἐτύγχανον v.
 — λόγον ἐχόντως E Bk.: λογονεχόντων Γ, ρωνεχόντως v. —
 61 ἐν ταύτῃ] ἐν add. Γ Bk. — μάλιστα] κάλλιστα Dobr. —
 ἀρχῶν] ἀρχόντων ΓE. — τοῖς ἄλλοις ἐπικ. Γ Bk.: ceteri τοῖς
 ἄλλοις τοῖς ἐπ. — 62 μεγίσταις Γ Bk.: μεγάλαις v. — ἐπὶ τῶν
 τριῶν. v. — 63 τινές Γ Bk.: τί v. — διήνεγκεν Γ Bk.: διέστη-
 κεν v. — δὲ παραλείπειν Γ Bk.: παραλείπειν v. — 64 περὶ
 τὸν Ἑλλήσπ. v. — συμφοραῖς Γ Bk.: αὐτυχίαις v. — ταύτην
 post ἄρξασαν add. Γ Bk. — post οὕσαν add. v.: καὶ τοὺτους
 μὲν ἐκπόνδους γενομένους, quae cum Γ om. Bk. — 65 κύριον
 ἦν v. — ἀρχὴν τῆς θαλάσσης v. — 66 τοῖς ἰσίοις Γ Bk.: ταῖς
 ἰσούαις v. — τὰ δὲ Γ Bk.: τοὺς δὲ v. — ἀπολομένους Γ. —
 67 τῆς δημοκρατίας v. Bs.: τοῦ δήμου Γ Bk. (μᾶλλον . . δήμον
 del. K.). — φυγεῖν πλείους Γ Bk.: φεύγειν πλείονας v., φηγ.
 πλείν Cob. M. R. — κατιόντες Γ: ceteri κατῆλθοντες. — πρὸς
 τοὺς ἄλλους Γ: ceteri πρὸς ἄλλους vel πρὸς ἀλλήλους. — 68 δ
 δὲ] τὸ δὲ M. — τεκμήριον καὶ μέγιστον v. — κατεχόντων v.
 — πρὸς τοὺς Λακεδ. v. — κοινῇ M. R. — 69 τὴν αὐτὴ ἡμέραν
 add. Γ Bk. — ἡμῖν προστάττοντας v. — αὐτοὺς Bs.: αὐτοὺς
 Γ Bk., σφᾶς αὐτοὺς v. — ἀναστ. ὑπὸ Θηβαίων γενομένους v.
 — 70 ἔνεκεν v. — τὰς . . καθεστηκυίας . . τὰς . . πολιτευομέ-
 νας] τῶν . . καθεστηκυῶν . . τῶν . . πολιτευομένων Γ. — 71
 τινές θαυμάσιαν v. — ἡμᾶς Γ. — καθεστηκυῶν v. — 73
 ἔχω . . ἡγοῦμαι γὰρ Γ Bk.: ἔχω . . ἡγοῦμαι v. — μὴ μεγαλο-
 φρονεῖν μὴ δ' v. (μέγα φρονεῖν etiam Θ). — ἀνδρωπῶν om.
 pr Γ Bs. — τυγχάνομεν v. — 74 ἐν μὲν] ἐν Γ. — ἰδίας Γ
 Bk.: ἰδέας. — ἐν ἐκάστοις del. Hi. — καὶ τρέφειν καὶ φέρειν v.
 — οὐ μόνον] οὐ δὲ Γ. — καὶ τοὺς λόγους et quod infertur
 πολὺ add. Γ Bk. — 75 καὶ ναυμαχοῦντες om. pr Γ. — 76 τὴν
 εὐλογ. ταύτην προσήκειν ἡμῖν v. — γὰρ ἡμῖν τῆς add. Γ Bk.
 — ἄγνωστον v. — 77 ἱπακολουθῶν τοῖς αἰνοῦσιν (vel cum Corae
 τοῖς νῦν οὖσιν) ἐπιτιμῆσω καὶ κατηγορήσω v. — ἀποκλεισῶ v. —

παράχωρήσομαι v. — ἔτι] τι Γ. — 78 τῶν οἰκοῦμεν οὐκ v. — οὐ καὶ Γ Bk.: οὐκ ἂν v. — ἅπαντα καὶ Γ Bk.: ἅπαντα καὶ v. — verbi πεισόμεθα prima syllaba non liquet in Γ. — ἐν τε τῷ E Bs.: ἐν τῷ. — καιρῷ add. Γ Bk. — 79 τιθέντας v. — μὲν post πρῶτον add. Γ Bk. — 80 ἐπὶ τὰδε Γ Bk.: ἐγγιστα v. — ποταμοῦ del. ci. M. — 81 καθέστηκεν v. — ἔχει τὰ πρὸς v. — 82 ἔτι δὲ v. Bs.: ἔτι Γ Bk. — λυπεῖν Γ Bk.: κινεῖν v. — ἐμβάλλοντας Γ. — παρέχειν . . παραλείπαμεν v. — κατημελήσαμεν v. — εἰς τὰς ἐξετάσεις E. — 83 σπανιζόμενοι v. — αἰετὴν v. — διαξουσιν Γ: δυνήσονται διαγαγεῖν v. — 84 ἡγούμενος μὲν οὖν ἐγὼ v. — ταῦτα πάντα λογιζόμενοι v.

Or. VIII Inscr. ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ Γ Bk.: περὶ τῆς εἰρήνης ἢ συμμαχικός v. — 1 εἰ περὶ Dion. Isocr. 16 Bs¹. — ἡρμοξε v. — νυνὶ (Dion.) παρόντων πραγμάτων v. — 2 περὶ τε πολέμου Dion. v. — βουλευσαμένους Dion. — 3 τῆς φωνῆς Dion.: τοὺς ἄλλους ἅπαντας Dion. — ταῖς ἐπιθυμίαις ὑμῶν Dion. — 4 δ] ἃ Γ E, οἷς om. ὑμῶν Dion. — τέχνην Γ E Dion.: γνῶμην v. — τοῦτοις] τοῖς τοιούτοις Γ E. — 5 γὰρ τοι Γ E Dion.: ceteri γὰρ αὐτοί. — ἐφ' οὗς] ἐφ' ὃ Cob. — συνεροῦν-κεν v. Dion. — ἅπασι (Dion.) γὰρ ἐστὶ φαν. v. — ἤδιστα v. — 6 καὶ post ὡς om. Dion. — ἦν καὶ πρότερον v. — τοιοῦτο προτείνουσιν v. — τοῖς παροῦσιν] τὸ ἴσον Dion. — 7 δ a correctore est in Γ. — περὶ] καὶ περὶ v. — ὅπερ] διόπερ Dion. — 8 ἀλλ' ὡς τῶν θεῶν v. — ὅτι καὶ κατορθώσομεν v. — κρατήσομεν Dion., τῶν ἐχθρῶν ἐπικρατήσομεν v. — 9 τι δ' ἂν τύχη Dion. — post γενησόμενον add. ἀγροῦντας Ritschl, quem contra dicit Sauppe. — 9 μὲν om. Dion. — ἐκλέξει τὸ βέλτιον Dion. — ὥσπερ] ὡς E. — 10 ἡμᾶς E. — ἡβούλεσθε] βούλεσθε pr Γ. — ὑμᾶς post καθορᾶν om. Dion. — 11 δυνή-σασιν Γ E Bs². — ἡμᾶς E. — παρέχοιεν v. — 12 δὲ τῶν πρεσβ. v., δὲ τὰ τῶν πρ. Di. — αναρουμένους v. (cf. 44), πολεμεῖν αἰφ. Dion. — 13 οὐ τὴν αὐτὴν Γ E Bk.: ὑμεῖς δὲ οὐ τὴν αὐτ. v. — ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως v. — πονηροὺς v. — ἀσμεῖτε Γ E Bk.: ἐπαινεῖτε v. Dion. — 14 [καὶ] ὅτι Bs¹. Quidni καὶ διότι? — ὥσπερ πρὸς Γ E Dion. Bk.: ὥσπερ v. — 15 ἔπειτα καὶ περὶ v. — ἔσται Γ E Bk.: ἐστί v. — 16 Χίους τε καὶ Dion. — post Βυζ. add. καὶ Κίους Dion. Cf. 15, 63 (Turr.). — ἀλλὰ καὶ πρὸς v. — 17 πάντας ἂν ὑμᾶς v. — κατεχόντων βίαις v. — 18 πειράσομαι v. — καλῶς ταῦτα v. — 19 τὰ πρὸς τὸν βίον v. — τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσιν v. — πόλιν πόλιν εὐδαιμον. v. — καὶ γὰρ τοι πενυστ. v. — ἐποίησε Γ E Bs.: πεποίηκε v. — πάντα τρόπον v. — 20 πρὸς εὐπορίαν Γ E Bk.: εἰς εὐπ. v. Cob. —

21 δὲ post μεσσην om. ΓΕ. — γενομένην γ. — ἔρημος γ. — ἐν ταῖς μὲν ΓΕ Turr. Bs¹: ἐν μὲν ταῖς γ. — ὑπαδεξιμένους γ. — τοὺς ἀληθῶς γ. — 22 Ἀμφιπ. ἡμῖν πολέμησιν γ. — 23 ἰφ' οἷς ΓΕ Bk.: οἷς γ. — ἔχομεν Ε. — 24 δυνηθείμεν κατασχεῖν γ. — στρατοπέδου ξενικῶν γ. — ἡμεῖς ἐπιθυμοῦντες γ. — 25 ἡγοῦμαι δὲ . . . 56 ἐπιχειροῦσιν recepta sunt in Antid. § 68. Cf. ad Paneg. § 51. — μὴ μόνον Ε² γ. in Ant. — τῶν κακῶν] τῶν om. Ε². — 26 τούτων om. Γ. — εἰπεῖν ὑμῖν γ. hic. — ἐν τούτοις] ἐν τοιούτοις Ε² Ant. Bs. — οἷς τῶν τυχάνομεν ΓΕ Ant. Bk.: ceteri hic οἷς ἐτυγχάνομεν. — 28 φερούσας] φερούμενας ΓΕ Bs². — ἔχουσιν ΓΕ Bk.: ἔχουσιν γ. — 29 διαπράξασθαι Ε²Θ² Cor. Schn. (ad 1, 24): διαπράξασθαι. — μεγάλοι ΓΕ Ant. Bk.: πολλοὶ γ. hic. — 30 καὶ μηδενὸς τῶν ἄλλοις. Ε² γ. in Ant. — 32 ἂν δὲ πράττειν] ἄδειαν Cob. — ὅσην περὶ] περ om. Ε Ant. — καὶ τὰς ἀφελείας om. ἄλλας γ. hic. — ἀμελούντες] ὀλιγορῶντες γ. — πράττειν βέλτιον Ε γ. in Ant. Bs.: πρ. β. τῶν ἄλλων Γ Bk., βέλτ. πρ. Θ², β. τῶν ἄλλων πρ. γ. — 33 ἀσκούοντας καὶ καρτερεῖν καὶ μένειν ἐπὶ τούτοις ἐθέλοντας ἔλαττον γ. hic. καὶ ante καρτ. add. etiam Ε² Ant. — ἄλλους οὐδὲ γινώσκουσιν οὐδὲν ὧν οὐ Ε¹, ἄλλους οὐδὲ γιν. οὐδὲν ὧν om. οὐ Ε² Ant. Bs¹. — 34 ὁρῶ μὲν γὰρ γ. hic. — ἀγαθὸν εἶναι νομῶ. γ. hic. — ἀπολαμβάνοντας Ε². — 35 οἰοῦνται] οἰεσθαι ΓΕ. — προηρ.] προαιρουμένων γ., προειρημένων Ε¹. — 36 ὥσπερ προσήκον Κ.: ὥσπερ πρόχειρον. — ἐπαυεῖσθαι ΓΕ Bs.: ἐπαυεῖσθαι γ. — οὕτως πρόχειρον Κ.: οὕτως προσήκον ΓΕ, οὕτως ῥᾷδιον in Antid. cet. Bk., οὕτως καὶ δῆδ. γ. hic. — τοὺς ἀκούοντας πείσαι ΓΕ; vulg. (Z) revocavit Bs. — λέγομεν ΓΕ γ. in Ant. Bs.: λέγομεν Θ², λέγω γ. hic. — φενακίζειν ἡμᾶς Ε, φ. ὑμᾶς Θ². — ὥσθ' ὅταν γ. hic. — 37 κελύουσιν ὁμ. γίνεσθαι ΓΕ Bk.: ὁμ. κελ. γεγενῆσθαι γ. hic, ὁμ. κ. γίνεσθαι γ. Ant. — πότερα Ε²Θ² Bs.: πότερον γ. — 38 Μαθαθῶνι Dd. Bs.: ἐν Μαθαθῶνι. — τοὺς βαρβάρων add. ΓΕΘ² Bk. — πρὸ αὐτῶν γεγενημένους γ. hic. — οὐχ ἀπάντων γ. — πολιτευόμενους ΓΕ Ant. Bk.: πεπολιτευμένους ceteri hic. — ὧν καὶ ἀπορῶ γ. hic. — χρῆσθαι Ε¹. — 39 μὲν ante οὖν om. γ. — μὲν ante περὶ om. γ. — ἀγνωσούσας ΓΕ² Ant. Bk.: ἐγνωσούσας Ε¹, νοσοῦσας Ζ γ. hic Bs. (ἀγνωμονούσας ci. K.). — ἐξαμαρτερον. Antid. — 41 ποιέσθαι τοὺς λόγους γ. Ε¹Θ². — τίς γὰρ ἂν Antid. Dion. Dem. 19 (non item 17. Isocr. 17). — ἀξιοῦμεν Bs. e Dion. II. c.: ἔχομεν (εἰσάγαμεν ci. K.). — 42 ἐκείνοις τιμὴν γ. hic Dion². (= Dion. Dem. II. c.). — 43 ἄλλων ΓΕ Bs.: Ἐλλήνων γ. Dion. — 44 στρατεύειν Dion². — δεῖν] δεῖ pr. Γ. — ταῦτον] τούτοις ΓΕ¹ Bs². — ἀλλ' αἰδοῦμεθα ἀνθρώπους Ε¹, ἀλλ' ἀνθρ. αἰρ. Antid. — τις πλείονα μισθὸν διδῶ codd. hic (praeter ΓΕ), τινες διδῶσι πλείον μισθὸν Dion². — ἐκείνων ΓΕ¹Θ² γ. in Ant. Turr.: ἐκείνου Ε² γ. hic. — ἀκολουθοῦσιν Ant. Bs¹ — 45 εἰ ΓΕ Ant. Bk.

ceteri hic ἦν. — παρανομίας] πλεονεξίας v. hic. — ἀγανακτῶ-
 μεν E. — ἀκούωμεν E²Θ¹. — διαπραττομένους v. — 46 ἵσμεν
 τῶν καθ' ἡμ. v. hic Dion². — ἰδίας Sauppe Turr.: ἰδία Dion².
 Bs². — δε' οὗς EΘ², om. Γ v. Bk. — ἀνθρώπων om. v. hic. — 47
 ὅσο E¹. — 48 ἐπληροῦμεν — ἐντεβιάζομεν — ἐξεπέμπομεν Dion².
 — 49 γὰρ om. Γ E¹. — ἰδῶν ἂν τις Dion². — καλῶς] κακῶς
 EΘ². — διοικ. καὶ περὶ v. Dion². — ἂν post οὐκ om. Ant.
 — καλῶς τε καὶ Dion². — 50 τῶν ἄλλων γεγονέναι Dion². —
 ῥάδιον Γ EΘ² Turr. Cf. 5, 116. — Τριβαλλοὶ τε καὶ Dion². —
 αὐτῶν om. Γ EΛ² Dion². Bs². — δυνήθ. τῶν πολιτῶν Dion¹. —
 51 ποιοῦντας] ἐμποιοῦντας v. hic, ἀγαπῶντας Dion¹. Bs¹. —
 52 ἀλογίστως] ὀλιγῶς Θ² mg E². — διαλείποντες v. hic.
 — ἐνθάδε] ἐνταῦθα v. hic, om. Dion¹. — συμβούλους χρώμεθα
 v. hic. — τῶν κοινῶν ἀπάντων v. hic (om. τ. κ. Dion¹). —
 καθιστάμενοι οὗς E¹, καθίσταμεν οὗς Γ. — τῶν ἰδίων οὐδὲν
 v. hic Dion¹. — 53 ὁ Γ EΘ² Bk.: τὸ v. — 54 τε post προστά-
 τας om. v. hic. — γενόμενον Γ E Ant.: ceteri hic δυνάμενον.
 — 55 μὲν post οἷς om. E². — ἐκείας E². — σοφωτέροις ἱσο-
 μένους Bs¹, σοφωτέροις ἱσομένοις Bk. — πραγμάτων καὶ πο-
 λιτικῶν ἦ v. hic, τε pr. κ. πολ. ἦ E², καὶ πολ. pr. ἦ Θ² v.
 Ant. — 56 ἐπιλείπει v. hic. — με deleri posse censet K. coll.
 6, 81. — πράγματα γεγονημένας v. (πράγματα ἔγγ. E²). — ἐπι-
 χειρήσαιμεν Γ in Ant. Bs¹. K. (coll. 6, 81). — 57 πῶς οὖν
 εἴπερ v. — ἂν ἀποκαινίσμην v. — 58 τὴν τε Πελοπ. Γ E.
 Num igitur: τὴν τε Π. ἐλευθερώσαντες? — ἄλλους Γ Bs.: ἄλ-
 λους Ἑλλήνας v. — εἶχε ποιήσασθαι ταύτην v. — 59 περιέστηκε
 τὰ πράγματα v. — ἡμῖν . . ἐκείνοις Γ E Bk.: ἡμᾶς . . ἐκείνους
 v. — ἔχομεν . . παρέχομεν Γ E Turr.: εἶχομεν . . παρίχομεν v.
 — 60 βεβαίως v. — μᾶλλον εἰς ἑτι παραμένειεν E. — 61 ὑπα-
 λήψεις v. — 62 τίνων . . πόων Γ E Bk.: πόων . . τίνων v. — καὶ
 συμφ. Γ E Bk.: οὐδὲ συμφ. v. — ἡμῖν E. — 63 τὴν εὐαί. Γ E
 Turr. — καὶ τὴν δικαιοσ. om. Γ E (propter homoioteleuton), unde
 incl. Bk., om. Turr. — 64 τῶν κακῶν αἰτία v. — 65 τοῦτον
 Γ E Turr.: τοῦτων v. — ὅμων E Turr.: ὅμας v. — ἀνέχεσθαι v.
 — 66 τοιαύτην Γ E Turr. (coll. 16, 273): τοσαύτην v. — ἂν
 post προελ. add. Γ E Bk. — φανερόν ποιῆσαι ἄνακιν v. —
 68 ἑλλογίμων Γ E Bk.: Ἑλληνίδων v. — διδασκούςας v. —
 συμφέρει E. — πολεμοῦντες ἐπαναστάμεθα v. — 69 ὅτι μὲν
 οὖν . . καθέσσε. del. K. — ἐτυγχάνομεν v. — ὑμῖν Γ. —
 καθεστηκῆναι Γ E Turr.: καθεστῶσης v. — καταστρέφασθαι Γ E
 Bs.: καταστήσασθαι v. Cf. 5, 139. — 70 διδομένην δέξασθαι v.
 — πολλάκις . . προαιρεῖσθαι v. — 71 οὕτως ἐπεχείρουν v. —
 ἑτέροις Γ E Bk.: πρὸς ἑτέρους v. — αὐτοὺς ἡμᾶς βουλόμ. v. —
 τοὺς Ἑλλήνας τοὺς ἄλλους v. — 72 ἀλλήλοις E Turr. (ex ci.
 Wolfii Cor.): ἀλλήλαις (Γ) v. Bs. — αἰεὶ add. Γ E Bk. — βελ-
 τίστους Γ E: ceteri codd. βελτίους. — 73 τὰς πονηρίας Γ E Ba

(coll. Epist. 6, 13), τὰς πονηρὰς Bk., τὰς τε πονηρὰς v. Te ipse reduxi. — οὗτος ΓΕ Bk.: οὗτω v. — 74 διέκειτο ΓΕ Bk.: διαφείτο v. — γνώσεσθε πόσων v. — 75 καταστάσεως E. — 76 ἐγχειρίζειν v. — 78 τοσοῦτο μίσους v. — κατέστησαν ΓΕ Bs¹. Cf. § 96 sq. — 79 συνάγοντες v. — 80 πράγμασιν ἐγγενομ. scripti coll. § 56: πράγμασι γυνομένων Γ (qui πράγμασιν) E Bs., χρόνις γενομένων v. — παρόντων ΓΕ Bk.: ἄλλων v. — 81 λυπήσαντα Cob.: λυπήσοντα. — 82 τῶν πόρων ΓΕ Bs.: ἐκ τῶν πόρων v. — διελόντας ΓΕ Bs. — ταῦτ'] ταῦτ' E. — ἐπιδεικνύοντες Γ Turr.: ἐπιδεικνύντες. — 83 μὲν ante συμβῆς. om. ΓΕ. — 84 ἐλαβεβληκότων Bait. Turr.: ἐμβεβληκότων. — Δεκελειᾷσιν ἑστηκότος Cor. e A (qui Δεκελιᾷσιν) Bk.: E δεκελειᾷς συνεστηκότος, Γ cum v. Δεκελειῶν συνεστ., sed in Γ praepositio a corr. est (Δεκελειᾷσιν ἑστώτος Bs¹). — στρατιάς v., στρατείας Γ. — 85 προστειών Γ. — ἐμφανεστέρους E, σωφρονεστέρους v. — 86 μεῖζοσι ΓΕ Turr.: μεῖζοσι κακοῖς v. — αὐτοῖς τοῖς ΓΕ Dd.: αὐτοῖς v. — ἐν Δύτῳ δὲ ΓΕ Turr.: ἐν δὲ τῷ Πόντῳ. — 87 κατὰ πέντε, καὶ δέκα, Dabr. — ἐν ᾗν τοῦτο Γ Bk.: ἐνᾷν τοῦτο E, ἐνᾷν τούτων v. — παιεῖσθαι v. — ἕκαστον ἑναιὺν v. — ἀλλὰ συνηδόμενοι ex Polluc. III, 101 Cob.: ἀλλὰ συνηθῆς. ΓΕ Bk., ἀλλ' ἐφησθόσμενοι v. Bs¹. — 88 τελευτήσαντες v. — φατρίας . . ληξιαρχικά E. — 89 δεῖγμα] παραδείγμα v. — ἀντηλαγμένοι E. — ἀπάντων v. Bs.: ἀπάντων τῶν ΓΕ Bk. — ἀλλὰ τῇ] τῇν om. E. — ἀκησάντων v. — τῶν ἄλλων (propter homoioteleuton) om. ΓΕ Bs². — τὰς ante τυρανν, om. E. — διδομέναις δωρεαῖς v. — 90 ἔξεν ΓΕ Bk.: ἔξουσαν. — οὐτ' ἀνῆρ ΓΕ Bk.: οὐδεὶς οὐτ' ἀνῆρ v. — οὐτ' ἐνδεύεις ΓΕ. — 91 ἐπεθύμησαν ΓΕ Bk.: ἐπεχρίσαν v. — πόνοις κακοῖς E. — 92 τῆς αὐτῶν] τῆς αὐτῆς E. — ἀποσπῶντας v. — ἐν πολιορκίᾳ v. — 93 δεξαίμεθα om. ἂν ΓΕ Bs². — ἄρξαντας Bk. — πύσχοσαν v. — εἰ μὴ τις v. — φροντίζοι v. — μόνου v. — πρόνοιαν ΓΕ Turr.: πρ. ἀπάντων τῶν τοιούτων v. — πεποιτημένων v. — πλουτοὺν μέγαν v. — 94 ἐπιγενομένοις v. — 95 διέφθειραν ΓΕ. διέφθειρεν οὕτως ὥστε v. — οἱ δὲ Λακ. . . δύναμιν εἰ παρέλ. v. — θάκτον ἐκείνους v. — οἶδεν] εἶδεν Γ Bs. — σαλευθῆναι v. — 96 ἐποιήσαντο v. — ἔχουσιν v. — 97 ἀπέχοντο E. — συγκινδυν. τῷ ναυτικῷ v. — 98 συμβαλλομένων ΓΕ. — ἔφθησαν v. — ἐξέπερσαν v. — πρώτους μὲν v. — 99 ἦρκαε v. — τυραννίδας v. — πολέμων καὶ στάσεων v. — 100 γῆν τῶν Κορινθ. v. — διώκησαν ΓΕ. — Φλιασίους scripti cum E sicut 4, 126: Φλιασίους. — τὴν ἀγγελίαν E. — ἐνέβαλον v. — ἐκαύοντο v. — ἦσαν ἐν A. ΓΕ Bs. — γενέσθαι v. — 101 τοῖς ἐπιγιγνομένοις Dd. Turr.: ἐπιγιγνομένοις ΓΕ, τοῖς ἐπὶ τῇ τελευτῇ γιγνομένοις v. — πολὺ ἂν τις πῶς οὐκ ἂν ἀληθέστερον v., ἀληθ. om. E. — ἐκτῶντο γὰρ ΓΕ Turr.: ἐκτῶντό τε A Cor. Bk., ἐκ τῶν

τότε Z v. — 102 τὴν κατὰ γῆν . . εὐταξίαν ΓΕ Bk.: τὴν ἡγεμονίαν γῆν εὐταξίαν A, ceteri τὴν κατὰ γῆν ἡγεμονίαν εὐταξίαν. — θυναίμεως ΓΕ Bk.: ἀρχῆς v. — ταύτης om. E. — γεγενημένην . . ἐπερὶ ἡθῶν v. — ἐνέμενον v. — 103 ὑπολαμβάνοντες v. — 104 ἀρξάμενος v. — τοῖς . . διεφθαρμένοις v. — ὁμοίαις ΓΕ: ceteri codd. ὁμοίως. — 105 τὴν ἀρχὴν ταύτην ΓΕ Bk.: τὴν τοιαύτην ἀρχὴν v. — ἢ πῶς ΓΕ Bk.: πῶς δ' v. — τὴν αὐτῷ δεινῶ καὶ πολλὰ v. — 106 πλείους] πλείστους ΓΕ. — 107 προσηνέμεθα v. — τῶν Ἑλλ. δεσπόται v. — 108 ἡγάκαζεν ΓΕ. — 108 τὴν ἐπὶ τῶν τριάκοντα v. — 109 τοὺς αὐτοὺς πολλοὺς add. ΓΕ Bk. — ἀμφοτέρω καὶ ταῦτ' ΓΕ Bs. — ὡφελοῖντο v. — καρτεροῦς ΓΕ. Cf. 2, 45. — 110 οἱ τινες] εἰ τινες v. — λογισμὸς αὐτοῖς v. Priscian. XVIII, 199. — 111 δεινῶν ἢ ΓΕ Bk.: δεινῶν, τί v. — 112 μισεῖν δὲ τοὺς αὐτοὺς ὅν v. — δὲ καὶ τοῖς φίλοις v. — καὶ μηδὲν ἤτιον v. — 113 ταπεινωτικῶς v. — ὑπὸ γονέων v. — ὑπὸ παίδων v. — τοὺς ἄλλους θαυμάζειν v. — ἐτέρων ΓΕ Bk.: ἑργῶν v. — 114 πάντων αἰσχ. κ. βαθ. ΓΕ Bk.: ἅπαν αἰσχιστον v. — ἀγροῖτε αὐτῶν v. — ἐλάχιστον ΓΕ Bk.: ἑλαττον v. — τῶν ὁμοίων ΓΕ Bk.: ὁμοίως v. — 115 μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ΓΕ Bk.: μεγίστον ἀγαθῶν αἰτίαν v. — οὐτ' ἐν τοῖς . . οὐτ' ἐν ταῖς v. — μὲν τῶν Θηβαίων v. — νομίζετε . . ἔχειν Z v. Bs.: πορηγῶς ἔχειν νομ. ΓΕ Bk. — 116 πείθεσθαι v. — τῷ πόλει ταῦτω Bk.: τῷ πόλει ταῦτω ΓΕ, τὰ πόλιν ταῦτα v., τῷ πόλει ταῦτω Bs. — ἐπειδὴ δ' Bs¹: ἐπεὶ δ' v. — 117 χάσαν ἀρίστην ΓΕ Bk.: ἀναμιν μεγίστην v. — ὑπερχόντων v. — ἀργύρια E. — τῶν Ἑλλ. οἰκούς v. — 118 πλέον τρισχιλ. Γ Turr.: πλέον ἢ τρισχιλ. v. — αὐτοῖς αἰεὶ πολεμ. v. — τὴν εἰρήνην v. — 119 ἰδιωτῶν ΓΕ Turr.: ἰδίων v. — βελτίστους ΓΕ: ceteri codd. βελτίους. — ὁμῶν v. Bs. — 120 πολὺ ΓΕ Bk.: καὶ πολὺ v. — τελευτήσας ΓΕ: ceteri codd. τελευτήσαι. — 121 οἰάπερ v.: ὅπερ ΓΕ Bs. — 122 ὁ v.: ὁ ΓΕ Turr. Cf. § 4. — ἐν post μόνον add. ΓΕ Bk. — 123 ἐν post ἐκείνων add. ΓΕ Bk. — φυγὰς καὶ τὰς Γ' Bs.: φυγὰς τὰς E v. Verba καὶ τὰς ἐπὶ τῶν τυρ. . . γενομένης del. K. — ὑπὸ τῶν τυράννων Γ Bs.: ἐπὶ τ. τυρ. v. (τεταρακασίων pro τυρ. Fuhr). — γεγενημένης v. — 124 ὡς ἐφ' ΓΕ Bk.: ἐξ ὡς ἀφ' v. — οὐτοι ΓΕ Bk.: αὐτοὶ v. — 125 τὴν μὲν πόλιν ΓΕ Bk.: τὴν πόλιν v. — ὃν et τῶν ἄλλων ἔρχειν om. pr Γ. — χεῖρον v. — δὲ post ταύτους om. v. — εὐδαιμονοεστέροις ΓΕ Bs., εὐδαιμονοεστάτους ci. Sauppe. — 126 χεῖρον v. — ἀνιγαγεν ΓΕ Turr. Cf. autem 5, 146. 15, 234 (Baît.). — 127 ἔξῃ ἡδέως μήτε v. — 128 προσταγμ.] πραγμάτων Γ Bs², — καὶ λειτουργιῶν καὶ τὰ περὶ τὰς εἰσφορὰς καὶ τ. ἀντ. v. — 129 τὴν αὐτὴν ἡμέραν add. ΓΕ Bk. — ἡμᾶς E. — ὁρῶντες ΓΕ Bk.: ὁρῶσι γάρ v. — 131 δυναστεύουσιν ΓΕ Bs²: αὐτοὶ δυναστ. v. — ἐξ οὗτον τρόπον . . τὸν βίον v. — ὅπως καὶ τοὺς v. — 132 ab hac § usque ad

finem or. rursus conferenda est Antid. § 66. — τῶν παρόντων κακῶν v. — συναγωγῶν E¹. — 133 ἄν add. ΓΕ Bk. — ἐπανορθωσάμεθα E²Θ². — ποιούμεθα E¹. — νομίζοντες Γ²; νομ. εἶναι v. hic, εἶναι νομ. Γ¹E Ant. Bk. — καλοῦς τε ἀγαθοῦς Γ²; om. τε Γ¹E v. Bk. — οὐδεὶς αὐτῶν οὐδέτ. E², οὐδ. τῶν αὐτῶν οὐδ. om. τούτων Θ². — ἐστίν om. Bk. — post πολιτείαν add. E²Θ² v. in Ant.: ἦν οὖν ἀσκήτε καὶ προσδέχασθε τοὺς χρηστοὺς ἀντὶ τῶν πονηρῶν, ὥσπερ τὸ παλαιόν (ω. καὶ τὸ π. Θ²), βέλτιον (scr. βελτίσιον) ἔξετε χρῆσθαι καὶ τοῖς δημαγωγοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πολιτευομένοις. — 134 δεύτερον ἦν v. hic. — ἦν ἐθέλῃς. . . ἥτους] ita etiam E², sed Θ²A²: ἦν ἐπιχειρήτε τὰς συμμαχίας κτᾶσθαι μὴ πολέμοις μηδὲ πολιορκίαις, ἀλλ' ἐνεργεσίαις προσήκει γὰρ τὰς μὲν φίλας ἐκ τούτων γίνεσθαι, τὰς δ' ἐχθράς ἐξ ὧν νῦν τυχάνομεν πράττοντες. — ὁμοίως περ ΓΕ. — μὲν αὐτοὺς ἀνταρῶμεν v. hic. — ἐνδιδοῦμεν v. hic. — 135 τρίτον ΓΕ Ant. Turr.: τρίτον δ' v. hic. — ἡγήσθε] ποιήσασθε E²A², ποιήσθε Θ². — καὶ τὰς δυναστείας καὶ τὰς ἡγεμ. Γ Ant. Turr.: καὶ τὰς ἡγεμ. καὶ σφᾶς αὐτοῦς (cf. 138) v. — ἐνδιδοῦσιν v. hic, παραδιδόσιν E²A². — 136 καὶ πρὸς ταύτοις] καὶ τοιούτους Ant. — καὶ ταῖς om. Γ, ταῖς om. Bs. — τῷ μηδέν] τοῦ μηδέν Γ. — τοὺς ἄλλους Ἕλληνας Γ Ant. Bs. — 137 ὁκνήσουσιν] ὁμονοήσουσιν mg E²Θ² v. in Ant. — ἔξουσιν ΓΕ Bk.; ἔξουσιν v. hic et in Ant. — εἰδῶσιν Γ, εἰδοῦσιν Bs.: ἴδουσιν v. — τὴν δύν. τὴν ἡμ. ἐφειδρύνουσιν Ant. praeter E². — τὴν δύν. τ. ἡ.] τὴν ἡμετέραν πόλιν v. hic. — ποιῶσιν Ant. et v. hic. — 138 ἀπέχ. τούτων τῶν v. hic. — ἐκτελεῖς ΓΕ¹ Bk.; ἐκτελεῖς ceteri hic, ἐκτελεῖς Ant. — 139 καὶ προθύμως om. v. hic. — γὰρ πόλις ΓΕ Ant. Bk.; γὰρ ἡ πόλις ceteri hic. — σώξιν βουλομένους Ant. — 140 τῆς τοιαύτης εὐνοίας om. ἡμῶν v. hic. — εἰςροῆς καὶ εἰς τὴν πόλιν v. hic. — 141 σωτηρίας] σωτηρίας E². — λυμαιῶνας Γ. — τὴν δόξαν τῶν v. hic. — 142 τούτων ΓΕ Ant. Bk.; πάντων v. hic. — εἰπερεὶ βουλ. Γ, εἰπερ ἐβουλ. E². — τῇ πόλει om. v. hic. — καὶ δυναστείας Θ² v. in Ant. Bs¹. — ἀναλογιζομένους. . . ἀπ'. . . γεννησομένης v. hic. — τὰς ἐν Λακ. βασιλείας ΓΕ Ant. Dd.; τὴν Λακεδαιμονίαν βασιλείαν v. — 143 τσοῦτον δὲ μακροβιωτατοί Prisc. XVIII, 296. — κατασχόντων Ant. praeter Θ (qui βία τυραννεύοντων). — 144 δ' ἐν τοῖς πράγμασιν ἡμῶν v. in Ant. Bs.: δ' ἐν τοῖς τοιούτοις πράγμασιν ἡμῶν v. hic, δὲ τοῖς πρ. ἡμῶν ΓΕ Bk. — τῆς τοιαύτης τιμῆς v. hic. — αὐτοῖς αἰτίαν γενέσθαι v. hic. — 145 καλῶν ΓΕ Ant. Bk.; παντοδαπῶν v. hic. — τῶν ἐτῶν τῶν ἐμῶν ΓΕΘ² Bk.; τῶν ἐμῶν ἐτῶν v. — τοιαῦτα λέγειν v. hic. — πολὺ βελτίω Antid. Bs.: πολλῶ βελτίω v.

Or. IX. Inscr. ΕΤΑΓΟΡΑΣ Γ: Εὐαγόρον ἐγκώμιον ἢ Εὐαγόρας v. — 3 εὐκλεῶς v. Stob. 51, 29: εὐκλέως Γ et c. γρ Δ Bk. — αἰρομένους Γ, αἰρομένους Stob. A. — καταλείφουσιν ΓΔ (Bk.): ceteri cod. καταλείψουσιν. — 4 δυνάμεις αὐτῶν v. — 5 ἄλλων ΓΔ (Bk.): ceteri cod. πολλῶν. — εὐλογηθήσονται v. — 6 ὑπερβάλλη pr Γ Bk.: ὑπερβάλλεται rc ΓΔ, ὑπερβίλλεται v. Fort. ὑπερβάλλη. — πρόσσεστιν ἀγαθόν v., al Stob. 38, 42 cum Γ consentit. — ἥδιον εὐλογουμένων ἀκούειν v. — ἡ τούτων ΔΕ Turr.: ἡ τούτους Γ Bs., ἡ [τούτους] Bk., ἡ τι τούτων (add. ἀποδέχεσθαι post τυγχ.) Z v. (ἡ τοὺς ci. Ob.). — 7 τοὺς γε κοῦν v. — περὶ] καὶ περὶ Γ. — δικαιότερον v. ἴσμεν ΓΔ Bk.: ὁρῶμεν. — 9 τοῖς ἀνθρώποις τοὺς θεοὺς v. — αὐτοῖς ἐστὶ ποιῆσαι v. — 10 μόνον add. ΓΔ Bk. — αὐταῖς ταῖς ΓΔ Bk.: ταῖς γε. — 11 γνοίῃ ΓΔ: καταμάθοι. — ἐστὶ τῶν λόγων v. — τοῦτο ΓΔ Bk.: οὗτοι. — εὐλογεῖν] εὐ λέγειν v. — 14 ὑπερέβαλεν v. — συγγενείας] εὐγενείας v. — 15 τοχόντες ὧν Γ Bk.: ἀπάντων τυχ. ὧν Δ, τοχόντες πάντων ὧν v. — ἐκείνόν τε ΓΖ Turr.: ἐκείνον ΔΕ, ἐκείνον μὲν v. Bk. — δόξης ὧν v. — ἐπειδὴ τε scripsi: ἐπειδὴ δὲ. — τιμᾶς μεγίστας v. — 16 τῶν ἀριστείων ἔτυχε v. — [ἐν τε] τε add. ΓΔ. — ἀθανάτη pr Γ Bk.: ceteri ἀθανάτω (Bs.). — 17 τοῦτων pr Γ. — ἐκατέρων pr Γ Bk.: ἐκατέρω Δ v. — ἐγεννήθη v. — ἐπρωτεύσαν μόνον v. — ἐκατέρων pr Γ Bs.: ἐκατέρωθεν v. Bk. (παρ' ἐκατέρων γρ Δ). — 19 ἀκισθείσης v. — βασιλεύοντος τότε καὶ δυν. μεγάλας v. — 20 κατασκευάσασθαι τὰ Ε et rc Δ Turr.: κατασκ. περὶ Γ et pr Δ (Bk., qui κατασκ. [τῶ]), καταθέσθαι τὰ Ζ v. — 21 δὲ τῶν Ζ v. Bs.: δὲ καὶ τῶν ΓΔ Bk. — καὶ τῶν ἐγγ. . . ἐχόντων add. ΓΔ Bk. — μέλτων v. — καταλιπεῖν v. — 22 ἂν τις μάρτυρας v. — ῥώμης ἀπαντας τοὺς ΓΔΕ. — θεασαμένους τοὺς addidi. — 23 ὥσπερ ἑτέροις τισὶν ΔΕ Turr.: ὥσπερ ἄλλοις τισὶν Aristides (vol. I p. 102, 8), ὥσπερ ἐν ἑ. τισὶν Ζ v., ὦ. ἑτέροις Γ Bk. — εἰς ὑπερβολὴν ΓΔ Bk.: πρὸς ὃ v. — 24 μὲν post ὅποτε om. pr Γ. — εἰ καὶ ΓΔ Bk.: καὶ εἰ v. — 25 ἔπραξεν — § 38 ἀρετῇ] haec in recentiore folio habet Δ. — 26 Εὐαγόραν διερ. v. — ποιήσας Δ v. — 27 φηγεῖν v. — 28 αὐτοῦ χείρους Γ Bk.: τοὺς αὐτοῦ χ. Δ v. — ταύτην τὴν ἀφωρμήν Δ v. — οἱ πλείους λέγονται Δ v. — 29 ἂν τις τὴν om. καὶ v. — μέλλοντος Γ Bs.: μέλλον τε v. — πρᾶξιν Δ v. Bs.: πόλιν Γ Bk. — συνακολουθήσαντες Δ v. — ὥσπερ ἡ Γ Bk.: ὥσπερ Δ v. — 30 ἐχρὸν Ε Ald Bs. (cll. 6, 74): ὄχρὸν. — ἐν ἀσφαλείᾳ Γ Bk.: ἐπ' α. Δ v. (ἐν ἀσφαλεῖ Cob.). — προσέβαλλε(ν) Γ Bs.: προσέβαλε. — 31 γιγνομένους Γ Bk.: συμβαίνοντας Δ v. Cf. 4, 97. — τοὺς αὐτῶν τῶν add. ΓΔ Bk. — εἶχον Γ Bk.: ἤγον Δ v. — 32 τοὺς ἐχθροὺς ex conl. Sauppil uncis incl. Bs. (καὶ μετ' ὅλ. . . ἀπ. τ. β. del. K.). — εἰλεῖν ΕΖ Bs.: εἰλῶν (ΓΔ) Bk. — καὶ τοὺς τ' ΓΔ Bs.: καὶ τοὺς

(ἐλὼν τὸ β. τοὺς τ' Κ.), — 33 καταλείποιμι Δ v. Cob.: καταλείποιμι Γ Bk. — τῶν πεπραγμένων pr Γ: τῶν ἐκείνω πεπραγμένων. — 34 παρὰβάλοιμεν v. — καιροὺς ἀροῦσιεν Γ Bk.: ἀκούουσι ἀρέσειεν v. — ἐξετάμεν Γ Bk.: ἔξομεν v. — 35 κησάμενος ὁσῶς ὥσπερ Δ v. — 36 προγεγεννημένων Δ v. — τοὺς αὐτοὺς κινδύνους add. Γ Bk. — περιγεγεννημένοι Γ E Bs. — 37 ἐπὶ τὰδε Γ Bk.: ἐπειτα Δ v. — Μήδων Γ (sed correctissima) Δ v. Turr.: Μήδους Bk. — καὶ πλείστοι Γ Bk.: ὃν καὶ πλ. Δ, οὐ πλ. v. — 38 στρατηγίας re Γ et E Turr.: στρατήης Γ pr., στρατείας v. Bk. — πέπρακται ἅπαντα Δ v. — τὸν αὐτὸς add. Γ Bk. — τὴν αὐτὴν ἐκατέρω add. Γ Δ Bk. — 39 μάλιστα ἔν τις v. — εἰ μὴ σφόδρα v. — λεγομένοις Γ Bk.: λεγ. νῦν Δ, νῦν λεγ. v. — ἐτυράνησεν v. — 40 προσήμων ἦν v. — ἡ ποιητής Lange Dobr. (coll. 5, 109, 144): ὁῦτος ἡ ποι. Γ Δ Bk., ἡ ὁῦτος ἡ π. v. — 41 ὑπερβαλλόμενος EZ v.: ὑπερβαλλόμενος Γ Δ Bk. — γενόμενος Γ Δ Bk.: γεγονώς. — τοὺς χρόνους Γ Δ Bk.: χρόνον v. — ὁμοίως εἰ Turr.: ὁμοίως καλῶς Δ E, καλῶς (cum anaphora non sane Isocratea) Γ v. Bk. — τῆς μὲν ψυχῆς ἔνεκα τῶν ἄλλων v. — ταύτης add. Γ Δ Bk. — 42 εἶχεν] „ἔχειν habere videtur Γ⁴ Bk. — num τῶν παρόντων? — καὶ καρτερίας Δ E cum re Γ Turr.: καὶ ταῖς κ. Ζ v., om. haec verba pr Γ Bs. (uncis incl. Bk.). — παρέλειπεν Cor.: παρέλειπεν. — φθάνειν] φθονεῖν Δ et corr. Γ. — ἐτίμα τοὺς πολίτας Γ Δ (Cor.): ceteri codd. ἐπέτιμα τοῖς πολίταις. — 43 ἐν ταῖς τοιαύταις v. — ἀφικνουμένους v. Stob. 48, 48. — ἄλλους Γ Bk.: ἀρχομένους Δ v. Stob. — ἐξαμωρτάνοντας Δ v. Stob. — 44 περιγιγνόμενος Γ (Stob. 48, 60 Cor.): ceteri codd. περιγεγόμενος. — μετώπον συναγ. Cob. — ἔργοις. λόγους Γ Δ Bk.: λόγοις. δοκοῖς v. (λόγοις. τὰ ἐν τοῖς ἔργοις Stob.). — 45 γιγνουμένοις pr Γ (Stob. 48, 64, Arist. Rhet. I c. 9): γιγνομ. ἀγαθοῖς re Γ cum Δ v. — φύσιν τῶν ἄλλων v. (om. τὴν φύσιν Stob. 48, 63). — μικρὰς Γ Δ. — 46 ὅλως δὲ v. — παραλιπὼν v. — δεῖ τοῖς βασ. Γ Δ Bk.: τ. βασ. πρέπει v. Stob. 48, 67. — τῆς post ἐκείνης add. Γ Bk. — ἐυλεγόμενος v. Stob. — ὅλως add. Γ Δ Bk. (om. etiam Stob.). — τοὺς αὐτοὺς κινδ. add. Γ Δ Stob. Bk. — τυραννικός v. Stob. Bs.: μεγαλόφρων Γ Δ Bk. — 47 Φοινίκων Ald. Bs.: τῶν Φοινίκων. — post χρωμένην add. Δ et re, mg Γ: διὰ τὸ μὴ ἐμπορεῦσθαι τινας παρ' αὐτῶν διὰ τὴν ὁμότητα αὐτῶν. εἰ δὲ τις οὖν εἴποι καὶ. — λιμένας Δ v. — παρασκευαῖς v. — πόλεων post ἑλλ. add. v. — φοβεῖσθαι πολλοὺς v. — 49 τὸν τόπον ὅλον τὸν περιέχοντα Γ Δ Bk.: τὸν περιέχοντα τόπον. — τὴν νῆσον del. Orrelli Hi coll. 5, 64, 15, 107. — μὲν γε Γ Δ Bk.: μὲν γάρ. — ὅς τινες ἂν ὁμότετα Δ v. — 60 εἶναι μάλιστα Γ Δ Bk.: μᾶλλον εἶναι v. — καὶ τῶν περὶ τὴν ἄλλην Δ v. Bs.: τῶν om. Γ Bk. — 61 κοινοτέρων Γ Bk.: κοινοτέρων Δ v. (Cl. 10, 36, 7, 70).

Ἀν κουφωτέρων καὶ κοινωτέρων? — εἶναι καὶ νομιματίων γ. —
 52 δυστυχῆσαις Bs, ex Arist. Rh. II, 23 coll. 5, 52: δυστυχῆσαις
 τῆς πόλεως Γ, δυστυχῆσιν τῆς πόλεως cett. Bk. — παρ' ἐκεί-
 νων γ. — καὶ πολλὰ ΓΔ Bk.; πολλὰ δὲ. — τούτων βεβούλευ-
 σθαι γ. — 53 ἐφθῆσαν γ. — ἔσχον Δ γ. — 54 ἀπαλλάξουσιν
 Γ: cett. cod. ἀπαλλάξωσι. — ταχὺ Δ γ. — 55 πράγμασιν Γ
 Bk.; παροῦσιν Δ γ. — τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Λακ. ποιῆσθαι γ.
 Verbis τὸν πρὸς Δ. facile caruerim. — στρατόπεδον καταστή-
 σαιτο γ. Bs.: καταστ. στρ. (ΓΔ) Bk. — μόνην Δ γ. — 56 τε
 αὐτο καὶ αἰσῶς om. pr Γ. — ἀπέλαβε γ. — τοῦτά τε scilicet:
 τοῦτο pr Γ Bs., αὐτὸν τε γ. Bk. — παρέχοντος et παροικιεύ-
 ζοντος Δ. — 57 οὐπερ] ἥπερ mg Γ. — 58 μέγιστον δὲ ΓΔ Bk.;
 καὶ τοῦτον μέγιστον γ. — 59 τῆς δόξης καὶ ΓΔ Bk.; τὰς δόξας
 γ. — 60 τάλαντα πεντακισχίλια καὶ μύρια ΓΔ Bk.; πεντακισμύ-
 ρια τάλαντα γ. τρισχίλια cō. γρ Δ. — 61 ταυτοῦ μόνην πό-
 λιν γ. — 62 Πρωταγόραν Δ γ. — τὼν Περσῶν γ. — τὰς αὐτο
 αὐτῶν om. pr Γ. — 64 χρόνον ΓΔ Bk.; καιρὸν γ. — αὐτὸν
 post κύριον add. ΓΔ Bk. — δεινότερον ΓΔ Bk.; θαυμαστότα-
 τον. — ἦν om. pr Γ. — τυραννύοντος γ. — 65 μεθ' ἀπάσης
 τῆς ΓΔ Bk.; μετὰ πάσης γ. — μέλινον ἂν γ. — 66 γὰρ ἂν εὐ-
 ρήσομεν γ. — μύθος τὸν ἀφέντες γ. — σκοποῦμεν ΓΔ: cett.
 cod. σκοπῶμεν. — δε om. Γ, quod malit Saurp; ὡς E et cō
 Δ. Cf. 71. — ἀπεληλ. ἔπαν γ. (ἔπαν del. Dobr.). — 67 γενέ-
 σθαι γ. — 68 αὐτονομίαν ἔσχον γ. — ὡς αὐτοὺς τὴν ἀρχὴν
 παραδώσαντας γ. — 69 εἰ ὦν ΓΔ Bk.; δι' ὦν. — ἂν post
 ἀπορίαν om. ΓΔ. ἂν ἀπορίαν mal. Strange J. J. Suppl. III
 610. — ἀεὶ γάρ μοι Γ Bk.; τοῦτο γάρ μοι αὐτὸ cō Δ, ταῦτο
 γάρ μοι γ. — διανοίαν ΔE mg Γ Bs.; γνώμην Γ γ. Bk. Cf.
 I, 34. — 70 γεγεννημένων pr Γ. — χρόνον ΓΔ Bk.; βίον. —
 τοὺς post καὶ add. ΓΔ Bk. — εὐρήσομεν ἡμῖν (ἡμῖν Γ) ταῖς ΓE.
 — ἀλλὰ καὶ μακ. εἰς ἀρχ. ὦν διει. ΓΔ Bk.; εἰς ἀρχ. ὦν διει.
 ἀλλὰ καὶ μ. γ. — μακαριστότατος Δ γ. Bs.; μακαριώτατος
 Γ Bk. — 71 τὸν ἄλλον καὶ τῇ γνώμῃ γ. — τὸν βίον διετέλει
 Δ γ. Bs.: διετέλ. τ. β. Γ Bk. — νοσημάτων γ. — 72 γεγονό-
 των] γενομένων Δ γ. — οὐδὲν Γ Bs.; οὐδένα. — τινος] τινὸς
 Γ. — προγεγεννημένων Δ γ. Turr.; γεγεννημένων Γ Bk. Cf. § 70.
 — δαίμων θνητός pr Γ Bk.; δ. ἀλλ' οὐ θνητός Δ γ. — τὴν
 post περὶ om. Δ pr. — ὀφθῆναι φῶσιν γ. — 73 ὅσον ἦν κατὰ γ.
 — ἡγοῦμαι μὲν καλὰ μὲν c. Ald. Bs. (ἡγ. μὲν εἶναι καλὰ μν.
 Stob. Flor. 81, 10). — 74 γνώμῃ Γ Bk.; μνήμῃ Δ γ. — μόνους
 ΓΔ Bk.; μόνον. — ἐξενεχθῆναι codd.; εἰ. θ' οἱ K., ἐξενεχθῆν-
 τας Jacob, ἐξεν. del. Bs. — 75 καὶ τοῖς γεγραμμ. γ.: om. τοῖς
 ΓΔ Bk. Cf. § 50. — φῶσιν] ὥμην mg ΓΔ. — ταῦς ἀλλήλων]
 τοὺς ἄλλων Schn. ex conl. Augeri et Corais. — ἰνούσας ἐκ
 τούτων βρόδιον γ. — μιμῆσθαι Γ γ. Bk.; τεκμῆρεσθαι mg Γ
 (idem habuisse videtur Δ), τεκμαίρεσθαι Bs. (μῖμ. frigere

censens ἐκμάττεσθαι s. ἀπομάττεσθαι ci. Dobr.). — 76 τοῦτον τὸν λόγον v. — ταύτην παράλλ. Δ Bk. (et ex ci. Cor.): ταύτην τὴν π. Γ v. Bs. — 77 ζηλοῦντες ἐκ τούτων τοὺς v. — 78 ἐλέηθεν v. — φιλοπονεῖν ἐπεχειρήσας v. — 79 ἀμιλλωμένοις Γ Bk.: ἀγωνιζομένοις Δ v. — 80 ἔργον ΓΔ Bk.: ἔστι v. — καὶ λέγειν v.: λέγειν ΓΔ Bk. Cf. 8, 145. — λοιπὸν ΓΔ Bk.: ἄλλον. — καὶ μεγίστων add. ΓΔ Bk. — 81 ὢν αὐτὸς] αὐτὸς ὢν v. — ἀπὸ Διὸς v.: ἐκ Διὸς ΓΔ Bk. Est Isocratis variare praepositiones; cf. praeterea 5, 76. 115. 127; 6, 8; 10, 43. — μὴ πολὺ ΓΔ Bk.: εἰ μὴ πολὺ v. — subscribit Γ: εὐαγόρας: ἑλικώνιος ἄμα τῷ ἐταίρῳ εὐσταθίῳ.

Or. X. Inscr. ΕΛΕΝΗ Bs. ex Arist. (Rhet. III, 14), Harpocrate (s. v. Θερέπναι et Ὀμηρίδαι), rhetoribus (Walz. II, 45. 446. VII, 1032): Ἑλένης ἐγκώμιον codd. — § 1 εἰσὶ — 2 συγγράμμ.] „haec codicis Γ primam faciunt paginam suntque lecta difficilissima, codicis Δ recentius est folium primum (1 εἰσὶ — 13 ἐφικέσθαι καὶ)“ Bk. — δύο Δ Tur.: δὴ E pr., δύο v. — κατὰ πάντων Δ v. — νν. ἄλλοι — δυναμένως del. Usener. — 2 γεγεννημένην Δ v. — τῇ ante καινότητι add. Γ Bk. — αὐτῶν] αὐτοῦς Δ v. — οὕτως ὅψιμ. ἔστιν Δ v. — καὶ τὰ τοιαῦτα Δ Bs. — τούτων ἔτι πραγμ. Δ v. — 3 καὶ πάλιν ἀδυνάτα om. pr Γ. — 4 ἀποδείξαντων Δ v. — τόποι] τρόποι Γ. — τερθρείας ΓΔ Bk. (Cor.): ceteri codd. τερθρίας vel τερατείας. — 5 τὴν ante τούτων om. E. — μᾶλλον add. Γ Bk. — καὶ τοῖς. . ὅψι. del. Fahr. — 6 φιλοσοφία Γ Bk.: φιλονεικία Δ v. — πῶ add. Γ Bk. — 7 τὰς post καὶ add. Γ Bk. — ἰδίοις add. Γ Bk. — 8 ζηλωτέρος Γ. — ἡ τῶν ἄλλων Bs.: ἡ ὁ τῶν ἄ. v. (ἡ. . ἀνθρώπων del. K.). — περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν Δ v. — 9 ἀποδείξιν Δ v. — ἄλλων Ἑλλήνων ἄλλ' Δ v. — 12 ἀρετῇ τὴν λέγειν Δ v. — 13 μικρὰ del. ci. Cor. — ἃ ΓΔ Bk.: ὃ. — 14 εὐλογεῖν ci. Bk. (Cf. Euag. 11). — μὲν post φησὶ add. Δ Bk. — 15 ἔργων om. pr Γ; ἀνθρώπων potius intellegendum esse ex proximis apparet. — τῆς αὐτῆς Γ Bk.: αὐτῆς. — 16 τὴν ἀρχὴν v. corr. Δ Bk.: τοιαύτην Γ Bs. — γεννηθ. ὑπὸ Διὸς v. — ταύτης τῆς γυναικὸς v. — δέδωκεν ΓΔΕ Doxopater Walz. II, 446. — post ἄλλων add. ἀπάντων v. — 17 λαμπρότητας καὶ τὰς ἐπιφανείας v. — βουλούμενος ΔΕ Bs.: καὶ βουλούμενος. — 18 οὐπὼ] οὕτω Bk. — ἥδη Γ Bk.: εἶδει. — ὁ ante κρατεῖν add. Γ Bk. — 19 ἀνέμενον v. — Κάστορος τε καὶ Δ. — κατέθετο ΓΔ Bk.: ἐκόμισε v. EZ (Lucium. Charid. c. 16). — 20 παρακαλοῦντος Γ Bs.: παρ. αὐτῶν. — εἰς ante Ἄιδον add. ΓΔ. — προσοικτιομένων v. — 21 οὐδ' ἐνός Bs.: οὐδενός ΓΔ, οὐδ' ἐνός Δ, cett. cod. οὐθενός. — 22 πρέπειν add. ΓΔ Bk. — 23 περὶ Θησέως

τοῦτ' εἰπεῖν ἔχω v. — ἐφάμιλλον v. — παραπλησίως ΓΔ Bk. (Cor.): cett. cod. παραπλησίως. — γὰρ γεγον. ΓΔ Bk.: δὲ γεγ. v. — τοῦ ante τῶν add. ΓΔ Bk. — 24 τῆς ante Ἐροθ. add. ΓΔ Bk. — ἔργον ΓΔ. — τὰ ante τῶν add. ΓΔ Bk. — πόρους ἄλλους v. — ὠφελεῖν v. — 25 προήρητο v. — ἡμιλλεν] ἡλπιζεν Δ et mg Γ. — γενήσασθαι ΓΔ Bk.: νομισθῆσθαι. — πολλῆς ΓΔ Bk.: μεγάλῃς v. — τοὺς οἰκούντας ΓΔ Bk.: πάντας τ. οἰκ. v. — 26 στρατευσάμενος Γ Bs.: καὶ στρατ. — οὐ καὶ τάχει Δ v. Bs.: οὐ τάχει Bk. Γ. — καὶ τόλμῃ om. Γ (propter ὁμοιοτέλειον) Bs. — χρόνῳ post ὅσπερον add. ΓΔ Bk., omisit Bs. (coll. 8, 34) propter χρόνους quod sequitur. — 27 γενομένου] εμενον Γ, deleta antea littera una. — πάνδημον v. — ἄρχων Γ Bk.: αἰσχροῦς Δ, αἰσχροῦς ἄρχων v. — 28 σωμάτων τοιούτων v. — δυναπαρχία Γ. — 29 τὴν Σκίρωνος v. — 31 μάχαις αἰς scripsi: μάχαις ἐν αἰς v. — τὴν Καδμείαν v. — καὶ τὴν σαφροσύνην v. Bs.: om. τὴν ΓΔ Bk. (καὶ τ. σαφρ. del. K.). — 32 ἄρχειν ζητούντας v. Bs.: ζητούντας ἄρχειν ΓΔ Bk. — μὲν τῶν πολιτῶν ΓΔ Bk.: μὲν τῆς πόλεως Z v. — ἐπιστρατευομένους Z v. Bs.: πολεμίους ΓΔ Bk. — μετ' ἄλλων δὲ τιῶν v. — 33 ἀποκτινύντας v. — 34 αἰὶ om. Γ Bk., reduxit Bs. — ἀπέδειξεν Δ v. — 35 πολιτενομένων v. — τῆς ἀρετῆς ΓΔ Bk.: τὴν ἀρετὴν v., τῆς ἀρχῆς Bs. — 36 τοσοῦτον δ' Bk.: τοσοῦτον ΓΔΕ („Γ quidem ante deletam litteram unam, quam putavi esse δ' Bk.), τοσοῦτον non addita particula Z v. — 37 ἐπεισάκτω v. — 38 περὶ τὸν αὐτὸν τόπον δι' ἄπαρ. v. — 39 αὐτῆς ex conji. Saupprii Bs. (coll. Luc. Charid. c. 17): αὐτῆς. — μνηστεύσασθαι v. — ἅπαντες om. pr Γ. — δυναστ. ἐν ταῖς πόλεσι τὴν Δ v. — ἦλθον ὡς ἐκείνην v. — 40 συνοικεῖν v. — ἅπανιν ἀνθρώποις ἔσομ. v. — ταύτην τὴν ἐπικουρίαν v. — 41 ἧς ἔσχον] ἦν ἔ. Δ v. — καὶ γενομένης v. — θεαῖς v. — βασιλείαν τῆς Ἀσίας v. — τοῖς ante πολ. add. ΓΔ Bk. — 42 τὴν Ἑλένης ΓΔ Bk.: τῆς Ἑλ. v. — καὶ ante τοῦτο add. ΓΔ Bk. — 43 γενέσθαι καὶ κληθῆναι κηδ. Δ v. Malim κληθῆναι om. γενέσθαι καὶ, cf. § 16. — παργενήσεσθαι v. — κάλλιον κτῆμα v. — μὴ μόνον . . ἀλλὰ καὶ ΓΔ Bk.: καὶ . . καὶ v. — 44 ταχέως] εὐχερῶς rc. γε Δ. — 45 σκοποῦντων v. — 46 καταγελαστότατον v. — δήπου ΓΔ Bk.: δῆ v. — ἔριν ΓΔ Bk.: φιλονεικίαν v. — κριτὴν ἐκλέξ. v. — ὅσῃ περ περὶ scripsi: ὅσῃ περὶ Γ v. Bk., ὅσῃ περ ΔΕ. Cf. 5, 127; 6, 62, 92; 7, 62. — 47 τῆς ante τῶν add. ΓΔ Bk. — τὸν ante πολὺ om. pr Δ. — 48 ἢν ΔΔ Bk. (Cor.): εἴη Γ v. — τοὺς θούους . . φιλονεικούντας Γ Bs. (coll. § 41): τὰς θεὰς . . φιλονεικούσας. — 49 περὶ μὲν v.: ὑπὲρ μὲν ΓΔΕ Bs. Cf. ad 9, 81. — ἡγαγον v. — τηλικούτων] τοσοῦτων v. — 50 τὰς πόλεις Bs. — αὐτὴν τοῖς Ἕλλησιν v. — ἀπελθεῖν ΓΔ Bs.: ἐπανελθεῖν. — 51 φιλονεικούντες cum Γ: φιλονεικούντες. — τὴν χάραν συναι-

μονεστέραν v. — 52 προειδώς] praepos. a correctore habet Γ, fuisse videtur δειδώς. — Ὡς] Ἡρα Δ et corr. Γ, qui quid pr. habuerit non liquet. — συνεξέπεμψαν v. Hertlein: συνέπεμψαν (ΓΔ) Bk. — 53 διανοήθησαν ΓΔ Bk.: ἐγγώσαν. — παράταξιν et Γίγαντας ΓΔ Bk.: τὴν παρ. et τοὺς Γ. v. — 54 μετέσχηκεν v. — διαγινώσκει v. — μὴ add. Γ Bk., in Δ erasum aliquid ante μετεχόντων (Luc. Charid. c. 26 om. μὴ et ἡ τούτων ἕκαστον, quem secutus Lange ἡ τ. ἕκ. uncis inclusit). — ἀλλὰ καὶ πάντα Δ. — τῆς ἰδέας ταύτης v. — ὅτι ΓΔ Bk.: διότι. — 55 βουλευσασθαι v. — 56 τὴν post ἐκάστην add. ΓΔ Bk. — προσάγονται v. — 57 παραγγέλλουσιν Hirschig (ἐπαγγ. etiam Lucian. l. c. 23). — ὑπ' add. ΓΔ Bk. (et e Luc. Lange). — νομίζομεν εἶναι v. — 58 καὶ αὐτῶν κεκτημένων τὸ κ. v. — ἐξαμαρτάνοντας v. — ὁμοίως add. ΓΔ Bk. — ποιήσαντας ΓΔ Bk.: δράσαντας v. — 59 γιγνόμενος] γερόμενος v. — τὰς φύσεις τὰς τοιαύτας v. — 60 τῶν εἰρημένων pr Γ Bs.: τ. εἰρ. τεκμήριον. — 61 εὐσεβῶς αὐτοὺς Δ v. — κατακαλέσονται mg E Fuhr: ἐπικαλέσονται (ΔΕ) v. Bk., κάτω κατακαλέσονται Γ Bs. — 62 Μενελάω τοσαύτην v. — θεὸν ἀντὶ v. Bs.: θεὸν αὐτὸν ἀντὶ ΓΔ Bk. — 63 τὴν Σπαρτιατῶν ΓΔ Bk.: τῶν Σπ. v. — ἁγίους καὶ πατέρας v. — ἐπιτελοῦσιν Δ v. — 64 ἐπεδείξατο Δ v. — ἀπεστερημένος Δ v. — 65 τῆς νυκτὸς ΓΔ Bk.: νυκτὸς v. — προστάξει v. — τὸν τῶν ΓΔ Bk.: τῶν v. — μὲν τι καὶ v.: μὲν Γ, μὲν τι Δ Bk. — 66 λαμβάνειν v. — 67 καὶ χωρὶς v. — γὰρ καὶ τοὺς v. — διὰ ταύτην v. — κατὰ τῆς Ἀσίας Δ v. — 68 ἡξίουν ἄρχειν v. — δὲ ὁ Σιδώνιος Δ v. — μετ' ἐκείνον δὲ v. — 69 ἐπεξεργάζεσθαι Δ v. — πολλοῖς καὶ καλοῖς καὶ καινοῖς v. — subscribit Γ ἐλένης ἐγκώμιον. ἐλικώνιον.

ΤΠΟΘΕΣΕΙΣ.

Hac parte (I.) continentur:

Orat. I. ad Dæmonicum. (p. 1—13.)

ΤΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΝΩΝΤΜΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ.

Ἐγραψε πολλοὺς λόγους, ὧν εἰσὶν αἱ παραινήσεις, εἰ καὶ τινες ἡβουλήθησαν αὐτὰς εἰπεῖν μὴ εἶναι αὐτοῦ διὰ τὰ ἀσθενῆς τῆς φράσεως, ὥς πρῶτον εἰκότως ἀναγινώσκωμεν, οὐχ ὥς βελτίονας οὕσας τῶν ἄλλων λόγων· καὶ γὰρ καὶ ὁ πανηγυρικός αὐτῶν προέχει καὶ ἄλλοι πολλοί· ἀλλ' ὅτι περὶ ἡθῶν διαλαμβάνουσιν. ἀναγκαῖον δὲ τὰ ἡθῆ προ τῶν λόγων κοσμεῖσθαι, ὥσπερ ὁ γεωργὸς ὀφείλει προ τῶν σπερμάτων καὶ ἥς μέλλει καταβάλλειν φυτείας ἐκκόπτειν ἀπὸ τῶν χωρίων τὰ λυμαινόμενα τούτοις, ὅλον ἄγρωτον καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια· δι' ὃ, ὥς καὶ πρὸς παῖδας ταῦτα γράφων, ἡναγκάσθη ταπεινὰτερά χρῆσασθαι τῇ φράσει· ὥστε αὐτοῦ ἂν εἴησαν καὶ αἱ παραινήσεις. ἄξιον δὲ ζητῆσαι, διὰ ποίαν αἰτίαν οὕτως αὐτὰς ἀναγινώσκωμεν κατὰ τάξιν, πρῶτον τὴν πρὸς Δημόνικον, ἔπειτα τὴν πρὸς Νικοκλῆα, καὶ μὴ ἀδιαφύρως, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ λόγοις. λέγωμεν, ὅτι Ἰσοκράτης βουλούμενος κοινωφελὲς γενέσθαι, φορτικὸν δὲ ἡγούμενος τὸ πρὸς πάντας γράφειν τὰς συμβουλὰς, ἤθελεν ὥς πρὸς τούτους γράφειν. τὸ δὲ ἀληθὲς πᾶσι παραινεῖ διὰ τῶν τριῶν παραινήσεων, ὥσπερ καὶ ὁ Ἡσίοδος, ὥς πρὸς τὸν ἀδελφὸν λέγων, ἐργάζεο νῆπιε Πέρση, πᾶσι παραινεῖ. οὕτω καὶ ὁ Ἰσοκράτης. ταῦτε οὖν πρῶτον τὸν πρὸς Δημόνικον, ὥς πρὸς ἰδιώτας πρῶτον διαλεγόμενος, εἶτα βασιλεύειν διδάσκων ἐν τῷ πρὸς Νικοκλῆα· πρῶτον γὰρ τις ἰδιώτης γενόμενος ὕστερον ἔρχεται ἐπὶ τὴν βασιλείαν. εἶτα λέγει ἐν τῷ πρὸς Νικοκλῆα ἢ συμμαχικῶ, πῶς δεῖ καὶ τὸν ἰδιώτην βασιλεύεσθαι. — Ἀνάγονται δὲ αἱ παραινήσεις ὑπὸ τὸ συμβουλευτικὸν εἶδος, κέκληνται δὲ παραινήσεις παρὰ τὸν αἶνον, ὃ ἐστὶ τὴν συμβουλὴν, ὥς καὶ Ἡσίοδος· νῦν δ' αἶνον βασιλεύει· στάσιν δὲ οὐκ ἐπιδέχονται· οὐ γὰρ ἔχουσι τὰν ἀντιλέγοντα. καιρὸς μὲν ἤδη, ὥς εἶπομεν, ἐπ' αὐτὰς λοιπὰν χωρεῖν τῶν λόγων τὰς ἐξηγήσεις. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀναγκαῖον πρὸ αὐτῶν τῶν ἐξηγήσεων προηγεῖσθαι τὰς ὑποθέσεις καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν λόγων, δεκτικὸν πρῶτον τοῦ λόγου τὴν ὑπόθεσιν. Ἰππώνικός τις, ὥς ἔχει ὁ πολὺς λόγος, Κύπριος μὲν ἦν τῷ γένει, Ἰσοκράτους δὲ φίλος τοῦ σοφιστοῦ· οὗτος τελευτήσας κατέλειπε παῖδα, ὀνόματι Δημόνικον. τοῦτον Ἰσοκράτης ὁρῶν παῖδα ὄντα καὶ πολλῆς ἐπιμελείας λόγων δεόμενον, γράφει αὐτῷ ὑποθήκας,

ὅπως δειξῇν αὐτὸν διδάξαι βουλόμενος, ὥσπερ ἦν εἶχε πρὸς τὸν πατέρα εὐνοίαν παραπέμψαι καὶ μέχρι τοῦ παιδὸς, ὡς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου προσιμαίεται. συμβουλευεὶ οὖν αὐτῷ, γράψας δι' ἐπιστολῆς· οὐ γὰρ ἐδύνατο καταλεῖναι τὰς Ἀθῆνας διὰ τοὺς μαθητάς. τινὲς δὲ ἐπιχειροῦσι λέγειν τὸν λόγον, ἐπιστολὴν πρὸς Δημόνικον, καὶ ἡ μὲν φαινομένη ὑπόθεσις αὐτῇ, εἰρήκαμεν δὲ ἐν τοῖς ἄνω, ὡς ὅτι κοινωφελεῖς αὐτοῦ βούλεται ποιήσασθαι τὰς παραινέσεις καὶ συμβουλευσάαι, πῶς δειξῇν τὸν ἰδιώτην, καὶ τοῦτο ποιεῖ ἐνταῦθα διὰ τοῦ Δημονίκου, καὶ τὸ πῶς δειξέμενος προβαλλόμενος τὸν Νικοκλέα, φεύγων δὲ τὸ φορτικὸν οὐ φανερώς ἐπιφέρει τοῖς ἐκείνου λόγοις τὸν ἴδιον σκοπὸν. ἄρχεται δὲ ἀπὸ θείων, εἴτα εἰς γονίως μεταβαίνει, εἴτα φίλους καὶ οἶκον καὶ πατρίδα, τὴν τε δίκαιαν καὶ τὴν περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν περὶ ψυχὴν. χωρητέον οὖν λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὸ προοίμιον, παρὰ τὸν οἶκον, ὃ ἔστιν ὁδόν. Ἡσίοδος

μακρὸς τε καὶ ὀρθίος οἶμος ἐπ' αὐτήν.
ὁδὸς δὲ τοῦ λόγου αἱ ἀγῶνες καὶ αἱ πράξεις.

Orat. II. ad Nicoclem. (p. 13—25.)

ΤΠΟΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΚΛΕΑ ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ
ΑΝΩΝΤΜΟΤ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΤ.

Ἦδη φθάσαντες εἰρήκαμεν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὕτως ἀναγκασκομεν· ἡ δὲ φαινομένη ὑπόθεσις αὐτῇ. Νικοκλῆς νῦν μὲν ὦν Εὐαγόρου, κατὰ γὰρ δὲ τὸ γένος ἀπὸ Τευκροῦ καὶ Τελαμώνος, ὡς σὺν θεῷ μαθησόμεθα ἐν αὐτῷ τῷ Εὐαγόρῃ, ἐβασίλευσε Σαλαμῖνος, μιᾶς πόλεως ἐν Κύπρῳ τῆς νῦν Κωνσταντίνου καλουμένης καὶ μητροπόλεως οὗσης τῆς Κυπρου. πρὸς τοῦτον γράφει πάλιν ὁ Ἰσοκράτης παραινέσεις, πῶς δειξέμενος ὀρθῶς. Ἐρμιππος δὲ φησὶν ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἰσοκράτους, παρατιθέμενος Ἐβανδρὸν τινὰ κατὰ τῶν σοφιστῶν εἰρηκότα, ὡς ὅτι λαβὼν εἴκοσι τάλαντα παρὰ τοῦ Νικοκλέους αὐτὸς ὁ Ἰσοκράτης, ἐπεμψεν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦτον, τελευτήσας τοῦ Εὐαγόρου, ὥσπερ καὶ τοῦτω βουλόμενος χρησίμος γενέσθαι μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν.

Orat. III. Nicocles. (p. 26—41.)

ΤΠΟΘΕΣΙΣ Εἰς ΤΟΝ ΝΙΚΟΚΛΕΑ Η ΣΤΜΜΑΧΙΚΟΝ
ΑΝΩΝΤΜΟΤ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΤ.

Οὗτος ὁ λόγος οὔτε περὶ τῶν αὐτῶν ἔστιν οὔτε μὴν παρὰ τοῦ αὐτοῦ λέγεται. ἐν γὰρ τῷ πρὸ αὐτοῦ λόγῳ διελέγχετο, πῶς δεῖ βασιλεύειν, ὡς δὲ πῶς δεῖ βασιλεύεσθαι τὸ ὑπῆκον, καὶ πάλιν ἐκεῖ παρὰ Ἰσοκράτους ἦν λεγόμενα πρὸς Νικοκλέα, ὡς δὲ παρὰ τοῦ Νικοκλέους πρὸς τοὺς τῶν ὑπῆκων τιμωτάτους, τοῦ Ἰσοκράτους αὐτῷ πέμψας τὸν λόγον. Εἰ δέ τις εἴποι, διὰ τὴν γὰρ μὴ πρὸς τοὺς ὑπῆκούς ἐπεμψε τὸν λόγον Ἰσοκράτης,

λέγομεν, ὅτι εἰκότως οὐ δι' ἑαυτοῦ ἀλλὰ διὰ τοῦ βασιλέως αὐτοῖς συμβουλευεῖν, ἐπειδὴ πλῆθει συμβουλευῶν ἀνάγκην εἶχε καὶ φόβον κερᾶσαι τῷ λόγῳ, ἵνα πάντως πεισθῇ τοῖς λεγομένοις τὸ πλῆθος. ἐπιγέγραπται δὲ Νικοκλῆς ἡ συμμαχικός, οὐχ ὅτι διὰ τοῦ συνδέσμου ἀναιρούμεν τὸ ἔν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ δύο ἔν ἐστιν, ὥσπερ καὶ οὗτος· Φαίδαν ἡ περὶ ψυχῆς, καὶ λέγεται οὗτος ὁ σύνδεσμος διαξενκτικός, ὁ καὶ τὸ πρότερον πρᾶγμα διαβεβαιούμενος. καὶ γὰρ καὶ ὁ λόγος ὑπὸ Νικοκλέους λέγεται καὶ πρὸς τοὺς ἐνυμάχους καὶ ὑπηκόους. ὅτι δὲ διὰ τοῦτο παρ' Ἰσοκράτους ἐστὶν ὁ λόγος πρὸς τὸν βασιλεῖα πεμφθῆς, αὐτὸς ἡμῖν σαφὲς ποιεῖ, ἐν τῷ λόγῳ λέγων· τὸν μὲν οὖν ἕτερον λόγον, ὡς χρὴ τυραννεῖν, Ἰσοκράτους ἡκούσατε, ἃ δὲ δεῖ ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους, ἐγὼ περὶ ἁσσομαι διελθεῖν, οὐχ ὡς ἐκείνου ὑπερβαλούμενος ἀλλ' ὡς πρέπον μοι περὶ αὐτῶν διελθεῖν.

Orat. IV. *Panegyricus*. (p. 41—87.)

ΤΠΟΘΕΣΙΣ ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ (Antid. § 57 sq.)

Ὁ λόγος κατ' ἐκείνους ἔγραψεν τοὺς χρόνους, ὅτε Λακεδαιμόνιοι μὲν ἤρχον τῶν Ἑλλήνων, ἡμεῖς δὲ ταπεινῶς ἐπράττομεν. ἐστὶ δὲ τοῦς μὲν Ἑλλήνας παρακαλῶν ἐπὶ τὴν τῶν βαρβάρων στρατείαν. Λακεδαιμονίοις δὲ περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητῶν, τοιαύτην δὲ τὴν ὑπόθεσιν ποιησάμενος ἀποφαίνει τὴν πόλιν ἀπὸ πάντων τῶν ὑπαρχόντων τοῖς Ἑλλήσιν ἀγαθὴν αἰτίαν γεγενῆσθαι. ἀφορισάμενος δὲ τὸν λόγον τὸν περὶ τῶν τοιοῦτων εὐεργεσιῶν καὶ βουλούμενος τὴν ἡγεμονίαν ἔτι σαφέστερον ἀποφαίνειν ὡς ἐστὶ τῆς πόλεως, ἐνθὺνδε ποθὲν ἐπιχειρῶ διδάσκειν περὶ τούτων, ὡς τῇ πόλει τιμᾶσθαι προσήκει πολὺ μᾶλλον ἐκ τῶν περὶ τὸν πόλεμον κινδύνων ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν.

Orat. V. *Philippus*. (p. 88—126.)

ΤΠΟΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΛΟΓΟΥ ΑΔΗΛΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ.

Ἰατίον, ὅτι τὸν λόγον τοῦτον ἔγραψε τῷ Φιλίππῳ ὁ Ἰσοκράτης μετὰ τὴν εἰρήνην τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀσχίνην καὶ Δημοσθένην· διὸ καὶ ἔσχε καιρὸν γράψαι αὐτῷ, τῷ Φιλίππῳ, ὡς φίλῳ γενομένῳ τῆς Ἀθηναίων πόλεως. ἐν σῆματι δὲ τοῦ ἐγκωμιάσαι αὐτὸν παραινεῖ αὐτῷ διαλλάξαντα τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τὰς μεγάλας, πρὸς ἑαυτὰς στασιαζούσας, στρατεῦσαι κατὰ Περσῶν. πρέπει γάρ σοι, φησί, τοῦτο ποιῆσαι, Πρακλείδῃ ὄντι καὶ οὕτω δυνατῷ. καὶ ὁ μὲν Φίλιππος λαβὼν τὸν λόγον καὶ ἀναγνοὺς οὐκ ἐπέιοδῃ τοῖς λεγομένοις ἀλλ' ἀνέββατο τέως· ὕστερον δὲ ὁ παῖς ὁ τούτου Ἀλῆξανδρος ἀναγνοὺς τὸν λόγον καὶ ἡρεθισθεὶς ἐστράτευσε κατὰ Δαρείου τοῦ ὑστέρου.

καὶ λεγομένου Ὁχου. τὸ μὲν γὰρ κύριον ὄνομα Ὁχος ἐλέγετο, κολακεύοντες δ' αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἐπὶ τὴν αὐτὸν ἀνόμαζον Δαρεῖον, ὡς πρὸς τοὺς πρώτους προγόνους.

Ἡ δὲ στάσις τοῦ λόγου πραγματικῇ· συμβουλευεῖ γάρ. ἔγραψε δὲ ὁ Ἰσοκράτης τὸν λόγον γέγων ὦν, μικρὸν πρὸ τῆς ἑαυτοῦ καὶ Φιλίππου τελευτῆς, ὡς φησιν ὁ Ἑρμιππος.

Orat. VI. Archidamus. (p. 125—152.)

ΤΠΟΘΕΣΙΣ ΑΔΗΛΟΤ ΤΟΤ ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ.

Μετὰ τὰ Λευκτριὰ κατέτρεχον τὴν Λακεδαίμονα Θηβαῖοι, καὶ πολλάκις αὐτὴν ἐκάκωσαν, ὡς καὶ τὰς Λακεδαιμονίων γυναικας ἀπαντῆσαι Λακεδαιμονίοις συνεχῶς φεύγουσι, καὶ εἰπεῖν „ἢ καὶ δεύτερον ὑμᾶς ἔχομεν ἐν τῇ γαστρὶ δέξασθαι;“ καὶ οὕτω συστραφέντες ἐν Μαρτινείᾳ ἐνίκησαν, τῶν Ἀθηναίων ἱππέων καλῶς παρταξαμένων. μετὰ τὰ ἐν Μαρτινείᾳ οὖν ἐπιμψαν Λακεδαιμόνιοι πρὸς Θηβαίους, αἰτοῦντες αὐτοὺς τὴν εἰρήνην· οἱ δὲ ὑπέσχεοντο αὐτοῖς ἡσυχάσειν, εἰ Μεσσήμην ἀνοικίσωσι καὶ αὐτόνομον ἑάσωσι. τῶν οὖν ἄλλων συμβουλευόντων Λακεδαιμονίοις ἀνοικίσαι, Ἀρχίδαμος ὁ νεώτερος συμβουλευεῖ Λακεδαιμονίοις μὴ ἀνοικίσαι. κατὰγεται δ' οὕτως ὁ μικρὸς Ἀρχίδαμος· Ζευξίδαμος, οὗ Ἀρχίδαμος, οὗ Ἄγρις, οὗ Ἀγησίλαος, οὗ Ἀρχίδαμος. καὶ οἱ μὲν λέγουσιν, ὅτι πέμψας Ἀρχίδαμος ἐν Ἀθήναις τὸν λόγον παρὰ Ἰσοκράτους ἐδέξατο· ἄλλοι δὲ φασὶ γυμνασίῳ εἶναι τὸν λόγον Ἰσοκράτους, τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἀρχίδαμος συμβουλευῶν Λακεδαιμονίοις. καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις αὕτη, στάσις δὲ τῷ λόγῳ πραγματικῇ, κεφάλαιον δὲ τὸ συμφέρον.

Orat. VII. Areopagiticus. (p. 152—171.)

ΤΠΟΘΕΣΙΣ ΑΝΩΝΤΜΟΤ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΤ.

Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ συμβουλευεῖ ὥστε τοὺς Ἀρεοπαγίτας ἀναλαβεῖν τὴν προτέραν πολιτείαν, ἣτις ἦν ἔχουσα πᾶσαν ἑλευθερίαν, σχεδὸν εἰπεῖν, τῶν ἐν τῇ πόλει πάντων πραγμάτων. ἦσαν γὰρ αὐτὴν ἀποβαλόντες ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας. Ἐφιάλτης τις καὶ Θεμιστοκλῆς χρεωστούντες τῇ πόλει χρήματα καὶ εἰδότες, ὅτι, λὺν δικάσωσιν οἱ Ἀρεοπαγῖται, πάντως ἀποδώσουσι, καταλῦσαι αὐτοὺς ἐπέσταν τὴν πόλιν, οὕτως οὐπὼς τινὸς μέλλοντος κοινῶναι (ὁ γὰρ Ἀριστοτέλης λέγει ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Ἀθηναίων, ὅτι καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς αἰτίας ἦν μὴ πάντα δικάζειν τοὺς Ἀρεοπαγίτας)· δῆθεν μὲν, ὡς δι' αὐτοὺς τούτα ποιούντες, τὸ δ' ἄλλῃθις διὰ τούτου πάντα κατασκευάζοντες. εἶτα οἱ Ἀθηναῖοι ἀσμένως ἀκούσαντες τῆς τοιαύτης συμβουλῆς κατέλυσαν αὐτούς. καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις αὕτη· ἡ δὲ στάσις τοῦ λόγου πραγματικῇ. κεφάλαιον δὲ τὸ συμφέρον. ἔγραψε δ' ὁ λόγος ἐν ἀρχαῖς τῶν Φιλιππικῶν χρόνων, ὡς καὶ αὐτὸς δηλοῖ.

Orat. VIII. de Pace. (p. 172—206.)

ΤΠΟΘΕΣΙΣ ΑΔΗΛΟΤ ΤΟΤ ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ.

Περμφθεις ὁ Χάρης καταδουλώσασθαι τὴν Ἀμφίπολιν, αὐτο-
μορουμενὴν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον καὶ καθ' ἐαυτὴν γενομένην,
ὥς τῶν Λακεδαιμονίων μὲν κακῶς διακειμένων μετὰ τὰ Λευκ-
τρικά, τῶν Ἀθηναίων δ' ἀσθενῶν ὄντων, οὗτος νομίζων εὐχερὲς
αὐτὴν ὅτε δὴ ποτε λαβεῖν, καὶ μᾶλλον βουλόμενος τὴν ἀρχαίαν
δύναμιν περιποιῆσαι τοῖς Ἀθηναίοις, ἐπεχείρησεν Χίους καὶ Ρο-
δίοις καὶ τοῖς λοιποῖς συμμάχοις εἶτα ἐκείνοι ἀντίστησαν, καὶ
ἠτιτήθη ὁ Χάρης οὕτως ὥστε λοιπὸν αὐτὸν ἀπορῆν, εἰ δὲ
ποιήσαι καὶ γὰρ εἰ ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ἀμφί-
πολιν, αὐτοὶ ἂν ἀμυνόμενοι ἤρχοντο εἰς τὴν Ἀττικὴν. ταῦτα δὲ
οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ἤτησαν οἰκονόμους, καὶ εὐθύς οἱ Χίοι καὶ
Ῥόδιοι σὺν τοῖς ἄλλοις συνέθεντο. καὶ οὕτως ἔστιν ὁ συμμαχι-
κὸς πόλεμος. Νῦν οὖν πρόκειται ἐκκλησίᾳ περὶ τοῦ κατεθέσθαι
τὸν πόλεμον, καὶ ἀνίσταται ὁ Ἰσοκράτης συμβουλευσάν, ὥς δὲ
μὴ πολυπραγμονεῖν ἀλλ' ἡσυχάζειν. καὶ μερίζει τὸν λόγον εἰς
δύο, ἔν μὲν τὰ καὶ τοὺς Χίους καὶ τοὺς ἄλλους εἰσαὶ αὐτονό-
μους, ἔν δὲ τὸ εἰσαὶ τὴν ἡγεμονίαν τὴν κατὰ θάλατταν. κατὰ
τοῦτο δὲ τὸ μέρος λέγεται Ἀριστείδης ἱπαρφεῖναι τὸν ἀντιρρη-
τικὸν τῆς εἰρήνης. Καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις αὕτη, κεφάλαιον δὲ
τοῦ λόγου τὸ συμφέρον, ἡ δὲ σκέσις πραγματικὴ· συμβουλή γὰρ
περὶ τῆς εἰρήνης.

Ἐάν δὲ ποτε ἀναγκασθῇς κοινὸν προσίμιον εἶπαι, τὴν κα-
τασκευὴν αὐτῷ ἰδίᾳ προσάγε, ὥς ἐν τῷδε τῷ περὶ εἰρήνης Ἰσο-
κράτους ἡ κατασκευὴ ἰδίᾳ προσετίθη, ὅπου φησί, „περὶ μεγάλων
ἤκομεν· περὶ γὰρ πολέμου καὶ εἰρήνης.“ καλλίστην δὲ ἐν τοῦ-
τοις καὶ τὸ τῆς μεθόδου, εἰ μεθοδεύοιμεν αὐτὰ ἐπισημαίνόμενοι,
εἰ καὶ πᾶσιν εἰσθῶς ὁ λόγος εἴη.

Orat. IX. Euagoras. (p. 206—225.)

ΤΠΟΘΕΣΙΣ ΑΝΩΝΤΜΟΤ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΤ.

Ἰστίον, ὅτι τὸν λόγον τοῦτον ἔγραψεν Ἰσοκράτης πρὸς τὸν
Νικοκλέα μετὰ τὴν παραίνεσιν τὴν πρὸς αὐτόν. πόθεν δὲ τοῦτο
δῆλον; λέγομεν, ἐπειδὴ αὐτὸς φανερόν ἡμῖν τοῦτο καθίστασι
περὶ τὸ τέλος τοῦ λόγου ταῦτον λέγων ὅτι οὐ εὖν οὐ παρα-
κελεύομαι σπουδάζειν περὶ τὴν ἀρετὴν ἄλλ᾽ ἐκείναι παλαι,
ὅ ἔστιν ἐν ταῖς παραινέσεσιν. πρῶτον οὖν ἔγραψεν αὐτῷ τὰς
παραινέσεις μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον, εἶτα δευτέρῳ τὸν
ἐπιτάφιον τοῦτον, ἵνα πλείον καὶ διὰ τοῦτου εὖνους αὐτῷ φανῇ
τιμῶν τὸν Εὐαγόρου θάνατον. λέγουσι δὲ τινες, ὅτι καὶ τριά-
κοντα τάλαντα ὑπὲρ τοῦτου εἰδέξατο. Ζητήσεις δ' ἂν τις ἐν τῷ λόγῳ
τούτῳ, διὰ εἰ ἐπιταφίον ὄντος καὶ τοῦ ἐπιταφίου ἀπαιτοῦντος παρὰ
τὰ ἐγκωμιαστικά πάντα κεφάλαια πλείον τὸ τε θρηνητικὸν ἐν
τῇ ἀρχῇ καὶ τὸ παραμυθητικὸν ἐν τῷ τέλει, ἐν γὰρ μόνοις τοῖς

δύο τούτοις κεφαλαίοις διαφέρουσιν ὃ τε ἑπιτάφιος λόγος καὶ τὸ ἔγκωμιον, ἐνταῦθα δὲ παρήκε τὰ δύο κεφάλαια; καὶ λέγομεν, ὅτι φαίνεται ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου τετελευτηκώς Εὐαγόρας· καὶ ὁ Ἰσοκράτης νῦν πεμφθὼς τὸν λόγον μετὰ πολὺ τοῦ ἐκείνου θανάτου, ἄτοπον ἤγειτο θρηνητικὸν τάττειν καὶ ἀναμνησκέσθαι τῶν θρηνητῶν τῶν ὀφειλόντων πρὸ τοῦ λεχθῆναι παρ' αὐτὸν τὸν θάνατον. Εἰ δὲ τις εἴποι, ὅτι, εἰ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν παρήκε τὸ θρηνητικόν, διὰ τί καὶ ἐν τῷ τέλει ἐξέστη τοῦ εἰπεῖν τὸ παραμυθητικόν; λέγομεν, ὅτι, εἰ τοῦτο ἐπήγαγε, μὴ προσηγασμένον τὸν παραμυθεῖσθαι τοὺς τῷ γένει προσήκοντας; Ὡστε οὖν δύναται ὁ λόγος καὶ ἑπιτάφιος λέγεσθαι καὶ ἔγκωμιον· ἑπιτάφιος μὲν, διότι εἰς τὸν τετελευτηκῶτα Εὐαγόραν γράφει τὸν λόγον, ἔγκωμιον δὲ, διότι παρήκε τὰ δύο κεφάλαια τοῦ ἑπιταφίου. Ἐνίκησε δὲ αὐτὸν τὸν λόγον ἔγκωμιον μᾶλλον λέγεσθαι. Ἰστέον δὲ, ὡς ὅτι ἀντὶ τῶν δύο τούτων κεφαλῶν ἔτιτρα δύο ἀντεισηγάγε, τὸ τε τρίτον προσόμιον, ὅπερ οὐκ ἔστιν εἶναι περὶ ἔγκωμιον, ὡς προείρηται, καὶ τὸ παραινετικόν. Καὶ τὸ μὲν προσθεῖναι τρίτον προσόμιον ἦν ἀντὶ τοῦ θρηνητικοῦ· τὸ δὲ παραινετικὸν ἐν τῷ τέλει ἀντὶ τοῦ παραμυθητικοῦ· ἐν ᾧ αὐτῷ παραινεῖ, ὅτι „Ὀφείλεις, ὦ Νικόκλεις, μνησέσθαι τὰς πράξεις τὰς τοῦ πατρὸς, ὡς νῦν διηλθόμεν ἐν τῷ ἑπιταφίῳ.“ Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ παραινετικὸν ἐν τῷ τέλει ἔταξε καὶ οὐκ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐπειδὴ ἔδει πρῶτον ἀπαδείχθηναι τοῦ πατρὸς τὰς πράξεις, ἵνα πρὸς ταύτας ὕστερον δυνήθῃ αὐτῷ παραινεῖν βίβραι.

Orat. X. Helena. (p. 225—241.)

ΤΠΟΘΕΣΙΣ ΑΝΩΝΤΜΟΤ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΤ.

Τινὲς λέγουσιν, ὡς ὅτι καὶ τὸν λόγον ταῦτον ἔγραψε πρὸς Πολυκράτην, ἐπιλαμβανόμενος αὐτοῦ καὶ ἐν τούτῳ, οὐκ ἔστι δὲ· καὶ γὰρ τὸ ἐναντίον ἀντίβη. ἐκείνος γὰρ Πολυκράτης ἐπιλάβετο τοῦ Ἰσοκράτους ὡς κακῶς γράψαντος τὸν λόγον ταῦτον, ὥσπερ ἐκείνου ἐπιλάβετο ἐν τῷ Βουσίριδι. ἀλλὰ τί οὖν ἐροῦμεν; λέγομεν, ὅτι Γοργίου ἐπιλαμβάνεται τοῦ Ἀντωνίου, τοῦ ἐνεγκόντος τὴν ῥητορικὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς κακῶς γράψαντος, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς προομίοις δηλοῖ ὑπονατίων. (βλέπειν δὲ λέγειν, ὥσπερ ὁ Μαχάων, ὅτι πρὸς Ἀναξίμενην τὸν Ἀμφικλητὸν γράφει. φέρεται δὲ ἐκεῖνον λόγος, Ἑλένης ἀπολογία μᾶλλον οὐσα ἢ περὶ ἔγκωμιον.) ἐπαίνει μὲν γὰρ αὐτὸν, καθὼς καλὴν ὑπόθεσιν προέλετο γράφειν, περὶ Ἑλένης· φέγει δὲ διὰ πολλῶν ἐν τοῖς προομίοις φιλοσόφους τινάς, τοὺς μὴ αἰρουμένους ταπεινότητας καλὰς ὑποθέσεις γράφειν, ἀλλ' ἀπλῶς ἀποπᾶ τινα καὶ παράδοξα λέγειν ἐπιχειροῦντας, μηδεμίαν ἄσχηον ἔχοντα, αἵτινα καὶ διεξέρχεται.

1. ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΝΙΚΟΝ.

(α΄.) Ἐν πολλοῖς μὲν, ὦ Δημόνικε, πολὺ διε-
 2 στάσας εὐρήσομεν τὰς τε τῶν σπουδαίων γνώμας καὶ ^{Steph.}
 τὰς τῶν φαύλων διανοίας, πολὺ δὲ μεγίστην διαφο-
 ρὰν εἰλήφασιν ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους συνηθείαις· οἱ
 μὲν γὰρ τοὺς φίλους παρόντας μόνον τιμῶσιν, οἱ δὲ
 καὶ μακρὰν ἀπόντας ἀγαπῶσι, καὶ τὰς μὲν τῶν φαύ-
 λων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε, τὰς δὲ τῶν β
 σπουδαίων φιλίας οὐδ' ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐξαλείψειεν.
 2 ἡγούμενος οὖν πρέπει τοὺς δόξης ὀρεγομένους καὶ
 παιδείας ἀντιποιουμένους τῶν σπουδαίων ἀλλὰ μὴ
 τῶν φαύλων εἶναι μιμητὰς, ἀπέσταλκ' σοι τόνδε τὸν
 λόγον δῶρον, τεκμήριον μὲν τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐνοίας,
 σημεῖον δὲ τῆς πρὸς Ἰππόνικον συνηθείας· πρέπει
 γὰρ τοὺς παῖδας ὥσπερ τῆς οὐσίας οὕτω καὶ τῆς φι-
 3 λίας τῆς πατρικῆς κληρονομεῖν. (β΄.) Ὅρῳ δὲ καὶ τὴν ο
 τύχην ἡμῖν συλλαμβάνουσαν καὶ τὸν παρόντα καιρὸν
 συναγωνιζόμενον· σὺ μὲν γὰρ παιδείας ἐπιθυμεῖς,
 ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ, καὶ σοὶ μὲν ἀκμὴ
 φιλοσοφελν, ἐγὼ δὲ τοὺς φιλοσοφοῦντας ἐπανορθῶ.
 ὅσοι μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους τοὺς προτρεπτι-
 4 κοὺς λόγους συγγράφουσι, καλὸν μὲν ἔργον ἐπιχει-
 ροῦσιν, οὐ μὴν περὶ γε τὸ κράτιστον τῆς φιλοσοφίας
 διατρέβουσιν· ὅσοι δὲ τοῖς νεωτέροις εἰσηγοῦνται, μὴ δ
 δι' ὧν τὴν δεινότητα τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἀσκήσουσιν,
 ἀλλ' ὅπως τὰ τῶν τρόπων ἤδη σπουδαῖοι πεφνέκναι

δόξουσι, τοσούτω μᾶλλον ἐκείνων τοὺς ἀκούοντας 3
ὠφελούσιν, ὅσον οἱ μὲν ἐπὶ λόγον μόνον παρακαλοῦ-
σιν, οἱ δὲ τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπανορθοῦσι.

- 5 Διόπερ ἡμεῖς οὐ παράκλησιν εὐράντες ἀλλὰ παρ-
αίνεσιν γράψαντες μέλλομέν σοι συμβουλευεῖν, ὧν
χρὴ τοὺς νεωτέρους ὀρέγεσθαι καὶ τίνων ἔργων ἀπέχε-
σθαι καὶ ποίοις τισὶν ἀνθρώποις ὀμιλεῖν καὶ πῶς τὸν
ἑαυτῶν βίον οἰκονομεῖν. ὅσοι γὰρ τοῦ βίου ταύτην τὴν
ὁδὸν ἐπορεύθησαν, οὗτοι μόνοι τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι b
γνησίως ἠδυνήθησαν, ἧς οὐδὲν κτήμα σεμνότερον
6 οὐδὲ βεβαιότερόν ἐστι. κάλλος μὲν γὰρ ἢ χρόνος
ἀνῆλωσεν ἢ νόσος ἐμάρανε, πλοῦτος δὲ κακίας μᾶλ-
λον ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν, ξηροσίαν μὲν τῇ
δαδθυμῖα παρασκευάζων, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέ-
ους παρακαλῶν· ὥσῳ δὲ μετὰ μὲν φρονήσεως ὠφέ-
λησεν, ἄνευ δὲ ταύτης πλείω τοὺς ἔχοντας ἐβλάψε,
καὶ τὰ μὲν σώματα τῶν ἀσκούντων ἐκόσμησε, ταῖς δὲ
7 τῆς ψυχῆς ἐπιμελείαις ἐπεσκότησεν. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς c
κτῆσις οἷς ἂν ἀκιβδήλως ταῖς διανοαῖς συναυξηθῇ,
μόνη μὲν συγγηράσκει, πλούτου δὲ κρείττων, χρησι-
μωτέρα δ' εὐγενείας ἐστὶ, τὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀδύνατα
δυνατὰ καθιστᾶσα, τὰ δὲ τῷ πλήθει φοβερὰ θαρσα-
λέως ὑπομένουσα, καὶ τὸν μὲν ὄκνον ψόγου, τὸν δὲ
8 πόνον ἐπαινον ἡγουμένη. ῥᾶδιον δὲ τοῦτο κατέμα-
θεῖν ἐστὶν ἐκ τε τῶν Ἡρακλέους ἁθλῶν καὶ τῶν Θη-
σέως ἔργων, οἷς ἡ τῶν τρόπων ἀρετὴ τηλικούτου εὐ- d
δοξίας χαρακτῆρα τοῖς ἔργοις ἐπέβαλεν ὥστε μὴδὲ τὸν
ἅπαντα χρόνον δύνασθαι λήθην ἐμποιεῖσαι τῶν ἐκεῖ-
νοις πεπραγμένων.

- 9 (γ'.) Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ πατρὸς προαιρέ-
σεις ἀναμνησθεὶς οἰκεῖον καὶ καλὸν ἔξεις παράδειγμα
τῶν ὑπ' ἐμοῦ σοι λεγομένων. οὐ γὰρ ὀλιγορῶν τῆς ἀρε-

- τῆς οὐδὲ ἡσυχίας διετέλεσε τὸν βίον, ἀλλὰ τὸ μὲν
 σῶμα τοῖς πόνοις ἐγύμναζεν, τῇ δὲ ψυχῇ τοὺς κινδύ-
 νους ὑπέμενεν. οὐδὲ τὸν πλοῦτον παρακαίρως ἡγά-
 πα, ἀλλ' ἀπέλαυε μὲν τῶν παρόντων ἀγαθῶν ὡς θνη-
 τός, ἐπεμελεῖτο δὲ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἀθάνατος.
- 10 οὐδὲ ταπεινῶς διώκει τὸν αὐτοῦ βίον, ἀλλὰ φιλόκα-
 λος ἦν καὶ μεγαλοπρεπὴς καὶ τοῖς φίλοις κοινός, καὶ ἄ-
 μᾶλλον ἐθαύμαζε τοὺς περὶ αὐτὸν σπουδάζοντας ἢ
 τοὺς γένει προσήκοντας· ἡγεῖτο γὰρ εἶναι πρὸς ἐται-
 ρίαν πολλῷ κρείττω φύσιν νόμου καὶ τρόπου γένους
- 11 καὶ προαίρεσιν ἀνάγκης. ἐπιλίποι δ' ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς
 χρόνος, εἰ πάσας τὰς ἐκείνου πράξεις καταριθμησαί-
 μεθα. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀκριβὲς αὐτῶν ἐν ἑτέροις καιροῖς
 δηλώσομεν, δείγμα δὲ τῆς Ἰππονίκου φύσεως νῦν
 ἐξηγησώμεν, πρὸς ὃν δεῖ ξῆναι ὥσπερ πρὸς παρὰ
 δείγμα, νόμον μὲν τὸν ἐκείνου τρόπον ἡγησάμενον,
 μιμητὴν δὲ καὶ ξηλωτὴν τῆς πατρῴας ἀρετῆς γιγνώ-
 μενον· αἰσχροὺς γὰρ τοὺς μὲν γραφεῖς ἀπεικάζειν τὰ
 καλὰ τῶν ζώων, τοὺς δὲ παῖδας μὴ μιμεῖσθαι τοὺς
- 12 σπουδαίους τῶν γονέων. ἡγοῦ δὲ μηδενὶ τῶν ἀθλη-
 τῶν οὕτω προσήκειν ἐπὶ τοὺς ἀνταγωνιστάς ἀσκεῖν,
 ὡς σοὶ σκοπεῖν, ὅπως ἐνάμιλλος γενήσῃ τοῖς τοῦ πα-
 τρός ἐπιτηδεύμασιν. οὕτω δὲ τὴν γνώμην οὐ δυνατόν ἐ-
 διατεθῆναι τὸν μὴ πολλῶν καὶ καλῶν ἀκουσμάτων
 πεπληρωμένον· τὰ μὲν γὰρ σώματα τοῖς συμμέτροις
 πόνοις, ἡ δὲ ψυχὴ τοῖς σπουδαίοις λόγοις αὐξέσθαι
 πέφυκε. διόπερ ἐγὼ σοὶ πειράσομαι συντόμως ὑπο-
 θέσθαι, δι' ὧν ἂν μοι δοκεῖς ἐπιτηδευμάτων πλεῖ-
 στον πρὸς ἀρετὴν ἐπιδεῖναι καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις
 ὑπάρχειν ἀνθρώποις εὐδοκιμῆσαι.
- 13 (δ'). Πρῶτον μὲν οὖν εὐσέβει τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ἃ
 μὴ μόνον θύων ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένων· ἐκείνο

- μὲν γὰρ τῆς τῶν χρημάτων εὐπορίας σημεῖον, τοῦτο
 δὲ τῆς τῶν τρόπων καλοκαγαθίας τεκμήριον. τίμα τὸ
 δαιμόνιον αἰ μὲν, μάλιστα δὲ μετὰ τῆς πόλεως· οὕτω
 γὰρ δόξεις ἅμα τε τοῖς θεοῖς θύειν καὶ τοῖς νόμοις
 14 ἐμμένειν. τοιοῦτος γίγνεται περὶ τοὺς γονεῖς, οἷους ἂν
 εὖξαι περὶ σεαυτοῦ γενέσθαι τοὺς σεαυτοῦ παῖδας.
 ἄσκει τῶν περὶ τὸ σῶμα γυμνασίων μὴ τὰ πρὸς τὴν
 ῥώμην ἀλλὰ τὰ πρὸς τὴν ὑγίειαν· τούτου δ' ἂν ἐπι-
 τύχοις, εἰ λήγεις τῶν πόνων ἐτι πονεῖν δυνάμενος. 5
 15 μήτε γέλωτα προπετῇ στέργε μήτε λόγον μετὰ θρά-
 σους ἀποδέχου· τὸ μὲν γὰρ ἀνόητον, τὸ δὲ ματαιόν.
 ἃ ποιεῖν αἰσχροῦν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι κα-
 λόν. ἔθιξε σεαυτὸν εἶναι μὴ σκυθρωπὸν ἀλλὰ σύν-
 νουν· δι' ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἀνθήσῃς, διὰ δὲ τοῦτο φρό-
 νιμος εἶναι δόξεις. ἥγου μάλιστα σεαυτῷ πρόπειν [κό-
 σμον] αἰσχύνην, δικαιοσύνην, σωφροσύνην· τούτοις 10
 γὰρ ἅπασι δοκεῖ κοσμεῖσθαι τὸ τῶν νεωτέρων ἦθος.
 16 μηδέποτε μηδὲν αἰσχροῦν ποιήσας ἔλιπες λήσειν· καὶ
 γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους λάθῃς, σεαυτῷ συνειδήσεις. τοὺς
 μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα, τοὺς δὲ φίλους
 αἰσχύνου, τοῖς δὲ νόμοις πείθου. τὰς ἡδονὰς θήρουν
 τὰς μετὰ δόξης· τέρψις γὰρ σὺν τῷ καλῷ μὲν ἄριστον, 15
 17 ἄνευ δὲ τούτου κένιστον. εὐλαβοῦ τὰς διαβολὰς, κἂν
 ψευδεῖς ὦσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνο-
 οῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσιν. ἅπαντα δόκει
 ποιεῖν ὡς μηδένα λήσων· καὶ γὰρ ἂν παραντίκα κρύ-
 ψῃς, ὅστερον ὀφθήσῃ. μάλιστα δ' ἂν εὐδοκιμοῖς, εἰ
 φαίνοιο ταῦτα μὴ πράττων, ἃ τοῖς ἄλλοις ἂν πρᾶτ- 20
 18 τουσιν ἐπιτιμώῃς. εἰ ἂν ἦς φιλομαθής, ἔσει πολυμα-
 θής. ἃ μὲν ἐπίστασαι, ταῦτα διαφύλαττε ταῖς μελέ-
 ταις, ἃ δὲ μὴ μεμάθηκας, προσλαμβάνε ταῖς ἐπιστή-
 μαις· ὁμοίως γὰρ αἰσχροῦν ἀκούσαντα χρήσιμον λόγον

- μὴ μαθεῖν καὶ διδόμενόν τι ἀγαθὸν παρὰ τῶν φίλων
μὴ λαβεῖν. κατανάλισκε τὴν ἐκ τῷ βίῳ σχολὴν εἰς τὴν
τῶν λόγων φιληκοῖαν· οὕτω γὰρ τὰ τοῖς ἄλλοις χα- 6
λεπῶς εὖρημένα συμβήσεται σοι ἡμέτερος μανθάνειν.
19 ἡγοῦ τῶν ἀκουσμάτων πολλὰ πολλῶν εἶναι χρημύ-
των κρείττω· τὰ μὲν γὰρ ταχέως ἀπολείπει, τὰ δὲ
πάντα τὸν χρόνον παραμένει· σοφία γὰρ μόνον τῶν
κτημάτων ἀθάνατον. μὴ κατόικει μακρὰν ὁδὸν πο- 6
ρεύεσθαι πρὸς τοὺς διδάσκειν τι χρήσιμον ἐπαγγελ-
λομένους· αἰσχρὸν γὰρ τοὺς μὲν ἐμπόρους τηλικαῦτα
πελάγη διαπερᾶν ἕνεκα τοῦ πλείω ποιῆσαι τὴν ὑπάρ-
χουσαν οὐσίαν, τοὺς δὲ νεωτέρους μηδὲ τὰς κατὰ γῆν
πορείας ὑπομένειν ἐπὶ τῷ βελτίῳ καταστῆσαι τὴν αὐ-
20 τῶν διάνοιαν. τῷ μὲν τρόπῳ γίγνου φιλοπροσήγορος,
τῷ λόγῳ δ' εὐπροσήγορος. ἔστι δὲ φιλοπροσηγορίας 1
μὲν τὸ προσφωνεῖν τοὺς ἀπαντῶντας, εὐπροσηγορίας
δὲ τὸ τοῖς λόγοις αὐτοῖς οἰκείως ἐντυγχάνειν. ἡδέως
μὲν ἔχε πρὸς ἀπαντας, χρῶ δὲ τοῖς βελτίστοις· οὕτω
γὰρ τοῖς μὲν οὐκ ἀπεχθήσει, τοῖς δὲ φίλος γενήσεται. τὰς
ἐντεύξεις μὴ ποιοῦ πυκνὰς τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μακρὰς
21 περὶ τῶν αὐτῶν· πλησμονὴ γὰρ ἀπάντων. γύμναζε
σεαυτὸν πόνοις ἑκουσίοις, ὅπως ἂν δύνῃ καὶ τοὺς
ἀκουσίους ὑπομένειν. ὅφ' ὧν κρατεῖσθαι τὴν ψυχὴν 6
αἰσχρὸν, τούτων ἐγκράτειαν ἄσκει πάντων, κέρδους,
ὀργῆς, ἡδονῆς, λύπης. ἔσει δὲ τοιοῦτος, εἰάν κέρδη
μὲν εἶναι νομίσῃς, δι' ὧν εὐδοκιμήσεις ἀλλὰ μὴ δι'
ὧν εὐπορήσεις, τῇ δ' ὀργῇ παραπλησίως ἔχῃς πρὸς
τοὺς ἀμαρτάνοντας, ὥσπερ ἂν πρὸς ἑαυτὸν ἀμαρ-
τάνοντα καὶ τοὺς ἄλλους ἔχειν ἀξιώσεως, ἐν δὲ τοῖς
τερπνοῖς εἰάν αἰσχρὸν ὑπολάβῃς τῶν μὲν οἰκετῶν ἄρ-
χειν, ταῖς δ' ἡδοναῖς δουλεύειν, ἐν δὲ τοῖς πονηροῖς 4
εἰάν τὰς τῶν ἄλλων ἀτυχίας ἐπιβλέπῃς καὶ σεαυτὸν ὡς

- 22 ἄνθρωπος ὢν ὑπομιμνήσκῃς. Μᾶλλον τήρει τὰς τῶν λόγων ἢ τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας· δεῖ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας τρόπον ὅρκου πιστότερον φαίνεσθαι παρεχομένους. προσήκειν ἡγοῦ τοῖς πονηροῖς ἀπιστεῖν, ὥσπερ τοῖς χρηστοῖς πιστεύειν. περὶ τῶν ἀπορρήτων μηδενὶ λέγε, πλὴν ἐὰν ὁμοίως συμφέρῃ τὰς ἐπράξεις σιωπᾶσθαι σοὶ τε τῷ λέγοντι καὶ ἐκείνοις τοῖς
- 23 ἀκούουσιν. ὅρκον ἐπακτὸν προσδέχου διὰ δύο προφάσεις, ἢ σεαυτὸν αἰτίας αἰσχροῦς ἀπολύων, ἢ φίλους ἐκ μεγάλων κινδύνων διασώζων. Ἔνεκα δὲ χρημάτων μηδένα θείων ὁμόσεως, μηδ' ἂν εὐορκεῖν μέλλῃς· δόξεις γὰρ τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δὲ φιλοχρημάτως ἔχειν.
- 24 Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς, πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις. ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σὲ γενέσθαι τοιοῦτον, οἷος καὶ περὶ ἐκείνους ᾔλεγες. βραδέως μὲν φίλος γίγνου, γενόμενος δὲ πειρῶ διαμένειν. ὁμοίως γὰρ αἰσχρὸν μηδένα φίλον ἔχειν καὶ πολλοὺς ἐταίρους μεταλλάττειν. μήτε μετὰ βλάβης ἢ πειρῶ τῶν φίλων μήτ' ἄπειρος εἶναι τῶν ἐταίρων θίλε. τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἐὰν μὴ δεόμενος τὸ δεῖσθαι
- 25 προσποιῇ. περὶ τῶν ζήτων ὥς ἀπορρήτων ἀνακοινοῦ· μὴ τυχὼν μὲν γὰρ οὐδὲν βλαβήσῃ, τυχὼν δὲ μᾶλλον αὐτῶν τὸν τρόπον ἐπιστήσῃ. δοκίμαζε τοὺς φίλους ἐκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἐτυχίας καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασανίζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἐτυχίαις διαγινώσκομεν. οὕτως ἄριστα χρήσει τοῖς φίλοις, ἐὰν μὴ προσμένῃς τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγγελτος αὐτοῖς
- 26 ἐν τοῖς καιροῖς βοηθῇς. ὁμοίως αἰσχρὸν εἶναι νόμιζε τῶν ἐχθρῶν νικᾶσθαι ταῖς κακοποιαῖς καὶ τῶν φίλων ἡττᾶσθαι ταῖς εὐεργεσίαις. ἀποδέχου τῶν ἐταίρων μὴ μόνον τοὺς ἐπὶ τοῖς κακοῖς δυσχεραίνοντας ἀλλὰ καὶ

- τοὺς ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς μὴ φθονοῦντας· πολλοὶ γὰρ δ
 ἀτυχοῦσι μὲν συνάχθονται, καλῶς δὲ πράττουσι φθο-
 νοῦσι. τῶν ἀπόντων φίλων μέμνησο πρὸς τοὺς παρ-
 όντας, ἵνα δοκῇς μηδὲ τούτων ἀπόντων ὀλιγωρεῖν.
- 27 εἶναι βούλου τὰ περὶ τὴν ἐσθῆτα φιλόκαλος, ἀλλὰ
 μὴ καλλωπιστῆς. ἔστι δὲ φιλοκάλου μὲν τὸ μεγαλο-
 πρεπὲς, καλλωπιστοῦ δὲ τὸ περιεργον. ἀγάπα τῶν α
 ὑπαρχόντων ἀγαθῶν μὴ τὴν ὑπερβάλλουσαν κτήσιν
 ἀλλὰ τὴν μετρίαν ἀπόλαυσιν. καταφρόνει τῶν περὶ
 τὸν πλοῦτον σπουδαζόντων μὲν, χρῆσθαι δὲ τοῖς ὑπάρ-
 χουσι μὴ δυναμένων· παραπλήσιον γὰρ οἱ τοιοῦτοι
 πάσχουσιν, ὥσπερ ἂν εἰ τις ἵππον κτήσαιο καλὸν κα- 8
- 28 κῶς ἱππεύειν ἐπιστάμενος. πειρῶ τὸν πλοῦτον χρή-
 ματα καὶ κτήματα κατασκευάζειν· ἔστι δὲ χρήματα μὲν
 τοῖς ἀπολαύειν ἐπισταμένοις, κτήματα δὲ τοῖς κτᾶσθαι
 δυναμένοις. τίμα τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν δυοῖν ἐνε-
 κεν, τοῦ τε ξημίαν μεγάλην ἐκτίσαι δύνασθαι καὶ τοῦ
 φίλῳ σπουδαίῳ δυστυχοῦντι βοηθῆσαι· πρὸς δὲ τὸν b
 ἄλλον βίον μηδὲν ὑπερβαλλόντως ἀλλὰ μετρίως αὐτὴν
- 29 ἀγάπα. στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βέλτιστα.
 μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσῃς· κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ
 μέλλον ἀόρατον. τοὺς ἀγαθοὺς εὖ ποιεῖ· καλὸς γὰρ
 θησαυρὸς παρ' ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη.
 κακοὺς εὖ ποιῶν ὅμοια πείσει τοῖς τὰς ἀλλοτριὰς
 κύνas σιτίζουσιν· ἐκεῖναί τε γὰρ τοὺς διδόντας ὥσπερ c
 τοὺς τυχόντας ὑλακτοῦσιν οἱ τε κακοὶ τοὺς ὀφελού- 8
- 30 τας ὥσπερ τοὺς βλάπτοντας ἀδικοῦσιν. μίσει τοὺς κο-
 λακεύοντας ὥσπερ τοὺς ἐξαπατώντας· ἀμφοτέρω γὰρ
 πιστευθέντες τοὺς πιστεύσαντας ἀδικοῦσιν. ἐὰν ἀπο-
 δέχῃ τῶν φίλων τοὺς πρὸς τὸ φανλότατον χαριζομέ-
 νους, οὐχ ἔξεις ἐν τῷ βίῳ τοὺς πρὸς τὸ βέλτιστον ἀπ-
 εχθανομένους. γίγνου πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ὁμι- d

- λητικὸς ἀλλὰ μὴ σεμνός· τὸν μὲν γὰρ τῶν ὑπεροπτι-
κῶν ὄγκον μόλις ἂν οἱ δοῦλοι κατ' ἐρήσειαν, τὸν δὲ
τῶν ὁμιλητικῶν τρόπον ἅπαντες ἡδέως ὑποφέρουσιν.
- 31 ὁμιλητικὸς δ' ἔσει μὴ δύσερις ὦν μὴδὲ δυσάρεστος μὴ-
δὲ πρὸς πάντα φιλόνικος, μὴδὲ πρὸς τὰς τῶν πλη-
σιαζόντων ὀργὰς τραχέως ἅπαντῶν, μὴδ' ἂν ἀδίκως
ὀργιζόμενοι τυγχάνωσιν, ἀλλὰ θυμουμένοις μὲν αὐ- e
τοῖς εἰκῶν, πεπαιυμένοις δὲ τῆς ὀργῆς ἐπιπλήττων·
μὴδὲ παρὰ τὰ γελοῖα σπουδάζων, μὴδὲ παρὰ τὰ σπου-
δαῖα τοῖς γελοίοις χαίρων· τὸ γὰρ ἄκαιρον πανταχοῦ
λυπηρόν· μὴδὲ τὰς χάριτας ἀχαρίστως χαριζόμενος,
ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ, ποιοῦντες μὲν, ἀηδῶς δὲ
τοῖς φίλοις ὑπουργοῦντες· μὴδὲ φιλαίτιος ὦν, βαρὺ 9
- 32 γὰρ, μὴδὲ φιλεπιτιμητῆς, παροξυντικὸν γάρ. μάλιστα
μὲν εὐλαβοῦ τὰς ἐν τοῖς πότοις συνουσίας· ἂν δὲ
ποτέ σοι συμπέσῃ καιρὸς, ἐξενίστασο πρὸ μέθης, ὅταν
γὰρ ὁ νοῦς ὑπ' οἴνου διαφθαρεῇ, τὰντὰ πάσχει τοῖς
ἄρμασι τοῖς τοῦς ἡνιόχους ἀποβαλοῦσιν· ἐκεῖνά τε
γὰρ ἀτάκτως φέρεται διαμαρτόντα τῶν εὐθυνοῦντων
ἢ τε ψυχὴ πολλὰ σφέλλεται διαφθαρείσης τῆς δια- b
νοίας. ἀθάνατα μὲν φρόνει τῷ μεγάλῳ ψυχος εἶναι, θνη-
33 τὰ δὲ τῷ συμμέτρως τῶν ὑπαρχόντων ἀπολαύειν. ἡγοῦ
τὴν παιδείαν τοσοῦτ' ὑπερὶ μείζον ἀγαθὸν εἶναι τῆς ἀπαι-
δευσίας, ὅσ' ὅτε μὲν ἄλλα μοχθῆρὰ πάντες κερδαίνου-
τες πράττουσιν, αὕτη δὲ μόνη καὶ προσεξημῶσε τοὺς
ἔχοντας· πολλάκις γὰρ ὦν τοῖς λόγοις ἐλύπησαν, τού-
των τοῖς ἔργοις τὴν τιμωρίαν ἔδωσαν. οὗς ἂν βούλῃ c
ποιήσασθαι φίλους, ἀγαθόν τι λέγε περὶ πάντων πρὸς
τοὺς ἀπαγγελοῦντας· ἀρχὴ γὰρ φιλίας μὲν ἐπαινος,
ἔχθρας δὲ ψόγος.
- 34 Βουλευόμενος παραδείγματα ποιοῦ τὰ παρελη-
λυθότα τῶν μελλόντων· τὸ γὰρ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανε-

- ροῦ ταχίστην ἔχει τὴν διάγνωσιν. βουλευέου μὲν βρα-
δέως, ἐπιτέλει δὲ τάχως τὰ δόξαντα. ἡγοῦ κράτιστον
εἶναι παρὰ μὲν τῶν θεῶν εὐτυχίαν, παρὰ δ' ἡμῶν
αὐτῶν εὐβουλίαν. περὶ ὧν ἂν αἰσχύνῃ παρηρησιάζεσθαι, δ
σθαι, βούλῃ δέ τισι τῶν φίλων ἀνακοινώσασθαι, χρῶ
τοῖς λόγοις ὥς περὶ ἀλλοτρίου τοῦ πράγματος· οὕτω
γὰρ τὴν ἐκείνων τε διάνοιαν αἰσθήσει καὶ σεαυτὸν οὐ
35 καταφανῇ ποιήσεις. ὅταν ὑπὲρ τῶν σεαυτοῦ μέλλης
τινὶ συμβούλῳ χρῆσθαι, σκόπει πρῶτον πῶς τὰ ἐαυ-
τοῦ διώκησεν· ὁ γὰρ κακῶς διανοηθεὶς περὶ τῶν οὐ-
κείων οὐδέποτε καλῶς βουλευέσεται περὶ τῶν ἄλλο-
6 τῶν. οὕτω δ' ἂν μάλιστα βουλευέσθαι παροξυν-
θείης, εἰ τὰς συμφορὰς τὰς ἐκ τῆς ἀβουλίας ἐπιβλέ-
ψειας· καὶ γὰρ τῆς ὕβριδος πλείστην ἐπιμέλειαν ἔχομεν,
ὅταν τὰς λύπας τὰς ἐκ τῆς ἀρρωστίας ἀναμνησθῶμεν.
- 36 μιμοῦ τὰ τῶν βασιλέων ἥθη καὶ δίδωκε τὰ ἐκείνων ἐπι- 10
τηδεύματα· δόξεις γὰρ αὐτοὺς ἀποδέχεσθαι καὶ ζη-
λοῦν, ὥστε σοι συμβήσεται παρὰ τε τῷ πλήθει μᾶλλον
εὐδοκιμεῖν καὶ τὴν παρ' ἐκείνων εὐνοίαν βεβαιότεραν
ἔχειν. πείθου μὲν καὶ τοῖς νόμοις τοῖς ὑπὸ τῶν βασι-
λέων κειμένοις, ἰσχυρότατον μέντοι νόμον ἡγοῦ τὸν
ἐκείνων τρόπον. ὥσπερ γὰρ τὸν ἐν δημοκρατίᾳ πολι-
τευόμενον τὸ πλήθος δεῖ θεραπεύειν, οὕτω καὶ τὸν β
ἐν μοναρχίᾳ κατοικοῦντα τὸν βασιλέα προσήκει θαν-
37 μάξειν. εἰς ἀρχὴν κατασταθεὶς μηδενὶ χρῶ πονηρῷ
πρὸς τὰς διοικήσεις· ὧν γὰρ ἂν ἐκείνος ἀμάρτη, σοὶ
τὰς κτίδας ἀναθήσουσιν. ἐκ τῶν κοινῶν ἐπιμελειῶν
ὑπαλλάττου μὴ πλουσιώτερος ἀλλ' ἐνδοξότερος· πολ-
λῶν γὰρ χρημάτων κρείττων ὁ παρὰ τοῦ πλήθους α
ἐπαινος. μηδενὶ πονηρῷ πράγματι μήτε παρίστασο
μήτε συνηγόρει· δόξεις γὰρ καὶ αὐτὸς τοιαῦτα πράτ-
38 τειν, οἷά περ ἂν τοῖς ἄλλοις πράττουσι βοηθῇ. παρα-

- σχεύαζε σεαυτὸν πλεονεκτεῖν μὲν δυνάμενον, ἀνέχου
 δὲ τὸ ἴσον ἔχων, ἵνα δοκῇς ὀρέγεσθαι τῆς δικαιοσύνης
 μὴ δι' ἀσθένειαν ἀλλὰ δι' ἐπιείκειαν. μᾶλλον ἀποδέ-
 χου δικαίαν πειρίαν ἢ πλοῦτον ἄδικον· τοσοῦτον γὰρ d
 κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσων τὰ μὲν ξῶντας
 μόνον ὠφελεῖ, τὸ δὲ καὶ τελευτήσασι δόξαν παρασκευ-
 ᾶζει, κακείνων μὲν καὶ τοῖς φανύλοις μέτεστι, τούτου δὲ
 39 τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. μηδένα ξήλου
 τῶν ἐξ ἀδικίας κερδαινόντων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέχου
 τοὺς μετὰ δικαιοσύνης ζημιωθέντας· οἱ γὰρ δίκαιοι τῶν
 ἀδίκων εἰ μηδὲν ἄλλο πλεονεκτοῦσιν, ἀλλ' οὖν ἐλπίσι e
 40 γε σπονδαῖς ὑπερέχουσιν. πάντων μὲν ἐπιμελοῦ τῶν
 περὶ τὸν βίον, μάλιστα δὲ τὴν σαυτοῦ φρόνησιν ἄσκει·
 μέγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου
 σώματι. πειρῶ τῷ σώματι μὲν εἶναι φιλόπονος, τῇ δὲ 11
 ψυχῇ φιλόσοφος, ἵνα τῷ μὲν ἐπιτελεῖν δύνηται τὰ δόξαν-
 41 τα, τῇ δὲ προορᾶν ἐπίστηται τὰ συμφέροντα. πᾶν ὅ τι
 ἂν μέλλης εἶρεῖν, πρότερον ἐπισκόπει τῇ γνώμῃ· πολ-
 λοις γὰρ ἢ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας. δύο ποιοῦ b
 καιροὺς τοῦ λέγειν, ἢ περὶ ὧν οἶσθα σαφῶς, ἢ περὶ
 ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἐν τούτοις γὰρ μόνοις ὁ λόγος
 τῆς σιγῆς κρείττων, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἄμεινον σιγᾶν
 ἢ λέγειν.
 42 Νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον·
 οὕτω γὰρ οὐτ' εὐτυχῶν ἔσει περιχαρὴς οὔτε δυστυχῶν
 περίλυπος. χαίρει μὲν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τῶν ἀγα-
 θῶν, λυποῦ δὲ μετρίως ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις τῶν κα-
 κῶν, γίγνου δὲ τοῖς ἄλλοις μηδ' ἐν ἑτέροις ὧν κατὰ-
 δηλός· ἄτοπον γὰρ τὴν μὲν οὐσίαν ἐν ταῖς οἰκίαις
 ἀποκρῦπτειν, τὴν δὲ διάνοιαν φανεράν ἔχοντα περι-
 43 πατεῖν. μᾶλλον εὐλαβοῦ ψόγον ἢ κίνδυνον· δεῖ γὰρ e
 εἶναι φοβεράν τοῖς μὲν φανύλοις τὴν τοῦ βίου τελευ-

τὴν, τοῖς δὲ σπουδαίοις τὴν ἐν τῷ ἔξῃ ἀδοξίαν. μάλιστα μὲν πειρῶ ἔξῃ κατὰ τὴν ἀσφάλειαν· ἐὰν δέ ποτέ σοι συμβῇ κινδυνεύειν, ζήτει τὴν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν μετὰ καλῆς δόξης, ἀλλὰ μὴ μετ' αἰσχροῦς φήμης· τὸ μὲν γὰρ τελευτῆσαι πάντων ἢ πεπωμένῃ κατέκρινε, τὸ δὲ καλῶς ἀποθανεῖν ἰδίου τοῖς σπουδαίοις ἢ φύσις ἀπένειμεν.

- 44 (ε.) Καὶ μὴ θαυμάσης, εἰ πολλὰ τῶν εἰρημένων οὐ πρέπει σοι πρὸς τὴν νῦν παροῦσαν ἡλικίαν· οὐδὲ γὰρ ἐμὲ τοῦτο διέλαθεν· ἀλλὰ προειλόμην διὰ τῆς ἀντιῆς πραγματείας ἅμα τοῦ τε παρόντος βίου συμβουλίαν ἐξενεργεῖν καὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου παράγγελμα καταλιπεῖν. τὴν μὲν γὰρ τούτων χρεῖαν ἁδίδως εἰδήσεις, τὸν δὲ μετ' εὐνοίας συμβουλευόντα χαλεπῶς εὐρησεις. ὅπως οὖν μὴ παρ' ἐτέρου τὰ λοιπὰ ζητῆς ἀλλ' ἐντεῦθεν ὥσπερ ἐκ ταμιείου προφέρης, σῆθην δὲ μὴδὲν παραλιπεῖν ὧν ἔχω σοι συμβουλευεῖν.

- 45 Πολλὴν δ' ἂν τοῖς θεοῖς χάριν σχοίην, εἰ μὴ διαμάρτοίμι τῆς δόξης ἧς ἔχω περὶ σοῦ τυγχάνει. τῶν 12 μὲν γὰρ ἄλλων τοὺς πλείστους εὐρήσομεν ὥσπερ τῶν σιτίων τοῖς ἡδίστοις μᾶλλον ἢ τοῖς ὑγιεινοτάτοις χαίροντας, οὕτω καὶ τῶν φίλων τοῖς συνεξαμαρτάνουσι πλησιάζοντας ἀλλ' οὐ τοῖς νοουθετοῦσι. σὲ δὲ νομίζω τούναντίον τούτων ἐγνωκέναι, τεκμηρίω χρώμενος τῇ περὶ τὴν ἄλλην παιδείαν φιλοπονίᾳ· τὸν γὰρ αὐτῷ τὰ βέλτιστα πράττειν ἐπιτάττοντα, τοῦτον εἰκὸς καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν παρακαλοῦντας ἀποδέχε- 13
46 σθαι. μάλιστα δ' ἂν παροξυνθείης ὀρέγεσθαι τῶν καλῶν ἔργων, εἰ καταμάθοις, ὅτι καὶ τὰς ἡδονὰς ἐκ τούτων μάλιστα γνησίως ἔχομεν. ἐν μὲν γὰρ τῷ ἥσθναι καὶ τὰς πλησμονὰς ἀγαπᾶν εὐθὺς αἱ λύπαι ταῖς ἡδοναῖς παραπεπήρασι, τὸ δὲ περὶ τὴν ἀρετὴν φιλο-

- πονεῖν καὶ σωφρόνως τὸν αὐτοῦ βίον οἰκονομεῖν ἀεὶ
 τὰς τέρεψις εἰλικρινεῖς καὶ βεβαιότερας ἀποδίδωσι·
 47 ἀλλὰ μὲν πρότερον ἡσθύνετες ὕστερον ἐλυπήθησαν, α
 ἐνταῦθα δὲ μετὰ τὰς λύπας τὰς ἡδονὰς ἔχομεν. ἐν πᾶσι
 δὲ τοῖς ἔργοις οὐχ οὕτω τῆς ἀρχῆς μνημονεύομεν, ὥς
 τῆς τελευτῆς αἰσθησὶν λαμβάνομεν· τὰ γὰρ πλεῖστα
 τῶν περὶ τὸν βίον οὐ δι' αὐτὰ τὰ πράγματα ποιοῦμεν,
 48 ἀλλὰ τῶν ἀποβαινόντων ἕνεκεν διαπονοῦμεν. (5.) Ἐν-
 θυμοῦ δ' ὅτι τοῖς μὲν φανύλοις ἐνδέχεται τὰ τυχόντα
 πράττειν· εὐθύς γὰρ τοῦ βίου τοιαύτην πεποιήνται
 τὴν ὑπόθεσιν· τοῖς δὲ σπουδαίοις οὐχ οἷόν τε τῆς δ
 ἀρετῆς ἀμελεῖν, ἢ πολλοὺς ἔχειν τοὺς ἐπιπλήττοντας.
 πάντες γὰρ μισοῦσιν οὐχ οὕτω τοὺς ἐξαμαρτάνοντας
 ὥς τοὺς ἐπεικεῖς μὲν φήσαντας εἶναι, μηδὲν δὲ τῶν
 49 τυχόντων διαφέροντας, εἰκότως· ὅπου γὰρ τοὺς τῷ
 λόγῳ μόνον ψευδομένους ἀποδοκιμάζομεν, ἢ ποὺ γε
 τοὺς τῷ βίῳ παντὶ ἐλαττομένους φανύλους εἶναι
 φήσομεν. δικαίως δ' ἂν τοὺς τοιοῦτους ὑπολάβοιμεν
 μὴ μόνον εἰς αὐτοὺς ἀμαρτάνειν ἀλλὰ καὶ τῆς τύχης α
 εἶναι προδότας· ἢ μὲν γὰρ αὐτοῖς χρήματα καὶ δόξαν
 καὶ φίλους ἐνεχείρισεν, οἱ δὲ σφῶς αὐτοὺς ἀναξίους
 50 τῆς ὑπαρχούσης εὐδαιμονίας κατέστησαν. εἰ δὲ δεῖ
 θνητὸν ὄντα τῆς τῶν θεῶν στοχάσασθαι διανοίας, 13
 ἡγοῦμαι ἀκρίτους ἐπὶ τοῖς οἰκειοτάτοις μάλιστα δη-
 λῶσαι, πῶς ἔχουσι πρὸς τοὺς φανύλους καὶ τοὺς σπου-
 δαίους τῶν ἀνθρώπων. Ζεὺς γὰρ Ἡρακλέα καὶ Τάν-
 ταλον γεννήσας, ὥς οἱ μῦθοι λέγουσι καὶ πάντες πι-
 στεύουσι, τὸν μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον ἐποίησε,
 τὸν δὲ διὰ τὴν κακίαν ταῖς μεγίσταις τιμωρίαις ἐκό-
 51 λασεν. οἷς δεῖ παραδείγμασι χρῶμεν ὁ δὲ ἐγείσθαι τῆς
 καλοκαγαθίας, καὶ μὴ μόνον τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημαίοις β
 ἐμμένειν ἀλλὰ καὶ τῶν ποιητῶν τὰ βέλτιστα μανθά-

νεῖν καὶ τῶν ἄλλων σοφιστῶν εἴ τι χρήσιμον εἰρήκα-
 52 σιν ἀναγιννώσκειν. ὥσπερ γὰρ τὴν μέλιτταν ὁρῶμεν
 ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσιν, ἀφ'
 ἑκάστου δὲ τὰ βέλτεστα λαμβάνουσιν, οὕτω δὲ καὶ
 τοὺς παιδεύας ὀρεγομένους μηδενὸς μὲν ἀπείρως ἔχειν,
 πανταχόθεν δὲ τὰ χρήσιμα συλλέγειν. μόλις γὰρ ἄν
 τις ἐκ ταύτης τῆς ἐπιμελείας τὰς τῆς φύσεως ἀμαρτίας ε
 ἐπικρατήσῃεν.

2.

ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΚΛΕΑ.

(α΄.) Οἱ μὲν εἰωθότες, ὧ Νικόκλεις, τοῖς βασι- 14
 λεῦσιν ὑμῖν ἐσθῆτας ἄγειν ἢ χαλκὸν ἢ χρυσὸν εἰργα-
 σμένον ἢ τῶν ἄλλων τι τῶν τοιούτων κτημάτων, ὧν
 αὐτοὶ μὲν ἐνδεεῖς εἰσιν, ὑμεῖς δὲ πλουτεῖτε, λίαν ἔδο- 15
 ξαν εἶναί μοι καταφανεῖς οὐ δόσιν ἀλλ' ἐμπορίαν ποι-
 ούμενοι καὶ πολὺ τεχνικώτερον αὐτὰ πωλοῦντες τῶν
 2 ὁμολογούντων καπηλεύειν· ἡγησάμην δ' ἂν γενέσθαι
 ταύτην καλλίστην δωρεὰν καὶ χρησιμωτάτην καὶ μά-
 λιστα πρέπουσαν ἐμοί τε δοῦναι καὶ σοὶ λαβεῖν, εἰ δυ-
 νηθεῖν ὀρίσκει, ποίων ἐπιτηδευμάτων ὀρεγόμενος καὶ
 τίνων [ἔργων] ἀπεχόμενος ἄριστ' ἂν καὶ τὴν πόλιν
 καὶ τὴν βασιλείαν διοικῇς. τοὺς μὲν γὰρ ιδιώτας ἐστὶ b
 πολλὰ τὰ παιδεύοντα, μάλιστα μὲν τὸ μὴ τρυφᾶν
 ἀλλ' ἀναγκάζεσθαι περὶ τοῦ βίου καθ' ἑκάστην βου-
 8 λεύεσθαι τὴν ἡμέραν, ἔπειθ' οἱ νόμοι, καθ' οὓς ἑκα-
 στοι πολιτευόμενοι τυγχάνουσιν, ἔτι δ' ἡ παρρησία
 καὶ τὸ φανερώς ἐξεῖναι τοῖς τε φίλοις ἐπιπληῆσαι καὶ
 τοῖς ἐχθροῖς ἐπιθέσθαι ταῖς ἀλλήλων ἀμαρτίαις· πρὸς

δὲ τούτοις καὶ τῶν ποιητῶν τινὲς τῶν προγεγενημέ-
νων ὑποθήκας ὥς χρηρὴν καταλελοίπασιν· ὥστ' ἐξ α
ἀπάντων τούτων εἰκὸς αὐτοὺς βελτίους γίνεσθαι.
4 τοῖς δὲ τυράννοις οὐδὲν ὑπάρχει τοιαῦτον, ἀλλ' οὐκ
ἔδει παιδεύεσθαι μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἐπειδὴν εἰς τὴν
ἀρχὴν καταστῶσιν, ἀνουθέτητοι διατελοῦσιν· οἱ μὲν
γὰρ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων αὐτοῖς οὐ πλησιάζουσιν,
οἱ δὲ συνόντες πρὸς χάριν ὁμιλοῦσιν. καὶ γὰρ τοὶ κύ-
ριοι γιγνόμενοι καὶ χρημάτων πλείστων καὶ πραγμά- d
των μεγίστων, διὰ τὸ μὴ καλῶς χρῆσθαι ταύταις ταῖς
ἀφορμαῖς πεποιήκασιν ὥστε πολλοὺς ἀμφισβητεῖν,
πότερόν ἐστιν ἄξιον ἐλέσθαι τὸν βίον τὸν τῶν ἰδιω-
τευόντων μὲν, ἐπιεικῶς δὲ πραττόντων, ἢ τὸν τῶν
5 τυραννεύοντων. ὅταν μὲν γὰρ ἀποβλέψωσιν εἰς τὰς
τιμὰς καὶ τοὺς πλούτους καὶ τὰς δυναστείας, ἰσοθέ-
ους ἅπαντες νομίζουσι τοὺς ἐν ταῖς μοναρχίαις ὄντας·
ἐπειδὴν δ' ἐνθυμηθῶσι τοὺς φόβους καὶ τοὺς κινδύ-
νους, καὶ διεξιόντες ὁρῶσι τοὺς μὲν ὑφ' ὧν ἥκιστα e
χρηρὴν διεφθαρμένους, τοὺς δ' εἰς τοὺς οἰκαιοτάτους
ἐξαμαρτεῖν ἠναγκασμένους, τοῖς δ' ἀμφοτέρω ταῦτα
συμβεβηκότα, πάλιν ὁπασοῦν ξὺν ἡγούνται λυσιτε-
λεῖν μᾶλλον ἢ μετὰ τοιοῦτων συμφορῶν ἀπάσης τῆς
6 Ἀσίας βασιλεύειν. ταύτης δὲ τῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς 16
ταραχῆς αἰτιὸν ἐστίν, ὅτι τὴν βασιλείαν ὥσπερ ἱερω-
σύνην παντὸς ἀνδρὸς εἶναι νομίζουσιν, ὃ τῶν ἀνθρω-
πίνων πραγμάτων μέγιστόν ἐστι καὶ πλείστης προ-
νοίας δεόμενον.

(β'.) Καθ' ἐκάστην μὲν οὖν τὴν προᾶξιν, ἐξ ὧν
ἂν τις μάλιστα δύναίτο κατὰ τρόπον διοικεῖν καὶ τὰ
μὲν ἀγαθὰ διαφυλάττειν, τὰς δὲ συμφορὰς διαφεύ-
γειν, τῶν αἰετῶν παρόντων ἔργον ἐστὶ συμβουλεύειν·
καθ' ὅλων δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὧν χρηρὴν στοχάζε- b

σθαι καὶ περὶ ἃ δεῖ διατρίβειν, ἐγὼ πειράσομαι διελ-
 7 θῆν. εἰ μὲν οὖν ἔσται τὸ δῶρον ἐξεργασθὲν ἄξιον τῆς
 ὑποθέσεως, χαλεπὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς συνιδεῖν· πολλὰ
 γὰρ καὶ τῶν μετὰ μέτρου ποιημάτων καὶ τῶν κατα-
 λογάδην συγγραμμάτων ἔτι μὲν ἐν ταῖς διανοαῖσι ὄντα
 τῶν συντιθέντων μεγάλας τὰς προσδοκίας παρέσχεν,
 ἐπιτελεσθέντα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιδειχθέντα πολὺ
 8 καταδεεστέραν τὴν δόξαν τῆς ἐλπίδος ἔλαβεν· οὐ μὲν οὖν
 ἀλλὰ τό γ' ἐπιχείρημα καλῶς ἔχει, τὸ ζητεῖν τὰ παρα-
 λειμμένα καὶ νομοθετεῖν ταῖς μοναρχίαις. οἱ μὲν γὰρ
 τοὺς ἰδιώτας παιδεύοντες ἐκείνους μόνον ὠφελοῦσιν·
 εἰ δέ τις τοὺς κρατοῦντας τοῦ πλήθους ἐπ' ἀρετὴν
 προτρέψειεν, ἀμφοτέρους ἂν ὠνήσειε, καὶ τοὺς τὰς
 δυναστείας ἔχοντας καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῖς ὄντας· τοῖς
 μὲν γὰρ ἂν τὰς ἀρχὰς ἀσφαλεστέρας, τοῖς δὲ τὰς πο-
 λιτείας πραότερας ποιήσειεν.

- 9 (γ'). Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, τί τῶν βασιλευ-
 ὶ ὄντων ἔργον ἐστίν· ἂν γὰρ ἐν κεφαλαίοις τὴν δύνά-
 μιν ὅλου τοῦ πράγματος καλῶς περιλάβωμεν, ἐνταῦθα
 ἀποβλέποντες ἄμεινον καὶ περὶ τῶν μερῶν ἐροῦμεν.
 οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὁμολογῆσαι προσήκειν αὐτοῖς πό-
 λιν δυστυχοῦσαν παῦσαι καὶ καλῶς πράττουσαν
 διαφυλάξαι καὶ μεγάλην ἐκ μικρᾶς ποιῆσαι· τὰ γὰρ
 ἄλλα τὰ συμπύκνυντα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκάστην τοῦ-
 10 των ἔνεκα πρακτέον ἐστίν. καὶ μὲν ἐκεῖνό γε φανε-
 ρόν, ὅτι δεῖ τοὺς ταῦτα δυνησομένους καὶ περὶ τηλι-
 κούτων βουλευομένους μὴ ῥαθυμεῖν μηδ' ἀμελεῖν
 ἀλλὰ σκοπεῖν, ὅπως φρονιμώτερον διακρίσονται τῶν
 ἄλλων, δέδεικται γὰρ, ὅτι τοιαύτας τὰς βασιλείας ἔξου-
 11 σιν, οἷας περ ἂν τὰς αὐτῶν γνώμας παρασκευάσωσιν.
 ὥστ' οὐδενὶ τῶν ἀσκητῶν οὕτω προσήκει τὸ σῶμα
 γυμνάζειν ὥς τοῖς βασιλεύουσι τὴν ψυχὴν τὴν αὐτῶν·

- ἅπασαι γὰρ αἱ πανηγύρεις οὐδὲν μέρος τι θέασι τούτων
 τῶν ἄθλων, περὶ ὧν ὑμεῖς καθ' ἑκάστην ἀγωνίζεσθε
 τὴν ἡμέραν. (δ'.) Ὡν ἐνθυμούμενον χορὴ προσέχειν
 τὸν νοῦν, ὅπως ὅσον περ ταῖς τιμαῖς τῶν ἄλλων προ-
 12 ἔχεις, τοσοῦτον καὶ ταῖς ἀρεταῖς αὐτῶν διοίσεις. καὶ b
 μὴ νόμιζε τὴν ἐπιμέλειαν ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις πράγμασι
 χρησίμην εἶναι, πρὸς δὲ τὸ βελτίους ἡμᾶς καὶ φρο-
 νιμωτέρους γίνεσθαι μηδεμίαν δύναμιν ἔχειν· μηδὲ
 καταγνώσῃ τῶν ἀνθρώπων τοσαύτην δυστυχίαν, ὥς
 περὶ μὲν τὰ θηρία τέχνας εὐρήκαμεν, αἷς αὐτῶν τὰς
 ψυχὰς ἡμεροῦμεν καὶ πλείονος ἀξίας ποιούμεν, ἡμᾶς
 δ' αὐτοὺς οὐδὲν ἂν πρὸς ἀρετὴν ὀφελήσασαιμεν, ἀλλ'
 ὥς καὶ τῆς παιδεύσεως καὶ τῆς ἐπιμελείας μάλιστα du- a
 13 ναμένης τὴν ἡμετέραν φύσιν εὐεργετεῖν, οὕτω διάκεισο
 τὴν γνώμην, καὶ τῶν τε παρόντων τοῖς φρονιμωτάτοις
 πλησίαζε καὶ τῶν ἄλλων οὓς ἂν δύνη μεταπέμπου,
 καὶ μήτε τῶν ποιητῶν τῶν εὐδοκιμούντων μήτε τῶν
 σοφιστῶν μηδενὸς οἴου δεῖν ἀπείρως ἔχειν, ἀλλὰ τῶν
 μὲν ἀκροατῆς γίγνου, τῶν δὲ μαθητῆς, καὶ παρασκεύ-
 αζε σπαντὸν τῶν μὲν ἐλαττόνων κριτὴν, τῶν δὲ μει-
 ζόνων ἀγωνιστήν· διὰ γὰρ τούτων τῶν γυμνασίων d
 τάχιστ' ἂν γένοιο τοιοῦτος, οἷον ὑπεθέμεθα δεῖν εἶναι
 τὸν ὀρθῶς βασιλευσόντα καὶ τὴν πόλιν ὥς χορὴ διοι-
 14 κήσονται. μάλιστα δ' ἂν αὐτὸς ὑπὸ σπαντοῦ παρακλη-
 θείης, εἰ δεινὸν ἡγήσαιο τοὺς χεῖρους τῶν βελτιόνων
 ἄρχειν καὶ τοὺς ἀνοητοτέρους τοῖς φρονιμωτέροις
 προστάττειν· ὅσῳ γὰρ ἂν ἐρωμενεστέρας τὴν τῶν
 ἄλλων ἀνοίαν ἀτιμάσῃς, τοσοῦτῳ μᾶλλον τὴν αὐτοῦ
 διάνοιαν ἀσκήσεις.
 15 (ε'.) Ἀρχεσθαι μὲν οὖν ἐντεῦθεν χορὴ τοὺς μέλ-
 λοντάς τι τῶν δεόντων ποιήσῃ, πρὸς δὲ τούτοις φιλ- e
 ἀνθρώπον εἶναι δεῖ καὶ φιλόπολιν· οὔτε γὰρ ἵππων

οὔτε κυνῶν οὔτ' ἀνδρῶν οὔτ' ἄλλου πράγματος οὐδενὸς οἷόν τε καλῶς ἄρχειν, ἂν μὴ τις χαίρῃ τοῦτοίς, ὧν αὐτὸν δεῖ ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. μελέτω σοι τοῦ πλήθους, καὶ περὶ παντὸς ποιοῦ κεχαρισμένως

16 αὐτοῖς ἄρχειν, γινώσκων, ὅτι καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν 18

καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν αὐταὶ πλεῖστον χρόνον διαμένουσιν, αἵτινες ἂν ἄριστα τὸ πλήθος θεραπεύωσιν. καλῶς δὲ δημαγωγῆσεις, ἣν μὴτ' ὑβρίζειν τὸν ὄχλον ἔας μὴτ' ὑβριζόμενον περιορᾷς, ἀλλὰ σκοπῆς, ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἔξουσιν, οἱ δ' ἄλλοι μὴδὲν ἀδικήσονται· ταῦτα γὰρ στοιχεῖα πρῶτα καὶ μέγιστα

17 χρηστῆς πολιτείας ἐστίν. (ς.) Τῶν προσταγμάτων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων κίνει καὶ μετατίθει τὰ μὴ καλῶς ^h καθεστῶτα, καὶ μάλιστα μὲν εὐρετῆς γίγνου τῶν βελτίστων, εἰ δὲ μὴ, μιμοῦ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὀρθῶς ἔχοντα. ζῆτει νόμους τὸ μὲν σύμπαν δικαίους καὶ συμφέροντας καὶ σφίσι αὐτοῖς ὁμολογουμένους, πρὸς δὲ τοῦτοίς οἵτινες τὰς μὲν ἀμφισβητήσεις ὡς ἐλαχίστας, τὰς δὲ διαλύσεις ὡς οἷόν τε ταχίστας τοῖς πολίταις ποιοῦσιν· ταῦτα γὰρ ἅπαντα προσεῖναι δεῖ τοῖς καλῶς

18 κειμένοις. τὰς μὲν ἐργασίας αὐτοῖς καθίστη κερδαλέας, ^c τὰς δὲ πραγματείας ἐπιζημίους, ἵνα τὰς μὲν φεύγωσι, πρὸς δὲ τὰς προθυμότερον ἔχωσιν. τὰς κρίσεις ποιοῦ περὶ ὧν ἂν πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητῶσι μὴ πρὸς χάριν μὴδ' ἐναντίας ἀλλήλαις, ἀλλ' αἰετὰντὰ περὶ τῶν αὐτῶν γίνωσκε· καὶ γὰρ πρέπει καὶ συμφέρει τὴν τῶν βασιλέων γνώμην ἀκινήτως ἔχειν περὶ τῶν δικαίων, ὥς-

19 περ τοὺς νόμους τοὺς καλῶς κειμένους. οἶκει τὴν πό- ^d λιν ὁμοίως ὥσπερ τὸν πατρῶον οἶκον ταῖς μὲν κατασκευαῖς λαμπρῶς καὶ βασιλικῶς, ταῖς δὲ πράξεσιν ἀκριβῶς, ἵν' εὐδοκιμῆς ἅμα καὶ διαρκῆς. τὴν μεγαλοπρέπειαν ἐπιδείκνυσσο μὴδ' ἐν μιᾷ τῶν πολυτελειῶν τῶν

εὐθὺς ἀφανιζομένων ἀλλ' ἔν τε τοῖς προειρημένοις καὶ τῷ κάλλει τῶν κτημάτων καὶ ταῖς τῶν φίλων εὐεργεσίαις· τὰ γὰρ τοιαῦτα τῶν ἀναλωμάτων αὐτῷ τε σοὶ παραμένει καὶ τοῖς ἐπιγιννομένοις πλείονος ἄξια τῶν δεδαπανημένων καταλείψεις.

- 20 Τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ποιεῖ μὲν ὥς οἱ πρόγονοι κατέδειξαν, ἡγοῦ δὲ θῦμα τοῦτο κάλλιστον εἶναι καὶ θεραπείαν μεγίστην, ἃν ὥς βέλτιστον καὶ δικαιότατον σπαντὸν παρέχῃς· μᾶλλον γὰρ ἐλπίς τοὺς τοιούτους ἢ τοὺς ἱερεῖα πολλὰ καταβάλλοντας πράξειν τι παρὰ τῶν θεῶν ἀγαθόν. (ξ.) Τίμα ταῖς μὲν ἀρχαῖς [τῶν φίλων] τοὺς οἰκειοτάτους, ταῖς δ' ἀληθείαις αὐταῖς τοὺς ἐν-
21 νουστάτους. φυλακὴν ἀσφαλεστάτην ἡγοῦ τοῦ σώματος εἶναι τὴν τε τῶν φίλων ἀρετὴν καὶ τὴν τῶν πολιτῶν εὐνοίαν καὶ τὴν σπαντοῦ φρόνησιν· διὰ γὰρ τούτων καὶ κτᾶσθαι καὶ σώζειν τὰς τυραννίδας μάλιστα· ἂν τις δύναίτο, κήδου τῶν οἰκῶν τῶν πολιτικῶν, καὶ νόμιζε καὶ τοὺς δαπανῶντας ἀπὸ τῶν σῶν ἀναλίσκειν β καὶ τοὺς ἐργαζομένους τὰ σὰ πλείω ποιεῖν· ἅπαντα γὰρ τὰ τῶν οἰκούντων τὴν πόλιν οἰκεῖα τῶν καλῶς
22 βασιλευόντων ἐστί. διὰ παντὸς τοῦ χρόνου τὴν ἀληθειαν οὕτω φαίνου προτιμῶν ὥστε πιστοτέρους εἶναι τοὺς σοὺς λόγους μᾶλλον ἢ τοὺς τῶν ἄλλων ὅρκους. ἅπασι μὲν τοῖς ξένοις ἀσφαλῆ τὴν πόλιν ἀρέχε καὶ πρὸς τὰ συμβόλαια νόμιμον, περὶ πλείστου δὲ ποιοῦ τῶν ἀφικνουμένων μὴ τοὺς σοὶ δωρεὰς ἄγοντας ἀλλὰ c τοὺς παρὰ σοῦ λαμβάνειν ἀξιοῦντας· τιμῶν γὰρ τοὺς
23 τοιούτους μᾶλλον παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐδοκιμήσεις. τοὺς πολλοὺς φόβους ἐξαίρει τῶν πολιτῶν, καὶ μὴ βούλου περιδεεῖς εἶναι τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας· ὅπως γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους πρὸς σπαντὸν διαθῇς, οὕτω καὶ σὺ πρὸς ἐκείνους ἔξεις. ποιεῖ μὲν μηδὲν μετ' ὀργῆς, δόκει δὲ τοῖς

ἄλλοις, ὅταν σοι καιρὸς ᾗ. δεινὸς μὲν φαίνεται τῷ μηδὲν σε λανθάνειν τῶν γιγνομένων, πρῶτος δὲ τῷ τὰς τιμῶ- α
ρίας ἐλάττους ποιῆσθαι τῶν ἀμαρτανομένων.

- 24 Ἀρχικὸς εἶναι βούλου μὴ χαλεπότητι μηδὲ τῷ σφόδρα κολάζειν ἀλλὰ τῷ πάντας ἡττᾶσθαι τῆς σῆς διανοίας καὶ νομίζειν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἄμεινον αὐτῶν σὲ βουλευέσθαι. πολεμικὸς μὲν ἵσθαι ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ταῖς παρασκευαῖς, εἰρηνικὸς δὲ τῷ μηδὲν παρὰ τὸ δίκαιον πλεονεκτεῖν. οὕτως ὁμίλει τῶν πόλεων πρὸς τὰς ἡττους ὥσπερ ἂν τὰς κρείττους πρὸς ε
25 ἑαυτὸν ἀξιώσειας. φιλονίκει μὴ περὶ πάντων, ἀλλὰ περὶ ὧν κρατήσαντί σοι μέλλοι συνοίσειν. φανύλους ἡγοῦ μὴ τοὺς συμφερόντως ἡττωμένους ἀλλὰ τοὺς μετὰ βλάβης περιγιγνομένους. μεγάλωφρονας νόμιζε 20 μὴ τοὺς μείζω περιβαλλομένους ὧν οἳοί τ' εἰσι κατασχεῖν, ἀλλὰ τοὺς καλῶν μὲν ἐφιεμένους, ἐξεργάζεσθαι 26 δὲ δυναμένους οἷς ἂν ἐπιχειρῶσιν. ζήλου μὴ τοὺς μεγίστην ἀρχὴν κησαμένους ἀλλὰ τοὺς ἄριστα τῇ παρ- ούσῃ χρησαμένους, καὶ νόμιζε τελέως εὐδαιμονήσειν, οὐκ εἰὰν πάντων ἀνθρώπων μετὰ φόβων καὶ κινδύνων καὶ κακίας ἄρξης, ἀλλ' ἂν τοιοῦτος ὧν οἷον χρὴ καὶ πρᾶττων ὥσπερ ἐν τῷ παρόντι μετρίων ἐπιθυμῆς καὶ β
μηδενὸς τούτων ἀτυχῆς.

- 27 (ἡ.) Φίλους κτῶ μὴ πάντας τοὺς βουλομένους ἀλλὰ τοὺς τῆς σῆς φύσεως ἀξίους ὄντας, μηδὲ μεθ' ὧν ἡδιστα συνδιατρέφεις, ἀλλὰ μεθ' ὧν ἄριστα τὴν πόλιν διοικήσεις. ἀκριβεῖς ποιοῦ τὰς δοκιμασίας τῶν σύν- ὄντων, εἰδὼς, ὅτι πάντες οἱ μὴ σοι πλησιάζαντες ὁμοίον σε τοῖς χρωμένοις εἶναι νομιοῦσιν. τοιούτους ἐφίστη τοῖς πράγμασι τοῖς μὴ διὰ σοῦ γιγνομένοις, c
ὥς αὐτὸς τὰς αἰτίας ἔξων ὧν ἂν ἐκεῖνοι πράττωσιν.
28 πιστοὺς ἡγοῦ μὴ τοὺς ἅπαν ὅ τι ἂν λέγῃς ἢ ποιῇς
2*

ἐπαινοῦντας ἀλλὰ τοὺς τοῖς ἀμαρτανομένοις ἐπιτι-
μῶντας. δίδου παρησίαν τοῖς εὖ φρονοῦσιν, ἵνα περὶ
ᾧ ἂν ἀμφιγνοῇς ἔχῃς τοὺς συνδοκιμάσοντας. διόρα
καὶ τοὺς τέχνη κολακεύοντας καὶ τοὺς μετ' εὐνοίας
θεραπεύοντας, ἵνα μὴ πλέον οἱ πονηροὶ τῶν χρηστῶν
ἔχωσιν. ἄκουε τοὺς λόγους τοὺς περὶ ἀλλήλων, καὶ
πειρῶ γνωρίζειν ἅμα τοὺς τε λέγοντας, ὅποιοί τινές
29 εἰσι, καὶ περὶ ᾧ ἂν λέγωσιν. ταῖς αὐταῖς κολάξε ξη- d
μίαις τοὺς ψευδῶς διαβάλλοντας αἷσπερ τοὺς ἐξαμαρ-
τάνοντας.

Ἄρχε σαυτοῦ μηδὲν ἦττον ἢ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦθ'
ἥγον βασιλικώτατον, ἂν μηδεμιᾷ δουλεύῃς τῶν ἡδο-
νῶν, ἀλλὰ κρατῇς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολι-
τῶν. μηδεμίαν συνουσίαν εἰκῇ προσδέχου μηδ' ἀλογί-
στως, ἀλλ' ἐπ' ἐκείναις ταῖς διατριβαῖς ἐδίξε σαυτὸν
χαίρειν, ἐξ ᾧ ἂν αὐτός τ' ἐπιδώσεις καὶ τοῖς ἄλλοις βελ- e
30 τίων εἶναι δόξεις. (θ'.) Μὴ φαίνου φιλοτιμούμενος
ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ καὶ τοῖς κακοῖς διαπράξασθαι
δυνατόν ἐστιν, ἀλλ' ἐπ' ἀρετῇ μέγα φρονῶν, ἧς οὐδὲν
μέρος τοῖς πονηροῖς μέτεστιν. νόμιζε τῶν τιμῶν ἀλη-
θεστάτας εἶναι μὴ τὰς ἐν τῷ φανερῷ μετὰ θεοὺς γι-
γνομένας, ἀλλ' ὅταν αὐτοὶ παρ' αὐτοῖς ὄντες μᾶλλον 21
σον τὴν γνώμην ἢ τὴν τύχην θαυμάζωσιν. λάνθανε
μὲν, ἣν ἐπὶ τῷ σοι συμβῇ τῶν φάυλων χαίρειν, ἐνδεί-
31 κνυσο δὲ περὶ τὰ μέγιστα σπουδάξων. μὴ τοὺς μὲν
ἄλλους ἀξίου κοσμίως ξῆν, τοὺς δὲ βασιλέας ἀτάκτως,
ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ σωφροσύνην παράδειγμα τοῖς ἄλλοις
καθίστη, γιγνώσκων, ὅτι τὸ τῆς πόλεως ὅλης ἡθὺς
ὁμοιοῦται τοῖς ἀρχουσιν. σημείον ἔστω σοι τοῦ καλῶς
βασιλεύειν, ἂν τοὺς ἀρχομένους ὁρᾷς εὐπορωτέρους b
καὶ σωφρονεστέρους γιγνομένους διὰ τὴν σὴν ἐπιμέ-
32 λειαν. περὶ πλείονος ποιοῦ δόξαν καλὴν ἢ πλοῦτον

- μέγαν τοῖς παισὶ καταλιπεῖν· ὁ μὲν γὰρ θνητὸς, ἡ δ' ἀθάνατος, καὶ δόξῃ μὲν χρήματα κτητὰ, δόξῃ δὲ χρημάτων οὐκ ὦνητῇ, καὶ τὰ μὲν καὶ φανύλοις παρὰ γίνεταί, τὴν δ' οὐχ οἷόν τ' ἄλλ' ἢ τοὺς διενεγκόντας κτήσασθαι. τρύφα μὲν ἐν ταῖς ἐσθῇσι καὶ τοῖς περὶ τὸ σῶμα κόσμοις, καρτέρει δ' ὡς χρὴ τοὺς βασιλεύον-
 33 τας ἐν τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν, ἵν' οἱ μὲν ὁρῶντες διὰ τὴν ὄψιν ἄξιόν σε τῆς ἀρχῆς εἶναι νομίζωσιν, οἱ δὲ συνόντες διὰ τὴν τῆς ψυχῆς δόμην τὴν αὐτὴν ἐκεί-
 34 νοις γνώμην ἔχωσιν. ἐπισκόπει τοὺς λόγους αἰὲ τοὺς σαυτοῦ καὶ τὰς πράξεις, ἵν' ὡς ἐλαχίστοις ἀμαρτήμασι περιπίπτῃς. κράτιστον μὲν γὰρ τῆς ἀκμῆς τῶν καιρῶν τυγχάνειν, ἐπειδὴ δὲ δυσκαταμαθήτως ἔχουσιν, ἐλλεί-
 35 πειν αἰροῦ καὶ μὴ πλεονάζειν· αἱ γὰρ μετριότητες ἢ μᾶλλον ἐν ταῖς ἐνδείαις ἢ ταῖς ὑπερβολαῖς ἐνεῖσιν.
 36 (ι.) Ἀστεῖος εἶναι πειρᾷ καὶ σεμνός· τὸ μὲν γὰρ τῇ τυραννίδι πρόκειται, τὸ δὲ πρὸς τὰς συνουσίας ἀρμόττει. χαλεπώτατον δὲ τοῦτο πάντων ἐστὶ τῶν προσταγμάτων· εὐρήσεις γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς μὲν σεμνυνομένους ψυχροὺς ὄντας, τοὺς δὲ βουλομένους ἀστεῖους εἶναι ταπεινοὺς φαινομένους. δεῖ δὲ χρῆσθαι μὲν ἀμφοτέ-
 37 ραις ταῖς ἰδέαις ταύταις, τὴν δὲ συμφορὰν τὴν ἑκατέρω
 38 προσοῦσαν διαφεύγειν. ὅτι ἂν ἀκριβῶσαι βουλευθῆς ὧν ἐπίστασθαι προσήκει τοὺς βασιλέας, ἐμπειρίᾳ μέ-
 39 ιθι καὶ φιλοσοφίᾳ· τὸ μὲν γὰρ φιλοσοφεῖν τὰς ὁδοὺς σοι δείξει, τὸ δ' ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων γυμνάζεσθαι δύνασθαι σε χρῆσθαι τοῖς πράγμασι ποιήσει.
 40 Θεώρει τὰ γινόμενα καὶ τὰ συμπίπτοντα καὶ τοῖς ἰδιώταις καὶ τοῖς τυράννοις· ἂν γὰρ τὰ παρελθυτάτα μνημονεύῃς, ἄμεινον περὶ τῶν μελλόν-
 41 των βουλευσῇ. δεινὸν ἡγροῦ τῶν μὲν ἰδιωτῶν τινὰς ἐθέλειν ἀποθνήσκειν, ἵνα τελευτήσαντες ἐπαινε-

- θῶσι, τοὺς δὲ βασιλέας μὴ τολμᾶν χρῆσθαι τοῖς ἐπιτη-
 δεύμασι τούτοις, ἐξ ὧν ζῶντες εὐδοκιμήσουσιν. βούλον-
 τας εἰκόνας τῆς ἀρετῆς ὑπόμνημα μᾶλλον ἢ τοῦ σώμα-
 τος καταλιπεῖν. μάλιστα μὲν πειρῶ τὴν ἀσφάλειαν καὶ
 σαντῶ καὶ τῇ πόλει διαφυλάττειν· ἣν δ' ἀναγκασθῆς
 37 κινδυνεύειν, αἰροῦ τεθνάναι καλῶς μᾶλλον ἢ ζῆν αἰ-
 σχρῶς. ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις μέμνησο τῆς βασιλείας,
 καὶ φρόντιζ' ὅπως μὴδὲν ἀνάξιον τῆς τιμῆς ταύτης
 + πράξεις. (ιδ'). Μὴ περιίδῃς τὴν σαντοῦ φύσιν ἅπασαν
 ἅμα διαλυθεῖσαν· ἀλλ' ἐπειδὴ θνητοῦ σώματος ἔτυχες,
 38 πειρῶ τῆς ψυχῆς ἀθάνατον μνήμην καταλιπεῖν. με-
 λέτα περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων λέγειν, ἵνα συνεθι-
 σθῆς ὅμοια τοῖς εἰρημένοις φρονεῖν. ἅττ' ἂν σοι λογι-
 ζομένῳ φαίνεται βέλτιστα, ταῦτα τοῖς ἔργοις ἐπιτέλει.
 ὧν τὰς δόξας ζηλοῖς, μιμοῦ τὰς πράξεις. ἂ τοῖς αὐτοῦ
 παισιν ἂν συμβουλευσείας, τούτοις αὐτὸς ἐμμένειν
 39 ἀξίου. χρῶ τοῖς εἰρημένοις ἢ ζῆται βελτίῳ τούτων.
 σοφοὺς νόμιξε μὴ τοὺς ἀκριβῶς περὶ μικρῶν ἐρῶν-
 α τας ἀλλὰ τοὺς εὖ περὶ τῶν μεγάλων λέγοντας· μὴδὲ
 τοὺς τοῖς μὲν ἄλλοις εὐδαιμονίαν ὑπισχνουμένους,
 αὐτοὺς δ' ἐν πολλαῖς ἀπορίαις ὄντας, ἀλλὰ τοὺς
 μέτρια μὲν περὶ αὐτῶν λέγοντας, ὁμιλεῖν δὲ καὶ τοῖς
 πράγμασι καὶ τοῖς ἀνθρώποις δυναμένους, καὶ μὴ
 διαταραττομένους ἐν ταῖς τοῦ βίου μεταβολαῖς, ἀλλὰ
 καλῶς καὶ μετρίως καὶ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς εὐτυ-
 χίας φέρειν ἐπισταμένους.
- 40 (ιβ'). Καὶ μὴ θαυμάσης, εἰ πολλὰ τῶν λεγομένων α
 ἐστίν, ἃ καὶ σὺ γινώσκεις· οὐδὲ γὰρ ἐμὲ τοῦτο παρέ-
 λαθεν, ἀλλ' ἠπιστάμην, ὅτι τοσούτων ὄντων τὸ πλη-
 θος καὶ τῶν ἄλλων καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ μὲν τι τού-
 των εἰρήκασιν, οἱ δ' ἀκήκόασιν, οἱ δ' ἑτέρους ποιοῦν-
 23 τας ἑωράκασιν, οἱ δ' αὐτοὶ τυγχάνουσιν ἐπιτηδεύοντες.

- 41 ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐν τοῖς λόγοις χρῆ τοῦτοις [τῶν ἐπιτηδεύ-
ματων] ζητεῖν τὰς καινότητας, ἐν οἷς οὔτε παράδοξον
οὔτ' ἄπιστον οὔτ' ἔξω τῶν νομιζομένων οὐδὲν ἔξεστιν
εἰπεῖν, ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῦτον χαριέστατον, ὅς ἂν τῶν
διεσπαρμένων ἐν ταῖς τῶν ἄλλων διανοαῖς ἀθροῖσαι
πλεῖστα δυνήθῃ καὶ φράσαι κάλλιστα περὶ αὐτῶν. h
- 42 ἐπεὶ κάκεινό μοι πρόδηλον ἦν, ὅτι τὰ συμβουλευόντα
καὶ τῶν ποιημάτων καὶ τῶν συγγραμμάτων χρησιμώ-
τατα μὲν ἅπαντες νομίζουσιν, οὐ μὴν ἡδιστά γ' αὐτῶν
ἀκούουσιν, ἀλλὰ πεπόνθασιν ὅπερ πρὸς τοὺς νουθε-
τοῦντας· καὶ γὰρ ἐκείνους ἐπαινοῦσι μὲν, πλησιάζειν
δὲ βούλονται τοῖς συνεξαμαρτάνουσιν ἀλλ' οὐ τοῖς
- 43 ἀποτρέπουσιν. σημεῖον δ' ἂν τις ποιήσαιτο τὴν Ἡσιό- c
δου καὶ Θεόγνιδος καὶ Φωκυλίδου ποιήσιν· καὶ γὰρ
τούτους φασὶ μὲν ἀρίστους γεγενῆσθαι συμβούλους
τῷ βίῳ τῷ τῶν ἀνθρώπων, ταῦτα δὲ λέγοντες αἰροῦν-
ται συνδιατρίβειν ταῖς ἀλλήλων ἀνοαῖς μᾶλλον ἢ ταῖς
- 44 ἐκείνων ὑποθήκαις. ἔτι δ' εἰ τις ἐκλέξειε τῶν προε-
χόντων ποιητῶν τὰς καλουμένας γνώμας, ἐφ' αἷς ἐκεῖ-
νοι μάλιστ' ἐσπούδασαν, ὁμοίως ἂν καὶ πρὸς ταύτας
διατεθεῖεν· ἡδίων γὰρ ἂν κωμωδίας τῆς φανλοιά- d
της ἢ τῶν οὕτω τεχνικῶς πεποιημένων ἀκούσειαν.
- 45 (γ'.) Καὶ τί δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγοντα διατρίβειν;
ὅλως γὰρ εἰ' θέλομεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀν-
θρώπων, εὐρήσομεν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν οὔτε τῶν σι-
τίων χαίροντας τοῖς ὑγιεινοτάτοις οὔτε τῶν ἐπιτηδεύ-
μάτων τοῖς καλλίστοις οὔτε τῶν πραγμάτων τοῖς βελ-
τίστοις οὔτε τῶν θρημμάτων τοῖς ὠφελιμωτάτοις, ἀλλὰ
παντάσιν ἐναντίας τῷ συμφέροντι τὰς ἡδονὰς ἔχον- e
τας, καὶ δοκοῦντας καρτερικοὺς καὶ φιλοπόνοους εἶναι
- 46 τοὺς τῶν δεόντων τι ποιοῦντας· ὥστε πῶς ἂν τις τοῖς
τοιούτοις ἢ παραινῶν ἢ διδάσκων ἢ χρησίμὸν τι λέ-

- γων ἀρέσειεν; οἱ πρὸς τοῖς εἰρημένοις φθινοῦσι μὲν τοῖς εὖ φρονοῦσιν, ἀπλοῦς δ' ἡγοῦνται τοὺς νοῦν οὐκ 24 ἔχοντας, οὕτω δὲ τὰς ἀληθείας τῶν πραγμάτων φεύγουσιν, ὥστ' οὐδὲ τὰ σφέτερόν αὐτῶν ἴσασιν, ἀλλὰ λυποῦνται μὲν περὶ τῶν ἰδίων λογιζόμενοι, χαίρουσι δὲ περὶ τῶν ἀλλοτρίων διαλεγόμενοι, βούλονται δ' ἂν τῷ σώματι κακοπαθῆσαι μᾶλλον ἢ τῇ ψυχῇ πονῆσαι
- 47 καὶ σκέψασθαι περὶ τινος τῶν ἀναγκαίων. εὖροι δ' ἂν τις αὐτοὺς ἐν μὲν ταῖς πρὸς ἀλλήλους συνουσίαις ἢ λοιδοροῦντας ἢ λοιδορουμένους, ἐν δὲ ταῖς ἐρημίαις ἢ οὐ βουλευομένους ἀλλ' εὐχομένους. λέγω δ' οὐ καθ' ἀπάντων ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐνόχων τοῖς εἰρημένοις ὄν- 48 των. ἐκεῖνο δ' οὖν φανερόν, ὅτι δεῖ τοὺς βουλομένους ἢ ποιεῖν ἢ γράφειν τι κεχαρισμένον τοῖς πολλοῖς μὴ τοὺς ὠφελιμωτάτους τῶν λόγων ζητεῖν ἀλλὰ τοὺς μυθωδεστάτους· ἀκούοντες μὲν γὰρ τῶν τοιούτων χαίρουσι, θεωροῦντες δὲ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἀμίλλας, c διὸ καὶ τὴν Ὀμήρουποίησιν καὶ τοὺς πρώτους εὐρόντας τραγωδίαν ἄξιον θαυμάζειν, ὅτι κατιδόντες τὴν φύσιν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀμφοτέραις ταῖς ιδέαις 49 ταύταις κατεσχρήσαντο πρὸς τὴνποίησιν. ὁ μὲν γὰρ τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς πολέμους τοὺς τῶν ἡμιθέων ἐμυθολόγησεν, οἱ δὲ τοὺς μύθους εἰς ἀγῶνας καὶ πράξεις κατέστησαν, ὥστε μὴ μόνον ἀκουστοὺς ἡμῖν ἀλλὰ καὶ θεατοὺς γενέσθαι. τοιούτων οὖν παρα- d δειγμάτων ὑπαρχόντων δέδεικται τοῖς ἐπιθυμοῦσι τοὺς ἀκροαμένους ψυχαγωγεῖν, ὅτι τοῦ μὲν νουθετεῖν καὶ συμβουλευεῖν ἀφεκτέον, τὰ δὲ τοιαῦτα λεκτέον, οἷς ὁρῶσι τοὺς ὄχλους μάλιστα χαίροντας.
- 50 (ιδ'). Ταῦτα δὲ διηλθὼν ἡγούμενος σὲ δεῖν, τὸν οὐχ ἓνα τῶν πολλῶν ἀλλὰ πολλῶν ὄντα τύραννον, μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν τοῖς ἄλλοις, μὴδὲ τὰ

- σπουδαῖα τῶν πραγμάτων μηδὲ τοὺς εὖ φρονοῦντας
 τῶν ἀνθρώπων ταῖς ἡδοναῖς κρίνειν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν α
 51 χρησίμων αὐτοὺς δοκιμάζειν, ἄλλως τ' ἐπειδὴ περὶ
 μὲν τῶν γυμνασίων τῶν τῆς ψυχῆς ἀμφισβητοῦσιν οἱ
 περὶ τὴν φιλοσοφίαν ὄντες, καὶ φασιν οἱ μὲν διὰ τῶν
 ἐριστικῶν λόγων, οἱ δὲ διὰ τῶν πολιτικῶν, οἱ δὲ δι' 25
 ἄλλων τινῶν φρονιμωτέρους ἔσεσθαι τοὺς αὐτοὺς πλη-
 σιάζοντας, ἐκεῖνο δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὅτι δεῖ τὸν
 καλῶς πεπαιδευμένον ἐξ ἑκάστου τούτων φαίνεσθαι
 52 βουλευέσθαι δυνάμενον. χρὴ τοίνυν ἀφ' ἑκαστοῦ τῶν
 ἀμφισβητουμένων ἐπὶ τοῦ συνομολογουμένου λαμ-
 βάνειν αὐτῶν τὸν ἔλεγχον, καὶ μάλιστα μὲν ἐπὶ τῶν
 καιρῶν θεωρεῖν συμβουλευοντας, εἰ δὲ μὴ, καὶ καθ'
 ὅλων τῶν πραγμάτων λέγοντας. καὶ τοὺς μὲν μηδὲν β
 γιννώσκοντας τῶν δεόντων ἀποδοκίμαξε· δηλον γὰρ
 ὡς ὁ μηδὲν ὦν αὐτὸς χρησίμος οὐδ' ἂν ἄλλον φρόνι-
 53 μον ποιήσεις· τοὺς δὲ νοῦν ἔχοντας καὶ δυναμένους
 ὁρᾶν πλεον τι τῶν ἄλλων περὶ πολλοῦ ποιοῦ καὶ θε-
 ράπευε, γινώσκων, ὅτι σύμβουλος ἀγαθὸς χρησιμώ-
 τaton καὶ τυραννικώτατον ἀπάντων τῶν κτημάτων
 ἐστίν. ἡγοῦ δὲ τούτους μεγίστην σοὶ ποιεῖν τὴν βασι-
 λείαν, οἵτινες ἂν τὴν διάνοιαν τὴν σὴν πλείστ' ὥφε- c
 λῆσαι δυνήθωσιν.
- 54 (ισ'). Ἐγὼ μὲν οὖν ἅ τε γινώσκω παρήνεκα καὶ
 τιμῶ σε τούτοις οἷς τυγχάνω δυνάμενος· βούλον δὲ
 καὶ τοὺς ἄλλους, ὅπερ εἶπον ἀρχόμενος, μὴ τὰς εἰδι-
 σμένας ἄγειν σοὶ δωρεάς, ἄς ἡμεῖς πολὺ πλείονος
 ἀγοράζετε παρὰ τῶν διδόντων ἢ παρὰ τῶν πωλούν-
 των, ἀλλὰ τοιαύτας, αἷς κἂν σφόδρα χρῆ καὶ μηδεμίαν
 ἡμέραν διαλείπης οὐ κατατρίψεις, ἀλλὰ μείζους καὶ d
 πλείονος ἀξίας ποιήσεις.

3.

ΝΙΚΟΚΛΗΣ Η ΚΥΠΡΙΟΙ.

(α΄.) *Εἰσὶ* τινες, οἳ δυσκόλως ἔχουσι πρὸς τοὺς 26
 λόγους καὶ διαμέμφονται τοὺς φιλοσοφούντας καὶ
 φασιν αὐτοὺς οὐκ ἀρετῆς ἀλλὰ πλεονεξίας ἕνεκα ποι-
 εῖσθαι τὰς τοιαύτας διατριβάς. ἡδέως ἂν οὖν πνυθό-
 μην τῶν οὕτω διακειμένων, διὰ τί τοὺς μὲν εὖ λέγειν
 ἐπιθυμοῦντας ψέγουσι, τοὺς δ' ὀρθῶς πράττειν βου-
 λομένους ἐπαινοῦσιν· εἰ γὰρ αἱ πλεονεξίαι λυποῦσιν b
 αὐτοὺς, πλείους καὶ μείζους ἐκ τῶν ἔργων ἢ τῶν λό-
 2 γων εὐρήσομεν γιγνομένας. ἔπειτα κάκειν' ἄτοπον
 εἰ λέληθεν αὐτοὺς, ὅτι τὰ περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβοῦ-
 μεν καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀσκοῦμεν καὶ τὰς ἄλλας ἀρε- 27
 τὰς ἐπιτηδεύομεν, οὐχ ἵνα τῶν ἄλλων ἑλαττον ἔχω-
 μεν, ἀλλ' ὅπως ἂν ὥς μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον
 διάγωμεν. ὥστ' οὐ κατηγορητέον τῶν πραγμάτων τού-
 των ἐστίν, δι' ὧν ἂν τις μετ' ἀρετῆς πλεονεκτήσκειν,
 ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὰς πράξεις ἑξαμαρτα-
 νόντων ἢ τοῖς λόγοις ἑξαπατώντων καὶ μὴ δικαίως
 3 χρωμένων αὐτοῖς. (β΄.) Θανμάξω δὲ τῶν ταύτην τὴν b
 γνώμην ἐχόντων, ὅπως οὐ καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν
 φάμην καὶ τὴν ἀνδρίαν κακῶς λέγουσιν. εἴπερ γὰρ διὰ
 τοὺς ἑξαμαρτάνοντας καὶ τοὺς ψευδομένους πρὸς τοὺς
 λόγους χαλεπῶς ἔχουσι, προσήκει καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγα-
 θοῖς αὐτοὺς ἐπιτιμᾶν· φανήσονται γὰρ τινες καὶ τῶν
 ταῦτα κεκτημένων ἑξαμαρτάνοντες καὶ πολλοὺς διὰ
 4 τούτων κακῶς ποιοῦντες. ἀλλὰ γὰρ οὐ δίκαιον, οὐτ' c
 εἰ τινες τοὺς ἀπαντῶντας τύπτουσι, τῆς φάμης κατη-
 γορεῖν, οὔτε διὰ τοὺς ἀποκτείνοντας οὓς οὐ δεῖ τὴν
 ἀνδρίαν λαιδορεῖν, οὔθ' ὅλως τὴν τῶν ἀνθρώπων

πονηρίαν ἐπὶ τὰ πράγματα μεταφέρειν, ἀλλ' αὐτοὺς
 ἐκείνους ψέγειν, ὅσοι τοῖς ἀγαθοῖς κακῶς χρῶνται καὶ
 τοῖς ὠφελείν δυναμένοις τούτοις βλάπτειν τοὺς συμ-
 5 πολитеυομένους ἐπιχειροῦσιν. νῦν δ' ἀμελήσαντες
 τοῦτον τὸν τρόπον περὶ ἐκάστου διορίζεσθαι πρὸς
 ἅπαντας τοὺς λόγους δυσκόλως διάκεινται, καὶ το-
 σοῦτον διημαρτήκασιν, ὥστ' οὐκ αἰσθάνονται τοιοῦτον
 πράγματι δυσμενῶς ἔχοντες, ὃ πάντων τῶν ἐνόντων α
 ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει πλείστων ἀγαθῶν αἰτίον
 ἐστίν. (γ'.) Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις οἷς ἔχομεν οὐδὲν
 τῶν ζώων διαφέρομεν, ἀλλὰ πολλῶν καὶ τῷ τάχει
 καὶ τῇ ῥώμῃ καὶ ταῖς ἄλλαις εὐπορίαις καταδεέστεροι
 6 τυγχάνομεν ὄντες· ἐγγενομένου δ' ἡμῖν τοῦ πείθειν
 ἀλλήλους καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, περὶ ὧν ἂν
 βουλευθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλά-
 γημεν ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσσαμεν καὶ νό- ο
 μους ἐθέμεθα καὶ τέχνας εὖρομεν, καὶ σχεδὸν ἅπαντα
 τὰ δι' ἡμῶν μεμηχανημένα λόγος ἡμῖν ἐστίν ὁ συνκα-
 7 τασκευάσας. οὗτος γὰρ περὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδί-
 κων καὶ τῶν καλῶν καὶ τῶν αἰσχυρῶν ἐνομοθέτησεν·
 ὧν μὴ διαταχθέντων οὐκ ἂν οἶοί τ' ἡμεν οἰκεῖν μετ' 28
 ἀλλήλων. τούτῳ καὶ τοὺς κακοὺς ἐξελέγχομεν καὶ τοὺς
 ἀγαθοὺς ἐγκωμιάζομεν. διὰ τοῦτον τοὺς τ' ἀνοήτους
 παιδεύομεν καὶ τοὺς φρονίμους δοκιμάζομεν· τὸ γὰρ
 λέγειν ὥς δεῖ τοῦ φρονεῖν εὖ μέγιστον σημεῖον ποι-
 ούμεθα, καὶ λόγος ἀληθὴς καὶ νόμιμος καὶ δίκαιος
 8 ψυχῆς ἀγαθῆς καὶ πιστῆς εἰδωλόν ἐστίν. μετὰ τούτου
 καὶ περὶ τῶν ἀμφισβητησίμων ἀγωνιζόμεθα καὶ περὶ
 τῶν ἀγνοουμένων σκοποῦμεθα· ταῖς γὰρ πίστεσιν, b
 αἷς τοὺς ἄλλους λέγοντες πείθομεν, ταῖς αὐταῖς ταυ-
 ταις βουλευόμενοι χρῶμεθα, καὶ ῥητορικοὺς μὲν κα-
 λοῦμεν τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους, εὐβού-

λους δὲ νομίζομεν, οἵτινες ἂν αὐτοὶ πρὸς αὐτοὺς ἄρι-
 9 στα περὶ τῶν πραγμάτων διαλεχθῶσιν. εἰ δὲ δεῖ συλ-
 λήβδην περὶ τῆς δυνάμεως ταύτης εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν
 φρονίμως πραττομένων εὐρήσομεν ἀλόγως γιγνόμε-
 νον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων ἀπάν-
 των ἡγεμόνα λόγον ὄντα, καὶ μάλιστα χρωμένους αὐ-
 τῷ τοὺς πλείστον νοῦν ἔχοντας· ὥστε τοὺς τολμῶντας
 βλασφημεῖν περὶ τῶν παιδευόντων καὶ φιλοσοφούν-
 των ὁμοίως ἄξιον μισεῖν ὥσπερ τοὺς εἰς τὰ τῶν θεῶν
 ἐξαμαρτάνοντας.

- 10 Ἐγὼ δ' ἀποδέχομαι μὲν ἅπαντας τοὺς λόγους τοὺς
 καὶ κατὰ μικρὸν ἡμᾶς ὠφελεῖν δυναμένους, οὐ μὴν δ
 ἀλλὰ καλλίστους ἡγοῦμαι καὶ βασιλικωτάτους καὶ μά-
 λιστα πρέποντας ἐμοὶ τοὺς περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων
 καὶ τῶν πολιτειῶν παραινούντας, καὶ τούτων αὐτῶν
 ὅσοι διδάσκουσι τοὺς τε δυναστεύοντας, ὥς δεῖ τῷ
 πλήθει χρῆσθαι, καὶ τοὺς ἰδιώτας, ὥς χρὴ πρὸς τοὺς
 ἄρχοντας διακεῖσθαι· διὰ γὰρ τούτων ὁρῶ τὰς πόλεις
 11 εὐδαιμονεστάτας καὶ μεγίστας γιγνομένας. (δ'.) Τὸν
 μὲν οὖν ἔτερον, ὥς χρὴ τυραννεῖν, Ἰσοκράτους ἡκού-
 σατε, τὸν δ' ἐχόμενον, ἃ δεῖ ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους,^e
 ἐγὼ πειράσομαι διελθεῖν, οὐχ ὥς ἐκείνου ὑπερβαλού-
 μενος, ἀλλ' ὥς προσῆκόν μοι περὶ τούτων μάλιστα
 διαλεχθῆναι πρὸς ὑμᾶς. εἰ μὲν γὰρ ἐμοῦ μὴ δηλώσαν-
 τος ἂ βούλομαι ποιεῖν ὑμᾶς διαμάρτοτε τῆς ἐμῆς γνώ- 29
 μης, οὐκ ἂν εἰκότως ὑμῖν ὀργιζοίμην· εἰ δὲ προσι-
 πόντος ἐμοῦ μηδὲν γίγνοιτο τούτων, δικαίως ἂν ἤδη
 12 τοῖς μὴ πειθομένοις μεμφοίμην. ἡγοῦμαι δ' οὕτως ἂν
 μάλιστα παρακαλέσαι καὶ προτρέψαι πρὸς τὸ μνημο-
 νεύειν ὑμᾶς τὰ δηθέντα καὶ πειθαρχεῖν αὐτοῖς, οὐκ
 εἰ περὶ τὸ συμβουλευεῖν μόνον γινοίμην καὶ ταῦτ'
 ἀπαριθμήσας ἀπαλλαγείην, ἀλλ' εἰ προεπιδείξαιμι

- πρῶτον μὲν τὴν πολιτείαν τὴν παροῦσαν ὥς ἄξιόν ἑ
 ἐστὶν ἀγαπᾶν οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνάγκην, οὐδ' ὅτι
 πάντα τὸν χρόνον μετὰ ταύτης οἰκοῦμεν, ἀλλ' ὅτι βελ-
 13 τίστη τῶν πολιτειῶν ἐστὶν, ἐπειδ' ὥς ἐγὼ ταύτην ἔχω
 τὴν ἀρχὴν οὐ παρὰ νόμῳ οὐδ' ἄλλοτρίαν ἀλλ' ὁσίως
 καὶ δικαίως καὶ διὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς προγόνους καὶ διὰ
 τὸν πατέρα καὶ δι' ἐμαυτὸν. τούτων γὰρ προαποδει-
 χθέντων τίς οὐκ αὐτὸς αὐτοῦ καταγνώσεται τὴν μεγί- c
 στην ξημίαν, ἂν μὴ παιδαρχῇ τοῖς ὑπ' ἐμοῦ συμβου-
 λευθεῖσι καὶ προσταχθεῖσιν;
- 14 (ε'.) Περὶ μὲν οὖν τῶν πολιτειῶν, ἐντεῦθεν γὰρ
 ὑποτιθέμενος ἡρξάμην, οἶμαι πᾶσι δοκεῖν δεινότατον
 μὲν εἶναι τὸ τῶν αὐτῶν ἀξιουῖσθαι τοὺς χρηστοὺς καὶ
 τοὺς πονηροὺς, δικαιοτάτου δὲ τὸ διαφρίσθαι περὶ
 τούτων καὶ μὴ τοὺς ἀνομοίους τῶν ὁμοίων τυγχάνειν,
 ἀλλὰ καὶ πράττειν καὶ τιμᾶσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν ἐκά- d
 15 στος. αἱ μὲν τοίνυν ὀλιγαρχίαι καὶ δημοκρατίαι τὰς
 ἰσότητας τοῖς μετέχουσι τῶν πολιτειῶν ζητοῦσι, καὶ
 τοῦτ' εὐδοκίμει παρ' αὐταῖς, ἣν μηδὲν ἕτερος ἑτέρου
 δύνηται πλεον ἔχειν· ὃ τοῖς πονηροῖς συμφέρον ἐστίν·
 αἱ δὲ μοναρχίαι πλείστον μὲν νέμονται τῷ βελτίστῳ,
 δευτέρῳ δὲ τῷ μετ' ἐκείνῳ, τρίτῳ δὲ καὶ τετάρτῳ καὶ
 τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. καὶ ταῦτ' εἰ μὴ
 πανταχοῦ καθέστηκεν, ἀλλὰ τό γε βούλημα τῆς πολι- e
 16 τείας τοιοῦτόν ἐστιν. καὶ μὲν δὴ διορᾶν καὶ τὰς φύσεις
 τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς πράξεις ἅπαντες ἂν τὰς τυ-
 ραννίδας μᾶλλον ὁμολογήσειαν. καίτοι τίς οὐκ ἂν δέ-
 ξαιτο τῶν εὐ φρονοῦντων τοιαύτης πολιτείας μετ-
 ἔχειν, ἐν ἣ μὴ διαλήσει χρηστὸς ὢν, μᾶλλον ἢ φέρε- 30
 σθαι μετὰ τοῦ πλήθους μὴ γινωσκόμενος, ὁποῖός τίς
 ἐστίν; ἀλλὰ μὴν καὶ πραοτέραν τοσοῦτον δικαίως ἂν
 αὐτὴν εἶναι κρίνομεν, ὅσῳ περὶ δᾶμόν ἐστιν ἐνὸς ἀν-

- δρὸς γνώμη προσέχειν τὸν νοῦν μᾶλλον ἢ πολλὰς καὶ
 17 παντοδαπαῖς διανοαῖς ζητεῖν ἀρέσκειν. ὅτι μὲν οὖν
 ἡδίων ἐστὶ καὶ πραότερα καὶ δικαιότερα, διὰ πλειόνων ἢ
 μὲν ἂν τις ἀποδείξειεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τούτων
 συνιδεῖν ῥᾷδιόν ἐστι· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, ὅσον αἱ
 μοναρχίαι πρὸς τὸ βουλευέσθαι καὶ πράξαι τι τῶν
 δεόντων διαφέρουσιν, οὕτως ἂν κάλλιστα θεωρήσαι-
 μεν, εἰ τὰς μεγίστας τῶν πράξεων παρ' ἀλλήλας τι-
 θέντες ἐξετάξωμεν ἐπιχειρήσωμεν [αὐτάς], οἱ μὲν τοίνυν
 κατ' ἐνιαυτὸν εἰς τὰς ἀρχὰς εἰσιόντες πρότερον ἰδιῶ-
 ται γίνονται, πρὶν αἰσθῆσθαι τι τῶν τῆς πόλεως καὶ
 18 λαβεῖν ἐμπειρίαν αὐτῶν· οἱ δ' αἰετὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπι-
 στατοῦντες, ἣν καὶ τὴν φύσιν καταδεστέραν ἔχουσιν,
 ἀλλ' οὖν ταῖς γ' ἐμπειρίαις πολὺ τῶν ἄλλων προέχου-
 σιν. ἔπειθ' οἱ μὲν πολλῶν καταμελοῦσιν, εἰς ἀλλήλους
 ἀποβλέποντες, οἱ δ' οὐδενὸς ὀλιγοροῦσιν, εἰδότες, ὅτι
 πάντα δεῖ δι' αὐτῶν γίνεσθαι. πρὸς δὲ τούτοις οἱ
 μὲν ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ ταῖς δημοκρατίαις διὰ τὰς
 πρὸς σφᾶς αὐτοὺς φιλονικίας λυμαίνονται τοῖς κοι-
 νοῖς· οἱ δ' ἐν ταῖς μοναρχίαις ὄντες, οὐκ ἔχοντες ὕψος
 φθονήσουσι, πάντων ὡς οἶόν τ' ἐστὶ τὰ βέλτιστα πράτ-
 19 τουσιν. ἔπειθ' οἱ μὲν ὑστεροῖχουσιν τῶν πραγμάτων·
 τὸν μὲν γὰρ πλεῖστον χρόνον ἐπὶ τοῖς ἰδίοις διατρί-
 βουσιν, ἔπειθ' αὖ δ' εἰς τὰ συνέδρια συνέλθωσιν, πλεο-
 νάκις ἂν τις αὐτοὺς εὗροι διαφερομένους ἢ κοινῇ βου-
 λευομένους· οἱ δ' οὔτε συνεδρίων οὔτε χρόνων αὐτοῖς
 ἀποδεδειγμένων ἀλλὰ καὶ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας
 ἐπὶ ταῖς πράξεσιν ὄντες οὐκ ἀπολείπονται τῶν και-
 20 ρῶν, ἀλλ' ἕκαστον ἐν τῷ δέοντι πράττουσιν. ἔτι δ' οἱ
 μὲν δυσμενεῶς ἔχουσι, καὶ βούλονται ἔν καὶ τοὺς πρὸ
 αὐτῶν ἄρχοντας καὶ τοὺς ἐφ' αὐτοῖς ὡς κάκιστα διοι-
 κῆσαι τὴν πόλιν, ἐν ᾧ ὡς μεγίστην δύξαν αὐτοὶ λάβω-

- σιν· οἱ δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου κύριοι τῶν πραγμά- 31
 των ὄντες εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον καὶ τὰς εὐνοίας
 21 ἔχουσιν. τὸ δὲ μέγιστον· τοῖς γὰρ κοινοῖς οἱ μὲν ὡς
 ἰδίοις, οἱ δ' ὡς ἀλλοτριόις προσέχουσι τὸν νοῦν, καὶ
 συμβούλοις χρῶνται περὶ αὐτῶν οἱ μὲν τῶν ἀστῶν
 τοῖς τολμηροτάτοις, οἱ δ' ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενοι τοῖς
 φρονιμωτάτοις, καὶ τιμῶσιν οἱ μὲν τοὺς ἐν τοῖς ὄχλοις
 εἰπεῖν δυναμένους, οἱ δὲ τοὺς χρῆσθαι τοῖς πράγμα-
 22 σιν ἐπισταμένους. (ς'.) Οὐ μόνον δ' ἐν τοῖς ἐγκυ- b
 κλίοις καὶ τοῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκάστην γιγνομένοις
 αἱ μοναρχαὶ διαφέρουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ πολέμῳ
 πλεονεξίας ἀπάσας περιειλήφασιν. καὶ γὰρ παρασκευ-
 ἀσασθαι δυνάμεις καὶ χρήσασθαι ταύταις ὥστε καὶ
 λαθεῖν καὶ φθῆναι, καὶ τοὺς μὲν πείσαι, τοὺς δὲ βιά-
 σασθαι, παρὰ δὲ τῶν ἐκπρίασθαι, τοὺς δὲ ταῖς ἁλ-
 λαις θεραπείαις προσαγαγέσθαι μᾶλλον αἱ τυραννί-
 δες τῶν ἄλλων πολιτειῶν οἷαί τ' εἰσίν. καὶ ταῦτ' ἐκ c
 τῶν ἔργων ἂν τις οὐχ ἥττον ἢ τῶν λόγων πιστεύσειεν.
 23 τοῦτο μὲν γὰρ τὴν τῶν Περσῶν δύναμιν ἅπαντες
 ἴσμεν τηλικαύτην τὸ μέγεθος γεγεννημένην οὐ διὰ τὴν
 τῶν ἀνδρῶν φρόνησιν, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον τῶν ἄλλων
 τὴν βασιλείαν τιμῶσι· τοῦτο δὲ Διωνύσιον τὸν τύραν-
 νον, ὅτι παραλαβὼν τὴν μὲν ἄλλην Σικελίαν ἀνάστα-
 του γεγεννημένην, τὴν δ' αὐτοῦ πατρίδα πολιορκουμέ-
 νην, οὐ μόνον αὐτὴν τῶν παρόντων κινδύνου ἀπὴλ- d
 λαξεν, ἀλλὰ καὶ μεγίστην τῶν Ἑλληνίδων πόλεων
 24 ἐποίησεν· ἔτι δὲ Καρχηδονίους καὶ Λακεδαιμονίους,
 τοὺς ἄριστα τῶν ἄλλων πολιτευομένους, οἵκοι μὲν
 ὀλιγαρχομένους, παρὰ δὲ τὸν πόλεμον βασιλευμέ-
 νους. ἔχοι δ' ἂν τις ἐπιθεῖξαι καὶ τὴν πόλιν τὴν μάλι-
 στα τὰς τυραννίδας μισοῦσαν, ὅταν μὲν πολλοὺς ἐκ-
 πέμψῃ στρατηγούς, ἀτυχοῦσαν, ὅταν δὲ δι' ἑνὸς ποιή-

- 25 σηται τοὺς κινδύνους, κατορθοῦσαν. καίτοι πῶς ἂν τις ε
 σαφέστερον ἐπιδείξειεν ἢ διὰ τοιούτων παραδειγμά-
 των πλείστον τὰς μοναρχίας ἀξίας οὕσας; φαίνονται
 γὰρ οἱ τε διὰ τέλους τυραννεύοντες μερίστας δυνά-
 μεις ἔχοντες, οἱ τε καλῶς ὀλιγαρχούμενοι, περὶ ἃ μάλιστα
 32 σπονδάξουσιν, οἱ μὲν ἓνα μόνον στρατηγόν,
 οἱ δὲ βασιλεῖα τῶν στρατοπέδων κύριον καθιστάντες,
 οἱ τε μισοῦντες τὰς τυραννίδας, ὁπόταν πολλοὺς ἄρ-
 χοντας ἐκπέψωσιν, οὐδὲν τῶν θεόντων πράττοντες.
- 26 εἰ δὲ δεῖ τι καὶ τῶν ἀρχαίων εἰπεῖν, λέγεται καὶ τοὺς
 θεοὺς ὑπὸ Διὸς βασιλεύεσθαι. περὶ ὧν εἰ μὲν ἀληθὴς
 ὁ λόγος ἐστὶ, δηλὸν ὅτι κἀκεῖνοι ταύτην τὴν κατάστα-
 σιν προκρίνουσιν, εἰ δὲ τὸ μὲν σαφὲς μηδεὶς οἶδεν, ἢ
 αὐτοὶ δ' εἰκάζοντες οὕτω περὶ αὐτῶν ὑπειλήφαμεν,
 σημεῖον ὅτι πάντες τὴν μοναρχίαν προτιμῶμεν· οὐ
 γὰρ ἂν ποτ' αὐτῇ χρῆσθαι τοὺς θεοὺς ἔφαμεν, εἰ μὴ
 πολὺ τῶν ἄλλων αὐτὴν προσέχειν ἐνομίζομεν.
- 27 Περὶ μὲν οὖν τῶν πολιτειῶν, ὅσον ἀλλήλων δια-
 φέρουσιν, ἅπαντα μὲν οὐθ' εὖρεῖν οὐτ' εἰπεῖν δυνα-
 τόν ἐστιν· οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸς γε τὸ παρὸν ἀποχρών-
 τως καὶ νῦν εἴρηται περὶ αὐτῶν. (ξ.) Ὡς δὲ προση-
 32 κόντως τὴν ἀρχὴν ἡμεῖς ἔχομεν, πολὺ τούτου συντο-
 μώτερος καὶ μᾶλλον ὁμολογούμενος ὁ λόγος ἐστίν. τίς
 γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι Τεῦκρος μὲν ὁ τοῦ γένους ἡμῶν
 ἀρχηγός, παραλαβὼν τοὺς τῶν ἄλλων πολιτῶν προ-
 γόνους, πλεύσας θεῦρο καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς ἔκτισε
 καὶ τὴν χώραν κατένειμεν, ὁ δὲ πατὴρ Εὐαγόρας ἀπο-
 λεσάντων ἐτέρων τὴν ἀρχὴν πάλιν ἀνέλαβεν, ὑποστάς
 τοὺς μερίστους κινδύνους, καὶ τοσοῦτον μετέστησεν ὥ-
 32 στε μηκέτι Φοίνικας Σαλαμινίων τυραννεῖν, ἀλλ'
 ὧν περ ἦν τὴν ἀρχὴν, τούτους καὶ νῦν ἔχειν τὴν βα-
 σιλείαν;

- 29 (η.) Αδιπὸν οὖν ἐστὶν ὧν προσθέμην περὶ ἑμαυ-
τοῦ διελθεῖν, ἵν' ἐπίσταισθ' ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ὑμῶν
ὁ βασιλεύων, ὃς οὐ μόνον διὰ τοὺς προγόνους ἀλλὰ
καὶ δι' ἑμαυτὸν δικαίως ἂν καὶ μείζονος τιμῆς ἢ τη-
λικαύτης ἡξιώθην. οἶμαι γὰρ ἐγὼ πάντας ἂν ὁμολο-
γῆσαι πλείστον τῶν ἀρετῶν ἀξίας εἶναι τὴν τε σωφρο-
30 σύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην. οὐ γὰρ μόνον ἡμᾶς τὸ ε
καθ' αὐτάς ὠφελοῦσιν, ἀλλ' εἰ' ὅτελοιμεν σκοπεῖν καὶ
τὰς φύσεις καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς χρήσεις τῶν
πραγμάτων, εὐρήσομεν τὰς μὲν μὴ μετεχούσας τοῦ-
των τῶν ἰδεῶν μερῶν κακῶν αἰτίας οὐσας, τὰς δὲ
μετὰ δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης γιγνομένας πολλὰ 33
τὸν βίον τὸν τῶν ἀνθρώπων ὠφελοῦσας. εἰ δὲ τινες
τῶν προγεγενημένων ἐπὶ ταύταις ταῖς ἀρεταῖς εὐδοκί-
μησαν, ἡγοῦμαι κάμει προσήκειν τῆς αὐτῆς δόξης
ἐκείνοις τυγχάνειν.
- 31 (θ.) Τὴν μὲν οὖν δικαιοσύνην ἐκείθεν ἂν μάλι-
στα κατίδοιτε. παραλαβὼν γὰρ, ὅτ' εἰς τὴν ἀρχὴν
καθιστάμεν, τὰ μὲν βασιλεία χρημάτων κενὰ καὶ πάν-
τα κατηναλωμένα, τὰ δὲ πράγματα ταραχῆς μεστὰ καὶ b
πολλῆς ἐπιμελείας θεόμενα καὶ φυλακῆς καὶ δαπάνης,
εἰδὼς ἑτέρους ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ἐκ παντὸς τρό-
που τὰ σφέτερόν αὐτῶν διορθοῦμένους καὶ πολλὰ παρὰ
32 τὴν φύσιν τὴν αὐτῶν πράττειν ἀναγκαζομένους, ὅμως
οὐδ' ὑφ' ἐνὸς τούτων διεφθάρην, ἀλλ' οὕτως ὁσίως
καὶ καλῶς ἐπεμελήθην τῶν πραγμάτων ὥστε μηδὲν
ἐλλείπειν, ἐξ ὧν οἶόν τ' ἦν ἀνέξηθῆναι καὶ πρὸς εὐδαι-
μονίαν ἐπιδοῦναι τὴν πόλιν. πρὸς τε γὰρ τοὺς πολί- c
τας μετὰ τοιαύτης πραότητος προσηνέχθην ὥστε μήτε
φυγὰς μήτε θανάτους μήτε χρημάτων ἀποβολὰς μήτ'
ἄλλην μηδεμίαν τοιαύτην συμφορὰν ἐπὶ τῆς ἐμῆς γε-
33 γεινῆσθαι βασιλείας. ἀβάτου δὲ τῆς Ἑλλάδος ἡμῖν οὐ-

- σης διὰ τὸν πόλεμον τὸν γεγενημένον, καὶ πανταχοῦ
 συλωμένων ἡμῶν, τὰ πλείστα τούτων διέλυσα, τοῖς
 μὲν ἅπαντ' ἀποτίνων, τοῖς δὲ μέρη, τῶν δ' ἀναβαλέ-
 σθαι θεόμενος, πρὸς δὲ τοὺς ὅπως ἡδυνάμην περὶ τῶν δ
 ἐγκλημάτων διαλλαττόμενος. ἔτι δὲ καὶ τῶν τὴν νῆσον
 οἰκούντων δυσκόλως πρὸς ἡμᾶς διακειμένων, καὶ βα-
 σιλέως τῷ μὲν λόγῳ διηλλαγμένου, τῇ δ' ἀληθείᾳ τρα-
 34 χέως ἔχοντος, ἀμφοτέρω ταῦτα κατεπράϋνα, τῷ μὲν
 προθύμως ὑπηρετῶν, πρὸς δὲ τοὺς δίκαιον ἔμμενον
 παρέχων. τοσούτου γὰρ δέω τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυ-
 μείν, ὥσθ' ἔτεροι μὲν, ἣν καὶ μικρῷ μείζω τῶν ὁμό-
 ρων δύναμιν ἔχουσιν, ἀποτέμνονται τῆς γῆς καὶ πλεο-
 νεκτεῖν ζητοῦσιν, ἐγὼ δ' οὐδὲ τὴν διδομένην χώραν
 ἡξίωσα λαβεῖν, ἀλλ' αἰροῦμαι μετὰ δικαιοσύνης τὴν
 ἑμαυτοῦ μόνον ἔχειν μᾶλλον ἢ μετὰ κακίας πολλα-
 35 πλασίαν τῆς ὑπαρχούσης κτήσασθαι. καὶ τί δεῖ καθ' 34
 ἑν ἕκαστον λέγοντα διατρίβειν, ἄλλως τε καὶ συντό-
 μως ἔχοντα δηλῶσαι περὶ ἑμαυτοῦ; φανήσομαι γὰρ
 οὐδένα μὲν πόποιτ' ἀδικήσας, πλείους δὲ καὶ τῶν πο-
 λιτῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὖ πεποιηκῶς καὶ μεί-
 ζους δωρεὰς ἑκατέροις δεδοκῶς ἢ σύμπαντες οἱ πρὸ
 ἐμοῦ βασιλεύσαντες. καίτοι χρη τοὺς μέγα φρονούν-
 τας ἐπὶ δικαιοσύνη καὶ προσποιουμένους χρημάτων
 εἶναι κρείττους τοιαύτας ὑπερβολὰς ἔχειν εἰπεῖν περὶ ἡ
 αὐτῶν.
- 36 (1.) Καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ σωφροσύνης ἔτι μείζω
 τούτων ἔχω διελθεῖν. εἰδὼς γὰρ ἅπαντας ἀνθρώπους
 περὶ πλείστον ποιουμένους τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν
 καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ μάλιστα ὀργιζομένους τοῖς εἰς
 ταῦτ' ἑξαμαρτάνουσι, καὶ τὴν ὕβριν τὴν περὶ ταῦτα
 μερίστων κακῶν αἰτίαν γιγνομένην, καὶ πολλοὺς ἤδη
 καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τῶν δυναστευσάντων διὰ ταύτην

ἀπολομένους, οὕτως ἔφυγον τὰς αἰτίας ταύτας, ὥστ' ο
 ἔξ οὗ τὴν βασιλείαν ἔλαβον, οὐδενὶ φανήσομαι σῶματι
 37 πεπλησιακῶς πλὴν τῆς ἐμαυτοῦ γυναικὸς, οὐκ ἄγνο-
 ῶν, ὅτι κακέινον παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμοῦσιν,
 ὅσοι περὶ μὲν τὰ τῶν πολιτῶν δίκαιοι τυγχάνουσιν
 ὄντες, ἄλλοθεν δὲ ποθεν αὐτοῖς ἐπορίσαντο τὰς ἡδο-
 νὰς, ἀλλὰ βουλόμενος ἅμα μὲν ἐμαυτὸν ὥς πορρω-
 τάτω ποιῆσαι τῶν τοιούτων ὑποψιῶν, ἅμα δὲ παρὰ
 δειγμα καταστήσαι τὸν τρόπον τὸν ἐμαυτοῦ τοῖς ἄλ- d
 λοῖς πολίταις, γινώσκων, ὅτι φιλεῖ τὸ πλῆθος ἐν
 τούτοις τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὸν βίον διάγειν, ἐν οἷς ἂν
 38 τοὺς ἄρχοντας τοὺς αὐτῶν ὁρῶσι διατρέβοντας. ἔπειτα
 καὶ προσήκειν ἡγησάμην τοσούτῳ τοὺς βασιλεῆς βελ-
 τίους εἶναι τῶν ιδιωτῶν, ὅσῳ περ καὶ τὰς τιμὰς μεί-
 ζους αὐτῶν ἔχουσι, καὶ δεινὰ ποιεῖν, ὅσοι τοὺς μὲν
 ἄλλους κοσμίως ξὺν ἀναγκάζουσιν, αὐτοὶ δ' αὐτοὺς
 39 μὴ σωφρονεστεροὺς τῶν ἀρχομένων παρέχουσιν. πρὸς e
 δὲ τούτοις τῶν μὲν ἄλλων πράξεων εἰσὼρων ἐγκρατεῖς
 τοὺς πολλοὺς γιγνομένους, τῶν δ' ἐπιθυμιῶν τῶν
 περὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς βελτίστους
 ἡττωμένους· ἡβουλήθη οὖν ἐν τούτοις ἐμαυτὸν ἐπι-
 δεῖξαι καρτερεῖν δυνάμενον, ἐν οἷς ἤμελλον οὐ μόνον
 τῶν ἄλλων διοίσειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπ' ἀρετῇ μέγα 35
 40 φρονούντων. ἔτι δὲ καὶ τῶν τοιούτων πολλὴν κακίαν
 κατεγίνωσκον, ὅσοι γυναῖκας λαβόντες καὶ κοινω-
 νίαν ποιησάμενοι παντὸς τοῦ βίου μὴ στέργουσιν οἷς
 ἐπράξαν, ἀλλὰ ταῖς αὐτῶν ἡδοναῖς λυποῦσι ταύτας,
 ὅφ' ὧν αὐτοὶ μηδὲν ἀξιούσι λυπεῖσθαι, καὶ περὶ μὲν
 ἄλλας τινὰς κοινωνίας ἐπιτεκεῖς σφᾶς αὐτοὺς παρέχου-
 σιν, ἐν δὲ ταῖς πρὸς τὰς γυναῖκας ἐξαμαρτάνουσιν·
 αἷς ἔδει τοσούτῳ μᾶλλον διαφυλάττειν, ὅσῳ περ οἰκειό-
 41 τεραὶ καὶ μέλους οὐσαι τῶν ἄλλων τυγχάνουσιν. εἴτα b

- λαυθάνουσιν ἐνδον ἐν τοῖς βασιλείοις στάσεις καὶ δια-
 φορὰς αὐτοῖς ἐγκαταλείποντες. καίτοι χρὴ τοὺς ὀρθῶς
 βασιλεύοντας μὴ μόνον τὰς πόλεις ἐν ὁμοιοῖα πειρα-
 σθαι διάγειν, ὧν ἂν ἄρχωσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἴκους
 τοὺς ἰδίους καὶ τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἂν κατοικῶσιν·
 ἅπαντα γὰρ ταῦτα σωφροσύνης ἔργα καὶ δικαιοσύνης
 42 ἐστίν. οὐ τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ἔχον οὐδὲ περὶ τῆς
 παιδοποιίας τοῖς πλείστοις τῶν βασιλέων, οὐδ' ᾤθηται
 δεῖν τοὺς μὲν ἐκ ταπεινότερας ποιήσασθαι τῶν παλ-
 δων, τοὺς δ' ἐκ σεμνοτέρας, οὐδὲ τοὺς μὲν νόθους
 αὐτῶν, τοὺς δὲ γνησίους καταλιπεῖν, ἀλλὰ πάντας
 ἔχειν τὴν αὐτῶν φύσιν καὶ πρὸς πατρός καὶ πρὸς μη-
 τρὸς ἀνευεργεῖν τῶν μὲν θνητῶν εἰς Εὐαγόραν τὸν
 πατέρα, τῶν δ' ἡμιθέων εἰς Αἰακίδα, τῶν δὲ θεῶν
 εἰς Δία, καὶ μηδένα τῶν ἐξ ἐμοῦ γενομένων ἀποστερη-
 θῆναι ταύτης τῆς εὐγενείας. d
- 43 (ια΄.) Πολλῶν δέ με προτρέπόντων ἐμμένειν τοῖς
 ἐπιτηδεύμασι τούτοις, οὐχ ἥκιστα ἀκρίβητος παρεκάλε-
 σεν, ὅτι τῆς μὲν ἀνδρίας καὶ τῆς δεινότητος καὶ τῶν
 ἄλλων τῶν εὐδοκιμούντων ἐώρων καὶ τῶν κακῶν ἀν-
 δρῶν πολλοὺς μετέχοντας, τὴν δὲ δικαιοσύνην καὶ
 τὴν σωφροσύνην ἰδία κτήματα τῶν καλῶν ἀγαθῶν
 ὄντα. κάλλιστον οὖν ὑπέλαβον, εἰ τις δύναιτο ταύ-
 ταις ταῖς ἀρεταῖς προέχειν τῶν ἄλλων, ὧν οὐδὲν μέ- e
 ρος τοῖς πονηροῖς μέτεστιν, ἀλλὰ γνησιώταται καὶ
 βεβαιόταται καὶ μεγίστων ἐπαίνων ἄξια τυγχάνουσιν
 44 οὕσαι. τούτων ἕνεκα καὶ ταῦτα διανοηθεὶς περιττο-
 τέρως τῶν ἄλλων ἡσκησα τὴν σωφροσύνην καὶ προει-
 λόμην τῶν ἡδονῶν οὐ τὰς ἐπὶ τοῖς ἔργοις τοῖς μηδε- 36
 μίαν τιμὴν ἔχουσιν, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ ταῖς δόξαις ταῖς δι'
 ἀνδραγαθίαν γιγνομέναις. χρὴ δὲ δοκιμάζειν τὰς ἀρε-
 τὰς οὐκ ἐν ταῖς αὐταῖς ἰδέαις ἀπάσας, ἀλλὰ τὴν μὲν

δικαιοσύνην ἐν ταῖς ἀπορίαις, τὴν δὲ σωφροσύνην ἐν
 ταῖς δυναστείαις, τὴν δ' ἐγκράτειαν ἐν ταῖς τῶν νεω-
 45 τέρων ἡλικίαις. ἐγὼ τοίνυν ἐν πᾶσι τοῖς καιροῖς φα-
 νήσομαι πείραν τῆς ἑαυτοῦ φύσεως δεδοκώς. ἐνδεής
 μὲν γὰρ χρημάτων καταλειφθεὶς οὕτω δίκαιον ἑμαν-
 τὸν παρέσχον ὥστε μηδένα λυπῆσαι τῶν πολιτῶν· λα-
 βὼν δ' ἐξουσίαν ὥστε ποιεῖν ὅ τι ἂν βούλωμαι, σω-
 φρονέστερος τῶν ἰδιωτῶν ἐγενόμην· τούτων δ' ἄμ-
 φότερων ἐκράτησα ταύτην ἔχων τὴν ἡλικίαν, ἐν ἣ
 τοὺς πλείστους ἂν εὖροιμεν μάλιστα περὶ τὰς πράξεις
 46 ἑξαμαρτάνοντας. καὶ ταῦτ' ἐν ἑτέροις μὲν ἴσως ἂν
 ὠκνοῦν εἰπεῖν, οὐχ ὥς οὐ φιλοτιμούμενος ἐπὶ τοῖς
 πεπραγμένοις, ἀλλ' ὥς οὐκ ἂν πιστευθεὶς ἐκ τῶν λε-
 γομένων· ὑμεῖς δ' αὐτοὶ μοι μάρτυρές ἐστε πάντων
 τῶν εἰρημένων. ἄξιον μὲν οὖν καὶ τοὺς φύσει κοσμί-
 οὺς ὄντας ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν, ἔτι δὲ μᾶλλον τοὺς
 47 καὶ μετὰ λογισμοῦ τοιούτους ὄντας· οἱ μὲν γὰρ τύχη
 καὶ μὴ γνώμη σωφρονοῦντες τυχόν ἂν καὶ μεταπει-
 σθεῖεν· οἱ δὲ πρὸς τῷ πεφυκέναι καὶ διεγνωκότες,
 ὅτι μέγιστόν ἐστι τῶν ἀγαθῶν ἀρετὴ, δηλὸν ὅτι πάν-
 τα τὸν βίον ἐν ταύτῃ τῇ τάξει διαμενοῦσιν. διὰ τοῦτο δ
 δὲ πλείους ἐποίησάμην τοὺς λόγους καὶ περὶ ἑαυτοῦ
 καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν προειρημένων, ἵνα μηδε-
 μίαν ὑπολίπω πρόφασιν, ὥς οὐ δεῖ ποιεῖν ὑμᾶς ἐκόν-
 τας καὶ προθύμως, ἅττ' ἂν ἐγὼ συμβουλεύσω καὶ
 προστάξω.

48 (ιβ').) Φημὶ δὲ χρῆναι πράττειν ἕκαστον ὑμῶν ἐφ'
 οἷς ἐφέστηκεν ἐπιμελῶς καὶ δικαίως· καθ' ὅποτερον
 γὰρ ἂν ἐλλέπητε τούτων, ἀνάγκη κακῶς σχεῖν ταύτη
 τὰς πράξεις. μηδενὸς ὀλιγορεῖτε μηδὲ καταφρο-
 νεῖτε τῶν προστεταγμένων, ὑπολαμβάνοντες, ὥς οὐ
 παρὰ τοῦτ' ἐστὶν, ἀλλ' ὥς παρ' ἑκαστον τῶν μερῶν ἢ

καλῶς ἢ κακῶς τὸ σύμπαν ἔξου, οὕτω σπουδάζετε περὶ
 49 αὐτῶν. κηδεσθε μὴδὲν ἥττον τῶν ἐμῶν ἢ τῶν ὑμετέ- 37
 ρων αὐτῶν, καὶ μὴ νομίζετε μικρὸν ἀγαθὸν εἶναι τὰς
 τιμὰς, ἃς ἔχουσιν οἱ καλῶς τῶν ἡμετέρων ἐπιστατοῦν-
 τες. ἀπέχεσθε τῶν ἀλλοτριῶν, ἵν' ἀσφαλέστερον τοὺς
 οἶκους τοὺς ὑμετέρους αὐτῶν κекτήσθε. τοιοῦτους εἶ-
 ναι χρὴ περὶ τοὺς ἄλλους, οἷον περὶ ἐμὲ περὶ ὑμᾶς
 50 ἀξιούτε γίγνεσθαι. μὴ σπεύδετε πλουτεῖν μάλλον ἢ
 χρηστοὶ δοκεῖν εἶναι, γινώσκοντες, ὅτι καὶ τῶν Ἑλ-
 λήνων καὶ τῶν βαρβάρων οἱ μεγίστας ἐπ' ἀρετῇ δόξας ὅ
 ἔχοντες πλείστων ἀγαθῶν δεσπόται καθίστανται. τοὺς
 χρηματισμοὺς τοὺς παρὰ τὸ δίκαιον γιγνομένους ἡγε-
 σθε μὴ πλοῦτον ἀλλὰ κίνδυνον ποιήσιν. μὴ τὸ μὲν
 λαβεῖν κέρδος εἶναι νομίζετε, τὸ δ' ἀναλῶσαι ζημίαν·
 οὐδέτερον γὰρ τούτων ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν,
 ἀλλ' ὁπότερον ἂν ἐν καιρῷ καὶ μετ' ἀρετῆς γίγνηται,
 51 τοῦτ' ὠφελεῖ τοὺς ποιοῦντας. μὴδὲ πρὸς ἐν χαλεπῶς α
 ἔχετε τῶν ὑπ' ἐμοῦ προσταττομένων· ὅσοι γὰρ ἂν
 ὑμῶν περὶ πλείστα τῶν ἐμῶν χρησίμους αὐτοὺς πα-
 ράσχωσιν, οὗτοι πλείστα τοὺς οἶκους τοὺς αὐτῶν
 ὠφελήσουσιν. ὅ τι ἂν ὑμῶν ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ
 τύχῃ συνειδῶς, ἡγείσθω μὴδ' ἐμὲ λήσειν, ἀλλ' εἰάν καὶ
 τὸ σῶμα μὴ παρῇ, τὴν διάνοιαν τὴν ἐμὴν οἰέσθω τοῖς
 γιγνομένοις παρεστάναι· ταύτην γὰρ τὴν γνώμην α
 ἔχοντες σωφρονέστερον βουλευέσθε περὶ ἀπάντων.
 52 μὴδὲν ἀποκρύπτεσθε μήθ' ὧν κέκτησθε μήθ' ὧν ποι-
 εῖτε μήθ' ὧν μέλλετε πράττειν, εἰδότες, ὅτι περὶ τὰ
 κεκρυμμένα τῶν πραγμάτων ἀναγκαῖόν ἐστι πολλοὺς
 φόβους γίγνεσθαι. μὴ τεχνικῶς ζητεῖτε πολιτεύεσθαι
 μὴδ' ἀφανῶς ἀλλ' οὕτως ἀπλῶς καὶ φανερώς, ὥστε
 μὴδ' ἂν τις βούληται ῥάδιον ὑμᾶς εἶναι διαβαλεῖν.
 δοκιμάζετε τὰς πράξεις, καὶ νομίζετε πονηρὰς μὲν, c

ὡς πράττοντες λανθάνειν ἐμὲ βούλεσθε, χρηστὰς δὲ,
 περὶ ὧν ἐγὼ μέλλω πυθόμενος βελτίους ὑμᾶς νομίσαι.
 53 μὴ κατασιωπᾶτ' ἂν τινες ὁρᾷτε περὶ τὴν ἀρχὴν τὴν
 ἐμὴν πονηροὺς ὄντας, ἀλλ' ἐξελέγχετε, καὶ νομίζετε
 τῆς αὐτῆς ζημίας ἀξιόους εἶναι τοὺς συγκρούπτοντας
 τοῖς ἀμαρτάνουσιν. εὐτυχεῖν νομίζετε μὴ τοὺς λανθάν- 38
 οντας, ἂν τι κακὸν ποιήσωσιν, ἀλλὰ τοὺς μηδὲν ἐξα-
 μαρτάνοντας· τοὺς μὲν γὰρ εἰκὸς τοιαῦτα παθεῖν,
 οἷά περ αὐτοὶ ποιούσι, τοὺς δὲ χάριν ἀπολαβεῖν, ἥς
 54 ἄξιοι τυγχάνουσιν ὄντες. ἐταιρείας μὴ ποιῆσθε μηδὲ
 συνόδους ἄνευ τῆς ἐμῆς γνώμης· αἱ γὰρ τοιαῦται συ-
 στάσεις ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πολιτείαις πλεονεκτοῦσιν,
 ἐν δὲ ταῖς μοναρχίαις κινδυνεύουσιν. μὴ μόνον ἀπ-
 ἔχεσθε τῶν ἀμαρτημάτων ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιτηδευμά- b
 των τῶν τοιούτων, ἐν οἷς ἀναγκαῖόν ἐστιν ὑποφίαν
 ἐγγίγνεσθαι. (ιγ'.) Τὴν ἐμὴν φιλίαν ἀσφαλεστάτην
 55 καὶ βεβαιωτάτην εἶναι νομίζετε. διαφυλάττετε τὴν
 παροῦσαν κατάστασιν, καὶ μηδεμιᾶς ἐπιθυμεῖτε μετα-
 βολῆς, εἰδότες, ὅτι διὰ τὰς τραχὰς ἀναγκαῖόν ἐστι
 καὶ τὰς πόλεις ἀπόλλυσθαι καὶ τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους
 ἀναστάτους γίγνεσθαι. μὴ μόνον τὰς φύσεις αἰτίας
 νομίζετε τοῦ χαλεποῦς ἢ πρᾶους εἶναι τοὺς τυράννους, a
 ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον τὸν τῶν πολιτῶν· πολλοὶ γὰρ
 ἤδη διὰ τὴν τῶν ἀρχομένων κακίαν τραχύτερον ἢ κατὰ
 τὴν αὐτῶν γνώμην ἄρχειν ἠναγκάσθησαν. θαρρεῖτε
 μὴ μᾶλλον διὰ τὴν πρᾶότητα τὴν ἐμὴν ἢ διὰ τὴν ὑμε-
 56 τέραν αὐτῶν ἀρετὴν. τὴν ἐμὴν ἀσφάλειαν ἄδειαν ὑμῖν
 αὐτοῖς εἶναι νομίζετε· καλῶς γὰρ τῶν περὶ ἐμὲ καθε-
 στῶτων τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ περὶ ὑμᾶς ἔξει. τα- d
 πεινοὺς μὲν εἶναι χρὴ πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν, ἐμ-
 μένοντας τοῖς ἥθεσι καὶ διαφυλάττοντας τοὺς νόμους
 τοὺς βασιλικούς, λαμπροὺς δ' ἔν τε ταῖς ὑπὲρ τῆς πόλεως

λειτουργίαις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπ' ἐμοῦ προσταττο-
 57 μένοις. προτρέπετε τοὺς νεωτέρους ἐπ' ἀρετὴν μὴ μό-
 νον παραινούντες ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς πράξεις ὑποδει-
 κνύοντες αὐτοῖς, οἷους εἶναι χρὴ τοὺς ἄνδρας τοὺς
 ἀγαθοὺς. διδάσκετε τοὺς παῖδας τοὺς ὑμετέρους αὐ-
 τῶν βασιλεύεσθαι, καὶ περὶ τὴν παιδείουσιν τὴν εἰρημέ-
 νην ἐθίξετ' αὐτοὺς ὥς μάλιστα διατρίβειν· ἦν γὰρ κα-
 λῶς ἄρχεσθαι μάθωσι, πολλῶν ἄρχειν δυνήσονται,
 καὶ πιστοὶ μὲν ὄντες καὶ δίκαιοι μετέξουσιν τῶν ἡμε-
 τέρων ἀγαθῶν, κακοὶ δὲ γενόμενοι κινδυνεύουσιν
 58 περὶ τῶν ὑπαρχόντων. μέγιστον ἡγείσθε καὶ βεβαιό- 39
 τaton τοῖς παισὶ πλουτοῖν παραδῶσιν, ἦν αὐτοῖς
 δύνῃσθε τὴν ἡμετέραν εὖνοιαν καταλείπειν. ἀθλιωτά-
 τους ἡγείσθε καὶ δυστυχεστάτους, ὅσοι περὶ τοὺς πι-
 στεύσαντας ἄπιστοι γεγονάσιν· ἀνάγκη γὰρ τοὺς τοιού-
 τους ἀθύμως ἔχοντας καὶ φοβούμενους ἅπαντα καὶ
 μηδὲν μᾶλλον πιστεύοντας τοῖς φίλοις ἢ τοῖς ἐχθροῖς
 59 τὸν ἐπίλοιπον χρόνον διάγειν. ζηλοῦτε μὴ τοὺς πλεῖ-
 στα κεκτημένους ἀλλὰ τοὺς μηδὲν κακὸν σφίσιν αὐ- 6
 τοῖς συνειδότας· μετὰ γὰρ τοιαύτης ψυχῆς ἥδιστ' ἔν-
 τις δύναται τὸν βίον διαγαγεῖν, μὴ τὴν κακίαν οἰεσθε
 δύνασθαι μὲν πλείω τῆς ἀρετῆς ὠφελεῖν, τὸ δ' ὄνομα
 δυσχερέστερον ἔχειν, ἀλλ' οἷων περὶ ὀνομάτων ἔκα-
 στον τῶν πραγμάτων τετύχηκε, τοιαύτας ἡγείσθε καὶ
 60 τὰς δυνάμεις αὐτῶν εἶναι. μὴ φθονεῖτε τοῖς παρ' ἐμοῖ
 πρωτεύουσιν ἀλλ' ἀμιλλᾶσθε, καὶ πειραῶσθε χρηστοὺς
 ὑμᾶς αὐτοὺς παρέχοντες ἐξισοῦσθαι τοῖς προέχουσιν. 6
 φιλεῖν οἰεσθε δαῖν καὶ τιμᾶν οὐσπερ ἂν [καὶ] ὁ βασι-
 λεύς, ἵνα καὶ παρ' ἐμοῦ τυγχάνητε τῶν αὐτῶν τούτων.
 οἷά περ περὶ παρόντος μου λέγετε, τοιαῦτα καὶ περὶ
 61 ἀπόντος φρονεῖτε. τὴν εὖνοιαν τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐν τοῖς
 ἔργοις ἐνδείκνυσθε μᾶλλον ἢ τοῖς λόγοις. ἃ πάσχον-

- τες ὑφ' ἐτέρων ὀργίζεσθε, ταῦτα τοὺς ἄλλους μὴ ποι-
εῖτε. περὶ ὧν ἂν ἐν τοῖς λόγοις κατηγορῇτε, μηδὲν
τούτων ἐν τοῖς ἔργοις ἐπιτηδεύετε. τοιαῦτα προσδο- α
κᾶτε πράξειν, οἷ' ἂν περὶ ἡμῶν διανοῇσθε. μὴ μόνον
62 ἐπαινεῖτε τοὺς ἀγαθοὺς ἀλλὰ καὶ μιμεῖσθε. τοὺς λό-
γους τοὺς ἑμοὺς νόμους εἶναι νομίζοντες πειρᾶσθε
τούτοις ἐμμένειν, εἰδότες, ὅτι τοῖς μάλιστα ποιοῦσιν
ὑμῶν ἀγὼ βούλομαι, τάχιστα τούτοις ἐξέσται ξῆν, ὥς
αὐτοὶ βούλονται. (ιδ'.) Κεφάλαιον τῶν εἰρημένων.
οἷους περ τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχομένους οἴεσθε δεῖν
περὶ ὑμᾶς εἶναι, τοιοῦτους χρῆ καὶ περὶ τὴν ἀρχὴν ο
τὴν ἐμὴν ὑμᾶς γίνεσθαι.
- 63 Καὶ ταῦτ' ἂν ποιῇτε, τί δεῖ περὶ τῶν συμβησομέ-
νων μακρολογεῖν; ἦν γὰρ ἐγὼ τε παρέχω τοιοῦτον
ἑμαυτὸν, οἷόν περ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ, καὶ τὰ
παρ' ὑμῶν ὑπηρετῆται, ταχέως ὄψεσθε καὶ τὸν βίον 40
τὸν ὑμέτερον αὐτῶν ἐπιδεδωκότα καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν
ἐμὴν ὑψηξομένην καὶ τὴν πόλιν εὐδαίμονα γεγενημέ-
64 νην. ἄξιον μὲν οὖν τηλικούτων ἀγαθῶν ἕνεκα καὶ
μηδὲν ἐλλείπειν, ἀλλὰ καὶ πόνοους καὶ κινδύνους
οὐστυνασοῦν ὑπενεγκεῖν· ὑμῖν δ' ἔξεστι μηδὲν τα-
λαιπωρηθεῖσιν ἀλλὰ πιστοῖς μόνον καὶ δικαίοις οὖσιν
ἅπαντα ταῦτα διαπράξασθαι.

4.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

(α'). Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεως 41
συναγαγόντων καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστη-
σάντων, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων εὐτυχίας οὕτω με-

- γάλων δωρεῶν ἡξίωσαν, τοῖς δ' ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἰδίᾳ
 ποιήσασι καὶ τὰς αὐτῶν ψυχὰς οὕτω παρασκευάσασιν
 ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους ὀφελεῖν δύνασθαι, τοῦτοισ δ'
 2 οὐδὲμίαν τιμὴν ἀπένειμαν, ὧν εἰκὸς ἦν αὐτοὺς μάλ- b
 λον ποιήσασθαι πρόνοιαν· τῶν μὲν γὰρ ἀθλητῶν δις
 τοσαύτην ῥώμην λαβόντων οὐδὲν ἂν πλεον γένοιτο
 τοῖς ἄλλοις, ἐνὸς δ' ἀνδρὸς εὖ φρονήσαντος ἀπαντες
 ἂν ἀπολαύσειαν οἱ βουλόμενοι κοινωνεῖν τῆς ἐκείνου
 3 διανοίας. οὐ μὴν ἐπὶ τοῦτοισ ἀθυρήσας εἰλόμην ἡ-
 θυμειν, ἀλλ' ἱκανὸν νομίσας ἄθλον ἐσεσθαι μοι τὴν
 δόξαν τὴν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λόγου γενησομένην ἥκω συμ-
 βουλευσῶν περὶ τε τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρ- c
 βάρους καὶ τῆς ὁμονοίας τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, οὐκ ο
 ἄγνοῶν, ὅτι πολλοὶ τῶν προσποιησαμένων εἶναι σο-
 4 φιστῶν ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον ὥρμησαν, ἀλλ' ἅμα μὲν 42
 ἐλπίζων τοσοῦτον διοίσειν ὥστε τοῖς ἄλλοις μηδὲν πώ-
 ποτε δοκεῖν εἰρησθαι περὶ αὐτῶν, ἅμα δὲ προκρίνας
 τοῦτους καλλίστους εἶναι τῶν λόγων, ὅτινες περὶ με-
 γίστων τυγχάνουσιν ὄντες καὶ τοὺς τε λέγοντας μάλιστ'
 ἐπιδεικνύουσι καὶ τοὺς ἀκούοντας πλείστ' ὀφελουσί, c
 5 ὧν εἰς οὗτός ἐστιν. ἔπειτ' οὐδ' οἱ καιροὶ πῶ παρελή-
 λυθασιν ὥστ' ἤδη μάτην εἶναι τὸ μεμνήσθαι περὶ
 τούτων. τότε γὰρ χρὴ παύεσθαι λέγοντας, ὅταν ἢ τὰ b
 πράγματα λάβῃ τέλος καὶ μηκέτι δέῃ βουλευέσθαι περὶ
 αὐτῶν, ἢ τὸν λόγον ἴδῃ τις ἔχοντα πέρας ὥστε μηδε-
 6 μίαν λελεῖσθαι τοῖς ἄλλοις ὑπερβολήν. ἔως δ' ἂν τὰ
 μεν ὁμοίως ὥσπερ πρότερον φέρεται, τὰ δ' εἰρημένα
 φαύλως ἔχοντα τυγχάνῃ, πῶς οὐ χρὴ σκοπεῖν καὶ φι-
 λοσοφεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ὃς ἦν κατορθωθῇ, καὶ
 τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς ἀλλήλους καὶ τῆς ταραχῆς τῆς
 παρούσης καὶ τῶν μεγίστων κακῶν ἡμᾶς ἀπαλλάξει; c
 7 πρὸς δὲ τοῦτοισ εἰ μὲν μηδαμῶς ἄλλως οἶόν τ' ἦν δη-

- λούν τὰς αὐτὰς πράξεις ἀλλ' ἢ διὰ μιᾶς ἰδέας, εἶχεν
 ἂν τις ὑπολαβεῖν, ὥς περιεργόν ἐστι τὸν αὐτὸν τρό-
 που ἐκείνοις λέγοντα πάλιν ἐνοχλεῖν τοῖς ἀκούουσιν·
 8 ἐπειδὴ δ' οἱ λόγοι τοιαύτην ἔχουσι τὴν φύσιν ὥσθ'
 οἷόν τ' εἶναι περὶ τῶν αὐτῶν πολλαχῶς ἐξηγήσασθαι,
 καὶ τὰ τε μεγάλα ταπεινὰ ποιῆσαι καὶ τοῖς μικροῖς μέ-
 γεθος περιθεῖναι, καὶ τὰ τε παλαιὰ καινῶς διελθεῖν δ
 καὶ περὶ τῶν νεωστὶ γεγενημένων ἀρχαίως εἰπεῖν, οὐκ-
 ἔτι φευκτέον ταῦτ' ἐστὶ, περὶ ὧν ἕτεροι πρότερον εἰ-
 9 ρήκασιν, ἀλλ' ἄμεινον ἐκείνων εἰπεῖν πειρατέον. αἱ
 μὲν γὰρ πράξεις αἱ προγεγενημέναι κοινὰί πασιν ἡμῖν
 κατελείφθησαν, τὸ δ' ἐν καιρῷ ταύταις καταχρησά-
 σθαι καὶ τὰ προσήκοντα περὶ ἐκάστης ἐνθυμηθῆναι
 καὶ τοῖς ὀνόμασιν εὖ διαθέσθαι τῶν εὖ φρονούντων
 10 ἰδιόν ἐστιν. ἡγοῦμαι δ' οὕτως ἂν μεγίστην ἐπίδοσιν
 λαμβάνειν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας καὶ τὴν περὶ τοὺς λό- e
 γους φιλοσοφίαν, εἴ τις θαυμάζοι καὶ τιμῇ μὴ τοὺς
 πρώτους τῶν ἔργων ἀρχομένους ἀλλὰ τοὺς ἄρισθ'
 ἕκαστον αὐτῶν ἐξεργαζομένους, μηδὲ τοὺς περὶ τού-
 των ζητοῦντας λέγειν, περὶ ὧν μηδεὶς πρότερον εἴρη- 43
 κεν, ἀλλὰ τοὺς οὕτως ἐπισταμένους εἰπεῖν, ὥς οὐδεὶς
 ἂν ἄλλος δύναιτο.
 11 (β'.) Καίτοι τινὲς ἐπιτιμῶσι τῶν λόγων τοῖς ὑπὲρ
 τοὺς ἰδιώτας ἔχουσι καὶ λίαν ἀπηκριβωμένοις, καὶ το-
 σοῦτον διημαρτήκασιν, ὥστε τοὺς εἰς ὑπερβολὴν
 πεποιημένους πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς περὶ τῶν ἰδίων
 συμβολαίων σκοποῦσιν, ὥσπερ ὁμοίως δέον ἀμφοτέ-
 ρους ἔχειν, ἀλλ' οὐ τοὺς μὲν ἀφελῶς, τοὺς δ' ἐπι-
 δεικτικῶς, ἢ σφᾶς μὲν διορῶντας τὰς μετριότητας, b
 τὸν δ' ἀκριβῶς ἐπιστάμενον λέγειν ἀπλῶς οὐκ ἂν δυ-
 12 νάμενον εἰπεῖν. οὗτοι μὲν οὖν οὐ λεληθασιν, ὅτι τοί-
 τους ἐπαινοῦσιν, ὧν ἐγγυὲς αὐτοὶ τυγχάνουσιν ὄντες·

- ἐμοὶ δ' οὐδὲν πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους
 ἐστὶ τοὺς οὐδὲν ἀποδεχομένους τῶν εἰκῇ λεγομένων
 ἀλλὰ θυσχερανοῦντας καὶ ζητήσοντας ἰδεῖν τι τοιοῦ-
 του ἐν τοῖς ἐμοῖς, οἷον παρὰ τοῖς ἄλλοις οὐχ εὐρήσου-
 σιν. πρὸς οὓς ἔτι μικρὸν ὑπὲρ ἑμαντοῦ θρασυνάμενος c
 13 ἤδη περὶ τοῦ πράγματος ποιήσομαι τοὺς λόγους. τοὺς
 μὲν γὰρ ἄλλους ἐν τοῖς προοιμίοις ὁρῶ καταπραῦνον-
 τας τοὺς ἀκροατὰς καὶ προφασίζομένους ὑπὲρ τῶν
 μελλόντων ῥηθήσεσθαι, καὶ λέγοντας τοὺς μὲν ὥς ἐξ
 ὑπογυίου γέγονεν αὐτοῖς ἡ παρασκευὴ, τοὺς δ' ὥς χα-
 λεπὸν ἐστὶν ἴσους τοὺς λόγους τῷ μεγέθει τῶν ἔργων
 14 ἐξευρεῖν. ἐγὼ δ' ἦν μὴ καὶ τοῦ πράγματος ἀξίως εἰπῶ
 καὶ τῆς δόξης τῆς ἑμαντοῦ καὶ τοῦ χρόνου, μὴ μόνον d
 τοῦ περὶ τὸν λόγον ἡμῖν διατριφθέντος ἀλλὰ καὶ σύμ-
 παντος οὐ βεβίωκα, παρακελεύομαι μηδεμίαν συγ-
 γνῶμην ἔχειν, ἀλλὰ καταγελᾶν καὶ καταφρονεῖν· οὐ-
 δὲν γὰρ ὅ τι τῶν τοιούτων οὐκ ἄξιός εἰμι πάσχειν,
 εἴπερ μηδὲν διαφέρων οὕτω μεγάλας ποιοῦμαι τὰς
 ὑποσχέσεις.

- Περὶ μὲν οὖν τῶν ἰδίων ταῦτά μοι προειρήσθω.
 15 περὶ δὲ τῶν κοινῶν, ὅσοι μὲν εὐθὺς ἐπελθόντες διδά- e
 σκουσιν, ὥς χρη διαλυσάμενους τὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς
 ἔχθρας ἐπὶ τὸν βάρβαρον τραπέσθαι, καὶ διεξέρχον-
 ται τὰς τε συμφορὰς τὰς ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς
 ἀλλήλους ἡμῖν γεγενημένας καὶ τὰς ὀφελείας τὰς ἐκ
 τῆς στρατείας τῆς ἐπ' ἐκείνους ἐσομένας, ἀληθῆ μὲν
 λέγουσιν, αὐτὸ μὴν ἐντεῦθεν ποιοῦνται τὴν ἀρχήν, 44
 16 ὅθεν ἂν μάλιστα συστήσῃ ταῦτα δυνήθεεν. τῶν γὰρ
 Ἑλλήνων οἱ μὲν ὑφ' ἡμῖν, οἱ δ' ὑπὸ Λακεδαιμονίοις
 εἰσὶν· αἱ γὰρ πολιτεία, δι' ὧν οἰκοῦσι τὰς πόλεις,
 οὕτω τοὺς πλείστους αὐτῶν διειλήφασιν. ὅστις οὖν
 οἴεται τοὺς ἄλλους κοινῇ τι πράξειν ἀγαθόν, πρὶν ἂν

- τοὺς προεστῶτας αὐτῶν διαλλάξῃ, λίαν ἀπλῶς ἔχει
 17 καὶ πόρρω τῶν πραγμάτων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τὸν μὴ ὁ
 μόνον ἐπίδειξιν ποιούμενον ἀλλὰ καὶ διαπράξασθαι
 τι βουλούμενον ἐκείνους τοὺς λόγους ζητεῖν, οἵτινες
 τῷ πόλῃ τοῦτω πείσουσιν ἰσομοιρῆσαι πρὸς ἀλλήλας
 καὶ τὰς θ' ἡγεμονίᾳ διελῆσθαι, καὶ τὰς πλεονεξίας,
 αἷς νῦν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμοῦσιν αὐταῖς γί-
 γνεσθαι, ταύτας παρὰ τῶν βαρβάρων ποιήσασθαι.
- 18 (γ'.) Τὴν μὲν οὖν ἡμετέραν πόλιν ῥάδιον ἐπὶ ταῦτα
 προαγαγεῖν, Λακεδαιμόνιοι δὲ νῦν μὲν ἐτι δυσκρίστως
 ἔχουσι· παρειλήφασι γὰρ ψευδῇ λόγον, ὥς ἐστιν αὐ-
 τοῖς ἡγεῖσθαι πάτριον· ἦν δ' ἐπιδείξῃ τις αὐτοῖς ταύ-
 την τὴν τιμὴν ἡμετέραν οὖσαν μᾶλλον ἢ κείνων, τάχ' ἂν
 ἑάσαντες τὸ διακριβοῦσθαι περὶ τούτων ἐπὶ τὸ
 συμφέρον ἔλθοιεν.
- 19 Ἐχοῖν μὲν οὖν καὶ τοὺς ἄλλους ἐντεῦθεν ἄρχε-
 σθαι καὶ μὴ πρότερον περὶ τῶν ὁμολογουμένων συμ-
 βουλεύειν, πρὶν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἡμᾶς
 ἐδίδαξαν· ἐμοὶ δ' οὖν ἀμφοτέρων ἕνεκα προσήκει περὶ
 ταῦτα ποιήσασθαι τὴν πλείστην διατριβὴν, μάλιστα δ
 μὲν ἵνα προὔργου τι γένηται καὶ παυσάμενοι τῆς πρὸς
 ἡμᾶς αὐτοὺς φιλονικίας κοινῇ τοῖς βαρβάροις πολε-
- 20 μήσωμεν, εἰ δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἀδύνατον, ἵνα δηλώσω
 τοὺς ἐμποδὼν ὄντας τῇ τῶν Ἑλλήνων εὐδαιμονίᾳ, καὶ
 πᾶσι γένηται φανερόν, ὅτι καὶ πρότερον ἢ πόλις ἡμῶν
 δικαίως τῆς θαλάττης ἥρξε καὶ νῦν οὐκ ἀδίκως ἀμφι-
- 21 σβητεῖ τῆς ἡγεμονίας. τοῦτο μὲν γὰρ εἰ δεῖ τούτους
 ἐφ' ἐκάστῳ τιμᾶσθαι τῶν ἔργων τοὺς ἐμπειροτάτους
 ὄντας καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντας, ἀναμφισβητήτως
 ἡμῶν προσήκει τὴν ἡγεμονίαν ἀπολαβεῖν, ἥνπερ πρό-
 τερον ἐτυγχάνομεν ἔχοντες· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἑτέραν πό-
 λιν ἐπιδείξειε τοσοῦτον ἐν τῷ πολέμῳ τῷ κατὰ γῆν

- ὑπερέχουσιν, ὅσον τὴν ἡμετέραν ἐν τοῖς κινδύνοις 45
 22 τοῖς κατὰ θάλατταν διαφέρουσιν. τοῦτο δ' εἰ τις
 ταύτην μὲν μὴ νομίζουσι δικαίαν εἶναι τὴν κρίσιν ἀλ-
 λὰ πολλὰς τὰς μεταβολὰς γίνεσθαι, τὰς γὰρ δυνα-
 στείας οὐδέποτε τοῖς αὐτοῖς παραμένειν, ἀξιοῦσι δὲ
 τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν ὥσπερ ἄλλο τι γέρας ἢ τοὺς πρῶ-
 τους τυχόντας ταύτης τῆς τιμῆς ἢ τοὺς πλείστων ἀγα-
 θῶν αἰτίους τοῖς Ἑλλήσιν ὄντας, ἡγοῦμαι καὶ τούτους
 23 εἶναι μεθ' ἡμῶν· ὅσα γὰρ ἂν τις πορρωτέρωθεν σκο- b
 πῇ περὶ τούτων ἀμφοτέρων, τοσοῦτω πλέον ἀπολεί-
 ψομεν τοὺς ἀμφισβητοῦντας. (δ'.) Ὁμολογεῖται μὲν
 γὰρ τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι καὶ μεγί-
 στην καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀνομαστότάτην·
 οὕτω δὲ καλῆς τῆς ὑποθέσεως οὔσης, ἐπὶ τοῖς ἐχο-
 μένοις τούτων ἔτι μᾶλλον ἡμᾶς προσήκει τιμᾶσθαι.
 24 ταύτην γὰρ οἰκοῦμεν οὐχ ἑτέρους ἐκβαλόντες οὐδ' c
 ἐρήμην καταλαβόντες οὐδ' ἐκ πολλῶν ἐθνῶν μιγάδες ἐ-
 συλλεγέντες, ἀλλ' οὕτω καλῶς καὶ γνησίως γερόνα-
 μεν, ὥστ' ἐξ ἧσπερ ἐφυμεν, ταύτην ἔχοντες ἅπαντα
 τὸν χρόνον διατελοῦμεν, αὐτόχθονες ὄντες καὶ τῶν
 ὀνομάτων τοῖς αὐτοῖς οἷσπερ τοὺς οἰκιοτάτους τὴν
 25 πόλιν ἔχοντες προσεπειν· μόνοις γὰρ ἡμῖν τῶν Ἑλ-
 λήνων τὴν αὐτὴν τροφὸν καὶ πατρίδα καὶ μητέρα κα-
 λέσαι προσήκει. καίτοι χρὴ τοὺς εὐλόγως μέγα φρο-
 νοῦντας καὶ περὶ τῆς ἡγεμονίας δικαίως ἀμφισβη- d
 τοῦντας καὶ τῶν πατρίων πολλάκις μεμνημένους τοι-
 αύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους ἔχοντας φαίνεσθαι.
 26 (ε'.) Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρξαντα καὶ παρὰ
 τῆς τύχης δωρηθέντα τηλικαῦθ' ἡμῖν τὸ μέγεθος
 ἐστίν· ὅσων δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθῶν αἰτίοι γερόναμεν,
 οὕτως ἂν κάλλιστ' ἐξετάσαιμεν, εἰ τὸν τε χρόνον ἀπ'
 ἀρχῆς καὶ τὰς πράξεις τὰς τῆς πόλεως ἐφεξῆς διέλ-

- θοιμεν· εὐρήσομεν γὰρ αὐτὴν οὐ μόνον τῶν πρὸς τὸν α
 πόλεμον [κινδύνων] ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς,
 27 ἐν ᾗ κατοικοῦμεν καὶ μεθ' ἧς πολιτευόμεθα καὶ δι' ἣν
 ξῆν δυνάμεθα, σχεδὸν ἀπάσης αἰτίας οὐσαν. ἀνάγκη
 δὲ προαιρεῖσθαι τῶν εὐεργεσιῶν μὴ τὰς διὰ μικρό-
 τητα διαλαθούσας καὶ κατασιωπηθείσας ἀλλὰ τὰς διὰ 46
 τὸ μέγεθος ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων καὶ πάλαι καὶ νῦν
 πανταχοῦ καὶ λεγομένας καὶ μνημονευόμενας.
- 28 (ε'.) Πρῶτον μὲν τολῦν, οὐ πρῶτον ἡ φύσις
 ἡμῶν ἐδεήθη, διὰ τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας ἐπορίσθη·
 καὶ γὰρ εἰ μυθώδης ὁ λόγος γέγονεν, ὅμως αὐτῷ καὶ
 νῦν ῥηθῆναι προσήκει. Δῆμητρος γὰρ ἀφικομένης εἰς
 τὴν χώραν, ὅτ' ἐπλανήθη τῆς Κόρης ἀρπασθείσης,
 καὶ πρὸς τοὺς προγόνους ἡμῶν εὐμενῶς διατεθείσης β
 ἐκ τῶν εὐεργεσιῶν, αἷς οὐχ οἷον τ' ἄλλοις ἢ τοῖς με-
 μνημένοις ἀκούειν, καὶ δούσης δωρεὰς διττὰς, αἵπερ
 μέγιστα τυγχάνουσιν οὔσαι, τοὺς τε καρποὺς, οἱ τοῦ
 μὴ θηριωδῶς ξῆν ἡμᾶς αἰτιοὶ γεγόνασιν, καὶ τὴν τελε-
 τήν, ἧς οἱ μετασχόντες περὶ τε τῆς τοῦ βίου τελευτῆς
 καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἡδίστους τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν,
- 29 οὕτως ἡ πόλις ἡμῶν οὐ μόνον θεοφιλῶς ἀλλὰ καὶ
 φιλανθρώπως ἔσχεν, ὥστε κυρία γενομένη τοσοῦτων α
 ἀγαθῶν οὐκ ἐφθόνησε τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ὧν ἔλαβεν
 ἅπασιν μετέδωκεν. καὶ τὰ μὲν ἔτι καὶ νῦν καθ' ἕκα-
 στον τὸν ἐνιαυτὸν δαίκνυμεν, τῶν δὲ συλλήβδην τὰς
 τε χρείας καὶ τὰς ἐργασίας καὶ τὰς ὠφελείας τὰς ἀπ'
 30 αὐτῶν γιγνομένας ἐδίδαξεν. καὶ τούτοις ἀπιστεῖν μι-
 κρῶν ἔτι προστεθέντων οὐδεὶς ἂν ἀξιώσειεν. (ε'.) Πρῶ-
 τον μὲν γὰρ ἐξ ὧν ἂν τις καταφρονήσῃ τῶν λεγομέ-
 νων ὡς ἀρχαίων ὄντων, ἐκ τῶν αὐτῶν τούτων εἰκότως δ
 ἂν καὶ τὰς πράξεις γεγενῆσθαι νομίσειεν· διὰ γὰρ τὸ
 πολλοὺς εἰρηκέναι καὶ πάντας ἀκηκοέναι προσήκει μὴ

- καινὰ μὲν, πιστὰ δὲ δοκεῖν εἶναι τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν. ἔπειτ' οὐ μόνον ἐνταῦθα καταφυγεῖν ἔχομεν, ὅτι τὸν λόγον καὶ τὴν φήμην ἐκ πολλοῦ παρειλήφμεν, ἀλλὰ καὶ σημείοις μείζουσιν ἢ τούτοις ἔστιν ἡμῖν
- 31 χρῆσασθαι περὶ αὐτῶν. αἱ μὲν γὰρ πλείσται τῶν πόλεων ὑπόμνημα τῆς παλαιᾶς εὐεργεσίας ἀπαρχὰς τοῦ ασίτου καθ' ἑκάστον τὸν ἐνιαυτὸν ὡς ἡμᾶς ἀποπέμπουσι, ταῖς δ' ἐκλείπουσιν αἰσ πολλὰς ἢ Πυθίᾳ προσέταξεν ἀποφέρειν τὰ μέρη τῶν καρπῶν καὶ ποιεῖν πρὸς τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν τὰ πάτρια. καίτοι περὶ τίνων χρὴ μᾶλλον πιστεύειν ἢ περὶ ὧν ὁ τε θεὸς ἀναίρετ καὶ πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων συνδοκεῖ, καὶ τὰ τε πάλαι δηθέντα τοῖς παροῦσιν ἔργοις συμμαρτυρεῖ καὶ τὰ νῦν γιγνόμενα τοῖς ὑπ' ἐκείνων εἰρημένοισι ὁμολογεῖ;
- 32 (ἢ.) Χωρὶς δὲ τούτων, ἣν ἅπαντα ταῦτ' ἐάσαντες ἀπὸ τῆς ἀρχῆς σκοπῶμεν, εὐρήσομεν, ὅτι τὸν βίον οἱ πρῶτοι φανέντες ἐπὶ γῆς οὐκ εὐθύς οὕτως ὥσπερ νῦν ἔχοντα κατέλαβον, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν αὐτοὶ συνεπορίσαντο. τίνας οὖν χρὴ μᾶλλον νομίζειν ἢ δωρεὰν παρὰ τῶν θεῶν λαβεῖν ἢ ζητοῦντας αὐτοὺς ἐντυχεῖν; οὐ τοὺς ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένως καὶ πρῶτους γενομένους καὶ πρὸς τε τὰς τέχνας εὐφροσυνάτους ὄντας καὶ πρὸς τὰ τῶν θεῶν εὐσεβέστατα διακειμένους; καὶ μὴν ὅσῃς προσήκει τιμῇς τυγχάνειν τοὺς τηλικούτων ἀγαθῶν αἰτίους, περίεργον διδάσκειν. οὐδεὶς γὰρ ἂν δύναται δωρεὰν τοσαύτην τὸ μέγεθος εὐρεῖν, ἥτις ἴση τοῖς πεπραγμένοις ἔστιν.
- 34 (Θ.) Περὶ μὲν οὖν τοῦ μεγίστου τῶν εὐεργετημάτων καὶ πρῶτου γενομένου καὶ πᾶσι κοινοτάτου ταῦτ' εἶπεν ἔχομεν. περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁρῶσα τοὺς μὲν βαρβάρους τὴν πλείστην τῆς χώρας κατέχοντας, τοὺς δ' Ἕλληνας εἰς μικρὸν τόπον κατα-

- κεκλειμένους καὶ διὰ σπανιότητα τῆς γῆς ἐπιβουλεύον-
 τὰς τε σφίσιν αὐτοῖς καὶ στρατείας ἐπ' ἀλλήλους
 ποιουμένους, καὶ τοὺς μὲν δι' ἐνδειαν τῶν καθ' ἡμέ-
 35 ραν, τοὺς δὲ διὰ τὸν πόλεμον ἀπολλυμένους, οὐδὲ
 ταῦθ' οὕτως ἔχοντα περιεῖδεν, ἀλλ' ἡγεμόνας εἰς τὰς
 πόλεις ἐξέπεμψεν, οἱ παραλαβόντες τοὺς μάλιστα βίου
 δεομένους, στρατηγοὶ καταστάντες αὐτῶν καὶ πολέμῳ
 κρατήσαντες τοὺς βαρβάρους, πολλὰς μὲν ἐφ' ἑκατέ-
 ρας τῆς ἡπείρου πόλεις ἔκτισαν, ἀπάσας δὲ τὰς νήσους
 κατώκισαν, ἀμφοτέρους δὲ καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας
 36 καὶ τοὺς ὑπομείναντας ἔσωσαν· τοῖς μὲν γὰρ ἱκανὴν
 τὴν οἶκoi χώραν κατέλιπον, τοῖς δὲ πλείω τῆς ὑπαρ-
 χούσης ἐπόρισαν· ἅπαντα γὰρ περιεβάλλοντο τὸν τό-
 πον, ὃν νῦν τυγχάνομεν κατέχοντες. ὥστε καὶ τοῖς
 ὕστερον βουλευθεῖσιν ἀποικίσαι τινας καὶ μιμήσασθαι
 τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν πολλὴν ὁρασίαν ἐποίησαν·
 οὐ γὰρ αὐτοὺς ἔδει κτωμένους χώραν διακινδυνεύειν,
 ἀλλ' εἰς τὴν ὑφ' ἡμῶν ἀφορισθεῖσαν, εἰς ταύτην οἰ-
 37 κειν ἰόντας. καίτοι τίς ἂν ταύτης ἡγεμονίαν ἐπιδεί-
 ξειεν ἢ πατριωτέραν τῆς πρότερον γενομένης πρὶν τὰς
 πλείστας οἰκισθῆναι τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἢ μᾶλλον
 συμφέρουσαν τῆς τοὺς μὲν βαρβάρους ἀναστάτους
 ποιήσασθαι, τοὺς δ' Ἑλλήνας εἰς τοσαύτην εὐπορίαν
 προαγαγούσης;
- 38 (Ι.) Οὐ τοίνυν, ἐπειδὴ τὰ μέγιστα συνδιέπραξε,
 τῶν ἄλλων ὀλιγόρησεν, ἀλλ' ἀρχὴν μὲν ταύτην ἐποι-
 ῆσατο τῶν εὐεργεσιῶν, τροφὴν τοῖς δεομένοις εὑρεῖν,
 ἥνπερ χρὴ τοὺς μέλλοντας καὶ περὶ τῶν ἄλλων κα-
 λῶς διοικήσειν, ἡγουμένη δὲ τὸν βίον τὸν ἐπὶ τοῦ-
 τοις μόνον οὐπω τοῦ ζῆν ἐπιθυμεῖν ἀξίως ἔχειν οὐ-
 τως ἐπεμελήθη καὶ τῶν λοιπῶν, ὥστε τῶν παρόντων
 τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθῶν, ὅσα μὴ παρὰ θεῶν ἔχομεν,

- ἀλλὰ δι' ἀλλήλους ἡμῖν γέγονε, μηδὲν μὲν ἄνευ τῆς
 πόλεως τῆς ἡμετέρας εἶναι, τὰ δὲ πλεῖστα διὰ ταύτην
 39 γεγενῆσθαι. παραλαβοῦσα γὰρ τοὺς Ἑλληνας ἀνόμως
 ξῶντας καὶ σποράδην οἰκοῦντας, καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ
 δυναστειῶν ὑβριζομένους, τοὺς δὲ δι' ἀναρχίαν ἀπολ-
 λυμένους, καὶ τούτων τῶν κακῶν αὐτοὺς ἀπήλλαξε,
 τῶν μὲν κυρία γενομένη, τοῖς δ' αὐτὴν παράδειγμα
 ποιήσασα· πρώτη γὰρ καὶ νόμους ἔθετο καὶ πολιτείαν
 40 κατεστήσατο. ὁπλὸν δ' ἐκείθεν· οἱ γὰρ ἐν ἀρχῇ περὶ
 τῶν φονικῶν ἐγκαλέσαντες καὶ βουλευθέντες μετὰ λό- d
 γου καὶ μὴ μετὰ βίας διαλύσασθαι τὰ πρὸς ἀλλήλους
 ἐν τοῖς νόμοις τοῖς ἡμετέροις τὰς κρίσεις ἐποίησαντο
 περὶ αὐτῶν. καὶ μὲν δὴ καὶ τῶν τεχνῶν τὰς τε πρὸς
 τὰναγκαῖα τοῦ βίου χρησίμους καὶ τὰς πρὸς ἡδονὴν
 μεμηχανημένας, τὰς μὲν εὐροῦσα, τὰς δὲ δοκιμάσασα
 41 χρῆσθαι τοῖς λοιποῖς παρέδωκεν. (ια'). Τὴν τοίνυν
 ἄλλην διοίκησιν οὕτω φιλοξένως κατεσκευάσατο καὶ
 πρὸς ἅπαντας οἰκείως ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομέ- e
 νοις καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι τῶν ὑπαρχόντων ἐπιθυμοῦ-
 σιν ἀμφοτέροις ἀρμόττειν καὶ μήτε τοῖς εὐδαιμονοῦσι
 μήτε τοῖς δυστυχούσιν ἐν ταῖς αὐτῶν ἀχρήστως ἔχειν
 ἀλλ' ἐκατέροις αὐτῶν εἶναι παρ' ἡμῖν, τοῖς μὲν ἡδίστας
 42 διατριβὰς, τοῖς δ' ἀσφαλεστάτην καταφυγὴν. ἔτι δὲ 49
 τὴν χώραν οὐκ ἀντάρκη κεκτημένων ἐκάστων, ἀλλὰ
 τὰ μὲν ἐλλείπουσαν, τὰ δὲ πλείω τῶν ἰκανῶν φέρου-
 σαν, καὶ πολλῆς ἀπορίας οὔσης τὰ μὲν ὅποι χρὴ δια-
 θέσθαι, τὰ δ' ὀπόθεν εἰσαγαγέσθαι, καὶ ταύταις ταῖς
 συμφοραῖς ἐπήμυνεν· ἐμπόριον γὰρ ἐν μέσῳ τῆς Ἑλ-
 λάδος τὸν Πειραιᾶ κατεσκευάσατο, τοσαύτην ἔχονθ'
 ὑπερβολὴν, ὥσθ' ἂ παρὰ τῶν ἄλλων ἐν παρ' ἐκάστων
 χαλεπὸν ἐστὶ λαβεῖν, ταῦθ' ἅπαντα παρ' αὐτῆς ῥᾶδιον b
 εἶναι πορίσασθαι.

- 43 (ιβ'). Τοῖν τοίνυν τὰς πανηγύρεις καταστησάν-
των δικαίως ἐπαινουμένων, ὅτι τοιούτου ἔθους ἡμῖν
παρέδοσαν ὥστε σπείσαμένους καὶ τὰς ἐχθρας τὰς
ἐνεσθηκυίας διαλυσάμενους συνελθεῖν εἰς ταύτην, καὶ
μετὰ ταῦτ' εὐχὰς καὶ θυσίας κοινὰς ποιησαμένους
ἀναμνησθῆναι μὲν τῆς συγγενείας τῆς πρὸς ἀλλήλους
ὑπαρχούσης, εὐμενεστέρως δ' εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον
διατεθῆναι πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὰς τε παλαιὰς ξε- α
44 νίας ἀνανεώσασθαι καὶ καινὰς ἐτέρας ποιήσασθαι, καὶ
μήτε τοῖς ἰδιώταις μήτε τοῖς διευεγκοῦσι τὴν φύσιν
ἀργὸν εἶναι τὴν διατριβήν, ἀλλ' ἀθροισθέντων τῶν
Ἑλλήνων ἐγγενέσθαι τοῖς μὲν ἐπιδειξάσθαι τὰς αὐτῶν
εὐτυχίας, τοῖς δὲ θεάσασθαι τούτους πρὸς ἀλλήλους
ἀγωνιζομένους, καὶ μηδ' ἑτέρους ἀθύρως διαγρῖν, ἀλλ'
ἐκατέρους ἔχειν, ἐφ' οἷς φιλοτιμηθῶσιν, οἱ μὲν ὅταν δ
ἰδῶσι τοὺς ἀθλητὰς αὐτῶν ἔνεκα ποιοῦντας, οἱ δ' ὅταν
ἐνθυμηθῶσιν, ὅτι πάντες ἐπὶ τὴν σφετέρην θεωρίαν
ἦκονσι, — τοσοῦτων τοίνυν ἀγαθῶν διὰ τὰς συνόδους
ἡμῖν γιγνομένων οὐδ' ἐν τούτοις ἢ πόλις ἡμῶν ἀπε-
45 λείφθη. καὶ γὰρ θεάματα πλεῖστα καὶ κάλλιστα κέκτη-
ται, τὰ μὲν ταῖς δαπάναις ὑπερβάλλοντα, τὰ δὲ κατὰ
τὰς τέχνας εὐδοκιμοῦντα, τὰ δ' ἀμφοτέροις τούτοις
διαφέροντα· καὶ τὸ πλῆθος τῶν εἰσαφικνουμένων ὥς α
ἡμᾶς τοσοῦτόν ἐστιν, ὥστ' εἴ τι ἐν τῷ πλησιάζειν
ελλήλοις ἀγαθόν ἐστι, καὶ τοῦθ' ὑπ' αὐτῆς περιει-
ληφθαι. πρὸς δὲ τούτοις καὶ φιλίας εὐρεῖν πιστοτά-
τας καὶ συνουσίας ἐντυχεῖν παντοδαπωτάταις μά-
λιστα παρ' ἡμῖν ἐστιν, ἔτι δ' ἀγῶνας ἰδεῖν μὴ μόνον
τάχους καὶ ῥώμης ἀλλὰ καὶ λόγων καὶ γνώμης καὶ τῶν 50
ἄλλων ἔργων ἀπάντων, καὶ τούτων ἄθλα μέγιστα.
46 πρὸς γὰρ οἷς αὐτὴ τίθησι, καὶ τοὺς ἄλλους διδόναι
συναναπείδει· τὰ γὰρ ὑφ' ἡμῶν κριθέντα τοσαύτην

λαμβάνει δόξαν ὥστε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαπᾶσθαι. χωρὶς δὲ τούτων αἱ μὲν ἄλλαι πανηγύρεις διὰ πολλοῦ χρόνου συλλεγεῖσθαι ταχέως διελεύθησαν, ἡ δ' ἡμετέρα πόλις ἅπαντα τὸν αἰῶνα τοῖς ἀφικνουμένοις πανηγυρὶς ἐστίν.

- 47 (19') Φιλοσοφίαν τοίνυν, ἥ πάντα ταῦτα συνεξεύρε καὶ συγκατεσκεύασε, καὶ πρὸς τε τὰς πράξεις ἡμᾶς ἐπαίδευσεν καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐπράυνε, καὶ τῶν συμφορῶν τὰς τε δι' ἀμαθίαν καὶ τὰς ἐξ ἀνάγκης γιγνομένας διείλε, καὶ τὰς μὲν φυλάξασθαι, τὰς δὲ καλῶς ἐνεργεῖν ἐδίδαξεν, ἡ πόλις ἡμῶν κατέδειξε, καὶ λόγους ἐτίμησεν, ὧν πάντες μὲν ἐπιθυμοῦσι, τοῖς δ' c
- 48 ἐπισταμένοις φθονοῦσι, συνειδυῖα μὲν, ὅτι τοῦτο μόρον ἐξ ἀπάντων τῶν ζώων ἰδίον ἔφηνεν ἔχοντες, καὶ διότι τοῦτω πλεονεκτήσαντες καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αὐτῶν διηνέγκαμεν, ὁρῶσα δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις οὕτω ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας ὥστε πολλάκις ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν, τῶν δὲ λόγων τῶν καλῶς καὶ τεχνικῶς ἐχόντων οὐ μετὸν τοῖς φαύλοις, ἀλλὰ ψυχῆς
- 49 εὖ φρονούσης ἔργον ὄντας, καὶ τοὺς τε σοφοὺς καὶ d
τοὺς ἀμαθεῖς δοκοῦντας εἶναι ταύτῃ πλείστον ἀλλήλων διαφέροντας, ἐτι δὲ τοὺς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐλευθερίως τεθροαμένους ἐκ μὲν ἀνδρίας καὶ πλούτου καὶ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν οὐ γιγνωσκομένους, ἐκ δὲ τῶν λεγομένων μάλιστα καταφανεῖς γιγνομένους, καὶ τοῦτο σύμβολον τῆς παιδεύσεως ἡμῶν ἐκάστου πιστότατον ἀποδεδειγμένον, καὶ τοὺς λόγῳ καλῶς χρωμένους οὐ μόνον ἐν ταῖς αὐτῶν δυνάμενους ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς e
- 50 ἄλλοις ἐντίμους ὄντας. τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥσθ' οἱ ταύτης μαθηταὶ τῶν ἄλλων δι-

δάσκαλοι γέγονασι, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πε- 51
ποίηκε μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν
εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἑλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παι-
δεύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετ-
έχοντας.

- 51 — (ιδ΄.) Ἰνα δὲ μὴ δοκῶ περὶ τὰ μέρη διατρέβειν
ὑπὲρ ὅλων τῶν πραγμάτων ὑποθέμενος, μηδ' ἐκ
τούτων ἐγκωμιάζειν τὴν πόλιν ἀπορῶν τὰ πρὸς τὸν
πόλεμον αὐτὴν ἐπαινεῖν, ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι πρὸς b
τοὺς ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις φιλοτιμουμένους, ἡγοῦμαι δὲ
τοῖς προγόνοις ἡμῶν οὐχ ἥττον ἐκ τῶν κινδύνων τι-
52 μᾶσθαι προσήκειν ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν. οὐ γάρ
μικροὺς οὐδ' ὀλίγους οὐδ' ἀφανεῖς ἀγῶνας ὑπέμειναν
ἀλλὰ πολλοὺς καὶ δεινοὺς καὶ μεγάλους, τοὺς μὲν ὑπὲρ
τῆς αὐτῶν χώρας, τοὺς δ' ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἐλευ-
θερίας· ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον διετέλεσαν κοινὴν c
τὴν πόλιν παρέχοντες καὶ τοῖς ἀδικουμένοις αἰετῶν
53 Ἑλλήνων ἐπαμύνουσαν· διὸ δὴ καὶ κατηγοροῦσί τινες
ἡμῶν ὥς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων, ὅτι τοὺς ἀσθενε-
στεροὺς εἰθίσμεθα θεραπεύειν, ὥσπερ οὐ μετὰ τῶν
ἐπαινεῖν βουλευομένων ἡμᾶς τοὺς λόγους ὄντας τοὺς
τοιοῦτους. οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες, ὅσον διαφέρουσιν αἱ
μεῖζους τῶν συμμαχιῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, οὕτως
ἐβουλευόμεθα περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ πολὺ τῶν ἄλλων
ἀκριβέστερον εἰδότες τὰ συμβαίνοντ' ἐκ τῶν τοιοῦτων d
ὅμως ἡρούμεθα τοῖς ἀσθενεστέροις καὶ παρὰ τὸ συμ-
φέρειν βοηθεῖν μᾶλλον ἢ τοῖς κρείττοσι τοῦ λυσitte-
λοῦντος ἕνεκα συναδικεῖν.

- 54 — (ιε΄.) Γνωίη δ' ἂν τις καὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν
θώμην τὴν τῆς πόλεως ἐκ τῶν ἱκετειῶν, ἃς ἤδη τινὲς
ἡμῖν ἐποίησαντο. τὰς μὲν οὖν ἢ νεωστὶ γεγενημένας
ἢ περὶ μικρῶν ἐλθούσας παραλείψω· πολὺ δὲ πρὸ τῶν

Τρωϊκῶν, ἐκείθεν γὰρ δίκαιον τὰς πίστεις λαμβάνειν e
 τοὺς ὑπὲρ τῶν πατρίων ἀμφισβητοῦντας, ἦλθον οἱ
 δ' Ἡρακλέους παῖδες καὶ μικρὸν πρὸ τούτων Ἄδρα-
 55 στος ὁ Ταλαοῦ, βασιλεὺς ὦν Ἀργούς, οὗτος μὲν ἐκ
 τῆς στρατείας τῆς ἐπὶ Θήβας δεδυστυχηκῶς, καὶ τοὺς 52
 ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ τελευτήσαντας αὐτοὺς μὲν οὐ δυνά-
 μενος ἀνελεῖσθαι, τὴν δὲ πόλιν ἀξιῶν βοηθεῖν ταῖς
 κοιναῖς τύχαις καὶ μὴ περιορᾶν τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις
 ἀποθνήσκοντας ἀτάφους γιγνομένους μηδὲ παλαιὸν
 56 ἔθος καὶ πάτριον νόμον καταλυόμενον, οἱ δ' Ἡρα-
 κλέους παῖδες φεύγοντες τὴν Εὐρυσθέως ἐχθρὰν, καὶ
 τὰς μὲν ἄλλας πόλεις ὑπερορῶντες ὥς οὐκ ἂν δυνα-
 μένας βοηθήσαι ταῖς αὐτῶν συμφοραῖς, τὴν δ' ἡμε- b
 τέραν Ἰκαρὴν νομίζοντες εἶναι μόνην ἀποδοῦναι χάριν
 ὑπὲρ ὧν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἅπαντας ἀνθρώπους εὐεργέ-
 57 τησεν. ἐκ δὴ τούτων ῥᾷδιον κατιδεῖν, ὅτι καὶ κατ'
 ἐκείνον τὸν χρόνον ἡ πόλις ἡμῶν ἡγεμονικῶς εἶχε·
 τίς γὰρ ἂν ἰκετεύειν τολμήσειεν ἢ τοὺς ἥττους ἢ
 τοὺς ὑφ' ἑτέροις ὄντας, παραλιπὼν τοὺς μείζω δύνα-
 μιν ἔχοντας, ἄλλως τε καὶ περὶ πραγμάτων οὐκ ἰδίῳ c
 ἀλλὰ κοινῶν καὶ περὶ ὧν οὐδένας ἄλλους εἰκὸς ἦν
 ἐπιμεληθῆναι πλὴν τοὺς προεστάναι τῶν Ἑλλήνων
 58 ἀξιούντας. ἔπειτ' οὐδὲ ψευδέντες φαίνονται τῶν
 ἐλπίδων, δι' ἃς κατέφυγον ἐπὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν.
 ἀνελόμενοι γὰρ πόλεμον ὑπὲρ μὲν τῶν τελευτησάν-
 των πρὸς Θηβαίους, ὑπὲρ δὲ τῶν παίδων τῶν Ἡρα-
 κλέους πρὸς τὴν Εὐρυσθέως δύναμιν, τοὺς μὲν ἐπι-
 στρατεύσαντες ἠνάγκασαν ἀποδοῦναι θάψαι τοὺς νε- d
 κρούς τοῖς προσήκουσι, Πελοποννησίων δὲ τοὺς μετ'
 Εὐρυσθέως εἰς τὴν χώραν ἡμῶν εἰσβαλόντας ἐπεξ-
 ελθόντες ἐνίκησαν μαχόμενοι κἀκείνους τῆς ὕβρεως
 59 ἐπανύσαν. θανατούμενοι δὲ καὶ διὰ τὰς ἄλλας πράξεις

- ἐκ τούτων τῶν ἔργων ἔτι μᾶλλον εὐδοκίμησαν. οὐ γὰρ
 παρὰ μικρὸν ἐποίησαν ἀλλὰ τοσοῦτον τὰς τύχας ἐκα-
 τέρων μετήλλαξαν, ὥσθ' ὁ μὲν ἱκετεύειν ἡμᾶς ἀξιό-
 σας βία τῶν ἐχθρῶν ἄπανθ' ὅσων ἐδεήθη διαπραξάμε-
 νος ἀπῆλθεν, Εὐρύσθεὺς δὲ βιάσασθαι προσδοκήσας
 αὐτὸς αἰχμάλωτος γενόμενος ἱκέτης ἠναγκάσθη κατα-
 60 στήναι, καὶ τῷ μὲν ὑπερενεγκόντι τὴν ἀνθρωπίνην
 φύσιν, ὃς ἐκ Διὸς μὲν γεγονώς, ἔτι δὲ θνητὸς ὢν
 θεοῦ ῥώμην ἔσχε, τούτῳ μὲν ἐπιτάττων καὶ λυμαινό-
 μενος ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσεν, ἐπειδὴ δ' εἰς 53
 ἡμᾶς ἐξήμαρτεν, εἰς τοσαύτην κατέστη μεταβολήν,
 ὥστ' ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐκείνου γενόμενος ἐπονειδί-
 στως τὸν βίον ἐτελεύτησεν.
- 61 (15.) Πολλῶν δ' ὑπαρχουσῶν ἡμῖν εὐεργεσιῶν
 εἰς τὴν πόλιν τὴν Λακεδαιμονίαν περὶ ταύτης μόνης
 μοι συμβέβηκεν εἰπεῖν· ἀφορμὴν γὰρ λαβόντες τὴν
 δι' ἡμῶν αὐτοῖς γενομένην σωτηρίαν οἱ πρόγονοι μὲν
 τῶν νῦν ἐν Λακεδαίμονι βασιλευνόντων, ἔκγονοι δ'
 Ἡρακλέους, κατῆλθον μὲν εἰς Πελοπόννησον, κατέ- b
 σχον δ' Ἄργος καὶ Λακεδαίμονα καὶ Μεσσηνίην, οἰκί-
 σται δὲ Σπάρτης ἐγένοντο, καὶ τῶν παρόντων ἀγαθῶν
- 62 αὐτοῖς ἀπάντων ἀρχηγοὶ κατέστησαν. ὢν ἐχρην ἐκεί-
 νους μεμνημένους μηδέποτε εἰς τὴν χώραν ταύτην
 εἰσβαλεῖν, ἐξ ἧς ὀρμηθέντες τοσαύτην εὐδαιμονίαν
 κατεκτήσαντο, μηδ' εἰς κινδύνους καθιστάναι τὴν πό-
 λιν τὴν ὑπὲρ τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους προκινδύ-
 νεύσασαν, μηδὲ τοῖς μὲν ἀπ' ἐκείνου γεγονόσι διδόναι c
 τὴν βασιλείαν, τὴν δὲ τῷ γένει τῆς σωτηρίας αἰτίαν
- 63 οὐσαν δουλεύειν αὐτοῖς ἀξιοῦν. εἰ δὲ δειλὰς χάριτας
 καὶ τὰς ἐπιεικειάς ἀνελόντας ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν
 ἐπανελθεῖν καὶ τὸν ἀκριβέστατον τῶν λόγων εἰπεῖν,
 οὐδ' ἢ που πάτριόν ἐστιν ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπὶ τῶν

- αὐτοχθόνων, οὐδὲ τοὺς εὐ παθόντας τῶν εὐ ποιησάν-
των, οὐδὲ τοὺς ἰκέτας γενομένους τῶν ὑποδεξαμένων. α
- 64 (ιξ'). Ἐτι δὲ συντομώτερον ἔχω δηλώσαι περὶ αὐτῶν.
τῶν μὲν γὰρ Ἑλληνίδων πόλεων χωρὶς τῆς ἡμετέρας
Ἄργος καὶ Θῆβαι καὶ Λακεδαιμόνων καὶ τότε ἦσαν μέ-
ρισται καὶ νῦν ἔτι διατελοῦσιν. φαίνονται δ' ἡμῶν οἱ
πρόγονοι τοσοῦτον ἀπάντων διενεργούντες, ὥσθ' ὑπὲρ
μὲν Ἀργείων δυστυχησάντων Θηβαίοις, ὅτε μέγιστον
65 ἐφρόνησαν, ἐπιτάττοντες, ὑπὲρ δὲ τῶν παίδων τῶν
Ἡρακλέους Ἀργείους καὶ τοὺς ἄλλους Πελοποννησίους
μάχη κρατήσαντες, ἐκ δὲ τῶν [πρὸς Εὐρουσθεά] κινδύ-
νων τοὺς οἰκιστὰς καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοὺς Λακεδαι-
μονίων διασώσαντες, ὥστε περὶ μὲν τῆς ἐν τοῖς Ἑλλήσι
δυναστείας οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν τις σαφέστερον ἐπιδείξαι
δυνήθῃ.
- 66 (ιη'). Δοκεῖ δέ μοι καὶ περὶ τῶν πρὸς τοὺς βαρ- 54
βάρους τῇ πόλει πεπραγμένων προσήκειν εἰπεῖν, ἄλ-
λως τ' ἐπειδὴ καὶ τὸν λόγον κατεστησάμην περὶ τῆς
ἡγεμονίας τῆς ἐπ' ἐκείνους. ἅπαντας μὲν οὖν ἐξαριθ-
μῶν τοὺς κινδύνους λίαν ἂν μακρολογίην· ἐπὶ δὲ
τῶν μεγίστων τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ὀλίγω πρότε-
67 ρον πειράσομαι καὶ περὶ τούτων διελθεῖν. ἔστι γὰρ
ἀρχικώτατα μὲν τῶν γένων καὶ μεγίστας δυναστείας b
ἔχοντα Σκύθαι καὶ Θράκες καὶ Πέρσαι, τυγχάνουσι
δ' οὗτοι μὲν ἅπαντες ἡμῖν ἐπιβουλεύσαντες, ἡ δὲ πόλις
πρὸς ἅπαντας τούτους διακινδυνεύσασα. καίτοι τί
λοιπὸν ἔσται τοῖς ἀντιλέγουσιν, ἣν ἐπιδειχθῶσι τῶν
μὲν Ἑλλήνων οἱ μὴ δυνάμενοι τυγχάνειν τῶν δικαίων
ἡμᾶς ἱκετεύειν ἀξιοῦντες, τῶν δὲ βαρβάρων οἱ βου-
λόμενοι καταδουλώσασθαι τοὺς Ἕλληνας ἐφ' ἡμᾶς
πρώτους ἰόντες; c
- 68 (ιθ'). Ἐπιφανέστατος μὲν οὖν τῶν πολέμων ὁ

- Περσικὸς γέγονεν, οὐ μὴν ἐλάττω τεκμήρια τὰ παλαιὰ
 τῶν ἔργων ἐστὶ τοῖς περὶ τῶν πατρίων ἀμφισβητοῦ-
 σιν. ἔτι γὰρ ταπεινῆς οὔσης τῆς Ἑλλάδος ἦλθον εἰς
 τὴν χώραν ἡμῶν Θρᾶκες μὲν μετ' Εὐμόλπου τοῦ
 Ποσειδῶνος, Σκύθαι δὲ μετ' Ἀμαζόνων τῶν Ἀρεως
 θυγατέρων, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀλλὰ καθ' ὃν
 ἑκάτεροι τῆς Εὐρώπης ἐπῆρχον, μισοῦντες μὲν ἄπαν
 τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐγκλήματα ἡ
 ποιησάμενοι, νομίζοντες ἐκ τούτου τοῦ τρόπου πρὸς
 μίαν μὲν πόλιν κινδυνεύσειν, ἀπασῶν δ' ἅμα κρατή-
 69 σειν. οὐ μὴν κατώρθωσαν, ἀλλὰ πρὸς μόνους τοὺς
 προγόνους τοὺς ἡμετέρους συμβαλόντες ὁμοίως διε-
 φθάρησαν, ὥσπερ ἂν εἰ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους
 ἐπολέμησαν. δῆλον δὲ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν τῶν γε-
 νομένων ἐκείνοις· οὐ γὰρ ἂν ποθ' οἱ λόγοι περὶ αὐ-
 τῶν τοσοῦτον χρόνον διέμειναν, εἰ μὴ καὶ τὰ πραχθέν-
 70 τα πολὺ τῶν ἄλλων διήνεγκεν. λέγεται δ' οὖν περὶ ο
 μὲν Ἀμαζόνων, ὡς τῶν μὲν ἔλθουσῶν οὐδεμία πάλιν
 ἀπῆλθεν, αἱ δ' ὑπολειφθεῖσαι διὰ τὴν ἐνθάδε συμφο-
 ρὰν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐξεβλήθησαν, περὶ δὲ Θρᾶκῶν, ὅτι
 τὸν ἄλλον χρόνον ὄμοροι προσοικοῦντες ἡμῖν τοσοῦ-
 τον διὰ τὴν τότε στρατείαν διέλιπον ὥστ' ἐν τῷ μεταξὺ 55
 τῆς χώρας ἔθνη πολλὰ καὶ γένη παντοδαπὰ καὶ πόλεις
 μεγάλας κατοικισθῆναι.
- 71 (κ'.) Καλὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα καὶ πρέπειν τοῖς
 περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητοῦσιν, ἀδελφὰ δὲ τῶν
 εἰρημένων καὶ τοιαῦθ' οἷά περ εἰκὸς τοὺς ἐκ τοιούτων
 γεγονότας, οἱ πρὸς Δαρεῖον καὶ Ξέρξην πολεμήσαντες
 ἔπραξαν. μεγίστου γὰρ πολέμου συστάντος ἐκείνου
 καὶ πλείστων κινδύνων εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον συμπε-
 8 σόντων, καὶ τῶν μὲν πολεμίων ἀνυποστάτων οἰομένων
 εἶναι διὰ τὸ πλῆθος, τῶν δὲ συμμάχων ἀνυπέρβλητον

- 72 ἡγουμένων ἔχειν τὴν ἀρετὴν, ἀμφοτέρων κρατήσαν-
τες ὥς ἑκατέρων προσῆκεν, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς
κινδύνους διενεγκόντες, εὐθύς μὲν τῶν ἀριστείων
ἡξιώθησαν, οὐ πολλῷ δ' ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς θα-
λάττης ἔλαβον, δόντων μὲν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οὐκ
ἀμφισβητούντων δὲ τῶν νῦν ἡμᾶς ἀφαιρεῖσθαι ξη-
τούντων.
- 73 (κα΄.) Καὶ μηδεὶς οἰέσθω μ' ἀγνοεῖν, ὅτι καὶ
Λακεδαιμόνιοι περὶ τοὺς καιροὺς τούτους πολλῶν
ἀγαθῶν αἰτιοὶ τοῖς Ἑλλήσι κατέστησαν· ἀλλὰ διὰ
τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐπαινεῖν ἔχω τὴν πόλιν, ὅτι τοι-
ούτων ἀνταγωνιστῶν τυχοῦσα τοσοῦτον αὐτῶν διη-
νεγκεν. βούλομαι δ' ὀλίγω μακρότερα περὶ τοῦ πο-
λέου εἰπεῖν καὶ μὴ ταχὺ λίσσασθαι παραδραμεῖν, ἵνα ἄμ-
φοτέρων ἡμῖν ὑπομνήματα γένηται, τῆς τε τῶν προ-
γόνων ἀρετῆς καὶ τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐχθρας.
- 74 καίτοι μ' οὐ λέληθεν, ὅτι χαλεπὸν ἔστιν ὕστατον ἐπελ-
θόντα λέγειν περὶ πραγμάτων πάλαι προκατειλημέ-
νων καὶ περὶ ὧν οἱ μάλιστα δυνηθέντες τῶν πολιτῶν
εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς δημοσίᾳ θαπτομένοις πολλάκις εἰρή-
κασιν· ἀνάγκη γάρ τὰ μὲν μέγιστ' αὐτῶν ἤδη κατα-
κεχρησθαι, μικρὰ δ' ἐτι παραλελειφθαι. ὅμως δ' ἐκ
τῶν ὑπολοίπων, ἐπειδὴ συμφέρει τοῖς πράγμασιν, οὐκ
ὀκνητέον μνησθῆναι περὶ αὐτῶν.
- 75 (κβ΄.) Πλεῖστον μὲν οὖν ἀγαθῶν αἰτίους καὶ με-
γίστων ἐπαίνων ἀξίους ἡγοῦμαι γεγενῆσθαι τοὺς τοῖς
σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας· οὐ
μὴν οὐδὲ τῶν πρὸ τοῦ πολέμου τούτου γενομένων 56
καὶ δυναστευσάντων ἐν ἑκατέρῃ τοῖν πόλεσιν δίκαιον
ἀμνημονεῖν· ἐκεῖνοι γάρ ἦσαν οἱ προασηκῆσαντες τοὺς
ἐπιγιννομένους καὶ τὰ πληθὴ προτρέψαντες ἐπ' ἀρε-
τὴν καὶ χαλεποὺς ἀνταγωνιστὰς τοῖς βαρβάρους ποιή-

- 76 σαντες. οὐ γὰρ ὀλιγώρουν τῶν κοινῶν, οὐδ' ἀπέλαυνον
 μὲν ὡς ἰδίῳν, ἡμέλουν δ' ὡς ἀλλοτρίῳν, ἀλλ' ἐκήδοντο
 μὲν ὡς οἰκείων, ἀπείχοντο δ' ὥσπερ χρῆ τῶν μηδὲν
 προσηκόντων· οὐδὲ πρὸς ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἡ
 ἐκρινον, ἀλλ' οὗτος ἐδόκει πλουτοῦν ἀσφαλέστατον κε-
 κτῆσθαι καὶ κάλλιστον, ὅστις τοιαῦτα τυγχάνοι πράτ-
 των, ἐξ ὧν αὐτός τε μέλλοι μάλιστα εὐδοκιμήσειν καὶ
 77 τοῖς παισὶ μεγίστην δόξαν καταλείψειν. οὐδὲ τὰς θρα-
 σύτητας τὰς ἀλλήλων ἐξήλουν, οὐδὲ τὰς τόλμας τὰς
 αὐτῶν ἥσκειν, ἀλλὰ δεινότερον μὲν ἐνόμιζον εἶναι
 κακῶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀκούειν ἢ καλῶς ὑπὲρ τῆς
 πόλεως ἀποθνήσκειν, μᾶλλον δ' ἡσχύνοντ' ἐπὶ τοῖς
 κοινοῖς ἀμαρτημασιν ἢ νῦν ἐπὶ τοῖς ἰδίῳις τοῖς σφετέ-
 78 ροις αὐτῶν. τούτων δ' ἦν αἴτιον, ὅτι τοὺς νόμους
 ἐσκόπουν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ καλῶς ἔξουσιν, οὐχ οὕτω
 τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων ὡς τοὺς περὶ τῶν
 καθ' ἑκάστην τὴν ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων· ἡπίσταντο
 γὰρ, ὅτι τοῖς καλοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν
 δεήσει πολλῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἀπ' ὀλίγων συνθη-
 μάτων ῥαδίως καὶ περὶ τῶν ἰδίων καὶ περὶ τῶν κοι-
 79 νῶν ὁμονοήσουσιν. οὕτω δὲ πολιτικῶς εἶχον, ὥστε καὶ
 τὰς στάσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ὀπότεροι
 τοὺς ἐτέρους ἀπολίσσαντες τῶν λοιπῶν ἄρξουσιν, ἀλλ'
 ὀπότεροι φθιήσονται τὴν πόλιν ἀγαθόν τι ποιήσαντες·
 καὶ τὰς ἐταιρείας συνῆγον οὐχ ὑπὲρ τῶν ἰδία συμφε-
 80 ρόντων ἀλλ' ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους ὠφελείᾳ. τὸν αὐτὸν
 δὲ τρόπον καὶ τὰ τῶν ἄλλων διώκουν, θεραπεύοντας
 ἀλλ' οὐχ ὑβρίζοντας τοὺς Ἕλληνας, καὶ στρατηγεῖν
 οἰόμενοι δεῖν ἀλλὰ μὴ τυραννεῖν αὐτῶν, καὶ μᾶλλον
 ἐπιθυμοῦντες ἡγεμόνες ἢ δεσπόται προσαγορευέσθαι
 καὶ σωτῆρες ἀλλὰ μὴ λυσιπῶνες ἀποκαλεῖσθαι, τῷ
 ποιεῖν εὐπροσαγόμενοι τὰς πόλεις ἀλλ' οὐ βία κατα-

- 81 στρεφόμενοι, πιστοτέροις μὲν τοῖς λόγοις ἢ νῦν τοῖς 57
ὄρκοις χρώμενοι, ταῖς δὲ συνθήκαις ὥσπερ ἀνάγκαις
ἐμμένειν ἀξιούντες, οὐχ οὕτως ἐπὶ ταῖς δυναστείαις
μέγα φρονοῦντες ὥς ἐπὶ τῷ σωφρονίῳ ξὴν φιλοτι-
μούμενοι, τὴν αὐτὴν ἀξιούντες γνώμην ἔχειν πρὸς
τοὺς ἥτιους ἤνπερ τοὺς κρείττους πρὸς σφᾶς αὐτοὺς,
ἰδία μὲν ἄσκησιν τὰς αὐτῶν πόλεις ἡγούμενοι, κοινὴν δὲ
πατρίδα τὴν Ἑλλάδα νομίζοντες εἶναι.
- 82 (κγ.) Τοιαύταις διανοαῖς χρώμενοι καὶ τοὺς νεω-
τέρους ἐν τοῖς τοιούτοις ἡθελαι παιδεύοντας οὕτως ἄν- b
δρας ἀγαθοὺς ἀπέδειξαν τοὺς πολεμήσαντας πρὸς τοὺς
ἐκ τῆς Ἀσίας ὥστε μηδὲνα πώποτε δυνηθῆναι περὶ αὐ-
τῶν μήτε τῶν ποιητῶν μήτε τῶν σοφιστῶν ἀξίως τῶν
ἐκείνοις πεπραγμένων εἰπεῖν. καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἔχω
συγγνώμην· ὁμοίως γάρ ἐστι χαλεπὸν ἐπαινεῖν τοὺς
ὑπερβεβληκότας τὰς τῶν ἄλλων ἀρετὰς ὥσπερ τοὺς μη-
δὲν ἀγαθὸν πεποιηκότας· τοῖς μὲν γὰρ οὐχ ὕπαισι πρᾶ-
83 ξεις, πρὸς δὲ τοὺς οὐκ εἰσὶν ἀρμόττοντες λόγοι. πῶς γὰρ c
ἂν γένοιτο σύμμετροι τοιούτοις ἀνδράσιν, οἳ τοσοῦ-
τον μὲν τῶν ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένων διήνεγκαν,
ὅσον οἱ μὲν περὶ μίαν πόλιν ἔτη δέκα διέτριψαν, οἱ δὲ τὴν
ἐξ ἀπάσης τῆς Ἀσίας δύναμιν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεπο-
λέμησαν, οὐ μόνον δὲ τὰς αὐτῶν πατρίδας διέσωσαν,
ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα σύμπασαν ἡλευθέρωσαν; ποίων
δ' ἂν ἔργων ἢ πόνων ἢ κινδύνων ἀπέστησαν ὥστε ζῶν- d
τες εὐδοκίμειν, οἵτινες ὑπὲρ τῆς δόξης ἢς ἡμελλον τε-
λευτήσαντες ἔξουσιν οὕτως ἐτοιμῶς ἡθελαι ἀποθνήσκειν;
- 84 οἶμαι δὲ καὶ τὸν πόλεμον θεῶν τινὰ συναγαγεῖν ἀγα-
σθέντα τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, ἵνα μὴ τοιοῦτοι γενόμενοι
τὴν φύσιν διαλάθοιεν μηδ' ἀκλεῶς τὸν βίον τελευτή-
σαιεν, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν τοῖς ἐκ τῶν θεῶν γεγονόσι καὶ
καλουμένοις ἡμιθέοις ἀξιοθῆεν· καὶ γὰρ ἐκείνων τὰ

μὲν σώματα ταῖς τῆς φύσεως ἀνάγκαις ἀπέδωκαν, τῆς δ' ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐποίησαν.

- 85 (κδ'.) Ἀεὶ μὲν οὖν οἱ θ' ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ Λακεδαιμόνιοι φιλοτίμως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ καλλίστων ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐφιλονίκησαν, οὐκ ἐχθροὺς ἀλλ' ἀνταγωνιστὰς σφᾶς αὐτοὺς 58 εἶναι νομίζοντες, οὐδ' ἐπὶ δουλείᾳ τῇ τῶν Ἑλλήνων τὸν βάρβαρον θεραπεύοντες, ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς κοινῆς σωτηρίας ὁμονοοῦντες, ὁπότεροι δὲ ταύτης αἰτιοὶ γενήσονται, περὶ τούτου ποιούμενοι τὴν ἀμίλλαν. ἐπεδείξαντο δὲ τὰς αὐτῶν εὐψυχίας πρῶτον μὲν ἐν τοῖς
- 86 ὑπὸ Λαρείου πεμφθεῖσιν. ἀποβάντων γὰρ αὐτῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν οἱ μὲν οὐ περιέμειναν τοὺς συμμαχοὺς, ἀλλὰ τὸν κοινὸν πόλεμον ἰδίον ποιησάμενοι πρὸς τοὺς β ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος καταφρονήσαντας ἀπήντων τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες, ὅλλοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύειν, οἱ δ' οὐκ ἐφθασαν πνυθόμενοι τὸν περὶ τὴν Ἀττικὴν πόλεμον καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες ἦκον ἡμῖν ἀμυνοῦντες, τοσαύτην ποιησάμενοι σπουδὴν, ὅσην περ ἂν τῆς αὐτῶν χώρας πορθουμένης. σημείον c
- 87 δὲ τοῦ τάχους καὶ τῆς ἀμίλλης· τοὺς μὲν γὰρ ἡμετέροισι προγόνους φασὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πνυθέσθαι τε τὴν ἀπόβασιν τῶν βαρβάρων καὶ βοηθήσαντας ἐπὶ τοὺς ὄρους τῆς χώρας μάχῃ νικήσαντας τροπαιοὺς στήσαι τῶν πολεμίων, τοὺς δ' ἐν τρισὶν ἡμέραις καὶ τοσαύταις νυξὶ διακόσια καὶ χίλια στάδια διελθεῖν στρατοπέδῳ πορευομένους· οὕτω σφόδρ' ἠπεύχθησαν οἱ d μὲν μετασχεῖν τῶν κινδύνων, οἱ δὲ φθῆναι συμβα-
- 88 λόντες πρὶν ἐλθεῖν τοὺς βοηθήσαντας. (κε'.) Μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ὕστερον στρατείας, ἦν αὐτὸς Ξέρξης ἡγάγευ, ἐκλιπὼν μὲν τὰ βασίλεια, στρατηγὸς

- δὲ καταστῆναι τολμήσας, ἅπαντας δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας
 συναγείρας· περὶ οὗ τίς οὐχ ὑπερβολὰς προθυμηθεὶς
 89 εἰπεῖν ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων εἴρηκεν; ὅς εἰς τοσοῦ-
 τον ἦλθεν ὑπερηφανίας, ὥστε μικρὸν μὲν ἡγησάμενος
 ἔργον εἶναι τὴν Ἑλλάδα χειρώσασθαι, βουλευθεὶς δὲ
 τοιοῦτον μνημεῖον καταλιπεῖν, ὃ μὴ τῆς ἀνθρωπίνης
 φύσεώς ἐστιν, οὐ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν ἐξεῦρε καὶ
 συνηνάγκασεν, ὃ πάντες θρυλοῦσιν, ὥστε τῷ στρατο-
 πέδῳ πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἡπείρου, πεξεῦσαι δὲ διὰ
 τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ'
 90 Ἄθω διορύξας. πρὸς δὴ τὸν οὕτω μέγα φρονήσαντα
 καὶ τηλικαῦτα διαπραξάμενον καὶ τοσοῦτων δεσπότην
 γενόμενον ἀπήντων διελόμενοι τὸν κίνδυνον, Ἀκε-
 δαιμόνιοι μὲν εἰς Θερμοπύλας πρὸς τὸ πεζόν, χιλιούς
 αὐτῶν ἐπιλέξαντες καὶ τῶν συμμαχῶν ὀλίγους παρα-
 λαβόντες, ὡς ἐν τοῖς στενοῖς κωλύσαντες αὐτοὺς πε-
 ραιτέρῳ προελθεῖν, οἱ δ' ἡμέτεροι πατέρες ἐπ' Ἄρτε-
 μίσιον, ἐξήκοντα τριήρεις πληρώσαντες πρὸς ἅπαν τὰ
 91 τῶν πολεμίων ναυτικόν. ταῦτα δὲ ποιεῖν ἐτόλμων οὐχ
 οὕτω τῶν πολεμίων καταφρονοῦντες ὡς πρὸς ἀλλή-
 λους ἀγωνιῶντες, Ἀκεδαιμόνιοι μὲν ζηλοῦντες τὴν
 πόλιν τῆς Μαραθῶνι μάχης καὶ ζητοῦντες αὐτοὺς ἐξι-
 σῶσαι καὶ δεδιότες, μὴ δις ἐφεξῆς ἡ πόλις ἡμῶν αἰτία
 γένηται τοῖς Ἕλλησι τῆς σωτηρίας, οἱ δ' ἡμέτεροι μά-
 λιστα μὲν βουλόμενοι διαφυλάξαι τὴν παρούσαν δόξαν
 καὶ πᾶσι ποιῆσαι φανερόν, ὅτι καὶ τὸ πρότερον δι' ἄρε-
 τὴν ἄλλ' οὐ διὰ τύχην ἐνίκησαν, ἔπειτα καὶ προαγα-
 γέσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τὸ διαναναμαχεῖν, ἐπιδείξαν-
 τες αὐτοῖς ὁμοίως ἐν τοῖς ναυτικοῖς κινδύνοις ὥσπερ
 ἐν τοῖς πεζοῖς τὴν ἀρετὴν τοῦ πληθύνους περιγιγνομένην.
 92 (κς.) Ἰσας δὲ τὰς τόλμας παρασχόντες οὐχ ὁμοίαις
 ἐχρήσαντο ταῖς τύχαις, ἀλλ' οἱ μὲν διεφθάρησαν καὶ

- ταῖς ψυχαῖς νικῶντες τοῖς σώμασιν ἀπείπον, οὐ γάρ
 δὴ τοῦτο γε θέμις εἰπεῖν, ὥς ἡττήθησαν· οὐδεὶς γάρ d
 αὐτῶν φυγεῖν ἤξιώσαν· οἱ δ' ἡμέτεροι τὰς μὲν πρό-
 πλους ἐνίκησαν, ἐπειδὴ δ' ἤκουσαν τῆς παρόδου τοὺς
 πολεμίους κρατοῦντας, οἵκαδε καταπλεύσαντες (καὶ
 κατασκευάσαντες τὰ περὶ τὴν πόλιν) οὕτως ἐβουλεύ-
 σαντο περὶ τῶν λοιπῶν, ὥστε πολλῶν καὶ καλῶν αὐ-
 τοῖς προειργασμένων ἐν τοῖς τελευταίοις τῶν κινδύ-
 93 νων ἔτι πλέον διήνεγκαν. ἀθύμως γὰρ ἀπάντων τῶν
 συμμάχων διακειμένων, καὶ Πελοποννησίων μὲν δια-
 τειχιζόντων τὸν Ἰσθμὸν καὶ ζητούντων ἰδίαν αὐτοῖς e
 σωτηρίαν, τῶν δ' ἄλλων πόλεων ὑπὸ τοῖς βαρβάροις γε-
 γεννημένων καὶ συστρατευομένων ἐκείνοις, πλὴν εἴ τις
 διὰ μικρότητα παρημελήθη, προσπλευσῶν δὲ τριή-
 ρων διακοσίων καὶ χιλίων καὶ πεζῆς στρατιᾶς ἀναριθ-
 μήτου μελλούσης εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβάλλειν, οὐδε- 60
 μιᾶς σωτηρίας αὐτοῖς ὑποφαινομένης, ἀλλ' ἐρημοὶ
 συμμάχων γεγεννημένοι καὶ τῶν ἐλπίδων ἀπασῶν διη-
 94 μαρτηκότες, ἔξδυν αὐτοῖς μὴ μόνον τοὺς παρόντας
 κινδύνους διαφυγεῖν ἀλλὰ καὶ τιμὰς ἐξαιρέτους λα-
 βεῖν, ἃς αὐτοῖς ἐδίδου βασιλεὺς ἡγούμενος, εἰ τὸ τῆς
 πόλεως προσλάβοι ναυτικὸν, παραχρηῖμα καὶ Πελο-
 ποννήσου κρατήσῃ, οὐχ ὑπέμειναν τὰς παρ' ἐκείνου
 δωρεάς, οὐδ' ὀργισθέντες τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι προὔδο- b
 θησαν, ἀσμένως ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς τὰς πρὸς τοὺς βαρ-
 95 βάρους ὥρμησαν, ἀλλ' αὐτοὶ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας
 πολεμεῖν παρεσκευάζοντο, τοῖς δ' ἄλλοις τὴν δουλείαν
 αἰρουμένοις συγγνώμην εἶχον. ἡγοῦντο γὰρ ταῖς μὲν
 ταπειναῖς τῶν πόλεων προσήκειν ἐκ παντὸς τρόπου
 ζητεῖν τὴν σωτηρίαν, ταῖς δὲ προστάναι τῆς Ἑλλάδος
 ἀξιούσαις οὐχ οἷόν τ' εἶναι διαφεύγειν τοὺς κινδύνους, c
 ἀλλ' ὥσπερ τῶν ἀνδρῶν τοῖς καλοῖς καὶγαθοῖς αἰρετώ-

τερόν ἐστι καλῶς ἀποθανεῖν ἢ ζῆν αἰσχροῶς, οὕτω καὶ
 τῶν πόλεων ταῖς ὑπερεχούσαις λυσιτελεῖν ἐξ ἀνθρώ-
 πων ἀφανισθῆναι μᾶλλον ἢ δούλαις ὀφθῆναι γενομέ-
 96 ναις. δῆλον δ' ὅτι ταῦτα διανοήθησαν· ἐπεὶ γὰρ
 οὐχ οἳ τ' ἦσαν πρὸς ἀμφοτέρως ἅμα παρατάξασθαι
 τὰς δυνάμεις, παραλαβόντες ἅπαντα τὸν ὄχλον τὸν
 ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὴν ἐχομένην νῆσον ἐξέπλευσαν, ἔν' ἃ
 ἐν μέρει πρὸς ἑκατέραν κινδυνεύσωσιν. (κζ'.) Καίτοι
 πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρες ἀμείνους ἢ μᾶλλον φιλέλληνες
 ὄντες ἐπιδειχθεῖεν, οὔτινες ἐτλησαν ἐπιδεῖν ὥστε μὴ
 τοῖς λοιποῖς αἰτίοι γενέσθαι τῆς δουλείας, ἐρήμην μὲν
 τὴν πόλιν γενομένην, τὴν δὲ χώραν πορθουμένην,
 ἱερὰ δὲ συλῶμενα καὶ νεῶς ἐμπιπραμένους, ἅπαντα
 δὲ τὸν πόλεμον περὶ τὴν πατρίδα τὴν αὐτῶν γιγνόμε-
 97 νον; καὶ μὴν οὐδὲ ταῦτ' ἀπέχρησεν αὐτοῖς, ἀλλὰ πρὸς
 χιλίας καὶ διακοσίας τριήρεις μόνοι διανανυμαχεῖν ἐμέλ-
 λησαν. οὐ μὴν εἰάθησαν· καταισχυνθέντες γὰρ Πε-
 λοποννήσιοι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ νομίσαντες προ-
 διαφθαρέντων μὲν τῶν ἡμετέρων οὐδ' αὐτοὶ σωθήσε-
 σθαι, κατορθωσάντων δ' εἰς ἀτιμίαν τὰς αὐτῶν πόλεις
 καταστήσειν, ἠναγκάσθησαν μετασχεῖν τῶν κινδύνων. 81
 καὶ τοὺς μὲν θορύβους τοὺς ἐν τῷ πράγματι γενομέ-
 νους καὶ τὰς κραυγὰς καὶ τὰς παρακελεύσεις, ἃ κοινὰ
 πάντων ἐστὶ τῶν ναυμαχούντων, οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ
 98 λέγοντα διατρίβειν· ἃ δ' ἐστὶν ἰδία καὶ τῆς ἡγεμονίας
 ἄξια καὶ τοῖς προειρημένοις ὁμολογούμενα, ταῦτα δ'
 ἐμὸν ἔργον ἐστὶν εἰπεῖν. τοσοῦτον γὰρ ἢ πόλις ἡμῶν
 διέφερον, ὅτ' ἦν ἀνέγκαιος, ὥστ' ἀνάστατος γενομένη
 πλείους μὲν συνεβάλετο τριήρεις εἰς τὸν κίνδυνον τὸν
 ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἢ σύμπαντες οἱ ναυμαχήσαντες,
 οὐδεὶς δὲ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχει δυσμενῶς, ὅστις οὐκ
 ἂν ὁμολογήσειε διὰ μὲν τὴν ναυμαχίαν ἡμᾶς τῷ πο-

λέμῳ κρατῆσαι, ταύτης δὲ τὴν πόλιν αἰτίαν γενέσθαι.

- 99 (κη.) Καίτοι μελλούσης στρατείας ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐσεσθαι τίνας χρὴ τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν; οὐ τοὺς ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ μάλιστα εὐδοκμήσαντας, καὶ πολλάκις μὲν ἰδίᾳ προκινδυνεύσαντας, ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς τῶν ἀγῶνων ἀριστείων ἀξιωθέντας; οὐ τοὺς τὴν αὐτῶν ἐκλιπόντας ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας, καὶ τό τε παλαιὸν οἰκιστὰς τῶν πλείστων πόλεων γενομένους, καὶ πάλιν αὐτὰς ἐκ τῶν μεγίστων συμφορῶν διασώσαντας; πῶς δ' οὐκ ἂν δεινὰ πάθοιμεν, εἰ τῶν κακῶν πλείστον μέρος μετασχόντες ἐν ταῖς τιμαῖς ἔλαττον ἔχειν ἀξιωθεῖμεν καὶ τότε προταχθέντες ὑπὲρ ἀπάντων νῦν ἑτέροις ἀκολουθεῖν ἀναγκασθεῖμεν;

- 100 (κθ.) Μέχρι μὲν οὖν τούτων οἶδ' ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν πλείστων ἀγαθῶν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν αἰτίαν γεγενῆσθαι καὶ δικαίως ἂν αὐτῆς τὴν ἡγεμονίαν εἶναι, μετὰ δὲ ταῦτ' ἤδη τινὲς ἡμῶν κατηγοροῦσιν, ὥς ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρελάβομεν, πολλῶν κακῶν αἰτιοὶ τοῖς Ἕλλησι κατέστημεν, καὶ τὸν τε Μηλίων ἀνδραποδισμόν καὶ τὸν Σκίων ὄλεθρον ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἡμῖν προφέρουσιν.
- 101 ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι πρῶτον μὲν οὐδὲν εἶναι τοῦτο σημεῖον, ὥς κακῶς ἤρχομεν, εἰ τινας τῶν πολεμικῶν ἡμῖν σφόδρα φαίνονται κολασθέντες, ἀλλὰ πολὺν τόδε μῆζον τεκμήριον, ὥς καλῶς διοικοῦμεν τὰ τῶν συμμάχων, ὅτι τῶν πόλεων τῶν ὑφ' ἡμῖν οὐσῶν οὐ-
- 102 δεμία ταύταις ταῖς συμφοραῖς περιέπεσεν. ἔπειτ' εἰ μὲν ἄλλοι τινὲς τῶν αὐτῶν πραγμάτων πρῶτον ἐπεμελήθησαν, εἰκότως ἂν ἡμῖν ἐπιτιμῶνεν· εἰ δὲ μήτε τοῦτο γέρονε μῆθ' οἷόν τ' ἐστὶ τοσούτων πόλεων τὸ πλῆθος κρατεῖν, ἢν μὴ τις κολάζῃ τοὺς ἑξαμαρτάνοντας, πῶς οὐκ ἤδη δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς ἐπαινεῖν, οἵτινες

- ἐλαχίστοις χαλεπήναντες πλείστον χρόνον τὴν ἀρχὴν
 103 κατασχεῖν ἠδυνήθημεν; (λ'.) Οἶμαι δὲ πᾶσι δοκεῖν ἢ
 τούτους κρατίστους προστάτας γενήσεσθαι τῶν Ἑλλή-
 νων, ἐφ' ὧν οἱ πειθαρχήσαντες ἄριστα τύγχανουσι
 πράξαντες. ἐπὶ τοίνυν τῆς ἡμετέρας ἡγεμονίας εὐρή-
 σομεν καὶ τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους πρὸς εὐδαιμονίαν
 πλείστον ἐπιδύοντας καὶ τὰς πόλεις μεγίστας γενομέ-
 104 νας. οὐ γὰρ ἐφθονοῦμεν ταῖς ἀύξανομέναις αὐτῶν,
 οὐδὲ ταραχὰς ἐνεποιοῦμεν πολιτείας ἐναντίας παρα-
 καθιστάντες, ἵν' ἀλλήλοις μὲν στασιάζοιεν, ἡμᾶς δ' ὁ
 ἀμφοτέροι θεραπεύοιεν, ἀλλὰ τὴν τῶν συμμαχῶν ὁμό-
 νοιαν κοινὴν ὠφέλειαν νομίζοντες τοῖς αὐτοῖς νόμοις
 ἀπάσας τὰς πόλεις διωκοῦμεν, συμμαχικῶς ἀλλ' οὐ
 δεσποτικῶς βουλευόμενοι περὶ αὐτῶν, ὅλων μὲν τῶν
 πραγμάτων ἐπισταταῶντες, ἰδίᾳ δ' ἐκάστους ἐλευθέ-
 105 ρους ἑῶντες εἶναι, καὶ τῷ μὲν πλῆθει βοηθοῦντες,
 ταῖς δὲ δυναστεύαις πολεμοῦντες, δεινὸν ἡγούμενοι
 τοὺς πολλοὺς ὑπὸ τοῖς ὀλίγοις εἶναι, καὶ τοὺς ταῖς οὐ-
 σίαις ἐνδεεστεροὺς, τὰ δ' ἄλλα μηδὲν χείρους ὄντας, δ
 ἀπελάνεσθαι τῶν ἀρχῶν, ἔτι δὲ κοινῆς τῆς πατρίδος
 οὔσης τοὺς μὲν τυραννεῖν, τοὺς δὲ μετοικεῖν, καὶ φύ-
 σει πολίτας ὄντας νόμῳ τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι.
 106 τοιαῦτ' ἔχοντες ταῖς ὀλιγαρχίαις ἐπιτιμᾶν καὶ πλείω
 τούτων τὴν αὐτὴν πολιτείαν ἤνπερ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς
 καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις κατεστήσαμεν, ἣν οὐκ οἶδ' ὅ τι
 δεῖ διὰ μακροτέρων ἐπαινεῖν, ἄλλως τε καὶ συντόμως
 ἔχοντα δηλῶσαι περὶ αὐτῆς. μετὰ γὰρ ταύτης οἰκοῦν-
 τες ἐβδομήκοντ' ἔτη διετέλεσαν ἄπειροι μὲν τυραννί-
 δων, ἐλευθεροὶ δὲ πρὸς τοὺς βαρβάρους, ἀστασίαστοι
 δὲ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς, εἰρήνην δ' ἄγοντες πρὸς πάν-
 107 τας ἀνθρώπους. (λα'.) Ὅτι οὖν προσήκει τοὺς εὐ 63
 φρονοῦντας μεγάλῃν χάριν ἔχειν πολὺ μᾶλλον ἢ τὰς

- κληρουχίας ἡμῖν ὀνειδίξιν, ὥς ἡμεῖς εἰς τὰς ἐρημου-
 μένας τῶν πόλεων φυλακῆς ἕνεκα τῶν χωρίων ἀλλ'
 οὐ διὰ πλεονεξίαν ἐξεπέμπομεν. σημεῖον δὲ τούτων·
 ἔχοντες γὰρ χώραν μὲν ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν
 ἐλαχίστην, ἀρχὴν δὲ μεγίστην, καὶ κεκτημένοι τριή-
 108 ρεις διπλασίας μὲν ἢ σύμπαντες, δυναμένους δὲ πρὸς
 δις τοσαύτας κινδυνεύειν, ὑποκειμένης τῆς Εὐβοίας ἔ
 ὑπὸ τὴν Ἀττικὴν, ἣ καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν τῆς θαλάτ-
 τος εὐφυῶς εἶχε καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἀπασῶν τῶν νῆ-
 σων διέφερε, κρατοῦντες αὐτῆς μᾶλλον ἢ τῆς ἡμετέρας
 αὐτῶν, καὶ πρὸς τούτοις εἰδότες καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ
 τῶν βαρβάρων τούτους μάλιστα εὐδοκιμοῦντας, ὅσοι
 τοὺς ὁμόρους ἀναστάτους ποιήσαντες ἄφθονον καὶ
 ῥάθυμον αὐτοῖς κατεστήσαντο τὸν βίον, ὅμως οὐδὲν
 τούτων ἡμᾶς ἐπῆρε περὶ τοὺς ἔχοντας τὴν νῆσον ἑξα-
 109 μαρτεῖν, ἀλλὰ μόνοι δὴ τῶν μεγάλῃν δύναμιν λαβόν-
 των περιείδομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπορωτέρας ζῶντας τῶν
 δουλεύειν αἰτίαν ἔχόντων. καίτοι βουλόμενοι πλεο-
 νεκτεῖν οὐκ ἂν δὴ πού τῆς μὲν Σκιωναίων γῆς ἐπε-
 θυμήσαμεν, ἣν Πλαταιέων τοῖς ὥς ἡμᾶς καταφυγοῦσι
 φαινόμεθα παραδόντες, τοσαύτην δὲ χώραν παρελί-
 πομεν, ἢ πάντα ἂν ἡμᾶς εὐπορωτέρους ἐποίησεν. d
 110 (λβ'.) Τοιούτων τοίνυν ἡμῶν γεγενημένων καὶ
 τοσαύτην πίστιν δεδωκότων ὑπὲρ τοῦ μὴ τῶν ἄλλο-
 τρίων ἐπιθυμεῖν τολμῶσι κατηγορεῖν οἱ τῶν δεκαρχῶν
 κοινωνήσαντες καὶ τὰς αὐτῶν πατρίδας διαλυμηνύ-
 μενοι, καὶ μικρὰς μὲν ποιήσαντες δοκεῖν εἶναι τὰς τῶν
 προγεγενημένων ἀδικίας, οὐδεμίαν δὲ λιπόντες ὑπερ-
 βολὴν τοῖς αὐθις βουλομένοις γενέσθαι πονηροῖς,
 ἀλλὰ φάσκοντες μὲν λακωνίζειν, τάναντία δ' ἐκείνοις u
 ἐπιτηδεύοντες, καὶ τὰς μὲν Μηλίων ὀδυρόμενοι συμ-
 φοράς, περὶ δὲ τοὺς αὐτῶν πολίτας ἀνήκεστα τολμή-

- 111 *σαντες ἐξαμαρτεῖν. ποῖον γὰρ αὐτοὺς ἀδίκημα διέφρη-
γεν; ἢ τί τῶν αἰσχυρῶν ἢ δεινῶν οὐ διεξῆλθον; οἱ τοὺς 64
μὲν ἀνομιωτάτους πιστοτάτους ἐνόμιζον, τοὺς δὲ προ-
δύτας ὥσπερ εὐεργέτας ἐθεράπευον, ἡρῶντο δὲ τῶν
Ελλώτων ἐν δουλεύειν ὥστ' εἰς τὰς αὐτῶν πατρίδας
ὑβρίζειν, μᾶλλον δ' ἐτίμων τοὺς ἀντόχειρας καὶ φο-*
- 112 *νέας τῶν πολιτῶν ἢ τοὺς γονέας τοὺς αὐτῶν, εἰς
τοῦτο δ' ὁμότητος ἅπαντας ἡμᾶς κατέστησαν, ὥστε
πρὸ τοῦ μὲν διὰ τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν καὶ ταῖς
μικραῖς ἀτυχλαῖς πολλοὺς ἑκαστον ἡμῶν ἔχειν τοὺς
συμπενθήσοντας, ἐπὶ δὲ τῆς τούτων ἀρχῆς διὰ τὸ πλη- 1
θος τῶν οἰκείων κακῶν ἐπανσάμεθ' ἀλλήλους ἐλεοῦν-
τες· οὐδενὶ γὰρ τοσαύτην σχολὴν παρέλιπον ὥσθ'*
- 113 *ἐτέρῳ συναχθεσθῆναι. τίνος γὰρ οὐκ ἐφίκοντο; ἢ τίς
οὕτω πόρρω τῶν πολιτικῶν ἢν πραγμάτων, ὅστις οὐκ
ἐγγὺς ἦναγκάσθη γενέσθαι τῶν συμφορῶν, εἰς ἃς αἰ-
τοιαῦται φύσεις ἡμᾶς κατέστησαν; εἴτ' οὐκ αἰσχύνο-
ται τὰς αὐτῶν πόλεις οὕτως ἀνόμως διαθέντες καὶ τῆς c
ἡμετέρας ἀδίκως κατηγοροῦντες, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἄλ-
λοις καὶ περὶ τῶν δικῶν καὶ τῶν γραφῶν τῶν ποτε
παρ' ἡμῖν γενομένων λέγειν τολμῶσιν, αὐτοὶ πλείους
ἐν τρισὶ μῆσιν ἀκρίτους ἀποκτείναντες ὧν ἡ πόλις ἐπὶ*
- 114 *τῆς ἀρχῆς ἀπάσης ἔκρινεν. φυγὰς δὲ καὶ στάσεις καὶ
νόμων συγχύσεις καὶ πολιτειῶν μεταβολὰς, ἐτι δὲ παί-
δων ὕβρεις καὶ γυναικῶν αἰσχύνας καὶ χρημάτων ἄρ- d
παγὰς τίς ἂν δύναίτο διεξελθεῖν; πλὴν τοσοῦτον εἶ-
πεῖν ἔχω καθ' ἀπάντων, ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῶν δεινὰ
βαδύως ἂν τις ἐν ψηφίσματι διέλυσσε, τὰς δὲ σφαγὰς
καὶ τὰς ἀνομίας τὰς ἐπὶ τούτων γενομένας οὐδεὶς ἂν
λάσασθαι δύναίτο.*
- 115 (λγ'.) *Καὶ μὴν οὐδὲ τὴν παροῦσαν εἰρήνην, οὐδὲ
τὴν αὐτονομίαν τὴν ἐν ταῖς πολιτείαις μὲν αὖκ ἐνοῦ-*

- σαν, ἐν δὲ ταῖς συνθήκαις ἀναγεγραμμένην, ἄξιον ὀ
 ἐλέσθαι μᾶλλον ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἡμετέραν. τίς γὰρ
 ἂν τοιαύτης καταστάσεως ἐπιθυμήσειεν, ἐν ᾗ κατα-
 ποντισταὶ μὲν τὴν θάλατταν κατέχουσι, πελτασταὶ δὲ
 116 τὰς πόλεις καταλαμβάνουσιν, ἀντὶ δὲ τοῦ πρὸς ἐτέ-
 ρους περὶ τῆς χώρας πολεμεῖν ἐντὸς τείχους οἱ πολί-
 ται πρὸς ἀλλήλους μάχονται, πλείους δὲ πόλεις αἰχμᾶ- 65
 λωτοὶ γεγόνασιν ἢ πρὶν τὴν εἰρήνην ἡμᾶς ποιήσασθαι,
 διὰ δὲ τὴν πυκνότητα τῶν μεταβολῶν ἀθυμοτέρως
 διάγουσιν οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες τῶν ταῖς φυγαῖς
 ἐξημιωμένων· οἱ μὲν γὰρ τὸ μέλλον δεδίασιν, οἱ δ'
 117 αἰετὶ κατιέναι προσδοκῶσιν. τοσοῦτον δ' ἀπέχουσι τῆς
 ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας, ὥσθ' αἱ μὲν ὑπὸ τυ-
 ράννοισι εἶσι, τὰς δ' ἄρμωσται κατέχουσιν, βνῖαι δ'
 ἀνάστατοι γεγόνασιν, τῶν δ' οἱ βάρβαροι δεσπόται b
 καθεστήκασιν· οὗς ἡμεῖς διαβῆναι τολμήσαντας εἰς
 τὴν Εὐρώπην καὶ μεῖζον ἢ προσῆκεν αὐτοῖς φρονή-
 118 σαντας οὕτω διέθεμεν ὥστε μὴ μόνον παύσασθαι
 στρατείας ἐφ' ἡμᾶς ποιουμένους ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτῶν
 χώραν ἀνέχεσθαι πορθουμένην, καὶ διακοσίαις καὶ
 χιλίαις ναυσὶ περιπλέοντας εἰς τοσαύτην ταπεινότητα
 κατεστήσαμεν ὥστε μακρὸν πλοῖον ἐπὶ τάδε Φασήλι-
 δος μὴ καθέλκειν ἀλλ' ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τοὺς και- c
 ροὺς περιμένειν ἀλλὰ μὴ τῇ παρούσῃ δυνάμει πιστεύ-
 119 ειν. καὶ ταῦθ' ὅτι διὰ τὴν τῶν προγόνων τῶν ἡμετέ-
 ρων ἀρετὴν οὕτως εἶχεν, αἱ τῆς πόλεως συμφοραὶ
 σαφῶς ἐπέδειξαν· ἅμα γὰρ ἡμεῖς τε τῆς ἀρχῆς ἀπε-
 στεροῦμεθα καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἀρχὴ τῶν κακῶν ἐγέννε-
 το. μετὰ γὰρ τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ γενομένην ἀτυχίαν
 ἐτέρων ἡγεμόνων καταστάντων ἐνίκησαν μὲν οἱ βάρ-
 βαροι ναυμαχοῦντες, ἤρξαν δὲ τῆς θαλάττης, κατ- d
 ἔσχον δὲ τὰς πλείστας τῶν νήσων, ἀπέβησαν δ' εἰς

- τὴν Λακωνικὴν, Κύθηρα δὲ κατὰ κράτος εἶλον, ἅπασαν
 δὲ τὴν Πελοπόννησον κακῶς ποιοῦντες περιέπλευ-
 120 σαν. (λδ'.) Μάλιστα δ' ἂν τις συνίδοι τὸ μέγεθος τῆς
 μεταβολῆς, εἰ παραναγνοίῃ τὰς συνθήκας τὰς τ' ἐφ'
 ἡμῶν γενομένας καὶ τὰς νῦν ἀναγεγραμμένας. τότε
 μὲν γὰρ ἡμεῖς φανησόμεθα τὴν ἀρχὴν τὴν βασιλέως
 ὁρίζοντες καὶ τῶν φόρων ἐνίους τάττοντες καὶ κωλύ-
 οντες αὐτὸν τῇ θαλάττῃ χρῆσθαι· νῦν δ' ἐκεῖνός ἐστιν
 ὁ διοικῶν τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ προστάτων, ἃ χρὴ
 ποιεῖν ἐκάστους, καὶ μόνον οὐκ ἐπιστάθμους ἐν ταῖς
 121 πόλεσι καθιστάς. πλὴν γὰρ τούτου τί τῶν ἄλλων ὑπό-
 λοιπόν ἐστιν; οὐ καὶ τοῦ πολέμου κύριος ἐγένετο καὶ 66
 τὴν εἰρήνην ἐπρυτάνευσε καὶ τῶν παρόντων πραγμά-
 των ἐπιστάτης καθέστηκεν; οὐχ ὥς ἐκείνον πλέομεν
 ὥσπερ πρὸς δεσπότην ἀλλήλων κατηγορήσονται; οὐ
 βασιλέα τὸν μέγαν αὐτὸν προσαγορεύομεν ὥσπερ
 αἰχμάλωτοι γενομένοι; οὐκ ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πρὸς
 ἀλλήλους ἐν ἐκείνῳ τὰς ἐλπίδας ἔχομεν τῆς σωτηρίας,
 ὅς ἀμφοτέρους ἡμᾶς ἡδέως ἂν ἀπολέσειεν;
 122 — Ὡν ἄξιον ἐνθυμηθέντας ἀνανακτῆσαι μὲν ἐπὶ b
 τοῖς παροῦσι, ποθέσαι δὲ τὴν ἡγεμονίαν τὴν ἡμετέ-
 ραν, μέμφασθαι δὲ Λακεδαιμονίοις, ὅτι τὴν μὲν ἀρ-
 χὴν εἰς τὸν πόλεμον κατέστησαν ὥς ἐλευθερώσονται
 τοὺς Ἕλληνας, ἐπὶ δὲ τελευτῆς οὕτω πολλοὺς αὐ-
 τῶν ἐκδότους ἐποίησαν, καὶ τῆς μὲν ἡμετέρας πόλεως
 τοὺς Ἴωνας ἀπέστησαν, ἐξ ἧς ἀπώκησαν καὶ δι' ἣν
 πολλάκις ἐσώθησαν, τοῖς δὲ βαρβάροις αὐτοὺς ἐξέδο-
 σαν, ὧν ἀκόντων τὴν χώραν ἔχουσι καὶ πρὸς οὓς οὐδὲ
 123 πάποτε' ἐπαύσαντο πολεμοῦντες. καὶ τότε μὲν ἡγα-
 νάκουν, ὅθ' ἡμεῖς νομίμως ἐπάρχειν τινῶν ἡξιοῦ-
 μεν· νῦν δ' εἰς τοιαύτην δουλείαν καθεστῶτων οὐ-
 δὲν φροντίζουσιν αὐτῶν, οἷς οὐκ ἐξαρκεῖ δασμολογεῖ-

- σθαι καὶ τὰς ἀκροπόλεις ὁρᾶν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατ-
 εχομένας, ἀλλὰ πρὸς ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς καὶ τοῖς
 σώμασι δεινότερα πάσχουσι τῶν παρ' ἡμῖν ἀργυρω-
 νήτων· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν οὕτως αἰκίζεται τοὺς οἰκέτας d
 124 ὥς ἐκεῖνοι τοὺς ἐλευθέρους κολάζουσιν. μέγιστον δὲ
 τῶν κακῶν, ὅταν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς δουλείας ἀναγκά-
 ζονται συστρατεύεσθαι, καὶ πολεμεῖν τοῖς ἐλευθέροις
 ἀξιούσιν εἶναι, καὶ τοιούτους κινδύνους ὑπομένειν, ἐν
 οἷς ἡττηθέντες μὲν παραχρῆμα διαφθαρήσονται, κατ-
 ορθώσαντες δὲ μᾶλλον εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον δου-
 125 λεύσουσιν. (λέ.) Ὡς τίνας ἄλλους αἰτίους χρὴ νομί-
 ζειν ἢ Λακεδαιμονίους, οἱ τοσαύτην ἰσχὺν ἔχοντες e
 περιορῶσι τοὺς μὲν αὐτῶν συμμάχους γενομένους οὐ-
 τω δεινὰ πάσχοντας, τὸν δὲ βάρβαρον τῇ τῶν Ἑλλή-
 νων ἡώμῃ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ κατασκευαζόμενον;
 καὶ πρότερον μὲν τοὺς μὲν τυράννους ἐξέβαλλον, τῷ
 δὲ πλήθει τὰς βοηθείας ἐποιοῦντο, νῦν δὲ τοσοῦτον 67
 μεταβεβλήκασιν, ὥστε ταῖς μὲν πολιτείαις πολέμοις,
 126 τὰς δὲ μοναρχίας συγκαθιστάσιν. τὴν μὲν γε Μαντι-
 νείων πόλιν εἰρήνης ἥδη γεγεννημένης ἀνάστατον ἐποί-
 ησαν, καὶ τὴν Θηβαίων Καδμεΐαν κατέλαβον, καὶ νῦν
 Ὀλυνθίους καὶ Φλειασίους πολιορκοῦσιν, Ἀμύντα δὲ
 τῷ Μακεδόνων βασιλεῖ καὶ Διονυσίῳ τῷ Σικελίας τυ-
 ράννῳ καὶ τῷ βαρβάρῳ τῷ τῆς Ἀσίας κρατοῦντι συμ- b
 127 πράττουσιν, ὅπως ὥς μεγίστην ἀρχὴν ἔξουσιν. καίτοι
 πῶς οὐκ ἄτοπον τοὺς προεσιτώτας τῶν Ἑλλήνων ἵνα
 μὲν ἄνδρα τοσοῦτων ἀνθρώπων καθιστάναι δεισπό-
 την, ὧν οὐδὲ τὸν ἀριθμὸν ἐξευρεῖν ἡάδιόν ἐστι, τὰς
 δὲ μεγίστας τῶν πόλεων μηδ' αὐτὰς αὐτῶν εἶναι εἶναι
 κυρίας, ἀλλ' ἀναγκάζειν δουλεύειν ἢ ταῖς μεγίσταις
 128 συμφοραῖς περιβάλλειν; ὃ δὲ πάντων δεινότατον, ὅταν
 τις ἴδῃ τοὺς τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν ἀξιούντας ἐπὶ μὲν e

τοὺς Ἕλληνας καθ' ἐκάστην τὴν ἡμέραν στρατευομένους, πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον συμμαχίαν πεποιημένους.

- 129 (λς.) Καὶ μηδεὶς ὑπολάβῃ με δυσκόλως ἔχειν, ὅτι τραχύτερου τούτων ἐμνήσθην, προσιπὼν, ὥς περὶ διαλλαγῶν ποιήσομαι τοὺς λόγους· οὐ γὰρ ἵνα πρὸς τοὺς ἄλλους διαβάλω τὴν πόλιν τὴν Λακεδαιμονίων οὕτως εἴρηκα περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἵν' αὐτοὺς ἐκείνους παύσω, καθ' ὅσον ὁ λόγος δύναται, τοιαύτην ἔχοντας
- 130 τὴν γνώμην. ἔστι δ' οὐχ οἷόν τ' ἀποτρέπειν τῶν ἁμαρτημάτων, οὐδ' ἑτέρων πημάτων πείθειν ἐπιθυμεῖν, ἢν μὴ τις ἐξρωμένως ἐπιτιμήσῃ τοῖς παροῦσιν· χρηρὲς δὲ κατηγορεῖν μὲν ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπὶ βλάβῃ λοιδοροῦντας, νοουθετεῖν δὲ τοὺς ἐπ' ὠφελείᾳ τοιαῦτα λέγοντας. τὸν γὰρ αὐτὸν λόγον οὐχ ὁμοίως ὑπολαμβάνειν δεῖ,
- 131 μὴ μετὰ τῆς αὐτῆς διανοίας λεγόμενον. ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἔχομεν ἐν τοῖς ἐπιτιμαῖν, ὅτι τῇ μὲν αὐτῶν πόλει τοὺς ὁμόρους ἐλωτεύειν ἀναγκάζουσι, τῷ δὲ κοινῷ τῷ τῶν οὐ συμμάχων οὐδὲν τοιοῦτον κατασκευάζουσιν, ἐξὸν αὐτοῖς τὰ πρὸς ἡμᾶς διαλυσάμενοις ἅπαντας τοὺς βαρ-
- 132 βάρους περιόικους ὅλης τῆς Ἑλλάδος καταστήσαι. καίτοι χρηρὲς τοὺς φύσει καὶ μὴ διὰ τύχην μέγα φρονούντας τοιοῦτοις ἔργοις ἐπιχειρεῖν πολὺ μᾶλλον ἢ τοὺς νησιώτας δασμολογεῖν, οὓς ἄξιόν ἐστιν ἐλεεῖν, ὁρῶντας τούτους μὲν διὰ σπανιότητα τῆς γῆς ὄρη γεωργεῖν ἀναγκαζομένους, τοὺς δ' ἡπειρώτας δι' ἀφθονίαν τῆς χώρας τὴν μὲν πλείστην αὐτῆς ἀργὴν περιορῶντας, ἐξ ἧς δὲ καρποῦνται τοσοῦτον πλοῦτον κεκτημένους.
- 133 (λς.) Ἠγοῦμαι δ' εἰ τινες ἄλλοθεν ἐπελθόντες θεαταὶ γένοιτο τῶν παρόντων πραγμάτων, πολλὴν ἂν αὐτοὺς καταγινῶναι μανίαν ἀμφοτέρων ἡμῶν, οἵτινες ἢ οὕτω περὶ μικρῶν κινδυνεύομεν, ἐξὸν ἄδελῶς πολλὰ

- κεκτῆσθαι, καὶ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν χώραν διαφθαί-
 134 ρομεν, ἀμελήσαντες τὴν Ἀσίαν καρποῦσθαι. καὶ τῷ
 μὲν οὐδὲν προὔργιαίτερόν ἐστιν ἢ σκοπεῖν, ἐξ ὧν μη-
 δέποτε πανσόμιστα πρὸς ἀλλήλους πολεμοῦντες· ἡμεῖς
 δὲ τοσούτου δέομεν συγκρούειν τι τῶν ἐκείνου πραγ-
 μάτων ἢ ποιεῖν στασιάζειν, ὥστε καὶ τὰς διὰ τύχην
 αὐτῷ γεγενημένας ταραχὰς συνδιαλύειν ἐπιχειροῦμεν, ο
 οἵτινες καὶ τοῖν στρατοπέδοις τοῖν περὶ Κύπρον ἔωμεν
 αὐτὸν τῷ μὲν χρῆσθαι, τὸ δὲ πολιορκεῖν, ἀμφοτέροις
 135 αὐτοῖς τῆς Ἑλλάδος ὄντοι. οἳ τε γὰρ ἀφιστῶτες πρὸς
 ἡμᾶς τ' οἰκείως ἔχουσι καὶ Λακεδαιμονίοις σφᾶς αὐ-
 τοὺς ἐνδιδοάσιν, τῶν τε μετὰ Τειριβάζου στρατενο-
 μένων καὶ τοῦ πεζοῦ τὸ χρησιμώτατον ἐκ τῶνδε τῶν
 τόπων ἡθροίσαι, καὶ τοῦ ναυτικοῦ τὸ πλεῖστον ἀπ'
 Ἰωνίας συμπέπλευκεν, οἳ πολὺν ἂν ἥδιον κοινῇ τὴν δ
 Ἀσίαν ἐπόρθουν ἢ πρὸς ἀλλήλους ἕνεκα μικρῶν ἐκιν-
 136 δύνεον. ὧν ἡμεῖς οὐδεμίαν ποιοῦμεθα πρόνοιαν,
 ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν Κυκλάδων νήσων ἀμφισβητοῦμεν,
 τοσαύτας δὲ τὸ πλῆθος πόλεις καὶ τηλικαύτας τὸ μέ-
 γεθος δυνάμεις οὕτως εἰκῇ τῷ βαρβάρῳ παραδεδώ-
 καμεν. τοιγαροῦν τὰ μὲν ἔχει, τὰ δὲ μέλλει, τοῖς δ'
 ἐπιβουλεύει, δικαίως ἀπάντων ἡμῶν καταπεφρονη-
 137 κώς. διαπέπρακται γὰρ, ὃ τῶν ἐκείνου προγόνων οὐ-
 δεὶς πώποτε· τὴν τε γὰρ Ἀσίαν διωμολόγηται καὶ παρ'
 ἡμῶν καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων βασιλέως εἶναι, τὰς τε
 πόλεις τὰς Ἑλληνίδας οὕτω κυρίως παρείληφεν ὥστε
 τὰς μὲν αὐτῶν κατασκάπτειν, ἐν δὲ ταῖς ἀκροπόλεις
 ἐντειχίζειν. καὶ ταῦτα πάντα γέγονε διὰ τὴν ἡμετέραν
 ἄνοιαν ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν.
 138 (λη'.) Καίτοι τινὲς θαυμάζουσι τὸ μέγεθος τῶν 69
 βασιλέως πραγμάτων καὶ φασὶν αὐτὸν εἶναι δυσπολῆ-
 μητον, διεξιόντες, ὡς πολλὰς τὰς μεταβολὰς τοῖς Ἑλ-

- λησι πεποίηκεν. ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν τοὺς ταῦτα λέγοντας οὐκ ἀποτρέπειν ἀλλ' ἐπισπεύδειν τὴν στρατείαν· εἰ γὰρ ἡμῶν ὁμονοησάντων αὐτὸς ἐν ταραχαῖς ὢν χαλεπὸς ἔσται προσπολεμεῖν, ἢ πού σφόδρα χρηρὸς δεδιέναι τὸν καιρὸν ἐκείνον, ὅταν τὰ μὲν τῶν βαρβάρων καταστῇ καὶ διὰ μιᾶς γένηται γνώμης, ἡμεῖς δὲ ὅς ἂν
 139 πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ νῦν πολεμικῶς ἔχωμεν. οὐ μὴν οὐδ' εἰ συναγορεύουσι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις, οὐδ' ὥς ὀρθῶς περὶ τῆς ἐκείνου δυνάμεως γιγνώσκουσιν. εἰ μὲν γὰρ ἀπέφαινον αὐτὸν ἅμα τοῖν πολέοιν ἐμποτέρου προτέρου ποτε περιγεγενημένον, εἰκότως ἂν ἡμᾶς καὶ νῦν ἐκφοβεῖν ἐπεχείρουν· εἰ δὲ τοῦτο μὲν μὴ γέγονεν, ἀντιπάλων δ' αὐτῶν ἡμῶν καὶ Λακεδαιμονίων προσθήμενος τοῖς ἐτέροις ἐπικυδέστερα τὰ πράγματα ἐ
 140 θάλατταν κρείττους ἦσαν. (λθ'.) Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐκ τούτων δίκαιόν ἐστι σκοπεῖν τὴν βασιλείας δύναμιν, ἐξ ὧν μεθ' ἐκατέρων γέγονεν, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτὸς ὑπὲρ αὐτοῦ πεπολέμηκεν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποστάσης Αἰγύπτου τί διαπέπρακται πρὸς τοὺς ἔχοντας αὐτήν; οὐκ ἐκεῖνος μὲν ἐπὶ τὸν πόλεμον τοῦτον κατέπεμψε τοὺς εὐδοκιμωτάτους Περσῶν, Ἀβροκόμαν καὶ Τιθραύστην καὶ Φαρνάβαζον, οὗτοι δὲ τρεῖς ἔτη μέιναντες καὶ πλείω κακὰ παθόντες ἢ ποιήσαντες, τελευτῶντες οὕτως αἰσχροῦς ἀπηλλάγησαν ὥστε τοὺς ἀφεστῶτας μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾶν ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ὁμό
 141 ρων ζητεῖν ἐπάρχειν; μετὰ δὲ ταῦτ' ἐπ' Εὐαγόραν στρατεύσας, ὃς ἄρχει μὲν μιᾶς πόλεως, ἐν δὲ ταῖς

- συνθήκαις ἑκδοτός ἐστίν, οἰκῶν δὲ νῆσον κατὰ μὲν
 θάλατταν προδεδυστύχηκεν, ὑπὲρ δὲ τῆς χώρας τρις-
 χιλίους ἔχει μόνον πελταστάς, ἀλλ' ὅμως οὕτω ταπει- 70
 νῆς δυνάμεως οὐ δύναται περιγενέσθαι βασιλεὺς πο-
 λεμῶν, ἀλλ' ἤδη μὲν ἔξ ἔτη διατέτριφεν, εἰ δὲ δεῖ τὰ
 μέλλοντα τοῖς γεγεννημένοις τεκμαίρεσθαι, πολὺ πλεί-
 ων ἐλπίς ἐστίν ἕτερον ἀποστήναι πρὶν ἐκείνου ἐκπο-
 λιορκηθῆναι· τοιαῦται βραδυτῆτες ἐν ταῖς πράξεσι
 142 ταῖς βασιλέως ἐνεῖσιν. ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τῷ περὶ Ῥό-
 δον ἔχων μὲν τοὺς Λακεδαιμονίων συμμάχους εὖνους
 διὰ τὴν χαλεπότητα τῶν πολιτειῶν, χρώμενος δὲ ταῖς b
 ὑπηρεσίαις ταῖς παρ' ἡμῶν, στρατηγοῦντος δ' αὐτῷ
 Κύνωνος, ὅς ἦν ἐπιμελέστατος μὲν τῶν στρατηγῶν,
 πιστότατος δὲ τοῖς Ἑλλησιν, ἐμπειρότατος δὲ τῶν πρὸς
 τὸν πόλεμον [κινδύνων], τοιοῦτον λαβὼν συναγωνι-
 στήν τρία μὲν ἔτη περιεῖδε τὸ ναυτικὸν τὸ προκινδύ-
 νεῦον ὑπὲρ τῆς Ἀσίας ὑπὸ τριήρων ἑκατὸν μόνων πο-
 λιορκούμενον, πεντεκαίδεκα δὲ μηνῶν τοὺς στρατιώ-
 τας τὸν μισθὸν ἀπεστέρησεν, ὥστε τὸ μὲν ἐπ' ἐκείνῳ c
 πολλάκις ἂν διελύθησαν, διὰ δὲ τὸν ἐφεστώτα [κίνδυ-
 νον] καὶ τὴν συμμαχίαν τὴν περὶ Κόρινθον συστάσαν
 143 μόλις ναυμαχοῦντες ἐνίκησαν. καὶ ταῦτ' ἐστὶ τὰ βασι-
 λικώτατα καὶ σεμνότατα τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων,
 καὶ περὶ ὧν οὐδέποτε παύονται λέγοντας οἱ βουλόμε-
 νοι τὰ τῶν βαρβάρων μεγάλα ποιεῖν. (μ'.) Ὡστ' οὐ-
 δεῖς ἂν ἔχοι τοῦτ' εἰπεῖν, ὥς οὐ δικαίως χροῶμαι τοῖς
 παραδείγμασιν, οὐδ' ὥς ἐπὶ μικροῖς διατρίβω τὰς με-
 144 ρίστας τῶν πράξεων παραλείπων· φεύγων γὰρ ταυ- d
 τὴν τὴν αἰτίαν τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων διῆλθον, οὐκ
 ἀμνημονῶν οὐδ' ἐκείνων, ὅτι Λερκυλίδας μὲν χιλίους
 ἔχων ὀπλίτας τῆς Αἰολίδος ἐπῆρχε, Ἀράκων δ' Ἀταρ-
 νέα καταλαβὼν καὶ τρισχιλίους πελταστάς συλλέξας τὸ

- Μύσιον πεδίον ἀνάστατον ἐποίησε, Θίβρων δ' ὀλίγω
 πλείους τούτων διαβιάσας τὴν Λυδίαν ἄπασαν ἐπόρ-
 θήσιν, Ἀγησίλαος δὲ τῷ Κυρείῳ στρατεύματι χρώ-
 μενος μικροῦ δεῖν τῆς ἐντὸς Ἄλυος χώρας ἐκράτησεν. e
- 145 καὶ μὴν οὐδὲ τὴν στρατιὰν τὴν μετὰ τοῦ βασιλέως πε-
 ριπολοῦσαν, οὐδὲ τὴν Περσῶν ἀνδρίαν ἄξιον φοβη-
 θῆναι· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι φανερωῶς ἐπεδείχθησαν ὑπὸ
 τῶν Κύρῳ συναναβάντων οὐδὲν βελτίους ὄντες τῶν
 ἐπὶ θαλάττῃ. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας μάχας ὅσας ἠττήθη- 71
 σαν ἐὼ, καὶ τίθῃμι στασιάξειν αὐτοὺς καὶ μὴ βού-
 λεσθαι προθύμως πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν βασιλέως
- 146 διακινδυνεύειν. ἀλλ' ἐπειδὴ Κύρου τελευτήσαντος
 συνῆλθον ἅπαντες οἱ τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντες, ἐν τοῦ-
 τοις τοῖς καιροῖς οὕτως αἰσχροῶς ἐπολέμησαν ὥστε μη-
 δένα λόγον ὑπολιπεῖν τοῖς εἰθισμένοις τὴν Περσῶν
 ἀνδρίαν ἐπαινεῖν. λαβόντες γὰρ ἔξαισχίλους τῶν b
 Ἑλλήνων οὐκ ἀριστύνδην ἐπειλεγμένους, ἀλλ' οἱ διὰ
 φανυλότητας ἐν ταῖς αὐτῶν οὐχοῖοι τ' ἦσαν ξῆν, ἀπεί-
 ρους μὲν τῆς χώρας ὄντας, ἐρήμους δὲ συμμάχων γε-
 γεννημένους, προδοδομένους δ' ὑπὸ τῶν συναναβάν-
 των, ἀπεστερημένους δὲ τοῦ στρατηγοῦ, μεθ' οὗ συν-
- 147 ηκολούθησαν, τοσοῦτον αὐτῶν ἦττους ἦσαν, ὥσθ' ὁ
 βασιλεὺς ἀπορήσας τοῖς παροῦσι πράγμασι καὶ κατα-
 φρονήσας τῆς περὶ αὐτὸν δυνάμεως τοὺς ἄρχοντας
 τοὺς τῶν ἐπικούρων ὑποσπόνδους συλλαβεῖν ἐτόλμη- c
 σεν, ὥς εἰ τοῦτο παρανομήσειε συνταράξων τὸ στρα-
 τόπεδον, καὶ μᾶλλον ἐλλετο περὶ τοὺς θεοὺς ἔξαμαρ-
 τεῖν ἢ πρὸς ἐκείνους ἐκ τοῦ φανεροῦ διαγωνίσασθαι.
- 148 διαμαρτῶν δὲ τῆς ἐπιβουλῆς καὶ τῶν στρατιωτῶν συμ-
 μεινάντων καὶ καλῶς ἐνεγκόντων τὴν συμφορὰν,
 ἀπιοῦσιν αὐτοῖς Τισσαφέρην καὶ τοὺς ἱππέας συνέ-
 πεμψεν, ὅν' ἐκεῖνοι παρὰ πᾶσαν ἐπιβουλεύμενοι

- τὴν ὁδὸν ὁμοίως διεπορεύθησαν ὥσπερα νεὶ προπεμ-
 πόμενοι, μάλιστα μὲν φοβούμενοι τὴν ἀοίκητον τῆς δ
 χώρας, μέγιστον δὲ τῶν ἀγαθῶν νομίζοντες, εἰ τῶν
 149 πολέμιων ὥς πλείστοις ἐντύχοιεν. κερφαίαιον δὲ τῶν
 εἰρημένων· ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἐπὶ λείαν ἐλθόντες, οὐδὲ
 κώμην καταλαβόντες ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν τὸν βασιλέα στρα-
 τεύσαντες, ἀσφαλέστερον κατέβησαν τῶν περὶ φίλας
 ὥς αὐτὸν πρὸς βεβυόντων. ὥστε μοι δοκοῦσιν ἐν ἅπασι
 τοῖς τόποις σαφῶς ἐπιδεδεῖχθαι τὴν αὐτῶν μαλακίαν· e
 καὶ γὰρ ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἀσίας πολλὰς μάχας ἤττην-
 ται, καὶ διαβάντες εἰς τὴν Εὐρώπην δίκην ἔδοσαν, οἱ
 μὲν γὰρ αὐτῶν κακῶς ἀπώλονθ' οἱ δ' αἰσχροῶς ἐσώ-
 θησαν, καὶ τελευτῶντες ὑπ' αὐτοῖς τοῖς βασιλεῦσι
 καταγέλαστοι γεγόνασιν.
- 150 (μα΄.) Καὶ τούτων οὐδὲν ἀλόγως γέγονεν, ἀλλὰ 72
 πάντ' εἰκότως ἀποβέβηκαν· οὐ γὰρ οἷόν τε τοὺς οὕτω
 τρεφομένους καὶ πολιτινομένους οὔτε τῆς ἄλλης ἀρε-
 τῆς μετέχειν οὔτ' ἐν ταῖς μάχαις τρόπαιον ἰστάναι τῶν
 πολέμιων. πῶς γὰρ ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπιτηδεύμασιν
 ἐγγενέσθαι δύναιτ' ἂν ἢ στρατηγὸς δεινὸς ἢ στρατιώ-
 της ἀγαθὸς, ὧν τὸ μὲν πλείστον ἐστὶν ὄχλος ἄτακτος
 καὶ κινδύνων ἄπειρος, πρὸς μὲν τὸν πόλεμον ἐκλελυ-
 μένος, πρὸς δὲ τὴν δουλείαν ἄμεινον τῶν παρ' ἡμῶν b
 151 οἰκετῶν πεπαιδευμένος, οἱ δ' ἐν ταῖς μεγίσταις δόξαις
 ὄντες αὐτῶν ὁμαλῶς μὲν οὐδὲ κοινῶς οὐδὲ πολιτικῶς
 οὐδεπώποτ' ἐβίωσαν, ἅπαντα δὲ τὸν χρόνον διάγου-
 σιν εἰς μὲν τοὺς ὑβρίζοντες, τοῖς δὲ δουλεύοντες, ὥς
 ἂν ἄνθρωποι μάλιστα τὰς φύσεις διαφθαρείεν, καὶ
 τὰ μὲν σώματα διὰ τοὺς πλούτους τρυφῶντες, τὰς δὲ
 ψυχὰς διὰ τὰς μοναρχίας ταπεινὰς καὶ περιδεεῖς ἔχον-
 τες, ἐξεταζόμενοι πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασιλεῦσι καὶ προ- o
 καλινδούμενοι καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν με-

- λειπῶντες, θνητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες καὶ δαι-
 μονα προσαγορεύοντες, τῶν δὲ θεῶν μᾶλλον ἢ τῶν
 152 ἀνθρώπων ὀλιγωροῦντες. τοιγαροῦν οἱ καταβαίνον-
 τες αὐτῶν ἐπὶ θάλατταν, οὓς καλοῦσι σατράπας, οὐ
 καταισχύνουσι τὴν ἐκεῖ παιδευσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἡθυσί
 τοῖς αὐτοῖς διαμένουσι, πρὸς μὲν τοὺς φίλους ἀπί-
 στως, πρὸς δὲ τοὺς ἐχθροὺς ἀνάνδρως ἔχοντες, καὶ
 τὰ μὲν ταπεινῶς, τὰ δ' ὑπερηφάνως ζῶντες, τῶν μὲν
 συμμάχων καταφρονοῦντες, τοὺς δὲ πολεμίους θερα-
 153 πεύοντες. τὴν μὲν γε μετ' Ἀρησιλάου στρατιὰν ὀκτὼ
 μῆνας ταῖς αὐτῶν δαπάναις διέθρεψαν, τοὺς δ' ὑπὲρ
 αὐτῶν κινδυνεύοντας ἐτέρου τοσοῦτου χρόνου τὸν
 μισθὸν ἀπεστέρησαν· καὶ τοῖς μὲν Κισθῆνην καταλα-
 βοῦσιν ἑκατὸν τάλαντα διένειμαν, τοὺς δὲ μεθ' αὐτῶν
 εἰς Κύπρον στρατευσαμένους μᾶλλον ἢ τοὺς αἰχμαλώ-
 154 τούς ὕβριζον. ὥς δ' ἀπλῶς εἰπεῖν καὶ μὴ καθ' ἕνα-
 στον ἀλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, τίς ἢ τῶν πολεμησάντων
 αὐτοῖς οὐκ εὐδαιμονήσας ἀπῆλθεν, ἢ τῶν ὑπ' ἐκεί-
 νοις γενομένων οὐκ αἰκισθεὶς τὸν βίον ἐτελεύτησεν; 73
 οὐ Κόνωνα μὲν ὃς ὑπὲρ τῆς Ἀσίας στρατηγήσας τὴν
 ἀρχὴν τὴν Λακεδαιμονίων κατέλυσεν, ἐπὶ θανάτῳ συλ-
 λαβεῖν ἐτόλμησαν, Θεμιστοκλέα δ' ὃς ὑπὲρ τῆς Ἑλ-
 λάδος αὐτοὺς κατενανμάχησε, τῶν μερίστων ὄψεων
 155 ἤξιωσαν; καίτοι πῶς χρὴ τὴν τοῦτων φιλίαν ἀραπαῖν,
 οἱ τοὺς μὲν εὐεργέτας τιμωροῦνται, τοὺς δὲ κακῶς
 ποιοῦντας οὕτως ἐπιφανῶς κολακεύουσιν; περὶ τίνας
 δ' ἡμῶν οὐκ ἐξημαρτήκασιν; ποῖον δὲ χρόνον διαλε-
 λοίπασιν ἐπιβουλεύοντες τοῖς Ἕλλησιν; τί δ' οὐκ ἐχ-
 θρὸν αὐτοῖς ἐστὶ τῶν παρ' ἡμῖν, οἱ καὶ τὰ τῶν θεῶν
 ἔδη καὶ τοὺς νεῶς συλᾶν ἐν τῇ προτέρῳ πολέμῳ καὶ
 156 κατακάειν ἐτόλμησαν; διὸ καὶ τοὺς Ἴωνας ἄξιον ἐπαι-
 νεῖν, ὅτι τῶν ἐμπρησθέντων ἱερῶν ἐπληράσαντ' εἰ

τινες κινήσειαν ἢ πάλιν εἰς τὰρχατα καταστῆσαι βου-
ληθεῖεν, οὐκ ἀποροῦντες, πόθεν ἐπισκευάσωσιν, ἀλλ'
ἴν' ὑπόμνημα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἢ τῆς τῶν βαρβά-
ρων ἀσεβείας, καὶ μηδεὶς πιστεύῃ τοῖς τοιαῦτ' εἰς τὰ
τῶν θεῶν ἔξαμαρτεῖν τολμῶσιν, ἀλλὰ καὶ φυλάτ-
τονται καὶ δεδιώσιν, ὁρῶντες αὐτοὺς οὐ μόνον τοῖς
σώμασιν ἡμῶν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀναθήμασι πολεμή-
σαντας.

- 157 (μβ'.) Ἐχῶ δὲ καὶ περὶ τῶν πολιτῶν τῶν ἡμετέ-
ρων τοιαῦτα διελθεῖν. καὶ γὰρ οὗτοι πρὸς μὲν τοὺς
ἄλλους, ὅσοις πεπολεμήκασιν, ἅμα διαλλάττονται καὶ
τῆς ἐχθρας τῆς γεγενημένης ἐπιλανθάνονται, τοῖς δ' α
ἠπειρώταις οὐδ' ὅταν εὖ πάσχωσι χάριν ἴσασιν· οὐ-
τως ἀείμνηστον τὴν ὀργὴν πρὸς αὐτοὺς ἔχουσιν. καὶ
πολλῶν μὲν οἱ πατέρες ἡμῶν μηδισμοῦ θάνατον κατ-
έγνωσαν, ἐν δὲ τοῖς συλλόγοις ἔτι καὶ νῦν ἀρὰς ποι-
οῦνται, πρὶν ἄλλο τι χρηματίζεσθαι, εἰ τις ἐπικηρυκεύ-
ται Πέρσαις τῶν πολιτῶν· Εὐμόλπιδαι δὲ καὶ Κήρυ-
κες ἐν τῇ τελετῇ τῶν μυστηρίων διὰ τὸ τούτων μῖσος
καὶ τοῖς ἄλλοις βαρβάροις εἰργεσθαι τῶν ἱερῶν ὥσπερ α
158 τοῖς ἀνδροφόνοις προαγορεύουσιν. οὕτω δὲ φύσει πο-
λεμικῶς πρὸς αὐτοὺς ἔχομεν, ὥστε καὶ τῶν μύθων
ἠδιστα συνδιατρίβομεν τοῖς Τρωϊκοῖς [καὶ Περσικοῖς],
δι' ὧν ἔστι πυνθάνεσθαι τὰς ἐκείνων συμφοράς. εὖ- 74
ροι δ' ἂν τις ἐκ μὲν τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρ-
βάρους ὕμνους πεποιημένους, ἐκ δὲ τοῦ πρὸς τοὺς
Ἕλληνας θρήνους ἡμῖν γεγενημένους, καὶ τοὺς μὲν
ἐν ταῖς ἐορταῖς ἀδομένους, τοὺς δ' ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς
159 ἡμᾶς μεμνημένους. οἶμαι δὲ καὶ τὴν Ὀμήρου ποιῆσιν
μεῖζω λαβεῖν δόξαν, ὅτι καλῶς τοὺς πολεμήσαντας
τοῖς βαρβάροις ἐνεκωμιάσας, καὶ διὰ τοῦτο βουληθῆναι
τοὺς προγόνους ἡμῶν ἐντιμον αὐτοῦ ποιῆσαι τὴν

- τέχνην ἐν τε τοῖς τῆς μουσικῆς ἄθλοις καὶ τῇ παιδεύ-
 σει τῶν νεωτέρων, ἵνα πολλάκις ἀκούοντες τῶν ἐπῶν
 ἐκμανθάνωμεν τὴν ἔχθραν τὴν ὑπάρχουσαν πρὸς αὐ-
 τοὺς καὶ ξηλοῦντες τὰς ἀρετὰς τῶν στρατευσαμένων
 160 τῶν αὐτῶν ἔργων ἐκείνοις ἐπιθυμῶμεν. (μγ'.) Ὡστε
 μοι δοκεῖ πολλὰ λίαν εἶναι τὰ παρακελευόμενα πολε-
 μεῖν αὐτοῖς, μάλιστα δ' ὁ παρὼν καιρὸς, οὗ σαφέστε-
 ρον οὐδέν. ὃν οὐκ ἀφετέον· καὶ γὰρ αἰσχρὸν παρόντι
 μὲν μὴ χρῆσθαι, παρελθόντος δ' αὐτοῦ μεμνηῆσθαι.
 τί γὰρ ἂν καὶ βουλευθῆμεν ἡμῖν προσγενέσθαι, μέλ-
 λοντες βασιλεῖ πολεμεῖν, ἔξω τῶν νῦν ὑπαρχόντων;
 161 οὐκ Ἀλγυπτος μὲν αὐτοῦ καὶ Κύπρος ἀφέστηκε, Φοι-
 νίκη δὲ καὶ Συρία διὰ τὸν πόλεμον ἀνάστατοι γεγό-
 νασι, Τύρος δ' ἐφ' ἧ μὲν ἐφρόνησεν, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν
 τῶν ἐκείνου κατελλήπται; τῶν δ' ἐν Κιλικίᾳ πόλεων
 τὰς μὲν πλείστας οἱ μεθ' ἡμῶν ὄντες ἔχουσι, τὰς δ' οὐ
 162 χαλεπὸν ἐστὶ κτήσασθαι. Λυκίας δ' οὐδ' εἰς πώποτε
 Περσῶν ἐκράτησεν. Ἐκατόμυνος δ' ὁ Καρίας ἐπίσταθ-
 μος τῇ μὲν ἀληθείᾳ πολὺν ἤδη χρόνον ἀφέστηκεν,
 ὁμολογήσει δ' ὅταν ἡμεῖς βουλευθῶμεν. ἀπὸ δὲ Κνίδου
 μέχρι Σινώπης Ἕλληνες τὴν Ἀσίαν παροικουσιν, οὓς
 οὐ δεῖ πελθεῖν ἀλλὰ μὴ κωλύειν πολεμεῖν. καίτοι τοι-
 οῦτων ὀρμητηρίων ὑπαρξάντων καὶ τοσούτου πολέ-
 μου τὴν Ἀσίαν περιστάντος τί δεῖ τὰ συμβησόμενα
 163 ἡμῖν πολεμεῖν ἀναγκασθεῖεν. ἔχει δ' οὕτως. ἂν μὲν ὁ
 βάρβαρος ἐρωμενεστέως κατὰσχῃ τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ
 θαλάττῃ φρουρὰς μέζους ἐν αὐταῖς ἢ νῦν ἐγκατα-
 στησας, τάχ' ἂν καὶ τῶν νήσων αἱ περὶ τὴν ἡπείρου,
 οἷον Ῥόδος καὶ Σάμος καὶ Χίος, ἐπὶ τὰς ἐκείνου τύχας
 ἀποκλίνειαν· ἣν δ' ἡμεῖς αὐτὰς πρότεροι καταλάβω-

- μεν, εἰκὸς τοὺς τὴν Ἀυδίαν καὶ Φρυγίαν καὶ τὴν ἄλ-
 λην τὴν ὑπερκειμένην χώραν οἰκοῦντας ἐπὶ τοῖς ἐν-
 164 τεῦθεν ὁρμωμένοις εἶναι. διὸ δεῖ σπεύδειν καὶ μηδε-
 μίαν ποιεῖσθαι διατριβὴν, ἵνα μὴ πάθωμεν, ὅπερ οἱ
 πατέρες ἡμῶν. ἐκεῖνοι γὰρ ὑστερίσαντες τῶν βαρβά-
 ρων καὶ προέμενοί τινας τῶν συμμάχων ἠναγκάσθη-
 σαν ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς κινδυνεύειν, ἐξὸν αὐτοῖς
 προτέροις διαβάσιν εἰς τὴν ἡπειρον μετὰ πάσης τῆς
 τῶν Ἑλλήνων δυνάμεως ἐν μέρει τῶν ἐθνῶν ἕκαστον
 165 χειροῦσθαι. δέδεικται γὰρ, ὅταν τις πολεμῇ πρὸς ἄν-
 θρώπους ἐκ πολλῶν τόπων συλλεγομένους, ὅτι δεῖ μὴ
 περιμένειν, ἕως ἂν ἐπιστῶσιν, ἀλλ' ἔτι διασπαρμένοις
 αὐτοῖς ἐπιχειρεῖν. ἐκεῖνοι μὲν οὖν προεξαμαρτόντες
 ἅπαντα ταῦτ' ἐπληρωθώσαντο, καταστάντες εἰς τοὺς
 μεγίστους ἀγῶνας· ἡμεῖς δ' ἂν σωφρονώμεν, ἐξ ἀρχῆς
 φυλαξόμεθα καὶ πειρασόμεθα φθῆναι περὶ τὴν Ἀυδίαν
 166 καὶ τὴν Ἰωνίαν στρατόπεδον ἐγκαταστήσαντες, εἰδότες,
 ὅτι καὶ βασιλεὺς οὐχ ἐκόντων ἄρχει τῶν ἡπειρωτῶν
 ἀλλὰ μείζω δύναμιν περὶ αὐτὸν ἐκάστων αὐτῶν ποιη-
 σάμενος· ἥς ἡμεῖς ὅταν κρείττω διαβιβάσωμεν, ὁ βου-
 ληθέντες ῥαδίως ἂν ποιήσαιμεν, ἀσφαλῶς ἅπασαν τὴν
 Ἀσίαν καρπασόμεθα. πολὺ δὲ κάλλιον ἐκείνῳ περὶ
 τῆς βασιλείας πολεμεῖν ἢ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ τῆς
 ἡγεμονίας ἀμφισβητεῖν.
- 167 (μδ') Ἄξιον δ' ἐπὶ τῆς νῦν ἡλικίας ποιήσασθαι
 τὴν στρατείαν, ἵν' οἱ τῶν συμφορῶν κοινωνήσαντες,
 οὗτοι καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσωσι καὶ μὴ πάντα τὸν
 χρόνον δυστυχοῦντες διαγάγωσιν. ἱκανὸς γὰρ ὁ παρε-
 ληλυθὼς, ἐν ᾧ τί τῶν δεινῶν οὐ γέγονεν; πολλῶν γὰρ
 κακῶν τῇ φύσει τῇ τῶν ἀνθρώπων ὑπαρχόντων αὐτοῖ
 168 πλείω τῶν ἀναγκαίων προσεξευρήκαμεν, πολέμους
 καὶ στάσεις ἡμῖν αὐτοῖς ἐμποιήσαντες, ὥστε τοὺς μὲν

- ἐν ταῖς αὐτῶν ἀνόμως ἀπόλλυσθαι, τοὺς δ' ἐπὶ ξένης 76
 μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν ἀλᾶσθαι, πολλοὺς δὲ δι'
 ἔνδειαν τῶν καθ' ἡμέραν ἐπικουρεῖν ἀναγκαζομένους
 ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τοῖς φίλοις μαχομένους ἀποθνή-
 σκειν. ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς πώποτ' ἡγανάκτησεν, ἀλλ' ἐπὶ
 μὲν ταῖς συμφοραῖς ταῖς ὑπὸ τῶν ποιητῶν συγκειμέ-
 ναις δακρῦειν ἄξιουσιν, ἀληθινὰ δὲ πάθη πολλὰ καὶ
 δεινὰ γιγνόμενα διὰ τὸν πόλεμον ἐφορῶντες τοσοῦ-
 του θένουσιν ἑλεῖν, ὥστε καὶ μᾶλλον χαίρουσιν ἐπὶ ^b
 τοῖς ἀλλήλων κακοῖς ἢ τοῖς αὐτῶν ἰδίοις ἀγαθοῖς.
 169 ἴσως δ' ἂν καὶ τῆς ἐμῆς εὐηθείας πολλοὶ καταγελά-
 σαιαν, εἰ δυστυχίας ἀνδρῶν ὀδυροίμην ἐν τοῖς τοιού-
 τοις καιροῖς, ἐν οἷς Ἰταλία μὲν ἀνάστατος γέγονε,
 Σικελία δὲ καταδεδούλωται, τσαῦται δὲ πόλεις τοῖς
 βαρβάροις ἐκδέδονται, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τῶν Ἑλλήνων
 ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις ἐστίν.
 170 (μέ.) Θανμάζω δὲ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς
 πόλεσιν, εἰ προσήκειν αὐτοῖς ἡγοῦνται μέγα φρονεῖν, ^c
 μὴδὲν πώποθ' ὑπὲρ τηλικούτων πραγμάτων μῆτ' ἐλ-
 πεῖν μῆτ' ἐνθυμηθῆναι δυνηθέντες. ἐχρῆν γάρ αὐ-
 τοὺς, εἴπερ ἦσαν ἄξιοι τῆς παρούσης δόξης, ἀπάντων
 ἀφεμένους τῶν ἄλλων περὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς
 171 τοὺς βαρβάρους εἰσηγεῖσθαι καὶ συμβουλεύειν. τυχόν
 αὖν γὰρ ἂν τι συνεπέραναν· εἰ δὲ καὶ προαπείπον,
 ἄλλ' οὖν τοὺς γε λόγους ὥσπερ χρησμούς εἰς τὸν
 ἐπιόντα χρόνον ἂν κατέλιπον. νῦν δ' οἱ μὲν ἐν ταῖς ^d
 μεγίσταις δόξαις ὄντες ἐπὶ μικροῖς σπουδάζουσιν,
 ἡμῖν δὲ τοῖς τῶν πολιτικῶν ἐξεστηκόσι περὶ τηλικού-
 των πραγμάτων συμβουλεύειν παραλελοίπασιν.
 172 Οὐ μὴν ἀλλ' ὅσῳ μικροψυχότεροι τυγχάνουσιν
 ὄντες οἱ προεστώτες ἡμῶν, τοσοῦτ' οὖν τοὺς ἄλλους ἐρρω-
 μενεστέρως δεῖ σκοπεῖν, ὅπως ἀπαλλαγῇσόμεθα τῆς

- παρούσης ἔχθρας. νῦν μὲν γὰρ μάτην ποιούμεθα τὰς
περὶ τῆς εἰρήνης συνθήκας· οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς
πολέμους ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα καὶ περιμένομεν τοὺς
καιροὺς, ἐν οἷς ἀνήκεστόν τι κακὸν ἀλλήλους ἐργά-
173 σασθαι δυνησόμεθα. (μς.) Δεῖ δὲ ταύτας τὰς ἐπι-
βουλὰς ἐκποδῶν ποιησαμένους ἐκείνοις τοῖς ἐργοῖς
ἐπιχειρεῖν, ἐξ ὧν τὰς τε πόλεις ἀσφαλέστερον οἰκη-
σομεν καὶ πιστότερον διακεισόμεθα πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς.
ἔστι δ' ἀπλοῦς καὶ ῥάδιος ὁ λόγος ὁ περὶ τούτων·
οὔτε γὰρ εἰρήνην οἷόν τε βεβαίαν ἀγαγεῖν, ἢ μὴ κοινῇ 77
τοῖς βαρβάροις πολεμήσωμεν, οὔθ' ὁμονοῆσαι τοὺς
Ἕλληνας, πρὶν ἂν καὶ τὰς ὠφελείας ἐκ τῶν αὐτῶν
καὶ τοὺς κινδύνους πρὸς τοὺς αὐτοὺς ποιησώμεθα.
174 τούτων δὲ γενομένων καὶ τῆς ἀπορίας τῆς περὶ τὸν
βίον ἡμῶν ἀφαιρεθείσης, ἥ καὶ τὰς ἐταιρίας διαλύει
καὶ τὰς συγγενείας εἰς ἔχθραν προάγει καὶ πάντας ἀν-
θρώπους εἰς πολέμους καὶ στάσεις καθίστησιν, οὐκ
ἔστιν ὅπως οὐχ ὁμονοήσομεν καὶ τὰς εὐνοίας ἀληθι-
νὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἔξομεν. ὧν ἕνεκα περὶ παντὸς 6
ποιητέον, ὅπως ὥς τάχιστα τὸν ἐνθὲνδε πόλεμον εἰς
τὴν ἡπειρον διοριοῦμεν, ὥς μόνον ἂν τοῦτ' ἀγαθὸν
ἀπολαύσамет τῶν κινδύνων τῶν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς,
εἰ ταῖς ἐμπειρίαις ταῖς ἐκ τούτων γεγενημέναις πρὸς
τὸν βάρβαρον καταχρήσασθαι δόξειεν ἡμῖν.
175 (μς.) Ἀλλὰ γὰρ ἴσως διὰ τὰς συνθήκας ἄξιον
ἐπισχεῖν ἀλλ' οὐκ ἐπειχθῆναι καὶ θάπτον ποιήσασθαι 6
τὴν στρατείαν; δι' αἷς αἱ μὲν ἡλευθερωμένοι τῶν πό-
λεων βασιλεῖ χάριν ἴσασιν, ὥς δι' ἐκεῖνον τυχοῦσαι
τῆς αὐτονομίας ταύτης, αἱ δ' ἐκδεδομένοι τοῖς βαρβά-
ροις μάλιστα μὲν Λακεδαιμονίοις ἐπικαλοῦσιν, ἔπειτα
δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μετασχοῦσι τῆς εἰρήνης, ὥς
ὑπὸ τούτων δουλεύειν ἠναγκασμένοι. καίτοι πῶς οὐ

- χορῇ διαλύειν ταύτας τὰς ὁμολογίας, ἐξ ὧν τοιαύτη δόξα
 γέγονεν, ὥς ὁ μὲν βάρβαρος κηδεταί τῆς Ἑλλάδος καὶ δ
 φύλαξ τῆς εἰρήνης ἐστίν, ἡμῶν δὲ τινὲς εἰσιν οἱ λυ-
 176 μαινόμενοι καὶ κακῶς ποιοῦντες αὐτήν; ὁ δὲ πάντων
 καταγελαστότατον, ὅτι τῶν γεγραμμένων ἐν ταῖς ὁμο-
 λογίαις τὰ χερίσταν τυγχάνομεν διαφυλάττοντες. ἃ μὲν
 γὰρ αὐτονόμους ἀφίησι τὰς τε νήσους καὶ τὰς πόλεις
 τὰς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, πάλαι λέλυται καὶ μάτην ἐν ταῖς
 στήλαις ἐστίν· ἃ δ' αἰσχύνην ἡμῖν φέρει καὶ πολλοὺς
 τῶν συμμάχων ἐκδέδωκε, ταῦτα δὲ κατὰ χώραν μένει e
 καὶ πάντες αὐτὰ κύρια ποιοῦμεν, ἃ χρῆν ἀναιρεῖν καὶ
 μὴδὲ μίαν εἶν ἡμέραν, νομίζοντας προστάγματα καὶ
 μὴ συνθήκας εἶναι. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι συνθήκαι
 μὲν εἰσιν, αἵτινες ἂν ἴσως καὶ κοινῶς ἀμφοτέροις
 ἔχωσι, προστάγματα δὲ τὰ τοὺς ἑτέρους ἐλαττοῦντα 78
 177 παρὰ τὸ δίκαιον; διὸ καὶ τῶν πρεσβευσάντων ταύτην
 τὴν εἰρήνην δικαίως ἂν κατηγοροῖμεν, ὅτι πεμφθέντες
 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐποιήσαντο
 τὰς συνθήκας. ἐχρῆν γὰρ αὐτοὺς, εἴτ' ἐδόκει τὴν αὐ-
 τῶν ἔχειν ἐκάστους, εἴτε καὶ τῶν δοριαλώτων ἐπάρ-
 χειν, εἴτε τούτων κρατεῖν ὧν ὑπὸ τὴν εἰρήνην ἐτυγ-
 χάνομεν ἔχοντες, ἐν τι τούτων ὀρισσάμενους καὶ κοινὸν
 τὸ δίκαιον ποιησάμενους, οὕτω συγγράφεσθαι περὶ b
 178 αὐτῶν. νῦν δὲ τῇ μὲν ἡμετέρᾳ πόλει καὶ τῇ Λακεδαι-
 μονίᾳ οὐδεμίαν τιμὴν ἀπένειμαν, τὸν δὲ βάρβαρον
 ἀπάσης τῆς Ἀσίας δεσπότην κατέστησαν, ὥσπερ ὑπὲρ
 ἐκείνου πολεμησάντων ἡμῶν, ἢ τῆς μὲν Περσῶν ἀρχῆς
 πάλαι καθέστηκυίας, ἡμῶν δ' ἄρτι τὰς πόλεις κατοι-
 κούντων, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων μὲν νεωστὶ ταύτην τὴν
 τιμὴν ἐχόντων, ἡμῶν δὲ τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν τοῖς c
 179 Ἑλλήσι δυναστευόντων. (μη'.) Οἶμαι δ' ἐκείνως εἰπὼν
 μᾶλλον δηλώσειν τὴν τε περὶ ἡμᾶς ἀτιμίαν γεγεννημέ-

νὴν καὶ τὴν τοῦ βασιλέως πλεονεξίαν. τῆς γὰρ γῆς ἀπάσης τῆς ὑπὸ τῷ κόσμῳ κειμένης δίχα τετμημένης, καὶ τῆς μὲν Ἀσίας, τῆς δ' Εὐρώπης καλουμένης, τὴν ἡμίσειαν ἐκ τῶν συνθηκῶν ἐλληφεν, ὥσπερ πρὸς τὸν Δία τὴν χώραν νεμόμενος ἀλλ' οὐ πρὸς ἄν-

- 180 θρώπους τὰς συνθήκας ποιούμενος. καὶ ταύτας ἡμᾶς δ ἠνάγκασεν ἐν στήλαις λιθίναις ἀναγράψαντας ἐν τοῖς κοινοῖς τῶν ἱερῶν καταθεῖναι, πολὺν κάλλιον τρόποιον τῶν ἐν ταῖς μάχαις γιγνομένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν ἔργων καὶ μιᾶς τύχης ἐστὶν, αὐταὶ δ' ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ πολέμου καὶ καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἐστή-
 κασιν.
- 181 Ὑπὲρ ὧν ἄξιον ὀργίζεσθαι καὶ σκοπεῖν, ὅπως τῶν τε γεγενημένων δίκην ληψόμεθα καὶ τὰ μέλλοντα διορθώσόμεθα. καὶ γὰρ αἰσχροὺν ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάρ-
 οῖς οἰκέταις ἄξιον χρῆσθαι, δημοσίᾳ δὲ τοσοῦτους τῶν συμμάχων περιορᾶν αὐτοῖς δουλεύοντας, καὶ τοὺς μὲν περὶ τὰ Τρωικὰ γενομένους μιᾶς γυναικὸς ἀρπα-
 σθείσης οὕτως ἅπαντας συνοργισθῆναι τοῖς ἀδικη-
 θεῖσιν ὥστε μὴ πρότερον παύσασθαι πολεμοῦντας, πρὶν τὴν πόλιν ἀνάστατον ἐποίησαν τοῦ τολμήσαντος 79
- 182 ἑξαμαρτεῖν, ἡμᾶς δ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὑβριζομένης μηδεμίαν ποιήσασθαι κοινὴν τιμωρίαν, ἐξὸν ἡμῖν εὐ-
 χῆς ἄξια διαπράξασθαι. μόνος γὰρ οὗτος ὁ πόλεμος εἰρήνης κρείττων ἐστὶ, θεωρία μὲν μᾶλλον ἢ στρατεία προσειοικῶς, ἀμφοτέροις δὲ συμφέρων, καὶ τοῖς ἡσυ-
 χίαν ἄγειν καὶ τοῖς πολεμεῖν ἐπιθυμοῦσιν. εἴη γὰρ ἅν
 ἂν τοῖς μὲν ἀδεῶς τὰ σφέτερόν αὐτῶν καρποῦσθαι, τοῖς δ' ἐκ τῶν ἀλλοτρίων μεγάλους πλούτους κατα-
 κτήσασθαι.

- 183 (μθ') Πολλαχῇ δ' ἂν τις λογιζόμενος εὔροι ταύ-
 τας τὰς πράξεις μάλιστα λυσιτελοῦσας ἡμῖν. φέρε γὰρ,

- πρὸς τίνας χρὴ πολεμεῖν τοὺς μηδεμιάς πλεονεξίας ἐπιθυμοῦντας ἀλλ' αὐτὸ τὸ δίκαιον σκοποῦντας; οὐ πρὸς τοὺς καὶ πρότερον κακῶς τὴν Ἑλλάδα ποιήσαντας καὶ νῦν ἐπιβουλεύοντας καὶ πάντα τὸν χρόνον ο
- 184 οὕτω πρὸς ἡμᾶς διακειμένους; τίσι δὲ φθονεῖν εἰκὸς ἐστὶ τοὺς μὴ παντάπασιν ἀνάνδρως διακειμένους ἀλλὰ μετρίως τούτῳ τῷ πράγματι χρωμένους; οὐ τοῖς μεξοῦς μὲν τὰς δυναστείας ἢ κατ' ἀνθρώπους περιβεβλημένοις, ἐλάττωτος δ' ἀξίοις τῶν παρ' ἡμῖν δυστυχούντων; ἐπὶ τίνας δὲ στρατεύειν προσήκει τοὺς ἅμα μὲν εὐσεβεῖν βουλομένους, ἅμα δὲ τοῦ συμφέροντος ἐνθυμουμένους; οὐκ ἐπὶ τοὺς καὶ φύσει πολεμίους καὶ πατρικοὺς ἐχθροὺς, καὶ πλεῖστα μὲν ἀγαθὰ κεκτημένους, ἥκιστα δ' ὑπὲρ αὐτῶν ἀμύνεσθαι δυναμένους; οὐκοῦν ἐκεῖνοι πᾶσι τούτοις ἔνοχοι τυγχάνουσιν ὄντες.
- 185 (ν'.) Καὶ μὴν οὐδὲ τὰς πόλεις λυπήσομεν στρατιώτας ἐξ αὐτῶν καταλέγοντες, ὃ νῦν ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους ὀκληρότατόν ἐστιν αὐταῖς· πολὺ γὰρ οἶμαι σπανιωτέρους ἔσεσθαι τοὺς μένειν ἐθελήσοντας τῶν συνακολουθεῖν ἐπιθυμησόντων. τίς γὰρ οὕτως ἢ νέος ἢ παλαιὸς ῥάθυμός ἐστιν, ὅστις οὐ μετασχεῖν βουλήσεται ταύτης τῆς στρατιᾶς τῆς ὑπ' Ἀθηναίων μὲν καὶ Λακεδαιμονίων στρατηγουμένης, ὑπὲρ δὲ τῆς τῶν συμμάχων ἐλευθερίας ἀθροισομένης, ὑπὸ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης ἐκπεμπομένης, ἐπὶ δὲ τὴν τῶν βαρ-
- 186 βάρων τιμωρίαν πορευομένης; φήμην δὲ καὶ μνήμην καὶ δόξαν πόσῃν τινὰ χρὴ νομίζειν ἢ ζῶντας ἔχειν ἢ 80 τελευτήσαντας καταλείπειν τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις ἐργοῖς ἀριστεύσαντας; ὅπου γὰρ οἱ πρὸς Ἀλέξανδρον πολεμήσαντες καὶ μίαν πόλιν ἐλόντες τοιούτων ἐπαινων ἡξιώθησαν, ποίων τιγῶν χρὴ προσδοκᾶν ἐγκωμίων τεύξεσθαι τοὺς ὅλης τῆς Ἀσίας κρατήσαντας;

τίς γὰρ ἢ τῶν ποιεῖν δυναμένων ἢ τῶν λέγειν ἐπι-
σταμένων οὐ πονήσῃ καὶ φιλοσοφήσῃ βουλόμενος
ἅμα τῆς θ' αὐτοῦ διανοίας καὶ τῆς ἐκείνων ἀρετῆς μνη-
μεῖον εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον καταλιπεῖν;

- 187 (ναΐ.) Οὐ τὴν αὐτὴν δὲ τυγχάνω γνώμην ἔχων
ἐν τε τῷ παρόντι καιρῷ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ λόγου.
τότε μὲν γὰρ ὥμην ἀξίως δυνήσεσθαι τῶν πραγμάτων
εἰπεῖν· νῦν δ' οὐκ ἐφικνοῦμαι τοῦ μεγέθους αὐτῶν,
ἀλλὰ πολλά με διαπέφευγεν ὧν διανοήθη. αὐτοὺς
οὖν χρὴ συνδιορᾶν, ὅσης ἂν εὐδαιμονίας τύχοιμεν,
εἰ τὸν μὲν πόλεμον τὸν νῦν ὄντα περὶ ἡμᾶς πρὸς τοὺς
ἡπειρώτας ποιησαίμεθα, τὴν δ' εὐδαιμονίαν τὴν ἐκ
188 τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διακομίσαιμεν, καὶ μὴ
μόνον ἀκροατὰς γενομένους ἀπελθεῖν, ἀλλὰ τοὺς μὲν
πράττειν δυναμένους παρακαλοῦντας ἀλλήλους πει-
ρᾶσθαι διαλλάττειν τὴν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν καὶ
τὴν Λακεδαιμονίων, τοὺς δὲ τῶν λόγων ἀμφισβητοῦν-
τας πρὸς μὲν τὴν παρακαταθήκην καὶ περὶ τῶν ἄλλων
ὧν νῦν φλυαροῦσι παύεσθαι γράφοντας, πρὸς δὲ
τοῦτον τὸν λόγον ποιεῖσθαι τὴν ἀμίλλαν καὶ σκοπεῖν,
ὅπως ἄμεινον ἐμοῦ περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐροῦ-
189 σιν, ἐνθυμουμένους, ὅτι τοῖς μεγάλ' ὑπισχνουμένοις
οὐ πρέπει περὶ μικρὰ διατρέβειν, οὐδὲ τοιαῦτα λέγειν,
ἐξ ὧν ὁ βίος μηδὲν ἐπιδώσῃ τῶν πεισθέντων, ἀλλ'
ὧν ἐπιτελεσθέντων αὐτοί τ' ἀπαλλαγῇσονται τῆς
παρούσης ἀπορίας καὶ τοῖς ἄλλοις μεγάλων ἀγαθῶν
αἵτιοι δόξουσιν εἶναι.

5.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ.

(α'.) *Μὴ θαυμάσης, ὦ Φίλιππε, διότι τοῦ λόγου 82*
ποιήσομαι τὴν ἀρχὴν οὐ τοῦ πρὸς σέ δηθησομένου
καὶ νῦν δειχθήσεσθαι μέλλοντος ἀλλὰ τοῦ περὶ Ἀμφι-
πόλεως γραφέντος. περὶ οὗ μικρὰ βούλομαι προειπεῖν,
ἵνα δηλώσω καὶ σοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὥς οὐ δι' ἄγνοϊαν
οὐδὲ διαψευσθεῖς τῆς ἀρρωστίας τῆς νῦν μοι παρού-
σης ἐπεθέμην γράφειν τὸν πρὸς σέ λόγον ἀλλ' εἰκό-
τως καὶ κατὰ μικρὸν ὑπαχθεῖς. b

- 2 (β'.) *Ὅρῶν γὰρ τὸν πόλεμον τὸν ἐνστάντα σοὶ*
καὶ τῇ πόλει περὶ Ἀμφιπόλεως πολλῶν κακῶν αἰτίον
γιννόμενον ἐπεχείρησα λέγειν περὶ τε τῆς πόλεως ταύ-
της καὶ τῆς χώρας οὐδὲν τῶν αὐτῶν οὔτε τοῖς ὑπὸ τῶν
σῶν ἐταίρων λεγομένοις οὔτε τοῖς ὑπὸ τῶν δητόρων
τῶν παρ' ἡμῖν ἀλλ' ὥς οἶόν τε πλεῖστον ἀφαστῶτα
 3 *τῆς τούτων διανοίας. οὗτοι μὲν γὰρ παρῴξυνον ἐπὶ*
τὸν πόλεμον, συναγορεύοντες ταῖς ἐπιθυμίαις ὑμῶν·
ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῶν ἀμφισβητουμένων οὐδὲν ἀπεφαι-
νόμην, ὃν δ' ὑπελάμβανον τῶν λόγων εἰρηνικώτατον
εἶναι, περὶ τοῦτον διέτριβον, λέγων, ὥς ἀμφοτέροι
διαμαρτάνετε τῶν πραγμάτων, καὶ σὺ μὲν πολεμεῖς 83
ὑπὲρ τῶν ἡμῖν συμφερόντων, ἡ δὲ πόλις ὑπὲρ τῆς σῆς
δυναστείας· λυσιτελεῖν γὰρ σοὶ μὲν ἡμᾶς ἔχειν τὴν
χώραν ταύτην, τῇ δὲ πόλει μηδ' ἐξ ἐνὸς τρόπου λαβεῖν
 4 *αὐτήν. καὶ περὶ τούτων οὕτως ἐδόκουν διεξιέναι τοῖς*
ἀκούουσιν ὥστε μηδὲν τὸν λόγον αὐτῶν μηδὲ τὴν
λέξιν ἐπαινεῖν ὥς ἀκριβῶς καὶ καθαρῶς ἔχουσιν, ὅπερ
εἰῶθασί τινες ποιεῖν, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμά-
των θαυμάζειν καὶ νομίζειν οὐδαμῶς ἂν ἄλλως παύ- b

- 5 σασθαι τῆς φιλονικίας ὑμᾶς, πλὴν εἰ σὺ μὲν πεισθεῖης
 πλείονος ἀξίαν ἔσεσθαι σοι τὴν τῆς πόλεως φιλίαν ἢ
 τὰς προσόδους τὰς ἐξ Ἀμφιπόλεως γιγνομένας, ἣ δὲ
 πόλις δυνηθεῖη καταμαθεῖν, ὥς χορὴ τὰς μὲν τοιαύτας
 φεύγειν ἀποικίας, αἵτινες τετράκισ ἢ πεντάκισ ἀπο-
 λωλέκασι τοὺς ἐμπολιτευθέντας, ζητεῖν δ' ἐκείνους
 τοὺς τόπους τοὺς πόρρω μὲν κειμένους τῶν ἄρχειν
 δυναμένων, ἐγγὺς δὲ τῶν δουλεύειν εἰθισμένων, εἰς α
 6 οἷόν περ Λακεδαιμόνιοι Κυρηναίους ἀπώκισαν· πρὸς
 δὲ τούτοις, εἰ σὺ μὲν γνοίης, ὅτι λόγῳ παραδούς τὴν
 χάραν ἡμῖν ταύτην αὐτὸς ἔργῳ κρατήσεις αὐτῆς καὶ
 προσέτι τὴν εὐνοίαν τὴν ἡμετέραν κτήσει· τοσούτους
 γὰρ ὁμήρους λήψει παρ' ἡμῶν τῆς φιλίας, ὅσους περ
 ἂν ἐποίκους εἰς τὴν σὴν δυναστείαν ἀποστείλωμεν,
 τὸ δὲ πλῆθος ἡμῶν εἰ τις διδάξειεν, ὥς ἂν λάβωμεν
 Ἀμφίπολιν, ἀναγκασθησόμεθα τὴν αὐτὴν εὐνοίαν δ
 ἔχειν τοῖς σοῖς πράγμασι διὰ τοὺς ἐνταῦθα κατοικοῦν-
 τας, οἷαν περ εἶχομεν Ἀμαδόκῳ τῷ παλαιῷ διὰ τοὺς
 7 ἐν Χερσονήσῳ γεωργοῦντας. τοιούτων δὲ πολλῶν λε-
 γομένων ἥλπισαν, ὅσοι περ ἤκουσαν, διαδοθέντος τοῦ
 λόγου διαλύσεσθαι τὸν πόλεμον ὑμᾶς καὶ γνωσιμαχή-
 σαντας βουλεύσεσθαι τι κοινὸν ἀγαθὸν περὶ ὑμῶν
 αὐτῶν. εἰ μὲν οὖν ἀφρόνως ἢ καὶ νοῦν ἔχόντως ταῦτ' α
 ἐδόξαζον, δικαίως ἂν ἐκείνοι τὴν αἰτίαν ἔχοιεν· ὅντος
 δ' οὖν ἐμοῦ περὶ τὴν πραγματείαν ταύτην ἐφθητε
 ποιησάμενοι τὴν εἰρήνην πρὶν ἐξεργασθῆναι τὸν λό-
 γον, σωφρονοῦντες· ὅπως γὰρ οὖν πεπραχθαι κρεῖτ- 81
 του ἢν αὐτὴν ἢ συνέχεσθαι τοῖς κακοῖς τοῖς διὰ τὸν
 8 πόλεμον γιγνομένοις. (δ'.) Συνησθεῖς δὲ τοῖς περὶ
 τῆς εἰρήνης ψηφισθεῖσι καὶ νομίσας οὐ μόνον ἡμῖν
 ἀλλὰ καὶ σοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσιν ἅπασι συνοίσειν,
 ἀποστήσαι μὲν τὴν ἐμᾶντοῦ διάνοιαν τῶν ἐχουμένων

- οὐκ οἶός τ' ἦν, ἀλλ' οὕτω διεκείμην ὥστ' εὐθύς σκο-
πεῖσθαι, πῶς ἂν τὰ πεπραγμένα παραμείνειεν ἡμῖν
καὶ μὴ χρόνον ὀλίγον ἢ πόλις ἡμῶν διαλιποῦσα πάλιν b
9 ἐτέρων πολέμων ἐπιθυμήσειε· διεξιὼν δὲ περὶ τούτων
πρὸς ἑμαυτὸν εὗρισκον οὐδαμῶς ἂν ἄλλως αὐτὴν
ἡσυχίαν ἄγουσαν, πλὴν εἰ δόξειε ταῖς πόλεσι ταῖς με-
ρίσταις διαλυσαμέναις τὰ πρὸς σφᾶς αὐτὰς εἰς τὴν
Ἀσίαν τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν, καὶ τὰς πλεονεξίας,
αἷς νῦν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιοῦσιν αὐταῖς γίνεσθαι,
ταύτας εἰπαρὰ τῶν βαρβάρων ποιήσασθαι βουληθεῖεν·
ἅπερ ἐν τῷ πανηγυρικῷ λόγῳ τυγχάνω συμβεβού- c
λευκῶς.
- 10 (ε'.) Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς καὶ νομίσας οὐδέποτε
ἂν εὐρεθῆναι καλλίω ταύτης ὑπόθεσιν οὐδὲ κοινοτέ-
ραν οὐδὲ μᾶλλον ἅπασιν ἡμῖν συμφέρουσαν, ἐπῆρθην
πάλιν γράφαι περὶ αὐτῆς, οὐκ ἄγνοῶν οὐδὲν τῶν περὶ
ἑμαυτὸν, ἀλλ' εἰδὼς μὲν τὸν λόγον τοῦτον οὐ τῆς ἡλι-
κίας τῆς ἐμῆς θεόμενον ἀλλ' ἀνδρὸς ἀνθοῦσαν τὴν
ἀκμὴν ἔχοντος καὶ τὴν φύσιν πολὺ τῶν ἄλλων δια-
11 φέροντος, ὁρῶν δ' ὅτι χαλεπὸν ἐστὶ περὶ τὴν αὐτὴν d
ὑπόθεσιν δύο λόγους ἀνεκτῶς εἰπεῖν, ἄλλως τε καὶ
ὁ πρότερον ἐκδοθεὶς οὕτως ἢ γεγραμμένος ὥστε καὶ
τοὺς βασκαίνοντας ἡμᾶς μιμεῖσθαι καὶ θαυμάζειν
αὐτὸν μᾶλλον τῶν καθ' ὑπερβολὴν ἐπαινούντων.
- 12 ἀλλ' ὅμως ἐγὼ ταύτας τὰς δυσχερεῖας ὑπεριδὼν οὐ-
τως ἐπὶ γήρῳς γέγονα φιλότιμος, ὥστ' ἡβουλήθην
ἅμα τοῖς πρὸς σὲ λεγομένοις καὶ τοῖς μετ' ἐμοῦ δια- e
τρίψασιν ὑποδείξαι καὶ ποιῆσαι φανερόν, ὅτι τὸ μὲν
ταῖς πανηγύρεσιν ἐνοχλεῖν καὶ πρὸς ἅπαντας λέγειν
τοὺς συντρέχοντας ἐν αὐταῖς πρὸς οὐδένᾳ λέγειν ἐστίν,
ἀλλ' ὁμοίως οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ἄκυροι τυγχάνου-
σιν ὄντες τοῖς νόμοις καὶ ταῖς πολιτείαις ταῖς ὑπὸ τῶν

- 13 σοφιστῶν γεγραμμέναις, δεῖ δὲ τοὺς βουλομένους μὴ
 μάτην φλυαρεῖν ἀλλὰ προὔργου τι ποιεῖν, καὶ τοὺς οἰ- 85
 ομένους ἀγαθόν τι κοινὸν εὕρησκέαι τοὺς μὲν ἄλλους
 ἔαν πανηγυρίζειν, αὐτοὺς δ' ὧν εἰσηγοῦνται ποιήσα-
 σθαί τινα προστάτην τῶν καὶ λέγειν καὶ πράττειν δυνα-
 μένων καὶ δόξαν μεγάλην ἐχόντων, εἴπερ μέλλουσί τι-
 14 νες προσέξειν αὐτοῖς τὸν νοῦν. (ς'.) Ἄπερ ἐγὼ γνοῦς
 διαλεχθῆναι σοὶ προειλόμην, οὐ πρὸς χάριν ἐκλεξάμε-
 νος, καί τοι πρὸ πολλοῦ ποιησαίμην ἂν σοι κεχαρισμένως b
 εἰπεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τούτῳ τὴν διάνοιαν ἔσχον. ἀλλὰ
 τοὺς μὲν ἄλλους ἐώρων τοὺς ἐνδόξους τῶν ἀνδρῶν
 ὑπὸ πόλεσι καὶ νόμοις οἰκοῦντας, καὶ οὐδὲν ἐξὸν αὐ-
 τοῖς ἄλλο πράττειν πλὴν τὸ προσταττόμενον, ἔτι δὲ
 πᾶν καταδεεστερόους ὄντας τῶν πραγμάτων τῶν ᾧ-
 15 θησομένων, σοὶ δὲ μόνῳ πολλὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τῆς
 τύχης δεδομένην καὶ πρέσβεις πέμπειν πρὸς οὔστινας
 ἂν βουληθῆς, καὶ δέχεσθαι παρ' ὧν ἂν σοι δοκῇ, καὶ
 λέγειν ὅ τι ἂν ἡγῇ συμφέρειν, πρὸς δὲ τούτοις καὶ πλοῦ- a
 τον καὶ δύναμιν κεκτημένον, ὅσην οὐδεὶς τῶν Ἑλλή-
 νων, ἃ μόνον τῶν ὄντων καὶ πείθειν καὶ βιάζεσθαι πέ-
 φυκεν· ὧν οἶμαι καὶ τὰ ᾧθησόμενα προσδεήσισθαι.
 16 μέλλω γάρ σοι συμβουλεύειν προστῆναι τῆς τε τῶν Ἑλ-
 λήνων ὁμονοίας καὶ τῆς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους στρατείας·
 ἔστι δὲ τὸ μὲν πείθειν πρὸς τοὺς Ἑλλήνας συμφέρον,
 τὸ δὲ βιάζεσθαι πρὸς τοὺς βαρβάρους χρησίμῳ. ἡ μὲν d
 οὖν περιβολὴ παντὸς τοῦ λόγου τοιαύτη τίς ἐστιν.
 17 (ζ'.) Οὐκ ὀκνήσω δὲ πρὸς σὲ κατεπειν, ἐφ' οἷς
 ἐλύπησάν τινές με τῶν πλησιασάντων· οἶμαι γὰρ
 ἔσεσθαι τι προὔργου. δηλώσαντος γάρ μου πρὸς αὐ-
 τοὺς, ὅτι μέλλω σοι λόγον πέμπειν οὐκ ἐπίδειξιν ποιη-
 σόμενον οὐδ' ἐγκωμιασόμενον τοὺς πολέμους τοὺς
 διὰ σοῦ γεγενημένους, ἕτεροι γὰρ τοῦτο ποιήσουσιν,

- ἀλλὰ πειρασόμενόν σε προτρέπειν ἐπὶ πράξεις οἰκειο-
 τέρας καὶ καλλίους καὶ μᾶλλον συμφερούσας ὥν νῦν
 18 τυγχάνεις προηρημένος, οὕτως ἐξεπλάγησαν, μὴ διὰ
 τὸ γῆρας ἐξεστηκὼς ὡ τοῦ φρονεῖν, ὥστ' ἐτόλμησαν
 ἐπιπληῆξαι μοι πρότερον οὐκ εἰωθότες τοῦτο ποιεῖν,
 λέγοντες, ὥς ἀτόποις καὶ λίαν ἀνοήτοις ἐπιχειρῶ 86
 πράγμασιν, „ὅστις Φιλίππῳ συμβουλευσόντα λόγον
 μέλλεις πέμπειν, ὃς εἰ καὶ πρότερον ἐνόμιζεν αὐτὸν
 εἶναί τινος πρὸς τὸ φρονεῖν καταδεέστερον, νῦν διὰ
 τὸ μέγεθος τῶν συμβεβηκότων οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ
 οἶεται βέλτιον δύνασθαι βουλευέσθαι τῶν ἄλλων.
 19 ἔπειτα καὶ Μακεδόνων ἔχει περὶ αὐτὸν τοὺς σπου-
 δαιοτάτους, οὓς εἰκός, εἰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπείρους
 ἔχουσι, τό γε συμφέρον ἐκείνῳ μᾶλλον ἢ σὲ γινώ- b
 σκειν. ἔτι δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλοὺς ἂν ἰδοίς ἐκεῖ
 κατοικοῦντας, οὐκ ἀδόξους ἄνδρας οὐδ' ἀνοήτους,
 ἀλλ' οἷς ἐκεῖνος ἀνακοινοῦμενος οὐκ ἐλάττω τὴν βα-
 20 σιλείαν πεποίηκεν ἀλλ' εὐχῆς ἄξια διαπέπρακται. τί
 γὰρ ἐλλέλοιπεν; οὐ Θετταλοὺς μὲν τοὺς πρότερον
 ἐπάρχοντας Μακεδονίας οὕτως οἰκειῶς πρὸς αὐτὸν
 διακείσθαι πεποίηκεν ὥσθ' ἐκάστους αὐτῶν μᾶλλον
 ἐκείνῳ πιστεύειν ἢ τοῖς συμπολιτευομένοις; τῶν δὲ c
 πόλεων τῶν περὶ τὸν τόπον ἐκείνον τὰς μὲν ταῖς εὐε-
 ρεσίαις πρὸς τὴν αὐτοῦ συμμαχίαν προσῆκται, τὰς δὲ
 21 σφόδρα λυπούσας αὐτὸν ἀναστάτους πεποίηκεν; Μά-
 γνητας δὲ καὶ Περγαίους καὶ Παίονας κατέστηραται
 καὶ πάντας ὑπηκόους αὐτοὺς ἐληφεν; τοῦ δ' Ἰλλυ-
 ριῶν πλήθους πλὴν τῶν παρὰ τὸν Ἀδρίαν οἰκούντων
 ἐγκρατὴς καὶ κύριος γέγονεν; ἀπάσης δὲ τῆς Θράκης
 οὓς ἡβουλήθη δεσπότας κατέστησεν; τὸν δὴ τσοᾶντα d
 καὶ τηλικαῦτα διαπεπραγμένον οὐκ οἶει πολλὴν μω-
 ρίαν καταγνώσεσθαι τοῦ πέμψαντος τὸ βιβλίον καὶ

- πολύ διεψεῦσθαι νομιεῖν τῆς τε τῶν λόγων δυνάμεως
 22 καὶ τῆς αὐτοῦ διανοίας,“ ταῦτ’ ἀκούσας ὥς μὲν τὸ
 πρῶτον ἐξεπλάγην, καὶ πάλιν ὥς ἀναλαβὼν ἑμαυτὸν
 ἀντίειπον πρὸς ἑαυτόν τῶν ῥηθέντων, παραλείψω, μὴ
 καὶ δόξω τις λίαν ἀγαπᾶν, εἰ χαριέντως αὐτοὺς ἡμυ-
 νάμην· λυπήσας δ’ οὖν μετρίως, ὥς ἑμαυτὸν ἐπειθον, c
 τοὺς ἐπιπλήξαι μοι τολμήσαντας, τελευτῶν ὑπεσχόμεν
 μόνοις αὐτοῖς τὸν λόγον τῶν ἐν τῇ πόλει δεξιῶν καὶ
 ποιήσῃ οὐδὲν ἄλλο περὶ αὐτοῦ, πλὴν ὅτι ἂν ἐκείνοις
 23 δόξῃ. τούτων ἀκούσαντες ἀπῆλθον, οὐκ οἶδ’ ὅπως τὴν 87
 διάνοιαν ἔχοντες. πλὴν οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον
 ἐπιτελεσθέντος τοῦ λόγου καὶ δειχθέντος αὐτοῖς το-
 σοῦτον μετέπεσον, ὥστ’ ἡσχύοντο μὲν ἐφ’ οἷς ἐθρα-
 σύναντο, μετέμελε δ’ αὐτοῖς ἀπάντων τῶν εἰρημένων,
 ὡμολόγουν δὲ μηδεὶς πώποτε τοσοῦτον πράγματος
 διαμαρτεῖν, ἔσπευδον δὲ μᾶλλον ἢ γὰρ πεμφθῆναί σοι
 τὸν λόγον τούτου, ἔλεγον δ’ ὥς ἐλπίζουσιν οὐ μόνον
 σὲ καὶ τὴν πόλιν ἔξῃν μοι χάριν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων b
 ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας.
- 24 (θ’.) Τούτου δ’ ἕνεκά σοι ταῦτα διήλθον, ἵν’ ἂν
 τί σοι φανῇ τῶν ἐν ἀρχῇ λεγομένων ἢ μὴ πιστὸν ἢ μὴ
 δυνατόν ἢ μὴ πρέπον σοι πράττειν, μὴ δυσχεράνας
 ἀποστῆς τῶν λοιπῶν, μηδὲ πάθῃς ταῦτόν τοις ἐπιτη-
 δείοις τοῖς ἐμοῖς ἀλλ’ ἐπιμέλειας ἡσυχάζουσας ἔχων τὴν
 διάνοιαν, ἕως ἂν διὰ τέλους ἀκούσῃς ἀπάντων τῶν
 λεγομένων. οἶμαι γὰρ εἶναι τι τῶν θεόντων καὶ τῶν
 25 σοι συμφερόντων. (ι’.) Καίτοι μ’ οὐ λέληθαν, ὅσον c
 διαφέρουσι τῶν λόγων εἰς τὸ πείθειν οἱ λεγόμενοι τῶν
 ἀναγινωσκομένων, οὐδ’ ὅτι πάντες ὑπειλήφασιν τοὺς
 μὲν περὶ σπουδαίων πραγμάτων καὶ κατεπειρόντων
 ῥητορεύεσθαι, τοὺς δὲ πρὸς ἐπίδειξιν καὶ πρὸς ἐργο-
 26 λαβίαν γεγράφθαι. καὶ ταῦτ’ οὐκ ἀλόγως ἐγνώκασιν·

- ἐπειδὴν γὰρ ὁ λόγος ἀποστερηθῇ τῆς τε δόξης τῆς τοῦ
λέγοντος καὶ τῆς φωνῆς καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἐν δ
ταῖς ῥητορφαίαις γιγνομένων, ἔτι δὲ τῶν καιρῶν καὶ τῆς
σπουδῆς τῆς περὶ τὴν προᾶξιν, καὶ μηδὲν ἢ τὸ συν-
γωνιζόμενον καὶ συμπεῖθον, ἀλλὰ τῶν μὲν προειρη-
μένων ἀπάντων ἔρημος γένηται καὶ γυμνός, ἀναγι-
γνώσκη δὲ τις αὐτὸν ἀπιθάνως καὶ μηδὲν ἡθὺς ἐνση-
27 μαινόμενος ἀλλ' ὥσπερ ἀπαριθμῶν, εἰκότως, οἶμαι,
φραυλὸς εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀκούουσιν. ἅπερ καὶ τὸν νῦν
ἐπιδεικνύμενον μάλιστ' ἂν βλάβειε καὶ φραυλότερον
φαίνεσθαι ποιήσειεν· οὐδὲ γὰρ ταῖς περὶ τὴν λέξιν α
εὐρυθυμίαις καὶ ποικιλίαις κεκοσμήκαμεν αὐτὸν, αἷς
αὐτός τε νεώτερος ὢν ἐχρώμην καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπέ-
δειξα, δι' ὧν τοὺς λόγους ἡδέιους ἂν ἔμα· καὶ πιστο-
28 τέρους ποιοῖεν. ὧν οὐδὲν ἔτι δύναμαι διὰ τὴν ἡλικίαν, ⁸⁸
ἀλλ' ἀπόχρη μοι τοσοῦτον, ἣν αὐτὰς τὰς προᾶξεις
ἀπλῶς δυνήθῃ διελθεῖν. ἡγοῦμαι δὲ καὶ σοὶ προσήκειν
ἀπάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντι ταύταις μόναις προσ-
έχειν τὸν νοῦν. οὕτω δ' ἂν ἀκριβέστατα καὶ κάλλιστα
29 θεωρήσεις, εἴ τι τυγχάνομεν λέγοντες, ἣν τὰς μὲν
δυσχερείας τὰς περὶ τοὺς σοφιστὰς καὶ τοὺς ἀναγινω-
σκομένους τῶν λόγων ἀφέλῃς, ἀναλαμβάνων δ' ἔκα- b
στον αὐτῶν εἰς τὴν διάνοιαν ἐξετάξης, μὴ πάρεργον
ποιούμενος μηδὲ μετὰ ῥαθυμίας ἀλλὰ μετὰ λογισμοῦ
καὶ φιλοσοφίας, ἧς καὶ σὲ μετεσχηκέναι φασίν. μετὰ
γὰρ τούτων σκοπούμενος μᾶλλον ἢ μετὰ τῆς τῶν
πολλῶν δόξης ἄμεινον ἂν βουλευσαιο περὶ αὐτῶν.
ἂ μὲν οὖν ἡβουλόμην μοι προειρηθῆναι, ταῦτ' ἐστίν.
30 (1α.) Περὶ δ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἤδη ποιήσομαι
τοὺς λόγους. φημί γὰρ χρῆναί σε τῶν μὲν ἰδίων μη- c
δενὸς ἀμελήσαι, πειραθῆναι δὲ διαλλάξαι τὴν τε πόλιν
τὴν Ἀργείων καὶ τὴν Λακεδαιμονίων καὶ τὴν Θηβαίων

- καὶ τὴν ἡμετέραν. ἦν γὰρ ταύτας συστήσαι δυνηθῆς,
 31 οὐ χαλεπῶς καὶ τὰς ἄλλας ὁμονοεῖν ποιήσεις· ἅπανται
 γὰρ εἰσιν ὑπὸ ταῖς εἰρημέναις καὶ καταφεύγουσιν,
 ὅταν φοβηθῶσιν, ἐφ' ἣν ἂν τύχῳσι τούτων, καὶ τὰς
 βοηθείας ἐντεῦθεν λαμβάνουσιν· ὥστ' ἂν τέτταρας δ
 μόνον πόλεις εὖ φρονεῖν πείσῃς, καὶ τὰς ἄλλας πολ-
 λῶν κακῶν ἀπαλλάξεις.
- 32 (ιβ'). Γνωίης δ' ἂν ὥς οὐδεμιᾶς σοι προσήκει τού-
 των ὀλιγωρεῖν, ἦν ἀνευρέγκης αὐτῶν τὰς πράξεις ἐπὶ
 τοὺς σοὺς προγόνους· εὐρήσεις γὰρ ἐκάστη πολλὴν
 φιλίαν πρὸς ὑμᾶς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας ὑπαρχούσας.
 Ἄργος μὲν γὰρ ἐστὶ σοι πατρὶς, ἥς δίκαιον τοσαύτην
 σε ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ὅσην περ τῶν γονέων τῶν
 σουτοῦ· Θηβαῖοι δὲ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ γένους ὑμῶν ε
 τιμῶσι καὶ ταῖς προσόδοις καὶ ταῖς θυσίαις μᾶλλον ἢ
 33 τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλους· Λακεδαιμόνιοι δὲ τοῖς ἀπ'
 ἐκείνου γεγονόσι καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἡγεμονίαν
 εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον δεδώκασι· τὴν δὲ πόλιν τὴν 89
 ἡμετέραν φασὶν, οἷο περ περὶ τῶν παλαιῶν πιστεύομεν,
 Ἡρακλεῖ μὲν συναιτίαν γενέσθαι τῆς ἀθανασίας, ὃν
 δὲ τρόπον, σοὶ μὲν αὐτίς πνθίσθαι ῥάδιον, ἐμοὶ δὲ
 νῦν εἰπεῖν οὐ καιρὸς, τοῖς δὲ παισὶ τοῖς ἐκείνου τῆς
 34 σωτηρίας. μόνη γὰρ ὑποστᾶσα τοὺς μεγίστους κινδύ-
 νους πρὸς τὴν Εὐρυσθέως δύναμιν ἐκαῖνόν τε τῆς
 ὕβρεως ἔπαυσε καὶ τοὺς παῖδας τῶν φόβων τῶν αἰ-
 παραγιννομένων αὐτοῖς ἀπήλλαξεν. ὑπὲρ ὧν οὐ μύ- b
 νον τοὺς τότε σωθέντας δίκαιον ἦν ἡμῖν χάριν ἔχειν
 ἀλλὰ καὶ τοὺς νῦν ὄντας· διὰ γὰρ ἡμᾶς καὶ ζῶσι καὶ
 τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ἀπολαύουσι· μὴ γὰρ σω-
 θέντων ἐκείνων οὐδὲ γενέσθαι τὸ παράπαν ὑπῆρχεν
 αὐτοῖς.
- 35 (ιγ'). Τοιούτων οὖν ἀπασῶν τῶν πόλεων γιγτε-

- νημένων ἔδει μὲν μηδέποτε σοι μηδὲ πρὸς μίαν αὐτῶν
γενέσθαι διαφοράν. ἀλλὰ γὰρ ἅπαντες πλείω πεφύ-
καμεν ἑξαμαρτάνειν ἢ κατορθοῦν. ὥστε τὰ μὲν πρό-
τερον γεγενημένα κοινὰ θεῖναι δίκαιόν ἐστιν, εἰς δὲ α
τὸν ἐπίλοιπον χρόνον φυλακτέον, ὅπως μηδὲν συμ-
βήσεται σοι τοιοῦτον, καὶ σκεπτέον, τί ἂν ἀγαθὸν αὐ-
τὰς ἐργασάμενος φανείης ἄξια καὶ σαυτοῦ καὶ τῶν
36 ἐκείναις πεπραγμένων πεποιηκώς. ἔχεις δὲ καιρόν·
ἀποδιδόντα γάρ σε χάριν τῶν ὀφειλῆς, ὑπολήφονται
διὰ τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου τοῦ μεταξὺ προὔπαρχειν
τῶν εὐεργεσιῶν. καλὸν δ' ἐστὶ δοκεῖν μὲν τὰς μεγί-
στας τῶν πόλεων εὖ ποιεῖν, μηδὲν δ' ἦττον αὐτὸν ἢ δ
37 'κείνας ὀφείλειν. χωρὶς δὲ τούτων εἰ πρὸς τινὰς αὐτῶν
ἀηδέες τί σοι συμβέβηκεν, ἅπαντα ταῦτα διαλύσεις·
αἱ γὰρ ἐν τοῖς παρούσι καιροῖς εὐεργεσίαι λήθην ἐμ-
ποιοῦσι τῶν πρότερον [ὑμῖν] εἰς ἀλλήλους πεπλημμε-
λημένων. ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο φανερόν, ὅτι πάντες ἄν-
θρωποι τούτων πλείστην μνησὶν ἔχουσιν, τῶν ἂν ἐν
38 ταῖς συμφοραῖς εὖ πάθωσιν. ὁρᾷς δ' ὥς τεταλαιπω-
ρῆνται διὰ τὸν πόλεμον καὶ ὥς παραπλησίως ἔχουσι α
τοῖς ἰδίᾳ μαχομένοις. καὶ γὰρ ἐκείνους ἀυξομένης μὲν
τῆς ὀργῆς οὐδεὶς ἂν διαλλάξειεν· ἐπὶ δὲ κακῶς ἀλ-
λήλους διαθῶσιν, οὐδενὸς διαλύοντος αὐτοὶ διέστη-
σαν. ὅπερ οἶμαι καὶ τὰντας ποιήσιν, ἢ μὴ σὺ πρό- 90
τερον αὐτῶν ἐπιμεληθῆς.
- 39 (ιδ'). Τάχ' οὖν ἂν τις ἐνστήναι τοῖς εἰρημένοις
τολμήσεις, λέγων, ὥς ἐπιχειρῶ σε πείθειν ἄδυνάτοις
ἐπιτίδυσθαι πράγμασιν· οὔτε γὰρ Ἀργεῖους φίλους
ἂν ποτε γενέσθαι Λακεδαιμονίοις οὔτε Λακεδαιμο-
νίους Θηβαίοις οὔθ' ὅλως τοὺς εἰθισμένους ἅπαντα
τὸν χρόνον πλουνεκτεῖν οὐδέποτε· ἂν ἰσομοιρῆσαι πρὸς
40 ἀλλήλους. (ιδε'). Ἐγὼ δ' ὅτε μὲν ἡ πόλις ἡμῶν ἐν τοῖς

Ἑλλησιν ἐδυνάστευε καὶ πάλιν ἡ Λακεδαιμονίων, οὐ-
δὲν ἂν ἡγοῦμαι περανθῆναι τούτων· ῥαδίως γάρ ἂν
ἐκατέραν ἐμποδῶν γενέσθαι τοῖς πραττομένοις· νῦν
δ' οὐχ ὁμοίως ἔγνωκα περὶ αὐτῶν. οἶδα γὰρ ἀπάσας
ὡμαλισμένας ὑπὸ τῶν συμφορῶν, ὥσθ' ἡγοῦμαι πολὺν
μᾶλλον αὐτάς κληθήσεσθαι τὰς ἐκ τῆς ὁμοιοῦς ὡφε-
λείας ἢ τὰς ἐκ τῶν τότε πραττομένων πλεονεξίας.

- 41 (ις.) Ἐπειτα τῶν μὲν ἄλλων ὁμολογῶ μηδέν' ἂν δυ-
νηθῆναι διαλλάξαι τὰς πόλεις ταύτας, σοὶ δ' οὐδὲν α
τῶν τοιούτων ἐστὶ χαλεπόν. ὁρῶ γάρ σε τῶν τοῖς ἄλ-
λοις ἀνελπίστων δοκούντων εἶναι καὶ παραδόξων πολ-
λὰ διαπεπραγμένον, ὥστ' οὐδὲν ἄτοπον, εἰ καὶ ταῦτα
μόνος συστήσαι δυνηθείης. χρὴ δὲ τοὺς μέγα φρο-
νοῦντας καὶ τοὺς διαφέροντας μὴ τοῖς τοιούτοις ἐπι-
χειρεῖν, ἃ καὶ τῶν τυχόντων ἂν τις καταπράξειεν, ἀλλ'
ἐκείνοις οἷς μηδεὶς ἂν ἄλλος ἐπιχειρήσειε πλήν τῶν
ὁμοίαν σοὶ καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν δύναμιν ἐχόντων. d

- 42 (ιζ.) Θαυμάζω δὲ τῶν ἡγουμένων ἀδύνατον εἶ-
ναι πραχθῆναι τι τούτων, εἰ μὴτ' αὐτοὶ τυγχάνουσιν
εἰδότες μὴθ' ἑτέρων ἀκηκόασιν, ὅτι πολλοὶ δὴ πόλε-
μοι καὶ δεινοὶ γεγόνασιν, οὓς οἱ διαλυσάμενοι μεγά-
λων ἀγαθῶν ἀλλήλοις αἰτιοὶ κατέστησαν. τίς γὰρ ἂν
ὑπερβολὴ γένοιτο τῆς ἐχθρας τῆς πρὸς Ξέρξην τοῖς
Ἑλλησι γενομένης; οὐ τὴν φιλίαν ἅπαντες ἴσασιν
ἡμᾶς τε καὶ Λακεδαιμονίους μᾶλλον ἀγαπήσαντας ἢ α
τῶν συγκατασκευασάντων ἐκατέροις ἡμῶν τὴν ἀρχήν.

- 43 καὶ τί δεῖ λέγειν τὰ παλαιὰ καὶ τὰ πρὸς τοὺς βαρβά-
ρους; ἀλλ' εἴ τις ἀθρήσειε καὶ σκέψαιτο τὰς τῶν Ἑλ-
λήνων συμφορὰς, οὐδὲν ἂν μέρος οὔσαι φανεῖεν τῶν
διὰ Θηβαίους καὶ Λακεδαιμονίους ἡμῖν γεγενημένων. 91
ἀλλ' οὐδὲν ἥττον Λακεδαιμονίων τε στρατευσάντων
ἐπὶ Θηβαίους καὶ βουλομένων λυμῆνασθαι τὴν Βοιω-

- 44 *τιαν καὶ διοικίσαι τὰς πόλεις, βοηθήσαντες ἡμεῖς ἐμ-*
ποδῶν ἐγενόμεθα ταῖς ἐκείνων ἐπιθυμίαις· καὶ πάλιν
μεταπεσοῦσθης τῆς τύχης καὶ Θηβαίων καὶ Πελοποννη-
σίων ἀπάντων ἐπιχειρησάντων ἀνάστατον ποιῆσαι
τὴν Σπάρτην, ἡμεῖς καὶ πρὸς ἐκείνους μόνοι τῶν Ἑλ-
λῆνων ποιησάμενοι συμμαχίαν συναίτιοι τῆς σωτη-
 45 *ρίας αὐτοῖς κατέστημεν. πολλῆς οὖν ἀνοίας ἂν εἴη*
μεστὸς, εἴ τις ὄρῶν τηλικαύτας μεταβολὰς γιγνομένας
καὶ τὰς πόλεις μὴτ' ἐχθρας μὴδ' ὄρκων μὴτ' ἄλλου
μηδενὸς φροντιζούσας, πλὴν ὅτι ἂν ὑπολάβωσιν ὠφέ-
λιμον αὐταῖς εἶναι, τοῦτο δὲ στεργούσας μόνον καὶ
πᾶσαν τὴν σπουδὴν περὶ τούτου ποιουμένας, μὴ καὶ
νῦν νομίζοι τὴν αὐτὴν γνώμην ἔξειν αὐτὰς, ἄλλως τε
καὶ σοῦ μὲν ἐπιστατούντος ταῖς διαλλαγαῖς, τοῦ δὲ
συμφέροντος πείθοντος, τῶν δὲ παρόντων κακῶν
ἀναγκαζόντων. ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι τούτων σοι συνα-
γωνιζομένων ἅπαντα γενήσεσθαι κατὰ τρόπον.
 46 *(ιη'.) Ἐγοῦμαι δ' οὕτως ἂν σε μάλιστα καταμα-*
θεῖν, εἴτ' εἰρηνικῶς εἴτε πολεμικῶς αἱ πόλεις αὐταὶ
πρὸς ἀλλήλας ἔχουσιν, εἰ διεξέλθοιμεν μῆτε παντά-
πασιν ἀπλῶς μῆτε λίαν ἀκριβῶς τὰ μέγιστα τῶν παρ-
όντων αὐταῖς, καὶ πρῶτον μὲν σκεψαίμεθα τὰ Λακε-
δαιμονίων.
 47 *(ιθ'.) Οὗτοι γὰρ ἄρχοντες τῶν Ἑλλήνων, οὐ πολλὸς*
χρόνος ἐξ οὗ, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰς το-
σαύτην μεταβολὴν ἦλθον, ἐπειδὴ τὴν μάχην ἤττηθη-
σαν τὴν ἐν Λεύκτροις, ὥστ' ἀπεστερηθήσαν μὲν τῆς
ἐν τοῖς Ἑλλήσι δυναστείας, τοιούτους δ' ἄνδρας ἀπό-
λεσαν σφῶν αὐτῶν, οἳ προηροῦντο τεθνάναι μᾶλλον
 48 *ἢ ζῆν ἡττηθέντες ὧν πρότερον ἐδέσποζον. πρὸς δὲ*
τούτοις ἐπειδὴν Πελοποννησίους ἅπαντας τοὺς πρότε-
ρον μεθ' αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἀκολουθοῦντας, τού-

τους μετὰ Θηβαίων εἰς τὴν αὐτῶν εἰσβαλόντας, πρὸς
 οὓς ἠναγκάσθησαν διακινδυνεύειν οὐκ ἐν τῇ χώρᾳ
 περὶ τῶν κερπῶν ἀλλ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει πρὸς αὐτοῖς
 τοῖς ἀρχείοις περὶ παίδων καὶ γυναικῶν τοιοῦτον κίν-
 δυνον, ὃν μὴ κατορθώσαντες μὲν εὐθὺς ἀπώλλυντο, 92

49 νικήσαντες δ' οὐδὲν μᾶλλον ἀπηλλαγμένοι τῶν κακῶν
 εἰσιν, ἀλλὰ πολεμοῦνται μὲν ὑπὸ τῶν τὴν χώραν αὐ-
 τῶν περιοικούντων, ἀπιστοῦνται δ' ὑφ' ἀπάντων Πε-
 λοποννησίων, μισοῦνται δ' ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν
 Ἑλλήνων, ἄγονται δὲ καὶ φέρονται καὶ τῆς νυκτὸς καὶ
 τῆς ἡμέρας ὑπὸ τῶν οἰκετῶν τῶν σφετέρων αὐτῶν,
 οὐδένα δὲ χρόνον διαλείπουσιν ἢ στρατεύοντες ἐπὶ
 τινὰς ἢ μαχόμενοι πρὸς τινὰς ἢ βοηθοῦντες τοῖς ἀπολ- b
 50 λυμένοις αὐτῶν. τὸ δὲ μέγιστον τῶν κακῶν· δεδιότες
 γὰρ διατελοῦσι, μὴ Θηβαῖοι διαλυσάμενοι τὰ πρὸς
 Φωκέας πάλιν ἐπανελθόντες μεῖζοσιν αὐτοὺς συμ-
 φοραῖς περιβάλλωσι τῶν πρότερον γεγενημένων. καί-
 τοι πῶς οὐ χρή νομίζειν τοὺς οἷτω διακειμένους ἀσμέ-
 νους ἂν ἰδεῖν ἐπιστατοῦντα τῆς εἰρήνης ἐξιόχρεων
 ἄνδρα καὶ θυνάμενον διαλύσαι τοὺς ἐνεστῶτας πολέ-
 μους αὐτοῖς;

51 (κ') Ἀργεῖους τοίνυν ἰδοὺς ἂν τὰ μὲν παραπλη-
 σίως τοῖς εἰρημένοις πράττοντας, τὰ δὲ χειρὸν τούτων
 ἔχοντας· πολεμοῦσι μὲν γὰρ, ἐξ οὗπερ τὴν πόλιν οἰ-
 κοῦσι, πρὸς τοὺς ὁμόρους, ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι, το-
 σοῦτον δὲ διαφέρουσιν, ὅσον ἐκείνοι μὲν πρὸς ἥττους
 αὐτῶν, οὗτοι δὲ πρὸς κρείττους· ὃ πάντες ἂν ὁμολο-
 γήσειαν μέγιστον εἶναι τῶν κακῶν. οὕτω δὲ τὰ περὶ
 τὸν πόλεμον ἀνυχοῦσιν, ὥστ' ὀλίγου δεῖν καθ' ἕκα-
 στον τὸν ἐνιαυτὸν τεμνομένην καὶ πορθουμένην τὴν δ
 52 αὐτῶν χώραν περιορῶσιν. ὃ δὲ πάντων δεινότατον·
 ὅταν γὰρ οἱ πολέμιοι διαλίπωσι κακῶς αὐτοὺς ποιοῦν-

τες, αὐτοὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ πλουσιωτάτους τῶν πολιτῶν ἀπολλύνουσι, καὶ ταῦτα δρῶντες οὕτω χαίρουσιν, ὥς οὐδένας ἄλλοι τοὺς πολεμίους ἀποκτείνοντες. αἴτιον δ' ἐστὶ τοῦ ταραχῶδως αὐτοὺς ζῆν οὕτως οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὁ πόλεμος· ὃν ἦν διαλύσῃς, οὐ μόνον αὐτοὺς τούτων ἀπαλλάξεις ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔμεινον βουλευέσθαι ποιήσεις.

- 53 (κα΄.) Ἀλλὰ μὴν τὰ περὶ Θηβαίους οὐδὲ σὲ λέληθεν. καλλίστην γὰρ μάχην νικήσαντες καὶ μεγίστην ἐξ αὐτῆς δοξάν λαβόντες διὰ τὸ μὴ καλῶς χρῆσθαι ταῖς εὐτυχίαις οὐδὲν βέλτιον πράττουσι τῶν ἡττηθέντων καὶ δυστυχησάντων. οὐ γὰρ ἐφθασαν τῶν ἐχθρῶν κρητήσαντες, καὶ πάντων ἀμελήσαντες ἡνώχλουν μὲν 93 ταῖς πόλεσι ταῖς ἐν Πελοποννήσῳ, Θετταλίαν δ' ἐτόλμων καταδουλοῦσθαι, Μεγαρεῦσι δ' ὁμόροις οὖσιν ἠπείλουν, τὴν δ' ἡμετέραν πόλιν μέρος τι τῆς χώρας ἀπεστέρουν, Εὐβοίαν δ' ἐπόρθουν, εἰς Βυζάντιον δὲ τριήρεις ἐξέπεμπον, ὥς καὶ γῆς καὶ θαλάττης ἄρξοντες.
- 54 τελευτῶντες δὲ πρὸς Φωκέας πόλεμον ἐξήνεγκαν ὥς τῶν τε πόλεων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κρατήσαντες, τὸν τε τόπον ἅπαντα τὸν περιέχοντα κατασχίσοντες, τῶν τε χρημάτων τῶν ἐν Δελφοῖς περιγενησόμενοι ταῖς ἐκ τῶν ἰδίων δαπάναις. ὧν οὐδὲν αὐτοῖς ἀποβέβηκεν, ἀλλ' ἀντὶ μὲν τοῦ λαβεῖν τὰς Φωκέων πόλεις τὰς αὐτῶν ἀπολωλέκασιν, εἰσβάλλοντες δ' εἰς τὴν τῶν πολεμίων ἐλάττω κακὰ ποιοῦσιν ἐκείνους ἢ πάσχουσιν
- 55 ἀπιόντες εἰς τὴν αὐτῶν· ἐν μὲν γὰρ τῇ Φωκίδι τῶν μισθοφόρων τινὰς ἀποκτείνουσιν, οἷς λυσitteλει τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν, ἀναχωροῦντες δὲ τοὺς ἐνδοξοτάτους αὐτῶν καὶ μάλιστα τολμῶντας ὑπὲρ τῆς πατριδος ἀποθνήσκουν ἀπολλύνουσιν. εἰς τοῦτο δ' αὐτῶν τὰ πράγματα περιέστηκεν, ὥστ' ἐλπίσαντες ἅπαν-

τας τοὺς Ἕλληνας ὑφ' αὐτοῖς ἔσεσθαι νῦν ἐν σοὶ τὰς ἐλπίδας ἔχουσι τῆς αὐτῶν σωτηρίας. ὥστ' οἶμαι καὶ τούτους ταχέως ποιήσιν, ὅτι ἂν σὺ κελεύῃς καὶ συμβουλεύῃς.

56 (κβ'.) Λοιπὸν δ' ἂν ἦν ἡμῖν ἐτι περὶ τῆς πόλεως διαλεχθῆναι τῆς ἡμετέρας, εἰ μὴ προτέρα τῶν ἄλλων εὖ φρονήσασα τὴν εἰρήνην ἐπιποιήτο. νῦν δ' αὐτὴν δ οἶμαι καὶ συναγωνιέσθαι τοῖς ὑπὸ σοῦ πραττομένοις, ἄλλως τε καὶ δυνηθῆ συνιδεῖν, ὅτι ταῦτα διοικεῖς πρὸ τῆς ἐπὶ τὸν βάρβαρον στρατείας.

57 (κγ'.) Ὡς μὲν οὖν οὐκ ἀδύνατόν ἐστί σοι συστήσαι τὰς πόλεις ταύτας, ἐκ τῶν εἰρημένων ἡγοῦμαί σοι γεγενῆσθαι φανερόν· ἐτι τοίνυν ὥς καὶ ῥαδίως ταῦτα πράξεις, ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων οἶμαί σε γινῶναι ποιήσιν. ἦν γὰρ φανῶσιν ἕτεροί τινες τῶν προγεγενημένων μὴ καλλίσι μὲν μηδ' ὀσιωτέροις ὧν ἡμεῖς συμβεβουλεύκαμεν ἐπιχειρήσαντες, μεῖζον δὲ καὶ δυσκολώτερα τούτων ἐπιτελέσαντες, τί λοιπὸν ἔσται τοῖς ἀντιλέγουσιν, ὥς οὐ θαῖττον σὺ τὰ ῥᾶω πράξεις ἢ κείνοι τὰ χαλεπώτερα;

58 (κδ'.) Σκέψαι δὲ πρῶτον μὲν τὰ περὶ Ἀλκιβιάδην. 94 ἐκεῖνος γὰρ φυγὼν παρ' ἡμῶν καὶ τοὺς ἄλλους ὁρῶν τοὺς πρὸ αὐτοῦ ταύτῃ τῇ συμφορᾷ κεχρημένους ἐπτηχότας διὰ τὸ μέγεθος τὸ τῆς πόλεως, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχεν ἐκείνοις ἄλλ' οἴηθεις πειρατέον εἶναι βία κατελθεῖν προείλετο πολεμεῖν πρὸς αὐτήν.

59 καθ' ἕκαστον μὲν οὖν τῶν τότε γενομένων εἰ τις λέγειν ἐπιχειρήσειεν, οὐτ' ἂν διελθεῖν ἀκριβοῶς δύναίτο, πρὸς τε τὸ παρὸν ἴσως ἂν ἐνοχλήσειεν· εἰς τοσαύτην δὲ ταραχὴν κατέστησεν οὐ μόνον τὴν πόλιν ἀλλὰ καὶ Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὥστ' ἡμᾶς μὲν παθεῖν, ἃ πάντες ἴσασι, τοὺς δ' ἄλλους τη-

- 60 λικούντοισι κακοῖς περιπεσεῖν ὥστε μηδέπω νῦν ἐξιτή-
λους εἶναι τὰς συμφορὰς τὰς δι' ἐκείνον τὸν πόλεμον
ἐν ταῖς πόλεσιν ἐγγεγεννημένας, Λακεδαιμονίους δὲ
τοὺς τότε δοξάντας εὐτυχεῖν εἰς τὰς νῦν ἀτυχίας δι'
'Αλκιβιάδην καθεστάναι· πεισθέντες γὰρ ὑπ' αὐτοῦ
τῆς κατὰ θάλατταν δυνάμεως ἐπιθυμῆσαι καὶ τὴν κατὰ
61 γῆν ἡγεμονίαν ἀπώλεσαν, ὥστ' εἴ τις φράτῃ τότε τὴν
ἀρχὴν αὐτοῖς γίνεσθαι τῶν παρόντων κακῶν, ὅτε
τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἐλάμβανον, οὐκ ἂν ἐξελεγ-
χθεὶς ψευδόμενος. ἐκεῖνος μὲν οὖν τηλικούτων αἰ-
τιος γενόμενος κατῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, μεγάλης μὲν
δόξης τυχών, οὐ μὴν ἐπαινούμενος ὑφ' ἀπάντων.
(κέ.) Κόνων δ' οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον ἀντίστρο-
62 φα τούτων ἔπραξεν. ἀτυχήσας γὰρ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῇ
περὶ Ἑλλήσποντον οὐ δι' αὐτὸν ἀλλὰ διὰ τοὺς συνάρ-
χοντας οἰκάδε μὲν ἀφικέσθαι κατησχύνθη, πλεύσας δ'
εἰς Κύπρον χρόνον μὲν τινα περὶ τὴν τῶν ἰδίων ἐπι-
μέλειαν διέτριβεν, αἰσθόμενος δ' Ἀγησίλαον μετὰ
πολλῆς δυνάμεως εἰς τὴν Ἀσίαν διαβεβηκότα καὶ
63 πορθοῦντα τὴν χώραν οὕτω μέγ' ἐφρόνησεν, ὥστ'
ἀφορμὴν οὐδεμίαν ἄλλην ἔχων πλὴν τὸ σῶμα καὶ τὴν
διάνοιαν ἤλπισε Λακεδαιμονίους καταπολεμήσειν ἄρ-
χοντας τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατ-
ταν, καὶ ταῦτα πέμπων ὡς τοὺς βασιλεῖς στρατηγούς
ὑπισχνεῖτο ποιήσειν. καὶ τί δεῖ τὰ πλείω λέγειν; συ-
σταίντος γὰρ αὐτῷ ναυτικοῦ περὶ Ῥόδον, νικήσας τῇ
ναυμαχίᾳ Λακεδαιμονίους μὲν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρ- 95
64 χῆς, τοὺς δ' Ἕλληνας ἡλευθέρωσεν, οὐ μόνον δὲ τὰ
τείχη τὰ τῆς πατρίδος ἀνώρθωσεν ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν
εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν προήγαγεν, ἐξ ἧσπερ ἐξέπεσεν.
καίτοι τίς ἂν προσεδόκησεν ὑπ' ἀνδρὸς οὕτω ταπεινώ-
σας πρᾶξαντος ἀναστραφῆσεσθαι τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγμα-

τα, καὶ τὰς μὲν ἀτιμωθήσεσθαι, τὰς δ' ἐπιπολάσειν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων;

65 (κς.) Διονύσιος τοίνυν, βούλομαι γὰρ ἐκ πολλῶν σε πεισθῆναι ῥαδίαν εἶναι τὴν πρᾶξιν, ἐφ' ἣν σε ^b τυγχάνω παρακαλῶν, πολλοστὸς ὢν Συρακοσίῳ καὶ τῷ γένει καὶ τῇ δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἐπιθυμήσας μοναρχίας ἀλόγως καὶ μανικῶς καὶ τολμήσας ἅπαντα πράττειν τὰ φέροντα πρὸς τὴν δύναμιν ταύτην, κατέσχε μὲν Συρακούσας, ἀπάσας δὲ τὰς ἐν Σικελίᾳ πόλεις, ὅσαι περ ἦσαν Ἑλληνίδες, κατεστρέψατο, τηλικαύτην δὲ δύναμιν περιεβάλετο καὶ πεξὴν καὶ ναυτικὴν, ὅσην οὐδεὶς ἀνὴρ τῶν πρὸ ἐκείνου γενομένων. ^c

66 (κς.) Ἐτι τοίνυν Κῦρος, ἵνα μνησθῶμεν καὶ περὶ τῶν βαρβάρων, ἐκτεθεὶς μὲν ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὴν ὁδὸν, ἀναιρεθεὶς δ' ὑπὸ Περσίδος γυναικὸς, εἰς τοσαύτην ἤλθε μεταβολὴν ὥσθ' ἀπάσης τῆς Ἀσίας γενέσθαι δεσπότης.

67 (κη.) Ὅπου δ' Ἀλκιβιάδης μὲν φυγὰς ὢν, Κόρων δὲ δεδυστυχηκὼς, Διονύσιος δ' οὐκ ἐνδοξὸς ὢν, Κῦρος δ' οὕτως οἰκτρὰς αὐτῷ τῆς ἐξ ἀρχῆς γενέσεως ὑπαρξάσης, εἰς τοσοῦτον προῆλθον καὶ τηλικαῦτα διε- ^d πράξαντο, πῶς οὐ σέ γε χρὴ προσδοκᾶν, τὸν ἐκ τοιούτων μὲν γεγονότα, Μακεδονίας δὲ βασιλεύοντα, τοσοῦτων δὲ κύριον ὄντα, ῥαδίως τὰ προειρημένα συστήσειν;

68 (κθ.) Σκέψαι δ' ὥς ἄξιόν ἐστι τοῖς τοιούτοις τῶν ἔργων μάλιστ' ἐπιχειρεῖν, ἐν οἷς κατορθώσας μὲν ἐνάμιλλον τὴν σπαντοῦ δόξαν καταστήσεις τοῖς πρωτεύουσι, διαμαρτῶν δὲ τῆς προσδοκίας ἄλλ' οὖν τὴν γ' εὐνοίαν κτήσει τὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἣν πολὺν κάλ- ^e λιόν ἐστι λαβεῖν ἢ πολλὰς πόλεις τῶν Ἑλληνίδων κατὰ κράτος ἐλεῖν· τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα τῶν ἔργων φθόνον

- ἔχει καὶ δυσμένειαν καὶ πολλὰς βλασφημίας, οἷς δ' ἡμεῖς συμβεβουλεύκαμεν οὐδὲν πρόσσεσι τούτων. ἀλλ' εἴ τις θεῶν αἴρεσίν σοι δοίῃ, μετὰ ποίας ἂν ἐπιμελείας 96 καὶ διατριβῆς εὖξαιο τὸν βίον διαγαγεῖν, οὐδεμίαν ἔλοι' ἂν, εἴπερ ἐμοὶ συμβούλῳ χροῖο, μᾶλλον ἢ ταύ-
 69 την. οὐ γὰρ μόνον ὑπὸ τῶν ἄλλων ἔσει ζηλωτὸς ἀλλὰ καὶ σπαντὸν μακαριεῖς. τίς γὰρ ἂν ὑπερβολὴ γέ-
 νοιτο τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας, ὅταν πρέσβεις μὲν ἤκωσιν ἐκ τῶν μεγίστων πόλεων οἱ μάλιστα' εὐδοκι-
 μούντες εἰς τὴν σὴν δυναστείαν, μετὰ δὲ τούτων βου-
 λεύῃ περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, περὶ ἧς οὐδεὶς ἄλλος
 70 φανήσεται τοιαύτην πρόνοιαν πεποιημένος, αἰσθάνη b
 δὲ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ὀρθὴν οὖσαν ἐφ' οἷς σὺ τυγχά-
 νεις εἰσηγούμενος, μηδεὶς δ' ὀλιγώρως ἔχη τῶν παρὰ
 σοὶ βραβευομένων, ἀλλ' οἱ μὲν πυνθάνονται περὶ αὐ-
 τῶν, ἐν οἷς ἐστίν, οἱ δ' εὐχωνταί σε μὴ διαμαρτεῖν,
 ὧν ἐπεθύμησας, οἱ δὲ δεδίωσι, μὴ πρότερόν τι πάθης
 71 πρὶν τέλος ἐπιθεῖναι τοῖς πραττομένοις; ὧν γιγνομέ-
 νων πῶς οὐκ ἂν εἰκότως μέγα φρονούῃς; πῶς δ' οὐκ
 ἂν περιχαρὴς ὦν τὸν βίον διατελοίης, τηλικούτων εἰ- c
 δὼς σπαντὸν πραγμάτων ἐπιστάτην γεγενημένον; τίς
 δ' οὐκ ἂν τῶν καὶ μετρίως λογιζομένων ταύτας ἂν σοι
 παραινέσειε μάλιστα προαιρεῖσθαι τῶν πράξεων τὰς
 ἀμφοτέρω φέρειν ἅμα δυναμένας ὥσπερ καρπούς,
 ἡδονὰς θ' ὑπερβαλλούσας καὶ τιμὰς ἀνεξαλείπτους;
 72 (λ'.) Ἀπέχρη δ' ἂν μοι τὰ προειρημένα περὶ
 τούτων, εἰ μὴ παραλειπομένως ἦν τινα λόγον, οὐκ ἀμνη- d
 μονήσας ἀλλ' ὀκνήσας εἰπεῖν, ὃν ἤδη μοι δοκῶ δηλώ-
 σειν· οἶμαι γὰρ σοὶ τε συμφέρειν ἀκοῦσαι περὶ αὐτῶν
 ἐμοὶ τε προσήκειν μετὰ παρησίας, ὥσπερ εἰδισμαι,
 ποιεῖσθαι τοὺς λόγους.
- 73 (λα'.) Αἰσθάνομαι γὰρ σε διαβαλλόμενον ὑπὸ τῶν

- σοι μὲν φθονοῦντων, τὰς δὲ πόλεις τὰς αὐτῶν εἰθι-
σμένων εἰς ταραχὰς καθιστάναι, καὶ τὴν εἰρήνην τὴν
τοῖς ἄλλοις κοινὴν πόλεμον τοῖς αὐτῶν ἰδίοις εἶναι νο-
μιζόντων, οἱ πάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες περὶ α
τῆς σῆς δυνάμεως λέγουσιν, ὥς οὐχ ὑπὲρ τῆς Ἑλλά-
δος ἀλλ' ἐπὶ ταύτην αὐξάνεται, καὶ σὺ πολὺν χρόνον
74 ἤδη παῖσιν ἡμῖν ἐπιβουλεύεις, καὶ λόγῳ μὲν μέλλεις
Μεσσηνίοις βοηθεῖν, ἂν τὰ περὶ Φωκίας διοικήσης,
ἔργῳ δ' ὑπὸ σπαντῷ ποιεῖσθαι Πελοπόννησον· ὑπάρ- 97
χουσι δέ σοι Θετταλοὶ μὲν καὶ Θηβαῖοι καὶ πάντες οἱ
τῆς Ἀμφικτυονίας μετέχοντες ἑτοιμοὶ συνακολουθεῖν,
Ἀργεῖοι δὲ καὶ Μεσσήνιοι καὶ Μεγαλοπολῖται καὶ τῶν
ἄλλων πολλοὶ συμπολεμεῖν καὶ ποιεῖν ἀναστάτους Λα-
κεδαιμονίους· ἦν δὲ ταῦτα πράξεις, ὥς καὶ τῶν ἄλλων
75 Ἑλλήνων ῥαδίως κρατήσεις. ταῦτα φλυαροῦντες καὶ
φάσκοντες ἀκριβῶς εἰδέναι καὶ ταχέως ἅπαντα τῷ λό- b
γῳ καταστρεφόμενοι πολλοὺς πελθουσι, καὶ μάλιστα
μὲν τοὺς τῶν αὐτῶν κακῶν ἐπιθυμοῦντας ὧν περ οἱ
λογοποιοῦντες, ἔπειτα καὶ τοὺς οὐδενὶ λογισμῷ χρω-
μένους ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀλλὰ παντάπασι ναισθή-
τως διακειμένους καὶ πολλὴν χάριν ἔχοντας τοῖς ὑπὲρ
αὐτῶν φροβεῖσθαι καὶ δεδιέναι προσποιούμενοις, ἔτι
δὲ τοὺς οὐκ ἀποδοκιμάζοντας τὸ δοκεῖν ἐπιβουλεύειν
σε τοῖς Ἑλλησιν ἀλλὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἀξίαν ἐπι- c
76 θυμίας εἶναι νομίζοντας· οἱ τοσοῦτον ἀφροσύνης τοῦ
νοῦν ἔχειν, ὥστ' οὐκ ἴσασιν, ὅτι τοῖς αὐτοῖς ἂν τις
λόγοις χρώμενος τοὺς μὲν βλάβῃ, τοὺς δ' ὠφελή-
σειεν. οἶον καὶ νῦν, εἰ μὲν τις φράσῃ τὸν τῆς Ἀσίας
βασιλέα τοῖς Ἑλλησιν ἐπιβουλεύειν καὶ παρεσκευά-
σθαι στρατεύειν ἐφ' ἡμᾶς, οὐδὲν ἂν λέγοι περὶ αὐτοῦ
φλαῦρον ἀλλ' ἀνδρωδέστερον αὐτὸν καὶ πλείονος
ἄξιον δοκεῖν εἶναι ποιήσειεν· εἰ δὲ τῶν ἄφ' Ἡρα-

- κλέους τινι πεφνυκότων, ὅς ἀπάσης κατέστη τῆς Ἑλ- d
λάδος εὐεργέτης, ἐπιφέρῃ τὴν αἰτίαν ταύτην, εἰς τὴν
77 μερίστην αἰσχύνην ἂν αὐτὸν καταστήσειεν. τίς γὰρ
οὐκ ἂν ἀγανακτήσειε καὶ μισήσειεν, εἰ φαίνεται τοῦ-
τοῖς ἐπιβουλεύων, ὑπὲρ ὧν ὁ πρόγονος αὐτοῦ προεί-
λετο κινδυνεύειν, καὶ τὴν μὲν εὐνοίαν, ἣν ἐκεῖνος
κατέλιπε τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένοις, μὴ πειρῶτο δια-
φυλάττειν, ἀμελήσας δὲ τούτων ἐπονειδίστων ἐπιθυ-
μοίῃ καὶ πονηρῶν πραγμάτων;
- 78 (λβ'.) Ὡν ἐνθυμούμενοι χορὴ μὴ περιορᾶν τοιαύ- e
την φήμην σαυτῷ περιφρομένην, ἣν οἱ μὲν ἐχθροὶ
περιθεῖναι σοι ζητοῦσι, τῶν δὲ φίλων οὐδεὶς ὅστις οὐκ
ἂν ἀντειπεῖν ὑπὲρ σοῦ τολμήσειεν. καίτοι περὶ τῶν
σοὶ συμφερόντων ἐν ταῖς τούτων ἀμφοτέρων γνώμαις
μάλιστα' ἂν κατίδοις τὴν ἀλήθειαν.
- 79 (λγ'.) Ἰσως οὖν ὑπολαμβάνεις μικροψυχίαν εἶναι
τὸ τῶν βλασφημούντων καὶ φλυαρούντων καὶ τῶν 98
πειθομένων τούτοις φροντίζειν, ἄλλως θ' ὅταν καὶ
μηδὲν σαυτῷ συνειδῆς ἐξαμαρτάνων. χορὴ δὲ μὴ κατα-
φρονεῖν τοῦ πλήθους, μηδὲ παρὰ μικρὸν ἡγεῖσθαι
τὸ παρὰ πᾶσιν εὐδοκμεῖν, ἀλλὰ τότε νομίζειν κα-
λὴν ἔχειν καὶ μεγάλην τὴν δόξαν καὶ πρόπουσαν καὶ σοὶ
καὶ τοῖς προγόνοις καὶ τοῖς ὑφ' ὑμῶν πεπραγμένοις,
80 ὅταν οὕτω διαθῇς τοὺς Ἕλληνας, ὥσπερ ὁρᾷς Λακε- b
δαιμονίους τε πρὸς τοὺς αὐτῶν βασιλέας ἔχοντας τοὺς
θ' ἐταίρους τοὺς σοὺς πρὸς σὲ διακειμένους. ἔστι δ'
οὐ χαλεπὸν τυχεῖν τούτων, ἣν ἐθελήσης κοινὸς ἅπασι
γενέσθαι, καὶ παύσῃ ταῖς μὲν τῶν πόλεων οἰκείως
ἔχων, πρὸς δὲ τὰς ἄλλοτρίως διακειμένους, ἔτι δ' ἣν
τὰ τοιαῦτα προαιρῇ πράττειν, ἐξ ὧν τοῖς μὲν Ἕλλη-
σιν ἔσει πιστὸς, τοῖς δὲ βαρβάροις φοβερός.
- 81 (λδ'.) Καὶ μὴ θαυμάσης, ἅπερ ἐπέστειλα καὶ πρὸς c

- Διονύσιον τὸν τὴν τυραννίδα κτησάμενον, εἰ μήτε στρατηγὸς ὢν μήτε ῥήτωρ μήτ' ἄλλως δυνάστης θρασύτερόν σοι διέλεγμαι τῶν ἄλλων. ἐγὼ γὰρ πρὸς μὲν τὸ πολιτεύεσθαι πάντων ἀφνέστατος ἐγενόμην τῶν πολιτῶν, οὔτε γὰρ φωνὴν ἔσχον ἱκανὴν οὔτε τόλμαν δυναμένην ὄχλῳ χρῆσθαι καὶ μολύνεσθαι καὶ λοιδορεῖσθαι τοῖς ἐπὶ τοῦ βήματος καλινδουμένοις, τοῦ δὲ φρονεῖν εὖ καὶ πεπαιδεῦσθαι καλῶς, εἰ καὶ τις ἄγροικότερον εἶναι φήσῃ τὸ ῥηθὲν, ἀμφισβητῶ, καὶ θέλῃ ἂν ἐμαυτὸν οὐκ ἐν τοῖς ἀπολελειμμένοις ἀλλ' ἐν τοῖς προέχουσι τῶν ἄλλων. διόπερ ἐπιχειρῶ συμβουλεύειν τὸν τρόπον τοῦτον, ὃν ἐγὼ πέφυκα καὶ δύναμαι, καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς Ἑλλήσι καὶ τῶν ἀνδρῶν τοῖς ἐνδοξοτάτοις.
- 83 (λέ'.) Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐμῶν καὶ περὶ ὧν σοὶ πρακτέον ἐστὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνας σχεδὸν ἀκήκοας, περὶ δὲ τῆς στρατείας τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν ταῖς μὲν πόλεσιν, ἃς ἔφην χρῆναί σε διαλλάττειν, τότε συμβουλεύσομεν, ὥς χρὴ πολεμεῖν πρὸς τοὺς βαρβάρους, ὅταν ἴδωμεν αὐτὰς ὁμονοοῦσας, πρὸς δὲ δὲ νῦν ποιήσομαι τοὺς λόγους, οὐ τὴν αὐτὴν ἔχων διάνοιαν καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡλικίαν, ὅτ' ἔγραφον περὶ τὴν αὐτὴν 99
- 84 ὑπόθεσιν ταύτην. τότε μὲν γὰρ παρεκελευόμην τοῖς ἀκουσομένοις καταγελαῦ μου καὶ καταφρονεῖν, ἣν μὴ καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς δόξης τῆς ἐμαυτοῦ καὶ τοῦ χρόνου τοῦ περὶ τὸν λόγον διατριφθέντος ἄξιως φαίνωμαι διεξιῶν, νῦν δὲ φοβοῦμαι, μὴ πάντων τῶν προειρημένων πολὺ καταδεέστερον τύχῳ διαλεχθεῖς. καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ λόγος ὁ πανηγυρικός, ὃ τοὺς ἄλλους τοὺς περὶ τὴν φιλοσοφίαν διατρίβοντας βεῖπορωτέρους ποιήσας, ἐμοὶ πολλὴν ἀπορίαν παρέσχηκεν· οὔτε γὰρ ταῦτ' αὖ βούλομαι λέγειν τοῖς ἐν

- ἐκείνῳ γεγραμμένοις οὐτ' ἐτι καινὰ δύναμαι ζητεῖν.
 85 οὐ μὴν ἀποστατέον ἐστὶν ἀλλὰ λεκτέον, περὶ ὧν ὑπε-
 θέμην, ὅ τι ἂν ὑποπέσῃ καὶ συμφέρῃ πρὸς τὸ πείσαι
 σε ταῦτα πράττειν. καὶ γὰρ ἦν ἐλλίπω τι καὶ μὴ δυ-
 νηθῶ τὸν αὐτὸν τρόπον γράψαι τοῖς πρότερον ἐκδε-
 δομένοις, ἀλλ' οὖν ὑπογράψειν γ' οἶμαι χαριέντως c
 τοῖς ἐξεργάζεσθαι καὶ διαπονεῖν δυναμένοις.
- 86 (λξ'.) Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τοῦ λόγου τοῦ σύμ-
 παντος οἶμαι πεποιῆσθαι ταύτην, ἥνπερ προσήκει
 τοὺς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν πεύθοντας στρατεύειν. δεῖ γὰρ μῆ-
 δὲν πρότερον πράττειν, πρὶν ἂν λάβῃ τις τοὺς Ἑλλη-
 νας δυοῖν θάτερον, ἢ συναγωνιζομένους ἢ πολλὴν εὐ-
 νοίαν ἔχοντας τοῖς πραττομένοις. ὧν Ἀγησίλαος ὁ
 δόξας εἶναι Λακεδαιμονίων φρονημώτατος ὠλιγώρη- d
 87 σεν οὐ διὰ κακίαν ἀλλὰ διὰ φιλοτιμίαν. ἔσχε γὰρ διτ-
 τὰς ἐπιθυμίας, καλὰς μὲν ἀμφοτέρας, οὐ συμφωνού-
 σας δ' ἀλλήλαις οὐδ' ἅμα πράττεσθαι δυναμένας.
 προηρείτο γὰρ βασιλεῖ τε πολεμεῖν καὶ τοὺς ἑταίρους
 εἰς τὰς πόλεις τὰς αὐτῶν καταγαγεῖν καὶ κυρίους ποι-
 ῆσαι τῶν πραγμάτων. συνέβαινε οὖν ἐκ μὲν τῆς
 πραγματείας τῆς ὑπὲρ τῶν ἑταίρων ἐν κακοῖς καὶ κιν-
 δύνοις εἶναι τοὺς Ἑλληνας, διὰ δὲ τὴν ταραχὴν τὴν e
 ἐνθάδε γιγνομένην μὴ σχολὴν ἄγειν μηδὲ δύνασθαι
 88 πολεμεῖν τοῖς βαρβάροις. ὥστ' ἐκ τῶν ἀγνοηθέντων
 κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ᾗδιον καταμαθεῖν, ὅτι δεῖ
 τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους μὴ πρότερον ἐκφέρειν
 πρὸς τὸν βασιλέα πόλεμον, πρὶν ἂν διαλλάξῃ τις τοὺς 100
 Ἑλληνας καὶ παύσῃ τῆς ματίας τῆς νῦν αὐτοῖς ἐνε-
 στώσης· ἅπερ καὶ σοὶ συμβεβουλευκότες τυγχάνομεν.
- 89 (λξ'.) Περὶ μὲν οὖν τούτων οὐδεὶς ἂν ἀντιπαιῖν
 τῶν εὐφρονούντων τολμήσειεν, οἶμαι δὲ τῶν μὲν ἄλ-

- λων εἴ τισι δόξειε περὶ τῆς στρατείας τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν συμβουλευεῖν, ἐπὶ ταύτην ἂν ἐπιπείσειν τὴν παράκλησιν, λέγοντας, ὡς ὅσοι περ ἐπεχείρησαν πρὸς τὸν βασιλέα πολεμεῖν, ἅπανσι συνέπεσεν ἐξ ἀδόξων μὲν γενέσθαι λαμπροῖς, ἐκ πενήτων δὲ πλουσίοις, ἐκ ταπεινῶν δὲ πολλῆς χώρας καὶ πόλεων δεσπόταις. ἐγὼ δ' οὐκ ἐκ τῶν τοιούτων μέλλω σε παρακαλεῖν ἀλλ' ἐκ τῶν ἡτυχηκέναι δοξάντων, λέγω δ' ἐκ τῶν μετὰ Κύρου καὶ Κλεάρχου συστρατευσαμένων. ἐκείνους γὰρ ὁμολογεῖται νικῆσαι μὲν μαχομένους ἅπασαν τὴν βασιλέως δύναμιν τοσοῦτον, ὅσον περ ἂν εἰ ταῖς γυναῖξιν αὐτῶν συνέβαλον, ἥδη δ' ἐγκρατεῖς δοκοῦντας εἶναι τῶν πραγμάτων διὰ τὴν Κύρου προπέτειαν ἀτυχῆσαι· περιχαρῇ γὰρ αὐτὸν ὄντα καὶ διώκοντα πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων, ἐν μέσοις γενόμενον τοῖς πολέμοις ἀποθανεῖν. ἀλλ' ὅμως τηλικαύτης συμφορᾶς συμπεσοῦσης οὕτω σφόδρα κατεφρόνησεν ὁ βασιλεὺς τῆς περὶ αὐτὸν δυνάμεως, ὥστε προκαλεσάμενος Κλεάρχον καὶ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας εἰς λόγον ἐλθεῖν, καὶ τούτοις μὲν ὑπισχνούμενος μεγάλας θωραεὶς δώσειν, τοῖς δ' ἄλλοις στρατιώταις ἐντελῇ τὸν μισθὸν ἀποδοῦς ἀποπέμψειν, τοιαύταις ἐλπίσιν ὑπαγαγόμενος, καὶ πίστει δούς τῶν ἐκεῖ νομιζομένων τὰς μεγίστας, συλλαβὼν αὐτοὺς ἀπέκτεινε, καὶ μᾶλλον εἴλετο περὶ τοὺς θεοὺς ἐξαμαρτεῖν ἢ τοῖς στρατιώταις οὕτως ἐρήμοις οὖσι συμβαλεῖν. (λη'.) Ἴδτε τίς ἂν γένοιτο παράκλησις ταύτης καλλίων καὶ πιστοτέρα; φαίνονται γὰρ κακῆνοι κρατήσαντες ἂν τῶν βασιλέως πραγμάτων, εἰ μὴ διὰ Κύρον. σοὶ δὲ τὴν τ' ἀτυχίαν τὴν τότε γεγεννημένην οὐ χαλεπὸν φυλάξασθαι, τοῦ τε στρατοπέδου τοῦ κρατήσαντος τὴν ἐκείνου δύναμιν ῥᾶδιον πολὺ κρεῖττον παρασκευάσασθαι. καίτοι τούτων ἀμφοτέρων ὑπαρ-

ζάντων πῶς οὐ καὶ θαρρεῖν ποιούμενον τὴν στρα-
τείαν ταύτην;

- 93 (λθ'). Καὶ μηδεὶς ὑπολάβῃ με βούλεσθαι λαθεῖν, 101
ὅτι τούτων ἕνια πέφρακα τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ
πρότερον. ἐπιστάς γὰρ ἐπὶ τὰς αὐτὰς διανοίας εἰλό-
μην μὴ πονεῖν γλιχόμενος τὰ δεδηλωμένα καλῶς ἐτέ-
ρως εἰπεῖν· καὶ γὰρ εἰ μὲν ἐπιδείξειν ἐποιούμην, ἐπει-
94 ρώμην ἂν ἅπαντα τὰ τοιαῦτα διαφενεῖν, σοὶ δὲ συμ-
βουλεύων μωρὸς ἂν ἦν, εἰ περὶ τὴν λέξιν πλείω χρό-
νον διέτριβον ἢ περὶ τὰς πράξεις, ἔτι δ' εἰ τοὺς ἄλλους
ὁρῶν τοῖς ἐμοῖς χρωμένους αὐτὸς μόνος ἀπειχόμεν·
τῶν ὑπ' ἐμοῦ πρότερον εἰρημένων. τοῖς μὲν οὖν οὐ-
κείνοις τυχὸν ἂν χρησαίμην, ἣν σφόδρα κατεπέλγη καὶ
πρέπη, τῶν δ' ἄλλοτρίων οὐδὲν ἂν προσδεξαίμην, ὥς-
περ οὐδ' ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ.

- 95 (μ'). Ταῦτα μὲν οὖν οὕτως· δοκεῖ δέ μοι μετὰ
ταῦτα περὶ τῆς παρασκευῆς διαλεκτέον εἶναι τῆς τε σοὶ
γενησομένης καὶ τῆς ἐκείνοις ὑπαρξάσης· τὸ μὲν τοί-
νυν μέγιστον, σὺ μὲν τοὺς Ἕλληνας εὐνοὺς εἴσεις, ἣν c
περ ἐθελήσης ἐμμεῖναι τοῖς περὶ τούτων εἰρημένοις,
ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὰς δεκαρχίας τὰς ἐπὶ Λακεδαιμονίων
ὥς οἷόν τε δυσμενεστάτους, ἡγοῦντο γὰρ Κύρου
μὲν καὶ Κλεάρχου κατορθώσαντων μᾶλλον ἔτι δου-
λεύσειν, βασιλέως δὲ κρατήσαντος ἀπαλλαγῆσεσθαι
τῶν κακῶν τῶν παρόντων· ὅπερ καὶ συνέπεσεν αὐ-
96 τοῖς. καὶ μὴν καὶ στρατιώτας σὺ μὲν ἐξ στοίμου λήψει
τοσοῦτους, ὅσους ἂν βουλευθῇς· οὕτω γὰρ ἔχει τὰ d
τῆς Ἑλλάδος ὥστε ῥᾶον εἶναι συστήσαι στρατόπεδον
μεῖζον καὶ κραττεον ἐκ τῶν πλανωμένων ἢ τῶν πολι-
τευομένων· ἐν ἐκείνοις δὲ τοῖς χρόνοις οὐκ ἦν ξενι-
κὸν οὐδὲν, ὥστ' ἀναγκαζόμενοι ξενολογεῖν ἐκ τῶν
πόλεων πλεον ἀνήλυσκον εἰς τὰς διδομένας τοῖς συλ-

λέγουσι δωρεὰς ἢ τὴν εἰς τοὺς στρατιώτας μισθοφο-
 97 ράν. καὶ μὴν εἰ βουλευθεῖμεν ἐξετάσαι καὶ παραβαλεῖν
 σέ τε τὸν νῦν ἡγησόμενον τῆς στρατείας καὶ βουλευ- α
 σόμενον περὶ πάντων καὶ Κλέαρχον τὸν ἐπιστατή-
 σαντα τῶν τότε πραγμάτων, εὐρήσομεν ἐκείνους μὲν
 οὐδεμιᾶς πώποτε δυνάμεως πρότερον οὔτε ναυτικῆς
 οὔτε πεζῆς καταστάντα κύριον ἀλλ' ἐκ τῆς ἀτυχίας τῆς
 συμβάσης αὐτῷ περὶ τὴν ἡπειρον ὀνομαστὸν γενόμε-
 98 νον, σὲ δὲ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος διαπε- 102
 πραγμένον, περὶ ὧν εἰ μὲν πρὸς ἑτέρους τοὺς λόγους
 ἐπιούμην, καλῶς ἂν εἶχε διελθεῖν, πρὸς σὲ δὲ διαλε-
 γόμενος, εἰ τὰς σὰς πράξεις σοι διεξιόην, δικαίως ἂν
 ἀνόητος ἅμα καὶ περιεργος εἶναι δοκοίην.

99 (μά.) Ἄξιον δὲ μνησθῆναι καὶ τῶν βασιλέων ἀμ-
 φοτέρων, ἐφ' ὃν σοί τε συμβουλεύω στρατεύειν καὶ
 πρὸς ὃν Κλέαρχος ἐπολέμησεν, ἵν' ἑκατέρου καὶ τὴν
 γνώμην καὶ τὴν δύναμιν εἰδῆς. ὁ μὲν τοίνυν τούτου b
 πατήρ τὴν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν καὶ πάλιν τὴν Λακε-
 δαιμονίαν κατεπολέμησεν, οὗτος δ' οὐθενὸς πώποτε
 τῶν στρατευμάτων τῶν τὴν χώραν αὐτοῦ λυμαινομέ-
 100 νων ἐπεκράτησεν. ἔπειθ' ὁ μὲν τὴν Ἀσίαν ἅπασαν
 παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς συνθήκαις ἐξέλαβεν, οὗ-
 τος δὲ τοσούτου δεῖ τῶν ἄλλων ἄρχειν, ὥστ' οὐδὲ
 τῶν ἐκδοθεισῶν [αὐτῷ] πόλεων ἐγκρατὴς ἐστίν. ὥστ'
 οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν ἀπορήσειε, πότερα χρὴ νομίζειν c
 τοῦτον αὐτῶν ἀφεστάναι δι' ἀνανδρίαν ἢ κείνας
 ὑπερεωρακέναι καὶ καταπεφρονηκέναι τῆς βαρβαρικῆς
 δυναστείας.

101 (μβ.) Τὰ τοίνυν περὶ τὴν χώραν ὥς διάκειται,
 τίς οὐκ ἂν ἀκούσας παροξυνθεῖν πολεμεῖν πρὸς αὐ-
 τόν; Αἴγυπτος μὲν γὰρ ἀφειστήκει μὲν καὶ κατ' ἐκεί-
 νον τὸν χρόνον, οὐ μὴν ἀλλ' ἐφοβοῦντο, μή ποτε βασι-

- λεὺς αὐτὸς ποιησάμενος στρατείαν κρατήσεις καὶ
 τῆς διὰ τὸν ποταμὸν δυσχωρίας καὶ τῆς ἄλλης παρα- d
 σκευῆς ἀπάσης· νῦν δ' οὗτος ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς τοῦ
 δέους τούτου. συναγαγὼν γὰρ δύναμιν, ὅσην οἶός
 τ' ἦν πλείστην, καὶ στρατεύσας ἐπ' αὐτοὺς, ἀπῆλ-
 θεν ἐκεῖθεν οὐ μόνον ἡττηθεὶς ἀλλὰ καὶ καταγελα-
 σθεὶς καὶ δόξας οὔτε βασιλεύειν οὔτε στρατηγεῖν ἄξιος
 102 εἶναι. τὰ τοίνυν περὶ Κύπρον καὶ Φοινίκην καὶ Κιλι-
 κίαν καὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅθεν ἐχρῶντο ναυτικῶ,
 τότε μὲν ἦν βασιλέως, νῦν δὲ τὰ μὲν ἀφῆσθηκε, τὰ e
 δ' ἐν πολέμῳ καὶ κακοῖς τοσοῦτοις ἐστὶν ὥστ' ἐκεῖ-
 νῳ μὲν μηδὲν εἶναι τούτων τῶν ἐθνῶν χρησίμου, σοὶ
 δ' ἦν πολεμεῖν πρὸς αὐτὸν βουληθῆς συμφόρως ἔξειν.
 103 (μγ'). Καὶ μὴν Ἰδριέα γε τὸν εὐπορώτατον τῶν νῦν
 περὶ τὴν ἡπειρον προσήκει δυσμενέστερον εἶναι τοῖς
 βασιλέως πράγμασι τῶν πολεμούντων· ἢ πάντων γ'
 ἂν εἴη σχετικιώτατος, εἰ μὴ βούλοιτο καταλεινέσθαι 103
 ταύτην τὴν ἀρχὴν, τὴν αἰκισαμένην μὲν τὸν ἀδελφόν,
 πολεμήσασαν δὲ πρὸς αὐτὸν, ἅπαντα δὲ τὸν χρόνον
 ἐπιβουλεύουσας καὶ βουλομένην τοῦ τε σώματος αὐ-
 τοῦ καὶ τῶν χρημάτων ἀπάντων γενέσθαι κυρίαν.
 104 ὑπὲρ ὧν δεδιώς νῦν μὲν ἀναγκάζεται θεραπεύειν αὐ-
 τὸν καὶ χρήματα πολλὰ καθ' ἑκάστον τὸν ἐνιαυτὸν
 ἀναπέμπειν· εἰ δὲ σὺ διαβαίης εἰς τὴν ἡπειρον, ἐκεῖ- b
 νός τ' ἂν ἄσμενος ἴδοι βοηθὸν ἥκειν αὐτῷ σε νομίζων,
 τῶν τ' ἄλλων σατραπῶν πολλοὺς ἀποστήσεις, ἣν
 ὑπόσχη τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς καὶ τοῦνομα τοῦτο δια-
 σπείρης εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπερ εἰς τοὺς Ἕλληνας εἰσπε-
 σὸν καὶ τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων ἀρχὴν
 κατέλυσεν.
 105 (μδ'). Ἐτι δ' ἂν πλείω λέγειν ἐπεχείρουν, ὃν τρο-
 πον πολεμῶν τάχιστ' ἂν περιγένοιο τῆς τοῦ βασιλέως

δυνάμεως· νῦν δὲ φοβοῦμαι μὴ τινες ἐπιτιμήσωσιν ἡμῖν, εἰ μὴδὲν πώποτε μεταχειρισάμενος τῶν στρατιω-
 τικῶν νῦν τολμῶν σοι παραινέτω πρὸς πλεῖστα καὶ μέ-
 ριστα διαπεπραγμένω κατὰ πόλεμον. ὥστε περὶ μὲν
 τούτων οὐδὲν οἶμαι δεῖν πλείω λέγειν. (μέ.) Περὶ δὲ
 τῶν ἄλλων, ἡγοῦμαι τὸν τε πατέρα σου καὶ τὸν κτη-
 σάμενον τὴν βασιλείαν καὶ τὸν τοῦ γένους ἀρχηγόν,
 εἰ πρὸς μὲν εἶη θέμις, οἱ δὲ δύναμιν λάβοιεν, τῶν αὐ-
 τῶν ἂν τούτων γενέσθαι συμβούλους, ὥνπερ ἐγώ. d

- 106 χροῶμαι δὲ τεκμηρίοις ἐξ ὧν διαπεπραγμένοι τυγχά-
 νουσιν. ὅ τε γὰρ πατήρ σου πρὸς τὰς πόλεις ταύτας,
 αἷς σοι παραινῶ προσέχειν τὸν νοῦν, πρὸς ἀπάσας οἰ-
 κείως εἶχεν· ὅ τε κτησάμενος τὴν ἀρχήν, μείζον φρο-
 νήσας τῶν αὐτοῦ πολιτῶν καὶ μοναρχίας ἐπιθυμήσας,
 οὐχ ὁμοίως ἐβουλεύσατο τοῖς πρὸς τὰς τοιαύτας φιλο-
 107 τιμίας ὁρμωμένοις. οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς αὐτῶν πόλεσι
 στάσεις καὶ ταραχὰς καὶ σφαγὰς ἐμποιοῦντες ἐκτῶντο e
 τὴν τιμὴν ταύτην, ὁ δὲ τὸν μὲν τόπον τὸν Ἑλληνικὸν
 ὅλως εἶασε, τὴν δ' ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείαν κατασχεῖν
 ἐπεθύμησεν· ἥπιστάτο γὰρ τοὺς μὲν Ἕλληνας οὐκ εἰ-
 θισμένους ὑπομένειν τὰς μοναρχίας, τοὺς δ' ἄλλους
 οὐ δυναμένους ἄνευ τῆς τοιαύτης δυναστείας διοικεῖν 104
 108 τὸν βίον τὸν σφέτερον αὐτῶν. καὶ γὰρ τοι συνέβη διὰ
 τὸ γινῶναι περὶ τούτων αὐτὸν ἰδίως καὶ τὴν βασιλείαν
 γεγενῆσθαι πολὺ τῶν ἄλλων ἐξηλλαγμένην· μόνος
 γὰρ τῶν Ἑλλήνων οὐχ ὁμοφύλου γένους ἀρχεῖν ἀξιώ-
 σας μόνος καὶ διαφυγεῖν ἡδυνήθη τοὺς κινδύνους τοὺς
 περὶ τὰς μοναρχίας γιγνομένους. τοὺς μὲν γὰρ ἐν τοῖς
 Ἕλλησι τοιοῦτόν τι διαπεπραγμένους εὕρομεν ἂν οὐ
 μόνον αὐτοὺς διεφθαρμένους ἀλλὰ καὶ τὸ γένος αὐ-
 τῶν ἐξ ἀνθρώπων ἡφανισμένον, ἐκείνον δ' αὐτόν τε ἐν

εὐδαιμονία τὸν βίον διαγαρόντα τῷ τε γένει κατα-
 λιπόντα τὰς αὐτὰς τιμὰς, ὥσπερ αὐτὸς εἶχεν.

- 109 (μς.) Περὶ τοίνυν Ἡρακλέους, οἱ μὲν ἄλλοι τὴν
 ἀνδρίαν ὑμνοῦντες αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄθλους ἀπαριθ-
 μοῦντες διατελοῦσι, περὶ δὲ τῶν ἄλλων τῶν τῇ ψυχῇ
 προσόντων ἀγαθῶν οὐδεὶς οὔτε τῶν ποιητῶν οὔτε τῶν
 λογοποιῶν οὐδεμίαν φανήσεται μνείαν πεποιημένος.
 ἐγὼ δ' ὅρῳ μὲν τόπον ἰδίον καὶ παντάπασιν ἀδιεξέρ-
 γαστον, οὐ μικρὸν οὐδὲ κενὸν, ἀλλὰ πολλῶν μὲν ἑπαί-
 νων καὶ καλῶν πράξεων γέμοντα, ποθοῦντα δὲ τὸν
 110 ἀξίως ἂν δυνηθέντα διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν· ἐφ' ὃν
 εἰ μὲν νεώτερος ὢν ἐπέστην, ῥαδίως ἂν ἐπέδειξα τὸν
 πρόγονον ὑμῶν καὶ τῇ φρονήσει καὶ τῇ φιλοτιμίᾳ καὶ
 τῇ δικαιοσύνῃ πλέον διενεγκόντα πάντων τῶν προ-
 γεγενημένων ἢ τῇ ῥώμῃ τῇ τοῦ σώματος· νῦν δ' ἐπελ-
 θὼν ἐπ' αὐτὸν καὶ κατιδὼν τὸ πλῆθος τῶν ἐνόντων δ
 εἰπεῖν, τὴν τε δύναμιν τὴν παροῦσάν μοι κατεμεμψά-
 μην καὶ τὸν λόγον ἡσθόμην διπλάσιον ἂν γενόμενον
 τοῦ νῦν ἀναγινωσσκομένου. τῶν μὲν οὖν ἄλλων ἀπέ-
 στην διὰ τὰς αἰτίας ταύτας, μίαν δὲ πράξιν ἐξ αὐτῶν
 ἔλαβον, ἥπερ ἦν προσήκουσα μὲν καὶ πρέπουσα τοῖς
 προειρημένοις, τὸν δὲ καιρὸν ἔχουσα μάλιστα σύμμε-
 τρον τοῖς νῦν λεγομένοις.

- 111 (μζ.) Ἐκεῖνος γὰρ ὁρῶν τὴν Ἑλλάδα πολέμων καὶ ε
 στάσεων καὶ πολλῶν ἄλλων κακῶν μεστὴν οὔσαν,
 παύσας ταῦτα καὶ διαλλάξας τὰς πόλεις πρὸς ἀλλήλας
 ὑπέδειξε τοῖς ἐπιγιγνομένοις, μεθ' ὧν χρηὴ καὶ πρὸς
 οὓς δεῖ τοὺς πολέμους ἐκφέρειν. ποιησάμενος γὰρ
 στρατείαν ἐπὶ Τροίαν, ἥπερ εἶχε τότε μεγίστην δύνα- 105
 μιν τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν, τοσοῦτον διήνεγκε τῇ στρα-
 τηρίᾳ τῶν πρὸς τὴν αὐτὴν ταύτην ὕστερον πολεμη-
 112 σάντων, ὅσον οἱ μὲν μετὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων δυνάμεως

ἐν ἔτεσι δέκα μόλις αὐτὴν ἐξεπολιόρκησαν, ὁ δ' ἐν
 ἡμέραις ἐλάττωσιν ἢ τοσαύταις καὶ μετ' ὀλίγων στρα-
 τεύσας ῥαδίως αὐτὴν κατὰ κράτος εἴλεν. καὶ μετὰ
 ταῦτα τοὺς βασιλέας τῶν ἐθνῶν τῶν ἐφ' ἑκατέρας τῆς
 ἡπείρου τὴν παραλίαν κατοικοῦντων ἅπαντας ἀπέ- b
 κτεινεν· οὓς οὐδέποτε ἂν διέφθειρεν, εἰ μὴ καὶ τῆς
 δυνάμεως αὐτῶν ἐκράτησεν. ταῦτα δὲ πράξας τὰς
 στήλας τὰς Ἡρακλέους καλουμένας ἐποίησατο, τρό-
 παιον μὲν τῶν βαρβάρων, μνημεῖον δὲ τῆς ἀρετῆς
 τῆς αὐτοῦ καὶ τῶν κινδύνων, ὅρους δὲ τῆς τῶν Ἑλ-
 λήνων χώρας.

- 113 | Τούτου δ' ἕνεκά σοι περὶ τούτων διηλλθον, ἵνα
 γνῷς, ὅτι σε τυγχάνω τῷ λόγῳ παρακαλῶν ἐπὶ τοιαύ- c
 τας πράξεις, αἷς ἐπὶ τῶν ἔργων οἱ πρόγονοί σου φαί-
 νονται καλλίστας προκρίναντες. (μῆ.) Ἄπαντας μὲν
 οὖν χρεὶ τοὺς νοῦν ἔχοντας τὸν κράτιστον ὑποσθησα-
 μένους πειραῖσθαι γίγνεσθαι τοιούτους, μάλιστα δὲ
 σοὶ προσήκει. τὸ γὰρ μὴ δεῖν ἄλλοτρίοις χρῆσθαι πα-
 ραδείγμασιν ἀλλ' οἰκεῖον ὑπάρχειν, πῶς οὐκ εἰκὸς ὑπ'
 αὐτοῦ σε παροξύνεσθαι καὶ φιλονικεῖν, ὅπως τῷ προ-
 114 γόνῳ σπαντὸν ὅμοιον παρασκευάσεις; λέγω δ' οὐχ ὥς
 δυνησόμενον ἀπάσας σε μιμήσασθαι τὰς Ἡρακλέους d
 πράξεις, οὐδὲ γὰρ ἂν τῶν θεῶν ἐνιοὶ δυνηθεῖεν· ἀλλὰ
 κατὰ γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος καὶ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ
 τὴν εὐνοίαν, ἣν εἶχεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, δύναι' ἂν
 ὁμοιωθῆναι τοῖς ἐκείνου βουλήμασιν. ἔστι δὲ σοὶ πει-
 σθέντι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις τυχεῖν δόξης οἷας ἂν
 115 αὐτὸς βουλευθῆς· ῥᾶον γάρ ἐστιν ἐκ τῶν παρόντων
 κτήσασθαι τὴν καλλίστην ἥπερ ἐξ ὧν παρελθες ἐπὶ
 τὴν νῦν ὑπάρχουσαν προελθεῖν. σκέψαι δ' ὅτι σε
 τυγχάνω παρακαλῶν, ἐξ ὧν ποιήσει τὰς στρατείας οὐ e
 μετὰ τῶν βαρβάρων ἐφ' οὓς οὐ δίκαιόν ἐστιν, ἀλλὰ

μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τούτους, πρὸς οὓς προσήκει
τοὺς ἀφ' Ἡρακλέους γεγυνοῦσας πολεμεῖν.

116 (μδ'.) Καὶ μὴ θαναμάσης, εἰ διὰ παντός σε τοῦ 106

λόγου πειρωῖναι προτρέπειν ἐπὶ τε τὰς εὐεργεσίας τὰς
τῶν Ἑλλήνων καὶ πραότητα καὶ φιλανθρωπίαν· ὁρῶ
γὰρ τὰς μὲν χαλεπότητας λυπηρὰς οὖσας καὶ τοῖς ἔχουσιν
καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν, τὰς δὲ πραότητας οὐ μόνον ἐπὶ
τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἀπάντων εὐδο-

117 κιμούσας, ἀλλὰ καὶ τῶν θεῶν τοὺς μὲν τῶν ἀγαθῶν
αἰτίους ἡμῖν ὄντας Ὀλυμπίους προσαγορευομένους,
τοὺς δ' ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς καὶ ταῖς τιμωρίαις τεταγ-
μένους δυσχερεστέρας τὰς ἐπωνυμίας ἔχοντας, καὶ ὅ
τῶν μὲν καὶ τοὺς ἰδιώτας καὶ τὰς πόλεις καὶ νεῶς καὶ
βωμοὺς ἰδρυμένους, τοὺς δ' οὐτ' ἐν ταῖς εὐχαῖς οὐτ'
ἐν ταῖς θυσίαις τιμωμένους, ἀλλ' ἀποπομπὰς αὐτῶν

118 ἡμᾶς ποιουμένους. ὃν ἐνθυμούμενον ἐθίζειν στυγρὸν
χρῆ καὶ μελετᾶν, ὅπως ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν τοιαύτην
ἅπαντες περὶ σοῦ τὴν γνώμην ἔξουσιν. χρῆ δὲ τοὺς
μεῖζονος δόξης τῶν ἄλλων ἐπιθυμοῦντας περιβάλλε-
σθαι μὲν τῇ διανοίᾳ τὰς πράξεις, δυνατὰς μὲν, εὐχῇ
δ' ὁμοίας, ἐξεργάζεσθαι δὲ ζητεῖν αὐτὰς, ὅπως ἂν οἱ
καιροὶ παραδιδῶσιν.

119 + (ν'). Ἐκ πολλῶν δ' ἂν κατανοήσεις, ὅτι δεῖ τοῦ-
τον τὸν τρόπον πράττειν, μάλιστα δ' ἐκ τῶν Ἰάσωνι
συμβάντων. ἐκεῖνος γὰρ οὐδὲν τοιοῦτον οἶον σὺ κατ-
εργασάμενος μεγίστης δόξης ἔτυχεν, οὐκ ἐξ ὧν ἐπρα-
ξεν ἀλλ' ἐξ ὧν ἐφησεν· ἐποιεῖτο γὰρ τοὺς λόγους ὥς
εἰς τὴν ἡπείρου διαβησόμενος καὶ βασιλεὺς πολεμήσων. d

120 ὅπου δ' Ἰάσων λόγω μόνον χρησάμενος οὕτως αὐτὸν
ἠΰξησεν, ποῖαν τινὰ χρῆ προσδοκᾶν περὶ σοῦ γνώμην
ἅπαντας ἔξειν, ἣν ἐργῶ ταῦτα πράξης, καὶ μάλιστα μὲν
πειραθῆς ὅλην τὴν βασιλείαν ἀνελεῖν, εἰ δὲ μὴ, χάσαν

- ὅτι πλείστην ἀφορίσασθαι καὶ διαλαβεῖν τὴν Ἀσίαν, ὥς λέγουσί τινες, ἀπὸ Κιλικίας μέχρι Σινώπης, πρὸς δὲ τούτοις κτίσαι πόλεις ἐπὶ τούτῳ τῷ τόπῳ καὶ κατοικίσαι τοὺς νῦν πλανωμένους δι' ἔνδειαν τῶν καθ' ^e
- 121 ἡμέραν καὶ λυμαينوμένους οἷς ἂν ἐντύχωσιν. οὓς εἰ μὴ παύσομεν ἀθροιζομένους βίον αὐτοῖς ἱκανὸν πορίσαντες, λήσουσιν ἡμᾶς τοσοῦτοι γενόμενοι τὸ πλῆθος ὥστε μηδὲν ἥττον αὐτοὺς εἶναι φοβεροὺς τοῖς Ἑλλησιν ἢ τοῖς βαρβάροις· ὧν οὐδεμίαν ποιούμεθα ¹⁰⁷ πρόνοιαν, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν κοινὸν φόβον καὶ κίνδυνον
- 122 ἅπασιν ἡμῖν ἀξάνομενον. ἔστιν οὖν ἀνδρὸς μέγα φρονούντος καὶ φιλέλληνος καὶ πορρωτέρω τῶν ἄλλων τῇ διανοίᾳ καθορῶντος, ἀποχρησάμενον τοῖς τοιούτοις πρὸς τοὺς βαρβάρους καὶ χώραν ἀποτεμόμενον τοσαύτην, ὅσην ὀλίγῳ πρότερον εἰρήκαμεν, ἀπαλλάξαι τε τοὺς ξενιτευομένους τῶν κακῶν ὧν αὐτοὶ τ' ἔχουσι καὶ τοῖς ἄλλοις παρέχουσι, καὶ πόλεις ἐξ αὐτῶν συστή- ^bσαι καὶ ταύταις ὀρίσαι τὴν Ἑλλάδα καὶ προβαλέσθαι
- 123 πρὸ ἀπάντων ἡμῶν· ταῦτα γὰρ πράξας οὐ μόνον ἐκείνους εὐδαίμονας ποιήσεις ἀλλὰ καὶ πάντας ἡμᾶς εἰς ἀσφάλειαν καταστήσεις. ἦν δ' οὖν τούτων διαμάχης, ἀλλ' ἐκεῖνό γε ῥαδίως ποιήσεις, τὰς πόλεις τὰς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσας ἐλευθερώσεις. ὃ τι δ' ἂν τούτων πρᾶξαι δύνηθῃς ἢ καὶ μόνον ἐπιχειρήσῃς, οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ μᾶλλον τῶν ἄλλων εὐδοκιμήσεις, καὶ δικαίως, ^c ἦν περ αὐτός τ' ἐπὶ ταῦθ' ὁρμήσῃς καὶ τοὺς Ἕλληνας
- 124 προτρέψῃς. (να΄.) Ἐπεὶ νῦν γε τίς οὐκ ἂν εἰκότως τὰ συμβεβηκότα θαυμάσεις καὶ καταφρονήσῃεν ἡμῶν, ὅπου παρὰ μὲν τοῖς βαρβάροις, οὓς ὑπελήφαμεν μαλακοὺς εἶναι καὶ πολέμων ἀπίρους καὶ διεφθαρμένους ὑπὸ τῆς τρυφῆς, ἄνδρες ἐγγερόνασιν, οἱ τῆς Ἑλλάδος ἄρχειν ἡξίωσαν, τῶν δ' Ἑλλήνων οὐδεὶς τοσοῦτον πε- ^d

- 125 φρόνηκεν ὥστ' ἐπιχειρῆσαι τῆς Ἀσίας ἡμᾶς ποιῆσαι κυρίους, ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτῶν ἀπολελειμμένοι τυγχάνομεν, ὥστ' ἐκεῖνοι μὲν οὐκ ὥκνησαν οὐδὲ προὔπαρξαι τῆς ἐχθρας τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἡμεῖς δ' οὐδ' ὑπὲρ ὧν κακῶς ἐπάθομεν ἀμύνεσθαι τολμῶμεν αὐτούς, ἀλλ' ὁμολογούντων ἐκείνων ἐν ἅπασιν τοῖς πολέμοις μῆτε στρατιώτας ἔχειν μῆτε στρατηγούς μῆτ' ἄλλο μηδὲν τῶν εἰς τοὺς κινδύνους χρησίμων ἀλλὰ ταῦτα πάντα παρ' ἡμῶν μεταπεμπομένων, εἰς τοῦθ' ^α ἤκομεν ἐπιθυμίας τοῦ κακῶς ἡμᾶς αὐτοὺς ποιεῖν, ὥστ' ἐξὸν ἡμῖν τὰκείνων ἀδεῶς ἔχειν, πρὸς ἡμᾶς τ' αὐτοὺς περὶ μικρῶν πολεμοῦμεν καὶ τοὺς ἀφισταμένους τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας συγκαταστρεφόμεθα καὶ λελήθαμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνίοτε μετὰ τῶν πατρικῶν ἐχθρῶν ¹⁰⁸ τοὺς τῆς αὐτῆς συγγενείας μετέχοντας ἀπολλύναι ζητούντες.
- 127 (νβ'.) Διὸ καὶ σοὶ νομίζω συμφέρειν οὕτως ἀνάνδρως διακειμένων τῶν ἄλλων προστῆναι τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς ἐκείνους. προσήκει δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις τοῖς ἀφ' Ἡρακλέους πεφνκόσι καὶ τοῖς ἐν πολιτείᾳ καὶ νόμοις ἐνδεδεμένοις ἐκείνην τὴν πόλιν στέργειν, ἐν ᾗ τυγχάνουσι κατοικοῦντες, σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον γεγεννημένον ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα νομίζειν, ὥσπερ ὁ γεννῆ- ^β σας ὑμᾶς, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ αὐτῆς ὁμοίως, ὥσπερ ὑπὲρ ὧν μάλιστα σπουδάξεις.
- 128 (νγ'.) Ἴσως δ' ἂν τινες ἐπιτιμῆσαί μοι τολμήσειαν τῶν οὐδὲν ἄλλο δυναμένων ἢ τοῦτο ποιεῖν, ὅτι σὲ προσιλόμην παρακαλεῖν ἐπὶ τε τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν τῶν Ἑλλήνων, ¹²⁹ παραλιπὼν τὴν ἑμᾶντοῦ πόλιν. (νδ'.) Ἐγὼ δ' εἰ μὲν πρὸς ἄλλους τινὰς πρότερον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι ^α περὶ τούτων ἢ πρὸς τὴν πατρίδα τὴν αὐτοῦ τὴν τοῖς

- τοὺς Ἕλληνας ἐλευθερώσασαν, δις μὲν ἀπὸ τῶν βαρ-
 βάρων, ἅπαξ δ' ἀπὸ τῆς Λακεδαιμονίων ἀρχῆς, ὡμο-
 λόγουν ἂν πλημμελεῖν· νῦν δ' ἐκείνην μὲν φανήσομαι
 πρώτην ἐπὶ ταῦτα προτρέπων ὡς ἡδυνάμην μετὰ
 πλείστης σπουδῆς, αἰσθανόμενος δ' ἔλαττον αὐτὴν
 φροντίζουσιν τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων ἢ τῶν ἐπὶ τοῦ
 βήματος μαινομένων ἐκείνην μὲν εἶσα, τῆς δὲ πραγ- d
 130 ματείας οὐκ ἀπέστην. διὸ δικαίως ἂν με πάντες ἐπαι-
 νοῖεν, ὅτι τῇ δυνάμει ταύτῃ χρώμενος, ἦν ἔχων τυγ-
 χάνω, διατετέλεκα πάντα τὸν χρόνον πολεμῶν μὲν
 τοῖς βαρβάροις, κατηγορῶν δὲ τῶν μὴ τὴν αὐτὴν ἐμοὶ
 γνώμην ἐχόντων, προτρέπειν δ' ἐπιχειρῶν, οὓς ἂν
 ἐλπίσω μάλιστα θυνήσεσθαι, τοὺς μὲν Ἕλληνας ἀγα-
 θὰν τι ποιῆσαι, τοὺς δὲ βαρβάρους ἀφελέσθαι τὴν
 131 ὑπάρχουσιν εὐδαιμονίαν. διόπερ καὶ νῦν πρὸς σέ e
 ποιούμεαι τοὺς λόγους, οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι τούτοις ὑπ'
 ἐμοῦ μὲν λεγομένοις πολλοὶ φθονήσουσι, τοῖς δ' αὐ-
 τοῖς τούτοις ὑπὸ σοῦ πραττομένοις ἅπαντες συνησθί-
 σονται. τῶν μὲν γὰρ εἰρημένων οὐδεὶς κεκοινῶνηκε,
 τῶν δ' ὠφελειῶν τῶν κατεργασθησομένων οὐκ ἔστιν
 ὅστις οὐκ οἴήσεται μεθέξειν.
- 132 (νε'.) Σκέψαι δ' ὡς αἰσχροὺς περιορᾶν τὴν Ἀσίαν 109
 ἄμεινον πράττουσαν τῆς Εὐρώπης καὶ τοὺς βαρβάρους
 εὐπορωτέρους ὄντας τῶν Ἑλλήνων, εἰ δὲ τοὺς μὲν
 ἀπὸ Κύρου τὴν ἀρχὴν ἔχοντας, ὃν ἡ μήτηρ εἰς τὴν
 ὁδὸν ἐξέβαλε, βασιλείας μεγάλους προσαγορευομέ-
 νους, τοὺς δ' ἀφ' Ἡρακλέους πεφυκότας, ὃν ὁ γεν-
 νήσας διὰ τὴν ἀρετὴν εἰς θεοὺς ἀνήγαγε, ταπεινοτέ-
 ραις ὀνόμασιν ἢ κείνους προσαγορευομένους. ὧν
 οὐδὲν ἑατέον οὕτως ἔχειν, ἀλλ' ἀναστρεπτέον καὶ b
 μεταστατέον ἅπαντα ταῦτ' ἐστίν.
- 133 (νε'.) Εὐ δ' ἴσθι μηδὲν ἂν με τούτων ἐπιχειρή-

σαντα σε πείθειν, εἰ δυναστείαν μόνον καὶ πλούτον
 ἑώρων ἐξ αὐτῶν γενησόμενον· ἡγοῦμαι γὰρ τὰ γε
 τοιαῦτα καὶ νῦν σοι πλείω τῶν ἱκανῶν ὑπάρχειν, καὶ
 πολλὴν ἀπληστίαν ἔχειν, ὅστις προαιρεῖται κινδυνεύ-
 εῖν ὥστ' ἢ ταῦτα λαβεῖν ἢ στερηθῆναι τῆς ψυχῆς.

- 134 ἀλλὰ γὰρ οὐ πρὸς τὰς τούτων κτήσεις ἀποβλέψας
 ποιούμεαι τοὺς λόγους ἀλλ' οἰόμενος ἐκ τούτων μεγί- e
 στην σοι καλλίστην γενήσεσθαι δόξαν. ἐνθυμοῦ
 δ' ὅτι τὸ μὲν σῶμα θνητὸν ἅπαντες ἔχομεν, κατὰ δὲ
 τὴν εὐλογίαν καὶ τοὺς ἐπαίνους καὶ τὴν φήμην καὶ
 τὴν μνήμην τὴν τῷ χρόνῳ συμπαρακολουθοῦσαν ἀθα-
 νασίας μεταλαμβάνομεν, ἧς ἄξιον ὀρεγομένους καθ'
 135 ὅσον οἰοί τ' ἔσμεν ὅτιοῦν πάσχειν. ἰδοὺς δ' ἂν καὶ τῶν
 ἰδιωτῶν τοὺς ἐπαινεστάτους ὑπὲρ ἄλλου μὲν οὐδενός
 ἂν τὸ ζῆν ἀντικαταλλαξαμένους, ὑπὲρ δὲ τοῦ τυχεῖν d
 καλῆς δόξης ἀποθνήσκειν ἐν τοῖς πολέμοις ἐθέλοντας,
 ὅλως δὲ τοὺς μὲν τιμῆς ἐπιθυμοῦντας αἰετὶ μείζονος ἢς
 ἔχουσιν ὑπὸ πάντων ἐπαινουμένους, τοὺς δὲ πρὸς
 ἄλλο τι τῶν ὄντων ἀπληστώως διακειμένους ἀκρατεστέ-
 136 ρους καὶ φαυλοτέρους εἶναι δοκοῦντας. τὸ δὲ μέγιστον
 τῶν εἰρημίων, ὅτι συμβαίνει τοῦ μὲν πλούτου καὶ
 τῶν δυναστειῶν πολλάκις τοὺς ἐχθροὺς κυρίους γί- e
 γνεσθαι, τῆς δ' εὐνοίας τῆς παρὰ τῶν πολλῶν καὶ τῶν
 ἄλλων τῶν προειρημένων μηδένος ἄλλους καταλείπε-
 σθαι κληρονόμους πλὴν τοὺς ἐξ ἡμῶν γεγονότας.
 ὥστ' ἡσχυνόμην ἂν, εἰ μὴ τούτων ἕνεκα συνεβούλευον
 καὶ τὴν στρατείαν ποιεῖσθαι ταύτην καὶ πολεμεῖν καὶ 110
 κινδυνεύειν.

- 137 (νξ.) Οὕτω δ' ἄριστα βουλευέσει περὶ τούτων, ἣν
 ὑπολάβης μὴ μόνον τὸν λόγον ταῦτόν σε παρακαλεῖν
 ἀλλὰ καὶ τοὺς προγόνους καὶ τὴν τῶν βαρβάρων ἀναν-
 δρίαν καὶ τοὺς ὀνομαστοτάτους γενομένους καὶ δόξαν-

τας ἡμιθέους εἶναι διὰ τὴν στρατείαν τὴν ἐπ' ἐκείνους, μάλιστα δὲ πάντων τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ σὺ μὲν τυγχάνεις τοσαύτην δύναμιν κερτημένος, ὅσῃν οὐδεὶς τῶν τὴν Εὐρώπην κατοικησάντων, πρὸς ὃν δὲ πολεμήσεις, οὕτω σφόδρα μεμισημένος καὶ καταπεφρονημένος ὑπ' ἀπάντων, ὥς οὐδεὶς πώποτε τῶν βασιλευσάντων.

138 (νῆ.) Πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐποίησάμην οἷόν τ' εἶναι συγκεράσαι τοὺς λόγους ἅπαντας τοὺς ὑπ' ἐμοῦ περὶ τούτων εἰρημένους· μᾶλλον γὰρ ἂν ἀξιόχρεως οὗτος ἔδοξεν εἶναι τῆς ὑποθέσεως. οὐ μὲν ἄλλὰ σέ γε χρὴ σκοπεῖν ἐξ ἀπάντων τὰ συντείνοντα καὶ προτρέποντα ὁ πρὸς τὸν πόλεμον τοῦτον· οὕτω γὰρ ἂν ἄριστα βουλευσάιο περὶ αὐτῶν.

139 (νθ.) Οὐκ ἄγνωσθ' ὅτι πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων τὴν βασιλέως δύναμιν ἄμαχον εἶναι νομίζουσιν· ὧν ἄξιον θαυμάζειν, εἰ τὴν ὑπ' ἀνθρώπου βαρβάρου καὶ κακῶς τεθραμμένου καταστραφεῖσαν καὶ συναχθεῖσαν ἐπὶ δουλείᾳ, ταύτην ὑπ' ἀνδρὸς Ἑλληνος καὶ περὶ τοὺς πολέμους πολλὴν ἐμπειρίαν ἔχοντος μὴ νομίζουσιν ἂν ἐπ' ἐλευθερίᾳ διαλυθῆναι, καὶ ταῦτ' εἰδότες, ὅτι ἂν συστήσῃ μὲν ἐστὶν ἅπαντα χαλεπὸν, διαστήσῃ δὲ ῥᾶδιον.

140 (ξ.) Ἐνθυμοῦ δ' ὅτι μάλιστα τούτους τιμῶσιν ἅπαντες καὶ θαυμάζουσιν, οἵτινες ἀμφοτέρω δύνανται, καὶ πολιτεύεσθαι καὶ στρατηγεῖν. ὅταν οὖν ὁρᾷς τοὺς ἐν μιᾷ πόλει ταύτην ἔχοντας τὴν φύσιν εὐδοκίμουντας, ποίους τινὰς χρὴ προσδοκᾶν τοὺς ἐπαίνους ἔσεσθαι τοὺς περὶ σοῦ ῥηθησομένους, ὅταν φαίνηται μὲν εὐεργεσίαις ἐν ἅπασι τοῖς Ἑλλήσι πεπολιτευμένους, ταῖς δὲ στρατηγίαις τοὺς βαρβάρους κατεστραμμένους·
141 ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι ταῦτα πέρας ἔχειν· οὐδένα γὰρ ἄλλον ποτὲ δυνήσεσθαι μείζω πράξαι τούτων· αὐτὲ

- γὰρ ἐν τοῖς Ἑλλήσι γενήσεσθαι τηλικούτον ἔργον, 111
 ὅσον ἐστὶ τὸ πάντας ἡμᾶς ἐκ τοσούτων πολέμων ἐπὶ
 τὴν ὁμόνοιαν προαγαγεῖν, οὔτε τοῖς βαρβάροις εἰκὸς
 ἐστὶ συστήναι τηλικαύτην δύναμιν, ἣν τὴν νῦν ὑπάρ-
 142 χουσιν καταλύσῃς. ὥστε τῶν μὲν ἐπιγιννομένων οὐδ'
 ἦν τις τῶν ἄλλων διενέγκῃ τὴν φύσιν, οὐδὲν ἔξει ποι-
 ῆσαι τοιοῦτον. ἀλλὰ μὴν τῶν γε προγεγενημένων ἔχω
 μὲν ὑπερβαλεῖν τὰς πράξεις τοῖς ἤδη διὰ σοῦ κατειρ- b
 γασμένοις, οὐ γλίσχρως ἀλλ' ἀληθινῶς· ὅστις γὰρ
 ἔθνη τοσαῦτα τυγχάνεις κατεστραμμένος, ὅσας οὐδεὶς
 πώποτε τῶν ἄλλων πόλεις εἴλε, πῶς οὐκ ἂν πρὸς
 ἕκαστον αὐτῶν ἀντιπαρβαλλῶν ῥαδίως ἂν ἐπέδειξα
 143 μείζω σε κἀκείνων διαπεπραγμένον; ἀλλὰ γὰρ εἰλό-
 μην ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης ἰδέας δι' ἀμφοτέρω, διὰ
 τε τοὺς οὐκ εὐκαίρως αὐτῇ χρωμένους καὶ διὰ τὸ μὴ
 βούλεσθαι ταπεινοτέρους ποιεῖν τῶν νῦν ὄντων τοὺς c
 ἡμιθίους εἶναι νομιζομένους.
- 144 (ξά'). Ἐνθυμοῦ, δ' ἵνα τι καὶ τῶν ἀρχαίων εἰπω-
 μεν, ὅτι τὸν Ταυτάλου πλοῦτον καὶ τὴν Πέλοπος ἀρ-
 χὴν καὶ τὴν Εὐρύσθιδος δύναμιν οὐδεὶς ἂν οὔτε λό-
 γων εὖρετῆς οὔτε ποιητῆς ἐπαινέσειεν, ἀλλὰ μετὰ γε
 τὴν Ἡρακλέους ὑπερβολὴν καὶ τὴν Θησέως ἀρετὴν
 τοὺς ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένους καὶ τοὺς ἐκείνοις
 145 ὁμοίους γενομένους ἅπαντες ἂν εὐλογήσειαν. καίτοι
 τοὺς ὀνομαστοτάτους καὶ τοὺς ἀρίστους αὐτῶν ἴσμεν d
 ἐν μικροῖς πολιχνίοις καὶ νησυδρίοις τὰς ἀρχὰς κατα-
 σχόντας. ἀλλ' ὅμως ἰσόθεον καὶ παρὰ πᾶσιν ὀνομα-
 στήν τὴν αὐτῶν δόξαν κατέλιπον· ἅπαντες γὰρ φι-
 λουοῖσιν οὐ τοὺς σφίσιιν αὐτοῖς μεγίστην δυναστείαν
 κτησαμένους ἀλλὰ τοὺς τοῖς Ἑλλήσι πλείστων ἀγαθῶν
 αἰτίους γεγενημένους.
- 146 (ξβ'). Οὐ μόνον δ' ἐπὶ τούτων αὐτοὺς ὅφει τὴν

- γνώμην ταύτην ἔχοντας ἀλλ' ἐπὶ πάντων ὁμοίως, ἐπεὶ καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν οὐδεὶς ἂν ἐπαινέσειεν, οὐθ' ὅτι τῆς θαλάττης ἤρξεν, οὐθ' ὅτι τοσοῦτον πλῆθος χρημάτων εἰσπράξασα τοὺς συμμαχοὺς εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήνεγκεν, ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὅτι πολλῶν πόλεων ἐξουσίαν ἔλαβε τὰς μὲν ἀναστάτους ποιῆσαι, τὰς δ' αὐξήσαι, τὰς δ' ὅπως ἡβουλήθη διοικῆσαι· πάντα γὰρ ταῦτα παρὴν αὐτῇ πράττειν· ἀλλ' ἐκ τούτων μὲν πολ- 112
 λαι κατηγορίαι κατ' αὐτῆς γεγονόασιν, ἐκ δὲ τῆς Μαραθῶνι μάχης καὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, καὶ μάλιστα ὅτι τὴν αὐτῶν ἐξέλιπον ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας, ἅπαντες ἐγκωμιάξουσιν. τὴν αὐτὴν δὲ 148
 γνώμην καὶ περὶ Λακεδαιμονίων ἔχουσιν· καὶ γὰρ ἐκείνων μᾶλλον ἄγανται τὴν ἦτταν τὴν ἐν Θερμοπύλαις ἢ τὰς ἄλλας νίκας, καὶ τὸ τρόπαιον τὸ μὲν κατ' ἐκείνων ὑπὸ τῶν βαρβάρων σταθὲν ἀγαπῶσι καὶ θεωροῦσι, τὰ δ' ὑπὸ Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν ἄλλων οὐκ ἐπαινοῦσιν ἀλλ' ἀηδῶς ὀρῶσιν· ἡγοῦνται γὰρ τὸ μὲν ἀρετῆς εἶναι σημεῖον, τὰ δὲ πλεονεξίας. 149
 (ξγ'.) Ταῦτ' οὖν ἐξετάσας ἅπαντα καὶ διελθὼν πρὸς αὐτὸν, ἦν μὲν τι τῶν εἰρημένων ἢ μαλακώτερον ἢ καταδεέστερον, αἰτιῶ τὴν ἡλικίαν τὴν ἐμὴν, ἢ δι- 150
 καίως ἂν ἅπαντες συγγνώμην ἔχοιεν· ἦν δ' ὅμοια τοῖς πρότερον διαδεδομένοις, νομίζειν αὐτὰ χρὴ μὴ τὸ γήρας τοῦμόν εὗρεῖν ἀλλὰ τὸ δαιμόνιον ὑποβαλεῖν, οὐκ ἔμοῦ φροντίξον ἀλλὰ τῆς Ἑλλάδος κηδόμενον, καὶ βουλόμενον ταύτην τε τῶν κακῶν ἀπαλλάξαι τῶν παρόντων καὶ σοὶ πολὺ μείζω περιθεῖναι δόξαν τῆς νῦν ὑπαρχούσης. οἶμαι δὲ σ' οὐκ ἀγνοεῖν, ὅν τρόπον αἱ θεοὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων διοικοῦσιν. οὐ γὰρ αὐτόχρεις οὔτε τῶν ἀγαθῶν οὔτε τῶν κακῶν γίγνονται τῶν συμβαινόντων αὐτοῖς ἀλλ' ἐκάστοις τοιαύτην ἐννοίαν

- ἐμποιούσιν, ὥστε δι' ἀλλήλων ἡμῖν ἐκάτερα παραγί-
 151 γνεσθαι τούτων. οἷον ἴσως καὶ νῦν τοὺς μὲν λόγους
 ἡμῖν ἀπένειμαν, ἐπὶ δὲ τὰς πράξεις σὲ τάττουσι, νο-
 μίζοντες τούτων μὲν σὲ κάλλιστ' ἂν ἐπιστατῆσαι, τὸν
 δὲ λόγον τὸν ἐμὸν ἥκιστ' ἂν ὀχληρὸν γενέσθαι τοῖς
 ἀκούουσιν. ἡγοῦμαι δὲ καὶ τὰ πεπραγμένα πρότερον ^e
 οὐκ ἂν ποτέ σοι γενέσθαι τηλικαῦτα τὸ μέγεθος, εἰ
 152 μὴ τις θεῶν αὐτὰ συγκατῶρθωσεν, οὐχ ἵνα τοῖς βαρ-
 βάροις μόνον τοῖς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατοικοῦσι πολε-
 μῶν διατελῆς, ἀλλ' ὅπως ἂν ἐν τούτοις γυμνασθῇς ¹¹³
 καὶ λαβὼν ἐμπειρίαν καὶ γνωσθῇς οἷος εἶ, τούτων ἐπι-
 θυμήσης ὅν ἐγὼ τυγχάνω συμβεβουλευκώς. αἰσχυρὸν
 οὖν ἐστὶ καλῶς τῆς τύχης ἡγουμένης ἀπολειφθῆναι
 καὶ μὴ παρασχεῖν σαντον, εἰς ὃ βούλεται σε προα-
 γαγεῖν.
- 153 (ξδ'.) Νομίζω δὲ χρῆναί σε πάντας μὲν τιμᾶν τοὺς
 περὶ τῶν σοι πεπραγμένων ἀγαθόν τι λέγοντας, κάλ-
 λιστα μὲντοι νομίζειν ἐκείνους ἐγκωμιάζειν τοὺς μει-
 ζόντων ἔργων ἢ τηλικούτων τὴν σὴν φύσιν ἀξιούντας, ^b
 καὶ τοὺς μὴ μόνον ἐν τῷ παρόντι κεχαρισμένως διει-
 λεγμένους, ἀλλ' οἵτινες ἂν τοὺς ἐπιγιννομένους οὕτω
 ποιήσωσι τὰς σὰς πράξεις θαυμάζειν ὥς οὐδενὸς ἄλ-
 λου τῶν προγεγενημένων. πολλὰ δὲ βουλόμενος τοι-
 αῦτα λέγειν οὐ δύναμαι· τὴν δ' αἰτίαν δι' ἣν, πλεο-
 νάκις τοῦ δέοντος εἴρηκα.
- 154 (ξε'.) Λοιπὸν οὖν ἐστὶ τὰ προειρημένα συναγα-
 γεῖν, ἵν' ὥς ἐν ἐλαχίστοις κατ' ἰδέης τὸ κεφάλαιον τῶν ^c
 συμβεβουλευμένων. φημὶ γὰρ χρῆναί σε τοὺς μὲν Ἑλ-
 ληνας εὐεργετεῖν, Μακεδόνων δὲ βασιλεύειν, τῶν δὲ
 βαρβάρων ὥς πλείστον ἄρχειν. ἦν γὰρ ταῦτα πράττης,
 ἅπαντές σοι χάριν ἔξουσιν, οἱ μὲν Ἕλληνες ὑπὲρ ὧν
 ἂν εὖ πάσχῃσι, Μακεδόνες δ' ἦν βασιλικῶς ἀλλὰ μὴ

τυραννικῶς αὐτῶν ἐπιστατῆς, τὸ δὲ τῶν ἄλλων γένος,
 ἦν διὰ σὲ βαρβαρικῆς δεσποτείας ἀπαλλαγέντες Ἑλ- d
 155 ληνικῆς ἐπιμελείας τύχωσιν. ταῦθ' ὅπως μὲν γέγρα-
 πται τοῖς καιροῖς καὶ ταῖς ἀκριβείαις, παρ' ὑμῶν τῶν
 ἀκουόντων πυνθάνεσθαι δίκαιόν ἐστιν· ὅτι μέντοι
 βελτίῳ τούτων καὶ μᾶλλον ἀρμόττοντα τοῖς ὑπάρ-
 χουσιν οὐδεὶς ἂν σοι συμβουλεύσειε, σαφῶς εἰδέναι
 νομίζω.

6.

ΑΡΧΙΔΑΜΟΣ

(α΄.) Ἰσως τινὲς ὑμῶν θαυμάξουσιν, ὅτι τὸν ἄλ- 116
 λον χρόνον ἐμμεμενηκῶς τοῖς τῆς πόλεως νομίμοις, ὥς
 οὐκ οἶδ' εἰ τις ἄλλος τῶν ἡλικιωτῶν, τοσαύτην πε-
 ποίημαι τὴν μεταβολήν, ὥστε περὶ ὧν ὀκνοῦσιν οἱ
 πρεσβύτεροι λέγειν, περὶ τούτων νεώτερος ὢν παρε-
 2 λήλυθα συμβουλεύσων. ἐγὼ δ' εἰ μὲν τις τῶν εἰθι-
 σμένων ἐν ὑμῖν ἀγορεύειν ἀξίως ἦν τῆς πόλεως εἰρη-
 κῶς, πολλὴν ἂν ἡσυχίαν ἦγον· νῦν δ' ὄρωμαι τοὺς μὲν
 συναγορεύοντας οἷς οἱ πολέμιοι προστάττουσι, τοὺς b
 δ' οὐκ ἐρρωμένως ἐναντιούμενους, τοὺς δὲ παντάπα-
 σιν ἀποσεσιωπηκότας, ἀνέστην ἀποφανούμενος, ἃ
 γινώσκω περὶ τούτων, αἰσχρὸν νομίσας, εἰ τὴν ἰδίαν
 τοῦ βίου τάξιν διαφυλάττων περιόψομαι τὴν πόλιν
 3 ἀνάξια ψηφισαμένην αὐτῆς. (β΄.) Ἡγοῦμαι δ' εἰ καὶ
 περὶ τῶν ἄλλων πρέπει τοὺς τηλικούτους σιωπᾶν, περὶ
 γε τοῦ πολεμεῖν ἢ μὴ προσήκειν τούτους μάλιστα συμ-
 βουλεύειν, οἵπερ καὶ τῶν κινδύνων πλεῖστον μέρος
 μεθεξέουσιν, ἄλλως τε δὴ καὶ τοῦ γινῶναι τι τῶν δεόν- c

- 4 των ἐν κοινῷ καθεστῶτος ἡμῖν. εἰ μὲν γὰρ ἦν δε-
 δειγμένον ὥστε τοὺς μὲν πρεσβυτέρους περὶ πάντων
 εἰδέναι τὸ βέλτιστον, τοὺς δὲ νεωτέρους μηδὲ περὶ
 ἑνὸς ὀρθῶς γινώσκειν, καλῶς ἂν εἶχεν ἀπείργειν
 ἡμᾶς τοῦ συμβουλευεῖν· ἐπειδὴ δ' οὐ τῷ πλήθει τῶν
 ἐτῶν πρὸς τὸ φρονεῖν εὖ διαφέρομεν ἀλλήλων ἀλλὰ
 τῇ φύσει καὶ ταῖς ἐπιμελείαις, πῶς οὐκ ἀμφοτέρων 117
 χρὴ τῶν ἡλικιῶν πείραν λαμβάνειν, ἣν' ἐξ ὅπαντων
 ὑμῖν ἐξῇ τῶν ζηθέντων ἐλέσθαι τὰ συμφορώτατα;
 5 θανμάξω δ' ὅσοι τριήρων μὲν ἡγείσθαι καὶ στρατο-
 πέδων ἄρχειν ἀξιούσιν ἡμᾶς, ὑπὲρ ὧν μὴ καλῶς βο-
 λευσάμενοι πολλὰς ἂν συμφορὰς καὶ μεγάλας τὴν
 πόλιν περιβάλλοιμεν, εἰπεῖν δ' ἃ γινώσκομεν περὶ
 ὧν ὑμεῖς μέλλετε κρίνειν οὐκ οἶονται δεῖν ἡμᾶς, ἐν
 οἷς κατορθώσαντες μὲν ἅπαντας ὑμᾶς ὠφελήσομεν, b
 διαμαρτύντες δὲ τῆς ὑμετέρας γνώμης αὐτοὶ μὲν ἴσως
 φανυλότεροι δόξομεν εἶναι, τὸ δὲ κοινὸν οὐδὲν ἂν ζη-
 μιῶσαιμεν.
- 6 Οὐ μὲν ὥς ἐπιθυμῶν τοῦ λέγειν, οὐδ' ὥς ἄλλως
 πῶς παρεσκευασμένος ξῆν ἢ τὸν παρελθόντα χρόνον,
 οὕτως εἴρηκα περὶ τούτων, ἀλλὰ βουλευόμενος ὑμᾶς
 προτρέψαι μηδεμίαν ἀποδοκιμάζειν τῶν ἡλικιῶν ἀλλ'
 ἐν ἀπάσαις ζητεῖν, εἰ τίς τι δύναται περὶ τῶν παρόν- c
 7 των πραγμάτων εἰπεῖν ἀγαθόν. (γ') Ὡς ἐξ οὗ τὴν
 πόλιν οἰκοῦμεν, οὐδεὶς οὔτε κίνδυνος οὔτε πόλεμος
 περὶ τοσούτων τὸ μέγεθος ἡμῖν γέγονε, περὶ ὧν
 νυνὶ βουλευσόμενοι συνεληλύθαμεν. πρότερον μὲν
 γὰρ ὑπὲρ τοῦ τῶν ἄλλων ἄρχειν ἡγωνιζόμεθα, νῦν δ'
 ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖν αὐτοὶ τὸ προσταττόμενον· ὃ ση-
 μεῖον ἐλευθερίας ἐστίν, ὑπὲρ ἧς οὐδὲν ὃ τι τῶν δει-
 νῶν οὐχ ὑπομενετέον, οὐ μόνον ἡμῖν ἀλλὰ καὶ τοῖς d
 ἄλλοις τοῖς μὴ λίαν ἀνάνδρως διακειμένοις ἀλλὰ καὶ

- 8 κατὰ μικρὸν ἀρετῆς ἀντιποιουμένοις. ἐγὼ μὲν οὖν, εἰ
 δεῖ τοῦμὸν ἰδίου εἰπεῖν, ἐλοίμην ἂν ἀποθανεῖν ἢ δὴ
 μὴ ποιήσας τὸ προσταττόμενον μᾶλλον ἢ πολλαπλά-
 σιον χρόνον ζῆν τοῦ τεταγμένου ψηφισάμενος, ἃ Θη-
 βαῖοι κελεύουσιν· αἰσχυροίμην γὰρ ἂν, εἰ γεγονὼς
 μὲν ἀφ' Ἑρακλέους, τοῦ δὲ πατρὸς βασιλεύοντος, αὐ-
 τὸς δ' ἐπίδοξος ὢν τυχεῖν τῆς τιμῆς ταύτης, περι-
 ἴδοιμι, καθ' ὅσον ἐστὶν ἐπ' ἐμοί, τὴν χώραν, ἣν ἡμῖν οἱ
 πατέρες κατέλιπον, ταύτην τοὺς οἰκέτας τοὺς ἡμετέ-
 9 ρους ἔχοντας. ἄξιόν δὲ καὶ ὑμᾶς τὴν αὐτὴν ἐμοὶ γνώμην
 ἔχειν, εὐθυμηθέντας, ὅτι μέχρι μὲν ταυτησὶ τῆς ἡμέ-
 ρας δεδυστυχηκέναι δοκοῦμεν ἐν τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Θη-
 βαίους, καὶ τοῖς μὲν σώμασι κρατηθῆναι διὰ τὸν οὐκ 118
 ὀρθῶς ἡγησάμενον, τὰς δὲ ψυχὰς ἔτι καὶ νῦν ἀηττή-
 10 τους ἔχειν, εἰ δὲ φοβηθέντες τοὺς ἐπιόντας κινδύνους
 προησόμεθ' αὖτε τῶν ἡμετέρων αὐτῶν, βεβαιώσομεν
 τὰς Θηβαίων ἀλαξουρίας καὶ πολὺ σεμνότερον τρό-
 παιον τοῦ περὶ Λεῦκτρα καὶ φανερώτερον στήσομεν
 καθ' ἡμῶν αὐτῶν· τὸ μὲν γὰρ ἀτυχίας, τὸ δὲ τῆς ἡμε-
 τέρας διανοίας ἔσται γεγεννημένον. μηδεὶς οὖν ὑμᾶς
 πείσῃ τοιαύταις αἰσχύναις τὴν πόλιν περιβαλεῖν. b
- 11 (δ'.) Καίτοι λίαν προθύμως οἱ σύμμαχοι συμβε-
 βουλεύεσθαι ὑμῖν, ὥς χρὴ Μεσσήνην ἀφέντας ποιή-
 σασθαι τὴν εἰρήνην. οἷς ὑμεῖς δικαίως ἂν ὀργίζοισθε
 πολὺ μᾶλλον ἢ τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀποσταῖσιν ἡμῶν. ἐκεῖνοι
 μὲν γὰρ ἀφέμενοι τῆς ἡμετέρας φιλίας τὰς αὐτῶν πό-
 λεις ἀπώλεσαν, εἰς στάσεις καὶ σφαγὰς καὶ πολιτείας
 πονηρὰς ἐμβαλόντες, οὗτοι δ' ἡμᾶς ἡκούσι κακῶς
 12 ποιήσοντες· τὴν γὰρ δόξαν, ἣν ἡμῖν οἱ πρόγονοι μετὰ c
 πολλῶν κινδύνων ἐν ἑπτακοσίοις ἔτεσι κτησάμενοι
 κατέλιπον, ταύτην ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πείθουσιν ὑμᾶς
 ἀποβαλεῖν, ἥς οὐτ' ἀπρεπεστέραν τῇ Λακεδαιμόνι συμ-

- πορὰν οὔτε δεινότεραν οὐδέ ποτ' ἂν εὔρειν ἡδυνήθη-
 13 σαν. εἰς τοῦτο δ' ἤκουσι πλεονεξίας καὶ τοσαύτην
 ἡμῶν κατεγνωσάσιν ἀνανδρίαν, ὥστε πολλάκις ἡμᾶς
 ἀξιῶσαντες ὑπὲρ τῆς αὐτῶν πολεμεῖν, ὑπὲρ Μεσσή-
 νης οὐκ οἴονται δεῖν κινδυνεύειν, ἀλλ' ἔν' αὐτοὶ τὴν
 σφετέραν αὐτῶν ἀσφαλῶς καρπῶνται, πειρῶνται δι- d
 δάσκειν ὑμᾶς, ὥς χρη τοῖς ἐχθροῖς τῆς ἡμετέρας πα-
 ραχωρήσαι, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπαπειλοῦσιν, ὥς
 εἰ μὴ ταῦτα συγχωρήσομεν ποιησόμενοι τὴν εἰρήνην
 14 κατὰ σφᾶς αὐτούς. ἐγὼ δ' οὐ τοσοῦτ' χαλεπώτερον
 ἡγοῦμαι τὸν κίνδυνον ἡμῖν ἔσεσθαι τὸν ἀνευ τούτων,
 ὅσῳ καλλίω καὶ λαμπρότερον καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώ-
 ποις ὀνομαστότερον· τὸ γὰρ μὴ δι' ἑτέρων ἀλλὰ δι'
 ἡμῶν αὐτῶν πειρᾶσθαι σώζεσθαι καὶ περιγενέσθαι e
 τῶν ἐχθρῶν ὁμολογούμενον τοῖς ἄλλοις τοῖς τῆς πό-
 λεως ἔργοις ἐστίν.
 15 Οὐδὲ πώποτε δὲ λόγους ἀγαπήσας, ἀλλ' αἰὲ νο-
 μίζων τοὺς περὶ τοῦτο διατρίβοντας ἀρροτέρους εἶναι 110
 πρὸς τὰς πράξεις, νῦν οὐδὲν ἂν περὶ πλείονος ποιη-
 σαίμην ἢ δυνηθῆναι περὶ τῶν προκειμένων ὥς βού-
 λομαι διελθεῖν· ἐν γὰρ τῷ παρόντι διὰ τούτων ἐλπί-
 ζω μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίος ἂν γενέσθαι τῇ πόλει.
 16 (ε'.) Πρῶτον μὲν οὖν οἶμαι δεῖν διαλεχθῆναι πρὸς
 ὑμᾶς, ὃν τρόπον ἐκτησάμεθα Μεσσήνην, καὶ δι' ἧς
 αἰτίας ἐν Πελοποννήσῳ κατωκήσατε, Ἀσπριεῖς τὸ πα-
 λαιὸν ὄντες. διὰ τοῦτο δὲ προλήψομαι πορρωτέρωθεν,
 ἔν' ἐπίστησθε, διότι ταύτην ὑμᾶς τὴν χώραν ἐπιχει- b
 ροῦσιν ἀποστερεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐδὲν ἥττον ἢ τὴν ἄλλην
 Λακεδαιμόνα κέκτησθε δικαίως.
 17 (ε'.) Ἐπειδὴ γὰρ Ἡρακλῆς μετέλλαξε τὸν βίον,
 θεὸς ἐκ θνητοῦ γενόμενος, κατὰ μὲν ἀρχὰς οἱ παῖδες
 αὐτοῦ διὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν δύναμιν ἐν πολλοῖς πλά-

- νοις καὶ κινδύνουις ἦσαν, τελευτήσαντος δ' Εὐρυσθέως
κατ' ὤκησαν ἐν Λωριεῦσιν. ἐπὶ δὲ τρίτης γενεᾶς εἰς
Δελφοὺς ἀφίκοντο, χρήσασθαι τῷ μαντεῖω περὶ τινων
βουλευθέντες. ὁ δὲ θεὸς περὶ μὲν ὧν ἐπηρώτησαν οὐκ ε
ἀνείλεν, ἐκέλευσε δ' αὐτοὺς ἐπὶ τὴν πατρίαν ἵκναι
18 χώραν. σκοποῦμενοι δὲ τὴν μαντείαν εὗρισκον Ἄργος
μὲν κατ' ἀγχιτείαν αὐτῶν γιγνόμενον, Εὐρυσθέως
γὰρ ἀποθανόντος μόνοι Περσείδων ἦσαν καταλειμ-
μένοι, Λακεδαίμονα δὲ κατὰ δόσιν, ἐκβληθεὶς γὰρ
Τυνδάρεως ἐκ τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὴ Κάστωρ καὶ Πολυ-
δεύκης ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθησαν, καταγαρόντος αὐ- d
τὸν Ἡρακλέους δίδωσιν αὐτῷ τὴν χώραν διὰ τε τὴν
εὐεργεσίαν ταύτην καὶ διὰ τὴν συγγένειαν τὴν πρὸς
19 τοὺς παῖδας, Μεσσήνην δὲ δοριάλωτον ληφθεῖσαν,
συληθεὶς γὰρ Ἡρακλῆς τὰς βοῦς τὰς ἐκ τῆς Ἐρυθείας
ὑπὸ Νηλέως καὶ τῶν παίδων πλὴν ὑπὸ Νέστορος, λα-
βὼν αὐτὴν αἰχμάλωτον τοὺς μὲν ἀδικήσαντας ἀπέ-
κτεινεν, Νέστορι δὲ παρακατατίθεται τὴν πόλιν, νο-
μίσας αὐτὸν εὖ φρονεῖν, ὅτι νεώτατος ὢν οὐ συνέζη- e
20 μαρτε τοῖς ἀδελφοῖς. (ξ.) Ὑπολαβόντες δ' οὕτως ἔχειν
τὴν μαντείαν καὶ τοὺς προγόνους τοὺς ὑμετέρους πα-
ραλαβόντες καὶ στρατόπεδον συστήσαντες τὴν μὲν
ἰδίαν χώραν εἰς τὸ κοινὸν τοῖς συνακολουθοῦσιν ἔδο-
σαν, τὴν δὲ βασιλείαν ἐξαίρετον αὐτοῖς παρ' ἐκείνων 120
ἔλαβον· ἐπὶ δὲ τούτοις πίστει ἀλλήλοις δόντες ἔποι-
21 οῦντο τὴν στρατείαν. τοὺς μὲν οὖν κινδύνους τοὺς ἐν
τῇ πορείᾳ γενομένους καὶ τὰς ἄλλας πράξεις τὰς οὐ-
δὲν πρὸς τὸ παρὸν φερούσας τί δεῖ λέγοντα διατρέ-
βειν; πολέμῳ δὲ κρατήσαντες τοὺς ἐν τοῖς τόποις τοῖς
εἰρημένους κατοικοῦντας τριχῇ διείλοντο τὰς βασι-
λείας. ὑμεῖς μὲν οὖν μέχρι ταυτησὶ τῆς ἡμέρας ἐμμέ-
νετε ταῖς συνθήκαις καὶ τοῖς ὅρκοις, οὓς ἐποιήσασθε b

- 22 πρὸς τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους· διὸ καὶ τὸν
 παρελθόντα χρόνον ἄμεινον τῶν ἄλλων ἐφάρεσθε, καὶ
 τὸν ἐπιόντα προσδοκᾶν χρη̃ τοιούτους ὄντας βέλτιον
 ἢ νῦν πράξειν. Μεσσήνιοι δ' εἰς τοῦτ' ἀσεβείας ἤλ-
 θον, ὥστ' ἐπιβουλεύσαντες ἀπέκτειναν Κρεσφόντην
 τὸν οἰκιστὴν μὲν τῆς πόλεως, κύριον δὲ τῆς χώρας,
 ἔκγονον δ' Ἡρακλέους, αὐτῶν δ' ἡγεμόνα γεγεννημέ-
 23 νον. διαφυγόντες δ' οἱ παῖδες αὐτοῦ τοὺς κινδύνους ἐ-
 λκείται κατέστησαν ταυτησί τῆς πόλεως, ἀξιοῦντες βοή-
 θεῖν τῷ τεθνεῶτι καὶ τὴν χώραν διδόντες ἡμῖν. ἐπε-
 ρόμενοι δὲ τὸν θεὸν κἀκείνου προσταξάντος δέχε-
 σθαι ταῦτα καὶ τιμωρεῖν τοῖς ἡδικημένοις ἐκπολιορ-
 κήσαντες Μεσσηνίους οὕτως ἐκτήσασθε τὴν χώραν.
- 24 (ἡ.) Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐξ ὀρχῆς ὑπαρξάντων ἡμῖν
 ἀκριβῶς μὲν οὐ διήλθον, ὁ γὰρ παρὼν καιρὸς οὐκ ἔ-
 μυθολογεῖν, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἦν σύντομώτερον ἢ σα- d
 φέστερον διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
 διὰ τούτων οἶμαι πᾶσι φανερὸν εἶναι, διότι τὴν ὁμο-
 λογουμένην ἡμετέραν εἶναι χώραν οὐδὲν διαφερόντως
 κεκτημένοι τυγχάνομεν ἢ τὴν ἀμφισβητουμένην. ταύ-
 την τε γὰρ οἰκοῦμεν δόντων μὲν Ἡρακλείδων, ἀνε-
 λόντος δὲ ταῦ θεοῦ, πολέμῳ δὲ κρατήσαντες τοὺς
 ἔχοντας· ἐκείνην τ' ἐλάβομεν παρὰ τῶν αὐτῶν καὶ τὸν
 αὐτὸν τρόπον καὶ ταῖς μαντείαις χρησάμενοι ταῖς αὐ- e
 25 ταῖς. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχομεν ὥστε μηδὲ περὶ ἐνὸς
 ἀντιλέγειν, μηδ' ἂν αὐτὴν τὴν Σπάρτην ἐκλιπεῖν
 προσταττώσιν ἡμῖν, περίεργόν ἐστιν ὑπὲρ Μεσσηνίας
 σπουδάζειν· εἰ δὲ μηδεὶς ἂν ὑμῶν ἀξιῷσεις ξὺν ἀπο-
 στερούμενος τῆς πατρίδος, προσήκει καὶ περὶ ἐκείνης
 τὴν αὐτὴν ὑμᾶς γνώμην ἔχειν. τὰ γὰρ αὐτὰ δικαιοσ- 121
 ματα καὶ τοὺς αὐτοὺς λόγους περὶ ἀμφοτέρων αὐτῶν
 ἔχομεν εἰπεῖν.

- 26 (θ'.) Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκεῖν' ὑμᾶς λέληθεν, ὅτι τὰς κτήσεις καὶ τὰς ἰδίας καὶ τὰς κοινὰς, ἂν ἐπιγένηται πολὺς χρόνος, κυρίας καὶ πατρῷας ἅπαντες εἶναι νομίζουσιν. ἡμεῖς τοίνυν Μεσσηνίην εἴλομεν πρὶν Πέρσας λαβεῖν τὴν βασιλείαν καὶ κρατῆσαι τῆς ἡπείρου καὶ πρὶν οἰκισθῆναι τὰς πλείστας τῶν πόλεων τῶν Ἑλλη-^h
- 27 νίδων. καὶ τούτων ἡμῖν ὑπαρχόντων τῷ μὲν βαρβάρῳ τὴν Ἀσίαν ὥς πατρῷαν οὐσαν ἀποδιδόασιν, ὃς οὐπω διακόσι' ἔτη κατέσχηκε τὴν ἀρχήν, ἡμᾶς δὲ Μεσσηνίην ἀποστεροῦσιν, οἷ' πλέον διπλάσιον χρόνον ἢ τοσοῦτον τυγχάνομεν ἔχοντες αὐτήν· καὶ Θεσπιάς μὲν καὶ Πλαταιᾶς ἐχθρὰς καὶ πρῶν ἀναστατάτους πεποιήκασι, ταύτην δὲ διὰ τετρακοσίων ἐτῶν μέλλουσι κατοικίξαι, ἀμφοτέρω παρὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας πρᾶτ-^e
- 28 τοντες. καὶ εἰ μὲν τοὺς ὡς ἀληθῶς Μεσσηνίους κατήγον, ἡδίκουν μὲν ἂν, ὅμως δ' εὐλογωτέρως ἂν εἰς ἡμᾶς ἐξημάρτανον· νῦν δὲ τοὺς Ἑλλώτας ὁμόρους ἡμῖν παρακατοικίζουσιν, ὥστε μὴ τοῦτ' εἶναι χαλεπώτατον, εἰ τῆς χώρας στερησόμεθα παρὰ τὸ δίκαιον, ἀλλ' εἰ τοὺς δούλους τοὺς ἡμετέρους ἐποφόμεθα κυρίους αὐτῆς ὄντας.
- 29 (ι'.) Ἐτι τοίνυν ἐκ τῶν ἐχομένων γνώσεσθαι σα-^d φρίστερον, ὅτι καὶ νῦν δεινὰ πάσχομεν καὶ τότε Μεσσηνίην εἴχομεν δικαίως. πολλῶν γὰρ κινδύνων ἡμῖν γεγεννημένων ἤδη ποτὲ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην ἠναγκάσθημεν πολὺ χειρὸν πρᾶττοντες τῶν πολεμίων· ἀλλ' ὅμως ἐν τοιούτοις καιροῖς γιγνομένων τῶν συν-^e
- 30 θηκῶν, ἐν οἷς οὐχ οἷόν τ' ἦν πλεονεκτεῖν, περὶ μὲν ἄλλων τινῶν ἀμφισβητήσεις ἐγίννοντο, περὶ δὲ Μεσσηνίας οὔτε βασιλεὺς οὐθ' ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις οὐδὲ πῶποθ' ἡμῖν ἐνεκάλεσεν ὡς ἀδίκως κεκτημένοις αὐτήν. καίτοι πῶς ἂν περὶ τοῦ δικαίου κρίσιν ἀκρι-

βεστέραν ταύτης εὔροιμεν τῆς ὑπὸ μὲν τῶν ἐχθρῶν ἐγνωσμένης, ἐν δὲ ταῖς ἡμετέραις δυσπραξίαις γεγενημένης;

- 31 (ιδ΄.) Τὸ τοίνυν μαντεῖον, ὃ πάντες ἂν ὁμολο- 123
γήσειαν ἀρχαιότατον εἶναι καὶ κοινότατον καὶ πιστό-
τατον, οὐ μόνον ἐγὼ τόθ' ἡμετέραν εἶναι Μεσσήνην,
ὅτε διδόντων ἡμῖν αὐτὴν τῶν Κρεσφόντου παίδων
προσέταξε δέχεσθαι τὴν δωρεάν καὶ βοηθεῖν τοῖς ἀδι-
κουμένοις, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολέμου μακροῦ γιγνομένου
πεμφάντων ἀμφοτέρων εἰς Δελφοὺς, ἀκείνων μὲν
σωτηρίαν αἰτοούντων, ἡμῶν δ' ἐπερωτῶντων, ὅτῳ
τρόπῳ τάχιστ' ἂν κρατήσαιμεν τῆς πόλεως, τοῖς μὲν
οὐδὲν ἀνείλεν ὥς οὐ δίκαιαν ποιομένοις τὴν αἰτησιν, ἢ
ἡμῖν δ' ἐδήλωσε καὶ τὰς θυσίας ἃς εἶδει ποιήσασθαι καὶ
32 βοηθεῖαν παρ' ὧν μεταπέμψασθαι. (ιβ΄.) Καίτοι πῶς
ἂν τις μαρτύρια μείζω καὶ σαφέστερα τούτων παρά-
σχοιτο; φαινόμεθα γὰρ πρῶτον μὲν παρὰ τῶν κυρίων
τὴν χώραν λαβόντες, οὐδὲν γὰρ κωλύει πάλιν διὰ βρα-
χέων περὶ αὐτῶν διελθεῖν, ἔπειτα κατὰ πόλεμον αὐ-
τὴν ἐλόντες, ὅνπερ τρόπον αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων α
περὶ ἐκείνους τοὺς χρόνους ᾤκισθησαν· ἔτι δὲ τοὺς
ἡσεβηκότας εἰς τοὺς παῖδας τοὺς Ἡρακλέους ἐκβεβλη-
κότες, οἳ δίκαιως ἂν ἐξ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης ὑπερ-
ωρίσθησαν, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῷ πλήθει τοῦ χρό-
νου καὶ τῇ τῶν ἐχθρῶν κρίσει καὶ ταῖς τοῦ θεοῦ μαν-
33 τείαις προσηκόντως ἔχοντες αὐτήν. ὧν ἕναστον
ἱκανόν ἐστι διαλύσαι τοὺς λόγους τῶν τολμῶντων κα-
τηγορεῖν, ὥς ἢ νῦν διὰ πλεονεξίαν οὐ ποιοῦμεθα τὴν δ
εἰρήνην, ἢ τότε τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμοῦντες ἐπολε-
μήσαμεν πρὸς Μεσσηνίους. περὶ μὲν οὖν τῆς κτησίως
ἔνεστι μὲν ἴσως πλείω τούτων εἰπεῖν, οὐ μὴν ἀλλὰ
καὶ ταῦθ' ἱκανῶς εἰρησθαι νομίζω.

- 34 (ιγ.) Λέγουσι δ' οἱ συμβουλευόντες ὑμῖν ποιέ-
σθαι τὴν εἰρήνην, ὥς χρη τοὺς εὖ φρονοῦντας μὴ τὴν
αὐτὴν γνώμην ἔχειν περὶ τῶν πραγμάτων εὐτυχοῦντάς α
τε καὶ δυστυχοῦντας, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν αἰεὶ βου-
λεύεσθαι καὶ τὰς τύχαις ἐπακολουθεῖν καὶ μὴ μείζον
φρονεῖν τῆς δυνάμεως, μηδὲ τὸ δίκαιον ἐν τοῖς τοιού-
35 τοις καιροῖς ἀλλὰ τὸ συμφέρον ζητεῖν. (ιδ.) Ἐγὼ δὲ
περὶ μὲν τῶν ἄλλων ὁμολογῶ τοῦτοις, ὅπως δὲ χρη τοῦ
δικαίου ποιέεσθαι τι προὔργιαίτερον, οὐδεὶς ἂν με λέ-
γων πείσειεν. ὁρῶ γὰρ καὶ τοὺς νόμους ἕνεκα τούτου 123
κειμένους καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς καλοὺς τε καὶ κακοὺς
ἐπὶ τούτῳ φιλοτιμουμένους καὶ τὰς εὖ πολιτευομένας
36 πόλεις περὶ τούτου μάλιστα σπουδαζούσας, ἐτι δὲ τοὺς
πολέμους τοὺς προγεγενημένους οὐ κατὰ τὰς δυνά-
μεις ἀλλὰ κατὰ τὸ δίκαιον τὸ τέλος ἅπαντας εἰληφό-
τας, ὅλως δὲ τὸν βίον τὸν τῶν ἀνθρώπων διὰ μὲν κα-
κίαν ἀπολλύμενον, δι' ἀρετὴν δὲ σωζόμενον, ὥστ'
οὐκ ἀθυμεῖν δεῖ τοὺς ὑπὲρ τῶν δικαίων κινδυνεύειν b
μέλλοντας ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς ὑβρίζοντας καὶ τοὺς
37 τὰς εὐτυχίας μὴ μετρίως φέρειν ἐπισταμένους. Ἐπειτα
κακεῖνο χρη σκοπεῖν· νυνὶ γὰρ περὶ μὲν τοῦ δικαίου
πάντες τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχομεν, περὶ δὲ τοῦ συμ-
φέροντος ἀντιλέγομεν, δυοῖν δὲ προτεινομένοιεν ἀγα-
θοῖν, καὶ τοῦ μὲν ὄντος προδήλου, τοῦ δ' ἀγνοουμέ-
νου, πῶς οὐκ ἂν ποιήσατε καταγέλαστον, εἰ τὸ μὲν
ὁμολογούμενον ἀποδοκιμάσατε, τὸ δ' ἀμφισβητού- c
μενον ἐλέσθαι δόξειεν ὑμῖν, ἄλλως τε καὶ τῆς αἰρέ-
38 σεως τοσούτον διαφερούσης; ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἐμοῖς
λόγοις ἔνεστι μηδὲν μὲν προέσθαι τῶν ὑμετέρων αὐ-
τῶν μηδ' αἰσχύνῃ μηδεμιᾶ τὴν πόλιν περιβαλεῖν, ὑπὲρ
δὲ τῶν δικαίων κινδυνεύοντας ἐλπίζειν ἄμεινον ἀγω-
νιεῖσθαι τῶν ἐχθρῶν, ἐν δὲ τοῖς τούτων ἀφιστάναι

- μὲν ἤδη Μεσσήνης, προεξαμαρτόντας δὲ τοῦτ' εἰς
 ὑμᾶς αὐτοὺς σχεδὸν καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ δι- d
 καίου καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὧν προσδοκᾶτε δια-
 39 μαρτεῖν. καὶ γὰρ οὐδὲ τοῦτό πω φανερόν ἐστιν, ὥς
 ἂν ποιήσωμεν τὰ κελευόμενα, βεβαίως ἤδη τὴν εἰρή-
 νην ἄξομεν. οἶμαι γὰρ ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν, ὅτι πάντες
 εἰώθασι πρὸς μὲν τοὺς ἀμυνομένους περὶ τῶν δικαίων
 διαλέγεσθαι, τοῖς δὲ λίαν ἐτοίμως ποιοῦσι τὸ προσ-
 ταττόμενον αἰεὶ πλείω προσεπιβάλλειν οἷς ἂν ἐξ ἀρ-
 χῆς διανοηθῶσιν, ὥστε συμβαίνειν βελτίονος εἰρήνης u
 τυγχάνειν τοὺς πολεμικῶς διακειμένους τῶν ῥαδίως
 τὰς ὁμολογίας ποιουμένων.
- 40 (ιε΄.) Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ περὶ ταῦτα πολὺν χρόνον
 διατρίβειν, ἀπάντων τῶν τοιούτων ἀφένετος ἐπὶ τὸν
 ἀπλουστάτου ἤδη τρέφομαι τῶν λόγων. εἰ μὲν γὰρ 124
 μηδένες πώποτε τῶν δυστυχησάντων ἀνέλαβον αὐτοὺς
 μηδ' ἐπεκράτησαν τῶν ἐχθρῶν, οὐδ' ἡμᾶς εἰκὸς ἐλπί-
 ξειν περιγενήσεσθαι πολεμοῦντας. εἰ δὲ πολλάκις γέ-
 γονεν ὥστε καὶ τοὺς μείζω δύναμιν ἔχοντας ὑπὸ τῶν
 ἀσθενεστέρων κρατηθῆναι καὶ τοὺς πολιορκοῦντας
 ὑπὸ τῶν κατακεκλειμένων διαφθαρῆναι, τί θαυμα-
 στὸν, εἰ καὶ τὰ νῦν καθεστῶτα λήψεται τινα μετά-
 στασιν;
- 41 (ις΄.) Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ἡμετέρας πόλεως οὐδὲν ἔχω u
 τοιούτου εἰπεῖν· ἐν γὰρ τοῖς ἐπέκεινα χρόνοις οὐδένης
 πώποτε κρείττους ἡμῶν εἰς ταύτην τὴν χώραν εἰσ-
 έβαλον· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων πολλοῖς ἂν τις παραδείγ-
 μασι χρῆσαιο, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς πόλεως τῆς Ἀθη-
 42 ναίων. τούτους γὰρ εὐρήσομεν ἐξ ὧν μὲν τοῖς ἄλλοις
 προσέτατον, πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαβληθέντας, ἐξ
 ὧν δὲ τοὺς ὑβρίζοντας ἡμύναντο, παρὰ πᾶσιν ἀνθρώ-
 ποις εὐδοκίμησαντας. τοὺς μὲν οὖν παλαιοὺς κινδύ- c

- νους εἰ διεξιοίην, οὓς ἐποιήσαντο πρὸς Ἀμαζόνους ἢ
 Θρᾷκας ἢ Πελοποννησίους τοὺς μετ' Εὐρυσθέως εἰς
 τὴν χώραν αὐτῶν εἰσβαλόντας, ἴσως ἀρχαῖα καὶ πόρρω
 τῶν νῦν παρόντων λέγειν ἂν δοκοίην· ἐν δὲ τῷ Περ-
 σικῷ πολέμῳ τίς οὐκ οἶδεν, ἐξ οἷων συμφορῶν εἰς
 43 ὅσῃν εὐδαιμονίαν κατέστησαν; μόνοι γὰρ τῶν ἔξω Πε-
 λοποννήσου κατοικούντων ὄρωντες τὴν τῶν βαρβά-
 ρων δύναμιν ἀνυπόστατον οὖσαν οὐκ ἠξίωσαν βου-
 λεύσασθαι περὶ τῶν προσταττομένων αὐτοῖς ἀλλ'
 εὐθὺς ἔλλοντο περιιδεῖν ἀνάστατον τὴν πόλιν γεγενη-
 μένην μᾶλλον ἢ δουλεύουσιν. ἐκλιπόντες δὲ τὴν χώ-
 ραν, καὶ πατρίδα μὲν τὴν ἐλευθερίαν νομίσαντες, κοι-
 νωνήσαντες δὲ τῶν κινδύνων ἡμῶν, τοσαύτης μετα-
 βολῆς ἐτυχον, ὥστ' ὀλίγας ἡμέρας στερηθέντες τῶν
 αὐτῶν πολλὸν χρόνον τῶν ἄλλων δεσπόται κατέστησαν. e
 44 (ιζ'.) Οὐ μόνον δ' ἐπὶ ταύτης ἂν τις τῆς πόλεως
 ἐπιδεῖξαι τὸ τολμᾶν ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθρούς ὥς πολ-
 λῶν ἀγαθῶν αἰτιὸν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ Διονύσιος ὁ τύ-
 ραννος καταστάς εἰς πολιορκίαν ὑπὸ Καρχηδονίων,
 οὐδεμιᾶς αὐτῷ σωτηρίας ὑποφαινομένης, ἀλλὰ καὶ τῷ
 πολέμῳ κατεχόμενος καὶ τῶν πολιτῶν δυσκόλως πρὸς 125
 αὐτὸν διακειμένον, αὐτὸς μὲν ἐμέλλησεν ἐκπεῖν, τῶν
 45 δὲ χρωμένων τινὸς τολμήσαντος εἰπεῖν, ὥς καλὸν
 ἐστὶν ἐντάφιον ἢ τυραννίς, αἰσχυνθεὶς ἐφ' οἷς διε-
 νοήθη καὶ πάλιν ἐπιχειρήσας πολέμῳ πολλὰς μὲν μυ-
 ριάδας Καρχηδονίων διεφθίρειν, ἐγκρατεστέραν δὲ
 τὴν ἀρχὴν τὴν τῶν πολιτῶν κατεστήσατο, πολὺ δὲ
 μείζω τὴν δύναμιν τὴν αὐτοῦ τῆς πρότερον ὑπαρχού-
 σης ἐκτήσατο, τυραννῶν δὲ τὸν βίον διετέλεσε, καὶ h
 τὸν υἱὸν ἐν ταῖς αὐταῖς τιμαῖς καὶ δυναστείαις, ἐν
 αἷσπερ αὐτὸς ἦν, κατέλιπεν.
 46 (ιη'.) Παραπλήσια δὲ τούτοις Ἀμύντας ὁ Μακε-

δόνων βασιλεὺς ἐπραξεν. ἤτηθεις γὰρ ὑπὸ τῶν βαρ-
 βάρων τῶν προσοικούντων μάχη καὶ πάσης Μακεδο-
 νίας ἀποστερηθεὶς τὸ μὲν πρῶτον ἐκλιπεῖν τὴν χώραν
 διενόηθη καὶ τὸ σῶμα διασώζειν, ἀκούσας δὲ τινος
 ἐπαινοῦντος τὸ πρὸς Διονύσιον ῥηθὲν καὶ μεταγνοὺς
 ὥσπερ ἐκεῖνος χωρίον μικρὸν καταλαβὼν καὶ βοήθειαν
 ἐνθένδε μεταπεμψάμενος ἐντὸς μὲν τριῶν μηνῶν κατ-
 ἔσχεν ἅπασαν Μακεδονίαν, τὸν δ' ἐπίλοιπον χρόνον
 βασιλεύων γῆρα τὸν βίον ἐτελεύτησεν.

- 47 (ιδ'). Ἀπείπομεν δ' ἂν ἀκούοντές τε καὶ λέγον-
 τες, εἰ πάσας τὰς τοιαύτας πράξεις ἐξετάζοιμεν, ἐπεὶ
 καὶ τῶν περὶ Θήβας πραχθέντων εἰ μνησθεῖμεν, ἐπὶ
 μὲν τοῖς γεγενημένοις ἂν λυπηθεῖμεν, περὶ δὲ τῶν
 μελλόντων βελτίους ἐλπίδας ἂν λάβοιμεν. τολμησάν-
 των γὰρ αὐτῶν ὑπομεῖναι τὰς εἰσβολὰς καὶ τὰς ἀπει-
 λὰς τὰς ἡμετέρας εἰς τοῦθ' ἡ τύχη τὰ πράγματ' αὐ-
 τῶν περιέστησεν, ὥστε τὸν ἄλλον χρόνον ὑφ' ἡμῖν
 ὄντες νῦν ἡμῖν προστάττειν ἀξιοῦσιν.
- 48 (κ'). Ὅστις οὖν ὁρῶν τασαύτας μεταβολὰς γεγε-
 νημένας ἐφ' ἡμῶν οἶεται παύσεσθαι, λίαν ἀνόητός
 ἐστίν· ἀλλὰ δεῖ καρτερεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι καὶ θαρ-
 ρεῖν περὶ τῶν μελλόντων, ἐπισταμένους, ὅτι τὰς τοι-
 αύτας συμφορὰς αἱ πόλεις ἐπανορθοῦνται πολιτεία
 χρηστῇ καὶ ταῖς περὶ τὸν πόλεμον ἐμπειρίαις. περὶ ὧν
 οὐδεὶς ἂν τολμήσειεν ἀντειπεῖν, ὥς οὐ τὴν μὲν ἐμπει-
 ρίαν μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔχομεν, πολιτείαν δ' οἷαν εἶ-
 ναι χορὴ παρὰ μόνοις ἡμῖν ἐστίν. ὧν ὑπαρχόντων οὐκ
 ἐστὶν ὅπως οὐκ ἄμεινον πράξομεν τῶν μηδετέρου τού-
 των πολλὴν ἐπιμέλειαν πεποιημένων.
- 49 (κα'). Κατηγοροῦσι δὲ τινες τοῦ πολέμου καὶ δι-
 ἐξέρχονται τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ, τεκμηρίους ἄλλοις τε
 πολλοῖς χωρήμενοι καὶ μάλιστα τοῖς περὶ ἡμᾶς γεγενη-

- μένοις, καὶ θανυμάξουσιν, εἴ τινες οὕτω χαλεπῶ καὶ
 παραβόλῳ πράγματι πιστεύειν ἀξιούσιν. (κβ'.) Ἐγὼ
 δὲ πολλοὺς μὲν οἶδα διὰ τὸν πόλεμον μεγάλην εὐδαι- b
 μονίαν κτησαμένους, πολλοὺς δὲ τῆς ὑπαρχούσης ἀπο-
 50 στερηθέντας [διὰ τὴν εἰρήνην]· οὐδὲν γὰρ τῶν τοιού-
 των ἐστὶν ἀποτόμῳς οὔτε κακὸν οὔτ' ἀγαθόν, ἀλλ' ὥς
 ἂν χρήσῃται τις καὶ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς καιροῖς,
 οὕτως ἀνάγκη καὶ τὸ τέλος ἐκβαίνειν ἐξ αὐτῶν. χρή δὲ
 τοὺς μὲν εὖ πράττοντας τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖν· ἐν
 ταύτῃ γὰρ τῇ καταστάσει πλείστον ἂν τις χρόνον τὰ
 παρόντα διαφυλάξειεν· τοὺς δὲ δυστυχοῦντας τῷ πο-
 λέμῳ προσέχειν τὸν νοῦν· ἐκ γὰρ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς c
 51 καινουργίας θάττον ἂν μεταβολῇς τύχοιεν. ὧν ἡμεῖς
 δέδοικα μὴ τάναντία πράττοντες φανῶμεν· ὅτε μὲν
 γὰρ ἐξῆν ἡμῖν τρυφᾶν, πλείους τοὺς πολέμους ἐποι-
 ούμεθα τοῦ δέοντος, ἐπειδὴ δ' εἰς ἀνάγκην καθέστα-
 μεν ὥστε κινδυνεύειν, ἡσυχίας ἐπιθυμοῦμεν καὶ περὶ
 ἀσφαλείας βουλευόμεθα. καίτοι χρή τοὺς βουλομένους
 ἐλευθέρους εἶναι τὰς μὲν ἐκ τῶν ἐπιταγμάτων συν- d
 θήκας φεύγειν ὥς ἐγγὺς δουλείας οὕσας, ποιεῖσθαι δὲ
 τὰς διαλλαγὰς, ὅταν ἢ περιγένωνται τῶν ἐχθρῶν ἢ
 τὴν δύναμιν τὴν αὐτῶν ἐξισώσωσιν τῇ τῶν πολεμίων·
 ὥς τοιαύτην ἕκαστοι τὴν εἰρήνην ἔξουσιν, οἷαν περ
 ἂν τοῦ πολέμου ποιήσωνται τὴν κατάλυσιν.
 52 (κγ'.) Ὡν ἐνθυμουμένους χρή μὴ προπετιῶς ὑμᾶς
 αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς αἰσχροῦς ὁμολογίας, μηδὲ ῥαθυ-
 μότερον ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἢ τῶν ἄλλων φανῆναι βου-
 λευομένους. ἀναμνησθετε δὲ πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς, ὅτι e
 τὸν παρελθόντα χρόνον, εἰ πολιορκουμένην τινὲ τῶν
 πόλεων τῶν συμμαχίδων εἰς μόνος Λακεδαιμονίων
 βοηθήσειεν, ὑπὸ πάντων ἂν ὁμολογεῖτο παρὰ τοῦτον
 γενέσθαι τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς. καὶ τοὺς μὲν πλείστους

- τῶν τοιούτων ἀνδρῶν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἂν τις ¹²⁷
 ἀκούσειεν, τοὺς δ' ὀνομαστοτάτους ἔχω καὶ γὰρ διελθεῖν.
 53 Πεδάριτος μὲν γὰρ εἰς Χίον εἰσπλεύσας τὴν πόλιν αὐ-
 τῶν διέσωσε· Βρασίδης δ' εἰς Ἀμφίπολιν εἰσελθὼν,
 ὀλίγους τοὺς περὶ αὐτὸν τῶν πολιορκουμένων συν-
 ταξάμενος, πολλοὺς ὄντας τοὺς πολιορκοῦντας ἐνέ-
 κησε μαχόμενος· Γύλιππος δὲ Συρακοσίοις βοηθήσας
 οὐ μόνον ἐκείνους διέσωσεν ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν
 τὴν κρατοῦσαν αὐτῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατ-
 54 ταν ἅπασαν αἰχμάλωτον ἔλαβεν. καίτοι πῶς οὐκ αἰ- b
 σχρὸν τότε μὲν ἕκαστον ἡμῶν Ικανὸν εἶναι τὰς ἄλλο-
 τρίας πόλεις διαφυλάττειν, νυνὶ δὲ πάντας μῆτε δύ-
 νασθαι μῆτε πειρᾶσθαι τὴν ἡμετέραν αὐτῶν διασώ-
 ξειν; καὶ τὴν μὲν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν μεστὴν πε-
 ποιηκέναι τροπαίων ὑπὲρ τῶν ἄλλων πολεμοῦντας,
 ὑπὲρ δὲ τῆς πατρίδος οὕτω φανερώως ὑβριζομένης μηδὲ
 μίαν μάχην ἀξίαν λόγου φαίνεσθαι μεμαχημένους;
 55 ἀλλ' ἐτέρας μὲν πόλεις ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς τὰς c
 ἐσχάτας ὑπομείναι πολιορκίας, αὐτοὺς δ' ἡμᾶς ὑπὲρ
 τοῦ μηδὲν ἀναγκασθῆναι παρὰ τὸ δίκαιον ποιεῖν μηδὲ
 μικρὰν οἴεσθαι δεῖν ὑπενεγκεῖν κακοπάθειαν, ἀλλὰ
 ξεύγῃ μὲν ἵππων ἀδηφαγούντων ἐτι καὶ νῦν ὀρεᾶσθαι
 τρέφοντας, ὥσπερ δὲ τοὺς εἰς τὰς δεινοτάτας ἀνάγκας
 ἀφιγμένους καὶ τῶν καθ' ἡμέραν ἐνδεεῖς ὄντας οὕτω
 56 ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην; (27.) Ὁ δὲ πάντων σχετλιώ- d
 τaton, εἰ φιλοπονώτατοι δοκοῦντες εἶναι τῶν Ἑλλήνων
 ῥαθυμότερον τῶν ἄλλων βουλευσόμεθα περὶ τούτων.
 τίνας γὰρ ἴσμεν, ὧν καὶ ποιήσασθαι μνείαν ἀξίον ἐστίν,
 οἵτινες ἅπαξ ἡττηθέντες καὶ μιᾶς εἰσβολῆς γενομένης
 οὕτως ἀνάνδρως ὡμολόγησαν πάντα τὰ προσταττό-
 57 μενα ποιήσειν; πῶς δ' ἂν οἱ τοιοῦτοι πολὺν χρόνον e
 δύστυχοῦντες ἀνταρκέσειαν; τίς δ' οὐκ ἂν ἐπιτιμή-

σειεν ἡμῖν, εἰ Μεσσηνίων ὑπὲρ ταύτης τῆς χώρας εἰ-
κοσιν ἔτη πολιορκηθέντων ἡμεῖς οὕτω ταχέως κατὰ
συνθήκας αὐτῆς ἀποσταίημεν, καὶ μηδὲ τῶν προγό-
νων μνησθῆμεν, ἀλλ' ἦν ἐκεῖνοι μετὰ πολλῶν πόνων
καὶ κινδύνων ἐκτῆσαντο, ταύτην ἡμεῖς ὑπὸ λόγων 128
πεισθέντες ἀποβάλοιμεν.

- 58 (κε΄.) Ὡν οὐδὲν ἔνιοι φροντίσαντες ἀλλὰ πάσας
τὰς αἰσχύνas ὑπεριδόντες τοιαῦτα συμβουλεύουσιν
ὑμῖν, ἐξ ὧν εἰς ὀνείδη τὴν πόλιν καταστήσουσιν. οὕτω
δὲ προθύμως ἐπάγουσιν ὑμᾶς πρὸς τὸ παραδοῦναι
Μεσσήνην, ὥστε καὶ διεξελθεῖν ἐτόλμησαν τὴν τε τῆς
πόλεως ἀσθένειαν καὶ τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν, καὶ
κελεύουσιν ἀποκρίνασθαι τοὺς ἐναντιουμένους αὐ-
τοῖς, πόθεν βοήθειαν προσδοκῶντες ἥξειν διακελεύο-
59 μεθα πολεμεῖν. (κε΄.) Ἐγὼ δὲ μεγίστην μὲν ἡγοῦ-
μαι συμμαχίαν εἶναι καὶ βεβαιωτάτην τὸ τὰ δίκαια
πράττειν, εἰκὸς γὰρ καὶ τὴν τῶν θεῶν εὐνοίαν γενέ-
σθαι μετὰ τούτων, εἶπερ χορὴ περὶ τῶν μελλόντων
τεκμαίρεσθαι τοῖς ἤδη γεγενημένοις, πρὸς δὲ ταύτῃ
τὸ καλῶς πολιτεύεσθαι καὶ σωφρόνως ξῆν καὶ μέχρι
θανάτου μάχεσθαι τοῖς πολεμίοις ἐθέλειν καὶ μηδὲν
οὕτω δεινὸν νομίζειν ὥς τὸ κακῶς ἀκούειν ὑπὸ τῶν
πολιτῶν· ἃ μᾶλλον ἡμῖν ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις
60 ὑπάρχει. μεθ' ὧν ἐγὼ πολὺ ἂν ἥδιον πολεμοίην ἢ μετὰ
πολλῶν μυριάδων· οἶδα γὰρ καὶ τοὺς πρώτους ἡμῶν
εἰς ταύτην τὴν χώραν ἀφικομένους οὐ τῷ πλήθει τῶν
ἄλλων περιγενομένους ἀλλὰ ταῖς ἀρεταῖς ταῖς ὑπ' ἐμοῦ
προειρημέναις. ὥστ' οὐκ ἄξιον διὰ τοῦτο φοβεῖσθαι
τοὺς πολεμίους, ὅτι πολλοὶ τυγχάνουσιν ὄντες, ἀλλὰ
πολὺ μᾶλλον ἐπ' ἐκείνοις θαρραῖν, ὅταν ὁρῶμεν ἡμᾶς
μὲν αὐτοὺς οὕτως ἐννηνοχότας τὰς συμφορὰς, ὥς οὐδέ-
61 νες ἄλλοι πώποτε, καὶ τοῖς τε νόμοις καὶ τοῖς ἐπιτη-

δεύμασιν ἐμμένοντας οἷς ἐξ ἀρχῆς κατεστησάμεθα, τοὺς δὲ μὴδὲ τὰς εὐτυχίας φέρειν δυναμένους ἀλλὰ διατεταραγμένους, καὶ τοὺς μὲν τὰς συμμαχίδας πόλεις καταλαμβάνοντας, τοὺς δὲ τὰναντία τούτοις πράττοντας, ἄλλους δὲ περὶ χώρας τοῖς ὁμόροις ἀμφισβητούντας, τοὺς δὲ μᾶλλον ἀλλήλοις φθονοῦντας ἢ πρὸς ἡμᾶς πολεμοῦντας. ὥστε θαυμάζω τῶν μείζω συμμαχίαν ἐξηγούντων ὧν οἱ πολέμιοι τυγχάνουσιν ἐξαμαρτάνοντες.

- 62 (κζ.) Εἰ δὲ δεῖ καὶ περὶ τῶν ἔξωθεν βοηθειῶν εἰπεῖν, ἡγοῦμαι πολλοὺς ἔσεσθαι τοὺς βουλομένους ¹²⁴ ἐπαμύνειν ἡμῖν. ἐπίσταμαι γὰρ πρῶτον μὲν Ἀθηναίους, εἰ καὶ μὴ πάντα μεθ' ἡμῶν εἰσὶν, ἀλλ' ὑπὲρ γε τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας ὅτιοῦν ἂν ποιήσοντας· ἔπειτα τῶν ἄλλων πόλεων ἔστιν ἃς ὁμοίως ἂν ὑπὲρ τῶν ἡμῖν συμφερόντων ὥσπερ περὶ τῶν αὐταῖς βουλευσομένων· ἐτι δὲ Αἰονύσιον τὸν τύραννον καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν δυνάστας, καθ' ὅσον ἕκαστοι δύνανται, προθύμως ἂν ἡμῖν ἐπικουρήσοντας· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ¹²⁵ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ταῖς οὐσίαις προέχοντας καὶ ταῖς δόξαις πρωτεύοντας καὶ τῶν βελτίστων πραγμάτων ἐπιθυμοῦντας, εἰ καὶ μήπω συνεστήκασιν, ἀλλὰ ταῖς γ' εὐνοίαις μεθ' ἡμῶν ὄντας, ἐν οἷς περὶ τῶν μελλόντων εἰκότως ἂν μεγάλας ἐλπίδας ἔχοιμεν.
- 64 (κη.) Οἶμαι δὲ καὶ τὸν ἄλλον ὄχλον τὸν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τὸν δῆμον, ὃν οἴομεθα μάλιστα πολεμεῖν ἡμῖν, ποθεῖν ἤδη τὴν ἡμετέραν ἐπιμέλειαν. οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀποστάσι γέγονεν ὧν προσεδόκησαν, ἀλλ' ¹²⁶ ἀντὶ μὲν τῆς ἐλευθερίας τοῦναντίον ἀποβέβηκεν· ἀπολίσσαντες γὰρ αὐτῶν τοὺς βελτίστους ἐπὶ τοῖς χειρότεοις τῶν πολιτῶν γεγόνασιν, ἀντὶ δὲ τῆς αὐτονομίας εἰς

- 65 πολλὰς καὶ δεινὰς ἀνομίας ἐμπεπτώκασιν, εἰδισμένοι
δὲ τὸν ἄλλον χρόνον μεθ' ἡμῶν ἐφ' ἑτέροισιν εἶναι, νῦν
τοὺς ἄλλους ὀρῶσιν ἐφ' αὐτοὺς στρατευομένους, καὶ
τὰς στάσεις, ἃς ἐπυνθάνοντο πρότερον παρ' ἑτέροις d
οὕσας, νῦν παρ' αὐτοῖς ὀλίγου δεῖν καθ' ἑκάστην τὴν
ἡμέραν γιγνομένας. οὕτω δ' ὠμαλισμένοι ταῖς συμ-
φοραῖς εἰσὶν ὥστε μηδὲν διαγνῶναι δύνασθαι τοὺς
- 66 κάκιστα πράττοντας αὐτῶν· οὐδεμία γάρ ἐστι τῶν
πόλεων ἀκέραιος, οὐδ' ἥτις οὐχ ὁμόρους ἔχει τοὺς
κακῶς ποιήσοντας, ὥστε τετυμῆσθαι μὲν τὰς χώρας,
πεπορηθῆσθαι δὲ τὰς πόλεις, ἀναστάτους δὲ γεγενῆ-
σθαι τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους, ἀνατετράφθαι δὲ τὰς e
πολιτείας καὶ καταλελύσθαι τοὺς νόμους, μεθ' ὧν
- 67 οἰκοῦντες εὐδαιμονέσονται τῶν Ἑλλήνων ἦσαν. οὕτω
δ' ἀπίστως τὰ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς καὶ δυσμενῶς ἔχου-
σιν, ὥστε μᾶλλον τοὺς πολίτας ἢ τοὺς πολεμίους δε-
δίασιν· ἀντὶ δὲ τῆς ἐφ' ἡμῶν ὁμονομίας καὶ τῆς παρ'
ἁλλήλων εὐπορίας εἰς τοσαύτην ἀμειξίαν ἐληλύθασιν, 130
ὥσθ' οἱ μὲν κεκτημένοι τὰς οὐσίας ἥδιον ἢ εἰς τὴν
θάλατταν τὰ σφέτερόν αὐτῶν ἐκβάλοιεν ἢ τοῖς δεομέ-
νοις ἐπαρκέσειαν, οἱ δὲ καταδεέστερον πράττοντες οὐδ'
ἂν εὗρεν δέξαιντο μᾶλλον ἢ τὰ τῶν ἐχόντων ἀφελέ-
σθαι· καταλύσαντες δὲ τὰς θυσίας ἐπὶ τῶν βωμῶν
- 68 σφάττουσιν ἀλλήλους· πλείους δὲ φεύγουσι νῦν ἐκ
μιας πόλεως ἢ πρότερον ἐξ ἀπάσης τῆς Πελοποννή-
σου. καὶ τοσοῦτων ἀπηριθμημένων κακῶν πολὺ πλείω b
τὰ παραλελειμμένα τῶν εἰρημένων ἐστίν· οὐδὲν γὰρ
ὅτι τῶν δεινῶν ἢ χαλεπῶν οὐκ ἐνταῦθα συνδεδρά-
μῃκεν. ὧν οἱ μὲν ἤδη μεστοὶ τυγχάνουσιν ὄντες, οἱ δὲ
- 69 διὰ ταχέων ἐμπλησθήσονται, καὶ ζητήσουσί τινα τῶν
παρόντων πραγμάτων εὗρεν ἀπαλλαγὴν. μὴ γὰρ
οἴεσθ' αὐτοὺς μενεῖν ἐπὶ τούτοις· οὔτινες γὰρ εὐ

πράττοντες ἀπείπον, πῶς ἂν οὗτοι κακοπαθοῦντες
πολὺν χρόνον καρτερήσειαν; ὥστ' οὐ μόνον ἦν μαχό-
μενοι νικησόμεν, ἀλλὰ καὶ ἡσυχίαν ἔχοντες περιμέ-
νωμεν, ὅψεσθ' αὐτοὺς μεταβαλλομένους καὶ τὴν ἡμε-
τέραν συμμαχίαν σωτηρίαν αὐτῶν εἶναι νομίζοντας.
τάς μὲν οὖν ἐλπίδας ἔχω τοιαύτας.

- 70 (κθ'). Τοσοῦτον δ' ἀπέχω τοῦ ποιῆσαί τι τῶν
προστατιομένων, ὥστ' εἰ μηδὲν γίνοντο τούτων μηδὲ
βοηθείας μηδαμῶθεν τυγχάνοιμεν, ἀλλὰ τῶν Ἑλλή-
νων οἱ μὲν ἀδικοῦεν ἡμᾶς, οἱ δὲ περιορῶεν, οὐδ' ἂν
οὕτω μεταγνοίην, ἀλλὰ πάντας ἂν τοὺς ἐκ τοῦ πολέ-
μου κινδύνους ὑπομείναιμι πρὶν ποιήσασθαι τὰς ὁμο-
λογίας ταύτας. αἰσχυρθείην γάρ ἂν ὑπὲρ ἀμφοτέρων,
εἴτε καταγνοίην τῶν προγόνων, ὥς ἀδίκως Μεσση-
νίους ἀφείλοντο τὴν χώραν, εἴτ' ἐκείνων ὀρθῶς κτη-
σαμένων καὶ προσηκόντως ἡμεῖς παρὰ τὸ δίκαιον συγ-
71 χωρήσαιμὲν τι περὶ αὐτῆς. τούτων μὲν οὖν οὐδέτερον
ποιητέον, σκεπτέον δ' ὅπως ἀξίως ἡμῶν αὐτῶν πολε-
μήσομεν καὶ μὴ τοὺς εἰδισμένους ἐγκωμιάξιν τὴν πό-
λιν ἐλέγξομεν ψευδεῖς ὄντας, ἀλλὰ τοιούτους ἡμᾶς
αὐτοὺς παρασχέσομεν ὥστε δοκεῖν ἐκείνους ἐλάττω
72 τῶν ὑπαρχόντων εἰρηκέναι περὶ ἡμῶν. (λ'). Οἶμαι μὲν
οὖν οὐδὲν συμβήσεσθαι δεινότερον τῶν νῦν παρόν-
των, ἀλλὰ τοὺς ἐχθροὺς τοιαῦτα βουλευσέσθαι καὶ 131
πράξειν, ἐξ ὧν ἐπανορθώσουσιν ἡμᾶς. ἂν δ' ἄρα ψευ-
σθῶμεν τῶν ἐλπίδων καὶ πανταχόθεν ἐξειργώμεθα καὶ
μηδὲ τὴν πόλιν ἐτι δυνάμεθα διαφυλάττειν, χαλεπὰ
μὲν ἐστίν, ἃ μέλλω λέγειν, ὅμως δ' οὐκ ὀκνήσω παρ-
ρησιάσασθαι περὶ αὐτῶν. καὶ γὰρ ἐξαγγελθῆναι τοῖς
Ἑλλησι καλλίω ταῦτ' ἐστὶ καὶ μᾶλλον ἀρμόττοντα τοῖς
ἡμετέροις φρονήμασιν ὧν ἔτιοι τινες ὑμῖν συμβου-
λεύουσιν.

- 73 (λα΄.) Φημί γάρ χρῆναι τοὺς μὲν γονέας τοὺς ἡμε-
τέρους αὐτῶν καὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ
τὸν ὄχλον τὸν ἄλλον ἐκ τῆς πόλεως ἐκπέμψαι, τοὺς
μὲν εἰς Σικελίαν, τοὺς δ' εἰς Κυρῆνην, τοὺς δ' εἰς
τὴν ἡπειρον, ἄσμενοι δ' αὐτοὺς ἅπαντες οὗτοι δέξον-
ται καὶ χώρα πολλῇ καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς περὶ τὸν βίον
εὐπορίαις, οἱ μὲν χάριν ἀποδιδόντες ὧν εὖ πεπόνθα-
σιν, οἱ δὲ κομιεῖσθαι προσδοκῶντες ὧν ἂν προϋπάρ-
74 ξωσιν, ὑπολειφθέντας δὲ τοὺς βουλομένους καὶ θυ-
ναμένους κινδυνεύειν τῆς μὲν πόλεως ἀφείσθαι καὶ
τῶν ἄλλων κτημάτων, πλὴν ὅς' ἂν οἱοί τ' ὦμεν ἀπε-
νέγκασθαι μεθ' ἡμῶν αὐτῶν, καταλαβόντας δὲ χω-
ρίου, ὅ τι ἂν ἐχυρώτατον ᾖ καὶ πρὸς τὸν πόλεμον συμ-
φορώτατον, ἄγειν καὶ φέρειν τοὺς πολεμίους καὶ κατὰ
γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, ἕως ἂν παύσωνται τῶν ἡμε-
75 τέρων ἀμφισβητοῦντες. καὶ ταῦτ' ἂν τολμήσωμεν καὶ
μὴ κατοκνήσωμεν, ὅψεσθε τοὺς νῦν ἐπιτάττοντας ἰκε-
τεύοντας καὶ δεομένους ἡμῶν Μεσσήνην ἀπολαβεῖν
καὶ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην.
- (λβ΄.) Ποία γὰρ ἂν τῶν πόλεων τῶν ἐν Πελοπον-
νήσῳ τοιοῦτον πόλεμον ὑπομείνειεν, οἷον εἰκὸς γενέ-
σθαι βουλευθέντων ἡμῶν; τίνες δ' οὐκ ἂν ἐκπλαγίεν
καὶ δέσειαν στρατόπεδον συνιστάμενον τοιαῦτα μὲν
διαπεπραγμένον, δικαίως δὲ τοῖς αἰτίοις τούτων ὠρ-
γισμένον, ἀπονενοημένως δὲ πρὸς τὸ ζῆν διακείμενον,
76 καὶ τῷ μὲν σχολὴν ἄγειν καὶ μηδὲ περὶ ἐν ἄλλο δια-
τρίβειν ἢ περὶ τὸν πόλεμον τοῖς ξενικοῖς στρατεύμα-
σιν ὁμοιωμένον, ταῖς δ' ἀρεταῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδεύ-
μασι τοιοῦτον, οἷον ἐξ ἀπάντων ἀνθρώπων οὐδεὶς ἂν
συντάξειεν, ἔτι δὲ μηδεμιᾷ πολιτεῖα τεταγμένη χρώ-
μενον ἀλλὰ θυραυλεῖν καὶ πλανᾶσθαι κατὰ τὴν χώ- 132
ραν δυνάμενον καὶ ῥαδίως μὲν ὁμορον οἷς ἂν βούλη-

- ται γιγνόμενον, τοὺς δὲ τόπους ἅπαντας τοὺς πρὸς
 τὸν πόλεμον συμφέροντας πατριδας εἶναι νομίζον;
 77 ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι τῶν λόγων μόνον ζηθέντων τού-
 των καὶ διασπαρέντων εἰς τοὺς Ἕλληνας εἰς πολλὴν
 ταραχὴν καταστήσεσθαι τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, ἔτι δὲ
 μᾶλλον, ἢν καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τούτοις ἀναγκασθῶ-
 μεν. τίνα γὰρ οἰηθῶμεν αὐτοὺς γνώμην ἔχειν, ὅταν
 αὐτοὶ μὲν κακῶς πάσχωσιν, ἡμᾶς δὲ μηδὲν δύνωνται b
 78 ποιεῖν; καὶ τὰς μὲν αὐτῶν πόλεις ἰδῶσιν εἰς πολιορ-
 κίαν καθεστηκυίας, τὴν δ' ἡμετέραν οὕτω διεσκευα-
 σμένην ὥστε μηκέτι τῇ συμφορᾷ ταύτῃ περιπεσεῖν;
 ἔτι δὲ τὴν τῶν σωμάτων τροφὴν ἡμῖν μὲν βραδύαν οὖ-
 σαν ἐκ τε τῶν ὑπαρχόντων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου
 γιγνομένων, αὐτοῖς δὲ χαλεπὴν διὰ τὸ μὴ ταῦτόν εἶ-
 ναι στρατόπεδόν τε τοιοῦτον διοικεῖν καὶ τοὺς ὄχλους
 79 τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι διατρέφειν; ὃ δὲ πάντων ἁλγιστον c
 ἐκείνοις, ὅταν τοὺς μὲν ἡμετέρους οἰκέλους ἐν πολλαῖς
 εὐπορίαις πυνθάνωνται γεγενημένους, τοὺς δ' αὐτῶν
 ὀρώσι καθ' ἐκάστην τὴν ἡμέραν τῶν ἀναγκαίων ἐν-
 δεῖς ὄντας, καὶ μηδ' ἐπικουρῆσαι δύνωνται τοῖς κα-
 κοῖς τούτοις, ἀλλ' ἐργαζόμενοι μὲν τὴν χώραν τὰ σπέρ-
 ματα προσπολλύωσιν, ἄργον δὲ περιορῶντες μηδένα
 80 χρόνον ἀνταρκεῖν οἴοι τ' ὦσιν. (λγ'.) Ἀλλὰ γὰρ ἴσως
 ἀθροισθέντες καὶ κοινὸν ποιησάμενοι στρατόπεδον d
 παρακολουθήσουσι καὶ κωλύσουσιν ἡμᾶς κακῶς ποι-
 εῖν αὐτούς. καὶ τί ἂν εὐξαίμεθα μᾶλλον ἢ λαβεῖν πλη-
 σιάζοντας καὶ παρατεταγμένους καὶ περὶ τὰς αὐτὰς
 δυσχωρίας ἡμῖν ἀντιστρατοπεδεύοντας ἀνθρώπους
 ἀτάκτους καὶ μικράδας καὶ πολλοῖς ἄρχουσι χωρμένους;
 οὐδὲν γὰρ ἂν πολλῆς πραγματείας δεήσειεν, ἀλλὰ τα- e
 χέως ἂν αὐτοὺς ἐξαναρκάσαιμεν ἐν τοῖς ἡμετέροις και-
 ροῖς ἀλλὰ μὴ τοῖς αὐτῶν ποιήσασθαι τοὺς κινδύνους.

- 81 (λδ'.) Ἐπιλίποι δ' ἂν τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἡμέ-
ρας, εἰ τὰς πλεονεξίας τὰς ἐσομένας λέγειν ἐπιχειρή-
σαιμεν. ἐκεῖνο δ' οὖν πᾶσι φανερόν, ὅτι τῶν Ἑλλή-
νων διευηνηόχαμεν οὐ τῷ μεγέθει τῆς πόλεως οὐδὲ τῷ
πλήθει τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅτι τὴν πολιτείαν ὁμοίαν 133
κατεστησάμεθα στρατοπέδῳ καλῶς διοικουμένῳ καὶ
πειθαρχεῖν ἐθέλονται τοῖς ἄρχουσιν. ἦν οὖν εἰλικρινὲς
τοῦτο ποιήσωμεν, ὃ μιμησάμενοις ἡμῖν συνήνεγκεν,
οὐκ ἄδηλον, ὅτι ῥαδίως τῶν πολεμίων ἐπικρατήσομεν.
- 82 (λε'.) Ἴσμεν δὲ καὶ τοὺς οἰκιστὰς ταυτησὶ τῆς πόλεως
γενομένους, ὅτι μικρὸν μὲν στρατόπεδον εἰς τὴν Πε-
λοπόννησον εἰσῆλθον ἔχοντες, πολλῶν δὲ καὶ μεγά- b
λων πόλεων ἐκράτησαν. καλὸν οὖν μιμησασθαι τοὺς
προγόνους, καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐπανελθόντας,
ἐπειδὴ προσεπταίκαμεν, πειραθῆναι τὰς τιμὰς καὶ
τὰς δυναστείας ἀναλαβεῖν, ὥς πρότερον ἐτυγχάνομεν
- 83 ἔχοντες. πάντων δ' ἂν θεινότατον ποιήσαιμεν, εἰ συν-
ειδότες Ἀθηναίοις ἐκλιποῦσι τὴν αὐτῶν χώραν ὑπὲρ
τῆς τῶν ἄλλων ἐλευθερίας, ἡμεῖς μὴδ' ὑπὲρ τῆς
ἡμετέρας αὐτῶν σωτηρίας ἀφέσθαι τῆς πόλεως τολ- o
μήσαιομεν, ἀλλὰ θέον ἡμᾶς παράδειγμα τῶν τοιούτων
ἔργων τοῖς ἄλλοις παρέχειν, μὴδὲ μιμησασθαι τὰς
- 84 ἐκείνων πράξεις ἐθελήσαιομεν. ἔτι δὲ τούτου καταγε-
λαστότερον, εἰ Φωκαεῖς μὲν, φεύγοντες τὴν βασιλέως
τοῦ μεγάλου δεσποτείαν, ἐκλιπόντες τὴν Ἀσίαν εἰς
Μακσσαλίαν ἀπώκησαν, ἡμεῖς δ' εἰς τοσοῦτον μικρο-
ψυχίας ἔλθοιμεν, ὥστε τὰ προστάγματα τούτων ὑπο-
μένειν, ὧν ἔρχοντες ἅπαντα τὸν χρόνον διετελέ-
- 85 σάμεν. (λς'.) Χρὴ δὲ μὴ περὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ταῖς δ
ψυχαῖς διατρίβειν, ἐν ᾗ δεήσει χωρίζειν τοὺς οἰκειο-
τάτους ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνους τοὺς χρό-
νους εὐθύς ἀφορᾶν, ἐν οἷς περιγενομένοι τῶν ἰχθύων

ἀνορθώσομεν μὲν τὴν πόλιν, κομιούμεθα δὲ τοὺς ἡμε-
τέροϋς αὐτῶν, ἐπιδειξόμεθα δὲ πᾶσιν, ὅτι νῦν μὲν
ἀδίκως δεδυστηρήκαμεν, τὸν δὲ παρελθόντα χρόνον
86 δίκαιως τῶν ἄλλων πλεον ἔχειν ἡξιοῦμεν. ἔχει δ' οὐ-
τως. ἐγὼ τούτους εἰρηκα τοὺς λόγους, οὐχ ὥς θεόν^α
ἡμᾶς ἤδη ταῦτα πράττειν, οὐδ' ὥς οὐδεμιᾶς ἄλλης
ἐνούσης ἐν τοῖς πράγμασι σωτηρίας, ἀλλὰ βουλόμενος
ὑμῶν προτρέψασθαι τὰς γνώμας, ὥς καὶ ταύτας τὰς
συμφορὰς καὶ πολὺ δεινότερας τούτων ὑπομενετέον
ἡμῖν πρὶν ὑπὲρ Μεσσήνης ποιήσασθαι συνθήκας, οἷας¹³⁴
κελεύουσιν ἡμᾶς.

- 87 (λξ.) Οὐχ οὕτω δ' ἂν προθύμως ἐπὶ τὸν πόλεμον
ὑμᾶς παρεκάλουν, εἰ μὴ τὴν εἰρήνην ἐώρων ἐξ ὧν μὲν
ἐγὼ λέγω καλὴν καὶ βεβαίαν γενησομένην, ἐξ ὧν δ'
ἐνιοὶ τινες συμβουλεύουσιν οὐ μόνον αἰσχρὰν ἐσομέ-
νην ἀλλ' οὐδὲ χρόνον οὐδένα παραμενοῦσαν. ἦν γὰρ
παρακατοικισώμεθα τοὺς Εἰλωτας καὶ τὴν πόλιν ταύ-
την περιιδώμεν ἀξήθεϊσαν, τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι πάντα
τὸν βίον ἐν ταραχαῖς καὶ κινδύνοις διατελοῦμεν ὄν-
τες; ὥσθ' οἱ περὶ ἀσφαλείας διαλεγόμενοι λεληθασιν^β
αὐτοὺς τὴν μὲν εἰρήνην ὀλίγας ἡμέρας ἡμῖν ποιοῦν-
τες, τὸν δὲ πόλεμον εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον κατα-
88 σκευάζοντες. (λη.) Ἡδέως δ' ἂν αὐτῶν πυθοίμην,
ὑπὲρ τίνων ὁνται χοῆναι μαχομένους ἡμᾶς ἀποθνή-
σκειν· οὐχ ὅταν οἱ πολέμιοι προστάττωσί τι παρὰ τὸ
δίκαιον καὶ τῆς χώρας ἀποτέμνωνται καὶ τοὺς οἰκέτας
ἐλευθερῶσι, καὶ τούτους μὲν κατοικίῳσιν εἰς ταύ-
την, ἣν ἡμῖν οἱ πατέρες κατέλιπον, ἡμᾶς δὲ μὴ μόνον^α
τῶν ὄντων ἀποστερῶσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις κα-
89 κοῖς εἰς ὀνειδῆ καθιστῶσιν; ἐγὼ μὲν γὰρ ὑπὲρ τούτων
οὐ μόνον πόλεμον ἀλλὰ καὶ φυγὰς καὶ θανάτους οἶμαι
προσήκειν ἡμῖν ὑπομένειν· πολὺ γὰρ κρεῖττον ἐν ταῖς

νόξαις αἷς ἔχομεν τελευτῆσαι τὸν βίον μᾶλλον ἢ ξῆν
 ἐν ταῖς ἀτιμίαις, ὥς ληψόμεθα ποιήσαντες, ἃ προσ-
 τάττουσιν ἡμῖν. ὅλως δ' εἰ δεῖ μηδὲν ὑποστείλάμε-
 νον εἰπεῖν, ἀρετώτερον ἡμῖν ἐστὶν ἀναστάτοις γενέ- d
 σθαι μᾶλλον ἢ καταγελάστοις ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. τοὺς
 γὰρ ἐν ἀξιώμασι καὶ φρονήμασι τηλικούτοις βεβιωκό-
 τας δυοῖν δεῖ θάτερον, ἢ πρωτεύειν ἐν τοῖς Ἑλλήσιν, ἢ
 παντάπασιν ἀνηρῶσθαι μηδὲν ταπεινὸν διαπραξαμέ-
 νους ἀλλὰ καλὴν τὴν τελευτὴν τοῦ βίου ποιησαμένους.

- 90 (λθ'.) Ἄ χρὴ διαλογισαμένους μὴ φιλοψυχεῖν,
 μηδ' ἐπακολουθεῖν ταῖς τῶν συμμάχων γνώμαις, ὧν e
 ἡγεῖσθαι πρότερον ἡξιούμεν, ἀλλ' αὐτοὺς σκεψαμέ-
 νους ἐλέσθαι μὴ τὸ τούτοις ῥᾶστον, ἀλλ' ὃ πρέπον
 ἐστὶ τῇ Λακεδαιμονίᾳ καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἡμῖν. περὶ
 γὰρ τῶν αὐτῶν οὐχ ὁμοίως ἅπασιν βουλευτέον, ἀλλ'
 ὥς ἂν ἐξ ἀρχῆς ἕκαστοι τοῦ βίου ποιήσωνται τὴν ὑπό-
 91 θεσιν. Ἐπιδανυρίοις μὲν οὖν καὶ Κορινθίοις καὶ Φλεια- 135
 σίοις οὐδεὶς ἂν ἐπιπλήξειεν, εἰ μηδενὸς ἄλλου φρον-
 τίζοιεν ἢ τοῦ διαγενέσθαι καὶ περιποιῆσαι σφᾶς αὐ-
 τοὺς. Λακεδαιμονίους δ' οὐχ οἷόν τ' ἐστὶν ἐκ παντὸς
 τρόπου ζητεῖν τὴν σωτηρίαν, ἀλλ' ἂν μὴ προσῇ τὸ
 καλῶς τῷ σώξεσθαι, τὸν θάνατον ἡμῖν μετ' εὐδοξίας
 αἰρετέον ἐστίν. τοῖς γὰρ ἀρετῆς ἀμφισβητοῦσιν ὑπὲρ
 οὐδενὸς οὕτω σπουδαστέον, ὥς ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αἰ-
 92 σχρὸν φανῆναι πράττοντας. εἰσὶ δ' αἱ τῶν πόλεων κα-
 κίαι καταφανεῖς οὐχ ἥττον ἐν τοῖς τοιοῦτοις βουλευ- b
 μασιν ἢ τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ κινδύνοις. τῶν μὲν γὰρ
 ἐκεῖ γιγνομένων τὸ πλεῖστον μέρος τῇ τύχῃ μέτεστι,
 τὸ δ' ἐνθάδε γνωσθὲν αὐτῆς τῆς διανοίας σημεῖόν
 ἐστίν. ὥσθ' ὁμοίως ἡμῖν φιλονικητέον ἐστὶν ὑπὲρ
 τῶν ἐνθάδε ψηφισθησομένων ὥσπερ ὑπὲρ τῶν ἐν τοῖς
 ὅπλοις ἀγώνων.

- 93 (μ.) Θανμάξω δὲ τῶν ὑπὲρ μὲν τῆς ἰδίας δούξης ἀποθνήσκειν ἐθέλοντων, ὑπὲρ δὲ τῆς κοινῆς μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντων· ὑπὲρ ἧς ὅτιοῦν πάσχειν ἄξιον c ὥστε μὴ καταισχυῖναι τὴν πόλιν, μηδὲ περιδεῖν τὴν τάξιν λιποῦσαν, εἰς ἣν οἱ πατέρες κατέστησαν αὐτήν. πολλῶν δὲ πραγμάτων ἡμῖν καὶ δεινῶν ἐφεστώτων,
- 94 ἃ δεῖ διαφυγεῖν, ἐκείνο μάλιστα φυλακτέον, ὅπως μηδὲν ἀνάνδρως φανησόμεθα διαπραττόμενοι μηδὲ συγχωροῦντες τοῖς πολεμοῖς παρὰ τὸ δίκαιον. αἰσχροὺν γὰρ τοὺς ἄρξαι τῶν Ἑλλήνων ἀξιωθέντας ὀφθῆναι τὸ προσταττόμενον ποιοῦντας, καὶ τοσοῦτον ἀπολει- d φθῆναι τῶν προγόνων, ὥστε τοὺς μὲν ὑπὲρ τοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπιτάττειν ἐθέλειν ἀποθνήσκειν, ἡμᾶς δ' ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖν τὸ κελευόμενον μὴ τολμᾶν διακινδυνεύειν.
- 95 (μά.) Ἄξιον δὲ καὶ τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ τὰς ἄλλας αἰσχυρῆσθαι πανηγύρεις, ἐν αἷς ἕκαστος ἡμῶν ξηλωτότερος ἦν καὶ θαυμασιώτερος τῶν ἀθλητῶν τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι τὰς νίκας ἀναιρουμένων. εἰς αἷς τίς ἂν ἐλ- e θεῖν τολμήσειεν, ἀντὶ μὲν τοῦ τιμᾶσθαι καταφρονηθησόμενος, ἀντὶ δὲ τοῦ περιστάτος ὑπὸ πάντων δι' ἀρετὴν εἶναι περίβλεπτος ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐπὶ κακίᾳ
- 96 γενησόμενος, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὁψόμενος μὲν τοὺς 136 οἰκέτας ἀπὸ τῆς χώρας ἧς οἱ πατέρες ἡμῖν κατέλιπον ἀπαρχὰς καὶ θυσίας μείζους ἡμῶν ποιουμένους, ἀκουσόμενος δ' αὐτῶν τοιαύταις βλασφημίαις χρωμένων οὔτις περ εἰκὸς τοὺς χαλεπώτερον μὲν τῶν ἄλλων δεδουλευνότας, ἐξ ἴσου δὲ νῦν τὰς συνθήκας τοῖς δεσπόταις πεποιημένους· ἐφ' αἷς ἕκαστος ἡμῶν οὕτως ἂν ἀλγῆσειεν, ὥς οὐδεὶς ἂν τῶν ζώντων διὰ λόγου
- 97 δηλώσειεν. ὑπὲρ ὧν χρὴ βουλευέσθαι καὶ μὴ τότε b ἀγανακτεῖν, ὅτ' οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλεόν, ἀλλὰ νῦν

σκοπεῖν, ὅπως μηδὲν συμβήσεται τοιοῦτον. ὥς ἔστιν
 ἐν τῶν αἰσχυρῶν πρότερον μὲν μηδὲ τὰς τῶν ἐλευθέρων
 ἰσηγορίας ἀνέχεσθαι, νῦν δὲ καὶ τὴν τῶν δούλων
 98 παρορησίαν ὑπομένοντας φαίνεσθαι. δόξομεν γὰρ τὸν
 παρελθόντα χρόνον ἀλαζονεύεσθαι, καὶ τὴν μὲν φύ-
 σιν ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις εἶναι, ταῖς δ' αὐθαδεύαις καὶ
 ταῖς σεμνότησιν οὐκ ἀληθιναῖς ἀλλὰ καταπεπλάσμι-
 ναις χρῆσθαι. μηδὲν οὖν ἐνδῶμεν τοιοῦτον τοῖς εἰδι-
 σμένοις ἡμᾶς κακολογεῖν, ἀλλὰ τοὺς λόγους αὐτῶν
 ἐξελέγξαι πειραθῶμεν, ὅμοιοι γενόμενοι τοῖς τῶν προ-
 γόνων ἔργοις.

- 99 (μβ'.) Ἀναμνησθήτε δὲ τῶν ἐν Δικαίᾳ πρὸς Ἀρ-
 κάδας ἀγωνισαμένων, οὓς φασιν ἐπὶ μιᾷ ἀσπίδος πα-
 ραταξαμένους τρώπαιον στήσαι πολλῶν μυριάδων, καὶ
 τῶν τριακοσίων τῶν ἐν Θυρέαις ἅπαντας Ἀργείους ὁ
 μάχη νικησάντων, καὶ τῶν χιλίων τῶν εἰς Θερμοπύ-
 100 λας ἀπαντησάντων, οὗ πρὸς ἑβδομήκοντα μυριάδας
 τῶν βαρβάρων συμβαλόντες οὐκ ἔφυγον οὐδ' ἠττή-
 θησαν, ἀλλ' ἐνταῦθα τὸν βίον ἐτελεύτησαν, οὐπερ
 ἐτάχθησαν, τοιοῦτους αὐτοὺς παρασχόντες ὥστε τοὺς
 μετὰ τέχνης ἐγκωμιάζοντας μὴ δύνασθαι τοὺς ἐπαί-
 101 νους ἐξισῶσαι ταῖς ἐκείνων ἀρεταῖς. ἀπάντων οὖν τού-
 των ἀναμνησθέντες ἐρομενέστερον ἀντιλαβώμεθα
 τοῦ πολέμου καὶ μὴ περιμένωμεν ὥς ἄλλων τινῶν τὰς
 παρούσας ἀτυχίας ἰσχυόμενων, ἀλλ' ἐπειδὴ περ ἐφ'
 ἡμῶν γερόνασιν, ἡμεῖς αὐτὰς καὶ διαλῦσαι πειραθῶ-
 102 μεν. χρὴ δὲ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθοὺς ἐν τοῖς τοιού- 137
 τοις καιροῖς φαίνεσθαι διαφέροντας· αἱ μὲν γὰρ τυ-
 χύαι καὶ τοῖς φανύλοις τῶν ἀνθρώπων τὰς κακίας
 συγκρύπτουσιν, αἱ δὲ δυσπραξίαι ταχέως καταφα-
 νεῖς ποιοῦσιν, ὅποιοι τινες ἕκαστοι τυγχάνουσιν
 ὄντες· ἐν αἷς ἡμῶν ἐπιδεικτεῖον ἔστιν, εἴ τι τῶν ἄλ-

λων ἄμεινον τεθράμμεθα καὶ πεπαιδευμέθα πρὸς ἀρετήν.

- 103 (μγ'.) Ἔστι δ' οὐδὲν ἀνέλπιστον ἐκ τῶν νῦν παρ-
όντων συμβῆναι τι τῶν δεόντων ἡμῖν. οἶμαι γὰρ ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν, ὅτι πολλὰι πράξεις ἤδη τοιαῦται γεγόνασιν, ἃς ἐν ἀρχῇ μὲν ἅπαντες ὑπέλαβον εἶναι συμφοράς, καὶ τοῖς παθοῦσι συνηχθέσθῃσαν, ὕστερον δὲ τὰς αὐτὰς ταύτας ἐγνωσαν μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίας γεγενημένας. καὶ τί δεῖ τὰ πόρρω λέγειν; ἀλλὰ καὶ νῦν τὰς πόλεις τὰς γε πρωτενούσας, λέγω δὲ τὴν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων, εὐροῖμεν ἂν οὐκ ἐκ τῆς εἰρήνης μεγάλην ἐπίδοσιν λαβούσας, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐν τῷ πολέμῳ προδυστυχήσασαι πάλιν αὐτὰς ἀνέλαβον, ἐκ δὲ τούτων τὴν μὲν ἡγεμόνα τῶν Ἑλλήνων καταστάσαν, τὴν δ' ἐν τῷ παρόντι τηλικαύτην γεγενημένην, ὅσην οὐδεὶς πώποτ' ἔσσεσθαι προσεδόκησεν· αἱ γὰρ ἐπιφάνειαι καὶ λαμπρότητες οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγώνων γίνεσθαι φιλοῦσιν. ὧν ἡμᾶς ὀρέγεσθαι προσήκει, μήτε τῶν σωματίων μήτε τῆς ψυχῆς μήτε τῶν ἁλ-
λων ὧν ἔχομεν μηδενὸς φειδομένους. ἦν γὰρ κατορθώσωμεν καὶ τὴν πόλιν εἰς ταῦτά καταστήσαι δυναθώμεν, ἐξ ὧν περ ἐκπέπτωκε, καὶ τῶν προγεγενημένων μᾶλλον θαυμασθῆσόμεθα, καὶ τοῖς ἐπιγιννομένοις οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἀνδραγαθίας καταλείψομεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς βουλομένους εὐλογεῖν ἡμᾶς ἀπορεῖν ποιήσο-
106 μεν, ὅ τι τῶν πεπραγμένων ἡμῖν ἄξιον ἐροῦσιν. δεῖ δὲ καὶ μηδὲ τοῦτο λανθάνειν ὑμᾶς, ὅτι πάντες τῷ συλλόγῳ τούτῳ καὶ τοῖς γνωσθησομένοις ὑφ' ὑμῶν προσέχουσι τὸν νοῦν. ὥσπερ οὖν ἐν κοινῷ θεάτρῳ τῶν Ἑλλήνων διδοὺς ἔλεγχον ἕκαστος ὑμῶν τῆς αὐτοῦ φύσεως, οὕτω διακείσθω τὴν γνώμην.
- 107 (μδ'.) Ἔστι δ' ἄπλοῦν τὸ καλῶς βουλευέσασθαι 13

- περὶ τούτων. ἦν μὲν γὰρ ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ
 τῶν δικαίων, οὐ μόνον εὐδοκιμήσομεν, ἀλλὰ καὶ τὸν
 ἐπίλοιπον χρόνον ἀσφαλῶς ἡμῖν ἐξέσται ζῆν· εἰ δὲ φο-
 βησόμεθα τοὺς κινδύνους, εἰς πολλὰς ταραχὰς κατα-
 108 στήσομεν ἡμᾶς αὐτούς. παρακαλέσαντες οὖν ἀλλή-
 λους ἀποδῶμεν τὰ τροφεῖα τῇ πατρίδι, καὶ μὴ περι-
 δῶμεν ὑβρισθεῖσαν τὴν Λακεδαιμόνα καὶ καταφρο-
 νηθεῖσαν, μηδὲ ψευσθῆναι ποιήσωμεν τῶν ἐλπίδων ὅ-
 τοὺς εὐνοὺς ἡμῖν ὄντας, μηδὲ περὶ πλείονος φανῶμεν
 ποιούμενοι τὸ ζῆν τοῦ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐδο-
 109 κιμῆιν, ἐνθυμηθέντες, ὅτι κάλλιον ἐστὶν ἀντὶ θνητοῦ
 σώματος ἀθάνατον δόξαν ἀντικαταλλάξασθαι, καὶ ψυ-
 χῆς, ἦν οὐχ ἔχομεν ὀλίγων ἐτῶν, πρίσθαι τοιαύτην
 εὐκλειαν, ἢ πάντα τὸν αἰῶνα τοῖς ἐξ ἡμῶν γενομένοις
 παραμενεῖ, πολὺ μᾶλλον ἢ μικροῦ χρόνου γλιχομέ-
 110 νους μεγάλας αἰσχύναις ἡμᾶς αὐτοὺς περιβαλεῖν.
 ἡγοῦμαι δ' οὕτως ἂν ὑμᾶς μάλιστα παροξυνθῆναι
 πρὸς τὸν πόλεμον, εἰ ταῖς διανοαῖς ὥσπερ παρεστῶ-
 τας ἴδοιτε τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ὑμετέ-
 ρους αὐτῶν, τοὺς μὲν παρακελευομένους μὴ καται-
 σχῦναι τὸ τῆς Σπάρτης ὄνομα, μηδὲ τοὺς νόμους, ἐν
 οἷς ἐπαιδεύθημεν, μηδὲ τὰς μάχας τὰς ἐφ' αὐτῶν γε-
 νομένας, τοὺς δ' ἀπαιτοῦντας τὴν χώραν, ἣν οἱ πρό-
 111 γονοὶ κατέλιπον, καὶ τὴν δυναστείαν τὴν ἐν τοῖς Ἑλ-
 λησι καὶ τὴν ἡγεμονίαν, ἣν περ αὐτοὶ παρὰ τῶν πατέ-
 ρων παρελάβομεν· πρὸς οὓς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν,
 ὥς οὐκ ἀμφοτέροι δίκαια τυγχάνουσι λέγοντες.
 (μέ.) Οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ μακρολογεῖν πλὴν τοσοῦ-
 τον, ὥς πλείστον τῇ πόλει ταύτῃ πολέμων καὶ κινδύ-
 νων γεγεννημένων οὐδεπώποθ' οἱ πολέμιοι τρόπαιον
 ἡμῶν ἔστησαν ἡγουμένου βασιλέως ἐκ τῆς οἰκίας τῆς
 ἡμετέρας. ἔστι δὲ νοῦν ἐχόντων ἀνδρῶν, οἷσπερ ἂν ἐν

ταῖς μάχαις ἡγεμόσι χρώμενοι κατορθῶσι, τούτοις καὶ περὶ τῶν μελλόντων κινδύνων συμβουλευέουσι μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις πέθεσθαι.

7.

ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΙΚΟΣ.

(α΄.) Πολλοὺς ὑμῶν οἶμαι θαυμάζειν, ἦντινά ποτε γνώμην ἔχων περὶ σωτηρίας τὴν πρόσδοτον ἐποίησάμην, ὥσπερ τῆς πόλεως ἐν κινδύνοις οὔσης, ἢ σφαλερῶς αὐτῇ τῶν πραγμάτων καθεστηκότων, ἀλλ' οὐ πλείους μὲν τριήρεις ἢ διακοσίας κεκτημένης, εἰρήνην δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν χώραν ἀγούσης, καὶ τῶν κατὰ 2 θάλατταν ἀρχούσης, ἔτι δὲ συμμάχους ἐχούσης πολλοὺς μὲν τοὺς ἐτοίμως ἡμῖν, ἦν τι δέη, βοηθήσοντας, πολὺ δὲ πλείους τοὺς τὰς συντάξεις ὑποτελοῦντας καὶ τὸ προσταττόμενον ποιοῦντας· ὧν ὑπαρχόντων ἡμᾶς μὲν ἂν τις φήσειεν εἰκὸς εἶναι θαρρεῖν ὥς πόρρω τῶν κινδύνων ὄντας, τοῖς δ' ἐχθροῖς τοῖς ἡμετέροις προσήκειν δεδιέναι καὶ βουλευέσθαι περὶ τῆς αὐτῶν σωτηρίας.

3 (β΄.) Ὑμεῖς μὲν οὖν οἶδ' ὅτι τούτῳ χρώμενοι τῷ λογισμῷ καὶ τῆς ἐμῆς προσόδου καταφρονεῖτε καὶ πᾶσαν ἐλπίζετε τὴν Ἑλλάδα ταύτῃ τῇ δυνάμει κατασχεῖν· ἐγὼ δὲ δι' αὐτὰ ταῦτα τυγχάνω δεδιώς. ὁρῶ γὰρ τῶν πόλεων τὰς ἄριστα πράττειν οἰομένας κάκιστα βουλευομένας καὶ τὰς μάλιστα θαρρούσας εἰς πλεί- 4 στους κινδύνους καθισταμένας. αἴτιον δὲ τούτων ἔστιν, ὅτι τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν οὐδὲν αὐτὸ καθ' αὐτὸ δ

- παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ συντέτακται καὶ
 συνακολουθεῖ τοῖς μὲν πλούτοις καὶ ταῖς δυναστείαις
 ἄνοια καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία, ταῖς δ' ἐνδεείαις καὶ
 ταῖς ταπεινότησι σωφροσύνη καὶ πολλὴ μετριότης, 141
- 5 ὥστε χαλεπὸν εἶναι διαγνῶναι, ποτέραν ἂν τις δέξαι-
 το τῶν μερίδων τούτων τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ καταλι-
 πειν. ἰδοίμεν γὰρ ἂν ἐκ μὲν τῆς φανυτοτέρας εἶναι δο-
 κοῦσης ἐπὶ τὸ βέλτιον ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς πράξεις ἐπι-
 διδούσας, ἐκ δὲ τῆς κρείττουτος φαινομένης ἐπὶ τὸ χει-
- 6 ρον εἰδισμένας μεταπίπτειν. καὶ τούτων ἐνεγκεῖν ἔχω
 παραδείγματα πλεῖστα μὲν ἐκ τῶν ἰδίων πραγμάτων,
 πυκνοτάτας γὰρ ταῦτα λαμβάνει τὰς μεταβολὰς, οὐ b
 μὴν ἀλλὰ μείζω γε καὶ φανερώτερα τοῖς ἀκούουσιν ἐκ
 τῶν ἡμῖν καὶ Λακεδαιμονίοις συμβάντων. (γ'.) Ἡμεῖς
 τε γὰρ ἀναστάτου μὲν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν βαρβάρων
 γεγεννημένης διὰ τὸ δεδιέναι καὶ προσέχειν τὸν νοῦν
 τοῖς πράγμασιν ἐπρωτεύσαμεν τῶν Ἑλλήνων, ἐπειδὴ
 δ' ἀνυπερβλήτου ῥήθημεν τὴν δύναμιν ἔχειν, παρὰ
- 7 μικρὸν ἤλθομεν ἐξανδραποδισθῆναι. Λακεδαιμόνιοί
 τε τὸ μὲν παλαιὸν ἐκ φανύλων καὶ ταπεινῶν πόλεων c
 ὀρμηθέντες διὰ τὸ σωφρόνως ξῆν καὶ στρατιωτικῶς
 κατέσχον Πελοπόννησον, μετὰ δὲ ταῦτα μείζον φρο-
 νήσαντες τοῦ δέοντος καὶ λαβόντες καὶ τὴν κατὰ γῆν
 καὶ τὴν κατὰ θάλατταν ἀρχὴν, εἰς τοὺς αὐτοὺς κιν-
 δύνους κατέστησαν ἡμῖν.
- 8 Ὅστις οὖν εἰδὼς τοσαύτας μεταβολὰς γεγεννημέ-
 νας καὶ τηλικαύτας δυνάμεις οὕτω ταχέως ἀναιρεθεί-
 σας πιστεύει τοῖς παροῦσι, λίαν ἀνόητός ἐστιν, ἄλλως
 τε καὶ τῆς μὲν πόλεως ἡμῶν πολὺ καταδεδέστερον νῦν d
 πρακτούσης ἢ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, τοῦ δὲ μίσους
 τοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἐχθρας τῆς πρὸς βασιλεῖα
 πάλιν ἀνακεκαινισμένης, ἃ τότε κατεπολέμησεν ἡμᾶς.

- 9 (δ') Ἀπορῶ δὲ, πότερον ὑπολάβω μηδὲν μέλειν ὑμῖν
 τῶν κοινῶν πραγμάτων, ἢ φροντίζειν μὲν αὐτῶν, εἰς
 τοῦτο δ' ἀναισθησίας ἤκειν ὥστε λανθάνειν ὑμᾶς, εἰς
 ὅσῃν ταραχὴν ἡ πόλις καθέστηκεν. εἰκατε γὰρ οὕτω
 διακειμένοις ἀνθρώποις, οὔτινες ἀπάσας μὲν τὰς πό-
 λεις τὰς ἐπὶ Θωράκης ἀπολωλεκότες, πλείω δ' ἢ χίλια
 10 τάλαντα μάτην εἰς τοὺς ξένους ἀνηλωκότες, πρὸς δὲ
 τοὺς Ἕλληνας διαβεβλημένοι καὶ τῷ βαρβάρῳ πολέ-
 μιοι γερονότες, ἔτι δὲ τοὺς μὲν Θηβαίων φίλους σώζειν
 ἠναγκασμένοι, τοὺς δ' ἡμετέρους αὐτῶν συμμάχους 14
 ἀπολωλεκότες, ἐπὶ τοιαύταις πράξεσιν εὐαγγέλια μὲν
 οἷς ἤδη τεθύκαμεν, ῥαθυμότερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐκ-
 κλησιάζομεν τῶν πάντα τὰ δέοντα πραττόντων.
- 11 Καὶ ταῦτ' εἰκότως καὶ ποιοῦμεν καὶ πάσχομεν·
 οὐδὲν γὰρ οἷόν τε γίνεσθαι κατὰ τρόπον τοῖς μὴ κα-
 λῶς περὶ ὅλης τῆς διοικήσεως βεβουλευμένοις, ἀλλ'
 ἂν καὶ κατορθώσωσι περὶ τινος τῶν πράξεων ἢ διὰ
 τύχην ἢ δι' ἀνδρὸς ἀρετὴν, μικρὸν διαλιπόντες πά-
 λιν εἰς τὰς αὐτὰς ἀπορίας κατέστησαν. καὶ ταῦτα γνοίη
 12 τις ἂν ἐκ τῶν περὶ ἡμᾶς γεγενημένων. (ε') Ἀπάσης
 γὰρ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν πόλιν ἡμῶν ὑποπεσούσης
 καὶ μετὰ τὴν Κόνωνος ναυμαχίαν καὶ μετὰ τὴν Τιμο-
 θέου στρατηγίαν, οὐδένα χρόνον τὰς εὐτυχίας κατα-
 σχεῖν ἠδυνήθημεν, ἀλλὰ ταχέως διεσκαριφθᾶμεθα
 καὶ διελύσαμεν αὐτάς. πολιτείαν γὰρ τὴν ὀρθῶς ἂν
 τοῖς πράγμασι χρησαμένην οὐτ' ἔχομεν οὔτε καλῶς
 13 ζητοῦμεν. καίτοι τὰς εὐπραγίας ἅπαντες ἴσμεν καὶ
 παραγιννομένας καὶ παραμενούσας οὐ τοῖς τὰ τέλη
 κάλλιστα καὶ μέγιστα περιβεβλημένοις, οὐδὲ τοῖς μετὰ
 πλείστων ἀνθρώπων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον συνηθροι-
 σμένοις, ἀλλὰ τοῖς ἥριστα καὶ σωφρονέστατα τὴν αὐ-
 14 τῶν πόλιν διοικοῦσιν. ἔστι γὰρ ψυχὴ πόλεως οὐδὲν

- ἕτερον ἢ πολιτεία, τοσαύτην ἔχουσα δύναμιν, ὅσην περ ἐν σώματι φρόνησις. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ βουλευομένη περὶ πάντων, καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ διαφυλάττουσα, α τὰς δὲ συμφορὰς διαφεύγουσα. ταύτη καὶ τοὺς νόμους καὶ τοὺς ρήτορας καὶ τοὺς ἰδιώτας ἀναγκαῖόν ἐστιν ὁμοιοῦσθαι καὶ πράττειν οὕτως ἑκάστους, ὅταν περ ἂν
- 15 ταύτην ἔχωσιν. ἥς ἡμεῖς διεφθαρμένης οὐδὲν φροντίζομεν, οὐδὲ σκοποῦμεν, ὅπως ἐπανορθώσομεν αὐτήν· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἐργαστηρίων καθίζοντες κατηγοροῦμεν τῶν καθεστώτων καὶ λέγομεν, ὥς οὐδέποτε ἐν δημοκρατίᾳ κάκιον ἐπολιτεύθημεν, ἐν δὲ τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς διανοαῖς αἷς ἔχομεν μᾶλλον αὐτὴν ἀγαπῶμεν τῆς ὑπὸ τῶν προγόνων καταλειφθείσης. ὑπερ ἥς ἐγὼ καὶ τοὺς λόγους μέλλω ποιεῖσθαι καὶ τὴν πρόσ-
- 16 οδον ἀπεγραψάμην. (ς.) Εὐρίσκω γὰρ ταύτην μόνην 143 ἂν γενομένην καὶ τῶν μελλόντων κινδύνων ἀποτροπὴν καὶ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγὴν, ἣν ἐθελήσωμεν ἐκείνην τὴν δημοκρατίαν ἀναλαβεῖν, ἣν Σόλων μὲν ὁ δημοτικώτατος γενόμενος ἐνομοθέτησε, Κλεισθένης δ' ὁ τοὺς τυράννους ἐκβαλὼν καὶ τὸν δῆμον καταργῶν
- 17 πάλιν ἐξ ἀρχῆς κατέστησεν. ἥς οὐκ ἂν εὐροιμεν οὔτε δημοτικωτέραν οὔτε τῇ πόλει μᾶλλον συμφέρουσαν. τεκμήριον δὲ μέγιστον· οἱ μὲν γὰρ ἐκείνη χρόνιοι, πολλὰ καὶ καλὰ διαπραξάμενοι καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐδοκίμησαντες, παρ' ἐκόντων τῶν Ἑλλήνων τὴν ἡγεμονίαν ἔλαβον, οἱ δὲ τῆς νῦν παρούσης ἐπιθυμήσαντες, ὑπὸ πάντων μισηθέντες καὶ πολλὰ καὶ δεινὰ παθόντες, μικρὸν ἀπέλιπον τοῦ μὴ ταῖς
- 18 ἐσχάταις συμφοραῖς περιπεσεῖν. καίτοι πῶς χρὴ ταύτην τὴν πολιτείαν ἐπαινεῖν ἢ στέργειν τὴν τοσούτων μὲν κακῶν αἰτίαν πρότερον γενομένην, νῦν δὲ α καθ' ἑκάστον τὸν ἐνιαυτὸν ἐπὶ τὸ χεῖρον φερομένην;

πῶς δ' οὐ χορὴ δεδιέναι μὴ τοιαύτης ἐπιδόσεως γιγνο-
μένης τελευτῶντες εἰς τραχύτερα πράγματα τῶν τότε
γενομένων ἐξοκείλωμεν;

- 19 (ξ.) Ἵνα δὲ μὴ συλλήβδην μόνον ἀκηκοότες ἀλλ'
ἀκριβῶς εἰδότες ποιήσῃτε καὶ τὴν ἀῤρεσιν καὶ τὴν κρί-
σιν αὐτῶν, ὑμέτερον μὲν ἔργον ἐστὶ παρασχεῖν ὑμᾶς
αὐτοὺς προσέχοντας τὸν νοῦν τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομέ-
νοῖς, ἐγὼ δ' ὥς ἂν δύνωμαι συντομώτατα περὶ ἀμφο-
τέρων τούτων πειράσομαι διελθεῖν πρὸς ὑμᾶς.
- 20 (η.) Οἱ γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον τὴν πόλιν
διοικοῦντες κατεστήσαντο πολιτεῖαν οὐκ ὀνόματι μὲν
τῷ κοινοτάτῳ καὶ πραοτάτῳ προσαγορευομένην, ἐπὶ
δὲ τῶν πράξεων οὐ τοιαύτην τοῖς ἐντυγχάνουσι φαι-
νομένην, οὐδ' ἢ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπαίδευε τοὺς πο-
λίτας ὥσθ' ἡγεῖσθαι τὴν μὲν ἀκολασίαν δημοκρατίαν, e
τὴν δὲ παρανομίαν ἐλευθερίαν, τὴν δὲ παρρησίαν ἰσο-
νομίαν, τὴν δ' ἐξουσίαν τοῦ ταῦτα ποιεῖν εὐδαιμο-
νίαν, ἀλλὰ καὶ μισοῦσα καὶ κολάζουσα τοὺς τοιοῦτους
βελτίους καὶ σωφρονεστέρους ἅπαντας τοὺς πολίτας
- 21 ἐποίησεν. μέγιστον δ' αὐτοῖς συνεβάλλετο πρὸς τὸ κα-
λῶς οἰκεῖν τὴν πόλιν, ὅτι δυοῖν ἰσοτήτῳ νομιζομέ- 144
ναι εἶναι, καὶ τῆς μὲν ταῦτόν ἄπασιν ἀπονεμούσης,
τῆς δὲ τὸ προσήκον ἐκάστοις, οὐκ ἡγνόουν τὴν χρη-
σιμωτέραν, ἀλλὰ τὴν μὲν τῶν αὐτῶν ἀξιούσαν τοὺς
χρηστοὺς καὶ τοὺς πονηροὺς ἀπεδοκίμαζον ὥς οὐ δι-
- 22 καίαν οὖσαν, τὴν δὲ κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τιμῶσαν
[καὶ κολάζουσιν] προηροῦντο καὶ διὰ ταύτης ᾤκουν
τὴν πόλιν, οὐκ εἰς ἀπάντων τὰς ἀρχὰς κληροῦντες ἀλλὰ
τοὺς βελτίστους καὶ τοὺς ἱκανωτάτους ἐφ' ἕκαστον b
τῶν ἔργων προκρίνοντας. τοιοῦτους γὰρ ἡλπιζον ἐσε-
σθαι καὶ τοὺς ἄλλους, οἳ περ ἂν ὧσιν οἱ τῶν πραγ-
- 23 μάτων ἐπιστατοῦντες. ἔπειτα καὶ δημοτικωτέραν ἐνό-

μιζον εἶναι ταύτην τὴν κατάστασιν ἢ τὴν διὰ τοῦ λαγ-
χάνειν γιγνομένην· ἐν μὲν γὰρ τῇ κληρώσει τὴν τύχην
βραβεύουσιν καὶ πολλάκις λήψεσθαι τὰς ἀρχὰς τοὺς
ὀλιγαρχίας ἐπιθυμοῦντας, ἐν δὲ τῷ προκρίνειν τοὺς
ἐπιεικεστάτους τὸν δῆμον ἔσεσθαι κύριον ἐλέσθαι c
τοὺς ἀγαπῶντας μάλιστα τὴν καθιεστῶσαν πολιτείαν.

24 (Θ'.) Αἴτιον δ' ἦν τοῦ ταῦτα τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν
καὶ μὴ περιμαχῆτους εἶναι τὰς ἀρχὰς, ὅτι μεμαθηκό-
τες ἦσαν ἐργάζεσθαι καὶ φείδεσθαι, καὶ μὴ τῶν μὲν
οἰκείων ἀμελεῖν, τοῖς δ' ἄλλοις ἐπιβουλεύειν, μηδ'
ἐκ τῶν δημοσίων τὰ σφέτερόν αὐτῶν διοικεῖν, ἀλλ' ἐκ
τῶν ἐκάστοις ὑπαρχόντων, εἴ ποτε δεήσειε, τοῖς κοινοῖς
ἐπαρκεῖν, μηδ' ἀκριβέστερον εἰδέναι τὰς ἐκ τῶν ἀρ- d
χείων προσόδους ἢ τὰς ἐκ τῶν ἰδίων γιγνομένας ἀν-

25 τοῖς. οὕτω δ' ἀπεύχοντο σφόδρα τῶν τῆς πόλεως, ὥστε
χαλεπώτερον ἦν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις εὐρεῖν τοὺς
βουλομένους ἄρχειν ἢ νῦν τοὺς μηδὲν δεομένους· οὐ
γὰρ ἐμπορίαν ἀλλὰ λειτουργίαν ἐνόμιζον εἶναι τὴν τῶν
κοινῶν ἐπιμέλειαν, οὐδ' ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἰσκό-
πουν ἐλθόντες, εἴ τι λῆμμα παραλελοίπασιν οἱ πρότε-
ρον ἄρχοντες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἴ τινος πράγματος

26 κατημελήκασι τῶν τέλος ἔχειν κατεπειγόντων, ὥς δὲ e
συντόμως εἰπεῖν, ἐκεῖνοι διεγνωκότες ἦσαν, ὅτι δεῖ
τὸν μὲν δῆμον ὥσπερ τύραννον καθιστάναι τὰς ἀρ-
χὰς καὶ κολάζειν τοὺς ἑξαμαρτάνοντας καὶ κρίνειν περὶ
τῶν ἀμφισβητουμένων, τοὺς δὲ σχολὴν ἄγειν θυνα- 145
μένους καὶ βίον ἱκανὸν κεκτημένους ἐπιμελεῖσθαι τῶν
κοινῶν ὥσπερ οἰκέτας, καὶ δικαίους μὲν γενομένους

27 ἐπαινεῖσθαι καὶ στέργειν ταύτῃ τῇ τιμῇ, κακῶς δὲ δι-
οικήσαντας μηδεμιᾶς συγγνώμης τυγχάνειν ἀλλὰ ταῖς
μεγίσταις ζημίαις περιπίπτειν. καίτοι πῶς ἂν τις εὖροι
ταύτης βεβαιότεραν ἢ δικαιότεραν δημοκρατίαν, τῆς

τοὺς μὲν δυνατωτάτους ἐπὶ τὰς πράξεις καθιστάσης, ὡς αὐτῶν δὲ τούτων τὸν δῆμον κύριον ποιούσης;

- 28 (ι'). Τὸ μὲν οὖν σύνταγμα τῆς πολιτείας τοιοῦτον ἦν αὐτοῖς· ὁρᾶδιον δ' ἐκ τούτων καταμαθεῖν ὥς καὶ τὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκάστην ὁρᾶθῶς καὶ νομίμως πράττοντες διετέλεσαν. ἀνάγκη γὰρ τοῖς περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων καλὰς τὰς ὑποθέσεις πεποιημένοις καὶ τὰ μέρη τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχειν ἐκείνοις.
- 29 (ια'). Καὶ πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς, ἐντεῦθεν γὰρ ἄρχεσθαι δίκαιον, οὐκ ἀνωμάλως οὐδ' ἀτάκτως οὐτ' ἐθεράπευον οὐτ' ὠργιάζον· οὐδ' ὅποτε μὲν δόξειεν αὐτοῖς, τριακοσίους βοῦς ἔπεμπον, ὅποτε δὲ τύχοιεν, τὰς πατρίους θυσίας ἐξέλειπον· οὐδὲ τὰς μὲν ἐπιθέτους ἐορτάς, αἷς ἐστίασίς τις προσεῖη, μεγαλοπρεπῶς ἤγον, ἐν δὲ τοῖς ἀγιωτάτοις τῶν ἱερῶν ἀπὸ 30 μισθωμάτων ἔθνον· ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον ἐτήρουν, ὅπως μηδὲν μῆτε τῶν πατρίων καταλύσουσι μῆτ' ἔξω τῶν d νομιζομένων προσθήσουσιν. οὐ γὰρ ἐν ταῖς πολυτελείαις ἐνόμιζον εἶναι τὴν εὐσέβειαν, ἀλλ' ἐν τῷ μηδὲν κινεῖν ὧν αὐτοῖς οἱ πρόγονοι παρέδοσαν. καὶ γὰρ τοὶ καὶ τὰ παρὰ τῶν θεῶν οὐκ ἐμπλήκτως οὐδὲ ταραχῶδως αὐτοῖς συνέβαινεν ἀλλ' εὐκαίρως καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς χώρας καὶ πρὸς τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν.
- 31 (ιβ'). Παραπλησίως δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς διώκουν. οὐ γὰρ μόνον περὶ τῶν κοινῶν e ἁμονόουν ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν ἴδιον βίον τοσαύτην ἐποι- οῦντο πρόνοιαν ἀλλήλων, ὅσην περ χρὴ τοὺς εὖ φρο- νούντας καὶ πατρίδος κοινωνοῦντας. οἳ τε γὰρ πενέ- 146 στεροὶ τῶν πολιτῶν τοσοῦτον ἀπέχον τοῦ φθονεῖν 32 τοῖς πλείω κεκτημένοις, ὥσθ' ὁμοίως ἐκήδοντο τῶν οἰκῶν τῶν μεγάλων ὥσπερ τῶν σφετέρων αὐτῶν,

ἡγούμενοι τὴν ἐκείνων εὐδαιμονίαν αὐτοῖς εὐπορίαν
 ὑπάρχειν· οἳ τε τὰς οὐσίας ἔχοντες οὐχ ὅπως ὑπερεώ-
 ρων τοὺς καταδεέστερον πράττοντας, ἀλλ' ὑπολαμβά-
 νοντες αἰσχύνῃ αὐτοῖς εἶναι τὴν τῶν πολιτῶν ἀπορίαν
 ἐπήμυνον ταῖς ἐνδείαις, τοῖς μὲν γεωργίας ἐπὶ μετρίαις ἢ
 μισθώσεσι παραδιδόντες, τοὺς δὲ κατ' ἐμπορίαν ἐκ-
 πέμποντες, τοῖς δ' εἰς τὰς ἄλλας ἐργασίας ἀφορμὴν
 83 παρέχοντες. οὐ γὰρ ἐδεδίδαν μὴ θυοῖν θάτερον [πά-
 θοιεν], ἢ πάντων στέρηθειν, ἢ πολλὰ πράγματα σχόν-
 τες μέρος τι κομίσαιντο τῶν προεθέντων· ἀλλ' ὁμοίως
 ἐθάρρουν περὶ τῶν ἔξω δεδομένων ὥσπερ περὶ τῶν
 ἐνδον ἀποκαιμένων. ἑώρων γὰρ τοὺς περὶ τῶν συμβο-
 λαίων κρίνοντας οὐ ταῖς ἐπιεικείαις χρωμένους ἀλλὰ α
 84 τοῖς νόμοις πειθομένους, οὐδ' ἐν τοῖς τῶν ἄλλων ἀγῶ-
 σιν αὐτοῖς ἀδικεῖν ἐξουσίαν παρασκευάζοντας, ἀλλὰ
 μᾶλλον ὀργιζομένους τοῖς ἀποστεροῦσιν αὐτῶν τῶν
 ἀδικουμένων καὶ νομίζοντας διὰ τοὺς ἄπιστα τὰ συμ-
 βόλαια ποιῶντας μείζω βλάπτεσθαι τοὺς πένητας τῶν
 πολλὰ κεκτημένων· τοὺς μὲν γὰρ, ἣν παύσονται προσι-
 ἔμενοι, μικρῶν προσόδων ἀποστερήσεσθαι, τοὺς δ' ἣν
 ἀπορήσωσι τῶν ἐπαρκούντων, εἰς τὴν ἐσχάτην ἐνδειαν δ
 85 καταστήσεσθαι. καὶ γὰρ τοι διὰ τὴν γνώμην ταύτην
 οὐδεὶς οὐτ' ἀπεκρύπτετο τὴν οὐσίαν οὐτ' ὄκνει συμ-
 βάλλειν, ἀλλ' ἥδιον ἑώρων τοὺς δανειζομένους ἢ τοὺς
 ἀποδιδόντας. ἀμφοτέρω γὰρ αὐτοῖς συνέβαινεν, ἅπερ
 ἂν βουλευθεῖεν ἄνθρωποι νοῦν ἔχοντες· ἅμα γὰρ τοὺς
 τε πολῖτας ὠφέλουν καὶ τὰ σφέτερόν αὐτῶν ἐνεργὰ καθ-
 ἴστασαν. κεφάλαιον δὲ τοῦ καλῶς ἀλλήλοις ὁμιλεῖν·
 αἱ μὲν γὰρ κτήσεις ἀσφαλεῖς ἦσαν, οἷσπερ κατὰ τὸ ε
 δίκαιον ὑπῆρχον, αἱ δὲ χρήσεις κοιναὶ πᾶσι τοῖς δεο-
 μένοις τῶν πολιτῶν.

36 (ιγ'). Ἰσως ἂν οὖν τις ἐπιτιμήσει τοῖς εἰρημένοις,

- ὅτι τὰς μὲν πράξεις ἐπαινῶ τὰς ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις
 γιγνομένας, τὰς δ' αἰτίας οὐ φράζω, δι' ἃς οὕτω κα- 14
 λῶς καὶ τὰ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς εἶχον καὶ τὴν πόλιν διώ-
 κουν. ἐγὼ δ' οἶμαι μὲν εἰρηκέναι τι καὶ τοιοῦτον, οὐ
 μὴν ἀλλ' ἔτι πλείω καὶ σαφέστερον πειράσομαι δια-
 37 λεχθῆναι περὶ αὐτῶν. (ιδ'). Ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἐν μὲν
 ταῖς παιδείαις πολλοὺς τοὺς ἐπιστατοῦντας εἶχον,
 ἐπειδὴ δ' εἰς ἄνδρας δοκιμασθεῖεν, ἐξῆν αὐτοῖς ποιεῖν
 ὅ τι βουληθεῖεν, ἀλλ' ἐν ταύταις ταῖς ἀκμαῖς πλείονος b
 ἐπιμελείας ἐτύγχανον ἢ παῖδες ὄντες. οὕτω γὰρ ἡμῶν
 οἱ πρόγονοι σφόδρα περὶ τὴν σωφροσύνην ἐσπούδα-
 ζον, ὥστε τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἐπέστησαν ἐπι-
 μελεῖσθαι τῆς εὐκοσμίας, ἧς οὐχ οἷόν τ' ἦν μετασχεῖν
 πλὴν τοῖς καλῶς γεγενομένοι καὶ πολλὴν ἀρετὴν ἐν τῷ
 βίῳ καὶ σωφροσύνην ἐνδεδειγμένοις, ὥστ' εἰκότως
 αὐτὴν διενεγκεῖν τῶν ἐν τοῖς Ἑλλήσι συνεδρίων.
 38 (ιε'). Σημείοις δ' ἂν τις χρήσαιο περὶ τῶν τότε c
 καθεστῶτων καὶ τοῖς ἐν τῷ παρόντι γιγνομένοις· ἔτι
 γὰρ καὶ νῦν ἀπάντων τῶν περὶ τὴν αἴρεσιν καὶ τὴν
 δοκιμασίαν κατημελημένων ἰδοιμεν ἂν τοὺς ἐν τοῖς
 ἄλλοις πράγμασιν οὐκ ἀνεκτοὺς ὄντας, ἐπειδὴν εἰς
 Ἀρείον πάγον ἀναβῶσιν, ὀκνοῦντας τῇ φύσει χρῆσθαι
 καὶ μᾶλλον τοῖς ἐκεῖ νομίμοις ἢ ταῖς αὐτῶν κακίαις
 ἐμμένοντας. τοσοῦτον φόβον ἐκείνοι τοῖς πονηροῖς
 ἐνείργασαντο καὶ τοιοῦτον μνημεῖον ἐν τῷ τόπῳ τῆς d
 αὐτῶν ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης ἐγκατέλιπον.
 39 (ις'). Τὴν δὲ τοιαύτην, ὥσπερ εἶπον, κυρίαν ἐποί-
 ησαν ἐπιμελεῖσθαι τῆς εὐταξίας, ἣ τοὺς μὲν οἰομένους
 ἐνταῦθα βελτίστους ἄνδρας γίγνεσθαι, παρ' οἷς οἱ
 νόμοι μετὰ πλείστης ἀκριβείας κείμενοι τυγχάνουσιν,
 ἀγνοεῖν ἐνόμιζεν· οὐδὲν γὰρ ἂν κωλύειν ὁμοίους
 ἅπαντας εἶναι τοὺς Ἑλλήνας ἐνεκά γε τοῦ θάδιον εἶναι

- 40 τὰ γράμματα λαβεῖν παρ' ἀλλήλων. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐκ
 τούτων τὴν ἐπίδοσιν εἶναι τῆς ἀρετῆς ἀλλ' ἐκ τῶν καθ' e
 ἑκάστην τὴν ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων· τοὺς γὰρ πολ-
 λούς ὁμοίους τοῖς ἡθεσιν ἀποβαίνειν, ἐν οἷς ἂν ἑκα-
 στοὶ παιδευθῶσιν. ἐπεὶ τὰ γε πλήθῃ καὶ τὰς ἀκριβείας
 τῶν νόμων σημειῶν εἶναι τοῦ κακῶς οἰκεῖσθαι τὴν πό-
 λιν ταύτην· ἐμφράγματα γὰρ αὐτοὺς ποιουμένους τῶν 148
 ἀμαρτημάτων πολλοὺς τίθεσθαι τοὺς νόμους ἀναγκά-
 41 ζεσθαι. δεῖν δὲ τοὺς ὀρθῶς πολιτευομένους οὐ τὰς
 στοὰς ἐμπιπλάναι γραμμάτων ἀλλ' ἐν ταῖς ψυχαῖς
 ἔχειν τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ τοῖς ψηφίσμασιν ἀλλὰ τοῖς
 ἡθεσι καλῶς οἰκεῖσθαι τὰς πόλεις, καὶ τοὺς μὲν
 κακῶς τεθραμμένους καὶ τοὺς ἀκριβῶς τῶν νόμων
 ἀναγεγραμμένους τολμήσειν παραβαίνειν, τοὺς δὲ
 καλῶς πεπαιδευμένους καὶ τοῖς ἀπλῶς κειμένοις b
 42 ἐθελήσειν ἐμμένειν. ταῦτα διανοηθέντες οὐ τοῦτο
 πρῶτον ἐσκόπουν, δι' ὧν κολάσουσι τοὺς ἀκοσμοῦν-
 τας, ἀλλ' ἐξ ὧν παρασκευάσουσι μηδὲν αὐτοὺς ἄξιον
 ζημίας ἐξαμαρτάνειν· ἡγοῦντο γὰρ τοῦτο μὲν αὐτῶν
 ἔργον εἶναι, τὸ δὲ περὶ τὰς τιμωρίας σπουδάζειν τοῖς
 ἑχθροῖς προσήκειν.
- 43 (15.) Ἀπάντων μὲν οὖν ἐφρόντιζον τῶν πολιτῶν,
 μάλιστα δὲ τῶν νεωτέρων. ἑώραν γὰρ τοὺς τηλικού- c
 τους ταραχωδέστατα διακειμένους καὶ πλείστων γέ-
 μοντας ἐπιθυμιῶν, καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν μάλιστα παι-
 δευθῆναι δεομένας γυμνασίαις καλῶν ἐπιτηδευμάτων
 καὶ πόνοις ἡδονὰς ἔχουσιν· ἐν μόνοις γὰρ ἂν τούτοις
 ἐμμεῖναι τοὺς ἐλευθερίως τεθραμμένους καὶ μέγα
 44 φρονεῖν εἰθισμένους. ἅπαντας μὲν οὖν ἐπὶ τὰς αὐτὰς
 ἄγειν διατριβὰς οὐχ οἷόν τ' ἦν, ἀνωμάλως τὰ περὶ τὸν
 βίον ἔχοντας· ὥς δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν ἡρμοττεν, οὕτως d
 ἑκάστοις προσέταττον. τοὺς μὲν γὰρ ὑποδέεστερον

πράττοντας ἐπὶ τὰς γεωργίας καὶ τὰς ἐμπορίας ἔτρε-
 πον, εἰδότες τὰς ἀπορίας μὲν διὰ τὰς ἀργίας γιγνο-
 45 μένας, τὰς δὲ κακουργίας διὰ τὰς ἀπορίας· ἀναιρῶν-
 τες οὖν τὴν ἀρχὴν τῶν κακῶν ἀπαλλάττειν φροντο καὶ
 τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων τῶν μετ' ἐκείνην γιγνομένων.
 τοὺς δὲ βίον ἱκανὸν κεκτημένους περὶ τε τὴν ἐπιπικὴν
 καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰ κυνηγέσια καὶ τὴν φιλοσοφίαν
 ἠνάγκασαν διατρέβειν, ὁρῶντες ἐν τούτων τοὺς μὲν
 διαφέροντας γιγνομένους, τοὺς δὲ τῶν πλείστων κα-
 46 κῶν ἀπεχομένους. (ιη'.) Καὶ ταῦτα νομοθετήσαντες
 οὐδὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ὀλιγώρουν, ἀλλὰ διελόμενοι
 τὴν μὲν πόλιν κατὰ κώμας, τὴν δὲ χώραν κατὰ δήμους,
 ἐθεώρουν τὸν βίον τὸν ἐκάστου, καὶ τοὺς ἀκοσμοῦν-
 τας ἀνῆγον εἰς τὴν βουλήν. ἡ δὲ τοὺς μὲν ἐνουθέτει,
 τοῖς δ' ἠπέλπει, τοὺς δ' ὥς προσῆκεν ἐκόλαζεν. ἠπί-
 σταντο γάρ, ὅτι δύο τρόποι τυγχάνουσιν ὄντες οἱ καὶ
 προτρέπουτες ἐπὶ τὰς ἀδικίας καὶ παύοντες τῶν πονη-
 47 ριῶν· παρ' οἷς μὲν γὰρ μῆτε φυλακὴ μηδεμία τῶν
 τοιούτων καθέστηκε μὴδ' αἱ κρίσεις ἀκριβεῖς εἶσι, ^b
 παρὰ τούτοις μὲν διαφθείρεσθαι καὶ τὰς ἐπιεικεῖς τῶν
 φύσεων, ὅπου δὲ μῆτε λαθεῖν τοῖς ἀδικούσι ἡδιδόν
 ἐστὶ μῆτε φανεροῖς γενομένοις συγγνώμης τυχεῖν, ἐν-
 ταῦθα δ' ἐξιτήλους γίγνεσθαι τὰς κακοηθείας. ὥπερ
 ἐκαῖνοι γιγνώσκοντες ἀμφοτέροις κατεῖχον τοὺς πολί-
 48 τας, καὶ ταῖς τιμωρίαις καὶ ταῖς ἐπιμελείαις· τοσούτου
 γὰρ ἔδεον αὐτοὺς λανθάνειν οἱ κακὸν τι δεδρακότες,
 ὥστε καὶ τοὺς ἐπιδόξους ἀμαρτήσεσθαι τι προησθά- ^c
 νοντο. τοιγαροῦν οὐκ ἐν τοῖς σκιραφείοις οἱ νεώτεροι
 διέτριβον, οὐδ' ἐν ταῖς αὐλητρίσιν, οὐδ' ἐν τοῖς τοι-
 οῦτοις συλλόγοις, ἐν οἷς νῦν διημέρευουσιν, ἀλλ' ἐν
 τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔμενον, ἐν οἷς ἐτάχθησαν, θανμά-
 ζοντες καὶ ζηλοῦντες τοὺς ἐν τούτοις πρωτεύοντας.

οὕτω δ' ἔφρευγον τὴν ἀγορὰν, ὥστ' εἰ καὶ ποτε διελ-
θεῖν ἀναγκασθεῖεν, μετὰ πολλῆς αἰδοῦς καὶ σωφρο-
49 σύνης ἐφαίνοντο τοῦτο ποιοῦντες. ἀντειπεῖν δὲ τοῖς
πρεσβυτέροις ἢ λαιδορῆσασθαι δεινότερον ἐνόμιζον ἢ δ
νῦν περὶ τοὺς γονέας ἔξαμαρτεῖν. ἐν καπηλείῳ δὲ φα-
γεῖν ἢ πιεῖν οὐδεὶς οὐδ' ἂν οἰκέτης ἐπιεικὴς ἐτόλμη-
σεν. σεμνύνεσθαι γὰρ ἐμελέτων ἄλλ' οὐ βωμολυχεύε-
σθαι· καὶ τοὺς εὐτραπέλους δὲ καὶ τοὺς σκώπτειν δυ-
ναμένους, οὓς νῦν εὐφυνεῖς προσαγορεύουσιν, ἐκεῖνοι
δυστυχεῖς ἐνόμιζον.

50 (ιδ'). Καὶ μηδεὶς οἰέσθω με δυσκόλως διακείσθαι ε
πρὸς τοὺς ταύτην ἔχοντας τὴν ἡλικίαν. οὔτε γὰρ ἡγοῦ-
μαι τούτους αἰτίους εἶναι τῶν γιγνομένων, σύνοιδά
τε τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἥμισυ χαίρουσι ταύτῃ τῇ
καταστάσει, δι' ἣν ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν ταῖς ἀκολασίαις
ταύταις διατρίβειν· ὥστ' οὐκ ἂν εὐκότως τούτοις ἐπι-
τιμῶν ἄλλὰ πολὺ δικαιότερον τοῖς ὀλίγοις πρὸ ἡμῶν 150
51 τὴν πόλιν διοικήσασιν· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ προτρέ-
ψαντες ἐπὶ ταύτας τὰς ὀλιγωρίας καὶ καταλύσαντες
τὴν τῆς βουλῆς δύναμιν. (κ'). Ἦς ἐπιστατούσης οὐ δι-
κῶν οὐδ' ἐγκλημάτων οὐδ' εἰσφορῶν οὐδὲ πενίας οὐδὲ
πολέμων ἢ πόλεις ἔγεμεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἡσυ-
χίαν εἶχον καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας εἰρήνην ἦγον.
παρεῖχον γὰρ σφᾶς αὐτοὺς τοῖς μὲν Ἑλλησι πιστοὺς, b
52 τοῖς δὲ βαρβάροις φοβερούς· τοὺς μὲν γὰρ σεσωκότες
ἦσαν, παρὰ δὲ τῶν δίκην τηλικαύτην εἰληφότες ὥστ'
ἀγαπᾶν ἐκείνους, εἰ μηδὲν ἐτι κακὸν πάσχοιεν. τοι-
γάρτοι διὰ ταῦτα μετὰ τοςαύτης ἀσφαλείας διηγῶν
ὥστε καλλίους εἶναι καὶ πολυτελεστεράς τὰς οἰκήσεις
καὶ τὰς κατασκευάς τὰς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἢ τὰς ἐντὸς
τείχους, καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν μὴδ' εἰς τὰς ἐορτάς
εἰς ἅστυ καταβαίνειν ἄλλ' ἀφείσθαι μένειν ἐπὶ τοῖς c

- 53 ἰδίους ἀγαθοὺς μάλλον ἢ τῶν κοινῶν ἀπολαύειν. οὐδὲ γὰρ τὰ περὶ τὰς θεωρίας, ὧν ἕνεκ' ἄν τις ἦλθεν, ἀσελγῶς οὐδ' ὑπερηφάνως ἀλλὰ νοῦν ἔχοντως ἐποιοῦν. οὐ γὰρ ἐκ τῶν πομπῶν οὐδ' ἐκ τῶν περὶ τὰς χορηγίας φιλονικίων οὐδ' ἐκ τῶν τοιούτων ἀλαζονειῶν τὴν εὐδαιμονίαν ἐδοκίμαζον, ἀλλ' ἐκ τοῦ σωφρόνως οἰκεῖν καὶ τοῦ βίου τοῦ καθ' ἡμέραν καὶ τοῦ μηδένα τῶν πολιτῶν ἀπορεῖν τῶν ἐπιτηδείων. ἐξ ὧν περ χορὴ κρίνεται αὐτοὺς ὡς ἀληθῶς εὖ πράττοντας καὶ μὴ φορτικῶς πο-
- 54 λιτευομένους· ἐπεὶ νῦν γε τίς οὐκ ἂν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις τῶν εὖ φρονούντων ἀλγήσειεν, ὅταν ἴδῃ πολ-^{στον}λοὺς τῶν πολιτῶν αὐτοὺς μὲν περὶ τῶν ἀναγκαίων, εἰδ' ἔξουσιν εἴτε μὴ, πρὸ τῶν δικαστηρίων κληρουμένους, τῶν δ' Ἑλλήνων τοὺς ἐλαύνειν τὰς ναῦς βουλομένους τρέφειν ἀξιοῦντας, καὶ χορεύοντας μὲν ἐν χρυσοῖς ἱματίοις, χειμάζοντας δ' ἐν τοιούτοις, ἐν οἷς οὐ βούλομαι λέγειν, καὶ τοιαύτας ἄλλας ἐναντιώσεις περὶ τὴν διοίκησιν γιγνομένας, αἱ μεγάλην αἰσχύνην
- 55 τῇ πόλει ποιοῦσιν. (καΐ.) Ὡν οὐδὲν ἦν ἐπ' ἐκείνης τῆς βουλῆς· ἀπήλλαξε γὰρ τοὺς μὲν πένητας τῶν ἀποριῶν ταῖς ἐργασίαις καὶ ταῖς παρὰ τῶν ἐχόντων ὠφελείαις, τοὺς δὲ νεωτέρους τῶν ἀκολασίων τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ ταῖς αὐτῶν ἐπιμελείαις, τοὺς δὲ πολιτευομένους τῶν πλεονεξίων ταῖς τιμωρίαις καὶ τῷ μὴ λανθάνειν τοὺς ἀδικοῦντας, τοὺς δὲ πρεσβυτέρους τῶν ἀθυριῶν ταῖς τιμαῖς ταῖς πολιτικαῖς καὶ ταῖς παρὰ τῶν νεωτέρων θεραπείαις. καίτοι πῶς ἂν γένοιτο ταύτης πλείονος ἀξία πολιτεία, τῆς οὕτω καλῶς ἀπάντων τῶν πραγμάτων ἐπιμεληθείσης;
- 56 (κβ΄.) Περὶ μὲν οὖν τῶν ~~καθ' ἑστῶτων~~ καθεστῶτων τὰ μὲν β. πλείστα διεληλύθαμεν· ὅσα δὲ παραλελοιπάμεν, ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι κάκεῖνα τὸν αὐτὸν τρόπον εἶχε τοῦτοις,

- ῥάδιόν ἐστι καταμαθεῖν. (κγ'.) Ἦδη δὲ τινες ἀκούσαν-
 τές μου ταῦτα διεξιόντος ἐπήνεσαν μὲν ὥς οἶόν τε μάλ-
 ιστα καὶ τοὺς προγόνους ἐμακάρισαν, ὅτι τὸν τρόπον
 57 τοῦτον τὴν πόλιν διώκουν, οὐ μὴν ὑμᾶς γ' ᾤοντο πει-
 σθῆσεσθαι χρῆσθαι τούτοις, ἀλλ' αἰρήσεσθαι διὰ τὴν
 συνήθειαν ἐν τοῖς καθεσθηκόσι πράγμασι κακοπαθεῖν
 μάλλον ἢ μετὰ πολιτείας ἀκριβεστέρας ἄμεινον τὸν
 βίον διάγειν. εἶναι δ' ἔφασαν ἐμοὶ καὶ κίνδυνον, μὴ
 τὰ βέλτιστα συμβουλευόντων μισόδημος εἶναι δόξω καὶ
 58 τὴν πόλιν ζητεῖν εἰς ὀλιγαρχίαν ἐμβαλεῖν. (κδ'.) Ἐγὼ
 δ' εἰ μὲν περὶ πραγμάτων ἀγνοουμένων καὶ μὴ κοινῶν
 τοὺς λόγους ἐποιούμην καὶ περὶ τούτων ἐκέλευον ὑμᾶς
 ἐλεῖσθαι συνέδρους ἢ συγγραφέας, δι' ὧν ὁ δῆμος κατ- d
 ἐλύθη τὸ πρότερον, εἰκότως ἂν εἶχον ταύτην τὴν
 αἰτίαν· νῦν δ' οὐδὲν εἰρηκα τοιοῦτον ἀλλὰ διείλεγμα
 περὶ διοικήσεως οὐκ ἀποκεκρυμμένης ἀλλὰ φανερᾶς,
 59 ἣν πάντες ἴστε καὶ πατρίαν ἡμῖν οὔσαν καὶ πλείστον
 ἀγαθῶν καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσιν αἰτίαν
 γεγεννημένην, πρὸς δὲ τούτοις ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν
 νομοθετηθεῖσαν καὶ κατασταθεῖσαν, οὓς οὐδεὶς ὅστις
 οὐκ ἂν ὁμολογήσειε δημοτικωτάτους γεγενῆσθαι τῶν e
 πολιτῶν. ὥστε πάντων ἂν μοι συμβαίῃ δεινότατον,
 εἰ τοιαύτην πολιτείαν εἰσηγούμενος νεωτέρων δόξαιμι
 πραγμάτων ἐπιθυμεῖν.
- 60 Ἐπειτα κἀκεῖθεν ῥάδιον γινῶναι τὴν ἐμὴν διά-
 νοιαν· ἐν γὰρ τοῖς πλείστοις τῶν λόγων τῶν εἰρημέ- 152
 νων ὑπ' ἐμοῦ φανήσομαι ταῖς μὲν ὀλιγαρχίαις καὶ ταῖς
 πλεονεξίαις ἐπιτιμῶν, τὰς δ' ἰσότητας καὶ τὰς δημο-
 κρατίας ἐπαινῶν, οὐ πάσας ἀλλὰ τὰς καλῶς καθεστη-
 κνίας, οὐδ' ὥς ἔτυχον ἀλλὰ δικαίως καὶ λόγον ἐχόν-
 61 τας. οἶδα γὰρ τοὺς τε προγόνους τοὺς ἡμετέρους ἐν
 ταύτῃ τῇ καταστάσει πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκόντας

καὶ Λακεδαιμονίους διὰ τοῦτο κάλλιστα πολιτευομέ-
 νους, ὅτι μάλιστα δημοκρατούμενοι τυγχάνουσιν. ἐν ^b
 γὰρ τῇ τῶν ἀρχῶν ἀρέσει καὶ τῷ βίῳ τῷ καθ' ἡμέραν
 καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν ἰδοιμεν ἂν παρ' αὐτοῖς
 τὰς ἰσότητας καὶ τὰς ὁμοιότητας μᾶλλον ἢ παρὰ τοῖς
 ἄλλοις ἰσχυρούσας· οἷς αἱ μὲν ὀλιγαρχίαι πολεμοῦσιν,
 οἱ δὲ καλῶς δημοκρατούμενοι χρώμενοι διατελοῦσιν.

62 (κε'.) Τῶν τούτων ἄλλων πόλεων ταῖς ἐπιφανέ-
 στάταις καὶ μεγίσταις, ἣν ἐξετάζειν βουλευθῶμεν, εὐ- ^c
 ρήσομεν τὰς δημοκρατίας μᾶλλον ἢ τὰς ὀλιγαρχίας
 συμφερούσας· ἐπεὶ καὶ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν, ἥ πάν-
 τες ἐπιτιμῶσιν, ἣν παραβάλωμεν αὐτὴν μὴ πρὸς τὴν
 ὑπ' ἐμοῦ φηθεῖσαν ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν τριάκοντα
 καταστάσαν, οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν θεοποιήτῃ εἶναι

63 νομίσσειεν. (κς'.) Βούλομαι δ' εἰ καὶ τινές με φήσουσιν
 ἔξω τῆς ὑποθέσεως λέγειν, δηλῶσαι καὶ διελθεῖν, ὅσον
 αὕτη τῆς τότε διήνεγκεν, ἵνα μηδεὶς οἴηται με τὰ μὲν
 ἁμαρτήματα τοῦ δήμου λίαν ἀκριβῶς ἐξετάζειν, εἰ δὲ ^d
 τι καλὸν ἢ σεμνὸν διαπέπρακται, ταῦτα δὲ παραλεί-
 πειν. ἔσται δ' ὁ λόγος οὔτε μακρὸς οὔτ' ἀνωφελὲς τοῖς

64 ἀκούουσιν. (κς'.) Ἐπειδὴ γὰρ τὰς ναῦς τὰς περὶ Ἑλ-
 λήσποντον ἀπωλέσαμεν, καὶ ταῖς συμφοραῖς ἐκείναις
 ἡ πόλις περιέπεσε, τίς οὐκ οἶδε τῶν πρεσβυτέρων τοὺς
 μὲν δημοτικούς καλουμένους ἐτοίμους ὄντας ὁτιοῦν
 πάσχειν ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖν τὸ προσταττόμενον, καὶ
 δεινὸν ἡγορούμενους, εἰ τις ὄψεται τὴν πόλιν τὴν τῶν ^e
 Ἑλλήνων ἀρξάσαν, ταύτην ὑφ' ἑτέροις οὔσαν, τοὺς δὲ
 τῆς ὀλιγαρχίας ἐπιθυμήσαντας ἐτοίμως καὶ τὰ τεῖχη
 65 καθαιρουῦντας καὶ τὴν δουλείαν ὑπομένοντας; καὶ τότε
 μὲν, ὅτε τὸ πλῆθος ἦν κύριον τῶν πραγμάτων, ἡμᾶς
 τὰς τῶν ἄλλων ἀκροπόλεις φρουροῦντας, ἐπειδὴ δ' οἱ ^f 153
 τριάκοντα παρέλαβον τὴν πολιτείαν, τοὺς πολέμιους

- τὴν ἡμετέραν ἔχοντας· καὶ κατὰ μὲν ἐκείνουν τὸν χρό-
νον δεσπότας ἡμῶν ὄντας Λακεδαιμονίους, ἐπειδὴ δ'
οἱ φεύγοντες κατελθόντες πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθε-
ρίας ἐτόλμησαν καὶ Κόνων ναυμαχῶν ἐνίκησε, πρέ-
σβεις ἐλθόντας παρ' αὐτῶν καὶ διδόντας τῇ πόλει τὴν
66 ἀρχὴν τὴν τῆς θαλάττης; καὶ μὲν δὴ καὶ τάδε τίς οὐ
μνημονεύει τῶν ἡλικιωτῶν τῶν ἐμῶν, τὴν μὲν δημο-
κρατίαν οὕτω κοσμήσασαν τὴν πόλιν καὶ τοῖς ἱεροῖς
καὶ τοῖς ὁσίοις ὥστ' ἔτι καὶ νῦν τοὺς ἀφικνουμένους
νομίζειν αὐτὴν ἀξίαν εἶναι μὴ μόνον τῶν Ἑλλήνων
ἄρχειν ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, τοὺς δὲ τριά-
κοντα τῶν μὲν ἀμελήσαντας, τὰ δὲ συλήσαντας, τοὺς
δὲ νεωσοίκους ἐπὶ καθαιρέσει τριῶν ταλάντων ἀπο-
δομένους, εἰς οὓς ἡ πόλις ἀνήλωσεν οὐκ ἐλάττω χιλίων
67 ταλάντων; ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν πραότητα δικαίως ἂν
τις ἐπαινέσειε τὴν ἐκείνων μᾶλλον ἢ τὴν τῆς δημοκρα-
τίας. οἱ μὲν γὰρ ψηφίσματι παραλαβόντες τὴν πόλιν
πεντακοσίους μὲν καὶ χιλίους τῶν πολιτῶν ἀκρίτους
ἀπέκτειναν, εἰς δὲ τὸν Πειραιᾶ φυγεῖν πλείους ἢ πεν-
τακισχιλίους ἠνάγκασαν· οἱ δὲ κρατήσαντες καὶ μεθ'
ὅπλων κατιόντες, αὐτοὺς τοὺς αἰτιωτάτους τῶν κακῶν ὧν
ἀνελόντες, οὕτω τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους καλῶς καὶ νομί-
μως διώκησαν ὥστε μηδὲν ἔλαττον ἔχειν τοὺς ἐκβα-
68 λόντας τῶν κατελθόντων. (κη'.) Ὁ δὲ πάντων κάλλι-
στον καὶ μέγιστον τεκμήριον τῆς ἐπιεικειᾶς τοῦ δήμου·
θανεῖσαμένων γὰρ τῶν ἐν ἅστει μεινάντων ἑκατὸν
τάλαντα παρὰ Λακεδαιμονίων εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν
τὸν Πειραιᾶ κατασχόντων, ἐκκλησίας γενομένης περὶ
ἀποδόσεως τῶν χρημάτων, καὶ λεγόντων πολλῶν, ὡς
δίκαιόν ἐστι διαλύειν τὰ πρὸς Λακεδαιμονίους μὴ τοὺς
πολιορκουμένους ἀλλὰ τοὺς θανεισαμένους, ἔδοξε τῷ
69 δήμῳ κοινὴν ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν. καὶ γὰρ τοι

- διὰ ταύτην τὴν γνώμην εἰς τοιαύτην ἡμᾶς ὁμόνοιαν κατέστησαν καὶ τοσοῦτον ἐπιδοῦναι τὴν πόλιν ἐποίησαν ὥστε Λακεδαιμονίους, τοὺς ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας ὀλίγου δεῖν καθ' ἑκάστην τὴν ἡμέραν προστάττοντας ἡμῖν, ἐλθεῖν ἐπὶ τῆς δημοκρατίας ἱκετεύοντας καὶ δεησομένους μὴ περιδεῖν αὐτοὺς ἀναστάτους γενομένους. τὸ δ' οὖν κεφάλαιον τῆς ἐκατέρων διανοίας τοιοῦτον ἦν· οἱ μὲν γὰρ ἠξίουσαν τῶν μὲν πολιτῶν ἄρχειν, τοῖς δὲ πολέμοις δουλεύειν, οἱ δὲ τῶν μὲν ἄλλων
- 70 ἄρχειν, τοῖς δὲ πολέμοις ἴσον ἔχειν. (καθ'.) Ταῦτα δὲ β διηλθὼν δυοῖν ἔνεκα, πρῶτον μὲν ἐμμαντὸν ἐπιθεῖξαι βουλόμενος οὐκ ὀλιγαρχῶν οὐδὲ πλεονεξιῶν ἀλλὰ δικαίας καὶ κοσμίας ἐπιθυμοῦντα πολιτείας, ἔπειτα τὰς δημοκρατίας τὰς τε κακῶς καθεστηκυίας ἐλαττώων συμφορῶν αἰτίας γιγνομένας, τὰς τε καλῶς πολιτευομένας προεχούσας τῷ δικαιοτέρας εἶναι καὶ κοινωτέρας καὶ τοῖς χρωμένοις ἡδέους.
- 71 (λ'.) Τάχ' οὖν ἂν τις θαναμάσειεν, τί βουλόμενος ἀντὶ τῆς πολιτείας τῆς οὕτω πολλὰ καὶ καλὰ διαπε- απραγμένης ἑτέραν ὑμᾶς πείθω μεταλαβεῖν, καὶ τίνος ἔνεκα νῦν μὲν οὕτω καλῶς ἐγκεκωμίακα τὴν δημοκρατίαν, ὅταν δὲ τύχω, πάλιν μεταβαλὼν ἐπιτιμῶ καὶ κατηγορῶ τῶν καθεστῶτων.
- 72 (λα'.) Ἐγὼ δὲ καὶ τῶν ἰδιωτῶν τοὺς ὀλίγα μὲν κατορθοῦντας, πολλὰ δ' ἔξαμαρτάνοντας μέφομαι καὶ νομίζω φανυλοτέρους εἶναι τοῦ δέοντος, καὶ πρὸς γε τοῦτοις τοὺς γεγονότας ἐκ καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν, δ καὶ μικρῶ μὲν ὄντας ἐπιεικεστέρους τῶν ὑπερβαλλόντων ταῖς πονηρίαις, πολὺν δὲ χείρους τῶν πατέρων, λοιδορῶ, καὶ συμβουλεύσαιμ' ἂν αὐτοῖς παύσασθαι
- 73 τοιοῦτοις οὖσι. τὴν αὐτὴν οὖν γνώμην ἔχω καὶ περὶ τῶν κοινῶν· ἡγοῦμαι γὰρ δεῖν ἡμᾶς οὐ μέγα φρονεῖν,

- οὐδ' ἀγαπᾶν, εἰ κακοδαιμονησάντων καὶ μανέντων ἀν-
 θρώπων νομιμώτεροι γεγόναμεν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον
 ἀγανακτεῖν καὶ βαρέως φέρειν, εἰ χεῖρους τῶν προγό-
 νων τυγχάνοιμεν ὄντες· πρὸς γὰρ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν
 ἀλλ' οὐ πρὸς τὴν τῶν τριάκοντα πονηρίαν ἀμιλλητέον
 ἡμῖν ἐστίν, ἄλλως τε καὶ προσήκον ἡμῖν βελτίστοις
 74 ἀπάντων ἀνθρώπων εἶναι. (λβ'.) Καὶ τοῦτον εἶρηκα 155
 τὸν λόγον οὐ νῦν πρῶτον ἀλλὰ πολλάκις ἤδη καὶ πρὸς
 πολλοὺς. ἐπίσταμαι γὰρ ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τόποις φύ-
 σεις ἐγγιγνομένας καρπῶν καὶ δένδρων καὶ ζώων ἰδίας
 ἐν ἐκάστοις καὶ πολὺ τῶν ἄλλων διαφερούσας, τὴν δ'
 ἡμετέραν χώραν ἄνδρας φέρειν καὶ τρέφειν δυναμέ-
 νην οὐ μόνον πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰς πράξεις καὶ
 τοὺς λόγους εὐφρεστάτους ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνδρίαν καὶ
 75 πρὸς ἀρετὴν πολὺ διαφέροντας. τεκμαίρεσθαι δὲ δι- b
 καιὸν ἐστὶ τοῖς τε παλαιοῖς ἀγῶσιν, οὓς ἐποίησαντο
 πρὸς Ἀμαζόνιας καὶ Θρᾶκας καὶ Πελοποννησίους ἀπαν-
 τας, καὶ τοῖς κινδύνοις τοῖς περὶ τὰ Περσικὰ γενομέ-
 νοις, ἐν οἷς καὶ μόνοι καὶ μετὰ Πελοποννησίων, καὶ
 πεζομαχοῦντες καὶ ναυμαχοῦντες, νικῆσαντες τοὺς
 βαρβάρους ἀριστείων ἡξιώθησαν· ὧν οὐδὲν ἂν ἐπρα-
 76 ξαν, εἰ μὴ πολὺ τὴν φύσιν διήνεγκαν. (λγ'.) Καὶ μη-
 δεὶς οἰέσθω ταύτην τὴν εὐλογίαν ἡμῖν προσήκειν τοῖς
 νῦν πολιτενομένοις, ἀλλὰ πολὺ τοῦναντίον. εἰσὶ γὰρ c
 οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ἔπαινος μὲν τῶν ἀξίους σφᾶς
 αὐτοὺς τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς παρεχόντων, κατη-
 γορία δὲ τῶν τὰς εὐγενείας ταῖς αὐτῶν ῥαθυμίαις καὶ
 κακίαις κατασχυνόντων. ὅπερ ἡμεῖς ποιοῦμεν· εἰρή-
 σεται γὰρ τάληθές. τοιαύτης γὰρ ἡμῖν τῆς φύσεως
 ὑπαρχούσης οὐ διεφυλάξαμεν αὐτὴν ἀλλ' ἐμπεπτώκα-
 77 μεν εἰς ἄνοιαν καὶ ταραχὴν καὶ πονηρῶν πραγμάτων d
 ἐπιθυμίαν. ἀλλὰ γὰρ ἦν ἐπακολουθεῖν τοῖς ἐνοῦσιν d

ἐπιτιμῆσαι καὶ κατηγορῆσαι τῶν ἐνστώτων πραγμάτων, δέδοικα, μὴ πόρρω λίαν τῆς ὑποθέσεως ἀποπλανηθῶ. (λδ΄.) Περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ πρότερον εἰρήκαμεν καὶ πάλιν ἐροῦμεν, ἦν μὴ πείσωμεν ὑμᾶς παύσασθαι τοιαῦτ' ἐξαμαρτάνοντας· περὶ δ' ὧν ἐξ ἀρχῆς τὸν λόγον κατεστησάμην, βραχέα διαλεχθεὶς παραχωρῶ τοῖς βουλομένοις εἰ συμβουλευεῖν περὶ τούτων.

- 78 (λέ΄.) Ἡμεῖς γὰρ ἦν μὲν οὕτως οἰκῶμεν τὴν πόλιν ὥσπερ νῦν, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ καὶ βουλευσόμεθα καὶ πολεμήσομεν καὶ βιωσόμεθα καὶ σχεδὸν ἅπαντα καὶ πεισόμεθα καὶ πράξομεν, ἅπερ ἔν τε τῷ παρόντι 156 καιρῷ καὶ τοῖς παρελθούσι χρόνοις· ἦν δὲ μεταβάλλωμεν τὴν πολιτείαν, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οἷά περ ἦν τοῖς προγόνοις τὰ πράγματα, τοιαῦτ' ἔσται καὶ περὶ ἡμᾶς· ἀνάγκη γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν πολιτευμάτων καὶ τὰς πράξεις ὁμοίας αἰεὶ καὶ παραπλησίας
- 79 ἀποβαίνειν. (λς΄.) Αἰεὶ δὲ τὰς μεγίστας αὐτῶν παρ' ἀλλήλας θέντας βουλευσασθαι, ποτέρας ἡμῖν αἰρετέον ἐστίν. καὶ πρῶτον μὲν σκεψόμεθα τοὺς Ἑλλήνας καὶ τοὺς βαρβάρους, πῶς πρὸς ἐκείνην τὴν πολιτείαν διέ- b κειντο καὶ πῶς νῦν ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς. οὐ γὰρ ἐλάχιστον μέρος τὰ γένη ταῦτα συμβάλλεται πρὸς εὐδαιμονίαν, ὅταν ἔχη κατὰ τρόπον ἡμῖν. (λς΄.) Οἱ μὲν τούτων Ἕλληνες οὕτως ἐπίστευον τοῖς κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον πολιτευομένοις ὥστε τοὺς πλείστους αὐτῶν ἐκόντας ἐγχειρίσαι τῇ πόλει σφᾶς αὐτούς· οἱ δὲ βαρβαροὶ τοσοῦτον ἀπείχον τοῦ πολυπραγμοῦσιν περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ὥστ' οὔτε μακροῖς πλοίοις ἐπὶ τὰς Φασήλιδος ἐπλεον οὔτε στρατοπέδοις ἐντὸς Ἄλφειο ποταμοῦ κατέβαινον ἀλλὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἤγον. νῦν δ' εἰς τοῦτο τὰ πράγματα περιέστημεν, ὥστ' οἱ μὲν

μισοῦσι τὴν πόλιν, οἱ δὲ καταφρονοῦσιν ἡμῶν. καὶ περὶ μὲν τοῦ μίσους τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν ἀκηκόατε τῶν στρατηγῶν· ὥς δὲ βασιλεὺς ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ἐκ τῶν ἐπιστολῶν ὧν ἔπεμψεν, ἐδήλωσεν.

82 (λγ΄.) Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὑπὸ μὲν ἐκείνης τῆς εὐταξίας οὕτως ἐπαιδεύθησαν οἱ πολῖται πρὸς ἀρετὴν, ὥστε σφᾶς μὲν αὐτοὺς μὴ λυπεῖν, τοὺς δ' εἰς τὴν χάραν εἰσβάλλοντας ἅπαντας μαχόμενοι νικᾶν. ἡμεῖς δὲ τὸύναντίον· ἀλλήλοις μὲν γὰρ κακὰ παρέχοντες οὐδεμίαν ἡμέραν διαλείπομεν, τῶν δὲ περὶ τὸν πόλεμον οὕτω κατημελήκαμεν, ὥστ' οὐδ' εἰς ἐξετάσεις ἔ-
83 ναι τολμᾶμεν, ἢν μὴ λαμβάνωμεν ἀργύριον. τὸ δὲ μέγιστον· τότε μὲν οὐδεὶς ἦν τῶν πολιτῶν ἐνδεὴς τῶν ἀναγκαίων, οὐδὲ προσαιτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας τὴν πόλιν κατήσχυνε, νῦν δὲ πλείους εἰσὶν οἱ σπανίζοντες τῶν ἐχόντων· οἷς ἄξιόν ἐστι πολλὴν συγγνώμην ἔχειν, εἰ μηδὲν τῶν κοινῶν φροντίζουσιν ἀλλὰ τοῦτο σκοποῦσιν, ὁπόθεν τὴν ἀεὶ παροῦσαν ἡμέραν διάξουσιν. 157

84 (λδ΄.) Ἐγὼ μὲν οὖν ἡγούμενος, ἢν μιμησώμεθα τοὺς προγόνους, καὶ τῶν κακῶν ἡμᾶς τούτων ἀπαλλαγῆσεσθαι καὶ σωτῆρας οὐ μόνον τῆς πόλεως ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων γεινήσεσθαι, τὴν τε πρόσ-
οδον ἐποιησάμην καὶ τοὺς λόγους εἶρηκα τούτους· ὑμεῖς δὲ πάντα λογισάμενοι ταῦτα χειροτονεῖθ' ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ μάλιστα συμφέρειν τῇ πόλει.

8.

ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ.

- (α΄.) "Απαντες μὲν εἰσώθασιν οἱ παριόντες ἐνθάδε 169
ταῦτα μέγιστα φάσκειν εἶναι καὶ μάλιστα σπουδῆς
ἄξια τῇ πόλει, περὶ ὧν ἂν αὐτοὶ μέλλωσι συμβουλευ-
σειν· οὐ μὴν ἄλλ' εἰ καὶ περὶ ἄλλων τινῶν πραγμάτων
ἤρμοσε τοιαῦτα προειπεῖν, δοκεῖ μοι πρέπειν καὶ περὶ
τῶν νῦν παρόντων ἐντεῦθεν ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν.
2 ἤκομεν γὰρ ἐκκλησιάσοντας περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, b
ἃ μέγιστην ἔχει δύναμιν ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώ-
πων, καὶ περὶ ὧν ἀνάγκη τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους
ἄμεινον τῶν ἄλλων πράττειν. τὸ μὲν οὖν μέγεθος
ὑπὲρ ὧν συνηλύθασμεν, τηλικούτον ἐστίν.
- 3 (β΄.) 'Ορῶ δ' ὑμᾶς οὐκ ἐξ ἴσου τῶν λεγόντων τὴν
ἀκρόασιν ποιουμένους, ἀλλὰ τοῖς μὲν προσέχοντας τὸν
νοῦν, τῶν δ' οὐδὲ τὴν φωνὴν ἀνεχομένους. καὶ θαν-
μαστὸν οὐδὲν ποιεῖτε· καὶ γὰρ τὸν ἄλλον χρόνον εἰώ- c
θατε πάντας τοὺς ἄλλους ἐκβάλλειν πλὴν τοὺς συν-
4 αγορεύοντας ταῖς ὑμετέραις ἐπιθυμίαις. ὃ καὶ δικαίως
ἂν τις ὑμῖν ἐπιτιμήσειεν, ὅτι συνειδότες πολλοὺς καὶ
μεγάλους οἴκους ὑπὸ τῶν κολακευόντων ἀναστάτους
γεγεννημένους καὶ μισοῦντες ἐπὶ τῶν ἰδίων τοὺς ταύ-
την ἔχοντας τὴν τέχνην, ἐπὶ τῶν κοινῶν οὐχ ὁμοίως
διάκεισθε πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ κατηγοροῦντες τῶν προσ-
5 ιεμένων καὶ χαιρόντων τοῖς τοιούτοις αὐτοὶ φαίνεσθε d
μᾶλλον τούτοις πιστεύοντες ἢ τοῖς ἄλλοις πολίταις.
- 5 καὶ γὰρ τοι πεποιήκατε τοὺς ῥήτορας μελετᾶν καὶ φι-
λοσοφεῖν οὐ τὰ μέλλοντα τῇ πόλει συνοίσειν, ἀλλ'
ὅπως ἀρέσκοντας ὑμῖν λόγους ἐροῦσιν. ἐφ' οὗς καὶ
νῦν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐρρῶηκεν. πᾶσι γὰρ ἦν φανε-

ρὸν, ὅτι μᾶλλον ἡσθήσεσθε τοῖς παρακαλοῦσιν ὑμᾶς
 ἐπὶ τὸν πόλεμον ἢ τοῖς περὶ τῆς εἰρήνης συμβουλευ-
 6 οῦσιν. οἱ μὲν γὰρ προσδοκίαν ἐμποιοῦσιν, ὥς καὶ τὰς
 κτήσεις τὰς ἐν ταῖς πόλεσι κομιοῦμεθα καὶ τὴν δύνα-
 μιν ἀναληψόμεθα πάλιν, ἣν πρότερον ἐτυγχάνομεν
 ἔχοντες· οἱ δ' οὐδὲν τοιοῦτον ὑποτείνουσιν, ἀλλ' ὥς
 ἡσυχίαν ἔχειν δεῖ καὶ μὴ μεγάλων ἐπιθυμεῖν παρὰ τὸ
 7 δίκαιον ἀλλὰ στέργειν τοῖς παροῦσιν, ὃ χαλεπώτατον 160
 πάντων τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων ἐστίν. οὕτω
 γὰρ ἐξηρτήμεθα τῶν ἐλπίδων καὶ πρὸς τὰς δοκούσας
 εἶναι πλεονεξίας ἀπλήστως ἔχομεν, ὥστ' οὐδ' οἱ κεκτη-
 μένοι τοὺς μεγίστους πλούτους μένουν ἐπὶ τούτοις
 ἐθέλουσιν ἀλλ' ἀεὶ τοῦ πλείονος ὀρεγόμενοι περὶ τῶν
 ὑπαρχόντων κινδυνεύουσιν. ὅπερ ἄξιόν ἐστι δεδιέναι,
 μὴ καὶ νῦν ἡμεῖς ἐνοχοὶ γενώμεθα ταύταις ταῖς ἀνοί-
 8 αῖς· λίαν γὰρ τινές μοι δοκοῦσιν ὠρμηθῆναι πρὸς τὸν 165
 πόλεμον, ὥσπερ οὐ τῶν τυχόντων συμβεβουλευκότων
 ἀλλὰ τῶν θεῶν ἀκηκοότες, ὅτι κατορθώσομεν ἅπαντα
 καὶ θραδίως ἐπικρατήσομεν τῶν ἐχθρῶν. (γ'.) Χρὴ δὲ
 τοὺς νοῦν ἔχοντας περὶ μὲν ὧν ἴσασι, μὴ βουλευέσθαι,
 περίεργον γὰρ, ἀλλὰ πράττειν, ὥς ἐγνώκασι, περὶ ὧν
 δ' ἂν βουλευώνται, μὴ νομίζειν εἰδέναι τὸ συμβησό-
 μενον, ἀλλ' ὥς δόξη μὲν χρωμένους, ὃ τι ἂν τύχη δὲ 170
 9 γενησόμενον, οὕτω διανοεῖσθαι περὶ αὐτῶν. ὧν ὑμεῖς
 οὐδέτερον τυγχάνετε ποιοῦντες ἀλλ' ὥς οἷόν τε ταρα-
 χωδέστατα διάκεισθε. συνεληλύθατε μὲν γὰρ, ὥς δεόν
 ὑμᾶς ἐξ ἁπάντων τῶν ῥηθέντων ἐκλέξασθαι τὸ βέλ-
 τιστον, ὥσπερ δ' ἤδη σαφῶς εἰδότες, ὃ πρακτέον ἐστίν,
 οὐκ ἐθέλει' ἀκούειν πλὴν τῶν πρὸς ἡδονὴν δημηγο-
 10 ρούντων. καίτοι προσήκεν ὑμᾶς, εἴπερ ἡβούλεσθε ζη-
 τεῖν τὸ τῇ πόλει συμφέρον, μᾶλλον τοῖς ἐναντιομέ-
 νοις ταῖς ὑμετέραις γνώμαις προσέχειν τὸν νοῦν ἢ τοῖς

- καταχαριζομένοις, εἰδότας, ὅτι τῶν ἐνθάδε παριόντων οἱ μὲν ἂν βούλεσθε λέγοντες ῥαδίως ἐξαπατᾶν δύναται, τὸ γὰρ πρὸς χάριν ῥηθὲν ἐπισκοτεῖ τῷ καθορᾶν ὑμᾶς τὸ βέλτιστον, ὑπὸ δὲ τῶν μὴ πρὸς ἡδονὴν συμ-
- 11 βουλευόντων οὐδὲν ἂν πάθοιτε τοιοῦτον· οὐ γὰρ ἔστιν ὅπως ἂν μεταπείσαι δυνηθεῖεν ὑμᾶς, μὴ φανερόν τὸ σ συμφέρον ποιήσαντες. χωρὶς δὲ τούτων πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς δυνηθεῖεν ἢ κρίναι περὶ τῶν γεγενημένων ἢ βουλευσασθαι περὶ τῶν μελλόντων, εἰ μὴ τοὺς μὲν λόγους τοὺς τῶν ἐναντιουμένων παρ' ἀλλήλους ἐξετάξοιεν, αὐτοὶ δ' αὐτούς κοινοὺς ἀμφοτέροις 161
- 12 ἀκροατὰς παρὰσχοιεν; (δ'.) Θαυμάζω δὲ τῶν τε πρεσβυτέρων, εἰ μηκέτι μνημονεύουσι, καὶ τῶν νεωτέρων, εἰ μηδενοὺς ἀκηκόασιν, ὅτι διὰ μὲν τοὺς παραινούντας ἀντέχεσθαι τῆς εἰρήνης οὐδὲν πώποτε κακὸν ἐπάθομεν, διὰ δὲ τοὺς ῥαδίως τὸν πόλεμον αἰρουμένους πολλὰς ἤδη καὶ μεγάλας συμφοραῖς περιεπέσομεν. ὦν ἡμεῖς οὐδεμίαν ποιούμεθα μνείαν ἀλλ' ἐτοιμῶς ἔχομεν, μηδὲν εἰς τοῦμπροσθεν ἡμῶν αὐτοῖς πρᾶτ- 162
- 13 τες, τριήρεις πληροῦν καὶ χρημάτων εἰσφοράς ποιεῖσθαι καὶ βοηθεῖν καὶ πολεμεῖν οἷς ἂν τύχωμεν, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίᾳ τῇ πόλει κινδυνεύοντες. τούτων δ' αἰτιὸν ἔστιν, ὅτι, κροσῆκον ὑμᾶς ὁμοίως ὑπὲρ τῶν κοινῶν ὥσπερ ὑπὲρ τῶν ἰδίων σπουδάζειν, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχετε περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ὅταν μὲν ὑπὲρ τῶν ἰδίων βουλευήσθε, ζητεῖτε συμβούλους τοὺς ἀμεινον φρονοῦντας ὑμῶν αὐτῶν, ὅταν δ' ὑπὲρ τῆς πό- 163
- λεως ἐκκλησιάζητε, τοῖς μὲν τοιοῦτοις ἀπιστεῖτε καὶ φθονεῖτε, τοὺς δὲ πονηροτάτους τῶν ἐπὶ τὸ βῆμα παριόντων ἀσκεῖτε καὶ νομίζετε δημοτικωτέρους εἶναι τοὺς μεθύοντας τῶν νηφόντων καὶ τοὺς νοῦν οὐκ ἔχοντας τῶν εὖ φρονοούντων καὶ τοὺς τὰ τῆς πόλεως διανεμο-

- μένους τῶν ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ὑμῶν λειτουργούντων.
 ὥστ' ἄξιον θαυμάζειν, εἴ τις ἐλπίζει τὴν πόλιν τοιού-
 τοις συμβούλοις χρωμένην ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδῶσειν. d
- 14 (ε'.) Ἐγὼ δ' οἶδα μὲν, ὅτι πρόσαντές ἐστιν ἐναν-
 τιούσθαι ταῖς ὑμετέραις διανοαῖς, καὶ ὅτι δημοκρα-
 τίας οὐσης οὐκ ἔστι παρρησία, πλὴν ἐνθάδε μὲν τοῖς
 ἀφρονεστάτοις καὶ μηδὲν ὑμῶν φροντίζουσιν, ἐν δὲ τῇ
 θεάτρῳ τοῖς κωμωδοδιδασκάλοις· ὃ καὶ πάντων ἐστὶ
 δεινότατον, ὅτι τοῖς μὲν ἐκφέρουσιν εἰς τοὺς ἄλλους
 Ἕλληνας τὰ τῆς πόλεως ἀμαρτήματα τοσαύτην ἔχετε
 χάριν, ὅσην οὐδὲ τοῖς εὖ ποιούσι, πρὸς δὲ τοὺς ἐπι- e
 πλήττοντας καὶ νοουθετοῦντας ὑμᾶς οὕτω διατίθεσθε
 δυσκόλως ὥσπερ πρὸς τοὺς κακόν τι τὴν πόλιν ἐργα-
 15 ζομένους. ὅμως δὲ καὶ τούτων ὑπαρχόντων οὐκ ἂν
 ἀποσταίην ὧν διανοήθην. παρελήλυθα γὰρ οὐ χαριού-
 μενος ὑμῶν οὐδὲ χειροτονίαν μνηστεύσων ἀλλ' ἀπο- 162
 φανούμενος, ἃ τυγχάνω γιγνώσκων πρῶτον μὲν περὶ
 ὧν οἱ κρυψάνεις προτιθέασιν, ἔπειτα περὶ τῶν ἄλλων
 τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων· οὐδὲν γὰρ ὕψελος ἔσται
 τῶν νῦν περὶ τῆς εἰρήνης γνωσθέντων, ἢν μὴ καὶ περὶ
 16 τῶν λοιπῶν ὀρθῶς βουλευσώμεθα. (ς'.) Φημὶ δ' οὖν
 χρῆναι ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην μὴ μόνον πρὸς Χίους
 καὶ Ῥοδίους καὶ Βυζαντίους ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας ἀν- e
 θρώπους, καὶ χρῆσθαι ταῖς συνθήκαις μὴ ταύταις αἷς
 νῦν τινὲς γεγράφασιν, ἀλλὰ ταῖς γενομέναις μὲν πρὸς
 βασιλέα καὶ Λακεδαιμονίους, προστατιτούσαις δὲ τοὺς
 Ἕλληνας αὐτονόμους εἶναι καὶ τὰς φρουράς ἐκ τῶν
 ἄλλοτριῶν πόλεων ἐξιέναι καὶ τὴν αὐτῶν ἔχειν ἐκά-
 στους. τούτων γὰρ οὔτε δικαιοτέρας εὐρήσομεν οὔτε
 μᾶλλον τῇ πόλει συμφερούσας.
- 17 (ζ'.) Ἦν μὲν οὖν ἐνταῦθα καταλίπω τὸν λόγον, e
 οἶδ' ὅτι δόξω τὴν πόλιν ἐλαττοῦν, εἰ Θηβαῖοι μὲν ἔξουσιν

- Θεσπιάς καὶ Πλαταιάς καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, ἃς παρὰ τοὺς ὅρκους κατειλήφασιν, ἡμεῖς δ' ἔξιμεν μηδεμιᾶς ἀνάγκης οὕσης ἐξ ὧν τυγχάνομεν ἔχοντες· ἦν δὲ διὰ τέλους ἀκούσῃτέ μου προσέχοντες τὸν νοῦν, οἶμαι πάντας ὑμᾶς καταγνώσσεσθαι πολλὴν ἄνοιαν καὶ μαρτυρίαν τῶν τὴν ἀδικίαν πλεονεξίαν εἶναι νομιζόντων καὶ τῶν τὰς ἀλλοτρίας πόλεις βία κατεχόντων καὶ μὴ λογιζομένων τὰς συμφορὰς τὰς ἐκ τῶν τοιούτων ἔργων
- 18 γιγνομένας. ταῦτα μὲν οὖν διὰ παντὸς τοῦ λόγου πειρασόμεθα διδάσκειν ὑμᾶς. (ἡ'.) Περὶ δὲ τῆς εἰρήνης πρῶτον διαλεχθῶμεν καὶ σκεψώμεθα, τί ἂν ἐν τῷ παρόντι γενέσθαι βουληθῇμεν ἡμῖν. ἦν γὰρ ταῦτα καλῶς ὀρισώμεθα καὶ νοῦν ἔχόντως, πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἀποβλέποντες ἄμεινον βουλευσόμεθα καὶ περὶ τῶν ἄλλων.
- 19 (θ'.) Ἄρ' οὖν ἂν ἐξαρκέσειεν ἡμῖν, εἰ τὴν τε πόλιν ἀσφαλῶς οἰκοῦμεν καὶ τὰ περὶ τὸν βίον εὐπορώτεροι γιγνοίμεθα καὶ τὰ τε πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὁμονοοῦμεν καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκιμοῦμεν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι τούτων ὑπαρξάντων τελέως τὴν πόλιν εὐδαιμονήσειν. 163 ὁ μὲν τοίνυν πόλεμος ἀπάντων ἡμᾶς τῶν εἰρημένων ἀπεστέρηκεν· καὶ γὰρ πενεστέρους ἐποίησε καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑπομένειν ἡνάγκασε καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαβέβληκε καὶ πάντας τρόπους
- 20 τεταλαιπώρηκεν ἡμᾶς. ἦν δὲ τὴν εἰρήνην ποιησώμεθα, καὶ τοιούτους ἡμᾶς αὐτοὺς παράσχωμεν, οἷους αἱ κοινὰ συνιθῆναι προστάττουσι, μετὰ πολλῆς μὲν ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν, ἀπαλλαγέντες πολέμων καὶ κινδύνων καὶ ταραχῆς, εἰς ἣν νῦν πρὸς ἀλλήλους καθέσταμεν, καθ' ἑκάστην δὲ τὴν ἡμέραν πρὸς εὐπορίαν ἐπιδώσομεν, ἀναπεπαιγμένοι μὲν τῶν εἰσφορῶν καὶ τῶν τριηραρχιῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὸν πόλε-

- μου λειτουργιῶν, ἀδεῶς δὲ γεωργοῦντες καὶ τὴν θά-
 λατταν πλέοντες καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις ἐπιχειροῦν-
 21 τες, εἰ νῦν διὰ τὸν πόλεμον ἐκλεοίπασιν. ὁψόμεθα
 δὲ τὴν πόλιν διπλασίας μὲν ἢ νῦν τὰς προσόδους λαμ- c
 βάνουσιν, μεστὴν δὲ γιγνομένην ἐμπορῶν καὶ ξένων
 καὶ μετοίκων, ὣν νῦν ἐρήμη καθέστηκεν. τὸ δὲ μέγι-
 στον, συμμάχους ἔχομεν ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐ βε-
 βιασμένους ἀλλὰ πεπεισμένους, οὐδ' ἐν ταῖς μὲν ἀσφα-
 λείαις διὰ τὴν δύναμιν ἡμᾶς ὑποδεχομένους, ἐν δὲ τοῖς
 κινδύνοις ἀποστηθεόμενους, ἀλλ' οὕτω διακειμένους
 ὥσπερ χρὴ τοὺς ὡς ἀληθῶς συμμάχους καὶ φίλους ὦν- d
 22 τας. πρὸς δὲ τούτοις ἂν νῦν ἀπολαβεῖν οὐ δυνάμεθα
 διὰ πόλεμον καὶ πολλῆς δαπάνης, ταῦτα διὰ πρεσβείας
 ῥαδίως κομιούμεθα. μὴ γὰρ οἴεσθε μήτε Κερσοβλέ-
 πτην ὑπὲρ Χερρονήσου μήτε Φίλιππον ὑπὲρ Ἀμφιπό-
 λεως πολεμήσειν, ὅταν ἴδωσιν ἡμᾶς μηδενὸς τῶν ἄλ-
 λοτρῶν ἐπιειμένους. νῦν μὲν γὰρ εἰκότως φοβοῦνται
 γίττονα ποιήσασθαι τὴν πόλιν ταῖς αὐτῶν δυναστείαις·
 23 ὁρῶσι γὰρ ἡμᾶς οὐ στέργοντας ἐφ' οἷς ἂν ἔχωμεν, ἀλλ' e
 ἀεὶ τοῦ πλείονος ὀρεγομένους· ἦν δὲ μεταβαλόμεθα
 τὸν τρόπον καὶ δόξαν βελτίω λάβωμεν, οὐ μόνον ἀπο-
 στήσονται τῆς ἡμετέρας ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτῶν προσδώ-
 σουσι· λυσιτελήσει γὰρ αὐτοῖς θεραπεύουσι τὴν δύ-
 ναμιν τὴν τῆς πόλεως ἀσφαλῶς ἔχειν τὰς αὐτῶν βα-
 24 σιλείας. καὶ μὲν δὴ καὶ τῆς Θράκης ἡμῖν ἐξέσται το-
 σαύτην ἀποτεμεῖσθαι χώραν ὥστε μὴ μόνον αὐτοὺς 164
 ἄφθονον ἔχειν ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις τῶν Ἑλλήνων
 καὶ δι' ἀπορίαν πλανωμένοις ἱκανὸν δύνασθαι βίον
 παρασχεῖν. ὅπου γὰρ Ἀθηνόδωρος καὶ Καλλίστρατος,
 ὁ μὲν ἰδιώτης ὢν, ὁ δὲ φυγάς, οἰκίσαι πόλεις οἰοί τε
 γεγόνασιν, ἢ ποῦ βουληθέντες ἡμεῖς πολλοὺς ἂν τό-
 πους τοιοῦτους κατασχεῖν δυνηθῶμεν. χρὴ δὲ τοὺς

πρωτεύειν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἀξιούοντας τοιούτων ἔργων ἢ ἡγεμόνας γίνεσθαι πολὺ μᾶλλον ἢ πολέμου καὶ στρατοπέδων ξενικῶν, ὧν νῦν ἐπιθυμοῦντες ἡμεῖς τυγχάνομεν.

- 25 (ι'). Περὶ μὲν οὖν ὧν οἱ πρέσβεις ἐπαγγέλλονται, καὶ ταῦθ' ἱκανὰ καὶ πόλλ' ἂν ἴσως τις προσθήῃ τούτοις· ἡγοῦμαι δὲ δεῖν ἡμᾶς οὐ μόνον ψηφισαμένους τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀπελθεῖν ἀλλὰ καὶ βουλευσαμένους, ὅπως ἄξομεν αὐτὴν καὶ μὴ ποιήσομεν, ὅπερ εἰώθαμεν, ὀλίγον χρόνον διαλιπόντες πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς καταστησόμεθα ταραχὰς, μὴδ' ἀναβολὴν ἀλλ' ἀπαλλαγὴν εὐρήσομεν τινα τῶν κακῶν τῶν παρ-
 26 ὄντων. οὐδὲν δὲ τούτων οἶόν τ' ἐστὶ γενέσθαι πρότερον, πρὶν ἂν πεισθῇτε τὴν μὲν ἡσυχίαν ὠφελιμωτέραν καὶ κερδαλεωτέραν εἶναι τῆς πολυπραγμοσύνης, τὴν δὲ δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας, τὴν δὲ τῶν ἰδίων ἐπιμελείαν τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας. περὶ ὧν οὐδεὶς πώποτε τῶν δητόρων εἶπεν ἐν ὑμῖν ἐτόλμησεν· ἐγὼ δὲ
 27 περὶ αὐτῶν τούτων τοὺς πλείστους τῶν λόγων μέλλω ποιεῖσθαι πρὸς ὑμᾶς· ὁρῶ γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τούτοις ἐνοῦσαν, ἀλλ' οὐκ ἐν οἷς νῦν τυγχάνομεν πράττοντες. ἀνάγκη δὲ τὸν ἔξω τῶν εἰθισμένων ἐπιχειροῦντα δημηγορεῖν καὶ τὰς ὑμετέρας γνώμας μεταστήσαι βουλόμενον πολλῶν πραγμάτων ἄψασθαι καὶ διὰ μακροτέρων τοὺς λόγους ποιήσασθαι, καὶ τὰ μὲν ἀναμνησáι, τῶν δὲ κατηγορεῖσθαι, τὰ δ' ἐπαινεῖσθαι, περὶ
 28 δὲ τῶν συμβουλεῦσαι· μόλις γὰρ ἂν τις ὑμᾶς ἐξ ἀπάντων τούτων ἐπὶ τὸ βέλτιον φρονεῖσαι δυνήθῃ προαργεῖν.

- 28 (ια'). Ἐχει γὰρ οὕτως. ἔμοι δοκοῦσιν ἅπαντες μὲν ἐπιθυμεῖν τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ πλέον ἔχειν τῶν ἄλλων, οὐκ εἰδέναι δὲ τὰς πράξεις τὰς ἐπὶ ταῦτα φε- 165

- ρούσας ἀλλὰ ταῖς δόξαις διαφέρειν ἀλλήλων· οἱ μὲν
 γὰρ ἔχειν ἐπικεικίς καὶ στοχάζεσθαι τοῦ δέοντος δυ-
 ναμένης, οἱ δ' ὥς οἶόν τε πλείστον τοῦ συμφέροντος
 29 διαμαρτανούσας. ὅπερ καὶ τῇ πόλει συμβέβηκεν. ἡμεῖς
 γὰρ οἴομεθα μὲν, ἣν τὴν θάλατταν πλέωμεν πολλαῖς
 τριήρεσι καὶ βιαζώμεθα τὰς πόλεις συντάξεις διδόναι
 καὶ συνέδρους ἐνθάδε πέμπειν, διαπραξέσθαι τι τῶν
 θεόντων· πλείστον δὲ διεψεύσμεθα τῆς ἀληθείας. ὦν b
 μὲν γὰρ ἠλπίζομεν, οὐδὲν ἀποβέβηκεν, ἔχθραι δ' ἡμῖν
 ἐξ αὐτῶν καὶ πόλεμοι καὶ δαπάναι μεγάλαι γεγόνασιν,
 30 εἰκότως· καὶ γὰρ τὸ πρότερον ἐκ μὲν τῆς τοιαύτης πο-
 λυπραγμοσύνης εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους κατέστη-
 μεν, ἐκ δὲ τοῦ δικαίαν τὴν πόλιν παρέχειν καὶ βοη-
 θεῖν τοῖς ἀδικουμένοις καὶ μὴ τῶν ἄλλοτρίων ἐπιθυ-
 μεῖν παρ' ἐκόντων τῶν Ἑλλήνων τὴν ἡγεμονίαν ἐλά-
 βομεν· ὦν νῦν ἀλογίστως καὶ λίαν εἰκῇ πολὺν ἥδη c
 31 χρόνον καταφρονοῦμεν. (ιβ'.) Εἰς τοῦτο γὰρ τινες
 ἀνοίας ἐληλύθασιν, ὥσθ' ὑπελήψασιν τὴν μὲν ἀδικίαν
 ἐπονείδιστον μὲν εἶναι, κερδαλέαν δὲ καὶ πρὸς τὸν βίον
 τὸν καθ' ἡμέραν συμφέρουσαν, τὴν δὲ δικαιοσύνην
 εὐδόκιμον μὲν, ἀλυσιτελῆ δὲ καὶ μᾶλλον δυναμένην
 32 τοὺς ἄλλους ὠφελεῖν ἢ τοὺς ἐχοντας αὐτήν, κακῶς πί-
 δότες, ὥς οὔτε πρὸς χρηματισμὸν οὔτε πρὸς δόξαν
 οὔτε πρὸς ἃ δεῖ πράττειν οὔθ' ὅλως πρὸς εὐδαιμονίαν d
 οὐδὲν ἂν συμβάλαιτο τηλικαύτην δύναμιν, ὅσην περ
 ἀρετὴ καὶ τὰ μέρη ταύτης. τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς οἷς ἔχομεν
 ἐν τῇ ψυχῇ, τούτοις κτώμεθα καὶ τὰς ἄλλας ὠφελείας,
 ὦν θεόμενοι τυγχάνομεν· ὥσθ' οἱ τῆς αὐτῶν διαβολῆς
 ἀμελοῦντες λεληῖθασιν σπᾶς αὐτοὺς ἅμα τοῦ τε φρονεῖν
 33 ἄμεινον καὶ τοῦ πράττειν βέλτιον ὀλιγοροῦντας. θαυ-
 μάξω δ' εἴ τις οἶσται τοὺς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν δι- e
 καιοσύνην ἀσχοῦντας καθετερεῖν καὶ μένειν ἐν τούτοις,

- ἐλπίζοντας ἔλαττον ἔξειν τῶν πονηρῶν, ἀλλ' οὐχ
 ἡγουμένους καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις
 πλέον οἶσεσθαι τῶν ἄλλων. ἐγὼ μὲν γὰρ πέπεισμαι
 34 τούτους μόνους ὧν δεῖ πλεονεκτεῖν, τοὺς δ' ἄλλους
 ὧν οὐ βέλτιόν ἐστιν. ὁρῶ γὰρ τοὺς μὲν τὴν ἀδι-
 κίαν προτιμῶντας καὶ τὸ λαβεῖν τι τῶν ἀλλοτρίων
 μέγιστον ἀγαθὸν νομίζοντας ὅμοια πάσχοντας τοῖς
 δελεαζομένοις τῶν ζώων, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπο-
 λαύοντας ὧν ἂν λάβωσιν, ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἐν τοῖς
 μεγίστοις κακοῖς ὄντας, τοὺς δὲ μετ' εὐσεβείας καὶ
 δικαιοσύνης ζῶντας ἐν τε τοῖς παρῶσι χρόνοις ἀσφα-
 λῶς διάγοντας καὶ περὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἡδίστους
 35 τὰς ἐλπίδας ἔχοντας. καὶ ταῦτ' εἰ μὴ κατὰ πάντων οὐ-
 τως εἰθισται συμβαίνειν, ἀλλὰ τό γ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ
 τοῦτον γίγνεται τὸν τρόπον. χρηὴ δὲ τοὺς εὐφρονοῦν-
 τας, ἐπειδὴ τὸ μέλλον ἀεὶ συνοίσειν οὐ καθορῶμεν,
 τὸ πολλάκις ὠφελοῦν, τοῦτο φαίνεσθαι προαιρουμέ-
 νους. πάντων δ' ἀλογώτατον πεπόνθασι, ὅσοι κάλ-
 lion μὲν ἐπιτήδευμα νομίζουσιν εἶναι καὶ θεοφιλέστε-
 ρον τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας, χεῖρον δ' οἶονται
 βιώσεσθαι τοὺς ταύτῃ χρωμένους τῶν τὴν πονηρίαν
 προηρημένων.
- 36 (ιγ'.) Ἡβουλόμεν δ' ἂν, ὥσπερ προσῆκόν ἐστιν
 ἐπαινέσθαι τὴν ἀρετὴν, οὕτω πρόχειρον εἶναι πείσαι
 τοὺς ἀκούοντας ἀσκεῖν αὐτήν· νῦν δὲ δέδοικα, μὴ
 μάτην τὰ τοιαῦτα λέγωμεν. διεφθάρμεθα γὰρ πολὺν
 ἤδη χρόνον ὑπ' ἀνθρώπων οὐδὲν ἄλλ' ἢ φρενακίζειν
 θυμαμένων, οἱ τοσοῦτον τοῦ πλήθους καταπεφρονη-
 37 κασιν, ὥσθ' ὁπόταν βουληθῶσι πόλεμον πρὸς τινὰς
 ἐξευγκεῖν, αὐτοὶ χρήματα λαμβάνοντες λέγειν τολ-
 μῶσιν, ὥς χρηὴ τοὺς προγόνους μιμεῖσθαι, καὶ μὴ πε-
 ριορᾶν ἡμᾶς αὐτοὺς καταγελωμένους, μηδὲ τὴν θά-

- λαττων πλέοντας τοὺς μὴ τὰς συντάξεις ἐθέλοντας ἡμῖν
 37 ὑποτελεῖν. (ιδ΄.) Ἡδέως ἂν οὖν αὐτῶν πυνθόμην, τί-
 σιν ἡμᾶς τῶν προγεγενημένων κελεύουσιν ὁμοίους
 γίνεσθαι, πότερά τοις περὶ τὰ Περσικά γενομένοις
 ἢ τοις πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ Δεκελικοῦ τὴν πόλιν ε
 διοικήσασιν; εἰ μὲν γὰρ τούτοις, οὐδὲν ἄλλ' ἢ συμ-
 βουλεύουσιν ἡμῖν πάλιν περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυ-
 38 νεύειν· εἰ δὲ τοις Μαραθῶνι τοὺς βαρβάρους νική-
 σασι καὶ τοις πρὸ τούτων γενομένοις, πῶς οὐ πάντων 167
 ἀναισχυντότατοι τυγχάνουσιν ὄντες, εἰ τοὺς τότε πο-
 λιτευομένους ἐπαινοῦντες τὰναντία πράττειν ἐκείνοις
 πείθουσιν ἡμᾶς, καὶ τοιαῦτ' ἐξαμαρτάνειν, περὶ ὧν
 ἀπορῶ, τί ποιήσω, πότερά χρήσωμαι ταῖς ἀληθείαις
 ὥσπερ περὶ τῶν ἄλλων, ἢ κατασιωπήσω, δεισας τὴν
 πρὸς ὑμᾶς ἀπέχθειαν. (ιε΄.) Δοκεῖ μὲν γὰρ μοι βέλ-
 τιον εἶναι διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν, ὅρῳ δ' ὑμᾶς χα-
 λεπώτερον διατιθεμένους πρὸς τοὺς ἐπιτιμῶντας ἢ b
 39 πρὸς τοὺς αἰτίους τῶν κακῶν γεγενημένους. αὐτὴ μὴν
 ἄλλ' αἰσχυνθείην ἂν, εἰ φανείην μᾶλλον φροντίζων
 τῆς ἐμᾶντοῦ δόξης ἢ τῆς κοινῆς σωτηρίας. ἐμὸν μὲν
 οὖν ἔργον ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων τῶν κηδόμενων τῆς πό-
 λεως προαιρεῖσθαι τῶν λόγων μὴ τοὺς ἡδίεστους ἀλλὰ
 τοὺς ὠφελιμωτάτους· ὑμᾶς δὲ χορὴ πρῶτον μὲν τοῦτο
 γινώσκειν, ὅτι τῶν μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολ-
 λαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὗρηται, c
 ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς ἀγνοούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν
 ἐπιθυμιῶν οὐδὲν ἐστὶν ἄλλο φάρμακον πλὴν λόγος ὁ
 40 τολμῶν τοῖς ἀμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν, ἔπειθ' ὅτι
 καταγέλαστόν ἐστι τὰς μὲν καὐσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν
 ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλα-
 γῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν πρὶν εἰδέναι σα-

φῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας.

- 41 (15.) Τούτου δ' ἕνεκα ταῦτα προεῖπον, ὅτι περὶ τῶν λοιπῶν οὐδὲν ὑποστειλάμενος ἀλλὰ παντάπασιν ἀνειμένως μέλλω τοὺς λόγους ποιῆσθαι πρὸς ὑμᾶς, τίς γὰρ ἄλλοθεν ἐπελθὼν καὶ μήπω συνδιεφθαρμένος ἡμῖν ἀλλ' ἐξαίφνης ἐπιστὰς τοῖς γιγνομένοις οὐκ ἂν μαίνεσθαι καὶ παραφρονεῖν ἡμᾶς νομίσειεν; οἱ φιλοτιμούμεθα μὲν ἐπὶ τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις καὶ τὴν πόλιν ἐκ τῶν τότεπραχθέντων ἐγκωμιάζειν ἀξιούμεν, οὐδὲν δὲ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις πράττομεν, ἀλλὰ πᾶν
 42 τοῦναντίον. οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τοῖς βαρβάροις πολεμοῦντες διετέλεσαν, ἡμεῖς δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν βίον ποριζομένους ἐκεῖθεν ἀναστήσαντες ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἡγάγομεν· κἀκεῖνοι μὲν ἐλευθε- 168
 ροῦντες τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας καὶ βοηθοῦντες αὐταῖς τῆς ἡγεμονίας ἡξιώθησαν, ἡμεῖς δὲ καταδουλούμενοι καὶ τὰναντία τοῖς τότεπράττοντες ἀγανακτοῦ-
 43 μεν, εἰ μὴ τὴν αὐτὴν τιμὴν ἐκείνοις ἔχομεν, οἱ τοσοῦτον ἀπολελείμεθα καὶ τοῖς ἔργοις καὶ ταῖς διανοαῖς τῶν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον γενομένων, ὅσον οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας τὴν τε πατρίδα τὴν αὐ-
 τῶν ἐκλιπεῖν ἐτόλμησαν, καὶ μαχόμενοι καὶ ναυμαχοῦντες τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν, ἡμεῖς δ' οὐδ' ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν πλεονεξίας κινδυνεύειν ἀξιούμεν,
 44 ἀλλ' ἄρχειν μὲν ἀπάντων ζητοῦμεν, στρατεύεσθαι δ' οὐκ ἐθέλομεν, καὶ πόλεμον μὲν μικροῦ δεῖν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἀναιρούμεθα, πρὸς δὲ τοῦτον οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀσκοῦμεν, ἀλλ' ἀνθρώπους τοὺς μὲν ἀπόλιδας, τοὺς δ' αὐτομόλους, τοὺς δ' ἐκ τῶν ἄλλων κακουργῶν συνεργηκότας, οἷς ὅποταν τις διδῶι πλείω

- 45 μισθὸν, μετ' ἐκείνων ἐφ' ἡμᾶς ἀκολουθήσουσιν. ἀλλ' ὅμως οὕτως αὐτοὺς ἀγαπῶμεν, ὥστ' ὑπὲρ μὲν τῶν παίδων τῶν ἡμετέρων, εἰ περὶ τινὰς ἐξαμάρτοιν, οὐκ ἂν ἐθελήσαιμεν δίκας ὑποσχεῖν, ὑπὲρ δὲ τῆς ἐκείνων ἀρπαγῆς καὶ βίας καὶ παρανομίας μελλόντων τῶν ἐγκλημάτων ἐφ' ἡμᾶς ἥξειν οὐχ ὅπως ἀγανακτοῦμεν ἀλλὰ καὶ χαίρομεν, ὅταν ἀκούσωμεν αὐτοὺς τοιοῦτόν τι α
- 46 διαπεπραγμένους. εἰς τοῦτο δὲ μαρτίας ἐληλύθαμεν, ὥστ' αὐτοὶ μὲν ἐνδεεῖς τῶν καθ' ἡμέραν ἐσμέν, ξενοτροφεῖν δ' ἐπικεχειρήκαμεν, καὶ τοὺς συμμάχους τοὺς ἡμετέρους αὐτῶν ἰδίους λυμαινόμεθα καὶ δασμολογοῦμεν, ἵνα τοῖς ἀπάντων ἀνθρώπων κοινοῖς ἐχθροῖς τὸν
- 47 μισθὸν ἐκπορίζωμεν. τοσούτῳ δὲ χεῖρους ἐσμέν τῶν προγόνων, οὐ μόνον τῶν εὐδοκίμησάντων ἀλλὰ καὶ τῶν μισηθέντων, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν εἰ πολεμεῖν πρός α
- τινας ψηφίσαιτο, μιστῆς οὕσης ἀργυρίου καὶ χρυσίου τῆς ἀκροπόλεως ὅμως ὑπὲρ τῶν δοξάντων τοῖς αὐτῶν σώμασιν ὄντο δεῖν κινδυνεύειν, ἡμεῖς δ' εἰς τοσαύτην ἀπορίαν ἐληλυθότες καὶ τοσοῦτοι τὸ πληθὺς ὄντες ὥσπερ βασιλεὺς ὁ μέγας μισθωτοῖς χρώμεθα τοῖς στρα-
- 48 τοπέδοις. καὶ τότε μὲν εἰ τριήρεις πληροῖεν, τοὺς μὲν 169 ξένους καὶ τοὺς δούλους ναύτας εἰσεβίβαζον, τοὺς δὲ πολίτας μεθ' ὅπλων ἐξέπεμπον· νῦν δὲ τοῖς μὲν ξένοις ὀπλίταις χρώμεθα, τοὺς δὲ πολίτας ἐλαύνειν ἀναγκάζομεν, ὥστ' ὁπόταν ἀποβαίνωσιν εἰς τὴν τῶν πολεμίων, οἱ μὲν ἄρχειν τῶν Ἑλλήνων ἀξιούντες ὑπηρέσιον ἔχοντες ἐκβαίνουσιν, οἱ δὲ τοιοῦτοι τὰς φύσεις ὄντες, οἷους ὀλίγω πρότερον διῆλθον, μεθ' ὅπλων β
- κινδυνεύουσιν.
- 49 (15.) Ἀλλὰ γὰρ τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἢν τις ἰδὼν καλῶς διοικούμενα περὶ τῶν ἄλλων θαυρήσειεν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἐπ' αὐτοῖς τούτοις μάλιστα ἀγανακτήσειεν; οἷ-

- τινες αὐτόχθονες μὲν εἶναι φάμεν καὶ τὴν πόλιν ταύ-
 την προτέραν οἰκισθῆναι τῶν ἄλλων, προσῆκον δ'
 ἡμᾶς ἅπασιν εἶναι παρὰδειγμα τοῦ καλῶς καὶ τεταγ-
 μένως πολιτεύεσθαι, χεῖρον καὶ ταραχωδέστερον τὴν
 ἡμετέραν αὐτῶν διοικοῦμεν τῶν ἄρτι τὰς πόλεις οἰ-
 50 ζόντων, καὶ σεμνυνόμεθα μὲν καὶ μέγα φρονοῦμεν
 ἐπὶ τῷ βέλτιον γεγρονέναι τῶν ἄλλων, ὅρῳ δὲ μετα-
 δίδομεν τοῖς βουλομένοις ταύτης τῆς εὐγενείας ἢ Τρι-
 βαλλοὶ καὶ Λευκανοὶ τῆς αὐτῶν δυσγενείας· πλείστοις
 δὲ τιθέμενοι νόμους οὕτως ὀλίγον αὐτῶν φροντίζο-
 μεν, ἐν γὰρ ἀκούσαντες γινώσκειν καὶ περὶ τῶν ἄλ-
 λων, ὥστε θανάτου τῆς ζημίας ἐπικειμένης, ἢν τις
 ἀλῶν δεκάξων, τοὺς τοῦτο φανερώτατα ποιοῦντας στρα-
 51 τηγοὺς χειροτονοῦμεν, καὶ τὸν πλείστοις διαφθεῖραι
 τῶν πολιτῶν δυνηθέντα, τοῦτον ἐπὶ τὰ μέγιστα τῶν
 πραγμάτων καθίσταμεν· σπουδάζοντες δὲ περὶ τὴν
 πολιτείαν οὐχ ἥτιον ἢ περὶ τὴν σωτηρίαν ὅλης τῆς πό-
 λεως, καὶ τὴν δημοκρατίαν εἰδότες ἐν μὲν ταῖς ἡσυ-
 χλαῖς καὶ ταῖς ἀσφαλείαις ἀνέξανομένην καὶ διαμένου-
 σαν, ἐν δὲ τοῖς πολέμοις δις ἤδη καταλυθεῖσαν, πρὸς
 μὲν τοὺς τῆς εἰρήνης ἐπιθυμοῦντας ὡς πρὸς ὀλιγαρ-
 52 χικοὺς ὄντας δυσκόλως ἔχομεν, τοὺς δὲ τὸν πόλεμον
 ποιοῦντας ὡς τῆς δημοκρατίας κηδομένους εὖνους
 εἶναι νομίζομεν· ἐμπειρότατοι δὲ λόγων καὶ πραγμά-
 των ὄντες οὕτως ἀλογίστως ἔχομεν, ὥστε περὶ τῶν αὐ-
 170 τῶν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὐ ταῦτά γιννώσκουμεν, ἀλλ'
 ὧν μὲν πρὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναβῆναι κατηγοροῦ-
 μεν, ταῦτα συνελθόντες χειροτονοῦμεν, οὐ πολὺν δὲ
 χρόνον διαλιπόντες τοῖς ἐνθάδε ψηφισθεῖσιν, ἐπειδὴν
 ἀπίωμεν, πάλιν ἐπιτιμῶμεν· προσποιούμενοι δὲ σο-
 φώτατοι τῶν Ἑλλήνων εἶναι τοιοῦτοις χρώμεθα συμ-
 βούλοις, ὧν οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν καταφρονήσειεν,

- καὶ τοὺς αὐτοὺς τοὺτους κυρίους ἀπάντων τῶν κοι-
 νῶν καθίσταμεν, οἷς οὐδεὶς ἂν οὐδὲν τῶν ἰδίων ἐπι-
 53 τρέψειεν. ὃ δὲ πάντων σχετικώτατον· οὗς γὰρ ὁμολο-
 γήσαιμεν ἂν πονηροτάτους εἶναι τῶν πολιτῶν, τού-
 τους πιστοτάτους φύλακας ἡγοῦμεθα τῆς πολιτείας
 εἶναι· καὶ τοὺς μὲν μετοίκους τοιοῦτους εἶναι νομί-
 ζομεν, οἷους περ ἂν τοὺς προστάτας νέμωσιν, αὐτοὶ
 δ' οὐκ οἴομεθα τὴν αὐτὴν λήψεσθαι δόξαν τοῖς προ-
 54 εστώσιν ἡμῶν. τοσοῦτον δὲ διαφέρομεν τῶν προγό-
 νων, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν τοὺς αὐτοὺς προστάτας τε τῆς
 πόλεως ἐποιοῦντο καὶ στρατηγοὺς ἡροῦντο, νομίζον-
 τες τὸν ἐπὶ τοῦ βήματος τὰ βέλτιστα συμβουλευεῖσθαι
 θυνάμενον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ἄριστ' ἂν βρυνεύσασθαι
 καὶ καθ' αὐτὸν γενόμενον, ἡμεῖς δὲ τοῦναντίον τού-
 55 των ποιοῦμεν· οἷς μὲν γὰρ περὶ τῶν μεγίστων συμ-
 βούλοις χρῶμεθα, ταύτους μὲν οὐκ ἀξιόϋμεν στρατη-
 γοὺς χειροτονεῖν ὥς νοῦν οὐκ ἔχοντας, οἷς δ' οὐδεὶς ἂν
 οὔτε περὶ τῶν ἰδίων οὔτε περὶ τῶν κοινῶν συμ-
 βουλευεῖσθαι, τούτους δ' αὐτοκράτορας ἐκπέμπομεν
 ὥς ἐκεῖ σοφωτέρους ἐσομένους καὶ ῥᾶον βουλευσομέ-
 νους περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων ἢ περὶ τῶν ἐν-
 56 θάδε προτιθεμένων. λέγω δὲ ταῦτ' οὐ κατὰ πάντων
 ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐνόχων τοῖς λεγομένοις ὄντων. ἐπιλί-
 ποι δ' ἂν με τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἡμέρας, εἰ πάσας
 τὰς πλημμελείας τὰς ἐν τοῖς πράγμασιν ἐγγεγενημένας
 ἐξετάζειν ἐπιχειροίην.
- 57 (ιη΄.) Τάχ' οὖν ἂν τις τῶν σφόδρα τοῖς λεγομέ-
 νοις ἐνόχων ὄντων ἀγανακτήσας ἐρωτήσῃεν, „πῶς, εἰ-
 περ οὕτω κακῶς βουλευόμεθα, σωζόμεθα καὶ δύνα-
 μιν οὐδεμιᾶς πόλεως ἐλάττω κεκτημένοι τυγχάνο-
 μεν;“ ἐγὼ δὲ πρὸς ταῦτ' ἀποκρινάμην ἂν, ὅτι τοὺς 171
 ἀντιπάλους ἔχομεν οὐδὲν βέλτιον ἡμῶν φρονοῦντας.

- 58 εἰ γὰρ μετὰ τὴν μάχην ἣν ἐνίκησαν Θηβαῖοι Λακεδαι-
 μονίους, ἐκεῖνοι μὲν ἐλευθερώσαντες τὴν Πελοπόν-
 νησον καὶ τοὺς ἄλλους αὐτονόμους ποιήσαντες ἡσυ-
 χίαν εἶχον, ἡμεῖς δὲ τοιαῦτ' ἐξημαρτάνομεν, οὐτ' ἂν
 οὗτος ἔσχε ταύτην ποιήσασθαι τὴν ἐρώτησιν, ἡμεῖς τ'
 ἂν ἐγνώμεν, ὅσα κρείττον ἐστὶ τὸ σωφρονεῖν τοῦ πο-
 59 λυπραγμουεῖν. νῦν δ' ἐνταῦθα τὰ πράγματα περιέστη-
 κεν, ὥστε Θηβαῖοι μὲν ἡμᾶς σώξουσιν, ἡμεῖς δὲ Θη-
 βαίους, καὶ συμμάχους ἐκεῖνοι μὲν ἡμῖν ποιοῦσιν,
 ἡμεῖς δ' ἐκεῖνοις. ὥστ' εἰ νοῦν ἔχοιμεν, ἀλλήλοισι ἂν
 εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀργύριον παρέχοιμεν· ὁπότεροι γὰρ
 ἂν πλεονάκις συλλεγῶσιν, οὗτοι τοὺς ἐναντίους ἄμει-
 60 νον πράττειν ποιοῦσιν. χορὴ δὲ τοὺς καὶ μικρὰ λογίξε-
 σθαι δυναμένους οὐκ ἐν τοῖς τῶν ἐχθρῶν ἀμαρτημασι
 τὰς ἐλπίδας ἔχειν τῆς σωτηρίας, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτῶν
 πράγμασι καὶ ταῖς αὐτῶν διανοαῖς· τὸ μὲν γὰρ διὰ
 τὴν ἐκείνων ἀμαθίαν συμβαῖνον ἡμῖν ἀγαθὸν τυχόν
 ἂν παύσαιτο καὶ λάβοι μεταβολήν, τὸ δὲ δι' ἡμᾶς αὐ-
 τοὺς γιγνόμενον βεβαιότερως ἂν ἔχοι καὶ μᾶλλον πα-
 ραμείνειεν ἡμῖν.
- 61 — (ιδ'). Πρὸς μὲν οὖν τοὺς εἰκὴ τὰς ἐπιλήψεις ποι-
 ουμένους οὐ χαλεπὸν ἀντιπεῖν· εἰ δὲ δὴ τις μοι πα-
 ραστάς τῶν ἐπιεικέστερον διακειμένων ἀληθῆ μὲν λέ-
 γειν με προσομολογήσεις καὶ προσηκόντως ἐπιτιμᾶν
 τοῖς γιγνομένοις, δίκαιον δ' εἶναι φαίη τοὺς ἐπ' εὐ-
 νοίᾳ νοουθετοῦντας μὴ μόνον κατηγορεῖν τῶν πε-
 62 πραγμάτων ἀλλὰ καὶ συμβουλεύειν, τίνων ἀπεχό-
 μενοι καὶ ποίων ὀρεγόμενοι πανσαίμεθ' ἂν ταύτην
 ἔχοντες τὴν γνώμην καὶ τοιαῦτ' ἐξαμαρτάνοντες,
 οὗτος ὁ λόγος ἀπορεῖν ἂν με ποιήσειεν ἀποκρίσεως,
 οὐκ ἀληθοῦς καὶ συμφερούσης ἀλλ' ἀρεσκούσης ὑμῖν. ε
 οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ περ ἄποκεκαλυμμένως ὥρμη-

μαι λέγειν, οὐκ ἀποκνητέον ἀποφήνασθαι καὶ περὶ
τούτων.

- 63 (κ'). Ἄ μὲν οὖν ὑπάρχειν δεῖ τοῖς μέλλουσιν εὐ-
δαιμονήσειν, τὴν τ' εὐσέβειαν καὶ τὴν σωφροσύνην
καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν, ὀλίγω πρό-
τερον εἰρήκαμεν· ὥς δ' ἂν τάχιστα πρὸς τὸ τοιοῦτοι γε- 172
νέσθαι παιδευθεῖμεν, ἀληθὲς μὲν ἐστὶ τὸ ῥηθησόμενον,
ἴσως δ' ἂν ἀκούσασιν ὑμῖν δεινὸν εἶναι δόξεις καὶ παρὰ
64 πολὺ τῆς τῶν ἄλλων ἐξηλλαγμένον διανοίας. (κα'). Ἐγὼ
γὰρ ἡγοῦμαι καὶ τὴν πόλιν ἡμᾶς ἄμεινον οἰκῆσειν καὶ
βελτίους αὐτοὺς ἔσεσθαι καὶ πρὸς ἀπάσας τὰς πράξεις
ἐπιδῶσειν, ἢν πανσώμεθα τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ θάλατταν
ἐπιθυμοῦντες. αὕτη γάρ ἐστὶν ἡ καὶ νῦν εἰς ταραχὴν b
ἡμᾶς καθιστάσα καὶ τὴν δημοκρατίαν ἐκείνην κατα-
λύσασα, μεθ' ἧς οἱ πρόγονοι ζῶντες εὐδαιμονέστατοι
τῶν Ἑλλήνων ἦσαν, καὶ σχεδὸν ἀπάντων αἰτίᾳ τῶν
κακῶν ὧν αὐτοὶ τ' ἔχομεν καὶ τοῖς ἄλλοις παρέχομεν.
55 οἶδα μὲν οὖν, ὅτι χαλεπὸν ἐστὶ δυναστείας ὑπὸ πάν-
των ἐρωμένης καὶ περιμαχῆτου γεγεννημένης κατηγο-
ροῦντα δοκεῖν ἀνεκτόν τι λέγειν· ὅμως δ' ἐπειδὴ περ
ὑπεμείνατε καὶ τοὺς ἄλλους λόγους, ἀληθεῖς μὲν ὄν- c
τας, φιλαπεχθήμονας δὲ, καὶ τοῦτον ὑμῶν ἀνασχέσθαι
66 δεόμαι, καὶ μὴ καταγινῶναί μου τοιαύτην μανίαν, ὥς
ἄρ' ἐγὼ προειλόμην ἂν διαλεχθῆναι πρὸς ὑμᾶς περὶ
πραγμάτων οὕτω παραδόξων, εἰ μὴ τι λέγειν ἀληθὲς
εἶχον περὶ αὐτῶν. νῦν δ' οἶμαι πᾶσι φανερόν ποιή-
σειν, ὥς οὔτε δικαίας ἀρχῆς ἐπιθυμοῦμεν οὔτε γενί-
σθαι δυνατῆς οὔτε συμφερούσης ἡμῖν.
67 (κβ'). Ὅτι μὲν οὖν οὐ δικαίας, παρ' ὑμῶν μα- d
θῶν ἡμᾶς ἔχω διδάσκειν. ὅτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι ταύ-
την εἶχον τὴν δύναμιν, ποίους λόγους οὐκ ἀνηλώσα-
μεν, κατηγοροῦντες μὲν τῆς ἐκείνων ἀρχῆς, διεξιόντες

δ' ὥς δίκαιόν ἐστιν αὐτονομίους εἶναι τοὺς Ἕλληνας;
 68 τίνες δὲ τῶν πόλεων τῶν ἐλλογίμων οὐ παρεκαλέσα-
 μεν ἐπὶ τὴν συμμαχίαν τὴν ὑπὲρ τούτων συστάσαν;
 πόσας δὲ πρεσβείας ὥς βασιλέα τὸν μέγαν ἀπεστείλα-
 μεν, διδαξούσας αὐτὸν, ὥς οὔτε δίκαιόν ἐστιν οὔτε
 συμφέρον μίαν πόλιν κυρίαν εἶναι τῶν Ἑλλήνων; οὐ
 πρότερον δ' ἐπαυσάμεθα πολεμοῦντες καὶ κινδυνεύ-
 οντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, πρὶν ἢ θέλη- 173
 σαν Λακεδαιμόνιοι ποιήσασθαι τὰς συνθήκας τὰς περὶ
 69 τῆς αὐτονομίας, ὅτι μὲν οὖν οὐ δίκαιόν ἐστι τοὺς κρείτ-
 τους τῶν ἡττόνων ἄρχειν, ἐν ἐκείνοις τε τοῖς χρόνοις
 τυγχάνομεν ἐγνωκότες καὶ νῦν ἐπὶ τῆς πολιτείας τῆς
 παρ' ἡμῖν καθεστηκυίας.

(κγ'.) Ὡς δ' οὐδ' ἂν δυννηθεῖμεν τὴν ἀρχὴν ταύ-
 την καταστρέφασθαι, ταχέως οἶμαι δηλώσειν. ἦν γὰρ
 μετὰ μυρίων ταλάντων οὐχ οἷός τ' ἡμεν διαφυλάξαι,
 πῶς ἂν ταύτην ἐκ τῆς παρούσης ἀπορίας κτήσασθαι b
 δυννηθεῖμεν, ἄλλως τε καὶ χρώμενοι τοῖς ἡθῆσιν οὐχ
 70 οἷς ἐλάβομεν ἀλλ' οἷς ἀπωλέσαμεν αὐτήν; (κδ'.) Ὡς
 τοίνυν οὐδὲ δέξασθαι διδομένην τῇ πόλει συμφέροι,
 δοκεῖτέ μοι τάχιστ' ἂν ἐκεῖθεν καταμαθεῖν. μᾶλλον δὲ
 καὶ περὶ τούτων βούλομαι μικρὰ προειπεῖν· δέδοικα
 γὰρ, μὴ διὰ τὸ πολλοῖς ἐπιτιμᾶν δόξω τισὶ προηρηθῆναι
 τῆς πόλεως κατηγορεῖν.

71 (κε'). Ἐγὼ δ' εἰ μὲν πρὸς ἄλλους τινὰς ἐπεχεί-
 ρουν οὕτω διεξιέναι περὶ τῶν πραγμάτων, εἰκότως α
 ἂν εἶχον τὴν αἰτίαν ταύτην· νῦν δὲ πρὸς ὑμᾶς ποιῶ-
 μαι τοὺς λόγους, οὐ διαβάλλειν ἐτέροις ἐπιθυμῶν ἀλλ'
 αὐτοὺς βουλόμενος παῦσαι τῶν τοιούτων ἔργων, καὶ
 τὴν εἰρήνην, περὶ ἧς ἅπας ὁ λόγος ἐστὶ, βεβαίως καὶ
 72 τὴν πόλιν καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἀγαγεῖν. ἀνάγκη
 δὲ τοὺς νοουθετοῦντας καὶ τοὺς κατηγοροῦντας τοῖς

- μὲν λόγοις χρῆσθαι παραπλησίοις, τὰς δὲ διανοίας
 ἔχειν ἀλλήλοις ὥς οἷόν τ' ἐναντιωτάτας. ὥστε περὶ δ
 τῶν ταῦτ' αὐτῶν λεγόντων οὐκ αἶψά προσήκει τὴν αὐτὴν ὑμᾶς
 γνώμην ἔχειν, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπὶ βλάβῃ λοιδοροῦν-
 τας μισεῖν ὥς κακόνους ὄντας τῇ πόλει, τοὺς δ' ἐπ'
 ὠφελείᾳ νοουθετοῦντας ἐπαινεῖν καὶ βελτίστους τῶν
 73 πολιτῶν νομίζειν, καὶ τούτων αὐτῶν μάλιστα τὸν
 ἐναργέστατον δυνάμενον δηλῶσαι τὰς τε πονηρίας τῶν
 πράξεων καὶ τὰς συμφορὰς τὰς ἀπ' αὐτῶν γιγνομέ-
 νας· οὗτος γὰρ ἂν τάχιστα ποιήσῃεν ὑμᾶς, μισήσαν- e
 τας ἃ δεῖ, βελτιόνων ἐπιθυμῆσαι πραγμάτων. ὑπὲρ
 μὲν οὖν τῆς τῶν λόγων τραχύτητος καὶ τῶν εἰρημέ-
 νων καὶ τῶν ζητησέσθαι μελλόντων ταῦτ' ἔχω λέγειν
 πρὸς ὑμᾶς· ὅθεν δ' ἀπέλιπον, πάλιν ποιήσομαι τὴν
 ἀρχήν.
- 74 (κς.) Ἐφασκον γὰρ ἐκεῖθεν κάλλιστ' ἂν ὑμᾶς κα- 174
 ταμαθεῖν, ὥς οὐ συμφέρει λαβεῖν τὴν κατὰ θάλατταν
 ἀρχήν, εἰ σκέψαισθε, τίνα τρόπον ἡ πόλις διέκειτο
 πρὶν τὴν δύναμιν ταύτην κτήσασθαι, καὶ πῶς ἐπειδὴ
 κατέσχευ αὐτήν· ἦν γὰρ ταῦτα παρ' ἄλληλα τῇ δια-
 νοίᾳ θεωρήσητε, γνώσεσθ' ὅσων κακῶν αἰτία τῇ πό-
 λει γέγονεν.
- 75 (κζ.) Ἡ μὲν τοίνυν πολιτεία τοσοῦτον βελτίων
 ἦν καὶ κρείττων ἢ τότε τῆς ὕστερον καταστάσεως, ὅσην
 περ Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς καὶ Μιλτιάδης ἄνδρες
 ἀμείνους ἦσαν Ὑπερβόλου καὶ Κλεοφῶντος καὶ τῶν
 νῦν δημηγορούντων· τὸν δὲ δῆμον εὐρήσετε τὸν τότε
 πολιτευόμενον οὐκ ἀργίας οὐδ' ἀπορίας οὐδ' ἐλπίδων
 76 κενῶν ὄντα μεστόν, ἀλλὰ νικᾶν μὲν δυνάμενον ἐν ταῖς
 μάχαις ἅπαντας τοὺς εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλοντας,
 ἀριστείων δ' ἀξιούμενον ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος
 κινδύνοις, οὕτω δὲ πιστευόμενον ὥστε τὰς πλείστας c

- αὐτῷ τῶν πόλεων ἐκούσας ἐργεῖσθαι σφᾶς αὐτάς.
 77 τούτων δ' ὑπαρχόντων ἀντὶ μὲν τῆς πολιτείας τῆς πα-
 ρὰ πᾶσιν εὐδοκιμούσης ἐπὶ τοιαύτην ἀκολασίαν ἢ δύ-
 ναμιν ἡμᾶς αὕτη προήγαγεν, ἣν οὐδεὶς ἂν ἀνθρώπων
 ἐπαινέσειεν· ἀντὶ δὲ τοῦ νικᾶν τοὺς ἐπιστρατεύοντας
 οὕτω τοὺς πολίτας ἐπαίδευσεν ὥστε μὴδὲ πρὸ τῶν τει-
 78 χῶν τολμᾶν ἐπεξιέναι τοῖς πολεμίοις· ἀντὶ δὲ τῆς εὐ-
 νοίας τῆς παρὰ τῶν συμμάχων αὐτοῖς ὑπαρχούσης καὶ δ
 τῆς δόξης τῆς παρὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τοσοῦτον
 μῖσος κατέστησεν, ὥστε παρὰ μικρὸν ἐλθεῖν ἐξανδρα-
 ποδισθῆναι τὴν πόλιν, εἰ μὴ Λακεδαιμονίων τῶν ἐξ
 ἀρχῆς πολεμούντων εὐνουςτέρων ἐτύχουεν ἢ τῶν πρό-
 79 τερον ἡμῖν συμμάχων ὄντων. οἷς οὐκ ἂν δικαίως ἐγ-
 καλοῖμεν, ὅτι χαλεπῶς πρὸς ἡμᾶς διετέθησαν· οὐ
 γὰρ ὑπάρχοντες ἀλλ' ἀμυνόμενοι καὶ πολλὰ καὶ θεινὰ
 παθόντες τοιαύτην γνώμην ἔσχον περὶ ἡμᾶς. (κῆ.) Τίς e
 γὰρ ἂν ὑπέμεινε τὴν ἀσέλγειαν τῶν πατέρων τῶν ἡμε-
 τέρων, οἳ συναγαρόντες ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος τοὺς
 ἀρροτάτους καὶ τοὺς ἀπασῶν τῶν πονηριῶν μετέχον-
 τας, πληροῦντες τούτων τὰς τριήρεις, ἀπηχθάνοντο
 τοῖς Ἑλλησι, καὶ τοὺς μὲν βελτίστους τῶν ἐν ταῖς ἄλ- 175
 λαις πόλεσιν ἐξέβαλλον, τοῖς δὲ πονηροτάτοις τῶν
 80 Ἑλλήνων τὰκείνων διένεμον; ἀλλὰ γὰρ εἰ τολμήσαιμι
 περὶ τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς πράγμασιν ἐγγενομένων ἀκρι-
 βῶς διελθεῖν, ὑμᾶς μὲν ἰσως ἂν ποιήσαιμι βέλτιον
 βουλεύσασθαι περὶ τῶν παρόντων, αὐτὸς δ' ἂν δια-
 βληθῇην· εἰδότες γὰρ μισεῖν οὐχ οὕτω τοὺς αἰτίους
 τῶν ἀμαρτημάτων ὥς τοὺς κατηγοροῦντας αὐτῶν.
 81 τοιαύτην οὖν ὑμῶν γνώμην ἔχόντων δέδοικα, μὴ πει- b
 ρώμενος ὑμᾶς εὐεργετῆν αὐτὸς ἀπολαύσω τι φλαῦ-
 ρον. οὐ μὲν ἀποστήσομαι παντάπασιν ὧν διανοήθην,
 ἀλλὰ τὰ μὲν πικρότατα καὶ μάλιστα ἂν ὑμᾶς λυπή-

- πάντα παραλείψω, μνησθήσομαι δὲ τούτων μόνον, ἐξ
 ὧν γνώσεσθε τὴν ἄνοιαν τῶν τότε πολιτευομένων.
 82 (κθ'.) Οὕτω γὰρ ἀκριβῶς εὑρίσκον, ἐξ ὧν ἄνθρω-
 ποι μάλιστα ἂν μισηθεῖεν, ὥστ' ἐψηφίσαντο τὸ πε-
 ριγινόμενον τῶν πόρων ἀργύριον διελόντες κατὰ
 τάλαντον εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῖς Διουνυσίοις εἰσφέρειν,
 ἐπειδὴν πλήρες ἦ τὸ θέατρον· καὶ τοῦτ' ἐποιοῦν καὶ
 παρεισῆγον τοὺς παῖδας τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τετελευ-
 τηκότων, ἀμφοτέροις ἐπιδεικνύοντες, τοῖς μὲν συμ-
 μάχοις τὰς τιμὰς τῆς οὐσίας αὐτῶν ὑπὸ μισθωτῶν εἰσ-
 φερομένας, τοῖς δ' ἄλλοις Ἑλλήσι τὸ πλῆθος τῶν ὀρ-
 φανῶν καὶ τὰς συμφορὰς τὰς διὰ τὴν πλεονεξίαν ταύ-
 83 τὴν γιγνομένας. καὶ ταῦτα δρῶντες αὐτοὶ τε τὴν α
 πόλιν εὐδαιμόνιζον καὶ πολλοὶ τῶν νοῦν οὐκ ἐχόντων
 ἐμακάριζον αὐτήν, τῶν μὲν συμβήσεσθαι διὰ ταῦτα
 μελλόντων οὐδεμίαν ποιούμενοι πρόνοιαν, τὸν δὲ
 πλοῦτον θαυμάζοντες καὶ ζηλοῦντες, ὅς ἀδίκως εἰς τὴν
 πόλιν εἰσελθὼν καὶ τὸν δικαίως ὑπέρξαντα διὰ τα-
 84 χέων ἤμελλε προσαπολεῖν. εἰς τοῦτο γὰρ κατέστησαν
 τῶν μὲν οἰκείων ἀμαλείας, τῶν δ' ἄλλοτρίων ἐπιθυ-
 μίας, ὥστε Λακεδαιμονίων εἰσβεβληκότων εἰς τὴν
 χώραν καὶ τοῦ τείχους ἤδη τοῦ Λεκελαιᾶσιν ἐστηκότος
 εἰς Σικελίαν τριήρεις ἐπλήρουν, καὶ οὐκ ἡσχύνοντο
 τὴν μὲν πατρίδα τεμνομένην καὶ πορθουμένην περι-
 ορῶντες, ἐπὶ δὲ τοὺς οὐδὲν πάποτε' εἰς ἡμᾶς ἐξαμαρ-
 85 τόντας στρατιὰν ἐκπέμποντες, ἀλλ' εἰς τοῦτ' ἀφρο- 176
 σύνης ἦλθον, ὥστε τῶν προαστείων τῶν οἰκείων οὐ
 κρατοῦντες Ἰταλίας καὶ Σικελίας καὶ Καρχηδόνης ἄρ-
 ξειν προσεδόκησαν. τοσοῦτον δὲ διήνεγκαν ἀνοίξαι πάν-
 των ἀνθρώπων, ὥστε τοὺς μὲν ἄλλους αἰ συμφορὰι
 συστέλλουσι καὶ ποιοῦσιν ἐμφρονεστέρους, ἐκεῖνοι δ'
 86 οὐδ' ὑπὸ τούτων ἐπαιδεύθησαν. καίτοι πλείοσι καὶ

- μεῖζοσι περιέπεσον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης τῶν ἐν ἅπαντι
 τῷ χρόνῳ τῇ πόλει γεγενῆσιν. εἰς Αἴγυπτον μὲν ^b
 γε διακόσιαι πλεύσασαι τριήρεις αὐτοῖς τοῖς πληρώ-
 μασι διεφθάρησαν, περὶ δὲ Κύπρον πεντήκοντα καὶ
 ἑκατόν· ἐν Δάτῳ δὲ μυρίους ὀπλίτας αὐτῶν καὶ τῶν
 συμμάχων ἀπώλεσαν, ἐν Σικελίᾳ δὲ τέτταρας μυριά-
 δας καὶ τριήρεις τετταράκοντα καὶ διακοσίας, τὸ δὲ τε-
 87 λευταῖον ἐν Ἑλλησπόντῳ διακοσίας. τὰς δὲ κατὰ δέκα
 καὶ πέντε καὶ πλείους τούτων ἀπολλυμένας καὶ τοὺς ^c
 κατὰ χιλίους καὶ δισχιλίους ἀποθνήσκοντας τίς ἂν ἐξ-
 αριθμήσειεν; πλὴν ἔν ἣν τοῦτο τῶν ἐγκυκλίων, τα-
 φῶς ποιεῖν καθ' ἕκαστον τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς ἃς πολ-
 λοι καὶ τῶν ἀστυγειόνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
 ἐφοίτων, οὐ συμπευδήσαντες τοὺς τεθνεώτας ἀλλὰ
 88 συνηθόμενοι ταῖς ἡμετέραις συμφοραῖς. τελευτῶντες
 δ' ἔλαθον σφῶς αὐτοὺς τοὺς μὲν τάφους τοὺς δημο-
 σίους τῶν πολιτῶν ἐμπλήσαντες, τὰς δὲ φρατρίδας καὶ ^d
 τὰ γραμματεῖα τὰ ληξιαρχικά τῶν οὐδὲν τῇ πόλει προσ-
 ηκόντων. γνοίῃ δ' ἂν τις ἐκεῖθεν μάλιστα τὸ πλῆθος
 τῶν ἀπολλυμένων· τὰ γὰρ γένη τῶν ἀνδρῶν τῶν ὀνο-
 μαστοτάτων καὶ τοὺς οἴκους τοὺς μεγίστους, οἳ καὶ
 τὰς τυραννικὰς στάσεις καὶ τὸν Περσικὸν πόλεμον
 διέφυγον, εὗρήσομεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἧς ἐπιθυμοῦ-
 89 μεν, ἀναστάτους γεγεννημένους. ὥστ' εἰ τις σκοπεῖ- ^e
 σθαι βούλοιο περὶ τῶν ἄλλων ὥσπερ πρὸς διαῖμα
 τοῦτ' ἀναφέρων, φανεῖται ἂν μικροῦ δεῖν ἀντηλλαγ-
 μένοι. (λ'.) Καίτοι χρὴ πόλιν μὲν εὐδαιμονίζειν μὴ τὴν
 ἐξ ἁπάντων ἀνθρώπων εἰκῇ πολλοὺς πολίτας ἀθροί-
 ζουσαν ἀλλὰ τὴν τὸ γένος τῶν ἐξ ἀρχῆς τὴν πόλιν οἰ-
 κισάντων μᾶλλον τῶν ἄλλων διασώζουσαν, ἀνδρας δὲ
 ζηλοῦν μὴ τοὺς τὰς τυραννίδας κατέχοντας μηδὲ τοὺς ^f
 177 μείζω δυναστεῖαν τοῦ δικαίου κεκτημένους, ἀλλὰ τοὺς

- ἀξίους μὲν ὄντας τῆς μεγίστης τιμῆς, στέργοντας δ'
 90 ἐπὶ ταῖς ὑπὸ τοῦ πλήθους διδομέναις. ταύτης γὰρ ἔξιν
 οὗτ' ἀνὴρ οὔτε πόλις λαβεῖν ἂν δύναίτο σπουδαιοτέ-
 ραν οὐδ' ἀσφαλεστέραν οὐδὲ πλείονος ἀξίαν· ἦν περ
 οἱ περὶ τὰ Περσικὰ γενόμενοι σχόντες οὐχ ὁμοίως τοῖς
 λησταῖς ἐβίωσαν, τοτὲ μὲν πλείω τῶν ἱκανῶν ἔχοντες,
 τοτὲ δ' ἐν σιτοδείαις καὶ πολιορκίαις καὶ τοῖς μεγίστοις
 κακοῖς καθεστῶτες, ἀλλὰ περὶ μὲν τὴν τροφήν τὴν
 καθ' ἡμέραν οὗτ' ἐν ἐνδεαῖς οὗτ' ἐν ὑπερβολαῖς ὄντας,
 ἐπὶ δὲ τῇ τῆς πολιτείας δικαιοσύνῃ καὶ ταῖς ἀρεταῖς
 ταῖς αὐτῶν φιλοτιμούμενοι καὶ τὸν βίον ἡδίων τῶν
 91 ἄλλων διάγοντες. ὧν ἀμελήσαντες οἱ γενόμενοι μετ'
 ἐκείνους οὐκ ἄρχειν ἀλλὰ τυραννεῖν ἐπεθύμησαν, ἃ
 δοκεῖ μὲν τὴν αὐτὴν ἔχειν δύναμιν, πλείστον δ' ἀλλή-
 92 λων κεχώριται· τῶν μὲν γὰρ ἀρχόντων ἔργον ἐστὶ
 τοὺς ἀρχομένους ταῖς αὐτῶν ἐπιμελείαις ποιεῖν εὐδαι-
 μονεστέρους, τοῖς δὲ τυράννοις ἔθος καθέστηκε τοῖς
 τῶν ἄλλων πόνοις καὶ κακοῖς αὐτοῖς ἡδονὰς παρα-
 σκευάζειν. ἀνάγκη δὲ τοὺς τοιοῦτοις ἔργοις ἐπιχει-
 ροῦντας τυραννικαῖς καὶ ταῖς συμφοραῖς περιπίπτειν,
 καὶ τοιαῦτα πάσχειν, οἷά περ ἂν καὶ τοὺς ἄλλους δορά-
 92 σωσιν. ἃ καὶ τῇ πόλει συνέπεσεν· ἀντὶ μὲν γὰρ τοῦ
 φρουρεῖν τὰς τῶν ἄλλων ἀκροπόλεις τῆς αὐτῶν ἐπι-
 93 δον τοὺς πολέμους κυρίους γενομένους· ἀντὶ δὲ τοῦ
 παιδᾶς ὁμήρους λαμβάνειν ἀποσπῶντες ἀπὸ πατέρων
 καὶ μητέρων, πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἠναγκάσθησαν τοὺς
 αὐτῶν ἐν τῇ πολιορκίᾳ χεῖρον παιδεύειν καὶ τρέφειν
 ἢ προσῆκεν αὐτοῖς· ἀντὶ δὲ τοῦ γεωργεῖν τὰς χώρας
 τὰς ἀλλοτρίας πολλῶν ἔτων οὐδ' ἰδεῖν αὐτοῖς ἐξεγέ-
 93 νετο τὴν αὐτῶν. (λα΄.) Ὡστε' εἰ τις ἡμᾶς ἐρωτήσῃεν,
 εἰ δεξαίμεθ' ἂν τοσοῦτον χρόνον ἄρξαντες τοιαῦτα πα-
 θοῦσαν τὴν πόλιν ἐπιδεῖν, τίς ἂν ὁμολογήσῃεν, πλὴν ε

- εἴ τις παντάπασιν ἀπονενοημένος ἐστὶ καὶ μήθ' ἱερῶν
μήτε γονέων μήτε παίδων μήτ' ἄλλου μηδενὸς φρον-
τίζει πλην τοῦ χρόνου μόνου τοῦ καθ' αὐτόν; ὦν οὐκ ¹⁷⁸
ἄξιον τὴν διάνοιαν ζηλοῦν ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τῶν
πολλῇν πρόνοιαν ποιουμένων καὶ μηδὲν ἦττον ὑπὲρ
τῆς κοινῆς δόξης ἢ τῆς ἰδίᾳς φιλοτιμουμένων καὶ προ-
αιρουμένων μέτριον βίον μετὰ δικαιοσύνης μᾶλλον
94 ἢ μέγαν πλοῦτον μετ' ἀδικίας. καὶ γὰρ οἱ πρόγονοι
τοιούτους αὐτοὺς παρασχόντες τὴν τε πόλιν εὐδαιμο-
νεστάτην τοῖς ἐπιγιγνομένοις παρέδωκαν καὶ τῆς αὐ-
τῶν ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην κατέλιπον. ἐξ ὧν ^b
ἁμφοτέρω ῥᾷδιόν ἐστι καταμαθεῖν, καὶ τὴν χώραν
ἡμῶν, ὅτι δύναται τρέφειν ἄνδρας ἀμείνους τῶν ἄλ-
λων, καὶ τὴν καλουμένην μὲν ἀρχήν, οὖσαν δὲ συμ-
φορὰν, ὅτι πέφυκε χεῖρους ἅπαντας ποιεῖν τοὺς χρω-
μένους αὐτῇ.
- 95 — (λβ'.) Μέγιστον δὲ τεκμήριον· οὐ γὰρ μόνον ἡμᾶς
ἀλλὰ καὶ τὴν Λακεδαιμονίων πόλιν διέφθιρεν, ὥστε
τοῖς εἰθισμένοις ἐπαινεῖν τὰς ἐκείνων ἀρετὰς οὐχ οἷόν ^c
τ' ἐστὶν εἰπεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ὥς ἡμεῖς μὲν διὰ τὸ
δημοκρατεῖσθαι κακῶς ἐχρησάμεθα τοῖς πράγμασιν,
εἰ δὲ Λακεδαιμόνιοι ταύτην τὴν δύναμιν παρέλαβον,
εὐδαίμονας ἂν καὶ τοὺς ἄλλους καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐποί-
ησαν. πολὺ γὰρ θᾶττον ἐν ἐκείνοις ἐπεδείξατο τὴν
φύσιν τὴν αὐτῆς· τὴν γὰρ πολιτείαν, ἣν ἐν ἐπτακο-
σίοις ἔτεσιν οὐδεὶς οἶδεν οὐθ' ὑπὸ κινδύνων οὐθ' ὑπὸ
συμφορῶν κινηθεῖσαν, ταύτην ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ σαλευ- ^d
96 σαι καὶ λυθῆναι παρὰ μικρὸν ἐποίησεν. ἀντὶ γὰρ τῶν
καθεστώτων παρ' αὐτοῖς ἐπιτηδευμάτων τοὺς μὲν ἰδι-
ώτας ἐνέπλησεν ἀδικίας, ῥαθυμίας, ἀνομίας, φιλαρ-
γυρίας, τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως ὑπεροφίας μὲν τῶν
συμμάχων, ἐπιθυμίας δὲ τῶν ἄλλοτριῶν, ὀλιγωρίας

δὲ τῶν ὄρκων καὶ τῶν συνθηκῶν. τοσοῦτον γὰρ ὑπερ-
 εβάλλοντο τοὺς ἡμετέρους τοῖς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀμαρ-
 τήμασιν, ὅσον πρὸς τοῖς πρότερον ὑπάρχουσι σφαγὰς e
 καὶ στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ἐποίησαν, ἐξ ὧν ἀειμνή-
 97 στους τὰς ἔχθρας πρὸς ἀλλήλους ἔχουσιν. οὕτω δὲ
 φιλοπολέμως καὶ φιλοκινδύνως διετέθησαν, τὸν ἄλλον
 χρόνον πρὸς τὰ τοιαῦτα πεφυλαγμένως μᾶλλον τῶν
 ἄλλων ἔχοντες, ὥστ' οὐδὲ τῶν συμμάχων οὐδὲ τῶν 179
 εὐεργετῶν ἀπέσχοντο τῶν σφετέρων αὐτῶν, ἀλλὰ
 βασιλέως μὲν αὐτοῖς εἰς τὸν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον πλέον
 ἢ πεντακισχίλια τάλαντα παρασχόντος, Χίων δὲ προ-
 θυμότερα πάντων τῶν συμμάχων τῷ ναυτικῷ συγκιν-
 98 δυνυσάντων, Θηβαίων δὲ μεγίστην δύναμιν εἰς τὸ
 πεζὸν συμβαλομένων, οὐκ ἔφθασαν τὴν ἀρχὴν κατα-
 σχόντες, καὶ Θηβαίοις μὲν εὐθύς ἐπεβούλευσαν, ἐπὶ
 δὲ τὸν βασιλέα Κλέαρχον καὶ στρατιὰν ἀνέπεμψαν, b
 Χίων δὲ τοὺς μὲν πρώτους τῶν πολιτῶν ἐφυγάδευσαν,
 τὰς δὲ τριήρεις ἐκ τῶν νεωρίων ἐξελεύσαντες ἀπάσας
 99 ὥχοντο λαβόντες. (λγ'.) Οὐκ ἐξήρκεσε δ' αὐτοῖς ταῦτ'
 ἐξαμαρτεῖν, ἀλλὰ περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπόρθουν
 μὲν τὴν ἡπειρον, ὕβριζον δὲ τὰς νήσους, ἀνῆρουν δὲ
 τὰς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ πολιτείας καὶ τυράννους
 καθίστασαν, ἐλυμαίνοντο δὲ τὴν Πελοπόννησον καὶ
 μεστὴν στάσεων καὶ πολέμων ἐποίησαν. ἐπὶ ποίαν γὰρ c
 τῶν πόλεων οὐκ ἐστράτευσαν; ἢ περὶ τίνας αὐτῶν
 100 οὐκ ἐξήμαρτον; οὐκ Ἑλλείων μὲν μέρος τι τῆς χώρας
 ἀφείλοντο, τὴν δὲ γῆν τὴν Κορινθίων ἔτεμον, Μαν-
 τυνέας δὲ διώκισαν, Φλειασίους δ' ἐξεπολιόρκησαν, εἰς
 δὲ τὴν Ἀργείων εἰσέβαλον, οὐδὲν δ' ἐπαύσαντο τοὺς
 μὲν ἄλλους κακῶς ποιοῦντες, αὐτοῖς δὲ τὴν ἦτταν τὴν
 ἐν Δεύκτροις παρασκευάζοντες; ἦν φασί τινες αἰτίαν
 γιγενῆσθαι τῇ Σπάρτῃ τῶν κακῶν, οὐκ ἀληθὴ λέγοντες· d

- οὐ γὰρ διὰ ταύτην ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐμισήθησαν, ἀλλὰ διὰ τὰς ὑβρεις τὰς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις καὶ ταύτην ἡττήθησαν καὶ περὶ τῆς αὐτῶν ἐκινδύνευ-
 101 σαν. χρὴ δὲ τὰς αἰτίας ἐπιφέρειν οὐ τοῖς κακοῖς τοῖς ἐπιγιννομένοις, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις τῶν ἁμαρτημάτων, ἐξ ὧν ἐπὶ τὴν τελευτήν ταύτην κατηνέχθησαν. ὥστε πολὺ ἂν τις ἀληθέστερα τυγχάνοι λέγων, εἰ φασὶ τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γεγενῆσθαι τῶν συμφορῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρελάμβανον· ἐκτῶντο γὰρ δύ-
 102 ναμιν οὐδὲν ὁμοίαν τῇ πρότερον ὑπαρχούσῃ. διὰ μὲν γὰρ τὴν κατὰ γῆν ἡγεμονίαν καὶ τὴν εὐταξίαν καὶ τὴν καρτερίαν τὴν ἐν αὐτῇ μελετωμένην θαδίως τῆς κατὰ 181
 θαλάτταν δυνάμεως ἐπεκράτησαν, διὰ δὲ τὴν ἀκολα-
 σίαν τὴν ὑπὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς ἐγγενομένην ταχέως κἀκείνης τῆς ἡγεμονίας ἀπεστερήθησαν. οὐ γὰρ ἔτι τοὺς νόμους ἐφύλαττον, οὓς παρὰ τῶν προ-
 γόνων παρέλαβον, οὐδ' ἐν τοῖς ἡθεσιν ἔμενον οἷς πρό-
 103 τερον εἶχον, ἀλλ' ὑπολαβόντες ἐξείναι ποιεῖν αὐτοῖς, ὃ τι ἂν βουλευθῶσιν, εἰς πολλὴν ταραχὴν κατέστησαν. οὐ γὰρ ἥδεσαν τὴν ἐξουσίαν, ἧς πάντες εὐχονται τυ-
 χεῖν, ὥς δύσχρηστός ἐστιν, οὐδ' ὥς παραφρονεῖν ποιεῖ
 τοὺς ἀγαπῶντας αὐτήν, οὐδ' ὅτι τὴν φύσιν ὁμοίαν
 ἔχει ταῖς ἐταίραις ταῖς ἐρᾶν μὲν αὐτῶν ποιούσαις,
 104 τοὺς δὲ χρωμένους ἀπολλυούσαις. (λδ'.) Καίτοι φανε-
 ρῶς ἐπιδέδεικται ταύτην ἔχουσα τὴν δύναμιν· τοὺς
 γὰρ ἐν πλείσταις ἐξουσίαις γεγεννημένους ἴδοι τις ἂν
 ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιπεπωκότας, ἀρξάμε-
 νους ἀφ' ἡμῶν καὶ Λακεδαιμονίων. αὐταὶ γὰρ αἱ πό-
 λεις καὶ πολιτευόμεναι πρότερον σωφρονέσταται καὶ
 δόξαν ἔχουσαι καλλίστην, ἐπειδὴ ταύτης ἔτυχον καὶ
 τὴν ἀρχὴν ἔλαβον, οὐδὲν ἀλλήλων διήνεγκαν, ἀλλ'
 ὥσπερ προσήκει τοὺς ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐπιθυμιῶν καὶ

- τῆς αὐτῆς νόσου διεφθαρμένους, καὶ ταῖς πράξεσι καὶ
αὐταῖς ἐπιχειρήσαν καὶ τοῖς ἁμαρτήμασι παραπλησίους
ἐχρήσαντο καὶ τὸ τελευταῖον ὁμοίαις ταῖς συμφοραῖς
105 περιέπεσον. ἡμεῖς τε γὰρ μισηθέντες ὑπὸ τῶν συμμά- δ
χων καὶ περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύσαντες ὑπὸ
Λακεδαιμονίων ἐσώθημεν, ἐκεῖνοί τε πάντων αὐτοὺς
ἀπολέσαι βουληθέντων ἐφ' ἡμᾶς καταφυγόντες δι'
ἡμῶν τῆς σωτηρίας ἔτυχον. καίτοι πῶς χρὴ τὴν ἀρχὴν
ταύτην ἐπαινεῖν τὴν τὰς τελευταῖς οὕτω πονηρὰς ἔχου-
σαν; ἢ πῶς οὐ μισεῖν καὶ φεύγειν τὴν πολλὰ καὶ δεινὰ
ποιεῖν ἀμφοτέρως τὰς πόλεις ἐπάρασεν καὶ παθεῖν
ἀναγκάσασαν;
- 106 (λε'). Οὐκ ἄξιον δὲ θαυμάζειν, εἰ τὸν ἄλλον χρό-
νον ἐλάνθανεν ἅπαντας τοσοῦτων οὔσα κακῶν αἰτία
τοῖς ἔχουσιν αὐτήν, οὐδ' εἰ περιμάχητος ἦν ὑφ' ἡμῶν
καὶ Λακεδαιμονίων· εὐρήσετε γὰρ τοὺς πλείστους τῶν
ἀνθρώπων περὶ τὰς αἰρέσεις τῶν πραγμάτων ἁμαρτιά- 181
νοντας, καὶ πλείους μὲν ἐπιθυμίας ἔχοντας τῶν κακῶν
ἢ τῶν ἀγαθῶν, ἄμεινον δὲ βουλευομένους ὑπὲρ τῶν
107 ἐχθρῶν ἢ σφῶν αὐτῶν. καὶ ταῦτ' ἴδοι τις ἂν ἐπὶ τῶν
μεγίστων· τί γὰρ οὐχ οὕτω γέγονεν; οὐχ ἡμεῖς μὲν
τοιαῦτα προηροῦμεθα πράττειν, ἐξ ὧν Λακεδαιμόνιοι
δεσπόται τῶν Ἑλλήνων κατέστησαν, ἐκεῖνοί δ' οὕτω
κακῶς προὔστησαν τῶν πραγμάτων ὥσθ' ἡμᾶς οὐ
πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον πάλιν ἐπιπολάσαι καὶ κυρίους b
108 γενέσθαι τῆς ἐκείνων σωτηρίας; οὐχ ἡ μὲν τῶν ἀτι-
κίζόντων πολυπραγμοσύνη λακωνίζειν τὰς πόλεις
ἐποίησεν, ἡ δὲ τῶν λακωνιζόντων ὕβρις ἀττικίζειν
τὰς αὐτὰς ταύτας ἠνάγκασεν; οὐ διὰ μὲν τὴν τῶν
δημηγορούντων πονηρίαν αὐτὸς ὁ δῆμος ἐπεθύμησε
τῆς ὀλιγαρχίας τῆς ἐπὶ τῶν τετρακοσίων καταστάσεως,
διὰ δὲ τὴν τῶν τριάκοντα μανίαν ἅπαντες δημοτικῶ-

- 109 *τεροι γερόναμεν τῶν Φυλὴν καταλαβόντων; ἀλλὰ γὰρ* *ἐπὶ τῶν ἐλατιόνων καὶ τοῦ βίου τοῦ καθ' ἡμέραν ἐπι-*
δείξειεν ἂν τις τοὺς πολλοὺς χαίροντας μὲν καὶ τῶν
ἐδεσμάτων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς καὶ τὸ σῶμα
καὶ τὴν ψυχὴν βλάπτουσιν, ἐπίποννα δὲ καὶ χαλεπὰ
νομίζοντας, ἅψ' ὧν ἀμφοτέρω ταῦτ' ἂν ὠφελοῖτο,
 110 *καὶ καρτερικοὺς εἶναι δοκοῦντας τοὺς ἐν τούτοις ἐμ-*
μένοντας. οὔτινες οὖν ἐν οἷς ἀεὶ ζῶσι καὶ περὶ ὧν αὐ-
τοῖς μᾶλλον μέλει, τὰ χεῖρῳ φαίνονται προαιρουμένοι, ἢ
τί θάναστος, εἰ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ θάλατταν
ἀγνοοῦσι καὶ μάχονται πρὸς ἀλλήλους, περὶ ἧς μηδεὶς
πώποτ' αὐτοῖς λογισμὸς εἰσῆλθεν;
- 111 (λξ.) *Ὁρᾶτε δὲ καὶ τὰς μοναρχίας τὰς ἐν ταῖς*
πόλεσι καθισταμένας, ὅσους ἔχουσι τοὺς ἐπιθυμητὰς
καὶ τοὺς ἐτοίμους ὄντας ὁτιοῦν πάσχειν ὥστε κατα-
σχεῖν αὐτάς· αἷς τί τῶν δεινῶν ἢ τῶν χαλεπῶν οὐ
πρόσσειτιν; οὐκ εὐθὺς ἐπειδὰν λάβωσι τὰς δυναστείας,
 112 *ἐν τοσούτοις ἐμπεπλεγμένοι κακοῖς εἰσὶν, ὥστ' ἀναγ-*
κάζεσθαι πολεμεῖν μὲν ἅπασιν τοῖς πολίταις, μιστεῖν δ'
ὑφ' ὧν οὐδὲν κακὸν πεπόνθασιν, ἀπιστεῖν δὲ τοῖς
φίλοις καὶ τοῖς ἐταίροις τοῖς αὐτῶν, παρακατατίθεσθαι 182
δὲ τὴν τῶν σωμάτων σωτηρίαν μισθοφόροις ἀνθρώ-
ποις, οὓς οὐδὲ πώποτ' εἶδον, μηδὲν δ' ἥτιον φοβεῖ-
σθαι τοὺς φυλάττοντας ἢ τοὺς ἐπιβουλεύοντας, οὕτω
δ' ὑπόπτως πρὸς ἅπαντας ἔχειν ὥστε μηδὲ τοῖς οἰκειο-
 113 *τάτοις θαρρεῖν πλησιάζοντας; εἰκότως· συνίστασι γὰρ*
τοὺς πρὸ αὐτῶν τετυραννευκότας τοὺς μὲν ὑπὸ τῶν
γονέων ἀνηρημένους, τοὺς δ' ὑπὸ τῶν παίδων, τοὺς
δ' ὑπ' ἀδελφῶν, τοὺς δ' ὑπὸ γυναικῶν, ἔτι δὲ τὸ γένος ἢ
αὐτῶν ἐξ ἀνθρώπων ἠφανισμένον. ἀλλ' ὅμως ὑπὸ
τοσαύτας τὸ πλῆθος συμφορὰς ἔχοντες σφᾶς αὐτοὺς
ὑποβάλλουσιν. ὅπου δ' οἱ πρωτεύοντες καὶ δόξας με-

- γίστας ἔχοντες τοσούτων κακῶν ἔρωσι, τί δεῖ θαυμά-
 ζειν τοὺς ἄλλους, εἰ τοιούτων ἐτέρων ἐπιθυμοῦσιν;
- 114 (λξ'.) Οὐκ ἄγνωσθ' ὅτι τὸν μὲν περὶ τῶν τυράννων
 λόγον ἀποδέχεσθε, τὸν δὲ περὶ τῆς ἀρχῆς δυσκόλως
 ἀκούετε· πεπόνθατε γὰρ πάντων ἀσχιστον καὶ ῥα-
 θυμότατον· ἃ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁράτε, ταῦτ' ἐφ' ὧ
 ὑμῶν αὐτῶν ἀγνωεῖτε. καίτοι τῶν φρονίμως διακει-
 μένων οὐκ ἐλάχιστον τοῦτο σημεῖόν ἐστιν, ἦν τὰς αὐ-
 τὰς πράξεις ἐπὶ πάντων τῶν ὁμοίων φαίνονται γνω-
 115 ρίζοντες. ὧν ὑμῖν οὐδὲν πώποτ' ἐμέλησεν, ἀλλὰ τὰς
 μὲν τυραννίδας ἡγεῖσθε χαλεπὰς εἶναι καὶ βλαβεράς
 οὐ μόνον τοῖς ἄλλοις ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔχουσιν αὐτάς,
 τὴν δ' ἀρχὴν τὴν κατὰ θάλατταν μέγιστον τῶν ἀγα-
 θῶν, τὴν οὐδὲν οὔτε τοῖς πάθεσιν οὔτε ταῖς πράξεσι δ
 τῶν μοναρχιῶν διαφέρουσαν. καὶ τὰ μὲν Θηβαίων
 πράγματα νομίζετε πονηρῶς ἔχειν, ὅτι τοὺς περιούκους
 ἀδικοῦσιν, αὐτοὶ δ' οὐδὲν βέλτιον τοὺς συμμάχους
 διοικοῦντες ἢ ῥ' κεῖνοι τὴν Βοιωτίαν, ἡγεῖσθε πάντα
 τὰ δέοντα πράττειν.
- 116 (λη'.) Ἦν οὖν ἐμοὶ πεισθῆτε, παυσάμενοι τοῦ
 παντάπασιν εἰκῇ βουλευέσθαι προσέξετε τὸν νοῦν
 ὑμῖν αὐτοῖς καὶ τῇ πόλει καὶ φιλοσοφήσετε καὶ σκέψε-
 σθε, τί τὸ ποιησάν ἐστι τῷ πόλῃ τούτῳ, λέγω δὲ τὴν
 ἡμετέραν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων, ἐκ ταπεινῶν μὲν
 πραγμάτων ἑκατέραν ὁρμηθεῖσαν ἄρξαι τῶν Ἑλλήνων,
 ἐπειδὴ δ' ἀνυπερβλήτον τὴν δύναμιν ἔλαβον, περὶ ἀν-
 117 θραποδισμοῦ κινδυνεῦσαι· καὶ διὰ τίνες αἰτίας Θετ- 183
 ταλοὶ μὲν μεγίστους πλούτους παραλαβόντες καὶ χῶ-
 ραν ἀρίστην καὶ πλείστην ἔχοντες εἰς ἀπορίαν καθε-
 στήκασιν, Μεγαρεῖς δὲ μικρῶν αὐτοῖς καὶ φαύλων τῶν
 ἐξ ἀρχῆς ὑπαρξάντων, καὶ γῆν μὲν οὐκ ἔχοντες οὐδὲ
 λιμένας οὐδ' ἀργυρεῖα, πέτρας δὲ γεωργοῦντες, με-

- 118 γίσιτους οἴκους τῶν Ἑλλήνων κέκτηνται· κάκειναι
 μὲν τὰς ἀκροπόλεις ἄλλοι τινὲς αἰεὶ κατέχουσιν, ὧν τῶν
 αὐτοῖς πλέον τρισχιλίων ἱππέων καὶ πελταστῶν ἀνα-
 ριθμήτων, οὗτοι δὲ μικρὰν δύναμιν ἔχοντες τὴν αὐ-
 τῶν ὅπως βούλονται διοικοῦσιν· καὶ πρὸς τούτοις οἱ
 μὲν σφίσι αὐτοῖς πολεμοῦσιν, οὗτοι δὲ μεταξὺ Πε-
 λοποννησίων καὶ Θηβαίων καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως
 119 οἰκοῦντες εἰρήνην ἄγοντες διατελοῦσιν. ἦν γὰρ ταῦτα
 καὶ τὰ τοιαῦτα διεξίητε πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς, εὐρήσετε
 τὴν μὲν ἀκολασίαν καὶ τὴν ὕβριν τῶν κακῶν αἰτίαν
 γιγνομένην, τὴν δὲ σωφροσύνην τῶν ἀγαθῶν· ἦν
 ὑμεῖς ἐπὶ μὲν τῶν ἰδιωτῶν ἐπαινεῖτε, καὶ νομίζετε
 τοὺς ταύτῃ χρωμένους ἀσφαλέστατα ξῆν καὶ βελτί-
 στοὺς εἶναι τῶν πολιτῶν, τὸ δὲ κοινὸν ἡμῶν οὐκ οἶ-
 120 εσθε δεῖν τοιοῦτον παρασκευάζειν. καίτοι προσήκει
 τὰς ἀρετὰς ἀσκεῖν καὶ τὰς κακίας φεύγειν πολὺ μᾶλ-
 λον ταῖς πόλεσιν ἢ τοῖς ἰδιώταις. ἀνὴρ μὲν γὰρ ἀσεβῆς
 καὶ πονηρὸς τυχὸν ἂν φθάσειε τελευτήσας πρὶν δοῦ-
 ναι δίκην τῶν ἡμαρτημένων· αἱ δὲ πόλεις διὰ τὴν δ
 ἀθανασίαν ὑπομένουσι καὶ τὰς παρὰ τῶν ἀνθρώπων
 καὶ τὰς παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίας.
- 121 (λθ΄.) Ὡν ἐνθυμουμένους χρηὴ μὴ προσέχειν τὸν
 νοῦν τοῖς ἐν τῷ παρόντι μὲν χαριζομένοις, τοῦ δὲ
 μέλλοντος χρόνου μηδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιουμένοις,
 μηδὲ τοῖς φιλεῖν μὲν τὸν δῆμον φάσκουσιν, ὅλην δὲ
 τὴν πόλιν λυμαινομένοις· ὥς καὶ πρότερον, ἐπειδὴ
 παρέλαβον οἱ τοιοῦτοι τὴν ἐπὶ τοῦ βήματος δυναστείαν, e
 εἰς τοσαύτην ἄνοιαν προήγαγον τὴν πόλιν ὥστε πα-
 θεῖν αὐτήν, οἷάπερ ὀλίγω πρότερον ὑμῖν διηγησάμην.
- 122 ὃ καὶ πάντων μάλιστα· ἂν τις θαναμάσειεν, ὅτι προχει-
 ρίζεσθε δημαγωγούς οὐ τοὺς τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχον- 184
 τας τοῖς μεγάλῃ τὴν πόλιν ποιήσασιν ἀλλὰ τοὺς ὅμοια

- καὶ λέγοντας καὶ πράττοντας τοῖς ἀπολέσασιν αὐτήν,
καὶ ταῦτ' εἰδότες οὐ μόνον ἐν τῷ ποιῆσαι τὴν πόλιν
εὐδαίμονα τοὺς χρηστοὺς τῶν πονηρῶν διαφέροντας,
123 ἀλλὰ καὶ τὴν δημοκρατίαν ἐπὶ μὲν ἐκείνων ἐν πολλοῖς
ἔτεσιν οὔτε κινήσασαν οὔτε μεταστᾶσαν, ἐπὶ δὲ τού-
των ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ δις ἤδη καταλυθεῖσαν, καὶ τὰς
φυγὰς καὶ τὰς ὑπὸ τῶν τυράννων καὶ τὰς ἐπὶ τῶν b
τριάκοντα γενομένας οὐ διὰ τοὺς συνοφάντας κατελ-
θούσας ἀλλὰ διὰ τοὺς μισοῦντας τοὺς τοιούτους καὶ
124 μερίστην ἐπ' ἀρετῇ δόξαν ἔχοντας. (μ'.) Ἀλλ' ὅμως
τηλικούτων ἡμῖν ὑπομνημάτων καταλελειμμένων, ὥς
ἐφ' ἐκατέρων αὐτῶν ἡ πόλις ἔπραττεν, οὕτω χαίρομεν
ταῖς τῶν ῥητόρων πονηρίαις, ὥσθ' ὁρῶντες διὰ τὸν
πόλεμον καὶ τὰς ταραχὰς, ἃς οὗτοι πεποιήκασι, τῶν
μὲν ἄλλων πολιτῶν πολλοὺς ἐκ τῶν πατρῶων ἐκπεπτω- a
κότας, τούτους δ' ἐκ πενήτων πλουσίους γεγενημέ-
νους, οὐκ ἀγανακτοῦμεν, οὐδὲ φθονοῦμεν ταῖς εὐ-
125 πράξιαις αὐτῶν, ἀλλ' ὑπομένομεν τὴν μὲν πόλιν δια-
βολὰς ἔχουσαν, ὥς λυμαίνεται καὶ δασμολογεῖ τοὺς
Ἕλληνας, τούτους δὲ τὰς ἐπικαρπίας λαμβάνοντας, καὶ
τὸν μὲν δῆμον, ὃν φασιν οὗτοι δεῖν τῶν ἄλλων ἄρχειν,
χείρον πράττοντα τῶν ταῖς ὀλιγαρχίαις δουλευόντων,
οἷς δ' οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀγαθόν, τούτους δὲ διὰ τὴν ἀνοι-
αν τὴν ἡμετέραν ἐκ ταπεινῶν εὐδαίμονας γεγενημέ- d
126 νους. καίτοι Περικλῆς ὁ πρὸ τῶν τοιούτων δημαγωγὸς
καταστάς, παραλαβὼν τὴν πόλιν χεῖρον μὲν φρονοῦ-
σαν ἢ πρὶν κατασχεῖν τὴν ἀρχήν, ἔτι δ' ἀνσχετῶς πα-
λιτευομένην, οὐκ ἐπὶ τὸν ἴδιον χρηματισμὸν ὥρμησεν,
ἀλλὰ τὸν μὲν οἶκον ἐλάττω τὸν αὐτοῦ κατέλιπεν
ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβεν, εἰς δὲ τὴν ἀκρόπολιν
127 ἀνήνεγκεν ὀκτακισχέλια τάλαντα χωρὶς τῶν ἱερῶν. e

- 127 οὗτοι δὲ τοσοῦτον ἐκείνου διενηνόχασιν, ὥστε λέγειν
 μὲν τολμῶσιν, ὥς διὰ τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν οὐ
 δύνανται τοῖς αὐτῶν ἰδίῳις προσέχειν τὸν νοῦν, φαί-
 νεται δὲ τὰ μὲν ἀμελούμενα τοσαύτην ελληφτότα τὴν
 ἐπίδοσιν, ὅσῃ οὐδ' ἂν εὖξασθαι τοῖς θεοῖς πρότερον 186
 ἤξιῳσαν, τὸ δὲ πλῆθος ἡμῶν, οὐ κήδεσθαι φασιν,
 οὕτω διακείμενον ὥστε μηδένα τῶν πολιτῶν ἡδέως
 ξῆν μηδὲ θρασύμως, ἀλλ' ὀδυρμῶν μεστήν εἶναι τὴν
 128 πόλιν. οἱ μὲν γὰρ τὰς πενίας καὶ τὰς ἐνδείας ἀναγκά-
 ζονται διεξιέναι καὶ θρηγεῖν πρὸς σφᾶς αὐτοῦς, οἱ δὲ
 τὸ πλῆθος τῶν προσταγμάτων καὶ τῶν λειτουργιῶν
 καὶ τὰ κακὰ τὰ περὶ τὰς συμμορίας καὶ τὰς ἀντιδόσεις·
 ἃ τοιαύτας ἐμποιεῖ λύπας ὥστ' ἄλγιον ξῆν τοὺς τὰς b
 οὐσίας κεκτημένους ἢ τοὺς συνεχῶς πενομένους.
 129 (μᾶ'). Θαυμάζω δ' εἰ μὴ δύνασθε συνιδεῖν, ὅτι γένος
 οὐδὲν ἔστι κακονοώτερον τῷ πλήθει πονηρῶν φητό-
 ρων καὶ δημαγωγῶν· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις κακοῖς καὶ
 τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκάστην ἀναγκαίων οὗτοι μά-
 λιστα βούλονται σπανίζειν ὑμᾶς, ὀρῶντες τοὺς μὲν
 ἐκ τῶν ἰδίων δυναμένους τὰ σφέτερ' αὐτῶν διοικεῖν
 130 τῆς πόλεως ὄντας καὶ τῶν τὰ βέλτιστα λεγόντων, τοὺς
 δ' ἀπὸ τῶν δικαστηρίων ζῶντας καὶ τῶν ἐκκλησιῶν c
 καὶ τῶν ἐντεῦθεν λημμάτων ὑφ' αὐτοῖς διὰ τὴν ἐν-
 δειαν ἠναγκασμένους εἶναι, καὶ πολλὴν χάριν ἔχοντας
 ταῖς εἰσαγγελίαις καὶ ταῖς γραφαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις σκκο-
 131 φαντίαις ταῖς δι' αὐτῶν γιγνομέναις. ἐν οὖν ταῖς ἀπο-
 ρίαις, ἐν αἷς δυναστεύουσιν, ἐν ταύταις ἡδιστ' ἂν
 ἴδοιεν ἅπαντας ὄντας τοὺς πολίτας. τεκμήριον δὲ
 μέγιστον· οὐ γὰρ τοῦτο σκοποῦσιν, εἰς οὐ τρόπου τοῖς
 δεομένοις βίον ἐκποιοῦσιν, ἀλλ' ὅπως τοὺς ἔχειν τι d
 δοκοῦντας τοῖς ἀπόροις ἐξιῶσουσιν. (μῖ'). Τίς οὖν

ἀπαλλαγὴ γένοιτ' ἂν τῶν κακῶν τῶν παρόντων; διείλεγμαί μὲν τὰ πλείστα περὶ αὐτῶν τούτων, οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλ' ὥς ἕκαστον τῷ καιρῷ συνέπιπτεν· μάλλον δ' ἂν ὑμῖν ἐγγένευτο μνημονεύειν, εἰ συναγαγὼν τὰ μάλιστα κατεπείγοντα πάλιν ἐπανελθεῖν αὐτὰ πειραθείην.

- 133 (μγ'.) Ἔστι δ' ἐξ ὧν ἂν ἐπανορθώσαιμεν τὰ τῆς πόλεως καὶ βελτίω ποιήσαιμεν, πρῶτον μὲν ἦν α συμβούλους ποιῶμεθα τοιούτους περὶ τῶν κοινῶν, οἷους περ ἂν περὶ τῶν ἰδίων ἡμῖν εἶναι βουληθεῖμεν, καὶ παυσώμεθα δημοτικούς μὲν νομίζοντες τοὺς συκοφάντας, ὀλιγαρχικούς δὲ τοὺς καλοὺς τε καὶ γὰρ 136 θοὺς τῶν ἀνδρῶν, γνόντες, ὅτι φύσει μὲν οὐδεὶς οὐδέτερον τούτων ἐστίν, ἐν ᾗ δ' ἂν ἕκαστοι τιμῶνται, ταύτην βούλονται καθεστάναι τὴν πολιτείαν.
- 134 (μδ'.) Δεύτερον δ' ἦν ἐθελήσωμεν χρῆσθαι τοῖς συμμάχοις ὁμοίως ὥσπερ τοῖς φίλοις, καὶ μὴ λόγῳ μὲν αὐτονόμους ἀφιῶμεν, ἔργῳ δὲ τοῖς στρατηγοῖς αὐτοὺς ὅ τι ἂν βούλονται ποιεῖν ἐκδιδῶμεν, μηδὲ δεσποτικῶς ἀλλὰ συμμαχικῶς αὐτῶν ἐπιστατῶμεν, ἐκεῖνο κατα- b μαθόντες, ὅτι μιᾶς μὲν ἐκάστης τῶν πόλεων κρείττους 135 ἐσμὲν, ἀπασῶν δ' ἥττους. (με'.) Τρίτον ἦν μηδὲν περὶ πλείονος ἡγήσθαι μετὰ γε τὴν περὶ τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν τοῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκιμεῖν· τοῖς γὰρ οὕτω διακειμένοις ἐκόντες καὶ τὰς δυναστείας καὶ τὰς ἡγεμονίας διδοᾶσιν.

- 136 (μς'.) Ἦν οὖν ἐμμείνητε τοῖς εἰρημένοις, καὶ πρὸς τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς παρὰσχητε πολεμικοὺς μὲν ὄντας ταῖς μελέταις καὶ ταῖς παρασκευαῖς, εἰρημικοὺς δὲ α τῷ μηδὲν παρὰ τὸ δίκαιον πράττειν, οὐ μόνον εὐδαίμονα ποιήσετε ταύτην τὴν πόλιν ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἕλ-

- 137 ληνας ἅπαντας. οὐδὲ γὰρ ἄλλη τῶν πόλεων οὐδεμία
 τολμήσει περὶ αὐτοὺς ἐξαμαρτύνειν, ἀλλ' ὀκνήσουσι
 καὶ πολλὴν ἡσυχίαν ἄξουσιν, ὅταν εἰδῶσιν ἐφεδρεύ-
 ουσαν τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν καὶ παρεσκευασμέ-
 νην τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν. οὐ μὴν ἀλλ' ὁπότερον
 αὖ ποιήσωσιν, τό γ' ἡμέτερον καλῶς ἔξει καὶ συμφε-
 138 ρόντως. ἦν τε γὰρ δόξη τῶν πόλεων ταῖς προεχούσαις ὁ
 ἀπέχεσθαι τῶν ἀδικημάτων, ἡμεῖς τούτων τῶν ἀγα-
 θῶν τὴν αἰτίαν ἔχομεν. ἦν τ' ἐπιχειρῶσιν ἀδικεῖν,
 ἐφ' ἡμᾶς ἅπαντες οἱ δεδιότες καὶ κακῶς πάσχοντες
 καταφεύχονται, πολλὰς ἰκετείας καὶ δεήσεις ποιούμε-
 νοι, καὶ διδόντες οὐ μόνον τὴν ἡγεμονίαν ἀλλὰ καὶ
 139 σφᾶς αὐτούς. ὥστ' οὐκ ἀπορήσομεν, μεθ' ὧν κωλύ-
 σομεν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἀλλὰ πολλοὺς ἔχομεν
 τοὺς ἐτοίμως καὶ προθύμως συναγωνιζομένους ἡμῖν.
 ποία γὰρ πόλις ἢ τίς ἀνθρώπων οὐκ ἐπιθυμήσει με-
 140 τασχεῖν τῆς φιλίας καὶ τῆς συμμαχίας τῆς ἡμετέρας,
 ὅταν ὁρῶσι τοὺς αὐτοὺς ἀμφοτέρω, καὶ δικαιοτάτους
 ὄντας καὶ μερίστην δύναμιν κεκτημένους, καὶ τοὺς 187
 μὲν ἄλλους σώζειν καὶ βουλομένους καὶ δυναμένους,
 140 αὐτοὺς δὲ μηδεμιᾶς βοηθείας δεομένους; πόσῃν δὲ
 χρή προσδοκᾶν ἐπίδοσιν τὰ τῆς πόλεως λήψεσθαι,
 τοιαύτης εὐνοίας ἡμῖν παρὰ τῶν ἄλλων ὑπαρξάσης;
 πόσον δὲ πλοῦτον εἰς τὴν πόλιν εἰσρυσσεσθαι, δι'
 ἡμῶν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος σωζομένης; τίνας δ' οὐκ
 ἐπαινέσεσθαι τοὺς τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν
 141 αἰτίους γεγεννημένους; ἀλλὰ γὰρ οὐ δύναμαι διὰ τὴν ὅ-
 ῃλικίαν ἅπαντα τῷ λόγῳ περιλαβεῖν, ἃ τυγχάνω τῇ
 διανοίᾳ καθορῶν, πλὴν ὅτι καλὸν ἐστὶν ἐν ταῖς τῶν
 ἄλλων ἀδικίαις καὶ μανίαις πρῶτους εὖ φρονήσαντας
 προστεῖναι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας, καὶ σωτήρας
 ἀλλὰ μὴ λυμαῖνας αὐτῶν κληθῆναι, καὶ περιβλέπτους

ἐπ' ἀρετῇ γενομένους τὴν δόξαν τὴν τῶν προγόνων ἀναλαβεῖν.

- 142 (μζ.) Κεφάλαιον δὲ τούτων ἐκεῖν' ἔχω λέγειν, c
εἰς ὃ πάντα τὰ προειρημένα συντείνει καὶ πρὸς ὃ χρὴ
βλέποντας τὰς πράξεις τὰς τῆς πόλεως δοκιμάζειν.
δεῖ γὰρ ἡμᾶς, εἴπερ βουλόμεθα διαλύσασθαι μὲν τὰς
διαβολὰς, αἷς ἔχομεν ἐν τῷ παρόντι, παύσασθαι δὲ τῶν
πολέμων τῶν μάτην γιγνομένων, κτήσασθαι δὲ τῇ πό-
λει τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, μισῆσαι μὲν
ἀπάσας τὰς τυραννικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δυναστείας, ἀνα-
λογισαμένους τὰς συμφορὰς τὰς ἐξ αὐτῶν γεγενημένας, d
ζηλῶσαι δὲ καὶ μιμῆσασθαι τὰς ἐν Λακεδαιμόνι βασι-
143 λείας. ἐκείνοις γὰρ ἀδικεῖν μὲν ἥττον ἔξεστιν ἢ τοῖς
ιδιώταις, τοσοῦτ' δὲ μακαριστότεροι τυγχάνουσιν
ὄντες τῶν βίᾳ τὰς τυραννίδας κατεχόντων, ὅσον οἱ
μὲν τοὺς τοιούτους ἀποκτείναντες τὰς μεγίστας θω-
ρεὰς παρὰ τῶν συμπολιτευομένων λαμβάνουσιν, ὑπὲρ
ἐκείνων δ' οἱ μὴ τολμῶντες ἐν ταῖς μάχαις ἀποθνή- e
σκεῖν ἀτιμότεροι γίνονται τῶν τὰς τάξεις λειπόντων
144 καὶ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλλόντων. ἄξιον οὖν ὀρέεσθαι
τῆς τοιαύτης ἡγεμονίας. ἔνεστι δ' ἐν τοῖς πράγμασιν
ἡμῶν τυχεῖν παρὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς τιμῆς ταύτης,
ἥνπερ ἐκείνοι παρὰ τῶν πολιτῶν ἔχουσιν, ἣν ὑπολά- 188
βωσι τὴν δύναμιν τὴν ἡμετέραν μὴ δουλείας ἀλλὰ
σωτηρίας αἰτίαν αὐτοῖς ἔσεσθαι.
- 145 (μη.) Πολλῶν δὲ καὶ καλῶν λόγον ἐνόντων περὶ
τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἐμοὶ μὲν ἀμφοτέρω συμβουλευεῖ
παύσασθαι λέγοντι, καὶ τὸ μῆκος τοῦ λόγου καὶ τὸ
πλήθος τῶν ἐτῶν τῶν ἐμῶν· τοῖς δὲ νεωτέροις καὶ
μᾶλλον ἀκμάζουσιν ἡγῶ παραινῶ καὶ παρακλεῖνται
τοιαῦτα καὶ λέγειν καὶ γράφειν, ἐξ ὧν τὰς μεγίστας
τῶν πόλεων καὶ τὰς εἰθισμένας ταῖς ἄλλαις κακὰ παρῶ-

χειν προτρέφουσιν ἐπ' ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, ὥς ἐν ταῖς τῆς Ἑλλάδος εὐπραγίαις συμβαίνει καὶ τὰ τῶν φιλοσόφων πράγματα πολὺ βελτίω γίνεσθαι.

9.

ΕΤΑΓΟΡΑΣ.

(Α΄.) Ὁρῶν, ὦ Νικόκλεις, τιμῶντά σε τὸν τάφον 189
τοῦ πατρὸς οὐ μόνον τῷ πλήθει καὶ τῷ κάλλει τῶν
ἐπιφερομένων ἀλλὰ καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ καὶ γυμνι-
κοῖς ἀγῶσιν, ἔτι δὲ πρὸς τοῦτοις ἵππων τε καὶ τριή-
ρων ἀμίλλαις, καὶ λείποντ' οὐδεμίαν τῶν τοιούτων
2 ὑπερβολὴν, ἡγησάμην Εὐαγόραν, εἴ τις ἐστὶν αἰσθη-
σις τοῖς τετελευτηκόσι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων, b
εὐμενῶς μὲν ἀποδέχεσθαι καὶ ταῦτα, καὶ χαίρειν
ὁρῶντα τὴν τε περὶ αὐτὸν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν σὴν
μεγαλοπρέπειαν, πολὺ δ' ἂν ἔτι πλείω χάριν ἔχειν ἢ
τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, εἴ τις δυνηθεῖη περὶ τῶν ἐπιτη-
δευμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν κινδύνων ἀξίως διελθεῖν
3 τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων· εὐφρόσομεν γὰρ τοὺς φιλο-
τίμους καὶ μεγαλοψύχους τῶν ἀνδρῶν οὐ μόνον ἀντὶ
τῶν τοιούτων ἐπαινείσθαι βουλομένους ἀλλ' ἀντὶ τοῦ c
ξῆν ἀποθνήσκειν εὐκλεῶς αἰρουμένους, καὶ μᾶλλον
περὶ τῆς δόξης ἢ τοῦ βίου σπουδάζοντας, καὶ πάντα
ποιοῦντας, ὅπως ἀθάνατον τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην
4 καταλείψουσιν. αἱ μὲν οὖν δαπάναι τῶν μὲν τοιούτων
οὐδὲν ἐξεργάζονται, τοῦ δὲ πλούτου σημειὸν εἰσιν·
οἱ δὲ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὰς ἄλλας ἀγωνίας ὄντες,
οἱ μὲν τὰς δυνάμεις τὰς αὐτῶν, οἱ δὲ τὰς τέχνας ἐπι-

δειξάμενοι, σφᾶς αὐτοὺς ἐντιμότερους κατέστησαν· d
ὁ δὲ λόγος εἰ καλῶς διέλθοι τὰς ἐκείνου πράξεις, αἰ-
μνηστον ἂν τὴν ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου παρὰ πᾶσιν
ἀνθρώποις ποιήσειεν.

- 5 (β'.) Ἐχρῆν μὲν οὖν καὶ τοὺς ἄλλους ἐπαινεῖν
τοὺς ἐφ' αὐτῶν ἄνδρας ἀγαθοὺς γεγενημένους, ἵν' οἷ
τε δυνάμενοι τὰ τῶν ἄλλων ἔργα κοσμεῖν ἐν εἰδόσι
ποιούμενοι τοὺς λόγους ταῖς ἀληθείαις ἐχρῶντο περὶ 190
αὐτῶν, οἷ τε νεώτεροι φιλοτιμότερως διέκειντο πρὸς
τὴν ἀρετὴν, εἰδότες, ὅτι τούτων εὐλογῇσονται μᾶλλον
6 ὧν ἂν ἀμείνους σφᾶς αὐτοὺς παράσχωσιν. νῦν δὲ τίς
οὐκ ἂν ἀθυμήσειεν, ὅταν ὕρῃ τοὺς μὲν περὶ τὰ Τρωϊκὰ
καὶ τοὺς ἐπέκεινα γενομένους ὕμνουμένους καὶ τρα-
γῶδουμένους, αὐτὸν δὲ προειδῇ, μῆδ' ἂν ὑπερβάλλῃ
τὰς ἐκείνων ἀρετὰς, μῆδέποτε τοιούτων ἐπαινῶν ἀξι- b
ωθησόμενον; τούτων δ' αἷτιος ὁ φθόνος, ᾧ τοῦτο
μόνον ἀγαθὸν πρόσσεστιν, ὅτι μέριστον κακὸν τοῖς
ἐχουσίν ἐστιν. οὕτω γάρ τινες δυσκόλως πεφύκασιν,
ὥσθ' ἥδιον ἂν εὐλογουμένων ἀκούοιεν, οὐς οὐκ ἴσα-
σιν εἰ γεγόνασιν, ἢ τούτων, ὑφ' ὧν εὖ πεπονθότες
7 αὐτοὶ τυγχάνουσιν. οὐ μὲν δουλεύτεον τοὺς νοῦν
ἔχοντας τοῖς οὕτω κακῶς φρονοῦσιν, ἀλλὰ τῶν μὲν
τοιούτων ἀμελητέον, τοὺς δ' ἄλλους ἐθιστέον ἀκού- c
ειν, περὶ ὧν καὶ λέγειν δίκαιόν ἐστιν, ἅλλως τ' ἐπειδὴ
καὶ τὰς ἐπιδόσεις ἴσμεν γιγνομένας καὶ τῶν τεχνῶν
καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων οὐ διὰ τοὺς ἰμμένοντας τοῖς
καθεστῶσιν ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐπανηρθοῦντας καὶ τολ-
μῶντας αἰεὶ τι κινεῖν τῶν μὴ καλῶς ἔχόντων.

- 8 (γ'.) Οἶδα μὲν οὖν, ὅτι χαλεπὸν ἐστίν, ὃ μέλλω
ποιεῖν, ἀνδρὸς ἀρετὴν διὰ λόγων ἐγκωμιάζειν. σημεῖον
δὲ μέριστον· περὶ μὲν γὰρ ἄλλων πολλῶν καὶ παντο-
δαπῶν λέγειν τολμῶσιν οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν ὄντες,

- περὶ δὲ τῶν τοιούτων οὐδεὶς πάποτ' αὐτῶν συγγρά-
φειν ἐπεχείρησεν. καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἔχω συγγνώμην.
- 9 τοῖς μὲν γὰρ ποιηταῖς πολλοὶ δέδονται κόσμοι· καὶ
γὰρ πλησιάζοντας τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις οἶόν
τ' αὐτοῖς ποιῆσαι καὶ διαλεγομένους καὶ συναγωνιζο-
μένους οἷς ἂν βουληθῶσι, καὶ περὶ τούτων δηλώσαι
μὴ μόνον τοῖς τεταγμένοις ὀνόμασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν ξέ-
νοις, τὰ δὲ καινοῖς, τὰ δὲ μεταφοραῖς, καὶ μηδὲν πα-
ραλιπεῖν ἀλλὰ πᾶσι τοῖς εἰδεσι διαποιικίλαι τὴν ποιή-
10 σιν· τοῖς δὲ περὶ τοὺς λόγους οὐδὲν ἔξεστι τῶν τοιού-
των, ἀλλ' ἀποτόμως καὶ τῶν ὀνομάτων τοῖς πολιτικοῖς
μόνον καὶ τῶν ἐνθυμημάτων τοῖς περὶ αὐτὰς τὰς
πράξεις ἀναγκαῖόν ἐστι χρῆσθαι. πρὸς δὲ τούτοις οἱ
11 μὲν μετὰ μέτρων καὶ ὁρθῶν ἅπαντα ποιοῦσιν, οἱ δ'
οὐδενὸς τούτων κοινωνοῦσιν· ἃ τοσαύτην ἔχει χάριν,
ὥστ' ἂν καὶ τῇ λέξει καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν ἔχη κακῶς,
ὅμως αὐταῖς ταῖς εὐρυθυμίαις καὶ ταῖς συμμετρίαις
12 ψυχαγωγοῦσι τοὺς ἀκούοντας. γινώη δ' ἂν τις ἐκείθεν
τὴν δύναμιν αὐτῶν· ἦν γὰρ τις τῶν ποιημάτων τῶν
εὐδοκιμούντων τὰ μὲν ὀνόματα καὶ τὰς διανοίας κα-
ταλίπη, τὸ δὲ μέτρον διαλύσῃ, φανήσεται πολὺ κατα-
13 δεέστερα τῆς δόξης ἢς νῦν ἔχομεν περὶ αὐτῶν. ὅμως
δὲ καίπερ τοσοῦτον πλεονεκτούσης τῆς ποιήσεως, οὐκ
ὀκνητέον ἀλλ' ἀποπειρατέον τῶν λόγων ἐστίν, εἰ καὶ
τοῦτο δυνήσονται, τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας εὐλογεῖν
μηδὲν χεῖρον τῶν ἐν ταῖς ᾠδαῖς καὶ τοῖς μέτροις ἐγκω-
μιαζόντων.
- 12 (δ'.) Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τῆς φύσεως τῆς Εὐα-
γόρου, καὶ τίνων ἦν ἀπόγονος, εἰ καὶ πολλοὶ προεπί-
στανται, δοκεῖ μοι πρέπειν καὶ μὲ τῶν ἄλλων ἕνεκα
διελθεῖν περὶ αὐτῶν, ἵνα πάντες εἰδῶσιν, ὅτι καλλίστων
αὐτῶ καὶ μεγίστων παραδειγμάτων καταλειφθέντων

- 13 οὐδὲν καταδεέστερον αὐτὸν ἐκείνων παρέσχευ. ὁμο-
 λογεῖται μὲν γὰρ τοὺς ἀπὸ Διὸς εὐγενεστάτους τῶν
 ἡμιθέων εἶναι, τούτων δ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ
 ἂν Αἰακίδας προκρίνειεν· ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις γέ-
 νεσιν εὐρήσομεν τοὺς μὲν ὑπερβάλλοντας, τοὺς δὲ
 καταδεεστέρους ὄντας, οὗτοι δ' ἅπαντες ὀνομαστότα-
 14 ται τῶν καθ' αὐτοὺς γεγονόσιν. (ε'.) Τοῦτο μὲν γὰρ
 Αἰακὸς ὁ Διὸς μὲν ἔκγονος, τοῦ δὲ γένους τοῦ Τευ-
 κριδῶν πρόγονος, τοσοῦτον διήνεγκεν, ὥστε γενομέ-
 νων αὐχμῶν ἐν τοῖς Ἑλλήσι καὶ πολλῶν ἀνθρώπων
 διαφθαρέντων, ἐπειδὴ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς ὑπερ-
 έβαλλεν, ἦλθον οἱ προεστῶτες τῶν πόλεων ἱκετεύον-
 15 τες αὐτὸν, νομίζοντες διὰ τῆς συγγενείας καὶ τῆς εὐ-
 σεβείας τῆς ἐκείνου τάχιστ' ἂν εὐρέσθαι παρὰ τῶν
 θεῶν τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγὴν. σωθέντες δὲ
 καὶ τυχόντες ὧν ἐδεήθησαν, ἱερὸν ἐν Αἰγίῳ κατεστή-
 σαντο κοινὸν τῶν Ἑλλήνων, οὐπερ ἐκεῖνος ἐποίησατο
 τὴν εὐχὴν. καὶ κατ' ἐκείνόν τε τὸν χρόνον, ἕως ἣν 192
 μετ' ἀνθρώπων, μετὰ καλλίστης ὧν δόξης διετέλεισεν·
 ἐπειδὴ τε μετήλλαξε τὸν βίον, λέγεται παρὰ Πλού-
 τωσι καὶ Κόρη μεγίστας τιμὰς ἔχων παρεδρεῦεν ἐκεί-
 16 νοις. (ς'.) Τούτου δὲ παῖδες ἦσαν Τελαμὼν καὶ Πηλεὺς,
 ὧν ὁ μὲν ἑτέρος μετ' Ἡρακλέους ἐπὶ Λαομέδοντα
 στρατευσάμενος ἀριστεῖων ἠξιώθη, Πηλεὺς δ' ἐν τε
 τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Κριταύρους ἀριστεύσας καὶ κατὰ
 πολλοὺς ἄλλους κινδύνους εὐδοκιμήσας Θέτιδι τῇ Νη-
 17 ρέως, θνητὸς ὧν ἀθανάτῃ, συνώκησε, καὶ μόνου τού-
 του φασὶ τῶν προγεγενημένων ὑπὸ θεῶν ἐν τοῖς γά-
 μοις ὑμέναιον ἄσθῃναι. (ζ'.) Τούτοις δ' ἑκατέρου, Τε-
 λαμῶνος μὲν Αἴας καὶ Τεῦκρος ἐγενέσθην, Πηλείας δ'
 Ἀχιλλεύς, οἱ μέγιστον καὶ σαφέστατον ἔλεγχον ἔδοσαν
 τῆς αὐτῶν ἀρετῆς· οὐ γὰρ ἐν ταῖς αὐτῶν πόλεσι μό-

νον ἐπρώτευσαν, οὐδ' ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς κατῴκουν, ἀλλὰ στρατείας τοῖς Ἑλλήσιν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους γενομένης, καὶ πολλῶν μὲν ἐκατέρων ἀνδρῶσι θέν-
 18 των, οὐδενὸς δὲ τῶν ὀνομαστῶν ἀπολειφθέντος, ἐν τούτοις τοῖς κινδύνοις Ἀχιλλεὺς μὲν ἀπάντων διήνεγκεν, Ἀίας δὲ μετ' ἐκείνους ἡρίστευσε, Τεῦκρος δὲ τῆς τε τούτων συγγενείας ἄξιός καὶ τῶν ἄλλων οὐδενὸς χείρων γενόμενος, ἐπειδὴ Τροίαν συνεξείλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον Σαλαμῖνά τε κατῴκισεν, ὁμῶν-
 μόν ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὐσῆς, καὶ τὸ γένος τὸ νῦν βασιλεῦον κατέλειπεν.

19 (η΄.) Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς Εὐαγόρας παρὰ τῶν προγόνων ὑπάρξαντα τηλικαῦτα τὸ μέγεθος ἐστίν. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον τῆς πόλεως κατοικισθείσης κατὰ μὲν ἀρχὰς οἱ γεγονότες ἀπὸ Τεύκρου τὴν βασιλείαν εἶχον, χρόνῳ δ' ὕστερον ἀφικόμενος ἐκ Φοινίκης ἀνὴρ
 20 μεγάλως δυναστείας λαβὼν οὐ χάριν ἔσχε τούτων, ἀλλὰ κακὸς μὲν γενόμενος περὶ τὸν ὑποδεξάμενον, θεινὸς δὲ πρὸς τὸ πλεονεκτῆσαι, τὸν μὲν εὐεργέτην ἐξέβαλεν, αὐτὸς δὲ τὴν βασιλείαν κατέσχεν. ἀπιστῶν δὲ τοῖς πεπραγμένοις καὶ βουλόμενος ἀσφαλῶς κατασκευάσθαι τὰ περὶ αὐτὸν τὴν τε πόλιν ἐξεβαρβάρωσε καὶ τὴν νῆσον ὅλην βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ κατεδούλωσεν.

21 (θ΄.) Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων καθεστῶτων καὶ τῶν 193 ἐκγόνων τῶν ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἐχόντων Εὐαγόρας γίνεται· περὶ οὗ τὰς μὲν φήμας καὶ τὰς μαντείας καὶ τὰς ὄψεις τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις γενομένας, ἐξ ὧν μείζονως ἂν φανεῖται γεγονῶς ἢ κατ' ἀνθρώπου, αἰροῦμαι παραλιπεῖν, οὐκ ἀπιστῶν τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' ἵνα πᾶσι ποιήσω φανερόν, ὅτι τοσούτου δέω πλάσάμενος εἰπεῖν τι περὶ τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων, ὥστε καὶ τῶν

ὑπαρχόντων ἀφίημι τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν ὀλίγοι τινὲς
ἐπίστανται καὶ μὴ πάντες οἱ πολῖται συνίσασιν. ἄρξο-
μαι δ' ἐκ τῶν ὁμολογουμένων λέγειν περὶ αὐτοῦ.

- 22 (ε.) Παις μὲν γὰρ ὧν ἔσχε κάλλος καὶ ῥώμην καὶ
σωφροσύνην, ἅπερ τῶν ἀγαθῶν προεπιδέσμετα τοῖς
τηλικούτοις ἐστίν. καὶ τούτων μάρτυρας ἂν τις ποιή-
σαιτο, τῆς μὲν σωφροσύνης τοὺς συμπαίδευθέντας
τῶν πολιτῶν, τοῦ δὲ κάλλους ἅπαντας τοὺς ἰδόντας,
τῆς δὲ ῥώμης τοὺς (θεασαμένους τοὺς) ἀγωνίαν, ἐν οἷς
23 ἐκεῖνος τῶν ἡλικιωτῶν ἐκρατίστευσεν. ἀνδρὶ δὲ γενεο-
μένῳ ταῦτά τε πάντα συνηυξήθη καὶ πρὸς τοῦτοις ἀν-
δρία προσεγένετο καὶ σοφία καὶ δικαιοσύνη, καὶ ταῦτ'
οὐ μέσως οὐδ' ὥσπερ ἑτέροις τισὶν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν
εἰς ὑπερβολὴν· τοσοῦτον γὰρ καὶ ταῖς τοῦ σώματος καὶ
24 ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς διήνεγκεν, ὥσθ' ὁπότε μὲν αὐ-
τὸν ὀρῶεν οἱ τότε βασιλεύοντες, ἐκπλήττεσθαι καὶ φο-
βεῖσθαι περὶ τῆς ἀρχῆς, ἡγουμένους οὐχ οἷόν τ' εἶναι
τὸν τοιοῦτον τὴν φύσιν ἐν ἰδιώτῳ μέρει διαγαγεῖν,
ὁπότε δ' εἰς τοὺς τρόπους ἀποβλέψειαν, οὕτω σφόδρα
πιστεύειν, ὥστ' εἰ καὶ τις ἄλλος τολμῇ περὶ αὐτοὺς
ἐξαμαρτάνειν, νομίζειν Εὐαγόραν αὐτοῖς ἔσεσθαι βοη-
25 θόν. (ια.) Καὶ τοσοῦτον τῆς δόξης παραλλαττούσης
οὐδετέρου τούτων ἐψεύσθησαν· οὔτε γὰρ ἰδιώτης ὢν
διετέλεσεν οὔτε περὶ ἐκείνους ἐξήμαρτεν, ἀλλὰ τοσαύ-
την ὁ δαίμων ἔσχεν αὐτοῦ πρόνοιαν, ὥπως καλῶς λήψε-
ται τὴν βασιλείαν, ὥσθ' ὅσα μὲν ἀναγκαῖον ἦν παρα-
σκευασθῆναι δι' ἀσεβείας, ταῦτα μὲν ἕτερος ἐπραξεν,
26 ἐξ ὧν δ' οἷόν τ' ἦν ὁσίως καὶ δικαίως λαβεῖν τὴν ἀρ-
χήν, Εὐαγόρα διεφύλαξεν. εἰς γὰρ τῶν δυναστευόν-
των ἐπιβουλεύσας τὸν τε τύραννον ἀπέκτεινε καὶ συλ-
λαβεῖν Εὐαγόραν ἐπεχείρησεν, ἡγούμενος οὐ δυνήσε-
σθαι κατασχεῖν τὴν ἀρχήν, εἰ μὴ κάκεινον ἐκποδῶν

- 27 ποιήσαιο, διαφυγὼν δὲ τὸν κίνδυνον καὶ σωθεὶς εἰς 191
 Σόλους τῆς Κιλικίας οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχε τοῖς
 ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς περιπίπτουσιν. οἱ μὲν γὰρ
 ἄλλοι, καὶ ἐκ τυραννίδος ἐκπέσωσι, διὰ τὰς παρούσας
 τύχας ταπεινότερας τὰς ψυχὰς ἔχουσιν· ἐκεῖνος δ' εἰς
 τοσοῦτον μεγαλοφροσύνης ἤλθεν, ὥστε τὸν ἄλλον
 χρόνον ἰδιώτης ὢν, ἐπειδὴ φεύγειν ἠναγκάσθη, τυ-
 28 ραννεῖν ᾧήθη δεῖν. καὶ τοὺς μὲν πλάνους τοὺς φυγα-
 δικοὺς καὶ τὸ δι' ἐτέρων ζητεῖν τὴν ἀθόδον καὶ θε-
 ραπεύειν αὐτοῦ χεῖρους ὑπερεῖδεν, λαβὼν δὲ ταύτην b
 ἀφορμὴν, ἤνπερ χοῇ τοὺς εὐσεβεῖν βουλομένους, ἀμύ-
 νεσθαι καὶ μὴ προτέρους ὑπάρχειν, καὶ προσελάμενος
 ἢ κατορθώσας τυραννεῖν ἢ διαμαρτῶν ἀποθανεῖν, πα-
 ρακαλέσας ἀνθρώπους, ὡς οἱ τοὺς πλείστους λέγον-
 τες, περὶ πεντήκοντα, μετὰ τούτων παρεσκευάζετο
 29 ποιεῖσθαι τὴν ἀθόδον. ὅθεν καὶ μάλιστα ἂν τις καὶ
 τὴν φύσιν τὴν ἐκείνου καὶ τὴν δόξαν, ἣν εἶχε παρὰ c
 τοῖς ἄλλοις, θεωρήσειεν· μέλλοντος γὰρ πλεῖν μετὰ
 τοσοῦτων ἐπὶ τηλικαύτην πρᾶξιν τὸ μέγεθος καὶ πάν-
 των τῶν δεινῶν πλησίον ὄντων οὐτ' ἐκεῖνος ἠθύμη-
 σεν οὔτε τῶν παρακληθέντων οὐδεὶς ἀποστήναι τῶν
 κινδύνων ἤξλωσεν, ἀλλ' οἱ μὲν ὥσπερ θεῶν συνακο-
 λουθοῦντες ἅπαντες ἐνέμειναν τοῖς ὠμολογημένοις, ὁ
 δ' ὥσπερ ἢ στρατόπεδον ἔχων κρείττον τῶν ἀντιπά-
 λων ἢ προειδὼς τὸ συμβησόμενον οὕτω διέκειτο τὴν d
 30 γνώμην. (ιβ'.) Ἀῆλον δ' ἐκ τῶν ἔργων· ἀποβὰς γὰρ
 εἰς τὴν ἀῆσον οὐχ ἡγήσατο δεῖν χωρίου ἐχυρὸν κατα-
 λαβὼν καὶ τὸ σῶμ' ἐν ἀσφαλείᾳ καταστήσας περιδεῖν,
 εἰ τινες αὐτῷ τῶν πολιτῶν βοηθήσουσιν· ἀλλ' εὐθύς,
 ὥσπερ εἶχε, ταύτης τῆς νυκτὸς διελὼν τοῦ τέλους πυ-
 λίδα καὶ ταύτῃ τοὺς μεθ' αὐτοῦ διαγαγὼν προσέβαλλε
 31 πρὸς τὸ βασίλειον. καὶ τοὺς μὲν θορόβους τοὺς ἐν τοῖς

- τοιούτοις καιροῖς γιγνομένους καὶ τοὺς φόβους τοὺς e
 τῶν ἄλλων καὶ τὰς παρακελεύσεις τὰς ἐκείνου τί δεῖ
 λέγοντα διατρίβειν; γενομένων δ' αὐτῶ τῶν μὲν περὶ
 τὸν τύραννον ἀνταγωνιστῶν, τῶν δ' ἄλλων πολιτῶν
 θειατῶν, δεδιότες γὰρ τοῦ μὲν τὴν ἀρχὴν, τοῦ δὲ τὴν 195
 32 ἀρετὴν ἡσυχίαν εἶχον, οὐ πρότερον ἐπαύσατο μαχόμε-
 νος καὶ μόνος πρὸς πολλοὺς καὶ μετ' ὀλίγων πρὸς
 ἅπαντας [τοὺς ἐχθροὺς], πρὶν ἔλειν τὸ βασίλειον, καὶ
 τοὺς τ' ἐχθροὺς ἱτιμωρήσατο καὶ ταῖς φίλοις ἐβοήθη-
 σεν, ἔτι δὲ τῷ γένει τὰς τιμὰς τὰς πατέριους ἐκομίσσατο,
 καὶ τύραννον αὐτὸν τῆς πόλεως κατέστησεν.
- 33 (ιγ'.) Ἠγοῦμαι μὲν οὖν, εἰ καὶ μηδεὶς ἄλλου b
 μνησθεῖν, ἀλλ' ἐνταῦθα καταλείποιμι τὸν λόγον,
 ῥᾷδιον ἐκ τούτων εἶναι γινῶναι τὴν τ' ἀρετὴν τὴν
 Εὐαγόρου καὶ τὸ μέγεθος τῶν πεπραγμένων· οὐ
 μὴν ἀλλ' ἔτι γε σαφέστερον περὶ ἀμφοτέρων τούτων
- 34 ἐκ τῶν ἐχομένων οἶμαι δηλώσειν. (ιδ'.) Τοσοῦτων γὰρ
 τυράννων ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ γεγενημένων οὐδεὶς
 φανήσεται τὴν τιμὴν ταύτην κάλλιον ἐκείνου κτησά-
 μενος. εἰ μὲν οὖν πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τὰς πράξεις e
 τὰς Εὐαγόρου παραβάλλοιμεν, οὐτ' ἂν ὁ λόγος ἴσως
 τοῖς καιροῖς ἀρμόσειεν οὐτ' ἂν ὁ χρόνος τοῖς λεγομέ-
 νοις ἀρκέσειεν· ἦν δὲ προσελόμενοι τοὺς εὐδοκιμωτά-
 τους ἐπὶ τούτων σκοπῶμεν, οὐδὲν μὲν χεῖρον ἐξετά-
 μεν, πολὺ δὲ συντομώτερον διαλεχθῆσόμεθα περὶ
 αὐτῶν.
- 35 (ιε'.) Τῶν μὲν οὖν τὰς πατρικὰς βασιλείας παρα-
 λαβόντων τίς οὐκ ἂν τοὺς Εὐαγόρου κινδύνους προ-
 κρίνειεν; οὐδεὶς γὰρ ἐστὶν οὕτω ῥᾷθυμος, ὅστις ἂν
 δέξαιτο παρὰ τῶν προγόνων τὴν ἀρχὴν ταύτην παρα- d
 λαβεῖν μᾶλλον ἢ κτησάμενος ὥσπερ ἐκείνους τοῖς παισὶ
- 36 τοῖς αὐτοῦ καταλιπεῖν. (ις'.) Καὶ μὴν τῶν γε παλαιῶν

- καθόδων αὐταὶ μάλιστ' εὐδοκιμοῦσιν, ἅς παρὰ τῶν ποιητῶν ἀκούομεν· οὗτοι γὰρ οὐ μόνον τῶν γεγενημένων τὰς καλλίστας ἡμῖν ἀπαγγέλλουσιν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν καινὰς συντιθέασιν. ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς αὐτῶν μεμυθολόγηκεν, ὅστις οὕτω δεινοὺς καὶ φοβεροὺς ποιησάμενος τοὺς κινδύνους εἰς τὴν αὐτοῦ κατ-
 ἤλθεν· ἀλλ' οἱ μὲν πλείστοι πεποίηνται διὰ τύχην λαβόντες τὰς βασιλείας, οἱ δὲ μετὰ δόλου καὶ τέχνης πε-
 37 ριγενόμενοι τῶν ἐχθρῶν. (15.) Ἀλλὰ μὴν τῶν γ' ἐπὶ τὰδε γεγενημένων, ἴσως δὲ καὶ τῶν ἀπάντων, Κύρου τὸν Μήδων μὲν ἀφελόμενον τὴν ἀρχὴν, Πέρσαις δὲ κτησάμενον, καὶ πλείστοι καὶ μάλιστα θαυμάζουσιν. ἀλλ' 196
 ὁ μὲν τῷ Περσῶν στρατοπέδῳ τὸ Μήδων ἐνίκησεν, ὁ πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ᾠδῶς ἂν ποιήσειαν· ὁ δὲ διὰ τῆς ψυχῆς τῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ σώματος τὰ πλείστα φαίνεται τῶν προειρημένων δια-
 38 πραξάμενος. ἔπειτ' ἐκ μὲν τῆς Κύρου στρατηγίας οὐπω δηλόν, ὅτι καὶ τοὺς Εὐαγόρου κινδύνους ἂν ὑπέμεινεν, ἐκ δὲ τῶν τούτῳ πεπραγμένων ἅπασι φανερόν, ὅτι ᾠδῶς ἂν κακείοις τοῖς ἔργοις ἐπεχείρησεν. ἢ
 πρὸς δὲ τούτοις τῷ μὲν ὁσίως καὶ δικαίως ἅπαντα πέπρακται, τῷ δ' οὐκ εὐσεβῶς ἓνα συμβέβηκεν· ὁ μὲν γὰρ τοὺς ἐχθροὺς ἀπώλεσε, Κύρος δὲ τὸν πατέρα τὸν τῆς μητρὸς ἀπέκτεινεν. ὥστ' εἰ τινες βούλονται μὴ τὸ μέγεθος τῶν συμβάντων ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν τὴν ἑκατέρου κρίνειν, δικαίως ἂν Εὐαγόραν καὶ τούτου μάλλον
 39 ἐπαινέσειαν. εἰ δὲ δεῖ συντόμως καὶ μηδὲν ὑποστειλάμενον μηδὲ δέισαντα τὸν φθόνου ἀλλὰ παρρησίᾳ χρη-
 σάμενον εἰπεῖν, οὐδεὶς οὔτε θνητὸς οὔτ' ἡμίθεος οὔτ' ἀθάνατος εὐρεθήσεται κάλλιον οὐδὲ λαμπρότερον οὐδ' εὐσεβέστερον λαβῶν ἐκείνου τὴν βασιλείαν. καὶ τούτοις ἐκείνως ἂν τις μάλιστα πιστεύσειεν, εἰ σφόδρα

τοῖς λεγομένοις ἀπιστήσας ἐξετάζειν ἐπιχειρήσειεν, ὅπως ἑκαστος ἐτυράννευσεν. φανήσομαι γὰρ οὐκ ἐκ παντὸς τρόπου μεγάλα λέγειν προθυμούμενος ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀλήθειαν οὕτω περὶ αὐτοῦ ὁρρασέως εἰρηκῶς.

- 40 (ιη΄.) Εἰ μὲν οὖν ἐπὶ μικροῖς διήνεγκε, τοιούτων ἂν καὶ τῶν λόγων αὐτῷ προσῆκεν ἀξιούσθαι· νῦν δ' ἅπαντες ἂν ὁμολογήσειαν τυραννίδα καὶ τῶν θείων ἀγαθῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων μέγιστον καὶ σεμνότετον καὶ περιμαχητότατον εἶναι. τὸν δὲ τὸ κάλλιστον τῶν ὄντων κάλλιστα κτησάμενον τίς ἂν ἢ ποιητῆς ἢ λόγων εὐρετῆς ἀξίως τῶν πεπραγμένων ἐπαινέσειεν;

- 41 (ιδ΄.) Οὐ τοίνυν ἐν τούτοις ὑπερβαλόμενος ἐν τοῖς ἄλλοις εὐρεθῆσεται καταδεέστερος γενόμενος, ἀλλὰ πρῶτον μὲν εὐφνέστατος ὢν τὴν γνώμην καὶ πλεῖστα κατορθοῦν δυνάμενος ὅμως οὐκ ᾤκηθη δεῖν ὀλιγωρεῖν οὐδ' αὐτοσχεδιάζειν περὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἐν τῷ ζητεῖν καὶ φροντίζειν καὶ βουλεύεσθαι τὸν πλεῖστον τοῦ χρόνου διέτριβεν, ἡγούμενος μὲν, εἰ καλῶς τὴν αὐτοῦ φρόνησιν παρασκευάσειεν, ὁμοίως αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν ἔξειν, θαυμάζων δ' ὅσοι τῶν μὲν ἄλλων ἔνεκα τῆς ψυχῆς ποιοῦνται τὴν ἐπιμέλειαν, αὐτῆς δὲ 197 ταύτης μηδὲν τυγχάνουσι φροντίζοντες. ἔπειτα καὶ περὶ τῶν πραγμάτων τὴν αὐτὴν διάνοιαν εἶχεν· ὁρῶν γὰρ τοὺς ἄριστα τῶν ὄντων ἐπιμελουμένους ἐλάχιστα λυπουμενούς, καὶ τὰς ἀληθινὰς τῶν ῥαθυμιῶν οὐκ ἐν ταῖς ἀργαίαις ἀλλ' ἐν ταῖς εὐπραγίαις καὶ καρτερίαις ἐνούσας, οὐδὲν ἀνεξέταστον παρέλειπεν, ἀλλ' οὕτως ἀκριβῶς καὶ τὰς πράξεις ἤδει καὶ τῶν πολιτῶν ἑκαστον ἐγίνωσκεν ὥστε μήτε τοὺς ἐπιβουλευόντας αὐτῷ φθάνειν μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς ὄντας λανθάνειν, ἀλλὰ

- πάντας τυγχάνειν τῶν προσηκόντων· οὐ γὰρ ἐξ ὧν
 ἑτέρων ἤκουεν οὐτ' ἐκόλαζεν οὐτ' ἐτίμα τοὺς πολίτας, ^ο
 ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτὸς συνήδει τὰς κρίσεις ἐποιεῖτο περὶ αὐ-
 43 τῶν. ἐν τοιαύταις δ' ἐπιμελείαις αὐτὸν καταστήσας
 οὐδὲ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκάστην προσπιπτόν-
 των οὐδὲ περὶ ἐν πεπλανημένως εἶχεν, ἀλλ' οὕτω θεο-
 φιλῶς καὶ φιλανθρωπῶς διώκει τὴν πόλιν ὥστε τοὺς
 εἰσαφικνουμένους μὴ μᾶλλον Εὐαγόραν τῆς ἀρχῆς ζη-
 λοῦν ἢ τοὺς ἄλλους τῆς ὑπ' ἐκείνου βασιλείας· ἅπαν- ^δ
 τα γὰρ τὸν χρόνον διετέλεσεν οὐδένα μὲν ἀδικῶν, τοὺς
 δὲ χρηστοὺς τιμῶν, καὶ σφόδρα μὲν ἀπάντων ἀρχῶν,
 44 νομίμως δὲ τοὺς ἐξαμαρτόντας κολάζων· οὐδὲν μὲν
 συμβούλων θεόμενος, ὅμως δὲ τοῖς φίλοις συμβου-
 λεύόμενος· πολλὰ μὲν τῶν χρωμένων ἡττώμενος,
 ἅπαντα δὲ τῶν ἐχθρῶν περιγινόμενος· σεμνὸς ὢν
 οὐ ταῖς τοῦ προσώπου συναγωγαῖς ἀλλὰ ταῖς τοῦ βίου
 κατασκευαῖς· οὐδὲ πρὸς ἕν ἀτάκτως οὐδ' ἀνωμάλως ^ε
 διακείμενος ἀλλ' ὁμοίως τὰς ἐν τοῖς ἔργοις ὁμολογίας
 45 ὥσπερ τὰς ἐν τοῖς λόγοις διαφυλάττων· μέγα φρονῶν
 οὐκ ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δι' αὐτὸν γιγνο-
 μένοις· τοὺς μὲν φίλους ταῖς εὐεργεσίαις ὑφ' αὐτῷ
 ποιούμενος, τοὺς δ' ἄλλους τῇ μεγαλοψυχίᾳ καταδου- ¹⁹⁸
 λούμενος· φοβερὸς ὢν οὐ τῷ πολλοῖς χαλεπαίνειν ἀλ-
 λά τῷ πολὺ τὴν τῶν ἄλλων φύσιν ὑπερβάλλειν· ἡγού-
 μενος τῶν ἡδονῶν ἀλλ' οὐκ ἀγόμενος ὑπ' αὐτῶν·
 ὀλίγοις πόνοις πολλὰς ἡδυστάνας κτώμενος ἀλλ' οὐ διὰ
 μικρὰς ἡδυσμίας μεγάλους πόνους ὑπολείπόμενος·
 46 ὅλως οὐδὲν παραλείπων ὧν προσεῖναι δεῖ τοῖς βασι-
 λεύσιν, ἀλλ' ἐξ ἐκάστης τῆς πολιτείας ἐξειλεγμένος τὸ β
 βέλτιστον, καὶ δημοτικὸς μὲν ὢν τῇ τοῦ πλῆθους θε-
 ραπείᾳ, πολιτικὸς δὲ τῇ τῆς πόλεως ὅλης διοικήσει,
 στρατηγικὸς δὲ τῇ πρὸς τοὺς κινδύνους εὐβουλία, τυ-

φαννικὸς δὲ τῷ πᾶσι τούτοις διαφέρειν. καὶ ταῦθ' ὅτι
προσῆν Εὐαγόρα, καὶ πλείω τούτων, ἐξ αὐτῶν τῶν
ἔργων ἥδιον καταμαθεῖν.

- 47 (κ.) Παραλαβὼν γὰρ τὴν πόλιν ἐκβεβαρβαρωμέ-
νην καὶ διὰ τὴν Φοινίκων ἀρχὴν οὔτε τοὺς Ἕλληνας ο
προσδεχομένην οὔτε τέχνας ἐπισταμένην οὔτ' ἐμπο-
ρίῳ χρωμένην οὔτε λιμένα κεκτημένην ταῦτά τε πάν-
τα διώρθωσε καὶ πρὸς τούτοις καὶ χώραν πολλὴν προσ-
εκτήσατο καὶ τεῖχῃ προσπεριεβάλετο καὶ τριήρεις ἐναυ-
πηγήσατο καὶ ταῖς ἄλλαις κατασκευαῖς οὕτως ἠΐθε-
την πόλιν ὥστε μηδεμιᾶς τῶν Ἑλληνίδων ἀπολελει-
φθαι, καὶ δύναμιν τοσαύτην ἐνεποίησεν ὥστε πολλοὺς
48 φοβεῖσθαι τῶν πρότερον καταφρονούντων αὐτῆς. καί- d
τοι τηλικαύτας ἐπιδόσεις τὰς πόλεις λαμβάνειν οὐχ
οἶόν τ' εἶσιν, ἣν μὴ τις αὐτὰς διοικῇ τοιούτοις ἤθε-
σιν οἷσις Εὐαγόρας μὲν εἶχεν, ἐγὼ δ' ὀλίγῳ πρότερον
ἐπειράθην διελεῖν. ὥστ' οὐ δέδοικα, μὴ φανῶ μέλ-
λων τῶν ἐκείνῳ προσόντων ἀλλὰ μὴ πολὺ λίαν ἀπο-
49 λειφθῶ τῶν πεπραγμένων αὐτῷ. τίς γὰρ ἂν ἐφίκοιτο
τοιαύτης φύσεως, ὅς οὐ μόνον τὴν αὐτοῦ πόλιν πλεί-
ονος ἀξίαν ἐποίησεν ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον ὅλον τὸν πε-
ριέχοντα τὴν νῆσον ἐπὶ πραότητα καὶ μετριότητα προ- e
ήγαγεν; πρὶν μὲν γε λαβεῖν Εὐαγόραν τὴν ἀρχὴν οὔ-
τως ἀπροσοίστως καὶ χαλεπῶς εἶχον, ὥστε καὶ τῶν
ἀρχόντων τούτους ἐνόμιζον εἶναι βελτίστους, οἵτινες
ὥμότατα πρὸς τοὺς Ἕλληνας διακείμενοι τυγχάνοιεν.
50 νῦν δὲ τοσοῦτον μεταπεπτώκασιν ὥσθ' ἀμιλλᾶσθαι 199
μὲν, οἵτινες αὐτῶν δόξουσι φιλέλληνες εἶναι μάλιστα,
παιδοποιεῖσθαι δὲ τοὺς πλείστους αὐτῶν γυναῖκας
λαμβάνοντας παρ' ἡμῶν, χαίρειν δὲ καὶ τοῖς κτήμασι
καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τοῖς Ἑλληνικοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς
παρὰ σφίσιν αὐτοῖς, πλείους δὲ καὶ τῶν περὶ τὴν μου-

σικὴν καὶ τῶν περὶ τὴν ἄλλην παίδευσιν ἐν τοῦτοις τοῖς τόποις διατρέβειν, ἢ παρ' οἷς πρότερον εἰωθότες ἦσαν. καὶ τούτων ἀπάντων οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν Εὐα- b γόραν αἴτιον εἶναι προσομολογήσειεν.

- 51 (κα΄.) Μέγιστον δὲ τεκμήριον καὶ τοῦ τρόπου καὶ τῆς ὁσιότητος τῆς ἐκείνου· τῶν γὰρ Ἑλλήνων πολλοὶ καὶ καλοὶ κάραθοι τὰς αὐτῶν πατρίδας ἀπολιπόντες ἦλθον εἰς Κύπρον οἰκήσουτες, ἡγούμενοι κουφοτέραν καὶ νομιμωτέραν εἶναι τὴν Εὐαγόρου βασιλείαν τῶν οἴκοι πολιτειῶν· ὧν τοὺς μὲν ἄλλους ὀνομαστὶ διελ-
52 θεῖν πολὺν ἂν ἔργον εἴη· Κόνωνα δὲ τὸν διὰ πλείστας ἀρετὰς πρωτεύσαντα τῶν Ἑλλήνων τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι c δυστυχήσας ἐξ ἀπάντων ἐκλεξάμενος ὡς Εὐαγόραν ἦλθε, νομίσας καὶ τῷ σώματι βεβαιοτάτην εἶναι τὴν παρ' ἐκείνου καταφυγὴν καὶ τῇ πόλει τάχιστ' ἂν αὐτὸν γενέσθαι βοηθόν. καὶ πολλὰ πρότερον ἤδη κατωρθω-
κὼς οὐδὲ περὶ ἑνὸς πώποτε πράγματος ἔδοξεν ἄμεινον
53 ἢ περὶ τούτου βουλευσάσθαι· συνέβη γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν ἄφιξιν τὴν εἰς Κύπρον καὶ ποιῆσαι καὶ παθεῖν d πλείστ' ἀγαθὰ. πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔφθασαν ἑλλή-
λοις πλησιάσαντες καὶ περὶ πλείονος ἐποιήσαντο σφᾶς αὐτοὺς ἢ τοὺς πρότερον οἰκέλους ὄντας. ἔπειτα περὶ
τε τῶν ἄλλων ὁμοροοῦντες ἅπαντα τὸν χρόνον διετέ-
λεσαν καὶ περὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως τὴν αὐτὴν γνώ-
54 μην εἶχον. ὁρῶντες γὰρ αὐτὴν ὑπὸ Λακεδαιμονίοις οὔσαν καὶ μεγάλην μεταβολῇ κεχηρμένην λυπηρῶς καὶ βαρύνως ἔφερον, ἁμφοτέροι προσήκοντα ποιοῦντες· e τῷ μὲν γὰρ ἦν φύσει πατρὶς, τὸν δὲ διὰ πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας νόμῳ πόλιν ἐπεποίητο. σκο-
πουμένοις δ' αὐτοῖς, ὅπως τῶν συμφορῶν αὐτὴν ἀπαλ-
λάξουσιν, ταχὺν τὸν καιρὸν Λακεδαιμόνιοι παρεσκεύα-
σαν· ἄρχοντες γὰρ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ γῆν καὶ 200

κατα θάλατταν εἰς τοῦτ' ἀπληστίας ἦλθον, ὥστε καὶ
 55 τὴν Ἀσίαν κακῶς ποιεῖν ἐπεχείρησαν. λαβόντες δ' ἐκεί-
 νοι τοῦτον τὸν καιρὸν καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν βασι-
 λέως ἀπορούντων, ὃ τι χρήσονται τοῖς πράγμασιν,
 ἐδίδασκον αὐτοὺς μὴ κατὰ γῆν ἀλλὰ κατὰ θάλατταν
 ποιεῖσθαι τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους, νο-
 μίζοντες, εἰ μὲν πεζὸν στρατόπεδον καταστήσαιντο καὶ
 τούτῳ περιγένοιτο, τὰ περὶ τὴν ἡπειρον μόνον καλῶς ἔ-
 ξειν, εἰ δὲ κατὰ θάλατταν κρατήσειαν, ἅπασαν τὴν
 56 Ἑλλάδα τῆς νίκης ταύτης μεθέξειν. ὅπερ συνέβη· πει-
 σθέντων γὰρ ταῦτα τῶν στρατηγῶν καὶ ναυτικοῦ συλ-
 λεγέντος Λακεδαιμόνιοι μὲν κατεναυμαχήθησαν καὶ
 τῆς ἀρχῆς ἀπεστερήθησαν, οἱ δ' Ἕλληνες ἡλευθερώ-
 θησαν, ἡ δὲ πόλις ἡμῶν τῆς τε παλαιᾶς δόξης μέρος
 τι πάλιν ἀνέλαβε καὶ τῶν συμμάχων ἡγεμὼν κατέστη.
 καὶ ταῦτ' ἐπράχθη Κόνωνος μὲν στρατηγοῦντος, Εὐά-
 7 γόρου δὲ τοῦτό τε παρασχόντος καὶ τῆς δυνάμεως τὴν
 57 πλείστην παρασκευάσαντος. ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς μὲν αὐ-
 τοὺς ἐτιμήσαμεν ταῖς μεγίσταις τιμαῖς καὶ τὰς εἰκόνας
 αὐτῶν ἐστήσαμεν, οὐπὲρ τὸ τοῦ Διὸς ἄγαλμα τοῦ στω-
 τήρος, πλησίον ἐκείνου τε καὶ σφῶν αὐτῶν, ἀμφοτέ-
 ρων ὑπόμνημα, καὶ ταῦ μεγέθους τῆς εὐεργεσίας καὶ
 τῆς φιλίας τῆς πρὸς ἀλλήλους.

(κβ'.) Βασιλεὺς δ' οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχε περὶ
 αὐτῶν, ἀλλ' ὅσῳ μείζω καὶ πλείονος ἄξια κατειργά-
 σαντο, τοσούτῳ μᾶλλον ἔδεισεν αὐτούς. περὶ μὲν οὖν
 Κόνωνος ἄλλος ἡμῖν ἔσται λόγος· ὅτι δὲ πρὸς Εὐά-
 58 γόραν οὕτως ἔσχε, οὐδ' αὐτὸς λαθεῖν ἐξήγησεν. φαί-
 νεται γὰρ μᾶλλον μὲν σπουδᾶσας περὶ τὸν ἐν Κύπρῳ
 πόλεμον ἢ περὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, μείζω δὲ καὶ χα-
 λεπαίτερον ἐκεῖνου ἀνταγωνιστὴν νομίσας ἢ Κύρῳ
 τὸν περὶ τῆς βασιλείας ἀμφισβητήσαντα. μέγιστον δὲ ε

τεκμήριον· τοῦ μὲν γὰρ ἀκούων τὰς παρασκευὰς το-
 σούτων κατεφρόνησεν, ὥστε διὰ τὸ μὴ φροντίζειν μι-
 κροῦ δεῖν ἔλαθεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ βασίλειον ἐπιστάς·
 πρὸς δὲ τοῦτον οὕτως ἐκ πολλοῦ περιδεῶς ἔσχευε, ὥστε
 μεταξὺ πάσων εὖ πολεμεῖν πρὸς αὐτὸν ἐπεχείρησε,
 δίκαια μὲν οὐ ποιοῶν, οὐ μὴν παντάπασιν ἀλόγως βου- 201
 59 λευσάμενος. ἡπίστατο μὲν γὰρ πολλοὺς καὶ τῶν Ἑλ-
 λήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐκ ταπεινῶν καὶ φανύλων
 πραγμάτων μεγάλας δυναστείας κατεργασαμένους,
 ἡσθάνετο δὲ τὴν Εὐαγόρου μεγαλοψυχίαν καὶ τὰς ἐπι-
 δόσεις αὐτῷ καὶ τῆς δόξης καὶ τῶν πραγμάτων οὐ κα-
 τὰ μικρὸν γιγνομένης ἀλλὰ καὶ τὴν φύσιν ἀνυπέρβλη-
 τον ἔχοντα καὶ τὴν τύχην αὐτῷ συναγωνιζομένην·
 60 ὥστ' οὐχ ὑπὲρ τῶν γεγενημένων ὀργιζόμενος ἀλλὰ ἡ
 περὶ τῶν μελλόντων φοβούμενος, οὐδὲ περὶ Κύπρου
 μόνον δεδιὼς ἀλλὰ πολὺ περὶ μειζόνων ἐποιήσατο τὸν
 πόλεμον πρὸς αὐτόν. οὕτω δ' οὖν ὤρμησεν, ὥστ' εἰς
 τὴν στρατείαν ταύτην πλέον ἢ τάλαντα πεντακισχίλια
 61 καὶ μύρια κατηγάλασεν. (κγ'.) Ἀλλ' ὅμως Εὐαγόρας
 πάσαις ἀπολελειμμένος ταῖς δυνάμεσιν, ἀντιτάξας τὴν
 αὐτοῦ γνώμην πρὸς τὰς οὕτως ὑπερμεγέθεις παρα-
 σκευὰς, ἐπέδειξεν αὐτὸν ἐν τούτοις πολὺ θαυμαστότε- c
 ρον ἢ τοῖς ἄλλοις τοῖς προειρημένοις. ὅτε μὲν γὰρ αὐ-
 τὸν εἶων εἰρήνην ἄγειν, τὴν αὐτοῦ πόλιν μόνην εἰ-
 62 χεν· ἐπειδὴ δ' ἠναγκάσθη πολεμεῖν, τοιοῦτος ἦν καὶ
 τοιοῦτον εἶχε Πυνταγόραν τὸν υἱὸν τὸν αὐτοῦ συνα-
 γωνιστὴν, ὥστε μικροῦ μὲν ἐδέησε Κύπρον ἅπασαν
 κατασχεῖν, Φοινίκην δ' ἐπόρθησε, Τύρον δὲ κατὰ κρά-
 τος εἴλε, Κιλικίαν δὲ βασιλέως ἀπέστησε, τυσοῦτους
 δὲ τῶν πολεμίων ἀπώλεσεν ὥστε πολλοὺς Περσῶν d
 πενθοῦντας τὰς αὐτῶν συμφορὰς μεμνησθαι τῆς ἀρε-
 63 τῆς τῆς ἐκείνου· τελευτῶν δ' οὕτως ἐνέπλησεν αὐτοῦς

τοῦ πολεμεῖν, ὥστ' εἰθισμένων τὸν ἄλλον χρόνον τῶν βασιλέων μὴ διαλλάττεσθαι τοῖς ἀποστάσι, πρὶν κύριοι γένοιτο τῶν σωμαίων, ἄσμενοι τὴν εἰρήνην ἐποιήσαντο, λύσαντες μὲν τὸν νόμον τοῦτον, οὐδὲν δὲ κινῆσαντες τῆς Εὐαγόρου τυραννίδος. καὶ Λακεδαιμονίων μὲν τῶν καὶ δόξαν καὶ δύναμιν μεγίστην ἐχόντων κατ' ἐκείνου τὸν χρόνον ἐντὸς τριῶν ἐτῶν ἀφείλετο τὴν ἀρχήν, Εὐαγόρα δὲ πολεμήσας ἔτη δέκα τῶν αὐτῶν κύριον αὐτὸν κατέλιπεν, ὥνπερ ἦν καὶ πρὶν εἰς τὸν πόλεμον εἰσελθεῖν. ὃ δὲ πάντων δεινότατον· τὴν γὰρ πόλιν, ἣν Εὐαγόρας ἐτέρου τυραννοῦντος μετὰ 202 πεντήκοντ' ἀνδρῶν εἴλε, ταύτην βασιλεὺς ὁ μέγας τοσαύτην δύναμιν ἔχων οὐχ οἷός τ' ἐγένετο χειρωσασθαι.

65 (κδ'.) Καίτοι πῶς ἂν τις τὴν ἀνδρίαν ἢ τὴν φρόνησιν ἢ σύμπασαν τὴν ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου φανερώτερον ἐπιδείξειεν ἢ διὰ τοιούτων ἔργων καὶ κινδύνων; οὐ γὰρ μόνου φανεῖται τοὺς ἄλλους πολέμους ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν ἡρώων ὑπερβαλόμενος, τὸν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ὑμνούμενον. οἱ μὲν γὰρ μεθ' ὅς ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος Τροίαν μόνην εἶλον, ὃ δὲ μίαν πόλιν ἔχων πρὸς ἅπασαν τὴν Ἀσίαν ἐπολέμησεν· ὥστ' εἰ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ἐγκωμιάζειν αὐτὸν ἠβουλήθησαν, ὅσοι περ ἐκείνους, πολὺ ἂν μείζω καὶ τὴν δόξαν

66 αὐτῶν ἔλαβεν. (κε'.) Τίνα γὰρ εὐρήσομεν τῶν τότε γενομένων, εἰ τοὺς μύθους ἀφέντες τὴν ἀλήθειαν σκοποῖμεν, τοιαῦτα διαπεπραγμένον, ἢ τίνα τοσούτων μεταβολῶν ἐν τοῖς πράγμασιν αἴτιον γεγενημένον; ὃς αὐτὸν μὲν ἐξ ἰδιώτου τύραννον κατέστησε, τὸ δὲ γένος ἅπαν ἀπεληλαμένου τῆς πολιτείας εἰς τὰς προσηγούσας τιμὰς πάλιν ἐπανήγαγε, τοὺς δὲ πολίτας ἐκ βαρβάρων μὲν Ἑλλήνας ἐποίησεν, ἐξ ἀνάνδρων δὲ πο-

- 67 λεμικόνες, ἐξ ἀδόξων δ' ὀνομαστούς, τὸν δὲ τόπον ἄμι-
κτον ὅλον παραλαβὼν καὶ παντάπασιν ἐξηργισμένον
ἡμερώτερον καὶ προότερον κατέστησεν, ἐτι δὲ πρὸς
τούτοις εἰς ἐχθρὰν μὲν βασιλεῖ καταστάς οὕτως αὐ-
τὸν ἡμύνατο καλῶς ὥστ' ἀείμνηστον γεγενῆσθαι τὸν
πόλεμον τὸν περὶ Κύπρον, ὅτε δ' ἦν αὐτῷ σύμμα-
χος, τοσοῦτ' ἡγεσιμώτερον αὐτὸν παρέσχετ' ἄλλων
68 ὥστ' ὁμολογουμένως μεγίστην αὐτῷ συμβαλέσθαι
δύναμιν εἰς τὴν ναυμαχίαν τὴν περὶ Κνίδον, ἧς γε-
νομένης βασιλεὺς μὲν ἀπάσης τῆς Ἀσίας κύριος κατέ-
στη, Λακεδαιμόνιοι δ' ἀντὶ τοῦ τὴν ἡπειρον πορθεῖν
περὶ τῆς αὐτῶν κινδυνεύειν ἡναγκάσθησαν, οἱ δ' Ἑλ-
ληνες ἀντὶ δουλείας αὐτονομίας ἐτυχον, Ἀθηναῖοι δὲ
τοσοῦτον ἐπέδοσαν ὥστε τοὺς πρότερον αὐτῶν ἄρχον-
69 τας ἐλθεῖν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν δώσουσας. (κς.) Ὡστ'
εἰ τις ἔροίτο με, τί νομίζω μέγιστον εἶναι τῶν Εὐα-
γόρας πεπραγμένων, πότερον τὰς ἐπιμελείας καὶ τὰς
παρασκευὰς τὰς πρὸς Λακεδαιμονίους, ἐξ ὧν τὰ προ-
ειρημένα γέγονεν, ἢ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ἢ τὴν
κατάληψιν τῆς βασιλείας, ἢ τὴν ὅλην τῶν πραγμάτων
διοίκησιν, εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἔν καταστάλῃν· αἰεὶ γὰρ
μοι ἔδοκε μέγιστον εἶναι καὶ θαυμαστότατον, καθ' ὃ
τι ἂν αὐτῶν ἐπιστήσω τὴν διάνοιαν.
- 70 (κς.) Ὡστ' εἰ τινες τῶν προγεγεννημένων δι' ἀρε-
τὴν ἀθάνατοι γέρονται, οἶμαι κακεῖνον ἡξιῶσθαι
ταύτης τῆς δωρεᾶς, σημείοις χρῶμενος, ὅτι καὶ τὸν
ἐνθάδε χρόνον εὐτυχέστερον καὶ θεοφιλέστερον ἐκεί-
νων διαβεβίωκεν. τῶν μὲν γὰρ ἡμιθέων τοὺς πλεί-
στους καὶ τοὺς ὀνομαστοτάτους εὐρήσομεν ταῖς μερί-
σταις συμφοραῖς περιπεσόντας, Εὐαγόρας δ' οὐ μόνον
θαυμαστότατος ἀλλὰ καὶ μακαριστότατος ἐξ ἀρχῆς ὧν
71 διετέλεσεν. (κγ.) Τί γὰρ ἀπέλιπεν εὐδαιμονίας, ὅς

- τοιούτων μὲν προγόνων ἔτυχεν, οἷον οὐδείς ἄλλος, α
 πλὴν εἰ τις ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐκεῖνο γέρονεν, τοσοῦτον
 δὲ καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ γνώμῃ τῶν ἄλλων διήνεργεν
 ὥστε μὴ μόνον Σαλαμῖνος ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας ἀπάσης
 ἄξιός εἶναι τυραννεῖν, κάλλιστα δὲ κτησάμενος τὴν
 βασιλείαν ἐν ταύτῃ τὸν βίον διετέλεσε, θνητὸς δὲ γε-
 νόμενος ἀθάνατον τὴν περὶ αὐτοῦ μνήμην κατέλιπε,
 τοσοῦτον δ' ἐβίω χρόνον ὥστε μήτε τοῦ γήρως ἄμοι-
 ρος γενέσθαι μήτε τῶν νόσων μετασχεῖν τῶν διὰ ταύ-
 72 τὴν τὴν ἡλικίαν γιγνομένων. πρὸς δὲ τούτοις, ὃ δο- α
 κεῖ σπανιώτατον εἶναι καὶ χαλεπώτατον, εὐπαιδίας
 τυχεῖν ἅμα καὶ πολυπαιδίας, οὐδὲ τούτου διήμαρτεν,
 ἀλλὰ καὶ τοῦτ' αὐτῷ συνέπεσεν. καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι
 τῶν ἐξ αὐτοῦ γεγονότων οὐδὲν κατέλιπεν ἰδιωτικοῖς
 ὀνόμασι προσαγορευόμενον, ἀλλὰ τὸν μὲν βασιλέα
 καλούμενον, τοὺς δ' ἀνακτας, τὰς δ' ἀνάσσεις. ὥστ'
 εἴτινες τῶν ποιητῶν περὶ τινος τῶν προγεγενημένων
 ὑπερβολαῖς κέχρηται, λέγοντες, ὡς ἦν θεὸς ἐν ἀν- α
 θρώποις ἢ δαίμων θνητὸς, ἅπαντα τὰ τοιαῦτα περὶ
 τὴν ἐκείνου φύσιν ᾠθῆναι μάλιστα ἂν ἀρμόσειεν.
- 73 (κθ'.) Τῶν μὲν οὖν εἰς Εὐαγόραν πολλὰ μὲν οἰ-
 μαι παραλιπεῖν· ὑστερίζω γὰρ τῆς ἀκμῆς τῆς ἑαυτοῦ, 204
 μεθ' ἧς ἀκριβέστερον καὶ φιλοπονώτερον ἐξεργασά-
 μην ἂν τὸν ἔπαινον τοῦτον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν,
 ὅσον κατὰ τὴν ἱμὴν δύναμιν, οὐκ ἀνεγκωμιάστὸς
 ἐστίν. (λ'.) Ἐγὼ δ' ὧ Νικόκλεις ἡγοῦμαι καλὰ μὲν
 εἶναι μνημεῖα καὶ τὰς τῶν σωμάτων εἰκόνας, πολὺ
 μέντοι πλείονος ἀξίας τὰς τῶν πράξεων καὶ τῆς δια-
 νοίας, ἃς ἐν τοῖς λόγοις ἂν τις μόνον τοῖς τεχνικῶς
 74 ἔχουσι θεωρήσειεν. προκρίνω δὲ ταύτας πρῶτον μὲν α
 εἰδῶς τοὺς καλοὺς καγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν οὐχ οὕτως
 ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ σώματος σμυννυμένους ὥς ἐπὶ τοῖς

- ἔργοις καὶ τῇ γνώμῃ φιλοτιμουμένους· ἐπειδ' ὅτι τοὺς
 μὲν τύπους ἀναγκαῖον παρὰ τούτοις εἶναι μόνους,
 παρ' οἷς ἂν σταθῶσι, τοὺς δὲ λόγους ἐξευχεθῆναι θ' οἷόν
 τ' ἐστὶν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διαδοθέντας ἐν ταῖς τῶν
 εὐφρονούτων διατριβαῖς ἀγαπᾶσθαι, παρ' οἷς κρείτ-
 75 τόν ἐστιν ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εὐδοκιμεῖν· πρὸς
 δὲ τούτοις ὅτι τοῖς μὲν πεπλασμένοις καὶ τοῖς γεγραμ-
 μένοις οὐδεὶς ἂν τὴν τοῦ σώματος φύσιν ὁμοιώσειε,
 τοὺς δὲ τρόπους τοὺς ἀλλήλων καὶ τὰς διανοίας τὰς ἐν
 τοῖς λεγομένοις ἐνούσας θάδιόν ἐστι μιμεῖσθαι τοῖς μὴ
 θαυθεῖν αἰρουμένοις ἀλλὰ χρηστοῖς εἶναι βουλομέ-
 76 νοις. (λα'.) Ὡν ἕνεκα καὶ μᾶλλον ἐπεχείρησα γράφειν
 τὸν λόγον τοῦτον, ἡγούμενος καὶ σοὶ καὶ τοῖς σοῖς
 παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπ' Εὐαγόρου γεγυρόσι πολὺ ἃ
 καλλίστην ἂν γενέσθαι ταύτην παράκλησιν, εἴ τις
 ἀθροίσας τὰς ἀρετὰς τὰς ἐκείνου καὶ τῷ λόγῳ κοσμή-
 σας παραδολήθεωρεῖν ὑμῖν καὶ συνδιατρίβειν αὐταῖς.
 77 τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους προτρέπομεν ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν
 ἐτέρους ἐπαινοῦντες, ἵνα ζηλοῦντες τοὺς εὐλογοιμέ-
 νους τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἐπιτηδευμάτων ἐπιθυμῶσιν,
 ἐγὼ δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς οὐκ ἄλλοις τοῖς παραδείγμασι
 χρώμενος ἀλλ' οἰκείοις παρακαλῶ, καὶ συμβουλεύω
 προσέχειν τὸν νοῦν, ὅπως καὶ λέγειν καὶ πράττειν μη-
 78 δευδὸς ἤττον δυνήσκει τῶν Ἑλλήνων. (λβ'.) Καὶ μὴ νό-
 μιξέ με καταγινώσκειν, ὥς νῦν ἀμελεῖς, ὅτι πολλάκις
 σοι διακελεύομαι περὶ τῶν αὐτῶν. οὐ γὰρ οὐτ' ἐμὲ
 λέληθας οὔτε τοὺς ἄλλους, ὅτι καὶ πρῶτος καὶ μόνος 207
 τῶν ἐν τυραννίδι καὶ πλούτῳ καὶ τρυφαῖς ὄντων φιλο-
 σοφεῖν καὶ ποιεῖν ἐπιμεχέριστας, οὐδ' ὅτι πολλοὺς
 τῶν βασιλέων ποιήσεις ζηλώσαντας τὴν σὴν παιδεύ-
 σιν τούτων τῶν διατριβῶν ἐπιθυμεῖν, ὑφεμένους ἐφ'
 79 οἷς νῦν λίαν χαίρουσιν. ἀλλ' ὅμως ἐγὼ ταῦτ' εἰδὼς

οὐδὲν ἤττον καὶ ποιῶ καὶ ποιήσω ταυτόν, ὅπερ ἐν τοῖς
 γυμνικοῖς ἀγῶσιν οἱ θεαταί· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι παρακε-
 λεύονται τῶν δρομέων οὐ τοῖς ἀπολελειμμένοις ἀλλὰ
 80 τοῖς περὶ τῆς νίκης ἀμιλλωμένοις. (λγ'.) Ἐμὸν μὲν οὖν
 ἔργον καὶ τῶν ἄλλων φίλων τοιαῦτα καὶ λέγειν καὶ γρά-
 φειν, ἐξ ὧν μέλλομέν σε παροξύνειν ὀρέγεσθαι τού-
 των, ὧν περ καὶ νῦν τυγχάνεις ἐπιθυμῶν· σοὶ δὲ προσ-
 ῆκει μηδὲν ἐλλείπειν ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῷ παρόντι καὶ
 τὸν λοιπὸν χρόνον ἐπιμελεῖσθαι καὶ τὴν ψυχὴν ἀσκεῖν,
 ὅπως ἄξιός ἔσει καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προ-
 γόνων. ὥς ἅπασι μὲν προσήκει περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι
 τὴν φρόνησιν, μάλιστα δ' ὑμῖν τοῖς πλείστον καὶ με-
 81 γίστων κυρίοις οὖσιν. χρεὶ δ' οὐκ ἀγαπᾶν, εἰ τῶν παρ-
 όντων τυγχάνεις ὧν ἤδη κρείττων, ἀλλ' ἀγανακτεῖν,
 εἰ τοιοῦτος μὲν ὧν αὐτὸς τὴν φύσιν, γεροντὶς δὲ τὸ
 μὲν παλαιὸν ἀπὸ Διὸς, τὸ δ' ὑπογυιότατον ἐξ ἀνδρὸς
 τοιούτου τὴν ἀρετὴν, μὴ πολὺ διοίσεις καὶ τῶν ἄλλων
 καὶ τῶν ἐν ταῖς αὐταῖς σοὶ τιμαῖς ὄντων. ἔστι δ' ἐπὶ
 σοὶ μὴ διαμαρτεῖν τούτων· ἂν γὰρ ἐμμένῃς τῇ φιλο-
 σοφίᾳ καὶ τοσοῦτον ἐπιδιδῶς, ὅσον περ νῦν, ταχέως
 γενήσει τοιοῦτος, οἷόν σε προσήκει.

10.

ΕΛΕΝΗ.

(α'.) Εἰσὶ τινες οἱ μέγα φρονουῦσιν, ἣν ὑπόθεσιν 208
 ἄτοπον καὶ παράδοξον ποιησάμενοι περὶ ταύτης ἀνε-
 κτῶς εἰπεῖν δυνηθῶσι· καὶ καταγεγραμμάσιν οἱ μὲν
 οὐ φάσκοντες οἷόν τ' εἶναι ψευδῇ λέγειν οὐδ' ἀντιλέ-
 ISOCRATES. I. 15

γειν οὐδὲ δύω λόγῳ περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀν-
 ειπεῖν, οἱ δὲ διεξιόντες ὡς ἀνδρία καὶ σοφία καὶ δικαιο-
 σύνη ταύτων ἐστί, καὶ φύσει μὲν οὐδὲν αὐτῶν ἔχομεν, ἢ
 μία δ' ἐπιστήμη καθ' ἀπάντων ἐστίν· ἄλλοι δὲ περὶ
 τὰς ἱριδας διατρίβουσι τὰς οὐδὲν μὲν ὠφελούσας,
 πράγματα δὲ παρέχειν τοῖς πλησιάζουσι δυναμένας.
 2 (β'.) Ἐγὼ δ' εἰ μὲν εἴρων νεώστ' τὴν περιεργίαν ταύ-
 την ἐν τοῖς λόγοις ἐγγεγεννημένην καὶ τούτους ἐπὶ τῇ
 καινότητι τῶν εὐρημένων φιλοτιμουμένους, οὐκ ἂν
 ὁμοίως ἐθαύμαζον αὐτῶν· νῦν δὲ τίς ἐστίν οὕτως
 ὀφισμαθῆς, ὅστις οὐκ οἶδε Πρωταγόραν καὶ τοὺς κατ' α
 ἐκείνον τὸν χρόνον γενομένους σοφιστὰς, ὅτι καὶ τοι-
 αῦτα καὶ πολὺ τούτων πραγματωδέστερα συγγράμ-
 3 ματα κατέλιπον ἡμῖν; πῶς γὰρ ἂν τις ὑπερβάλοιτο
 Γοργίαν τὸν τολμήσαντα λέγειν, ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων
 ἐστίν, ἢ Ζήνωνα τὸν ταῦτ' ἀδύνατα καὶ πάλιν ἀδύνατα
 πειρώμενον ἀποφαίνειν, ἢ Μέλισσον, ὃς ἀπείρων τὸ δ
 πλῆθος πεφυκότων τῶν πραγμάτων ὡς ἑνὸς ὄντος τοῦ
 4 παντὸς ἐπεχείρησεν ἀποδείξει εὐρίσκειν; (γ'.) Ἄλλ'
 ὅμως οὕτω φανερώς ἐκείνων ἐπιδειξάντων, ὅτι ῥαδιόν
 ἐστίν, περὶ ὧν ἂν τις πρόθηται, ψευδῇ μηχανήσασθαι
 λόγον, ἔτι περὶ τὸν τόπον τοῦτον διατρίβουσιν· οὕς 209
 ἐχρῆν ἀφεμένους ταύτης τῆς τεθρῆας, τῆς ἐν μὲν
 τοῖς λόγοις ἐξελέγχειν προσποιουμένης, ἐν δὲ τοῖς ἔρ-
 5 γοις πολὺν ἤδη χρόνον ἐξεληλεγμένης, τὴν ἀλήθειαν
 διώκειν, καὶ περὶ τὰς πράξεις, ἐν αἷς πολιτευόμεθα,
 τοὺς συνόντας παιδεύειν, καὶ περὶ τὴν ἐμπειρίαν τὴν
 τούτων γυμνάζειν, ἐνθυμουμένους, ὅτι πολὺ κρεῖτ-
 τόν ἐστίν περὶ τῶν χρησίμων ἐπιεικῶς δοξάζειν ἢ περὶ
 τῶν ἀχρήσιων ἀκριβῶς ἐπίστασθαι, καὶ μικρὸν προ- ἢ
 ἔχειν ἐν τοῖς μεγάλοις μᾶλλον ἢ πολὺ διαφέρειν ἐν
 τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μηδὲν πρὸς τὸν βίον ὠφελούσιν.

- 6 (δ.) Ἀλλὰ γὰρ οὐδενὸς αὐτοῖς ἄλλου μέλει πλὴν τοῦ
 χρηματίζεσθαι παρὰ τῶν νεωτέρων. ἔστι δ' ἡ περὶ τὰς
 ἐριδας φιλοσοφία δυναμένη τοῦτο ποιεῖν· οἱ γὰρ μήτε
 τῶν ἰδίων πῶ μήτε τῶν κοινῶν φροντίζοντες τοῦτοις
 μάλιστα χαίρουσι τῶν λόγων, οἳ μηδὲ πρὸς ἓν χρησί-
 7 μοι τυγχάνουσιν ὄντες. (ε.) Τοῖς μὲν οὖν τηλικούτοις
 πολλὴ συγγνώμη ταύτην ἔχειν τὴν διάνοιαν· ἐπὶ γὰρ α
 ἀπάντων τῶν πραγμάτων πρὸς τὰς περιττότητας καὶ
 τὰς θαυμαστοποιίας οὕτω διακείμενοι διατελοῦσι· τοῖς
 δὲ παιδεύειν προσποιουμένοις ἄξιον ἐπιτιμᾶν, ὅτι κατ-
 ηγοροῦσι μὲν τῶν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις συμβολαίοις ἔξαπα-
 τῶντων καὶ μὴ δικαίως τοῖς λόγοις χρωμένων, αὐτοὶ
 δ' ἐκείνων δεινότερα ποιοῦσιν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλους τι-
 νὰς ἐξημίωσαν, οὗτοι δὲ τοὺς συνόντας μάλιστα βλά- d
 8 πτοῦσιν. (ς.) Τοσοῦτον δ' ἐπιδεδωκέναι πεποιήκασι
 τὸ ψευδολογεῖν, ὥστ' ἤδη τινὲς, ὀρῶντες τούτους ἐκ
 τῶν τοιούτων ὠφελουμένους, τολμᾶσι γράφειν, ὥς
 ἔστιν ὁ τῶν πτωχεύοντων καὶ φευγόντων βίος ζηλω-
 τότερος ἢ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ ποιοῦνται τε-
 κμήριον, ὥς εἰ περὶ πονηρῶν πραγμάτων ἔχουσί τι λέ-
 γειν, περὶ γε τῶν καλῶν ἀγαθῶν ὁμοίως εὐπορήσου-
 9 σιν. ἔμοι δὲ δοκεῖ πάντων εἶναι καταγελαστότατον τὸ e
 διὰ τούτων τῶν λόγων ζητεῖν πείθειν, ὥς περὶ τῶν
 πολιτικῶν ἐπιστήμην ἔχουσιν, ἐξὸν ἐν αὐτοῖς οἷς ἐπ-
 αγγέλλονται τὴν ἐπίδειξιν ποιεῖσθαι· τοὺς γὰρ ἀμφισ-
 βητοῦντας τοῦ φρονεῖν καὶ φάσκοντας εἶναι σοφι-
 στὰς οὐκ ἐν τοῖς ἡμελημένοις ὑπὸ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐν 210
 οἷς ἅπαντές εἰσιν ἀνταγωνισταί, προσήκει διαφέρειν
 10 καὶ κρείττους εἶναι τῶν ἰδιωτῶν. νῦν δὲ παραπλήσιον
 ποιοῦσιν, ὥσπερ ἂν εἰ τις προσποιεῖτο κρᾶτιστος εἶ-
 ναι τῶν ἀθλητῶν ἐνταῦθα καταβαίνων, οὐ μηδεὶς ἂν
 ἄλλος ἀξιῶσειεν. τίς γὰρ ἂν τῶν εὐ φρονούντων συμ-

- φορὰς ἐπαινεῖν ἐπιχειρήσειεν· ἀλλὰ δῆλον, ὅτι δι’
 11 ἀσθένειαν ἐνταῦθα καταφεύγουσιν. ἔστι γὰρ τῶν μὲν
 τοιούτων συγγραμμάτων μία τις ὁδὸς, ἣν οὐδ’ εὗρεται
 οὔτε μαθεῖν οὔτε μιμήσασθαι δύσκολόν ἐστιν· οἱ δὲ
 κοινοὶ καὶ πιστοὶ καὶ τούτοις ὅμοιοι τῶν λόγων διὰ
 πολλῶν ἰδεῶν καὶ καιρῶν δυσκαταμαθήτων εὗρισκον-
 ταί τε καὶ λέγονται, καὶ τοσοῦτῳ χαλεπωτέραν ἔχουσι
 τὴν σύνθεσιν, ὅσῳ περὶ τὸ σεμνύνεσθαι τοῦ σκώπτειν
 καὶ τὸ σπουδάζειν τοῦ παίζειν ἐπιπονώτερόν ἐστιν.
 12 σημείον δὲ μέγιστον· τῶν μὲν γὰρ τοὺς βομβυλιούς
 καὶ τοὺς ἄλλας καὶ τὰ τοιαῦτα βουλευθέντων ἐπαινεῖν
 οὐδεὶς πώποτε λόγων ἠπόρησεν, οἱ δὲ περὶ τῶν ὁμο-
 λογουμένων ἀγαθῶν ἢ καλῶν ἢ τῶν διαφερόντων ἐπ’
 ἀρετῇ λέγειν ἐπιχειρήσαντες πολὺ καταδεέστερον τῶν
 13 ὑπαρχόντων ἅπαντες εἰρήκασιν. οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς
 γνώμης ἐστὶν ἀξίως εἰπεῖν περὶ ἑκατέρων αὐτῶν, ἀλλὰ
 τὰ μὲν [μικρὰ] ἡδῶδιον τοῖς λόγοις ὑπερβαλέσθαι, τῶν
 δὲ χαλεπὸν τοῦ μεγέθους ἐφικέσθαι· καὶ περὶ μὲν τῶν
 δόξαν ἔχόντων σπάνιον εὗρεται, ἃ μηδεὶς πρότερον εἶ-
 14 ρηκε, περὶ δὲ τῶν φανύλων καὶ ταπεινῶν ὅ τι ἂν τις
 τύχη φθιερξάμενος, ἅπαν ἰδίον ἐστίν.
 14 (ξ.) Διὸ καὶ τὸν γράψαντα περὶ τῆς Ἑλένης ἐπαι-
 νῶ μάλιστα τῶν εὐ λέγειν τι βουλευθέντων, ὅτι περὶ
 τοιαύτης ἐμνήσθη γυναικὸς, ἣ καὶ τῷ γένει καὶ τῷ
 κάλλει καὶ τῇ δόξῃ πολὺ διήνεγκεν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
 τοῦτον μικρόν τι παρέλαθεν· φησὶ μὲν γὰρ ἐγκώμιον
 γεγραφέναι περὶ αὐτῆς, τυγχάνει δ’ ἀπολογίαν εἰρη-
 15 κῶς ὑπὲρ τῶν ἐκείνῃ πεπραγμένων. ἔστι δ’ οὐκ ἐκ τῶν
 αὐτῶν ἰδεῶν οὐδὲ περὶ τῶν αὐτῶν [ἔργων] ὁ λόγος,
 ἀλλὰ πᾶν τούναντίον· ἀπολογεῖσθαι μὲν γὰρ προσή-
 κει περὶ τῶν ἀδικεῖν αἰτίαν ἔχόντων, ἐπαινεῖν δὲ τοὺς
 ἐπ’ ἀγαθῷ τινὶ διαφέροντας.

(η΄.) Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ τὸ ὁῤῥστον ποιεῖν, ἐπιτιμᾷν τοῖς ἄλλοις μηδὲν ἐπιδεικνὺς τῶν ἑμαυτοῦ, πειράσομαι περὶ τῆς αὐτῆς ταύτης εἰπεῖν, παραλιπὼν ἅπαντα τὰ τοῖς ἄλλοις εἰρημένα.

- 16 (θ΄.) Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τοῦ λόγου ποιήσομαι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους αὐτῆς. πλείστον γὰρ ἡμιθέων ὑπὸ Διὸς γεννηθέντων μόνης ταύτης γυναικὸς πατὴρ ἤξιώσας κληθῆναι. σπουδάσας δὲ μάλιστα περὶ τε τὸν ἕξ Ἀλκμήνης καὶ τοὺς ἐκ Αἰήδας, τοσοῦτω μᾶλλον Ἑλένην Ἡρακλέους προὔτιμῃσεν, ὥστε τῷ μὲν ἰσχυρὸν ἔδωκεν, ἢ βίᾳ τῶν ἄλλων κρατεῖν δύναται, τῇ δὲ κάλλος ἀπένευμεν, ὃ καὶ τῆς ὁῤῥμης αὐτῆς ἄρχειν πέφυκεν.
- 17 εἰδὼς δὲ τὰς ἐπιφανείας καὶ τὰς λαμπρότητας οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας ἀλλ' ἐκ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἀγώνων γιγνομένης, βουλόμενος αὐτῶν μὴ μόνον τὰ σώματ' εἰς θεοὺς ἀναγαγεῖν ἀλλὰ καὶ τὰς δόξας ἀειμνήστους καταλιπεῖν, τοῦ μὲν ἐπίπονον καὶ φιλοκλινδυνον τὸν βίον κατέστησε, τῆς δὲ περίβλεπτον καὶ περιμάχητον τὴν φύσιν ἐποίησεν.
- 18 (ι΄.) Καὶ πρῶτον μὲν Θησεὺς, ὁ λεγόμενος μὲν Αἰγέως, γενόμενος δ' ἐκ Ποσειδῶνος, ἰδὼν αὐτὴν οὐπω μὲν ἀκμάζουσιν, ἤδη δὲ τῶν ἄλλων διαφέρουσαν, τοσοῦτον ἡττήθη τοῦ κάλλους ὃ κρατεῖν τῶν ἄλλων εἰθισμένος, ὥσθ' ὑπαρχούσης αὐτῷ καὶ πατρίδος μεγίστης καὶ βασιλείας ἀσφαλεστάτης ἡγησάμενος οὐκ ἄξιον εἶναι ζῆν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς ἄνευ τῆς
- 19 πρὸς ἐκείνην οἰκειότητος, ἐπειδὴ παρὰ τῶν κυρίων οὐχ οἷός τ' ἦν αὐτὴν λαβεῖν, ἀλλ' ἐπέμενον τὴν τε τῆς παιδὸς ἡλικίαν καὶ τὸν χρησμὸν τὸν παρὰ τῆς Πυθίας, ὑπεριδὼν τὴν ἀρχὴν τὴν Τυνδάρειω καὶ καταφρονήσας τῆς ὁῤῥμης τῆς Κάστορος καὶ Πολυδεύκου καὶ πάντων τῶν ἐν Λακεδαιμόνι δεινῶν ὀλιγορῆσας,

- βία λαβὼν αὐτὴν εἰς Ἀφιδναν τῆς Ἀττικῆς κατέθετο,
 20 καὶ τοσαύτην χάριν ἔσχε Πειρίθῳ τῷ μετασχόντι τῆς
 ἀρπαγῆς, ὥστε βουλευθέντος αὐτοῦ μνηστεῦσαι Κόρην
 τὴν Διὸς καὶ Διμήτρος, καὶ παρακαλοῦντος ἐπὶ τὴν
 εἰς Ἀιδου κατὰβασιν, ἐπειδὴ συμβουλευὼν οὐχ οἶός ²¹
 τ' ἦν ἀποτρέπειν, προδήλου τῆς συμφορᾶς οὕσης
 ὅμως αὐτῷ συνηκολούθησε, νομίζων ὀφείλειν τοῦτον
 τὸν ἔρανον, μηδενὸς ἀποστῆναι τῶν ὑπὸ Πειρίθου
 προσταχθέντων ἀνθ' ὧν ἐκεῖνος αὐτῷ συνεικινδύ-
 νευσεν.
- 21 (α'.) Εἰ μὲν οὖν ὁ ταῦτα πράξας εἰς ἣν τῶν τυ-
 χόντων ἀλλὰ μὴ τῶν πολὺ διενεγκόντων, οὐκ ἂν πω
 δῆλος ἦν ὁ λόγος, πότερον Ἑλένης ἔπαινος ἢ κατηγο-
 ρία Θησέως ἐστίν· νῦν δὲ τῶν μὲν ἄλλων τῶν εὐδο- b
 κιμησάντων εὐρήσομεν τὸν μὲν ἀνδρίας, τὸν δὲ σο-
 φίας, τὸν δ' ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων μερῶν ἀπε-
 στερημένον, τοῦτον δὲ μόνον οὐδ' ἐνὸς ἐνδεᾶ γενό-
 22 μενον, ἀλλὰ παντελῇ τὴν ἀρετὴν κτησάμενον. δοκεῖ
 δέ μοι πρέπειν περὶ αὐτοῦ καὶ διὰ μακροτέρων εἰπεῖν·
 ἡγοῦμαι γὰρ ταύτην μεγίστην εἶναι πίστιν τοῖς βου-
 λομένοις Ἑλένην ἐπαινεῖν, ἣν ἐπιδείξωμεν τοὺς ἀγα-
 πήσαντας καὶ θαυμάσαντας ἐκείνην αὐτοὺς τῶν ἄλ- c
 λων θαυμαστοτέρους ὄντας. (ιβ'.) Ὅσα μὲν γὰρ ἐφ'
 ἡμῶν γέγονεν, εἰκότως ἂν ταῖς δόξαις ταῖς ἡμετέραις
 αὐτῶν διακρίνοιμεν, περὶ δὲ τῶν οὕτω παλαιῶν προσ-
 ῆκει τοῖς κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον εὖ φρονήσασιν ὁμο-
 νοοῦντας ἡμᾶς φαίνεσθαι.
- 23 Κάλλιστον μὲν οὖν ἔχω περὶ Θησέως τοῦτ' εἰπεῖν,
 ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἡρακλεῖ γενόμενος ἐνά-
 μιλλον τὴν αὐτοῦ δόξαν πρὸς τὴν ἐκείνου κατέστησεν.
 οὐ γὰρ μόνον τοῖς ὅπλοις ἐκοσμήσαντο παραπλησίους d
 ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς,

- πρέποντα τῇ συγγενείᾳ ποιῶντες. ἔξ ἀδελφῶν γὰρ
γεγονότες, ὁ μὲν ἐκ Διὸς, ὁ δ' ἐκ Ποσειδῶνος, ἀδελ-
φας καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔσχον. μόνοι γὰρ οὗτοι τῶν
προγεγενημένων ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ τῶν ἀνθρώπων
24 ἀθλήται κατέστησαν. (γ'). Συνέβη δὲ τὸν μὲν ὀνο-
μαστοτέρους καὶ μεῖζους, τὸν δ' ὠφελιμωτέρους καὶ
τοῖς Ἑλλήσιν οἰκειοτέρους ποιήσασθαι τοὺς κινδύ-
νους. τῷ μὲν γὰρ Εὐρύσθεὺς προσέτατε τὰς τε βοῦς e
τὰς ἐκ τῆς Ἐρυθείας ἀγαγεῖν καὶ τὰ μῆλα τὰ τῶν
Ἑσπερίδων ἐνεργεῖν καὶ τὸν Κέρβερον ἀναγαγεῖν καὶ
τοιούτους ἄλλους πόρους, ἔξ ὧν ἤμελλεν οὐ τοὺς ἄλ-
25 λους ὠφελήσειν ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν· ὁ δ' αὐτὸς
αὐτοῦ κύριος ὢν τούτους προηρείτο τῶν ἀγῶνων, ἔξ 213
ὧν ἤμελλεν ἢ τῶν Ἑλλήνων ἢ τῆς αὐτοῦ πατρίδος
εὐεργέτης γενήσεσθαι. καὶ τὸν τε ταῦρον τὸν ἀνεθέν-
τα μὲν ὑπὸ Ποσειδῶνος, τὴν δὲ χώραν λυμαινόμενον,
ὃν πάντες οὐκ ἐτόλμων ὑπομένειν, μόνος χειρῶσά-
μενος μεγάλου φόβου καὶ πολλῆς ἀπορίας τοὺς οἰ-
26 κούντας τὴν πόλιν ἀπήλλαξεν· καὶ μετὰ ταῦτα Λαπί-
θαις σύμμαχος γενόμενος, στρατευσάμενος ἐπὶ Κεν-
ταύρους τοὺς διφυεῖς, οὐ καὶ τάχει καὶ ῥώμῃ καὶ τόλμῃ b
διενεγκόντες τὰς μὲν ἐπόρθουν, τὰς δ' ἤμελλον, ταῖς δ'
ἠπέλουν τῶν πόλεων, τούτους μάχῃ νικῆσας εὐθὺς
μὲν αὐτῶν τὴν ὕβριν ἐπαυσεν, οὐ πολλῷ δ' ὕστερον
27 τὸ γένος ἔξ ἀνθρώπων ἠφάνισεν. περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς
χρόνους τὸ τέρας τὸ τραφὲν μὲν ἐν Κρήτῃ, γενόμενον
δ' ἐκ Πασιφάης τῆς Ἥλιου θυγατρὸς, ᾧ κατὰ μαν-
τείαν δασμὸν τῆς πόλεως δις ἑπτὰ παῖδας ἀποστελ-
λούσης, ἰδὼν αὐτοὺς ἀγομένους καὶ πανδημῇ προ- c
πεμπομένους ἐπὶ θάνατον ἄνομον καὶ προὔπτον καὶ
πενθουμένους ἔτι ζῶντας, οὕτως ἡγανάκτησεν, ὥστ'
ἡγήσατο κραίττου εἶναι τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν ἄρχων

τῆς πόλεως τῆς οὕτως οἰκτρον τοῖς ἐχθροῖς φόρον
 28 ὑποτελεῖν ἡναγκασμένης. σύμπλους δὲ γενόμενος, καὶ
 κρατήσας φύσεως ἐξ ἀνδρὸς μὲν καὶ ταύρου μεμιγμέ-
 νης, τὴν δ' ἰσχὺν ἐχούσης, οἷαν προσήκει τὴν ἐκ τοι-
 οῦτων σωμάτων συγκειμένην, τοὺς μὲν παῖδας δια-
 σώσας τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκε, τὴν δὲ πόλιν οὕτως
 ἀνόμου καὶ δεινοῦ καὶ δυσάπαλλάκτου προστάγματος
 ἤλευθέρωσεν.

29 (ιδ'.) Ἀπορῶ δ' ὅ τι χρήσμαι τοῖς ἐπιλοίοις·
 ἐπιστάς γάρ ἐπὶ τὰ Θησέως ἔργα καὶ λέγειν ἀρξάμενος
 περὶ αὐτῶν ὁκνῶ μὲν μεταξὺ παύσασθαι καὶ παραλι-
 πεῖν τὴν τε Σκίρωνος καὶ Κερκύονος καὶ τῶν ἄλλων
 τῶν τοιούτων παρανομίαν, πρὸς οὓς ἀνταγωνιστῆς
 γενόμενος ἐκείνος πολλῶν καὶ μεγάλων συμφορῶν
 τοὺς Ἕλληνας ἀπήλλαξεν, αἰσθάνομαι δ' ἐμαντὸν ἔξω
 φερόμενον τῶν καιρῶν καὶ δέδοικα, μὴ τισι δόξω περὶ
 τούτου μᾶλλον σπουδάζειν ἢ περὶ ἧς τὴν ἀρχὴν ὑπε-
 30 θέμην. ἐξ ἀμφοτέρων οὖν τούτων αἰροῦμαι τὰ μὲν 214
 πλεῖστα παραλιπεῖν διὰ τοὺς δυσκόλως ἀκροωμένους,
 περὶ δὲ τῶν ἄλλων ὥς ἂν δύνωμαι συντομώτατα διελ-
 θεῖν, ἵνα τὰ μὲν ἐκείνοις, τὰ δ' ἐμαντῶ χαρίσωμαι,
 καὶ μὴ παντάπασιν ἡττηθῶ τῶν εἰδισμένων φθονεῖν
 καὶ τοῖς λεγομένοις ἅπασιν ἐπιτιμᾶν.

31 (ιε'.) Τὴν μὲν οὖν ἀνδρίαν ἐν τούτοις ἐπεδείξατο
 τοῖς ἔργοις, ἐν οἷς αὐτὸς καθ' αὐτὸν ἐκινδύνευσε, τὴν
 δ' ἐπιστήμην, ἣν εἶχε πρὸς τὸν πόλεμον, ἐν ταῖς μάχασι, β
 αἷς μεθ' ὅλης τῆς πόλεως ἡγωνίσσατο, τὴν δ' εὐσέ-
 βειαν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ἐν τε ταῖς Ἀδράστου καὶ
 ταῖς τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους ἱκετείαις, τοὺς μὲν
 γὰρ μάχῃ νικήσας Πελοποννησίους διέσωσε, τῷ δὲ
 τοὺς ὑπὸ τῇ Καδμεῖα τελευτήσαντας βίᾳ Θηβαίων
 θάψαι παρέδωκε, τὴν δ' ἄλλην ἀρετὴν καὶ τὴν σωφρο-

- σύνην ἐν τε τοῖς προειρημένοις καὶ μάλιστα ἐν οἷς τὴν
 32 πόλιν διώκησεν. (15.) Ὅρων γὰρ τοὺς βίᾳ τῶν πολι-
 τῶν ἄρχειν ζητοῦντας ἑτέροις δουλεύοντας καὶ τοὺς
 ἐπικίνδυνον τὸν βίον τοῖς ἄλλοις καθιστάοντας αὐτοὺς
 περιδεῶς ζῶντας, καὶ πολεμεῖν ἀναγκαζομένους μετὰ
 33 μὲν τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς ἐπιστρατενομένους, μετὰ
 δ' ἄλλων τινῶν πρὸς τοὺς συμπολιτενομένους, ἔτι δὲ
 συλῶντας μὲν τὰ τῶν θεῶν, ἀποκτείνοντας δὲ τοὺς
 βελτίστους τῶν πολιτῶν, ἀπιστοῦντας δὲ τοῖς οἰκισ-
 τάτοις, οὐδὲν δὲ ῥαθυμότερον ζῶντας τῶν ἐπὶ θανάτῳ
 συνειλημμένων, ἀλλὰ τὰ μὲν ἔξω ζηλουμένους, αὐτοὺς δ'
 34 δὲ παρ' αὐτοῖς μᾶλλον τῶν ἄλλων λυπουμένους· τί
 γὰρ ἐστὶν ἄλγιον ἢ ξῆν ἂν δεδιότα, μὴ τις αὐτὸν τῶν
 παρεστώτων ἀποκτείνῃ, καὶ μηδὲν ἥττον φοβούμενον
 τοὺς φυλάττοντας ἢ τοὺς ἐπιβουλεύοντας; τούτων
 ἀπάντων καταφρονήσας καὶ νομίσας οὐκ ἄρχοντας ἀλ-
 λά νοσήματα τῶν πόλεων εἶναι τοὺς τοιοῦτους, ἐπέ-
 δεῖξεν, ὅτι ῥαδίον ἐστὶν ἅμα τυραννεῖν καὶ μηδὲν χει-
 35 ρον διακεῖσθαι τῶν ἐξ ἴσου πολιτενομένων. (16.) Καὶ
 πρῶτον μὲν τὴν πόλιν σποράδην καὶ κατὰ κόμας οἰ-
 κοῦσαν εἰς ταύτῃ συναγαγὼν τηλικαύτην ἐποίησεν
 ὥστ' ἔτι καὶ νῦν ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου μεγίστην 215
 τῶν Ἑλληνίδων εἶναι· μετὰ δὲ ταῦτα κοινὴν τὴν πα-
 τρίδα καταστήσας καὶ τὰς ψυχὰς τῶν συμπολιτενομέ-
 νων ἐλευθερώσας ἐξ ἴσου τὴν ἄμιλλαν αὐτοῖς περὶ τῆς
 ἀρετῆς ἐποίησε, πιστεύων μὲν ὁμοίως αὐτῶν προέξειν
 ἀσκούντων ὥσπερ ἀμελοῦντων, εἰδὼς δὲ τὰς τιμὰς
 ἡδίστους οὕσας τὰς παρὰ τῶν μέγα φρονούντων ἢ τὰς
 36 παρὰ τῶν δουλευόντων. τοσοῦτον δ' ἐδέχσειν ἀκόν-
 των τι ποιεῖν τῶν πολιτῶν, ὥσθ' ὁ μὲν τὸν δῆμον
 καθίστη κύριον τῆς πολιτείας, οἱ δὲ μόνου αὐτὸν ἄρ-
 χειν ἡξίουν, ἡγούμενοι πιστοτέραν καὶ κοινοτέραν

- εἶναι τὴν ἐκείνου μοναρχίαν τῆς αὐτῶν δημοκρατίας. οὐ γὰρ ὅσπερ ἕτεροι τοὺς μὲν πόρους ἄλλοις προσέταττε, τῶν δ' ἡδονῶν αὐτὸς μόνος ἀπέλαυεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν κινδύνους ἰδίους ἐποιεῖτο, τὰς δ' ὠφελείας
- 37 ἥπασιν εἰς τὸ κοινὸν ἀπεδίδου. καὶ γὰρ τοι διετέλεσε τὸν βίον οὐκ ἐπιβουλευόμενος ἀλλ' ἀγαπώμενος, οὐδ' ἂ ἐπακτῷ δυνάμει τὴν ἀρχὴν διαφυλάττων ἀλλὰ τῇ τῶν πολιτῶν εὐνοίᾳ δορυφορούμενος, τῇ μὲν ἐξουσίᾳ τυραννῶν, ταῖς δ' εὐεργεσίαις δημογαγῶν· οὕτω γὰρ νομίμως καὶ καλῶς διφύκει τὴν πόλιν ὥστ' ἔτι καὶ νῦν ἔχνος τῆς ἐκείνου πρᾶότητος ἐν τοῖς ἡθεσιν ἡμῶν καταλελειπθῆναι.
- 38 (ἡ'). Τὴν δὲ γεννηθεῖσαν μὲν ὑπὸ Διὸς, κρατήσασαν δὲ τοιαύτης ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης, πῶς οὐκ ἂ ἐπαινέειν χρὴ καὶ τιμᾶν καὶ νομίζειν πολὺ τῶν πάποτε γενομένων διενεγκεῖν; οὐ γὰρ δὴ μάρτυρά γε πιστότερον οὐδὲ κριτὴν ἱκανώτερον ἔχομεν ἐπαγαγέσθαι περὶ τῶν Ἑλένης προσόντων ἀγαθῶν τῆς Θησέως διανοίας. ἵνα δὲ μὴ δοκῶ δι' ἀπορίαν περὶ τὸν αὐτὸν τόπον διατρίβειν, μὴδ' ἀνδρὸς ἐνὸς δόξῃ καταχρώμενος ἐπαινέειν αὐτήν, βούλομαι καὶ περὶ τῶν ἐχομένων διελθεῖν.
- 39 (ιβ'). Μετὰ γὰρ τὴν Θησέως εἰς Αἶδου κατάβα-
σιν ἐπανελθούσης αὐτῆς εἰς Λακεδαίμονα καὶ πρὸς τὸ μνηστεύεσθαι λαβούσης ἡλικίαν ἅπαντες οἱ τότε βασι-
λεύοντες καὶ δυναστεύοντες τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχον
περὶ αὐτῆς· ἔξον γὰρ αὐτοῖς λαμβάνειν ἐν ταῖς αὐτῶν 216
πόλεσι γυναικας τὰς πρωτεύουσας, ὑπεριδόντες τοὺς
40 οἰκοὶ γάμους ἤλθον ἐκεῖνην μνηστεύσονται. οὕτω δὲ κεκριμένου τοῦ μέλλοντος αὐτῇ συνοικήσειν ἀλλ' ἔτι κοινῆς τῆς τύχης οὔσης οὕτω πρόδηλος ἦν ἅπασιν ἰσομένη περιμάχητος, ὥστε συνελθόντες πίστει ἐδο-

- σαν ἀλλήλοις ἢ μὴν βοηθήσειν, εἴ τις ἀποστεροίῃ τὸν
 ἀξιοθέντα λαβεῖν αὐτήν, νομίζων ἕκαστος τὴν ἐπι- b
 41 κουρίαν ταύτην αὐτῷ παρασκευάζειν. τῆς μὲν οὖν
 ἰδίας ἐλπίδος πλήν ἐνὸς ἀνδρὸς ἅπαντες ἐφεύσθησαν,
 τῆς δὲ κοινῆς δόξης ἧς ἔσχον περὶ ἐκείνης οὐδεὶς αὐ-
 τῶν διήμαρτεν. (κ.) Οὐ πολλοῦ γὰρ χρόνου διελθόν-
 τος, γενομένης ἐν θεοῖς περὶ κάλλους ἐριδος, ἧς Ἀλέ-
 ξανδρος ὁ Πριάμῳ κατέστη κριτῆς, καὶ διδούσης Ἥρας
 μὲν ἀπάσης αὐτῷ τῆς Ἀσίας βασιλεύειν, Ἀθηναῖς δὲ
 42 κρατεῖν ἐν τοῖς πολέμοις, Ἀφροδίτης δὲ τὸν γάμον
 τὸν Ἑλένης, τῶν μὲν σωμάτων οὐ δύνηθεις λαβεῖν a
 διάγνωσιν ἀλλ' ἤττηθεις τῆς τῶν θεῶν ὕψεως, τῶν
 δὲ θωρεῶν ἀναγκασθεις γενέσθαι κριτῆς, εἴλετο τὴν
 οἰκειότητα τὴν Ἑλένης ἀντὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, οὐ
 πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀποβλέψας, — καίτοι καὶ τοῦτο τοῖς
 εὖ φρονούσι πολλῶν αἰρετώτερόν ἐστιν, ἀλλ' ὅμως
 43 οὐκ ἐπὶ τοῦθ' ὥρμησεν, ἀλλ' ἐπιθύμησε Διὸς γενέσθαι
 κηδεστής, νομίζων πολὺ μείζω καὶ καλλίω ταύτην εἶ-
 ναι τὴν τιμὴν ἢ τὴν τῆς Ἀσίας βασιλείαν, καὶ μεγάλας d
 μὲν ἀρχὰς καὶ δυναστείας καὶ φάυλοις ἀνθρώποις ποτὲ
 παραγίγνεσθαι, τοιαύτης δὲ γυναικὸς οὐδένα τῶν
 ἐπιγιγνομένων ἀξιοθήσεσθαι, πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲν
 ἂν κτῆμα κάλλιον καταλιπεῖν τοῖς παισὶν ἢ παρασκευ-
 ᾶσας αὐτοῖς, ὅπως μὴ μόνον πρὸς πατρός ἀλλὰ καὶ
 44 πρὸς μητρὸς ἀπὸ Διὸς ἔσονται γεγονότες. ἡπίστατο
 γὰρ τὰς μὲν ἄλλας εὐτυχίας ταχέως μεταπιπτούσας,
 τὴν δ' εὐγένειαν αἰεὶ τοῖς αὐτοῖς παραμένουσαν, ὥστε e
 ταύτην μὲν τὴν αἵρεσιν ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ γένους ἐσε-
 σθαι, τὰς δ' ἑτέρας θωρεὰς ὑπὲρ τοῦ χρόνου μόνον
 τοῦ καθ' αὐτόν.
- 45 (κα.) Τῶν μὲν οὖν εὖ φρονούντων οὐδεὶς ἂν
 τοῖς λογισμοῖς τούτοις ἐπιτιμήσειεν, τῶν δὲ μηδὲν πρὸ 217

- τοῦ πράγματος ἐνθυμουμένων ἀλλὰ τὸ συμβαίνειν μό-
νον σκοποῦμένων ἤδη τινὲς ἐλοιδόρησαν αὐτόν· ὧν
τὴν ἄνοιαν ἐξ ὧν ἐβλασφήμησαν περὶ ἐκείνου θάδιον
46 ἅπασι καταμαθεῖν. πῶς γὰρ οὐ καταγέλαστον πεπόν-
θασιν, εἰ τὴν αὐτῶν φύσιν ἱκανωτέραν εἶναι νομίζουσι
τῆς ὑπὸ τῶν θεῶν προκριθείσης; οὐ γὰρ δὴ πού περὶ
ὧν εἰς τοσαύτην ἔριν κατέστησαν τὸν τυχόντα διαγνώ-
ναι κύριοι ἐποίησαν, ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τοσαύτην ἔσχον
σπουδὴν ἐκλέξασθαι κριτὴν τὸν βέλτιστον, ὅσην περ
47 περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἐπιμέλειαν ἐποίησαντο. χρη-
στὴ δὲ σκοπεῖν, ὁποῖός τις ἦν, καὶ δοκιμάζειν αὐτόν οὐκ ἐκ
τῆς ὀργῆς τῆς τῶν ἀποτυχουσῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἅπασκι
βουλευσάμεναι προείλοντο τὴν ἐκείνου διάνοιαν. κα-
κῶς μὲν γὰρ παθεῖν ὑπὸ τῶν κριτῶν οὐδὲν κω-
λύει καὶ τοὺς μηδὲν ἐξημαρτηκότας· τοιαύτης δὲ τι-
μῆς τυχεῖν ὥστε θνητὸν ὄντα θεῶν γενέσθαι κριτὴν,
οὐχ οἷόν τε μὴ οὐ τὸν πολὺ τῇ γνώμῃ διαφέροντα.
48 (κβ'). Θαναμάξω δ' εἰ τις οἰεται κακῶς βεβουλευσθαι
τὸν μετὰ ταύτης ξὺν ἐλόμενον, ἧς ἕνεκα πολλοὶ τῶν
ἡμιθέων ἀποθνήσκουσιν ἠθέλησαν. πῶς δ' οὐκ ἂν ἦν
ἀνόητος, εἰ τοὺς θεοὺς εἰδὼς περὶ κάλλους φιλονι-
κοῦντας αὐτοὺς κάλλους κατεφρόνησε, καὶ μὴ ταύτην
ἐνόμισε μερίστην εἶναι τῶν δωρεῶν, περὶ ἧς κἀκείνας
ἰώρα μάλιστα σπουδαζούσας;
- 49 (κγ'). Τίς δ' ἂν τὸν γάμον τὸν Ἑλένης ὑπερείδεν, δ
ἧς ἀρπασθείσης οἱ μὲν Ἕλληνες οὕτως ἡγανάκτησαν
ὥσπερ ὅλης τῆς Ἑλλάδος πεπορθημένης, οἱ δὲ βάρβα-
ροι τοσοῦτον ἐφρόνησαν, ὅσον περ ἂν εἰ πάντων ἡμῶν
ἐκράτησαν. δῆλον δ' ὡς ἐκάτεροι διετέθησαν· πολλῶν
γὰρ αὐτοῖς πρότερον ἐγκλημάτων γενομένων περὶ μὲν
τῶν ἄλλων ἡσυχίαν ἤγον, ὑπὲρ δὲ ταύτης τηλικούτον
συνεστήσαντο πόλεμον οὐ μόνον τῷ μεγέθει τῆς ὀρ-

- γῆς ἀλλὰ καὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου καὶ τῷ πλήθει τῶν α
 50 παρασκευῶν, ὅσος οὐδεὶς πώποτε γέγονεν. ἔξον δὲ τοῖς
 μὲν ἀποδοῦσιν Ἑλένην ἀπηλλάχθαι τῶν παρόντων
 κακῶν, τοῖς δ' ἀμελήσασιν ἐκείνης ἀθεῶς οἰκεῖν τὸν 218
 ἐπίλοιπον χρόνον, οὐδέτεροι ταῦτ' ἠθέλησαν· ἀλλ' οἱ
 μὲν περιεώρων καὶ πόλεις ἀναστάτους γιγνομένας
 καὶ τὴν χώραν πορθουμένην, ὥστε μὴ προσέσθαι τοῖς
 Ἕλλησιν αὐτήν, οἱ δ' ἤροῦντο μένοντες ἐπὶ τῆς ἄλλο-
 τρίας καταγρηθασκεῖν καὶ μηδέποτε τοὺς αὐτῶν ἰδεῖν
 μᾶλλον ἢ κείνην καταλιπόντες εἰς τὰς αὐτῶν πατρί-
 51 δας ἀπελθεῖν. καὶ ταῦτ' ἐποίουν οὐχ ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου β
 καὶ Μενελάου φιλονικούντες, — ἀλλ' οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς
 Ἀσίας, οἱ δ' ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης, νομίζοντες, ἐν ὅπο-
 τέρα τὸ σῶμα τοῦκείνης κατοικήσειε, ταύτην εὐδαι-
 μονεστέραν τὴν χώραν ἔσεσθαι.
- 52 (κδ'.) Τοσοῦτος δ' ἔρως ἐνέπεσε τῶν πόνων καὶ
 τῆς στρατείας ἐκείνης οὐ μόνον τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς
 βαρβάροις ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς, ὥστ' οὐδὲ τοὺς ἐξ αὐτῶν
 γεγονότας ἀπέτρεψαν τῶν ἀγῶνων τῶν περὶ Τροίαν, γ
 ἀλλὰ Ζεὺς μὲν προειδὼς τὴν Σαρπηδόνος εἰμαρμένην,
 Ἡὼς δὲ τὴν Μέμνονος, Ποσειδῶν δὲ τὴν Κύκνον,
 Θέτις δὲ τὴν Ἀχιλλέως, ὅμως αὐτοὺς συνεξώρμησαν
 53 καὶ συνέξεπεμψαν, ἡγούμενοι κάλλιον αὐτοῖς εἶναι τε-
 θνᾶναι μαχομένοις περὶ τῆς Λιδὸς θυγατρὸς μᾶλλον ἢ
 ζῆν ἀπολειφθεῖσι τῶν περὶ ἐκείνης κινδύνων. καὶ τί
 δεῖ θαναμάζειν, ἃ περὶ τῶν παίδων διανοήθησαν; αὐ-
 τοὶ γὰρ πολὺ μείζω καὶ δεινότεραν ἐποίησαντο παρὰ
 ταξιν τῆς πρὸς Γήαντας αὐτοῖς γενομένης· πρὸς μὲν δ
 γὰρ ἐκείνους μετ' ἀλλήλων ἐμαχίσαντο, περὶ δὲ ταύ-
 τῆς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἐπολέμησαν.
- 54 (κε'). Εὐλόγως δὲ κἀκεῖνοι ταῦτ' ἔγνωσαν, κἀγὰ
 τηλικαύταις ὑπερβολαῖς ἔχω χρήσασθαι περὶ αὐτῆς.

κάλλους γὰρ πλείστον μέρος μετέσχευ, ὁ σεμνότεαυ καὶ
 τιμιώτατον καὶ θειότατον τῶν ὄντων ἐστίν. ῥᾷδιον δὲ
 γινῶναι τὴν δύναμιν αὐτοῦ· τῶν μὲν γὰρ ἀνδρίας ἢ σο-
 φίας ἢ δικαιοσύνης μὴ μετεχόντων πολλὰ φανήσεται^α
 τιμώμενα μᾶλλον ἢ τούτων ἕκαστον, τῶν δὲ κάλλους
 ἀπεστερημένων οὐδὲν εὐρήσομεν ἀγαπώμενον ἀλλὰ
 πάντα καταφρονούμενα, πλὴν ὅσα ταύτης τῆς ιδέας
 κεκοινώνηκε, καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦτο μάλιστα εὐδο-
 κιμοῦσαν, ὅτι κάλλιστον τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐστίν.
 55 γνοίη δ' ἂν τις κἀκεῖθεν, ὅσον διαφέρει τῶν ὄντων,²¹¹
 εἰς ὧν αὐτοὶ διατιθέμεθα πρὸς ἕκαστον αὐτῶν. τῶν
 μὲν γὰρ ἄλλων, ὧν ἂν ἐν χρεῖᾳ γενώμεθα, τυχεῖν μό-
 νον βουλόμεθα, περαιτέρω δὲ περὶ αὐτῶν οὐδὲν τῇ
 ψυχῇ προσπεπόνθαμεν· τῶν δὲ καλῶν ἕως ἡμῖν ἐγ-
 γίγνεται, τοσούτῳ μείζω τοῦ βούλεσθαι ῥώμην ἔχων,
 56 ὅσῳ περ καὶ τὸ πρᾶγμα κρείττον ἐστίν. καὶ τοῖς μὲν
 κατὰ σύνεσιν ἢ κατ' ἄλλο τι προέχουσι φθινοῦμεν,
 ἣν μὴ τῷ ποιεῖν ἡμᾶς εὐ καθ' ἕκαστην τὴν ἡμέραν^β
 προσαγᾶγονται καὶ στέργειν σφᾶς αὐτοὺς ἀναγκάσω-
 σι· τοῖς δὲ καλοῖς εὐθὺς ἰδόντες εὖνοι γιγνόμεθα, καὶ
 μόνους αὐτοὺς ὥσπερ τοὺς θεοὺς οὐκ ἀπαγορεύομεν
 57 θεραπεύοντες, ἀλλ' ἥδιον δουλεύομεν τοῖς τοιαύτοις
 ἢ τῶν ἄλλων ἄρχομεν, πλείω χάριν ἔχοντες τοῖς πολλὰ
 προστάττουσιν ἢ τοῖς μηδὲν ἐπαγγέλλουσιν. καὶ τοὺς
 μὲν ὑπ' ἄλλῃ τινὶ δυνάμει γιγνομένους λαιδοροῦμεν
 καὶ κόλακας ἀποκαλοῦμεν, τοὺς δὲ τῷ κάλλει λατρεύ-^α
 οντας φιλοκάλους καὶ φιλοπόνους εἶναι νομίζομεν.
 58 τοσαύτη δ' εὐσεβεία καὶ προνοία χρῶμεθα περὶ τὴν
 ιδέαν τὴν τοιαύτην, ὥστε καὶ τῶν ἐχόντων τὸ κάλλος
 τοὺς μὲν μισθαργήσαντας καὶ κακῶς βουλευσαμένους
 περὶ τῆς αὐτῶν ἡλικίας μᾶλλον ἀτιμάζομεν ἢ τοὺς εἰς
 τὰ τῶν ἄλλων σώματ' ἐξαμαρτόντας· ὅσοι δ' ἂν τὴν

αὐτῶν ὥραν διαφυλάξωσιν ἄβατον τοῖς πονηροῖς ὥσπερ ἱερὸν ποιήσαντες, τούτους εἰς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ὁμοίως τιμῶμεν ὥσπερ τοὺς ὅλην τὴν πόλιν ἀγαθόν τι ποιήσαντας.

- 59 (κς.) Καὶ τί δεῖ τὰς ἀνθρωπίνας δόξας λέγοντα διατρίβειν; ἀλλὰ Ζεὺς ὁ κρατῶν πάντων ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται, πρὸς δὲ τὸ κάλλος ταπεινὸς γιγνόμενος ἀξιοῖ πλησιάξαι. Ἀμφι-
 τρύωνι μὲν γὰρ εἰκασθεὶς ὡς Ἀλκμήνην ἦλθε, χρυσὸς δὲ θυεὶς Δανάῃ συνεγένετο, κύκνος δὲ γενόμενος εἰς τοὺς Νεμέσεως κόλπους κατέφυγε, τούτῳ δὲ πάλιν ὁμοιωθεὶς Αἴδαν ἐνύμφευσεν· αἶε δὲ μετὰ τέχνης ἀλλ' οὐ μετὰ βίας θηρώμενος φαίνεται τὴν φύσιν τὴν τοι-
 60 αὐτήν. τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον προτετίμηται τὸ κάλλος 218 παρ' ἐκείνοις ἢ παρ' ἡμῖν, ὥστε καὶ ταῖς γυναιξὶ ταῖς αὐτῶν ὑπὸ τούτου κρατουμέναις συγγνώμην ἔχουσι, καὶ πολλὰς ἂν τις ἐπιδείξειε τῶν ἀθανάτων, αἱ θνητοῦ κάλλους ἡττήθησαν, ὧν οὐδεμία λαθεῖν τὸ γεγενημένον ὡς αἰσχύνῃ ἔχον ἐξήτησεν, ἀλλ' ὡς καλῶν ὄντων τῶν πεπραγμένων ὑμνεῖσθαι μᾶλλον ἢ σιωπᾶσθαι περὶ αὐτῶν ἡβουλήθησαν. μέγιστον δὲ τῶν εἰρημένων· πλείους γὰρ ἂν εὖροιμεν διὰ τὸ κάλλος ἢ ἀθανάτους γεγενημένους ἢ διὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἀπάσας.

- 61 (κς.) Ὡν Ἑλένη τοσοῦτῳ πλέον ἔσχεν, ὅσῳ περ καὶ τὴν ὄψιν αὐτῶν διήνεγκεν. οὐ γὰρ μόνον ἀθανασίας ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν ἰσοῦσθαι λαβοῦσα πρῶτον μὲν τοὺς ἀδελφοὺς ἤδη κατεχομένους ὑπὸ τῆς πεπρωμένης εἰς θεοὺς ἀνήγαγε, βουλομένη δὲ πιστὴν ποιῆσαι τὴν μεταβολὴν οὕτως αὐτοῖς τὰς τιμὰς ἐναργεῖς ἔδωκεν ὥσθ' ὁρωμένους ὑπὸ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ κινδυνεύόντων σῶξιν, οἵτινες ἂν αὐτοὺς εὐσεβῶς

- 62 κατακαλίσσονται. μετὰ δὲ ταῦτα τοσαύτην Μενελάῳ χάριν ἀπέδωκεν ὑπὲρ τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων, οὓς δι' ἐκείνην ὑπέμεινε, ὥστε τοῦ γένους ἅπαντος τοῦ Πελοπιδῶν διαφθαρέντος καὶ κακοῖς ἀνηκέστοις περιπεσόντος οὐ μόνον αὐτὸν τῶν συμφορῶν τούτων ἀπήλλαξεν ἀλλὰ καὶ θεὸν ἀντὶ θνητοῦ ποιήσασα σύνοικον αὐτῇ καὶ πάρεδρον εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα κατεστήσατο. καὶ τούτοις ἔχω τὴν πόλιν τὴν
- 63 Σπαρτιατῶν τὴν μάλιστα τὰ παλαιὰ διασώζουσιν ἔργῳ παρασχέσθαι μαρτυροῦσαν· ἔτι γὰρ καὶ νῦν ἐν Θεράπναις τῆς Λακωνικῆς θυσίας αὐτοῖς ἀγίας καὶ πατρίας ἀποτελοῦσιν οὐχ ὥς ἥρωσιν ἀλλ' ὥς θεοῖς ἀμφοτέροις οὖσιν.
- 64 (κγ'). Ἐνεδείξατο δὲ καὶ Στησιχόρῳ τῷ ποιητῇ τὴν αὐτῆς δύναμιν· ὅτε μὲν γὰρ ἀρχόμενος τῆς ὁδῆς ἐβλασφήμησέ τι περὶ αὐτῆς, ἀνίστη τῶν ὀφθαλμῶν ἐστέρημένος, ἐπειδὴ δὲ γνούς τὴν αἰτίαν τῆς συμφορᾶς τὴν καλουμένην παλινωδίαν ἐποίησε, πάλιν αὐτὸν
- 65 εἰς τὴν αὐτὴν φύσιν κατέστησεν. λέγουσι δὲ τινες καὶ τῶν Ὀμηριδῶν, ὥς ἐπιστᾶσα τῆς νυκτὸς Ὀμήρῳ προσέταξε ποιεῖν περὶ τῶν στρατευσαμένων ἐπὶ Τροίαν, βουλομένη τὸν ἐκείνων θάνατον ζηλωτότερον ἢ τὸν βίον τὸν τῶν ἄλλων καταστῆσαι· καὶ μέρος μὲν τι καὶ διὰ τὴν Ὀμήρου τέχνην, μάλιστα δὲ διὰ ταύτην οὕτως ἐπαφρόδιτον καὶ παρὰ πᾶσιν ὀνομαστήν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν ποίησιν.
- 66 (κδ'). Ὡς οὖν καὶ δίκην λαβεῖν καὶ χάριν ἀποδοῦναι δυναμένην, τοὺς μὲν τοῖς χρήμασι προέχοντας ἀναθήμασι καὶ θυσίαις καὶ ταῖς ἄλλαις προσούδοις ἱλάσκεσθαι καὶ τιμᾶν αὐτὴν χρῇ, τοὺς δὲ φιλοσόφους περὶ αὐτῆς ἀξίου τῶν ὑπαρχόν-

των ἐκείνη· τοῖς γὰρ πεπαιδευμένοις πρέπει τοιαύτας ποιεῖσθαι τὰς ἀπαρχάς.

- 67 (λ'.) Πολὺν δὲ πλείω τὰ παραλελειμμένα τῶν εἰρημένων ἐστίν. χωρὶς γὰρ τεχνῶν καὶ φιλοσοφιῶν καὶ τῶν ἄλλων ὠφελειῶν, ἅς ἔχει τις ἂν εἰς ἐκείνην καὶ τὸν πόλεμον τὸν Τρωϊκὸν ἀνενεργεῖν, δικαίως ἂν καὶ τοῦ μὴ δουλεύειν ἡμᾶς τοῖς βαρβάροις Ἑλένην αἰτίαν εἶναι νομίζοιμεν. εὐρήσομεν γὰρ τοὺς Ἕλληνας δι' αὐτὴν ὁμονοήσαντας καὶ κοινὴν στρατείαν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ποιησαμένους, καὶ τότε πρῶτον τὴν Εὐρώ-
 68 πην τῆς Ἀσίας τρόπαιον στήσασαν· ἐξ ᾧν τοσαύτης μεταβολῆς ἐτύχομεν, ὥστε τὸν μὲν ἐπέκεινα χρόνον οἱ δυστυχοῦντες ἐν τοῖς βαρβάροις τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἄρχειν ἡξίουν, καὶ Δαναὸς μὲν ἐξ Αἰγύπτου φυγὼν Ἄργος κατέσχε, Κάδμος δὲ Σιδωνίος Θηβῶν ἐβασίλευσε, Κᾶρες δὲ τὰς νήσους κατῴκουν, Πέλο-
 69 ποννήσου δὲ συμπάσης ὁ Ταυτάλου Πέλοψ ἐκράτησεν, μετὰ δ' ἐκείνου τὸν πόλεμον τοσαύτην ἐπίδοσιν τὸ γένος ἡμῶν ἔλαβεν ὥστε καὶ πόλεις μεγάλας καὶ χώραν πολλὴν ἀφελέσθαι τῶν βαρβάρων. ἦν οὖν τινὲς βούλωνται ταῦτα διεργάζεσθαι καὶ μηκύνειν, οὐκ ἀπορήσουσιν ἀφορμῆς, ὅθεν Ἑλένην ἔξω τῶν εἰρημένων ἔξουσιν ἐπαινεῖν, ἀλλὰ πολλοῖς καὶ καινοῖς λόγοις ἐντεύξονται περὶ αὐτῆς.

Addenda vel corrigenda in praefatione.

pag. VIII v. 25 insere: *C. Fuhr* (animadversiones in or.
Att., Bonnae 1877).

pag. X v. 30 corrige: *χρώμενόν σ'*] *χρωμένοις Γ Bs.*,
χρωμένους v. Bk.

pag. XXII v. 18 adde: Egit de eare P. Foucart in „Revue
de philologie“ N. S. I pag. 38.

Frontinus	Mk. 1 50	Plinius et Gargilius	Mk. 2 70
Gaius	2 70	Poetae latini min. Vol. I. & II.	4 50
Gellius, 2 voll.	3 80	Porphyrio	4 20
Hieronymus de viris illustr.	2 40	Propertii carmina	— 30
Historia Apollonii regis Tyri	1 —	Quintiliani inst., 2 voll.	2 40
Horatii carmina	1 —	Quintiliani inst., lib. X	— 30
Hygini Grom. liber	— 75	Rutilius Namastianus	— 75
Incert. aut. de Const. Magna	— 80	Sallustius	— 45
Jurisperitiae antelust. relig.	6 75	Scriptores hist. Aug., 2 voll.	5 10
Justinianus	1 —	Seneca opera philoa., 3 voll.	7 80
Justinus	— 90	Seneca tragedias	4 50
Juvencalis satiras	— 45	Seneca rhetor	4 50
Livii opera, 6 voll. (A 1 Mark).	6 —	Status. Vol. I. Silvae	1 80
Lucetius	1 50	— Vol. II. Pass. I. Achilleis	— 75
Macrobius	5 40	Suetonius	1 50
Martialis epigrammata	1 50	Taciti opera, 2 voll.	2 40
Martianus Capella	4 50	— libri minores	— 45
Mela, Pomponius	1 20	Terentii comoediae	1 20
Metzgerii scriptores, 2 voll.	5 10	Tibulli carmina	— 30
Mureti scripta selecta, 2 voll.	2 40	Ulpianus	— 75
Ovidii opera, 3 voll.	2 80	Valerius Flaccus	1 60
Panegyrici latini	3 60	Valerius Maximus	3 75
Persius	— 30	Velleius Paternulus ed. Hain	1 —
Phaedri fabulae	— 80	Vergilius	3 —
Plantii comoediae, 2 voll.	2 70	Virgili opera	1 85
Plini epistolae	1 20	— Bucolica et Georgica	— 45
Plinii nat. hist., 6 voll.	13 20	— Aeneis	— 90

Schulausgaben griechischer und lateinischer Klassiker

mit deutschen erklärenden Anmerkungen.

	Mk. Pf.
Aeschylus' Agamemnon. Von Robert Enger und Gilbert. 2. Aufl.	2 25
— Perser. Von W. S. Teuffel. 2. Aufl.	1 20
— Prometheus. Von N. Wacke. 2. Aufl.	1 80
Anthologie aus den Lyrikern der Griechen. Von E. Buchholz. 2. Aufl.	3 —
Aristophanes, die Wolken. Von W. S. Teuffel	1 50
Arrian's Anabasis. Von Dr. K. Abicht. 2 Hefte. Mit 1 Karte	4 05
Caesaris commentarii de bello Gallico. Von A. Debenow. 1. Aufl.	2 25
— de bello civili. Von A. Debenow. 4. Aufl.	1 80
Chrestomathia Ciceroniana. Von C. E. Lüders. 2. Aufl.	2 70
Cicero's de officiis libri tres. Von J. v. Gruber. 3. Aufl.	1 50
— Laelius. Von G. Lahmeyer. 3. Aufl.	— 60
— Cato major. Von G. Lahmeyer. 4. Aufl.	— 60
— Cato minor. Von G. Meissner.	— 45
— Scaevola. Von G. Meissner. 2. Aufl.	— 45
— Tusculanarum disp. libri V. Von G. Heine. 2. Aufl.	2 25
— de finibus bonorum et malorum. Von H. Heintze	2 70
— Rede für Cn. Plancius. Von E. Köpke. 2. Aufl.	1 20
— Rede für P. Sestius. Von H. A. Koch u. A. Eberhard. 2. Aufl.	— 90
— Rede für Sex. Roscius. Von Fr. Richter u. A. Eberhard. 2. Aufl.	— 90
— Rede für T. Annius Milo. Von Fr. Richter. 2. Aufl.	— 90
— divinitio in Q. Caecilius. Von Fr. Richter	— 45
— Rede gegen C. Verres. IV. Beh. Von Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	1 20
— V. Buch. Von Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	1 20
— für P. Sulla. Von Fr. Richter	— 90
— Rede gegen L. Catilinam. Von Fr. Richter u. A. Eberhard. 3. Aufl.	1 —
— f. Marcellus, Ligarius u. Delatrus. V. Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	— 90
— Rede für L. Murena. Von H. A. Koch	— 75
— üb. d. Imper. d. Cn. Pompeius. Von Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	— 60
— Erste und zweite Philippische Rede. Von Koch u. Eberhard. 2. Aufl.	— 80
— Rede f. d. Dichter Archias. Von Fr. Richter u. A. Eberhard. 2. Aufl.	— 45
— de oratore. Von K. W. Piderit. 5. Aufl. Von Adler.	4 50
— Orator. Von K. W. Piderit. 2. Aufl.	2 —
— Brutus de claris oratoribus. Von K. W. Piderit. 2. Aufl.	2 50
— Partitiones oratoriae. Von K. W. Piderit	1 —
— Ausgewählte Briefe. Von Josef Frey. 2. Aufl.	2 25
Cornelius Nepos. Von J. Siebels u. Jancovius. 9. Aufl.	1 20
Curtius Rufus. Von Th. Vogel. I. Bändchen. Buch III—V. 2. Aufl.	2 10
— II. Bändchen. Buch VI—X. Mit 1 Karte. 2. Aufl.	2 25
Demosthenes' neun philippische Reden. Von Fr. Richter u. A. Eberhard. 3. Aufl.	1 25
— 2. Hft. I. Abth. 4. Aufl. Mk. 1 50, II. Abth. Indices. 3. Aufl. 1 80	
Elegie, die Römische. Von B. Voigt. 2. Aufl.	1 80
Euripides' Phoenissae. Von G. Heintze	— 90

	Mk. Pf.
Euripides' Medea. Von N. Wecklein. 2. Aufl.	1 80
— Iphigenia im Taurierland. Von N. Wecklein	1 50
— die Bacchen. Von N. Wecklein	1 50
Herodotus. Von Dr. K. Abicht. I. Band. 3. Aufl. 1. Heft. Buch I. nebst Einführung und Uebersicht über den Dialekt 1 Mk. 80 Pf. 2. Heft. Buch II	1 50
— II. Band. Buch III u. IV. 2. Aufl.	2 40
— III. Band. Buch V u. VI. 2. Aufl. IV. Band. Buch VII. 2. Aufl. &	1 80
— V. Band. Buch VIII u. IX. 2. Aufl. Mit 2 Karten	1 80
Homer's Odyssee. Von K. Fr. Ameis und C. Hentze. 2 Bände in 4 Hefen. 6. u. 7. Aufl. Jedes Heft 4 Gesänge.	1 35
— Anhang. 1. Heft 1 Mk. 50 Pf. 2., 3. u. 4. Heft	1 20
— Illas. V. K. Fr. Ameis. 1. u. 2. Hft. 290 Pf. 3. u. 4. Hft. u. II. Bd. 1. u. 2. Hft. &	1 20
— Anhang. 1. Heft 1 Mk. 50 Pf. 2. Heft 75 Pf. 3., 4. u. 5. Heft &	1 20
Homer's Illas. Von J. La Roche. 6 Hefte, je 4 Gesänge. 1—6. Heft. 2. Aufl. &	1 50
Horaz Oden und Epoden. Von C. W. Nauck. 10. Aufl.	2 25
— Satiren und Episteln. Von G. T. A. Krüger. 9. Aufl.	2 70
— Sermonen. Von A. Th. H. Fritzsche. 2 Bände	4 40
Isocrates' ausgewählte Reden. Von O. Schneider. I. Bdchen: Demonicus. Euagoras, Aegopagitus. 2. Aufl.	1 20
— II. Bdchen: Panegyricus und Philippus. 2. Aufl.	1 00
Livi, Titl, ab urbe condita Liber I. Von M. Müller	1 —
— Liber II. Von M. Müller	1 50
— Liber XXI u. XXII. Von L. Wolfflin. Jedes Buch &	1 20
— Liber XXIV. Von J. Müller 1 Mk. Buch XXV von dems.	1 20
— Liber XXVI. Von F. Friederichs	1 20
Lucian, ausgewählte Dialoge. Von C. Jacobitz. I. Bdchen: Trauma. Timon, Prometheus, Charon	1 —
— II. Bdchen: Die Todengespräche. Gottergespräche. Der Hahn	1 20
— III. Bdchen: Demonax. Der Fischer. Anacharsis	1 20
Lykurgos. Von C. Rehdantz	3 25
Lysias' ausgewählte Reden. Von H. Frobergger. I—III. Bändchen — kleinere Ausgabe in 1 Band (oder in 2 Hefen) & 1 Mk. 50 Pf.	3 —
Ovid's Metamorphosen. Von J. Siebelis. 2 Hefte. 10. u. 9. Aufl.	1 50
— Fasten. Von H. Peter. 2. Aufl. 2 Hefte	3 30
Phaedri fabulae. Von J. Siebelis. 5. Aufl. Von F. A. Eckstein	75
Plato's ausgewählte Schriften. I. Bändchen: Die Vertheidigungssprache des Sokrates. Kriton. Von Chr. Cron. 3. Aufl.	1 —
— II. Bändchen: Gorgias. Von J. Deuschle. 3. Aufl.	1 80
— Anhang	90
— III. Bändchen: Laches. Von Chr. Cron. 3. Aufl.	60
— IV. Bändchen: Protagoras. Von J. Deuschle. 3. Aufl.	1 20
— V. Bändchen: Symposium. Von Hug	3 —
— VI. Bändchen: Phaedon. Von Wohlrab	1 50
Plautus' ausgewählte Komödien. Von E. J. Briz. I. Trinummus. 3. Aufl. 1 20 — II. Bändchen: Captivi. 3. Aufl. III. Bändchen: Menachmus. 3. Aufl. & 1 — — IV. Bändchen: Miles gloriosus	1 50
Plutarch's Biographien. Von O. Siefert. I. Bd.: Philopoemen u. Flaminius — II. Bändchen: Timoleon und Pyrrhos. 2. Aufl.	1 50
— III. Bändchen: Themistocles und Pericles. Von Fr. Blass	1 20
— VI. Bändchen: Aristides und Cato. Von Fr. Blass	90
— V. Bändchen: Agis und Kleomenes. Von Fr. Blass	90
— VI. Bändchen: Tiberius u. Gaius Gracchus. Von Fr. Blass	90
Quintilian's Institutionis orat. Liber X. Von Dr. G. T. A. Krüger. 2. Aufl. 75 Sophokles. Von Gust. Wolff. I—IV. Theil. 2. Aufl. Als. — Elektra. 3. Aufl. — — Antigone. 3. Aufl. — König Oidipus. (Von L. Beilermann)	1 20
Supplementum lectiois Graecae. Von C. A. J. Hoffmann	1 50
Tacitus' Historien. Von K. Hermann. 2. u. 3. Aufl. 2 Bde.	1 80
— Annalen. Von A. Draeger. 2. u. 3. Aufl. 2 Bände	4 65
— Agricola. Von A. A. Draeger. 8. Aufl.	60
— Dialogus de oratoribus. Von G. Andresen. 2. Aufl.	90
Terenti Aulion Timorumenus. Von W. Wagner. Phormio. Von Dzizatsko & — Phormio. Von Dzizatsko	1 20
Theokrit's Idyllen. Von A. Th. H. Fritzsche. 2. Aufl.	2 40
Thukydides. Von G. Böhm. 3. u. 4. Aufl. 4 Hefte. Jedes Heft	1 50
Vergil's Aeneide. Von K. Kappes. 4 Hefte. (I—III. Heft 2. Aufl.) & 1 20 — Bucolica und Georgica. Von K. Kappes	1 50
Xenophon's Anabasis. Von F. Vollbrecht. 6. Aufl. 2 Bde.	1 50
— Cyropaedia. Von L. Heftenbach. 3. Aufl. 1. Heft	1 20
— Griechische Geschichte. Von B. Buchenwisch. 2. Aufl. 2 Hefte & 1 50 — Memorabilien. Von R. Kühner. 2. Aufl.	1 50

BIBLIOTHECA
SCRIPTORUM GRAECORUM ET ROMANORUM
TEUBNERIANA.

Demosthenes
DEMOSTHENIS
ORATIONES

Demosthenes
EX REGENSIONE

Admiratus
GUILIELMI DINDORFII.

VOL. I. PARS I.
ORATIONES I—XVII.

EDITIO TERTIA CORRECTIOR.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXVIII.

BIBLIOTHECA SCRIPTORUM GRAECORUM ET ROMANORUM TEUBNERIANA.

A. Griechische Autoren.

	Aelian opera, 2 voll.	Mk. 9	Isocrates orationes, 2 voll.	Mk. 2	70
	— varia historia	90	Julianus, 2 voll.	6	75
	Aeneas comment.	1	Luciani opera, 3 voll.	6	80
	Aeschylus orationes	90	Lycurgus	60	
	Aeschylus tragodiae	1	Lydas de ostentis	2	70
	Aesopicae fabulae	90	Lysiae orationes	1	20
	Anacreon	1	Manetho	1	50
	Andocides orationes	1	Maximi et Ammonis carmina	1	80
	Anthologia lyrica	4	Metrologici scriptores, 3 voll.	5	10
	Antiphonis orationes	2	Nicomachus Gerasenus	1	80
	Apollodorus	1	Nonnus, 2 voll.	9	—
	Apollonii Rhodii Argonaut.	1	Onosander	1	20
	Applian hist. Romana, 2 voll.	6	Pausanias, 2 voll.	3	60
	Aristophanis comediae, 2 voll.	3	Philostrati opera, 2 voll.	8	35
	Aristoteles de part. animal.	1	Pindari carmina	1	—
	— de arte poetica	60	Platonis dialogi, 6 voll.	10	50
	Arriani expeditio Alex.	1	Plotinus, 2 voll.	6	—
	— scripta minora	1	Plutarchi vitae, 5 voll.	8	40
	Athenaeus, 4 voll.	12	Plutarchi moralia. Vol. I	1	80
Lr	Babrii fabulae	60	Polemon	1	—
	Buccolii Graeci	60	Polyaenus	4	60
	Cebetis fabula	60	Polybius, 4 voll.	10	80
	Demosthenis orationes, 3 voll.	4	Porphyrius	1	80
	Dinarchi orationes	1	Proclus	6	75
L	Dio Cassius, 5 voll.	13	Quintus Smyrnaeus	1	50
	Dio Chrysostomus, 2 voll.	5	Rerum natur. Script. Graeci. Vol. I	2	70
O	Diodorus Siculus, 5 voll.	15	Rhetores Graeci, 3 voll.	9	—
	Dionysius Halic. 4 voll.	10	Simeon Seth.	1	80
	Epictetus Graec. fragmenta. I.	3	Sophocles tragodiae	1	50
I	Erotici scriptores, 2 voll.	7	Stobaei florilegium, 4 voll.	2	60
I	Euripides, 2 voll.	3	— eclogae, 2 voll.	6	—
	— Vol. III. fragmenta	2	Strabo, 3 voll.	6	—
	Eusebius. Vol. I—IV	15	Themistii paraphraes, 2 voll.	6	—
	Fab. Rom. graece consor. Vol. I.	3	Theodorus Prodrum	50	
	Hellodorus	2	Theophrastus Eresius, 5 voll.	4	60
	Herodotus	1	Theophrasti characteres	1	20
	Herodoti historiae, 2 voll.	2	Theo Smyrnaeus	—	
	Hesiodus	45	Thucydides, 2 voll.	2	40
	Historici graeci min., Vol. I & II	8	Xenophontis expeditio Cyri.	—	75
Pl	Homerus. 2 voll. 4 Partes &	75	— Editio maior	1	30
	— m. Einl. v. Seugebusch & vol.	2	— historia graeca	90	
	Hymni Homerici	75	— institutio Cyri	90	
Pl	Hyperidia orationes	1	— commentarii	45	
	Iliadis carmina XVI, ed. Kochly	3	— scripta minora	90	
	Iosephus Flavius, 6 voll.	12	Zonaras. 6 voll.	15	75
	Isaenus	1			

B. Lateinische Autoren.

Qui	Ammianus Marcellinus, 2 voll.	Mk. 3	Ciceronis opera ed. Müller. IV. 1 & 2 Mk.	2	10
Sop	Anthimi epistula	1	Ciceronis oration. selectae, 2 voll.	1	50
	Anthologia lat. Vol. I. fasc. I & II	7	Ciceronis orat. XVIII. ed. Eber-	—	
Su	Augustinus de civit. Dei, 2 voll.	6	hard ad Hirschfelder.	2	—
Tas	Augustinus ad. Peiper	1	Ciceronis epist. select. Pars I	1	—
	Boethii libri de inst. mathem. et	—	— epist. select. Pars II	1	60
	de inst. musica	5	— ed. Wesenberg, 2 voll.	6	—
	— de consolatione libri V	2	Commodianus. Part I & II.	2	70
Ter	— comm. in Aristot. I	2	Cornelius Nepos	80	
	Caesaris commentarii ed. Dinter,	—	Curtius Rufus	1	20
	Vol. I. II. III. & Vol.	1	Dares Phrygius	1	20
Tha	— Ed. minor (in 1 vol.)	1	Dictys Cretensis Hb. VI	1	5
Veri	— de bello Gallico. Ed. min.	75	Dracontii carmina	1	20
	— de bello civili. Ed. minor	60	Eutropius	30	
Non	Catulli Tibulli Propertii Sulpiciae	2	Florus et Ampelius	1	—
	Catullus	45	Frontinus	1	40
	Celsus	2	Gajus	2	70
	Censorinus	1	Gellius, 2 voll.	3	30
	Ciceronis opera ed. Kiessl. 11 voll.	22	Historia Apollonii regis Tyri	1	—

**ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ
ΛΟΓΟΙ**

DEMOSTHENIS ORATIONES

EX RECENSIONE
GUILIELMI DINDORFII.

VOL. I. PARS I.
Orationes I—XVII.

EDITIO TERTIA CORRECTIOR.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXIX.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΒΑΝΙΟΥ ΤΙΘΟΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ.

Επειδὴ, κράτιστε ἀνθυπάτων Μόντιε, κατὰ τὸν Ὀμη-¹
ρικὸν Ἀστεροπαῖον περιδέξιος τὰ εἰς λόγους ὧν πρωτεύεις (Reisk.)
μὲν ἐν τῇ Ῥωμαίων φωνῇ καὶ τῆς παρ' ἐκείνοις παιδείας
ὁμολογουμένως τὸ πρεσβεῖον ἀνῆρησαι, ἀμελεῖς δὲ οὐδὲ τῆς
Ἑλληνικῆς, ἅτε καὶ ἐν αὐτῇ διὰ τὸ τῆς φύσεως μέγεθος
ὑπερέχειν δυνάμενος, ἀλλὰ περὶ τε τοὺς ἄλλους διατρίβεις
καὶ περὶ τὸν τελεώτατον τῶν Ἑλληνικῶν δητόρων, τὸν Δη-
μοσθένην, καὶ δὴ καὶ ἡμᾶς ἐβουλήθης τὰς ὑποθέσεις τῶν
τούτου λόγων ἀναγράψασθαί σοι, δεχόμεθα μὲν ἄσμενοι
τὸ πρόσταγμα, ἴσμεν γὰρ ὅτι πλείω τὴν τιμὴν ἢ πόνον ἔχει,
ἀρξόμεθα δὲ τοῦ συντάγματος ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ ῥήτορος,
οὐχ ὅλον αὐτὸν διεξιόντες, περιττὸν γὰρ τοῦτο, ἀλλὰ τοσού-²
των μνημονεύοντες ὅσα δοκεῖ καὶ πρὸς κατάληψιν ἀκριβε-
στέρα τῶν λόγων συντελεῖν.

Δημοσθένει τοίνυν τῷ ῥήτορι πατὴρ ἦν Δημοσθένης,
ἀνέπληκτος τῷ γένει δοκῶν, ὥς καὶ Αἰσχίνης ἐχθρὸς ὧν
μαρτυρεῖ· εἴρηται γοῦν οὕτως αὐτοῖς ῥήμασι, „τούτῳ πα-
τὴρ μὲν ἦν Δημοσθένης ὁ Παιανιεὺς, ἀνὴρ ἐλεύθερος· οὐ
γὰρ δεῖ ψεύδεσθαι.“ ἐργαστήριον δὲ οἰκετῶν μαχαιρο-
ποιῶν κεκτημένος ἐντεῦθεν τὴν τοῦ μαχαιροποιοῦ κλήσιν
ἔλαβε. τὸ μέντοι μητρῶον γένος τοῦ ῥήτορος οὐκ ἦν, ὥς
φασι, καθαρῶς Ἀττικόν, Γύλωνος τοῦ πάππου τοῦ Δη-
μοσθένους φυγόντος μὲν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπὶ προδοσίας ἐγκλή-
ματι, οἰκήσαντος δὲ περὶ τὸν Πόντον, καὶ κεῖ γυναῖκα ἀγα-

γυμνέον Σκύθην τὸ γένος, ἐξ ἧς ἦν τοῦ Δημοσθένους ἡ μητήρ Κλεοβούλη. εἰς τοῦτο γοῦν ἄλλοι τε λειοδορήκασαι καὶ Αἰσχίνης, εἰπὼν ὡς ἄρα εἴη Σκύθης, βάρβαρος ἑλληνίζων τῇ φωνῇ. περὶ μὲν οὖν τοῦ γένους αὐτοῦ τὰς αὐτὰς εἰρησθῶ· ὁραφανὸς δὲ καταλειφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς κομιδῇ νέος ἦν μὲν, ὡς φασιν, Ἀσθενὴς τῷ σώματι καὶ νοσώδης, ὥστε μὴδὲ εἰς παλαίστραν φοιτῆσαι, καθάπερ πάντες οἱ τῶν Ἀθηναίων παῖδες εἰώθεσαν. ὤθεν καὶ ἀνδρωθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν εἰς μαλακίαν ἐκωοπιετο καὶ Βάταλος ἐπωνυμίαν ἔσχεν· ἐστόρηται γάρ τινα Βάταλον Ἐφέσιον αὐλητὴν γενέσθαι, ὃς πρῶτος ὑποδήμασι γυναικείοις ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐχρήσατο καὶ μέλεσι κατεαγόσι, καὶ ὅλως τὴν τέχνην ἐμάλθαξεν· ἀπὸ τούτου δὲ τοὺς ἐκλύτους καὶ ἀνάνδρους Βατάλους ἐκάλουν.

Λέγεται δὲ τον Δημοσθένην τὴν πολλὴν καὶ σφοδρὰν ἐπὶ λόγους ὁρμὴν ἐντεῦθεν σχεῖν. Καλλίστρατος ἦν Ἀθηναῖος ῥήτωρ ἑνδοξος· οὗτος ἐμελλε δημοσίαν τινὰ δίκην ἀγωνίζεσθαι, φασιν, οἴμαι, τὴν περὶ Ὁρωποῦ. ὁ τοίνυν Δημοσθένης παῖς ὢν ἔδεϊτο τοῦ ἐφεστῶτος οἰκέτου συγχαρῆσαι παραβαλεῖν αὐτῷ τῇ δίκῃ· καὶ ὃς ἐπέτρεψεν. ἀκούσας δὲ οὗτω διετέθη ὥστε ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας πάντα παρ-εργα πρὸς τοὺς λόγους θέσθαι. διδασκάλῳ δὲ χρησάμενος Ἰσαίῳ, μάλα δεινῷ ῥήτορι, εἰς ἄνδρας ἐγγράφεις εὐθύς ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἐνεστήσατο, κακῶς διωκηκό-των τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. καὶ εἴλε μὲν αὐτοὺς, οὐ μὴν ἡδυνήθη πάντα ἀπολαβεῖν ὅσα ἀπωλώλεκει. τοὺς δὲ λόγους τοὺς ἐπιτροπικὸν εἶδιν οἱ φασιν Ἰσαίου καὶ οὐ Δημοσθένους εἶναι, διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ ῥήτορος ἀπιστοῦντες, ὁκτωκαίδεκα γὰρ ἔτων ἦν, ὅτε πρὸς τοὺς ἀγωνίζετο, καὶ ὅτι δοκοῦσιν οἱ λόγοι τὸ τοῦ Ἰσαίου πως ἐπιφαίνειν εἶδος. Ἔτε-ροι δὲ νομίζουσι συντετάχθαι μὲν ὑπὸ Δημοσθένους, διωρ-θῶσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰσαίου. οὐδὲν δὲ θαυμαστόν, εἰ ὁ Δη-μοσθένης ἡδύνατο μὲν κατ' ἐκείνης τῆς ἡλικίας συγ-γράφειν τοιοῦτους λόγους, ἡ γὰρ ὕστερον ὑπεροχὴ καὶ τοῦ-το πιστοῦται, ἀπὸ δὲ νεαρῆς εἶη τῆς ἀσκήσεως τῆς ὑπὸ τῷ διδασκάλῳ τὸν ἐκείνου χαρακτῆρα πολλαχῇ μεμλῆται. με-τὰ μὲντοι τούτους τοὺς ἀγῶνας βραχὺ τῇ ἡλικίᾳ προσελθὼν

σοφιστεύειν ἐνεχείρησεν, εἴτα ἀπαλλαγὴς τούτου συνηγόρησεν ἐν δικαστηρίῳ. τούτοις δὲ ὥσπερ γυμνασίους χρησάμενος ἐπὶ τὸ δημαγωγεῖν καὶ τὰ τῆς πόλεως πράττειν ἤλθεν.

Ἐτι κακεῖνων μνημονευτίον, ὅτι τραυλὸς μὲν ἦν τὴν γλῶτταν ἐκ φύσεως, τὸ δὲ πνεῦμα ἀτονώτερος· ἐξ ὧν ἀμφοτέρων συνέβαινε φραυλοτάτην αὐτὸν τὴν ὑπόκρισιν παρεχόμενον οὐκ εὐδοκίμειν τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τοῖς λόγοις. διὸ καὶ πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα „τί ἐστὶ δημοτική“ ἀπεκρίνατο ὅτι ὑπόκρισις, δυσχεραίνων ὅτι διὰ ταύτην τῶν χειρόνων ἥτιον ἐφαίνεται. ἀλλὰ καὶ ταῦτα μελέτη κατάρθωσθαι καὶ ὅσα ἄλλα αὐτῷ πρὸς δημαγωγίαν ὑπὴν ἐλαττώματα. καὶ γὰρ δειλὸς ἦν τὸ πρῶτον πρὸς τοὺς τοῦ δήμου θορύβους καὶ εὐκατάπληκτος, ὥστε εὐθύς ἐξίστασθαι. διὰ δὲ τοῦτο φασιν αὐτὸν ἄνεμον χαρδαῖον τηροῦντα καὶ κινουμένην σφοδρῶς τὴν θάλατταν παρὰ τοὺς αἰγιαλοὺς βαδίζοντα λέγειν, καὶ τῷ τῆς θαλάττης ἤχῳ συνεδίξεσθαι φέρειν τὰς τοῦ δήμου καταβοάς. μνημονεύονται δὲ αὐτοῦ καὶ οἰκήσεις κατ'ἀγιοὶ καὶ ξυρήσεις ἀπρεπεῖς, ἵνα δὲ αἰσχύνῃ μὴ προῖτοι τοῦ τῆς οἰκίας διαματίου, καὶ ὥς οὐδὲ τὰς νύκτας ἐκάθευδεν, ἀλλὰ διεπονεῖτο πρὸς φῶς περὶ λόγους. ὅθεν καὶ Πυθέας σκώπτων ἔφη τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους λύχνων ἀπόζειν. πρὸς δὲ ὁ Δημοσθένης ἀστεῖως ἅμα καὶ πικρῶς „οἶδα“ εἶπεν „ὅτι σε λυπῶ λύχνον καίων.“ διεβίβλητο γὰρ ὥς λωποδυτῶν νύκτωρ ὁ Πυθέας. καὶ μὴν ὅτι γε ὕδωρ ἐπετῆδεν πίνειν, ἵνα ἐρηγοροῦν μᾶλλον παρέχηται τὴν διάνοιαν, ἅπασιν ὡμολογῆται, παρελλήφμεν δὲ κακεῖνο, ὥς καὶ ἕλκος ποτὲ ἐκ τῆς ὀροφῆς ἀπήρτησε καὶ ἰσάμενος ὑπὸ τοῦτο ἔλεγεν. ἐποίησε δὲ τοῦτο δι' αἰτίαν τοιαύτην. ἐν τῷ λέγειν ὀπρεπῶς τὸν ὥμον εἰσθαι κινεῖν· ὑπερεκρέμασεν οὖν τοῦ ὥμου τὸ ἕλκος ἐν χρόνῳ, καὶ οὕτω τῷ θέλει τῆς πληγῆς ἡδυνήθη κατασχεῖν ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ πρέποντος σχήματος.

Ἀναγκαῖον δὲ διηγῆσασθαι καὶ ὅπως εἶχε τὰ τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀθηναίων πράγματα, ὅτε ἐπὶ τὸ δημαγωγεῖν ἤλθε Δημοσθένης. Θηβαῖοι Λακεδαιμονίους ἀρχοντας τῶν Ἑλλήνων καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντας ἐν Ἀστυκροῖς

τῆς Βοιωτίας μάχῃ νικήσαντες αὐτοὶ προῆλθον εἰς ἰσχὺν, καὶ μετ' ὀλίγον πρὸς Φωκέας πόλεμον ἐξηνεγκαν. ἦσαν δὲ οἱ Φωκεῖς ἔθνος ὁμορὸν τῇ Βοιωτίᾳ, πόλεις ἔχον δύο καὶ 5 εἰκοσιν. οὗτοι καταλαβάντες τὸν τοῦ Πυθίου ναὸν, πλησίον ὄντα, ἐσύλησαν· ἀνθ' ὅτου καὶ οἱ Θηβαῖοι πόλεμον ἐξηνεγκαν πρὸς αὐτούς. ἐπολέμουν δὲ καὶ Ἀθηναῖοι τὸν συμμαχικὸν κληθέντα πόλεμον. Χῖοι γάρ καὶ Ῥόδιοι καὶ Βυζάντιοι πάλαι ποτὲ ὄντες ὑπήκοοι Ἀθηναίων, τότε μετ' ἀλλήλων συστάντες καὶ συμαχίαν ποιησάμενοι, πρὸς αὐτούς ἐπολέμουν. καὶ οὕτω μὲν ἡ Ἑλλὰς εἰς πολλὰ μέρη διήρητο, Ἀθηναῖαν πολεμοῦνταν πρὸς τοὺς προειρημένους καὶ Θηβαίαν πρὸς Φωκέας καὶ Λακεδαιμονίαν πρὸς Πελοποννησίους. κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν Φίλιππος ὁ Ἀμύντου παῖς εἰς τὴν Μακεδονίαν βασιλείαν παρήλθεν. Ἀμύντα γὰρ τῇ Μακεδονίας βασιλεῖ τρεῖς ἐγένοντο παῖδες ἐξ Εὐρυδίκης τῆς Ἰλλυρίδος, Ἀλέξανδρος, Περδίκκας, Φίλιππος. τούτων ὁ μὲν πρεσβύτατος Ἀλέξανδρος δολοφονηθεὶς ἐτελεύτησεν, ὁ δὲ Περδίκκας πρὸς Ἰλλυριοὺς μαχόμενος. Φίλιππος δὲ ὁ νεώτατος ἐνύγκηκε μὲν ἐν Θήβαις ὁμηρεῦσιν, ὥς δὲ ἐπύθετο τὸν Περδίκκιν θάνατον, ὑπεξελθὼν λαθρὰ καὶ ὁξέως εἰς Μακεδονίαν ἀφικόμενος κατέσχε τὴν ἀρχήν. Ἀθηναῖοι δ' ἂν ἕτερόν τινα, γένους μὲν ὄντα τοῦ βασιλικοῦ, φρυγὰ δὲ ἐκ Μακεδονίας, ἐπὶ βασιλείαν κατήγον μετὰ πολλοῦ πλῆθους στρατιωτῶν. τούτοις ὁ Φίλιππος ἐπιθέμενος ἐνίκησε μάχῃ· καὶ ὅσους συνέλαβεν αἰχμαλώτους τῶν Ἀθηναίων, ἄφηκεν ἄνευ λύτρων, οὐ κατ' εὐνοίαν τῆς πόλεως οὐδὲ δι' ἐπιείκειαν τρόπον.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ.

6

Τῆς ῥητορικῆς μέρη τρία, ἐπιδεικτικὸν, δικανικὸν, συμβουλευτικόν. τοῖν μὲν οὖν δυοῖν ἄκρος ἀγωνιστὴς γέγονε, τοῦ τε δικανικοῦ καὶ τοῦ συμβουλευτικοῦ· ἐπιδεικτικούς δὲ οὐκ ἔχομεν αὐτοῦ λόγους. τοὺς γὰρ φερομένους οὐ πιστεύειν εἶναι Δημοσθένους, τὸν ἐπιτάφιον καὶ τὸν ἑρατικόν· πολὺ γὰρ τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἀπολείπονται. καὶ οὐχ ἡμετέραν γνώμην λέγομεν, ἀλλὰ καὶ Διονυσίου τῷ Ἀλικαρνασσεῖ τοῦτο συνοκεῖ. ὅτι μὲν γὰρ εἶπεν ἐπιτάφιον λόγον Δημο-

σθένης ὡμολόγηται· οὐ μὴν τοῦτον εἰκὸς εἶναι τὸν ὑπ' ἐκείνου βηθέντα, πάνυ φαύλως καὶ ἀσθενῶς ἔχοντα. τῶν δὲ συμβουλευτικῶν αὐτοῦ λόγων οἱ μὲν αὐτὸ τοῦτο ἔχουσιν ἐπίγραμμα, συμβουλευτικοί, οἱ δὲ οὐδὲν μὲν ἥττόν εἰσι συμβουλευτικοί, Φιλιππικοὶ δὲ ἐπιγράφονται, ἐκ τοῦ περὶ τῶν τοῦ Φιλίππου πραγμάτων εἰρησθαι τὴν κλῆσιν λαχόντες. καὶ τῶν Φιλιππικῶν ἕκαστος ἰδίαν τινὰ ἐπιγραφὴν ἔχει κατὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἐκάστων ἰδιότητα.

ΟΛΥΝΘΙΑΚΟΣ Α

ΛΙΒΑΝΙΟΤ ΤΠΟΘΕΣΙΣ. Ὀλυνθος ἦν πόλις ἐπὶ Θράκης, Ἑλληνικὸν δὲ ταύτῃ τῶν ἐνοικουντων τὸ γένος, ἀπὸ Χαλκίδος τῆς ἐν Εὐβοίᾳ· ἡ δὲ Χαλκίς Ἀθηναίων ἄποικος. πολλοὶ δὲ πόλεμοι καὶ ἑνδοχοὶ τῆς Ὀλύνθου· Ἀθηναίους τε γὰρ ἐπολέμησεν ἄρχουσι τῶν Ἑλλήνων τὸ παλαιὸν καὶ αὐθις Λακεδαιμονίοις, χρόνῳ τε εἰς δύναμιν προῆλθε μεγάλην καὶ τῶν συγγενῶν πόλεων ἐπῆρξεν· ἦν γὰρ ἐπὶ Θράκης πολὺ τι γένος Χαλκιδικόν. Φιλίππῳ δὲ τῷ Μακεδόνων βασιλεὶ συμμαχίαν οἱ Ὀλυνθιοὶ ποιησάμενοι, καὶ πολεμοῦντες μετ' αὐτοῦ πρὸς Ἀθηναίους τὸ κατ' ἀρχάς, καὶ τοῦτο μὲν Ἀνθεμουῖντι παρὰ τοῦ Μακεδόνοιο εἰληφότες, πόλιν ἀμφισβητήσιμον Μακεδόσι καὶ Ὀλυνθίοις, τοῦτο δὲ Ποτίδαιαν, ἣν Ἀθηναίων ἐχόντων ἐκπολιορκήσας ὁ Φίλιππος Ὀλυνθίοις παρέδωκεν, ὥστερον ὑποπτεύειν ἤρξαντο τὸν βασιλέα, ὁρῶντες αὐτοῦ ταχεῖαν καὶ πολλὴν τὴν αὔξησιν, οὐ πιστὴν δὲ τὴν γνώμην. ἀποδημοῦντα δὲ τηρήσαντες αὐτὸν, πέμψαντες πρέσβεις πρὸς Ἀθηναίους κατελύσαντο τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον, ποιοῦντες τοῦτο παρὰ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς Φίλιππον· συνετέθειντο γὰρ καὶ κοινῇ πολεμεῖν πρὸς Ἀθηναίους, καὶ ἄλλο τι δόξῃ, κοινῇ σπείσασθαι. ὁ δὲ Φίλιππος πάλαι μὲν προφάσεως ἐπ' αὐτοὺς δεόμενος, τότε δὲ ταύτην λαβὼν, ὥς τὰς συνθήκας παραβεβηκόσι καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοὺς ἑαυτοῦ φίλλαν ἐσπείσμενοις πόλεμον ἐπήνεγκεν. οἱ δὲ πεπόμφασι πρέσβεις εἰς Ἀθήνας περὶ βοηθείας,

ὡς ὁ Δημοσθένης συναγορεύει, βοηθεῖν κελεύων τοῖς Ὀλυνθίοις, καὶ φησι τὴν Ὀλυνθίων σωτηρίαν ἀσφάλειαν εἶναι τῶν Ἀθηναίων· σωζομένων γὰρ τῶν Ὀλυνθίων οὐδέποτε ἦξειν εἰς τὴν Ἀττικὴν Φίλιππον, ἀλλὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐξουσίαν ἔσεσθαι πλεῖν ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν κακεῖ ποιεῖσθαι τὸν πόλεμον· εἰ δὲ ὑπὸ Φιλίππῳ γένοιτο ἡ πόλις αὕτη, ἀνέισθαι τὴν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ὁδὸν τῷ βασιλεῖ. φησὶ δὲ δύσμαχον εἶναι τὸν Φίλιππον οὐχ ὥς ὑπείληπται, θαρσύνων ἐπ' αὐτὸν τοὺς Ἀθηναίους.

Διέλεκται δὲ καὶ περὶ τῶν δημοσίων χρημάτων, συμβουλεύων ποιῆσαι αὐτὰ στρατιωτικά ἀντὶ θεωρικῶν, καὶ τὸ ἔθος οὐ πρόδηλον ὄν, ὃ ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι, ἀνάγκη σαφηνίσαι. οὐκ ὅντος τὸ παλαιὸν θεάτρου λιθίνου παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ ξυλίνων συμπηγνυμένων ἱκρίων, καὶ πάντων καταλαμβάνειν τόπον σπενδόντων, πληγαὶ τε ἐγίνοντο καὶ πον καὶ τραύματα. τοῦτο κωλύσαι βουλευθέντες οἱ προσετιώτες τῶν Ἀθηναίων ὠνητοὺς ἐποίησαντο τοὺς τόπους, καὶ ἕκαστον ἔδει διδόναι δύο ὀβολοὺς καὶ καταβαλόντα θέαν ἔχειν. ἵνα δὲ μὴ δοκῶσιν οἱ πένητες λυπεῖσθαι τῷ ἀναλώματι, ἐκ τοῦ δημοσίου λαμβάνειν ἕκαστον ἐτάχθη τοὺς δύο ὀβολοὺς. ἐντεῦθεν μὲν οὖν τὸ ἔθος ἤρξατο, προήλθε δὲ εἰς τοῦτο ὥστε οὐκ εἰς τοὺς τόπους μόνον ἐλάμβανον, ἀλλὰ ἀπλῶς πάντα τὰ δημοσία χρήματα διενέμοντο. ὅθεν καὶ περὶ τὰς στρατείας ὀκνηροὶ κατέστησαν. πάλαι μὲν γὰρ στρατευόμενοι μισθὸν παρὰ τῆς πόλεως ἐλάμβανον, τότε δὲ ἐν ταῖς θεωρίαις καὶ ταῖς ἑορταῖς οἵκοι μένοντες διενέμοντο τὰ χρήματα· οὐκέτι οὖν ἤτελον ἐξιέναι καὶ κινδυνεύειν, ἀλλὰ καὶ νόμον ἔθεντο περὶ τῶν θεωρικῶν τούτων χρημάτων, θάνατον ἀτειλοῦντα τῷ γράφαντι μετατεθῆναι ταῦτα εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν καὶ γενέσθαι στρατιωτικά. διὸ ὁ Δημοσθένης εὐλαβῶς ἀπτεται τῆς περὶ τούτου συμβουλῆς, καὶ ὑπορατήσας ἑαυτὸν ὅτι „σὺ γράφεις ταῦτα εἶναι στρατιωτικά·“ ὃ ἐπιφέρει „μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε.“ τοσαῦτα μὲν περὶ τῶν θεωρικῶν.

Διέλεκται δὲ ὁ δῆτωρ καὶ περὶ πολιτικῆς δυνάμεως, ἀξίων αὐτοὺς στρατεῦσθαι καὶ μὴ διὰ ξένων, ὥσπερ ἐπὶ

δεσαν, ποιῆσθαι τὴν βοήθειαν· τοῦτο γὰρ αἴτιον εἶναι φησι τοῦ τὰ πράγματα ἀπολλυσθαι.

Ἀντὶ πολλῶν ἂν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χρημάτων ὑμᾶς ἐλέσθαι νομίζω, εἰ φανερόν γένοιτο τὸ μέλλον συνορίσειν τῇ πόλει περὶ ᾧ νυνὶ σκοπεῖτε. ὅτε τοίνυν τοῦθ' οὕτως ἔχει, προσήκει προθύμως ἐθέλειν ἀκούειν τῶν βουλευμένων συμβουλευεῖν· οὐ γὰρ μόνον εἰ τι χρησίμου ἐσκεμμένος ἦκει τις, τοῦτ' ἂν ἀκούσαντες λάβοιτε, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑμετέρας τύχης ὑπολαμβάνω πολλὰ τῶν θεόντων ἐκ τοῦ παραχρημα ἐνίοις ἂν ἐπελθεῖν εἰπεῖν, ὥστ' ἐξ ἁπάντων ῥαδίαν τὴν τοῦ συμφέροντος ὑμῖν αἴρεσιν γενέσθαι.

- 2 Ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μόνον οὐχὶ λέγει φωνὴν ἀφιεῖς, ὅτι τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστίν, εἰπερ ὑπὲρ σωτηρίας αὐτῶν φροντίζετε· ἡμεῖς δ' οὐκ οἶδ' ὅτινὰ μοι δοκοῦμεν ἔχειν τρόπον πρὸς αὐτά. ἐστὶ δὴ τὰ γ' ἐμοὶ δοκοῦντα ψηφίσασθαι μὲν ἤδη τὴν βοήθειαν, καὶ παρασκευάσασθαι τὴν ταχίστην, ὅπως ἐνθ' ἐνδε βοηθήσετε καὶ μὴ πάθῃτε ταῦτόν ὅπερ καὶ πρότερον, πρεσβείαν δὲ πέμπειν, ἣτις ταῦτ' ἐρεῖ καὶ παρέσται τοῖς πράγμα-
- 3 σιν· ὥς ἐστὶ μάλιστα τοῦτο δέος, μὴ πανοῦργος ὢν καὶ 10 δεινὸς ἄνθρωπος πράγμασι χοῆσθαι, τὰ μὲν εἰκῶν, ἢν' ἂν τύχῃ, τὰ δ' ἀπειλῶν (ἀξιόπιστος δ' ἂν εἰκότως φαίνοιτο), τὰ δ' ἡμᾶς διαβάλλον καὶ τὴν ἀπουσίαν τὴν ἡμετέραν τρέψῃ τε καὶ παρασπάσῃται τι τῶν ὅλων
- 4 πραγμάτων. οὐ μὲν ἄλλ' ἐπιεικῶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦθ', ὃ δυσμαχώτατόν ἐστι τῶν Φιλίππου πραγμάτων, καὶ βέλτιστον ὑμῖν· τὸ γὰρ εἶναι πάντων ἐκείνων ἓνα ὄντα κύριον καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρητῶν καὶ ἅμα

στρατηγὸν καὶ δεσπότην καὶ ταμίαν, καὶ πανταχοῦ αὐ-
 τὸν παρεῖναι τῷ στρατεύματι, πρὸς μὲν τὸ τὰ τοῦ πο-
 λέμου ταχὺ καὶ κατὰ καιρὸν πράττεσθαι πολλῶ πρόε-
 χει, πρὸς δὲ τὰς καταλλαγὰς, ἃς ἂν ἐκεῖνος ποιήσαιτο
 5 ἄσμενος πρὸς Ὀλυνθίους, ἐναντίως ἔχει. δῆλον γάρ
 ἐστὶ τοῖς Ὀλυνθίοις ὅτι νῦν οὐ περὶ δόξης οὐδ' ὑπὲρ
 μέρους χώρας πολέμοισιν, ἀλλ' ἀναστάσεως καὶ ἀν-
 δραποδισμού τῆς πατρίδος, καὶ ἰσάσιν ἅ τ' Ἀμφιπολι-
 τῶν ἐποίησε τοὺς παραδόντας αὐτῷ τὴν πόλιν καὶ Πυ-
 δναίων τοὺς ὑποδεξαμένους· καὶ ὅλως ἀπιστοῦσθαι,
 ταῖς πολιτείαις ἢ τυραννίς, ἄλλως τε καὶ ὁμορον χώραν
 6 ἔχουσιν· ταῦτ' οὖν ἐγνωκότας ὑμᾶς, ὡς ἄνδρες Ἀθηναί-
 οι, καὶ τὰλλ' ἃ προσήκει πάντα ἐνθυμονέμενους φημι
 δεῖν ἐθέλησαι καὶ παροξυνθῆναι καὶ τῷ πολέμῳ προσ-
 εῖναι, εἴπερ ποτὲ, καὶ νῦν, χρήματα εἰσφέροντας προ-
 θύμως καὶ αὐτοὺς ἐξιόντας καὶ μηδὲν ἐλλείποντας·
 αὐδὲ γὰρ λόγος οὐδὲ σκῆψις ἐστ' ὑμῖν τοῦ μὴ τὰ δέοντα
 7 ποιεῖν ἐθέλειν ὑπολείπεται. νυνὶ γάρ, ὃ πάντες ἐθρύ-
 λουν τέως, Ὀλυνθίους ἐκπολεμῆσαι δεῖν Φιλίππῳ, γέ- 11
 γονεν αὐτόματον, καὶ ταῦθ' ὥς ἂν ὑμῖν μάλιστα συμ-
 φέροι. εἰ μὲν γὰρ ὑφ' ὑμῶν πεισθέντες ἀνείλυντο τὸν
 πόλεμον, σφαλεροὶ σύμμαχοι καὶ μέχρι τοῦ ταῦτ' ἂν
 ἐγνωκότες ἦσαν ἰσως· ἐπειδὴ δ' ἐκ τῶν πρὸς αὐτοὺς
 ἐγκλημάτων μισοῦσι, βεβαίαν εἰκὸς τὴν ἐχθρὰν αὐ-
 8 τοὺς ὑπὲρ ὧν φοβοῦνται καὶ πεπόνθασιν ἔχειν· οὐδὲ
 δὴ τοιοῦτον, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραπεπιτωκότα και-
 ρὸν ἀφείναι, οὐδὲ παθεῖν ταῦτόν ὅπερ ἤδη πολλὰκις
 πρότερον πεπόνθατε. εἰ γὰρ, ὅθ' ἤκομεν Εὐβοῦσιν
 βεβηθηκότες καὶ παρήσαν Ἀμφιπολιτῶν Ἱέραξ καὶ
 Στρατοκλῆς ἐπὶ τούτῳ τὸ βῆμα, κελεύοντες ἡμᾶς πλεῖν
 καὶ παραλαμβάνειν τὴν πόλιν, τὴν αὐτὴν παρεχόμενοι
 ἡμεῖς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν προθυμίαν ἦντες ὑπὲρ

- Εὐβοέων σωτηρίας, εἶχετ' ἂν Ἀμφίπολιν τότε καὶ πάντων τῶν μετὰ ταῦτ' ἂν ἦτε ἀπηλλαγμένοι πραγμάτων.
- 9 καὶ πάλιν ἡνίκα Πύθνα, Ποτίδαια, Μεθώνη, Παγασαί, τὰλλα, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστα λέγων διατηρῶ, πολιορκούμενα ἀπηγγέλλετο, εἰ τότε τούτων ἐν τῷ πρώτῳ προθύμῳ καὶ ὥς προσήκεν ἐβοηθήσαμεν αὐτοί, ῥᾶσι καὶ πολὺ ταπεινότερῳ νῦν ἂν ἐχρώμεθα τῷ Φιλίππῳ. νῦν δὲ τὸ μὲν παρὸν αἰεὶ προέμενοι, τὰ δὲ μέλλοντα αὐτόματ' οἴομενοι σχήσειν καλῶς, ἠνέξσαμεν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Φίλιππον ἡμεῖς καὶ κατεστήσαμεν τηλικούτον ἡλικίος οὐδεὶς πῶ βασιλεὺς γέγονε Μακεδονίας. νυνὶ (δὲ) θὴ καιρὸς ἥκει τις, οὗτος ὁ τῶν Ὀλυνθίων, αὐτόματος τῇ πόλει, ὃς οὐδενὸς ἐστὶν ἐλάττων τῶν
- 10 προτέρων ἐκείνων, καὶ ἔμοιγε δοκεῖ τις ἂν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δίκαιος λογιστὴς τῶν παρὰ τῶν θεῶν ἡμῖν
- 12 ὑπερηγμένων καταστάς, καίπερ οὐκ ἐχόντων ὥς δεῖ πολλῶν, ὅμως μεγάλην ἂν ἔχειν αὐτοῖς χάριν, εἰκότως· τὸ μὲν γὰρ πολλὰ ἀπολωλεκέναι κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἡμετέρας ἀμελείας ἂν τις θείῃ δικαίως, τὸ δὲ μῆτε πάλαι τοῦτο πεπονθέναι πεφηγμέναι τέ τινα ἡμῖν συμμαχίαν τούτων ἀντίτροπον, ἂν βουλώμεθα χρῆσθαι, τῆς
- 11 παρ' ἐκείνων εὐνοίας εὐεργέτημ' ἂν ἐργω=θεῖην. ἀλλ', οἶμαι, παρόμοιον ἐστὶν [ὅπερ] καὶ περὶ τῆς τῶν χρημάτων κτήσεως· ἂν μὲν γὰρ ὅσα ἂν τις λάβῃ καὶ σώσῃ, μεγάλην ἔχει τῇ τύχῃ τὴν χάριν, ἂν δ' ἀναλώσας λάβῃ, συνανήλωσε καὶ τὸ μεμνησθαι τὴν χάριν. καὶ περὶ τῶν πραγμάτων οὕτως οἱ μὴ χρησάμενοι τοῖς καιροῖς ὀρθῶς, οὐδ' εἰ συνέβῃ τι παρὰ τῶν θεῶν χρηστόν, μνημονεύουσι· πρὸς γὰρ τὸ τελευταῖον ἐκβάν ἕκαστον τῶν προὑπαρξάντων [ὥς τὰ πολλὰ] κρίνεται. διὸ καὶ σφόδρα θεῖ τῶν λοιπῶν ἡμᾶς, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, φροντίσαι, ἵνα ταῦτ' ἐπανορθώσαμενοι τὴν ἐπὶ τοῖς

- 12 πεπραγμένοις ἀδοξίαν ἀποτριψώμεθα· εἰ δὲ προησόμεθα, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τούτους τοὺς ἀνθρώπους, εἴτ' Ὀλυνθον ἐκεῖνος καταστρέφεται, φρασάτω τις ἐμοὶ τί τὸ κωλύον ἐστὶν αὐτὸν ἔσται βαδίζειν ὅποι βούλεται. ἄρα λογίζεται τις ὑμῶν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ θεωρεῖ τὸν τρόπον δι' ὃν μέγας γέγονεν ἀσθενής ὢν το κατ' ἀρχὰς Φίλιππος; τὸ πρῶτον Ἀμφίπολιν λαβὼν, μετὰ ταῦτα Πύδναν, πάλιν Ποτίδαιαν,
- 13 Μεθώνην αὖθις, εἴτα Θετταλίας ἐπέβη· μετὰ ταῦτα Φερὰς, Παγασὰς, Μαγνησίαν, πάνθ' ὃν ἐβούλετο εὐ-
 13 τρεπίσας τρόπον ὥχεται εἰς Θράκην· εἴτ' ἐκεῖ τοὺς μὲν 13
 ἐκβαλὼν, τοὺς δὲ καταστήσας τῶν βασιλέων ἡσθένησε·
 πάλιν θαλάσσης οὐκ ἐπὶ τὸ θαρσυνεῖν ἀπέκλινεν, ἀλλ' εὐ-
 θὺς Ὀλυνθίοις ἐπεχείρησεν. τὰς δ' ἐπ' Ἰλλυριοὺς καὶ
 Παίονας αὐτοῦ καὶ πρὸς Ἀρύββαν καὶ ὅποι τις ἂν εἴποι
 παραλείπω στρατείας.
- 14 Τί οὖν, τις ἂν εἴποι, ταῦτα λέγεις ἡμῖν νῦν; ἵνα
 γινώτῃ, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ αἰσθησθε ἀμφοτέρω,
 καὶ τὸ προὔεσθαι καθ' ἕκαστον αἰεὶ τι τῶν πραγμάτων
 ὥς ἀλυσίτελές, καὶ τὴν φιλοπραγμοσύνην ἣ χρηταὶ καὶ
 σύζη Φίλιππος, ὑφ' ἧς οὐκ ἔστιν ὅπως ἀγαπήσας τοῖς
 πεπραγμένοις ἡσυχίαν σχήσει. εἰ δ' ὁ μὲν ὥς αἰεὶ τι
 μείζον τῶν ὑπαρχόντων δεῖ πράττειν ἔγνωκώς ἔσται,
 ὑμεῖς δ' ὥς οὐδενὸς ἀντιληπτέον ἐρρωμένως τῶν πρα-
 γμάτων, σκοπεῖσθε εἰς τί ποτ' ἐλπίς ταῦτα τελευτῆσαι.
- 15 πρὸς θεῶν, τίς οὕτως εὐήθης ἐστὶν ὑμῶν ὅστις ἀγνοεῖ
 τὸν ἐκεῖθεν πόλεμον δεῦρο ἦξοντα, ἂν ἀμελήσωμεν;
 ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο γενήσεται, δίδοικα, ὧς ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ οἱ δαναειζόμε-
 νοι ῥαδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τόκοις μικρὸν εὐπορή-
 σαντες χρόνον ὕστερον καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπίστη-
 σαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπὶ πολλῷ φανώμεν ἐρραδι-

μηκοτερες και ἅπαντα προς ἡδονὴν ζητοῦντες πολλὰ
καὶ χαλεπὰ ὧν οὐκ ἐβουλόμεθα ὕστερον εἰς ἀνάγκην
ἐλθόμεν ποιεῖν, καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ
τῇ χώρᾳ.

- 16 Τὸ μὲν οὖν ἐπιτιμᾶν ἴσως φῆσαι τις ἂν ῥάδιον καὶ
παντός εἶναι, τὸ δ' ὑπὲρ τῶν παρόντων ὅ τι δεῖ πράτ-
τειν ἀποφαίνεσθαι, τοῦτ' εἶναι συμβούλου. ἐγὼ δ'
οὐκ ἄγνωσθ' μὲν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦθ', ὅτι πολλὰ-
κις ὑμεῖς οὐ τοὺς αἰτίους, ἀλλὰ τοὺς ὑστάτους περὶ τῶν 14
πραγμάτων εἰπόντας ἐν ὀργῇ ποιεῖσθε, ἂν τι μὴ κατὰ
γνώμην ἐκβῇ· οὐ μὴν οἶμαι δεῖν τὴν ἰδίαν ἀσφάλειαν
σκοποῦνθ' ὑποστείλασθαι περὶ ὧν ὑμῖν συμφέρειν
17 ἡγοῦμαι. φημί δὴ διχῇ βοηθητέον εἶναι τοῖς πράγμασιν
ὑμῖν, τῷ τε τὰς πόλεις τοῖς Ὀλυνθίοις σῶξιν καὶ τοὺς
τοῦτο ποιήσοντας στρατιώτας ἐκπέμπειν καὶ τῷ τὴν
ἐκείνου χώραν κακῶς ποιεῖν καὶ τριήρεσι καὶ στρατιώ-
ταις ἑτέροις· εἰ δὲ θατέρον τούτων ὀλιγορήσετε, ὅκνῳ
18 μὴ μάταιος ὑμῖν ἡ στρατεία γένηται. εἰτε γὰρ ὑμῶν τὴν
ἐκείνου κακῶς ποιοῦντων ὑπομείνας τοῦτο Ὀλυνθίου
παραστήσεται, ῥαδίως ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐλθὼν ἀμυνεῖται·
εἰτε βοηθησάντων μόνον ὑμῶν εἰς Ὀλυνθιον ἀκινδύ-
ως ὄρων ἔχοντα τὰ οἴκοι προσκαθεδεῖται καὶ προσε-
δρεύσει τοῖς πράγμασι, περιέσται τῷ χρόνῳ τῶν πολιορ-
κονμένων. δεῖ δὴ πολλὴν καὶ διχῇ τὴν βοήθειαν εἶναι.
19 Καὶ περὶ μὲν τῆς βοηθείας ταῦτα γινώσκω· περὶ
δὲ χρημάτων πόρου, ἔστιν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χοῦμα-
τα ὑμῖν, ἔστιν ὅσα οὐδέσι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων στρα-
τιωτικά· ταῦτα δ' ὑμεῖς οὕτως ὥς βούλεσθε λαμβά-
νετε. εἰ μὲν οὖν ταῦτα τοῖς στρατευομένοις ἀποδώ-
σετε, οὐδενός ὑμῖν προσδεῖ πόρου, εἰ δὲ μὴ, προσδεῖ
μᾶλλον δ' ἅπαντος ἐνδεῖ τοῦ πόρου. τίουν, ἂν τις εἰποι,
σὺ γράφεις ταῦτ' εἶναι στρατιωτικά· μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε

20 ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι στρατιώτας δεῖν κατασκευασθῆ-
ναι καὶ μίαν σύνταξιν εἶναι τὴν αὐτὴν τοῦ τε λαμβά-
νειν καὶ τοῦ ποιεῖν τὰ δεόντα· ὑμεῖς δὲ οὕτω πως ἄνευ
πραγματῶν λαμβάνετε εἰς τὰς ἐορτάς. ἔστι δὲ λοιπὸν, 15
οἶμαι, πάντας εἰσφέρειν, ἂν πολλῶν δέῃ, πολλὰ, ἂν
ὀλίγων, ὀλίγα. δεῖ δὲ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐ-
δὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων. λέγουσι δὲ καὶ ἄλ-
λους τινὰς ἄλλοι πόρους, ὧν ἔλεσθε ὅστις ὑμῖν συμ-
φέρειν δοκεῖ· καὶ ἕως ἐστὶ καιρὸς, ἀντιλάβεσθε τῶν
πραγματῶν.

21 Ἄξιον δ' ἐνθυμηθῆναι καὶ λογίσασθαι τὰ πράγμα-
τα ἐν ᾧ καθέστηκε νυνὶ τὰ Φιλίππου. οὔτε γὰρ, ὥς
δοκεῖ καὶ φήσιν τις ἂν μὴ σκοπῶν ακριβῶς, εὐτρεπῶς
οὐδ' ὥς ἂν κάλλιστ' αὐτῷ τὰ παρόντ' ἔχει, οὔτ' ἂν
ἐξήνεγκε τὸν πόλεμόν ποτε τοῦτον ἐκείνος, εἰ πολέμῳ
ὤνθη δεήσειν αὐτόν, ἀλλ' ὥς ἐπιὼν ἅπαντα τότε ἡλ-
πιζε τὰ πράγματα ἀναιρήσεσθαι, κατὰ διέψευσται.
τοῦτο δὲ πρῶτον αὐτὸν ταραττεῖ παρὰ γνώμην γεγο-
νός καὶ πολλὴν ἀθυρίαν αὐτῷ παρέχει, εἴτα τὰ τῶν

22 Θετταλῶν. ταῦτα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν δῆπου φύσει καὶ
ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, κομιδῇ δ', ὥσπερ ἦν, καὶ ἔστι
νῦν τούτῳ. καὶ γὰρ Παγασὰς ἀπαιτεῖν αὐτόν εἰσιν
ἐψηφισμένοι καὶ Μαγνησίαν κερκωλῦν κασι τειχίζειν.
ἤκουον δ' ἐγώ γε τινῶν ὥς οὐδὲ τοὺς λιμένας καὶ τὰς
ἀγορὰς ἔτι δώσοιεν αὐτῷ καρποῦσθαι· τὰ γὰρ κοινὰ
τὰ Θετταλῶν ἀπὸ τούτων δεῖοι διοικεῖν, οὐ Φιλίππον
λαμβάνειν. εἰ δὲ τούτων ἀποστερηθῇσεται τῶν χρη-
μάτων, εἰς στενὸν κομιδῇ τὰ τῆς τροφῆς τοῖς ξένοις

23 αὐτῷ καταστήσεται· ἀλλὰ μὴν τὸν γε Παίονα καὶ τὸν
Ἰλλυριὸν καὶ ἅπλως τούτους ἅπαντας ἡγεῖσθαι χρόν
αὐτονόμους ἥδιον ἂν καὶ ἐλευθέρους ἢ δούλους εἶναι.
καὶ γὰρ ἀήθεις(τοῦ) κατακούειν τινός εἰσι, καὶ ἀνθρώ-

πος ὑβριστῆς, ὥς φασιν. καὶ μὰ Δί' οὐδὲν ἔπιστον
 ἴσως· τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ 16
 κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίγνεται, διόπερ πολλὰ-
 κίς δοκεῖ τὸ φυλάξαι τὰγαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπώ-
 24 τερον εἶναι. δεῖ τοίνυν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν
 ἀκαιρίαν τὴν ἐκείνου καιρὸν ὑμέτερον νομίσαντας ἐτοι-
 μως συνάρασθαι τὰ πράγματα, καὶ πρεσβευομένους
 ἐφ' ἃ δεῖ καὶ στρατευομένους αὐτοὺς καὶ παροξύνον-
 τας τοὺς ἄλλους ἅπαντας, λογιζομένους, εἰ Φίλιππος
 λάβοι καθ' ἡμῶν τοιοῦτον καιρὸν καὶ πόλεμος γένοιτο
 πρὸς τῇ χώρᾳ, πῶς ἂν αὐτὸν οἴεσθε ἐτοιμῶς ἐφ' ὑμᾶς
 ἔλθειν. εἰτ' οὐκ αἰσχύνεσθε, εἰ μὴδ' ἃ πάθοιτ' ἂν, εἰ
 δύναιτ' ἐκείνους, ταῦτα ποιῆσαι καιρὸν ἔχοντες οὐ τολ-
 μήσετε; -

25 "Ετι τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴδὲ τοῦθ' ὑμᾶς
 λανθανέτω, ὅτι νῦν αἰρεσίς ἐστιν ὑμῖν πότερ' ὑμᾶς
 ἐκεῖ χορὴ πολεμεῖν ἢ παρ' ὑμῖν ἐκεῖνον. εἰν μὲν γὰρ
 ἀντέχη τὰ τῶν Ὀλυνθίων, ὑμεῖς ἐκεῖ πολεμήσετε καὶ
 τὴν ἐκείνου κακῶς ποιήσετε, τὴν ὑπάρχουσιν καὶ τὴν
 οἰκίαν ταύτην ἀδεῶς καρπούμενοι· ἂν δ' ἐκεῖνα Φί-
 26 λιππος λάβῃ, τίς αὐτὸν κωλύσει δεῦρο βαδίζειν; Θη-
 βατοῖσι, ἢ, εἰ μὴ λίαν πικρὸν εἰπεῖν, καὶ συνεισβαλοῦσιν
 [ἐτοιμῶς] ἀλλὰ Φωκείοισι τὴν οἰκίαν οὐχ οἶοι τ' οὔτε
 φυλάττειν, εἰ μὴ βοηθήσῃτ' ὑμεῖς; ἢ ἄλλος τις; ἀλλ',
 ὦ τᾶν, οὐχὶ βουλήσεται. τῶν ἀτοπωτάτων μὲν τὰν εἰη,
 εἰ ἂν νῦν ἄνοιαν ὀφλισκάνων ὅπως ἐκλαλεῖ, ταῦτα δυ-
 27 νήφεις μὴ πράξει. ἀλλὰ μὴν ἡλίκα γ' ἐστὶ τὰ διάφορα
 ἐνθάδ' ἢ καὶ πολεμεῖν, οὐδὲ λόγον προσδεῖν ἡγοῦμαι.
 εἰ γὰρ ὑμᾶς δεήσειεν αὐτοὺς τριάκοντα ἡμέρας (μόνας)
 ἔξω γενέσθαι καὶ ὅσα ἀνάγκη στρατοπεδεῶ χωρούμενος
 τῶν ἐκ τῆς χώρας λαμβάνειν, μηδενὸς ὄντος ἐν αὐτῇ 17
 πολέμου λέγω, πλεον ἂν οἶμαι ζημιωθῆναι τοὺς γεωρ-

γούντας ὑμῶν ἢ ὅσα εἰς ἅπαντα τὸν πρὸ τοῦ πόλεμον δεδαπάνησθε. εἰ δὲ δὴ πόλεμός τις ᾗξει, πόσα χορὴ νομίσαι ζημιώσεσθαι; καὶ πρόσσεσθ' ἢ ὕβρις καὶ ἔτι ἡ τῶν πραγμάτων αἰσχύνη, οὐδεμιᾶς ἐλάττων ζημία τοῖς γε σώφροσιν.

- 28 Πάντα δὴ ταῦτα δεῖ συνιδόντας ἅπαντας βοηθεῖν καὶ ἀπωθεῖν ἐκεῖσε τὸν πόλεμον, τοὺς μὲν εὐπόρους, ἵν' ὑπὲρ τῶν πολλῶν ὦν καλῶς ποιοῦντες ἔχουσι μικρὰ ἀναλίσκοντες τὰ λοιπὰ καρπῶνται ἀδεῶς, τοὺς δ' ἐν ἡλικίᾳ, ἵνα τὴν τοῦ πολεμεῖν ἐμπειρίαν ἐν τῇ Φιλίππου χώρᾳ κτησάμενοι φοβεροὶ φύλακες τῆς οἰκείας ἀκροαίου γένωνται, τοὺς δὲ λέγοντας, ἵν' αἱ τῶν πεπολιτευμένων αὐτοῖς εὐδυναὶ ῥᾳδίαι γένωνται, ὥς ὅποι' ἂν ἡμεῖς περιστῇ τὰ πράγματα, τοιοῦτοι κριταὶ καὶ τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἔσεσθαι. χρηστὰ δ' εἴη παντὸς ἔνεκα.

ΟΛΥΝΘΙΑΚΟΣ Β

ΤΠΟΘΕΣΙΣ.

Προσῆκοντο μὲν τὴν πρεσβείαν τῶν Ὀλυνθίων οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς κεκρίκασιν· μέλλουσι δὲ περὶ τὴν ἔξοδον καὶ δειδίωσιν ὡς δυσπολεμήτου ὄντος τοῦ Φιλίππου, παρελθὼν ὁ Δημοσθένης πειράται θαρσύνειν τὸν δῆμον, ἐπιδεικνὺς ὡς ἀσθενῇ τὰ τοῦ Μακεδόνης πράγματα. καὶ γὰρ τοῖς συμμάχοις αὐτὸν ὑποπτον εἶναι φησι καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν οὐκ ἰσχυρόν· τοὺς γὰρ Μακεδόνας εἶναι ἀσθενεῖς καθ' ἑαυτούς.

158/16/17

- Ἐπὶ πολλῶν μὲν ἂν τις ἰδεῖν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, 18
δοκεῖ μοι τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὐνοίαν φανεράν γιγνα-

μένην τῇ πόλει, οὐχ ἥμισυ δ' ἐν τοῖς παροῦσι πράγμα-
σι· τὸ γὰρ τοὺς πολεμήσοντας Φιλίππου γεγενῆσθαι καὶ
χώραν ὁμοῖον καὶ δυνάμιν τινα κεκτημένους, καὶ τὸ μέ-
ριστον ἀπάντων, τὴν ὑπὲρ τοῦ πολέμου γνώμην τοικυύ-
την ἔχοντας ὥστε τὰς πρὸς ἐκεῖνον διαλλαγὰς πρῶτον
μὲν ἀπίστους, εἴτα τῆς ἑαυτῶν πατρίδος νομίζειν ἀνά-
στασιν εἶναι, δαίμονι τινὶ καὶ θεῷ παντάπασιν εὐοι-
2 κεν εὐεργεσία. δεῖ τοίνυν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτ'
ἤδη σκοπεῖν αὐτοὺς, ὅπως μὴ χεῖρους περὶ ἡμᾶς αὐ-
τοὺς εἶναι δόξομεν τῶν ὑπαρχόντων, ὥς ἐστι τῶν αἰσ-
χρῶν, μᾶλλον δὲ τῶν αἰσχίστων, μὴ μόνον πόλεων καὶ
τόπων ὧν ἡμεῖν ποτε κύριοι φαίνεσθαι προεμένους,
ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὸ τῆς τύχης παρασκευασθέντων συμ-
μάχων καὶ καιρῶν.

3 Τὸ μὲν οὖν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν Φιλίππου
δῶμην διεξιέναι καὶ διὰ τούτων τῶν λόγων προτρέπειν
τὰ δεόντα ποιεῖν ὑμᾶς οὐχὶ καλῶς ἔχειν ἡγοῦμαι. διὰ τί;
ὅτι μοι δοκεῖ πάνθ' ὅς' ἂν εἴπῃ τις ὑπὲρ τούτων, ἐκεῖ-
νον μὲν ἔχειν φιλοτιμίαν τινὰ, ἡμῖν δ' οὐχὶ καλῶς πε-
πράχθαι. ὁ μὲν γὰρ ὅσω πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πε-
ποίηκε τὴν αὐτοῦ, τοσούτῳ θαυμαστότερος παρὰ πᾶσι
νομίζεται· ὑμεῖς δ' ὅσω χεῖρον ἢ προσήκει κέχυσθε
τοῖς πράγμασι, τοσούτῳ πλείονα αἰσχύνην ἀφλήκατε.
† ταῦτα μὲν οὖν παραλείψω. καὶ γὰρ εἰ μετ' ἀληθείας
τις, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, σκοποῖτο, ἐνθ' ἐνδ' ἂν αὐτὸν 19
ἴδοι μέγα γεγενημένον, οὐχὶ παρ' αὐτοῦ. ὧν οὖν ἐκεῖ-
νος μὲν ὀφείλει τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πεπολιτευμένοις χά-
ριν, ὑμῖν δὲ δίκην προσήκει λαβεῖν, τούτων οὐχὶ νῦν
ὀρθῶ τὸν καιρὸν τοῦ λέγειν· ἃ δὲ καὶ χωρὶς τούτων ἐμὶ,
καὶ βέλτιόν ἐστιν ἀκηκοέναι πάντας ὑμᾶς, καὶ μεγάλα,
ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατ' ἐκείνου φαίνουσ' ἂν ὄντι δὴ
βουλομένοις ὀρθῶς δοκιμάζειν, ταῦτ' εἰπεῖν πειράσομαι. X

5 Τὸ μὲν οὖν ἐπίλορον καὶ ἄπιστον καλεῖν ἄνευ τοῦ
 τὰ πεπραγμένα δεικνύναι λοιδορίαν εἶναι τις ἂν φή-
 σειε κενὴν δικαίως· τὸ δὲ πάνθ' ὅσα πόποι' ἐπραξε,
 διεξιόντα ἐφ' ἅπασι τοῦτοις ἐλέγχειν καὶ βραχέος λό-
 γου συμβαίνει δεῖσθαι, καὶ δυοῖν ἔνεκα ἡγοῦμαι συμ-
 φέρειν εἰρησθαι, τοῦ τ' ἐκείνου, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρ-
 χει, φανῶλον φαίνεσθαι, καὶ τοῦ τοὺς ὑπερεκπεπλη-
 γμένους, ὡς ἄμαχόν τινα τὸν Φίλιππον ἰδεῖν, ὅτι πάντα
 διεξελήλυθεν, οἷς πρότερον παρακρουόμενος μέγας
 10 ἠϋξήθη, καὶ πρὸς αὐτὴν ἦκει τὴν τελευταίην τὰ πρά-
 5 γματα' αὐτῷ. ἐγὼ γάρ, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, σφόδρ' ἂν
 ἡγοῦμην καὶ αὐτὸς φοβερὸν τὸν Φίλιππον καὶ θαυμα-
 στὸν, εἰ τὰ δίκαια πράττοντα ἐώρων ἠϋξημένον· νῦν
 δὲ θεωρῶν καὶ σκοπῶν εὐρίσκω τὴν μὲν ἡμετέραν εὐή-
 θειαν τὸ κατ' ἀρχὰς, ὅτε Ὀλυμπίους ἀπήλαντόν τινας
 ἐνθένδε βουλομένους ὑμῖν διαλεχθῆναι, τῷ τὴν Ἀμφί-
 πολιν φάσκειν παραδώσειν καὶ τὸ θρυλούμενόν ποτε
 ἀπόρρητον ἐκεῖνο κατασκευάσαι, τούτῳ προσαναγό-
 7 μενον, τὴν δ' Ὀλυμπίῳ φιλίαν μετὰ ταῦτα τῷ Πατί-
 δαιαν οὖσαν ὑμετέραν ἐξελεῖν καὶ τοὺς μὲν πρότερον 20
 συμμάχους ὑμᾶς ἀδικῆσαι, παραδοῦναι δ' ἐκείνοις,
 1 Θετταλούς δὲ νῦν τὰ τελευταῖα τῷ Μαγνησίῳ παρα-
 δώσειν ὑποσχέσθαι καὶ τὸν Φωικὸν πόλεμον πολέμη-
 3 σειν ὑπὲρ αὐτῶν ἀναδέξασθαι. ὅλως δ' οὐδεὶς ἔστιν
 ὄντιν' οὐ πεφενάκιεν ἐκεῖνος τῶν αὐτῷ χρησαμένων·
 τὴν γὰρ ἐκάστων ἄνοιαν αἰεὶ τῶν ἀγνοούντων αὐτὸν
 8 ἐξαπατῶν καὶ προσλαμβάνων οὕτως ἠϋξήθη. ὥσπερ
 οὖν διὰ τούτων ἤρθη μέγας, ἥνικα ἕκαστοι συμφέρον
 αὐτῶν ἑαυτοῖς φροντοῖ τι πράξειν, οὕτως ὀφείδει διὰ τῶν
 αὐτῶν τούτων καὶ καθαιρεθῆναι πάλιν, ἐπειδὴ πάνθ'
 ἔνεκα ἑαυτοῦ ποιῶν ἐξελήλεγται. καιροῦ μὲν δὴ, ὡς
 ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς τοῦτο πάρεστι Φιλέππῳ τὰ

πράγματα· ἢ παρελθὼν τις ἐμοί, μᾶλλον δὲ ὑμῖν δευ-
ξάτω ὥς οὐκ ἀληθὴ ταῦτ' ἐγὼ λέγω, ἢ ὥς οἱ τὰ πρῶτα
ἐξηπατημένοι τὰ λοιπὰ πιστεύουσιν, ἢ ὥς οἱ παρὰ τὴν
αὐτῶν ἀξίαν δεδουλωμένοι Θετταλοὶ νῦν οὐκ ἂν ἐλεύ-
θεροι γένοιοντο ἄσμενοι.

- 9 Καὶ μὴν εἰ τις ὑμῶν ταῦτα μὲν οὕτως ἔχειν ἡγεί-
ται, οἴεται δὲ βλά καθεξῆς αὐτὸν τὰ πράγματα τῷ τὰ
χωρία καὶ λιμένας καὶ τὰ τοιαῦτα προσηληφέναι, οὐκ
ὀρθῶς οἴεται. ὅταν μὲν γὰρ ὑπ' εὐνοίας τὰ πράγματα
συστῇ καὶ πᾶσι ταῦτα συμφέρῃ τοῖς μετέχουσι τοῦ πο-
λέμου, καὶ συμπονεῖν καὶ φέρειν τὰς συμφορὰς καὶ μέ-
νειν ἐθέλουσιν ἄνθρωποι· ὅταν δ' ἐκ πλεονεξίας καὶ πο-
νηρίας τις ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρῶτῃ πρόφασις καὶ
10 μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσεν. οὐ γὰρ
ἔστιν, οὐκ ἔστιν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικοῦντα καὶ
ἐπισηκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσα-
σθαι, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς μὲν ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον 21
ἀντέχει, καὶ σφόδρα γε ἡνέθησεν ἐπὶ ταῖς ἐλπίσιν, ἂν
τύχῃ, τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται καὶ περὶ αὐτὰ καταρρεῖ.
ὥσπερ γὰρ οἰκίας, οἶμαι, καὶ πλοίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν
τοιούτων τὰ κάτωθεν ἰσχυρότατα εἶναι δεῖ, οὕτω καὶ
τῶν πράξεων τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις ἀληθεῖς καὶ
δικαῖας εἶναι προσήκει. τοῦτο δὲ οὐκ ἐνὶ νῦν ἐν τοῖς
πεπραγμένοις Φιλίππῳ.
- 11 Φημί δὴ δεῖν ὑμᾶς τοῖς μὲν Ὀλυνθίοις βοηθεῖν,
καὶ ὅπως τις λέγει κάλλιστα καὶ τάχιστα, οὕτως ἀρέσκει
μοι· πρὸς δὲ Θετταλοὺς πρεσβείαν πέμπειν, ἢ τοὺς μὲν
διδάξει ταῦτα, τοὺς δὲ παραξυνεῖ· καὶ γὰρ νῦν εἰσιν
ἐφηρισμένοι Παγασὶς ἀπαιτεῖν καὶ περὶ Μαγνησίας
12 λόγους ποιῆσθαι. σκοπεῖσθαι μέντοι τοῦτο, ὃ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, ὅπως μὴ λόγους ἔροῦσι μόνον οἱ παρ' ἡμῶν
πρέσβεις, ἀλλὰ καὶ ἔργον τι δεικνύειν ἔχουσιν ἐξεληλυ-

θότων ἡμῶν ἀξίως τῆς πόλεως καὶ ὄντων ἐπὶ τοῖς πράγμασιν, ὥς ἅπας μὲν λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν, μάλιστα δὲ ὁ παρὰ τῆς ἡμετέρας πόλεως· ὅσῳ γὰρ ἐτοιμότερ' αὐτῷ δοκοῦμεν χρῆσθαι, τοσοῦτω μᾶλλον ἀπιστοῦσι πάντες αὐτῷ. X

13 πολλὴν δὴ τὴν μετάστασιν καὶ μεγάλην δεικτεῖν τὴν μεταβολὴν, εἰσφέροντας, ἐξιόντας, ἅπαντα ποιοῦντας ἐτοίμως, εἴπερ τις ὑμῖν προσέξει τὸν νοῦν. κὰν ταῦτα ἐδελήσῃτε ὥς προσήκει καὶ δὴ περαίνειν, οὐ μόνον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ συμμαχικὰ ἀσθενῶς καὶ ἀπίστως ἔχοντα φανήσεται Φιλίππῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς οἰκείας 22 ἀρχῆς καὶ δυνάμεως κακῶς ἔχοντα ἐξελεγχθήσεται.

14 Ὅλως μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἀρχὴ ἐν μὲν προσθήκης μέρει ἐστὶ τις οὐ μικρά, οἶον ὑπῆρξέ ποθ' ὑμῖν ἐπὶ Τιμοθέου πρὸς Ὀλυνθίους· πάλιν αὖ πρὸς Ποτίδαιαν Ὀλυνθίοις ἰφάνη τι τοῦτο συναμφότερον· ἂν δὲ Θετταλοῖς στασιάζουσι καὶ τεταραγμένοις ἐπὶ τὴν τυραννικὴν οἰκίαν ἐβοήθησε· καὶ ὅποι τις ἂν, οἶμαι, προσθῇ καὶ μικρὰν δύναμιν, πάντ' ὠφελεί· αὐτὴ δὲ καθ' αὐτὴν ἀσθενὴς καὶ πολλῶν κακῶν ἐστὶ

15 μεστή. καὶ γὰρ οὗτος ἅπασιν τούτοις, οἷς ἂν τις μέγαν αὐτὸν ἡγήσαιοτο, τοῖς πολέμοις καὶ ταῖς στρατείαις, εἴ' ἐπισφαλεστέραν αὐτὴν ἢ ὑπῆρχε φύσει κατεσκαύακεν αὐτῷ. μὴ γὰρ οἴεσθε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς αὐτοῖς Φιλίππον τε χαίρειν καὶ τοὺς ἀρχομένους, ἀλλ' ὁ μὲν δόξης ἐπιθυμεῖ καὶ τοῦτο ἐξήλωκε, καὶ προήρηται πράττων καὶ κινδυνεύων, ἂν συμβῇ τι, παθεῖν, τὴν τοῦ διαπραξασθαι ταῦτα ἃ μηδεὶς πώποτε ἄλλος Μακεδόνων βασιλεὺς δόξαν ἀντὶ τοῦ ζῆν ἀσφαλῶς ἤρημένος·

16 τοῖς δὲ τῆς μὲν φιλοτιμίας τῆς ἀπὸ τούτων οὐ μέτεστι, κοπτόμενοι δὲ αἰεὶ ταῖς στρατείαις ταύταις ταῖς ἄνω κάτω λυποῦνται καὶ συνεχῶς ταλαιπωροῦσιν, οὐτ' ἐπὶ

τοῖς ἔργοις οὐτ' ἐπὶ τοῖς αὐτῶν ἰδίοις ἐώμενοι διατρέ-
 βειν, οὐδ' ὅς' ἂν ποιήσωσιν οὕτως ὅπως ἂν δύνωνται,
 ταῦτ' ἔχοντες διαθέσθαι κεκλειμένων τῶν ἐμπορίων
 17 τῶν ἐν τῇ χώρᾳ διὰ τὸν πόλεμον. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ
 Μακεδόνων πῶς ἔχουσι Φιλίππῳ, ἐκ τούτων ἂν τις
 σκέψαιτο οὐ χαλεπῶς· οἱ δὲ δὴ περὶ αὐτὸν ὄντες ξένοι 23
 καὶ πεζέταιροι δόξαν μὲν ἔχουσιν ὥς εἰσὶ θαυμαστοὶ
 καὶ συγκεκροτημένοι τὰ τοῦ πολέμου, ὥς δ' ἐγὼ τῶν
 ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ γεγεννημένων τινὸς ἤκουον, ἀνδρὸς
 οὐδαμῶς οἷον τε ψεύδεσθαι, οὐδένα ἑὶ βελτίους.
 18 *Τρῦται* εἰ μὲν γὰρ τις ἀνὴρ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς οἷος ἐμπειρος πολέ-
 μου καὶ ἀγώνων, ταύτους μὲν φιλοτιμίᾳ πάντας ἀπο-
 θεῖν αὐτὸν ἔφη, βουλόμενοι πάντα αὐτοῦ δοκεῖν εἶναι
 τὰ ἔργα· πρὸς γὰρ αὐτοῖς ἄλλοις καὶ τὴν φιλοτιμίαν
 τῶνδ' ἀνδρῶν ἀνυπέροβλητον εἶναι· εἰ δέ τις σῶφρων ἢ δί-
 καιος ἄλλως τε τὴν καθ' ἡμέραν ἀκρασίαν τοῦ βίου καὶ
 μέθην καὶ κορδακισμούς οὐ δυνάμενος φέρειν, παρεῖ-
 19 σθαι καὶ ἐν οὐδενὸς εἶναι μέρος τὸν τοιοῦτον. λοιποὺς
 δὴ περὶ αὐτὸν εἶναι ληστὰς καὶ κόλακας καὶ τοιοῦτους
 ἀνθρώπους οἷους μεθυσθέντας ὀρχεῖσθαι τοιαῦτα οἷα
 ἐγὼ νῦν ὀκνῶ πρὸς ὑμᾶς ὀνομάσαι, *Χ* δὴλον δ' ὅτι ταῦτ'
 ἐστὶν ἀληθῆ· καὶ γὰρ οὕς ἐνθένδε πάντες ἀπήλαυνον
 ὥς πολὺ τῶν θαυματοποιῶν ἀσελγεστέρους ὄντας,
 20 *Καλλίαν* ἐκείνον τὸν δημόσιον καὶ τοιοῦτους ἀνθρώ-
 πους, μίμους γελοίων καὶ ποιητὰς αἰσχυρῶν ᾠμάτων
 ὧν εἰς τοὺς συνόντας ποιοῦσιν ἕνεκα τοῦ γελασθῆναι,
 20 τούτους ἀγαπᾷ καὶ περὶ αὐτὸν ἔχει. καίτοι ταῦτα, καὶ
 εἰ μικρά τις ἡγείται, μεγάλα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δει-
 γματα τῆς ἐκείνου γνώμης καὶ κακοδαμονίας ἐστὶ τοῖς
 εὐφρονοῦσιν. ἀλλ', οἶμαι, νῦν μὲν ἐπισκοτεῖ τοῦτο
 τὸ κατορθοῦν· αἱ γὰρ εὐπραξίαι δεινὰ συγκρύνει τὰ
 τοιαῦτα ὀνειδῆ· εἰ δέ τι πταίσει, τότε ἀκριβῶς αὐτοῦ

- ταῦτ' ἐξετασθήσεται. δοκεῖ δ' ἔμοιγε, ὡς ἄνδρες Ἀθη- 24
 ναῖοι, δεῖξιν οὐκ εἰς μακρὰν, ἂν οἵ τε θεοὶ θέλωσι καὶ
 21 ὑμεῖς βούλησθε. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς σώμασιν, ἕως μὲν
 ἂν ἐρρωμένος ἦ τις, οὐδὲν ἐπαισθάνεται [τῶν κατ'
 ἕκαστα σαθρῶν], ἐπὶ δὲ ἀρρώστημά τι συμβῇ, πάντα
 κινεῖται, καὶν ῥῆγμα καὶν στρέμμα καὶν ἄλλο τι τῶν
 ὑπαρχόντων σαθρὸν ἢ, οὕτω καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν
 τυράννων, ἕως μὲν ἂν ἕξω πολεμῶσιν, ἀφανῆ τὰ κακὰ
 τοῖς πολλοῖς ἐστίν, ἐπειδὴν δὲ ὁμορος πόλεμος συμπλα-
 κῇ, πάντα ἐποίησεν ἐκδηλα. ✕
- 22 Εἰ δέ τις ὑμῶν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν Φίλιππον
 εὐτυχοῦντα ὄρων ταύτῃ φοβερὸν προσπολεμῆσαι νο-
 μίζει, σώφρονος μὲν ἀνθρώπου λογισμῷ χρῆται· με-
 γάλῃ γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ ὄλον ἢ τύχῃ παρὰ πάντ'
 ἐστὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα· οὐ μὴν ἀλλ' ἐγώ γε,
 εἰ τις αἰρεσὶν μοι δοῖη, τὴν τῆς ἡμετέρας πόλεως τύχην
 ἂν ἐλοιμήν, ἐθελόντων ἅ προσήκει ποιεῖν, ὑμῶν αὐτῶν
 καὶ κατὰ μικρὸν, ἢ τὴν ἐκείνου· πολὺ γὰρ πλείους
 ἀφορμὰς εἰς τὸ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὐνοίαν ἔχειν ὁρῶ
- 23 ὑμῖν ἐνούσας ἢ κείνῳ. ἀλλ', οἶμαι, καθήμεθα οὐδὲν
 ποιοῦντες· οὐκ ἐνὶ δ' αὐτὸν ἀργοῦντα οὐδὲ τοῖς φίλοις
 ἐπιτάττειν ὑπὲρ αὐτοῦ τι ποιεῖν, μὴ τί γε δὴ τοῖς θε-
 οῖς. οὐ δὴ θαυμαστὸν ἐστίν, εἰ στρατευόμενος καὶ πο-
 νῶν ἐκεῖνος αὐτὸς καὶ παρῶν ἐφ' ἅπασι καὶ μηδένα
 καιρὸν μηδ' ὥραν παραλείπων ἡμῶν μελλόντων καὶ
 ψηφισομένων καὶ πυνθανομένων περιγίγνεται. οὐδὲ
 θαυμάζω τοῦτ' ἐγώ· τοῦναντίον γὰρ ἂν ἦν θαυμαστὸν,
 εἰ μηδὲν ποιοῦντες ἡμεῖς ὦν τοῖς πολεμοῦσι προσήκει
- 24 τοῦ πάντα ποιούντος ἅ δέ τι περιῆμεν. ἀλλ' ἐκεῖνο θαυ- 25
 μάξω, εἰ Λακεδαιμονίοις μέν ποτε, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων ἀντήρατε, καὶ πολλὰ
 ἰδίᾳ πλεονεκτῆσαι πολλάκις ὑμῖν ἕξον οὐκ ἠθέλησατε,

ἀλλ' ἴν' οἱ ἄλλοι τύχῳσι τῶν δικαίων, τὰ ὑμέτερά· αὐ-
 τῶν ἀνηλίσκετε εἰσφέροντες, καὶ προεκινδυνεύετε
 στρατεύομενοι, νυνὶ δ' ὀκνεῖτε ἐξιέναι καὶ μέλλετε εἰσ-
 φέρειν ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων αὐτῶν κτημάτων, καὶ τοὺς
 μὲν ἄλλους σεσώκατε πολλάκις πάντας καὶ καθ' ἓνα
 αὐτῶν ἕκαστον ἐν μέρει, τὰ δ' ὑμέτερά· αὐτῶν ἀπολω-
 25 λεκότες κάθησθε. ταῦτα θαυμάζω, καὶ ἔτι πρὸς τοῦ-
 τοις, εἰ μὴδὲ εἰς ὑμῶν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. δύναται
 λογίσασθαι πόσον πολεμεῖτε χρόνον Φιλίππῳ καὶ τί
 ποιοῦντων ὑμῶν ὁ χρόνος διελήλυθεν οὗτος. ἴστε γάρ
 δήπου τοῦθ', ὅτι μελλόντων αὐτῶν, ἐτέρους τινὰς ἐλ-
 πιζόντων πράξειν, αἰτιωμένων ἀλλήλους, κρίνοντων,
 πάλιν ἐλπίζοντων, σχεδὸν ταυτὰ ἄπερ νυνὶ ποιοῦντων
 26 ἅπας ὁ χρόνος διελήλυθεν. εἰδ' οὕτως ἀγνωμόνως ἔχε-
 τε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὥστε δι' ὧν ἐκ χρηστῶν φάυλα
 τὰ πράγματα τῆς πόλεως γέγονε, διὰ τούτων ἐλπίζετε
 τῶν αὐτῶν πράξεων ἐκ φάυλων αὐτὰ χρηστὰ γενήσε-
 σθαι; ἀλλ' οὐτ' εὖλογον οὐτ' ἔχον ἐστὶ φύσιν τοῦτο γε
 πολὺ γὰρ ῥᾶν ἔχοντας φυλάττειν ἢ κτήσασθαι πάντα
 πέφυκεν. νῦν δὲ ὅ τι μὲν φυλάξομεν, οὐδέν ἐστιν ὑπὸ
 τοῦ πολέμου λοιπὸν τῶν πρότερον, κτήσασθαι δὲ δεῖ.
 27 αὐτῶν οὖν ἡμῶν ἔργον τοῦτ' ἦδη. φημί δὴ δεῖν εἰσφέ-
 ρειν χρήματα, αὐτοὺς ἐξιέναι προθύμως, μὴδὲν αἰτιᾶ-
 σθαι πρὶν ἢ τῶν πραγμάτων κρατήσῃτε, τηρῆναι
 δὲ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων κρίναντας τοὺς μὲν ἀέλους 26
 ἐπαίνοιο τιμᾶν, τοὺς δ' ἀδικοῦντας κολάζειν, τὰς προ-
 φάσεις δ' ἀφελεῖν καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς ἐλλείμματα· οὐ
 γὰρ ἐστὶ μικρῶς ἐξετάσαι τί πέπρακται τοῖς ἄλλοις, ἢ
 28 μὴ παρ' ὑμῶν αὐτῶν πρῶτον ὑπάρξῃ τὰ δεόντα. τίνας
 γὰρ ἔνεκα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νομίζετε τοῦτον μὲν
 φεύγειν τὸν πόλεμον πάντας ὅσους ἂν ἐκπέμψῃτε στρα-
 τηροὺς, ἰδίους δ' εὐρίσκειν πολέμους, εἰ δεῖ τι τῶν

ὄντων καὶ περὶ τῶν στρατηγῶν εἰπεῖν; ὅτι ἐνταῦθα
 μὲν ἐστὶ τὰ ἄθλα, ὑπὲρ ὧν ἐστὶν ὁ πόλεμος, ὑμεῖς τε
 Ἀμφίπολιν, καὶ ληφθῇ, παραχοῆμα ὑμεῖς κομίσασθε·
 οἱ δὲ κίνδυνοι τῶν ἐφεσθηκότων ἴδιοι, μισθὸς δ' οὐκ
 ἐστίν· ἐκεῖ δὲ κίνδυνοι μὲν ἐλάττους, τὰ δὲ λήμματα
 τῶν ἐφεσθηκότων καὶ τῶν στρατιωτῶν, Λάμφακος,
 Σίγειον, τὰ πλοῖα ἂν συλῶσιν. ἐπ' οὖν τὸ λυσιστελοῦν
 29 αὐτοῖς ἕκαστοι χωροῦσιν. ὑμεῖς δὲ, ὅταν μὲν εἰς τα
 πράγματα ἀποβλέψῃτε φραύλως ἔχοντα, τοὺς ἐφεσθη-
 κότας κρίνετε, ὅταν δὲ δόντες λόγον τὰς ἀνάγκας ἀκού-
 σῃτε ταύτας, ἀφίετε. περὶέσσι τοίνυν ὑμῖν ἀλλήλοις
 ἐρίξειν καὶ διεστάναι, τοῖς μὲν ταῦτα πεπεισμένοις,
 τοῖς δὲ ταῦτα, τὰ κοινὰ δ' ἔχειν φραύλως. πρότερον
 μὲν γὰρ, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰσιφέρετε κατὰ συμμο-
 ρίας, νυνὶ δὲ πολιτεύεσθε κατὰ συμμορίας. ῥήτωρ
 ἡγεμῶν ἑκατέρων, καὶ στρατηγὸς ὑπὸ τούτῳ, καὶ οἱ
 βοησόμενοι τρικλῶσιοι· οἱ δ' ἄλλοι προσενέμῃσθε
 30 οἱ μὲν ὡς τούτους, οἱ δὲ ὡς ἐκείνους. Χρεὶ δὴ ταῦτα
 ἐπανέντας καὶ ὑμῶν αὐτῶν ἐτι καὶ νῦν γενομένους
 κοινὸν καὶ τὸ λέγειν καὶ τὸ βουλευέσθαι καὶ τὸ πράτ-
 τειν ποιῆσαι. εἰ δὲ τοῖς μὲν ὥσπερ ἐκ τυραννίδος ὑμῶν 27
 ἐπιτάττειν ἀποδώσετε, τοῖς δ' ἀναγκάζεσθαι τηρηα-
 ρεῖν, εἰσφέρειν, στρατεύεσθαι, τοῖς δὲ ψηφίζεσθαι κατὰ
 τούτων μόνον, ἄλλο δὲ μὴδ' ὅτιοῦν συμπονεῖν, οὐχὶ
 γενήσεται τῶν δεόντων ὑμῖν οὐδὲν ἐν καιρῷ· τὸ γὰρ
 ἡδίκημένον αἰεὶ μέρος ἐλλείψει, εἰδ' ὑμῖν τούτους κο-
 31 λάξειν ἀντὶ τῶν ἐχθρῶν περίεσται. λέγω δὴ κεφάλαιον,
 πάντας εἰσφέρειν ἀπ' ὅσων ἑκάστος ἔχει τὸ ἴσον· πάν-
 τας ἐξιέναι κατὰ μέρος, ἕως ἄν ἅπαντες στρατεύσῃσθε·
 πᾶσι τοῖς παριούσι λόγον διδόναι, καὶ τὰ βέλτιστα ὧν
 ἄν ἀκούσῃτε αἰρεῖσθαι, μὴ ἂν ὁ δεῖναι ἢ ὁ δεῖναι εἴπῃ.
 καὶ ταῦτα ποιῆτε, οὐ τὸν εἰπόντα μόνον παραχοῆμα

ἐπαινέσεσθε, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ὕστερον, βέλτιον τῶν ὁλων πραγμάτων ὑμῖν ἐχόντων.

ΟΛΥΝΘΙΑΚΟΣ Γ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἐπεμψαν βοήθειαν τοῖς Ὀλυνθίοις οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τι κατορθοῦν ἔδοξαν δι' αὐτῆς, καὶ ταῦτα αὐτοῖς ἀπηγγέλλετο. ὁ δὲ δῆμος περιχαρὴς, οἷ τε ζήτορες παρακαλοῦσιν ἐπὶ τιμωρίαν Φιλίππου. δέδοικε τοίνυν ὁ Δημοσθένης μὴ θαρσύναντες, ὥς τὰ πάντα νενικηότες καὶ ἱκανὴν βοήθειαν πεποιημένοι τοῖς Ὀλυνθίοις, τῶν λοιπῶν ὀλιγορησῶσι. διὰ τοῦτο παρελθὼν ἐπικρίπτει τὴν ἀλαζονείαν αὐτῶν καὶ πρὸς εὐλάβειαν σώφρονα τὴν γνώμην μεθίστησι, λέγων οὐ περὶ τῆς Φιλίππου τιμωρίας νῦν αὐτοῖς εἶναι τὸν λόγον, ἀλλὰ περὶ τῆς τῶν συμμάχων σωτηρίας· οἶδε γὰρ ὅτι καὶ Ἀθη- 28 ναῖοι καὶ ἄλλοι πού τινες τοῦ μὲν μὴ τὰ οἰκεία προέσθαι ποιοῦνται φροντίδα, περὶ δὲ τὸ τιμωρῆσθαι τοὺς ἐναντίους ἤττον σπουδάζουσιν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ τῆς περὶ τῶν θεωρικῶν χρημάτων συμβουλῆς φανερώτερον ἀπτεται, καὶ ἀξιοῖ λυθῆναι τοὺς νόμους τοὺς ἐπιτιθέντας ζημίαν τοῖς γράψασιν αὐτὰ γενέσθαι στρατιωτικά, ἐν' ἀδέες ἢ τὸ συμβουλευεῖν τὰ βέλτιστα. παραινεί δὲ καὶ ὅλως πρὸς τὸν τῶν προγόνων ζῆλον ἀναστήναι καὶ στρατεύεσθαι σώμασιν οἰκείοις, καὶ ἐπιτιμήσει πολλὴ κέρχρηται κατὰ τοῦ δήμου τε ὥς ἐκλελυμένου καὶ τῶν δημαγωγῶν ὥς οὐκ ὀρθῶς προισταμένων τῆς πόλεως.

57 Ἀπρ. γέν. 1916

† Οὐχὶ ταῦτά παρίσταται μοι γιννώσκειν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅταν τε εἰς τὰ πραγματὰ ἀποβλέψω καὶ ὅταν πρὸς τοὺς λόγους οὕς ἀκούω· τοὺς μὲν γὰρ λόγους περὶ

τοῦ τιμωρῆσασθαι Φίλιππον ὁρῶ γιγνομένους, τὰ δὲ πράγματα εἰς τοῦτο προήκοντά, ὥστε ὅπως μὴ πεισόμεθα αὐτοὶ πρότερον κακῶς σκέψασθαι δεόν. οὐδὲν οὖν ἄλλο μοι δοκοῦσιν οἱ τὰ τοιαῦτα λέγοντες ἢ τὴν ὑπάθεσιν, περὶ ἧς βουλευέσθε, οὐχὶ τὴν οὖσαν παρὶ
 2 στάντες ὑμῖν ἀμαρτάνειν. ἐγὼ δ' ὅτι μὲν ποτ' ἐξῆν τῇ πόλει καὶ τὰ αὐτῆς ἔχειν ἀσφαλῶς καὶ Φίλιππον τιμωρῆσασθαι, καὶ μάλα ἀκριβῶς οἶδα· ἐπ' ἐμοῦ γάρ, οὐ πάσαι γέρονε ταῦτα ἀμφοτέρω· νῦν μέντοι πέπεισμαι τοῦθ' ἱκανον προλαβεῖν ἡμῖν εἶναι τὴν πρώτην, ὅπως 29 τοὺς συμμάχους σώσομεν. εἰ γὰρ τοῦτο βεβαίως ὑπάρξῃ, τότε καὶ περὶ τοῦ τίνα τιμωρῆσεται τις καὶ ὃν τρόπον ἐξίσταται σκοπεῖν· πρὶν δὲ τὴν ἀρχὴν ὁρθῶς ὑποθέσθαι, ματαιον ἡγοῦμαι περὶ τῆς τελευτῆς δυντιοῦν ποιεῖσθαι λόγον. ✕

3 Ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἴπερ ποτὲ πολλῆς φροντίδος καὶ βουλῆς δεῖται· ἐγὼ δὲ οὐχ' ὅ τι χρὴ περὶ τῶν παρόντων συμβουλευέσθαι χαλεπώτατον ἡγοῦμαι, ἀλλ' ἐκεῖν' ἀπορῶ, τίνα χρὴ τρόπον, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς ὑμᾶς περὶ αὐτῶν εἰπεῖν. πέπεισμαι γάρ ἐξ ὧν παρῶν καὶ ἀκούων σύνοιδα τὰ πλείω τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἐκπεφευγένοι τῷ μὴ βούλεσθαι τὰ δέοντα ποιεῖν, ὃ δὲ τῷ μὴ συνιέναι. ἄξιόν δὲ ὑμᾶς, ἂν μετὰ παρησίας ποιῶμαι τοὺς λόγους, ὑπομνῶναι, τοῦτο θεωροῦντας εἰ τὰ ληθῆ λέγω καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα τὰ λοιπὰ βελτίως γένηται· ὁρᾶτε γὰρ ὥς ἐκ τοῦ πρὸς χάριν δημηγορεῖν ἐνίοις εἰς πᾶν προελήλυθε μοχθηρίας τα παρόντα. ✕

4 Αναγκαῖον δὲ ὑπολαμβάνω μικρὰ τῶν γεγενημένων πρῶτον ὑμᾶς ὑπομνήσαι. μέμνησθε, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτ' ἀπηγγέλη Φίλιππος ὑμῖν ἐν Θράκῃ τρίτον ἢ τέταρτον ἔτος τουτ', Ἡρακλῶν τεύχος πολιορκῶν.

τότε τοίνυν μὴν μὲν ἦν μαιμακτηριῶν, πολλῶν δὲ λό-
γων καὶ θυροῦ βου γιγνομένου παρ' ὑμῖν ἐψηφίσασθε
τετταράκοντα τριήρεις καθέλκειν καὶ τοὺς μέχρι πέντε
καὶ τετταράκοντα ἐτῶν αὐτοὺς ἐμβαίνειν καὶ τάλαντα
5 ἐξήκοντα εἰσφέρειν. καὶ μετὰ ταῦτα διελθόντος τοῦ
ἐνιαυτοῦ τούτου ἑκατομβαιῶν, μεταγειντιῶν, βοηδρο-
μιῶν· τούτου τοῦ μηνὸς μόλις μετὰ τὰ μυστήρια δέκα
ναῦς ἀπεστείλατε ἔχοντα κενὰς Χαρίδημον καὶ πέντε 30
τάλαντα ἀργυρίου. ὥς γὰρ ἠγγέλθη Φίλιππος ἀσθε-
νῶν ἢ τεθνεὼς, ἦλθε γὰρ ἀμφοτέρω, οὐκέτι καιρὸν οὐ-
δένα τοῦ βοηθεῖν νομίσαντες ἀπέστε, ὧ ἄνδρες Ἀθη-
ναῖοι, τὸν ἀπόστολον. ἦν δ' οὗτος ὁ καιρὸς αὐ-
τός· εἰ γὰρ τότε ἐκεῖσε ἐβοηθήσαμεν, ὥσπερ ἐψηφι-
σάμεθα, προθύμως, οὐκ ἂν ἠνώχλει νῦν ἡμῖν ὁ Φίλιπ-
πος σωθεῖς.

6 Τὰ μὲν δὴ τότε πραχθέντα οὐκ ἂν ἄλλως ἔχοι· νῦν
δ' ἑτέρου πολέμου καιρὸς ἦκει τις, δι' ὃν καὶ περὶ τού-
των ἐμνήσθην, ἵνα μὴ ταῦτ' ἀάθητε. τί δὴ χρησόμε-
θα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τούτῳ; εἰ γὰρ μὴ βοηθήσετε
παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν, θεάσασθε ὃν τρόπον
7 ὑμεῖς ἐστρατηγηκότες πάντα ἴσασθε ὑπὲρ Φιλίππου·
ὑπῆρχον Ὀλύνθιοι δυνάμειν τινα κεκτημένοι, καὶ διέ-
κειθ' οὕτω τὰ πράγματα· οὔτε Φίλιππος ἐθάρρει τού-
τους οὐδ' οὗτοι Φίλιππον, ἐπράξαμεν ἡμεῖς κἀκεῖνοι
πρὸς ἡμᾶς εἰρήνην· ἦν τοῦτο ὥσπερ ἐμπόδιμά τι τῷ
Φιλίππῳ καὶ δυσχερὲς, πόλιν μεγάλην ἐφορμεῖν τοῖς
ἑαυτοῦ καιροῖς διηλλαγμένην πρὸς ἡμᾶς. ἐκπολεμῆσαι
δεῖν φόμεθα τοὺς ἀνθρώπους ἐκ παντὸς τρόπου· καὶ
ὅ πάντες ἐθρύλουν τέως, τοῦτο πέπρακται νυνὶ ὅπως
8 δὴποτε· τί οὖν ὑπόλοιπον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πλην
βοηθεῖν ἐρρωμένως καὶ προθύμως; ἐγὼ μὲν οὐχ ἄρῶ·
χωρὶς γὰρ τῆς περιστάσεως ἂν ἡμᾶς αἰσχυνῃς, εἰ καθ-

αὐτὸν γράμμα

υφείμεθα τι τῶν πραγμάτων, οὐδὲ τὸν φόβον, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μικρὸν ὁρῶ τὸν τῶν μετὰ ταῦτα, ἐχόντων μὲν ὡς ἔχουσι Θηβαίων ἡμῖν, ἀπειρηκότων δὲ χρημάτων Φωκέων, μηδεὸς δ' ἐμποδῶν ὄντος Φιλίππου τὰ παρόντα καταστρεφάμενον πρὸς ταῦτα ἐπικλίνει τὰ πρᾶγματα. ἀλλὰ μὴν εἴ τις ὑμῶν εἰς τοῦτο ἀναβάλ- 31
 λεται ποιῆσειν τὰ δέοντα, ἴδεν ἐγγυθὲν βούλεται τὰ δεινὰ, ἐξὸν ἀκούειν ἄλλοθι γιγνόμενα, καὶ βοηθοὺς ἑαυτῷ ζητεῖν, ἐξὸν νῦν ἑτέροις αὐτοῦ βοηθεῖν. ὅτι γὰρ εἰς τοῦτο περιστῆσεται τὰ πρᾶγματα, εἴαν τὰ παρόντα προώμεθα, σχεδὸν ἴσμεν ἅπαντες δῆπου.

- 18 Ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ δεῖ βοηθεῖν, εἰποι τις ἂν πάντες ἐγνώκαμεν, καὶ βοηθήσομεν. τὸ δὲ ὅπως, τοῦτο λέγει μὴ τοῖνυν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, θαυμάσητε, ἂν παράδοξον εἶπω τι τοῖς πολλοῖς. νομοθέτας καθίστατε. ἐν δὲ τούτοις (τοῖς νομοθέταις) μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (εἰσὶ γὰρ ἱκανοὶ ἡμῖν), ἀλλὰ τοὺς εἰς τὸ παρὸν βλά-
 11 πτοντας ὑμᾶς λύσαστε. λέγω δὲ τοὺς περὶ τῶν θεωρικῶν, σαφῶς οὕτως, καὶ τοὺς περὶ τῶν στρατευομένων ἐνέ-
 ονς, ὧν οἱ μὲν τὰ στρατιωτικὰ τοῖς οἴκοι μένουσι δια-
 νέμονται θεωρικὰ, οἱ δὲ τοὺς ἀτακτοῦντας ἀθρόους καθ-
 ιστᾶσιν, εἴτα καὶ τοὺς τὰ δέοντα ποιεῖν βουλομένους ἀθυμότερους ποιεῖσιν. ἐπειδὴν δὲ ταῦτα λύσητε καὶ
 τὴν τοῦ τὰ βέλτιστα λέγειν ὁδὸν παράσχητε ἀσφαλῆ, τῆνικαὺτα τὸν γράψοντά ἃ πάντες ἴστε ὅτι συμφέρει
 12 ζητεῖτε. πρὶν δὲ ταῦτα πρᾶξαι, μὴ σκοπεῖτε τίς εἰπὼν τὰ βέλτιστα ὑπὲρ ὑμῶν ὑφ' ὑμῶν ἀπολέσθαι βουλήσε-
 ται, οὐ γὰρ εὐρήσετε, ἄλλως τε καὶ τούτου μόνου πε-
 ριγίνεσθαι μέλλοντος, παθεῖν ἀδίκως τι κακὸν τὸν ταῦτ' εἰπόντα καὶ γράψαντα, μηδὲν δὲ ὠφελῆσαι τὰ πρᾶγματα, ἀλλὰ καὶ εἰς το λοιπὸν μᾶλλον ἔτι ἢ νῦν τὸ τὰ βέλτιστα λέγειν φοβερώτερον ποιῆσαι. καὶ λύειν

γε, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς νόμους δεῖ τούτους τρῶς
 13 αὐτοὺς ἀξιούν, οἵπερ καὶ τεθείκασιν· οὐ γὰρ ἐστὶ δι-
 καιον τὴν μὲν χάριν, ἣ πᾶσαν ἐβλαπτε τὴν πόλιν, τοῖς 32
 τότε θείσιν ὑπάρχειν, τὴν δ' ἀπέχθειαν, δι' ἧς ἂν ἅπαν-
 τες ἄμεινον πράτξαιμεν, τῷ νῦν τὰ βέλτιστα εἰπόντι ζη-
 μίαν γενέσθαι· πρὶν δὲ ταῦτα εὐτρεπίσαι, μηδαμῶς,
 ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μηδέν' ἀξιούτε τηλικούτον εἶναι
 παρ' ὑμῖν ὥστε τοὺς νόμους τούτους παραβάντα μὴ
 δοῦναι δίκην, μηδ' οὕτως ἀνόητον ὥστε εἰς προὔπιτον
 κακὸν αὐτὸν ἐμβαλεῖν. *Εὐκλ. 305. Ἐγὼ δὲ λέγω.*

- 14 **Σ** Οὐ μὴν οὐδ' ἐκείνῳ γ' ὑμᾶς ἀγνοεῖν δεῖ, ὧς ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, ὅτι ψηφισμα οὐδενὸς ἄξιόν ἐστιν, ἂν μὴ
 προσγένηται τὸ ποιεῖν ἐθέλειν τὰ γε δόξαντα προθύ-
 μως ὑμᾶς. εἰ γὰρ ἀντάρκη τὰ ψηφίσματα ἦν ἢ ὑμᾶς
 ἀναγκάζειν ἢ προσήκει πράττειν ἢ περὶ ὧν γραφεῖη
 διαπραξασθαι, οὐτ' ἂν ὑμεῖς πολλὰ ψηφίζομενοι μι-
 κρὰ, μᾶλλον δ' οὐδὲν ἐπράττετε τούτων, οὔτε Φίλιπ-
 πος τοσοῦτον ὑβρίκει χρόνον· πάλαι γὰρ ἂν ἔνεκά γε
 15 ψηφισμάτων ἐδεδώκει δίκην, ἀλλ' οὐχ οὕτω ταῦτ' ἔχει·
 τὸ γὰρ πράττειν τοῦ λέγειν καὶ χειροτονεῖν ὕστερον
 ὢν τῇ τάξει, πρότερον τῇ δυνάμει καὶ κρείττον ἐστίν·
 τοῦτ' οὖν δεῖ προσεῖναι, τὰ δ' ἄλλα ὑπάρχει· καὶ γὰρ
 εἰπεῖν τὰ θέοντα παρ' ὑμῖν εἰσιν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 δυνάμενοι, καὶ γινῶναι πάντων ὑμεῖς ὀξύτατοι τὰ φη-
 θέντα, καὶ πράτξαι δὲ δυνήσεσθε νῦν, ἔαν ὀρθῶς ποιή-
 16 τε. τίνα γὰρ χρόνον ἢ τίνα καιρὸν, ὧς ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, τοῦ παρόντος βελτίω ζητεῖτε; ἢ πότε ἂν δεῖ πρά-
 ξετε, εἰ μὴ νῦν; οὐχ ἅπαντα μὲν ἡμῶν προεἰληφε τὰ
 χωρία ἄνθρωπος, εἰ δὲ καὶ ταύτης κύριος τῆς χώρας
 γενήσεται, πάντων αἰσχιστὰ πεισόμεθα; οὐχ οὖς, εἰ
 πολεμήσαιεν, ἐτοίμως σῶσειν ὑπισχνούμεθα, οὗτοι 33
 νῦν πολέμου ἔταξ; οὐκ ἐχθρός; οὐκ ἔχων τι ἡμετέρα;

- 17 οὐ βάρβαρος; οὐχ ὅτι ἂν εἴποι τις; ἀλλὰ πρὸς θεῶν
 πάντα ἐάσαντες καὶ μόνον οὐχὶ συγκατασκευάσαντες
 αὐτῷ τότε τοὺς κίτιους, οἵτινές εἰσι, ταύτων ζητήσο-
 μεν; οὐ γὰρ αὐτοὶ γ' αἴτιοι φήσομεν εἶναι, σαφῶς οἶ-
 δα τοῦτ' ἐγώ. οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς τοῦ πολέμου κινδύνοις
 τῶν φυγόντων οὐδεὶς ἑαυτοῦ κατηγορεῖ, ἀλλὰ τοῦ
 στρατηγοῦ καὶ τῶν πλησίον καὶ πάντων μᾶλλον, ἥτ-
 τηται δ' ὅμως διὰ πάντας τοὺς φυγόντας δήπου· μέ-
 νειν γὰρ ἔξῃν τῷ κατηγοροῦντι τῶν ἄλλων, εἰ δὲ τοῦτ'
 18 ἐποίει ἕκαστος, ἐνίκων ἄνχ' καὶ νῦν οὐ λέγει τις τὰ βέλ-
 τιστα; ἀνυστὰς ἄλλος εἰπάτω, μὴ τοῦτον αἰτιάσθω.
 ἕτερος λέγει τις βελτίω; ταῦτα ποιεῖτε ἀγαθῇ τύχῃ.
 ἀλλ' οὐχ ἡδέα ταῦτα; οὐκέτι τοῦθ' ὁ λέγων ἀδικεῖ,
 πλὴν εἰ θεὸν εὗξασθαι παραλείπει, εὗξασθαι μὲν γὰρ,
 ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ῥᾶδιον, εἰς ταὐτὸ πάνθ' ὅσα βού-
 λεται τις ἀθροίσαντα ἐν ὀλίγῳ· ἐλῆσθαι δὲ, ὅταν περὶ
 πρᾶγματων προτεθῇ σκοπεῖν, οὐκέθ' ὁμοίως εὐποροῦν,
 ἀλλὰ δεῖ τὰ βέλτιστα ἀντὶ τῶν ἡδέων, ἂν μὴ συναμφό-
 19 τερα ἔξῃ, λαμβάνειν. εἰ δὲ τις ἡμῖν ἔχει καὶ τὰ θεωρι-
 καὶ ἂν καὶ πόρους ἐτέρους λέγειν στρατιωτικοὺς, οὐχ
 οὗτος κρείττων; εἴποι τις ἄν. φήμ' ἐγώ γε, εἶπερ' ἔστιν,
 ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι· ἀλλὰ θαυμάζω εἰ τῷ ποτε ἀνθρώ-
 πῳ ἢ γέγονεν ἢ γενήσεται, ἂν τὰ παρόντα ἀναλώσῃ
 πρὸς ἃ μὴ δεῖ, τῶν ἀπόντων εὐπορῆσαι πρὸς ἃ δεῖ.
 ἀλλ' οἶμαι, μέγα τοῖς τοιούτοις ὑπάρχει λόγους ἢ περ'
 ἑκάστου βούλησις, διόπερ' ῥᾶστον ἀπάντων ἔστιν ἀν-
 τὸν ἐξαπατῆσαι· ὃ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἴε-
 20 ται, τὰ δὲ πράγματα πολλάκις οὐχ οὕτω πείθουσιν. ὁρᾷ 34
 οὖν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταῦθ' οὕτως, ὅπως καὶ τὰ πρᾶ-
 γματα ἐνδέχεται καὶ δυνησέσθαι ἐξιέναι καὶ μισθὸν
 ἔξετε· οὐ τοι σωφρόνων οὐδὲ γενναίων (ἔστιν ἀνθρώ-
 πῳ) ἐλέειποντάς τι δι' ἐνδειαν χρημάτων τῶν τοῦ πο-

λέμον εὐχερῶς τὰ τοιαῦτα ὀνειδῆ φέρειν. οὐδ' ἐπὶ μὲν Κορινθίους καὶ Μεγαρέας ἀπαύσαντας τὰ ὅπλα πορεύεσθαι, Φίλιππον δ' εἰν πόλεις Ἑλληνίδας ἀνδραποδίσσεσθαι δι' ἀπορίαν ἐφοδίων τοῖς στρατευομένοις.

- 21 Καὶ ταῦτ' οὐχ ἵν' ἀπέχθωμαι τισιν ὑμῶν. τὴν ἄλλως προήρημαι λέγειν· οὐ γὰρ οὕτως ἄφρων οὐδ' ἀτυχής εἰμι ἐγὼ ὥστε ἀπεχθάνεσθαι βούλεσθαι μηδὲν ὠφελεῖν νομίζων· ἀλλὰ δικαίον πολίτην κρίνω τὴν τῶν πραγμάτων σωτηρίαν ἀντὶ τῆς ἐν τῷ λέγειν χάριτος αἰρεῖσθαι. καὶ γὰρ τοὺς ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν λέγοντας ἀκούω, ὥσπερ ἴσως καὶ ὑμεῖς, οὓς ἐπαινοῦσι μὲν οἱ παριόντες ἅπαντες, μιμοῦνται δ' οὐ πᾶν, τοῦτ' αὖ τῷ ἔθει καὶ τῷ τρόπῳ τῆς πολιτείας χρῆσθαι, τὸν Ἀριστείδην ἐκείνον, τὸν Νικίαν, τὸν ὁμώνυμον ἔμμεντον, τὸν Περι-
22 κλέα. ἔξ οὗ δ' οἱ διερωτῶντες ὑμᾶς οὗτοι πεφῆνασι ῥήτορες, τί βούλεσθε; τί γράψω; τί ὑμῖν χαρίσωμαι;“ προπέποιται τῆς παραντίκα χάριτος τὰ τῆς πόλεως πράγματα καὶ τοιαυτὴ συμβαίνει. καὶ τὰ μὲν τούτων πάντα
23 καλῶς ἔχει. τὰ δ' ὑμέτερα αἰσχροῦς. καίτοι σκέψασθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἃ τις ἂν κεφάλαια εἰπεῖν ἔχοι τῶν τ' ἐπὶ τῶν προγόνων ἔργων καὶ τῶν ἐφ' ὑμῶν. ἔσται δὲ βραχὺς καὶ γνώριμος ὑμῖν ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἄλλο- 35
τρίους ὑμῖν χρωμένους παραδείγμασιν, ἀλλ' οἰκείους, ὦ
24 ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εὐδαίμοσιν ἔξεστι γενέσθαι· ἐκεῖνοι τοίνυν, οἷς οὐκ ἐχαρίζονθ' οἱ λέγοντες οὐδ' ἐφίλουν αὐτοὺς ὥσπερ ὑμᾶς οὗτοι (νῦν), πάντες μὲν καὶ τετταρά-
κοντα ἔτη τῶν Ἑλλήνων ἡρῶαν ἐκόντων, πλείω δ' ἢ μύρια τέλαιντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον, ὑπήκουε δὲ ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων αὐτοῖς βασιλεὺς, ὥσπερ ἔστι προσῆκον βάρβαρον Ἑλλήσι, πολλὰ δὲ καὶ καλὰ καὶ περὶ καὶ ναυμαχοῦντες ἔστησαν τρόπαια αὐτοῖς

- στρατευόμενοι, μόνοι δὲ ἀνθρώπων κρείττω τὴν ἐπὶ
 25 τοῖς ἔργοις δόξαν τῶν φθονούντων κατέλιπον, ἐπὶ μὲν
 δὴ τῶν Ἑλληνικῶν ἦσαν τοιοῦτοι· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν
 πόλιν αὐτὴν θεάσασθε ὅποιοι ἐν τε τοῖς κοινοῖς καὶ ἐν
 τοῖς ἰδίοις. δημοσίᾳ μὲν τοίνυν οἰκοδομήματα καὶ
 κάλλη τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κατεσκεύασαν ἡμῖν ἱερῶν
 καὶ τῶν ἐν τούτοις ἀναθημάτων ὥστε μηδεὶ τῶν ἐπι-
 γιγνομένων ὑπερβολὴν λελεῖσθαι· ἰδίᾳ δ' οὕτω σώ-
 φρονες ἦσαν καὶ σφόδρα ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἡθελί μὲ-
 26 νοντες ὥστε τὴν Ἀριστείδου καὶ τὴν Μιλτιάδου καὶ
 τῶν τότε λαμπρῶν οἰκίαν εἴ τις ἄρα οἶδεν ὑμῶν ὅποια
 ποτ' ἐστίν, ὅρᾳ τῆς τοῦ γείτονος οὐδὲν σεμνοτέραν οὐ-
 σαν· οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττετο αὐτοῖς τὰ τῆς
 πόλεως, ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὐξεῖν ἕκαστος ὥστε δεῖν. ἐκ
 δὲ τοῦ τὰ μὲν Ἑλληνικὰ πιστῶς, τὰ δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς
 εὐσεβῶς, τὰ δ' ἐν αὐτοῖς ἴσως διοικεῖν μεγάλην εἰκό-
 27 τως ἐκτήσαντο εὐδαιμονίαν. τότε μὲν δὴ τοῦτον τὸν
 τρόπον εἶχε τὰ πράγματα ἐκείνοις, χρωμένοις οἷς εἶπον
 προστάταις· νυνὶ δὲ πῶς ἡμῖν ὑπὸ τῶν χρηστῶν (τοῦν) τούτων
 νῦν τὰ πράγματα ἔχει; ἄρα γε ὁμοίως (καὶ) παρὰ πλη- 36
 σίως; οὐκ— τὰ μὲν ἄλλα σιωπῶ, πόλλ' ἂν ἔχων εἰπεῖν,
 ἀλλ' ὅσης ἅπαντες ὁρᾶτε ἐρημίας ἐπειλημμένοι, καὶ
 Λακεδαιμονίων μὲν ἀπολωλότων, Θηβαίων δ' ἀσχό-
 λων θύτων, τῶν δ' ἄλλων οὐδενός ὄντος ἀξιόχρεω περὶ
 τῶν πρωτείων ἡμῖν ἀντιτάσσασθαι, ἐξόν ἡμῖν καὶ τὰ
 ἡμέτερόν αὐτῶν ἀσφαλῶς ἔχειν καὶ τὰ τῶν ἄλλων δι-
 28 καῖα βραβεύειν, ἀπεστερήμεθα μὲν χώρας οἰκίας,
 πλείω δ' ἢ χίλια καὶ πεντακόσια τάλαντα ἀνηλώκαμεν
 εἰς οὐδὲν δέον, οὕς δ' ἐν τῷ πολέμῳ συμμάχους ἐκτη-
 σάμεθα, εἰρήνης οὐσης ἀπολωλέκασιν οὗτοι, ἐχθρὸν
 δ' ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς τηλικούτον ἡσκήκαμεν. ἢ φρασά-
 τω τις ἐμοὶ παρελθὼν, πόθεν ἄλλοθεν ἰσχυρὸς γέγονεν

- 29 ἢ παρ' ἡμῶν αὐτῶν Φίλιππος. ἀλλ' ὦ τᾶν, εἰ ταῦτα φαύλως, τὰ γ' ἐν αὐτῇ τῇ πόλει νῦν ἄμεινον ἔχει. καὶ τί ἂν εἰπεῖν τις ἔχοι; τὰς ἐπάλλξεις ἄς κοινῶμεν, καὶ τὰς ὁδοὺς ἄς ἐπισκευάζομεν, καὶ κρήνας, καὶ λήρους; ἀποβλέψατε δὴ πρὸς τοὺς ταῦτα πολιτευομένους, ὧν οἱ μὲν ἐκ πτωχῶν πλούσιοι γεγόνυσιν, οἱ δ' ἐξ ἀδόξων ἐντιμοί, ἐνιοὶ δὲ τὰς ἰδίας οἰκίας τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων σεμνοτέρας εἰσὶ κατεσκευασμένοι, ὅσῳ δὲ τὰ τῆς πόλεως ἐλάττω γέγονε, τοσούτῳ τὰ τούτων ἡϋξῆται.
- 30 Τί δὴ τὸ πάντων αἴτιον τούτων, καὶ τί δὴ ποτε ἄπαντ' εἶχε καλῶς τότε καὶ νῦν οὐκ ὀρθῶς; ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ὑπηρετοῦσθαι τολμῶν αὐτὸς ὁ δῆμος δεσπότης (τῶν πολιτευομένων) ἦν καὶ κύριος αὐτὸς ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἀγαπητὸν ἦν παρὰ τοῦ δήμου τῶν ἄλλων ἐκάστῳ καὶ τιμῇ καὶ ἀρχῇ καὶ ἀγαθοῦ τινος
- 31 μεταλαβεῖν· νῦν δὲ τοῦναντίον κύριοι μὲν οἱ πολιτευόμενοι τῶν ἀγαθῶν, καὶ διὰ τούτων ἄπαντα πράττεται· ὑμεῖς δ' ὁ δῆμος ἐκνενευρισμένοι (καὶ) περιηρημένοι χρήματα καὶ συμμαχοὺς ἐν ὑπηρετοῦ καὶ προσθήκης μέρει (γεγέννησθε) ἀγαπῶντες ἐὰν μεταδιδῶαι θεωρικῶν ὑμῖν ἢ Βοηδρομία πέμψωσιν οὗτοι, καὶ τὸ πάντων ἀνδρείοτατον, τῶν ὑμετέρων αὐτῶν χάριν προσοφείλετε. οἱ δ' ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καθείρξαντες ὑμᾶς ἐπαγροῦσιν ἐπὶ ταῦτα καὶ τιθασεύουσι χειροῖς αὐτοῖς
- 32 ποιοῦντες. ἔστι δ' οὐδέποτε, οἶμαι, μέγα καὶ νεανικὸν φρόνημα λαβεῖν μικρὰ καὶ φαῦλα πράττοντας· ὅποι' ἅττα γὰρ ἂν τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν ἀνθρώπων ἢ, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸ φρόνημα ἔχειν. ταῦτα μὰ τὴν Δῆμητρα οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἰ μείζων εἰπόντι ἐμοὶ γένοιτο παρ' ὑμῶν βλάβη τῶν πεποιηκότων αὐτὰ γενέ-

σθαι· οὐδὲ γὰρ παρηγοία περὶ πάντων αἰὲ παρ' ὑμῖν
ἐστίν, ἀλλ' ἔγωγε ὅτι καὶ νῦν γέγονε θαυμάζω. *

- 83 Ἐὰν οὖν ἀλλὰ νῦν γ' ἐτι ἀπαλλαγέντες τούτων
τῶν ἐθῶν ἐθελήσητε στρατεύεσθαι (τε) καὶ πράττειν
ἀξίως ὑμῶν αὐτῶν, καὶ ταῖς περιουσίαις ταῖς οἰκοὶ ταύ-
ταις ἀφορμαῖς ἐπὶ τὰ ἔξω τῶν ἀγαθῶν χορηγήσθαι, ἴσως
ἂν, ἴσως, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τέλειόν τι καὶ μέγα κτή-
σαισθε ἀγαθὸν καὶ τῶν τοιούτων λημμάτων ἀπαλλα-
γείητε ἅ τοις [ἀσθενούσι] παρὰ τῶν ἰατρῶν σιτίοις δι-
δομένοις ἔοικε, καὶ γὰρ ἐκεῖνα οὐτ' ἰσχύει ἐντίθησιν οὐτ'
ἀποθνήσκουσιν ἑᾶ· καὶ ταῦτα, ἃ νέμεσθε νῦν ὑμεῖς, οὔτε
τοσαυτά ἐστίν ὥστε ὀφείλειαν ἔχειν τινὰ διαρκῆ, οὐτ'
ἀπογνόντας ἄλλο τι πράττειν ἑᾶ, ἀλλ' ἐστὶ ταῦτα τὴν
- 84 ἑκάστου ῥαθυμίαν ὑμῶν ἐπαυξάνοντα. οὐκοῦν σὺ μι- 38
σθοφορὰν λέγεις; φήσκει τις, καὶ παραχρημά γε τὴν αὐ-
τὴν σύνταξιν ἀπάντων, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἵνα τῶν
κοινῶν ἑκάστος τὸ μέρος λαμβάνων, ὅτου δέοιτο ἡ πό-
λις, τοῦθ' ὑπάρχοι. ἔξεστιν ἄγειν ἡσυχίαν· οἰκοὶ μέ- +
νων [βελτίων], τοῦ δὲ ἐνδεῖαν ἀνάγκη τι ποιεῖν αἰσ-
χρὸν ἀπηλλαγμένους. συμβαίνει τι τοιοῦτον οἶον καὶ τὰ
νῦν· στρατιώτης αὐτὸς ὑπάρχων ἀπὸ τῶν αὐτῶν τού-
των λημμάτων, ὥσπερ ἐστὶ δίκαιον ὑπὲρ τῆς πατρίδος.
ἐστὶ τις ἔξω τῆς ἡλικίας ὑμῶν· ὅσα οὗτος ἀτάκτως νῦν
λαμβάνων οὐκ ὠφελεῖ, ταῦτ' ἐν ἰσῇ τάξει λαμβάνων
- 85 πάντ' ἐφορῶν καὶ διοικῶν ἅ χορὴ πράττεσθαι. ὅλως δὲ
οὐτ' ἀφελὼν οὔτε προσθεῖς, πλὴν μικροῦ τὴν ἀταξίαν
ἀνελὼν, εἰς τάξιν ἡγαγον τὴν πόλιν τὴν αὐτὴν τοῦ λα-
βεῖν, τοῦ στρατεύεσθαι, τοῦ δικάζειν, τοῦ ποιεῖν τοῦθ'
ὅ τι καθ' ἡλικίαν ἑκάστος ἔχει καὶ ὅτου καιρὸς εἴη, τά-
ξιν ποιήσας. οὐκ ἐστὶν ὅπου μηδὲν ποιουῖσιν ἐγὼ τὰ
τῶν ποιῶσόντων εἶπον ὥς δεῖ νέμειν, οὐδ' αὐτοὺς μὲν
ἀργεῖν καὶ σχολάζειν καὶ ἀτορεῖν, ὅτι δὲ οἱ τοῦ δαίμονος

36 νικῶσι ξένοι, ταῦτα πυνθάνεσθαι· ταῦτα γὰρ νυνὶ γίγνεται. καὶ οὐχὶ μέφομαι τὸν ποιοῦντά τι τῶν δεόντων ὑπὲρ ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν ἀξιῶ πρῶττεν ταῦτα ἐφ' οἷς ἑτέρους τιμᾶτε, καὶ μὴ παρῶρεῖν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῆς τάξεως, ἣν ὑμῖν οἱ πρόγονοι τῆς ἀρετῆς μετὰ πολλῶν καὶ καλῶν κινδύνων κτησάμενοι κατέλιπον.

Σχεδὸν εἰρηκα ἃ νομίζω συμφέρειν· ὑμεῖς δ' ἔλοισθε ὅ τι καὶ τῇ πόλει καὶ ἅπασι συνοίσειν ὑμῖν μέλλει. 39

IV.

ΚΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Α.

ΤΠΟΘΕΣΙΣ.

Κακῶς ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Φίλιππον οἱ Ἀθηναῖοι φερόμενοι συνελήλυθασιν εἰς ἐκκλησίαν ἀθυμοῦντες. ὁ τοίνυν ῥήτωρ τὴν τε ἀθυμίαν πειράται παύειν, λέγων οὐδὲν εἶναι θανάσιον εἰ ῥαθυμοῦντες κεκράτηνται, καὶ εἰσηγείται πῶς ἂν ἄριστα τῷ πολέμῳ προσενεχθεῖεν. κελεύει δὲ δύο δυνάμεις παρασκευάσασθαι, μίαν μὲν μέζω, πολιτικὴν, ἣτις οἴκοι μένουσα πρὸς τὰς κατὰ καιρὸν χρεῖας ἔτοιμος ὑπάρξει, ἑτέραν δὲ ἐλάττω, ξένων ὄντων τῶν στρατευομένων, παραμειγμένων δὲ καὶ πολιτῶν, κελεύει μὴ Ἀθήνησι μένειν μηδὲ ἐκ τῆς πόλεως ποιῆσθαι τὰς βοηθείας, ἀλλὰ περὶ τὴν Μακεδονίαν ἀναστρέφεσθαι πολεμοῦσαν ἀδιαλείπτως, ἵνα μὴ τοὺς ἐτησίας πνέοντας ἐπιτηρήσας ὁ Φίλιππος ἢ καὶ τὸν χειμῶνα, ἥνικα Ἀθήνηθεν εἰς Μακεδονίαν πλεῖν οὐ δυνατόν, ἐπιχειρῇ τοῖς πράγμασι καὶ παρὰ τὴν ἀπουσίαν τὴν τῶν Ἀθηναίων ἀπαντῶν κρατῇ, ἀλλ' ἐγγὺς ἢ πρὸς αὐτὸν ἀντιταξομένη δύναμις ὑπάρχει.

Εἰ μὲν περὶ καινοῦ τινος πράγματος προὔτιθετο, 40
ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λέγειν, ἐπισχῶν ἂν ἕως οἱ πλείστοι

τῶν εἰωθότων γνώμην ἀπεφήναντο, εἰ μὲν ἤρεσκέ τί μοι τῶν ὑπὸ τούτων βῆθέντων, ἡσυχίαν ἂν ἤγουν, εἰ δὲ μὴ, τότε ἂν αὐτοὺς ἐπειρώμην ἃ γινώσκω λέγειν· ἐπειδὴ δὲ περὶ ὧν πολλάκις εἰρήκασιν οὗτοι πρότερον συμβαίνει καὶ νυνὶ σκοπεῖν, ἡγοῦμαι καὶ πρῶτος ἀναστὰς εἰκότως ἂν συγγνώμης τυγχάνειν. εἰ γὰρ ἐκ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου τὰ δέοντα οὗτοι συνεβούλευσαν, οὐδὲν ἂν ὑμᾶς νῦν ἔδει βουλεύεσθαι.

- 2 Πρῶτον μὲν οὖν οὐκ ἄθυμητέον, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς παροῦσι πράγμασιν, οὐδ' εἰ πάνυ φάυλως ἔχειν δοκεῖ. ὃ γὰρ ἐστὶ χεῖριστον αὐτῶν ἐκ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου, τοῦτο πρὸς τὰ μέλλουτα βέλτιστον ὑπάρχει. τί οὖν ἐστὶ τοῦτο; ὅτι οὐδὲν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν θεόντων ποιούντων ὑμῶν κακῶς τὰ πράγματα ἔχει, ἐπεὶ τοι εἰ πάνθ' ἃ προσῆκε πραττόντων οὕτως εἶχεν, οὐδ' ἂν ἐλπίς ἦν αὐτὰ βελτίω γενέσθαι.
- 3 ἔπειτα ἐνθυμητέον καὶ παρ' ἄλλων ἀκούουσι καὶ τοῖς εἰδόσιν αὐτοῖς ἀναμνησκομένοις, ἡλίγκην ποτ' ἐχόντων δύναμιν Λακεδαιμονίων, ἐξ οὗ χρόνος οὐ πολὺς, ὥς καλῶς καὶ προσηκόντως οὐδὲν ἀνάξιον ὑμῖς ἐπράξατε τῆς πόλεως, ἀλλ' ὑπεμείνατε ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων τὸν πρὸς ἐκείνους πόλεμον. τίνας οὖν ἕνεκα ταῦτα λέγω; ἵν' εἰδῆτε, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ 41
- θεάσασθε ὅτι οὐδὲν οὔτε φυλαττομένοις ὑμῖν ἐστὶ φοβερόν οὔτ', ἂν ὀλιγορῆτε, τοιοῦτον οἶον ἂν ὑμεῖς βούλοισθε, παραδείγμασι χρῶμενοι τῇ τότε δῶμῃ τῶν Λακεδαιμονίων, ἧς ἐκρατεῖτε ἐκ τοῦ προσέχειν τοῖς πράγμασι τὸν νοῦν, καὶ τῇ νῦν ὕβρει τούτου, δι' ἣν ταρ- 4
- τόμεθα ἐκ τοῦ μηδὲν φροντίζειν ὧν ἐχρῆν. εἰ δέ τις ὑμῶν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δυσπολέμητον οἰεταὶ τὸν Φίλιππον εἶναι, σκοπῶν τό τε πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ δυνάμεως καὶ τὸ τὰ χωρία πάντα ἀπολωλέναι τῇ

πόλει, ὁρθῶς μὲν οἰεται, λογισάσθω μέντοι τοῦθ'· ὅτι εἰχομέν ποτε ἡμεῖς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Πύδναν καὶ Ποτιδαίαν καὶ Μεθώνην καὶ πάντα τὸν τόπον τοῦτον οἰκεῖον κύκλῳ, καὶ πολλὰ τῶν μετ' ἐκείνου νῦν ὄντων ἐθνῶν αὐτονομούμενα καὶ ἐλευθέρα ὑπῆρχε καὶ μᾶλλον ἡμῖν ἐβούλετ' ἔχειν οἰκείως ἢ κείνῳ. εἰ τοίνυν ὁ Φίλιππος τότε ταύτην ἔσχε τὴν γνώμην, ὥς χαλεπὸν πολεμεῖν ἐστὶν Ἀθηναίοις ἔχουσι τοσαῦτα ἐπιτειχίσματα τῆς αὐτοῦ χώρας ἔρημον ὄντα συμμάχων, οὐδὲν ἂν ὦν νυνὶ πεπονηκεν ἐπραξεν, οὐδὲ τοσαύτην ἐκτησατο δύναμιν. ἀλλ' εἶδεν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο καλῶς ἐκείνος, ὅτι ταῦτα μὲν ἐστὶν ἅπαντα τὰ χωρία ἄθλα τοῦ πολέμου κείμενα ἐν μέσῳ, φύσει δ' ὑπάρχει τοῖς παροῦσι τὰ τῶν ἀπόντων καὶ τοῖς ἐθέλουσι πονεῖν καὶ 6 κινδυνεύειν τὰ τῶν ἀμελούντων. καὶ γὰρ τοι ταύτῃ χρησάμενος τῇ γνώμῃ πάντα κατέστραπται καὶ ἔχει, τὰ μὲν ὥς ἂν ἐλὼν τις ἔχοι πολέμῳ, τα δὲ σύμμαχα καὶ φίλα ποιησάμενος· καὶ γὰρ συμμαχεῖν καὶ προσέχειν 42 τὸν νῦν τοῦτοισ ἐθέλουσιν ἅπαντες, οὓς ἂν ὀρθῶσι παρ- 7 εσκευασμένους καὶ πρῶττειν ἐθέλοντας ἄχρη. ἂν τοίνυν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἐθελήσητε γενέσθαι γνώμης νῦν, ἐπειδήπερ οὐ πρότερον, καὶ ἕκαστος ὑμῶν, οὐ δεῖ καὶ δύνατ' ἂν παρασχεῖν αὐτὸν χρήσιμον τῇ πόλει, πᾶσαν ἀφείλ τὴν εἰρωνεῖαν ἐτοιμος πρῶττειν ὑπάρξει, ὁ μὲν χρήματ' ἔχων εἰσφέρειν, ὁ δ' ἐν ἡλικίᾳ στρατεῦσθαι, — συνελόντι δ' ἀπλῶς ἂν ὑμῶν αὐτῶν ἐθελήσητε γενέσθαι καὶ παύ- 8 σησθε αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἕκαστος ποιήσειν ἐλπίζων, τὸν δὲ πλησίον πάνθ' ὑπὲρ αὐτοῦ πράξειν, καὶ τὰ ὑμέτερά αὐτῶν κομίσσθε, ἂν θεὸς θέλῃ, καὶ τὰ κατερορθυμ- 8 μένα πάλιν ἀναλήψεσθε, καὶ κείνον τιμωρήσεσθε. μὴ γὰρ ὥς θεῶ νομίζετ' ἐκείνῳ τὰ παρόντα πεπηγέναι πρᾶ-

- γματα ἀθάνατα, ἀλλὰ καὶ μισεῖ τις ἐκείνου καὶ δέδιεν,
 ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ φθονεῖ, καὶ τῶν πάντων νῦν δο-
 κούντων οἰκείως ἔχειν αὐτῷ· καὶ ἅπανθ' ὅσα περ καὶ
 ἐν ἄλλοις τισὶν ἀνθρώποις ἐνι, ταῦτα καὶ τοῖς μετ'
 ἐκείνου χορῇ νομίζειν ἐνεῖναι. κατέπτηχε μέντοι πάντα
 ταῦτα νῦν, οὐκ ἔχοντ' ἀποστροφὴν διὰ τὴν ὑμετέραν
 βραδυτῆτα καὶ ῥαθυμίαν, ἣν ἀποθέσθαι φημι δεῖν ἡδῇ.
 9 ὁρᾶτε γάρ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸ πρᾶγμα, οἱ προελη-
 λυθεν ἀσελγείας ἀνθρώπος, ὃς οὐδ' αἴρεσιν ὑμῖν δί-
 δωσι τοῦ πράττειν ἢ ἄγειν ἡσυχίαν, ἀλλ' ἀπειλεῖ καὶ
 λόγους ὑπερηφάνους, ὥς φασι, λέγει, καὶ οὐχ οἷός ἐστιν
 ἔχων ἃ κατέστραπται μένειν ἐπὶ τούτων, ἀλλ' ἀεὶ τι
 προσπεριβάλλεται καὶ κύκλῳ πανταχῇ μέλλοντας ἡμᾶς 43
 10 καὶ καθημένους περιστοιχίζεται. πότ' οὖν, ὃ ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, πότε ἃ χορῇ πράξετε; ἐπειδὴν τί γένηται;
 ἐπειδὴν νῆ Δί' ἀνάγκη τις ἦ. νῦν δὲ τί χορῇ τὰ γιγνώ-
 μενα ἡγεῖσθαι; ἐγὼ μὲν γάρ οἶμαι τοῖς ἐλευθέροις με-
 γίστην ἀνάγκην τὴν ὑπὲρ τῶν πραγμάτων αἰσχύνην
 εἶναι. ἢ βούλεσθε, εἰπέ μοι, περιμόντες αὐτῶν πυνθά-
 νεσθαι [κατὰ τὴν ἀγοράν], λέγεται τι καινόν; γένοιτο
 γὰρ ἂν τι καινότερον ἢ Μακεδὼν ἀνὴρ Ἀθηναίους κα-
 11 ταπολεμῶν καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων διοικῶν; τέθνηκε Φί-
 λιππος; οὐ μὰ Δί', ἀλλ' ἀσθενεῖ. τί δ' ὑμῖν διαφέρει;
 καὶ γὰρ ἂν οὗτός τι πάθῃ, τυχέως ὑμεῖς ἔτερον Φίλιπ-
 πον ποιήσετε, ἅνπερ οὕτω προσέχητε τοῖς πράγμασι
 τὸν νοῦν· οὐδὲ γὰρ οὗτος παρὰ τὴν αὐτοῦ ὁμῶν τα-
 σοῦτον ἐπηρεάζεται ὅσον παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν.
 12 καίτοι καὶ τοῦτο· εἰ τι πάθοι καὶ τὰ τῆς τύχης ἡμῖν
 ὑπάρξαι, ἥπερ ἀεὶ βέλτιον ἢ ἡμεῖς ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμε-
 λούμεθα, [καὶ τοῦτ' ἐξοργάσαιο] [ἰσθ' ὅτι πλησίον μὲν
 οὔντες, ἅπασιν ἂν τοῖς πράγμασι τεταραγμένοις ἐπι-
 στάντες ὅπως βούλεσθε διοικήσαισθε, ὥς δὲ νῦν ἔχετε

οὐδὲ διδόντων τῶν καιρῶν Ἀμφίπολιν δέξασθαι δύ-
ναισθ' ἂν, ἀπηρτημένοι καὶ ταῖς παρασκευαῖς καὶ ταῖς
γνώμας.

- 13 Ὡς μὲν οὖν δεῖ τὰ προσήκοντα ποιεῖν ἐθέλοντας
ὑπάρχειν ἅπαντας ἐτοιμῶς, ὡς ἐγνωκότων ὑμῶν καὶ
πεπεισμένων, παύομαι λέγων· τὸν δὲ τρόπον τῆς πα-
ρασκευῆς ἣν ἀπαλλάξαι ἂν τῶν τοιούτων πραγμάτων
ὑμᾶς οἴομαι, καὶ τὸ πλήθος ὅσον, καὶ πόρους οὔστινας
χρημάτων, καὶ τὰλλα ὥς ἂν μοι βέλτιστα καὶ τάχιστα
δοκεῖ παρασκευασθῆναι, καὶ δὴ πειράσομαι λέγειν,
- 14 δεηθεῖς ὑμῶν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοσούτου. ἐπειδαν 44
ἅπαντα ἀκούσητε, κρίνατε, μὴ πρότερον προλαμβάνε-
τε· μὴδ' ἂν ἐξ ἀρχῆς δοκῶ τινι καινὴν παρασκευὴν λέ-
γειν, ἀναβάλλειν με τὰ πράγματα ἡγείσθω. οὐ γὰρ οἱ
ταχὺ καὶ τήμερον εἰπόντες μάλιστα εἰς δέον λέγουσιν·
οὐ γὰρ ἂν τὰ γε ἤδη γεγενημένα τῇ νυνὶ βοηθείᾳ κω-
15 λῦσαι δυνηθεῖμεν· ἀλλ' ὅς ἂν δεῖξῃ τίς πορισθεῖσα
παρασκευὴ καὶ πόση καὶ πόθεν διαμεῖναι δυνήσεται,
ἕως ἂν ἡ διαλυσώμεθα πεισθέντες τὸν πόλεμον ἢ πε-
ριγενώμεθα τῶν ἐχθρῶν· οὕτω γὰρ οὐκέτι τοῦ λοιποῦ
πάσχοιμεν ἂν κακῶς. οἶμαι τοίνυν ἐγὼ ταῦτα λέγειν
ἔχειν, μὴ κωλύων εἰ τις ἄλλος ἐπαγγέλλεται τι. ἡ μὲν
οὖν ὑπόσχεσις οὕτω μεγάλη, τὸ δὲ πρᾶγμα ἤδη τὸν
ἐλεγχον δώσει· κριταὶ δ' ὑμεῖς ἔσεσθε.
- 16 Πρῶτον μὲν τοίνυν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τριήρεις
πεντήκοντα παρασκευάσασθαι φημι δεῖν, εἴτ' αὐτοὺς
οὕτω τὰς γνώμας ἔχειν ὥς, εἴαν τι δέῃ, πλευστέον εἰς
ταύτας αὐτοῖς ἐμβᾶσιν. πρὸς δὲ τούτοις τοῖς ἡμίσεσι τῶν
ἱππέων ἱππαγωγούς τριήρεις καὶ πλοῖα ἱκανὰ εὐτρεπί-
17 σαι κελεύω. ταῦτα μὲν οἶμαι δεῖν ὑπάρχειν ἐπὶ τὰς
ἐξαίφνης ταύτας ἀπὸ τῆς οἰκείας χώρας αὐτοῦ στρα-
τείας εἰς Πύλας καὶ Χερρόνησον καὶ Ὀλυνθον καὶ ὅποι

- βουλευται· δεῖ γὰρ ἐκείνῳ τοῦτο ἐν τῇ γνώμῃ πα-
 ραστῆναι, ὥς ὑμεῖς ἐκ τῆς ἀμελείας ταύτης τῆς ἄγαν,
 ὥσπερ εἰς Εὐβοίαν καὶ πρότερόν ποτὲ φασιν εἰς Ἀλί-
 αρτον καὶ τὰ τελευταία πρῶτον εἰς Πύλας, ἴσως ἂν ὁρ-
 18 μήσαιτε. οὗτοι παντελῶς οὐδ' εἰ μὴ ποιήσαιτ' ἂν τοῦ- 45
 το, ὥς ἐγὼ γέ φημι δεῖν, εὐκαταφρόνητόν ἐστιν, ἵν' ἡ
 διὰ τὸν φόβον εἰδὼς εὐτρεπεῖς ὑμᾶς — εἰσεται γὰρ
 ἀκριβῶς· εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν οἱ πάντ' ἐξαγγέλλοντες ἐκείνῳ
 παρ' ἡμῶν αὐτῶν πλείους τοῦ δέοντος — ἡσυχίαν ἔχῃ,
 ἡ παριδὼν ταῦτα ἀφύλακτος ληφθῇ, μηδενὸς ὄντος
 ἐμποδῶν πλεῖν ἐπὶ τὴν ἐκείνου χώραν ὑμῖν, ἂν ἐνδῶ
 19 καιρόν. ταῦτα μὲν ἐστὶν ἃ πᾶσι δεδόχθαι φημι δεῖν
 καὶ παρεσκευάσθαι προσήκειν οἶμαι· πρὸ δὲ τούτων
 δύναμιν τινα, ᾧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, φημι προχειρίσα-
 σθαι δεῖν ὑμᾶς, ἡ συνεχῶς πολεμήσει καὶ κακῶς ἐκεῖ-
 νον ποιήσει. μὴ μοι μυρίους μηδὲ δισμυρίους ξένους,
 μηδὲ τὰς ἐπιστολιμαίους ταύτας δυνάμεις, ἀλλ' ἡ τῆς
 πόλεως ἐστὶ, καὶν ὑμεῖς ἕνα καὶν πλείους καὶν τὸν δεῖνα
 καὶν ὄντινον χεροτονήσητε στρατηγόν, τούτῳ πείσε-
 ται καὶ ἀκολουθήσει. καὶ τροφήν ταύτῃ πορίσαι κε-
 20 λεύω. ἔσται δ' αὕτη τίς ἡ δύναμις καὶ πόσις, καὶ πόθει
 τὴν τροφήν ἔξει, καὶ πῶς ταῦτ' ἐθελήσει ποιεῖν; ἐγὼ
 φράσω, καθ' ἕκαστον τούτων διεξιὼν χωρὶς. ξένους
 μὲν λέγω — καὶ ὅπως μὴ ποιήσετε ὃ πολλάκις ὑμᾶς
 ἐβλάψεν· πάντ' ἐλάττω νομίζοντες εἶναι τοῦ δέοντος,
 καὶ τὰ μέγιστ' ἐν τοῖς ψηφίσμασιν αἰρούμενοι, ἐπὶ τῷ
 πράττειν οὐδὲ τὰ μικρὰ ποιεῖτε· ἀλλὰ τὰ μικρὰ ποιή-
 σαντες καὶ πορίσαντες τούτοις πρυστίθετε, ἂν ἐλάττω
 21 φαίνεται. λέγω δὴ τοὺς πάντας στρατιώτας δισχιλίους,
 τούτων δὲ Ἀθηναίους φημι δεῖν εἶναι πεντακοσίους,
 ἐξ ἧς ἂν τινος ὑμῖν ἡλικίας καλῶς ἔχειν δοκῇ, χρόνον
 τακτὸν στρατευομένους, μὴ μακρὸν τοῦτον, ἀλλ' ὅσον

- ἂν δοκῇ καλῶς ἔχειν, ἐκ διαδοχῆς ἀλλήλοις· τοὺς δ' 46
 ἄλλους ξένους εἶναι κελεύω. καὶ μετὰ τούτων ἱππέας
 διακοσίους, καὶ τούτων πεντήκοντα Ἀθηναίους τοῦ-
 λάχιστον, ὥσπερ τοὺς πεζοὺς, τὸν αὐτὸν τρόπον στρα-
 22 τευομένους· καὶ ἱππαγωγούς τούτοις. εἰεν· τί πρὸς τού-
 τοις ἔτι; ταχείας τριήρεις δέκα· δεῖ γὰρ, ἔχοντος ἐκείνου
 ναυτικόν, καὶ ταχειῶν τριήρων ἡμῖν, ὅπως ἀσφαλῶς
 ἡ δύναμις πλέῃ. πόθεν δὴ τούτοις ἡ τροφή γενήσεται;
 ἐγὼ καὶ τοῦτο φράσω καὶ δεῖξω, ἐπειδὴν, διότι τηλι-
 καύτην ἀποχρῆν οἶμαι τὴν δύναμιν καὶ πολίτας τοὺς
 στρατευομένους εἶναι κελεύω, διδάξω.
- 23 Τοσαύτην μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, διὰ ταῦτα, ὅτι
 οὐκ ἐν νῦν ἡμῖν πορίσασθαι δύναμιν τὴν ἐκείνῃ πα-
 ραταξομένην, ἀλλὰ ληστεύειν ἀνάγκη καὶ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ τοῦ πολέμου χρῆσθαι τὴν πρώτην· οὐ τοίνυν
 ὑπέρογκον αὐτήν, οὐ γὰρ ἔστι μισθὸς οὐδὲ τροφή, οὐ-
 24 δὲ παντελῶς ταπεινὴν εἶναι δεῖ. πολίτας δὲ παρεῖναι
 καὶ συμπλεῖν διὰ ταῦτα κελεύω, ὅτι καὶ πρότερον ποτ'
 ἀκούς ξενικὸν τρέφειν ἐν Κορίνθῳ τὴν πόλιν, οὐ Πο-
 λύστρατος ἤγετο καὶ Ἰφικράτης καὶ Χαβρίας καὶ ἄλλοι
 τινὲς, καὶ αὐτοὺς ὑμᾶς συστρατεύεσθαι· καὶ οἶδα
 ἀκούων ὅτι Λακεδαιμονίους παρατατιόμενοι μεθ'
 ὑμῶν ἐνίκων οὗτοι οἱ ξένοι καὶ ὑμεῖς μετ' ἐκείνων, ἔξ
 οὗ δ' αὐτὰ καθ' αὐτὰ τὰ ξενικά ὑμῖν στρατεύεται, τοὺς
 φίλους νικᾷ καὶ τοὺς συμμάχους, οἱ δ' ἐχθροὶ μέζους
 τοῦ δέοντος γηγόνασιν. καὶ παρακίψαντα ἐπὶ τὸν τῆς
 πόλεως πόλεμον, πρὸς Ἀρτάβαζον καὶ πανταχοῖ μάλ-
 47 λον οἴχεται πλείοντα, ὃ δὲ στρατηγὸς ἀκολουθεῖ, εἰκό-
 25 τως· οὐ γὰρ ἔστιν ἄρχειν μὴ διδόντα μισθόν. τί οὖν
 κελεύω; τὰς προφάσεις ἀφελεῖν καὶ τοῦ στρατηγοῦ καὶ
 τῶν στρατιωτῶν, μισθὸν πορίσαντας καὶ στρατιώτας
 οἰκείους ὥσπερ ἐπύπτας τῶν στρατηγουμένων παρα-

- καταστήσαντας, ἐπεὶ νῦν γε γέλως ἔσθ' ὥς χρῶμεθα τοῖς πράγμασιν. εἰ γὰρ ἔροιτό τις ὑμᾶς, εἰρήνην ἄγετε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι; μὰ Δί' οὐχ ἡμεῖς γε, εἰποῖτ' ἄν, ἀλλὰ Φιλίππῳ πολεμοῦμεν. οὐκ ἐχειροτονεῖτε δ' ἐξ ὑμῶν αὐτῶν δέκα ταξιάρχους καὶ στρατηγούς καὶ φυλάρχους καὶ ἱππάρχους δύο; τί οὖν οὗτοι ποιοῦσιν; πλὴν ἐνὸς ἀνδρός, ὃν ἂν ἐκπέμψητε ἐπὶ τὸν πόλεμον, οἱ λοιποὶ τὰς παμπὰς πέμπουσιν ὑμῖν μετὰ τῶν ἱεροποιῶν· ὥσπερ γὰρ οἱ πλάττοντες τοὺς πηλίνους, εἰς τὴν ἀγορὰν χειροτονεῖτε τοὺς ταξιάρχους καὶ τοὺς φυλάρχους, οὐκ ἐπὶ τὸν πόλεμον. οὐ γὰρ ἐχρῆν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταξιάρχους παρ' ὑμῶν, ἱππάρχους παρ' ὑμῶν ἄρχοντας οἰκείους εἶναι, ἢν' ἦν ὥς ἀληθῶς τῆς πόλεως ἡ δύναμις; ἀλλ' εἰς μὲν Ἀἴμονα τὸν παρ' ὑμῶν ἱππαρχον δεῖ πλεῖν, τῶν δ' ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως κτημάτων ἀγωνιζομένων Μενέλαον ἱππαρχεῖν; καὶ οὐ τὸν ἄνδρα μεμφόμενος ταῦτα λέγω, ἀλλ' ὑφ' ὑμῶν ἔδει κειροτονημένον εἶναι τοῦτον, ὅστις ἂν ἦ.
- 28 Ἴσως δὲ ταῦτα μὲν ὀρθῶς ἠγείσθε λέγεσθαι, τὸ δὲ τῶν χρημάτων, πόσα καὶ πόθεν ἔσται, μάλιστα ποθεῖτε ἀκοῦσαι. τοῦτο δὴ καὶ περαινῶ. χρήματα τοίνυν, ἔστι μὲν ἡ τροφή, σιτηρέσιον μόνον τῇ δυνάμει ταύτῃ, τάλαντα ἐνευήκοντα καὶ μικρόν τι πρὸς, δέκα μὲν ναυσὶ ταχείαις τετταράκοντα τάλαντα, εἰκοσὶν εἰς τὴν ναῦν 48 μναὶ τοῦ μηνὸς ἐκάστου, στρατιώταις δὲ δισχιλλοῖς τοσαυτ' ἕτερα, ἵνα δέκα τοῦ μηνὸς ὁ στρατιώτης δραχμὰς σιτηρέσιον λαμβάνῃ, τοῖς δ' ἱππεῦσι διακοσίοις οὖσιν, ἕαν τριάκοντα δραχμὰς ἕκαστος λαμβάνῃ τοῦ μηνός, 29 δῶδεκα τάλαντα. εἰ δέ τις οἶται μικρὰν ἀφορμὴν εἶναι σιτηρέσιον τοῖς στρατευομένοις ὑπάρχειν, οὐκ ὀρθῶς ἔγνωκεν· ἐγὼ γὰρ οἶδα σαφῶς ὅτι, τοῦτ' ἂν γένηται, προσποριεῖ τὰ λοιπὰ αὐτὸ τὸ στράτευμα ἀπὸ τοῦ πο-

λέμον, οὐδένα τῶν Ἑλλήνων ἀδικοῦν οὐδὲ τῶν συμμάχων, ὥστ' ἔχειν μισθὸν ἐντελῇ. [ἐγὼ συμπλέων ἐδελοντῆς πάσχειν ὅτιοῦν ἔτοιμος, εἰ μὴ ταυτ' οὕτως ἔχη.] πόθεν οὖν ὁ πόρος τῶν χρημάτων, ἃ παρ' ὑμῶν κελεύω γενέσθαι, τοῦτ' ἤδη λέξω.

ΠΟΡΟΙ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ.

- 30 "Α μὲν οὖν ἡμεῖς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δεδυνήμεθα εὐρεῖν, ταῦτ' ἐστίν. ἐπειδὴν δ' ἐπιχειροτονητέ τὰς γνώμας, ἂν ὑμῖν ἀρέσκη, χειροτονησέτε, ἵνα μὴ μόνον ἐν τοῖς ψηφίσμασι καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς πολεμήτε Φίλιππον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις.
- 31 Δοκεῖτε δέ μοι πολὺ βέλτιον ἂν περὶ τοῦ πολέμου καὶ ὅλης τῆς παρασκευῆς βουλευσασθαι, εἰ τὸν τόπον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῆς χώρας, πρὸς ἣν πολεμεῖτε, ἐνθυμηθεῖτε, καὶ λογίσαισθε ὅτι τοῖς πνεύμασι καὶ ταῖς ὥραις τοῦ ἔτους τὰ πολλὰ προλαμβάνων διαπράττεται Φίλιππος καὶ φυλάξας τοὺς ἐτησίας ἢ τὸν χειμῶνα ἐπιχειρεῖ, ἥνικ' ἂν ἡμεῖς μὴ δυναίμεθα ἐκεῖσε ἀφικέσθαι.
- 32 δεῖ τοίνυν ταῦτ' ἐνθυμουμένους μὴ βοηθείαις πολεμεῖν, ὥστεριουῖμεν γὰρ ἀπάντων, ἀλλὰ παρασκευῇ συν- 49
εχει καὶ δυνάμει. ὑπάρχει δ' ὑμῖν χειμαδίῳ μὲν χρήσθαι τῇ δυνάμει Ἀἴμῳ καὶ Θάσῳ καὶ Σικιάδῳ καὶ ταῖς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ νήσοις, ἐν αἷς καὶ λιμένες καὶ σῖτος καὶ ἃ χρὴ στρατεύματι πάνθ' ὑπάρχει· τὴν δ' ὥραν τοῦ ἔτους, ὅτε καὶ πρὸς τῇ γῇ γενέσθαι ῥᾶδιον καὶ τὸ τῶν πνευμάτων ἀσφαλές, πρὸς αὐτῇ τῇ χώρᾳ καὶ πρὸς τοῖς τῶν ἐμπορίων στόμασι ῥαδίως εἰσεσθῆ.
- 33 "Α μὲν οὖν χρήσεται καὶ πότε τῇ δυνάμει, παρὰ τὸν καιρὸν ὁ τούτων κύριος καταστάς ὑφ' ὑμῶν βουλευσεται· ἃ δ' ὑπάρξαι δεῖ παρ' ὑμῶν, ταῦτ' ἐστὶν ἀγὼ γέγραφα. ἂν ταῦτα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πορίσῃτε τὰ χρήματα πρῶτον ἃ λέγω, εἶτα καὶ τᾶλλα παρασκευά-

- σαντες, τοὺς στρατιώτας, τὰς τριήρεις, τοὺς ἱππέας, ἐντελῇ πᾶσαν τὴν δύναμιν, νόμῳ κατακλείσθητε ἐπὶ τῷ πολέμῳ μένειν, τῶν μὲν χρημάτων αὐτοὶ ταμίαι καὶ πο-
ρισταὶ γιγνόμενοι, τῶν δὲ πράξεων παρὰ τοῦ στρατη-
γοῦ τὸν λόγον ἀπαιτοῦντες, παύσεσθ' αἰεὶ περὶ τῶν αὐ-
34 τῶν βουλευόμενοι καὶ πλέον οὐδὲν ποιοῦντας, καὶ ἔτι
πρὸς τούτῳ πρῶτον μὲν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν μέ-
ριστον τῶν ἐκείνου πόρων ἀφαιρήσεσθε. ἔστι δ' οὗτος
τίς; ἀπὸ τῶν ὑμετέρων ὑμῖν πολεμεῖ συμμάχων, ἄγων
καὶ φέρων τοὺς πλείοντας τὴν θάλατταν. ἔπειτα τί πρὸς
τούτῳ; τοῦ πάσχειν αὐτοὶ κακῶς ἴδω γενήσεσθε, οὐχ
ὥσπερ τὸν παρελθόντα χρόνον εἰς Ἀῆμνον καὶ Ἴμβρον
ἐμβαλὼν αἰχμαλώτους πολίτας ὑμετέρους ᾤχετ' ἔχων,
πρὸς τῷ Γεραιστῷ τὰ πλοῖα συλλαβὼν ἀμύθητα χρή-
ματ' ἐξέλεξε, τὰ τελευταῖα εἰς Μαραθῶνα ἀπέβη καὶ 50
τὴν ἱερὰν ἀπὸ τῆς χώρας ᾤχετ' ἔχων τριήρη, ὑμεῖς δ'
οὔτε ταῦτα δύνασθε κωλύειν οὔτ' εἰς τοὺς χρόνους,
35 οὓς ἂν προθῆσθε, βοηθεῖν. καίτοι τί δήποτε, ὧς ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, νομίζετε τὴν μὲν τῶν Παναθηναίων ἑορτὴν
καὶ τὴν τῶν Διονυσίων αἰεὶ τοῦ καθήκοντος χρόνου
γίγνεσθαι, ἂν τε δεινοὶ λάχωσιν ἢν τε ἰδιῶται οἱ τού-
των ἐκατέρων ἐπιμελούμενοι, εἰς ἃ τοσαυτ' ἀναλίσκετε
χρήματα ὅσα οὐδ' εἰς ἓνα τῶν ἀποστόλων, καὶ τοσοῦ-
τον ὄχλον καὶ παρασκευὴν ὅσην οὐκ οἶδ' εἰ τι τῶν
ἀπάντων ἔχει, τοὺς δ' ἀποστόλους πάντας ὑμῖν ὥστε-
ρίζειν τῶν καιρῶν, τὸν εἰς Μεθώνην, τὸν εἰς Παργάς,
36 τὸν εἰς Ποτίδαιαν; ὅτι ἐκεῖνα μὲν ἅπαντα νόμῳ τίτα-
κται, καὶ πρόοιδεν ἐκιστος ὑμῶν ἐκ πολλοῦ τίς χορηγὸς
ἢ γυμνασίαρχος τῆς φυλῆς, πότε καὶ παρὰ τοῦ καὶ τί-
να λαβύοντα τί δεῖ ποιεῖν, οὐδὲν ἀνεξέταστον οὐδ' ἀό-
ριστον ἐν τούτοις ἡμίληται, ἐν δὲ τοῖς περὶ τοῦ πολέμου
καὶ τῇ τούτου παρασκευῇ ἄτακτα ἀδιόρθωτα ἀόριστα

ἅπαντα τοιγαροῦν ἅμα ἀκηκόαμέν τι καὶ τριηράρχους καθίσταμεν καὶ τούτοις ἀντιδόσεις ποιούμεθα καὶ περὶ χρημάτων πόρου σκοποῦμεν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐμβαίνειν τοὺς μετοίκους ἔδοξε καὶ τοὺς χωρὶς οἰκοῦντας, εἴτ' αὖ-
 37 τοὺς πάλιν [ἀντεμβιβάζειν], εἴτ' ἐν ὅσῳ ταῦτα μέλλεται, προαπόλωλε τὸ ἐφ' ὃ ἂν ἐκπλέωμεν· τὸν γὰρ τοῦ πράττειν χρόνον εἰς τὸ παρασκευάζεσθαι ἀναλίσκομεν, οἱ δὲ τῶν πραγμάτων οὐ μένουσι καιροὶ τὴν ἡμετέραν βραδυτῆτα καὶ εἰρωνείαν. ἃς δὲ τὸν μεταξὺ χρόνον δυνάμεις οἴομεθ' ἡμῖν ὑπάρχειν, οὐδὲν οἶαί τ' οὔσαι ποιεῖν ἐπ' αὐτῶν τῶν καιρῶν ἐξελέγχονται. ὁ δ' εἰς τοῦθ' ὕβρεως ἐλήλυθεν ὥστ' ἐπιστέλλειν Εὐβοεῦ- 51
 σιν ἥδη τοιαύτας ἐπιστολάς.

ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ.

38 Τούτων, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν ἀνεγνωσμένων ἀληθῆ μὲν ἐστὶ τὰ πολλὰ, ὥς οὐκ ἔδει, οὐ μὴν ἀλλ' ἴσως οὐχ ἡδέα ἀκούειν. ἀλλ' εἰ μὲν, ὅσα ἂν τις ὑπερβῇ τῷ λόγῳ, ἵνα μὴ λυπήσῃ, καὶ τὰ πράγματα ὑπερβήσεται, δεῖ πρὸς ἡδονὴν δημηγορεῖν· εἰ δ' ἡ τῶν λόγων χάρις, ἂν ἢ μὴ προσήκουσα, ἔργῳ ξημία γίνεται, αἰσχροὺν ἐστὶ φρενακίζειν ἑαυτοὺς, καὶ ἅπαντ' ἀναβαλλομένους
 39 ἃ ἂν ἢ δυσχερῆ πάντων ὑστερεῖν τῶν ἔργων, καὶ μηδὲ τοῦτο δύνασθαι μαθεῖν, ὅτι δεῖ τοὺς ὁρθῶς πολέμῳ χρωμένους οὐκ ἀκολουθεῖν τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' αὐτοὺς ἐμπροσθεῖν εἶναι τῶν πραγμάτων, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ τῶν στρατευμάτων ἀξιῶσεῖς τις ἂν τὸν στρατηγὸν ἡγεῖσθαι, οὕτω καὶ τῶν πραγμάτων τοὺς βουλευομένους, ἵν' ἃ ἂν ἐκέλνοις δοκῇ, ταῦτα πράττη-
 40 ται καὶ μὴ τὰ συμβάντα ἀναγκάζωνται διώκειν. ὑμεῖς δ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πλείστην δύναμιν ἀπάντων ἔχοντες, τριήρεις, ὀπλίτας, ἱππέας, χρημάτων πρόσο-

δου, τούτων μὲν μέχρι τῆς τήμερον ἡμέρας οὐδενὶ πώ-
ποτε εἰς δεῖον τι κέχρησθε, οὐδὲν δ' ἀπολείπετε, ὥσπερ
οἱ βάρβαροι πυκτεύουσιν, οὕτω πολεμεῖν Φιλίππῳ.
καὶ γὰρ ἐκείνων ὁ πληγεὶς αἰὲ τῆς πληγῆς ἔχεται, καὶ
ἐτέρωσε πατάξης, ἐκείσ' εἰσὶν αἱ χεῖρες· προβάλλεσθαι
41 δ' ἢ βλέπειν ἐναντίον οὐτ' οἶδεν οὐτ' ἐθέλει. καὶ ὑμεῖς
ἂν ἐν Χερρονήσῳ πύθησθε Φιλίππον, ἐκείσε βοηθεῖν
ψηφίζεσθε, εἰάν ἐν Πύλαις, ἐκείσε, εἰάν ἄλλοθι που, 52
συμπαραθῆτε ἄνω κάτω, καὶ στρατηγεῖσθε μὲν ὑπ'
ἐκείνου, βεβούλευσθε δ' οὐδὲν αὐτοὶ συμφέρον περὶ
τοῦ πολέμου, οὐδὲ πρὸ τῶν πραγμάτων προορᾶτε οὐ-
δὲν, πρὶν ἂν ἡ γεγενημένου ἢ γιγνόμενόν τι πύθησθε.
ταῦτα δ' ἴσως πρότερον μὲν ἐνῆν· νῦν δ' ἐπ' αὐτὴν
42 ἤκει τὴν ἀκμὴν, ὥστ' οὐκέτ' ἐγχωρεῖ. δοκεῖ δέ μοι θε-
ῶν τις, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς γιγνομένοις ὑπὲρ τῆς
πόλεως αἰσχυρόμενος τὴν φιλοπραγμοσύνην ταύτην
ἐμβαλεῖν. Φιλίππῳ. εἰ γὰρ ἔχων ἃ κατέστραπται καὶ
προεῖληφεν ἡσυχίαν ἔχειν ἤθελε καὶ μηδὲν ἐπραττεν
ἔτι, ἀποχρῆν ἐνίοις ὑμῶν ἂν μοι δοκεῖ, ἐξ ὧν αἰσχύνην
καὶ ἀνανδρίαν καὶ πάντα τὰ αἰσχιστα ὠφληκότες ἂν
ἦμεν δημοσίᾳ· νῦν δ' ἐπιχειρῶν αἰεὶ τι καὶ τοῦ πλει-
ονος ὀρεγόμενος ἴσως ἂν ἐκκαλέσαιο ὑμᾶς, εἴπερ μὴ
43 παντάπασιν ἀπεγνώκατε. θαυμάζω δ' ἔγωγε, εἰ μηδεὶς
ὑμῶν μὴτ' ἐνθυμεῖται μῆτε λογίζεται, ὁρῶν, ὃ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, τὴν μὲν ἀρχὴν τοῦ πολέμου γεγενημένην
περὶ τοῦ τιμωρῆσασθαι Φιλίππον, τὴν δὲ τελευτήν οὐ-
σαν ἥδη ὑπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν κακῶς ὑπὸ Φιλίππου.
ἀλλὰ μὴν ὅτι γ' οὐ στήσεται, δῆλον, εἰ μὴ τις κωλύσει.
εἰτα τοῦτ' ἀναμενοῦμεν, καὶ τριήρεις κενὰς καὶ τὰς πα-
ρά τοῦ δεινὸς ἐλπίδας ἂν ἀποστείλητε, πάντ' ἔχειν ὀλε-
44 σθε καλῶς; οὐκ ἐμβησόμεθα; οὐκ ἔξιμεν αὐτοὶ μέγα
γέ τινα στρατιωτῶν οἰκείων νῦν, εἰ καὶ μὴ πρότερον;

- οὐκ ἐπὶ τὴν ἐκείνου πλευσόμεθα; ποῦ οὖν προσορμιοῦμεθα; ἤρετό τις. εὐρήσει τὰ σαθρά, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν ἐκείνου πραγμάτων αὐτὸς ὁ πόλεμος, 53 ἂν ἐπιχειρῶμεν· ἂν μέντοι καθώμεθα οἴκοι, λοιδοροῦμένων ἀκούοντες καὶ αἰτιωμένων ἀλλήλους τῶν λεγόντων, οὐδέποτε οὐδὲν ἡμῖν μὴ γένηται τῶν δεόντων.
- 45 ὅποι μὲν γὰρ ἂν, οἶμαι, μέρος τι τῆς πόλεως συναποσταλῇ, καὶ μὴ πᾶσα παρῇ, καὶ τὸ τῶν θεῶν εὖμενές καὶ τὸ τῆς τύχης ἡμῖν συναγωνίζεται. ὅποι δ' ἂν στρατηγὸν καὶ ψήφισμα κενὸν καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ βήματος ἐλπίδας ἐκπέμψητε, οὐδὲν ὑμῖν τῶν δεόντων γίγνεται, ἀλλ' οἱ μὲν ἐχθροὶ καταγελῶσιν, οἱ δὲ σύμμαχοι τεθνα-
- 46 σι τῷ δέει τοὺς τοιούτους ἀποστόλους. οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ἓνα ἄνδρα δυνηθῆναί ποτε ταυτ' ὑμῖν πράξαι πάνθ' ὅσα βούλεσθε· ὑποσχέσθαι μέντοι καὶ φῆσαι καὶ τὸν δεῖνα αἰτιάσασθαι καὶ τὸν δεῖνα ἔστι, τὰ δὲ πράγματα ἐκ τούτων ἀπόλωλεν· ὅταν γὰρ ἡγῆται μὲν ὁ στρατηγὸς ἀθλίων ἀπομίσθων ξένων, οἱ δ' ὑπὲρ ὧν ἂν ἐκεῖνος πράξῃ πρὸς ὑμᾶς ψευδόμενοι ὁχδίως ἐνθάδ' ὦσιν, ὑμεῖς δ' ἐξ ὧν ἂν ἀκούσῃτε ὅ τι ἂν τύχητε ψηφίζησθε, τί καὶ χρὴ προσδοκᾶν;
- 47 Πῶς οὖν ταῦτα παύσεται; ὅταν ὑμεῖς, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς αὐτοὺς ἀποδείξῃτε στρατιώτας καὶ μάρτυρας τῶν στρατηγουμένων καὶ δικαστὰς οἰκαδ' ἐλθόντας τῶν εὐθυνῶν, ὥστε μὴ ἀκούειν μόνον ὑμᾶς τὰ ὑμέτερόν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ παρόντας ὁρᾶν. νῦν δ' εἰς τοῦθ' ἡκεῖ τὰ πράγματα αἰσχύνης ὥστε τῶν στρατηγῶν ἕκαστος δις καὶ τρις κρίνεται παρ' ὑμῖν περὶ θανάτου, πρὸς δὲ τοὺς ἐχθροὺς οὐδὲς οὐδ' ἅπαξ αὐτῶν ἐγωνίσασθαι περὶ θανάτου τολμᾷ, ἀλλὰ τὸν ἀνδραποδιστῶν καὶ λωποδυντῶν θάνατον μᾶλλον αἰροῦνται τοῦ προσήκοντος· κακούργον μὲν γὰρ ἔστι κριθέντ' ἀπο- 54

- 48 θανεῖν, στρατηγοῦ δὲ μαχόμενον τοῖς πολεμίοις. ἡμῶν
 δ' οἱ μὲν περιούντες μετὰ Λακεδαιμονίων φασὶ Φίλιπ-
 πον πράττειν τὴν Θηβαίων κατάλυσιν καὶ τὰς πολιτεί-
 ας διασπᾶν, οἱ δ' ὥς πρέσβεις πέπομφεν ὥς βασιλέα,
 οἱ δ' ἐν Ἰλλυριοῖς πόλεις τευχίζουσιν, οἱ δὲ λόγους πλάτ-
 49 τουντες ἕκαστος περιερχόμεθα. ἐγὼ δ' οἶμαι μὲν, ὃ ἄν-
 δρες Ἀθηναῖοι, νῆ τοὺς θεοὺς ἐκείνον μεθύνειν τῷ με-
 γέθει τῶν πεπραγμένων καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὀνειροπο-
 λεῖν ἐν τῇ γνώμῃ, τὴν τ' ἐρημίαν τῶν κωλυσόντων
 ὀρῶντα καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐπηρεζόμενον, οὐ μέντοι
 γε μὰ Δι' οὕτω προαιρεῖσθαι πράττειν ὥστε τοὺς
 ἀνοητοτάτους τῶν παρ' ἡμῶν εἰδέναι τί μέλλει ποιεῖν
 50 ἐκεῖνος· ἀνοητότατοι γάρ εἰσιν οἱ λογοποιοῦντες. ἀλλ'
 ἂν ἀφέντες ταῦτ' ἐκεῖνο εἰδῶμεν, ὅτι ἐχθρὸς ἀνθρώ-
 πος καὶ τὰ ἡμέτερα ἡμᾶς ἀποστερεῖ καὶ χρόνον πολλὸν
 ὕβριζε, καὶ ἅπανθ' ὅσα πάποτ' ἡλπίσαμεν τινα πρά-
 ξειν ὑπὲρ ἡμῶν καθ' ἡμῶν εὗρηται, καὶ τὰ λοιπὰ
 ἐν αὐτοῖς ἡμῶν ἐστὶ, καὶ μὴ νῦν ἐθέλωμεν ἐκεῖ πο-
 λεμεῖν αὐτῷ, ἐνθάδ' ἴσως ἀναγκασθῆσόμεθα τοῦτο
 ποιεῖν, ἅνταῦτα εἰδῶμεν, καὶ τὰ δέοντα ἐσόμεθα ἐγνω-
 κότες καὶ λόγων ματαίων ἀπηλλαγμένοι· οὐ γάρ
 ἅττα ποτ' ἔσται δεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' ὅτι φανῶλα, εἰ μὴ
 προσέχητε τὸν νοῦν καὶ τὰ προσήκοντα ποιεῖν ἐθέλητε,
 εὐ εἰδέναι.
- 51 Ἐγὼ μὲν οὖν οὐτ' ἄλλοτε πάποτε πρὸς χάριν εἰ-
 λόμην λέγειν ὅτι ἂν μὴ καὶ συνοίσειν ὑμῖν πεπεισμέ-
 νος ὢ, νῦν τε ἄ γινώσκω πάνθ' ἀπλῶς, οὐδὲν ὑπο-
 στειλάμενος, πεπαρησίασμαι. ἐβουλόμην δ' ἂν, ὥσ-
 περ ὅτι ὑμῖν συμφέρει τὰ βέλτιστα ἀκούειν οἶδαι, οὐ- 55
 τως εἰδέναι συνοίσειν καὶ τῷ τὰ βέλτιστα εἰπόντι· πολ-
 λῷ γὰρ ἂν ἥδιον εἶπον. νῦν δ' ἐπ' ἀδήλοισι οὔσι τοῖς
 ἀπὸ τούτων ἐμαυτῷ γινησομένοις, ὅμως ἐπὶ τῷ συν-

οίσειν ὑμῖν, ἂν πράξητε, ταῦτα πεπεισθαι λέγειν αἰρουμαι. νικῶν δ' ὅτι πᾶσιν ὑμῖν μέλλει συνοίσειν.

V.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ.

ΤΠΟΘΕΣΙΣ.

Μηκνυμένου τοῦ πολέμου τοῦ περὶ Ἀμφιπόλεως εἰρήνης ἐπεθύμησαν ὅτε Φίλιππος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κακῶς ἐν τῷ πολέμῳ φερόμενοι, ὁ δὲ Φίλιππος βουλόμενος ἂν ὑπέσχετο Θετταλοῖς τε καὶ Θηβαίοις ἐπιτελέσαι. ὑπέσχετο δὲ τοῖς μὲν Θηβαίοις Ὀρχομενὸν παραδῶσειν καὶ Κορώνειαν, πόλεις Βοιωτίας, ἀμφοτέροις δὲ τὸν Φωκικὸν καταλύσειν πόλεμον. τοῦτο δὲ ἦν ἀδύνατον αὐτῷ πολεμίων ὄντων Ἀθηναίων· καὶ γὰρ πρότερον βουλευθεὶς εἰσβαλεῖν εἰς τὴν Φωκίδα τῶν Ἀθηναίων περιπλευσάντων ταῖς ναυσὶν εἰς τὰς καλουμένας Πύλας, ὑπ' ἐνίων δὲ Θερμοπύλας, ἀπεκρούσθη τῆς εἰσόδου. νῦν τοίνυν εἰρήνην ποιησάμενος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, μηδεὶνὸς κωλύσαντος παρελθὼν εἰσὼ Πυλῶν, τὸ Φωκικὸν ἔθνος ἀνάστατον πεποίηκε, καὶ τὴν Φωκίων ἐν τοῖς Ἀμφικτυόσι χώραν καὶ τὰς ἐκείνων ἐν τῷ συνεδρίῳ ψήφους παρὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἴληφε. πέπομφε δὲ καὶ πρὸς Ἀθηναίους 56 πρέσβεις, ἀξίων καὶ αὐτοὺς ταῦτα συγχωρεῖν. καὶ ὁ Δημοσθένης παραινεῖ συγχωρεῖν, οὐ τῷ πράγματι συνιστάμενος ὥς ὀρθῶς ἔχοντι, οὐδὲ δίκαιον εἶναι λέγων μετέχειν Ἑλληνικοῦ συνεδρίου τὸν Μακεδόνα, ἀλλὰ δεδιέναι φάσκων μὴ καταναγκασθῶσι κοινὸν πόλεμον πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας ἔχειν. προσκεκρονηκέναι γὰρ λέγει τοῖς Ἀθηναίοις ἄλλους δι' ἄλλας τινὰς αἰτίας, τούτους δὲ ἡμῶν πολεμήσειν, εἰ αὐτοῖς δώσομεν, φησὶ, κοινὴν αἰτίαν καὶ τὴν καθ' ἡμῶν, ὅτι μόνοι τοῖς τῶν Ἀμφικτυόνων ἐνιστάμεθα δόγμασιν, ὥστε κάλλιον τὴν εἰρήνην τηρεῖν, καὶ ταῦτα Φιλίππου παρεληλυθότος εἰ-

σω Πυλῶν καὶ ἐπελθεῖν δυναμένον τῇ Ἀττικῇ, ἢ περὶ μικροῦ τηλικούτου κίνδυνον ἄρασθαι.

Οὗτος δὲ ὁ λόγος παρεσκευάσθαι μὲν, οὐ μὴν εἰρησθαι μοι δοκεῖ. κατηγορῶν γὰρ ὁ ῥήτωρ Αἰσχίνου καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ διαβάλλει, ὅτι συνεβούλευε Φίλιππον Ἀμφικτύονα εἶναι ψηφίσασθαι, μηδενὸς ἄλλου τολμῶντος τοῦτο εἰσηγήσασθαι, μηδὲ Φιλοκράτους τοῦ πάντων ἀναιδεστάτου. οὐκ ἂν οὖν αὐτός περὶ τούτων συμβεβουλευκὼς τὸν Αἰσχίνην ἐπ' αὐτοῖς διέβαλλεν, ἀλλὰ δηλονότι τὴν ὑπόνοιαν ἔδειξε, μὴ δόξῃ φιλιππίξειν καὶ χρήμασιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως πεισθεὶς τοιαύτην γνώμην ἀποφύνασθαι, ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τοιαύτην τινὰ ὑπόνοιαν ἱστάμενος φαίνεται, συνιστὰς ἑαυτὸν ὡς εὖνουν τῇ πόλει καὶ ἀδωροδόκητον.

Ὅρω μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ παρόντα πρά- 57
γματα πολλὴν δυσκολίαν ἔχοντα καὶ ταραχὴν οὐ μόνον τῷ πολλὰ προσεῖσθαι καὶ μηδὲν εἶναι προὔργου περὶ αὐτῶν εὖ λέγειν, ἀλλὰ καὶ τῷ περὶ τῶν ὑπολοίπων κατὰ ταῦτά μὴδὲ καθ' ἓν τὸ συμφέρον πάντας ἡγεῖσθαι, 2 ἀλλὰ τοῖς μὲν ᾧδ', τοῖς δ' ἑτέρως δοκεῖν· δυσκόλουν δ' ὄντος φύσει καὶ χαλεποῦ τοῦ βουλευέσθαι, ἔτι πολλῷ χαλεπώτερον ὑμεῖς αὐτὸ πεποιήκατε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι πρὸ τῶν πραγμάτων εἰώθασιν χρῆσθαι τῷ βουλευέσθαι, ὑμεῖς δὲ μετὰ τὰ πράγματα. ἐκ δὲ τούτου συμβαίνει παρὰ πάντα τὸν χρόνον ὃν οἶδ' ἐγὼ, τὸν μὲν οἷς ἂν ἁμάρτητε ἐπιτιμῶντα εὐδοκίμεῖν καὶ δοκεῖν εὖ λέγειν, τὰ δὲ πράγματα 3 καὶ περὶ ὧν βουλευέσθε ἐκφεύγειν ὑμᾶς. οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ τούτων οὕτως ἔχόντων οἶμαι καὶ πεπεικῶς ἑμαυτὸν ἀνέστηκα, ἂν ἐθελήσητε τοῦ θυροβεῖν καὶ φιλονεικεῖν ἀποστάντες ἀκούειν, ὥς ὑπὲρ πόλεως βουλευομένοις καὶ τηλικούτων πραγμάτων προσήκει, ἔξειν καὶ λέγειν καὶ συμβουλεύειν δι' ὧν καὶ τὰ παρόντ' ἐστὶ βελτίω καὶ τὰ προειμένα σωθήσεται.

1 Ἀκριβῶς δ' εἰδὼς, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸ λέγειν
 περὶ ὧν αὐτὸς εἰπέ τις καὶ περὶ αὐτοῦ παρ' ὑμῖν αἰεὶ
 τῶν πάντων λυσιτελούντων τοῖς τολμῶσιν ὄν, οὕτως
 ἡγουμαι φορτικὸν καὶ ἐπαχθές ὥστε ἀνάγκη οὖσαν
 ὁρῶν ὅμως ἀποκινῶ. νομίζω δ' ἄμεινον ἂν ὑμᾶς περὶ 52
 ὧν νῦν ἔρω κρίναι, μικρὰ τῶν πρότερόν ποτε ᾔηθέν-
 5 των ὑπ' ἐμοῦ μνημονεύσαντας. ἐγὼ γάρ, ὃ ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, πρῶτον μὲν, ἥνίκ' ἐπειθὸν τινες ὑμᾶς τῶν
 ἐν Εὐβοίᾳ πραγμάτων ταραττομένων βοηθεῖν Πλου-
 τάρχῳ καὶ πόλεμον ἄδοξον καὶ δαπανηρὸν ἄρασθαι,
 πρῶτος καὶ μόνος παρελθὼν ἀντείπον καὶ μόνον οὐ
 διεσπᾶσθην ὑπὸ τῶν ἐπὶ μικροῖς λήμμασι πολλὰ καὶ
 μεγάλα ὑμᾶς ἀμαρτάνειν πεισάντων· καὶ χρόνου βρα-
 χέος διελθόντος, μετὰ τοῦ προσοφλεῖν αἰσχύνην καὶ
 παθεῖν οἷα τῶν ὄντων ἀνθρώπων οὐδένης πώποτε πε-
 πόνθασιν ὑπὸ τούτων οἷς ἐβροήθησαν, πάντες ὑμεῖς
 ἔγνωτε τὴν τε τῶν τότε ταῦτα πεισάντων κακίαν καὶ
 6 τὰ βέλτιστα εἰρηκότα ἐμέ. πάλιν τοίνυν, ὃ ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, κατιδὼν Νεοπτόλεμον τὸν ὑποκριτὴν τῷ μὲν τῆς
 τέχνης προσχήματι τυγχάνοντ' ἀδείας, κακὰ δ' ἐργα-
 ζόμενον τὰ μέγιστα τὴν πόλιν καὶ τὰ παρ' ὑμῶν διοι-
 κοῦντα Φιλίππῳ καὶ πρυτανεύοντα, παρελθὼν εἶπον
 7 εἰς ὑμᾶς, οὐδεμιᾶς ἰδίως αὐτ' ἐχθρας οὔτε συκοφαντίας
 ἔνεκεν, ὥς ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ἔργων γέρονε δηλον. καὶ
 οὐκέτ' ἐν τούτοις αἰτιάσομαι τοὺς ὑπὲρ Νεοπτολέμου
 λόγοντας (οὐδὲ εἰς γὰρ ἦν), ἀλλ' αὐτοὺς ὑμᾶς· εἰ γὰρ
 ἐν Διονύσου τραγῳδοῦς ἐθεάσασθε, ἀλλὰ μὴ περὶ σω-
 τηρίας καὶ κοινῶν πραγμάτων ἦν ὁ λόγος, οὐκ ἂν οὕ-
 τως οὐτ' ἐκείνου πρὸς χάριν οὐτ' ἐμοῦ πρὸς ἀπέχθειαν
 8 ἠκούσατε. καίτοι τοῦτό γ' ὑμᾶς οἶμαι νῦν ἅπαντας
 ἡσθησθαι, ὅτι τὴν τὸτ' ἄφιξιν εἰς τοὺς πολαιμίους ἐποιή-
 σατο ὑπὲρ τοῦ τάκει χρήματ' ὀφειλόμενα, ὥς ἔφη, κα- 59

- μίσας δεῦρο λειτουργεῖν· καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ πλείστον
 χρησάμενος, ὥς δεινὸν εἴ τις ἐγκαλεῖ τοῖς ἐκείθεν ἐν-
 θάδε τὰς εὐπορίας ἄγουσιν, ἐπειδὴ διὰ τὴν εἰρήνην
 ἀδείας ἔτυχεν, ἣν ἐνθάδ' ἐκέκτητο οὐσίαν φανεράν,
 9 ταύτην ἐξαργυρίσας πρὸς ἐκεῖνον ἀπάγων ὄχκετο. δύο
 μὲν δὴ ταῦτα ὧν προεῖπον ἐγὼ μαρτυρεῖ τοῖς γεγενη-
 μένοις λόγοις, ὁρθῶς καὶ δικαίως, οἳ περ ἦν, ἀποφαν-
 θέντα ὑπ' ἐμοῦ· τρίτον δ', ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, (καὶ
 μόνον ἐν τούτ' εἰπὼν ἔτι καὶ δὴ περὶ ὧν παρελήλυθα
 ἐρῶ,) ἡνίκα τοὺς ὄρκους τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης ἀπειλη-
 10 φότες ἤκομεν οἱ πρέσβεις, τότε Θεσπιάς τινων καὶ Πλα-
 ταιᾶς ὑπισχνουμένων οἰκισθῆσεσθαι καὶ τοὺς μὲν Φω-
 κέας τὸν Φίλιππον, ἂν γένηται κύριος, σώσειν, τὴν δὲ
 Θηβαίων πόλιν διοικεῖν, καὶ τὸν Ὀδρωπὸν ὑμῖν ὑπάρ-
 ξειν, καὶ τὴν Εὐβοίαν ἀντ' Ἀμφιπόλεως ἀποδοθῆσε-
 σθαι, καὶ τοιαύτας ἐλπίδας καὶ φανακισμοὺς, οἷς ἐπα-
 χθέντες ὑμεῖς οὔτε συμφόρως οὔτ' ἰσως οὔτε καλῶς
 προσέσθε Φωκέας, οὐδὲν τούτων οὔτ' ἔξαπατήσας οὔτε
 σιγήσας ἐγὼ φανήσομαι, ἀλλὰ προεῖπὼν ὑμῖν, ὥς οἶδ'
 ὅτι μνημονεύετε, ὅτι ταῦτα οὔτε οἶδα οὔτε προσδοκῶ,
 νομίζω δὲ τὸν λέγοντα ληρεῖν.
- 11 Ταῦτα τοίνυν ἅπανθ', ὅσα φαίνομαι βέλτιον τῶν
 ἄλλων προορῶν, οὐδ' εἰς μίαν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 οὔτε δεινότητα οὔτε ἀλαζονείαν ἐπανοίσω, οὐδὲ πρηπ-
 ποιήσομαι δι' οὐδὲν ἄλλο γιννώσκειν καὶ προαισθάν-
 νεσθαι πλὴν δι' ἃ ἂν ὑμῖν εἰπω δύο, ἐν μὲν, ὃ ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, δι' εὐτυχίαν, ἣν συμπάσης ἐγὼ τῆς ἐν ἐν-
 12 θρώποις οὔσης δεινότητος καὶ σοφίας ὁρῶ κρατοῦσαν, ὅ
 ἕτερον δὲ, ὅτι προῖκα τὰ πράγματα κρίνω καὶ λογίζο-
 μαι, καὶ οὐδὲν λημὴν ἂν οὐδεὶς ἔχοι πρὸς οἷς ἐγὼ πε-
 πολίτευμαι καὶ λέγω δεῖξαι προσηρημένον. ὁρθὸν
 οὖν, ὅτι ἂν ποτ' ἀπ' αὐτῶν ὑπάρχη τῶν πραγμάτων,

το συμφέρον φαίνεται μοι. ὅταν δ' ἐπὶ θάτερα ὥσπερ εἰς τρυτάνην ἀργύριον προσενέγκῃς, οὐχεται φέρων καὶ καθέλκυκε τὸν λογισμὸν ἐφ' αὐτὸ, καὶ οὐκ ἂν ἐτ' ὀρθῶς οὐδ' ὕμῳς ὁ τοῦτο ποιήσας περὶ οὐδενὸς λογίσαιτο.

- 13 Ἐν μὲν οὖν ἔρωγε πρῶτον ὑπάρχειν φημί δεῖν, ὅπως εἴτε συμμάχους εἴτε σύνταξιν εἴτ' ἄλλο τι βούλεται τις κατασκευάζειν τῇ πόλει, τὴν ὑπάρχουσαν εἰρήνην μὴ λύσων τοῦτο ποιήσῃ, οὐχ ὥς θαυμαστήν οὐδ' ὡς ἀξίαν οὐδαν ὑμῶν· ἀλλ' ὅποια τίς ποτ' ἐστὶν αὕτη, μὴ γενέσθαι μᾶλλον εἶχε τοῖς πράγμασι καιρὸν ἢ γεγενημένην νῦν δι' ἡμᾶς λυθῆναι· πολλὰ γὰρ προεῖμθα, ὧι ὑπαρχόντων τότε ἂν ἡ νῦν ἀσφαλέστερος καὶ ῥάων ἦν
- 14 ἡμῖν ὁ πόλεμος. δεύτερον δέ, ὁρᾶν ὅπως μὴ προαξόμεθα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς συνεληλυθότας τούτους καὶ φάσκοντας Ἀμφικτύονας νῦν εἶναι εἰς ἀνάγκην καὶ πρόφασιν κοινοῦ πολέμου πρὸς ἡμᾶς. ἐγὼ γὰρ, εἰ γένοιθ' ἡμῖν πρὸς Φίλιππον πάλιν πόλεμος δι' Ἀμφίπολιν ἢ τι τοιοῦτον ἔγκλημα ἰδίου, οὐ μὴ μετέχουσι Θεταλοὶ μὴδ' Ἀργεῖοι μὴδ' Θηβαῖοι, οὐκ ἂν ἡμῖν ὀλομαι
- 15 τούτων οὐδένα πολεμήσαι, καὶ πάντων ἥκιστα (καὶ μοι μὴ θορυβήσῃ μηδεὶς πρὶν ἀκοῦσαι) Θηβαίους, οὐχ ὥς ἡδέως ἔχουσιν ἡμῖν, οὐδ' ὡς οὐκ ἂν χαρίζοντο Φιλίππῳ, ἀλλ' ἰσασιν ἀκριβῶς, εἰ καὶ πάντῃ φησὶν τις αὐτοὺς δι' ἀναισθητότους εἶναι, ὅτι εἰ γενήσεται πόλεμος πρὸς ὑμᾶς αὐτοῖς, τὰ μὲν κακὰ πάνθ' ἔξουσιν αὐτοί, τοῖς δ' ἀγαθοῖς ἐφειδρεύων ἕτερος καθεδεῖται. οὐκ οὖν προεῖντ' ἂν αὐτοὺς εἰς τοῦτο, μὴ κοινῆς τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς αἰτίας
- 16 ας οὗσης τοῦ πολέμου. οὐδέ γε εἰ πάλιν πρὸς τοὺς Θηβαίους πολεμήσαιμεν δι' Ὀρωπὸν, ἢ τι τῶν ἰδίων, οὐδὲν ἂν ἡμᾶς παθεῖν ἡγοῦμαι· καὶ γὰρ ἡμῖν κακείνοις τοὺς βοηθοῦντας ἂν οἶμαι, εἰς τὴν οἰκίαν εἰ τις ἐμβάλοι.

- βοηθεῖν, οὐ συνεπιστρατεύσειν οὐδετέροις. καὶ γὰρ αἱ
 17 συμμαχίαι τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον, ὧν καὶ φροντί-
 σειεν ἂν τις, καὶ τὸ πρᾶγμα φύσει τοιοῦτόν ἐστιν. οὐκ
 ἄχρη τῆς ἰσῆς ἕκαστός ἐστιν εὐνους οὐδ' ἡμῖν οὔτε Θη-
 βαίοις, [σῶς τε εἶναι καὶ κρατεῖν τῶν ἄλλων.] ἀλλὰ σῶς
 μὲν εἶναι πάντας ἂν βούλονται ἐντὶ αὐτῶν, κρατήσαν-
 τας δὲ τοὺς ἑτέρους δεσπότας ὑπάρχειν αὐτῶν οὐδὲ εἰς.
 τί οὖν ἡγοῦμαι φοβερόν καὶ τί φυλάξασθαι δεῖν ἡμᾶς;
 ὅπως μὴ κοινὴν πρόφασιν καὶ κοινὸν ἔγκλημα ὁ μέλ-
 18 λων πόλεμος πρὸς ἅπαντας λάβῃ. εἰ γὰρ Ἀργεῖοι μὲν
 καὶ Μεσσηνιοὶ καὶ Μεγαλοπολῖται καὶ τινες τῶν λοι-
 πῶν Πελοποννησίων, ὅσοι ταῦτά τούτοις φρονοῦσι,
 διὰ τὴν πρὸς Λακεδαιμονίους ἡμῖν ἐπικηρυκίαν ἐχ-
 θρῶς σχήσουσι καὶ τὸ δοκεῖν ἐκδέχεσθαι τι τῶν ἐκεί-
 νοις πεπραγμένων, Θηβαῖοι δ' ἔχουσι μὲν, ὥς λέγουσιν,
 ἀπεχθῶς, ἐτι δ' ἐχθροτέρως σχήσουσιν, ὅτι τοὺς παρ'
 ἐκείνων φεύγοντας σῴζομεν καὶ πάντα τρόπον τὴν
 19 δυσμένειαν ἐνδεικνύμεθ' αὐτοῖς, Θετταλοὶ δ', ὅτι τοὺς
 Φωκέων φυγάδας σῴζομεν, Φίλιππος δ', ὅτι κωλύομεν
 αὐτὸν κοινωνεῖν τῆς ἀμφικτυονίας, φοβοῦμαι μὴ πάν- 62
 τες περὶ τῶν ἰδίων ἕκαστος ὀργιζόμενος κοινὸν ἐφ'
 ἡμᾶς ἀγάγῃ τὸν πόλεμον, τὰ τῶν Ἀμφικτυόνων δό-
 γματα προστησάμενοι, εἰτ' ἐπισπασθῶσιν ἕκαστοι πέ-
 ρα τοῦ συμφέροντος ἐντοῖς ἡμῖν πολεμῆσαι, ὥσπερ
 20 καὶ περὶ Φωκέας. ἴσται γὰρ δήπου τοῦθ', ὅτι νῦν Θη-
 βαῖοι καὶ Φίλιππος καὶ Θετταλοὶ οὐχὶ ταῦτά ἕκαστοι
 μάλιστα ἐσπονδακότες ταῦτά πάντες ἐπραξαν, οἷον
 Θηβαῖοι τὸν μὲν Φίλιππον παρελθεῖν καὶ λαβεῖν τὰς
 παρόδους οὐκ ἐδύναντο κωλύσαι, οὐδέ γε τῶν αὐτοῖς
 21 πεπονημένων ὕστατον ἐλθόντα τὴν δόξαν ἔχειν· νυνὶ
 γὰρ Θηβαίοις πρὸς μὲν τὸ τὴν χώραν κεκαμίσθαι κάλ-
 λιστα πέπρακται, πρὸς δὲ τιμὴν καὶ δόξαν αἰσχίστα·

εἰ γὰρ μὴ παρήλθε Φίλιππος, οὐδὲν ἂν αὐτοῖς ἐδόκει
 πλέον εἶναι. ταῦτα δ' οὐκ ἐβούλοντο, ἀλλὰ τῷ τὸν
 Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Κορώνειαν λαβεῖν ἐπιθυμεῖν, μὴ
 22 δύνασθαι δὲ, πάντα ταῦθ' ὑπέμειναν. Φίλιππον τοί-
 νυν τινὲς μὲν δήπου τολμᾶσι λέγειν ὥς οὐδ' ἐβούλετο
 Θηβαίους Ὀρχομενὸν καὶ Κορώνειαν παραδοῦναι, ἀλλ'
 ἡνικακόσθη· ἐγὼ δὲ τούτοις μὲν ἐρρωσθαι λέγω, ἐκεί-
 νο δὲ οἶδ', ὅτι οὐ μᾶλλον γε ταῦτ' ἔμελεν αὐτῷ ἢ τὰς
 παρόδους λαβεῖν ἐβούλετο καὶ τὴν δόξαν τοῦ πολέμου
 τοῦ δοκεῖν δι' αὐτὸν κρίσιν εἰληφέναι, καὶ τὰ Πύθια
 23 θεῖναι δι' αὐτοῦ· καὶ ταῦτ' ἦν ὧν μάλιστα ἐγλίχετο. Θε-
 ταλοὶ δέ γε οὐδέτερό' ἐβούλοντο τούτων, οὔτε Θηβαίους
 οὔτε τὸν Φίλιππον μέγαν γίγνεσθαι (ταῦτα γὰρ πάντ'
 ἐφ' ἑαυτοὺς ἡγοῦντο εἶναι,) τῆς πυλαίας δ' ἐπιθυμοῦν
 καὶ τῶν ἐν Δελφοῖς, πλεονεκτημάτων δυοῖν, κύριοι γε-
 63 νέσθαι· τῷ δὲ τούτων γλίχεσθαι τὰδε συγκατέπραξαν.
 τῶν τοίνυν ἰδίων ἐνεχ' εὐρήσατε ἕκαστον πολλὰ προη-
 γμένον ὧν οὐδὲν ἐβούλετο πράξαι. τοῦτο μέντοι, ὅτι
 τοιοῦτόν ἐστι, φυλακτέον ἡμῖν.

- 24 Τὰ κελευόμενα ἡμᾶς ἄρα δεῖ ποιεῖν ταῦτα φοβου-
 μένους; καὶ σὺ ταῦτα κελεύεις; πολλοῦ γε καὶ δέω. ἀλλ'
 ὥς οὔτε πράξομεν οὐδὲν ἀνάξιον ἡμῶν αὐτῶν οὔτ'
 ἔσται πόλεμος, νοῦν δὲ δόξομεν πᾶσιν ἔχειν καὶ τὰ δέ-
 καια λέγειν, τοῦτ' οἶμαι δεῖν ποιεῖν. πρὸς δὲ τοὺς θρασυ-
 σείους ὅτιοῦν οἰομένους ὑπομένειν δεῖν καὶ μὴ προορω-
 μένους τὸν πόλεμον ἐκεῖνα βούλομαι λογίσασθαι. ἡμεῖς
 Θηβαίους ἐῷμεν ἔχειν Ὀρωπόν· καὶ εἰ τις ἐροῖτο ἡμᾶς,
 κελεύσας εἰπεῖν τάληθῃ, διὰ τί; ἵνα μὴ πολεμῶμεν,
 25 φάμεν ἂν. καὶ Φιλίππῳ νυνὶ κατὰ τὰς συνθήκας Ἀμ-
 φιπόλειως παρανεχωρήκαμεν, καὶ Καρδιανούς ἐῷμεν
 ἔξω Χερρονησιτῶν τῶν ἄλλων τετάχθαι, καὶ τὸν Κᾶρα
 τὰς νήσους καταλαμβάνειν, Χίον καὶ Κᾶν καὶ Ρόδον,

καὶ Βυζαντίους κατάγειν τὰ πλοῖα, δῆλον ὅτι τὴν ἀπὸ τῆς εἰρήνης ἡσυχίαν πλειόνων ἀγαθῶν αἰτίαν εἶναι νομίζοντες ἢ τὸ προσκρούειν καὶ φιλονεικεῖν περὶ τούτων. οὐκοῦν εὐήθεις καὶ κομιδῇ σχέτλιον, πρὸς ἐκάστους καθ' ἓνα οὕτω προσενηνεγμένους περὶ τῶν οἰκείων καὶ ἀναγκαιοτάτων, πρὸς πάντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιάς νυνὶ πολεμῆσαι.

VI.

ΚΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Β.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Παραίνει διὰ τούτου τοῦ λόγου τοῖς Ἀθηναίοις ὁ ῥήτωρ πο- 61
λέμιον ὑποπτέειν τὸν Φίλιππον καὶ τῇ εἰρήνῃ μὴ πάνυ πιστεύειν, ἀλλὰ ἐγείρεσθαι καὶ προσίχειν τὸν νοῦν τοῖς πράγμασι καὶ εὐτρεπίζεσθαι πρὸς πόλεμον· ἐπιβουλεύειν γὰρ αἰτιᾶται καὶ τοῖς Ἀθηναίοις καὶ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τὸν Φίλιππον, καὶ τοῦτο αὐτοῦ καταμαρτυρεῖν τὰς πράξεις φησὶν. ἐπαγγέλλεται δὲ καὶ ἀποκρίσεις δῶσειν πρὸς τινὰς πρέσβεις ἤκουτας, ἀποροούντων τῶν Ἀθηναίων ὅ τίποτε ἀποκρίνασθαι δεῖ. πόθεν δὲ οὗτοι καὶ περὶ τίνων ἤκουσιν, ἐν τῷ λόγῳ μὲν οὐ δηλοῦται, ἐκ δὲ τῶν Φιλιππικῶν ἱστοριῶν μαθεῖν δυνατόν. κατὰ γὰρ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐπεμψε πρέσβεις ὁ Φίλιππος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, αἰτιώμενος ὅτι διαβάλλουσιν αὐτὸν μάτην πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὡς ἐπαγγελάμενον αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, ψευδόμενον δέ· οὐδὲν γὰρ ὑπεσχῆσθαι φησὶν οὐδὲ ἐψεῦσθαι, καὶ περὶ τούτων ἐλέγχους ἀπαιτεῖ. ἐπεμψαν δὲ μετὰ Φιλίππου καὶ Ἀργεῖοι καὶ Μεσσηνιοὶ πρέσβεις εἰς Ἀθήνας, αἰτιώμενοι καὶ οὗτοι τὸν δῆμον ὅτι Λακεδαιμονίοις καταδουλουμένοις τὴν Πελοπόννησον εὖνους τέ ἐστι καὶ συγκροτεῖ, αὐτοῖς δὲ περὶ ἐλευθερίας πολεμοῦσαι ἐνικντιοῦται. ἀποροῦσιν οὖν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πρὸς τὸν Φί-

λιππον ἀποκρίσεως καὶ πρὸς τὰς πόλεις· πρὸς μὲν τὰς πόλεις, ὅτι εὐνοίαι μὲν εἰσι Λακεδαιμονίοις καὶ τὴν τῶν Ἀργείων καὶ Μεσσηνίων μετὰ Φιλίππου σύστασιν καὶ μισοῦσι καὶ ὑποπεύουσιν, οὐ μὴν ἀποφῆναι δύνανται δίκαια πράττειν 65 τοὺς Λακεδαιμονίους· πρὸς δὲ τὸν Φίλιππον, ὅτι διημαρτήκασιν μὲν ὧν ἤλπισαν, οὐ μὴν ὑπ' ἐκείνου γε αὐτοῦ δοκοῦσιν ἐξηπατησθαι· οὔτε γὰρ ταῖς ἐπιστολαῖς ἐνέγραψεν ὁ Φίλιππος ἐπαγγέλλαν οὐδεμίαν, οὔτε διὰ τῶν ἰδίων πρέσβεων ἐποίησάτο τινα ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ Ἀθηναίων τινὲς ἦσαν οἱ τὸν δῆμον εἰς ἐλπίδα καταστήσαντες ὥς Φίλιππος Φωκίας δώσει καὶ τὴν Θηβαίων ὕβριν καταλύσει. διὰ τοῦτο ὁ Δημοσθένης τῶν ἀποκρίσεων μνησθεὶς ἐπαγγέλλεται μὲν αὐτὰς δώσειν, φησὶ δὲ ὅτι δίκαιον ἦν τοὺς τὴν δυσχέρειαν πεποιηκότας ἐκείνους καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀπαιτεῖσθαι, τοὺς ἀπατήσαντας, φησὶ, τὸν δῆμον καὶ ἀνοξάντας Φιλίππῳ Πύλας. ταῦτα δὲ εἰς τὸν Αἰσχίνην αἰνίττεται, προκατασκευαζόμενος, ὥς φασί, τὴν καὶ αὐτοῦ κατηγορίαν τῆς παραπρεσβείας, ἣν ὕστερον ἐνεστήσατο, καὶ προδιαβάλλων αὐτὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὅταν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λόγοι γίνωνται περὶ ὧν Φίλιππος πράττει καὶ βιάζεται παρὰ τὴν εἰρήνην, αἶψά τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν λόγους καὶ δικαίους καὶ φιλενθράπους ὁρῶ φαινομένους, καὶ λέγειν μὲν ἅπαντας αἶψά τὰ δέοντα δοκοῦντας τοὺς κατηγοροῦντας Φιλίππου, γιγνόμενον δ' οὐδὲν ὥς ἔπος εἰπεῖν τῶν δεόντων οὐδ' 2 ὧν ἔνεκα ταυτ' ἀκούειν ἄξιον· ἀλλ' εἰς τοῦτο ἤδη προη- 66 γμένα τυγχάνει πάντα τὰ πρᾶγματα τῇ πόλει ὥσθ' ὅσῳ τις ἂν μᾶλλον καὶ φανερώτερον ἐξελέγχῃ Φίλιππον καὶ τὴν πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην παραβαίνοντα καὶ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσιν ἐπιβουλεύοντα, τοσούτῳ τὸ τί χρὴ ποιεῖν 3 συμβουλεύσαι χαλεπωτέροι εἶναι. αἷτιον δὲ τούτων, ὅτι πάντας, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς πλεονεκτεῖν ζητοῦντας ἔργῳ κωλύειν καὶ πράξεσιν, οὐχὶ λόγοις δεόν, πρῶτον μὲν ἡμεῖς οἱ παριόντες τούτων μὲν ἀφέσταμεν,

καὶ γράφειν καὶ συμβουλεύειν, τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀπέ-
 χθειαν ὀκνοῦντες, οἷα ποιεῖ δὲ, ὥς δεινὰ καὶ χαλεπὰ,
 καὶ τοιαῦτα διεξερχόμεθα· ἐπειδὴ ὑμεῖς οἱ καθήμενοι,
 ὥς μὲν ἂν εἰποῖτε δικαίους λόγους καὶ λέγοντος ἄλλου
 συνείητε, ἅμεινον Φίλιππου παρεσκεύασθε, ὥς δὲ κω-
 λύσαιτ' ἂν ἐκείνου πράττειν ταῦτα ἐφ' ὧν ἐστι νῦν,
 παντελῶς ἀργῶς ἔχετε. συμβαίνει δὴ πρᾶγμα ἀναγ-
 καίου, οἶμαι, καὶ ἰσως εἰκός· ἐν οἷς ἑκάτεροι διατρίβετε
 καὶ περὶ ἃ σπουδάζετε, ταῦτ' ἅμεινον ἑκατέροις ἔχει,
 ἐκείνῳ μὲν αἱ πράξεις, ὑμῖν δ' οἱ λόγοι. εἰ μὲν οὖν καὶ
 νῦν λέγειν δικαιοτέρα ὑμῖν ἔφαρκε, ῥᾶδιον, καὶ πόνος
 οὐδεὶς πρόσσεστι τῷ πράγματι· εἰ δ' ὅπως τὰ παρόντ'
 ἐπανορθωθήσεται δεῖ σκοπεῖν καὶ μὴ προελθόντα εἰς
 πορρωτέρω λήσει πάνθ' ἡμᾶς, μηδ' ἐπιστήσεται μέγε-
 θος δυνάμεως πρὸς ἣν οὐδ' ἀντάραι δυνησόμεθα, οὐχ
 ὁ αὐτὸς τρόπος ὅσπερ πρότερον τοῦ βουλευέσθαι, ἀλ-
 λά καὶ τοῖς λέγουσιν ἅπασι καὶ τοῖς ἀκούουσιν ὑμῖν
 τὰ βέλτιστα καὶ τὰ σώσοντα τῶν ῥήστων καὶ τῶν ἡδέ-
 στων προαιρετέον.

6 Πρῶτον μὲν, εἰ τις, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, θαρρεῖ
 ὁρῶν ἡλίκος ἤδη καὶ ὅσων κύριός ἐστι Φίλιππος, καὶ 67
 μηδένα οἶεται κίνδυνον φέρειν τοῦτο τῇ πόλει μηδ' ἐφ'
 ὑμᾶς πάντα παρασκευάζεσθαι, θαυμάζω, καὶ δεηθῆναι
 πάντων ὁμοίως ὑμῶν βούλομαι τοὺς λογισμοὺς ἀκου-
 σαί μου διὰ βραχέων, δι' οὓς τάναντία ἐμοὶ παρέστηκε
 προσδοκᾶν καὶ δι' ὧν ἐχθρὸν ἡγοῦμαι Φίλιππον, ἵν'
 ἐὰν μὲν ἐγὼ δοκῶ βέλτιον προορᾶν, ἐμοὶ πεισθῆτε, ἂν
 δ' οἱ θαρροῦντες καὶ πεπιστευκότες αὐτῷ, τούτοις προσ-
 7 θῆσθε. ἐγὼ τοίνυν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λογίζομαι, τί-
 νων ὁ Φίλιππος κύριος πρῶτον μετὰ τὴν εἰρήνην Ἰτα-
 λείῃ; Πυλῶν καὶ τῶν ἐν Φωκεῦσι πραγμάτων. τί οὖν;
 πῶς τούτοις ἐχρήσατο; ἂ Ὁθηβαίοις συμφέρει καὶ οὐχ ἂ

τῇ πόλει, πράττειν προείλετο. τί δήποτε; ὅτι πρὸς
 πλεονεξίαν, οἶμαι, καὶ τὸ πάνθ' ὑφ' αὐτῷ ποιήσασθαι
 τοὺς λογισμοὺς ἐξετάξων, καὶ οὐχὶ πρὸς εἰρήνην οὐδ'
 8 ἡσυχίαν οὐδὲ δίκαιον οὐδέν, εἶδε τοῦτο ὀρθῶς, ὅτι τῇ
 μὲν ἡμετέρᾳ πόλει καὶ τοῖς ἥθεσι τοῖς ἡμετέροις οὐδέν
 ἂν ἐνδεύξαιτο τοιοῦτον οὐδὲ ποιήσειεν, ὑφ' οὗ πεισθέν-
 τες ὑμεῖς τῆς ἰδίας ἐνεκ' ὠφελείας τῶν ἄλλων τινὰς Ἑλ-
 λήνων ἐκεῖνον προεῖπθε, ἀλλὰ καὶ τοῦ δικαίου λόγον
 ποιούμενοι, καὶ τὴν προσοῦσαν ἀδοξίαν τῷ πράγματι
 φεύγοντες, καὶ πάνθ' ἃ προσήκει προσορῶμενοι, ὁμοί-
 ως ἐναντιώσεσθε, ἂν τι τοιοῦτον ἐπιχειρῇ πράττειν,
 ὥσπερ ἂν εἰ πολεμοῦντες τύχοιτε. τοὺς δὲ Θηβαίους
 9 ἡγείτο, ὅπερ συνέβη, ἀντὶ τῶν ἑαυτοῖς μνημονύμενων τὰ
 λοιπὰ εἶσαι ὅπως βούλεται πράττειν ἑαυτὸν, καὶ οὐχ
 ὅπως ἀντιπράξειν καὶ διακωλύσειν, ἀλλὰ καὶ συστρα-
 τεύσειν, ἂν αὐτοὺς κελεύῃ. καὶ νῦν τοὺς Μεσσηνίους⁶⁸
 καὶ τοὺς Ἀργεῖους ταῦτ' ὑπεilhφίως εὖ ποιεῖ. ὁ καὶ
 μέριστόν ἐστι καθ' ὑμῶν ἐγκώμιον, ὃ ἄνδρες Ἀθη-
 10 ναῖοι· κέκρισθε γὰρ ἐκ τούτων τῶν ἔργων μόνοι τῶν
 πάντων μηδενὸς ἂν κέρδους τὰ κοινὰ δίκαια τῶν Ἑλ-
 λήνων προσέσθαι, μηδ' ἀνταλλάξασθαι μηδεμιᾶς χάρι-
 τος μηδ' ὠφελείας τὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας εὐνοίαν. καὶ
 ταῦτ' εἰκότως καὶ περὶ ὑμῶν οὕτως ὑπεilhφε καὶ κατ'
 Ἀργείων καὶ Θηβαίων ὥς ἐτέρως, οὐ μόνον εἰς τὰ παρ-
 11 ὄντα ὄρων, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸ τούτων λογιζόμενος. εὐ-
 ρίσκει γὰρ, οἶμαι, καὶ ἀκούει τοὺς μὲν ὑμετέρους προ-
 γόνους, ἔξω ἀντοῖς τῶν λοιπῶν ἄρχειν Ἑλλήνων ὥστ'
 αὐτοὺς ὑπακούειν βασιλεῖ, οὐ μόνον οὐκ ἀνασχομένους
 τὸν λόγον τοῦτον, ἡνίκ' ἦλθεν Ἀλέξανδρος ὁ τούτων
 προδρανος περὶ τούτων κῆρυξ, ἀλλὰ καὶ τὴν χώραν
 ἐκλιπεῖν προσελομένους καὶ παθεῖν ὅτι οὐκ ὑπομείναν-
 τας, καὶ μετὰ ταῦτα πράξαντας ταῦθ' ἃ πάντες μὲν ἀεὶ

- γλίσχονται λέγειν, ἀξίως δ' οὐδεὶς εἰπεῖν δεδύνηται, διό-
περ καὶ γὰρ παραλείψω δικαίως (ἔστι γὰρ μείζω τὰ κείνων
ἔργα ἢ ὡς τῷ λόγῳ τις ἂν εἴποι), τοὺς δὲ Θηβαίων καὶ
'Αργείων προγόνους τοὺς μὲν συστρατεύσαντας τῷ
12 βαρβάρῳ, τοὺς δ' οὐκ ἐναντιωθέντας. οἶδεν οὖν ἀμ-
φοτέρους ἰδίᾳ τὸ λυσιτελοῦν ἀγαπήσοντας, οὐχ ὅτι συν-
οίσει κοινῇ τοῖς Ἑλλήσι σκεφομένους. ἡγεῖτ' οὖν, εἰ
μὲν ὑμᾶς ἔλοιτο φίλους, ἐπὶ τοῖς δικαίοις αἰρήσεσθαι,
εἰ δ' ἐκείνοις προσθίητο, συναεργοὺς ἔξειν τῆς αὐτοῦ
πλεονεξίας. διὰ ταῦτ' ἐκείνους ἀνθ' ὑμῶν καὶ τότε καὶ
νῦν αἰρεῖται. οὐ γὰρ δὴ τριήρεις γε ὄρεα πλείους αὐτοῖς
ἢ ὑμῖν οὐσας· οὐδ' ἐν μὲν τῇ μεσογείᾳ τιν' ἀρχὴν εὔρη- 69
κε, τῆς δ' ἐπὶ τῇ θαλάττῃ καὶ τῶν ἐμπορίων ἀφέστηκεν
οὐδ' ἀμνημονεῖ τοὺς λόγους οὐδὲ τὰς ὑποσχέσεις, ἐφ'
αἷς τῆς εἰρήνης ἔτυχε.
- 13 Ἀλλὰ νῦν Δί', εἴποι τις ἂν ὡς πάντα ταῦτ' εἰδὼς,
οὐ πλεονεξίας ἐνεκεν οὐδ' ὧν ἐγὼ κατηγορῶ τότε ταῦτ'
ἔπραξεν, ἀλλὰ τῷ δικαιοτέρῳ τοὺς Θηβαίους ἢ ὑμᾶς
ἀξιοῦν· ἀλλὰ τοῦτον καὶ μόνον πάντων τῶν λόγων οὐκ
ἐνεστὶν αὐτῷ νῦν εἰπεῖν· ὁ γὰρ Μεσσηνὴν Λακεδαιμο-
νίους ἀφίεναι κελεύων πῶς ἂν Ὀρχομενὸν καὶ Κορώ-
νειαν τότε Θηβαίοις παραδοὺς τῷ δίκαιῳ νομίζειν ταῦτ'
εἶναι πεποιηκέναι σκήψαντο;
- 14 Ἀλλ' ἐβιάσθη νῦν Δία (τοῦτο γὰρ ἔσθ' ὑπόλοιπον)
καὶ παρὰ γνώμην, τῶν Θετταλῶν ἱππέων καὶ τῶν Θη-
βαίων ὀπλιτῶν ἐν μέσῳ ληφθεὶς, συνεχώρησε ταῦτα
καλῶς. οὐκοῦν φασὶ μὲν μέλλειν πρὸς τοὺς Θηβαίους
αὐτὸν ὑπόπτως ἔχειν, καὶ λογοποιῶσαι περιούντες τινὲς
15 ὡς Ἑλλάτειαν τειχίσαι· ὁ δὲ ταῦτα μὲν μέλλει καὶ μελλή-
σει γε, ὡς ἐγὼ κρίνω, τοῖς Μεσσηνίοις δὲ καὶ τοῖς Ἀρ-
γείοις ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους συμβάλλειν οὐ μέλλει,
ἀλλὰ καὶ ξένους εἰσπέμπει καὶ χρήματ' ἀποστέλλει καὶ

- δύναμιν μεγάλην ἔχων αὐτός ἐστι προσδόκιμος. τοὺς
 μὲν ὄντας ἐχθροὺς Θηβαίων Λακεδαιμονίους ἀναιρεῖ,
 οὓς δ' ἀπώλεσεν αὐτὸς πρότερον Φωκέας νῦν σώζει;
 16 καὶ τίς ἂν ταῦτα πιστεύσειεν; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ ἂν
 ἡγοῦμαι Φίλιππον, οὐτ' εἰ τὰ πρῶτα βιασθεῖς ἄκων
 ἐπραξεν οὐτ' ἂν εἰ νῦν ἀπερίγνωσκε Θηβαίους, τοῖς
 ἐκείνων ἐχθροῖς συνεχῶς ἐναντιοῦσθαι, ἀλλ' ἀφ' ὧν
 νῦν ποιεῖ, κἀκεῖνα ἐκ προαιρέσεως δηλὸς ἐστι ποιήσας. 70
 ἐκ πάντων δ', ἂν τις ὀρθῶς θεωρῇ, πάντα πραγματεύε-
 17 ται κατὰ τῆς πόλεως συντάττων. καὶ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης
 τρόπον τιν' αὐτῷ νῦν γε δὴ συμβαίνει. λογίξεσθε γάρ.
 ἄρχειν βούλεται, τούτου δ' ἀνταγωνιστὰς μόνους ὑπεί-
 ληφεν ὑμᾶς. ἀδικεῖ πολὺν ἤδη χρόνον, καὶ τοῦτο αὐ-
 τὸς ἄριστα σύνοιδεν αὐτῷ· οἷς γὰρ οὕσιν ὑμετέροις
 ἔχει, τούτοις πάντα τᾶλλα ἀσφαλῶς κέκτηται· εἰ γὰρ
 Ἀμφίπολιν καὶ Ποτίδαιαν προεῖτο, οὐδ' ἂν οἰκοι μένειν
 18 βεβαίως ἡγείτο. ἀμφοτέρω εὖν οἶδε, καὶ αὐτὸν ὑμῖν
 ἐπιβουλεύοντα καὶ ὑμᾶς αἰσθανομένους· εὖ φρονεῖν ἢ
 ὑμᾶς ὑπολαμβάνων, δικαίως ἂν αὐτὸν μισεῖν νομίζοι
 καὶ παρῶξνται, πείσεσθαι τι προσδοκῶν, ἂν καιρὸν
 19 λάβητε, ἂν μὴ φθάσῃ ποιήσας πρότερος. διὰ ταῦτ'
 ἐργήγορεν, ἐφέστηκεν, ἐπὶ τῇ πόλει θεραπεύει τινὰς,
 Θηβαίους καὶ Πελοποννησίων τοὺς ταῦτ' αἰσχυρομένους
 τούτοις, οὓς διὰ μὲν πλεονεξίαν τὰ παρόντα ἀγαπήσειν
 οἶεται, διὰ δὲ σκαιότητα τρόπων τῶν μετὰ ταῦτ' οὐδὲν
 προὔψεσθαι. καίτοι σωφρονοῦσί γε καὶ μετρίως ἐναρ-
 γῇ παραδείγματ' ἔστιν ἰδεῖν, ἃ καὶ πρὸς Μεσσηνίους
 καὶ πρὸς Ἀργεῖους ἔμοιγ' εἶπεῖν συνέβη, βέλτιον δ' ἴσως
 καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐστὶν εἰρησθαι.
 20 Πῶς γὰρ οἶεσθ', ἔφη, ὧ ἄνδρες Μεσσήνιοι, δυσχε-
 ρῶς ἀκούειν Ὀλυνθίους, εἰ τίς τι λέγοι κατὰ Φίλιππον
 κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὅτ' Ἀνθεμουῖντα μὲν αὐτοῖς

ἡφίει, ἧς πάντες οἱ πρότερον Μακεδονίας βασιλεῖς ἀν-
 εποιούντο, Ποτίδαιαν δ' ἐδίδου τοὺς Ἀθηναίων ἀποί-
 κους ἐκβάλλων, καὶ τὴν μὲν ἐχθραν τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀν- 71
 τὸς ἀνῆρητο, τὴν χώραν δ' ἐκείνοις ἐδεδώκει καρποῦ-
 σθαι; ἄρα προσδοκᾷ ἀντοὺς τοιαῦτα πείσεσθαι, ἢ λέ-
 21 γοντος ἂν τινος πιστεῦσαι οἴεσθαι; ἀλλ' ὅμως, ἔφην
 ἐγὼ, μικρὸν χρόνον τὴν ἀλλοτριάν καρπασάμενοι πο-
 λὺν τῆς αὐτῶν ὑπ' ἐκείνου στέρονται, αἰσχροῶς ἐκπε-
 σόντες, οὐ κρατηθέντες μόνον, ἀλλὰ καὶ προδυσθέντες
 ὑπ' ἀλλήλων καὶ πραθέντες· οὐ γὰρ ἀσφαλεῖς ταῖς πο-
 22 λιτείαις αἱ πρὸς τοὺς τυράννους αὐταὶ λίαν ὁμιλίας. τί
 δ' οἱ Θετταλοί; ἄρ' οἴεσθ', ἔφην, ὅτ' αὐτοῖς τοὺς τυ-
 ράννους ἐξέβαλλε καὶ πάλιν Νίκαιαν καὶ Μαγνησίαν
 ἐδίδου, προσδοκᾷ τὴν καθεστῶσαν νῦν δεκαδαρχίαν
 ἔσεσθαι παρ' αὐτοῖς; ἢ τὸν τὴν πυλαίαν ἀποδόντα
 τοῦτον τὰς ἰδίας αὐτῶν προσόδους παραιρήσεσθαι,
 οὐκ ἔστι ταῦτα, ἀλλὰ μὴν γέγονε ταῦτα καὶ πᾶσιν ἔστιν
 23 εἰδέναι. ὑμεῖς δ' ἔφην ἐγὼ, διδόντα μὲν καὶ ὑπισχνού-
 μενον θεωρεῖτε Φίλιππον, ἐξηπατηκότα δ' ἤδη καὶ πα-
 ρακεκρουμένον ἀπεύχεσθαι, εἰ σωφρονεῖτε δὴ, ἰδεῖν.
 ἔστι τοίνυν νῆ Δί', ἔφην ἐγὼ, παντοδαπὰ εὐρημένα ταῖς
 πόλεσι πρὸς φυλακὴν καὶ σωτηρίαν, οἷον χαρὰ κώματα
 24 καὶ τείχη καὶ τάφροι καὶ τὰλλ' ὅσα τοιαῦτα. καὶ ταῦτα
 μὲν ἔστιν ἅπαντα χειροποίητα, καὶ δαπάνης προσδε-
 ται· ἐν δέ τι κοινὸν ἢ φύσις τῶν εὖ φρονούντων ἐν ἀν-
 τῇ κέκτηται φυλακτῆριον, ὃ πᾶσι μὲν ἔστιν ἀγαθὸν καὶ
 σωτήριον, μάλιστα δὲ τοῖς πλήθεσι πρὸς τοὺς τυράν-
 νους. τί οὖν ἔστι ταῦτο; ἀπιστία. ταύτην φυλάττετε,
 ταύτης ἀντέχεσθε· ἂν ταύτην σῶζητε, οὐδὲν μὴ δεινὸν
 25 πάθητε. τί ζητεῖτ'; ἔφην. ἐλευθερίαν. εἰτ' οὐχ ὁρᾷ-
 τε Φίλιππον ἀλλοτριωτάτας ταύτη καὶ τὰς προσηγο- 72
 ρίας ἔχοντα; βασιλεὺς γὰρ καὶ τύραννος ἅπας ἐχ-

θρὸς ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις ἐναντίος. οὐ φυλάξεσθ' ὅπως, ἔφην, μὴ πολέμου ζητοῦντες ἀπαλλαγῇαι δεσπότῃν εὖρητε;

- 26 Ταῦτ' ἀκούσαντες ἐκεῖνοι, καὶ θορυβοῦντες ὡς ὁρῶς λέγεται, καὶ πολλοὺς ἑτέρους λόγους παρὰ τῶν πρέσβων καὶ παρόντος ἐμοῦ καὶ πάλιν ὕστερον, ὡς ἔοικεν, οὐδὲν μᾶλλον ἀποσχίσονται τῆς Φιλίππου φιλίας οὐδ' ὧν ἐπαγγέλλεται. καὶ οὐ τοῦτ' ἔστιν ἄτοπον, εἰ Μεσσηνιοὶ καὶ Πελοποννησίων τινὲς παρ' ἃ τῷ λογισμῷ βέλτισθ' ὁρῶσι τι πράξουσιν, ἀλλ' εἰ ὑμεῖς οἱ καὶ συνιέντες αὐτοὶ καὶ τῶν λεγόντων ἀκούοντες ἡμῶν ὡς ἐπιβουλευέσθε, ὡς περιστοιχίζεσθε, ἐκ τοῦ μηδὲν ἤδη ποιεῖν λήσεθ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πᾶνθ' ὑπομείναντες· οὕτως ἢ παραντίχ' ἡδονὴ καὶ ῥαστώνη μείζον ἰσχύει τοῦ ποθ' ὕστερον συνοίσειν μέλλοντος.

- 28 Περί μὲν δὴ τῶν ὑμῖν πρακτέων καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς ὕστερον βουλευέσεσθε, ἃν σωφρονῇτε· ἃ δὲ νῦν ἀποκρινάμενοι τὰ δέοντ' ἂν εἴητ' ἐψηφισμένοι, ταῦτ' ἤδη λέξω.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

- Ἦν μὲν οὖν δίκαιον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς ἐνεγκόντας τὰς ὑποσχέσεις, ἐφ' αἷς ἐπείσθητε ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην, καλεῖν· οὔτε γὰρ αὐτὸς ἂν ποτε ὑπέμεινα πρεσβεύειν, οὔτ' ἂν ὑμεῖς οἰδ' ὅτι ἐπαύσασθε πολεμοῦντες, εἰ τοιαῦτα πράξειν τυχόντ' εἰρήνης Φίλιππον ᾤεσθε· ἀλλ' ἦν πολὺ τούτων ἀφελτικότερα τὰ τότε λεγόμενα. καὶ πάλιν γ' ἑτέρους καλεῖν. τίνας; τοὺς ὅτ' ἐγὼ γεγονυίας ἤδη τῆς εἰρήνης ἀπὸ τῆς ὑστέρας ἡκων πρεσβείας τῆς ἐπὶ τοὺς ὄρκους, αἰσθόμενος φρενακίζο- 73 μένην τὴν πόλιν, προὔλεγον καὶ διεμαρτυρόμενην καὶ οὐκ εἶων προέσθαι Πύλλας οὐδὲ Φωκίας, λεγοντας ὡς

- ἐγὼ μὲν ὕδωρ πίνων εἰκότως δύστροπος καὶ δύσκολός
 εἰμί τις ἄνθρωπος, Φίλιππος δ', ἅπερ εὖξαισθ' ἂν
 ὑμεῖς, ἔαν παρέλθῃ, πῶξεί, καὶ Θεσπιάς μὲν καὶ Πλα-
 ταιᾶς τειχιεῖ, Θιβαίους δὲ παύσει τῆς ὕβρεως, Χερρό-
 νησον δὲ τοῖς αὐτοῦ τέλεσι διορύξει, Εὐβοίαν δὲ καὶ
 τὸν Ὠρωπὸν ἀντ' Ἀμφιπόλεως ὑμῖν ἀποδώσει· ταῦτα
 γὰρ ἅπαντα ἐπὶ τοῦ βήματος ἐνταυθὶ μνημονεύετ'
 οἷδ' ὅτι ρηθέντα, καίπερ ὄντες οὐ δεινοὶ τοὺς ἀδικούν-
 31 τας μεμνήσθαι· καὶ τὸ πάντων αἰσχιστον, καὶ τοῖς ἐκ-
 γόνοις πρὸς τὰς ἐλπίδας τὴν αὐτὴν εἰρήνην εἶναι ταύ-
 την ἐψηφίσασθε· οὕτω τελέως ὑπήχθητε. τί δὴ ταῦτα
 νῦν λέγω καὶ καλεῖν φημι δεῖν τούτους; ἐγὼ νῆ τοὺς
 θεοὺς τάληθ' ὑμεῖς παρρησίας ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς καὶ οὐκ
 32 ἀποκρύψομαι, οὐχ ἵν' εἰς λοιδορίαν ἐμπεσὼν ἐμαντῶ
 μὲν ἐξ ἴσου λόγον παρ' ὑμῖν ποιήσω, τοῖς δ' ἐμοὶ προσ-
 κρούσασιν ἐξ ἀρχῆς καινὴν παρὰσχῶ πρόφασιν τοῦ
 πάλιν τι λαβεῖν παρὰ Φιλίππου, οὐδ' ἵνα τὴν ἄλλως
 ἀδολεσχῶ. ἀλλ' οἶμαι ποθ' ὑμᾶς λυπήσειν ἃ Φίλιππος
 33 πράττει μᾶλλον ἢ τὰ νυνί· τὸ γὰρ πρῶγμ' ὅρῳ προβαί-
 νου, καὶ οὐχὶ βουλομένη μὲν ἂν εἰκάξειν ὁρθῶς, φο-
 βουμαι δὲ μὴ λίαν ἐγγὺς ἢ τοῦτ' ἦδη. ὅταν οὖν μηκέθ'
 ὑμῖν ἀμελεῖν ἐξουσία γίνηται τῶν συμβαινόντων,
 μηδ' ἀκούηθ' ὅτι ταῦτ' ἐφ' ὑμᾶς ἐστίν· ἐμοῦ μηδὲ τοῦ
 δεῖνος, ἀλλ' αὐτοὶ πάντες ὁρᾶτε καὶ εὖ εἰδῆτε, ὁργίλους
 34 καὶ τραχεῖς ὑμᾶς ἔσεσθαι νομίζω. φοβουμαι δὴ μὴ τῶν
 πρέσβιων σεσωπηκότων, ἐφ' οἷς αὐτοῖς συνίστασι δε-
 δωροδοκηκότες, τοῖς ἐπανορθοῦν τι πειρωμένοις τῶν
 διὰ τούτους ἀπολωλότων τῇ παρ' ὑμῶν ὁργῇ περιπε-
 σεῖν συμβῇ· ὅρῳ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ἐνίους οὐκ εἰς τοὺς
 αἰτίους, ἀλλ' εἰς τοὺς ὑπὸ χεῖρα μάλιστα τὴν ὁργὴν
 35 ἀφίεντας. ἕως οὖν ἐτι μέλλει καὶ συνίσταται τὰ πρά-
 γματα καὶ κατακούομεν ἀλλήλων, ἕκαστον ὑμῶν, καί-

περ ἀκριβῶς εἰδότα, ὅμως ἐπαναμνήσκει βούλομαι τίς
 ὁ Φωκέας πείσας ὑμᾶς καὶ Πύλας προέσθαι, ὧν κατὰ-
 στάς ἐκείνος κύριος τῆς ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ὁδοῦ καὶ τῆς
 εἰς Πελοπόννησον κύριος γέγονε, καὶ πεπονήχῃ ὑμῖν μὴ
 περὶ τῶν δικαίων μηδ' ὑπὲρ τῶν ἔξω πραγμάτων εἶναι
 τὴν βουλὴν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ τοῦ πρὸς
 τὴν Ἀττικὴν πολέμου, ὅς λυπήσει μὲν ἕκαστον, ἐπει-
 36 δ' ἂν παρῇ, γέγονε δ' ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. εἰ γὰρ μὴ παρ-
 εκρούσθητε τὸ δ' ὑμεῖς, οὐδὲν ἂν ἦν τῇ πόλει πρᾶγμα·
 οὔτε γὰρ ναυσὶ δῆπου κρατήσας εἰς τὴν Ἀττικὴν ἤλθεν
 ἂν ποτε σιόλῳ Φίλιππος, οὔτε περὶ βαδίζων ὑπὲρ τὰς
 Πύλας καὶ Φωκέας, ἀλλ' ἢ τὰ δίκαια ἂν ἐποίει καὶ τὴν
 εἰρήνην ἄγων ἡσυχίαν εἶχεν, ἢ παραχρῆμ' ἂν ἦν ἐν
 ὁμοίῳ πολέμῳ δι' ὃν τότε τῆς εἰρήνης ἐπεθύμησεν.
 37 ταῦτ' οὖν, ὥς μὲν ὑπομνήσαι, νῦν ἱκανῶς εἰρηται, ὥς
 δ' ἂν ἐξετασθῇ μάλιστ' ἀκριβῶς, μὴ γένοιτο, ὃ πάν-
 τες θεοί· οὐδένα γὰρ βουλοίμην ἂν ἔγωγε, οὐδ' εἰ δί-
 καιὸς ἐστ' ἀπολωλέναι, μετὰ τοῦ πάντων κινδύνου καὶ
 τῆς ζημίας δίκην ὑποσχέιν.

VII.

ΠΕΡΙ ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Οὗτος ὁ λόγος ἐπιγράφεται μὲν περὶ Ἀλοννήσου, τάχα δὲ ὅρ- 75
 θότερον ἐπιγράφειν "πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τὴν Φίλιππον" πέ-
 πομφε γὰρ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπιστολὴν περὶ πολ-
 λῶν διαλεγόμενος, ὧν ἐν ἐστὶ καὶ τὸ κατὰ τὴν Ἀλόννησον,
 ἥτις ἦν μὲν τῶν Ἀθηναίων ἀρχαῖον κτῆμα, κατὰ δὲ τοὺς Φι-
 λίππου καιροὺς ὑπὸ ληστῶν κατελήχετο, οὗς ἐκβαλὼν ὁ Φίλιπ-
 πος ἀπαιτοῦσι μὲν τοῖς Ἀθηναίοις τὴν νῆσον οὐκ ἀποδίδωσιν

(ἐαυτοῦ γὰρ εἶναι φησιν), αἰτοῦσι δὲ ὑπισχνεῖται δώσειν. ὁ δὲ λόγος οὐ δοκεῖ μοι Δημοσθένους εἶναι. ὅλοι δὲ ἡ φράσις καὶ ἡ τῆς συνθέσεως ἁρμονία, πολὺ τὸν Δημοσθενικὸν πεφυγυῖα τύπον, ἀνειμένη τε καὶ διαλελυμένη παρὰ τὴν ἰδέαν τούτου τοῦ ῥήτορος. καὶ μὴν καὶ τὰ ἐπὶ τέλει δηθὲν πῶ μικρὸν μαρτύριον τοῦ νόθου εἶναι τὸν λόγον, "εἴπερ ὑμεῖς τὸν ἐγκέφαλον ἐν τοῖς κροτάφοις καὶ μὴ ἐν ταῖς πτέραις καταπεπατημένον φουεῖτε," ὁ μὲν γὰρ Δημοσθένης εἶωθε παρησιᾶ χρησθαι, τοῦτο δὲ ὕβρις ἐστὶ καὶ λοιδορία μέτροι οὐκ ἔχουσα. εὐτέλειά τε αὐτῷ δεινὴ πρόσεστι κατὰ τὴν ἐρμηνείαν. πρὸς δὲ τούτοις καὶ εὐήθες τὸ νομίζειν ἐν τοῖς κροτάφοις ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους τὸν ἐγκέφαλον. ὑπώπτευσαν δὲ καὶ οἱ πρεσβύτεροι τὸν λόγον ὡς οὐ τοῦ ῥήτορος. καὶ πεπωγανάκασι γέ τινες ὄντα Ἠγησίππου καὶ ἀπὸ τῆς ἰδέας τῶν λόγων (ταύτῃ γὰρ κέχρηται) καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων· κατὰ Καλλίπ- 76 πον γὰρ τοῦ Παιανιδῆος φησὶν ὁ τὸν λόγον γεγραφως ἀπειρηνοχέαι γραφὴν παρανόμων, φαίνεται δὲ οὐχ ὁ Δημοσθένης, ἀλλ' ὁ Ἠγησίππος τὴν κατὰ τοῦ Καλλίππου γραφὴν ἐνστήσαμενος. νῆ Ἀῖα, ἀλλ' ὁ λόγος συμβουλευεὶ περὶ τῆς Ἀλοννήσου τοῖς Ἀθηναίοις μὴ λαμβάνειν αὐτήν, ἀλλ' ἀπολαμβάνειν, καὶ διαφέρεται περὶ τῶν ὀνομάτων, ταῦτα δὲ Ἀισχίνης φησὶ τὸν Δημοσθένην συμβουλευκέναι τοῖς Ἀθηναίοις. εἴτα τί τοῦτο; δύναται γὰρ τὴν αὐτὴν πεποιῆσθαι συμβουλήν καὶ Δημοσθένης καὶ Ἠγησίππος, ἔπει καὶ τὰ ἄλλα τῆς αὐτῆς ἦσαν ἐν τῇ πολιτείᾳ προαιρέσεως καὶ τοῖς φιλιππίζουσι τῶν ῥητόρων ἀντέλεγον. καὶ μέμνηται καὶ ὁ Δημοσθένης τοῦ Ἠγησίππου ὡς καὶ πρεσβυόσαντος μετ' ἐαυτοῦ καὶ ἀντιπαχθέντος τῷ Μακεδόνι. δῆλον οὖν ὅτι ὁ μὲν τοῦ Δημοσθένους λόγος ὁ περὶ τῆς Ἀλοννήσου δηθὲς οὐ σώζεται, ἐκείνου δὲ οὐκ ὄντος τὸν εὐρεθέντα προσέθεσαν αὐτῷ, ἀφορμὴν ἔχοντες τὸ περὶ Ἀλοννήσου λόγον εἰρησθαι τῷ ῥήτορι, οὐκέτι δὲ ἐξετάζοντες εἰ τοῦτον εἶκος εἶναι τὸν ἐκείνου.

Ὁ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐκ ἔστιν ὅπως αἰ αἰτίαι, ἃς Φίλιππος αἰτιᾷται, τοὺς ὑπὲρ τῶν δικαίων πρὸς ὑμᾶς λέγοντας κωλύσουσι συμβούλους ἡμᾶς γίνεσθαι ὑπὲρ

τῶν ὑμῖν συμφερόντων· δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, εἰ τὴν ἐπὶ τῷ βήματος παρηγορίαν αἱ παρ' ἐκείνου πεμπομέναι ἐπιστολαὶ ἀνέλοιεν. ἐγὼ δ' ὑμῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, βούλομαι πρῶτον μὲν περὶ ὧν Φίλιππος ἐπέσταλκε, περὶ τούτων διεξελθεῖν· ὕστερον δὲ, περὶ ὧν οἱ πρόσβεις λέγουσι, καὶ ἡμεῖς λέξομεν.

- 2 Φίλιππος γὰρ ἄρχεται μὲν περὶ Ἀλοννήσου λέγων ὡς ὑμῖν δίδωσιν ἑαυτοῦ οὐσαν, ὑμᾶς δὲ οὐ φησι δικάως αὐτὸν ἀπαιτεῖν· οὐ γὰρ ὑμετέραν οὐσαν οὔτε λαβεῖν οὔτε νῦν ἔχειν. ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοιούτους λόγους, ὅτε πρὸς αὐτὸν ἐπρασβεύσαμεν, ὥς ληστὰς ἀφελόμενος ταύτην τὴν νῆσον κτήσαιο, καὶ προσήκειν αὐτὴν ἑαυτοῦ εἶναι. τοῦτον δὲ τὸν λόγον, ὥς οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐ χαλεπὸν ἐστὶν αὐτοῦ ἀφελέσθαι. ἅπαντες γὰρ οἱ λησταὶ τοὺς ἀλλοτρίους τόπους καταλαμβάνοντες καὶ τούτους ἐχυροὺς ποιοῦμενοι ἐντευθεν τοὺς ἄλλους κακῶς ποιοῦσιν. ὁ δὲ τοὺς ληστὰς τιμωρησάμενος καὶ κρατήσας οὐκ ἂν δῆπον εἰκότα λέγοι, εἰ φάη, ἃ ἐκεῖνοι ἀδίκως καὶ ἀλλότρια εἶχον, ταῦτ' ἑαυτοῦ γίνεσθαι. εἰ γὰρ ταῦτα συγχωρήσετε, τί κωλύει, καὶ εἰ τίνα τῆς Ἀττικῆς λησταὶ τόπον καταλάβοιεν ἢ Λήμνου ἢ Ἰμβρου ἢ Σκύρου, καὶ τινες τούτους τοὺς ληστὰς ἐκκόψαιεν, εὐθύς καὶ τὸν τόπον τοῦτον, οὗ ἦσαν οἱ λησταί, τὸν ὄντα ἡμέτερον, τῶν τιμωρησαμένων 4 τούτων τοὺς ληστὰς γίνεσθαι; Φίλιππος δ' οὐκ ἄγνωστ' αὐτ' οὐ δίκαια λέγων, ἀλλ' εἰ καὶ τις ἄλλος ἐπιστάμενος παρακρουσθῆναι ἂν ὑμᾶς οἴεται ὑπὸ τῶν τάνταῦθα διοικήσειν, ὥς ἂν αὐτὸς ἐκεῖνος βούληται, καὶ πρὶν ὑπεσχημένον, καὶ νῦν δὲ πραττόντων. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό γε λαυθάνει αὐτὸν, ὅτι δι' ἀμφοτέρων τῶν 18 ὀνομάτων, ὅποτέρῳ ἂν χρῆσθε ὑμεῖς, ἔξετε τὴν νῆσον, 6 ἂν τε λάβητε ἂν τ' ἀπολάβητε. τί οὖν αὐτῷ διαφέρει

μή τῷ δικαίῳ ὀνόματι χρησάμενον ἀποδοῦναι ὑμῖν, ἀλλὰ δωρεὰν δεδωκέναι. τῷ ἀδίκῳ; οὐχ ἔν' εὐεργέτημά τι καταλογίσηται πρὸς ὑμᾶς (γελοῖον γὰρ ἂν εἴη τοῦτό γε τὸ εὐεργέτημα), ἀλλ' ἔν' ἐνδείξῃται ἅπασιν τοῖς Ἕλλησιν ὅτι Ἀθηναῖοι τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ χωρία ἀραπαῶσι παρὰ τοῦ Μακεδόνοιο λαμβάνοντες. τοῦτο δ' ὑμῖν οὐ ποιητέον ἐστίν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι.

7 Ὅταν δὲ λέγῃ περὶ τούτων ὡς ἐθέλει διαδικάσασθαι, οὐδὲν ἄλλ' ἢ χλευάζει ὑμᾶς, πρῶτον μὲν ἀξίων Ἀθηναίους ὄντας πρὸς τὸν ἐκ Πέλλης ὁρμώμενον περὶ τῶν νησῶν διαδικάζεσθαι, πότερ' ὑμετέραι ἢ ἐκείνου εἰσὶν· ὁπότε γὰρ ἡ μὲν δύναμις ἡ ὑμετέρα, ἡ ἐλευθερώσασα τοὺς Ἕλληνας, μὴ δύναται ὑμῖν τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ χωρία σῶζειν, οἱ δὲ δικασταί, οἷς ἂν ἐπιτρέψῃτε, οἱ κύριοι τῆς ψήφου, οὗτοι ὑμῖν σώσουσιν, ἐὰν μὴ Φίλιππος αὐτοὺς πρίηται, πῶς ὑμεῖς οὐχ ὁμολογουμένως, ὅταν ταῦτα διαπράττῃσθε, τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ ἀπάντων ἀφροστήκατε, καὶ ἐπιδεικνυτε ἅπασιν ἀνθρώποις ὅτι οὐδὲ περὶ ἐνὸς αὐτῷ διαγωνιῖσθε, εἴγε περὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ, οὐ φρατὲ ἰσχύειν, μὴ διαγωνιῖσθε, ἀλλὰ διαδικάσεσθε;

9 Ἐπὶ περὶ συμβόλων φησὶ πεπομφέναι πρὸς ὑμᾶς τοὺς ποιησομένους, ταῦτα δὲ κύρια ἔσεσθαι οὐκ ἐπειδὴ ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῷ παρ' ὑμῖν κυρωθῇ, ὥσπερ ὁ νόμος κελεύει, ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς ἑαυτὸν ἐπανενεχθῇ, ἐφέσιμον τὴν παρ' ὑμῶν γενομένην γνώσιν ὡς ἑαυτὸν 79 ποιούμενος· βούλεται γὰρ ὑμῶν τοῦτο προλαβεῖν καὶ ὁμολογούμενον ἐν τοῖς συμβόλοις καταστήσαι, ὅτι τῶν περὶ Ποτιδαίαν γεγενημένων ἀδικημάτων οὐδὲν ἐγκαλεῖτε αὐτῷ ὡς ἀδικούμενοι, ἀλλὰ βεβαιοῦτε δικαίως 10 αὐτὴν ἐκείνον καὶ λαβεῖν καὶ κερτῆσθαι. καίτοι Ἀθηναίων οἱ ἐν Ποτιδαίᾳ κατοικοῦντες, οὐκ ὄντος αὐτοῖς

- πολέμου πρὸς Φίλιππον, ἀλλὰ συμμαχίας, καὶ ὅρων ὁμοσμενῶν, οὓς Φίλιππος τοῖς οἰκοῦσιν ἐν Ποτιδαίᾳ ὤμοσεν, ἀφῆρθέησαν ὑπ' αὐτοῦ τὰ κτήματα. ταῦτα δὴ βούλεται τὰ δίκηματα πανταχῶς παρ' ὑμῖν βεβαιώσασθαι, ὅτι οὐτ' ἐγκαλεῖτε αὐτῷ οὐδ' ἡγρεῖσθε ἀδικεῖσθαι,
- 11 ἐπεὶ ὅτι γε συμβόλων οὐδὲν δέονται Μακαδόνες πρὸς Ἀθηναίους, ὁ παρεληλυθὼς ὑμῖν χρόνος τεκμήριον γενέσθω· οὔτε γὰρ Ἀμύντας ὁ πατήρ ὁ Φίλιππον οὐδ' οἱ ἄλλοι βασιλεῖς οὐδεπώποτε σύμβολα ἐποιήσαντο
- 12 πρὸς τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν. καίτοι πλείους γε ἦσαν αἱ ἐπιμιξίαι τότε πρὸς ἀλλήλους ἢ νῦν εἶσιν· ἐφ' ἡμῖν γὰρ ἦν ἡ Μακεδονία καὶ φόρους ἡμῖν ἔφερον, καὶ τοῖς ἐμπορίοις τότε μᾶλλον ἢ νῦν ἡμεῖς τοῖς ἐκεῖ κάκιστοι τοῖς παρ' ἡμῖν ἐχρῶντο, καὶ ἐμπορικὰ δίκαια οὐκ ἦσαν, ὥσπερ νῦν, ἀκριβεῖς, αἱ κατὰ μῆνα, πλειούσαι μηδὲν δεῖσθαι συμβόλων τοὺς τοσοῦτον ἀλλήλην ἀπέχοντας.
- 13 ἀλλ' ὅμως οὐδενὸς τοιοῦτου ὄντος τότε οὐκ ἐλυσίτελει σύμβολα ποιησαμένους οὐτ' ἐκ Μακεδονίας πλεῖν Ἀθηναῖς δίκας ληφόμενους, οὐδ' ἡμῖν εἰς Μακεδονίαν, ἀλλ' ἡμεῖς τε τοῖς ἐκεῖ νομίμοις ἐκεῖνοί τε τοῖς παρ' ἡμῖν τὰς δίκας ἐλάμβανον. μὴ οὖν ἀγνοεῖτε ὅτι τὰ σύμβολα ταῦτα γίνεταί εἰς ὑποδοχὴν τοῦ μηδ' ἀμφισβητῆσαι εὐλόγως ὑμᾶς εἰ Ποτιδαίας.
- 14 Περὶ δὲ τῶν ληστῶν δίκαιόν φησιν εἶναι κοινὴν φυλάττειν τοὺς ἐν τῇ θαλάττῃ κακουργοῦντας ὑμᾶς τε καὶ αὐτὸν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ τοῦτ' ἀξίων, ὑφ' ὑμῶν εἰς τὴν θάλατταν κατασταθῆναι, καὶ ὁμολογῆσαι ὑμᾶς ὡς ἄνευ Φιλίππου οὐδὲ τὴν ἐν τῇ θαλάττῃ φυλακὴν δυνατοί
- 15 ἔστε φυλάττειν, ἔτι δὲ καὶ δοθῆναι αὐτῷ ταύτην τὴν ἄδειαν, περιπλέοντι καὶ ὁρμιζομένῳ εἰς τὰς νήσους ἐπὶ προφάσει τῇ τῶν ληστῶν φυλακῇ διαφθεῖρεν τοὺς νησιώτας καὶ ἀφιστάναι ὑμῶν, καὶ μὴ μόνον τοὺς φονγὰ-

δας τοὺς παρ' ἑαυτοῦ εἰς Θάσον κεκομικέναι διὰ τῶν
 ὑμετέρων στρατηγῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας νήσους οἰ-
 κειώσασθαι, συμπέμπων τοὺς συμπλευσομένους μετὰ
 τῶν στρατηγῶν τῶν ὑμετέρων ὡς κοινωνήσοντας τῆς
 16 κατὰ θάλατταν φυλακῆς. καίτοι οὗ φασί τινες αὐτὸν
 προσδεῖσθαι τῆς θαλάττης. ὁ δ' οὐδὲν δεόμενος τριη-
 ρεις κατασκευάζεται, καὶ νεωσοίκους οἰκοδομεῖται, καὶ
 ἀποστόλους ἀποστέλλειν βούλεται καὶ δαπάνας οὐ μι-
 κρὰς δαπανᾶν εἰς τοὺς κατὰ θάλατταν κινδύνους, ὧν
 οὐδὲν προτιμᾷ.

17 Ταῦτ' οὖν οἰεσθ' ἂν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Φίλιπ-
 πον ἀξιῶσαι ὑμᾶς συγχωρῆσαι αὐτῷ, εἰ μὴ ὑμῶν μὲν
 κατεφρόνει, οὓς δ' ἐνθάδε προήρηται φίλους κεκτη-
 σθαι. τοῦτοις διεπίστευεν; οἳ οὐκ αἰσχύνονται Φι-
 λίπῳ ζῶντες καὶ οὐ τῇ αὐτῶν πατρίδι, καὶ τὰς παρ'
 ἐκείνου θωρακὰς λαμβάνοντες οἴονται οἰκαδε λαμβά-
 νειν, τὰ οἰκοὶ πωλοῦντες.

18 Περὶ δὲ τῆς εἰρήνης, ἣν ἔδοσαν ἡμῖν οἱ πρόσβεις 81
 οἱ παρ' ἐκείνου πεμφθέντες ἐπανορθώσασθαι, ὅτι
 ἐπηνωρθώσάμεθα, ὃ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμολο-
 γεῖται δίκαιον εἶναι, ἑκατέρους ἔχειν τὰ ἑαυτῶν, ἀμφι-
 σβητεῖ μὴ δεδωκέναι μηδὲ τοὺς πρόσβεις ταῦτ' εἰρηκέ-
 ναι πρὸς ὑμᾶς, οὐδὲν ἄλλ' ἢ πεπεισμένος ὑπὸ τούτων,
 οἷς χρηταί φίλοις, ὡς ὑμεῖς οὐ μνημονεύετε τὰ ἐν τῷ
 19 δῆμῳ εἰρημένα. μόνον δὲ τοῦτο οὐχ οἷόν τε ὑμῖν ἐστὶν
 ἀμνημονῆσαι· ἐν γὰρ τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ καὶ οἱ πρό-
 σβεις οἱ παρ' ἐκείνου ἤκουτες ὑμῖν διελέγοντο καὶ τὸ
 ψήφισμα ἐγράφη, ὥστ' οὐχ οἷόν τε ἐστὶ παραχρηῖμα
 τῶν λόγων εἰρημένων καὶ εὐθύς τοῦ ψηφίσματος ἐπα-
 ναμνησκόμενον τὴν καταψευδομένην γνώμην τῶν
 πρέσβεων, ταύτην ὑμᾶς χειροτονῆσαι ὥστε τοῦτο μὲν
 οὐ κατ' ἐμοῦ, ἀλλὰ καθ' ὑμῶν ἐπίσταλκεν, ὡς ὑμεῖς

περὶ ὧν οὐκ ἠκούσατε, περὶ τούτων ἀποκρινόμενοι
 20 τὴν γνώμην ἀπεστείλατε. καὶ οἱ μὲν πρέσβεις αὐτοὶ,
 ὧν κατεψεύδετο τὸ ψήφισμα, ὅτ' ἀπεκρίνεσθε αὐτοῖς
 ἀναγιννώσκοντες καὶ ἐπὶ ξένια αὐτοὺς ἐκαλεῖτε, οὐκ
 ἐτόλμησαν παρελθεῖν, οὐδ' εἰπεῖν ὅτι" καταψεύδεσθε
 ἡμῶν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ φρατὲ ἡμᾶς εἰρηκέναι
 ἃ οὐκ εἰρήκαμεν, ἃ ἀλλὰ σιωπῇ ἀπιόντες ὥχοντο. βού-
 21 λομαι δ' ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι (καὶ γὰρ ἡνδοκί-
 μησεν ὁ Πύθων παρ' ὑμῖν ἐν τῇ δημογορίᾳ, ὁ τότε
 πρεσβεύων) αὐτοὺς τοὺς λόγους, οὓς ἔλεγεν, ὑπομνη-
 21 σαι· οἶδα γὰρ ὅτι μέμνησθε. παραπλήσιοι δ' ἦσαν οἱς
 καὶ νῦν ἐπέσταλκε Φίλιππος· ἐγκαλῶν γὰρ ἡμῖν τοῖς
 διαβάλλουσι τὸν Φίλιππον, καὶ ὑμῖν ἐμέμφετο ὅτι ὥρ-
 22 μηκότες αὐτοῦ εὖ ποιεῖν ὑμᾶς καὶ προσηγομένον μά-
 λιστα τῶν Ἑλλήνων φίλους κεκτῆσθαι αὐτοὶ κωλύετε,
 ἀποδεχόμενοι τῶν συκοφαντούντων καὶ χρήματα ἐκεί-
 νου αἰτούντων καὶ διαβαλλόντων· τοὺς γὰρ τοιούτους
 λόγους, ὅταν ἀπαγγελλόντων ἀκούῃ, ὅτι κακῶς ἤκουεν,
 ὑμεῖς δ' ἀπεδέχεσθε, μεταβάλλειν αὐτοῦ τὴν γνώμην,
 ὅταν ἄπιστος φαίνεται τούτοις ὧν προήρηται εὐεργέ-
 22 τος εἶναι. ἐκέλευεν οὖν τοὺς λέγοντας ἐν τῷ δήμῳ τῇ
 μὲν εἰρήνῃ μὴ ἐπιτιμᾶν· οὐ γὰρ ἄξιον εἶναι εἰρήνην
 λύειν· εἰ δέ τι μὴ καλῶς γέγραπται ἐν τῇ εἰρήνῃ, τοῦτ'
 ἐπανορθώσασθαι, ὥς ἅπαντα Φίλιππον ποιήσουντα
 ὅσ' ἐν ὑμεῖς ψηφίσησθε. ἂν δὲ διαβάλλωσι μὲν, αὐτοὶ
 δὲ μηδὲν γράφωσι δι' οὗ ἢ μὲν εἰρήνῃ ἔσται, παύσεται
 δ' ἀπιστοῦμενος ὁ Φίλιππος, μὴ προσέχειν τὸν νοῦν
 23 τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις. καὶ τούτους τοὺς λόγους
 ὑμεῖς ἀκούοντες ἀπεδέχεσθε, καὶ δίκαια ἔφατε τὸν
 Πύθωνα λέγειν. καὶ ἦν δίκαια. ἔλεγε δὲ τούτους τοὺς
 λόγους οὐχ ὅπως λυθεῖν ἐκ τῆς εἰρήνης, ἃ ἦν ἐκείνη
 συμφέροντα καὶ ὧν πολλὰ χρήματα ἀνηλώκει ὥστε γε-

- νέσθαι, ἀλλ' ὑπο τῶν ἐνθάδε διδασκάλων προδεδι-
 δαγμένος, οἱ οὐκ ᾔουντο εἶναι τὸν γράφοντα ἐναντία
 τῷ Φιλοκράτους ψηφίσματι, τῷ ἀπολλύντι Ἀμφίπολιν.
 24 ἐγὼ δὲ, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παράνομον μὲν οὐδὲν
 ἐτόλμησα γράφαι, τῷ δὲ Φιλοκράτους ψηφίσματι οὐκ
 ἦν παράνομον τὰναντία γράφειν, ὥς ἐγὼ ἐπιδεῖξω· τὸ
 γὰρ ψήφισμα τὸ Φιλοκράτους, καθ' ὃ ὑμεῖς ἀπώλλυτε
 Ἀμφίπολιν, ἐναντίον ἦν τοῖς προτέροις ψηφίσμασι,
 25 καθ' ἃ ὑμεῖς ἐκτήσασθε ταύτην τὴν χώραν. τοῦτο μὲν 83
 οὖν παράνομον ἦν τὸ ψήφισμα τὸ τοῦ Φιλοκράτους,
 καὶ οὐκ οἷόν τ' ἦν τὸν τὰ ἔννομα γράφοντα ταῦτά τῳ
 παρὰνόμῳ ψηφίσματι γράφειν. ἐκείνοις δὲ τοῖς προ-
 τέροις ψηφίσμασι, τοῖς οὖσιν ἐννόμοις καὶ σωζούσι
 τὴν ὑμετέραν χώραν, ταῦτά γράφων ἐννομά τ' ἔγρα-
 φον καὶ ἐξηλέγχον τὸν Φίλιππον, ὅτι ἐξηπάτα ὑμᾶς
 καὶ οὐκ ἐπαυνοῦσάσθαι ἐβούλετο τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ
 26 τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν λέγοντας ἀπίστους καταστήσαι. καὶ
 ὅτι μὲν δοὺς τὴν ἐπανόρθωσιν νῦν ἐξαχνός ἐστιν ἅπαν-
 τες ἴστε. φησὶ δ' Ἀμφίπολιν ἑαυτοῦ εἶναι· ὑμᾶς γὰρ
 ψηφίσασθαι ἐκείνου εἶναι, ὅτ' ἐψηφίσασθε ἔχειν αὐτὸν
 ἃ εἶχεν. ὑμεῖς δὲ τὸ μὲν ψήφισμα τοῦτ' ἐψηφίσασθε,
 οὐ μέντοι γ' ἐκείνου εἶναι Ἀμφίπολιν· ἔστι γὰρ ἔχειν
 καὶ τὰλλότρια, καὶ οὐκ ἅπαντες οἱ ἔχοντες τὰ αὐτῶν
 ἔχουσιν, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ τὰλλότρια κέκτηνται· ὥστε
 27 τοῦτό γε τὸ σοφὸν αὐτοῦ ἡλίθιον ἐστίν. καὶ τοῦ μὲν
 Φιλοκράτους ψηφίσματος μέμνηται, τῆς δ' ἐπιστολῆς,
 ἣν πρὸς ὑμᾶς ἐπεμψεν ὅτ' Ἀμφίπολιν ἐπολιόρκει, ἐπι-
 λέλησται, ἐν ᾗ ὁμολόγει τὴν Ἀμφίπολιν ὑμετέραν εἶ-
 ναι· ἔφη γὰρ ἐκπολιορκήσας ὑμῖν ἀποδώσειν ὥς οὖσαν
 28 ὑμετέραν καὶ οὐ τῶν ἐχόντων. καὶ κείνοι μὲν, ὥς ῥοικν,
 οἱ πρότερον ἐν Ἀμφιπόλει οἰκοῦντες πρὶν Φίλιππον
 λαβεῖν, τὴν Ἀθηναίων χώραν εἶχον, ἐπειδὴ δὲ Φίλιπ-

- πος αὐτὴν εἴληφεν, οὐ τὴν Ἀθηναίων χώραν, ἀλλὰ
 τὴν ἑαυτοῦ ἔχει, οὐδ' Ὀλυμπόν γε, οὐδ' Ἀπολλωνίαν
 οὐδὲ Παλλήνην ἀλλοτρίας, ἀλλὰ τὰς ἑαυτοῦ χώρας
 29 κέκτηται. ἄρ' ὑμῖν δοκεῖ πεφυλαγμένως ἅπαντα πρὸς
 ὑμᾶς ἐπιστέλλειν, ὅπως ἂν φαίνεται καὶ λέγων καὶ
 πράττων ἅπαρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμολογεῖται δίκαια 34
 εἶναι, ἀλλ' οὐ σφόδρα καταπεφρονηκέναι, ὅς τὴν χώ-
 ραν, ἣν οἱ Ἕλληνες καὶ βασιλεὺς ὁ Περσῶν ἐψηφί-
 σαντο καὶ ὁμολογήκασιν ὑμετέραν εἶναι, ταύτην φησὶν
 ἑαυτοῦ καὶ οὐχ ὑμετέραν εἶναι;
- 30 Περὶ δὲ τοῦ ἑτέρου ἐπανορθώματος, ὃ ὑμεῖς ἐν
 τῇ εἰρήνῃ ἐπανορθοῦσθε, τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὅσοι
 μὴ κοινωνοῦσι τῆς εἰρήνης, ἐλευθέρους καὶ αὐτονό-
 μους εἶναι, καὶ ἕάν τις ἐπ' αὐτοὺς στρατεύῃ, βοηθεῖν
- 31 τοὺς κοινωνοῦντας τῆς εἰρήνης, ἡγούμενοι καὶ δίκαιον
 τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον, μὴ μόνον ἡμᾶς καὶ τοὺς συμ-
 μάχους τοὺς ἡμετέρους καὶ Φίλιππον καὶ τοὺς συμμά-
 χους τοὺς ἐκείνου ἄγειν τὴν εἰρήνην, τοὺς δὲ μήθ'
 ἡμετέρους ὄντας μήτε Φιλίππου συμμάχους ἐν μέσῳ
 κεῖσθαι καὶ ὑπὸ τῶν κρειττόνων ἀπόλλυσθαι, ἀλλὰ
 καὶ τούτοις διὰ τὴν ὑμετέραν εἰρήνην ὑπάρχειν σωτη-
 ρίαν, καὶ τῷ ὄντι εἰρήνην ἄγειν ἡμᾶς καταθεμένους τὰ
- 32 ὅπλα, τοῦτο δὲ τὸ ἐπανόρθωμα ὁμολογῶν ἐν τῇ ἐπι-
 στολῇ, ὡς ἀκούετε, δίκαιόν τ' εἶναι καὶ δέχεσθαι, Φε-
 ραίων μὲν ἀφήρηται τὴν πόλιν καὶ φρουρὰν ἐν τῇ
 ἀκροπόλει κατέστησεν, ἵνα δὴ αὐτόνομοι ᾖσιν, ἐπὶ δ'
 Ἀμβρακίαν στρατεύεται, τὰς δ' ἐν Κασσωπία τρεῖς
 πόλεις, Πανδοσίαν καὶ Βούχετα καὶ Ἐλάτειαν, Ἠλείων
 ἀποικίας, κατακαύσας τὴν χώραν καὶ εἰς τὰς πόλεις
 βιασάμενος παρέδωκεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ κηδεστῇ τῷ ἑαυ-
 τοῦ δουλεύειν. σφόδρα γε βούλεται τοὺς Ἕλληνας ἐλευ-
 θέρους εἶναι καὶ αὐτονόμους, ὡς δηλοῖ τὰ ἔργα.

- 33 Περὶ δὲ τῶν ὑποσχέσεων ὧν ὑμῖν διατελεῖ ἐπι-
σχνούμενος ὡς μεγάλα ὑμᾶς εὐεργετήσων, καταφει-
δεσθαι μέφησιν αὐτοῦ διαβάλλοντα πρὸς τοὺς Ἑλλη- 85
νας· οὐδὲν γὰρ ὑμῖν πώποτε φησιν ὑπεσχησθαι. οὐ-
τως ἀναιδής ἐστιν ὁ ἐνέπιστολῇ γεγραφώς, ἢ ἐστὶ νῦν ἐν
τῷ βουλευτηρίῳ, ὅτ' ἐπιστομῶν ἡμᾶς ἔφη τοὺς αὐτῷ
ἀντιλέγοντας, εἰ μὴ εἰρήνη γένηται, τοσαῦτα ὑμᾶς
ἀγαθὰ ποιήσειν, ἃ γράφειν ἂν ἤδη, εἰ ἦδει τὴν εἰρή-
νην ἐσομένην, θῆλον ὡς προκεχειρισμένων καὶ ἐτοι-
μων ὄντων τῶν ἀγαθῶν, ἃ ἐμέλλομεν πείσεσθαι τῆς
34 εἰρήνης γενομένης. γενομένης δὲ τῆς εἰρήνης, ἃ μὲν
ἡμεῖς ἐμέλλομεν ἀγαθὰ πείσεσθαι, ἐκποδῶν ἐστὶ, φθο-
ρὰ δὲ τῶν Ἑλλήνων τοσαύτη γέγονεν ὅσην ὑμεῖς ἴσθε.
ὑμῖν δ' ἐν τῇ νῦν ἐπιστολῇ ὑπισχνεῖται, εἰ μὴ τοῖς μὲν
ἐαυτοῦ φίλοις καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ λέγουσι πιστεύετε, ἡμᾶς
δὲ τοὺς διαβάλλοντας αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς τιμωρήσασθε,
35 ὡς μεγάλα ὑμᾶς εὐεργετήσῃ. τὰ μέντοι εὐεργετήματα
τοιαῦτα ἔσται· οὐτε τὰ ὑμέτερα ὑμῖν ἀποδώσει (αὐ-
τοῦ γὰρ φησιν εἶναι), οὐτ' ἐν τῇ οἰκουμένη αἱ θωρεαὶ
ἔσονται, ἵνα μὴ διαβληθῇ πρὸς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλ'
ἄλλῃ τις χώρα καὶ ἄλλος, ὡς εἰσὶν, τόπος φανήσεται,
οὗ ὑμῖν αἱ θωρεαὶ δοθήσονται.
- 36 Περὶ δ' ὧν ἐν τῇ εἰρήνῃ εἴληφε χωρίων, ὑμῶν
ἐχόντων, παρασπονδῶν καὶ λύων τὴν εἰρήνην, ἐπειδὴ
οὐκ ἔχει ὁ τι εἶπη, ἀλλ' ἀδικῶν φανερώς ἐξελέγχεται,
ἐπιτρέπειν φησὶ περὶ τούτων ἔτοιμος εἶναι ἴσθαι καὶ κοι-
νῷ δικαστηρίῳ, περὶ ὧν μόνων οὐδὲν δεῖ ἐπιτροπῆς,
ἀλλ' ἀριθμὸς ἡμερῶν ἐστὶν ὁ κρίνων. ἅπαντες γὰρ
37 ἴσμεν τί νῦν καὶ τί νῦν ἡμέρα ἡ εἰρήνη ἐγένετο. ὥσπερ
δὲ ταῦτα ἴσμεν, καὶ κεῖνα ἴσμεν, τί νῦν καὶ τί νῦν ἡμέ-
ρα Σέρρειον τεῖχος καὶ Ἐργίσκη καὶ Ἰερὸν ὄρος ἔαλω.
οὐ δὲ ἀφανὴ ἐστὶ τὰ οὕτω πραχθέντα, οὐδὲ κρίσεως 86

δεόμενα, ἀλλὰ πᾶσι γνώριμα πρότερος πρότερος μὴν
 ἐστίν, ἐν ᾧ ἡ εἰρήνη ἐγένετο ἢ ἐν ᾧ τὰ χωρία ἐάλω.

38 Φησὶ δὲ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἡμῶν, ὅσοι ἐν τῷ
 πολέμῳ ἐάλωσαν, ἀποδεδωκέναι· ὃς τὸν μὲν Καρύ-
 στιον, τὸν πρόξενον τῆς ἡμετέρας πόλεως, ὑπὲρ οὗ
 ὑμεῖς τρεῖς πρεσβείας ἐπέμψατε ἀπαιτοῦντες, τοῦτον
 τὸν ἄνδρα ἐκεῖνος οὕτω σφόδρα ὑμῖν ἐβούλετο χαρί-
 σασθαι, ὥστ' ἀπέκτεινε καὶ οὐδ' ἀναίρεσιν ἔδωκεν,
 ἵνα ταφῇ.

39 Περὶ δὲ Χερρονήσου ἃ τ' ἐπιστέλλει πρὸς ὑμᾶς
 ἄξιόν ἐστιν ἐξετάσαι, ἐτι δὲ καὶ ἃ πράττει, καὶ ταῦτ'
 εἰδέναι. τὸν μὲν γὰρ τόπον ἅπαντα τὸν ἔξω Ἀγορᾶς
 ὡς ἑαυτοῦ ὄντα καὶ ὑμῖν οὐδὲν προσήκοντα δέδωκε
 καρποῦσθαι Ἀπολλωνίδῃ τῷ Καρδιανῷ. καίτοι Χερ-
 ρονήσου οἱ ὅροι εἰσὶν, οὐκ Ἀγορὰ, ἀλλὰ βωμὸς τοῦ
 Διὸς τοῦ ὀρίου, ὃς ἐστὶ μεταξὺ Πτελεοῦ καὶ Λευκῆς
 40 ἀκτῆς, ἣ ἡ διωρυχὴ ἐμελλε Χερρονήσου ἔσεσθαι, ὥς
 γε τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς τοῦ ὀρίου
 δηλοῖ. ἐστὶ δὲ τοιούτῳ·

Τόνδε καθιδρύσαντο θεῶ περικαλλέα βωμόν
 Λευκῆς καὶ Πτελεοῦ μέσσον ὄρον θέμενοι
 ἐνναέται χώρης σημήϊον· ἀμμορίης δὲ
 αὐτὸς ἀναξ μακάρων ἐστὶ μέσος Κρονίδης.

41 ταύτην μέντοι τὴν χώραν τοσαύτην οὔσαν ὅσην οἱ
 πολλοὶ ὑμῶν ἴσασιν, ὥς ἑαυτοῦ οὔσαν τὴν μὲν αὐτὸς
 καρποῦται, τὴν δ' ἄλλοις δωρεὰν δέδωκε καὶ ἅπαντα
 τὰ κτήματα τὰ ὑμέτερα ὑφ' αὐτῷ ποιεῖται. καὶ οὐ μόνον
 τὴν ἔξω Ἀγορᾶς χώραν σφετερίζεται, ἀλλὰ καὶ 87
 πρὸς Καρδιανούς, οἱ οἰκοῦσιν εἰσὼ Ἀγορᾶς, ἐπιστέλ-
 λει ἐν τῇ νῦν ἐπιστολῇ ὡς δεῖ ὑμᾶς διαδικάζεσθαι,
 πρὸς Καρδιανούς τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ ὑμετέρᾳ, εἰ
 42 τι πρὸς αὐτοὺς διαφέρεισθε. διαφέρονται δὲ πρὸς ὑμᾶς,

- σκέψασθε εἰ περὶ μικροῦ. ἑαυτῶν φασὶ τὴν χώραν οὕ-
 σαν οἰκεῖν καὶ οὐχ ὑμετέραν, καὶ τὰ μὲν ὑμῖν εἶναι
 ἐγκτήματα ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ, τὰ δὲ ἑαυτῶν κτήμαθ' ὡς
 ἐν οἰκίᾳ, καὶ ταῦθ' ὑμέτερον πολίτην γράφαι ἐν ψη-
 43 φίσματι, Κάλλιππον Παιανιέα. καὶ τοῦτό γ' ἀληθὲς
 λέγουσιν· ἔγραψε γάρ, καὶ ἐμοῦ γ' αὐτὸν γραφαμένου
 παρανόμων γραφὴν ὑμεῖς ἀπεψηφίσασθε· τοιγάρτοι
 ἀμφισβητήσιμον ὑμῖν τὴν χώραν κατεσκεύακεν. ὅποτε
 δὲ περὶ τούτου τολμήσετε πρὸς Καρδιανούς διαδικά-
 ζεσθαι, εἰθ' ὑμετέρα ἐστὶν εἴτ' ἐκείνων ἡ χώρα, διὰ τί
 οὐ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Χερρονησίτας τὸ αὐτὸ δίκαιον
 44 ἐσται; καὶ οὕτως ὑβριστικῶς ὑμῖν κέχρηται ὥστε φη-
 σιν, ἂν μὴ θέλωσι διαδικάζεσθαι οἱ Καρδιανοί, αὐτοὺς
 ἀναγκάσειν, ὡς ὑμῶν γ' οὐκ ἂν δυναμένων οὐδὲν
 ἀναγκάσαι Καρδιανούς ὑμῖν ποιῆσαι· ἐπειδὴ δ' ὑμεῖς
 οὐ δύνασθε, ἐντός φησι τοῦτ' ἀναγκάσειν αὐτοὺς ποι-
 ῆσαι. ἅρ' οὐ μεγάλα φαίνονται ὑμᾶς εὐεργετῶν; καὶ
 45 ταύτην τὴν ἐπιστολὴν τινες εὖ ἔφασαν γεγράφθαι, οἷ
 πολὺ ἂν δικαιότερον ὑφ' ὑμῶν ἢ Φίλιππος μισοῖντο.
 ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἑαυτῷ κτώμενος δόξαν καὶ μεγάλ' ἀγα-
 θὰ ἅπαντα καθ' ὑμῶν πράττει· ὅσοι δ' Ἀθηναῖοι ὄν-
 τες μὴ τῇ πατρίδι, ἀλλὰ Φιλίππῳ εὖνοϊαν ἐνδείκνυν-
 ται, προσήκει αὐτοὺς ὑφ' ὑμῶν κακοὺς κακῶς ἀπολω-
 λέναι, εἴπερ ὑμεῖς τὸν ἐγκέφαλον ἐν τοῖς κροτάφοις 88
 καὶ μὴ ἐν ταῖς πτέρυγαις καταπεπατημένον φορεῖτε.
- 46 Ὑπόλοιπόν μοι ἐστὶν εἰς πρὸς ταύτην τὴν ἐπιστα-
 λὴν τὴν εὖ ἔχουσαν καὶ τοὺς λόγους τῶν πρέσβεων
 γράφαι τὴν ἀπόκρισιν, ἣν ἡγοῦμαι δίκαιαν εἶναι
 καὶ συμφέρουσαν ὑμῖν.

VIII.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΧΕΡΡΟΝΗΣΩΙ.

ΤΠΟΘΕΣΙΣ.

Ὁ λόγος οὗτος ὑπὲρ Διοπείδους εἴρηται καὶ ὦν ἐκεῖνος παρὰ Ἀθηναίους κατηγορητο. ἦν μὲν γὰρ Χερρόνησος ἡ πρὸς Θράκην τῶν Ἀθηναίων κτῆμα ἀρχαῖον, εἰς δὲ ταύτην ἀπέστειλαν κατὰ τοὺς Φιλίππου καιροὺς κληρούχους ἑαυτῶν. ἔθος δὲ ἦν τοῦτο παλαιὸν τοῖς Ἀθηναίοις, ὅσοι πένητες ἦσαν αὐτῶν καὶ ἀκτῆμονες οἴκοι, τούτους πέμπειν ἐποίκους εἰς τὰς ἔξω πόλεις τὰς ἑαυτῶν· καὶ ἐλάμβανον πεμπόμενοι ὅπλα τε ἐκ τοῦ δημοσίου καὶ ἐφόδιον. καὶ νῦν τοίνυν τοῦτο γέγονε, καὶ πεπόμφασιν ἐποίκους εἰς τὴν Χερρόνησον, στρατηγὸν αὐτοῖς δόντες Διοπείδην. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι Χερρονησῆται τοὺς ἐπελθόντας ἐδέξαντο καὶ μετέδωκαν αὐτοῖς καὶ οἰκιῶν καὶ γῆς, Καρδιανοὶ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, λέγοντες ἰδίαν χώραν οἰκεῖν καὶ οὐκ Ἀθηναίων. ἐντεῦθεν οὖν Διοπείδης ἐπολέμει Καρδιανοῖς. οἱ δὲ παρὰ Φιλίππου καταφεύγουσι, καὶ ὅς ἐπιστέλλει τοῖς Ἀθηναίοις μὴ βιάζεσθαι Καρδιανούς ὥς αὐτῷ προσήκοντας, ἀλλὰ δικάσασθαι πρὸς αὐτούς, εἴ τί φασιν ἡδίκη- 89 σθαι. ὥς δὲ οὐκ ἤκουον τούτων οἱ Ἀθηναῖοι, βοήθειαν τοῖς Καρδιανοῖς ἐπέμψεν. ἐφ' οἷς ἀγανακτήσας ὁ Διοπείδης, τοῦ Φιλίππου περὶ τὴν μεσόγειαν τὴν ἀνω Θράκην πολεμούντος πρὸς τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα, τὴν παράλιον Θράκην ὑπήκουον οὖσαν τοῦ Μακεδόνατος κατέδραμε καὶ ἐπορεύθη καὶ ἔφθη, πρὶν Φιλίππον ἐπανελθεῖν, ἀνεχωρήσας εἰς τὴν Χερρόνησον καὶ ἐν ἀσφαλεῖ γενόμενος. διόπερ ὁ Φίλιππος οὐ δυνηθεὶς ὅπλοις αὐτὸν ἀμύνεσθαι πέπομφεν ἐπιστολήν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, κατηγορῶν τοῦ στρατηγοῦ καὶ λέγων αὐτὸν παραβεβηκέναι τὴν εἰρήνην ἄντικρυς. καὶ οἱ φιλιππίζοντες τῶν ζήτῳρων κατατρέχουσι τοῦ Διοπείδους, καὶ κολάζειν ἀξιούσιν αὐτόν. πρὸς οὗς ὁ Δημοσθένης ἐναντιούμενος διχηῖ ὑπὲρ τοῦ Διοπείδους ἵσταται. οὔτε γὰρ ἀδικά φησιν αὐτὸν πεποικέναι (Φιλίππου γὰρ πολὺ πρότερον παραβάντος τὴν

εἰρήνην καὶ ἀδικούντος τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν, εἰκότως καὶ τοῦτον ἔργα πολεμίου διαπραττέσθαι) οὕτε συμφέρειν λέγει τοῖς Ἀθηναίοις κολάσαι τὸν στρατηγὸν καὶ διαλύσαι τὴν ὑπ' ἐκείνῳ δύναμιν, ἣτις νῦν ἀποκρούεται Χερρονήσου Φίλιππον. τὸ δὲ ὅλον ἐπὶ πόλεμον παρακαλεῖ, καὶ τοῦ Φιλίππου πολλὴν ποιεῖται κατηγορίαν ὥς ἀδίκου καὶ παρασπόνδου καὶ τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐπιβουλεύοντος.

Ἔδει μὲν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς λέγοντας 90
ἅπαντας ἐν ὑμῖν μήτε πρὸς ἔχθραν ποιεῖσθαι λόγον
μηδὲνα μήτε πρὸς χάριν, ἀλλ' ὃ βέλτιστον ἕκαστος
ἡγεῖτο, τοῦτ' ἀποφαίνεσθαι, ἄλλως τε καὶ περὶ κοι-
νῶν πραγμάτων καὶ μεγάλων ὑμῶν βουλευομένων·
ἐπειδὴ δ' ἐνιοὶ τὰ μὲν φιλονεικία, τὰ δ' ἡτινιδήποτ'
αἰτία προάγονται λέγειν, ὑμᾶς, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
τοὺς πολλοὺς δεῖ πάντα τὰλλ' ἀφέντας, ἅ τῃ πόλει νο-
μιζετε συμφέρειν, ταῦτα καὶ ψηφίζεσθαι καὶ πράττειν.
ἢ μὲν οὖν σπουδῇ περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ πραγμάτων
ἐστὶ καὶ τῆς στρατείας, ἣν ἐνδέκατον μῆνα τουτοῦ
Φίλιππος ἐν Θράκῃ ποιεῖται· τῶν δὲ λόγων οἱ πλεῖστοι
περὶ ὧν Διοπείδης πράττει καὶ μέλλει ποιεῖν εἰρήνται.
ἐγὼ δ' ὅσα μὲν τις αἰτιᾶται τινα τούτων, οὓς κατὰ
τοὺς νόμους ἐφ' ὑμῖν ἐστίν, ὅταν βούλησθε, κολάζειν,
κἂν ἤδη δοκῇ κἂν ἐπισχοῦσι περὶ αὐτῶν σκοπεῖν ἐγχο-
ρεῖν ἡγοῦμαι, καὶ οὐ πάνυ δεῖ περὶ τούτων οὕτ' ἐμὲ
3 οὕτ' ἄλλον οὐδένα ἰσχυρίζεσθαι· ὅσα δ' ἐχθρὸς ὑπάρ-
χων τῇ πόλει Φίλιππος καὶ δυνάμει πολλῇ περὶ Ἑλ-
λήσποντον ὧν πειράται προλαβεῖν, κἂν ἅπαξ ὑστερή-
σωμεν, οὐκ ἐθ' ἔξομεν σῶσαι, περὶ τούτων δ' οἶμαι τὴν
ταχίστην συμφέρειν καὶ βεβουλευῆσθαι καὶ παρασκευά- 91
σθαι, καὶ μὴ τοῖς περὶ τῶν ἄλλων θοροῦσιν καὶ ταῖς
κατηγορίαις ἀπὸ τούτων ἀποδραῖναι.

4 Πολλὰ δὲ θαυμάζων τῶν εἰσθότων λέγεσθαι παρ' ὑμῖν, οὐδενὸς ἦσαν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τεθαύμακα ὃ καὶ πρώην τινὸς ἤκουσα εἰπόντος ἐν τῇ βουλῇ, ὡς ἄρα δεῖ τὸν συμβουλευόντα ἢ πολεμεῖν ἀπλῶς ἢ τὴν
 5 εἰρήνην ἄγειν συμβουλευεῖν. ἔστι δὲ, εἰ μὲν ἡσυχίαν Φίλιππος ἄγει καὶ μήτε τῶν ἡμετέρων ἔχει παρὰ τὴν εἰρήνην μηδὲν μήτε συσκευάζεται πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς, οὐκέτι δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀπλῶς εἰρήνην ἀκτέον, καὶ τὰ γε ἅφ' ὑμῶν ἔτοιμα ὑπάρχουσι ὁρῶ· εἰ δ' ἂ μὲν ὁμόσαμεν καὶ ἐφ' οἷς τὴν εἰρήνην ἐποιήσα-
 6 μεθα, ἔστιν ἰδεῖν καὶ γεγραμμένα κεῖται, φαίνεται δ' ἀπ' ἀρχῆς ὁ Φίλιππος, πρὶν Διοπείδην ἐκπλεῦσαι καὶ τοὺς κληρούχους οὓς νῦν αἰτιῶνται πεποιηκέναι πόλε-
 μον, πολλὰ μὲν τῶν ἡμετέρων ἀδίκως εἰληφώς, ὑπὲρ ὧν ψηφίσμαθ' ὑμέτερα ἐγκαλοῦντα κύρια ταυτὶ, πάν-
 7 τα δὲ τὸν χρόνον συνεχῶς τὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων λαμβάνων καὶ ἐφ' ἡμᾶς συσκευαζόμενος, τί τοῦτο λέγουσιν, ὡς πολεμεῖν ἢ ἄγειν εἰρήνην δεῖ; οὐ γὰρ αἰρεσίς ἐστιν ἡμῖν τοῦ πράγματος, ἀλλ' ὑπολεί-
 8 πεται τὸ δικαιοτάτον καὶ ἀναγκαιοτάτον τῶν ἔργων, ὃ ὑπερβαίνουσιν ἔκοντες οὗτοι. τί οὖν ἐστὶ τοῦτο; ἀμύ-
 νεσθαι τὸν πρότερον πολεμοῦνθ' ἡμῖν. πλὴν εἰ τοῦτο λέγουσι νῦν αὖ, ὡς, ἂν ἀπέχῃται τῆς Ἀττικῆς καὶ τοῦ Πειραιῶς ὁ Φίλιππος, οὐτ' ἀδικεῖ τὴν πόλιν οὔτε ποιεῖ
 πόλεμον. εἰ δ' ἐκ τούτων τὰ δίκαια τίθενται καὶ τὴν εἰρήνην ταύτη ὀρίζονται, ὅτι μὲν δήπουθεν οὐδ' ὅσκι' οὐτ' ἀνεκτὰ λέγουσιν οὐδ' ὑμῖν ἀσφαλῆ, δηλὸν ἐστὶν ἅπασιν, οὐ μὴν ἄλλ' ἐναντία συμβαίνει ταῖς κατηγο-
 9 ραῖς ἅς Διοπείδους κατηγοροῦσι καὶ αὐτὰ ταῦτα λέγειν αὐτούς. τί γὰρ δήποτε τῷ μὲν Φιλίππῳ πάντα τᾶλλα ποιεῖν ἐξουσίαν δώσομεν, ἂν τῆς Ἀττικῆς ἀπέ-
 χῃται, τῷ Διοπείδῃ δ' οὐδὲ βοηθεῖν τοῖς Θωρακῖν ἐξε-

- 9 σται, ἢ πόλεμον ποιεῖν αὐτὸν φησομεν; ἀλλὰ νῆ Δία
ταῦτα μὲν ἐξελέγχονται, δεινὰ ποιοῦσι δ' οἱ ξένοι πε-
ρικόπτοντες τὰ ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ Διοπέδης ἀδικεῖ
κατάγων τα πλοῖα, καὶ δεῦ μὴ ἐπιτρέπειν αὐτῷ. ἔστω,
γιννέσθω ταῦτα, οὐδὲν ἀντιλέγω. οἶμαι μέντοι δεῖν,
εἴπερ ὥς ἀληθῶς ἐπὶ πᾶσι δικαίοις ταῦτα συμβουλεύ-
10 οῦσιν, ὥσπερ τὴν ὑπάρχουσαν τῇ πόλει δύναμιν κα-
ταλύσαι ζητοῦσι τὸν ἐφεστηκότα καὶ πορίζοντα χρή-
ματα ταύτῃ διαβάλλοντες ἐν ὑμῖν, οὕτω τὴν Φιλίππου
δύναμιν δεῖξαι διαλυθησομένην, ἂν ὑμεῖς ταῦτα πει-
σθῇτε. εἰ δὲ μὴ, σκοπεῖτε ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιοῦσιν ἢ
καθιστᾶσι τὴν πόλιν εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον δι' οὗ τὰ
11 παρελθόντα πράγματα ἅπαντ' ἀπολώλεκεν. ἴστε γὰρ
δήπου τοῦθ', ὅτι οὐδενὶ τῶν πάντων πλέον κεκράτηκε
Φίλιππος ἢ τῷ πρότερος πρὸς τοῖς πράγμασι γιννε-
σθαι. ὁ μὲν γὰρ ἔχων δύναμιν συνεστηκυῖαν αἰεὶ περὶ
αὐτὸν, καὶ προειδὼς ἂ βούλεται πράξαι, ἐξαίφνης ἐφ'
οὓς ἂν αὐτῷ δόξη πάρεστιν· ἡμεῖς δ' ἐπειδὴν πυθώ-
μεθ' αὖτε γιννόμενον, τηνικαῦτα θορυβούμεθα καὶ πα-
12 ρασκευαζόμεθα. εἴτ', οἶμαι, συμβαίνει τῷ μὲν ἐφ' ᾧ
ἂν ἔλθῃ, ταῦτ' ἔχειν κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν, ἡμῖν δ'
ὑστερίζειν, καὶ ὅσα ἂν θάπηνωμεν, ἅπαντα μάτην 93
ἀνηλωκέναι, καὶ τὴν μὲν ἔχθραν καὶ τὸ βούλεσθαι
κωλύειν ἐνδεδεῖσθαι, ὑστερίζοντας δὲ τῶν ἔργων αἰ-
σχύνην προσοφλισκάνειν.
- 13 Μὴ τοίνυν ἀγνοεῖτε, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι καὶ
νῦν τὰλλα μὲν ἐστὶ λόγοι ταῦτα καὶ προφάσεις, πρᾶτ-
τεται δὲ τοῦτο καὶ κατασκευάζεται, ὅπως ὑμῶν μὲν
οἴκοι μενόντων, ἔξω δὲ μηδεμιάς οὔσης τῇ πόλει θυ-
νάμεως, μετὰ πλείστης ἡσυχίας ἅπανθ' ὅσα βούλεται
Φίλιππος διοικήσεται. θεωρεῖτε γὰρ τὸ παρὸν πρῶ-
14 του, ὃ γίνεταί. νυνὶ δύναμιν μεγάλην ἐκείνος ἔχων

- ἐν Θωρίκῃ διατρίβει, καὶ μεταπέμπεται πολλήν, ὥς φασιν οἱ παρόντες, ἀπὸ Μακεδονίας καὶ Θετταλίας. εἰν οὖν περιμένοντας τοὺς ἐτησίους ἐπὶ Βυζάντιον ἐλθὼν πολιορκῇ, πρῶτον μὲν οἴεσθε τοὺς Βυζαντίους μενεῖν ἐπὶ τῆς ἀνοίας τῆς αὐτῆς ὥσπερ νῦν, καὶ οὔτε παρα-
 15 καλέσειν ὑμᾶς οὔτε βοηθεῖν αὐτοῖς ἀξιώσεων; ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι, ἀλλὰ καὶ εἴ τισι μᾶλλον ἀπιστοῦσιν ἢ ἡμῖν, καὶ τούτους εἰσφρήσεσθαι μᾶλλον ἢ κείνῳ παραδῶ-
 σειν τὴν πόλιν, ἂν περ μὴ φθάσῃ λαβὼν αὐτούς. οὐκ-
 οὖν ἡμῶν μὲν μὴ δυναμένων ἐνθὲνδ' ἀναπλεῦσαι, ἐκεῖ δὲ μηδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἐτοίμου βοηθείας, οὐδὲν
 16 αὐτοὺς ἀπολωλέναι κωλύσει. νῆ Δία, κακοδαίμονοῦσι γὰρ ἄνθρωποι καὶ ὑπερβάλλουσιν ἀνοία. πάντ γε, ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς δεῖ σὼς εἶναι· συμφέρει γὰρ τῇ πόλει. καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό γε δηλὸν ἐστίν ἡμῖν, ὥς ἐπὶ Χερ-
 ρόνησον οὐχ ἤξει· ἀλλ' εἰγ' ἐκ τῆς ἐπιστολῆς δεῖ σκο-
 πεῖν ἧς ἐπεμφε πρὸς ὑμᾶς, ἀμυνεῖσθαι φησι τοὺς ἐν
 17 Χερρονήσῳ. ἂν μὲν τοίνυν ἢ τὸ συνεσθηκὸς τοῦτο στράτευμα, καὶ τῇ χάρις βοηθησάι δυνασται καὶ τῶν 94 ἐκεῖνου τι κακῶς ποιῆσαι· εἰ δ' ἅπαξ διαλυθῇσεται, τί ποιήσομεν, ἂν ἐπὶ Χερρόνησον ἴῃ; κρινοῦμεν Διοπεί-
 θην νῆ Δία. καὶ τί τὰ πράγματ' ἐστὶ βελτίω; ἀλλ' ἐνθὲνδε ἂν βοηθησάμεν αὐτῷ. ἂν δ' ὑπὸ τῶν πνευ-
 μάτων μὴ δυναμέμεθα; ἀλλὰ μὰ Δί' οὐχ ἤξει. καὶ τίς
 18 ἐγγυητής ἐστι τούτου; ἄρ' ὁράτε καὶ λογίζεσθε, ὧ ἄν-
 δρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἐπιούσαν ὥραν τοῦ ἔτους, εἰς ἣν ἐρημόν τινες οἴονται δεῖν τὸν Ἑλλήσποντον ὑμῶν ποι-
 ῆσαι καὶ παραδοῦναι Φιλίππῳ; τί δ', ἂν ἀπελθὼν ἐκ Θωρίκης καὶ μηδὲ προσελθὼν Χερρονήσῳ μηδὲ Βυζαν-
 τίῳ (καὶ γὰρ ταῦτα λογίζεσθε) ἐπὶ Χαλκίδα ἢ Μέγαρα ἤκη τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ἐπ' Ὀρεὸν πρῶην, πότε-
 ρον κραίττον ἐνθάδ' αὐτὸν ἀμύνεσθαι καὶ προσελθεῖν

τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ἀττικὴν εἶσαι, ἢ κατασκευάζειν ἐκεῖ τιν' ἀσχολίαν αὐτῷ; ἐγὼ μὲν οἶμαι τοῦτο.

- 19 Ταῦτα τοίνυν ἅπαντας εἰδότες καὶ λογιζομένους χρὴ μὰ Δεῖ' οὐχ ἦν Διοπείδης πειρᾶται τῇ πόλει δύναμιν παρασκευάζειν, ταύτην βασκαίνειν καὶ διαλύσαι πειρᾶσθαι, ἀλλ' ἑτέραν αὐτοὺς προσπαρασκευάζειν καὶ συνευποροῦντας ἐκείνῳ χρημάτων καὶ τᾶλλα οἰ-
20 κείως συναγωνιζομένους. εἰ γάρ τις ἔροιτο Φίλιππον, εἶπέ μοι, πότερ' ἂν βούλοιο τούτους τοὺς στρατιώτας οὓς Διοπείδης νῦν ἔχει, τοὺς ὁποιοῦστίνασθον (οὐδὲν γὰρ ἀντιλέγω) εὐθνεῖν καὶ παρ' Ἀθηναίοις εὐδοξεῖν καὶ πλείους γίνεσθαι τῆς πόλεως συναγωνιζομένης, ἢ διαβαλλόντων τινῶν καὶ κατηγορούντων διασπασθῆναι καὶ διαφθαρῆναι; τοῦτ' ἂν, οἶμαι, φήσειεν. εἰδ' ἂν Φίλιππος ἂν εὖξαιτο τοῖς θεοῖς, ταῦθ' ἡμῶν τινὲς 95 ἐνθάδε πράττουσιν; εἰτα ἔτι ζητεῖτε πόθεν τὰ τῆς πόλεως ἀπόλωλεν ἅπαντα;

- 21 Βούλομαι τοίνυν πρὸς ὑμᾶς μετὰ παρησίας ἐξετάσαι τὰ παρόντα πράγματα τῇ πόλει, καὶ σκέψασθαι τί ποιοῦμεν αὐτοὶ νῦν καὶ ὅπως χρῶμεθ' αὐτοῖς. ἡμεῖς οὔτε χρήματα εἰσφέρειν βουλόμεθα, οὔτε αὐτοὶ στρατεύεσθαι τολμῶμεν, οὔτε τῶν κοινῶν ἀπέχεσθαι δύ-
22 νάμεθα, οὔτε τὰς συντάξεις Διοπείδει δίδομεν, οὔθ' ὅς' ἂν αὐτὸς αὐτῷ πορίσῃται ἐπαινοῦμεν, ἀλλὰ βασκαίνομεν καὶ σκοποῦμεν πόθεν καὶ τί μέλλει ποιεῖν καὶ πάντα τὰ τοιαυτὰ, οὔτ' ἐπειδήπερ οὕτως ἔχομεν, τὰ ἡμέτερ' αὐτῶν πράττειν ἐθέλομεν, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς λόγοις τοὺς τῆς πόλεως λέγοντας ἄξια ἐπαινοῦμεν, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις τοῖς ἐναντιούμενοις τούτοις συναγωνι-
23 ζόμεθα. ὑμεῖς μὲν τοίνυν εἰσώθατε ἐκάστοτε τὸν παγιῶντα ἔρωτάν, τί οὖν χρὴ ποιεῖν; ἐγὼ δ' ὑμᾶς ἐρωτῆσαι βούλομαι, τί οὖν χρὴ λέγειν; εἰ γὰρ μήτε εἰσοίσετε, μήτε

- αὐτοὶ στρατεύσεσθε, μήτε τῶν κοινῶν ἀφείξεσθε, μήτε τὰς συντάξεις Διοπίθδει δώσετε, μήτε ὅς' ἂν αὐτὸς αὐτῷ πορίσῃται εἰσέετε, μήτε τὰ ὑμέτερόν αὐτῶν πράττειν ἐθέλησετε, οὐκ ἔχω τί λέγω. εἰ γὰρ ἤδη τοσαύτην ἐξουσίαν τοῖς αἰτιάσθαι καὶ διαβάλλειν βουλομένοις δίδοτε, ὥστε καὶ περὶ ὧν ἂν φῶσι μέλλειν αὐτὸν ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων προκατηγοροῦντων ἀκροᾶσθε, τί ἂν τις λέγοι;
- 24 Ὅ τι τοίνυν δύναται ταῦτα ποιεῖν, ἐνίους μαθεῖν ὑμῶν δεῖ. λέξω δὲ μετὰ παρηγορίας· καὶ γὰρ οὐδ' ἂν ἄλλως δυναίμην. πάντες ὅσοι πάποτε' ἐκπεπλεύκασι παρ' ὑμῶν στρατηγοί, ἢ ἐγὼ πάσχειν ὅτιοῦν τιμῶμαι, 96 καὶ παρὰ Χίων καὶ παρ' Ἐρυθραίων καὶ παρ' ὧν ἂν ἕκαστοι δύνωνται, τούτων τῶν τὴν Ἀσίαν οἰκούντων
- 25 λέγω, χρήματα λαμβάνουσιν. λαμβάνουσι δὲ οἱ μὲν ἔχοντες μίαν ἢ δύο ναῦς ἐλάχιστον, οἱ δὲ μείζω δύναμιν πλείονα. καὶ διδόασιν οἱ διδόντες οὔτε τὰ μικρὰ οὔτε τὰ πολλὰ ἀντ' οὐδενὸς (οὐ γὰρ οὕτω μαίνονται), ἀλλ' ὠνούμενοι μὴ ἀδικεῖσθαι τοὺς παρ' αὐτῶν ἐκπλέοντας ἐμπόρους, μὴ συλαῖσθαι, παραπέμπεσθαι τὰ πλοῖα τὰ αὐτῶν, τὰ τοιαῦτα· φασὶ δ' εὐνοίας δι-
- 26 δόναι, καὶ τοῦτο τοῦνομόν· ἔχει τὰ λήμματα ταῦτα. καὶ δὴ καὶ νῦν τῷ Διοπίθδει στρατεύμ' ἔχοντι σαφῶς ἔστι τοῦτο δῆλον ὅτι δώσουσι χρήματα πάντες οὗτοι· πόθεν γὰρ οἴεσθε ἕλλοθεν τὸν μήτε λαβόντα παρ' ὑμῶν μηδὲν μήτ' αὐτὸν ἔχοντα ὁπόθεν μισθοδοτήσῃ στρατιώτης τρέφειν; ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; οὐκ ἔστι ταῦτα, ἀλλ' ἀφ' ὧν ἀγείρει καὶ προσαιτεῖ καὶ θανέιξεται, ἀπὸ τού-
- 27 των διαίγει. οὐδὲν οὖν ἄλλο ποιούσιν οἱ κατηγοροῦντες ἐν ὑμῖν ἢ προλέγουσιν ἅπανσι μηδ' ὅτιοῦν ἐκείνῳ διδόναι, ὥς καὶ τοῦ μελλῆσαι δώσουσι δίκην, μὴ τι ποιήσαντί γε ἢ συγκαταπραξαμένῳ. τοῦτ' εἰσὶν οἱ λόγοι· μέλλει πολιορκεῖν, τοὺς Ἕλληνας ἐκδίδωσι· μέλει

γάρ τινι τούτων τῶν τὴν Ἀσίαν οἰκούντων Ἑλλήνων;
 ἀμείνους μὲν τὰν εἰεν τῶν ἄλλων ἢ τῆς πατρίδος κή-
 28 δεσθαι. καὶ τό γ' εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐκπέμπειν ἑτε-
 ρον στρατηγὸν τοῦτ' ἐστίν. εἰ γὰρ δεινὰ ποιεῖ Διοπεί-
 θης καὶ κατάργει τὰ πλοῖα, μικρὸν, ὥς ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, μικρὸν πινάκιον ταῦτα πάντα κωλύσαι δύναται
 ἂν, καὶ λέγουσιν οἱ νόμοι ταῦτα τοὺς ἀδικοῦντας εἰς- 97
 ἀγγέλλειν, οὐ μὰ Δία δαπάναις καὶ τριήρεσι τοσαύ-
 ταις ἡμᾶς αὐτοὺς φυλάττειν, ἐπεὶ τοῦτό γ' ἐστὶν ὑπερ-
 29 βολὴ μανίας· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοὺς ἐχθρούς, οὓς οὐκ ἔστι
 λαβεῖν ὑπὸ τοῖς νόμοις, καὶ στρατιώτας τρέφειν καὶ
 τριήρεις ἐκπέμπειν καὶ χρήματα εἰσφέρειν δεῖ καὶ ἀναγ-
 καῖον ἐστίν, ἐπὶ δ' ἡμᾶς αὐτοὺς ψήφισμα, εἰσαγγε-
 λία, πάραλος, ταῦτ' ἐστὶν ἱκανά. ταῦτ' ἦν εὐφρο-
 νούντων ἀνθρώπων, ἐπηρεαζόντων δὲ καὶ διαφθει-
 30 ρόντων τὰ πράγματα, ἃ νῦν οὗτοι ποιοῦσιν. καὶ τὸ
 μὲν τούτων τινὰς εἶναι τοιούτους, δεινὸν ὅν οὐ δεινὸν
 ἐστίν· ἀλλ' ὑμεῖς οἱ καθήμενοι οὕτως ἤδη διάκεισθε
 ὥστε, ἂν μὲν τις εἴπῃ παρελθὼν ὅτι Διοπείδης ἐστὶ
 τῶν κακῶν πάντων αἴτιος ἢ Χάρης ἢ Ἀριστοφῶν ἢ ὅν
 ἂν τῶν πολιτῶν εἴπῃ τις, εὐθὺς φρατὲ καὶ θορυβεῖτε
 31 ὥς ὀρθῶς λέγει· ἂν δὲ παρελθὼν λέγῃ τις τῶν ἀληθῶν, ὅτι
 "ληρεῖτε, Ἀθηναῖοι· πάντων τῶν κακῶν καὶ τῶν προ-
 γμάτων τούτων Φίλιππος ἐστ' αἴτιος· εἰ γὰρ ἐκεῖνος
 "ἦγεν ἡσυχίαν, οὐδὲν ἂν ἦν πρᾶγμα τῇ πόλει," ὥς μὲν
 οὐκ ἀληθῆ ταῦτ' ἐστὶν οὐχ ἔξετε ἀντιλέγειν, ἀχθεσθαι
 32 δέ μοι δοκεῖτε καὶ ὥσπερ ἀπολλύναι τι νομίζειν. αἴ-
 τιον δὲ τούτων (καὶ μοι πρὸς θεῶν, ὅταν ἔνικα τοῦ
 βελτίστου λέγω, ἔστω παρησιία)· παρεσκευάκασιν
 ἡμᾶς ἐκ πολλοῦ τῶν πολιτενομένων ἔνιοι ἐν μὲν
 ταῖς ἐκκλησίαις προβερὺς καὶ χαλipoύς, ἐν δὲ ταῖς
 παρασκευαῖς ταῖς τοῦ πολέμου ὀρθύμους καὶ εὐ-

κατασφρονήτους. ἂν μὲν οὖν τὸν αἴτιον εἴπῃ τις ὃν ἴσῃ
 ὅτι λήψεσθε παρ' ὑμῖν αὐτοῖς, φασὲ καὶ βούλεσθε.
 ἂν δὲ τοιοῦτον λέγῃ τις, ὃν κρατήσαντας τοῖς ὀπλοῖς, 9
 ἄλλως δ' οὐκ ἔστι κολάσαι, οὐκ ἔχει, οἶμαι, τί ποιή-
 33 σετε, ἐξελεγχόμενοι δὲ ἄχθεσθε. ἐχρῆν δὲ, ὦ ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, τοῦναντίον ἢ νῦν ἅπαντας τοὺς πολιτευσ-
 μένους ἐν μὲν ταῖς ἐκκλησίαις πρόους καὶ φιλανθρω-
 πους ὑμᾶς ἐθίζειν εἶναι (πρὸς γὰρ ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ
 τοὺς συμμάχους ἐν ταύταις ἐστὶ τὰ δίκαια), ἐν δὲ ταῖς
 παρασκευαῖς ταῖς τοῦ πολέμου φοβεροὺς καὶ χαλεποὺς
 ἐπιδεικνύναι· πρὸς γὰρ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἀντι-
 34 πάλους ἐκείνός ἐσθ' ὁ ἀγών. νῦν δὲ δημαγωγοῦντες
 ὑμᾶς καὶ χαριζόμενοι καθ' ὑπερβολὴν οὕτω διατεθεί-
 κασιν ὥστ' ἐν μὲν ταῖς ἐκκλησίαις τρυφᾶν καὶ κολα-
 κεύεσθαι πάντα πρὸς ἡδονὴν ἀκούοντας, ἐν δὲ τοῖς
 πράγμασι καὶ τοῖς ριγνόμενοις περὶ τῶν ἰσχύων ἡδὴ
 κινδυνεύειν. φέρε γὰρ πρὸς Διὸς, εἰ λόγον ὑμᾶς ἀπαι-
 τήσειαν οἱ Ἕλληνες ὧν νυνὶ παρείκατε καιρῶν διὰ ἡγ-
 35 θυμῖαν, καὶ ἔροινθ' ὑμᾶς, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πέμ-
 "πετε ὥς ἡμᾶς ἐκαστοτε πρόεσβεις, καὶ λέγεσθ' ὥς ἐπι-
 "βουλεύει Φίλιππος ἡμῖν καὶ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι καὶ ὥς
 "φυλάττεσθαι δεῖ τὸν ἀνθρώπου καὶ πάντα τὰ τοιαυτὰ,"
 ἀνάγκη φάσκεν καὶ ὁμολογεῖν· ποιοῦμεν γὰρ ταῦτα.
 "εἰτ', ὦ πάντων ἀνθρώπων φρυλάτατοι, δέκα μῆνας
 36 ἀπογενομένου τάνθρώπου καὶ νόσῳ καὶ χειμῶνι καὶ
 "πολέμοις ἀποληφθέντος ὥστε μὴ ἂν δύνασθαι ἐπα-
 "νελεθεῖν οἴκαδε, οὔτε τὴν Εὐβοίαν ἡλευθερώσατε οὔτε
 "τῶν ὑμετέρων αὐτῶν οὐδὲν ἐκομίσασθε, ἀλλ' ἐκεῖνος
 "μὲν ὑμῶν οἴκοι μενόντων, σχολὴν ἀγόντων, ὑγια-
 "νόντων," (εἰ δὴ τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας ὑγιαίνειν
 φήσαιεν) "οὗτο ἐν Εὐβοίᾳ κατέστησε τυράννους, τὸν 9
 "μὲν ἀπαντικρὺ τῆς Ἀττικῆς ἐπιτειχίσας, τὸν δ' ἐπὶ

37^ο Σκιάθον, ὑμεῖς δ' οὐδὲ ταῦτ' ἀπελύσασθε, εἰ μὴδὲν
 ἄλλο ἐβούλεσθε, ἀλλ' εἰλάκατε καὶ ἀφέστατε δῆλον ὅτι
 αὐτῷ, καὶ φανερὸν πεποιήκατε ὅτι οὐδ' ἂν δεκάκις
 ἀποθάνῃ, οὐδὲν μᾶλλον κινήσεσθε. τί οὖν πρεσβεύ-
 εσθε καὶ κατηγορεῖτε καὶ πράγμαθ' ἡμῖν παρέχετε;
 ἂν ταῦτα λέγωσι, τί ἐροῦμεν ἢ τί φήσομεν, ὧ ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐχ ὁρῶ.

38 Εἰσι τοίνυν τινὲς οἱ τότε ἐξελέγχειν τὸν παριόντα
 οἶονται, ἐπειδὴν ἐρωτήσωσι, τί οὖν χρὴ ποιεῖν; οἷς
 ἐγὼ μὲν τὸ δικαιοτάτον καὶ ἀληθέστατον τοῦτ' ἀποκρι-
 νοῦμαι, ταῦτα μὴ ποιεῖν ἂν νυνὶ ποιεῖτε, οὐ μὴν ἀλλὰ
 καὶ καθ' ἑκάστον ἀκριβῶς εἰρῶ. καὶ ὅπως, ὥσπερ ἐρω-

39 τῶσι προθύμως, αὐτῶ καὶ ποιεῖν ἐθέλησουσιν. πρῶ-
 του μὲν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο παρ' ὑμῖν αὐτοῖς
 βεβαίως γινῶναι, ὅτι τῇ πόλει Φίλιππος πολεμεῖ καὶ
 τὴν εἰρήνην λέλυκε (καὶ παύσασθε περὶ τούτου κατη-
 γοροῦντες ἀλλήλων) καὶ κακόνους μὲν ἔστι καὶ ἐχθρὸς

40 ὅλῃ τῇ πόλει καὶ τῷ τῆς πόλεως ἐδάφει, προσθήσω δὲ
 καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει πάσιν ἐνθρώποις, καὶ τοῖς μάλιστα
 οἰομένοις αὐτῷ χαρίζεσθαι (εἰ δὲ μὴ, σκεψάσθωσαν
 Εὐθυκράτην καὶ Λασθένην τοὺς Ὀλυμπίους, οἱ δο-
 κοῦντες οἰκειότατ' αὐτῷ διακείσθαι, ἐπειδὴ τὴν πόλιν
 προὔδοσαν, πάντων ἡκίστ' ἀπολώλασιν), οὐδενὶ
 μέντοι μᾶλλον ἢ τῇ πολιτείᾳ πολεμεῖ οὐδ' ἐπιβουλεύει,
 καὶ σκοπεῖ μᾶλλον οὐδὲ ἐν τῶν πάντων ἢ πῶς ταύτην

41 καταλύσει. καὶ τοῦτ' εἰκότως τρόπον τινὰ πράττει·
 οἶδε γὰρ ἀκριβῶς ὅτι οὐδ' ἂν πάντων τῶν ἄλλων γέ-
 νηται κύριος, οὐδὲν ἔσται αὐτῷ βεβαίως ἔχειν, ὥς ἂν 100
 ὑμεῖς δημοκρατησθε, ἀλλ' εἰάν ποτε συμβῇ τι πταίσμα,
 ἂ πολλὰ γένοιτ' ἂν ἀνθρώπῳ, ἥξει πάντα τὰ νῦν συμ-

42 βεβιασμένα καὶ καταφεύξεται πρὸς ὑμᾶς· ἐστὶ γὰρ
 ὑμεῖς οὐκ αὐτοὶ πλεονεκτῆσαι καὶ κατασχεῖν ἀρχὴν ἐν

- πεφυκότες, ἀλλ' ἕτερον λαβεῖν κωλύσαι καὶ ἔχοντ' ἀφελέσθαι δεινοί, καὶ ὕλως ἐνοχλῆσαι τοῖς ἀρχεὺν βουλομένοις καὶ πάντας ἀνθρώπους εἰς ἐλευθερίαν ἀφελέσθαι ἔτοιμοι. οὐκ οὖν βούλεται τοῖς ἑαυτοῦ καιροῖς τὴν παρ' ὑμῶν ἐλευθερίαν ἐφεδρεύειν, οὐδὲ πολ-
 43 λοῦ δεῖ, οὐ κακῶς οὐδ' ἀργῶς ταῦτα λογιζόμενος.
- πρῶτον μὲν δὴ τοῦτο δεῖ, ἐχθρόν ὑπειληφέναι τῆς πολιτείας [καὶ τῆς δημοκρατίας] ἀδιάλλακτον ἐκείνου· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο πεισθῇσέσθαι ταῖς ψυχαῖς, οὐκ ἐπιελήσετε ὑπὲρ τῶν πραγμάτων σπονδάζειν· δεύτερον δ' εἰδέναι σαφῶς ὅτι πάνθ' ὅσα πραγματεύεται καὶ κατασκευάζεται νῦν, ἐπὶ τὴν ἡμετέραν πόλιν παρασκευάζεται, καὶ ὅπου τις ἐκείνου ἀμύνεται, ἐνταῦθ' ὑπὲρ ἡμῶν
 44 ἀμύνεται. οὐ γὰρ οὕτω γ' εὐήθης ἐστὶν ὑμῶν οὐδείς ὅς ὑπολαμβάνει τὸν Φίλιππον τῶν μὲν ἐν Θράκῃ κακῶν (τί γὰρ ἂν ἄλλο τις εἰποι Δρογγίλῳ καὶ Καρύλῃ καὶ Μάστειραν καὶ ἅ νῦν ἐξαίρει καὶ κατασκευάζεται;) ταύτων μὲν ἐπιθυμεῖν καὶ ὑπὲρ τοῦ ταῦτα λαβεῖν καὶ πόνους καὶ χεიმῶνας καὶ τοὺς ἐσχά-
 45 τους κινδύνους ὑπομένειν, τῶν δὲ Ἀθηναίων λιμένων καὶ νεωρίων καὶ τριήρων καὶ τῶν ἔργων τῶν ἀργυρείων καὶ τοσοῦτων προσόδων οὐκ ἐπιθυμεῖν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἑάσειν ἡμᾶς ἔχειν, ὑπὲρ δὲ τῶν μελινῶν καὶ τῶν ὀλυρῶν τῶν ἐν τοῖς Θωρακίοις σιροῖς ἐν τῷ βυράθρῳ 101 χειμάζειν. οὐκ ἔστι ταῦτα, ἀλλὰ κάκεῖνα ὑπὲρ τοῦ τούτων γενέσθαι κύριος καὶ τὰλλα πάντα πραγματεύ-
 46 εται. τί οὖν εὖ φρονούντων ἀνθρώπων ἐστίν; εἰδότες ταῦτα καὶ ἐγνωκότας τὴν μὲν ὑπερβάλλουσαν καὶ ἰσχυρὰν ταύτην ῥαθυμίαν ἀποθέσθαι, χρήματα δ' εἰσφέρειν, καὶ τοὺς συμμάχους ἀξιοῦν, καὶ ὅπως τὸ σπινθερὸν τοῦτο συμμενεῖ στρατεύμα ὁρᾶν καὶ πράττειν, ἢν' ὥσπερ ἐκεῖνος ἔτοιμον ἔχει δύναμιν τὴν ἀδι-

- κῆσουσαν καὶ καταδουλωσομένην ἅπαντας τοὺς Ἕλλη-
 νας, οὕτω τὴν σώσουσαν ὑμεῖς καὶ βοηθήσουσαν ἅπα-
 47 σιν ἔτοιμον ἔχητε. οὐ γὰρ ἔστι βοηθείαις χρωμένους
 οὐδέποτε οὐδὲν τῶν δεόντων πράξει, ἀλλὰ κατασκευ-
 ᾶσαντας δεῖ δύναμιν, καὶ τροφήν ταύτη πορίσαντας
 καὶ ταμίας καὶ δημοσίους, καὶ ὅπως ἐν τῇ τῶν χρημά-
 των φυλακῇ ἀκριβεστάτην γενέσθαι, οὕτω ποιήσαν-
 τας, τὸν μὲν τῶν χρημάτων λόγον παρὰ τούτων λαμβά-
 νειν, τὸν δὲ τῶν ἔργων παρὰ τοῦ στρατηγοῦ. κἂν οὕτω
 ποιήσητε καὶ ταῦτ' ἐπιελήσητε ὡς ἀληθῶς, ἄγαν εὐρήνην
 δικαίαν καὶ μένειν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ Φίλιππου ἀναγκάσετε,
 οὐ μείζον οὐδὲν ἂν γένοιτ' ἀγαθόν, ἢ πολέμησέτ' ἐξ ἴσου.
- 48 Εἰ δὲ τῷ δοκεῖ ταῦτα καὶ δαπάνης μεγάλης καὶ
 πόρων πολλῶν καὶ πραγματείας εἶναι, καὶ μάλα ὀρθῶς
 δοκεῖ· ἀλλ' εἰς λογίσηται τὰ τῇ πόλει μετὰ ταῦτα
 γενησόμενα, ἂν ταῦτα μὴ ἐπιέλῃ ποιεῖν, εὐρήσει λυσιτε-
 49 λοῦν τὸ ἐκόντας ποιεῖν τὰ δεόντα. εἰ μὲν γὰρ ἔστι τις
 ἐργυρητὴς ὑμῖν θεῶν (οὐ γὰρ ἀνθρώπων γ' οὐδεὶς ἂν
 γένοιτο ἀξιοχρεὼς τηλικούτου πράγματος) ὥς, εἰς ἄγρηθ'
 ἡσυχίαν καὶ ἅπαντα πρόησθε, οὐκ ἐπ' αὐτοὺς ὑμᾶς τε-
 λευτῶν ἐκείνος ἦξει, αἰσχροὺς μὲν καὶ τὸν Δία καὶ πάν- 102
 τας θεοὺς καὶ ἀνάξιον ὑμῶν καὶ τῶν ὑπαρχόντων τῇ
 πόλει καὶ πεπραγμένων τοῖς προγόνοις, τῆς ἰδίας ἐνε-
 κα ῥαθυμίας τοὺς ἄλλους πάντας Ἕλληνας εἰς δουλείαν
 προέσθαι, καὶ ἔγωγε αὐτὸς μὲν τεθνάναι μᾶλλον ἂν
 ἢ ταῦτ' εὐρηκέναι βουλοίμην· οὐ μὲν ἀλλ' εἰ τις ἄλλος
 λέγει καὶ ὑμᾶς πείθει, ἔστω, μὴ ἀμύνεσθε, ἅπαντα πρό-
 50 εσθε. εἰ δὲ μηδὲν τοῦτο δοκεῖ, τοῦναντίον δὲ προΐσμεν
 ἅπαντες, ὅτι ὅσω ἂν πλείονων ἐάσωμεν ἐκείνου γενέ-
 σθαι κύριον, τοσοῦτω χαλεπωτέρῳ καὶ ἰσχυροτέρῳ χρη-
 σόμεθα ἐχθρῷ, ποῖ ἀναδυνόμεθα ἢ τί μέλλομεν; ἢ πότε,
 51 ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ δεόντα ποιεῖν ἐπιελήσομεν; ὅταν

νῇ δὲ ἀνάγκῃ τις ἤ. ἀλλ' ἦν μὲν ἂν τις ἐλευθέρων ἀνθρώπων ἀνάγκην εἴποι, οὐ μόνον ἤδη πάρεστιν, ἀλλὰ καὶ πάλαι παρελήλυθε, τὴν δὲ τῶν δούλων ἀπεύχεσθαι θήπου μὴ γενέσθαι δεῖ. διαφέρει δὲ τίς· ὅτι ἐστὶν ἐλευθέρῳ μὲν ἀνθρώπῳ μερίστη ἀνάγκη ἢ ὑπὲρ τῶν γιγνομένων αἰσχύνη, καὶ μείζω ταύτης οὐκ οἶδ' ἦντιν' ἂν εἴποι τις· δούλῳ δὲ πληγαὶ καὶ ὁ τοῦ σώματος αἰκισμὸς, ἃ μῆτε γένοιτο οὔτε λέγειν ἄξιον.

- 52 Πάντα τοίνυν ἅλλ' εἰπὼν ἂν ἡδέως, καὶ δείξας ὅν τρόπον ὑμᾶς ἐνιοὶ καταπολιτεύονται, τὰ μὲν ἄλλα ἐάσω· ἀλλ' ἐπειδὴν τι τῶν πρὸς Φίλιππον ἐμπέσῃ, εὐθύς ἀναστὰς τις λέγει τὸ τὴν εἰρήνην ἄγειν ὥς ἀγαθὸν καὶ τὸ τρέφειν δύναμιν μεγάλην ὥς χαλεπὸν, καὶ "διαρπάξουσιν τινὲς τὰ χρήματα βούλονται" καὶ τοιούτους λόγους, ἐξ ὧν ἀναβάλλουσι μὲν ὑμᾶς, ἡσυχίαν δὲ ποιοῦ-
- 53 σιν ἐκεῖνω πράττειν ὅ τι βούλεται. ἐκ δὲ τούτων περιγίγνεται ὑμῖν μὲν ἡ σχολή καὶ τὸ μηδὲν ἤδη ποιεῖν, ἃ ¹⁰³ δέδοικ' ὅπως μήποθ' ἡγήσεσθε ἐπὶ πολλῷ γεγενῆσθαι, τούτοις δ' αἱ χάριτες καὶ ὁ μισθὸς ὁ τούτων. ἐγὼ δ' οἶμαι τὴν μὲν εἰρήνην ἄγειν οὐχ ὑμᾶς δεῖν πεῖθειν, οἱ πεπεισμένοι κάθησθε, ἀλλὰ τὸν τὰ τοῦ πολέμου πράτ-
- 54 τουντα· ἂν γὰρ ἐκεῖνος πεισθῇ, τὰ γ' ἂν ὑμῶν ὑπάρχει νομίζειν δ' εἶναι χαλεπὰ οὐχ ὅς' ἂν εἰς σωτηρίαν διαπυνώμεν, ἀλλ' ἃ πεισόμεθα, ἂν ταῦτα μὴ ἐθέλωμεν ποιεῖν· καὶ τὸ "διαρπασθῇσεται τὰ χρήματα" τῷ φυλάκῃν εἰπεῖν, δι' ἧς σωθήσεται, κωλύειν, οὐχὶ τῷ τοῦ
- 55 συμφέροντος ἀφεστάναι. καίτοι ἐγὼ γ' ἀγανακτῶ καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ τὰ μὲν χρήματα λυπαῖ τινὰς ὑμῶν, εἰ διαρπασθήσεται, ἃ καὶ φυλάττειν καὶ κολάζειν τοὺς ἀδικοῦντας ἐφ' ὑμῖν ἐστὶ, τὴν δ' Ἑλλάδα πᾶσαν ἐφεξῆς οὕτως Φίλιππος ἀρπάζων οὐ λυπεῖ, καὶ ταῦτ' ἐφ' ὑμᾶς ἀρπάζων.

- 56 Τί ποτ' οὖν ἐστὶ τὸ αἴτιον, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸ
 τὸν μὲν οὕτω φανερώς στρατεύοντα, ἀδικοῦντα, πόλεις
 καταλαμβάνοντα, μηδέναι τούτων πάποτ' εἰπεῖν ὥς πό-
 λεμον ποιεῖ, τοὺς δὲ μὴ ἐπιτρέπειν μηδὲ προῖσθαι ταῦ-
 τα συμβουλευοντας, τούτους τὸν πόλεμον ποιήσσει
 57 αἰτιασθαι; ἐγὼ διδάξω· ὅτι τὴν ὀργὴν ἣν εἰκὸς ἐστι γε-
 νέσθαι παρ' ὑμῶν, ἂν τι λυπήσθε τῷ πολέμῳ, εἰς τοὺς
 ὑπὲρ ὑμῶν λέγοντας τὰ βέλτιστα τρέφαι βούλονται,
 ἵνα τούτους κρίνητε, μὴ Φίλιππον ἀμύνησθε, καὶ κα-
 τηγορώσιν αὐτοὶ, μὴ δίκην δῶσιν ὧν ποιοῦσι νῦν.
 τοῦτ' αὐτοῖς δύναται τὸ λέγειν ὥς ἄρα βούλονται πόλε-
 μόν τινες ποιῆσαι παρ' ὑμῖν, καὶ περὶ τούτου ἡ διαδι-
 58 κασία αὕτη ἐστίν. ἐγὼ δ' οἶδα ἀκριβῶς ὅτι οὐ γράψαν- 104
 τος Ἀθηναίων οὐδενός πω πόλεμον καὶ ἄλλα πολλὰ
 Φίλιππος ἔχει τῶν τῆς πόλεως καὶ νῦν εἰς Καρδίαν πέ-
 πομφε βοήθειαν. εἰ μέντοι βουλόμεθ' ἡμεῖς μὴ προσ-
 ποιέσθαι πολεμεῖν αὐτὸν ἡμῖν, ἀνοητότατος πάντων
 59 ἂν εἴη τῶν ὄντων ἀνθρώπων, εἰ τοῦτ' ἐξελέγχοι. ἀλλ'
 ἐπειδὴν ἐπ' αὐτοὺς ἡμᾶς ἔη, τί φησομεν; ἐκεῖνος μὲν
 γὰρ οὐ πολεμεῖν, ὥσπερ οὐδ' Ὀρεΐταις τῶν στρατιωτῶν
 ὄντων ἐν τῇ χώρᾳ, οὐδὲ Φεραίοις πρότερον, πρὸς τὰ
 τείχη προσβάλλων αὐτῶν, οὐδ' Ὀλυνθίοις ἐξ ἀρχῆς,
 ἕως ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ τὸ στρατεύμα παρῆν ἔχων. ἢ καὶ
 τότε τοὺς ἀμύνεσθαι κελεύοντας πόλεμον ποιεῖν φή-
 σομεν; οὐκοῦν ὑπόλοιπον δουλεύειν· οὐ γὰρ ἄλλο γ'
 οὐδέν ἐστι μεταξὺ τοῦ μήτ' ἀμύνεσθαι μήτ' ἄγειν ἢ συ-
 60 χίαν ἔασθαι. καὶ μὴν οὐχ ὑπὲρ τῶν ἴσων ὑμῖν τε καὶ
 τοῖς ἄλλοις ἐσθ' ὁ κίνδυνος· οὐ γὰρ ὑφ' αὐτῷ τὴν πό-
 λιν ποιήσασθαι βούλεται Φίλιππος, ἀλλ' ὅπως ἐνελεῖν.
 οἶδε γὰρ ἀκριβῶς ὅτι δουλεύειν μὲν ὑμεῖς οὐτ' ἐθελή-
 σετε οὐτ', ἂν ἐθελήσητε, ἐπιστήσεσθε (ἄρχειν γὰρ εἰω-
 θάτε), πράγματα δ' αὐτῷ παρὰσχεῖν, ἂν καιρὸν λα-

βητε, πλείω τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων δυνη-
σεσθε

- 61 Ὡς οὖν ὑπὲρ τῶν ἐσχάτων ὄντος τοῦ ἀγῶνος προσ-
ῆκει οὕτω γιγνώσκειν, καὶ τοὺς πεπρακότας αὐτοὺς
ἐκείνῳ μισεῖν καὶ ἀποτυμπαλίσαι· οὐ γὰρ ἐστίν, οὐκ
ἐστι τῶν ἔξω τῆς πόλεως ἐχθρῶν κρατῆσαι, πρὶν ἂν
τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ πόλει κολάσῃ· ἐχθροὺς ὑπηρετοῦντας
ἐκείνῳ, ἀλλ' ἀνάγκη ταύτοις ὥσπερ προβόλοις προσ-
62 πταίνοντας ὑστερίζειν ἐκείνων. πόθεν οἴεσθε νῦν αὐτὸν
ὑβρίζειν ὑμᾶς (οὐδὲν γὰρ ἄλλ' ἔμοιγε δοκεῖ ποιεῖν ἢ 105
τοῦτο) καὶ τοὺς μὲν ἄλλους εὖ ποιοῦντα, εἰ μὴδὲν ἄλ-
λο, ἔξαπατᾶν, ὑμῖν δ' ἀπειλεῖν ἥδη; ὅλον Θετταλὸν
πολλὰ δοὺς ὑπηγάγετο εἰς τὴν νῦν παρούσαν δουλει-
αν· οὐδ' ἂν εἰπεῖν δύναιτ' οὐδεὶς ὅσα τοὺς τάλαιπώ-
ρους Ὀλυνθίους πρότερον δοὺς Ποτίδαιαν ἐξηπάτησε
63 καὶ πόλλ' ἕτερα· Θηβαίους τὰ νῦν ὑπάγει τὴν Βοιωτί-
αν αὐτοῖς παραδοὺς καὶ ἀπαλλάξας πολέμου πολλοῦ
καὶ χαλεποῦ· ὥστε καρπωσάμενοί τινα ἕκαστοι τοῦ-
των πλεονεξίαν οἱ μὲν ἥδη πεπόνθασιν ἃ δὴ πάντες
ἴσασιν, οἱ δ' ὅ τι ἂν ποτε συμβῇ κείσονται. ὑμεῖς δὲ ὧν
μὲν ἀπιστέρησθε, σιωπῶ· ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ τὴν εἰρή-
νην ποιήσασθαι, πόσα ἐξηπάτησθε, πόσων ἀπιστέρη-
64 σθε. οὐχὶ Φωκέας, οὐ Πύλας, οὐχὶ τὰπὶ Θράκης, Δορί-
σκον, Σέρρειον, τὸν Κερσοβλέπτην αὐτόν; οὐ νῦν τῇ
πόλιν τὴν Καρδιανῶν ἔχει καὶ ὁμολογεῖ; τί ποτ' οὖν
ἐκείνῳ τοῖς ἄλλοις καὶ οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑμῖν προσ-
φύεται; ὅτι ἐν μόνῃ τῶν πασῶν πόλεων τῇ ἡμετέρᾳ
ἄδεια ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν λέγειν δέδοται, καὶ λαβόντα
χρήματ' αὐτὸν ἀσφαλές ἐστι λέγειν παρ' ὑμῖν, καὶ
65 ἀφηρημένοι τὰ ὑμέτερά αὐτῶν ἦτε. οὐκ ἦν ἀσφαλές
λέγειν ἐν Ὀλύνθῳ τὰ Φιλίππου μὴ σὺν εὖ πεπονθότων
τῶν πολλῶν Ὀλυνθίων τῷ Ποτίδαιαν καρποῦσθαι·

- οὐκ ἦν ἀσφαλὲς λέγειν ἐν Θετταλίᾳ τὰ Φιλίππου μὴ
 σὺν εὐ̄ πεπονθότος τοῦ πλήθους τοῦ Θετταλῶν τῷ
 τοὺς τυράννους ἐκβαλεῖν Φιλίππου αὐτοῖς καὶ τὴν Πυ-
 λαίαν ἀποδοῦναι· οὐκ ἦν ἐν Θήβαις ἀσφαλὲς, πρὶν τὴν
 56 Βοιωτίαν ἀπέδωκε καὶ τοὺς Φωκέας ἀνεῖλεν. ἀλλ' 106
 Ἀθήνησιν οὐ μόνον Ἀμφίπολιν καὶ τὴν Καρδιανῶν
 χώραν ἀπεστερηκότος Φιλίππου, ἀλλὰ καὶ κατασκευά-
 ζοντος ὑμῖν ἐπιτείχισμα τὴν Εὐβοίαν καὶ νῦν ἐπὶ Βυ-
 ζάντιον παριόντος, ἀσφαλὲς ἔστι λέγειν ὑπὲρ Φιλίπ-
 που. καὶ γὰρ τοι τούτων μὲν ἐκ πτωχῶν ἔνιοι ταχὺ
 πλούσιοι γέγονασιν καὶ ἔξ ἀνωνύμων καὶ ἁδόξων ἐνδο-
 ξοὶ καὶ γνώριμοι, ὑμεῖς δὲ τοῦναντίον ἐκ μὲν ἐνδόξων
 ἁδόξοι, ἐκ δ' εὐπόρων ἄποροι· πόλεως γὰρ ἔρωγα
 πλουτοῦν ἡγοῦμαι συμμαχούς, πίστιν, εὐνοίαν, ὧν πάν-
 57 των ἔσθ' ὑμεῖς ἄποροι. ἐκ δὲ τοῦ τούτων ὀλιγώρους
 ὑμᾶς ἔχειν καὶ εἶναι ταῦτα φέρεσθαι ὁ μὲν εὐδαίμων καὶ
 μέγας καὶ φοβερός πᾶσιν Ἕλλησι καὶ βαρβάροις, ὑμεῖς
 δ' ἔρημοι καὶ ταπεινοί, τῇ μὲν τῶν ὀνίων ἀφθονίᾳ λαμ-
 προί, τῇ δ' ὧν προσήκε παρασκευῇ καταγέλαστοι. οὐ τὸν
 κῦτόν δὲ τρόπον περὶ θ' ὑμῶν καὶ περὶ αὐτῶν ἐνίοις τῶν
 λεγόντων ὁρῶ βουλευομένους· ὑμᾶς μὲν γὰρ ἡσυχίαν
 ἄγειν φασὶ δεῖν, κἂν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, αὐτοὶ δ' οὐ δύνανται
 παρ' ὑμῖν ἡσυχίαν ἄγειν οὐδενὸς αὐτοὺς ἀδικοῦντος.
 68 Εἴτα φησὶν ὅς ἂν τύχη παρελθὼν "οὐ γὰρ ἐθέλεις
 "γράψαι, οὐδὲ κινδυνεύειν, ἀλλ' ἄτολμος εἰ καὶ μαλα-
 "κός." ἐγὼ δὲ θρασὺς μὲν καὶ βδελυρὸς καὶ ἀναιδής
 οὗτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην, ἀνδρειότερον μέντοι πολλῷ
 πάννυ τῶν ἱταμῶς πολιτευομένων παρ' ὑμῖν ἔμαντόν
 69 ἡγοῦμαι. ὅστις μὲν γὰρ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παριδὼν
 ἅ συννοήσει τῇ πόλει, κρίνει, δημεύει, δίδωσι, κατηγο-
 ρεῖ, οὐδεμιᾶ ταῦτ' ἀνδρεία ποιεῖ, ἀλλ' ἔχων ἐνέχυρον
 τῆς αὐτοῦ σωτηρίας τὸ πρὸς χάριν ὑμῖν λέγειν καὶ πο- 107

- λιτεύεσθαι ἀσφαλῶς θρασύς ἐστιν· ὅστις δ' ὑπὲρ τοῦ
 βελτίστου πολλὰ τοῖς ὑμετέροισι ἐναντιοῦται βουλήμα-
 σι, καὶ μὴδὲν λέγει πρὸς χάριν, ἀλλὰ τὸ βέλτιστον αἰεί,
 καὶ τὴν τοιαύτην πολιτείαν προαιρεῖται ἐν ἡ πλειόνων
 ἢ τύχῃ κυρία γίνεσθαι ἢ οἱ λογισμοὶ, τούτων δ' ἀμφο-
 70 τέρων ἑαυτὸν ὑπεύθυνον ὑμῖν παρέχει, οὐτός ἐστ' ἀν-
 δρεῖος, καὶ χορήσιμός γε πολέτης ὁ τοιοῦτός ἐστιν, οὐχ
 οἱ τῆς παρ' ἡμέραν χάριτος τὰ μέγιστα τῆς πόλεως ἀπο-
 λωλεότες, οὓς ἐγὼ τοσούτου δέω ξηλοῦν ἢ νομίζειν
 ἀξιόλους πολίτας τῆς πόλεως εἶναι, ὥστ' εἰ τις ἔροίτο με
 "εἰπέ μοι, σὺ δὲ δὴ τί τὴν πόλιν ἡμῶν ἀγαθὸν πεποίη-
 "κας;" ἔχων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τριηραρχίας εἰ-
 πεῖν καὶ χορηγίας καὶ χρημάτων εἰσφορὰς καὶ λύσεις
 71 αἰχμαλώτων καὶ τοιαύτας ἄλλας φιλανθρωπίας, οὐδὲν
 ἂν τούτων εἴποιμι, ἀλλ' ὅτι τῶν τοιούτων πολιτευμά-
 των οὐδὲν πολιτεύομαι, ἀλλὰ δυνάμενος ἂν ἴσως, ὥσ-
 περ καὶ ἕτεροι, κατηγορεῖν καὶ χερίζεσθαι καὶ δημεύ-
 ειν καὶ τᾶλλ' ἃ ποιοῦσιν οὗτοι ποιεῖν, οὐδ' ἐφ' ἐνὶ τού-
 των πῶποτ' ἑμαυτὸν ἔταξα οὐδὲ προήχθην οὐδ' ὑπὸ
 κέρθους οὐδ' ὑπὸ φιλοτιμίας, ἀλλὰ διαμένω λέγων ἐξ
 ὧν ἐγὼ μὲν πολλῶν ἐλάττων εἰμὶ παρ' ὑμῖν, ὑμεῖς δ',
 εἰ πείθοισθέ μοι, μείζους ἂν εἴητε· οὕτω γὰρ ἴσως ἀνε-
 72 πύφθονον εἰπεῖν. οὐδὲ γ' ἐμοὶ δοκεῖ δικαίου τοῦτ' εἶναι
 πολίτου, τοιαῦτα πολιτεύμαθ' ἐνδρίσκειν ἐξ ὧν ἐγὼ μὲν
 πρῶτος ὑμῶν ἔσομαι εὐθέως, ὑμεῖς δὲ τῶν ἄλλων ὕστα-
 τοι· ἀλλὰ συναυξάνεσθαι δεῖ τὴν πόλιν τοῖς τῶν ἀγα-
 θῶν πολιτῶν πολιτεύμασι, καὶ τὸ βέλτιστον αἰεί, μὴ τὸ
 ῥᾶστον ἅπαντας λέγειν· ἐπ' ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἡ φύσις αὐ- 108
 τῇ βαδίζεται, ἐπὶ τοῦτο δὲ τῷ λόγῳ δεῖ προάγεισθαι δι-
 δάσκοντα τὸν ἀγαθὸν πολίτην.
- 73 Ἦδη τοίνυν τινὸς ἤκουσα καὶ τοιοῦτόν τι λέγον-
 τος, ὡς ἄρα ἐγὼ λέγω μὲν αἰεὶ τὰ βέλτιστα, ἔστι δ' οὐδὲν

- ἀλλ' ἢ λόγοι τὰ παρ' ἐμοῦ, δεῖ δ' ἔργων τῇ πόλει καὶ
 πράξεώς τινος. ἐγὼ δ' ὥς ἔχω περὶ τούτων, λέξω πρὸς
 ὑμᾶς καὶ οὐκ ἀποκρύψομαι. εὐθ' εἶναι νομίζω τοῦ
 συμβουλευόντος ὑμῖν ἔργον οὐδὲν πλὴν εἰπεῖν τὰ βέλ-
 τιστα. καὶ τοῦθ' ὅτι τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον ἡμῶς
 74 οἶμαι δεῖξιν. ἴστε γὰρ δήπου τοῦθ', ὅτι Τιμόθεός ποτ'
 ἐκεῖνος ἐν ὑμῖν ἐδημηγόρησεν ὥς δεῖ βοηθεῖν καὶ τοὺς
 Εὐβοέας σῶζειν, ὅτε Θηβαῖοι καταδουλοῦντ' αὐτούς,
 καὶ λέγων εἶπεν οὕτω πως· "εἰπέ μοι, βουλευέσθαι,"
 ἔφη, "Θηβαίους ἔχοντες ἐν νήσῳ, τί χρήσεσθαι καὶ τί
 "δεῖ ποιεῖν; οὐκ ἐμπλήσετε τὴν θάλατταν, ᾧ ἄνδρες
 "Ἀθηναῖοι, τριήρων; οὐκ ἀναστάτες ἤδη πορεύσε-
 75" σθε εἰς τὸν Πειραιᾶ; οὐ κατέλξετε τὰς ναῦς;" οὐκοῦν
 εἶπε μὲν ταῦτα ὁ Τιμόθεος, ἐποιήσατε δ' ὑμεῖς· ἐκ δὲ
 τούτων ἀμφοτέρων τὸ πρᾶγμα ἐπράχθη. εἰ δ' ὁ μὲν
 εἶπεν ὥς οἶόν τε τὰ ἄριστα, ὥσπερ εἶπεν, ὑμεῖς δ'
 ἀπερραθυμήσατε καὶ μηδὲν ὑπακούσατε, ἅρ' ἂν ἦν
 γεροντός τι τῶν τότε συμβάντων τῇ πόλει; οὐχ οἶόν τε.
 οὕτω τοίνυν καὶ περὶ ὧν ἂν ἐγὼ λέγω νυνὶ καὶ περὶ
 ὧν ἂν ὁ δεῖνα εἴπῃ, τὰ μὲν ἔργα παρ' ὑμῶν αὐτῶν
 ζητεῖτε, τὰ δὲ βέλτιστα ἐπιστήμη λέγειν παρὰ τοῦ παρ-
 ιόντος.
- 76 Ἐν κεφαλᾷ δ' ἃ λέγω φράσας καταβῆναι βού-
 λομαι. χρήματα εἰσφέρειν φημί δεῖν, τὴν ὑπάρχουσαν
 δύναμιν συνέχειν, ἐπανορθοῦντας εἰ τι δοκεῖ μὴ καλῶς 109
 ἔχειν, μὴ ὅσοις ἂν τις αἰτιάσῃται τὸ ὅλον καταλύνοντας·
 πρέσβεις ἐκπέμπειν πανταχοῦ τοὺς διδάξοντας, νοῦθε-
 τήσοντας, πράξοντας ὅσα ἂν δύνωνται τῇ πόλει· παρὰ
 πάντα ταῦτα τοὺς ἐπὶ τοῖς πράγμασι δωροδοκαῦντας
 κολάζειν καὶ μισαῖν πανταχοῦ, ἵν' οἱ μέτριοι καὶ δικαί-
 ος αὐτοὺς παρέχοντες εὐ βεβουλεύσθαι δοκῶσι καὶ
 77 τοῖς ἄλλοις καὶ ἑαυτοῖς. ἂν οὕτω τοῖς πράγμασι χρῆ-

σθε καὶ παύσῃσθε ὀλιγοροῦντες ἀπάντων, ἴσως ἂν, ἴσως καὶ νῦν ἐτι βελτίω γένοιτο. εἰ μὲντοι καθεδεῖσθε ἄχρὶ τοῦ θορυβῆσαι καὶ ἐπαινέσαι σπουδάζοντες, ἐὰν δὲ δέῃ τι ποιεῖν ἀναδυόμενοι, οὐχ ὁρῶ λόγον ὅστις ἄνευ τοῦ ποιεῖν ὑμᾶς ἃ προσήκει δυνήσεται τὴν πόλιν σῶσαι.

ΙΧ.

ΚΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Γ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

¹ Ἀπλὴ τοῦ λόγου τούτου ἡ ὑπόθεσις· Φιλίππου γὰρ λόγῳ μὲν εἰρήνην ἄγοντος, ἔργῳ δὲ πολλὰ ἀδικούντος, συμβουλευεῖ τοῖς Ἀθηναίοις ὁ ῥήτωρ ἀναστῆναι καὶ ἀμύνασθαι τὸν βασιλέα, ὥς κινδύνου μεγάλου καὶ αὐτοῖς επικρεμαμένον καὶ πᾶσι κοινῇ τοῖς Ἑλλησιν.

Πολλῶν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λόγων γιγνομένων 110 ὁ λόγου δεῖν καθ' ἐκάστην ἐκκλησίαν περὶ ὧν Φίλιππος, ἀφ' οὗ τὴν εἰρήνην ἐποιήσατο, οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἀδικεῖ, καὶ πάντων οἷδ' ὅτι φησάντων γ' ἂν, εἰ καὶ μὴ ποιοῦσι τοῦτο, καὶ λέγειν δεῖν καὶ πράττειν ὅπως ἐκεῖνος παύσεται τῆς ὑβρεως καὶ δίκην δώσει, εἰς τοῦθ' ὑπηγμένα πάντα τὰ πράγματα καὶ προειμένα ὁρῶ ὥστε δέδοικα μὴ βλάσφημον μὲν εἰπεῖν, ἀληθὲς δ' ἢ· εἰ καὶ λέγειν ἅπαντες ἐβούλοντο οἱ παριόντες καὶ χειροτονεῖν ὑμεῖς ἐξ ὧν ὥς φανλότατ' ἔμελλε τὰ πράγμαθ' ἔξειν, οὐκ ἂν ἡγοῦμαι δύνασθαι 2 χεῖρον ἢ νῦν διατεθῆναι. πολλὰ μὲν οὖν ἴσως ἐστὶν αἷτια τοῦ ταῦθ' οὕτως ἔχειν, καὶ οὐ παρ' ἐν οὐδὲ δύο εἰς τοῦτο τὰ πράγματ' ἀφίεται, μάλιστα δ', ἄνπερ ἐξετάζητε ὁρθῶς, εὐρήσετε διὰ τοὺς χαρίζεσθαι μᾶλλον ἢ

τα βέλτιστα λέγειν προαιρουμένους, ὧν τινὲς μὲν, ὡς
 ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐν οἷς εὐδοκιμοῦσιν αὐτοὶ καὶ δύναν-
 ται, ταῦτα φυλάττοντες οὐδεμίαν περὶ τῶν μελλόντων
 πρόνοιαν ἔχουσιν, οὐκοῦν οὐδ' ὑμᾶς οἴονται δεῖν ἔχειν,
 ἕτεροι δὲ τοὺς ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ὄντας αἰτιώμενοι καὶ
 διαβάλλοντες οὐδὲν ἄλλο ποιῶσιν ἢ ὅπως ἡ μὲν πόλις
 αὐτῇ παρ' αὐτῆς δίκην λήψεται καὶ περὶ τοῦτ' ἔσται, III
 Φιλίππῳ δ' ἐξέσται καὶ λέγειν καὶ πράττειν ὅ τι βοῦ-
 8 λεται. αἱ δὲ τοιαῦται πολιτεῖαι συνήθεις μὲν εἰσιν ὑμῖν,
 αἵτιαι δὲ τῆς ταραχῆς καὶ τῶν ἀμαρτημάτων. ἄξιόν δ',
 ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἂν τι τῶν ἀληθῶν μετὰ παρηγορίας
 λέγω, μηδεμίαν μοι διὰ τοῦτο παρ' ὑμῶν ὀργὴν γενέ-
 σθαι. σκοπεῖτε γὰρ ὧδέ. ὑμεῖς τὴν παρηγορίαν ἐπὶ μὲν
 τῶν ἄλλων οὕτω κοινὴν οἴεσθε δεῖν εἶναι πᾶσι τοῖς ἐν
 τῇ πόλει ὥστε καὶ τοῖς ξένοις καὶ τοῖς δούλοις αὐτῆς
 μεταδεδώκατε, καὶ πολλοὺς ἂν τις οἰκέτας ἴδοι παρ'
 ὑμῖν μετὰ πλείονος ἐξουσίας ὅ τι βούλονται λέγοντας ἢ
 4 πολίτας ἐν ἐνίαις τῶν ἄλλων πόλεων, ἐκ δὲ τοῦ συμ-
 βουλευεῖν παντάπασιν ἐξεληλάκατε. εἰδ' ὑμῖν συμβέ-
 βηκεν ἐκ τούτου ἐν μὲν ταῖς ἐκκλησίαις τρυφᾶν καὶ κο-
 λακεύεσθαι πάντα πρὸς ἡδονὴν ἀκούουσιν, ἐν δὲ τοῖς
 πράγμασι καὶ τοῖς γιγνομένοις περὶ τῶν ἐσχάτων ἤδη
 κινδυνεύειν. εἰ μὲν οὖν καὶ νῦν οὕτω διάκεισθε, οὐκ
 ἔχω τί λέγω· εἰ δ' ἂν συμφέροι χωρὶς κολακείας ἐθελή-
 σετ' ἀκούειν, ἔτοιμος λέγειν. καὶ γὰρ εἰ πάνν φάυλος
 τὰ πράγματ' ἔχει καὶ πολλὰ προεῖται, ὅμως ἔστιν, ἐάν
 ὑμεῖς τὰ θέοντα ποιεῖν βούλησθ', ἔτι πάντα ταῦτα ἐπ-
 6 απορθώσασθαι. καὶ παράδοξον μὲν ἴσως ἔστιν ὃ μέλλω
 λέγειν, ἀληθὲς δέ· τὸ χεῖριστον ἐν τοῖς παρεληλυθόσι,
 τοῦτο πρὸς τὰ μέλλοντα βέλτιστον ὑπάρχει. τί οὖν
 ἐστὶ τοῦτο; ὅτι οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα οὐδὲν τῶν δε-
 ὄντων ποιούντων ὑμῶν κακῶς τὰ πράγματ' ἔχει, ἐπεὶ

τοι, εἰ πάνθ' ἃ προσῆκε πραττόντων οὕτω διέκειτο, 11
οὐδ' ἂν ἐλπίς ἦν αὐτὰ γενέσθαι βελτίω. νῦν δὲ τῆς μὲν
ῥαθυμίας τῆς ὑμετέρας καὶ τῆς ἀμελείας κεκράτηκε Φί-
λιππος, τῆς πόλεως δ' οὐ κεκράτηκεν· οὐδ' ἤτησθ'
ὑμεῖς, ἀλλ' οὐδὲ κενίνησθε.

- 6 Εἰ μὲν οὖν ἅπαντες ὁμολογοῦμεν Φίλιππον τῇ πό-
λει πολεμεῖν καὶ τὴν εἰρήνην παραβαίνειν, οὐδὲν ἄλλο
ἔδει τὸν παριόντα λέγειν καὶ συμβουλεύειν ἢ ὅπως
ἀσφαλέστατα καὶ ῥᾶστα αὐτὸν ἀμυνοῦμεθα· ἐπειδὴ δὲ
οὕτως ἀτόπως ἐνιοὶ διάκεινται ὥστε πόλεις καταλαμ-
βάνοντος ἐκείνου καὶ πολλὰ τῶν ὑμετέρων ἔχοντος καὶ
πάντας ἀνθρώπους ἀδικοῦντος ἀνέχεσθαι τινων ἐν
ταῖς ἐκκλησίαις λεγόντων πολλάκις ὥς ἡμῶν τινὲς εἰσιν
οἱ ποιοῦντες τὸν πόλεμον, ἀνάγκη φυλάττεσθαι καὶ
7 διορθοῦσθαι περὶ τούτων· ἔστι γὰρ θεός μὴ ποθ' ὥς
ἀμυνοῦμεθα γράψας τις καὶ συμβουλεύσας εἰς τὴν αἰ-
τίαν ἐμπέσῃ τοῦ πεποιημένου τὸν πόλεμον. ἐγὼ δὲ
τοῦτο πρῶτον ἀπάντων λέγω καὶ διορίζομαι, εἰ ἐφ' ἡμῶν
ἔστι τὸ βουλεύεσθαι περὶ τοῦ πότερον εἰρήνην ἄγειν ἢ
8 πολεμεῖν δεῖ. εἰ μὲν οὖν ἔξεστιν εἰρήνην ἄγειν τῇ πό-
λει καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔστι τοῦτο, ἵν' ἐντεῦθεν ἄρξωμαι, φη-
μι ἔγωγε ἄγειν ἡμᾶς δεῖν, καὶ τὸν ταῦτα λέγοντα γράφειν
καὶ πράττειν καὶ μὴ φενακίζειν ἀξίω· εἰ δ' ἔτερος τὰ ὅπλα
ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων καὶ δύναμιν πολλὴν περὶ αὐτὸν τοῦ-
νομα μὲν τὸ τῆς εἰρήνης ὑμῶν προβάλλει, τοῖς δ' ἔργοις
αὐτὸς τοῖς τοῦ πολέμου χοῖται, τί λοιπὸν ἄλλο πλὴν
ἀμύνεσθαι; φάσκειν δ' εἰρήνην ἄγειν, εἰ βούλεσθε,
9 ὥσπερ ἐκεῖνος, οὐ διαφέρομαι. εἰ δὲ τις ταύτην εἰρή- 13
νην ὑπολαμβάνει, ἐξ ἧς ἐκεῖνος πάντα τᾶλλα λαβὼν ἐφ'
ἡμᾶς ἤξει, πρῶτον μὲν μαίνεται, ἔπειτα ἐκείνῳ παρ'
ὑμῶν, οὐχ ὑμῶν παρ' ἐκείνου τὴν εἰρήνην λέγει· τοῦτο
δ' ἐστὶν ὃ τῶν ἀναλίσκομένων χρημάτων πάντων Φί-

12

λιππος ὠνεῖται, αὐτὸς μὲν πολεμεῖν ὑμῖν, ὑφ' ὑμῶν δὲ μὴ πολεμεῖσθαι.

- 10 Καὶ μὴν εἰ μέχρι τούτου περιμενοῦμεν, ἕως ἂν ἡμῖν ὁμολογήσῃ πολεμεῖν, πάντων ἐσμὲν εὐηθῆστατοι· οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν αὐτὴν βαδίσῃ καὶ τὸν Πειραιᾶ, τοῦτ' ἐρεῖ, εἴπερ οἷς πρὸς τοὺς ἄλλους πεποιή-
 11 κε δεῖ τεκμαίρεσθαι. τοῦτο μὲν γὰρ Ὀλυνθίοις τετραράκοντ' ἀπέχων τῆς πόλεως στάδια εἶπεν ὅτι δεῖ δυοῖν θάτερον, ἢ ἐκείνους ἐν Ὀλύνθῳ μὴ οἰκεῖν ἢ αὐτὸν ἐν Μακεδονίᾳ, πάντα τὸν ἄλλον χρόνον, εἰ τις αὐτὸν αἰτιάσαιτό τι τοιοῦτον, ἀγανακτῶν καὶ πρέσβεις πέμπων τοὺς ἀπολογησομένους· τοῦτο δ' εἰς Φωκέας ὡς πρὸς συμμαχοὺς ἐπορεύετο, καὶ πρέσβεις Φωκέων ἦσαν οἱ παρηκολούθουν αὐτῷ πορευομένῳ, καὶ παρ' ἡμῖν ἤριζον πολλοὶ Θηβαίοις οὐ λυσιτελήσειν τὴν ἐκείνου πάρ-
 12 οδον. καὶ μὴν καὶ Φερὰς πρώην ὡς φίλος καὶ σύμμαχος εἰς Θετταλίαν ἐλθὼν ἔχει καταλαβὼν, καὶ τὰ τελευταῖα τοῖς ταιλαιπώροις Ὀρεΐταις τουτοισὶ ἐπισκεψομένους ἔφη τοὺς στρατιώτας πεπομφέναι κατ' εὐνοίαν· πυνθάνεσθαι γὰρ αὐτοὺς ὡς νοσοῦσι [καὶ στασιάζουσιν ἐν αὐτοῖς], συμμαχῶν δ' εἶναι καὶ φίλων ἀληθινῶν ἐν
 13 τοῖς τοιοῦτοις καιροῖς παρῆναι. εἰτ' οἶσεθ' αὐτὸν, αἱ ἐποίησαν μὲν οὐδὲν ἂν κακόν, μὴ παθεῖν δ' ἐφυλάξαντ' ἂν ἴσως, τούτους μὲν ἐξαπατᾶν αἰρεῖσθαι μᾶλλον ἢ 114
 προλέγοντα βιάζεσθαι, ὑμῖν δ' ἐκ προορρήσεως πολεμήσειν, καὶ ταῦθ' ἕως ἂν ἐκόντες ἐξαπαταᾶσθε; οὐκ
 14 ἔστι ταῦτα· καὶ γὰρ ἂν ἀβελτερώτατος εἴη πάντων ἀνθρώπων, εἰ τῶν ἀδικουμένων ὑμῶν μηδὲν ἐγκαλοῦνται αὐτῷ, ἀλλ' ὑμῶν αὐτῶν τινὰς αἰτιωμένων, ἐκείνος ἐκλύσας τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔριν ὑμῶν καὶ φιλονεικίαν ἐφ' αὐτὸν προειποι τρέπεσθαι, καὶ τῶν παρ' ἑαυτοῦ μισθοφορούντων τοὺς λόγους ἀφέλαιτο, οἷς

ἀναβάλλουσιν ὑμᾶς, λέγοντες ὥς ἐκεῖνός γε οὐ πολεμεῖ
τῇ πόλει.

- 15 Ἄλλ' ἔστιν, ὃ πρὸς τοῦ Διὸς, ὅστις εὖ φρονῶν ἐκ
τῶν ὀνομάτων μᾶλλον ἢ τῶν πραγμάτων τὸν ἄγοντ'
εἰρήνην ἢ πολεμοῦνθ' ἑαυτῷ σκέψαιτ' ἄν; οὐδεὶς δὴ-
που. ὁ τοίνυν Φίλιππος ἐξ ἀρχῆς, ὅρτι τῆς εἰρήνης γε-
γονυίας, οὐπω Διοπίδους στρατηγούontos οὐδὲ τῶν
ἄλλων ἐν Χερρονήσῳ νῦν ἀπεσταλμένων, Σέρρειον καὶ
Δορίσκον κατελάμβανε καὶ τοὺς ἐκ Σερρείου τείχους
καὶ Ἱεροῦ ὄρους στρατιώτας ἐξέβαλλεν, οὓς ὁ ὑμέτερος
στρατηγὸς ἐγκατέστησεν. καίτοι ταῦτα πράττων τί
16 ἐποίει; εἰρήνην μὲν γὰρ ὤμωμόκει. καὶ μηδεὶς εἴπη, τί
δὲ ταῦτ' ἔστιν, ἢ τί τούτων μέλει τῇ πόλει; εἰ μὲν γὰρ
μικρὰ ταῦτά ἐστιν ἢ μηδὲν ὑμῖν αὐτῶν ἐμελεν, ἄλλος
ἂν εἴη λόγος οὗτος· τὸ δ' εὐσεβὲς καὶ τὸ δίκαιον ἂν τ'
ἐπὶ μικροῦ τις ἂν τ' ἐπὶ μείζονος παραβάλῃ, τὴν αὐτὴν
ἔχει δύναμιν. φέρε δὴ νῦν, ἡνίκ' εἰς Χερρόνησον, ἣν
βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες ὑμετέραν ἐγνώκασιν
εἶναι, ξένους εἰσπέμπει καὶ βοηθεῖν ὁμολογεῖ καὶ ἐπι-
17 στέλλει ταῦτα, τί ποιεῖ; φησὶ μὲν γὰρ οὐ πολεμεῖν, ἐγὼ
δὲ τοσούτου δέω ταῦτα ποιοῦντα ἐκεῖνον ὁμολογεῖν 115
ἄγειν τὴν πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην, ὥστε καὶ Μεγάρων ἀπ-
τόμενον καὶ ἐν Εὐβοίᾳ τυραννίδα κατασκευάζοντα καὶ
νῦν ἐπὶ Θωράκῃ παριόντα καὶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ
σκευωρούμενον καὶ πάνθ', ὅσα πράττει μετὰ τῆς δυνά-
μεως, ποιοῦντα λύειν φημι τὴν εἰρήνην καὶ πολεμεῖν
ὑμῖν, εἰ μὴ καὶ τοὺς τὰ μηχανήματα ἐφιστάοντας εἰρή-
νην ἄγειν φήσατε, ἕως ἂν αὐτὰ τοῖς τείχεσιν ἤδη προσ-
αγάγωσιν. ἀλλ' οὐ φήσατε· ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ λη-
φθείην, ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, οὗτος
18 ἐμοὶ πολεμεῖ, καὶ μήπω βάλλῃ μηδὲ τοξεύῃ. τίσιν οὖν
ὑμεῖς κινδυνεύσαίτ' ἄν, εἰ τι γένοιτο; τῷ τὸν Ἑλλήσ-

ποντου ὑμῶν ἀλλοτριωθῆναι, τῷ Μεγάλῳ καὶ τῆς
 Εὐβοίας τὸν πολεμοῦνθ' ὑμῖν γενέσθαι κύριον, τῷ
 Πελοποννησίους τὰκείνου φρονῆσαι. εἴτα τὸν τοῦτο
 τὸ μηχανήμα ἐπὶ τὴν πόλιν ἰστέντα, τοῦτον εἰρήνην
 19 ἄγειν ἐγὼ φῶ πρὸς ὑμᾶς; πολλοῦ γε καὶ δέω, ἀλλ' ἀφ'
 ἧς ἡμέρας ἀνείλε Φωκίας, ἀπὸ ταύτης ἐγωγ' αὐτὸν πο-
 λεμεῖν ὀρίζομαι. ὑμᾶς δὲ, εἰ μὲν ἀμύνεσθε ἤδη, σω-
 φρονήσειν φημι, εἰ δ' ἐάσητε, οὐδὲ τοῦθ' ὅταν βού-
 λησθε θυνήσεσθε ποιῆσαι. καὶ τοσοῦτόν γε ἀφῆσθηκα
 20 τῶν ἄλλων, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν συμβουλευόντων
 ὥστ' οὐδὲ δοκεῖ μοι περὶ Χερρονήσου νῦν σκοπεῖν οὐ-
 δὲ Βυζαντίου, ἀλλ' ἐπαμῦναι μὲν τούτοις, καὶ διατηρη-
 σαι μὴ τι πάθωσι, καὶ τοῖς οὖσιν ἐκεῖ νῦν στρατιώταις
 πάνθ' ὅσων ἂν δέωνται ἀποστελλαι, βουλευέσθαι μὲν
 τοι περὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐν συνδύνῳ μεγά- 116
 λῳ καθεστῶτων. βούλομαι δ' εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς ἐξ
 ὧν ὑπὲρ τῶν πραγμάτων οὕτω φοβοῦμαι, ἵν', εἰ μὲν
 ὁρθῶς λογίζωμαι, μετάσχητε τῶν λογισμῶν καὶ πρό-
 νοιάν τιν' ὑμῶν γ' αὐτῶν, εἰ μὴ καὶ τῶν ἄλλων
 ἄρα βούλεσθε, ποιήσῃσθε, εἰ δὲ ληρεῖν καὶ τετυ-
 φῶσθαι δοκῶ, μήτε νῦν μήτ' αὐτίς ὡς ὑγιαίνοντί μοι
 προσέχητε.

21 Ὅτι μὲν δὴ μέγας ἐκ μικροῦ καὶ ταπεινοῦ τὸ κατ'
 ἀρχὰς Φίλιππος ἠὔξηται, καὶ ἀπίστως καὶ στασιαστι-
 κῶς ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅτι πολλῷ
 παραδοξότερον ἦν τοσοῦτον αὐτὸν ἐξ ἐκείνου γενέσθαι
 ἢ νῦν, ὅθ' οὕτω πολλὰ προείληφε, καὶ τὰ λοιπὰ ὑφ'
 αὐτῷ ποιήσασθαι, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτ' ἂν ἔχοιμι διεξ-
 22 ελθεῖν, παραλείψω. ἀλλ' ὁρῶ συγκεχωρηκότας ἅπαν-
 τας ἀνθρώπους, ἀφ' ὑμῶν ἀρξαμένους, αὐτῷ, ὑπὲρ οὗ
 τὸν ἄλλον ἅπαντα χρόνον πάντες οἱ πόλεμοι γηγόνισιν
 οἱ Ἕλληνικοί. τί οὖν ἐστὶ τοῦτο; τὸ ποιεῖν ὅ τι βούλε-

ἀναβάλλουσιν ὑμᾶς, λέγοντες ὡς ἐκεῖνός γε οὐ πολεμεῖ
τῇ πόλει.

15 Ἀλλ' ἔστιν, ᾧ πρὸς τοῦ Διὸς, ὅστις εὖ φρονῶν ἐκ
τῶν ὀνομάτων μάλλον ἢ τῶν πραγμάτων τὸν ἄγοντ'
εἰρήνην ἢ πολεμοῦνθ' ἑαυτῷ σκέψαιτ' ἄν; οὐδεὶς δὴ-
που. ὁ τοίνυν Φίλιππος ἐξ ἀρχῆς, ἄρτι τῆς εἰρήνης γε-
γονυίας, οὐπω Διοπείδους στρατηγούντος οὐδὲ τῶν
ὄντων ἐν Χερρονήσῳ νῦν ἀπεσταλμένων, Σέρρειον καὶ
Δορίσκον κατελάμβανε καὶ τοὺς ἐκ Σερρείου τείχους
καὶ Ἰεροῦ ὄρους στρατιώτας ἐξέβαλλεν, οὓς ὁ ὑμέτερος
στρατηγὸς ἐγκατέστησεν. καίτοι ταῦτα πράττων τί

16 ἐποίει; εἰρήνην μὲν γὰρ ὤμωμόκει. καὶ μηδεὶς εἶπη, τί
δὲ ταῦτ' ἐστίν, ἢ τί τούτων μέλει τῇ πόλει; εἰ μὲν γὰρ
μικρὰ ταῦτά ἐστιν ἢ μηδὲν ὑμῖν αὐτῶν ἐμελεν, ἄλλος
ἂν εἴη λόγος οὗτος· τὸ δ' εὐσεβὲς καὶ τὸ δίκαιον ἂν τ'
ἐπὶ μικροῦ τις ἂν τ' ἐπὶ μεγάλῳ παραβαίνει, τὴν αὐτὴν
ἔχει δύναμιν. φέρε δὴ νῦν, ἡνίκ' εἰς Χερρόνησον, ἢν
βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες ὑμέτερον ἐγνώκασιν
εἶναι, ξένους εἰσπέμπει καὶ βοηθεῖν ὁμολογεῖ καὶ ἐπι-

17 στέλλει ταῦτα, τί ποιεῖ; φησὶ μὲν γὰρ οὐ πολεμεῖν, ἐγὼ
δὲ τοσούτου δέω ταῦτα ποιοῦντα ἐκεῖνον ὁμολογεῖν 11b
ἄγειν τὴν πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην, ὥστε καὶ Μεγάρων ἀπ-
τόμενον καὶ ἐν Εὐβοίᾳ τυραννίδα κατασκευάζοντα καὶ
νῦν ἐπὶ Θρᾶκην παριόντα καὶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ
σκευαζόμενον καὶ πάνθ', ὅσα πράττει μετὰ τῆς δυνά-
μεως, ποιοῦντα λύειν φημι τὴν εἰρήνην καὶ πολεμεῖν
ὑμῖν, εἰ μὴ καὶ τοὺς τὰ μηχανήματα ἐπιστάοντας εἰρή-
νην ἄγειν φήσετε, ἕως ἂν αὐτὰ τοῖς τεύχεσιν ἤδη προσ-
αγάγωσιν. ἀλλ' οὐ φήσετε· ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ λη-
φθίσην, ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, οὗτος

18 ἐμοὶ πολεμεῖ, καὶν μήπω βάλλῃ μηδὲ τοξεύῃ. τίσιν οὖν
ὑμεῖς κινδυνεύσαίτ' ἂν, εἰ τι γένοιτο; τῷ τὸν Ἑλλήσ-

ποντον ὑμῶν ἀλλοτριωθῆναι, τῷ Μεγάλῳ καὶ τῆς
 Εὐβοίας τὸν πολεμούνθ' ὑμῖν γενέσθαι κύριον, τῷ
 Πελοποννησίους τάχεινον φρονῆσαι. εἶτα τὸν τοῦτο
 τὸ μηχανημα ἐπὶ τὴν πόλιν ἰστάντα, τοῦτον εἰρήνην
 19 ἄγειν ἐγὼ φῶ πρὸς ὑμᾶς; πολλοῦ γε καὶ θέω, ἀλλ' ἀφ'
 ἧς ἡμέρας ἀνείλε Φωκίας, ἀπὸ ταύτης ἐργώ' αὐτὸν πο-
 λεμεῖν ὀρίζομαι. ὑμᾶς δὲ, ἐὰν μὲν ἀμύνησθε ἤδη, σω-
 φρονήσιν φημι, ἐὰν δ' ἐάσητε, οὐδὲ τοῦθ' ὅταν βού-
 λησθε θυνήσεσθε ποιῆσαι. καὶ τοσοῦτόν γε ἀφρέσθηκα
 20 τῶν ἄλλων, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν συμβουλευόντων
 ὥστ' οὐδὲ δοκεῖ μοι περὶ Χερρονήσου νῦν σκοπεῖν οὐ-
 δὲ Βυζαντίου, ἀλλ' ἐπαμῦναι μὲν τούτοις, καὶ διατηρή-
 σαι μή τι πάθωσι, καὶ τοῖς οὖσιν ἐκεῖ νῦν στρατιώταις
 πάνθ' ὅσων ἂν δέωνται ἀποστέλλαι, βουλεύεσθαι μὲν
 τοι περὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ὥς ἐν κινδύνῳ μεγά- 116
 λῳ καθεστῶτων. βούλομαι δ' εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς ἐξ
 ὧν ὑπὲρ τῶν πραγμάτων οὕτω φοβοῦμαι, ἵν', ἐὰν μὲν
 ὀρθῶς λογίζωμαι, μετάσχητε τῶν λογισμῶν καὶ πρό-
 νοιάντιν' ὑμῶν γ' αὐτῶν, εἰ μὴ καὶ τῶν ἄλλων
 ἄρα βούλεσθε, ποιῆσησθε, ἐὰν δὲ ληρεῖν καὶ τετυ-
 φῶσθαι δοκῶ, μήτε νῦν μήτ' αὐτίς ὥς ὑγιαίνοντί μοι
 προσέχητε.

21 Ὅτι μὲν δὴ μέγας ἐκ μικροῦ καὶ ταπεινοῦ τὸ κατ'
 ἀρχὰς Φίλιππος ἠὔξηται, καὶ ἀπίστως καὶ στασιαστι-
 κῶς ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅτι πολλῷ
 παραδοξότερον ἦν τοσοῦτον αὐτὸν ἐξ ἐκείνου γενέσθαι
 ἢ νῦν, ὅθ' οὕτω πολλὰ προείληφε, καὶ τὰ λοιπὰ ὑφ'
 αὐτῷ ποιήσασθαι, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτ' ἂν ἔχοιμι διεξ-
 22 εἰλεῖν, παραλείψω. ἀλλ' ὁρῶ συγκεχωρηκότας ἅπαν-
 τας ἀνθρώπους, ἀφ' ὑμῶν ἀρξαμένους, αὐτῷ, ὑπὲρ αὐ-
 τὸν ἄλλον ἅπαντα χρόνον πάντες οἱ πόλεμοι γεγόνασιν
 οἱ Ἕλληνικοί. τί οὖν ἐστι τοῦτο; τὸ ποιεῖν ὅ τι βούλε-

- ται, καὶ καθ' ἕνα οὕτως περικόπτειν καὶ λωποδυτεῖν
 τῶν Ἑλλήνων, καὶ καταδουλοῦσθαι τὰς πόλεις ἐπιόν-
 23 τα. καίτοι προστάται μὲν ὑμεῖς ἐβδομήκοντα ἔτη καὶ
 τρία τῶν Ἑλλήνων ἐρένεσθε, προστάται δὲ τριάκοντα
 ἐνὸς δέοντα Λακεδαιμόνιοι· ἰσχυσαν δέ τι καὶ Θηβαῖοι
 τουτουσί τοὺς τελευταίους χρόνους μετὰ τὴν ἐν Αιύ-
 κτροις μάχην. ἀλλ' ὅμως οὐθ' ὑμῖν οὔτε Θηβαίοις οὔτε
 Λακεδαιμονίοις οὐδεπώποτε, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, συν-
 24 ἐχωρήθη τοῦθ' ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ποιεῖν ὃ τι βούλοι-
 σθε, οὐδὲ πολλοῦ δεῖ, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὑμῖν, μᾶλλον δὲ
 τοῖς τότ' οὖσιν Ἀθηναίοις, ἐπειδὴ τισιν οὐ μετρίως ἐδό-
 κουν προσφέρεσθαι, πάντες ᾤοντο δεῖν, καὶ οἱ μὴδὲν 117
 ἐγκαλεῖν ἔχοντες αὐτοῖς, μετὰ τῶν ἡδικημένων πολε-
 μεῖν, καὶ πάλιν Λακεδαιμονίοις ἄρξασιν καὶ παρελθού-
 σιν εἰς τὴν αὐτὴν δυναστείαν ὑμῖν, ἐπειδὴ πλεονάζειν
 ἐπεχείρουν καὶ πέρα τοῦ μετρίου τὰ καθεστηκότα ἐκί-
 νουν, πάντες εἰς πόλεμον κατέστησαν, καὶ οἱ μὴδὲν
 25 ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς. καὶ τί δεῖ τοὺς ἄλλους λέγειν;
 ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐδὲν ἂν εἴπειν
 ἔχοντες ἐξ ἀρχῆς ὃ τι ἡδικούμεθ' ὑπ' ἀλλήλων, ὅμως
 ὑπὲρ ὧν τοὺς ἄλλους ἀδικουμένους ἐωρῶμεν, πολεμεῖν
 ᾤόμεθα δεῖν. καίτοι πάνθ' ὅσα ἐξημέρηται καὶ Λα-
 κεδαιμονίοις ἐν τοῖς τριάκοντ' ἐκείνοις ἔτεσι καὶ τοῖς
 ἡμετέροις προγόνοις ἐν τοῖς ἐβδομήκοντα, ἐλάττωκέ-
 ἔστιν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν Φίλιππος ἐν τρισὶ καὶ
 δέκα οὐχ ὅλοις ἔτεσιν οἷς ἐπιπόλαξεν ἡδίκηκε τοὺς Ἑλ-
 ληνας, μᾶλλον δὲ οὐδὲ πολλοστὸν μέρος τούτων ἐκείνα.
 26 καὶ τοῦτο ἐκ βραχέος λόγου ῥᾷδιον δεῖξαι. Ὀλυνθον
 μὲν θῆ καὶ Μεθώνην καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ
 τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θωράκης ἐῷ, ὥς ἀπάσας οὕτως
 ὡμῶς ἀνήρηκεν ὥστε μὴδ' εἰ πώποτ' ἐκλήθησαν προσ-
 ελθόντ' εἶναι ῥᾷδιον εἰπεῖν· καὶ τὸ Φωκέων ἔθνος το-

σοῦτον ἀνηρημένον σιωπῶ. ἀλλὰ Θετταλία πῶς ἔχει;
 οὐχὶ τὰς πολιτείας [καὶ τὰς πόλεις] αὐτῶν παρήρηται
 καὶ τετραρχίας κατέστησεν, ἵνα μὴ μόνον κατὰ πόλεις,
 27 ἀλλὰ καὶ κατ' ἔθνη δουλεύωσιν; αἱ δ' ἐν Εὐβοίᾳ πό-
 λεις οὐκ ἤδη τυραννοῦνται, καὶ ταῦτα ἐν νήσῳ πλη-
 σίον Θηβῶν καὶ Ἀθηναίων; οὐ διαρρήθην εἰς τὰς ἐπι- 118
 στολάς γράφει "ἔμοι δ' ἐστὶν εἰρήνη πρὸς τοὺς ἀκού-
 "ειν ἐμοῦ βουλομένους;" καὶ οὐ γράφει μὲν ταῦτα, τοῖς
 δ' ἔργοις οὐ ποιεῖ, ἀλλ' ἐφ' Ἑλλησποντον οἴχεται, πρό-
 τερον ἢ κεῖν ἐπ' Ἀμβρακίαν, ἥλιν ἔχει τηλικαύτην πό-
 λιν ἐν Πελοποννήσῳ, Μεγάροις ἐπεβούλευσε πρῶτην,
 οὐθ' ἡ Ἑλλὰς οὐθ' ἡ βάρβαρος τὴν πλεονεξίαν χωρεῖ
 28 τῶνθρώπου. καὶ ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες ἅπαντες
 καὶ ἀκούοντες οὐ πέμπομεν πρέσβεις περὶ τούτων πρὸς
 ἑλλήλους καὶ ἀγανακτοῦμεν, οὕτω δὲ κακῶς διακείμε-
 θα καὶ διορρωγυμεθα κατὰ πόλεις ὥστ' ἄχρι τῆς τή-
 μερον ἡμέρας οὐδὲν οὔτε τῶν συμφερόντων οὔτε τῶν
 δεόντων πράξαι δυνάμεθα, οὐδὲ συστήναι, οὐδὲ κοι-
 29 νωνίαν βοήθειας καὶ φιλίας οὐδεμίαν ποιήσασθαι, ἀλ-
 λὰ μείζω γιγνόμενον τὸν ἄνθρωπον περιορῶμεν, τὸν
 χρόνον κερδᾶναι τοῦτον ὃν ἄλλος ἀπόλλυται ἕκαστος
 ἔγνωκῶς, ὥς γ' ἔμοι δοκεῖ, οὐχ ὅπως σωθήσεται τὰ τῶν
 Ἑλλήνων σκοπῶν οὐδὲ πράττων, ἐπεὶ ὅτι γε ὥσπερ πε-
 ρίοδος ἢ καταβολὴ πυρετοῦ ἢ ἄλλου τινὸς κακοῦ καὶ
 τῷ πάντῳ πόρρω δοκοῦντι νῦν ἀφιστάναι προσέρχεται,
 30 οὐδεὶς ἀγνοεῖ δῆπον. καὶ μὴν κακεῖνό γε ἴστε, ὅτι ὅσα
 μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ἢ ὑφ' ἡμῶν ἐπασχον οἱ Ἕλ-
 λῆνες, ἀλλ' οὐκ ὑπὸ γνησίων γ' οὐτῶν τῆς Ἑλλάδος ἡδι-
 κοῦντο, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἂν τις ὑπέλαβε τοῦθ',
 ὥσπερ ἂν εἰ υἱὸς ἐν οὐσίᾳ πολλῇ γεγωνὼς γνήσιος διψ-
 κει τι μὴ καλῶς μὴδ' ὀρθῶς, κατ' αὐτὸ μὲν τοῦτο ἄξιον
 μέμψεως εἶναι καὶ κατηγορίας, ὥς δ' οὐ προσήκων α

ὥς οὐ κληρονόμος τούτων ὦν ταῦτα ἐποίει, οὐκ ἐνε- 119
 31 ναι λέγειν. εἰδέ γε δοῦλος ἢ ὑποβολιμαῖος τὰ μὴ προσ-
 ἵκοντα ἀπώλλυε καὶ ἐλυμαίνετο, Ἡράκλεις ὅσῳ μάλ-
 λον δεινὸν καὶ ὀργῆς ἄξιον πάντες ἂν ἔφασαν εἶναι.
 ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ Φιλίππου καὶ ὧν ἐκείνος πράττει νῦν,
 οὐχ οὕτως ἔχουσιν, οὐ μόνον οὐχ Ἕλληνας ὄντος οὐ-
 δὲ προσήκοντος οὐδὲν τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλ' οὐδὲ βαρβά-
 ρου ἐντεῦθεν ὅθεν καλὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ὀλέθρου Μακε-
 δόνος, ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον οὐδὲν ἢν
 πρότερον πρίασθαι.

- 32 Καίτοι τί τῆς ἐσχάτης ὕβρεως ἀπολείπει; οὐ πρὸς
 τῷ πόλεις ἀνηρηκέναι τίθησι μὲν τὰ Πύθια, τὸν κοι-
 νὸν τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνα, καὶ αὐτὸς μὴ παρῇ, τοὺς
 δούλους ἀγωνοθετήσοντας πέμπει; κύριος δὲ Πυλῶν
 καὶ τῶν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας παρόδων ἐστὶ, καὶ φρου-
 ραῖς καὶ ξένοις τοὺς τόπους τούτους κατέχει; ἔχει δὲ
 καὶ τὴν προμαντεῖαν τοῦ θεοῦ, παρώσας ἡμᾶς καὶ Θετ-
 ταλοὺς καὶ Ἀσριάς καὶ τοὺς ἄλλους Ἀμφικτύονας, ἧς
 33 οὐδὲ τοῖς Ἕλλησιν ἅπασι μέτεστι; γράφει δὲ Θεττα-
 λοῖς ὃν χρὴ τρόπον πολιτεύεσθαι; πέμπει δὲ ξένους
 τοὺς μὲν εἰς Πορθμὸν, τὸν δῆμον ἐκβαλοῦντας τὸν
 Ἑρετριέων; τοὺς δ' ἐπ' Ὀρεὸν, τύραννον Φιλιστίδην
 καταστήσοντας; ἀλλ' ὅμως ταῦθ' ὀρῶντες οἱ Ἕλληνες
 ἀνέχονται, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ τὴν χάλαζαν
 ἔμοιγε δοκοῦσι θεωρεῖν, εὐχόμενοι μὴ κατ' ἐαν-
 τοὺς ἕκαστοι γενέσθαι, κωλύειν δ' οὐδεὶς ἐπιχειρῶν.
 34 οὐ μόνον δ' ἐφ' οἷς ἡ Ἑλλὰς ὑβρίζεται ὑπ' αὐτοῦ οὐ-
 δεὶς ἀμύνεται, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ὧν αὐτὸς ἕκαστος ἀδι-
 κείται· τοῦτο γὰρ ἤδη τοῦσχατόν ἐστιν. οὐ Κορινθίαν
 ἐπ' Ἀμβρακίαν ἐλήλυθε καὶ Λευκάδα; οὐκ Ἀχαιῶν 120
 Ναύπακτον ὁμώμοκεν Αἰτωλοῖς παραδῶσειν; οὐχὶ
 Θηβαίων ἔχενον ἀφήρηται; καὶ νῦν ἐπὶ Βυζαντίους

55 πορεύεται συμμάχους ὄντας; οὐχ ἡμῶν, ἐγὼ τᾶλλα, ἀλλὰ Χερρουήσου τὴν μεγίστην ἔχει πόλιν Καρδίαν; ταῦτα τοῖνυν πάσχοντες ἅπαντες μέλλομεν καὶ μαλκίνομεν καὶ πρὸς τοὺς πλησίον βλέπομεν, ἀπιστοῦντες ἀλλήλοις, οὐ τῷ πάντας ἡμᾶς ἀδικοῦντι. καίτοι τὸν ἅπασιν ἀσελγῶς οὕτω χρῶμενον τί οἴεσθε, ἐπειδὴν καθ' ἓνα ἡμῶν ἐκάστου κύριος γίνηται, ποιήσιν;

36 Τί οὖν αἴτιον τουτωνί; οὐ γὰρ ἄνευ λόγου καὶ δικαίας αἰτίας οὔτε τόθ' οὕτως εἶχον ἐτοίμως πρὸς ἐλευθερίαν οἱ Ἕλληνες οὔτε νῦν πρὸς τὸ δουλεύειν, ἦν τι τότ', ἦν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐν ταῖς τῶν πολλῶν διανοίαις, ὃ νῦν οὐκ ἔστιν, ὃ καὶ τοῦ Περσῶν ἐκράτησε πλούτου καὶ ἐλευθερίαν ἤγε τὴν Ἑλλάδα καὶ οὔτε ναυμαχίας οὔτε πῆξης μάχης οὐδεμιᾶς ἤττατο, νῦν δ' ἀπολωλὸς ἅπαντα λελύμανται καὶ ἄνω καὶ κάτω πεποίηκε

37 τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα. τί οὖν ἦν τοῦτο; οὐδὲν ποικίλον οὐδὲ σοφὸν, ἀλλ' ὅτι τοὺς παρὰ τῶν ἄρχειν ἀεὶ βουλομένων ἢ διαφθείρειν τὴν Ἑλλάδα χρήματα λαμβάνοντας ἅπαντες ἐμίσουν, καὶ χαλεπώτατον ἦν τὸ δωροδοκοῦντα ἐλεγχθῆναι, καὶ τιμωρίᾳ μεγίστη τοῦτον ἐκόλαζον, καὶ παραίτησις οὐδεμία ἦν οὐδὲ συγ-

38 γνώμη. τὸν οὖν καιρὸν ἐκάστου τῶν πραγμάτων, ὃν ἡ τύχη καὶ τοῖς ἀμελοῦσι κατὰ τῶν προσεχόντων καὶ τοῖς μηδὲν ἐθέλουσι ποιεῖν κατὰ τῶν πάντα ἃ προσήκει πραττόντων πολλάκις παρασκευάζει, οὐκ ἦν πρὶα- 121 σθαι παρὰ τῶν λεγόντων οὐδὲ τῶν στρατηγούντων, οὐδὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν, οὐδὲ τὴν πρὸς τοὺς τυράννους καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπιστίαν, οὐδ' ὅλως 39 τοιοῦτον οὐδέν. νῦν δ' ἅπανθ' ὥσπερ ἐξ ἀγορᾶς ἐκπέπρᾶται ταῦτα, ἀντεισηται δὲ ἀντὶ τούτων ὑφ' ὧν ὑπάλωλε καὶ νενόσηκεν ἡ Ἑλλάς. ταῦτα δ' ἐστὶ τί; ξή-

λος, εἴ τις εἰληφέτι· γέλως, ἂν ὁμολογῇ· συγγνώμη
 τοῖς ἐλεγχομένοις· μίσος, ἂν τοῦτοις τις ἐπιτιμᾷ· τᾷ-
 40 λα πάνθ' ὅσα ἐκ τοῦ δωροδοκεῖν ἤρτηται. ἐπεὶ τριή-
 ρεις γε καὶ σωμάτων πλήθος καὶ χρημάτων πρόσοδοι
 καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς ἀφθονία, καὶ τᾷλλα οἷς ἂν
 τις ἰσχύειν τὰς πόλεις κρίνοι, νῦν ἅπασι καὶ πλείω καὶ
 μειῶς ἐστὶ τῶν τότε πολλῶ. ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἄχρη-
 στα, ἄπρακτα, ἀνόνητα ὑπὸ τῶν πωλούντων γίννεται.
 41 Ὅτι δ' οὕτω ταῦτ' ἔχει, τὰ μὲν νῦν ὁρᾶτε δήπου καὶ
 οὐδὲν ἐμοὶ προσδεῖσθε μάρτυρος· τὰ δ' ἐν τοῖς ἄνω-
 θεν χρόνοις ὅτι τὰναντία εἶχεν ἐγὼ δηλώσω, οὐ λόγους
 ἐμαυτοῦ λέγων, ἀλλὰ γράμματα τῶν προγόνων τῶν
 ὑμετέρων δεικνύων, ἀκείνοι κατέθεντο εἰς στήλην χαλ-
 κῇν γράψαντες εἰς ἀκρόπολιν, οὐχ ἵνα αὐτοῖς ἡ χρησί-
 μα (καὶ γὰρ ἄνευ τούτων τῶν γραμμάτων τὰ δέοντα
 ἐφρόνουν), ἀλλ' ἵν' ὑμεῖς ἔχητε ὑπομνήματα καὶ παρα-
 δείγματα ὥς ὑπὲρ τῶν τοιούτων σπουδάζειν προσήκει.
 42 τί οὖν λέγει τὰ γράμματα; "Ἀρθμιος" φησὶ "Πυθώ-
 νακτος Ζελεΐτης ἄτιμος [ἔστω] καὶ πολέμιος τοῦ δή-
 μου τοῦ Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτός καὶ γέ-
 νος." εἶδ' ἡ αἰτία γέγραπται, δι' ἣν τοῦτ' ἐγένετο· 121
 ὅτι τὸν χρυσὸν τὸν ἐκ Μήδων εἰς Πελοπόννησον ἤγα-
 43 γεν. ταῦτ' ἐστὶ τὰ γράμματα. λογίσεσθε δὴ πρὸς θε-
 ῶν καὶ θεωρεῖτε παρ' ὑμῖν αὐτοῖς τίς ἦν ποθ' ἡ διά-
 νοια τῶν τότε Ἀθηναίων τῶν ταῦτα ποιούντων, ἡ τί
 τὸ ἀξίωμα. ἐκεῖνοι Ζελεΐτην τινὰ Ἀρθμιον δοῦλον βα-
 σιλέως (ἡ γὰρ Ζέλειά ἐστι τῆς Ἀσίας), ὅτι τῷ δεσπότῃ
 διακονῶν χρυσίου ἤγαγεν εἰς Πελοπόννησον, οὐκ
 Ἀθήνας, ἐχθρὸν αὐτῶν ἀνέγραψαν καὶ τῶν συμμά-
 44 χων αὐτὸν καὶ γένος, καὶ ἀτίμου. [τοῦτο δ' ἐστὶν οὐχ
 ἦν οὕτως· τις ἂν φήσειεν ἀτιμίαν· τί γὰρ τῷ Ζελεΐτῃ,
 τῶν Ἀθηναίων κοινῶν εἰ μὴ μετέξκειν ἐμελλεν; ἀλλ'

οὐ τοῦτο λέγει, ἀλλ' ἐν τοῖς φονικοῖς γέγραπται νομοῖς,
 ὑπὲρ ὧν ἂν μὴ διδῶ φόνου δικάσασθαι, ἀλλ' εὐαγες ἢ
 τὸ ἀποκτεῖναι, "καὶ ἄτιμος" φησὶ "τεθνᾶτω." τοῦτο δὴ
 λέγει, καθαρὸν τὸν τούτων τινὰ ἀποκτείναντα εἶναι.]
 15 οὐκοῦν ἐνόμιζον ἐκεῖνοι τῆς πάντων τῶν Ἑλλήνων
 σωτηρίας αὐτοῖς ἐπιμελητέον εἶναι· οὐ γὰρ ἂν αὐτοῖς
 ἔμελεν εἴ τις ἐν Πελοποννήσῳ τινὰς ὠνεῖται καὶ δια-
 φθείρει, μὴ τοῦθ' ὑπολαμβάνουσιν· ἐκόλαζον δ' οὕτω
 καὶ ἐτιμωροῦντο οὕς αἰσθόιντο ὥστε καὶ στηλῖτας ποι-
 εῖν. ἐκ δὲ τούτων εἰκότως τὰ τῶν Ἑλλήνων ἦν τῷ βαρ-
 16 βάρῳ φοβερά, οὐχ ὁ βάρβαρος τοῖς Ἑλλησιν. ἀλλ' οὐ
 νῦν· οὐ γὰρ οὕτως ἔχεθ' ὑμεῖς οὔτε πρὸς τὰ τοιαῦτα
 οὔτε πρὸς τᾶλλα, ἀλλὰ πῶς; ἴστε αὐτοί· τί γὰρ δεῖ πε-
 ρὶ πάντων ὑμῶν κατηγορεῖν; παραπλησίως δὲ καὶ οὐ-
 δὲν βέλτιον ὑμῶν ἅπαντες οἱ λοιποὶ Ἕλληνες. διόπερ 123
 φημὶ ἐγῶγε καὶ σπουδῆς πολλῆς καὶ βουλῆς ἀγαθῆς τὰ
 παρόντα πράγματα προσδεῖσθαι. τίνας εἶπω; κελεύετε
 καὶ οὐκ ὀργεῖσθε;

[ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΟΥ ΑΝΑΓΙΓΝΩΣΚΕΙ]

47 "Ἔστι τοίνυν τις εὐήθης λόγος παρὰ τῶν παραμι-
 θεῖσθαι βουλομένων τὴν πόλιν, ὥς ἄρα οὕτω Φίλιπ-
 πὸς ἐστὶ τοιοῦτος οἷοί ποτ' ἦσαν Λακεδαιμόνιοι, οἳ θε-
 λάττης μὲν ἦρχον καὶ γῆς ἀπάσης, βασιλεία δὲ σύμμα-
 χον εἶχον, ὑφίστατο δ' οὐδὲν αὐτούς· ἀλλ' ὅμως ἡμύ-
 νατο κακείνους ἢ πόλις καὶ οὐκ ἀνηρπάσθη. ἐγὼ δὲ
 ἀπάντων ὥς ἔπος εἰπεῖν πολλὴν εἰληφότων ἐπίδοσιν,
 καὶ οὐδὲν ὁμοίων ὄντων τῶν νῦν τοῖς πρότερον, οὐδὲν
 ἡγοῦμαι πλέον ἢ τὰ τοῦ πολέμου κεκινῆσθαι καὶ ἐπι-
 48 δεδωκέναι. πρῶτον μὲν γὰρ ἀκούω Λακεδαιμονίους
 τότε καὶ πάντας τοὺς Ἕλληνας τέτταρας μῆνας ἢ πέντε,
 τὴν ὥρᾱν αὐτὴν, ἐμβαλόντας ἂν καὶ κακώσαντας τὴν

- τῶν ἀντιπάλων χώραν ὀπλίταις καὶ πολιτικοῖς στρατεύ-
 μασιν ἀναχωρεῖν ἐπ' οἴκου πάλιν· οὕτω δ' ἀρχαίως εἶχον,
 μᾶλλον δὲ πολιτικῶς, ὥστ' οὐδὲ χρημάτων ὠνεῖσθαι
 παρ' οὐδενὸς οὐδὲν, ἀλλ' εἶναι νόμιμόν τινα καὶ προφα-
 49 νῆ τὸν πόλεμον. νυνὶ δ' ὁρᾶτε μὲν δήπου τὰ πλεῖστα τοὺς
 προδότας ἀπολωλεκότας, οὐδὲν δ' ἐκ παρατάξεως οὐδὲ
 μάχης γιγνόμενον· ἀκούετε δὲ Φίλιππον οὐχὶ τῷ φά-
 λαγγα ὀπλιτῶν ἄρχειν βαδίζονθ' ὅποι βούλεται, ἀλλὰ τῷ
 ψιλοῦς, ἱππέας, τοξότας, ξένους, τοιοῦτον ἐξηρτῆσθαι
 50 στρατόπεδον. ἐπειδὴν δ' ἐπὶ τούτοις πρὸς νοσοῦντας
 ἐν αὐτοῖς προσπέσῃ καὶ μηδὲς ὑπὲρ τῆς χώρας δι' ἀπι-
 στίαν ἐξίῃ, μηχανήματ' ἐπιστήσας πολιορκεῖ. καὶ σιω-
 πῶ θέρους καὶ χειμῶνα, ὥς οὐδὲν διαφέρει, οὐδ' ἐστὶν
 51 ἐξαίρετος ὥρα τις ἣν διαλείπει. ταῦτα μέντοι πάντα
 εἰδότες καὶ λογιζομένους οὐ δεῖ προσέειπαι τὸν πόλε-
 μον εἰς τὴν χώραν, οὐδ' εἰς τὴν εὐήθειαν τὴν τοῦ τότε
 πρὸς Ἀκεδαιμονίους πολέμου βλέποντας ἐκτραχηλι-
 σθῆναι, ἀλλ' ὥς ἐκ πλείστου φυλάττεσθαι τοῖς πράγμα-
 σι καὶ ταῖς παρασκευαῖς, ὅπως οἴκοθεν μὴ κινήσεται
 52 σκοποῦντας, οὐχὶ συμπλακέντας διαγωνίζεσθαι. πρὸς
 μὲν γὰρ πόλεμον πολλὰ φύσει πλεονεκτῆμαθ' ἡμῖν
 ὑπάρχει, ἅν περ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ποιεῖν ἐθέλωμεν
 ἂν δεῖ, ἢ φύσει τῆς ἐκείνου χώρας, ἥς ἄρχειν καὶ φέρειν
 ἐστὶ πολλὴν καὶ κακῶς ποιεῖν, ἀλλὰ μυρία· εἰς δὲ ἀγῶ-
 να ἄμεινον ἡμῶν ἐκεῖνος ἤσκηται.
- 53 Οὐ μόνον δὲ δεῖ ταῦτα γιννώσκειν, οὐδὲ τοῖς ἔρ-
 γοις ἐκείνον ἀμύνεσθαι τοῖς τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τῷ
 λογισμῷ καὶ τῇ διανοίᾳ τοὺς παρ' ὑμῖν ὑπὲρ αὐτοῦ λέ-
 γοντας μισῆσαι, ἐνθυμουμένους ὅτι οὐκ ἐνεστι τῶν
 54 ἔξω τῆς πόλεως ἐχθρῶν κρατῆσαι, πρὶν ἂν τοὺς ἐν
 αὐτῇ τῇ πόλει κολάσῃτε ὑπηρετοῦντας ἐκεῖνοις. ὁ μα-
 τὸν Δία καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς οὐ δυνήσεσθε ὑμεῖς

πρωῆσαι, ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀφίχθε μωρίας ἢ παρανοίας ἢ οὐκ ἔχω τί λέγω (πολλάκις γὰρ ἐμοίγ' ἐπελήλυθε καὶ τοῦτο φοβεῖσθαι, μὴ τι δαιμόνιον τὰ πράγματ' ἐλαύνῃ), ὥστε λουδορίας ἢ φθόνου ἢ σκώμματος, ἡστίνος ἂν τύχητε ἐνεκ' αἰτίας ἀνθρώπους μισθωτοὺς, ὧν οὐδ' ἂν ἀρνηθεῖεν ἔνιοι ὥς οὐκ εἰσὶ τοιοῦτοι, λέγειν κελεύετε, καὶ γελᾶτε, ἂν τισι λουδορηθῶσιν. καὶ οὐχί πο¹²⁵ τοῦτο δεινόν, καί περ ὃν δεινόν· ἀλλὰ καὶ μετὰ πλείονος ἀσφαλείας πολιτεύεσθαι δεδώκατε τούτοις ἢ τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν λέγουσιν. καίτοι θεάσασθε ὅσας συμφορὰς παρασκευάζει τὸ τῶν τοιούτων ἐθέλειν ἀκροᾶσθαι. λέξω δ' ἔργα ἃ πάντες εἰσεσθε.

⁵⁶ Ἦσαν ἐν Ὀλυνθῷ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι τινὲς μὲν Φιλίππου καὶ πάνθ' ὑπηρετοῦντες ἐκείνῳ, τινὲς δὲ τοῦ βελτίστου καὶ ὅπως μὴ δουλεύσουσιν οἱ πολῖται πρᾶτοντες. πότεροι δὴ τὴν πατρίδ' ἐξώλεσαν; ἢ πότεροι τοὺς ἱππέας προῦδοσαν, ὧν προδοθέντων Ὀλυνθος ἀπώλετο; οἱ τὰ Φιλίππου φρονοῦντες καὶ ὅτ' ἦν ἡ πόλις τοὺς τὰ βέλτιστα λέγοντας συνοφαντοῦντες καὶ διαβάλλοντες οὕτως ὥστε τὸν γ' Ἀπολλωνίδην καὶ ἐκβαλεῖν ὁ δῆμος ὁ τῶν Ὀλυνθίων ἐπέισθη.

⁵⁷ Οὐ τοίνυν παρὰ τούτοις μόνοις τὸ ἔθος τοῦτο πάντα κακὰ εἰργάσατο, ἄλλοθι δ' οὐδαμοῦ· ἀλλ' ἐν Ἐρετρίᾳ, ἐπειδὴ ἀπαλλαγέντος Πλουτάρχου καὶ τῶν ξένων ὁ δῆμος εἶχε τὴν πόλιν καὶ τὸν Πορθμόν, οἱ μὲν ἐφ' ὑμᾶς ἤγον τὰ πράγματα, οἱ δ' ἐπὶ Φίλιππον. ἀκούοντες δὲ τούτων τὰ πολλὰ, μᾶλλον δὲ τὰ πάντα οἱ τάλαιπωροι καὶ δυστυχεῖς Ἐρετριεῖς τελευτῶντες ἐπέ⁵⁸ σθησαν τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν λέγοντας ἐκβάλλειν. καὶ γὰρ τοι πέμψας Ἰππόνηκον ὁ σύμμαχος καὶ φίλος αὐτοῖς Φίλιππος καὶ ξένους χιλίους, τὰ τεῖχη περιεῖλε τοῦ Πορθμοῦ καὶ τρεῖς κατέστησε τυράννους, Ἰππαρχον,

Αὐτομέδοντα, Κλείταρχον· καὶ μετὰ ταῦτ' ἐξελήλακεν ἐκ τῆς χώρας δις ἤδη βουλομένους σῶζεσθαι, τότε μὲν πέμψας τοὺς μετ' Εὐρυλόχου ξένους, πάλιν δὲ τοὺς μετὰ Παρμενίωνος.

- 59 Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; ἀλλ' ἐν Ὁρεῶ Φιλιστιδῆς μὲν ἔπραττε Φιλίππῳ καὶ Μένιππῳ καὶ Σωκράτῃ καὶ Θόας καὶ Ἀγαπαῖος, οἵπερ νῦν ἔχουσι τὴν πόλιν (καὶ ταῦτ' ἤδεσαν ἅπαντες), Εὐφραῖος δὲ τις, ἄνθρωπος καὶ παρ' ἡμῖν ποτ' ἐνθάδ' οἰκήσας, ὅπως
60 ἐλεύθεροι καὶ μηδενὸς δοῦλοι ἔσονται. οὗτος τὰ μὲν ἄλλα ὥς ὑβρίζετο καὶ προὔπηλακίζετο ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ τῶν Ὁρειτῶν, πόλλ' ἂν εἴη λέγειν· ἐνιαυτῷ δὲ πρότερον τῆς ἀλώσεως ἐνέδειξεν ὥς προδότην τὸν Φιλιστιδῆν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, αἰσθόμενος ἃ πράττουσιν. συστραφέντες δ' ἄνθρωποι πολλοὶ καὶ χορηγὸν ἔχοντες Φίλιππον καὶ πρυτανευόμενοι παρ' ἐκείνου, ἀπάγουσι τὸν Εὐφραῖον εἰς τὸ δεσμωτήριον ὡς συν-
61 ταράττοντα τὴν πόλιν. ὁρῶν δὲ ταῦθ' ὁ δῆμος ὁ τῶν Ὁρειτῶν, ἀντὶ τοῦ τῷ μὲν βοηθεῖν, τοὺς δ' ἀποτυμπανίσαι, τοῖς μὲν οὐκ ὠργίζετο, τὸν δ' ἐπιτήδειον εἶναι ταῦτα παθεῖν ἔφη καὶ ἐπέχαιρεν. μετὰ ταῦθ' οἱ μὲν ἐπ' ἐξουσίας ὁπόσης ἐβούλοντ' ἔπραττον ὅπως ἢ πόλις ληφθῇσεται, καὶ κατεσκευάζοντο τὴν πρᾶξιν· τῶν δὲ πολλῶν εἴ τις αἰσθόιτο, ἰσθίγα καὶ κατεπέπληκτο, τὸν Εὐφραῖον οἷα ἔπαθε μνησθέναι. οὕτω δ' ἀθλίως διέκειντο ὥστε οὐ πρότερον ἐτόλμησεν οὐδεὶς τοιούτου κακοῦ προσιόντος ῥῆξαι φωνήν, πρὶν διασκευασάμενοι πρὸς τὰ τεῖχη προσήεσαν οἱ πολέμιοι·
τηνικαῦτα δ' οἱ μὲν ἡμύνοντο, οἱ δὲ προὔδιδουσιν.
62 τῆς πόλεως δ' οὕτως ἀλούσης αἰσχυρῶς καὶ κακῶς οἱ μὲν ἄρχουσι καὶ τυραννοῦσι, τοὺς τότε σῶζοντας αὐ-
τοὺς καὶ τὸν Εὐφραῖον ἐτοίμους ὅτιοῦν ποιεῖν ὄντας

τοὺς μὲν ἐκβαλόντες, τοὺς δ' ἀποκτείναντες, ὁ δ' Εὐφροαῖος ἐκεῖνος ἐπέσφαξεν ἑαυτόν, ἔργῳ μαρτυρήσας ὅτι δικαίως καὶ καθαρῶς ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἀνθίστηκει Φιλίππῳ.

- 53 Τί οὖν ποτ' αἴτιον, θαυμάζειτ' ἰσως, τὸ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους καὶ τοὺς Ἐρετριέας καὶ τοὺς Ὠρεΐτας ἡδῖον πρὸς τοὺς ὑπὲρ Φιλίππου λέγοντας ἔχειν ἢ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν; ὅπερ καὶ παρ' ὑμῖν, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὲρ τοῦ βελτίστου λέγουσιν οὐδὲ βουλομένοις ἐνδοτιν ἐνίοτε πρὸς χάριν οὐδὲν εἰπεῖν· τὰ γὰρ πράγματ' ἀνάγκη σκοπεῖν ὅπως σωθῇσεται· οἱ δ' ἐν αὐτοῖς οἷς χαρίζον-
 64 ται Φιλίππῳ συμπράττουσιν. εἰσφέρειν ἐκέλευον, οἱ δ' οὐδὲν δεῖν ἔφασαν· πολεμεῖν καὶ μὴ πιστεύειν, οἱ δ' ἄγειν εἰρήνην, ἕως ἐγκατελήφθησαν. τὰλλα τῶν αὐτὸν τρόπον οἶμαι πάνθ', ἵνα μὴ καθ' ἕκαστα λέγω· οἱ μὲν ἐφ' οἷς ἤδη χαριοῦνται, ταῦτ' ἔλεγον καὶ ἐλύ-
 πουν οὐδὲν, οἱ δ' ἐξ ὧν ἔμελλον σωθῇσασθαι, προσ-
 ἤσαν δ' ἀπέχθαι. πολλὰ δὲ καὶ τὰ τελευταῖα οὐχ οὕ-
 τως οὔτε πρὸς χάριν οὔτε δι' ἄγνοίαν οἱ πολλοὶ προῆ-
 65 ερτο, ἀλλ' ὑποκατακλινόμενοι, ἐπειδὴ τοῖς ὅλοις ἤ-
 τᾶσθαι ἐνόμιζον. ὃ νῆ τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλω δέδοικ' ἐγὼ μὴ πάθῃθ' ὑμεῖς, ἐπειδὴν εἰδῆτε ἐκ λογισμοῦ μη-
 δὲν ὑμῖν ἐνόν. καίτοι μὴ γένοιτο, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ πράγματ' ἐν τούτῳ· τεθνάναι γὰρ μυριάκις κρεῖτ-
 τον ἢ κολακεία τι ποιῆσαι Φιλίππῳ καὶ προέσθαι τῶν
 ὑπὲρ ὑμῶν λεγόντων τινάς. καλὴν γ' οἱ πολλοὶ εὖν
 ἀπειλήφασιν Ὠρεϊτῶν χάριν, ὅτι τοῖς Φιλίππου φί-
 66 λους ἐπέτρεψαν αὐτοὺς, τὸν δ' Εὐφροαῖον ἐώθουν· κα-
 λὴν γ' ὁ δῆμος ὁ Ἐρετριέων, ὅτι τοὺς μὲν ὑμετέρους
 πρέσβεις ἀπήλασε, Κλειτάρχῳ δ' ἐνέδωκεν αὐτόν·
 δουλεύουσί γε μαστιγούμενοι καὶ στρεβλούμενοι. κα-
 λῶς Ὀλυνθίων ἐφείσατο τῶν τὸν μὲν Λασθένη ἱππαρ-

χον χειροτονησάντων, τὸν δ' Ἀπολλωνίδην ἐκβαλόν-
 67 των. μωρία καὶ κακία τὰ τοιαῦτα ἐλπίζειν, καὶ κακῶς
 βουλευομένους καὶ μηδὲν ὧν προσήκει ποιεῖν ἐθέλον-
 τας, ἀλλὰ τῶν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν λεγόντων ἀκροαμέ-
 νους, τηλικαύτην ἡγεῖσθαι πόλιν οἰκεῖν τὸ μέγεθος
 68 ὥστε μηδὲν, μηδ' ἂν ὅτιοῦν ἦ, δεινὸν πείσεσθαι. καὶ
 μὴν κάκεινὸ γε αἰσχρὸν, ὕστερόν ποτ' εἰπεῖν συμβάντος
 τινός " τίς γάρ ἂν ᾤηθη ταῦτα γενέσθαι; νῆ τὸν Δία,
 " ἔδει γὰρ τὸ καὶ τὸ ποιῆσαι καὶ τὸ καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι."
 πόλλ' ἂν εἰπεῖν ἔχοιεν Ὀλύνθιοι νῦν, ἃ τότε εἰ προεί-
 δοντο, οὐκ ἂν ἀπώλοντο· πόλλ' ἂν ὤρεται, πολλὰ Φω-
 69 κεύς, πολλὰ τῶν ἀπολωλότων ἕκαστοι. ἀλλὰ τί τούτων
 ὄφελος αὐτοῖς; ἕως ἂν σώξῃται τὸ σκάφος, ἂν τε μείζον
 ἂν τ' ἔλαττον ἦ, τότε χρὴ καὶ ναύτην καὶ κυβερνήτην
 καὶ πᾶντ' ἄνδρα ἐξῆς προθύμους εἶναι, καὶ ὅπως μὴδ'
 ἐκὼν μῆτ' ἄκων μηδεὶς ἀνατρέψει, τοῦτο σκοπεῖσθαι
 70 ἐπειδὴν δὲ ἡ θάλαττα ὑπέροσχη, μάταιος ἡ σπονδή. καὶ
 ἡμεῖς τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἕως ἐσμέν σφ',
 πόλιν μεγίστην ἔχοντες, ἀφορμὰς πλείστας, ἀξίωμα
 κάλλιστον, — τί ποιῶμεν; πάλαι τις ἠδέως ἂν ἴσως
 ἐρωτήσας κέθηται. ἐγὼ νῆ Δί' ἐρωῶ, καὶ γράψω δέ, ¹²⁹
 ὥστ' εἰν βούλησθε, χειροτονήσετε. αὐτοὶ πρῶτον
 ἀμυνόμενοι καὶ παρασκευαζόμενοι, τριήρεσι καὶ χρή-
 μασι καὶ στρατιώταις λέγω· καὶ γὰρ ἂν ἅπαντες δῆπου
 δουλεύειν συγχωρήσωσιν οἱ ἄλλοι, ἡμῖν γ' ὑπὲρ τῆς
 71 ἐλευθερίας ἀγωνιστέον· ταῦτα δὲ πᾶντ' αὐτοὶ παρα-
 σκευασάμενοι καὶ ποιήσαντες τοῖς Ἑλλήσι φανερὰ τοὺς
 ἄλλους ἤδη παρακαλῶμεν, καὶ τοὺς ταῦτα διδάξοντας
 ἐκπέμπωμεν πρέσβεις πανταχοῖ, εἰς Πελοπόννησον,
 εἰς Ῥόδον, εἰς Χίον, ὡς βασιλέα λέγω (οὐδὲ γὰρ τῶν
 ἁκείνῳ συμφερόντων ἀφέστηκε τὸ μὴ τοῦτον εἶσαι
 πάντα καταστρέψασθαι), ἵν' εἰν μὲν πείσητε, κοινω-

νους ἔχητε καὶ τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἀναλωμάτων, ἄν
 τι δέη, εἰ δὲ μὴ, χρόνους γε ἐμποιῇτε τοῖς πράγμασιν.
 72 Ἐπειδὴ γὰρ ἐστὶ πρὸς ἄνδρα καὶ οὐχὶ συνεισιώσης πό-
 λεως ἰσχύον ὁ πόλεμος, οὐδὲ τοῦτ' ἄχρηστον, οὐδ' αἱ
 πέρουσι πρεσβεῖαι αἱ περὶ τὴν Πελοπόννησον ἐκείναι
 καὶ κατηγορίαι, ὥς ἐγὼ καὶ Πολύευκτος ὁ βέλτιστος
 ἐκεινοσὶ καὶ Ἡγήσιππος καὶ Κλειτόμαχος καὶ Λυκοῦρ-
 γος καὶ οἱ ἄλλοι πρέσβεις περιήλθομεν, καὶ ἐποιήσα-
 μεν ἐπισχεῖν ἐκείνους καὶ μὴτ' ἐπ' Ἀμβρακίαν ἐλθεῖν
 73 μὴτ' εἰς Πελοπόννησον ὀρμῆσαι. οὐ μέντοι λέγω μη-
 δὲν αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀναγκαῖον ἐθέλοντας ποιεῖν
 τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν· καὶ γὰρ εὐήθεις τὰ οἰκεία αὐ-
 τοὺς προλεμέτους τῶν ἄλλοτρίων φάσκειν κηδεσθαι,
 καὶ τὰ παρόντα περιορῶντας ὑπὲρ τῶν μελλόντων
 τοὺς ἄλλους φοβεῖν. οὐ λέγω ταῦτα, ἀλλὰ τοῖς μὲν
 ἐν Χερσονήσῳ χρήματ' ἀποστέλλειν φημι δεῖν καὶ τὰ ἄλ-
 λα ὅσα ἀξιοῦσι ποιεῖν, αὐτοὺς δὲ παρασκευάζεσθαι,
 καὶ πρῶτους ἂν χορὴ ποιοῦντας τότε καὶ τοὺς ἄλλους 130
 Ἕλληνας συγκαλεῖν, συνάγειν, διδάσκειν, νοθε-
 τεῖν· ταῦτ' ἐστὶ πόλεως ἀξίωμα ἐχούσης ἡλικὸν ὑμῖν
 74 ὑπάρχει. εἰ δ' οἴεσθε Χαλκιδέας τὴν Ἑλλάδα σῶσειν
 ἢ Μεγαρέας, ὑμεῖς δ' ἀποδράσεσθαι τὰ πράγματα,
 οὐκ ὀρθῶς οἴεσθε· ἀγαπητὸν γὰρ ἔαν αὐτοὶ σῶζον-
 ται τούτων ἕκαστοι. ἀλλ' ὑμῖν τοῦτο πρακτέον· ὑμῖν
 οἱ πρόγονοι τοῦτο τὸ γέρας ἐκτήσαντο καὶ κατέλιπον
 75 μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων κινδύνων. εἰ δ' ὁ βούλεται
 ζητῶν ἕκαστος καθεδεῖται, καὶ ὅπως μηδὲν αὐτὸς ποι-
 ῇσει σκοπῶν, πρῶτον μὲν οὐ μή ποθ' εὖρη τοὺς ποιή-
 σοντας, ἔπειτα δέδοικα ὅπως μὴ πάντ' ἅμα, ὅσα οὐ
 βουλόμεθα, ποιεῖν ἡμῖν ἀνάγκη γένηται.
 76 Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα λέγω, ταῦτα γράφω· καὶ οἴ-
 μαι καὶ νῦν ἔτι ἐπανορθωθῆναι ἂν τὰ πράγματα τοῦ-

των γιγνομένων. εἰ δέ τις ἔχει τι τούτων βέλτιον, λεγέτω καὶ συμβουλευέτω. ὅτι δ' ὑμῖν δόξει, τοῦτ', ὃ πάντες θεοὶ, συνενέγκοι.

X.

ΚΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Δ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχει τῷ φθάνοντι καὶ πλέον οὐδὲν οὐδὲ ἴδιον, πλην τὸ περὶ τῆς ὁμονομίας πολίτευμα· διαφερομένων γὰρ τῶν πλουσίων πρὸς τοὺς πένητας, ὁ Δημοσθένης καταπαύειν πειρᾶται τὴν στάσιν, τῷ μὲν δήμῳ παραινῶν μὴ δημεύειν τὰς τῶν πλουσίων οὐσίας, τοῖς δὲ πλουσίοις μὴ φθονεῖν τοῖς ἀπόροις τοῦ δημοσίου λήμματος. πείθει δὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ πρὸς τὸν Περσῶν βασιλέα περὶ συμμαχίας πρεσβεύεσθαι.

Καὶ σπουδαῖα νομίζων, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περὶ ὧν βουλευέσθε, καὶ ἀναγκαῖα τῇ πόλει, πειράσομαι περὶ αὐτῶν εἰπεῖν ἃ νομίζω συμφέρειν. οὐκ ὀλίγων δ' ὄντων ἁμαρτημάτων οὐδ' ἐκ μικροῦ χρόνου συνεληγμένων, ἔξ ὧν φαύλως ταῦτ' ἔχει, οὐδὲν ἐστίν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν πάντων δυσκολώτερον εἰς τὸ παρὸν ἢ ὅτι ταῖς γνώμαις ὑμεῖς ἀφεστήκατε τῶν πραγμάτων, καὶ τοσοῦτον χρόνον σπουδάζετε ὅσον ἂν κάθησθε ἀκούοντες, ἢ προσαγγελθῇ τι νεώτερον, εἴτ' ἀπελθὼν ἕκαστος ὑμῶν οὐ μόνον οὐδὲν φροντίζει περὶ αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ μέμνηται. ἡ μὲν οὖν ἀσέλγεια καὶ πλεονεξία, ἡ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους Φίλιππος χρηταί, τοσαύτη τὸ πλῆθος ὅσῃν ἀκούετε· ὅτι δ' οὐκ ἐν

ταύτης ἐκείνου ἐπισχεῖν ἐκ λόγου καὶ δημηγορίας οὐδεὶς ἄγνοεῖ θήπου. καὶ γὰρ εἰ μὴδ' ἄφ' ἐνὸς τῶν ἄλλων τοῦτο μαθεῖν δύναται τις, ὥδ' λογισάσθω. ἡμεῖς οὐ-
 δαμοῦ πώποτε, ὅπου περὶ τῶν δικαίων εἶπεῖν ἐδίδασκεν,
 ἡττήθημεν οὐδ' ἀδικεῖν ἐδόξαμεν, ἀλλὰ πάντων παν- 132
 3 ταχοῦ κρατοῦμεν καὶ περισσμεν τῷ λόγῳ. ἄφ' οὖν διὰ
 τοῦτ' ἐκείνῳ φανύλως ἔχει τὰ πράγματα ἢ τῇ πόλει κα-
 λῶς; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἐπειδὴν γὰρ ὁ μὲν λαβὼν μετὰ
 ταῦτα βαδίζει τὰ ὄπλα, πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐτοίμως κινδύ-
 νεύσων, ἡμεῖς δὲ καθώμεθα εἰρηκότες τὰ δίκαια, οἱ δ'
 ἀκηκοότες, εἰκότως, οἶμαι, τοὺς λόγους τὰ ἔργα παρέρ-
 χεται, καὶ προσέχουσιν ἅπαντες οὐχ οἷς εἰπομένε ποθ'
 ἡμεῖς δικαίοις ἢ νῦν ἂν εἰποιμεν, ἀλλ' οἷς ποιοῦμεν.
 ἐστὶ δὲ ταῦτα οὐδένα τῶν ἀδικουμένων σωξείν δυνά-
 4 μενα· οὐδὲν γὰρ δεῖ πλείω περὶ αὐτῶν λέγειν. τοιγάρτοι
 διεστηκότων εἰς δύο ταῦτα τῶν ἐν ταῖς πόλεσι, τῶν
 μὲν εἰς τὸ μήτε ἄρχειν βία βούλεσθαι μηδενὸς μήτε
 δουλεύειν ἄλλῳ, ἀλλ' ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις ἐξ ἑαυτοῦ
 πολιτεύεσθαι, τῶν δ' εἰς τὸ ἄρχειν μὲν τῶν πολιτῶν
 ἐπιθυμεῖν, ἑτέρῳ δ' ὑπακούειν, δι' ὅτου ποτ' ἂν οἴων-
 ται τοῦτο δυνήσεσθαι ποιῆσαι, οἱ τῆς ἐκείνου προαιρέ-
 σεως, οἱ τυραννίδων καὶ δυναστεϊῶν ἐπιθυμοῦντες,
 κεκρατήκασι πανταχοῦ, καὶ πόλεις δημοκρατουμένην βε-
 βαίως οὐκ οἶδ' εἰ τίς ἐστὶ τῶν πασῶν λοιπῇ πλην ἢ
 5 ἡμετέρα. καὶ κεκρατήκασιν οἱ δι' ἐκείνου τὰς πολι-
 τείας ποιοῦμενοι πᾶσιν, ὅσοις πράγματα πρόκειται,
 πρώτῳ μὲν πάντων καὶ πλείστῳ τῷ τοῖς βουλομένοις
 χρήματα λαμβάνειν ἔχειν τὸν δῶσονται ὑπὲρ αὐτῶν,
 δευτέρῳ δὲ καὶ οὐδὲν ἐλάττωι τούτου τῷ δυνάμιν τὴν
 καταστρεφόμενῃν τοὺς ἐναντιουμένους αὐτοῖς ἐν οἷς
 6 ἂν αἰτήσωσι χρόνοις παρῆναι. ἡμεῖς δ' οὐ μόνον τοῦ-
 τοις ὑπολείπομεθα, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀλλ' οὐδ'

ἀνεγερθῆναι δυνάμεθα, ἀλλὰ μανδραγόραν πιπνύ-
 σιν ἢ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον εἰκάμεν ἀνθρώποις·
 εἴτ', οἶμαι, (δεῖ γάρ, ὡς ἐγὼ κρίνω, λέγειν ἀληθῆ)
 οὕτω διαβεβλήμεθα καὶ καταπεφρονημέθα ἐκ τούτων
 ὥστε τῶν ἐν αὐτῷ τῷ κινδυνεύειν ὄντων οἱ μὲν ὑπὲρ
 τῆς ἡγεμονίας ἡμῖν ἀντιλέγουσιν, οἱ δ' ὑπὲρ τοῦ ποῦ
 συνεδρεύσουσι, τινὲς δὲ καθ' αὐτοὺς ἀμύνεσθαι μάλ-
 λον ἢ μεθ' ἡμῶν ἐγνωκασιν.

- 7 Τοῦ χάριν δὴ ταῦτα λέγω καὶ διεξέρχομαι· οὐ γὰρ
 ἀπεχθάνεσθαι μὰ τὸν Δία καὶ πάντας θεοὺς προαι-
 ροῦμαι· ἔν' ὑμῶν ἕκαστος, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο
 γινῶ καὶ εἶδῃ, ὅτι ἡ καθ' ἡμέραν ῥαστώνη καὶ ῥαθυ-
 μία, ὥσπερ τοῖς ἰδίοις βίοις, οὗται καὶ ταῖς πόλεσιν
 οὐκ ἐφ' ἑκάστου τῶν ἀμελουμένων ποιεῖ τὴν αἰσθησὶν
 εὐθέως, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κεφαλαίῳ τῶν πραγμάτων ἀπαν-
 8 τᾶ. ὁρᾶτε Σέρρειον καὶ Δορίσκον· ταῦτα γὰρ πρῶ-
 του ὀλιγορήθη μετὰ τὴν εἰρήνην, ἃ πολλοῖς ὑμῶν
 οὐδὲ γνώριμά ἐστιν ἴσως. ταῦτα μέντοι ἐαθύντα καὶ
 παροφθύντα ἀπώλεσε Θράκην καὶ Κερσοβλέπτην, σύμ-
 μαχον ὄνθ' ὑμῶν. πάλιν ταῦτ' ἀμελούμενα ἰδὼν καὶ
 οὐδεμιᾶς βοηθείας τυγχάνοντα παρ' ὑμῶν κατέσκαπτε
 Πορθμόν, καὶ τυραννίδα ἀπαντικρὺ τῆς Ἀττικῆς ἐπε-
 9 τέλιξεν ὑμῖν ἐν τῇ Εὐβοίᾳ. ταύτης ὀλιγορουμένης
 Μέγαρον ἐάλω παρὰ μικρόν. οὐδὲν ἐφροντίσατε οὐδ'
 ἐπεστράφητε οὐδὲν τούτων, οὐδ' ἐνεδειξασθε τοῦθ',
 ὅτι οὐκ ἐπιτρέψετε ταῦτα ποιεῖν αὐτῷ· Ἀντροῦνας
 ἐπρίατο καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον τὰ ἐν Ὠρεῷ πράγματ'
 10 εἰλήφει. πολλὰ δὲ καὶ παραλείπω, Φερὰς, τὴν ἐπ' Ἀμ-
 βρακίαν ὁδὸν, τὰς ἐν Ἡλιδι σφαγὰς, ἄλλα μυρία· οὐ
 γὰρ ἔν' ἐξαριθμῆσμαι τοὺς βεβιασμένους καὶ τοὺς
 ἡδικομένους ὑπὸ Φιλίππου, ταῦτα διεξῆλθον, ἀλλ'
 ἵνα τοῦθ' ὑμῖν δείξω, ὅτι οὐ στήσεται πάντα ἀνθρώ-

139 πους ἀδικῶν, τὰ δ' ὑφ' αὐτῷ ποιούμενος Φίλιππος, εἰ μὴ τις αὐτὸν κωλύσει.

- 11 Εἰσὶ δέ τινες οἱ πρὶν ἀκοῦσαι τοὺς ὑπὲρ τῶν πραγμάτων λόγους εὐθέως εἰώθασιν ἐρωτᾶν· τί οὖν χρηρὴ ποιεῖν; οὐχ ἵνα ἀκούσαντες ποιήσωσι (χρησιμώτατοι γὰρ ἂν ἦσαν ἀπάντων), ἀλλ' ἵνα τοῦ λέγοντος ἀπαλλαγῶσιν. δεῖ δ' ὅμως εἰπεῖν ὅτι χρηρὴ ποιεῖν. πρῶτον μὲν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο παρ' ὑμῖν αὐτοῖς βεβαίως γινῶναι, ὅτι τῇ πόλει Φίλιππος πολεμεῖ καὶ τὴν εἰρήνην λέλυκε, καὶ κακόνους μὲν ἐστὶ καὶ ἐχθρὸς ὅλῃ τῇ πόλει καὶ τῷ τῆς πόλεως ἐδάφει, προσθήσω δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει θεοῖς, οἵπερ αὐτὸν ἐξολέσειαν, οὐδενὶ μέντοι μᾶλλον ἢ τῇ πολιτείᾳ πολεμεῖ οὐδ' ἐπιβουλεύει, καὶ σκοπεῖ μᾶλλον οὐδὲν τῶν πάντων ἢ πῶς ταύτην κα-
- 12 ταλύσει. καὶ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης τρόπον τινὰ νῦν γε δὴ ποιεῖ· λογίζεσθε γάρ. ἄρχειν βούλεται, τοῦτου δ' ἀνταγωνιστὰς μόνους ὑπέιληφεν ὑμᾶς. ἀδικεῖ πολὺν χρόνον ἤδη, καὶ τοῦτ' αὐτὸς ἄριστα σύνοιδεν αὐτῷ· οἷς γὰρ οὐσιν ὑμετέροις ἔχει χρῆσθαι, τούτοις ἅπαντα τᾶλλα βεβαίως κίκεται· εἰ γὰρ Ἀμφίπολιν καὶ Ποτίδαιαν προείτο, οὐδ' ἂν ἐν Μακεδονίᾳ μένειν ἀσφα-
- 13 λῶς ἐδύνατο. ἀμφοτέρωθεν οὖν οἶδε, καὶ αὐτὸν ὑμῖν ἐπιβουλεύοντα καὶ ὑμᾶς αἰσθανομένους. εὖ φρονεῖν δ' ὑμᾶς ὑπολαμβάνων δικαίως μισεῖν αὐτὸν ἡρεῖται. πρὸς δὲ τούτοις τοσοῦτοις οὐσιν οἶδεν ἀκριβῶς ὅτι οὐδ' ἂν ἀπάντων τῶν ἄλλων γένηται κύριος, οὐδὲν ἐστ' 135 αὐτῷ βεβαίως ἔχειν, ἕως ἄν ὑμεῖς δημοκρατήσθε, ἀλλ' ἐάν ποτε συμβῇ τι πταῖσμα (πολλὰ δ' ἂν γένοιτο ἀνθρώπῳ), ἥξει πάντα τὰ νῦν βεβιασμένα καὶ καταφύ-
- 14 ξεται πρὸς ὑμᾶς· ἐστὲ γὰρ ὑμεῖς οὐκ αὐτοὶ πλεονεκτῆσαι καὶ κατασχεῖν ἀρχὴν εὖ πεφυκότες, ἀλλ' ἔτερον λαβεῖν κωλύσαι καὶ ἔχοντ' ἀφελέσθαι καὶ ὅλως ἐνοχλή-

- σαι τοῖς ἄρχεῖν βουλευμένοις καὶ πάντας ἀνθρώπους
εἰς ἐλευθερίαν ἐξελεῖσθαι δεινοί. οὐκ οὖν βούλεται τοῖς
αὐτοῦ καιροῖς τὴν παρ' ὑμῶν ἐλευθερίαν ἐφεδρεύειν,
15 οὐ κακῶς οὐδ' ἄργῶς ταῦτα λογιζόμενος. πρῶτον μὲν
δὴ τοῦτο δεῖ, ἔχθρὸν ὑπειληφέναι τῆς πολιτείας καὶ τῆς
δημοκρατίας ἀδιάλλακτον ἐκείνῳ, δεύτερον δὲ εἰδέναι
σαφῶς ὅτι πάνθ' ὅσα πραγματεύεται καὶ κατασκευάζε-
ται νῦν, ἐπὶ τὴν ἡμετέραν πόλιν παρασκευάζεται. οὐ
γὰρ οὕτως εὐήθης ἐστὶν ὑμῶν οὐδεις ὥσθ' ὑπολαμβάνειν
τὸν Φίλιππον τῶν μὲν ἐν Θράκῃ κακῶν (τί γὰρ
ἂν ἄλλο τις εἴποι Διογύλλον καὶ Καβύλην καὶ Μάστει-
ραν καὶ ἅ νῦν φασὶν αὐτὸν ἔχειν) τούτων μὲν ἐπιθυ-
μεῖν καὶ ὑπὲρ τοῦ ταῦτα λαβεῖν καὶ πόρους καὶ χειμῶνας
16 καὶ τοὺς ἐσχάτους κινδύνους ὑπομένειν, τῶν δ' Ἀθη-
ναίων λιμένων καὶ νεωρίων τῶν τριήρων καὶ καὶ ἔργων
τῶν ἄργυρείων καὶ τοσοῦτων προσόδων καὶ τόπου καὶ
δοξῆς, ὃν μήτ' ἐκείνῳ μήτ' ἄλλῳ γένοιτο μηδενὶ χειρω-
σαμένῳ τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν κυριεῦσαι, οὐκ ἐπιθυ-
μεῖν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑμᾶς εἶσθαι ἔχειν, ὑπὲρ δὲ τῶν
μελινῶν καὶ τῶν ὀλυρῶν τῶν ἐν τοῖς Θρακίοις σιροῖς
17 ἐν τῷ βαρᾷ ὄρω χειμάζειν. οὐκ ἔστι ταῦτα, ἀλλὰ κά-
κεῖνα ὑπὲρ τοῦ τούτων γενέσθαι κύριος καὶ τᾶλλα 136
πάντα πραγματεύεται. ταῦτα τοῖνυν ἕκαστον εἰδόντα
καὶ γινώσκοντα παρ' αὐτῷ δεῖ μὴ Δί' οὐ γράψαι κε-
λεύειν πόλεμον τὸν τὰ βέλτιστα ἐπὶ πᾶσι δικαίοις συμ-
βουλευόντα· τοῦτο μὲν γὰρ ἐστὶ λαβεῖν ὅτῳ πολεμή-
σετε βουλευμένων, οὐχ ἂν τῇ πόλει συμφέροι πρᾶττεν.
18 ὁρᾶτε γάρ. εἰ Δί' ἅ πρῶτα παρεσπώνθησε Φίλιππος ἢ
δεύτερα ἢ τρίτα (πολλὰ γὰρ ἐστὶν ἐφεξῆς) ἐγραψέ τις
αὐτῷ πολεμεῖν, ὃ δ' ὁμοίως ὥσπερ νῦν, οὐ γράφον-
τος οὐδενὸς ὑμῶν πόλεμον, Καρδιανοῖς ἐβοήθει, οὐκ
ἂν ἀνυπερασμένους ἦν ὁ γράψας, καὶ διὰ τοῦτο πάντες

- 19 ἡτιῶντ' ἂν αὐτὸν Καρδιανοῖς βεβοηθημένοι; μὴ τοίνυν ζητεῖτε ὄντινα ἂνθ' ὧν Φίλιππος ἐξαμαρτάνει μισήσετε καὶ τοῖς παρ' ἐκείνου μισθαρνοῦσι διασπάσασθαι παραβαλεῖτε· μηδ' αὐτοὶ χειροτονήσαντες πόλεμον βούλεσθε παρ' αὐτοῖς ὑμῖν ἐρίζειν, εἰ δέον ἢ μὴ δέον ὑμᾶς τοῦτο πεποιημένοι· ἀλλ' ὃν ἐκεῖνος πολεμεῖ τρόπον, τοῦτον μιμεῖσθε, τοῖς μὲν ἀμυννομένοις ἤδη χρήματα καὶ τᾶλλα ὅσων δέονται διδόντες, αὐτοὶ δ' εἰσφέροντες, ὥς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ κατασκευαζόμενοι στράτευμα, τριήρεις ταχείας, ἵππους, ἱππαγωγούς, τᾶλλα ὅσα εἰς πόλεμον, ἐπὶ νῦν γε γέλωσ ἐσθ' ὥς χρωμέθα τοῖς πράγμασι, καὶ Φίλιππον δ' αὐτὸν οὐδὲν ἂν ἄλλο οἶμαι μὰ τοὺς θεοὺς εὗξασθαι ποιεῖν τὴν πόλιν ἢ ταῦτα ἃ νῦν ποιεῖτε· ὑστερίζετε, ἀναλίσκετε, ὅτῳ παραδώσετε τὰ πράγματα ζητεῖτε, δυσχεραίνετε, ἀλλήλους αἰτιασθε. ἔφ' οὗ δὲ ταῦτα γίνεται
- 21 ἐγὼ διδάξω, καὶ ὅπως παύσεται λέξω. οὐδὲν πώποτε, 137 ὥς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν πραγμάτων ἐξ ἀρχῆς ἐνεστήσασθε οὐδὲ κατεσκευάσασθε ὀρθῶς, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον αἰεὶ διώκετε, εἴτ' ἐπειδὴν ὑστερίσητε, παύεσθε· ἕτερον πάλιν ἂν συμβῇ τι, παρασκευάζεσθε καὶ θορυβεῖσθε. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει· οὐκ ἐνεστι βοηθείαις χρωμένους οὐδὲν τῶν δεόντων ποτὲ πράξαι, ἀλλὰ κατασκευάσαντας δεῖ δύναμιν, καὶ τροφήν ταύτῃ πορίσαντας καὶ ταμίας καὶ δημοσίους, καὶ ὅπως ἐνὶ τῇ τῶν χρημάτων φυλακῇ ἀκριβεστάτην γενέσθαι, οὕτω ποιήσαντας, τὸν μὲν τῶν χρημάτων λόγον παρὰ τούτων λαμβάνειν, τὸν δὲ τῶν ἔργων παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ μηδεμίαν πρόφασιν τοῦ πλεῖν ἄλλοσε ἢ πράττειν
- 23 ἄλλο τι τῷ στρατηγῷ καταλείπειν. ἂν δ' οὕτω ποιήσῃτε καὶ τοῦτ' ἐθελήσῃτε ὥς ἀληθῶς, ἄγειν εἰρήνην δικαίαν καὶ μένειν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ Φίλιππον ἀναγκά-

σετε, ἢ πολεμήσεται ἐξ ἴσου· καὶ ἴσως ἂν, ἴσως, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὥσπερ νῦν ὑμεῖς πυνθάνεσθε τί ποιεῖ Φίλιππος καὶ ποῖ πορεύεται, οὕτως ἂν ἐκεῖνος φροντίσαι ποῖ ποθ' ἢ τῆς πόλεως ἀπήρκε δύναμεις καὶ ποῦ φανήσεται.

- 24 *Εἰ δέ τω δοκεῖ ταῦτα καὶ δαπάνης πολλῆς καὶ πό-
νων πολλῶν καὶ πραγματείας εἶναι, καὶ μάλ' ὀρθῶς
δοκεῖ· ἀλλ' ἐὰν λογίσῃται τὰ τῇ πόλει μετὰ ταῦτα γε-
νησόμενα, ἐὰν ταῦτα μὴ ἐθέλῃ ποιεῖν, εὖρήσει λυσι-
τελοῦν τὸ ἐκόντας ποιεῖν τὰ δέοντα. εἰ μὲν γὰρ ἐστὶ
τις ἐγγυητὴς ὑμῖν θεῶν (οὐ γὰρ ἀνθρώπων γε οὐδεὶς
ἂν γένοιτο ἀξιόχρεως τηλικούτου πράγματος) ὥς, ἐὰν
ἄγῃθ' ἡσυχίαν καὶ ἅπαντα πρόησθε, οὐκ ἐπ' αὐτοὺς 13²*
- 25 *ὑμᾶς τελευτῶν ἐκεῖνος ἦξει, αἰσχρὸν μὲν νῆ τὸν Δία
καὶ πάντας θεοὺς καὶ ἀνάξιον ὑμῶν καὶ τῶν ὑπαρχόν-
των τῇ πόλει καὶ πεπραγμένων τοῖς προγόνοις, τῆς
ιδίας ῥαθυμίας ἔνεκα τοὺς ἄλλους ἅπαντας Ἑλλήνας
εἰς δουλείαν προέσθαι, καὶ ἔγωγ' αὐτὸς μὲν τεθνάναι*
- 26 *μᾶλλον ἂν ἢ ταῦτ' εἰρηκέναι βουλομένην· οὐ μὲν ἄλλ'
εἰ τις ἄλλος λέγει καὶ ὑμᾶς πείθει, ἔστω, μὴ ἀμύνεσθε,
ἅπαντα πρόεσθε. εἰ δὲ μηδενὶ τοῦτο δοκεῖ, τοῦναν-
τίον δὲ πρόϋμεν ἅπαντες, ὅτι ὅσῳ ἂν πλείονων ἐάσω-
μεν ἐκεῖνον γενέσθαι κύριον, τοσοῦτῳ χαλεπωτέρῳ
καὶ ἰσχυροτέρῳ χρησόμεθα ἔχθρῳ, ποῖ ἀναδυνόμεθα,
ἢ τί μέλλομεν; ἢ πότε, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ δέον-*
- 27 *τα ποιεῖν ἐθέλῃσομεν; ὅταν νῆ Δί' ἀνάγκη τις ᾖ. ἀλλ'
ἦν μὲν ἂν τις ἐλευθέρων ἀνθρώπων ἀνάγκην εἴποι, οὐ
μόνον ἥδη πάρεστιν, ἀλλὰ καὶ πάλαι παρεληλυθε, τὴν
δὲ τῶν δούλων ἀπεύχεσθαι θήπου μὴ γενέσθαι δεῖ.
διαφέρει δὲ τί; ὅτι ἐστὶν ἐλευθέρῳ μὲν ἀνθρώπῳ με-
γίστη ἀνάγκη ἢ ὑπὲρ τῶν γιγνομένων αἰσχύνη, καὶ
μειζῶ ταύτης οὐκ οἶδ' ἦντινα ἂν εἴποι τις· δούλῳ δὲ*

πληγαὶ καὶ ὁ τοῦ σώματος αἰσισμός, ἃ μήτε γένοιτο οὔτε λέγειν ἄξιον.

- 28 Τὸ μὲν τοίνυν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς τὰ τοιαῦτα ὀκνηρῶς διακείσθαι, ἃ δεῖ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς οὐσίαις λειτουργήσαι ἕκαστον, ἐστὶ μὲν οὐκ ὀρθῶς ἔχον, οὐδὲ πολλοῦ δεῖ, οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει τινὰ πρόφασιν ὅμως· τὸ δὲ μὴδ' ὅς' ἀκοῦσαι δεῖ μὴδ' ὅσα βουλευέσθαι προσήκει, μὴδὲ ταῦτ' ἐθέλειν ἀκούειν, τοῦτ' ἤδη πᾶσαν ἐπιδέ-
- 29 χεται κατηγορίαν. ἡμεῖς τοίνυν οὐκ ἀκούειν, πρὶν ἂν 139 ὥσπερ νῦν αὐτὰ παρῇ τὰ πράγματα, οὐχὶ βουλευέσθαι περὶ οὐδενὸς εἰώθατ' ἐφ' ἡσυχίας, ἀλλ' ὅταν μὲν ἐκεῖνος παρασκευάζεται, ἀμελήσαντες τοῦ ποιεῖν ταῦτό καὶ ἀντιπαρασκευάζεσθαι ῥαθυμεῖτε, καὶ ἂν τι λέγῃ τις, ἐκβάλλετε, ἐπειδὴν δ' ἀπολωλὸς ἢ πολιορκούμενόν τι πύθησθε, τηνικαὐτ' ἀκροᾷσθε καὶ παρασκευάζε-
- 30 σθε. ἦν δ' ἀκηκοῖναι μὲν καὶ βεβουλευέσθαι τότε καιρὸς, ὅθ' ἡμεῖς οὐκ ἠθέλετε, πράττειν δὲ καὶ χρησθαι τοῖς παρεσκευασμένοις νῦν, ἡνίκ' ἀκούετε. τοιγαροῦν ἢ τῶν τοιούτων ἐθῶν μόνον τῶν πάντων ἀνθρώπων ἡμεῖς τοῖς ἄλλοις τοῦναντίον ποιεῖτε· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πρὸ τῶν πραγμάτων εἰώθασι χρησθαι τῷ βουλευέσθαι, ἡμεῖς δὲ μετὰ τὰ πράγματα.
- 31 Ὁ δὲ λοιπὸν ἐστὶ, καὶ πάλαι μὲν ἔδει, διαφυνῆαι δ' οὐδὲ νῦν, τοῦτ' ἔρῳ. οὐδενὸς τῶν πάντων οὕτως ὡς χρημάτων δεῖ τῇ πόλει πρὸς τὰ νῦν ἐπιόντα πράγματα. συμβέβηκε δ' εὐτυχήματα ἀπὸ ταῦτομάτου, οἷς ἂν χρησώμεθα ὀρθῶς, ἴσως ἂν γένοιτο τὰ δέοντα. πρῶτον μὲν γὰρ οἷς βασιλεὺς πιστεύει καὶ εὐεργέτας ὑπείληφεν ἑαυτοῦ, οὗτοι μισοῦσι καὶ πολεμοῦσι Φιλίπ-
- 32 πῳ. ἐπειδὴ ὁ πράττων καὶ συνειδὼς ἅπανθ' ὃ Φίλιππος κατὰ βασιλέως παρασκευάζεται, οὗτος ἀνάσπαστος γέγονε, καὶ πάσας τὰς πράξεις βασιλεὺς οὐχ ἡμῶν κατη-

- γορούντων ἀκούσεται, οὐδ' ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος ἂν ἡγήσαιο τοῦ ἰδίου λέγειν, ἀλλὰ τοῦ πράξαντος αὐτοῦ καὶ διοικοῦντος, ὥστ' εἶναι πιστὰς τὰς κατηγορίας, ¹⁴⁰ καὶ λοιπὸν λόγον εἶναι τοῖς παρ' ἡμῶν πρέσβειν, ὃν
- 33 βασιλεὺς ἤδιστ' ἂν ἀκούσαι, ὥς τὸν ἀμφοτέρους ἀδικοῦντα κοινῇ τιμωρήσασθαι δεῖ, καὶ ὅτι πολὺ τῷ βασιλεῖ φοβερώτερός ἐσθ' ὁ Φίλιππος, ἂν προτέροις ἡμῖν ἐπιθῇται· εἰ γὰρ ἐγκαταλειπόμενοι τι πεισόμεθα ἡμεῖς, ἄδεῶς ἐπ' ἐκείνον ἤδη πορεύσεται. ὑπὲρ δὲ τούτων ἀπάντων οἶμαι δεῦν ὑμᾶς πρεσβεῖαν ἐκπέμπειν, ἣτις τῷ βασιλεῖ διαλέξεται, καὶ τὴν ἀβελτερίαν ἀποθέσθαι, δι' ἣν πολλὰκις ἡλαττωθήτε, "ὁ δὲ βάρβαρος καὶ ὁ
- 34 "κοινὸς ἅπασιν ἐχθρὸς" καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. ἐγὼ γὰρ ὅταν τιν' ἴδω τὸν μὲν ἐν Σούσοις καὶ Ἐκβατάνοις δεδοικότα καὶ κακόνουν εἶναι τῇ πόλει φάσκοντα, ὃς καὶ πρότερον συναπηνώρθωσε τὰ τῆς πόλεως πράγματα καὶ νῦν ἐπηγγέλλετο (εἰ δὲ μὴ ἐδέχεσθ' ὑμεῖς, ἀλλ' ἀπεψηφίσεσθε, οὐ τὰ γε ἐκείνου αἰτία), ὑπὲρ δὲ τοῦ ἐπὶ ταῖς θύραις ἐγγὺς οὕτως ἐν μέσῃ τῇ Ἑλλάδι αὐξανόμενου ληστοῦ τῶν Ἑλλήνων ἄλλο τι λέγοντα, θαυμάζω, καὶ δέδοικα τοῦτον, ὅστις ἂν ἦ ποτ', ἐγὼ γ', ἐπειδὴ οὐχ οὗτος Φίλιππον.
- 35 "Ἔστι τοίνυν τι πρᾶγμα καὶ ἄλλο, ὃ λυμαίνεται τὴν πόλιν ὑπὸ βλασφημίας ἀδίκου καὶ λόγων οὐ προσηκόντων διαβεβλημένην, εἴτα τοῖς μηδὲν τῶν δικαίων ἐν τῇ πολιτείᾳ βουλομένοις ποιεῖν πρόφασιν παρέχει· καὶ πάντων, ὅσα ἐκλείπει, δέον παρὰ τοῦ γίνεσθαι, ἐπὶ τοῦθ' εὐρήσετε τὴν αἰτίαν ἀναφερομένην, περὶ
- 36 οὗ πάλιν μὲν φοβοῦμαι λέγειν, οὐ μὴν ἄλλ' ἐρῶ· οἶμαι γὰρ εἴξιν καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπόρων τὰ δίκαια ἐπὶ τῷ συμφέρουντι τῆς πόλεως εἰπεῖν πρὸς τοὺς εὐπόρους καὶ ὑπὲρ τῶν κεκτημένων τὰς οὐσίας πρὸς τοὺς καταδεεῖς, ¹⁴¹

- εἰ ἀνέλοιμεν ἐκ μέσου καὶ τὰς βλασφημίας ἅς ἐπὶ τῷ
 θεωρικῷ ποιοῦνται τινες οὐχὶ δικαίως, καὶ τὸν φόβον,
 ὥς οὐ στήσεται τοῦτο ἄνευ μεγάλου τινὸς κακοῦ· οὐ
 οὐδὲν ἂν εἰς τὰ πράγματα μείζον εἰσενεγκαίμεθα, οὐδ'
 37 ὅ τι κοινῇ μᾶλλον ἂν ὅλην ἐπιρρώσειε τὴν πόλιν. οὐ-
 τωσί δὲ σκοπεῖτε· ἐρῶ δ' ὑπὲρ τῶν ἐν χρεῖᾳ δοκούν-
 των εἶναι πρότερον. ἦν ποτ' οὐ πάλαι παρ' ἡμῖν, ὅτ'
 οὐ προσήει τῇ πόλει τάλαντα ὑπὲρ τριάκοντα καὶ ἑκα-
 τόν· καὶ οὐδείς ἦν τῶν τριηραρχεῖν δυναμένων οὐδὲ
 τῶν εἰσφέρειν, ὅστις οὐκ ἤξιον τὰ καθήκοντα ἰφ' ἑαυ-
 τὸν ποιεῖν, ὅτι χρήματα οὐ περιῆν, ἀλλὰ καὶ τριήρεις
 ἐπλεον καὶ χρήματ' ἐρίγνετο καὶ πάντ' ἐποιούμεεν τὰ
 38 θεόντα. μετὰ ταῦτα ἡ τύχη, καλῶς ποιούσα, πολλὰ πε-
 ποίηκε τὰ κοινὰ, καὶ τετρακόσια ἀντὶ τῶν ἑκατὸν τα-
 λάντων προσέρχεται, οὐθενὸς οὐδὲν ζημιουμένου τῶν
 τὰς οὐσίας ἐχόντων, ἀλλὰ καὶ προσλαμβανόντων· οἱ
 γὰρ εὖποροι πάντες ἔρχονται μεθέξοντες τούτου, καὶ
 39 καλῶς ποιοῦσιν. τί οὖν λαθόντες τοῦτο ὀνειδίζομεν
 ἀλλήλοις καὶ προφάσει χρώμεθα τοῦ μηδὲν τῶν θεόν-
 των ποιεῖν, πλὴν εἰ τῇ παρὰ τῆς τύχης βοηθείᾳ γεγο-
 νυῖα τοῖς ἀπόροις φθονοῦμεν; οὐς οὐτ' ἂν αἰτιασαίμην
 40 ἔγωγε οὐτ' ἀξιῶ. οὐδὲ γὰρ ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις ὁρῶ
 τῶν ἐν ἡλικίᾳ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους οὕτω διακείμε-
 νον οὐδ' οὕτως ἀγνώμονα οὐδ' ἄτοπον τῶν ὄντων οὐ-
 δένα ὥστε, εἰ μὴ ποιήσουσιν ἅπαντες ὅς' ἂν αὐτοῖς,
 οὐ φάσκοντα ποιῆσειν οὐδὲν οὐδ' αὐτόν· καὶ γὰρ ἂν
 τοῖς τῆς κακώσεως εἰη νόμοις οὗτός γε ἔνοχος· δεῖ γὰρ,
 οἶμαι, τοῖς γονεῦσι τὸν ὠρισμένον ἐξ ἀμφοτέρων ἐρα- 142
 νον, καὶ παρὰ τῆς φύσεως καὶ παρὰ τοῦ νόμου, δικαί-
 41 ὡς φέρειν καὶ ἐκόντα ὑποτελεῖν. ὥσπερ τοίνυν ἐνὸς
 ἡμῶν ἐκάστου τίς ἐστι γονεὺς, οὕτω συμπάσης τῆς πό-
 λεως κοινούς· δεῖ γονέας τοὺς σύμπαντας ἡγεῖσθαι, καὶ

προσῆκει τούτους οὐχ ὅπως ὧν ἡ πόλις δίδωσιν ἀφελῆσθαι τι, ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ἦν τούτων, ἄλλοθεν σκοπεῖν ὅπως μηδενὸς ὄντες ἐνδεεῖς περιοφθῇσονται.

- 42 τοὺς μὲν τοίνυν εὐπόρους ταύτῃ χρωμένους τῇ γνώμῃ οὐ μόνον ἡγοῦμαι τὰ δίκαια ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ λυσιτελεῖν· τὸ γὰρ τῶν ἀναγκαίων τινὰ ἀποστερεῖν κοινῇ κακόνους ἐστὶ ποιεῖν πολλοὺς ἀνθρώπους τοῖς πράγμασι· τοῖς δ' ἐν ἐνδείᾳ, δι' ὃ δυσχεραίνουσι τὸ πρᾶγμα οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες καὶ κατηγοροῦσι δικαίως,
- 43 τοῦτ' ἀφελεῖν ἂν συμβουλεύσαιμι. δίειμι δὲ, ὥσπερ ἄρτι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὑπὲρ τῶν εὐπόρων, οὐ κατοκνήσας εἰπεῖν τᾶληθῃ. ἐμοὶ γὰρ οὐδεὶς οὕτως ἄθλιος οὐδ' ὧμὸς εἶναι δοκεῖ τὴν γνώμην, οὐκ οὐν Ἀθηναίων γε, οἶμαι, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων, ὥστε λυπεῖσθαι ταῦτα λαμβάνοντας ὁρῶν τοὺς ἀπόρους καὶ τῶν ἀναγκαίων
- 44 ἐνδεεῖς ὄντας. ἀλλὰ ποῦ συντρίβεται τὸ πρᾶγμα καὶ ποῦ δυσχεραίνεται; ὅταν τὸ ἀπὸ τῶν κοινῶν ἔθος ἐπὶ τὰ ἴδια μεταβιβάζοντας ὁρῶσι τινας, καὶ μέγαν μὲν ὄντα παρ' ὑμῖν εὐθέως τὸν λέγοντα, ἀδάνακτον δ' ἔνεκ' ἀσφαλείας, ἑτέραν δὲ τὴν κρύβδην ψῆφον τοῦ φανε-
- 45 ρῶς θορύβου. ταῦτ' ἀπιστίαν, ταῦτ' ὀργὴν ἔχει. δεῖ γὰρ, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δικαίως ἀλλήλοις τῆς πολιτείας κοινωνεῖν, τοὺς μὲν εὐπόρους εἰς μὲν τὸν βίον¹⁴⁸ τὸν ἑαυτῶν ἀσφαλῶς ἔχειν νομίζοντας καὶ ὑπὲρ τούτων μὴ δεδωικότας, εἰς δὲ τοὺς κινδύνους κοινὰ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τὰ ὄντα τῇ πατρίδι παρέχοντας, τοὺς δὲ λοιποὺς τὰ μὲν κοινὰ κοινὰ νομίζοντας καὶ μετέχοντας τὸ μέρος, τὰ δ' ἑκάστου ἴδια τοῦ κεκτημένου. οὕτω καὶ μικρὰ πόλις μεγάλη γίγνεται καὶ μεγάλη σώζεται. ὥς μὲν οὖν εἶποι τις ἂν, ἃ παρ' ἑκατέρων εἶναι δεῖ, ταῦτ' ἴσως ἐστίν· ὥς δὲ καὶ γένοιτ' ἂν ἐννόμως, διωρθώσασθαι δεῖ.

- 46 Τῶν δὲ παρόντων πραγμάτων καὶ τῆς ταραχῆς πολλὰ πόρρωθέν ἐστι τὰ αἷτια· ἢ εἰ βουλομένοις ὑμῶν ἀκούειν ἐστίν, ἐθέλω λέγειν. ἐξέστητε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῆς ὑποθέσεως ἐφ' ἧς ὑμᾶς οἱ πρόγονοι κατέλιπον, καὶ τὸ μὲν προῖστασθαι τῶν Ἑλλήνων καὶ δύναμιν συνεστηκύναι ἔχοντας πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν περίεργον ἐπέσθητε εἶναι καὶ μάταιον ἀνάλωμα ὑπὸ τῶν ταῦτα πολιτευομένων, τὸ δ' ἐν ἡσυχίᾳ διάγειν καὶ μηδὲν τῶν θεόντων πράττειν, ἀλλὰ προειμένους καθ' ἐν ἑκαστον πάντα ἑτέρους ἐᾶσαι λαβεῖν, θανυστὴν εὐδαιμονίαν καὶ πολλὴν ἀσφάλειαν ἔχειν οἰεσθε.
- 47 ἐκ δὲ τούτων παρελθὼν ἐπὶ τὴν τάξιν ἐφ' ἧς ὑμῶν τετάχθαι προσῆκεν ἕτερος, οὗτος εὐδαίμων καὶ μέγας καὶ πολλῶν κύριος γέγονεν, εἰκότως· πράγμα γὰρ ἐντιμον καὶ μέγα καὶ λαμπρὸν, καὶ περὶ οὗ πάντα τὸν χρόνον αἱ μέγισται τῶν πόλεων πρὸς αὐτὰς διεφέροντο, Ἀκαδικαῖμονίαν μὲν ἡτυχηκότων, Θηβαίων δ' ἀσχόλων διὰ τὸν Φωικὸν πόλεμον γενομένων, ἡμῶν δ' ἀμελούντων ἔρημον ἀνείλετο. 144
- 48 τοιγάρτοι τὸ μὲν φοβεῖσθαι τοῖς ἄλλοις, τὸ δὲ συμμαχοῦς πολλοὺς ἔχειν καὶ δύναμιν μεγάλην ἐκείνῳ περιέγουμε, καὶ τοσαῦτα πράγματα καὶ τοιαῦτα ἤδη περιέστηκε τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας, ὥστε μηδ' ὅ τι χρὴ συμβουλευεῖν εὐπορον εἶναι.
- 49 Ὅντων δ' ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν παρόντων πραγμάτων πᾶσιν, ὥς ἐγὼ κρίνω, φοβερωὶν οὐδένες ἐν μείζονι κινδύνῳ τῶν πάντων εἰσὶν ὑμῶν, οὐ μόνον τῷ μάλιστα ὑμῶν ἐπιβουλεύειν Φίλιππον, ἀλλὰ καὶ τῷ πάντων ἀργότατα αὐτοὶ διακείσθαι. εἰ τοίνυν τὸ τῶν ὀνίων πληθὺς ὁρῶντες καὶ τὴν εὐετηρίαν τὴν κατὰ τὴν ἀγορὰν, τούτοις κεκλήρησθε ὥς ἐν οὐδενὶ δεινῷ τῆς πόλεως οὐσίας, οὔτε προσηκόντως οὔτ' ὀρθῶς τὸ πρᾶγμα κρινετε· ἀγορὰν μὲν γὰρ ἂν τις καὶ πανήγυριν ἐκ τούτων

- ἢ φανύως ἢ καλῶς κατεσκευάσθαι κρίνοι· πόλιν δ' ἣν
 ὑπείληφεν, ὅς ἂν τῶν Ἑλλήνων ἄρχειν αἰεὶ βούληται,
 μόνην ἂν ἐναντιωθῆναι καὶ τῆς πάντων ἐλευθερίας
 προστῆναι, οὐ μὰ Ἄλ' ἐκ τῶν ὀνίων, εἰ καλῶς ἔχει, δο-
 κιμάζειν δεῖ, ἀλλ' εἰ συμμάχων εὐνοία πιστεύει καὶ
 τοῖς ὅπλοις ἰσχύει, ταῦθ' ὑπὲρ τῆς πόλεως δεῖ σκοπεῖν·
 ἃ σφαλερῶς ὑμῖν καὶ σὺδαμῶς ἅπαντα καλῶς ἔχει.
 51 γνοίητε δ' ἂν, εἰ σκέψαισθε ἐκείνως. πότε μάλιστα ἐν
 ταραχῇ τὰ τῶν Ἑλλήνων γέγονε πράγματα; οὐδένα
 γὰρ χρόνον ἄλλον ἢ τὸν νυνὶ παρόντα οὐδ' ἂν εἰς εἶποι.
 τὸν μὲν γὰρ ἄλλον ἅπαντα εἰς δύο ταῦτα διήρητο τὰ
 τῶν Ἑλλήνων, Ἀκεδαιμονίους καὶ ἡμᾶς, τῶν δ' ἄλλων
 Ἑλλήνων οἱ μὲν ἡμῖν, οἱ δ' ἐκείνοις ὑπήκουον. βασι-
 λεὺς δὲ καθ' αὐτὸν μὲν ὁμοίως ἅπασιν ἄπιστος ἦν, τοὺς¹⁴⁵
 δὲ κρατομένους τῷ πολέμῳ προσλαμβάνων, ἄρχοι οὐ
 τοῖς ἑτέροις ἐξ ἴσου ποιῆσαι, διεπιστεύετο, ἔπειτ' οὐχ ἡτ-
 τον αὐτὸν ἐμίσουν οὕς σῶσεις τῶν ὑπαρχόντων ἐχθρῶν
 52 ἐξ ἀρχῆς. νῦν δὲ πρῶτον μὲν ὁ βασιλεὺς ἅπασιν τοῖς
 Ἑλλησιν οἰκείως ἔχει, καὶ πάντων ἥκιστα δὴ ἡμῖν, ἂν
 τι μὴ νῦν ἐπανορθώσωμεθα· ἔπειτα προστασίας πολ-
 λαὶ καὶ πανταχόθεν γίνονται, καὶ τοῦ πρωτεύειν ἀν-
 τιποιοῦνται μὲν πάντες, ἀφροστᾶσι δ' ἔνιοι καὶ φθινοῦσι
 καὶ ἀπιστοῦσιν αὐτοῖς, οὐχ ὥς ἔδει, καὶ γερόνασι καθ'
 αὐτοὺς ἕκαστοι, Ἀργεῖοι, Θηβαῖοι, Ἀκεδαιμόνιοι, Κο-
 53 ρίνθιοι, Ἀρκάδες, ἡμεῖς. ἀλλ' ὅμως εἰ τοσαῦτα μέρη
 καὶ τοσαύτας δυναστείας διηρημέτων τῶν Ἑλληνικῶν
 πραγμάτων, εἰ δεῖ τάληθ' ἢ μετὰ παρρησίας εἰπεῖν, τὰ
 παρ' οὐδέσι τούτων ἀρχεῖα καὶ βουλευτήρια ἐρημότερ'
 ἂν τις ἴδοι τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων ἢ τὰ παρ' ἡμῖν,
 εἰκότως· οὔτε γὰρ φιλῶν οὔτε πιστεύων οὔτε φοβού-
 54 μενος οὐδεὶς ἡμῖν διαλέγεται. αἰτίον δὲ τούτων οὐχ ἓν,
 ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, (ῥάδιον γὰρ ἂν ἦν ὑμῖν μεταθεῖ-

ναι) ἀλλὰ πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ἐκ παντὸς ἡμαρτη-
 μένα τοῦ χρόνου, ὧν τὸ καθ' ἕναστον ἐάσας ἔν, εἰς ὃ
 πάντα συντείνει, λέξω, δεηθεῖς ὑμῶν, ἂν λέγω τάλη-
 θῇ μετὰ παρηρησίας, μηδὲν ἀχθεσθῆναί μοι. πέπραται
 τὰ συμφέροντα ἐφ' ἑκάστου τῶν καιρῶν, καὶ μετειλή-
 φρατε ὑμεῖς μὲν τὴν σχολὴν καὶ τὴν ἡσυχίαν, ὅφ' ὧν
 κεκλημένοι τοῖς ἀδικοῦσιν οὐ πικρῶς ἔχετε, ἕτεροι
 55 δὲ τὰς τιμὰς ἔχουσιν, καὶ τὰ μὲν περὶ τὰλλα οὐκ ἄξιον
 ἐξετάσαι νῦν· ἀλλ' ἐπειδὴν τι τῶν πρὸς Φίλιππον ἐμ- 146
 πέση, εὐθύς ἀναστὰς τις λέγει ὡς οὐ δεῖ ληρεῖν οὐδὲ
 γράφειν πόλεμον, παραθεῖς εὐθέως ἐξῆς τὸ τὴν εἰρή-
 νην ἄγειν ὡς ἀγαθὸν καὶ τὸ τρέφειν μεγάλην δύναμιν
 ὡς χαλεπὸν, καὶ "διαρπάξειν τινὲς τὰ χρήματα βούλον-
 "ται," καὶ ἄλλους λόγους ὡς οἴονται ἀληθεστάτους λέ-
 56 γουσιν. ἀλλὰ δεῖ δήπου τὴν μὲν εἰρήνην ἄγειν οὐχ
 ὑμᾶς πείθειν, οὐ πεπεισμένοι κάθησθε, ἀλλὰ τὸν τὰ
 τοῦ πολέμου πράττοντα· ἂν γὰρ ἐκεῖνος πεισθῇ, τὰ γὰρ
 ἀφ' ὑμῶν ὑπάρχει· νομίζειν δ' εἶναι χαλεπὰ οὐχ ὅσα
 ἂν εἰς σωτηρίαν ὠφτανῶμεν, ἀλλ' ἃ πεισόμεθ', ἂν μὴ
 ταῦτ' ἐθέλωμεν ποιεῖν, καὶ τὸ "διαρπασθῇσεται τὰ
 "χρήματα" τῷ φυλακῇν εὐρεῖν δι' ἧς σωθῇσεται κω-
 57 λύνειν, οὐχὶ τῷ τοῦ συμφέροντος ἀποστῆναι. καίτοι
 ἔγωγε ἀγανακτῶ καὶ ἐντὸ τοῦτο, εἰ τὰ μὲν χρήματα
 λυπεῖ τινὰς ὑμῶν εἰ διαρπασθῇσεται, ἃ καὶ φυλάττειν
 καὶ κολάζειν τοὺς ἀρπάζοντας ἐφ' ὑμῖν ἐστι, τὴν δ'
 Ἑλλάδα πᾶσαν ἐφεξῆς οὕτως Φίλιππος ἀρπάξων οὐ
 58 λυπεῖ, καὶ ταῦτ' ἐφ' ὑμᾶς ἀρπάξων. τί ποτ' οὖν, ὧ
 ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν μὲν οὕτω φανερώς ἀδικοῦντα
 καὶ πόλεις καταλαμβάνοντα οὐδεὶς πώποτε τοῦτο ἐλ-
 πεν ὡς ἀδικεῖ καὶ πολεμοποιεῖ, τοὺς δὲ μὴ ἐπιτρέπειν
 μηδὲ προτεσθαι ταῦτα συμβουλευόντας, τούτους πολε-
 μοποιεῖν φασίν; ὅτι τὴν αἰτίαν τῶν ἐκ τοῦ πολέμου συμ-

βησομένων δυσχερῶν (ἀνάγκη γὰρ, ἀνάγκη πολλὰ λυ-
 πηρὰ ἐκ τοῦ πολέμου γίνεσθαι) τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν τα
 βέλτιστα λέγειν οἰομένοις ἅπαντες ἀναθῆναι βούλον-
 59 ται. ἡγοῦνται γὰρ, ἂν μὲν ὑμεῖς ὁμοθυμαδὸν [ἐκ μῆτρ¹⁴¹
 γνώμης] Φίλιππον ἀμύνησθε, καὶ κείνου κρατήσῃν
 ὑμᾶς καὶ αὐτοῖς οὐκέτ' ἔσσεσθαι μισθαρεῖν, ἂν δ' ἀπὸ
 τῶν πρώτων θορύβων αἰτιασάμενοί τινες πρὸς τὸ κρί-
 νειν τράπησθε, αὐτοὶ μὲν τούτων κατηγοροῦντες ἀμ-
 φότερ' ἔξῃν, καὶ παρ' ὑμῖν εὐδοκιμήσῃν καὶ παρ' ἐκεί-
 νου χρήματα λήψεσθαι, ὑμᾶς δ' ὑπὲρ ὧν δεῖ παρὰ τού-
 των δίκην λαβεῖν, παρὰ τῶν ὑπὲρ ὑμῶν εἰρηκότων λή-
 60 ψεσθαι. αἱ μὲν ἐλπίδες αἱ τούτων αὐταί, καὶ το κατα-
 σκεύασμα τὸ τῶν αἰτιῶν, ὥς ἄρα βούλονται τινες πό-
 λεμον ποιῆσαι. ἐγὼ δ' οἶδα ἀκριβῶς ὅτι οὐ γράψαντος
 Ἀθηναίων οὐδενὸς πόλεμον καὶ ἄλλα πολλὰ Φίλιππος
 ἔχει τῶν τῆς πόλεως καὶ νῦν εἰς Καρδίαν πέπομφε βοή-
 θειαν. εἰ μέντοι βουλόμεθ' ἡμεῖς μὴ προσποιεῖσθαι
 πολεμεῖν ἡμῖν ἐκείνον, ἀνοητότατος πάντων ἂν εἴη, εἰ
 τοῦτ' ἐξελέγχοι· ὅταν γὰρ οἱ ἀδικούμενοι ἀρνῶνται, τί
 61 τῷ ἀδικοῦντι προσήκει; ἀλλ' ἐπειδὴν ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς
 ἴη, τί φήσομεν τότε; ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐ πολεμεῖν,
 ὥσπερ οὐδὲ Ὀρεῖταις τῶν στρατιωτῶν ὄντων ἐν τῇ
 χώρᾳ, οὐδὲ Φεραίῳις πρότερον, πρὸς τὰ τεύχη προσ-
 βάλλων αὐτῶν, οὐδ' Ὀλυνθίοις ἐξ ἀρχῆς, ἕως ἐν αὐτῇ
 τῇ χώρᾳ τὸ στράτευμα παρῆν ἔχων. ἢ καὶ τότε τοὺς
 ἀμύνησθαι κελεύοντας πόλεμον ποιεῖν φήσομεν; οὐκ-
 οῦν ὑπόλοιπον δουλεύειν· οὐ γὰρ ἄλλο γε οὐδὲν ἐνι.
 62 Καὶ μὴν οὐχ ὑπὲρ τῶν ἴσων ὑμῖν τε καὶ τισι τῶν
 ἄλλων ἀνθρώπων ἔσθ' ὁ κίνδυνος· οὐ γὰρ ὑφ' αὐτῷ
 ποιήσασθαι τὴν πόλιν βούλεται Φίλιππος ὑμῶν, οὐ,
 ἀλλ' ὅλως ἀνελεῖν. οἶδε γὰρ ἀκριβῶς ὅτι δουλεύειν
 μὲν ὑμεῖς οὐτ' ἐθέλησете οὐτ', εἰν ἐθέλητε, ἐπιστή- 140

- σισθε (ἄρχειν γὰρ εἰώθατε), πράγματα δὲ παρασχέιν
 αὐτῷ, ἃν καιρὸν λάβητε, πλείω τῶν ἄλλων ἀνθρώπων
 ἀπάντων δυνήσεσθε. διὰ ταῦτα ὑμῶν οὐχὶ φείσεται,
 63 εἴπερ ἐγκρατὴς γενήσεται. ὥς οὖν ὑπὲρ τῶν ἐσχαίων
 ἐσομένου τοῦ ἀγῶνος οὕτω προσήκει γινώσκειν, καὶ
 τοὺς πεπρακότας αὐτοὺς ἐκείνῳ φανερώς μισεῖν καὶ
 ἀποτυμπανίσαι· οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τῶν ἔξω τῆς
 πόλεως ἐχθρῶν κρατῆσαι, πρὶν ἂν τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ πό-
 λει κολάσῃ· ἐχθρούς, ἀλλ' ἀνάγκη τοῦτοίς ὥσπερ
 64 προβόλοις προσπταίσαντας ὑστερίζειν ἐκείνων. πόθεν
 οἴεσθε νῦν αὐτὸν ὑβρίζειν ὑμᾶς (οὐδὲν γὰρ ἄλλ' ἐμοι-
 γε δοκεῖ ποιεῖν ἢ τοῦτο) καὶ τοὺς μὲν ἄλλους εὖ ποι-
 οῦντα, εἰ μὴδὲν ἄλλο, ἐξαπατᾶν, ὑμῖν δ' ἀπειλεῖν ἤδη;
 οἷον Θετταλοὺς πολλὰ δοὺς ὑπὲρ γάργετο εἰς τὴν νῦν
 παροῦσαν δουλείαν· οὐδ' ἂν εἶπεν δύναίτο οὐδεὶς ὅσα
 τοὺς τालαιπώρους Ὀλυνθίους, πρότερον δοὺς Πोटί-
 δαιαν, ἐξηπάτησε, καὶ πολλὰ ἕτερα· Θηβαίους τὰ νῦν
 ὑπάγει τὴν Βοιωτίαν αὐτοῖς παραδοὺς καὶ ἀπαλλάξας
 65 πολέμον πολλοῦ καὶ χαλεποῦ· ὥστε καρπωσάμενοί
 τινα ἕκαστοι τούτων πλεονεξίαν οἱ μὲν ἤδη πεπόνθα-
 σιν ἃ δὴ πάντες ἴσασιν, οἱ δ' ὅτι ἂν ποτε συμβῇ παί-
 σονται. ὑμεῖς δὲ ὧν μὲν ἀπιστέρησθε σιωπῶ· ἀλλ'
 ἐν αὐτῷ τῷ τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι πόσα ἐξηπάτησθε,
 πόσων ἀπιστέρησθε. οὐχὶ Φωκέας, οὐ Πύλας, οὐχὶ τὰ
 ἐπὶ Θράκης, Δορίσκον, Σέρρειον, τὸν Κερσοβλέπτην
 66 αὐτόν; οὐ νῦν Καρδίαν ἔχει καὶ ὁμολογεῖ; τί ποτ' οὖν 149
 ἐκείνῳ τοῖς ἄλλοις καὶ ὑμῖν οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον προσ-
 φέρεται; ὅτι ἐν μόνῃ τῶν πασῶν πόλεων τῇ ἡμετέρᾳ
 ἄδεια ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν λέγειν δέδοται, καὶ λαβόντα
 χρήματα αὐτὸν ἀσφαλὲς ἐστὶ λέγειν παρ' ὑμῖν, καὶ ἀφη-
 67 ρημένοι τὰ ὑμέτερα αὐτῶν ἦτε. οὐκ ἦν ἀσφαλὲς λέγειν
 ἐν Ὀλύνθῳ τὰ Φιλίππου μὴ σὺν εὖ πεπονθότων τῶν

πολλῶν Ὀλυνθίων τῷ Ποτίδαιαν καρποῦσθαι· οὐκ ἦν ἀσφαλὲς λέγειν ἐν Θετταλίᾳ τὰ Φιλίππου μὴ σὺν εὐπεπονθότῳ τοῦ πλήθους τοῦ Θετταλῶν τῷ τοῦς τυράννοισ ἐκβαλεῖν Φιλίππον αὐτοῖς καὶ τὴν Πυλαίαν ἀποδοῦναι· οὐκ ἦν ἐν Θήβαις ἀσφαλὲς, πρὶν τὴν Βοιωτίαν ὑπέδωκε καὶ τοὺς Φωκέας ἀνείλεν. ἀλλ' Ἀθηνησιν οὐ μόνον Ἀμφίπολιν καὶ τὴν Καρδιανῶν χώραν ἀπεστερηκότος Φιλίππου, ἀλλὰ καὶ κατασκευάζοντος ἡμῖν ἐπιτείχισμα τὴν Εὐβοίαν καὶ νῦν ἐπὶ Βυζάντιον παριόντος, ἀσφαλὲς ἐστὶ λέγειν ὑπὲρ Φιλίππου. καὶ γὰρ τοι τούτων μὲν ἐκ πτωχῶν ἐνιοὶ ταχὺ πλούσιοι γεγένησιν καὶ ἐξ ἀνωνύμων καὶ ἀδόξων ἐνδοξοὶ καὶ γνώριμοι, ὑμεῖς δὲ τοῦναντίον ἐκ μὲν ἐνδόξων ἄδοξοι, ἐκ δ' 68 εὐπόρων ἄποροι. πόλεως γὰρ ἔγωγε πλοῦτον ἡγοῦμαι συμμάχους, πίστιν, εὐνοίαν, ὧν πάντων ὑμεῖς ἐστὲ ἄποροι· ἐκ δὲ τοῦ τούτων ὀλιγώρως ὑμᾶς ἔχειν καὶ εἶναι τοῦτον τὸν τρόπον τα πρᾶγματα φέρεσθαι ὁ μὲν εὐδαίμων καὶ μέγας καὶ φοβερὸς πᾶσιν Ἑλλήσι καὶ βαρβάροις, ὑμεῖς δ' ἔρημοι καὶ ταπεινοὶ, τῇ μὲν κατὰ τὴν ἀγορὰν εὐετηρία λαμπροί, τῇ δ' ὧν προσήκει παρὰσκευῇ 70 καταγέλαστοι. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον περὶ τε ὑμῶν 150 καὶ περὶ αὐτῶν ἐνίοις τῶν λεγόντων ὁρῶ βουλευομένους· ὑμᾶς μὲν γὰρ ἡσυχίαν ἄγειν φασὶ δεῖν, κἂν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, αὐτοὶ δ' οὐ δύνανται παρ' ἡμῖν ἡσυχίαν ἄγειν οὐδενὸς αὐτοῦς ἀδικοῦντος. καίτοι λοιδορίας χωρὶς, εἴ τις ἔροίτο "εἰπέ μοι, τί δὴ μὴν ὠσέων ἀκριβῶς, Ἀριστόδημε, (οὐδείς γὰρ τὰ τοιαῦτ' ἄγνοε) τὸν μὲν τῶν ἰδιωτῶν βίον ἀσφαλῆ καὶ ἀπράγμονα καὶ ἀκίνδυνον ὄντα, τὸν δὲ τῶν πολιτευομένων φιλαίτιον καὶ σφαλερόν καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀγῶνων καὶ κακῶν μεστόν, οὐ τὸν ἡσύχιον, ἀλλὰ τὸν ἐν τοῖς κινδύ- 71 νοις αἰρεῖ;" τί ἂν εἴποι τις; εἰ γὰρ ὁ βέλτιστον εἰπὲν

ἂν ἔχοις, τοῦτό σοι δοίημεν ἀληθὲς λέγειν, ὥς ὑπὲρ
 φιλοτιμίας καὶ δόξης ταῦτα πάντα ποιεῖς, θανατάω τί
 δήποτε σαυτῷ μὲν ὑπὲρ τούτων ἅπαντα ποιητέον εἶ-
 ναι νομίζεις καὶ πονητέον καὶ κινδυνευτέον, τῇ πόλει
 δὲ προέσθαι ταῦτα μετὰ ὀφθυμίας συμβουλευείς. οὐ
 γὰρ ἐκεῖνό γ' ἂν εἴποις, ὥς σὲ μὲν ἐν τῇ πόλει δεῖ τινα
 φαίνεσθαι, τὴν πόλιν δ' ἐν τοῖς Ἑλλήσι μηδεὶς ἀξίαν
 72 εἶναι. καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό γε ὁρῶ, ὥς τῇ μὲν πόλει
 ἀσφαλὲς τὸ τὰ αὐτῆς πράττειν, σοὶ δὲ κίνδυνος, εἰ μη-
 δὲν τῶν ἄλλων πλέον περιεργάσει, ἀλλὰ τοῦναντίον
 σοὶ μὲν ἐξ ὧν ἐργάζει καὶ περιεργάζει τοὺς ἐσχάτους
 73 ὄντας κινδύνους, τῇ πόλει δὲ ἐκ τῆς ἡσυχίας. ἀλλὰ
 νῆ Δία παππῶ σοι καὶ πατρῶα δόξα ὑπάρχει, ἣν αἰσ-
 χρὸν ἔστιν ἐν σοὶ καταλῦσαι· τῇ πόλει δ' ὑπῆρξεν
 ἀνώνυμα καὶ φράυλα τὰ τῶν προγόνων. ἀλλ' οὐδὲ
 τοῦθ' οὕτως ἔχει· σοὶ μὲν γὰρ ἦν κλέπτῃς ὁ πατήρ, 151
 εἶπερ ἦν ὅμοιος σοι, τῇ πόλει δ' ἡμῶν οὕς πάντες
 ἴσασιν οἱ Ἕλληνες δις ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων ὑπὸ
 74 τῶν προγόνων σεσωσμένοι. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἴσως οὐδὲ
 πολιτικῶς ἐνιοὶ τὰ καθ' αὐτοὺς καὶ τὰ κατὰ τὴν πό-
 λιν πολιτεύονται· πῶς γὰρ ἔστιν ἴσον τούτων μὲν τι-
 νας ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου ἤκουτας ἑαυτοὺς ἀγνοεῖν, τὴν
 πόλιν δ', ἣ προεστῆκει τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τέως καὶ
 τὸ πρωτεῖον εἶχε, νῦν ἐν ἀδοξίᾳ πάσῃ καὶ ταπεινότη-
 τι καθεστάναι;

75 Πολλὰ τοίνυν ἔχων ἔτι καὶ περὶ πολλῶν εἰπεῖν
 παύσομαι· καὶ γὰρ οὐ λόγων ἐνδεία μοι δοκεῖ τὰ πρά-
 γματα οὔτε νῦν οὔτ' ἄλλοτε πώποτε φανύλως ἔχειν, ἀλλ'
 ὅταν πάντ' ἀκούσαντες ὑμεῖς τὰ δέοντα, καὶ ὁμογνώ-
 μονες ὥς ὀρθῶς λέγεται γενόμενοι, τῶν λυμαίνεσθαι
 καὶ διαστρέφειν ταῦτα βουλομένων ἐξ ἴσου κἀθησθε
 ἀκροώμενοι, οὐκ ἀγνοοῦντες αὐτούς (ἴστε γὰρ εὐθὺς

ιδόντες ἀκριβῶς τίς μισθοῦ λέγει καὶ ὑπὲρ Φιλίππου πολιτεύεται, καὶ τίς ὥς ἀληθῶς ὑπὲρ τῶν βελτίστων), ἀλλ' ἴν' αἰτιασάμενοι τούτους καὶ τὸ πρᾶγμα εἰς γέλωτα καὶ λοιδορίαν ἐμβαλόντες μηδὲν αὐτοὶ τῶν θεόντων 76 ποιῆτε. ταῦτ' ἐστὶ τάληθ' ἡ μετὰ πάσης παρρησίας, ἀπλῶς εὐνοίᾳ, τὰ βέλτιστα εἰρημένα, οὐ κολακείας καὶ βλάβης καὶ ἀπάτης λόγος μεστός, ἀργύριον μὲν τῷ λέγοντι ποιήσω, τὰ δὲ πράγματα τῆς πόλεως τοῖς ἐχθροῖς ἐργειριῶν. ἢ οὖν πανστέον τούτων τῶν ἐθῶν, ἢ μηδὲν ἄλλον αἰτιατέον τοῦ πάντα φαύλως ἔχειν ἢ ὑμᾶς αὐτούς.

XI.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΗΝ ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ 152

Τ Π Ο Θ Ε Σ Ι Σ.

Ο Φίλιππος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πέπομφεν ἐπιστολήν, κατηγορῶν αὐτῶν καὶ πόλεμον προκηρύττων ἄντικρυς. οὐκέτι οὖν ὁ ρήτωρ πείθει τοὺς Ἀθηναίους πολεμεῖν (ἀνάγκη γὰρ), ἀλλὰ θαρσύνει πρὸς τὸν κίνδυνον, εὐκαθαίρετον λέγων τὸν Μακεδόνα.

Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Φίλιππος οὐκ ἐποίησατο τὴν εἰρήνην πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἀνεβάλετο τὸν πόλεμον, πᾶσιν ὑμῖν φανερὸν γέγονεν· ἐπειδὴ γὰρ Φαρσάλιοις Ἄλωνα παρέδωκε καὶ τὰ περὶ Φωκίας διωκῆσατο καὶ τὴν Θράκην κατεστρέψατο πᾶσαν, αἰτίας οὐκ οὔσας πλασάμενος καὶ προφάσεις ἀδίκους ἔξευρὼν τῷ μὲν ἔργῳ πάλαι πολεμεῖ πρὸς τὴν πόλιν, τῷ δὲ λόγῳ νῦν

2 ὁμολογεῖ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἧς ἐπεμψεν. ὅτι δὲ χρόν-
 οῦ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν τὴν ἐκείνου δύναμιν μήτε ἀγεννῶς
 ἀντιταχθῆναι πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ σώμασι καὶ χρό-
 νῳ καὶ ναυσὶ καὶ πᾶσιν ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν ἀφειδῶς ὀρ-
 μῆσαι πρὸς τὸν πόλεμον, ἐγὼ πειράσομαι διδάσκειν. 153
 πρῶτον μὲν γὰρ εἰκὸς, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς θεοὺς
 μεγίστους ὑμῖν ὑπάρχειν συμμάχους καὶ βοηθοὺς, ὧν
 ἐκείνος τὰς πίστεις ὑπεριδὼν καὶ τοὺς ὅρκους ὑπερβὰς
 3 λέλυκεν ἀδίκως τὴν εἰρήνην· ἐπειθ' οἷς πρότερον ἡ-
 ξήθη, φενακίζων αἰετίνης καὶ μεγάλα ἐπαγγελλόμενος
 εὐεργετήσκειν, ταῦτα πάντα διεξελήλυθεν ἤδη, καὶ γι-
 γνώσκεται μὲν ὑπὸ τῶν Περινθίων καὶ Βυζαντίων καὶ
 τῶν ἐκείνοις συμμαχοῦντων ὡς ἐπιθυμεῖ προσενεχθῆ-
 ναι τούτοις τὸν αὐτὸν τρόπον ὥνπερ Ὀλυνθίοις πρότε-
 4 ρον, οὐκ ἀγνοεῖται δὲ ὑπὸ Θετταλῶν δεσπόζειν, ἀλλ'
 οὐχ ἡγεῖσθαι τῶν συμμάχων προαιρούμενος, ὑποπιεύ-
 εται δὲ ὑπὸ Θηβαίων Νίκαιαν μὲν φρουρᾷ κατέχων,
 εἰς δὲ τὴν ἀμφικτυονίαν εἰσδεδυνκώς, τὰς δὲ πρεσβείας
 τὰς ἐκ Πελοποννήσου πρὸς αὐτὸν ἄγων καὶ τὴν ἐκεί-
 νων συμμαχίαν παραιρούμενος· ὥστε τῶν αὐτῶ πρὸ
 τοῦ φέλλον ὄντων τοὺς μὲν νῦν πολεμεῖν ἀκαταλλά-
 κτως, τοὺς δὲ μηκέτι προθύμους εἶναι συναγωνιστὰς,
 ἅπαντας δ' ὑφορᾶσθαι καὶ διαβεβλήσθαι πρὸς αὐτόν.
 5 ἔτι τοίνυν (οὐδὲ γὰρ τοῦτ' ἔστι μικρόν) οἱ κατὰ τὴν
 Ἀσίαν σατράπαι καθεστῶτες ἐναγχοὺς μὲν ξένους μισθο-
 φόρους εἰσπέμψαντες ἐκώλυσαν ἐκπολιορκηθῆναι Πέ-
 ρινθον, νυνὶ δὲ τῆς ἐχθρας αὐτοῖς ἐνεστῶσης καὶ τοῦ
 κινδύνου πλησίον ὄντος, εἰ χειρωθήσεται Βυζάντιον,
 6 οὐ μόνον αὐτοὶ προθύμως συμπολεμήσουσιν, ἀλλὰ
 καὶ βασιλεία [τῶν Περσῶν] χρήματα χορηγεῖν ἡμῖν
 προτρέφονται, ὅς τοσοῦτον μὲν κέκτεται πλοῦτον
 ὅσον οὐδ' οἱ λοιποὶ πάντες, τηλικαύτην δ' ἔχει βί-

μην πρὸς τὰς ἐνθάδε πράξεις ὥστε καὶ πρότερον, ἥνίκα Λακεδαιμονίοις ἐπολεμοῦμεν, ὅποτεροις πρόσ-¹⁵¹θοιτο, τούτους ἐποίει κρατεῖν τῶν ἐτέρων, καὶ νῦν μεθ' ἡμῶν γενόμενος ὁαδίως καταπολεμήσει τὴν Φιλίππου δύναμιν.

7 Πρὸς τοίνυν τούτοις τηλικούτοις οὖσιν, οὐκ ἐρῶ μὲν ὡς οὐ διὰ τὴν εἰρήνην πολλὰ προεἴληφεν ἡμῶν χωρία καὶ λιμένας καὶ τοιαῦθ' ἕτερα χρήσιμα πρὸς πόλεμον, ὁρῶ δὲ ὡς ὅταν μὲν ὑπ' ἐννόας τὰ πράγματα συνέχεται καὶ πᾶσι ταῦτα συμφέρῃ τοῖς μετέχουσιν τῶν πολέμων, μένει τὰ συσταθέντα βεβαίως· ὅταν δ' ἐξ ἐπιβουλῆς καὶ πλεονεξίας ἀπάτη καὶ βία κατέχεται, καθάπερ ὑπὸ τούτου νῦν, μικρὰ πρόφασις καὶ τὸ τυχὸν πταῖσμα ταχέως αὐτὰ διέσεισε καὶ κατέλυσεν.

8 καὶ πολλάκις εὐρίσκω λογιζόμενος οὐ μόνον, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ συμμαχικὰ τῷ Φίλιππῳ πρὸς ὑποψίαν ἦγοντα καὶ δυσμένειαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἰδίας ἀρχῆς οὐ συνηρμοσμένα καλῶς οὐδ' οἰκείως οὐδ' ὡς οἰεταί τις. ὅλως μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις ἐν μὲν προσθήκης μέρει ῥοπήν ἔχει τινὰ καὶ χρήσιν, αὐτὴ δὲ καθ' αὐτὴν ἀσθενής ἐστι καὶ πρὸς τηλικούτου ὄγκου πραγμά-

9 των εὐκαταφρόνητος· ἔτι δ' αὐτὴν οὗτος αὐτὸς τοῖς πολέμοις καὶ ταῖς στρατείαις καὶ πᾶσιν οἷς ἂν τις αὐτὸν μέγαν εἶναι νομίσῃ, σφαλερωτέραν αὐτῷ πεποίηκεν. μὴ γὰρ οἴεσθε, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς αὐτοῖς χαίρειν Φίλιππόν τε καὶ τοὺς ἀρχομένους, ἀλλ' ἐννοεῖσθε ὡς ὁ μὲν ἐπιθυμεῖ δόξης, οἱ δὲ ἀσφαλείας, καὶ αὐτῷ μὲν οὐκ ἔστι τυχεῖν ταύτης ἀκινδύνως, οἱ δ' οὐδὲν δέονται καταλιπόντες οἴκοι τέκνα, γυναῖκας, φθιρέσθαι καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν κινδυνεύειν ὑπὲρ¹⁵² αὐτῶν. ὥστε τοὺς μὲν πολλοὺς τῶν Μακεδόνων ἐκ τούτων ἂν τις ἴδοι πῶς διάκεινται πρὸς τὸν Φίλιππον·

- τοὺς δὲ περὶ αὐτὸν ὄντας ἐταίρους καὶ τοὺς τῶν ξένων
 ἡγεμόνας εὐρήσετε δόξαν μὲν ἔχοντας ἐπ' ἀνδρείᾳ, πε-
 ριδεῶς δὲ μᾶλλον τῶν ἀδόξων ζῶντας. τοῖς μὲν γὰρ ὁ
 πρὸς τοὺς πολεμίους μόνον ὑπάρχει κίνδυνος, οἱ δὲ
 τοὺς κόλακας καὶ τοὺς διαβάλλοντας αὐτοὺς μᾶλλον ἢ
 11 τὰς μάχας δεδίασι· καὶ κείνοι μὲν μετὰ πάντων ἀγωνί-
 ζονται πρὸς τοὺς ἀντιταχθέντας, τοῖς δὲ καὶ τῶν ἐν
 τοῖς πολέμοις κακῶν οὐκ ἐλάχιστον μέρος μέτεστι καὶ
 χωρὶς ἰδία τὸν τρόπον τὸν τοῦ βασιλέως φοβεῖσθαι συμ-
 βέβηκεν. ἔτι δὲ τῶν μὲν πολλῶν ἐὰν ἁμάρτη τις, ζημίαν
 κατὰ τὴν ἀξίαν εἴληφεν· οἱ δ' ὅταν μάλιστα κατορθώ-
 σωσι, τότε μάλιστα σκορακίζονται καὶ προπηλακίζον-
 12 ται, παρὰ τὸ προσῆκον. καὶ τοῦτοις οὐδ' ἂν εἰς εὐ-
 φρονῶν ἀπιστήσκειν· οὕτω γὰρ φιλότιμον αὐτὸν εἶναι
 φασιν οἱ συνδιατρίψαντες ὥστε βουλόμενον τὰ κάλ-
 ιστα τῶν ἔργων πάνθ' αὐτοῦ δοκεῖν εἶναι μᾶλλον
 ἄχθεσθαι τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων τοῖς ἄξιον
 13 ἐπαινῶν τι πράξασιν ἢ τοῖς ὅλως ἀποτυχοῦσι. πῶς οὖν,
 εἴπερ ἐστὶ ταῦτα τοιαῦτα, πιστῶς ἤδη πολὺν χρόνον
 αὐτῷ παραμένουσιν; ὅτι νῦν μὲν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 τὸ κατορθοῦν αὐτὸν ἐπισκοτεῖ πάσι τοῖς τοιούτοις· αἱ
 γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι καὶ συσκιᾶσαι τὰς
 ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν· εἰ δέ τι πταίσει, τότε
 14 ἀκριβῶς διακαλυφθήσεται ταῦτα πάντα. συμβαίνει
 γὰρ, ὥσπερ ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν· ὅταν μὲν ἔρρωμέ-
 νος ἢ τις, οὐδὲν ἐπαισθάνεται τῶν καθ' ἕκαστα σα-
 θρῶν, ἐπὶ δ' ἄρρωσθήσῃ, πάντα κινεῖται, καὶ ὅλημα 156
 καὶ στρέμμα καὶ ἄλλο τι τῶν ὑπαρχόντων ἢ μὴ τελείως
 ὑγιαῖνον· οὕτω καὶ τῶν βασιλειῶν καὶ πασῶν τῶν δυ-
 ναστειῶν, ἕως μὲν ἂν ἐν τοῖς πολέμοις κατορθώσιν,
 ἀφανῆ τα κακὰ τοῖς πολλοῖς ἐστὶν, ἐπὶ δέ τι πταίσω-
 σιν, ὁ νῦν παθεῖν εἰκὸς ἐκεῖνον μείζον φορτίον ἢ καθ'

αὐτὸν ἀράμενον, γίγνεται φανερά τὰ δυσχερῆ πάντα τοῖς ἄπασι.

- 5 Εἰ δέ τις ὑμῶν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν Φίλιππον ὄρων ἐντυχοῦντα φοβερόν εἶναι νομίζει καὶ δυσπολέμητον, σῶφρονος μὲν ἀνδρὸς χοῖται προνοία· μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἢ τὴν τύχην ἐστὶ πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα· κατὰ πολλοὺς μέντοι τρόπους ἔλοιτ' ἂν τις οὐχ ἥττον τὴν ἡμετέραν ἐν-
 15 τυχίαν ἢ τὴν ἐκείνου· παρὰ τε γὰρ τῶν προγόνων ἐκ πλείονος χρόνου παρειλήφαμεν τὴν εὐδαιμονίαν οὐ τούτου μόνον, ἀλλὰ συνελόντι φράσαι πάντων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλευσάντων· καί κεινοι μὲν Ἀθηναίοις φόρους ἤνεγκαν, ἡ δ' ἡμετέρα πόλις οὐδενὶ πω τῶν ἀπάντων. ἔτι δὲ τοσούτῳ πλείους ἀφορμὰς αὐτοῦ πρὸς τὴν τῶν θεῶν εὐνοίαν ἔχομεν, ὅσῳ διατε-
 17 λοῦμεν εὐσεβέστερα καὶ δικαιότερα πράττοντες. τί ποτ' οὖν ἐκεῖνος ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ πλείω κατώρθωσεν ἡμῶν; ὅτι, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, (παρορησιάσομαι γὰρ πρὸς ὑμᾶς) ὁ μὲν αὐτὸς στρατεύεται καὶ ταλαιπωρεῖ καὶ τοῖς κινδύνοις πάρεστιν, οὔτε καιρὸν παρίεις οὔτε ὥραν ἔτους παραλείπων οὐδεμίαν, ἡμεῖς δὲ (εἰρήσεται γὰρ τάληθ' ἢ) οὐδὲν ποιοῦντες ἐνθάδε καθήμεθα, μέλλοντες αἰεὶ καὶ ψηφιζόμενοι καὶ πυνθανόμενοι κατὰ τὴν ἀγορὰν εἰ τι λέγεται νεώτερον. καίτοι τί γένοιτ' 151
 ἂν νεώτερον ἢ Μακεδῶν ἀνὴρ καταφρονῶν Ἀθηναίων καὶ τολμῶν ἐπιστολὰς πέμπειν τοιαύτας οἷας ἡκούσατε
 18 μικρῷ πρότερον; καὶ τῷ μὲν ὑπάρχουσιν μισθοφόροι στρατιῶται, καὶ νῆ Δία πρὸς τούτοις τῶν παρ' ἡμῖν ἡγήτορων τινὲς, οἳ τὰς παρ' ἐκείνου δωρεὰς οἰκαδὲ λαμβάνειν νομίζοντες οὐκ αἰσχύνονται Φιλίππῳ ζῶντες, οὐδ' αἰσθάνονται πάντα καὶ τὰ τῆς πόλεως καὶ τὰ σφῶν αὐτῶν μικροῦ λήμματος πωλοῦντες. ἡμεῖς δὲ οὔτε τῶν

- ἐκείνου πραγμάτων οὐδὲν στασιάζειν παρασκευάζο-
μεν, οὔτε ξενοτροφεῖν ἐθέλομεν, οὔτε αὐτοὶ στρατεύε-
σθαι τολμῶμεν. οὐκ οὖν ἐστὶν οὐδὲν θαυμαστόν, εἴ τι
19 πεπλεονέκτηκεν ἡμῶν κατὰ τὸν πρότερον πόλεμον,
ἀλλὰ μᾶλλον εἰ μηδὲν ποιοῦντες ἡμεῖς ὧν προσήκει
τοὺς πολεμοῦντας, νομίζομεν κρατῆσαι τοῦ πάντα
πράττοντος ἃ δεῖ τοὺς πλεονεκτῆσαι μέλλοντας.
- 20 Ὡν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χρὴ λαβόντας ἔννοιαν,
καὶ λογισαμένους ὥς οὐδ' ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὸ φάσκειν
ἄγειν εἰρήνην (ἥδη γὰρ ἐκεῖνος καὶ προηγόρευκε τὸν
πόλεμον καὶ τοῖς ἔργοις ἐξενήνοχε) μηδενὸς μὲν φεῖδε-
σθαι μήτε τῶν δημοσίων μήτε τῶν ἰδίων, στρατεύε-
σθαι δὲ, ἃν πού καιρὸς ᾗ, προθύμως ἅπαντας, χρῆ-
σθαι δὲ στρατηγοῖς ἀμείνοσιν ἢ πρότερον. μὴ γὰρ
21 ὑπολάβῃ τις ὑμῶν, δι' ὧν ἐκ χρηστῶν ἐγένετο τὰ πρά-
γματα χείρω τὰ τῆς πόλεως, διὰ τούτων αὐτὰ πάλιν
ἀναλήψεσθαι καὶ γενήσεσθαι βελτίω· μηδὲ νομίσῃτε
ῥαθυμούντων ὑμῶν, ὥσπερ πρότερον, ἑτέρους ὑπὲρ
τῶν ὑμετέρων ἀγωνιεῖσθαι προθύμως· ἀλλ' ἐννοεῖ-
σθε ὥς αἰσχρόν ἐστὶ τοὺς μὲν πατέρας ὑμῶν πολλοὺς 158
πόνους καὶ μεγάλους κινδύνους ὑποστῆναι Ἀκκεδαι-
22 μονίοις πολεμοῦντας, ὑμᾶς δὲ μηδ' ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνοι δι-
καίως κτησάμενοι παρέδουσιν ὑμῖν ἐθέλειν ἐρρωμένως
ἀμύνεσθαι, ἀλλὰ τὸν μὲν ἐκ Μακεδονίας ὀρμώμενον
οὕτως εἶναι φιλοκίνδυνον ὥσθ' ὑπὲρ τοῦ μεῖζω ποιῆ-
σαι τὴν ἀρχὴν κατατετροῦσθαι πᾶν τὸ σῶμα τοῖς πολε-
μίοις μαχόμενον, Ἀθηναίους δὲ, οἷς πάτριόν ἐστι μη-
δενὸς ἀκούειν, ἀπάντων δὲ κρατεῖν ἐν τοῖς πολέμοις,
τούτους διὰ ῥαθυμίαν ἢ μαλακίαν ἐγκαταλείπειν
τά τε τῶν προγόνων ἔργα καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πα-
τρίδος.
- 23 Ἵνα δὲ μὴ μακρολογῶ, φημί χρῆναι παρεσκευά-

σθαι μὲν πρὸς τὸν πόλεμον, παρακαλεῖν δὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, μὴ λόγοις, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις, πρὸς τὴν παρ' ἡμῶν συμμαχίαν· ὥς ἅπας μὲν ἐστὶ λόγος μάταιος πράξεων ἄμοιρος γενόμενος, τοσοῦτ' ὃν δὲ μάλιστα ὁ παρὰ τῆς ἡμετέρας πόλεως, ὅσ' ὁδοκοῦμεν αὐτῷ προχειρότατα χρῆσθαι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

XII.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

Φίλιππος Ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν. Ἐπειδὴ πολλάκις μου πρέσβεις ἀποστείλαντος, ἵν' ἐμείνωμεν τοῖς ὅροις καὶ ταῖς ὁμολογίαις, οὐδεμίαν ἐποιεῖσθε ἐπιστροφὴν, ὥμην δεῖν πέμψαι πρὸς ὑμᾶς ὑπὲρ ὧν ἀδικεῖσθαι νομίζω. μὴ θαυμάσητε δὲ τὸ μῆκος τῆς ἐπιστολῆς· πολλῶν γὰρ ὑπαρχόντων ἐγκλημάτων ἀναγκαῖόν ἐστίν ὑπὲρ πάντων δηλῶσαι καθαρῶς. 159

Πρῶτον μὲν γὰρ Νικίου τοῦ κήρυκος ἀρπασθέντος ἐκ τῆς χώρας τῆς ἐμῆς οὐ τοῖς παρανομοῦσιν ἐπετιμήσατε, ἀλλὰ τὸν ἀδικούμενον εἵρεσθε δέκα μῆνας· ὥς δ' ἔφερε παρ' ἡμῶν ἐπιστολὰς, ἀνέγνωτε ἐπὶ τοῦ βήματος. ἔπειτα Θασίων ὑποδεχομένων τὰς Βυζαντίων τριήρεις καὶ τῶν ληστῶν τοὺς βουλομένους οὐδὲν ἐφροντίζετε, τῶν συνθηκῶν διαρρηθὴν λεγουσῶν πο-
3 λεμίους εἶναι τοὺς ταῦτα ποιοῦντας. ἔτι τοίνυν περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Διοπείδης ἐμβαλὼν εἰς τὴν χώραν Κρωβύλην μὲν καὶ τὴν Τιρίστασιν ἐξηνδραποδίσατο, τὴν δὲ προσεχὴ Θράκην ἐπόρθησε, τέλος δὲ εἰς τοῦτο ἦλθε παρανομίας ὥστε Ἀμφίλοχον ὑπὲρ τῶν

αίχμακλάτων ἐλθόντα πρεσβευτὴν συλλαβὼν καὶ τὰς ἐσχάτας ἀνάγκας ἐπιθεὶς ἀπελύτρωσε ταλάντων ἐν-
 4 νύα· καὶ ταῦτα τῷ δήμῳ εὐδοκοῦντα ἐποίησεν. καίτοι τὸ παρανομεῖν εἰς κήρυκα καὶ πρέσβεις τοῖς ἄλλοις τε πᾶσιν ἀσεβὲς εἶναι δοκεῖ καὶ μάλιστα ὑμῖν· Μεγαρέων γοῦν Ἀνθεμόκριτον ἀνελόντων εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν ὁ δῆμος ὥστε μυστηρίων μὲν εἶργειν αὐτοὺς, ὑπομνή-
 ματα δὲ τῆς ἀδικίας ἐστῆσαν ἀνδριάντα πρὸ τῶν πυλῶν. καίτοι πῶς οὐ δεινὸν, ἐφ' οἷς παθόντες οὕτως ἐμισήσατε τοὺς δράσαντας, νῦν αὐτοὺς φαίνεσθαι
 5 ποιοῦντας; Καλλίας τοίνυν ὁ παρ' ὑμῶν στρατηγὸς τὰς μὲν πόλεις τὰς ἐν τῷ Παγασίτῃ κόλπῳ κατοικου-
 μένας ἔλαβεν ἀπάσας, ὑμῖν μὲν ἐνόρκους, ἐμοὶ δὲ συμ-
 μαχίδας οὖσας, τοὺς δ' εἰς Μακεδονίαν πλέοντας ἐπώ-
 λει πάντας πολεμίους κρίνων· καὶ διὰ ταῦθ' ὑμεῖς 160
 ἐπὶ πηγεῖτ' αὐτὸν ἐν τοῖς ψηφίσμασιν. ὥστε ἔγωγε ἀπο-
 ρῶ τί ποτ' ἔσται καινότερον, ἐὰν ὑμολογήσῃτέ μοι πολεμεῖν· καὶ γὰρ ὅτε φανερώς διεφερόμεθα, λη-
 στάς ἐξεπέμπετε, καὶ τοὺς πλέοντας ὡς ἡμᾶς ἐπω-
 λεῖτε, τοῖς ἐναντίοις ἐβοηθεῖτε, τὴν χώραν μου κακῶς ἐποιεῖτε.

6 Χωρὶς τοίνυν εἰς τοῦτο παρανομίας ἀφίχθε καὶ
 ὀνυμενείας ὥστε καὶ πρὸς τὸν Πέρσῃν πρέσβεις ἀπε-
 στάλκατε πείδοντας αὐτὸν ἐμοὶ πολεμεῖν· ὃ μάλιστα
 ἂν τις θαυμάσειεν. πρὸ μὲν γὰρ τοῦ λαβεῖν αὐτὸν Αἰ-
 γυπτὸν καὶ Φοινίκην ἐψηφίσασθε, ἂν ἐκεῖνός τι νεω-
 τερίῃ, παρακαλεῖν ὁμοίως ἐμὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλλη-
 7 νας ἅπαντας ἐπ' αὐτόν· νῦν δὲ τοσοῦτον ὑμῖν περιέ-
 στι τοῦ πρὸς ἐμὲ μίσους ὥστε πρὸς ἐκεῖνον διαλέγε-
 σθε περὶ τῆς ἐπιμαχίας. καίτοι τὸ παλαιὸν οἱ πατέρες
 ὑμῶν, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, τοῖς Πεισιστρατίδαῖς ἐπε-
 τίμων ὡς ἐπάγουσι τὸν Πέρσῃν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας·

ὑμεῖς δ' οὐκ αἰσχύνεσθε ταῦτα ποιοῦντες, ἃ διετελεῖτε τοῖς τυράννοις ἐγκαλοῦντες.

- 8 Ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ γράφετε ἐν τοῖς ψηφίσμασιν ἐμοὶ προστάττοντες Τήρην καὶ Κερσοβλέπτην εἰάν Θράκης ἄρχειν ὥς ὄντας Ἀθηναίους. ἐγὼ δὲ τοὺς οὔτε τῶν περὶ τῆς εἰρήνης συνθηκῶν οἶδα μετασχόντας ὑμῖν οὔτ' ἐν ταῖς στήλαις ἀναγεγραμμένους οὔτ' Ἀθηναίους ὄντας, ἀλλὰ Τήρην μὲν μετ' ἐμοῦ στρατευόμενον ἐφ' ὑμᾶς, Κερσοβλέπτην δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ πρεσβευταῖς ἰδίᾳ μὲν τοὺς ὅρκους ὁμόσαι προθυμούμενον, κωλυθέντα δ' ὑπὸ τῶν ὑμετέρων στρα-
9 τηγῶν ἀποφαινόντων αὐτὸν Ἀθηναίων ἐχθρόν. καίτοι πῶς ἐστὶ τοῦτ' ἴσον ἢ δίκαιον, ὅταν μὲν ὑμῖν συμφέ-
ρη, πολέμιον εἶναι φάσκειν αὐτὸν τῆς πόλεως, ὅταν δ' 161
ἐμὲ συκοφαντεῖν βούλησθε, πολίτην ἀποδείκνυσθαι τὸν αὐτὸν ὑφ' ὑμῶν· καὶ Σιτάλκον μὲν ἀποθανόντος, ᾧ μετέδοτε τῆς πολιτείας, εὐθὺς ποιήσασθαι πρὸς τὸν ἀποκτείναντα φίλιαν, ὑπὲρ δὲ Κερσοβλέπτου πόλεμον αἰρεῖσθαι πρὸς ἡμᾶς; καὶ ταῦτα σαφῶς εἰδότες ὅτι τῶν λαμβανόντων τὰς δωρεὰς τὰς τοιαύτας οὐδεὶς οὔτε τῶν νόμων οὔτε τῶν ψηφισμάτων οὐδὲν φρο-
10 νίζει τῶν ὑμετέρων. οὐ μὲν ἀλλ' εἰ δεῖ πάντα τᾶλλα παραλιπόντα συντόμως εἰπεῖν, ὑμεῖς ἔδοτε πολιτείαν Εὐαγόρᾳ τῷ Κυπρίῳ καὶ Διονυσίῳ τῷ Συρακοσίῳ καὶ τοῖς ἐκγόνοις τοῖς ἐκείνων. εἰάν οὖν πείσητε τοὺς ἐκβαλόντας ἑκατέρους αὐτῶν ἀποδοῦναι πάλιν τὰς ἀρχὰς τοῖς ἐκπεσοῦσι, κομίζεσθε καὶ παρ' ἐμοῦ τὴν Θράκην, ὅσης Τήρης καὶ Κερσοβλέπτῃς ἦρχεν. εἰ δὲ τοῖς μὲν ἐκείνων κρατήσασι μηδ' ἐγκαλεῖν ἀξιοῦτε μηδὲν, ἐμὲ δ' ἐνοχλεῖτε, πῶς οὐ δικαίως ὑμᾶς ἀμυνο-
μην ἄν;

- 41 Περὶ μὲν οὖν τούτων πολλὰ λέγειν ἔχων ἔτι δεῖ

καὶα παραλιπεῖν προαιροῦμαι· Καρδιανοῖς δὲ φημι βοηθεῖν γεγρονῶς αὐτοῖς πρὸ τῆς εἰρήνης σύμμαχος, οὐκ ἐθελόντων δ' ὑμῶν ἐλθεῖν εἰς κρίσιν, πολλάκις μὲν ἐμοῦ δεηθέντος, οὐκ ὀλιγάκις δ' ἐκείνων· ὥστε πῶς οὐκ ἂν εἴην πάντων φανλότετος, εἰ καταλιπὼν τοὺς συμμαχοὺς μᾶλλον ὑμῶν φροντίζοιμι τῶν πάντα μοι τρόπον ἐνοχλούντων ἢ τῶν βεβαίως μοι φίλων αἰετνόντων;

- 12 Εἰ τοίνυν δεῖ μηδὲ τοῦτο παραλιπεῖν, εἰς τοσοῦτον ἐληλύθατε πλεονεξίας ὥστε πρότερον μὲν ἐνεκαλειτέ μοι τὰ προειρημένα μόνον, τὰ δ' ὑπογυιότατα Πεπαρη- 163 θίων φασκόντων δεινὰ πεπονθέναι προσετάξατε τῷ στρατηγῷ δίκην παρ' ἐμοῦ λαβεῖν ὑπὲρ ἐκείνων, οὓς ἐγὼ μὲν ἐτιμωρησάμην ἐνδεεστέρωις ἢ προσῆκεν, ἐκεῖνοι δὲ εἰρήνης οὔσης καταλαβόντες Ἀλόννησον οὔτε τὸ χωρίον οὔτε τοὺς φρουροὺς ἀπεδίδοσαν πέμψαντος
- 13 ὑπὲρ αὐτῶν ἐμοῦ πολλάκις. ὑμεῖς δ' ὦν μὲν ἠδίκησαν ἐμὲ Πεπαρήθιοι, τούτων μὲν οὐδὲν ἐπεσκέψασθε, τὴν δὲ τιμωρίαν, ἀκριβῶς εἰδότες ὅτι τὴν νῆσον οὐτ' ἐκείνους οὔτε ὑμᾶς ἀφειλόμην, ἀλλὰ τὸν ληστὴν Σώστρατον. εἰ μὲν οὖν αὐτοὶ φατε παραδοῦναι Σωστράτῳ, ληστὰς ὁμολογεῖτε καταπέμπειν· εἰ δὲ ἀκόντων ὑμῶν ἐκεῖνος κατεκράτει, τί θεινὸν πεπόνθατε λαβόντος ἐμοῦ καὶ τὸν τόπον τοῖς πλεουσιν ἀσφαλῇ παρέχοντος;
- 14 τοσαύτην δὲ μου ποιούμενον πρόνοιαν τῆς ὑμετέρας πόλεως, καὶ διδόντος αὐτῇ τὴν νῆσον, οἱ ῥήτορες λαμβάνειν μὲν οὐκ εἶον, ἀπολαβεῖν δὲ συνεβούλευον. ὅπως ὑπομείνας μὲν τὸ προσταττόμενον τὴν ἀλλοτρίαν ἔχειν ὁμολογῶ, μὴ προειμένος δὲ τὸ χωρίον ὑποπτος γένωμαι τῷ πλήθει. γινὼς ἐγὼ ταῦτα προὔκαλούμην κριθῆναι περὶ τούτων πρὸς ὑμᾶς, ἵν' εἰ μὲν ἐμὴ γνωσθῇ, παρ' ἐμοῦ δοθῇ τὸ χωρίον ὑμῖν, εἰ δὲ ὑμετέρα κριθῇ,

15 τότε ἀποδῶ τῷ δήμῳ. ταῦτα δ' ἐμοῦ πολλάκις ἀξιούν-
τος ὑμεῖς μὲν οὐ προσείχετε, Πεπαρήθιοι δὲ τὴν νῆσον
κατέλαβον. τί οὖν ἐχρῆν με ποιεῖν; οὐ δίκην λαβεῖν
παρὰ τῶν ὑπερβεβηκότων τοὺς ὄρκους; οὐ τιμωρή-
σασθαι τοὺς οὕτως ὑπερηφάνως ἀσελγαίνοντας; καὶ
γὰρ εἰ Πεπαρηθίων ἦν ἡ νῆσος, τί προσῆκεν ἀπαιτεῖν
Ἀθηναίους; εἰ δὲ ὑμετέρα, πῶς οὐκ ἐκείνοις ὀργίζεσθε 163
καταλαβοῦσι τὴν ἀλλοτρίαν;

16 Εἰς τοῦτο δὲ προβεβήκαμεν ἐχθρας ὥστε βουλό-
μενος ταῖς ναυσὶν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον παραβαλεῖν
ἠναγκάσθην αὐτὰς παραπέμψαι διὰ Χερρονήσου τῇ
στρατιᾷ, τῶν μὲν κληρούχων κατὰ τὸ Πολυκράτους
δόγμα πολεμούντων ἡμῖν, ὑμῶν δὲ τοιαῦτα ψηφίζομέ-
νων, τοῦ δὲ στρατηγοῦ Βυζαντίους τε παρακαλοῦντος
καὶ διαγγέλλοντος πρὸς ἅπαντας ὅτι πολεμεῖν αὐτῷ
προστίττετε, ἂν καιρὸν λάβῃ. τοιαῦτα δὲ πάσχων ὁμῶς
τῆς πόλεως καὶ τῶν τριήρων καὶ τῆς χώρας ἀπεσχόμην,
ἱκανὸς ὢν τὰ πλεῖστα λαβεῖν ἢ πάντα, καὶ διατετέλεκα
προκαλούμενος ὑμᾶς εἰς κρίσιν ἔλθειν ὑπὲρ ὧν αἰτιώ-

17 μεθα ἀλλήλους. καίτοι σκοπεῖσθε πότερον κάλλιόν
ἐστὶν ὅπλοις ἢ λόγοις διακρίνεσθαι, καὶ πότερον αὐ-
τοὺς εἶναι βραβευτὰς ἢ πείσαι τινας ἑτέρους· καὶ λογί-
ζεσθ' ὥς ἄλογόν ἐστιν Ἀθηναίους Θεσάλους μὲν καὶ Μα-
ρωνείτας ἀναγκάσαι περὶ Στρώμης διακριθῆναι λόγοις,
αὐτοὺς δὲ πρὸς ἐμὲ μὴ διαλύσασθαι περὶ ὧν ἀμφισβη-
τοῦμεν τὸν τρόπον τοῦτον, ἄλλως τε καὶ γινώσκου-
τας ὅτι νικηθέντες μὲν οὐδὲν ἀποβαλεῖτε, κρατήσαντες
δὲ λήψεσθε τὰ νῦν ὑφ' ἡμῖν ὄντα.

18 Πάντων δέ μοι δοκεῖ παραλογώτατον εἶναι, διότι
πέμψαντος ἐμοῦ πρέσβεις ἀπὸ τῆς συμμαχίας πάσης,
εἴν' ὥσι μάρτυρες, καὶ βουλομένου ποιήσασθαι πρὸς
ὑμᾶς δικαίας ὁμολογίας ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, οὐδὲ τοὺς

- περὶ τούτων λόγους ἐδέξασθε παρὰ τῶν πρεσβεούντων,
 ἔξόν ὑμῖν ἢ τῶν κινδύνων ἀπαλλάξαι τοὺς δυσχερεῖς
 ὑποπτεύοντάς τι καθ' ἡμῶν, ἢ φανερώς ἐξελέγξαι με 164
- 19 φανυλότατον ὄντα τῶν ἀπάντων. τῷ μὲν οὖν δήμῳ
 ταῦτα συνέφερε, τοῖς δὲ λέρουσιν οὐκ ἔλυσιτέλει. φα-
 σὶ γὰρ οἱ τῆς πολιτείας τῆς παρ' ὑμῖν ἐμπειροὶ τὴν μὲν
 εἰρήνην πόλεμον αὐτοῖς εἶναι, τὸν δὲ πόλεμον εἰρήνην·
 ἢ γὰρ συναγωνιζομένους τοῖς στρατηγοῖς ἢ συκοφαν-
 τοῦντας ἀσὶ τι λαμβάνειν παρ' αὐτῶν, ἔτι δὲ τῶν πο-
 λιτῶν τοῖς γνωριμωτάτοις καὶ τῶν ἔξωθεν τοῖς ἐνδο-
 ξοτάτοις λαιδορουμένους ἐπὶ τοῦ βήματος περιποιεῖ-
 σθαι παρὰ τοῦ πλήθους δόξαν ὥς εἰσὶ δημοτικοί.
- 20 Ῥάδιον μὲν οὖν ἐστὶ μοι παῦσαι τῆς βλασφημίας
 αὐτοὺς μικρὰ πᾶν προσμένω, καὶ ποιῆσαι λέγειν ἐπαί-
 νους ὑπὲρ ἡμῶν. ἀλλ' αἰσχυνοίμην ἂν, εἰ τὴν πρὸς
 ἡμᾶς εὐνοίαν παρὰ τούτων φαινοίμην ἀνούμενος, οἷ
 πρὸς τοῖς ἄλλοις εἰς τοῦτο τόλμης ἤκουσιν ὥστε καὶ
 περὶ Ἀμφιπόλεως πρὸς ἡμᾶς ἀμφισβητεῖν ἐπιχειροῦ-
 σιν, ὑπὲρ ἧς τῶν ἀντιποιουμένων αὐτῆς οἶμαι πολὺν
- 21 δικαιοτέρα λέγειν αὐτός. εἴτε γὰρ τῶν ἐξ ἀρχῆς κρα-
 τησάντων γίνυται, πῶς οὐ δικαίως ἡμεῖς αὐτὴν ἔχο-
 μεν, Ἀλεξάνδρου τοῦ προγόνου πρώτου κατασχόντος
 τὸν τόπον, ὅθεν καὶ τῶν αἰχμαλώτων Μήδων ἀπαρχὴν
 ἀνδριάντα χρυσοῦν ἀνέστησεν εἰς Δελφούς; εἴτε τού-
 των μὲν ἀμφισβητήσείε τις, ἀξιοὶ δὲ γίνεσθαι τῷ
 ὕστερον γενομένων κυρίων, ὑπάρχει μοι καὶ τοῦτο τὸ
 δίκαιον· ἐκπολιορκήσας γὰρ τοὺς ὑμᾶς μὲν ἐκβαλόν-
 τας, ὑπὸ Λακεδαιμονίων δὲ κατοικισθέντας ἔλαβον τὸ
- 22 χωρίον. καίτοι πάντες οἰκοῦμεν τὰς πόλεις ἢ τῶν προ-
 γόνων παραδόντων ἢ κατὰ πόλεμον κύριοι καταστάν-
 τες. ὑμεῖς δὲ οὔτε πρῶτοι λαβόντες οὔτε νῦν ἔχοντες,
 ἐλάχιστον δὲ χρόνον ἐν τοῖς τόποις ἐμμενάντες ἀντι- 165

ποιεῖσθε τῆς πόλεως, καὶ ταῦτα πίστιν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοὶ βεβαιοτάτην ἐπιθέντες· πολλάκις γὰρ ἐμοῦ γράφοντος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ὑπὲρ αὐτῆς ἐγνώκατε δικαίως ἔχειν ἡμᾶς, τότε μὲν ποιησάμενοι τὴν εἰρήνην ἔχοντος ἐμοῦ τὴν πόλιν, καὶ τα συμμαχίαν ἐπὶ ταῖς αὐταῖς 23 ὁμολογίαις. καίτοι πῶς ἂν ἑτέρα γένοιτο βεβαιοτέρα ταύτης κτήσις, τῆς τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς καταλειφθείσης ἡμῖν ὑπὸ τῶν προγόνων, πάλιν δὲ κατὰ πόλεμον ἐμῆς γεγενημένης, τρίτον δὲ συγχωρηθείσης ὑφ' ὑμῶν τῶν εἰδισμένων ἀμφισβητεῖν καὶ τῶν οὐδὲν ὑμῖν προσήκόντων;

Ἄ μὲν οὖν ἐγκαλῶ, ταῦτ' ἐστίν· ὥς δὲ προὔπαρχόντων καὶ διὰ τὴν ἐμὴν εὐλάβειαν μᾶλλον ἤδη τοῖς πράγμασιν ἐπιτιθεμένων καὶ καθ' ὅσον ἂν δύνῃσθε κακοποιούντων, ὑμᾶς ἀμνηνοῦμαι μετὰ τοῦ δικαίου, καὶ μάρτυρας τοὺς θεοὺς ποιησάμενος διαλήψομαι περὶ τῶν καθ' ὑμᾶς.

XIII.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ὁ λόγος οὗτος οὐκέτι Φιλιππικός ἐστίν, ἀλλὰ ἀπλῶς συμβουλευτικός· ἔκκλησίαν γὰρ ἀγόντων τῶν Ἀθηναίων περὶ τῶν θεωρικῶν χρημάτων, παρελθὼν ὁ Δημοσθένης πείθει 166 συνταχθῆναι τε αὐτοὺς καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀναλαβεῖν ἀξίωμα στρατευομένους καὶ τῶν Ἑλλήνων προκινδυνεύοντας, καὶ συγκρίνει τὰ νῦν τοῖς ἐπὶ τῶν προγόνων, πολὺ φαυλότερα καὶ ταπεινότερα τῶν παλαιῶν δεικνύς.

Περὶ μὲν τοῦ παρόντος ἀργυρίου, καὶ ὧν ἕνεκα
 τὴν ἐκκλησίαν ποιεῖσθε, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδέτε-
 ρόν μοι δοκεῖ τῶν χαλεπῶν εἶναι, οὐτ' ἐπιτιμήσαντα
 τοῖς νέμουσι καὶ διδοῦσι τὰ κοινὰ εὐδοκιμήσαι παρὰ
 τοῖς βλάπτεσθαι διὰ τούτων ἡγουμένοις τὴν πόλιν,
 οὔτε συνειπόντα καὶ παραινέσαντα ὥς δεῖ λαμβάνειν
 χαρίσασθαι τοῖς σφόδρα ἐν χρεῖα τοῦ λαβεῖν οὖσιν·
 οὐδέτεροι γὰρ πρὸς τὸ τῇ πόλει συμφέρον σκοποῦντες
 οὐτ' ἐπαινοῦσιν οὔτε δυσχεραίνουσι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ'
 ὡς ἑκάτεροι χρεῖας καὶ περιουσίας ἔχουσιν. ἐγὼ δὲ τοῦ-
 το μὲν οὐτ' ἂν εἰσηγησαίμην, οὐτ' ἂν ἀντείποιμι ὥς οὐ
 δεῖ λαμβάνειν· παραινῶ μὲντοι σκοπεῖν καὶ λογίζεσθαι
 πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς ὅτι τὰργύριον μὲν ἐστὶ τοῦτο, ὑπερ
 οὐ βουλευέσθε, μικρὸν, τὸ δ' ἔθος μέγα, ὃ γίγνεται
 μετὰ τούτου. εἰ μὲν οὖν μετὰ τοῦ πράττειν ἂ προσήκει
 καὶ τὸ λαμβάνειν κατασκευάσεσθε, οὐ μόνον οὐ βλά-
 ψετε, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα ὠφελήσετε τὴν πόλιν καὶ
 ὑμᾶς αὐτούς· εἰ δὲ τοῦ μὲν λαμβάνειν καὶ ἐορτῇ καὶ
 πᾶσα ἀρκέσει πρόφασις, τοῦ δ' ἂ πρὸς τούτοις δεῖ ποι- 167
 εῖν μηδὲ τοὺς λόγους ἀκούειν ἐθελήσετε, ὁρᾶτε μὴ ποθ',
 ἂ νῦν ὁρθῶς ἡγείσθε πράττειν, σφόδρα ἡμαρτηκέναι
 νομίσητε. ἐγὼ δὲ φημι δεῖν (καὶ μοι μὴ θορυβήσητε
 ἐφ' ᾧ μέλλω λέγειν, ἀλλ' ἀκούσαντες κρίνατε) ὥσπερ
 περὶ τοῦ λαβεῖν ἐκκλησίαν ἀπεδώκαμεν, οὕτω καὶ περὶ
 τοῦ συνταχθῆναι καὶ παρασκευασθῆναι τὰ πρὸς τὸν
 πόλεμον ἐκκλησίαν ἀποδοῦναι, καὶ παρασχῆναι ἕαστον
 αὐτὸν μὴ μόνον ταῦτ' ἀκούειν ἐθέλοντα, ἀλλὰ καὶ
 πράττειν βουλούμενον, ἵν', ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν
 ἀγαθῶν τὰς ἐλπίδας δι' ὑμῶν αὐτῶν ἔχητε, καὶ μὴ τὸν
 4 θεῖνα μηδὲ τὸν θεῖνα πυνηθάνησθε τί πράττει. καὶ τὰ
 μὲν προσιόντα τῇ πόλει πάντα, καὶ ἂ νῦν ἐκ τῶν ιδίων
 παραναλίσκετε εἰς οὐδὲν θεόν καὶ ὅς' ἐκ τῶν συμμα-

χων ὑπάρχει, λαμβάνειν ὑμᾶς φημί, χρῆναι τὸ ἴσον
 ἕκαστον, τοὺς μὲν ἐν ἡλικίᾳ στρατιωτικόν, τοὺς δ'
 ὑπὲρ τὸν κατάλογον ἐξεταστικόν ἢ ὅπως ἂν τις ὀνομά-
 σαι τοῦτο, στρατεύεσθαι δ' αὐτοὺς καὶ μηδενὶ τούτου
 5 παραχωρεῖν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν τῆς πόλεως οἰκείαν εἶ-
 ναι καὶ κατεσκευασμένην ἀπὸ τούτων, ἵν' εὐπορήτε
 καὶ τὰ δεόντα ποιῆτε, καὶ τὸν στρατηγὸν ἡγεῖσθαι ταύ-
 τῃς, ἵν' ὑμῖν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τοιαῦτα οἰάπερ
 νυνὶ συμβαίνει. τοὺς στρατηγούς κρίνετε, καὶ πε-
 ριέσθ' ὑμῖν ἐκ τῶν πραγμάτων "ὃ δεῖνα τοῦ δεινός τὸν
 6 "δεῖνα εἰσὴγγεῖλεν," ἄλλο δ' οὐδέν. ἀλλὰ τί ὑμῖν γέ-
 νηται; πρῶτον μὲν οἱ σύμμαχοι μὴ φρουραῖς, ἀλλὰ τῶ
 ταῦτά συμφέρειν ὑμῖν κἀκείνοις ὥσιν οἰκεῖοι, ἐπειδὴ
 οἱ στρατηγοὶ μὴ ξένους ἔχοντες τοὺς μὲν συμμαχούς
 ἄγῳσι καὶ φέρῳσι, τοὺς δὲ πολεμίους μὴδ' ὀρώσιν, ἀφ'
 ὧν αἱ μὲν ὠφέλειαί τούτων εἰσὶν ἰδίαι, τὰ δὲ μίση καὶ 16⁸
 τὰ ἐγκλήματα ἐφ' ὅλην ἐρχεται τὴν πόλιν, ἀλλὰ πολί-
 τας τοὺς ἀκολουθοῦντας ἔχοντες τοὺς ἐχθρούς, ἃ νῦν
 7 τοὺς φίλους, ποιῶσιν. χωρὶς δὲ τούτων πολλὰ τῶν πρα-
 γμάτων τὴν ὑμετέραν ποθεῖ παρουσίαν, καὶ ἄνευ τοῦ
 πρὸς τοὺς οἰκείους πολέμους οἰκέλα χρῆσθαι δυνάμει
 συμφέρειν, καὶ πρὸς ἄλλα πράγματα ἀναγκαῖόν ἐστιν.
 εἰ μὲν γὰρ ἡσυχίαν ἔχειν ὑμῖν ἀπέχρη καὶ μηδὲν τῶν
 Ἑλληνικῶν περιεργάζεσθαι ὅπως ἔχει, ἄλλος ἂν ἦν λό-
 8 γος· νῦν δὲ πρωτεύειν μὲν ὑμεῖς ἀξιοῦτε καὶ τὰ δι-
 καια ὀρίζειν τοῖς ἄλλοις, τὴν δὲ ταῦτ' ἐποπτεύουσιν
 καὶ φυλάξουσιν δύναμιν οὔτε κατεσκευάσθε οὔτε κα-
 τασκευάζεσθε, ἀλλ' ἐπὶ πολλῇς μὲν ἡσυχίας καὶ ἡρε-
 μίας ὑμῶν ὁ Μυτιληναίων δῆμος καταλέλνται, ἐπὶ
 πολλῇς δ' ἡσυχίας ὁ Ροδίων, ἐχθρός γ' ὢν ἡμῖν, φαίη
 τις ἂν· ἀλλὰ μεῖζω χρὴ νομίζειν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 τὴν πρὸς τὰς ὀλιγαρχίας ὑπὲρ αὐτῆς τῆς προαιρέσεως

ἐχθραν ἢ τὴν πρὸς τοὺς δῆμους ὑπὲρ ὧν ποτ' ἂν ἦ. ἀλλ' 9
 ἔν' ἐκεῖσ' ἐπανεῖλθω, φημί δεῖν ὑμᾶς συντετάχθαι, καὶ
 τὴν αὐτὴν τοῦ τε λαβεῖν καὶ τοῦ ποιεῖν ἃ προσήκει σύν-
 ταξιν εἶναι. διελέχθην δ' ὑμῖν περὶ τούτων καὶ πρότε-
 ρον, καὶ διεξήλθον ὥς ἂν συνταχθεῖντε, οἳ δ' ὀπλίται
 καὶ οἱ ἱππεῖς καὶ ὅσοι τούτων ἐκτός ἐστε, καὶ εὐπορία
 10 τις ἂν ἅπασι γένοιτο κοινή. ὃ δέ μοι πλείστην ἀθυμί-
 αν παρέσχεν ἀπάντων, ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς καὶ οὐκ ἀποκρύ-
 ψομαι, ὅτι πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ καλῶν ὄντων τού-
 των ἀπάντων τῶν μὲν ἄλλων οὐδενὸς οὐδεὶς μέμνηται, 169
 τοῖν δυοῖν δ' ὀβολοῖν ἅπαντες. καίτοι τοὺς μὲν οὐκ
 ἔστι πλείονος ἢ δυοῖν ὀβολοῖν ἀξίους εἶναι, τᾶλλα δὲ
 μετὰ τούτων ὧν εἶπον τῶν βασιλέως ἄξιᾶ ἔστι χρημά-
 των, πόλιν τοσούτους ὀπλίτας ἔχουσιν καὶ τριήρεις καὶ
 ἱππέας καὶ χρημάτων πρόσδοτον συντετάχθαι καὶ παρε-
 σκευάσθαι.

11 Τί οὖν, φαίη τις ἂν, ταῦτα νῦν λέγω; ὅτι φημί
 δεῖν ὑμᾶς, ἐπειδὴ τὸ μὲν πάντας μισθοφορεῖν δυσχε-
 راίνουσί τινες, τὸ δὲ συνταχθῆναι καὶ παρασκευασθῆ-
 ναι παρὰ πάντων χρήσιμον εἶναι δοκιμάζεται, ἐντεῦ-
 θεν ἄρξασθαι τοῦ πράγματος, καὶ προεῖναι περὶ τού-
 των τῷ βουλομένῳ γνώμην ἀποφῆναςθαι. ὥς οὕτως
 ἔχει· ἂν μὲν ὑμεῖς νῦν πεισθῆτε τούτων καιρὸι εἶναι
 νομίσαντες, ὅταν αὐτῶν εἰς χρεῖαν ἔλθῃτε, ἔτοιμα
 ὑπάρξει· ἂν δ' ἀκαιρίαν ἡγησάμενοι παρίδῃτε,
 ὅταν δέη χρῆσθαι, τότε ἀναγκασθήσεσθε παρασκευά-
 ζεσθαι.

12 Ἦδη δέ τις εἶπεν ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι πον λέγων,
 οὐχ ὑμῶν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τῶν διαρρηγνυμένων εἰ
 ταῦτα γενήσεται, "τί δ' ἡμῖν ἀπὸ τῶν Δημοσθένους
 λόγων ἀγαθὸν γέγονεν; παρελθὼν ἡμῶν, ὅποτε
 "αὐτῷ δόξῃ, ἐπέπλησε τὰ ὅσα λόγων, καὶ διέσυρε τὸ
 Demosth. Vol. I.

- "παρόντα, καὶ τοὺς προγόνους ἐπήνεσε, καὶ μετεωρί-
 13 σας καὶ φυσῆσας ἡμᾶς κατέβη." ἐγὼ δ' εἰ μὲν ὑμᾶς
 δυναίμην ὧν λέγω τι πεῖσαι, τηλικαυτ' ἂν οἶμαι τὴν
 πόλιν προᾶξι ἀγαθὰ ὥστ', εἰ νῦν εἰπεῖν ἐπιχειρήσαιμι,
 πολλοὺς ἂν ἀπιστήσας ὥς μεῖζοσιν ἢ δυνατοῖς· οὐ μὴν
 οὐδὲ τοῦτο μικρὸν ὠφελεῖν οἶμαι, εἰ τὰ βέλτιστα ἀκού-
 ειν ὑμᾶς συνεθίζω. δεῖ γάρ, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν
 βουλούμενόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν ὑμῶν ἀγαθὸν τὰ
 ὅττα πρῶτον ὑμῶν ἰάσασθαι· διέφθαρται γάρ· οὕτω
 πολλὰ καὶ ψευδῇ καὶ πάντα μᾶλλον ἢ τὰ βέλτιστα ἀκού-
 14 ειν συνεθίσθαι. οἶον (ὅπως δὲ μὴ θορυβήσει μοι μη-
 δεῖς, πρὶν ἂν ἅπαντ' εἰπω) ἀνέφραξαν δήπου πρῶτον τι-
 νές τὸν ὀπισθόδομον. οὐκοῦν οἱ παριόντες ἅπαντες
 τὸν δῆμον καταλελύσθαι, τοὺς νόμους οὐκέτ' εἶναι,
 τοιαυτ' ἔλεγον. καίτοι, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, (καὶ σκο-
 πεῖτε ἂν ἀληθῇ λέγω) οἱ μὲν ταῦτα ποιοῦντες ἄξια
 ἐποιοῦν θανάτου, ὁ δῆμος δ' οὐ διὰ τούτων καταλύε-
 ται. πάλιν κόπας τις ὑφείλετο· μαστιγοῦν, στρεβλοῦν
 πάντες ἐβόων, λέγοντες τὸν δῆμον καταλύεσθαι. ἐγὼ
 δὲ τί φημί; τὸν μὲν ὑφαιρούμενον θανάτου ποιεῖν
 ἄξια ὥσπερ ἐκεῖνοι, τὸν δῆμον δ' οὐ διὰ τούτων κατα-
 15 λύεσθαι. ἀλλὰ πῶς καταλύεται οὐδεὶς λέγει οὐδὲ παρ-
 ρησιάζεται. ἐγὼ δὲ φράσω· ὅταν ὑμεῖς, ὡς ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, φανύσας ἡγμένοι οἱ πολλοὶ καὶ ἄποροι καὶ ἄοπλοι
 καὶ ἀσύντακτοι καὶ μὴ ταῦτ' ἀγνοῶσκοντες ἦτε, καὶ
 μήτε στρατηγὸς μήτ' ἄλλος μηδεὶς ὧν ἂν ὑμεῖς ψηφί-
 σθησθε προντίξῃ, καὶ ταῦτα μηδεὶς λέγειν ἐθέλῃ μηδ'
 ἐπανορθοῦ, μηδ' ὅπως παύσεται τοιαῦτα ὄντα πράττειν,
 16 ἢ νῦν αἰεὶ συμβαίνει. καὶ νῆ Δία γε, ὡς ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, ἕτεροι λόγοι παρερρηχάσι πρὸς ὑμᾶς ψευδεῖς,
 καὶ πολλὰ τὴν πολιτείαν βλάπτοντες, οἶον ἐν τοῖς δι-
 καστηρίοις ὑμῖν ἐστὶν ἡ σωτηρία, καὶ δεῖ τῇ ψήφῳ τῇ

- πολιτείαν ὑμᾶς φυλάττειν. ἐγὼ δ' οἶδ' ὅτι ταῦτα μὲν
 ὑμῖν τὰ δικαστήρια τῶν πρὸς ἀλλήλους δικαίων ἐστὶ 171
 κοινὰ, ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις δεῖ κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν, καὶ
 17 διὰ τούτων ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πολιτείας· οὐ γὰρ τὸ
 ψηφίσασθαι τοῖς ἐν τοῖς ὅπλοις ποιήσῃ τὸ νικᾶν, ἀλλ' οἱ
 μετὰ τούτων κρατοῦντες τοὺς ἐχθροὺς καὶ ψηφίζασθαι
 καὶ ἄλλο ὃ τι ἂν βούλησθε ποιεῖν ὑμῖν ἐξουσίαν καὶ
 ἄδειαν παρασκευάζουσι· δεῖ γὰρ ἐν μὲν τοῖς ὅπλοις
 φοβεροῦς, ἐν δὲ τοῖς δικαστηρίοις φιλανθρώπους εἶναι.
 18 Εἰ δέ τῳ δοκῶ μείζους ἢ κατ' ἐμαυτὸν λέγειν λό-
 γους, αὐτὸ τοῦτο ὀρθῶς αὐτῶν ἔχει· τὸν γὰρ ὑπὲρ τη-
 λικαύτης πόλεως δηθησόμενον λόγον καὶ τοιούτων
 πραγμάτων παντὸς ἐνὸς τοῦ λέγοντος ἀεὶ μείζω φαίνε-
 σθαι δεῖ, καὶ τῆς ἀξίας τῆς ὑμετέρας ἐγγὺς εἶναι, μὴ
 τῆς τοῦ λέγοντος. ὅτι δ' οὐδαὶς τῶν ὑφ' ὑμῶν τιμωμέ-
 19 νων ταῦτα λέγει, τὰς προφάσεις ἐγὼ διέξιμι ὑμῖν. οἱ
 μὲν πρὸς ἀρχαιρεσίας καὶ ταύτην τὴν τάξιν προσιόντες
 δοῦλοι τῆς ἐπὶ τῷ χειροτονεῖσθαι χάριτος περιέρχον-
 ται, τελεσθῆναι στρατηγὸς ἐκαστος σπουδάζων, οὐκ
 ἀνδρὸς ἔργον οὐδὲν προᾶξαι. εἰ δέ τις καὶ τοιοῦτός ἐστιν
 οἷος ἐγχειρεῖν ἐργῷ τῷ, νῦν μὲν ἡγεῖται τὴν τῆς πό-
 λεως δόξαν ἀφορμὴν ἔχων καὶ τοῦνομα, τῆς τῶν ἐναν-
 τιωσομένων ἐρημίας ἀπολαύων, τὰς ἐλπίδας ὑμῖν ὑπο-
 τεύων, ἄλλο δ' οὐδὲν, κληρονομήσῃν αὐτὸς τῶν ὑμετέ-
 ρων ἀγαθῶν, ὅπερ ἐστίν, ἂν δ' ὑμεῖς δι' ὑμῶν αὐτῶν
 ἐκαστα πράττητε, τὸ ἴσον τοῖς ἄλλοις ὥσπερ τῶν ἔργων
 20 αὐτῶν, οὕτω καὶ τῶν ἐκ τούτων ἔξειν. οἱ δὲ πολιτευ-
 ὄμενοι καὶ περὶ ταῦτ' ὄντες, τὸ τὰ βέλτιστα σκοπεῖν
 ὑμῖν ἀφέντες, προσκεχωρήκασιν πρὸς τούτους· καὶ πρό- 17
 τερον μὲν κατὰ συμμορίας εἰσαφέρετε, νυνὶ δὲ πολι-
 τεύεσθε κατὰ συμμορίας. δῆτ' ἡγεμῶν, καὶ στρατη-
 γος ὑπὸ τούτῳ, καὶ οἱ βοησόμενοι μεθ' ἐκατέρω τριε-

κόσιοι· οἱ δ' ἄλλοι προσενεμέσθε οἱ μὲν ὥς τούτους, οἱ δ' ὥς ἐκείνους. τοιγαροῦν ὑμῖν περιέστιν ἐκ τούτων ὁ δεῖνα χαλκοὺς καὶ ὁ δεῖν' εὐδαίμων, εἰς ἣν δύο, ὑπὲρ τὴν πόλιν· οἱ δ' ἄλλοι μάρτυρες τῆς τούτων εὐδαιμονίας κάθησθε, τῆς καθ' ἡμέραν φεθυμίας πολλὴν καὶ μεγάλην ὑπάρχουσαν ὑμῖν εὐδαιμονίαν τούτοις προτέμενοι.

- 21 Καίτοι σκέψασθε πῶς ἐπὶ τῶν προγόνων ταῦτ' εἴχεν· οὐ γὰρ ἄλλοτρίοις ὑμῖν παραδείγμασι χρησαμένοις, ἀλλ' οἰκείοις ἔξεσθ' ἃ προσήκει πράττειν εἰδέναι. ἐκείνοι Θεμιστοκλέα τὸν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν στρατηγοῦντα καὶ Μιλτιάδην τὸν ἡγούμενον Μαραθῶνι καὶ πολλοὺς ἄλλους, οὐκ ἴσα τοῖς νῦν στρατηγοῖς ἀγαθὰ εἰργασμένους, μὰ Δί' οὐ χαλκοὺς ἴστασαν οὐδ' ὑπερηγάπων, ἀλλ' ὥς οὐδὲν αὐτῶν κρείττους ὄντας, 22 οὕτως ἐτίμων. καὶ γὰρ τοὶ τῶν ἔργων οὐδενὸς, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν τότε' ἀπεστέρησαν αὐτοὺς, οὐδ' ἐστ' οὐδεὶς ὅστις ἄν εἴποι τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν Θεμιστοκλέους, ἀλλ' Ἀθηναίων, οὐδὲ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην Μιλτιάδου, ἀλλὰ τῆς πόλεως. νῦν δὲ πολλοὶ τοῦτο λέγουσιν, ὥς Κέρκυραν εἰλε Τιμόθεος καὶ τὴν μόραν κατέκοψεν Ἰφικράτης καὶ τὴν περὶ Νάξου ναυμαχίαν ἐνίκα Χαβρίας· δοκεῖτε γὰρ αὐτοὶ τῶν ἔργων τούτων παραχωρεῖν τῶν τιμῶν ταῖς ὑπερβολαῖς αἷς δεδω- 23 κατε ἐπ' αὐτοῖς ἐκάστω τούτων. τὰς μὲν δὴ πολιτικὰς 173 δωρεὰς οὕτως ἐκείνοί τε καλῶς ἔνεμον καὶ ὑμεῖς οὐκ ὀρθῶς· τὰς δὲ τῶν ξένων πῶς, ἐκείνοι Μένωνι τῇ Φαρσαλίῳ δώδεκα μὲν τάλαντα ἀργυρίου δόντι πρὸς τὸν ἐπ' Ἡϊόνι τῇ πρὸς Ἀμφιπόλει πόλεμον, διακοσίοις δ' ἱσπεύσι πενέσταις ἰδίῳις βοηθήσαντι, οὐκ ἐψηφίσαντο πολιτείαν, ἀλλ' ἀτέλειαν ἰδωκαν μόνον, καὶ 24 πρῶτον τούτου Ἡερδίκκα τῷ κατὰ τὴν τοῦ βαρβάρου

- ποτ' ἐπιστρατεῖαν βασιλεύοντι Μακεδονίας, τοὺς ἀναχωροῦντας ἐκ Πλαταιῶν τῶν βαρβάρων ἀπὸ τῆς ἡττης διαφθείραντι καὶ τέλειον τἀτύχημα ποιήσαντι τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἐψηφίσαντο πολιτεῖαν, ἀλλ' ἀτέλειαν ἔδωκαν μόνον, μεγάλην καὶ τιμίαν, οἶμαι, καὶ σεμνὴν τὴν αὐτῶν πατρίδα ἡγούμενοι καὶ πάσης μεζονα εὐεργεσίας. νῦν δ', ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, φθόρους ἀνθρώπους οἰκοτρίβων οἰκότριβας, τιμὴν ὥσπερ ἄλλου του
- 25 τῶν ὠνίων λαμβάνοντες, ποιέσθε πολίτας. ταῦτα δ' ὑμῖν ἐπελήλυθε πράττειν οὐχ ὅτι τὰς φύσεις χείρους ἐστὲ τῶν προγόνων, ἀλλ' ὅτι τοῖς μὲν ἐφ' αὐτοῖς παρειστήκει μέγα φρονεῖν, ὑμῶν δ', ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περιήρηται τοῦτο. ἔστι δ' οὐδέποτ', οἶμαι, δυνατόν μικρὰ καὶ φαῦλα πράττοντας μέγα καὶ νεανικὸν φρόνημα λαβεῖν, ὥσπερ οὐδὲ λαμπρὰ καὶ καλὰ πράττοντας μικρὸν καὶ ταπεινὸν φρονεῖν· ὅποι' ἄττα γὰρ ἂν τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν ἀνθρώπων ἦ, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸ φρόνημ' ἔχειν.
- 26 Σκέψασθε δὲ ἃ τις κεφαλαια ἂν ἔχοι τῶν πραγμάτων εἰπεῖν, ἵν' ἀκούσαντες τῶν τ' ἐκείνοις πεπραγμένων καὶ τῶν ὑμῖν, ἂν ἄρ' ὑμῶν αὐτῶν ἀλλ' ἐκ τοῦ- 174 τῶν γε δύνησθε γενέσθαι κρείττους. πέντε μὲν καὶ τεταράκοντα ἔτη τῶν Ἑλλήνων ἤρξαν ἐκόντων ἐκεῖνοι, πλείω δ' ἢ μύρια τέλαιντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον, πολλὰ δὲ καὶ καλὰ καὶ περὶ καὶ ναυμαχοῦντες ἐστήσαν τρόπαια, ἐφ' οἷς ἔτι καὶ νῦν ἡμεῖς φιλοτιμούμεθα. καίτοι νομίζετε ταῦτα αὐτοὺς στήσαι οὐχ ἵνα θαυμάζωμεν ἡμεῖς θωροῦντες αὐτὰ, ἀλλ' ἵνα καὶ μιμώμεθα τὰς
- 27 τῶν ἀναθέντων ἀρετάς. ἐκεῖνοι μὲν δὴ ταῦτα· ἡμεῖς δ', ὅσης ἅπαντες ὁρᾶτε ἐρημίας ἐπειλημμένοι, σκέψασθε εἰ παραπλήσια. οὐ πλείω μὲν ἢ χίλια καὶ πεντακόσια τέλαιντα ἀνῆλθωται μάτην εἰς τοὺς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων

- ἀπόρους, ἐξανήλυνται δὲ οἱ τ' ἰδιοὶ πάντες οἴκοι καὶ τὰ κοινὰ τῇ πόλει καὶ τὰ παρὰ τῶν συμμάχων, οὓς δ' ἐν τῷ πολέμῳ συμμάχους ἐκτησάμεθα, οὗτοι νῦν ἐν τῇ
- 28 εἰρήνῃ ἀπολώλασιν; ἀλλὰ νῆ Δία ταῦτα μόνον τότε εἶχε βέλτιον ἢ νῦν, τὰ δ' ἄλλα χεῖρον. πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ὅ τι βούλεσθε ἐξετάσωμεν. οἰκοδομήματα μὲν γε καὶ κόσμον τῆς πόλεως καὶ ἱερῶν καὶ λιμένων καὶ τῶν ἀκολουθῶν τούτοις τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον κατέλιπον ἐκεῖνοι ὥστε μηδενὶ τῶν ἐπιγιννομένων ὑπερβολὴν λελεῖσθαι, προπύλαια ταῦτα, νεώσοικοι, στοαί, τᾶλλα, οἷς ἐκεῖνοι κοσμήσαντες τὴν πόλιν ἡμῖν παρέ-
- 29 δοσαν· τὰς δ' ἰδίας οἰκίας τῶν ἐν δυνάμει γενομένων οὕτω μετρίως καὶ τῷ τῆς πολιτείας ὀνόματι ἀκολουθούς ὥστε τὴν Θεμιστοκλέους καὶ τὴν Κίμωνος καὶ τὴν Ἀριστείδου καὶ Μιλτιάδου καὶ τῶν τότε λεμπρῶν οἰκίαν, εἴ τις ἄρ' ὑμῶν οἶδεν ὅποιά ποτ' ἐστίν, ὅρᾳ 171
- 30 τῆς τοῦ γείτονος οὐδὲν σεμνοτέραν οὕσαν. νῦν δ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δημοσίᾳ μὲν ἡ πόλις ἡμῶν τὰς ὁδοὺς ἀγαπᾷ κατασκευάζουσα καὶ κρήνας καὶ κοιλάματα καὶ λήρους (καὶ οὐ τοῖς εἰσηγησάμενοις ταῦτ' ἐπιτιμῶ, πολλοῦ γε καὶ δέω, ἀλλ' ὑμῖν, εἰ ταῦθ' ἱκανὰ ὑμῖν αὐτοῖς ὑπολαμβάνετε εἶναι διοικεῖν), ἰδίᾳ δ' οἱ τῶν κοινῶν ἐπὶ τῷ γεγενημένοι οἱ μὲν τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων σεμνοτέρας τὰς ἰδίας οἰκίας κατασκευάκασιν, οὐ μόνον τῶν πολλῶν ὑπερηφανωτέρας, οἱ δὲ γῆν συνεισηγμένοι γεωργοῦσιν ὅσῃν οὐδ' ὄναρ ἤλπισαν πώ-
- 31 ποτε. τούτων δ' αἴτιον ἀπάντων ὅτι τότε μὲν ὁ δῆμος δεσπότης ἦν καὶ κύριος ἀπάντων, καὶ ἀγαπητὸν ἦν παρ' ἐκείνου τῶν ἄλλων ἐκάστω καὶ τιμῆς καὶ ἀρχῆς καὶ ἀγαθοῦ τινὸς μεταλαμβάνειν, νῦν δὲ τοῦναντίον κύριοι μὲν τῶν ἀγαθῶν οὗτοι, καὶ διὰ τούτων ἅπαντα πράττεται, ὁ δὲ δῆμος ἐν ὑπηρέτῳ καὶ προσθήκῃ μέ-

ρει, καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἢ ἂν οὗτοι μεταδιδῶσι λαμβάνοντες.

- 32 Τοιγαροῦν ἐκ τούτων τοιαῦτα τὰ πράγματα τῆς πόλεως ἐστὶν ὥστε, εἰ τις ἀναγνοίῃ τὰ ψηφίσματα ὑμῶν καὶ τὰς πράξεις ἐφεξῆς διέλθοι, οὐδ' ἂν εἰς πιστεύσαι τῶν αὐτῶν εἶναι ταῦτα κἀκεῖνα. οἷον ἂν πρὸς τοὺς καταράτους Μεγαρέας ἐψηφίσασθε ἀποτεμνομενοὺς τὴν ὀργάδα, ἐξέλαι, κωλύειν, μὴ ἐπιτρέψιν· ἂν πρὸς Φλιασίους, ὅτε ἐξέπεσον τὸ ἑναγχος, βοηθεῖν, μὴ ἐπιτρέψιν τοῖς σφαγεῦσι, τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τοὺς βουλο-
 33 μένους παρακαλεῖν. ἅπαντα καλὰ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταῦτα καὶ δίκαια καὶ τῆς πόλεως ἄξια· τὰ ἔργα 176 δὲ τὰ ἀπὸ τούτων οὐδαμοῦ. οὐκοῦν τὴν μὲν ἀπέχθειαν διὰ τῶν ψηφισμάτων ἐκφέρεσθε, τῶν δ' ἔργων οὐδε-
 νὸς κύριοι γίνεσθε· τὰ μὲν γὰρ ψηφίσματα πρὸς τὸ τῆς πόλεως ἄξιωμα ψηφίζεσθε, τὴν δύναμιν δ' οὐκ ἀκό-
 34 λουθον ὧν ψηφίζεσθε ἔχετε. ἐγὼ δὲ παραινέσαιμ' ἂν ὑμῖν (καὶ μοι μὴδὲν ὀργισθῆτε) ἢ ἔλαττον φρονεῖν καὶ τὰ ὑμέτερά αὐτῶν ἀγαπᾶν πράττοντας, ἢ μείζω δύναμιν παρασκευάζεσθαι. εἰ μὲν οὖν Σικυρίοις ἢ Κυθνίοις ἢ τισὶν ἄλλοις τοιούτοις οὔσι συνῆδιν ὑμῖν, ἔλαττον φρονεῖν συνεβούλευον ἂν, ἐπειδὴ δ' ἔστ' Ἀθηναῖοι, τὸ τὴν δύναμιν παρασκευάσασθαι παραινῶ· αἰσχρὸν γάρ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, αἰσχρὸν λιπεῖν τὴν τοῦ φρονήματος τάξιν, ἣν ὑμῖν οἱ πρόγονοι παρέδωκαν.
 35 πρὸς δὲ τούτοις οὐδ' ἔστιν ἔφ' ὑμῖν, οὐδ' ἂν ἀποστῆναι τῶν Ἑλληνικῶν βούλησθε· πολλὰ γὰρ ὑμῖν ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου πέπρακται, καὶ τοὺς μὲν φίλους τοὺς ὑπάρχοντας αἰσχρὸν προέσθαι, τοῖς δ' οὔσιν ἐχθροῖς οὐκ ἐνι πιστεύσαι καὶ μεγάλους ἑᾶσαι γενέσθαι. ὅλως δ' ὅπερ οἱ πολιτευόμενοι πεπόνθασι πρὸς ὑμᾶς, οὐκ ἐνιστίν αὐτοῖς, ὅταν βούλωνται, παύσασθαι, τοῦ-

το καὶ ὑμῖν περιέστηκε· πεπολίτευσθε γὰρ ἐν τοῖς Ἑλλησιν.

- 36 Ἔστι δ', ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κεφάλαιον ἁπάντων τῶν εἰρημένων· οὐδέποθ' ὑμᾶς οἱ λέγοντες οὔτε ποιηροὺς οὔτε χρηστοὺς ποιουῖσιν, ἀλλ' ὑμεῖς τούτους, ὁπότερ' ἂν βούλησθε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ὧν οὔτοι βούλονται στοχάζεσθε, ἀλλ' οὔτοι ὧν ἂν ὑμᾶς ἐπιθυμῇν οἴωνται. ὑμᾶς οὖν ὑπάρξει δεῖ χρηστὰ βουλομένους, καὶ πάνθ' ἔξει καλῶς· ἢ γὰρ οὐδεὶς ἐρεῖ φλαυρον οὐδέν, 177 ἢ οὐδέν αὐτῷ πλέον ἔσται μὴ ἔχοντι τοὺς πεισομένους.

XIV.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΟΡΙΩΝ.

ΤΠΟΘΕΙΣ.

Φήμης γενομένης τὸν Περσῶν βασιλέα παρασκευάζεσθαι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, ὁ μὲν τῶν Ἀθηναίων δῆμος κινῆται καὶ συγκαλεῖν ὥρμηται τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν πόλεμον ἐκφέρειν ἤδη, ὁ δὲ Δημοσθένης συμβουλεύει μὴ προεξάνιστασθαι, ἀλλὰ ἀναμένειν τὸν βασιλέα νεωτερίσαι. νῦν μὲν γὰρ, φησὶν, οὐ πείσομεν τοὺς Ἕλληνας συμμαχεῖν ἡμῖν, ἐπ' ἀδείας εἶναι δοκοῦντας· τότε δὲ αὐτοὺς ὁ κίνδυνος αὐτὸς συστήσεται. παραινεῖ τοίνυν ἡσυχάζοντας συντάξασθαι καὶ πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευάσασθαι, καὶ δὴ καὶ διέξεισιν ὃν τρόπον ἂν συνταχθεῖεν. ὅθεν καὶ περὶ συμμοριῶν ὁ λόγος ἐπιγράφεται· συμμορία γὰρ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τὸ τῶν λειτουργούντων σύνταγμα.

Οἱ μὲν ἐπαινοῦντες, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς 178 προγόνους ὑμῶν λόγον εἶπειν μοι δοκοῦσι προαιρεῖσθαι κεχαρισμένον, οὐ μὲν συμφέροντά γ' ἐκείνοις

οὓς ἐγκωμιάζουσι ποιεῖν· περὶ γὰρ πραγμάτων ἐργεῖ
 νοῦντες λέγειν ὧν οὐδ' ἂν εἰς ἀξίως ἐφικέσθαι τῷ λό-
 γῳ δύναιτο, αὐτοὶ μὲν τοῦ δύνασθαι λέγειν δόξαν ἐκ-
 φέρονται, τὴν δ' ἐκείνων ἀρετὴν ἐλάττω τῆς ὑπειλημ-
 μένης παρὰ τοῖς ἀκούουσι φαίνεσθαι ποιοῦσιν. ἐγὼ δ'
 ἐκείνων μὲν ἐπαινῶν τὸν χρόνον ἡγοῦμαι μέγιστον, οὗ
 πολλοῦ γεγενημένου μείζω τῶν ὑπ' ἐκείνων πραχθέν-
²των οὐδένας ἄλλοι παραδειξασθαι δεδύνηται. αὐτὸς
 δὲ πειράσομαι τὸν τρόπον εἰπεῖν ὃν ἂν μοι δοκεῖτε μά-
 λιστα δύνασθαι παρασκευάσασθαι. καὶ γὰρ οὕτως
 ἔχει· εἰ μὲν ἡμεῖς ἅπαντες οἱ μέλλοντες λέγειν δεινὰ
 φανείημεν ὄντες, οὐδὲν ἂν τὰ ὑμέτερα εὖ οἶδ' ὅτι βέλ-
 τιον σχοίη· εἰ δὲ παρελθὼν εἰς ὅστισιν δύναιτο δι-
 δάξαι καὶ πεῖσαι τίς παρασκευὴ καὶ πόση καὶ πόθεν
 πορισθεῖσα χρήσιμος ἔσται τῇ πόλει, πᾶς ὁ παρὼν φό-
 βος λελύσεται. ἐγὼ δὲ τοῦτ', ἂν ἄρ' οἷός τε ὦ, πειρά-
 σομαι ποιῆσαι, μικρὰ προσιπὼν ὑμῖν ὥς ἔχω γνώμης
 περὶ τῶν πρὸς τὸν βασιλέα.

³ Ἐγὼ νομίζω κοινὸν ἐχθρὸν ἀπάντων τῶν Ἑλλή-
 νων εἶναι βασιλέα, οὐ μὴν διὰ τοῦτο παραινεῖσαι μ' ἂν
 μόνοις τῶν ἄλλων ὑμῖν πόλεμον πρὸς αὐτὸν ἄρασθαι·
 οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς τοὺς Ἑλληνας ὁρῶ κοινοὺς ἀλλήλοις ¹⁷⁹
 ὄντας φίλους, ἀλλ' ἐνίοις μάλλον ἐκείνῳ πιστεύοντας
 ἢ τισιν αὐτῶν. ἐκ δὴ τούτων τοιούτων ὄντων νομίζω
 συμφέρειν ὑμῖν τὴν μὲν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ζητεῖν,
 ὅπως ἴση καὶ δικαία γενήσεται, παρασκευάζεσθαι ἃ ἂ
 προσήκει πάντα, καὶ τοῦτ' ὑποκαίεσθαι τῇ γνώμῃ.
⁴ ἡγοῦμαι γὰρ, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς Ἑλληνας, εἰ
 μὲν ἐναργές τι γένοιτο καὶ σαφές ὥς βασιλεὺς αὐτοῖς
 ἐπιχειρεῖ, καὶ συμμαχήσειν καὶ χάριν μεγάλην ἔχειν
 τοῖς πρὸ αὐτῶν καὶ μετ' αὐτῶν ἐκείνῳ ἀμυνομένοις·
 εἰ δ' ἔτι ἀδήλου τούτου καθεστηκότος προαπεχθῆσθαι

μεθ' ἡμεῖς, δέδωκα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τοῦτοις
 μετ' ἐκείνου πολεμεῖν ἀναγκασθῶμεν, ὑπὲρ ὧν προ-
 5 νοούμεθα. ὁ μὲν γὰρ ἐπισχὼν ὧν ὥρμηκεν, εἰ ἄρ'
 ἐγχειρεῖν ἐγνώκε τοῖς Ἑλλήσι, χρήματα δώσει τισὶν αὐ-
 τῶν καὶ φιλίαν προτενεῖται, οἱ δὲ τοὺς ἰδίους πολέμους
 ἐπανορθῶσαι βουλόμενοι καὶ τοῦτον τὸν νοῦν ἔχοντες
 τὴν κοινὴν ἀπάντων σωτηρίαν παρόψονται. εἰς δὲ τὴν
 ταραχὴν ταύτην καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην παραινῶ μὴ
 6 προκαθεῖναι τὴν πόλιν ἡμῶν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἀπ' ἴσης
 ὁρῶ τοῖς τ' ἄλλοις Ἑλλήσι καὶ ὑμῖν περὶ τῶν πρὸς τὸν
 βασιλέα τὴν βουλήν οὔσαν, ἀλλ' ἐκείνων μὲν πολλοῖς
 ἐνδέχασθαι μοι δοκεῖ τῶν ἰδία τι συμφερόντων διου-
 κουμενοις τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀμελεῖν, ὑμῖν δ' οὐδ'
 ἀδικουμένοις παρὰ τῶν ἀδικούντων καλὸν ἐστὶ λαβεῖν
 ταύτην τὴν δίκην, ἑᾶσαι τινὰς αὐτῶν ὑπὸ τῷ βαρβάρῳ
 7 γενέσθαι. ὅτε δ' οὕτω ταῦτ' ἔχει, σκεπτέον ὅπως μὴτ'
 ἡμεῖς ἐν τῷ πολέμῳ γενησόμεθα οὐκ ἴσοι, μῆτ' ἐκείνος,
 ὃν ἡμεῖς ἐπιβουλεύειν ἡγρούμεθα τοῖς Ἑλλήσι, τὴν τοῦ 180
 φίλος αὐτοῖς δοκεῖν εἶναι πίστιν λήψεται. πῶς οὖν
 ταῦτ' ἔσται; ἂν ἡ μὲν δύναμις τῆς πόλεως ἐξητασμένη
 καὶ παρεσκευασμένη πᾶσιν ἢ φανερά, φαίνεται δὲ δι-
 8 καια φρονεῖν ἐπὶ ταύτῃ τῇ προαιρέσει. τοῖς δὲ θρασυ-
 νομένοις καὶ σφόδρα ἐτοίμως πολεμεῖν κελεύουσιν
 ἐκεῖνο λέγω, ὅτι οὐκ ἐστὶ χαλεπὸν οὐδ' ὅταν βουλεύ-
 εσθαι δέῃ, δόξαν ἀνδρείας λαβεῖν, οὐδ' ὅταν κίνδυνός
 τις ἐγγὺς ἦ, δεινὸν εἰπεῖν φανῆναι, ἀλλ' ἐκεῖνο καὶ
 χαλεπὸν καὶ προσήκον, ἐπὶ μὲν τῶν κινδύνων τὴν ἀν-
 δρείαν ἐνδείκνυσθαι, ἐν δὲ τῷ συμβουλεύειν φρονιμώ-
 9 τερα τῶν ἄλλων εἰπεῖν ἔχειν. ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, νομίζω τὸν μὲν πόλεμον τὸν πρὸς βασιλέα χαλε-
 πὸν τῇ πόλει, τὸν δ' ἀγῶνα τὸν ἐκ τοῦ πολέμου ῥάδιον
 ἂν συμβάντα. διὰ τί; ὅτι τοὺς μὲν πολέμους ἅπαντας

- ἀναγκαίως ἡγοῦμαι τριήρων καὶ χρημάτων καὶ τόπων
 δεῖσθαι, ταῦτα δὲ πάντα ἀφθονώτερα ἔκεινον ἔχοντα
 ἡμῶν εὐρίσκω· τοὺς δ' ἀγῶνας οὐδενὸς οὐτῶ τῶν ἄλλων
 ὁρῶ δεομένους ὥς ἀνδρῶν ἀγαθῶν, τοῦτους δ' ἡμῖν
 καὶ τοῖς μεθ' ἡμῶν κινδυνεύουσι πλείους ὑπάρχειν νο-
 10 μίζω. τον μὲν δὴ πόλεμον διὰ ταῦτα παραινῶ μὴδ' ἐξ
 ἑνὸς τρόπου προτέρους ἀνελέσθαι, ἐπὶ δὲ τὸν ἀγῶν'
 ὁρθῶς φημι παρασκευασμένους ὑπάρχειν χρῆναι. εἰ
 μὲν οὖν ἕτερός τις τρόπος ἦν δυνάμεως ᾧ τοὺς βαρβά-
 ρους οἷόν τε ἦν ἀμύνασθαι, ἕτερος δέ τις ᾧ τοὺς Ἑλλη-
 νας, εἰκότως ἂν ἴσως φανεροὶ πρὸς ἕκτενον ἐγιννόμεθ'
 11 ἀντιταπτόμενοι· ἐπεὶ δὲ πάσης ἐστὶ παρασκευῆς ὁ αὐ-
 τὸς τρόπος καὶ δεῖ ταῦτά εἶναι κεφάλαια τῆς δυνάμεως,
 τοὺς ἐχθροὺς ἀμύνασθαι δύνασθαι, τοῖς οὖσι συμμα- 181
 χοῖς βοηθεῖν, τὰ ὑπάρχοντ' ἀγαθὰ σώζειν, τί τοὺς
 ὁμολογουμένους ἐχθροὺς ἔχοντες ἑτέρους ζητοῦμεν,
 ἀλλ' οὐ παρασκευαζόμεθα μὲν πρὸς τούτους, ἀμυνό-
 12 μεθα δὲ καὶ ἐκείνους, ἂν ἡμᾶς ἀδικεῖν ἐπιχειρῇ· καὶ νῦν
 μὲν καλεῖτε πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς τοὺς Ἑλληνας· ἂν δὲ
 ἃ κελεύουσιν οὗτοι μὴ ποιῇτε, οὐχ ἡδέως ἐνίων ὑμῖν
 ἐχόντων, πῶς χρὴ προσδοκᾶν τινὰ ὑπακούσεσθαι; ὅτι
 νῆ Δί' ἀκούσονται παρ' ὑμῶν ὥς ἐπιβουλεύει βασι-
 λεὺς αὐτοῖς. αὐτοὺς δ' οὐ προσορᾶν ὡς πρὸς τοῦ Διὸς
 οἴεσθε τοῦτο; ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι. ἀλλ' οὕτω μείζων
 οὐτός ἐσθ' ὁ φόβος τῶν πρὸς ὑμᾶς καὶ πρὸς ἀλλήλους
 ἐνίοις διαφορῶν. οὐδὲν οὖν ἀλλ' ἢ ῥαφωδῆσουσιν οἱ
 13 πρέσβεις περιμόντες. τότε δ', ἂν ἄρα ἃ νῦν οἴομεθ'
 ἡμεῖς πράττειται, οὐδεὶς δῆπου τῶν πάντων Ἑλλήνων
 τηλικούτον ἐφ' αὐτῷ φρονεῖ, ὅστις ὁρῶν ὑμῖν χιλίους
 μὲν ἱππίας, ὀπλίτας δὲ ὅσους ἂν ἐθέλῃ τις, ναῦς δὲ
 τριακοσίας, οὐχ ἥξει καὶ δεήσεται, μετὰ τούτων ἀσφα-
 λέστατ' ἂν ἡγούμενος σωθῆναι. οὐκοῦν ἐκ μὲν τοῦ

καλεῖν ἤδη τὸ δεῖσθαι καὶ μὴ τύχῃτε ἀφαιμαρτεῖν, ἐκ δὲ τοῦ μετὰ τοῦ παρσκευάσθαι τὰ ὑμέτερά αὐτῶν ἐπι-
σχεῖν θεομένους σώζειν καὶ εὖ εἶδέναι πάντας ἡξοντάς
ἐστιν.

- 14 Ἐγὼ τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταῦτά τε καὶ
παραπλήσια τοῦτοις λογιζόμενος λόγον μὲν οὐδένα
ἐβουλόμην θρασὺν οὐδ' ἔχοντα μάταιον μῆκος εὐρεῖν
τὴν μέντοι παρασκευὴν, ὅπως ὡς ἄριστα καὶ τάχιστα
γενήσεται, πᾶν πολλὰ πράγματα ἔσχον σκοπῶν. οἴ-
μαι δὲ δεῖν ἀκούσαντας ὑμᾶς αὐτήν, ἂν ἀρέσκη, ψηφί-
σασθαι. ἔστι τοίνυν πρῶτον μὲν τῆς παρασκευῆς, ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ μέγιστον οὕτω διακεῖσθαι τὰς
γνώμας ὑμᾶς ὡς ἕκαστον ἐκόντα προθύμως ὅ τι ἂν
15 δέῃ ποιήσονται. ὁρᾶτε γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι,
ὅσα μὲν πάποθ' ἅπαντες ἐβουλήθητε καὶ μετὰ ταῦτα
τὸ πράττειν αὐτὸς ἕκαστος ἐαυτῷ προσήκειν ἡγήσατο,
οὐδὲν πάποθ' ὑμᾶς ἐξέφυγεν, ὅσα δ' ἐβουλήθητε μὲν,
μετὰ ταῦτα δ' ἀπεβλέψατε πρὸς ἀλλήλους ὡς αὐτὸς
μὲν ἕκαστος οὐ ποιήσων, τὸν δὲ πλησίον πράξοντα,
16 οὐδὲν πάποθ' ὑμῖν ἐγένετο. ἐχόντων δ' ὑμῶν οὕτω
καὶ παρωξυμένων, τοὺς διακοσίους καὶ χιλίους ἀνα-
πληρωσά φημι χρῆναι καὶ ποιῆσαι δις χιλίους, ὅτα-
κοσίους αὐτοῖς προσενέμοντας· ἐὰν γὰρ τοῦτ' ἀποδεί-
ξητε τὸ πλῆθος, ἡγοῦμαι, τῶν ἐπικλήρων καὶ τῶν ὀρ-
φανῶν καὶ τῶν κληρουχικῶν καὶ τῶν κοινωτικῶν καὶ
εἴ τις ἀδύνατος ἀφαιρεθέντων, ἔσεσθαι χίλια καὶ δια-
17 κόσια ταῦτα ὑμῖν σώματα. ἐκ τοίνυν τούτων οἶμαι
δεῖν ποιῆσαι συμμορίας εἴκοσιν, ὥσπερ νῦν εἰσιν,
ἑξήκοντα σώματ' ἔχουσιν ἑκάστην. τούτων δὲ τῶν
συμμοριῶν ἑκάστην διελεῖν κελεύω πέντε μέρη κατὰ
δώδεκα ἄνδρας, ἀνταναπληροῦντας πρὸς τὸν εὐπο-
ρώτατον ἀεὶ τοὺς ἀπορωτάτους, καὶ τὰ μὲν σώματα

- ταῦτα οὕτω συντετάχθαι φημι δεῦν· δι' ὃ δ', εἰσεσθε,
 ἐπειδὴν ὅλον τὸν τρόπον τῆς συντάξεως ἀκούσητε· τὰς
 18 δὲ τριήρεις πῶς; τὸν ἅπαντα ἀριθμὸν κελεύω τριακο-
 σίας ἀποδείξαντας, κατὰ πεντεκαιδεκαναῖαν εἰκοσι ποι-
 ῆσαι μέρη, τῶν πρώτων ἑκατὸν πέντε καὶ τῶν δευτέρων
 ἑκατὸν πέντε καὶ τῶν τρίτων ἑκατὸν πέντε ἑκάστῳ μέ- 183
 ρει διδόντας, εἰτα συγκληρῶσαι συμμορίᾳ σωμάτων
 ἑκάστῃ τὴν πεντεκαιδεκαναῖαν, τὴν δὲ συμμορίαν ἑκά-
 στῳ τῷ μέρει σφῶν αὐτῶν τρεῖς ἀποδοῦναι τριήρεις.
 19 ἐπειδὴν δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχοντα ὑπάρχη, κελεύω, ἐπειδὴ
 τὸ τέμμημά ἐστι τὸ τῆς χώρας ἑξακισχιλίων ταλάντων, ἵν'
 ὑμῖν καὶ τὰ χρήματα ἢ συντεταγμένα, διελθὲν τοῦτο καὶ
 ποιῆσαι καθ' ἐξήκοντα τάλαντα ἑκατὸν μέρη, εἰτα
 πέντε ἑξηκονταταλαντίας εἰς ἑκάστην τῶν μεγάλων
 τῶν εἰκοσι συμμοριῶν ἐπικληρῶσαι, τὴν δὲ συμμορίαν
 ἑκάστῳ τῶν μερῶν μίαν ἑξηκονταταλαντίαν ἀποδοῦ-
 20 ναι, ὅπως ἂν μὲν ὑμῖν ἑκατὸν δέη τριήρων, τὴν μὲν
 δαπάνην ἐξήκοντα τάλαντα συντελῇ, τριήραρχοι δ'
 ὥσι δῶδεκα, ἂν δὲ διακοσίων, τριάκοντα μὲν ἢ τάλαν-
 τα τὴν δαπάνην συντελοῦντα, ἔξ δὲ σώματα τριηραρ-
 χοῦντα, ἂν δὲ τριακοσίων, εἰκοσι μὲν ἢ τάλαντα τὴν
 δαπάνην διαλύοντα, τέτταρα δὲ σώματα τριηραρχοῦν-
 21 τα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τὰ
 νῦν ὀφειλόμενα τῶν σκευῶν ἐπὶ τὰς τριήρεις τιμή-
 σαντας ἅπαντα ἐν τοῦ διαγράμματος νεῖμαι κελεύω
 μέρη εἰκοσιν, ἔπειτα ταῖς μεγάλαις ἐπικληρῶσαι συμ-
 μορίαις μέρος ἓν χρηστῶν ἑκάστη, τὴν δὲ συμμορίαν
 ἑκάστην διανείμαι τῶν αὐτῆς μερῶν ἑκάστῳ τὸ ἴσον,
 τοὺς δὲ δῶδεκα τοὺς ἐν ἑκάστῳ τῷ μέρει ταῦτ' εἰσπρα-
 ξαντας τὰς τριήρεις, ἃς ἂν ἕκαστοι λάχωσι, παρεσκευ-
 22 ασμένας παρέχειν. τὴν μὲν δαπάνην καὶ τὰ σκάφη καὶ
 τοὺς τριηράρχους καὶ τὴν τῶν σκευῶν εἰσπραξὴν οὐ-

- τως ἂν ἄρισθ' ἡγοῦμαι καὶ πορισθῆναι καὶ παρασκευ-
ασθῆναι· πληρωσιν δὲ, ἥ καὶ σαφὴς ἔσται καὶ θαδία,
μετὰ ταῦτα λέγω. φημι τοὺς στρατηγούς δεῖν διανεῖ-
μαι τόπους δέκα τῶν νεωρίων, σκεψαμένους ὅπως ὡς
ἐγγύτατ' ἀλλήλων κατὰ τριάκοντ' ὧσι νεώσοικοι, ἐπει-
δὲν δὲ τοῦτο ποιήσωσι, δύο συμμορίας καὶ τριάκοντα
23 τριήρεις τούτων ἐκάστῳ προσνεῖμαι τῶν τόπων, εἴτ'
ἐπικληρωῶσαι τὰς φυλάς, τὸν δὲ ταξίαρχον ἕκαστον ὄν
ἂν ἢ φυλὴ τόπου λάχῃ, διελεῖν τρίχα καὶ τὰς ναῦς
ὡσαύτως, εἴτ' ἐπικληρωῶσαι τὰς τριττὺς, ὅπως ἂν τῶν
μὲν ὄλων νεωρίων ἔν ἐκάστη μέρος ἢ τῶν φυλῶν, τοῦ δὲ
μέρους ἐκάστου τὸ τρίτον μέρος ἢ τριττὺς ἔχῃ, εἰδῆτε
δ', ἂν τι δέῃ, πρῶτον μὲν τὴν φυλὴν, ὅπου τέτακται,
μετὰ ταῦτα δὲ τὴν τριττὴν, εἴτα τριήραρχοι τίνες καὶ
τριήρεις ποταί, καὶ τριάκοντα μὲν ἢ φυλὴ, δέκα δ' ἢ
τριττὺς ἐκάστη τριήρεις ἔχῃ. εἰάν γὰρ ταῦθ' οὕτως εἰς
ὁδὸν καταστῇ, εἴ τι καὶ παραλείπομεν νῦν (πάντα γὰρ
ἴσως εὐρεῖν οὐ ῥάδιον), αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἑαυτῷ εὐρήσει,
καὶ μία σύνταξις καὶ πασῶν τῶν νεῶν καὶ μέρους ἔσται.
- 24 Ὅτι δὲ χρημάτων καὶ πόρου φανεροῦ τινὸς ἦδη
παράδοξον μὲν οἶδα λόγον μέλλων λέγειν, ὅμως δ' εἰ-
ρήσεται· πιστεύω γὰρ, εἰάν τις ὁρθῶς σκοπῇ, μόνος
τάληθ' ἢ καὶ τὰ γενησόμενα εἰρηκῶς φανείσθαι. ἐγὼ
φημι χρῆναι μὴ λέγειν νυνὶ περὶ χρημάτων· εἶναι γὰρ
πόρον, ἂν δέῃ, μέγαν καὶ καλὸν καὶ δίκαιον, ὃν ἂν μὲν
ἦδη ζητῶμεν, οὐδ' εἰς τόδ' ὑπάρχειν ἡγησόμεθ' ἡμῖν·
οὕτω πολὺ τοῦ πορίσαι νῦν ἀποσχίσομεν· εἰάν δ' ἐώ-
μεν, ἔσται. τίς οὖν ἔσθ' οὗτος ὃ νῦν μὲν οὐκ ὦν,
ὑπάρξων δ' εἰς τότε; αἰνίγματι γὰρ ὅμοιον τοῦτό γε.
25 ἐγὼ φράσω. ὁράτε τὴν πόλιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πα-
σαν ταυτηνί. ἐν ταύτῃ χρήματ' ἔνεστιν ὀλίγον δέω
πρὸς ἀπάσας τὰς ἄλλας εἰπεῖν πόλεις. ταῦτα δ' οἱ κε-

- κτημένοι τοιοῦτον ἔχουσι νοῦν ὥστ', εἰ πάντες οἱ ἐν-
 ταυθὶ λέγοντες φοβοῖεν ὥς ἦξει βασιλεὺς, ὥς πάρεστιν,
 ὥς οὐχ οἷόν τε ταῦτ' ἄλλως ἔχειν, καὶ μετὰ τῶν λεγόν-
 των ἴσοι τὸ πλήθος τούτοις χρησμποδοῖεν, οὐ μόνον
 οὐκ ἂν εἰσενέγκαιεν, ἀλλ' οὐδ' ἂν δείξαιεν οὐδ' ἂν
 26 ὁμολογήσαιεν κεκτῆσθαι. εἰ μέντοι τὰ νῦν διὰ τῶν λό-
 γων φοβερά ἔργα πραττόμενα αἰσθάνοντο, οὐδεὶς αὖ-
 τως ἡλίθιος ἐστίν ὅστις οὐχ ἐκὼν ἂν δοίη καὶ πρῶτος
 εἰσενέγκαι· τίς γὰρ αἰρήσεται μᾶλλον αὐτὸς καὶ τὰ ὄντ'
 ἀπολωλέναι ἢ μέρος τῶν ὄντων ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν
 λοιπῶν εἰσενεγκεῖν; χρήματα μὲν δὴ φημι εἶναι τότε,
 ἂν ὥς ἀληθῶς δέη, πρότερον δ' οὐ. διὸ μηδὲ ζητεῖν
 27 παραινῶ· ὅσα γὰρ νυνὶ πορίσασθαι ἂν, εἰ προέλοισθε
 πορίζειν, πλείων ἐστὶ γέλως τοῦ μηδενός. φέρε γάρ,
 ἑκατοστήν τις εἰσφέρειν ἐρεῖ νῦν; οὐκοῦν ἐξήκοντα τέ-
 λαντα. ἀλλὰ πεντηκοστήν τις ἐρεῖ, τὸ διπλοῦν; οὐκοῦν
 ἑκατὸν καὶ εἰκοσι· καὶ τί τοῦτ' ἐστὶ πρὸς διακοσίας καὶ
 χιλίας καμήλους, ἃς βασιλεὺς τὰ χρήματ' ἄγειν φασὶν
 οὗτοι; ἀλλὰ θῷ βούλεσθε δωδεκάτην ἡμᾶς εἰσδοίσειν,
 πεντακόσια τέλαντα; ἀλλ' οὔτ' ἂν ἀνάσχοισθε οὔτ',
 28 εἰ καταθεῖτε, ἄξια τοῦ πολέμου τὰ χρήματα. δεῖ τοίνυν
 ἡμᾶς τὰ μὲν ἄλλα παρασκευάσασθαι, τὰ δὲ χρήματα
 νῦν μὲν ἔαν τοὺς κεκτημένους ἔχειν (οὐδαμοῦ γὰρ ἂν
 ἐν καλλίονι σῶζοιτο τῇ πόλει), ἔαν δὲ ποθ' οὗτος ὁ
 καιρὸς ἔλθῃ, τότε ἐκόντων εἰσφερόντων αὐτῶν λαμβά- 186
 νειν. ταῦτα δὲ καὶ δυνατά ἐστιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 καὶ πράττειν καλὰ καὶ συμφέροντα καὶ βασιλεὺς περὶ
 ὑμῶν ἐπιτήδεια ἀπαγγελλήναι, καὶ φόβος οὐκ ὀλίγος
 29 γένοιτ' ἂν ἐκείνῳ διὰ τούτων. οἶδε μὲν γε διακοσίας
 τριήρεις, ὧν ἑκατὸν παρεσχόμεθ' ἡμεῖς, τοὺς προγό-
 νους αὐτοῦ χιλίας ἀπολέσαντας ναῦς, ἀκούσεται δὲ
 τριακοσίας αὐτοὺς ἡμᾶς νῦν παρεσκευασμένους· ὥστε

μὴ κομιδῇ, μὴ δ' εἰ πάνυ μαίνοιτο, νομίσαι δ' αὖτις τὸ τῇν ἡμετέραν πόλιν ἐχθρὰν ποιήσασθαι. ἀλλὰ μὴν εἴ γ' ἐπὶ χρήμασι αὐτῷ μέγ' ἐπέροχεται φρονεῖν, καὶ ταύτην ἀσθενεστέραν ἀφορμὴν τῆς ἡμετέρας εὐρήσει.

30 ὁ μὲν γε χρυσίον, ὥς φασιν, ἄγει πολὺ. τοῦτο δὲ ἂν διαδῶ ζητήσῃ· καὶ γὰρ τὰς κορήνας καὶ τὰ φρέατα ἐπιλείπειν πέφυκεν, ἐάν τις ἀπ' αὐτῶν ἀθρόα πολλὰ λαμβάνῃ· ἡμῶν δὲ τὸ τῆς χώρας τίμημα ὑπάρχον ἀφορμὴν [ἐξακισχίλια τάλαντα] ἀκούσεται, ὑπὲρ ἧς ὥς μὲν τοὺς ἐπιόντας ἐκείνων ἀμυνοῦμεθα, οἱ Μαραθῶνι τῶν προγόνων αὐτοῦ μάλιστα ἂν εἴδῃεν, ἕως δ' ἂν κρατῶμεν, οὐκ ἐνὶ δῆπου χρήμαδ' ἡμᾶς ἐπιλείπειν.

31 Καὶ μὴν οὐδ' ὅ τινες δεδίασι, μὴ ξενικὸν πολὺ συστήσῃται χρήματ' ἔχων, ἀληθὲς εἶναι μοι δοκεῖ. ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι ἐπὶ μὲν Αἴγυπτον καὶ Ὀρόντιαν καὶ τινὰς τῶν ἄλλων βαρβάρων πολλοὺς ἂν ἐθελῆσαι τῶν Ἑλλήνων μισθοφορεῖν παρ' ἐκείνῳ, οὐχ ἔν' ἐκείνος Ἑλληνικὰ τοῦτων, ἀλλ' ἔν' εὐπορίαν τινὰ ἕκαστος ἑαυτῷ κτησάμενος ἀπαλλαγῇ τῆς ὑπαρχούσης πενίας· ἐπὶ δὲ τῇν Ἑλλάδα Ἑλληνα οὐδένα ἂν ἐλθεῖν ἡγοῦμαι· ποῖ γὰρ αὐτὸς τρέφεται μετὰ ταῦτα; εἰς Φρυγίαν ἐλθὼν δου-
 32 λεύσει; οὐ γὰρ ὑπὲρ ἄλλου τινὸς ἐστὶν ὁ πρὸς τὸν βάρβαρον πόλεμος ἢ περὶ χώρας καὶ βίου καὶ ἐθνῶν καὶ ἐλευθερίας καὶ πάντων τῶν τοιούτων. τίς οὖν οὕτως δυστυχὴς ἐστὶν ὅστις ἑαυτὸν, γονέας, τάφους, πατρίδα ἕνεκα κέρδους βραχέος προέσθαι βουλήσεται; ἐγὼ μὲν οὐδένα ἡγοῦμαι. οὐ μὴν οὐδ' ἐκείνῳ συμφέρει ξένους κρατῆσαι τῶν Ἑλλήνων· οἱ γὰρ ἡμῶν κρατήσαντες ἐκείνου γε πάσαι κρείττους ὑπάρχουσι, βούλεται δ' ἐκείνος οὐκ ἀνελὼν ἡμᾶς ἐπ' ἄλλοις εἶναι, ἀλλὰ μάλιστα μὲν πάντων, εἰ δὲ μὴ, τῶν γ' ὑπαρχόντων δούλων ἑαυτῷ νῦν ἄρχειν.

- 33 Εἰ τοίνυν τις οἶται Ὁθηβαίους ἔσεσθαι μετ' ἐκεί-
 νου, ἔστι μὲν χαλεπὸς πρὸς ὑμᾶς ὁ περὶ τούτων λόγος·
 διὰ γὰρ τὸ μισεῖν αὐτοὺς οὐδ' ἂν ἀληθὲς οὐδὲν ἡδέως
 ἀγαθὸν περὶ αὐτῶν ἀκούσαιτε· οὐ μὴν ἀλλὰ δεῖ τοὺς
 περὶ πραγμάτων μεγάλων σκοποῦντας μηδὲνα συμφέ-
 ροντα λογισμὸν παραλιπεῖν διὰ μηδεμίαν πρόφασιν.
 ἐγὼ τοίνυν οἶμαι τοσοῦτον ἀπέχειν Ὁθηβαίους τοῦ μετ'
 34 ἐκείνου ποτ' ἂν ἔλθῃν ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας ὥστε πολ-
 λῶν ἂν χρημάτων, εἰ ἔχοιεν δοῦναι, πρίασθαι γενέσθαι
 τιν' αὐτοῖς καιρὸν δι' οὗ τὰς προτέρας ἀναλύσονται
 πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἀμαρτίας. εἰ δ' ἄρα παντάπασί τις
 οὕτως οἶται φύσει δυστυχεῖς Ὁθηβαίους εἶναι, ἐκείνῳ
 γε δῆπουθεν ἅπαντες ἐπίστασθε, ὅτι Ὁθηβαίων τὰ κεί-
 νου φρονοῦντων ἀνάγκη τοὺς τούτων ἐχθροὺς τὰ τῶν
 Ἑλλήνων φρονεῖν.
- 35 Ἐγοῦμαι τοίνυν ἐγὼ ταύτην τὴν τάξιν τοῦ δικαίου 188
 καὶ τοὺς μετ' αὐτῆς ὄντας κρείττους τῶν προδοτῶν καὶ
 τοῦ βαρβάρου ἔσεσθαι πρὸς ἅπαντας. ὥστ' οὔτε φο-
 βεῖσθαι φημι δεῖν πέρα τοῦ μετρίου οὐδ' ὑπαχθῆναι
 προτέρους ἐκφέρειν τὸν πόλεμον. καὶ μὴν οὐδὲ τῶν
 ἄλλων οὐδέν' ἂν εἰκότως Ἑλλήνων φοβηθέντα τὸν
 36 πόλεμον τοῦτον ὄρω· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν αὐτῶν ὅτι ἕως
 μὲν κοινὸν ἐχθρὸν ἐκείνον ὑπειληφότες ὠμονόουν ἀλ-
 λήλοις, πολλῶν ἀγαθῶν ἦσαν κύριοι, ἐπειδὴ δὲ φίλον
 αὐτὸν νομίσαντες αὐτοῖς ὑπάρχειν περὶ τῶν πρὸς ἐαν-
 τοὺς διημέχθησαν διαφορῶν, ὅς' ἂν οὐδὲ καταρῶμε-
 νος εὐρὲς τις αὐτοῖς, τοσαῦτα πεπόνθασι κακὰ; εἰδ' ὅν
 ἡ τύχη καὶ τὸ δαιμόνιον φίλον μὲν ἀλυσιτελεῖ, συμφέ-
 ροντα δ' ἐχθρὸν ἐμφανίζει, τοῦτον ἡμεῖς φοβώμεθα,
 μηδαμῶς· ἀλλὰ μὴδ' ἀδικῶμεν, αὐτῶν ἡμῶν ἕνεκα
 καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ταραχῆς καὶ ἀπιστίας,
 37 ἐπεὶ εἰ γ' ὁμοθυμαδὸν ἦν μετὰ παντῶν ἐπιθέσθαι μόνῃ,

- οὐδ' ἀδικεῖν ἡμᾶς ἐκείνον ἀδίκημ' ἂν ἔθηκα. ἐπειδὴ
 δὲ τοῦτ' οὐχ οὕτως ἔχει, φυλάττεσθαι φημι δεῖν μὴ
 πρόφρασιν δῶμεν βασιλεῖ τοῦ τὰ δίκαια ὑπὲρ τῶν ἄλ-
 λων Ἑλλήνων ζητεῖν· ἡσυχίαν μὲν γὰρ ἐχόντων ὑμῶν
 ὑποπτος ἂν εἴη τοιοῦτό τι πράττων, πόλεμον δὲ ποιη-
 σαμένων προτέρων εἰκότως ἂν δοκοίη διὰ τὴν πρὸς
 38 ὑμᾶς ἔχθραν τοῖς ἄλλοις φίλος εἶναι βούλεσθαι. μὴ
 οὖν ἐξελέγξητε ὥς κακῶς ἔχει τὰ Ἑλληνικά, συγκα-
 λοῦντες ὅτ' οὐ πείσετε, καὶ πολεμοῦντες ὅτ' οὐ δυνή-
 σεσθε· ἀλλ' ἔχετε ἡσυχίαν θαρροῦντες καὶ παρασκευ-
 αζόμενοι, καὶ βούλεσθε ἀπαγγέλλεσθαι περὶ ὑμῶν πρὸς
 βασιλεία μὴ μὰ Δία ὥς ἀποροῦσιν ἢ φοβοῦνται ἢ θορυ-
 39 βοῦνται πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ Ἀθηναῖοι, πολλοῦ γε
 καὶ δεῖ, ἀλλ' ὅτι, εἰ μὲν μὴ τοῖς Ἕλλησιν ὁμοίως αἰσχροὺν
 ἦν τὸ ψευδέσθαι καὶ ἐπιτορκεῖν ὥσπερ ἐκείνῳ καλὸν,
 πάλοι ἂν ὑμεῖς ἐπ' αὐτὸν ἐπορεύεσθε, νῦν δὲ τοῦτο
 μὲν οὐκ ἂν ποιήσαιτε ὑμῶν ἐνεκ' αὐτῶν, εὐχεσθε δὲ πᾶ-
 40 σι τοῖς θεοῖς τὴν αὐτὴν λαβεῖν παράνοιαν ἐκείνον ἦν-
 περ ποτὲ τοὺς προγόνους αὐτοῦ. καὶ ταῦτ' ἂν ἐπὶ ἡ σκο-
 πεῖν αὐτῷ, οὐκ ὀλιγώρως ὑμᾶς βουλευομένους εὐρή-
 40 σει. ἐκ μὲν γε τῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ προγόνους πολέ-
 μων σύνοιθε τὴν πόλιν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην γεγε-
 νημένην, ἐκ δὲ τῆς ἡσυχίας ἧς ἦγε ποτὲ, οὐδεμιᾶς τῶν
 ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων τοσοῦτον ὅσον νῦν ὑπεραί-
 ρουσιν. καὶ μὴν καὶ τοὺς Ἕλληνας ὅρξ' δεομένους ἦτοι
 τινὸς ἐκουσίου ἢ ἀκουσίου διαλλακτοῦ, τοῦτον δ' αὐ-
 τὸν ἂν οἶδε φανέντ' αὐτοῖς, εἰ πόλεμον κινοίη. ὥστε
 καὶ γνώριμα καὶ πιστὰ αὐτῷ τῶν ἀπαγγελλόντων
 ἀκούειν ἔσται.
- 41 Ἰνα δ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ μικρὰ λίαν λέγων
 ἐνοχλῶ, τὰ κεφάλαια ὧν συμβουλεύω φράσας ἄπειμι.
 παρασκευάζεσθαι μὲν πρὸς τοὺς ὑπάρχοντας ἐχθροὺς

κελεύω, ἀμύνεσθαι δὲ βασιλέα καὶ πάντας, εἰς ἀδικεῖν ἐπιχειρῶσι, ταύτῃ τῇ αὐτῇ δυνάμει φημι δεῖν, ἄρχειν δὲ μηδενὸς μήτε λόγου μήτ' ἔργου ἀδίκου, τὰ δ' ἔργα ἡμῶν ὅπως ἄξια τῶν προγόνων ἔσται σκοπεῖν, μὴ τοὺς ἐπὶ τοῦ βήματος λόγους. καὶ ταῦτα ποιήσας, καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ τοῖς τὰναντία πείθουσιν συμφέροντα πράξετε· οὐ γὰρ ὀργισθεὶς αὐτοῖς ὕστερον, νῦν ἁμαρτόντες.

XV.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Τὸν συμμαχικὸν κληθέντα πόλεμον ἤραντο πρὸς Ἀθηναίους Χίοι καὶ Ρόδιοι καὶ Βυζάντιοι, πρότερον μὲν αὐτῶν ὑπὲρ κοινῶν γεγονότες, τότε δὲ ἀλλήλοις συμμαχίαν πεποιημένοι κατὰ τῶν Ἀθηναίων. γείτονες δὲ ὄντες οἱ Ρόδιοι τῇ Καρίᾳ πρὸς τὸν ταύτης ὑπαρχόν Μαύσωλον οἰκείως ἔχειν ἐδόκουν. ὁ δὲ κατ' ὀλίγον πιστευόμενος ὑπ' αὐτῶν ἐπιβουλήν κατὰ τοῦ δήμου συνεστήσατο, καὶ τὴν δημοκρατίαν τῶν Ροδίων ἀφελόμενος ὀλίγοις τοῖς δυνατωτέροις τὴν πόλιν κατεδούλωσε. συμβουλευετοίνυν ὁ Δημοσθένης μὴ περιορᾶν ταῦτα, ἀλλὰ βοηθεῖν τῷ δήμῳ τῶν Ροδίων, συμφέρειν λέγων τοῖς Ἀθηναίοις τὸ δημοκρατεῖσθαι τὰς πόλεις. εἰ δὲ ἡδίκηκασιν ἡμᾶς, φησὶν, Ρόδιοι, ἀλλὰ πρέπειν ἐστὶν ἡμῖν καὶ σύνηδες τὸ καὶ τοὺς λυπήσαντάς τι τῶν Ἑλλήνων ἐλευθεροῦν καὶ μὴ μνησικακεῖν ἁμαρτάνουσιν εἰς τὴν πόλιν.

Οἶμαι δεῖν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περὶ τηλικούτων βουλευομένους διδόναι παρρησίαν ἐκάστῳ τῶν συμβουλευόντων. ἐγὼ δ' οὐδεπώποτε ἡγήσάμην

χαλεπὸν τὸ διδάξαι τὰ βέλτιστα ὑμᾶς (ὥς γὰρ εἰπαὶν ἀπλῶς, ἅπαντες ὑπάρχειν ἐγνωκότες μοι δοκεῖτε,) ἀλλὰ τὸ πείσαι πράττειν ταῦτα· ἐπειδὴν γὰρ τι δόξη καὶ ψηφισθῇ, τότε ἴσων τοῦ πραχθῆναι ἀπέχει ὅσον περ 2 πρὶν δόξαι. ἔστι μὲν οὖν ἐν ᾧ ἐγὼ νομίζω χάριν ὑμᾶς τοῖς θεοῖς ὀφείλειν, τὸ τοὺς διὰ τὴν αὐτῶν ὕβριν ὑμῖν πολεμήσαντας οὐ πάλα, νῦν ἐν ὑμῖν μόνους τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. ἄξιον δ' ἡσθῆναι τῷ παρόντι καιρῷ· συμβήσεται γὰρ ὑμῖν, ἐὰν ἂν χορὴ βουλεύσῃσθε περὶ αὐτοῦ, τὰς παρὰ τῶν διαβαλλόντων τὴν πόλιν ἡμῶν βλασφημίας ἔργω μετὰ δόξης καλῆς 3 ἀπολύσασθαι. ἡτιάσαντο μὲν γὰρ ἡμᾶς ἐπιβουλεύειν αὐτοῖς Χίοι καὶ Βυζάντιοι καὶ Ῥόδιοι, καὶ διὰ ταῦτα συνέστησαν ἐφ' ἡμᾶς τὸν τελευταῖον τουτουὶ πόλεμον· φανήσεται δ' ὁ μὲν πρυτανεύσας ταῦτα καὶ πείσας Μαύσωλος, φίλος εἶναι φάσκων Ῥοδίων, τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ἀφηρημένος, οἱ δ' ἀποδείξαντες ἑαυτοὺς συμμαχοὺς Χίοι καὶ Βυζάντιοι τοῖς ἀτυχήμασιν αὐτῶν 4 οὐ βεβοηθηκότες, ὑμεῖς δ', οὓς ἐφοβοῦντο, μόνοι τῶν πάντων τῆς σωτηρίας αὐτοῖς αἴτιοι. ἐκ δὲ τοῦ ταῦθ' ὑφ' ἀπάντων ὀφθῆναι ποιήσετε τοὺς πολλοὺς ἐν ἀπάσαις ταῖς πόλεσι τοῦτο ποιεῖσθαι σύμβολον τῆς αὐτῶν σωτηρίας, ἐὰν ὑμῖν ᾧσι φίλοι· οὐ μείζον οὐδὲν ἂν ὑμῖν γένοιτο ἀγαθὸν ἢ παρὰ πάντων ἐκόντων ἀνυπόπτου τυχεῖν εὐνοίας.

5 Θωμαζῶ δ' ὅτι τοὺς αὐτοὺς ὁρῶ ὑπὲρ μὲν Αἰγυπτίων τάναντία πράττειν βασιλεῖ τὴν πόλιν πείθοντας, ὑπὲρ δὲ τοῦ Ῥοδίων δήμου φοβουμένους τὸν ἄνδρα τοῦτον. καίτοι τοὺς μὲν Ἕλληνας ὄντας ἅπαντες ἴσασι, 6 τοὺς δ' ἐν τῇ ἀρχῇ τῇ ἐκείνου μεμερισμένους. οἶμαι δ' 193 ὑμῶν μνημονεύειν ἐνίοις ὅτι, ἡνίκ' ἐβουλεύεσθε ὑπὲρ τῶν βασιλικῶν, παρελθὼν πρῶτος ἐγὼ παρήνεσα, οἶμαι

δὲ καὶ μόνος ἢ δεύτερος εἰπεῖν, ὅτι μοι σωφρονεῖν ἐν
δοκοῦτε, εἰ τὴν πρόφασιν τῆς παρασκευῆς μὴ τὴν πρὸς
ἐκείνους ἐχθρὰν ποιούσθε, ἀλλὰ παρασκευάζοισθε μὲν
πρὸς τοὺς ὑπάρχοντας ἐχθρούς, ἀμύνοισθε δὲ ἀκεί-
νον, ἐὰν ὑμᾶς ἀδικεῖν ἐπιχειρῇ. καὶ οὐκ ἐγὼ μὲν εἴ-
πον ταῦθ', ὑμῖν δ' οὐκ ἐδόκουν ὁρθῶς λέγειν, ἀλλὰ
7 καὶ ὑμῖν ἤρεσκε ταῦτα. ἀκόλουθος τοίνυν ὁ νῦν λόγος
ἐστὶ μοι τῷ τότε θηθέντι. ἐγὼ γάρ, εἰ βασιλεὺς παρ'
αὐτὸν ὄντα με σύμβουλον ποιοῖτο, ταῦτ' ἐν αὐτῷ παρ-
αινέσαιμι ἅπερ ὑμῖν, ὑπὲρ μὲν τῶν αὐτοῦ πολεμεῖν,
ἐὰν τις ἐναντιῶται τῶν Ἑλλήνων, ὧν δὲ μηδὲν αὐτῷ
8 προσήκει, τούτων μὴδ' ἀντιποιεῖσθαι τὴν ἀρχήν. εἰ
μὲν οὖν ὅπως ἐγνώκατε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσων ἐν
βασιλεὺς ἐγκρατὴς γένηται φθάσας ἢ παρακρουσάμε-
νός τινος τῶν ἐν ταῖς πόλεσι, πυραχωρεῖν, οὐ καλῶς
ἐγνώκατε, ὥς ἐγὼ κρίνω· εἰ δ' ὑπὲρ τῶν δικαίων καὶ
πολεμεῖν, ἂν τούτου δέῃ, καὶ πάσχειν ὅτιοῦν οἴεσθε
χρῆναι, πρῶτον μὲν ὑμῖν ἥττον δεήσει τούτων, ὅσῳ
ἂν μᾶλλον ἐγνωκότεσ ἦτε ταῦτα, ἔπειθ' ἂ προσήκει
φρονεῖν δόξετε.

9 Ὅτι δ' οὐδὲν καινὸν οὗτ' ἐγὼ λέγω νῦν κελεύων
Ῥοδίους ἐλευθεροῦν, οὐθ' ὑμεῖς, ἂν πεισθῇτέ μοι,
ποιήσετε, τῶν γεγενημένων ὑμᾶς τι καὶ συνειννοχό-
των ὑπομνήσω. ὑμεῖς ἐξεπέμψατε Τιμόθεόν ποτε, ὧ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, βοηθήσουντα Ἀριοβαρξάνῃ, προσ-
γράψαντες τῷ ψηφίσματι "μὴ λύοντα τὰς σπονδὰς τὰς
"πρὸς τὸν βασιλέα." ἰδὼν δ' ἐκεῖνος τὸν μὲν Ἀριοβαρ- 193
ξάνην φανερώς ἀφεστῶτα βασιλείῳ, Σάμον δὲ φρου-
ρουμένην ὑπὸ Κυπροθέμιδος, ὃν κατέστησε Τιγράνης
ὁ βασιλεὺς ὑπαρχος, τῷ μὲν ἀπέγνω μὴ βοηθεῖν, τὴν
10 δὲ προσκαθεζόμενος καὶ βοηθήσας ἡλευθέρωσε· καὶ
μέχρι τῆς τῆμερα ἡμέρας οὐ γέγονε πόλεμος διὰ ταῦθ'

ὑμῖν. οὐ γὰρ ὁμοίως οὐδείς ὑπὲρ τε τοῦ πλεονεκτεῖν πολεμήσειεν ἂν καὶ τῶν ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ μὲν ὧν ἐλαττοῦνται μέχρι τοῦ θύνατοῦ πάντες πολεμοῦσιν, ὑπὲρ δὲ τοῦ πλεονεκτεῖν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐφύεται μὲν, εἴαν τις ἐᾷ, εἴαν δὲ κωλυθῶσιν, οὐδὲν ἡδίκηκέναι τοὺς ἐναντιωθέντας αὐτοῖς ἡγούνται.

- 11 "Οτι δ' οὐδ' ἂν ἐναντιωθῆναι μοι δοκεῖ τῇ πράξει ταύτῃ νῦν Ἀρτεμισία τῆς πόλεως οὔσης ἐπὶ τῶν πραγμάτων, μικρὰ ἀκούσαντες σκοπεῖτε, εἰτ' ὀρθῶς λογίζομαι ταῦτ' εἶτε μή. ἐγὼ νομίζω πρᾶττοντος μὲν ἐν Αἰγύπτῳ πάνθ', ὥς ὥρμηκε, βασιλείῳ σφόδρα ἂν Ἀρτεμισίαν πειραθῆναι περιποιῆσαι Ῥόδον αὐτῷ, οὐ τῇ βασιλείῳ εὐνοίᾳ, ἀλλὰ τῷ βούλεσθαι πλησίον αὐτῆς διατρίβοντος ἐκείνου μεγάλην εὐεργεσίαν καταθέσθαι
- 12 πρὸς αὐτόν, ἵν' ὥς οἰκειότατ' αὐτὴν ἀποδέχεται· πρᾶττοντος δ' ὥς λέγεται, καὶ διημαρτηκότος οἷς ἐπεχείρησεν, ἡρεῖσθαι τὴν νῆσον ταύτην, ὅπερ ἔστιν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἂν εἶναι βασιλεῖ χρησίμην ἐν τῷ παρόντι, τῆς δ' αὐτῆς ἀρχῆς ἐπιτείχισμα πρὸς τὸ μὴδ' ὅτιοῦν παρακινεῖν. ὥστε μοι δοκεῖ μᾶλλον ἂν ὑμᾶς ἔχειν μὴ φανερώς αὐτῆς ἐνδούσης ἢ κείνον λαβεῖν βούλεσθαι. οἶμαι 194 μὲν οὖν οὐδὲ βοηθήσειν αὐτὴν, ἂν δ' ἄρα τοῦτο ποιῇ,
- 13 φανύως καὶ κακῶς· ἐπεὶ καὶ βασιλέα γ' ὅτι μὲν ποιήσει μὰ Δί' οὐκ ἂν εἰποιμι ἔγωγ' ὥς οἶδα, ὅτι μέντοι συμφέρει τῇ πόλει δῆλον ἤδη γενέσθαι πόττερα ἀντιποιήσεται τῆς πόλεως τῆς Ῥοδίων ἢ οὐ, τοῦτ' ἂν ἰσχυρισαίμην· οὐ γὰρ ὑπὲρ Ῥοδίων βουλευτέον, ὅταν ἀντιποιῇται, μόνον, ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῶν πάντων Ἑλλήνων.
- 14 Οὐ μὲν οὐδ' ἂν εἰ δι' αὐτῶν εἶχον τὴν πόλιν οἱ νῦν ὄντες ἐν αὐτῇ Ῥόδιῳ, παρήγεσα ἂν ὑμῖν τούτους

- ἐλῆσθαι, οὐδ' εἰ πάνθ' ὑπισχνοῦντο ὑμῖν ποιησεῖν.
 ὁρῶ γὰρ αὐτοὺς τὸ μὲν πρῶτον, ὅπως καταλύσωσι τὸν
 δῆμον, προσλαβόντας τινὰς τῶν πολιτῶν, ἐπειδὴ δὲ
 τοῦτ' ἔπραξαν, πάλιν ἐκβαλόντας τούτους· τοὺς οὖν
 μηδετέροις πιστῶς κεχορημένους οὐδ' ἂν ὑμῖν βεβαίους
 15 ἡγοῦμαι γενέσθαι συμμάχους. καὶ ταῦτ' οὐδέποτε' εἴ-
 πον ἂν, εἰ τῷ Ῥοδίῳ δῆμῳ μόνον ἡγοῦμένην συμφέρειν·
 οὔτε γὰρ προξενῶ τῶν ἀνδρῶν οὔτ' ἰδίᾳ ξένος αὐτῶν
 οὐδεὶς ἐστὶ μοι. οὐ μὲν οὐδ' εἰ ταῦτ' ἀμφοτέρῃ ἦν, εἰ
 μὴ συμφέρειν ὑμῖν ἡγοῦμένην, εἶπον ἂν, ἐπεὶ Ῥοδίους
 γ', εἰ οἶόν τε τοῦτ' εἰπεῖν τῷ ἀναγορευόντι τῇ σωτη-
 ρίᾳ αὐτῶν, συγκαίρω τῶν γεγενημένων. τοῦ κομίσασ-
 θαι γὰρ τὰ ὑμέτερόν ὑμῖν φθονήσαντες τὴν ἑαυτῶν
 ἐλευθερίαν ἀπολωλέκασι, καὶ παρὸν αὐτοῖς Ἑλλήσι
 καὶ βελτίοσιν αὐτῶν ὑμῖν ἐξ ἰσοῦ συμμαχεῖν, βαρβά-
 ροις καὶ δούλοις, οὓς εἰς τὰς ἀκροπόλεις παρεῖνται, δου-
 16 λεύουσιν. ὀλίγον δὲ δέω λέγειν, ἔάν αὐτοῖς ὑμεῖς ἐθέ-
 λησθε βοηθῆσαι, ὥς καὶ συνενήνοχε ταῦτ' αὐτοῖς· εὐ 195
 μὲν γὰρ πράττοντες οὐκ οἶδ' εἶποτ' ἂν εὐ φρονησάει
 ἡθελήσαν, ὄντες Ῥόδιοι, ἔργῳ δὲ πειραθέντες καὶ δι-
 ᾠαχθέντες ὅτι πολλῶν κακῶν ἢ ἄνοια αἰτία τοῖς πολ-
 λοῖς γίγνεται, τάχ' ἂν, εἰ τύχοιεν, σωφρονέστεροι
 πρὸς τὸν λοιπὸν τοῦ χρόνου γένοιεντο. τοῦτο δ' οὐχὶ
 μικρὰν ἀφέλειαν αὐτοῖς ἡγοῦμαι. φημί δὲ χρῆναι πε-
 ρᾶσθαι σώζειν τοὺς ἄνδρας καὶ μὴ μνησικακεῖν, ἐνθυ-
 μουμένους ὅτι πολλὰ καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἐπιβουλευ-
 σάντων ἐξηπάτησθε, ὧν οὐδεὶς αὐτοὶ δοῦναι δίκην
 δίκαιοι ἂν εἶναι φήσατε.
 17 Ὅρατε δὲ κάκεινο, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι πολ-
 λούς ὑμεῖς πολέμους πεπολεμήκατε καὶ πρὸς δημοκρα-
 τίας καὶ πρὸς ὀλιγαρχίας. καὶ τοῦτο μὲν ἴσθι καὶ αὐ-
 τοί· ἀλλ' ὑπὲρ ὧν πρὸς ἑκατέρους ἔσθ' ὑμῖν ὁ πόλεμος,

- τοῦτ' ἴσως ὑμῶν οὐδεὶς λογίζεται. ὑπὲρ τίνων οὖν
 ἐστίν; πρὸς μὲν τοὺς δῆμους ἢ περὶ τῶν ἰδίων ἐγκλη-
 μάτων, οὐ δυνηθέντων δημοσίᾳ διαλύσασθαι ταῦτα,
 ἢ περὶ γῆς μέρους ἢ ὄρων ἢ φιλονεικίας ἢ τῆς ἡγεμο-
 νίας· πρὸς δὲ τὰς ὀλιγαρχίας ὑπὲρ μὲν τούτων οὐδε-
 18 νός, ὑπὲρ δὲ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐλευθερίας· ὥστ'
 ἔργον οὐκ ἂν ὀκνήσαιμι εἰπεῖν μᾶλλον ἡγεῖσθαι συμ-
 φέρειν δημοκρατουμένους τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας πο-
 λεμῆν ὑμῖν ἢ ὀλιγαρχουμένους φίλους εἶναι. πρὸς μὲν
 γὰρ ἐλευθέρους ὄντας οὐ χαλεπῶς ἂν εἰρήνην ὑμᾶς
 ποιήσασθαι νομίζω, ὅποτε βουλευθείητε, πρὸς δ' ὀλι-
 γαρχουμένους οὐδὲ τὴν φιλίαν ἀσφαλῆ νομίζω· οὐ γὰρ
 ἔστι ὅπως ὀλίγοι πολλοῖς καὶ ζητοῦντες ἄρχειν τοῖς
 μετ' ἰσηγορίας ξῆν ἡρημένοις εὖνοι γένοιοντ' ἔν.
- 19 Θαυμάζω δ' εἰ μὴδεὶς ὑμῶν ἡγεῖται Χίων ὀλιγαρχ- 196
 χουμένων καὶ Μυτιληναίων, καὶ νυνὶ Ῥοδίων καὶ πάν-
 των ἀνθρώπων ὀλίγου δέω λέγειν εἰς ταύτην τὴν δου-
 λείαν ὑπαγομένων, συγκινδυνεύειν τὴν παρ' ἡμῖν πο-
 λιτείαν, μὴδὲ λογίζεται τοῦθ', ὅτι οὐκ ἐστὶν ὅπως, εἰ
 δεῖ ὀλιγαρχίας ἅπαντα συστήσεται, τὸν παρ' ὑμῖν δῆ-
 μον ἐάσουσιν. ἴσασι γὰρ οὐδένας ἄλλους πάλιν εἰς
 ἐλευθερίαν τὰ πράγματ' ἐπανάξοντας· ὅθεν δὴ κακὸν
 αὐτοῖς ἂν τι γενέσθαι προσδοκῶσι, τούτους ἀνελεῖν
 20 βουλήσονται. τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τοὺς ἀδικούντας
 τινὰς αὐτῶν τῶν κακῶς πεπονθότων ἐχθροὺς ἡγεῖ-
 σθαι χρή· τοὺς δὲ τὰς πολιτείας καταλύοντας καὶ μεθ-
 ιστάντας εἰς ὀλιγαρχίαν κοινούς ἐχθροὺς παραινῶ
 νομίζειν ἁπάντων τῶν ἐλευθερίας ἐπιθυμούντων.
- 21 ἔπειτα καὶ δίκαιον, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δημοκρατου-
 μένους αὐτοὺς τοιαῦτα φρονοῦντας φαίνεσθαι περὶ
 τῶν ἀτυχοῦντων δῆμων, οἷάπερ ἂν τοὺς ἄλλους ἀξιώ-
 ηαιτε φρονεῖν περὶ ὑμῶν, εἰ ποθ' ὃ μὴ γένοιτο, τοιοῦτά

τι συμβαίη. καὶ γὰρ εἰ δίκαιά τις φήσῃ Ῥοδίους πε-
πονθέναι, οὐκ ἐπιτήδειος ὁ καιρὸς ἐφησθῆναι· δεῖ γὰρ
τοὺς εὐτυχοῦντας περὶ τῶν ἀτυχοῦντων ἀεὶ φαίνεσθαι
τὰ βέλτιστα βουλευομένους, ἐπειδὴ περ ἄδηλον τὸ μέλ-
λον ἅπασιν ἀνθρώποις.

- 22 Ἀκούω δ' ἐγὼ πολλάκις ἐνταυθὶ παρ' ὑμῶν τινῶν
λερόντων ὥς, ὅτε ἡτύχησεν ὁ δῆμος ἡμῶν, συνεβου-
λήθησάν τινες αὐτὸν σωθῆναι· ὦν ἐγὼ μόνων Ἀργεί-
ων ἐν τῷ παρόντι μνησθῆσομαι βραχύ τι. οὐ γὰρ ἂν
ὑμᾶς βουλοίμην, δόξαν ἔχοντας τοῦ σώζειν τοὺς ἀτυ-
χοῦντας ἀεὶ, χεῖρους Ἀργείων ἐν ταύτῃ τῇ πράξει φα-
197 νῆναι, οἳ χώραν ὕμῳρον τῇ Λακεδαιμονίων οἰκοῦντες,
ὁρῶντες ἐκείνους γῆς καὶ θαλάττης ἄρχοντας, οὐκ
ἀπώκησαν οὐδ' ἐφοβήθησαν εὐνοϊκῶς ὑμῖν ἔχοντες
φανῆναι, ἀλλὰ καὶ πρέσβεις ἐλθόντας ἐκ Λακεδαίμο-
νος, ὥς φασιν, ἐξαιτήσοντας τινὰς τῶν φηγάδων τῶν
ὑμετέρων ἐψηφίσαντο, ἂν μὴ πρὸ ἡλλοῦ θύντος ἀπαλ-
23 λάττωνται, πολεμίους κρίνειν. εἰτ' οὐκ αἰσχροῦν, ὃ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ τὸ μὲν Ἀργείων πλῆθος οὐκ ἐφο-
βήθη τὴν Λακεδαιμονίων ἀρχὴν ἐν ἐκείνοις τοῖς και-
ροῖς οὐδὲ τὴν ὥμην, ὑμεῖς δ' ὄντες Ἀθηναῖοι βάρβα-
ρον ἄνθρωπον, καὶ ταῦτα γυναικα, φοβήσεσθε; καὶ
μὴν οἳ μὲν ἔχοιεν ἂν εἰπεῖν ὅτι πολλάκις ἤττηνται ὑπὸ
Λακεδαιμονίων, ὑμεῖς δὲ νενικήκατε μὲν πολλάκις βα-
σιλέα, ἤττησθε δ' οὐδ' ἅπαξ οὐδ' ὑπὸ τῶν δούλων τῶν
βασιλέως οὐτ' αὐτοῦ ἐκείνου· εἰ γὰρ τί πον κικράτηκε
τῆς πόλεως βασιλεὺς, ἢ τοὺς πονηροτάτους τῶν Ἑλλή-
νων καὶ προδότας αὐτῶν χρήμασι πείσας ἢ οὐδαμῶς
ἄλλως κικράτηκεν. καὶ οὐδὲ τοῦτ' αὐτῷ συνενήνοχεν·
24 ἀλλ' ἅμα εὐρήσατε αὐτὸν τὴν τε πόλιν διὰ Λακεδαιμο-
νίων ἀσθενῆ ποιήσαντα καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας
κινδυνεύσαντα πρὸς Κλέαρχον καὶ Κύρῳ. οὐτ' οὖν

ἐκ φανεροῦ κεκράτηκεν οὐτ' ἐπιβουλεύσαι συνευήνο-
χεν αὐτῷ. ὁρῶ δ' ὑμῶν ἐπίους Φιλίππου μὲν ὥς ἄρ'
οὐδενὸς ἀξίου πολλάκις ὀλιγοροῦντας, βασιλέα δ' ὥς
ἰσχυρὸν ἐχθρὸν οἷς ἂν προέλῃται φοβουμένους. εἰ δὲ
τον μὲν ὥς φανῶλον οὐκ ἄμυνούμεθα, τῷ δὲ ὥς φοβε-
ρῷ πάνθ' ὑπείξομεν, πρὸς τίνας, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, 198
παραταξόμεθα;

- 25 Εἰσὶ δὲ τινες, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παρ' ὑμῖν δει-
νότατοι τὰ δίκαια λέγειν ὑπὲρ τῶν ἄλλων πρὸς ὑμᾶς,
οἷς παραινέσαιμ' ἂν ἔγωγε τοσοῦτον μόνον, ὑπὲρ ὑμῶν
πρὸς τοὺς ἄλλους ζητεῖν τὰ δίκαια λέγειν, ἵν' αὐτοὶ τὰ
προσέγοντα πρῶτοι φαίνωνται ποιοῦντες· ὥς ἔστιν
ἄτοπον περὶ τῶν δικαίων ὑμᾶς διδάσκειν αὐτὸν οὐ δί-
καια ποιοῦντα· οὐ γάρ ἐστι δίκαιον ὕψα πολίτην τοὺς
καθ' ὑμῶν λόγους, ἀλλὰ μὴ τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν ἐσκεῖσθαι.
- 26 φέρε γὰρ πρὸς θεῶν σκοπεῖτε, τί δή ποτ' ἐν Βυζαντίῳ
οὐδεὶς ἐστ' ὁ διδάξων ἐκείνους μὴ καταλαμβάνειν Χαλ-
κηδόνα, ἣ βασιλέως μὲν ἐστίν, εἴχετε δ' αὐτὴν ὑμεῖς,
ἐκείνοις δ' οὐδαμόθεν προσῆκε· μηδὲ Σηλυβρίαν, πό-
λιν ὑμετέραν ποτὲ σύμμαχον οὔσαν, ὥς αὐτοὺς συντε-
λῇ ποιεῖν καὶ Βυζάντιον ὀρίζειν τὴν τούτων χώραν πα-
ρὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας, ἐν αἷς αὐτονόμους
- 27 τὰς πόλεις εἶναι γέγραπται; οὐδὲ Μανύσῳλον ζῶντα,
οὐδὲ τελευτήσαντος ἐκείνου τὴν Ἀρτεμισίαν οὐδεὶς
ἐστ' ὁ διδάξων μὴ καταλαμβάνειν Κῶν καὶ Ῥόδον καὶ
ἄλλας πόλεις ἑτέρας Ἑλληνίδας, ὧν βασιλεὺς ἔ ἐκείνων
δεσπότης ἐν ταῖς συνθήκαις ἐπέστη τοῖς Ἕλλησι, καὶ
περὶ ὧν πολλοὺς κινδύνους καὶ καλοὺς ἀγῶνας οἱ κατ'
ἐκείνους τοὺς χρόνους Ἕλληνες ἐποίησαντο. εἰ δ' ἄρα
καὶ λέγει τις ἀμφοτέροις αὐτοῖς, ἀλλ' οἳ γε πεισόμενοι
- 28 τούτοις, ὥς ἔοικεν, οὐκ εἰσίν. ἐγὼ δὲ δίκαιον μὲν εἶναι
νομίζω κατὰγειν τὸν Ῥοδίῳ δῆμον οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ

- εἰ μὴ δίκαιον ἦν, ὅταν εἰς ἃ ποιοῦσιν οὗτοι βλέψω,
 προσήκειν οἶμαι παραινέσαι κατέγειν. διὰ τί; ὅτι πᾶν- 199
 των μὲν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ δίκαια ποιεῖν ὥριμη-
 κότων αἰσχροὺν ἡμᾶς μόνους μὴ ἐθέλειν, ἀπάντων δὲ
 τῶν ἄλλων ὅπως ἀδικεῖν δυνήσονται παρασκευαζομέ-
 νων μόνους ἡμᾶς τὰ δίκαια προτείνεσθαι, μηδεὶν ὅς
 ἀντιλαμβανομένους, οὐ δικαιωσύνην, ἀλλ' ἀνανδρίαν
 ἡγοῦμαι· ὁρῶ γὰρ ἅπαντας πρὸς τὴν παροῦσαν δύνα-
 29 μιν τῶν δικαίων ἀξιουμένους. καὶ παραδείγμα λέγειν
 ἔχω τούτου πᾶσιν ὑμῖν γνωρίμον. εἰσὶ συνθηκαὶ τοῖς
 Ἑλλήσι διτταὶ πρὸς βασιλέα, ἃς ἐποιήσατο ἡ πόλις ἢ
 ἡμετέρα, ἃς ἅπαντες ἐγνωμιάζουσι, καὶ μετὰ ταῦθ'
 ὕστερον Λακεδαιμόνιοι ταύτας ὧν δὴ κατηγοροῦσι·
 κἂν ταύταις οὐχὶ ταῦτ' αἰ δίκαια ἀμφοτέραις ὄρισταί.
 τῶν μὲν γὰρ ἰδίῳ δικαίων τῶν ἐν ταῖς πολιτείαις
 οἱ νόμοι κοινὴν τὴν μετουσίαν ἔδωκαν καὶ ἴσην καὶ τοῖς
 ἀσθενέσι καὶ τοῖς ἰσχυροῖς· τῶν δ' Ἑλληνικῶν δικαίων
 οἱ κρατοῦντες ὄρισταί τοῖς ἡττοσι γίνονται.
 30 Ἐπειδὴ τοίνυν ὑμῖν ἐγνωκέναι τὰ δίκαια ποιεῖν
 ὑπάρχει, ὅπως καὶ πράξαι ταῦτ' ἐφ' ὑμῖν ἔσται δεῖ
 σκοπεῖν. ἔσται δὲ ταῦτ', εἰ ἂν ὑποληφθῇτε κοινοὶ προ-
 στατάι τῆς πάντων ἐλευθερίας εἶναι. εἰκότως δέ μοι δο-
 κεῖ χαλεπώτατον ὑμῖν εἶναι πράξαι τὰ δέοντα. τοῖς
 μὲν γὰρ ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις εἰς ἀγῶν ἔστιν ὁ
 πρὸς τοὺς προδήλους ἐχθρούς, ὧν ἂν κρατήσωσιν, οὐ-
 31 δὲν ἐμποδῶν αὐτοῖς κυρίοις τῶν ἀγαθῶν εἶναι· ὑμῖν
 δ', ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δύο, οὗτός θ' ὁ καὶ τοῖς ἄλλοις
 καὶ προσέθ' ἕτερος τούτου πρότερος καὶ μείζων· δεῖ
 γὰρ ὑμᾶς βουλευομένους κρατῆσαι τῶν τάναντία τῇ
 πόλει παρ' ὑμῖν πράττειν προηρημένων. ὅταν οὖν μη- 200
 δὲν ἢ διὰ τούτους ἀκούει τῶν δεόντων γενέσθαι, πολ-

- 32 ὧν διαμαρτάνειν ὑμῖν εἰκότως συμβαίνει. τοῦ μέν-
τοι πολλοὺς ἀδεῶς ταύτην τὴν τάξιν αἰρεῖσθαι τῆς πο-
λιτείας, ἴσως μὲν αἱ παρὰ τῶν μισθοδοτούντων αὐτοὺς
ὠφελίαι μάλιστα αἰτιαί, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς ἂν τις
ἔχοι δικαίως αἰτιάσθαι. ἔχρην γάρ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖ-
οι, τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν ὑμᾶς περὶ τῆς ἐν τῇ πο-
λιτείᾳ τάξεως ἥνπερ περὶ τῆς ἐν ταῖς στρατείαις
ἔχετε. τίς οὖν ἐστὶν αὕτη; ὑμεῖς τὸν λείποντα τὴν ὑπὸ
τοῦ στρατηγοῦ τάξιν ταχθεῖσαν ἄτιμον οἰσεσθε προσή-
33 κειν εἶναι καὶ μηδενὸς τῶν κοινῶν μετέχειν. χρὴ τοί-
νυν καὶ τοὺς τὴν ὑπὸ τῶν προγόνων τάξιν ἐν τῇ πολι-
τείᾳ παραδεδομένην λείποντας καὶ πολιτευομένους
ὀλιγαρχικῶς ἀτίμους τοῦ συμβουλευέμεν ὑμῖν αὐτοῖς
ποιεῖσθαι· νῦν δὲ τῶν μὲν συμμάχων τοὺς τὸν αὐ-
τὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον ὑμῖν ὁρωμοκότας νομίζετε εὐ-
νουςτάτους, τῶν δὲ πολιτευομένων οὕς ἴστε σαφῶς
τοὺς τῆς πόλεως ἐχθροὺς ἡρημένους, τούτους πιστο-
τάτους ἡγείσθε.
- 34 Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ὅτι τις κατηγορήσει τούτων ἢ τοῖς
ἄλλοις ὑμῖν ἐπιπλήξει χαλεπὸν εὔρειν, ἀλλ' ἀπ' ὁποί-
ων λόγων ἢ πράξεως ποίας ἐπανορθώσεται τις ἂν νῦν
οὐκ ὀρθῶς ἔχει, τοῦτ' ἔργον εὔρειν. ἴσως μὲν οὖν οὐδὲ
τοῦ παρόντος καιροῦ περὶ πάντων λέγειν· ἀλλ' ἐὰν ἂ
προήρησθε θυνηθῆτε ἐπικυρῶσαι συμφερούσῃ τινὶ
35 πράξει, καὶ τὰλλ' ἂν ἴσως καθ' ἐν αἰὶ βέλτιον ἔχοι. ἐγὼ
μὲν οὖν οἶμαι δεῖν ὑμᾶς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν πρα-
γμάτων τούτων ἐρρωμένους, καὶ πράττειν ἄξια τῆς πό-
201
λεως, ἐνθυμουμένους ὅτι χαίρει ἀκούοντες, ὅταν τις
ἐπαινῇ τοὺς προγόνους ὑμῶν καὶ τὰ πεπραγμένα ἐκεί-
νοις διεξίῃ καὶ τὰ τρόπαια λέγῃ. νομίζετε τοίνυν ταῦτ'
ἀναθεῖναι τοὺς προγόνους ὑμῶν οὐχ ἵνα θαυμάζητ'

αὐτὰ θεωροῦντες, ἀλλ' ἵνα καὶ μιμῆσθε τὰς τῶν ἀνα-
θέντων ἀρετάς.

XVI.

ΥΠΕΡ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΩΝ.

ΤΠΟΘΕΣΙΣ.

Ὅτε Λακεδαιμόνιοι νικηθέντες ὑπὸ Θηβαίων ἐν Λευκτροῖς
τῆς Βοιωτίας εἰς κίνδυνον μέγαν κατέστησαν, ἀποσιάντων
Ἀρκάδων καὶ προσθεμένων τοῖς Θηβαίοις, Ἀθηναῖοι σύμ-
μαχοι Λακεδαιμονίοις γενόμενοι διέσωσαν αὐτούς· ὕστερον
δὲ Λακεδαιμόνιοι τῶν κινδύνων ἀπαλλαγέντες καὶ προϊόν-
τες πάλιν εἰς δύναμιν ἐπὶ Μεγάλῃν πόλιν τῆς Ἀρκαδίας ἤρ-
χοντο, καὶ τοὺς Ἀθηναίους παρεκάλουν διὰ πρεσβείας και-
νωεῖν αὐτοῖς τοῦ πολέμου. πεπόμερασι δὲ καὶ οἱ Μεγαλοπο-
λίται πρέσβεις Ἀθήναζε παρακαλοῦντες ὑπὲρ ἑαυτῶν. ὁ τοί-
νυν Δημοσθένης συμβουλεύει μὴ περιορᾶν ἀναιρεθεῖσαι
Μεγάλῃν πόλιν μηδὲ εἰς ἰσχὺν προελθόντας Λακεδαιμονίους,
συμφέρειν λέγων τοῖς Ἀθηναίοις τὸ μὴ φοβεράν εἶναι τὴν
Λακεδαίμονα.

Ἀμφότεροί μοι δοκοῦσιν ἀμαρτάνειν, ὧ ἄνδρες 202
Ἀθηναῖοι, καὶ οἱ τοῖς Ἀρκάσι καὶ οἱ τοῖς Λακεδαιμονί-
οις συνειρηκότες· ὥσπερ γὰρ ἀφ' ἑκατέρων ἦγοντες,
οὐχ ὑμῶν ὄντες πολῖται, πρὸς οὓς ἀμφότεροι πρεσβεύ-
ουσι, κατηγοροῦσι καὶ διαβάλλουσιν ἀλλήλους. ἦν δὲ
τοῦτο μὲν τῶν ἀφιστάντων ἔργον, τὸ δὲ κοινῶς ὑπὲρ
τῶν πραγμάτων λέγειν καὶ τὰ βέλτιστα ὑπὲρ ὑμῶν
σκοπεῖν ἄνευ φιλονεικίας τῶν ἐνθάδε συμβουλευέειν
2 ἀξιούντων. νῦν δ' ἔγωγε, εἴ τις αὐτῶν ἀφέλοι τὸ γι-
γνώσκεισθαι καὶ τὸ τῇ φωνῇ λέγειν Ἀττικῶς, πολλοῦ,
ἂν οἶμαι τοὺς μὲν Ἀρκάδας, τοὺς δὲ Λάκωνας αὐτῷ

εἶναι νομίσαι. ἐγὼ δ' ὁρῶ μὲν ὥς χαλεπὸν τὰ βέλτιστα λέγειν ἐστὶ· συνεξηπατημένων γὰρ ὑμῶν, καὶ τῶν μὲν ταυτὶ, τῶν δὲ τευτὶ βουλομένων, ἂν τὰ μεταξὺ τις ἐγχειρῇ λέγειν καὶ ὑμεῖς μὴ περιμένηντε μαθεῖν, χαριεῖται
 3 μὲν οὐδετέροις. διαβεβλήσεται δὲ πρὸς ἀμφοτέρους· οὐ μὴν ἀλλ' αἰρησόμεαι μᾶλλον αὐτὸς, ἂν ἄρα τοῦτο πάθω, δοκεῖν φλυαρεῖν, ἢ παρ' ἃ βέλτιστα νομίζω τῇ πόλει, προσέθαι τισὶν ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι. τὰ μὲν οὖν ἄλλ' ὕστερον, ἂν ὑμῖν βουλομένοις ἦ, λέξω· ἀπὸ δὲ τῶι ὁμολογουμένων ὑφ' ἀπάντων ἄρξομαι ἃ κράτιστα νομίζω διδάσκειν.

4 Οὐκοῦν οὐδ' ἂν εἰς ἀντίλοιπαι ὥς οὐ συμφέρει τῇ πόλει καὶ Λακεδαιμονίους ἀσθενεῖς εἶναι καὶ Θηβαίους 203 τουτουσί. ἔστι τοίνυν ἐν τινι τοιούτῳ καιρῷ τὰ πράγματα νῦν, εἴ τι δεῖ τοῖς εἰρημένοις πολλάκις παρ' ὑμῖν λόγοις τεκμήρασθαι, ὥστε Θηβαίους μὲν Ὀρχομενοῦ καὶ Θεσπιῶν καὶ Πλαταιῶν οἰκισθειςσῶν ἀσθενεῖς γενέσθαι, Λακεδαιμονίους δ', εἰ ποιήσονται τὴν Ἀρκαδίαν ὑφ' ἑαυτοῖς καὶ Μεγάλην πόλιν ἀναιρήσουσι, πά-
 5 λιν ἰσχυροὺς γενήσεσθαι. σκεπτέον τοίνυν μὴ πρότερον τοῦσδε γενέσθαι φοβεροὺς καὶ μεγάλους ἐάσωμεν ἢ κείνοι μικροὶ γενήσονται, καὶ λάθωσιν ἡμᾶς πλείονι μείζους οἱ Λακεδαιμόνιοι γενόμενοι ἢ ὅσῳ τοὺς Θηβαίους ἐλάττους συμφέρει γενέσθαι. οὐ γὰρ ἐκείνῳ γ' ἂν εἴποιμεν, ὥς ἀνταλλάξασθαι βουλοίμεθ' ἀντιπάλους Λακεδαιμονίους ἀντὶ Θηβαίων, οὐδὲ τοῦτ' ἔσθ' ὃ σπουδάζομεν, ἀλλ' ὅπως μηδέτεροι δυνήσονται μηδὲν ἡμᾶς ἀδικεῖν· οὕτω γὰρ ἂν ἡμεῖς μετὰ πλείστης ἀδείας εἴημεν.

6 Ἀλλὰ νῆ Δία ταῦτα μὲν οὕτω δεῖν ἔχειν φήσομεν, δεινὸν δ' εἰ, πρὸς οὓς παρεταττόμεθα ἐν Μαντινείᾳ, τούτους συμμάχους αἰρησόμεθα· εἰτα βοηθήσομεν

τούτοις ἐναντία ἐκείνων, μεθ' ὧν τότ' ἐκινδυνεύομεν.
 καί μοι ταῦτα δοκεῖ, προσδεῖσθαι δ' ἔτι τοῦ τὰ δίκαια
 7 ποιεῖν ἐθελόντων τῶν ἑτέρων. εἰ μὲν τοίνυν ἐθελή-
 σουσιν εἰρήνην ἅπαντες ἄγειν, οὐ βοηθήσομεν τοῖς
 Μεγαλοπολίταις· οὐδὲν γὰρ δεήσει· ὥστ' οὐδ' ὅτι οὖν
 ὑπεναντίον ἡμῖν ἔσται πρὸς τοὺς συμπαράταξαμένους,
 σύμμαχοι δ' ἡμῖν οἱ μὲν ὑπάρχουσιν, ὥς φασιν, οἱ δὲ
 8 προσγενήσονται νυνί. καὶ τί ἂν ἄλλο βουλοίμεθα; ἴαν
 δ' ἀδικῶσι καὶ πολεμεῖν οἴωνται θεῖν, εἰ μὲν ὑπὲρ τοῦ-
 του μόνου βουλευτέον, εἰ χρή Μεγάλῃν πόλιν ἡμᾶς
 προσεῖσθαι Ἀακεδαιμονίοις ἢ μή, δίκαιον μὲν οὐ, σὺν- 204
 χωρῶ δ' ἔγωγ' εἶσαι καὶ μηδὲν ἐναντιωθῆναι τοῖς γε
 τῶν αὐτῶν μετασχοῦσι κινδύνων· εἰ δ' ἅπαντες ἐπί-
 στασθε ὅτι, ταύτην ἂν ἔλωσιν, ἴασιν ἐπὶ Μεσσήνην,
 φρασάτω τις ἐμὸι τῶν νῦν χαλεπῶν τοῖς Μεγαλοπολί-
 ταις, τί τόθ' ἡμῖν συμβουλεύσει ποιεῖν. ἀλλ' οὐδεὶς
 9 ἔρεῖ. καὶ μὴν πάντες ἐπίστασθε ὥς καὶ παραινούντων
 τούτων καὶ μὴ βοηθητέον, καὶ διὰ τοὺς ὅρκους, οὓς
 ὁμωμόκαμεν Μεσσηνίοις, καὶ διὰ τὸ συμφέρον εἶναι
 κατοικεῖσθαι ταύτην τὴν πόλιν. σκοπεῖσθε δὴ πρὸς
 ὑμᾶς αὐτοὺς ποτέραν τὴν ἀρχὴν καλλίονα καὶ φιλαν-
 θρωποτέραν ποιήσεσθε τοῦ μὴ ἐπιτρέπειν ἀδικεῖν Ἀα-
 κεδαιμονίοις, τὴν ὑπὲρ Μεγάλῃς πόλεως ἢ τὴν ὑπὲρ
 10 Μεσσήνης. νῦν μὲν γε βοηθεῖν δοξετε Ἀρκάσι, καὶ
 τὴν εἰρήνην σπουδάζειν εἶναι βεβαίαν, ὑπὲρ ἧς ἐκιν-
 δυνεύσατε καὶ παρετάξασθε· τότε δ' εὐθῆλοι πᾶσιν
 ἔσεσθε οὐ τοῦ δικαίου μάλλον ἔνεκα Μεσσήνην εἶναι
 βουλόμενοι ἢ τοῦ πρὸς Ἀακεδαιμονίους φόβου. δεῖ δὲ
 σκοπεῖν μὲν καὶ πράττειν ἅσι τὰ δίκαια, συμπαρητη-
 ρεῖν δ' ὅπως ἅμα καὶ συμφέροντα ἔσται ταῦτα.

11 "Ἔστι τοίνυν τοιοῦτός τις λόγος παρὰ τῶν ἀντιλε-
 γόντων, ὥς κομίσασθαι τὸν Ἰθωπὸν ἡμᾶς ἐγχειρεῖν

- δεῖ, εἰ δὲ τοὺς βοηθήσαντας ἂν ἡμῖν νῦν ἐπ' αὐτὸν
ἐχθροὺς κτησόμεθα, οὐχ ἔχομεν συμμάχους. ἐγὼ δὲ τὸ
μὲν κομίσασθαι Ὀρωπὸν πειρᾶσθαι δεῖν φημι καὶ αὐ-
τός· τὸ δ' ἐχθροὺς ἡμῖν Λακεδαιμονίους ἔσεσθαι, νῦν
ἐὰν ποιῶμεθα συμμάχους Ἀρκάδων τοὺς βουλομένους
ἡμῖν εἶναι φίλους, μόνοις οὐδ' εἰπεῖν ἐξεῖναι νομίζω
τοῖς πείσασιν ὑμᾶς, ὅτ' ἐκινδύνενον Λακεδαιμόνιοι,
12 βοηθεῖν αὐτοῖς. οἱ γὰρ ταῦτα λέγοντες ἐπεισαν ὑμᾶς ²⁰⁶
πάντων Πελοποννησίων ἐλθόντων ὥς ὑμᾶς καὶ μεθ'
ὑμῶν ἀξιούντων ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἵεναι, τοὺς
μὲν μὴ προσδέξασθαι (καὶ διὰ τοῦθ', ὅπερ ἦν ὑπόλοι-
πον αὐτοῖς, ἐπὶ Θηβαίους ἦλθον), ὑπὲρ δὲ τῆς Λακε-
δαιμονίων σωτηρίας καὶ χρημάτων εἰσφέρειν καὶ τοῖς
σώμασι κινδυνεύειν. καίτοι οὐδ' ἂν ὑμεῖς ἠθέλησατε
δήπου σῶζειν αὐτοὺς, εἰ τοῦτο προὔλεγον ὑμῖν, ὅτι
σωθέντες, ἐὰν μὴ ποιῶν ὅτι βούλονται πάλιν αὐτοὺς
εἶτε καὶ ἀδικεῖν, οὐδεμίαν ὑμῖν χάριν ἔξουσι τῆς σωτη-
13 ρίας. καὶ μὴν εἰ καὶ σφόδρα ἐναντίον ἐστὶ τοῖς Λακε-
δαιμονίων ἐπιχειρήμασι τὸ τοὺς Ἀρκάδας ἡμᾶς συμ-
μάχους ποιήσασθαι, προσήκει δήπου πλείω χάριν αὐ-
τοὺς ἔχειν ὢν ἐσώθησαν ὑφ' ἡμῶν εἰς τοὺς ἐσχάτους
ἐλθόντες κινδύνους ἢ ὢν ἀδικεῖν κωλύονται νῦν ὀργί-
ζεσθαι. ὥστε πῶς οὐ βοηθήσουσιν ἡμῖν ἐπ' Ὀρωπὸν,
ἢ κάκιστοι πάντων ἀνθρώπων δόξουσιν εἶναι; μὰ τοὺς
θεοὺς ἔγωγε οὐχ ὀρῶ.
- 14 Θαναμάζω τοίνυν καὶ τῶν λεγόντων τοῦτον τὸν λό-
γον, ὥς εἰ συμμάχους ποιησόμεθα Ἀρκάδας καὶ ταῦτα
πράξομεν, μεταβάλλεσθαι δόξει καὶ οὐδὲν ἔχειν πιστὸν
ἢ πόλις. ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ ταύναντίον, ὃ ἄνθρωπος
Ἀθηναῖος. διὰ τί; ὅτι τῶν πάντων οὐδένα ἂν ἀντει-
πεῖν οἶμαι ὥς οὐ καὶ Λακεδαιμονίους καὶ πρότερον
Θηβαίους καὶ τὸ τελευταῖον Εὐβοίας ἔσωσεν ἡ πόλις.

καὶ μετὰ ταῦτα συμμάχους ἐποιήσατο, ἐν τι καὶ τὸ αὐ-
 15 τὸ βουλομένη αἰεὶ πράττειν. ἔστι δὲ τοῦτο τίς; τοὺς ἀδι-
 κουμένους σώζειν. εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, οὐκ ἐπὶ
 αὐτῷ ἡμεῖς εἴημεν οἱ μεταβαλλόμενοι, ἀλλ' οἱ μὴ ἐθέλοντες
 τοῖς δικαίοις ἐμμένειν, καὶ φανήσεται τὰ πράγματα αἰεὶ 200
 διὰ τοὺς πλεονεκτεῖν βουλομένους μεταβαλλόμενα,
 οὐχ ἡ πόλις ἡμῶν.

16 Δοκοῦσι δέ μοι Λακεδαιμόνιοι μάλα δεινῶν ἀν-
 θρώπων ἔργον ποιεῖν. νῦν γάρ φασιν ἐκεῖνοι δεῖν
 Ἡλείους μὲν τῆς Τριφυλίας τινὰ κομίσασθαι, Φλιασί-
 ους δὲ τὸ Τρικάρανον, ἄλλους δὲ τινὰς τῶν Ἀρκάδων
 τὴν αὐτῶν καὶ τὸν Ὀρωπὸν ἡμᾶς, οὐχ ἵν' ἐκάστοις
 ἡμῶν ἰδῶσιν ἔχοντας τὰ αὐτῶν, οὐδ' ὀλίγον δεῖ· ὅψε
 17 γὰρ ἂν φιλάνθρωποι γένοιτο· ἀλλ' ἵνα πᾶσι δοκῶσι
 συμπράττειν ὅπως ἂν ἕκαστοι κομίσωνται ταῦθ' ἃ φα-
 σιν αὐτῶν εἶναι, ἵν' ἐπειδὴν ἴωσιν ἐπὶ Μεσσήνην αὐτοὶ,
 συστρατεύωνται πάντες αὐτοῖς οὗτοι καὶ βοηθῶσι προ-
 θυμῶς, ἢ δοκῶσιν ἀδικεῖν, περὶ ὧν ἔφασαν ἕκαστοι
 σφῶν αὐτῶν εἶναι συμψήφους λαβόντες ἐκείνους, μὴ
 18 τὴν ὁμοίαν αὐτοῖς χάριν ἀποδιδόντες. ἐγὼ δὲ νομίζω
 τὴν πόλιν πρῶτον μὲν καὶ χωρὶς τοῦ καθυφεῖναι τινὰς
 Λακεδαιμονίοις Ἀρκάδων Ὀρωπὸν ἂν κομίσασθαι καὶ
 μετ' ἐκείνων, ἂν τὰ δίκαια ποιεῖν ἐθέλωσι, καὶ μετὰ τῶν
 ἄλλων τῶν οὐκ οἰομένων δεῖν Θηβαίους εἶαν ἔχειν τὰ
 ἀλλότρια. εἰ δ' ἄρα τοῦτ' εὐδηλον ἡμῖν γένοιτο, ὅτι
 μὴ Λακεδαιμονίους εἰόντες τὴν Πελοπόννησον κατα-
 στρέψασθαι οὐχ οἷοι τε ἐσόμεθα Ὀρωπὸν λαβεῖν, αἰ-
 ρετώτερον, εἰ οἷόν τ' εἶπεῖν, ἡγοῦμαι τὸν Ὀρωπὸν εἶαν
 ἢ Λακεδαιμονίοις Μεσσήνην προέσθαι καὶ Πελοπόννη-
 σον. οὐ γὰρ ἂν ἡγοῦμαι περὶ τούτου μόνον ἡμῖν εἶναι
 τὸν λόγον πρὸς ἐκείνους. ἀλλ' ἕως τό γ' ἐπελθόν

εἰπεῖν μοι· περὶ πολλῶν δ' ἂν οἶμαι κίνδυνον ἡμῖν γενέσθαι.

- 19 Ἀλλὰ μὴν ἂν γέ φασι πεπραῖχθαι διὰ Θηβαίους τοῖς 201
Μεγαλοπολίταις ὑπεναντία πρὸς ἡμᾶς, ἄτοπον νῦν
μὲν ἐν κατηγορίας μέρεϊ ποιεῖσθαι, βουλομένων δὲ γε-
νέσθαι φίλων αὐτῶν, ἵνα τοῦναντίον εὖ ποιῶσιν
ἡμᾶς, βασκαίνειν καὶ σκοπεῖν ἐξ ὅτου τρόπου μὴ γινή-
σονται, καὶ μὴ γιννώσκουν ὅτι ὅσῳ ἂν σπουδαιότερους
τούτους περὶ Θηβαίους γεγενημένους ἀποδείξωσι, το-
σοῦτω πλείονος ὀργῆς αὐτοὶ δικαίως ἂν τυγχάνουσι,
εἰ τοιούτων συμμάχων τὴν πόλιν, ὅτ' ἐφ' ὑμᾶς προτέ-
20 ρους ἦλθον ἢ Θηβαίους, ἀπεστέρησαν. ἀλλ', οἶμαι,
ταῦτα μὲν ἐστὶ δεύτερον ἀνθρώπων βουλομένων ἐτέ-
ρων ποιῆσαι τούτους συμμάχους. ἐγὼ δὲ οἶδα, ὅσα ἂν
ἐκ λογισμοῦ σκοπῶν τις εἰκάσαι, καὶ τοὺς πολλοὺς οἶ-
μαι ὑμῶν ταῦτά φήσιν, ὅτι, εἰ λήφονται Μεγάλην πό-
λιν Λακεδαιμόνιοι, κινδυνεύσει Μεσσήνη· εἰ δὲ καὶ
ταύτην λήφονται, φημὶ ἡμᾶς ἔσεσθαι συμμάχους Θη-
21 βαίων. πολὺ δὲ κάλλιον καὶ ἥμινον τὴν μὲν Θηβαίων
συμμαχίαν αὐτοὺς παραλαβεῖν, τῇ δὲ Λακεδαιμονίᾳ
πλεονεξία μὴ ἐπιτρέψαι, ἢ νῦν ὀκνοῦντας μὴ τοὺς Θη-
βαίων σώσωμεν συμμάχους, τούτους μὲν προσέειπε,
πάλιν δὲ σώσειν αὐτοὺς τοὺς Θηβαίους, καὶ προσέειπε ἐν
22 φόβῳ καθεστάναι περὶ ἡμῶν αὐτῶν. οὐ γὰρ ἐγὼ γ'
ἀδελφεὶς τοῦδ' ὑπολαμβάνω τῇ πόλει, τὸ λαβεῖν Μεγάλην
πόλιν Λακεδαιμονίους καὶ πάλιν γενέσθαι μεγάλους.
ὁρῶ γὰρ αὐτοὺς καὶ νῦν οὐχ ὑπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν τι κα-
κὸν πόλεμον ἀραμένους, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ κομίσασθαι τὴν
πρότερον οὖσαν αὐτοῖς δύναμιν· ὦν δ', ὅτ' ἐκείνην εἶ-
χον, ὡρῶντο, ταῦθ' ὑμεῖς μᾶλλον ἴσως εἰδότες ἢ ἐγὼ
φοβοῖσθ' ἂν εἰκότως.

- 23 Ἐδέως δ' ἂν πυθοίμην τῶν λεγόντων καὶ τοὺς

Θηβαίους μισεῖν φασκάντων καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους, 208
 πότερα ἑκάτεροι μισοῦσιν, οὓς δὴ μισοῦσιν, ὑπὲρ ὑμῶν
 καὶ τοῦ συμφέροντος ὑμῖν, ἢ ὑπὲρ μὲν Λακεδαιμονίων
 Θηβαίους, ὑπὲρ δὲ Θηβαίων Λακεδαιμονίους ἑκάτεροι·
 εἰ μὲν γὰρ ὑπὲρ ἐκείνων, οὐδετέροις ὥς μαινομένοις
 πεῖθεσθαι προσήκει· εἰ δ' ὑπὲρ ὑμῶν φήσουσι, τί πέ-
 24 ρα τοῦ καιροῦ τοὺς ἑτέρους ἐπαίρουσιν; ἔστι γὰρ, ἔστι
 Ὁθηβαίους ταπεινοὺς ποιεῖν ἄνευ τοῦ Λακεδαιμονίους
 ἰσχυροὺς καθιστάναι, καὶ πολὺ γὰρ ἥσσον· ὥς δ', ἐγὼ
 πειράσομαι πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν. ἴσμεν ἅπαντες τοῦθ',
 ὅτι τὰ μὲν δίκαια πάντες, ἐὰν καὶ μὴ βούλονται, μέχρι
 τοῦ γε αἰσχύνονται μὴ πράττειν, τοῖς δ' ἀδίκους ἐναν-
 τιοῦνται φανερώς, ἄλλως τε καὶ τινες βλάπτωνται· καὶ
 τοῦτο λυμαινόμενον πάνθ' εὐρήσομεν, καὶ ταύτην ἀρ-
 χὴν οὕσαν πάντων τῶν κακῶν, τὸ μὴ εἰθέλειν τὰ δίκαια
 25 πράττειν ἀπλῶς. ἵνα τοίνυν μὴ τοῦτ' ἐμποδῶν γένη-
 ται τῷ Ὁθηβαίους γενέσθαι μικροῦς, τὰς μὲν Θεσπιάς
 καὶ τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὰς Πλαταιὰς κατοικίεσθαι
 φῶμεν δεῖν καὶ συμπράττωμεν αὐτοῖς καὶ τοὺς ἄλλους
 ἐξιῶμεν (ταῦτα γὰρ καὶ καλὰ καὶ δίκαια, μὴ περιορᾶν
 πόλεις ἀρχαίας ἐξανεστώσας), τὴν δὲ Μεγάλην πόλιν
 καὶ τὴν Μεσσηνίην μὴ προώμεθα τοῖς ἀδικουσί, μηδ'
 ἐπὶ τῇ προφάσει τῇ Πλαταιῶν καὶ Θεσπιῶν τὰς οὕσας
 καὶ κατοικουμένας πόλεις ἀναιρεθείσας περιῶμεν.
 26 καὶ ἢ ταῦτα πρόδηλα, οὐδεὶς ὅστις οὐ βουλήσεται παύ-
 σασθαι Ὁθηβαίους ἔχοντας τὴν ἀλλοτριάν· εἰ δὲ μὴ,
 πρῶτον μὲν ἐναντίους ἔξομεν πρὸς ἐκεῖνα τοῦτους εἰ-
 κότως, ὅταν ἡγῶνται τὴν ἐκείνων κατοίκισιν αὐτοῖς
 ὄλεθρον φέρειν, εἰτ' ἀνήνυστα πράγματα ἔξομεν αὐ- 209
 τοί· τί γὰρ ὥς ἀληθῶς ἔσται πέρας, ὅταν αἰετὰς μὲν
 οὕσας πόλεις ἐῶμεν ἀναιρεῖν, τὰς δ' ἀνηρημένας ἀξιῶ-
 μεν οἰκίειν;

- 27 Λεγουσι τοίνυν οἱ μάλιστα δοκοῦντες δίκαια λέγειν ὥς δεῖ τὰς στήλας καθελεῖν αὐτοὺς τὰς πρὸς Θηβαίους, εἴπερ ἡμέτεροι βεβαίως ἔσονται σύμμαχοι. οἱ δὲ φασὶ μὲν αὐτοῖς οὐκ εἶναι στήλας, ἀλλὰ τὸ συμφέρον εἶναι τὸ ποιοῦν τὴν φιλίαν, τοὺς δὲ βοηθοῦντας ἑαυτοῖς, τούτους νομίζειν εἶναι συμμάχους. ἐγὼ δ', εἰ τὰ μάλιστ' εἰσὶ τοιούτοι, ὡδί πως ἔχω. φημὶ δεῖν ἅμα τούτους ἀξιοῦν καθαιρεῖν τὰς στήλας καὶ Λακεδαιμονίους ἄγειν εἰρήνην, ἐὰν δὲ μὴ ἐθέλωσι ποιεῖν ὅποτε ροι ταῦτα, τότ' ἤδη μετὰ τῶν ἐθελόντων ἡμᾶς γίγνε-
- 28 σθαι. εἴτε γὰρ εἰρήνης γιγνομένης αὐτοῖς οἱ Μεγαλοπολῖται ἔτι τῆς Θηβαίων συμμαχίας ἔξονται, φανεροὶ πᾶσιν ἔσονται τὴν πλεονεξίαν τὴν Θηβαίων, οὐ τὸ δίκαιον αἰρούμενοι· εἴτε συμμάχους ἡμᾶς ἀδόλως τῶν Μεγαλοπολιτῶν ποιουμένων μὴ ἐθελήσουσιν ἄγειν εἰρήνην οἱ Λακεδαιμόνιοι, δῆλοι δῆπου πᾶσιν ἔσονται αὐχ' ἵνα Θεσπιαὶ κατοικισθῶσι μόνον ποιούμενοι τὴν σπουδὴν, ἀλλ' ἵνα τοῦ πολέμου περιεσθηκότος Θηβαί-
- 29 οῖς τὴν Πελοπόννησον ὑφ' αὐτοῖς ποιήσονται. θαυμάζω δ' ἐνίων, εἰ τὸ μὲν Θηβαίων συμμάχους εἶναι τοὺς Λακεδαιμονίων ἐχθροὺς φοβοῦνται, εἰ δὲ καταστρέφονται Λακεδαιμόνιοι τούτους, μηδὲν ἡγοῦνται φοβερόν, καὶ ταῦτ' ἔργῳ πείραν ἡμῖν δεδωκότος τοῦ χρόνου ὅτι Θηβατοὶ μὲν τούτοις συμμαχοῖς ἐπὶ Λακεδαιμονίους ἀεὶ χρῶνται, Λακεδαιμόνιοι δ' ὅτ' εἶχον αὐτούς, 21⁰ ἐφ' ἡμᾶς ἐχρῶντο.
- 30 Οἶμαι τοίνυν ἐγὼ γε καὶ κεῖνο ἐνθυμεῖσθαι δεῖν, ὅτι μὴ προσδεξαμένων μὲν ὑμῶν τοὺς Μεγαλοπολίτας, ἐὰν μὲν ἀναιρεθῶσι καὶ διοικισθῶσιν, ἰσχυροὺς Λακεδαιμονίοις ἔστιν εὐθὺς εἶναι, ἐὰν δὲ σωθῶσιν ἥρα, ὥς ἤδη τι καὶ παρ' ἐλπίδας ἐξέβη, βέβαιοι σύμμαχοι Θηβαίων δικαίως ἔσονται· ἂν δὲ προσδέξῃσθε, τούτοις

- μὲν ὑπάρξει ἤδη σωθῆναι δι' ὑμᾶς, τὸ δὲ συμβησόμε-
 νον καὶ τὸν τοῦ κινδύνου λογισμὸν μετενεγκόντες σκο-
 31 πῶμεν ἐπὶ Θηβαίων καὶ Λακεδαιμονίων. ἂν μὲν τοί-
 νυν καταπολεμηθῶσιν οἱ Θηβαῖοι, ὥσπερ αὐτοὺς δεῖ,
 οὐκ ἔσονται μείζους τοῦ δέοντος οἱ Λακεδαιμόνιοι τού-
 τους ἔχοντες ἀντιπάλους τοὺς Ἀρκάδας, ἐγγὺς οἰκοῦν-
 τας· ἂν δ' ἀνευέγκωσιν ἅρ' οἱ Θηβαῖοι καὶ σωθῶσιν,
 ἀλλ' οὖν ἀσθενέστεροί γ' ἔσονται ἡμῖν συμμάχων γε-
 γενημένων τῶνδε καὶ δι' ἡμᾶς σεσσωσμένων· ὥστε
 πανταχῇ συμφέρει μῆτε προέσθαι τοὺς Ἀρκάδας μῆτε
 δι' αὐτοὺς, ἂν ἄρα σωθῶσι, περιγερονέειν δοκεῖν, μῆτε
 δι' ἄλλους τινὰς, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς.
 32 Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὰ τοὺς θεοὺς
 οὔτε φιλῶν οὐδετέρους οὔτεμισῶν ἰδίᾳ εἰρηκα, ἀλλ' ἅ-
 νομίζω συμφέρειν ὑμῖν· καὶ παραινῶ μὴ προέσθαι Με-
 γαλοπολίτας, μηδ' ἄλλον ἀπλῶς μηδένα τῶν ἐλαττό-
 νων τῷ μείζονι.

XVII.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ 211
ΣΤΥΝΘΗΚΩΝ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἄλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνης καταγαγόντος εἰς Μισσηνήν
 τοὺς Φιλιάδου τοῦ τυράννου παῖδας, αἰτιάται παρὰ τὰς συν-
 θήκας εἶναι τοῦτο τὰς Ἀθηναίους καὶ Ἑλλησι γενομένας·
 παραβεβηκέναι δὲ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς τὰς συνθήκας
 φησὶ τοὺς Μακεδόνας, καὶ μὴ περιορᾶν ταῦτα παραινέει. ὁ
 δὲ λόγος ψευδεπίγραφος εἶναι δοκεῖ· οὐ γὰρ ἔοικε κατὰ τὴν

ἰδεῖν τοῖς ἄλλοις τοῖς τοῦ Δημοσθένους, ἀλλὰ τῷ Ὑπερείδου χαρακτηρῇ μᾶλλον προσχωρεῖ, τὰ τε ἄλλα καὶ λέξεις τινὰς ἔχει κατ' ἐκείνου μᾶλλον εἰρημένως ἢ τὸν Δημοσθένην, οἷον νεόπλουτοι καὶ βδελυρεύσεται.

Ἄξιον ἀποδέχεσθαι, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, σφόδρα τῶν τοῖς ὄρκοις καὶ ταῖς συνθήκαις διακελευομένῳ ἐμμένειν, εἴπερ αὐτὸ πεπεισμένοι ποιοῦσιν· οἶμαι γὰρ οὐδὲν οὕτω τοῖς δημοκρατουμένοις πρέπειν ὥς περὶ τὸ ἴσον καὶ τὸ δίκαιον σπουδάζειν. δεῖ τοίνυν τοὺς λίαν ἐπ' αὐτὸ παρακαλοῦντας μὴ τῷ μὲν λόγῳ καταχρωμέ-²¹⁵ νους ἐνοχλεῖν, πάντα δὲ μᾶλλον πράττειν, ἀλλ' ὑπομείναντας νυνὶ τὸν ἐξετασμὸν ἢ καὶ τὸ λοιπὸν πειθόμενους ὑμᾶς ἔχειν περὶ αὐτῶν, ἢ παραχωρήσαντας ἂν συμβουλευεῖν τοὺς ἀληθέστερα περὶ τῶν δικαίων ἀπο-² φαινόμενους, ἢ ἡ ἐκόντες ἀδικούμενοι ἀνέχησθε καὶ αὐτὸ τοῦτο χαρίζησθε τῷ ἀδικοῦντι, ἢ προσέλομενοι περὶ πλείστου ποιήσασθαι τὸ δίκαιον ἀνεγκλήτως πρὸς ἅπαντας χρησθε τῷ συμφέροντι, μηκέτι μέλλοντες. ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν ὄρκων σκεψαμένους τῶν περὶ τῆς κοινῆς εἰρήνης ἕξεσθιν ἰδεῖν ἤδη τίνες εἰσὶν οἱ παραβεβηκότες. ὥς δὲ περὶ μεγάλων συντόμως διδάξω.

³ Εἰ δὴ τις ἐρωτήσῃεν ὑμᾶς, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τίνι ἂν μάλιστ' ἀγανακτήσαιτε, εἰποῦτ' ἂν πάντες· εἴ τις ἀναγκάξοι. οἶμαι δ', εἰ ἦσαν κατὰ τὸν νυνὶ χρόνον οἱ Πεισιστρατίδαι καὶ τις ἐβιάζετο κατάγειν αὐτοὺς θενρι, ἀρπάσαντας ἂν ὑμᾶς τὰ ὅπλα πάντα κίνδυνον ὑπομεῖναι ἀντὶ τοῦ παραδέξασθαι ἢ πεισθέντας γε δουλεύειν ἀντὶ τῶν ἀργυρωνήτων, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ τὸν μὲν οἰκέτην οὐδεὶς ἂν ἐκὼν ἀποκτείνεις, τοὺς δὲ τυραννουμένους ἀκρίτους ἔστιν ὄραν ἀπολλυμένους

ιαμα καὶ ὑβριζομένους εἰς παῖδας καὶ γυναῖκας. παρὰ
 τοὺς ὅρκους τοίνυν καὶ τὰς συνθήκας τὰς ἐν τῇ κοινῇ
 εἰρήνῃ γεγραμμένας Ἀλέξανδρος εἰς Μεσσηνίην κατα-
 γαγὼν τοὺς Φιλιάδου παῖδας, ὄντας τυράννους, ἃρ-
 ἐφρόντισε τοῦ δικαίου, ἀλλ' οὐκ ἐχρήσατο τῷ αὐτοῦ
 ἔθει τῷ τυραννικῷ, βραχὺ φροντίσας ὑμῶν καὶ τῆς
 5 κοινῆς ὁμολογίας; οὐ δὴ δεῖ, εἰ μὲν τις ὑμᾶς ταῦτα 213
 βιάζοιτο, μάλιστ' ἀγανακτῆσαι, εἰ δ' ἐτέρωθι που γέ-
 γουσε παρὰ τοὺς πρὸς ὑμᾶς ὅρκους, μὴ φυλάεσθαι, καὶ
 ἡμῖν μὲν διακελεύεσθαι τινὰς ἐντανθὺ ἐμμένειν τοῖς
 ὅρκοις, τοῖς δ' αὐτοῖς οὕτω περιβοήτως ἀνηρηκόσι κα-
 6 ταλείπειν ταύτην τὴν ἐξουσίαν. ἀλλ' οὐχ οἷόν τε ταῦθ'
 οὕτως ἔχειν, ἐὰν βούλησθε τῷ δικαίῳ χρῆσθαι· καὶ
 γὰρ ἔτι προσγέγραπται ἐν ταῖς συνθήκαις πολέμιον
 εἶναι τὸν ἐκείνα ἄπερ Ἀλέξανδρος ποιοῦντα ἅπασι τοῖς
 τῆς εἰρήνης κοινωνοῦσι, καὶ τὴν χώραν αὐτοῦ, καὶ
 στρατεύεσθαι ἐπ' αὐτὸν ἅπαντας. οὐκοῦν ξᾶν ποιῶ-
 7 μεν τὰ συγκείμενα, πολέμῳ χρῆσόμεθα τῷ καταγα-
 γρόντι. ἀλλὰ γὰρ εἴποιεν ἂν οἱ τυραννίζοντες οὗτοι
 ὅτι πρὶν τὰς συνθήκας γενέσθαι ἐτυράννουσαν Μεσση-
 νίων οἱ Φιλιάδου παῖδες· διὸ καὶ κατάγειν τὸν Ἀλέ-
 ξανδρον αὐτούς. ἀλλὰ καταγέλαστος ὁ λόγος, τοὺς μὲν
 ἐκ Αἰσίου τυράννους, οἷον ἔξ Ἀντίσσης καὶ Ἐρέσου,
 ἐκβαλεῖν ὥς ἀδικήματος ὄντος τοῦ πολιτεύματος τους
 πρὸ τῶν ὁμολογιῶν τυραννήσαντας, ἐν δὲ Μεσσηνίᾳ
 μηδὲν οἰεσθαι διαφέρειν, τῆς αὐτῆς δυσχερείας ὑπαρ-
 χούσης. ἔπειτα καὶ ἐπιτάττει ἡ συνθήκη εὐθὺς ἐν ἀρ-
 χῇ ἐλευθέρους εἶναι καὶ αὐτονόμους τοὺς Ἕλληνας.
 διὸ καὶ πῶς οὐχ ὑπεράτοπον ἡγεῖσθαι μὲν τῶν συνθη-
 κῶν τὸ αὐτονόμους εἶναι καὶ ἐλευθέρους, τὸν δ' εἰς
 δουλείαν ἀγαγόντα μὴ οἰεσθαι τάναντία ταῖς κοιναῖς
 ὁμολογίαις διαπαραχθαι; οὐκοῦν ἀναγκαῖόν ἐστιν

ἡμῖν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἴπερ τοῖς ὅρκοις καὶ ταῖς²¹
 συνθήκαις ἐμμενουῖμεν καὶ τὰ δίκαια ποιήσομεν, ἐφ' ᾧ
 ὑμᾶς παρακαλοῦσι, καθάπερ ἄρτι εἶπον, λαβοῦσι τὰ
 ὅπλα στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς παραβεβηκότας μετὰ τῶν
 9 βουλομένων. ἢ νομίζετε τὸν μὲν καιρὸν ποτ' ἰσχύειν
 καὶ ἄνευ τοῦ δικαίου τὸ συμφέρον πράττειν· νυνὶ δ',
 οἷμαι εἰς ταὐτὸ δίκαιον ἅμα καὶ ὁ καιρὸς καὶ τὸ συμφέρον
 συνδεδραμῆκεν, ἄλλον ἄρα τινὰ χρόνον ἀναμενεῖτε
 τῆς ἰδίας ἐλευθερίας ἅμα καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
 ἀντιλαβέσθαι;

- 10 Ἐπ' ἄλλο δὲ δίκαιον ἐρχομαι τῶν κατὰ τὰς συνθή-
 κας. ἔστι γὰρ γεγραμμένον, ἂν τινες τὰς πολιτείας
 τὰς παρ' ἐκάστοις οὖσας, ὅτε τοὺς ὅρκους τοὺς περὶ
 τῆς εἰρήνης ὥμνυσαν, καταλύσωσι, πολεμίους εἶναι
 πᾶσι τοῖς τῆς εἰρήνης μετέχουσιν. σκέψασθε δ', ὧ ἄν-
 δρες Ἀθηναῖοι, ὅτι Ἀχαιοὶ μὲν οἱ ἐν Πελοποννήσῳ
 ἐδημοκρατοῦντο, τούτων δ' ἐν Πελλήνῃ νῦν καταλέ-
 λυκε τὸν δῆμον ὁ Μακεδὼν ἐκβαλὼν τῶν πολιτῶν
 τοὺς πλείστους, τὰ δ' ἐκείνων τοῖς οἰκίσταις δέδωκε,
 Χαίρωνα δὲ τὸν παλαιστὴν τύραννον ἐγκατέστησεν.
 11 ἡμεῖς δὲ τῆς εἰρήνης μετέχομεν τῆς προστατεύουσης πο-
 λεμίους ἡγεῖσθαι τοὺς ταῦτα πράττοντας. ἐκ δὲ τού-
 των πότερον πειθώμεθα τοῖς κοινοῖς προτάγμασι,
 πολεμίους αὐτοῖς χρώμενοι, ἢ βδελυρευέσεται τις οὐ
 φάσκων, τούτων τῶν μισθοφορούντων παρὰ τοῦ
 12 Μακεδόνα, τῶν καθ' ὑμῶν πεπλουνηκότων; οὐ
 γὰρ δὴ λέληθέ γε αὐτοὺς οὐδὲν τούτων· ἀλλ' εἰς τοῦθ'
 ὕβριως ἤκουσιν ὥστε δορυφορούμενοι τοῖς τοῦ τυ-
 ράννου στρατοπέδοις ἐν μὲν τοῖς παραβεβασμένοις
 ὅρκοις ἐμμένειν ὑμῖν διακελεύονται, ὥς καὶ τῆς ἐπιου-^{21b}
 κίας κύτοκράτορος ὄντος ἐκείνου, τοὺς δ' ἰδίους ὑμᾶς
 νόμους ἀναγκάζουσι λύειν, τοὺς μὲν κεκριμένους ἐν

τοῖς δικαστηρίοις ἀφιέντες, ἕτερα δὲ καμπληθῇ τοιαυ-
 13 τα βιαζόμενοι παρανομεῖν. εἰκότως· τοῖς γὰρ πεπρα-
 κόσιν ἑαυτοὺς εἰς τὸν αὐτὴν τοῖς τῇ πατρίδι συμφέρου-
 σιν οὐκ ἐνι μέλειν νόμων οὐδ' ὄρκων· τοῖς δ' ὀνόμασι
 μόνον αὐτῶν ἀποχωρόμενοι παρακροῦνται τοὺς παρ-
 ἔργως ἐνταυθί, ἀλλ' οὐκ ἐξεταστικῶς ἐκκλησιάζοντας,
 καὶ νομιζοντας τὴν παρανομίαν ἡσυχίαν οὐκ ἔσεσθαι
 14 ποτ' αἰτίαν ταραχῆς ἀτόπου. κελεύω δ' ἔργως, καθά-
 περ ἐν ἀρχῇ προεῖπον, πείθεσθαι τούτοις τοῖς φάσκουσι
 δεῖν ἐν ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις ἐμμένειν, εἰ μὴ ἐκεῖνα
 νομιζουσιν, ὅταν μὲν λέγωσιν ὡς ἐμμενετέον τοῖς ὄρ-
 κοις, οὐ λέγειν αὐτοὺς τὸ μηδὲν ἀδικεῖσθαι, οὐδένα δ'
 αἰσθάνεσθαι τυραννίδων ἀντὶ δημοκρατιῶν
 καθισταμένων καὶ τῶν πολιτειῶν καταλυομένων.

15 Τὸ δὲ καταγελαστότατον· ἔστι γὰρ ἐν ταῖς συνθή-
 καῖς ἐπιμελεῖσθαι τοὺς συνεδρεύοντας καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ
 κοινῇ φυλακῇ τεταγμένους ὅπως ἐν ταῖς κοινωνοῦσαις
 πόλεσι τῆς εἰρήνης μὴ γίνωνται θάνατοι καὶ φυγαὶ
 παρὰ τοὺς κειμένους ταῖς πόλεσι νόμους, μηδὲ χρημά-
 των δημεύσεις, μηδὲ γῆς ἀναδασμοί, μηδὲ χρησίων ἀπο-
 κοπαί, μηδὲ δούλων ἀπελευθερώσεις ἐπὶ νεωτερισμῶ.
 οἱ δὲ τοσούτου δέουσι τούτων τι κωλύειν ὥστε καὶ
 συγκατασκευάζουσιν, οὓς πῶς οὐ προσήκει ἀπυλωλέ-
 ναι; οἱ τηλικαύτας συμφορὰς παρασκευάζουσιν ἐν ταῖς
 πόλεσιν, ἅς διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῖς τοσούτοις οὔσι μὴ 216
 περιορᾶν ἐπέταξαν.

16 Ἐπεὶ δ' ἕτερον δεῖξω τὸ λελυκὸς τὰς συνθήκας. ἔστι
 γὰρ γεγραμμένον ἐκ τῶν πόλεων τῶν κοινωνοῦσῶν
 τῆς εἰρήνης μὴ ἐξεῖναι φυγάδας ὁρμήσαντας ὅπλα ἐπι-
 φέρειν ἐπὶ πολέμῳ μηδεμιᾷ πόλει τῶν μετεχουσῶν τῆς
 εἰρήνης· εἰ δὲ μὴ, ἐκσπονδον εἶναι τὴν πόλιν, ἐξ ἧς ἂν
 ὁρμηθῶσιν. οὕτω τοίνυν φανερὸν τὰ ὅπλα ἐπήνεγκεν ὁ

Μακεδῶν ὥστ' οὐδὲ κατέθετο πώποτε, ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἔχων περιέροχεται καθ' ὅσον δύναται, τοσούτῳ καὶ νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον, ὅσῳ ἐκ προσταγματος ἄλλους τε ἐτέρωθι καὶ τὸν παιδοτρίβην εἰς Σικυῶνα κατήγαγεν.

- 17 οὐκοῦν εἰ δεῖ πελθεσθαι ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις, καθάπερ οὗτοί φασιν, ἐκσπονδοὶ ἡμῖν εἰσιν αὐταὶ αἱ πόλεις αἱ ταῦτα διαπεπραγμέναι. εἰ μὲν οὖν δεῖ ἐπικρύπτεσθαι τάληθῃ, οὐδὲν δεῖ λέγειν ὅτι εἰσὶν αἱ Μακεδονικαί· εἰ δ' οὐκ ἀνιάσιν οἱ καθ' ὑμῶν τῷ Μακεδόνι ὑπηρίται προσταττοντες πράττειν τὰ ἐν ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις, πεισθῶμεν αὐτοῖς, ἐπειδὴ τὰ δίκαια λέγουσι, καὶ καθάπερ κελεύει ὁ ὅρκος, ἐκσπόνδους αὐτοὺς ποιήσαντες βουλευσώμεθα πῶς δεῖ χρῆσθαι τοῖς δεσποτικῶς καὶ ἀσελγῶς διακειμένοις καὶ διὰ τέλους τὰ μὲν ἐπιβουλεύουσι, τὰ δὲ πράττουσι, καὶ καταγελοῖσι
- 18 τῆς κοινῆς εἰρήνης. διὰ τί γὰρ οὐ φήσουσιν οὗτοι δεῖν ταῦθ' οὕτως ἔχειν; ἢ ὁμολογίαν τὴν μὲν κατὰ τῆς πόλεως οὕσαν βεβαλὸν ἀξιοῦσιν εἶναι, τὴν δὲ σώξουσιν οὐ συγχωρήσουσιν; ἀρὰ γε δοκεῖ δίκαιον ταῦτα γίνεσθαι; καὶ μὲν τι ἢ πρὸς τῶν ἐχθρῶν κατὰ τῆς πόλεως ἐν τοῖς ὅρκοις, τοῦτο μὲν ἰσχυρὸν ἀεὶ ποιήσουσιν· ἐὰν δέ τι ἡμέτερον ἢ κατ' ἐκείνων ἅμα δίκαιον καὶ συμφέρον, πρὸς τοῦτο δὲ διαμαχομένους οὐδέποτε παύσασθαι οἴησονται δεῖν ἑαυτούς;

- 19 Ἵνα δ' εἰδῇτε ἔτι σαφέστερον ὅτι οὐδαμῶς ὑμῖν ἐγκαλέσει ποτὲ τῶν Ἑλλήνων ὥς ἄρα παρέβητέ τι τῶν κοινῇ ὁμολογηθέντων, ἀλλὰ καὶ χάριν ἔξουσιν ὅτι μόνον ἐξηλέγξατε τοὺς ταῦτα ποιοῦντας, μικρὰ ἐπιδραμοῦμαι περὶ αὐτῶν πολλῶν ὄντων. ἔστι γὰρ δήπου ἐν ταῖς συνθήκαις τὴν θάλατταν πλεῖν τοὺς μετέχοντας τῆς εἰρήνης, καὶ μηδένα κωλύειν αὐτοὺς μηδὲ κατάγειν πλοῖον μηδενὸς τούτων· ἐὰν δέ τις παρὰ ταῦτα ποιῇ,

- ²⁰ πολέμιοι εἶναι πᾶσι τοῖς τῆς εἰρήνης μετέχουσιν. οὐ-
κοῦν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐναργέστατα ἑοράκατε τοῦθ'
ὑπὸ τῶν Μακεδόνων γεγενημένων· εἰς τοῦτο γὰρ
ὑπεροψίας ἦλθον ὥστε εἰς Τένεδον ἅπαντα τὰ ἐκ τοῦ
Πόντου πλοῖα κατήγαγον, καὶ σκευαρούμενοι περὶ αὐ-
τὰ οὐ πρότερον ἀφείσαν, πρὶν ὑμεῖς ἐψηφίσασθε τριή-
ρεις ἑκατὸν πληροῦν καὶ καθέλκειν εὐθύς τότε, καὶ
- ²¹ στρατηγὸν ἐπ' αὐταῖς ἐτάξατε Μενεσθέα. πῶς οὖν οὐκ
ἄτοπον τοσαῦτα μὲν εἶναι καὶ τηλικαῦτα τὰ ἡμαρτη-
μένα ἑτέροις, τοὺς δ' ἐνταῦθα φίλους αὐτῶν μὴ ἐκεί-
νους ἀποτρέπειν τοὺς παραβαίνοντας, ἀλλ' ἡμῖν συμ-
βουλεύειν ἐμμένειν τοῖς οὕτως ὀλιγορρημένοις; ὥσπερ
καὶ τούτου προσγεγραμμένου, τοῖς μὲν ἐξεῖναι πλημ-
- ²² μελεῖν, τοῖς δὲ μηδ' ἀμύνεσθαι. πῶς δ' οὐχ ἅμα τε παρ-
ενόμουν ἐκεῖνοι καὶ ἀναίσθητοι ἦσαν, οἳ γε τηλικού-
τον παρίβησαν τῶν ὅρκων, ὃ παρ' ἐλάχιστον ἐποίησεν
αὐτοὺς ἀφαιρεθῆναι δικαίως τὴν κατὰ θάλατταν ἡγε-
μονίαν; καὶ νῦν ἐτι παραδεδώκασιν τοῦτο τὸ δίκαιον ἀν-
εγκλήτως ἡμῖν, ὅταν βουληθῶμεν πράττειν· οὐ γὰρ ὅτι 21B
ἐπαύσαντο ἑξαμαρτάνοντες, ἥτιόν τι δήπου παραβεβή-
- ²³ κασι τὰς κοινὰς ὁμολογίας. ἀλλ' εὐτυχοῦσιν, ὅτι ἐνα-
ποχρῶνται τῇ ὑμετέρᾳ ὀφθυμίᾳ τῇ οὐδὲ τῶν δικαίων
ἀπολαύειν προαιρουμένη. ὃ δὲ ὑβριστικώτατον συμ-
βέβηκεν, εἰ οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες καὶ βάρβαροι ἅπαντες
τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐχθρὰν φοβοῦνται, οὗτοι δ' οἱ νεόπλου-
τοι μόνον καταφρονεῖν ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν ἀναγκάζου-
σι, τὰ μὲν πείθοντες, τὰ δὲ βιαζόμενοι, ὥσπερ ἐν Ἀβ-
δηρίταις ἢ Μαρωσίταις, ἀλλ' οὐκ ἐν Ἀθηναίοις πολι-
- ²⁴ τευόμενοι. καὶ ἅμα μικρὰ μὲν τὰ ἡμέτερα [πράγματα]
ποιοῦσι, τὰ δὲ τῶν ἐχθρῶν ἰσχυρὰ, ἅμα δὲ λανθάνου-
σιν ἑαυτοὺς ἀνυπόστατον τὴν πόλιν ὁμολογοῦντες εἶ-
ναι, διακελευόμενοι τὸ δίκαιον οὐ δικαίως διαφυλάτ-

τειν, ὥς τῷ συμφέροντί γε προελομένην χοῆσθαι κρα-
 25 τειν ἂν τῶν πολεμίων ὑαδίως δυνηθεῖσαν. εἰκότως δ'
 αὐτὸ πεπύονθαι· ἕως γὰρ ἂν ἐξῇ τῶν κατὰ θάλατταν
 καὶ μόνοις ἀναμφισβητήτως εἶναι κυρίοις, τοῖς γε κα-
 τὰ γῆν πρὸς τῇ ὑπαρχούσῃ θυνάμει ἔστι προβολὰς ἐτί-
 ρας ἰσχυροτέρας εὐρέσθαι, ἄλλως τε καὶ πεπαυμένων
 ὑπὸ τῆς τύχης τῶν δορυφορουμένων ὑπὸ τῶν τυραν-
 νικῶν στρατοπέδων, καὶ τῶν μὲν ἐφθααυμένων, τῶν δὲ
 ἐξεληλεγμένων οὐδενὸς ἀξίῳ ὄντων.

- 26 Τὸ μὲν οὖν περὶ τὰ πλοῖα πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς
 προειρημένοις ὁ Μακεδὼν τηλικούτον παρέβη· τὸ δὲ
 ὑβριστικώτατον καὶ ὑπεροπτικώτατον τῶν Μακεδόνων
 τὸ πρῶην γεγεννημένον ἔστι, τὸ τολμῆσαι εἰσπλευσαι
 εἰς τὸν Πειραιᾶ παρὰ τὰς κοινὰς ἡμῶν πρὸς αὐτοὺς συν- 210
 θήκας. καὶ τοῦτο, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐχ ὅτι μία
 τριήρης ἦν, μικρὸν ὑποληπτόν, ἀλλ' ὅτι ἀπόπειρα ἐγέ-
 νετο, εἰ περιοφόμεθα, ἵνα μετὰ πλειόνων αὐτοῖς ἐγγέ-
 νηται τοῦτο πράττειν, καὶ ὅτι οὐκ ἐφρόντισαν τῶν κοι-
 νῶν δογμάτων, καθάπερ οὐδὲ τῶν προειρημένων.
- 27 ἐπεὶ ὅτι γε τοῦτο παράθυσις ἦν κατὰ μικρὸν καὶ ἐθν-
 σμὸς τοῦ ἀνέχεσθαι ἡμᾶς τοὺς τοιούτους εἰσπλευ-
 σαντα, ὃν ἔδει εὐθύς μετὰ τῆς τριήρους ὑφ' ὧν ἀπο-
 λωλέναι, αἰτεῖσθαι ναυπηγήσασθαι μικρὰ πλοῖα ἐν
 τοῖς ἡμετέροις λιμέσι, πῶς οὐ καταφανὲς ποιεῖ ὅτι ἐντὶ
 τοῦ εἰσπλεῖν τὸ εὐθύς ἔνδον εἶναι ἐμμηχανῶντο; καὶ εἰ
 λεπτὰ πλοῖα ὑπομενοῦμεν, ὀλίγον ὕστερον καὶ τριή-
 ρεις· καὶ εἰ τὸ πρῶτον ὀλίγας, μικρῷ ὕστερον πολλὰς.
- 28 οὐ γὰρ δὴ ἔστι γε εἰπεῖν ὥς Ἀθήνησι μὲν ἀφθόνων ὄν-
 των τῶν ναυπηγησίμων ξύλων, τῶν πόρρωθεν καὶ μό-
 λης εἰσκομιζομένων, ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ ἐπιλειπο-
 των, τῇ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς βουλομένοις εὐτελέστατα

καθισταμένη, ἀλλ' ὥντο ἅμα τε ναυπηγήσεσθαι ἐν-
 ταῦθα καὶ πληρώσεσθαι ἐν τῷ λιμένι τῷ εἰρημένῳ, ἐν
 ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις διειρημένου μηδὲν τοιοῦτον
 εἰσδέχεσθαι, καὶ τοῦτο ἐξέσεσθαι ἐπὶ πλεον ἂν ποι-
 29 εῖν· οὕτω πανταχόθεν καταπεφρονηκότως ἐκεῖνοι τῇ
 πόλει χρῶνται διὰ τοὺς ἐντεῦθεν διδασκάλους τοὺς ὑπ-
 αγορεύοντας αὐτοῖς ἃ δεῖ ποιεῖν. οὕτω δὲ κατεγνώκασιν
 μετὰ τούτων ἀδιήγητόν τινα τῆς πόλεως ἐκλυσιν καὶ
 μαλακίαν, καὶ οὔτε πρόνοιαν περὶ τῶν μελλόντων εἰ- 220
 ναι, οὔτε λογισμὸν οὐδένα παραγίγνεσθαι τίνα τρό-
 30 πον χρηταὶ ὁ τύραννος ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις. αἷς
 ἐγὼ διακελεύομαι, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πείθεσθαι, κα-
 θάπερ ἐδίδαξα, καὶ διαβεβαιωσαίμην ἅν, ὥς τοῦδ' ἡλι-
 κίας ἔχων, ἅμα καὶ τῷ δικαίῳ ἡμᾶς ἀνεγκλήτως καὶ τοῖς
 καιροῖς ἀσφαλέστατα χρήσεσθαι τοῖς ἐπὶ τὸ συμφέρον
 κατεπεΐγουσιν. καὶ γὰρ ἔτι προσγέγραπται ταῖς συνθη-
 καῖς, ἐὰν βουλώμεθα τῆς κοινῆς εἰρήνης μετέχειν· τὸ
 δ' "ἐὰν βουλώμεθα" ἐστὶν ἅμα καὶ τοῦναντίον, εἰ ἄρα
 ποτὲ δεῖ μὴ παύσασθαι αἰσχυρῶς ἐτέροις ἀκολουθοῦν-
 τας, ἀλλὰ μὴδ' ἀναμνησθῆναι μηδεμιᾶς φιλοτιμίας
 τῶν ἐξ ἀρχαιοτάτου καὶ πλείστων καὶ μάλιστα πάντων
 ἀνθρώπων ἡμῖν ὑπαρχουσῶν. ἐὰν οὖν κελεύητε, ὧ
 ἄνδρες Ἀθηναῖοι, γράψω, καθάπερ αἱ συνθήκαι κε-
 λεύουσι, πολεμεῖν τοῖς παραβεβηκόσιν.

Horatii carmina	Mk. 1 —	Propertii carmina	Mk. — 60
Jurisperdentiae anteaust. reliq.	6 75	Quintiliani inst., 2 voll.	2 30
Justinianus	1 —	Quintiliani inst., Bb. X	— 30
Justinus	2 70	Rutilius Namatianus	— 75
Justinae Editio minor	— 90	Sallustius	— 45
Juvenalis satirae	— 45	Scriptores hist. Aug., 2 voll.	5 10
Idylli opera, 6 voll. (4 1 Mark)	6 —	Senecae opera philos., 3 voll.	7 80
Lucretius	1 50	Senecae tragoediae	4 50
Macrobius	3 40	Seneca rhetor	4 50
Martialis epigrammata	1 50	Statius, 2 voll.	3 00
Martianus Capella	4 50	— ed. Bachrens. Vol. I	—
Metrologici scriptores, 2 voll.	5 10	Suetonius	1 50
Mureti scripta selecta, 2 voll.	2 40	Taciti opera, 2 voll.	2 40
Ovidii opera, 3 voll.	2 90	— libri minores	— 45
— tristia	— 45	Terenti comediae	1 20
— fasti	— 60	Tibulli carmina	— 30
— metam. selectus	— 60	Ulpianus	— 25
Panegyrici latini	3 60	Valerius Flaccus	1 50
Persius	— 30	Valerius Maximus	3 75
Phaedri fabulae	— 30	Velleius Paterculus ed. Haase	— 60
Plauti comediae, 2 voll.	2 70	— ed. Haase	— 1 —
Plini epistulae	1 20	Vegetius	— 5 —
Plini nat. hist., 6 voll.	13 20	Virgili opera	1 35
Plinius et Gargilius	2 70	— Bucolica et Georgica	— 45
Porphyrion	4 20	— Aeneis	— 80

Schulausgaben griechischer und lateinischer Klassiker

mit deutschen erklärenden Anmerkungen.

Aeschylus' Agamemnon. Von Rob. Enger und Gilbert. 2. Aufl.	Mk. Pf. 2 25
— Perser. Von W. S. Tauffel. 2. Aufl.	1 20
— Prometheus. Von N. Wecklein. 2. Aufl.	1 60
— Prometheus. Von L. Schmidt	1 20
Anthologie aus den Lyrikern der Griechen. Von E. Buchholz. 2. Aufl.	3 —
Aristophanes, die Wolken. Von W. S. Tauffel	1 50
— Anabasis. Von Dr. K. Abicht. 2 Hefte. Mit 1 Karte	4 05
Cassius commentarii de bello Gallico. Von A. Dohrenz. 1. Aufl.	2 25
— de bello civili. Von A. Dohrenz. 4. Aufl.	1 80
— comitia Ciceroniana. Von C. F. Linders. 2. Aufl.	2 70
Ciceronis de officiis libri tres. Von J. v. Gruber. 3. Aufl.	1 50
— Laelius. Von G. Lahmeyer. 3. Aufl.	— 60
— Cato major. Von G. Lahmeyer. 4. Aufl.	— 60
— Cato minor. Von C. Meissner	— 45
— Somnium Scipionis. Von C. Meissner. 2. Aufl.	— 45
Tusculanarum disp. libri V. Von O. Heine. 2. Aufl.	2 25
de finibus bonorum et malorum. Von H. Holzstein	2 70
— Rede für Cn. Plancius. Von E. Köpke. 2. Aufl.	1 20
— Rede für P. Sextus. Von H. A. Koch u. A. Eberhard. 2. Aufl.	— 90
— Rede für Sex. Roscius. Von Fr. Richter u. A. Finkelsch. 2. Aufl.	— 90
— Rede für T. Annus Milo. Von Fr. Richter. 2. Aufl.	— 90
— divinitio in Q. Caecilius. Von Fr. Richter	— 45
— Rede gegen C. Verres. IV. Buch. Von Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	1 20
— V. Buch. Von Fr. Richter	1 —
— für P. Sulla. Von Fr. Richter	— 60
— Reden gegen L. Catilinam. Von Fr. Richter u. A. Eberhard. 3. Aufl.	1 —
— f. Marcellus, Ligarius u. Delatarius. V. Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	— 60
— Rede für L. Murena. Von H. A. Koch	— 75
— Ub. d. Imper. d. Cu. Pompejus. Von Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	— 60
— Erste und zweite Philippische Rede. Von Koch u. Eberhard. 2. Aufl.	— 90
— Rede f. d. Dichter Archias. Von Fr. Richter u. A. Eberhard. 2. Aufl.	— 45
— de oratore. Von K. W. Fiderit. 5. Aufl.	4 00
— Orator. Von K. W. Fiderit. 2. Aufl.	2 —
— Brutus de claris oratoribus. Von K. W. Fiderit. 2. Aufl.	2 25
— Partitiones oratoriae. Von K. W. Fiderit	1 —
— Ausgewählte Briefe. Von Josef Frey. 3. Aufl.	2 25
Cornelius Nepos. Von J. Siebelis u. Jancovius. 9. Aufl.	1 20
— Von H. Ebeling	— 75
— Partius Rufus. Von Th. Vagel. I. Bändchen. Buch III—V. 2. Aufl.	2 40
— II. Bändchen. Buch VI—X. Mit 1 Karte	2 25
Demosthenes' neun philippische Reden. Von C. Ruhdanz. 1. Hef. 5. Aufl.	1 20
— 2. Hef. 3. Aufl.	3 30
— Elegie, die Römische. Von B. Voigt. 2. Aufl.	1 80

	Mk.	Pf.
Euripides' Phoenissen. Von G. Kinkel.	1	75
— Meden. Von N. Wecklein.	1	80
— Iphigenia im Taurerland. Von N. Wecklein.	1	60
Herodotus. Von Dr. K. Abicht. I. Band. 3. Aufl. 1. Hft. Buch I. nebst Einleitung und Uebersicht über den Dialekt 1 Mk. 80 Pf. 2. Hft. Buch II.	1	60
— II. Band. Buch III. u. IV. 2. Aufl.	2	40
— III. Band. Buch V. u. VI. 2. Aufl. IV. Band. Buch VII. 2. Aufl.	1	80
— V. Band. Buch VIII. u. IX. Mit 2 Karten.	1	80
Homer's Odyssee. Von K. Fr. Ameis und O. Hentze. 2 Bände in 4 Hefen. 6. u. 5. Aufl. Jedes Hft. 4 & 6 Gesänge.	1	35
— — Anhang. 4 Hefte. 1. u. 4. Hft. 4 & 90 Pf. 2. u. 3. Hft.	1	20
— Illas. Von K. Fr. Ameis. 1. u. 2. Hft. 2. Aufl. 4 & 90 Pf. 3. u. 4. Hft.	1	20
— — Anhang. 1. Hft. 1 Mk. 50 Pf. 2. Hft. 75 Pf. 3. u. 4. Hft.	1	20
Homer's Illas. Von J. La Roche. 6 Hefte, je 4 Gesänge. 1—4. Hft. 4 & 1 Mk. 50 Pf. die übrigen	1	20
Horaz. Oden und Epoden. Von C. W. Nauck. 3. Aufl.	2	10
— Satiren und Episteln. Von G. T. A. Krüger. 3. Aufl.	2	10
— Sermonen. Von A. Th. H. Fritzsche. 2 Bände	4	40
Isocrates' ausgewählte Reden. Von O. Schneider. I. Bdchn.: Demonikos. Euagoras, Aroepagiticus. 2. Aufl.	1	20
— — II. Bändchen: Panegyricus und Philippus. 2. Aufl.	1	50
Idyl. Tith. ab urbe condita liber I. Von M. Müller.	1	—
— — über II. Von M. Müller.	1	50
— — lib. XXI u. XXII. Von L. Wolfflin. Jedes Buch 4.	1	20
— — lib. XXIV. Von J. Müller.	1	—
Lucian. ausgewählte Dialoge. Von C. Jacobitz. I. Bdchn.: Traum. Timon, Prometheus, Charon.	1	—
— — II. Bdchn.: Die Todtengespräche. Göttergespräche. Der Hahn.	1	20
— — III. Bdchn.: Demonax. Der Fischer. Anacharsis.	1	20
Lykurgos. Von O. Rehdantz.	2	50
Lysias' ausgewählte Reden. Von H. Frobergger. I. Bändchen.	1	50
— — II. und III. Bändchen.	1	50
— — kleinere Ausgabe in 1 Band (oder 2 Hefen) 4 & 1 Mk. 50 Pf.	3	—
Ovid's Metamorphosen. Von J. Siebelis. 2 Hefte. 10. u. 9. Aufl.	1	60
— — Fasten. Von H. Peter. 2 Hefte.	3	80
Phaedri fabulae. Von J. Siebelis. 5. Aufl. Von F. A. Eckstein.	—	75
Plato's ausgewählte Schriften. I. Bändchen: Die Vorlesungsrede des Sokrates. Kriton. Von Chr. Cron. 6. Aufl.	1	—
— — II. Bändchen: Gorgias. Von J. Deuschle. 3. Aufl.	1	20
— — — Anhang.	—	20
— — III. Bändchen: Laches. Von Chr. Cron. 3. Aufl.	—	60
— — III. Bändchen, 2. Hft: Euthyphron. Von M. Wehrab.	—	45
— — IV. Bändchen: Protagoras. Von J. Deuschle. 3. Aufl.	1	20
Plautus' ausgewählte Komödien. Von E. J. Brix. I. Triumvulus. 2. Aufl.	1	40
— — II. Bändchen: Captivi. 3. Aufl. III. Bändchen: Menaechni. 2. Aufl.	1	—
— — IV. Bändchen: Miles Gloriosus.	1	60
Plutarch's Biographien. Von O. Siefert. I. Bd.: Philopoemen u. Flamininus	—	20
— — II. Bändchen: Timoleon und Pyrrhos.	1	20
— — III. Bändchen: Themistokles und Pericles. Von Fr. Blass.	1	20
— — IV. Bändchen: Aristides und Cato. Von Fr. Blass.	—	20
— — V. Bändchen: Agis und Kleomenes. Von Fr. Blass.	—	20
— — VI. Bändchen: Tiberius u. Gaius Gracchus. Von Fr. Blass.	—	20
Quintilian's Institutionis orat. liber X. Von Dr. G. T. A. Krüger. 2. Aufl.	—	75
Sophokles. Von Gust. Wolff. I—IV. Theil: 2. Aufl. Alas. — Elektra. — Antigona. 3. Aufl. — König Oidipus. (Von L. Ballermann).	1	20
Supplementum lectionis Graecae. Von C. A. J. Hoffmann.	1	60
Tacitus' Historien. Von K. Heraeus. 2. u. 3. Aufl. 2 Bde.	1	60
— — Annalen. Von A. Draeger. 2. u. 3. Aufl. 2 Bände	1	60
— — Agricola. Von A. Draeger. 2. Aufl.	—	60
— — Dialogus de oratoribus. Von G. Andresen	—	25
Terenti Haution Timorumenos. Von W. Wagner.	1	20
— — Phormio. Von Dzizitzko.	1	20
Theokrit's Idyllen. Von A. T. H. Fritzsche. 3. Aufl.	2	40
Thukydides. Von G. Böhm. 3. u. 4. Aufl. 4 Hefte, Jedes Hft.	4	50
Vergil's Aeneide. Von K. Kappas. 4 Hefte. (I & II. Hft. 2. Aufl.)	1	20
— — Bacollon und Georgica. Von K. Kappas.	1	20
Xenophon's Anabasis. Von F. Vollbrecht. 5. u. 6. Aufl. 2 Bde.	1	50
— — Cyropädie. Von L. Reitzenbach. 2. u. 3. Aufl. 2 Hefte	1	50
— — Griechische Geschichte. Von H. Reichenow. 3. Aufl. 2 Hefte	1	50
— — Memorabilien. Von R. Kühner. 2. Aufl.	1	50

C. IULI CAESARIS
COMMENTARII
DE
BELLO GALLICO.

IN USUM SCHOLARUM

RECOGNOVIT

BERNARDUS DINTER.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXVIII.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

VITA CAESARIS.

De Caesaris *vita* haec fere comperta habemus tum veterum scriptorum, imprimis *Suetoni*, testimoniis tum virorum doctorum nostrae aetatis, *Drumanni* maxime et *Mommsemi*, disquisitionibus.

Gaius Iulius Caesar natus est a. d. IIII. Id. Quint. anni U. c. DCLIIII. vel, ut opinatur *Mommсен*, DCLII. (ante Chr. n. C. vel CII.), patre C. Iulio Caesare, qui praetor anno U. c. DCLXX. mortem obiit, matre Aurelia, muliere ingeniosa, quae filia videbatur fuisse M. Aureli Cottae et Rutiliae.

Traditur fuisse excelsa statura, colore candido, teretibus membris, ore paulo pleniore, nigris vegetisque oculis, valetudine prospera, in corpore curando morosior, mitis clementisque natura, peracri iudicio, ingenio acuto, valens memoria magno animo, vigilans, laborum patiens, ambitiosus, impotens.

Praeceptore usus est M. Antonio Gniphone Gallo, homine non minus Graece quam Latine docto. Annos natus fere duodecim postquam a C. Mario affini suo flamen Dialis creatus est, anno U. c. DCLXXI. Cossutia sponsa dimissa uxorem duxit Corneliam, cuius pater L. Cornelius Cinna quartum consul anno ante ab exercitu suo erat interfectus. Quam anno post a L. Cornelio Sulla repudiare iussus cum non obedisset, et flaminio et uxoris dote et patrimonio privatus, ut effugeret e manibus ministrorum Sullae, habitu permutato urbe excessit. Atque illo ipso tempore febris quartana laborans cum tamen in montibus Sabinis lateret, postquam vitam vix ab inquisitoribus pretio redemit, tandem virginum Vestalium itemque Mamerci Aemili, Aureli Cottae, ceterorum amicorum deprecationibus invitatus Sulla permotus est, ut vitam ei concederet.

*

Anno insequenti Caesar in Asia meruit prima stipendia in castris M. Minuci Thermi propraetoris, a quo postquam classis arcessendae causa ad Nicomedem Bithyniae regem missus est, re bene gesta, uno ex commilitionibus e vitae discrimine erepto, in Mytilenarum expugnatione corona civica donatus est. Triennio post cum per breve tempus in P. Servili classe cum piratis Cilicibus pugnasset, Sullae morte cognita Romam reversus in popularium partes transiit, M. Lepidi societate abstinnit.

Anno insequenti (a. U. c. DCLXXVII.) Cn. Cornelium Dolabellam, qui proconsul Macedoniae fuerat, anno post Cn. Antonium, qui in Achala rapinas fecerat, utrumque Sullanarum partium, de repetundis accusavit; quorum quamquam neuter est condemnatus, tamen Caesar magnam inde laudem consecutus est.

Eodem anno exeunte cum Rhodum abiret Moloni rhetori operam daturus, in itinere prope Miletum a piratis captus, sed quadraginta dierum spatio interiecto redemptus, eosdem piratas navibus Milesiis persecutus est captosque Pergami cruci affixit.

Postquam annum Rhodi commoratus est, anno DCLXXX, cum inde in Asiam transisset, pulso ibi praefecto Mithridatis regis, qui Asiae minoris littora Rhode proxima vastabat, in C. Aurelii Cottae avunculi locum absens pontifex creatus Romam revertit. Ibi cum comitate et liberalitate in populi favorem venisset, eius suffragiis tribunus militum creatus auctores tribuniciae potestatis, deminutae a Sulla, restituendae tam enixe adiuvit, ut quadriennio post potestas tribunicia a Pompeio ex Hispania reduce et Crasso consulibus restitueretur. Eodem anno, DCLXXXIII., legi iudiciariae a L. Aurelio Cotta latae suffragatus est, oratione, qua Plautiam rogationem suadebat, perfecit, ut L. Cinna, uxoris frater, qui cum eo M. Aemillum Lepidum secuti post eius mortem ad Q. Sertorium confugerant, restituerentur.

Quaestor anno U. c. DCLXXXVII., cum provincia ei obvenisset Hispania, cui Antistius Vetus pro praetore praerat, munere functus cum summa diligentia, Gadibus visa Alexandri Magni imagine vitae ante actae pudore percussus ante tempus Romam rediit.

Eodem anno publice laudavit Iuliam amitam Corneliarum

que uxorem defunctas. Huius in locum, postquam Gallorum Transpadanorum civitatem petentium spem confirmavit, Pompeia, Q. Pompei Rufi filia, Sullae nepte, ducta legi Gabiniae de uno imperatore contra praedones constituendo, anno sequenti legi Maniliae de bello Mithridatico Cn. Pompeio extra ordinem mandando suffragatus est.

Ineunte anno DCLXXXVIII. prior Catilinae coniuratio ad irritum redacta est, cuius de societate num merito venerit in suspicionem, parum constat. Eodem anno cum M. Calpurnio Bibulo aedilitate curuli functus est magnificentissime Marique statuam et tropaea restituit, qua re non minus quam ludis splendidissimis, largitionibus, urbe varlo ornatu exulta populi favorem sibi conciliavit. Anno post de sicariis quaestionem exercuit, ne eis quidem de sicariorum numero exceptis, quibus legibus Corneliis cautum erat.

Anno DCLXXXIX. postquam P. Servilio Rullo auctor fuit legis agrariae promulgandae T.que Atium Labienum tr. pl. instruxit accusatorem C. Rabiri, qui ob L. Apulei Saturnini tr. pl. caedem perduellionis condemnatus, sed Q. Caecili Metelli Celeris auguris et praetoris intercessione liberatus est, restituta per Labienum lege Domitia de sacerdotiis, quam Sulla abrogaverat, pontifex maximus a populo creatus est.

Paulo post praetor designatus, altera coniuratione Catilinaria detecta, non magis quam triennio ante ab suspitione conscientiae abhorruit; confuratos non, ut Cicero et Cato, capitis damnandos, sed per municipia in vinculis habendos censuit. Senatu iterum in aede Concordiae habito egrediens vix a comitibus equitum telis ereptus est, quamobrem reliquo anni tempore domi se tenuit.

Praetor urbanus fuit anno DCLXXXII. cum M. Bibulo. Rogatione de refectione templi Capitolini, quod XXI annis ante incendio erat consumptum, a Q. Lutatius Catulo ad Cn. Pompeium transferenda non perlata Q. Metelli Nepotis tr. pl. rogationem, ut absens consul Cn. Pompeius fieret, i. e. ut a bello Mithridatico revocaretur, adjuvit: qua de causa cum Metello ab administratione rei publicae summotus, sed paulo post in integrum restitutus est. Eodem anno cum Pompeio uxore adulterii cum P. Clodio facti convicta divortium fecit.

Ex praetura anno sequenti Hispaniam ulteriorem sortitus provinciae finibus propagatis ipsaque optime constituta magnam laudem consecutus est. Lusitanis devictis et Brigantio capto imperator appellatus medio fere anno proximo triumphum acturus consulatumque petiturus provincia decessit, sed cum comitia consularia iam indicta essent, ne consulatu excluderetur, dimisso triumpho privatus introire coactus est.

Postquam cum Bibulo consul creatus est, cum M. Licinio Crasso et Cn. Pompeio primum triumviratum iniiit, qua societate inter eos sanctum est, ne quid ageretur in republica quod displicuisset uni ex tribus.

Consulatu anno DCLXXXV. inito instituit, ut senatus et populi acta publicarentur, tulit legem de publicanis, legem agrariam, legem de pecuniis repetundis, per Q. Vatinium tr. pl. pertulit legem de alternis consiliis reiiciendis et legem de imperio C. Caesaris, qua Gallia Cisalpina et Illyricum provinciae cum tribus legionibus in quinquennium ei decretae sunt, quibus senatus addidit unam legionem et Galliam Transalpinam.

Eiusdem anni initio Iuliam filiam Pompelo in matrimonium dedit, ipse Calpurniam duxit, L. Calpurni Pisonis cos. designati filiam. Functus consulatu C. Memmio et L. Domitio praetoribus de ipsius actis referentibus cognitionem senatus detulit, qui cum non susceperet, triduo per irritas altercationes absumpto urbe excessit.

Paucis igitur diebus postquam Cicero in exilium profectus erat, Caesar in Galliam provinciam abiit primo vere anni DCLXXXVI. Ibi per novem annos bellum gessit fortuna maximam partem prospera.

Primo anno Helvetios transitu per Provinciam interclusos duobus proeliis vicit, Germanos Ariovisto duce gravissima clade illata e Gallia expulit. Secundo bellum cum Belgis gessit eorumque quinque civitates, Suessiones, Bellovacos, Ambianos, Nervios, Aduatucos, vicit; complures civitates Aemonicas in dicionem accepit. Postquam sub finem eius anni in Italiam revertit ibique primo vere cum Pompeio et Crasso pactus est, ut ambo consulatum peterent, sibi Imperium in quinquennium prorogaretur, tertio anno Venetos, Venellos, Aquitanos

subegit. Quarto anno, Pompeio et Crasso coss., imperio ab anno DCC. ad a. DCCV. prorogato, pecunia publica et decem legatis decretis, primum Usipetes et Tencleros Germanos, deinde, postquam Rhenum transiit et Britannos duobus proeliis fugavit, Morinos devicit, Menapiorum fines vastavit. Anno quinto, DCC., quo eodem Iulia filia mense Septembri mortua est, primum ab hibernis in Italiam, deinde in Illyricum profectus est, tum Treveris Aeduisque pacatis iterum in Britanniam traiecit; ibi quibusdam gentibus devictis in Galliam reversus magnam cladem accepit ab Eburonibus, ipse Nervios cum his et Aduaticis prosligavit, item hoc anno et anni sequentis initio Senones et Treveros pacavit. Anno sexto legione a Pompeio accepta iterum Rhenum transiit, paulo post Eburonum finibus devastatis in Italiam revertit. Anno septimo Gallos Vercingetorige duce denuo rebellantes, postquam ad Gergoviam magnam cladem accepit, ad Alesiam devicit. Anno octavo eas gentes Galliae devicit, quae nondum pacatae erant, primum Bituriges, Carantes, Bellovacos, deinde Eburonum finibus iterum devastatis Andes, Uxelloduno expugnato Treveros et Aquitanos, denique, dum paullisper in Provincia moratus in Belgio hiemat, Atrebatas. Nono denique anno Caesar humanitate in devictos Galliae populos usus hibernis peractis in Italiam revertit atque ubique summis honoribus acceptus est; deinde omnem exercitum in finibus Treverorum lustravit.

Romae interim a. DCCII. Pompeius, anno post M. Claudius Marcellus, uterque consul, cum Caesari concessum esset, ut absens consulatum peteret, tulerant, ne absentis ratio haberetur; bello Gallico composito Pompei amici effecerunt, ut Caesari duae legiones eriperentur Pompeioque adderentur.

Anno sequenti exarsit bellum civile, quod gestum est annis DCCV. et DCCVI. Cal. Ian. a. DCCV. cum a Senatu decretum esset, uti ante certam diem Caesar exercitum dimitteret, Caesar senatus consulto non obtemperans paulo post cum XIII. legione Rubiconem transiit et Ariminum contendit. Pompeius fuga se ei subduxit atque Graeciam petiit; quem Caesar classe persecutus, cum anno proximo incunte ad Illyricum appulisset, prope Dyrrachium obsedit, sed repulsus in Thessaliam se recepit. Quo cum Pompeius eum secutus esset,

medio fere anno pugna atrocissima ad Pharsalum commissa est, qua victus Pompeius fuga capta in Aegypto a veterano quodam milite occisus est.

Secuta sunt tria bella, Alexandrinum, Africanum, Hispaniense, gesta ab a. DCCVI. ad a. DCCVIII.

Caesar dum Alexandriae versatur, absens dictator in annum dictus tribunicia potestate perpetua accepta anno sequenti Ptolemaeum Aegypti regem vicit, quo flumine merso eius soror Cleopatrae fratrique minori Ptolemaeo regnum Aegypti tradidit. Eodem anno contra Pharnacem, Mithridatis filium, profectus quinque dierum spatio eum devicit.

Pompeiani cum in Africam convenissent adiuti a Iuba rege Numidarum, eo se Caesar contulit et, postquam aliquoties varia fortuna cum iis pugnavit, pugna atrocissima ad Thapsum adversarios profligavit vere a. DCCVIII.

Postquam M. Porcius Cato voluntaria morte Uticae decessit, Caesar Gnaeum et Sextum Pompei filios, qui in Hispaniam aufugerant, eo secutus anno DCCVIII. ad Mundam acerrimo proelio cum capitis periculo devicit. Cn. Pompeio in fuga interfecto, Corduba et compluribus aliis Hispaniae oppidis expugnatis Romam rediit quintum triumphans.

Deinde consul creatus in decennium et dictator et praefectus moribus perpetuus quamquam summa clementia usus est in Pompeianos, tamen clandestina plus sexaginta nobilissimorum virorum, maximam partem senatorum, Romae facta est coniuratio, cuius principes erant C. Cassius Longinus et M. Iunius Brutus, Catonis gener, Cassi affinis, consiliaque inita sunt de Caesare interficiendo. Capitis periculum non metuens Caesar anno sequenti, U. c. DCCX., cum bellum Parthicum parasset Martioque mense in Asiam profecturus esset, Idibus Martiis in Senatu in Curia Pompei a coniuratis viginti tribus plagis confossus ad Pompei statuam concidit annum agens quinquagesimum sextum.

C. IULI CAESARIS DE BELLO GALLICO COMMENTARIUS PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Prooemium. Gallia describitur, c. I.

[A. U. C. DCLXXXXVI.] I. Bellum Helveticum.

Helvetii Galliam invadere temptant primum per Provinciam, deinde per Sequanos, c. II—VIII. Caesar Tigurinos ad Ararim profligat, c. X—XII. Legati ab Helvetiis ad Caesarem missi re infecta discedunt, Galli equites ab Helvetiis pelluntur, c. XIII—XV. Caesar Dumnorigis Aedui perfidia Divitiaco fratri condonata, postquam P. Considius opportunam occasionem Helvetios opprimendi omisit, iterum eos magna clade afficit, c. XVI—XXVI. Reliquiae Helvetiorum in patriam repelluntur, c. XXVII—XXVIII.

II. Bellum Ariovisti.

Galli de Ariovisto Germanorum rege, qui Sequanorum agrum insidebat, apud Caesarem conqueruntur, c. XXX—XXXII. Caesar frustra legatos ad eum mittit, c. XXXIII—XXXVI. Copias adversus eum educit, Vesontione occupata militum trepidorum animos confirmat, c. XXXVII—XXXXI. Caesaris cum Ariovisto colloquium Germanorum impetu dirimitur, c. XXXXII—XXXXVI. Gallis legatis ab Ariovisto in vincla coniectis armis res geritur. Germani gravissima clade accepta e Gallia profugiunt, c. XXXXVII—LIII.

GALLIA est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtae, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, a Belgis Matrona et Sequana dividit.

C. IUL. CAESAR.

1

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3 Horum omnium fortissimi sunt Belgae, propterea quod
 a cultu atque humanitate provinciae longissime absunt, mi-
 nimeque ad eos mercatores saepe comeant atque ea,
 quae ad effeminandos animos pertinent, inportant, proxi-
 4 miq̄ue sunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt, quibus-
 quoque reliquos Gallos virtute praecedunt, quod fere co-
 tidianis proeliis cum Germanis contendunt, cum aut suis
 5 finibus eos prohibent aut ipsi in eorum finibus bellum ge-
 runt. Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum est,
 initium capit a flumine Rhodano, continetur Garumna flu-
 mine, Oceano, finibus Belgarum, attingit etiam ab Sequa-
 nis et Helvetiis flumen Rhenum, vergit ad septentriones.
 6 Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur, pertinent ad
 inferiorem partem fluminis Rheni, spectant in septentrio-
 7 nem et orientem solem. Aquitania a Garumna flumine ad
 Pyrenaeos montes et eam partem Oceani, quae est ad His-
 paniam, pertinet; spectat inter occasum solis et septen-
 triones.

1 II. Apud Helvetios longe nobilissimus fuit et ditissi-
 mus Orgetorix. Is M. Messala et M. Pisone consulibus
 regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit et
 civitati persuasit, ut de finibus suis cum omnibus copiis
 2 exirent: perfacile esse, cum virtute omnibus praestarent,
 3 totius Galliae imperio potiri. Id hoc facilius eis persuasit,
 quod undique loci natura Helvetii continentur: una ex
 parte flumine Rheno latissimo atque altissimo, qui agrum
 Helvetium a Germanis dividit, altera ex parte monte Iura
 altissimo, qui est inter Sequanos et Helvetios, tertia lacu
 Lemanno et flumine Rhodano, qui provinciam nostram ab
 4 Helvetiis dividit. His rebus flebat, ut et minus late vaga-
 rentur et minus facile finitimis bellum inferre possent:
 qua ex parte homines bellandi cupidi magno dolore affli-
 5 ciebantur. Pro multitudine autem hominum et pro gloria
 belli atque fortitudinis angustos se finis habere arbitra-
 bantur, qui in longitudinem milia passuum cxxl, in lati-
 tudinem cxxx patebant.

1 III. His rebus adducti et auctoritate Orgetorigis per-

moti constituerunt, ea, quae ad proficiscendum pertine-
rent, comparare, iumentorum et carrorum quam maxi-
mum numerum coëmere, sementes quam maximas facere,
ut in itinere copia frumenti suppeteret, cum proximis ci-
vitatibus pacem et amicitiam confirmare. Ad eas res con- 2
ficiendas biennium sibi satis esse duxerunt: in tertium an-
num profectionem lege confirmant. Ad eas res consiciendas 3
Orgetorix deligitur. Is sibi legationem ad civitates susce-
pit. In eo itinere persuadet Castico, Catamantaloedis filio, 4
Sequano, cuius pater regnum in Sequanis multos annos
optinuerat et a senatu populi Romani amicus appellatus
erat, ut regnum in civitate sua occuparet, quod pater ante
habuerat; itemque Dumnorigi Aeduo, fratri Divitiaci, qui 5
eo tempore principatum in civitate optinebat ac maxime
plebi acceptus erat, ut idem conaretur, persuadet eique
filium suam in matrimonium dat. Perfacile factu esse illis 6
probat conata perficere, propterea quod ipse suae civitatis
imperium optenturus esset: non esse dubium, quin totius
Galliae plurimum Helvetii possent; se suis copis suoque
exercitu illis regna conciliaturum confirmat. Hac oratione 7
adducti inter se fidem et iusturandum dant et regno occu-
pato per tres potentissimos ac firmissimos populos totius
Galliae sese potiri posse sperant.

III. Ea res est Helvetiis per indicium enuntiata. Mo- 1
ribus suis Orgetorigem ex vinculis causam dicere coëgerunt.
Damnatum poenam sequi oportebat, ut igni cremaretur.
Die constituta causae dictionis Orgetorix ad iudicium 2
omnem suam familiam, ad hominum milia decem, undique
coëgit et omnes clientes obaeratosque suos, quorum ma-
gnam numerum habebat, eodem conduxit; per eos, ne
causam diceret, se eripuit. Cum civitas ob eam rem inci- 3
tata armis ius suum exsequi conaretur, multitudinemque
hominum ex agris magistratus cogerent, Orgetorix mor-
tuus est; neque abest suspicio, ut Helvetii arbitrantur, 4
quin ipse sibi mortem consciverit.

V. Post eius mortem nihilo minus Helvetii id, quod 1
constituerant, facere conantur, ut e finibus suis exeant.
Ubi iam se ad eam rem paratos esse arbitrati sunt, oppida 2

sua omnia, numero ad duodecim, vicos ad quadringentos,
 3 reliqua privata aedificia incendunt, frumentum omne, prae-
 terquam quod secum portaturi erant, comburunt, ut do-
 mum reditionis spe sublata paratiores ad omnia pericula
 subeunda essent, trium mensum molita cibaria sibi quem-
 4 que domo efferre iubent. Persuadent Rauracis et Tulingis
 et Latovicis finitimis suis, uti eodem usi consilio oppidis
 suis vicisque exustis una cum iis proficiscantur, Boiosque,
 qui trans Rhenum incoluerant et in agrum Noricum trans-
 lerant Noreiamque oppugnant, receptos ad se socios
 sibi adsciscunt.

1 VI. Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo
 exire possent: unum per Sequanos, angustum et difficile,
 inter montem Iuram et flumen Rhodanum, vix qua singuli
 2 carri ducerentur; mons autem altissimus impendebat, ut
 facile perpauci prohibere possent; alterum per provin-
 ciam nostram, multo facilius atque expeditius, propterea
 quod inter fines Helvetiorum et Allobrogum, qui nuper
 pacati erant, Rhodanus fuit isque nonnullis locis vado
 3 transitur. Extremum oppidum Allobrogum est proximum-
 que Helvetiorum finibus Genava. Ex eo oppido pons ad
 Helvetios pertinet. Allobrogibus sese vel persuasuros,
 quod nondum bono animo in populum Romanum vide-
 rentur, existimabant, vel vi coacturos, ut per suos fines
 4 eos ire paterentur. Omnibus rebus ad profectionem con-
 paratis diem dicunt, qua die ad ripam Rhodani omnes
 conveniant. Is dies erat a. d. V. Kal. Apr. L. Pisone, A.
 Gabinio consulibus.

1 VII. Caesari cum id nuntiatum esset, eos per provin-
 ciam nostram iter facere conari, maturat ab urbe proficisci
 et; quam maximis potest itineribus, in Galliam ulteriorem
 2 contendit et ad Genavam pervenit. Provinciae toti quam
 maximum potest militum numerum imperat — erat omni-
 no in Gallia ulteriore legio una —, pontem, qui erat ad
 3 Genavam, iubet rescindi. Ubi de eius adventu Helvetii
 certiores facti sunt, legatos ad eum mittunt nobilissimos
 civitatis, cuius legationis Nammeius et Verucloetius prin-
 cipem locum optinebant, qui dicerent, sibi esse in animo

sine ullo maleficio iter per provinciam facere, propterea quod aliud iter haberent nullum: rogare, ut eius voluntate id sibi facere liceat. Caesar, quod memoria tenebat, 4
L. Cassium consulem occisum exercitumque eius ab Helvetiis pulsum et sub iugum missum, concedendum non putabat; neque homines inimico animo data facultate per provinciam itineris faciendi temperaturos ab iniuria et maleficio existimabat. Tamen, ut spatium intercedere pos- 5
set, dum milites, quos imperaverat, convenirent, legatis respondit, diem se ad deliberandum sumpturum: si quid vellent, ad Id. April. reverterentur.

VIII. Interea ea legione, quam secum habebat, militibusque, qui ex provincia convenerant, a lacu Lemanno, qui in flumen Rhodanum influit, ad montem Iuram, qui fines Sequanorum ab Helvetiis dividit, milia passuum decem novem murum in altitudinem pedum sedecim fossamque perducit. Eo opere perfecto praesidia disponit, ca- 2
stella communit, quo facilius, si se invito transire conarentur, prohibere possit. Ubi ea dies, quam constituerat 3
cum legatis, venit, et legati ad eum reverterunt, negat, se more et exemplo populi Romani posse iter ulli per provinciam dare, et, si vim facere conentur, prohibitorium ostendit. Helvetii, ea spe delecti, navibus iunctis ratibus- 4
que compluribus factis, alii vadis Rhodani, qua minima altitudo fluminis erat, nonnumquam interdum, saepius noctu, si perrumpere possent, conati, operis munitione et militum concursu et telis repulsi hoc conatu destiterunt.

VIII. Relinquebatur una per Sequanos via, qua Sequanis invitis propter angustias ire non poterant. His cum 2
sua sponte persuadere non possent, legatos ad Dumnorigem Aeduum mittunt, ut eo deprecatore a Sequanis impetrarent. Dumnorix gratia et largitione apud Sequanos 3
plurimum poterat et Helvetiis erat amicus, quod ex ea civitate Orgetorigis filiam in matrimonium duxerat, et cupiditate regni adductus novis rebus studebat et quam plurimas civitates suo beneficio habere obstrictas volebat. Ita 4
que rem suscipit et a Sequanis impetrat, ut per fines suos Helvetios ire patiantur, obsidesque ut inter sese dent,

perficit: Sequani, ne itinere Helvetios prohibeant, Helvetiis, ut sine maleficio et iniuria transeant.

- 1 X. Caesari renuntiatur, Helvetiis esse in animo per-
agrum Sequanorum et Aeduorum iter in Santonum fines
facere, qui non longe a Tolosatum finibus absunt, quae
2 civitas est in provincia. Id si fieret, intellegebat, magno
cum periculo provinciae futurum, ut homines bellicosos,
populi Romani inimicos, locis patentibus maximeque fru-
3 mentariis finitimos haberet. Ob eas causas ei munitioni,
quam fecerat, T. Labienum legatum praefecit; ipse in Ita-
liam magnis itineribus contendit duasque ibi legiones con-
scribit et tres, quae circum Aquileiam hiemabant, ex hi-
bernis educt et, qua proximum iter in ulteriorem Galliam
per Alpes erat, cum his quinque legionibus ire contendit.
4 Ibi Ceutrones et Graioceli et Caturiges locis superioribus
5 occupatis itinere exercitum prohibere conantur. Conplu-
ribus his proeliis pulsus, ab Ocelo, quod est citerioris pro-
vinciae extremum, in fines Vocontiorum ulterioris provin-
ciae die septimo pervenit; inde in Allobrogum fines, ab
Allobrogibus in Segusiavos exercitum ducit. Hi sunt ex-
tra provinciam trans Rhodanum primi.

- 1 XI. Helvetii iam per angustias et fines Sequanorum
suas copias traduxerant et in Aeduorum fines pervenerant
2 eorumque agros populabantur. Aedui, cum se suaque ab
iis defendere non possent, legatos ad Caesarem mittunt
3 rogatum auxilium: Ita se omni tempore de populo Romano
meritos esse, ut paene in conspectu exercitus nostri agri
vastari, liberi eorum in servitutem abduci, oppida expu-
4 gnari non debuerint. Eodem tempore [Aedui] Ambarri,
necessarii et consanguinei Aeduorum, Caesarem certiores
faciunt, sese depopulatis agris non facile ab oppidis vim
5 hostium prohibere. Item Allobroges, qui trans Rhodanum
vicos possessionesque habebant, fuga se ad Caesarem re-
cipiunt et demonstrant, sibi praeter agri solum nihil esse
6 reliqui. Quibus rebus adductus Caesar non expectandum
sibi statuit, dum omnibus fortunis sociorum consumptis
in Santonos Helvetii pervenirent.

- 1 XII. Flumen est Arar, quod per fines Aeduorum et

Sequanorum in Rhodanum influit, incredibili lenitate, ita ut oculis, in utram partem fluat, ludicari non possit. Id Helvetii ratibus ac lintribus iunctis transibant. Ubi per 2 exploratores Caesar certior factus est, tres iam partes copiarum Helvetios id flumen traduxisse, quartam fere partem citra flumen Ararim reliquam esse, de tertia vigilia cum legionibus tribus e castris profectus ad eam partem pervenit, quae nondum flumen transierat. Eos impeditos 3 et inopinantes adgressus magnam partem eorum concidit; reliqui sese fugae mandarunt atque in proximas silvas abdiderunt. Is pagus appellabatur Tigurinus: nam omnis 4 civitas Helvetia in quattuor pagos divisa est. Hic pagus 5 unus, cum domo exisset patrum nostrorum memoria, L. Cassium consulem interfecerat et eius exercitum sub iugum miserat. Ita sive casu sive consilio deorum immor- 6 talium, quae pars civitatis Helvetiae insignem calamitatem populo Romano intulerat, ea princeps poenas persolvit. Qua in re Caesar non solum publicas, sed etiam privatas 7 iniurias ultus est, quod eius soceri L. Pisonis avum, L. Pisonem legatum, Tigurini eodem proelio, quo Cassium, interfecerant.

XIII. Hoc proelio facto reliquas copias Helvetiorum 1 ut consequi posset, pontem in Arare faciendum curat atque ita exercitum traducit. Helvetii repentino eius ad- 2 ventu commoti, cum id, quod ipsi diebus xx aegerrime confecerant, ut flumen transirent, illum uno die fecisse intellegerent, legatos ad eum mittunt; cuius legationis Divico princeps fuit, qui bello Cassiano dux Helvetiorum fuerat. Is ita cum Caesare egit: Si pacem populus Ro- 3 manus cum Helvetiis faceret, in eam partem ituros atque ibi futuros Helvetios, ubi eos Caesar constituisset atque esse voluisset; sin bello persequi perseveraret, reminisce- 4 retur et veteris incommodi populi Romani et pristinae virtutis Helvetiorum. Quod inproviso unum pagum adortus 5 esset, cum ii, qui flumen transissent, suis auxilium ferre non possent, ne ob eam rem aut suae magnopere virtuti tribueret aut ipsos despiceret. Se ita a patribus maiori- 6 busque suis didicisse, ut magis virtute quam dolo conten-

7 derent aut insidiis niterentur. Quare ne committeret, ut is locus, ubi constitissent, ex calamitate populi Romani et internicione exercitus nomen caperet aut memoriam proderet.

1 XIII. His Caesar ita respondit: Eo sibi minus dubitationis dari, quod eas res, quas legati Helvetii commemo-
rassent, memoria teneret, atque eo gravius ferre, quod
2 minus merito populi Romani accidissent: qui si alicuius iniuriae sibi conscius fuisset, non fuisse difficile cavere; sed eo deceptum, quod neque commissum a se intellegeret, quare timeret, neque sine causa timendum putaret.
3 Quod si veteris contumeliae oblivisci vellet, num etiam recentium iniuriarum, quod eo invito iter per provinciam per vim temptassent, quod Aeduos, quod Ambarros, quod
4 Allobrogas vexassent, memoriam deponere posse? Quod sua victoria tam insolenter gloriarentur quodque tam diu se impune iniurias tulisse admirarentur, eodem pertinere.
5 Consuesse enim deos immortales, quo gravius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his secundiores interdum res et diuturniorem impunitatem concedere. Cum ea ita sint, tamen, si
6 obsides ab iis sibi dentur, uti ea, quae polliceantur, facturos intellegat, et si Aeduis de iniuriis, quas ipsis sociisque eorum intulerint, item si Allobrogibus satisfaciant, sese
7 cum iis pacem esse facturum. Divico respondit: Ita Helvetios a maioribus suis institutos esse, uti obsides accipere, non dare consuerint: eius rei populum Romanum esse testem. Hoc responso dato discessit.

1 XV. Postero die castra ex eo loco movent. Idem facit Caesar equitatumque omnem, ad numerum quattuor milium, quem ex omni provincia et Aeduis atque eorum sociis coactum habebat, praemittit, qui videant, quas in
2 partes hostes iter faciant. Qui cupidius novissimum agmen insecuti alieno loco cum equitatu Helvetiorum proellum
3 committunt; et pauci de nostris cadunt. Quo proelio sublato Helvetii, quod quingentis equitibus tantam multitudinem equitum propulerant, audacius subsistere nonnumquam et novissimo agmine proelio nostros lacessere coe-

perunt. Caesar suos a proelio continebat ac satis habebat 4
in praesentia hostem rapinis, pabulationibus populationi-
busque prohibere. Ita dies circiter quindecim iter fece- 5
runt, uti inter novissimum hostium agmen et nostrum pri-
mum non amplius quinis aut senis milibus passuum in-
teresset.

XVI. Interim cotidie Caesar Aeduos frumentum, quod 1
essent publice polliciti, flagitare. Nam propter frigora, 2
quod Gallia sub septentrionibus, ut ante dictum est, po-
sita est, non modo frumenta in agris matura non erant,
sed ne pabuli quidem satis magna copia subpetebat; eo 3
autem frumento, quod flumine Arare navibus subvexerat,
propterea minus uti poterat, quod iter ab Arare Helvetii
averterant, a quibus discedere volebat. Diem ex die du- 4
cere Aedui: conferri, conportari, adesse dicere. Ubi se 5
diutius duci intellexit et diem instare, quo die frumentum
militibus metiri oporteret, convocatis eorum principibus,
quorum magnam copiam in castris habebat, in his Divi-
liaco et Lisco, qui summo magistratui praeerat, quem ver-
gobretum appellant Aedui, qui creatur annuus et vitae
necisque in suos habet potestatem, graviter eos accusat,
quod, cum neque emi neque ex agris sumi posset, tam 6
necessario tempore, tam propinquis hostibus, ab his non
sublevetur, praesertim cum magna ex parte eorum preci-
bus adductus bellum suscepit; multo etiam gravius,
quod sit destitutus, queritur.

XVII. Tum demum Liscus oratione Caesaris adductus, 1
quod antea tacuerat, proponit: Esse nonnullos, quorum
auctoritas apud plebem plurimum valeat, qui privatim 2
plus possint quam ipsi magistratus: hos seditiosa atque 2
improba oratione multitudinem detertere, ne frumentum
conferant: [quod] praestare [debeant], si iam principa- 3
tum Galliae optinere non possint, Gallorum quam Roma-
norum imperia perferre, neque dubitare [debeant], quin, 4
si Helvetios superaverint Romani, una cum reliqua Gallia
Aeduis libertatem sint erepturi. Ab eisdem nostra consi- 5
lia, quaeque in castris gerantur, hostibus enuntiari: hos a
se coerceri non posse. Quin etiam, quod necessariam rem 6

coactus Caesari enuntiarit, intellegere sese, quanto id cum periculo fecerit, et ob eam causam, quam diu potuerit, tacuisse.

- 1 XVIII. Caesar hac oratione Lisci Dumnorigem, Divitiaci fratrem, designari sentiebat, sed, quod pluribus praesentibus eas res iactari nolebat, celeriter concilium dimittit, Liscum retinet. Quaerit ex solo ea, quae in conventu dixerat. Dicit liberius atque audacius. Eadem secreto ab
3 aliis quaerit; reperit esse vera: Ipsum esse Dumnorigem, summa audacia, magna apud plebem propter liberalitatem gratia, cupidum rerum novarum. Compluris annos portoria reliquaque omnia Aeduorum vectigalia parvo pretio redempta habere, propterea quod illo licente contra liceri
4 audeat nemo. His rebus et suam rem familiarem auxisse
5 et facultates ad largiendum magnas comparasse; magnum numerum equitatus suo sumptu semper alere et circum
6 se habere, neque solum domi, sed etiam apud finitimas civitates largiter posse, atque huius potentiae causa matrem in Biturigibus homini illic nobilissimo ac potentis-
7 simo collocasse, ipsum ex Helvetiis uxorem habere, sororem ex matre et propinquas suas nuptum in alias civitates
8 collocasse. Favere et cupere Helvetiis propter eam adfinitatem, odisse etiam suo nomine Caesarem et Romanos, quod eorum adventu potentia eius deminuta et Divitiacus frater in antiquum locum gratiae atque honoris sit resti-
9 tutus. Si quid accadat Romanis, summam in spem per Helvetios regni obtinendi venire; imperio populi Romani non modo de regno, sed etiam de ea, quam habeat, gratia
10 desperare. Reperiebat etiam in quaerendo Caesar, quod proclium equestre adversum paucis ante diebus esset factum, initium eius fugae factum a Dumnorige atque eius equitibus — nam equitatum, quem auxilio Caesari Aedui miserant, Dumnorix praeerat —: eorum fuga reliquum esse equitatum perterritum.

- 1 XVIII. Quibus rebus cognitis, cum ad has suspensiones certissimae res accederent, quod per fines Sequanorum Helvetios traduxisset, quod obsides inter eos dandos curasset, quod ea omnia non modo iniussu suo et civitatis

sed etiam inscientibus ipsis fecisset, quod et magistratu Aeduorum accusaretur, satis esse causae arbitrabatur, quare in eum aut ipse animadverteret aut civitatem animadvertere iuberet. His omnibus rebus unum repugnabat, 2 quod Divitiaci fratris summum in populum Romanum studium, summam in se voluntatem, egregiam fidem, iustitiam, temperantiam cognoverat: nam, ne eius supplicio Divitiaci animum offenderet, verebatur. Itaque prius, quam 3 quicquam conaretur, Divitiacum ad se vocari iubet et, cotidianis interpretibus remotis, per C. Valerium Procellum, principem Galliae provinciae, familiarem suum, cui summam omnium rerum fidem habebat, cum eo colloquitur; simul commonefacit, quae ipso praesente in concilio Gal- 4 lorum de Dumnorige sint dicta, et ostendit, quae separatim quisque de eo apud se dixerit; petit atque hortatur, 5 ut sine eius offensione animi vel ipse de eo causa cognita statuat, vel civitatem statuere iubeat.

XX. Divitiacus multis cum lacrimis Caesarem com- 1 plexus obsecrare coepit, ne quid gravius in fratrem statueret: Scire se, illa esse vera, nec quemquam ex eo plus 2 quam se doloris capere, propterea quod, cum ipse gratia plurimum domi atque in reliqua Gallia, ille minimum propter adolescentiam posset, per se crevisset; quibus opi- 3 bus ac nervis non solum ad minuendam gratiam, sed paene ad perniciem suam uteretur. Sese tamen et amore fraterno et existimatione vulgi commoveri. Quod si quid ei 4 a Caesare gravius accidisset, cum ipse eum locum amicitiae apud eum teneret, neminem existimaturum, non sua voluntate factum: qua ex re futurum, uti totius Galliae animi a se averterentur. Haec cum pluribus verbis flens 5 a Caesare peteret, Caesar eius dextram prendit; consolatus rogat, finem orandi faciat; tanti eius apud se gratiam esse ostendit, uti et reipublicae iniuriam et suum dolorem eius voluntati ac precibus condonet. Dumnorigem ad se vo- 6 cat, fratrem adhibet; quae in eo reprehendat, ostendit; quae ipse intellegat, quae civitas queratur, proponit; monet, ut in reliquum tempus omnes suspiciones vitet: praeterita se Divitiaco fratri condonare dicit. Dumnorigi

custodes ponit, ut, quae agat, quibuscum loquatur, scribere possit.

- 1 XXI. Eodem die ab exploratoribus certior factus, hostes sub monte consedissee milia passuum ab ipsius castris octo, qualis esset natura montis et qualis in circuitu
- 2 ascensus, qui cognoscerent, misit. Renuntiatum est, facilem esse. De tertia vigilia Titum Labienum, legatum pro praetore, cum duabus legionibus et his ducibus, qui iter cognoverant, summum iugum montis ascendere iubet;
- 3 quid sui consilii sit, ostendit. Ipse de quarta vigilia eodem itinere, quo hostes ierant, ad eos contendit equitatumque omnem ante se mittit. P. Considius, qui rei militaris peritissimus habebatur et in exercitu L. Sullae et postea in M. Crassi fuerat, cum exploratoribus praemititur.

- 1 XXII. Prima luce, cum summus mons a Labieno tenebatur, ipse ab hostium castris non longius mille et quingentis passibus abesset, neque, ut postea ex captivis comperit, aut ipsius adventus aut Labieni cognitus esset, Considius equo admissus ad eum accurrit, dicit, montem, quem a Labieno occupari voluerit, ab hostibus teneri: id se a
- 2 Gallicis armis atque insignibus cognovisse. Caesar suas copias in proximum collem subducit, aciem instruit. Labienus, ut erat ei praeceptum a Caesare, ne proelium committeret, nisi ipsius copiae prope hostium castra visae essent, ut undique uno tempore in hostes impetus fieret, monte occupato nostros expectabat proelioque abstinebat.
- 4 Multo denique die per exploratores Caesar cognovit, et montem a suis teneri et Helvetios castra movisse et Considium timore perterritum, quod non vidisset, pro viso
- 5 sibi renuntiasse. Eo die, quo consuebat intervallo, hostes sequitur et milia passuum tria ab eorum castris castra ponit.

- 1 XXIII. Postridie eius diei, quod omnino biduum supererat, cum exercitui frumentum metiri oporteret, et quod a Bibracte, oppido Aeduorum longe maximo et copiosissimo, non amplius milibus passuum XVIII aberat, rei frumentariae prospiciendum existimavit: iter ab Helvetiis

avertit ac Bibracte ire contendit. Ea res per fugitivos L. 2
 Aemilii, decurionis equitum Gallorum, hostibus nuntiatur.
 Helvetii, seu quod timore perterritos Romanos discedere 3
 a se existimarent, eo magis, quod pridie superioribus lo-
 cis occupatis proelium non commisissent, sive eo, quod re-
 frumentaria intercludi posse considerent, commutato con-
 silio atque itinere converso nostros a novissimo agmine
 insequi ac laessere coeperunt.

XXIII. Postquam id animum advertit, copias suas Cae- 1
 sar in proximum collem subducit equitatumque, qui susti-
 neret hostium impetum, misit. Ipse interim in colle medio 2
 triplicem aciem instruxit legionum quattuor veteranarum
 atque supra se in summo iugo duas legiones, quas in
 Gallia citeriore proxime conscripserat, et omnia auxilla
 collocavit [ac totum montem hominibus complevit; in- 3
 terea]; sarcinas in unum locum conferri et eum ab his,
 qui in superiore acie constiterant, muniri iussit. Helvetii 4
 cum omnibus suis carris secuti impedimenta in unum lo-
 cum contulerunt; ipsi, confertissima acie relecto nostro
 equitatu, phalange facta sub primam nostram aciem suc-
 cesserunt.

XXV. Caesar, primum suo, deinde omnium ex con- 1
 spectu remotis equis, ut aequato omnium periculo spem
 fugae tolleret, cohortatus suos proelium commisit. Mili- 2
 tes e loco superiore pilis missis facile hostium phalangem
 perfregerunt. Ea disiecta gladiis dextris in eos impe-
 tum fecerunt. Gallis magno ad pugnam erat impedimento, 3
 quod pluribus eorum scutis uno ictu pilorum transfixis et
 conligatis, cum ferrum se inflexisset, neque evellere ne-
 que sinistra impedita satis commode pugnare poterant,
 multi ut diu iactato brachio praeoptarent scutum manu 4
 emittere et nudo corpore pugnare. Tandem vulneribus 5
 defessi et pedem referre et, quod mons suberat circiter
 mille passuum, eo se recipere coeperunt. Capto monte 6
 et succedentibus nostris, Boii et Tulingi, qui hominum
 milibus circiter xv agmen hostium claudabant et novissi-
 mis praesidio erant, ex itinere nostros latere aperto ad-
 gressi circumvenire, et id conspicati Helvetii, qui in mon-

tem sese receperant, rursus instare et proellum redintegrare coeperunt. Romani conversa signa bipertito intulerunt: prima et secunda acies, ut victis ac summotis resisteret, tertia, ut venientes sustineret.

1 XXVI. Ita ancipiti proelio diu atque acriter pugnatum est. Diutius cum sustinere nostrorum impetus non possent, alteri se, ut coeperant, in montem receperunt, alteri
2 ad impedimenta et carros suos se contulerunt. Nam hoc toto proelio, cum ab hora septima ad vesperum pugnatum
3 sit, aversum hostem videre nemo potuit. Ad multam noctem etiam ad impedimenta pugnatum est, propterea quod pro vallo carros obiecerant et e loco superiore in nostros venientes tela coniciebant, et nonnulli inter carros rotasque mataras ac tragulas subiciebant nostrosque vulnera-
4 bant. Diu cum esset pugnatum, impedimentis castrisque nostri potiti sunt. Ibi Orgetorigis filia atque unus e filiis
5 captus est. Ex eo proelio circiter hominum milia cxxx superfuerunt eaque tota nocte continenter ierunt [nullam partem noctis itinere intermisso]; in fines Lingonum die quarto pervenerunt, cum et propter vulnera militum et propter sepulturam occisorum nostri triduum morati eos sequi non potuissent. Caesar ad Lingonas litteras nuntiosque misit, ne eos frumento neve alia re iuvarent: qui si iuvissent, se eodem loco, quo Helvetios, habiturum. Ipse triduo intermisso cum omnibus copiis eos sequi coepit.

1 XXVII. Helvetii omnium rerum inopia adducti legatos
2 de deditioe ad eum miserunt. Qui cum eum in itinere convenissent seque ad pedes proficissent suppliciterque locuti flentes pacem petissent, atque eos in eo loco, quo tum essent, suum adventum expectare iussisset, paruerunt. Eo postquam Caesar pervenit, obsides, arma, servos, qui ad eos perfugissent, poposcit. Dum ea conquiruntur et conferuntur, nocte intermissa, circiter hominum milia vi eius pagi, qui Verbigenus appellatur, sive timore perterriti, ne armis traditis supplicio adficerentur, sive spe salutis inducti, quod in tanta multitudine dediticiorum suam fugam aut occultari aut omnino ignorari posse exi-

stimarent, prima nocte e castris Helvetiorum egressi ad Rhenum finesque Germanorum contenderunt.

XXVIII. Quod ubi Caesar rescit, quorum per fines 1
lerant, his, uti conquirerent et reducerent, si sibi purgati
esse vellent, imperavit: reductos in hostium numero ha- 2
buit; reliquos omnes obsidibus, armis, perfugis traditis
in deditionem accepit. Helvetios, Tulingos, Latovicos in 3
fines suos, unde erant profecti, reverti iussit, et quod
omnibus fructibus amissis domi nihil erat, quo famem to-
lerarent; Allobrogibus imperavit, ut iis frumenti copiam
facerent: ipsos oppida vicosque, quos incenderant, resti-
tuere iussit. Id ea maxime ratione fecit, quod noluit, eum 4
locum, unde Helvetii discesserant, vacare, ne propter bo-
nitatem agrorum Germani, qui trans Rhenum incolunt, e
suis finibus in Helvetiorum fines transirent et finitimi Gal-
liae provinciae Allobrogibusque essent. Boios, petentibus 5
Aeduis, quod egregia virtute erant cogniti, ut in finibus
suis collocarent, concessit; quibus illi agros dederunt
quosque postea in parem iuris libertatisque condicionem,
atque ipsi erant, receperunt.

XXVIII. In castris Helvetiorum tabulae repertae sunt 1
litteris Graecis confectae et ad Caesarem relatae, quibus
in tabulis nominatim ratio confecta erat, qui numerus
domo exisset eorum, qui arma ferre possent, et item se- 2
paratim pueri, senes mulieresque. Quarum omnium re-
rum summa erat capitum Helvetiorum milia cclxiii, Tu-
lingorum milia xxxvi, Latovicorum xiiii, Rauracorum
xxiii, Boiorum xxxii; ex his, qui arma ferre possent, ad
milia nonaginta duo. Summa omnium fuerunt ad milia
ccclxviii. Eorum, qui domum redierunt, censu ha- 3
bito, ut Caesar imperaverat, repertus est numerus mi-
lium o et x.

XXX. Bello Helvetiorum confecto totius fere Galliae 1
legati, principes civitatum, ad Caesarem gratulatum con-
venerunt: Intellegere sese, tametsi pro veteribus Helvetio- 2
rum iniuriis populi Romani ab his poenas bello repetisset,
tamen eam rem non minus ex usu terrae Galliae quam
populi Romani accidisse, propterea quod eo consilio flo- 3

- rentissimis rebus domos suas Helvetii reliquissent, uti toti Galliae bellum inferrent imperioque potirentur locumque domicilio ex magna copia deligerent, quem ex omni Gallia opportunissimum ac fructuosissimum iudicassent, reli-
- 4 quasque civitates stipendiarias haberent. Petierunt, uti sibi concilium totius Galliae in diem certam indicere idque Caesaris voluntate facere liceret: sese habere quasdam res, quas ex communi consensu ab eo petere vellent.
- 5 Ea re permissa diem concilio constituerunt et iureiurando, ne quis enuntiaret, nisi quibus communi consilio mandatum esset, inter se sanxerunt.
- 1 XXXI. Eo concilio dimisso idem principes civitatum, qui ante fuerant, ad Caesarem reverterunt petieruntque, ut sibi secreto [in occulto] de sua omniumque salute cum
- 2 eo agere liceret. Ea re impetrata sese omnes fientes Caesari ad pedes proiecērunt: Non minus se id contendere et laborare, ne ea, quae dixissent, enuntiarentur, quam uti ea, quae vellent, impetrarent, propterea quod, si enuntiatum esset, summum in cruciatum se venturos viderent.
- 3 Locutus est pro his Divitiacus Aeduus: Galliae totius factiones esse duas: harum alterius principatum tenere Aeduos, alterius Arvernos. Ili cum tantopere de potentatu
- 4 inter se multos annos contenderent, factum esse, uti ab Arvernīs Sequanisque Germani mercede accerserentur.
- 5 Horum primo circiter milia xv Rhenum transisse; posteaquam agros et cultum et copias Gallorum homines feri ac barbari adamassent, traductos plures; nunc esse in Gallia ad centum et xx milium numerum. Cum his Aeduos eorumque clientes semel atque iterum armis contendisse; magnam calamitatem pulsos accepisse, omnem nobilitatem, omnem senatum, omnem equitatum amisisse. Quibus proeliis calamitatibusque fractos, qui et sua virtute et populi Romani hospitio atque amicitia plurimum ante in Gallia potuissent, coactos esse Sequanis obsides dare nobilissimos civitatis et iureiurando civitatem obstringere, sese neque obsides repetituros neque auxilium a populo Romano imploratorios neque recusatorios, quo minus perpetuo sub illorum ditione atque imperio essent. Unum se
- 8

esse ex omni civitate Aeduarum, qui adduci non potuerit, ut iuraret aut liberos suos obsides daret. Ob eam rem se 9 ex civitate profugisse et Romam ad senatum venisse auxilium postulatum, quod solus neque iureiurando neque obsidibus teneretur. Sed peius victoribus Sequanis quam 10 Aeduis victis accidisse, propterea quod Ariovistus, rex Germanorum, in eorum finibus consedisset tertiamque partem agri Sequani, qui esset optimus totius Galliae, occupavisset et nunc de altera parte tertia Sequanos decedere iuberet, propterea quod paucis mensibus ante Harudum milia hominum xxiiii ad eum venissent, quibus locus ac sedes pararentur. Futurum esse paucis annis, uti 11 omnes ex Galliae finibus pellerentur atque omnes Germani Rhenum transirent: neque enim conferendum esse Gallicum cum Germanorum agro, neque hanc consuetudinem vietus cum illa comparandam. Ariovistum autem, ut 12 semel Gallorum copias proelio vicerit, quod proelium factum sit ad Magetobrigam, superbe et crudeliter imperare, obsides nobilissimi cuiusque liberos poscere et in eos omnia exempla cruciatusque edere, si qua res non ad nutum aut ad voluntatem eius facta sit. Hominem esse barbarum, iracundum, temerarium: non posse eius imperia diutius sustinere. Nisi quid in Caesare populoque Romano sit auxilii, omnibus Gallis idem esse faciendum, quod Helvetii fecerint, ut domo emigrent, aliud domicilium, alias sedes, remotas a Germanis, petant fortunamque, quaecumque accadat, experiantur. Haec si enuntiata 16 Ariovisto sint, non dubitare, quin de omnibus obsidibus, qui apud eum sint, gravissimum supplicium sumat. Caesarem vel auctoritate sua atque exercitus vel recenti victoria vel nomine populi Romani deterrere posse, ne maior multitudo Germanorum Rhenum traducatur, Galliamque omnem ab Ariovisti iniuria posse defendere.

XXXII. Hac oratione ab Divitiaco habita, omnes, qui 1 aderant, magno fletu auxilium a Caesare petere coeperunt. Animadvertit Caesar, unos ex omnibus Sequanos nihil eorum rerum facere, quas ceteri facerent, sed tristes capite demisso terram intueri. Eius rei quae causa esset, mira-

3 tus ex ipsis quaesit. Nihil Sequani respondere, sed in
 eadem tristitia taciti permanere. Cum ab his saepius quae-
 reret neque ullam omnino vocem exprimere posset, idem
 4 Divitiacus Aeduus respondit: Hoc esse miseriorem et gra-
 viorem fortunam Sequanorum quam reliquorum, quod
 soli ne in occulto quidem queri neque auxilium implorare
 auderent absentisque Ariovisti crudelitatem, velut si co-
 5 ram adesset, horrerent, propterea quod reliquis tamen
 fugae facultas daretur, Sequanis vero, qui intra fines suos
 Ariovistum recepissent, quorum oppida omnia in potestate
 eius essent, omnes cruciatus essent perferendi.

1 XXXIII. His rebus cognitis Caesar Gallorum animos
 verbis confirmavit pollicitusque est, sibi eam rem curae
 futuram: magnam se habere spem, et beneficio suo et
 auctoritate adductum Ariovistum finem iniuriis facturum.

2 Hac oratione habita concilium dimisit. Et secundum ea
 multae res eum hortabantur, quare sibi eam rem cogitan-
 dam et suscipiendam putaret, imprimis, quod Aeduos, fra-
 tres consanguineosque saepenumero a senatu appellatos,
 in servitute atque in ditione videbat Germanorum teneri,
 eorumque obsides esse apud Ariovistum ac Sequanos in-
 tellegebat; quod in tanto imperio populi Romani turpissi-

3 mum sibi et reipublicae esse arbitrabatur. Paulatim au-
 tem Germanos consuescere Rhenum transire, et in Gal-
 liam magnam eorum multitudinem venire, populo Romano
 4 periculosum videbat, neque sibi homines feros ac barba-
 ros temperaturos existimabat, quin, cum omnem Galliam
 occupavissent, ut ante Cimbri Teutonique fecissent, in
 provinciam exirent atque inde in Italiam contenderent,
 praesertim cum Sequanos a provincia nostra Rhodanus
 divideret; quibus rebus quam maturrime occurrendum
 5 putabat. Ipse autem Ariovistus tantos sibi spiritus, tan-
 tam arrogantiam sumpserat, ut ferendus non videretur.

1 XXXIII. Quamobrem placuit ei, ut ad Ariovistum le-
 gatos mitteret, qui ab eo postularent, uti aliquem locum
 medium utriusque conloquio deligeret: velle sese de re
 2 publica et summis utriusque rebus cum eo agere. Ei le-
 gationi Ariovistus respondit: Si quid ipsi a Caesare opus

esset, sese ad eum venturum fuisse; si quid ille se velit, illum ad se venire oportere. Praeterea se neque sine 3 exercitu in eas partes Galliae venire audere, quas Caesar possideret, neque exercitum sine magno comaeatu atque molimento in unum locum contrahere posse. Sibi autem 4 mirum videri, quid in sua Gallia, quam bello vicisset, aut Caesari aut omnino populo Romano negotii esset.

XXXV. His responsis ad Caesarem relatis, iterum ad 1 eum Caesar legatos cum his mandatis mittit: Quoniam 2 tanto suo populiue Romani beneficio adfectus, cum in consulatu suo rex atque amicus a senatu appellatus esset, hanc sibi populoque Romano gratiam referret, ut in con- loquium venire invitatus gravaretur neque de communire dicendum sibi et cognoscendum putaret, haec esse, quae ab eo postularet: primum, ne quam multitudinem homi- 3 num amplius trans Rhenum in Galliam traduceret; deinde, obsides, quos haberet ab Aeduis, redderet, Sequanisque permitteret, ut, quos illi haberent, voluntate eius reddere illis liceret; neve Aeduos iniuria laceraret, neve his sociisque eorum bellum inferret. Si id ita fecisset, sibi po- 4 puloque Romano perpetuam gratiam atque amicitiam cum eo futuram: si non impetraret, sese, quoniam M. Messala, M. Pisone consulibus senatus censuisset, uti, quicunque Galliam provinciam optineret, quod commode reipublicae facere posset, Aeduos ceterosque amicos populi Romani defenderet, se Aeduorum iniurias non neglecturum.

XXXVI. Ad haec Ariovistus respondit: Ius esse belli, 1 ut, qui vicissent, his, quos vicissent, quemadmodum vel- lent, imperarent: item populum Romanum victis non ad alterius praescriptum, sed ad suum arbitrium imperare consensse. Si ipse populo Romano non praescriberet, 2 quemadmodum suo iure uteretur, non oportere sese a populo Romano in suo iure impediri. Aeduos sibi, quo- 3 nam belli fortunam temptassent et armis congressi ac superati essent, stipendiarios esse factos. Magnam Caesarem 4 iniuriam facere, qui suo adventu vectigalia sibi deteriora faceret. Aeduis se obsides redditurum non esse, neque 5 his neque eorum sociis iniuria bellum inlaturum, si in eo

manerent, quod convenisset, stipendiumque quotannis penderent; si id non fecissent, longe his fratrum nomen populi Romani afuturum. Quod sibi Caesar denuntiaret, se Aeduorum iniurias non neglecturum, neminem secum sine sua pernicie contendisse. Cum vellet, congrederetur: intellecturum, quid invicti Germani, exercitissimi in armis, qui inter annos XIII tectum non subissent, virtute possent.

1 XXXVII. Haec eodem tempore Caesari mandata refer-
2 rebantur, et legati ab Aeduis et a Treveris veniebant: Aedui questum, quod Harudes, qui nuper in Galliam transportati essent, fines eorum popularentur: sese ne obsidibus quidem datis pacem Ariovisti redimere potuisse.
3 Treveri autem, pagos centum Sueborum ad ripam Rheni consedis-
4 se, qui Rhenum transire conarentur; his praeesse
5 Nasuam et Cimberium fratres. Quibus rebus Caesar vehementer commotus maturandum sibi existimavit, ne, si nova manus Sueborum cum veteribus copiis Ariovisti sese
6 coniunxisset, minus facile resisti posset. Itaque re frumentaria, quam celerrime potuit, comparata magnis itineribus ad Ariovistum contendit.

1 XXXVIII. Cum tridui viam processisset, nuntiatum est
2 ei, Ariovistum cum suis omnibus copiis ad occupandum Vesontionem, quod est oppidum maximum Sequanorum,
3 contendere triduique viam a suis finibus profecisse. Id ne accideret, magnopere sibi praecavendum Caesar existimabat. Namque omnium rerum, quae ad bellum usui erant,
4 summa erat in eo oppido facultas, idque natura loci sic muniebatur, ut magnam ad ducendum bellum daret facultatem, propterea quod flumen Dubis ut circino circum-
5 ductum paene totum oppidum cingit; reliquum spatium, quod est non amplius pedum sexcentorum, qua flumen intermittit, mons continet magna altitudine, ita, ut radices montis ex utraque parte ripae fluminis contingant.
6 Hunc murus circumdatus arcem efficit et cum oppido
7 coniungit. Huc Caesar magnis nocturnis diurnisque itineribus contendit occupatoque oppido ibi praesidium conlocat.

XXXVIII. Dum paucos dies ad Vesontionem rei fru-
mentariae commeatusque causa moratur, ex percontatione
nostrorum vocibusque Gallorum ac mercatorum, qui in-
genti magnitudine corporum Germanos, incredibili virtute
atque exercitatione in armis esse praedicabant — saepe-
numero sese cum his congressos ne vultum quidem atque
aciem oculorum dicebant ferre potuisse —, tantus subito
timor omnem exercitum occupavit, ut non mediocriter
omnium mentes animosque perturbaret. Hic primum or-
tus est a tribunis militum, praefectis reliquisque, qui ex
urbe amicitiae causa Caesarem secuti non magnum in re
militari usum habebant: quorum alius alia causa inlata, 3
quam sibi ad proficiscendum necessariam esse diceret, pe-
tebat, ut eius voluntate discedere liceret; nonnulli pudore
adducti, ut timoris suspicionem vitarent, remanebant. Hi 4
neque vultum fingere neque interdum lacrimas tenere po-
terant: abditi in tabernaculis aut suum fatum quereban-
tur aut cum familiaribus suis commune periculum mise-
rabantur. Vulgo totis castris testamenta obsignabantur. 5
Horum vocibus ac timore paulatim etiam ii, qui magnum
in castris usum habebant, milites centurionesque, quique
equitatu praecerant, perturbabantur. Qui se ex his minus 6
timidos existimari volebant, non se hostem vereri, sed an-
gustias itineris et magnitudinem silvarum, quae intercede-
rent inter ipsos atque Ariovistum, aut rem frumentariam,
ut satis commode supportari posset, timere dicebant. Non 7
nulli etiam Caesari nuntiant, cum castra moveri ac signa
ferri iussisset, non fore dicto audientes milites neque pro-
pter timorem signa laturos.

XXXX. Haec cum animadvertisset, convocato consilio 1
omniumque ordinum ad id consilium adhibitis centurio-
nibus, vehementer eos incusavit: primum quod, aut quam
in partem aut quo consilio ducerentur, sibi quaerendum
aut cogitandum putarent. Ariovistum se consule cupidis- 2
sime populi Romani amicitiam adpetisse: cur hunc tam
temere quisquam ab officio discessurum iudicaret? Sibi 3
quidem persuaderi, cognitis suis postulatis atque aequitate
condicionum perspecta eum neque suam neque populi Ro-

- 4 mani gratiam repudiaturum. Quod si furore atque amen-
tia impulsus bellum intulisset, quid tandem vererentur?
aut cur de sua virtute aut de ipsius diligentia despera-
5 rent? Factum eius hostis periculum patrum nostrorum
memoria, cum Cimbris et Teutonis a Gaio Mario pulsus
non minorem laudem exercitus quam ipse imperator me-
ritus videbatur; factum etiam nuper in Italia servili tu-
multu, quos tamen aliquid usus ac disciplina, quae a nobis
6 acceperant, sublevarent. Ex quo iudicari posse, quan-
tum haberet in se boni constantia, propterea quod, quos
aliquamdiu inermes sine causa timuissent, hos postea ar-
7 matos ac victores superassent. Denique hos esse eosdem,
quibuscum saepenumero Helvetii congressi non solum in
suis, sed etiam in illorum finibus, plerumque superarint.
8 qui tamen pares esse nostro exercitui non potuerint. Si
quos adversum proelium et fuga Gallorum commoveret,
hos, si quaerere, reperire posse, diuturnitate belli de-
fetigatis Gallis, Ariovistum, cum multis menses castris se
ac paludibus tenuisset neque sui potestatem fecisset, de-
9 sperantes iam de pugna et dispersos subito adortum, magis
ratione et consilio quam virtute vicisse. Cui rationi con-
tra homines barbaros atque imperitos locus fuisset, hac
ne ipsum quidem sperare nostros exercitus capi posse.
10 Qui suum timorem in rei frumentariae simulationem an-
gustiasque itineris conferrent, facere arroganter, cum aut
de officio imperatoris desperare aut praescribere videren-
11 tur. Haec sibi esse curae, frumentum Sequanos, Leu-
cos, Lingones sumministrare, iamque esse in agris fru-
menta matura; de itinere ipsos brevi tempore iudicatu-
12 ros. Quod non fore dicto audientes neque signa laturo
dicantur, nihil se ea re commoveri: scire enim, quibus-
cumque exercitus dicto audiens non fuerit, aut male re
gesta fortunam defuisse aut aliquo facinore comperto ava-
13 ritiam esse convictam: suam innocentiam perpetua vita,
14 felicitatem Helvetiorum bello esse perspectam. Itaque se,
quod in longiorem diem conlaturus fuisset, representa-
turum et proxima nocte de quarta vigilia castra moturum
ut quam primum intellegere posset, utrum apud eos pu-

der atque officium an timor valeret. Quod si praeterea 15
nemo sequatur, tamen se cum sola decima legione iturum,
de qua non dubitaret, sibi que eam praetoriam cohortem
futuram. Huic legioni Caesar et indulerat praecipue et
propter virtutem confidebat maxime.

XXXXI. Hac oratione habita mirum in modum conver- 1
sae sunt omnium mentes summaque alacritas et cupiditas
belli gerendi innata est, princepsque decima legio per tri- 2
bunos militum ei gratias egit, quod de se optimum iudi-
cium fecisset, seque esse ad bellum gerendum paratissi-
mam confirmavit. Deinde reliquae legiones cum tribunis 3
militum et primorum ordinum centurionibus egerunt, uti
Caesari satisfacerent: se neque unquam dubitasse neque
timuisse, neque de summa belli suum iudicium, sed impe-
ratoris esse existimavisse. Eorum satisfactione accepta et 4
itinere exquisito per Divitiacum, quod ex aliis ei maxi-
mam fidem habebat, ut milium amplius quinquaginta cir-
cuitu locis apertis exercitum duceret, de quarta vigilia, ut
dixerat, profectus est. Septimo die, cum iter non inter- 5
mitteret, ab exploratoribus certior factus est, Ariovisti co-
pias a nostris milibus passuum quattuor et xx abesse.

XXXXII. Cognito Caesaris adventu Ariovistus legatos 1
ad eum mittit: quod antea de colloquio postulasset, id per
se fieri licere, quoniam propius accessisset, seque id sine
periculo facere posse existimare. Non respuit condicio- 2
nem Caesar, iamque eum ad sanitatem reverti arbitrabat-
ur, cum id, quod antea petenti denegasset, ultro pollice-
retur, magnamque in spem veniebat, pro suis tantis popu- 3
lique Romani in eum beneficiis, cognitis suis postulatis,
fore, uti pertinacia desisteret. Dies colloquio dictus est
ex eo die quintus. Interim saepe ultro citroque cum le- 4
gati inter eos mitterentur, Ariovistus postulavit, ne quem
peditem ad colloquium Caesar adduceret: vereri se, ne
per insidias ab eo circumveniretur; uterque cum equitatu
veniret: alia ratione sese non esse venturum. Caesar, 5
quod neque colloquium interposita causa tolli volebat ne-
que salutem suam Gallorum equitatu committere aude-
bat, commodissimum esse statuit, omnibus equis Gallia

equitibus detractis, eo legionarios milites legionis decimae, cui quam maxime confidebat, inponere, ut praesidium quam amicissimum, si quid opus facto esset, haberet.

Quod cum fieret, non inridicule quidam ex militibus decimae legionis dixit: plus, quam pollicitus esset, Caesarem facere: pollicitum, se in cohortis praetoriae loco decimam legionem habiturum, ad equum rescribere.

XXXXIII. Planities erat magna et in ea tumulus terrenus satis grandis. Iste locus aequo fere spatio ab castris Ariovisti et Caesaris aberat. Eo, ut erat dictum, ad conloquium venerunt. Legionem Caesar, quam equis devexerat, passibus ducentis ab eo tumulo constituit. Item equites Ariovisti pari intervallo constiterunt. Ariovistus, ex equis ut conloquerentur et praeter se denos ut ad conloquium adducerent, postulavit. Ubi eo ventum est, Caesar initio orationis sua senatusque in eum beneficia commemoravit, quod rex appellatus esset a senatu, quod amicus, quod munera amplissime missa; quam rem et paucis contigisse et pro magnis hominum officiis consuesse tribui docebat; illum, cum neque aditum neque causam postulandi iustam haberet, beneficio ac liberalitate sua ac senatus ea praemia consecutum. Docebat etiam, quam veteres quamque iustae causae necessitudinis ipsis cum Aeduis intercederent, quae senatusconsulta quotiens quamque honorifica in eos facta essent, ut omni tempore totius Galliae principatum Aedui tenuissent, prius etiam, quam nostram amicitiam appetissent. Populi Romani hanc esse consuetudinem, ut socios atque amicos non modo sui nihil deperdere, sed gratia, dignitate, honore auctiores velit esse; quod vero ad amicitiam populi Romani adtulissent, id his eripi quis pati posset? Postulavit deinde eadem, quae legatis in mandatis dederat: ne aut Aeduis aut eorum sociis bellum inferret; obsides redderet; si nullam partem Germanorum domum remittere posset, at ne quos amplius Rhenum transire pateretur.

XXXXIII. Ariovistus ad postulata Caesaris pauca respondit, de suis virtutibus multa praedicavit: Transisse Rhenum sese non sua sponte, sed rogatum et accersitum a

Gallis; non sine magna spe magnisque praemiis domum propinquosque reliquisse; sedes habere in Gallia ab ipsis concessas, obsides ipsorum voluntate datos; stipendium capere iure belli, quod victores victis inponere consueverint. Non sese Gallis, sed Gallos sibi bellum intulisse: 3 omnes Galliae civitates ad se oppugnandum venisse ac contra se castra habuisse; eas omnes copias a se uno proelio pulsas ac superatas esse. Si iterum experiri velint, se iterum paratum esse decertare; si pace uti velint, iniquum esse de stipendio recusare, quod sua voluntate ad id tempus pependerit. Amicitiam populi Romani sibi ornamento et praesidio, non detrimento esse oportere, idque se ea spe petisse. Si per populum Romanum stipendium remittatur et dediticii subtrahantur, non minus libenter sese recusaturum populi Romani amicitiam, quam adpetierit. Quod multitudinem Germanorum in Galliam tra- 6 ducat, id se sui muniendi, non Galliae impugnandae causa facere; eius rei testimonium esse, quod nisi rogatus non venerit et quod bellum non intulerit, sed defenderit. Se prius in Galliam venisse quam populum Romanum. Numquam ante hoc tempus exercitum populi Romani Galliae provinciae finibus egressum. Quid sibi vellet? Cur in 8 suas possessiones veniret? Provinciam suam hanc esse Galliam, sicut illam nostram. Ut ipsi concedi non oporteret, si in nostros fines impetum faceret, sic item nos esse iniquos, quod in suo iure se interpellaremus. Quod fratres Aeduos appellatos diceret, non se tam barbarum neque tam imperitum esse rerum, ut non sciret, neque bello Allobrogum proximo Aeduos Romanis auxilium tulisse, neque ipsos in his contentionibus, quas Aedui secum et cum Sequanis habuissent, auxilio populi Romani usos esse. Debere se suspicari, simulata Caesarem amicitia, quod 10 exercitum in Gallia habeat, sui opprimendi causa habere. Qui nisi decedat atque exercitum deducat ex his regionibus, sese illum non pro amico, sed hoste habiturum. Quod 12 si eum interfecerit, multis sese nobilibus principibusque populi Romani gratum esse facturum; id se ab ipsis per eorum nuntios compertum habere, quorum omnium gra-

13 tiam atque amicitiam eius morte redimere posset. Quod si discessisset et liberam possessionem Galliae sibi tradidisset, magno se illum praemio remuneraturum et, quaecumque bella geri vellet, sine ullo eius labore et periculo confecturum.

- 1 XXXV. Multa ab Caesare in eam sententiam dicta sunt, quare negotio desistere non posset, et neque suam neque populi Romani consuetudinem pati, uti optime merentes socios desereret, neque se iudicare, Galliam potius esse
- 2 Ariovisti quam populi Romani. Bello superatos esse Arvernos et Rutenos ab Quinto Fabio Maximo, quibus populus Romanus ignovisset neque in provinciam redegisset
- 3 neque stipendium inposuisset. Quod si antiquissimum quodque tempus spectari oporteret, populi Romani iustissimum esse in Gallia imperium; si iudicium senatus observari oporteret, liberam debere esse Galliam, quam bello victam suis legibus uti voluisset.

- 1 XXXVI. Dum haec in conloquio geruntur, Caesari nuntiatum est, equites Ariovisti propius tumultum accedere et ad nostros adequitare, lapides telaque in nostros conicere.
- 2 Caesar loquendi finem facit seque ad suos recepit suisque
- 3 imperavit, ne quod omnino telum in hostes reicerent. Nam etsi sine ullo periculo legionis delectae cum equitatu proelium fore videbat, tamen committendum non putabat, ut pulsus hostibus dici posset, eos ab se per fidem in conloquio circumventos. Posteaquam in vulgus militum elatum est, qua adrogantia in conloquio Ariovistus usus omni Gallia Romanis interdixisset, impetumque in nostros eius equites fecissent, eaque res conloquium ut diremisset, multo maior alacritas studiumque pugnandi malus exercitui iniectum est.

- 1 XXXVII. Biduo post Ariovistus ad Caesarem legatos mittit: Velle se de his rebus, quae inter eos agi coeptae neque perfectae essent, agere cum eo: uti aut iterum conloquio diem constitueret aut, si id minus vellet, e suis
- 2 [legatis] aliquem ad se mitteret. Conloquendi Caesari causa visa non est, et eo magis, quod pridie eius diei Germani retineri non potuerant, quin in nostros tela conice-

rent. Legatum e suis sese magno cum periculo ad eum 3
 missurum et hominibus feris oblecturum existimabat.
 Commodissimum visum est Gaïum Valerium Procellum, C. 4
 Valeri Caburi filium, summa virtute et humanitate adule-
 scentem, cuius pater a Gaio Valerio Flacco civitate dona-
 tus erat, et propter fidem et propter linguae Gallicae scien-
 tiam, qua multa iam Ariovistus longinqua consuetudine
 utebatur, et quod in eo peccandi Germanis causa non es-
 set, ad eum mittere, et Marcum Metium, qui hospitio Ario-
 visti utebatur. His mandavit, ut, quae diceret Ariovistus, 5
 cognoscerent et ad se referrent. Quos cum apud se in 6
 castris Ariovistus conspexisset, exercitu suo praesente con-
 clamavit: Quid ad se venirent? an speculandi causa? Co-
 nantis dicere prohibuit et in catenas coniecit.

XXXVIII. Eodem die castra promovit et milibus pas- 1
 suum sex a Caesaris castris sub monte consedit. Postri- 2
 die eius diei praeter castra Caesaris suas copias traduxit
 et milibus passuum duobus ultra eum castra fecit eo con-
 silio, uti frumento commeatuque, qui ex Sequanis et Ae-
 duis subportaretur, Caesarem intercluderet. Ex eo die 3
 dies continuos quinque Caesar pro castris suas copias pro-
 duxit et aciem instructam habuit, ut, si vellet Ariovistus
 proelio contendere, ei potestas non deesset. Ariovistus 4
 his omnibus diebus exercitum castris continuit, equestri
 proelio cotidie contendit. Genus hoc erat pugnae, quo se
 Germani exercuerant. Equitum milia erant sex, totidem 5
 numero pedites velocissimi ac fortissimi, quos ex omni co-
 pia singuli singulos suae salutis causa delegerant: cum his
 in proellis versabantur. Ad eos se equites recipiebant: 6
 hi, si quid erat durius, concurrebant, si qui graviore vul-
 nere accepto equo deciderat, circumstabant; si quo erat 7
 longius prodeundum aut celerius recipiendum, tanta erat
 horum exercitatione celeritas, ut iubis equorum sublevati
 cursum adaequarent.

XXXVIII. Ubi eum castris se tenere Caesar intellexit, 1
 ne diutius commeatu prohiberetur, ultra eum locum, quo
 in loco Germani consederant, circiter passus sexcentos ab
 illis, castris idoneum locum delegit acieque triplici instru-

2 cta ad eum locum venit. Primam et secundam aciem in
3 armis esse, tertiam castra munire iussit. Ille locus ab
hoste circiter passus sexcentos, uti dictum est, aberat. Eo
circiter hominum numero sedecim milia expedita cum
omni equitatu Ariovistus misit, quae copiae nostros per-
4 terrerent et munitione prohiberent. Nihilò secius Caesar,
ut ante constituerat, duas acies hostem propulsare, ter-
5 tiam opus perficere iussit. Munitis castris duas ibi legio-
nes reliquit et partem auxiliorum, quattuor reliquas in
castra maiora reduxit.

1 L. Proximo die instituto suo Caesar e castris utrisque
copias suas eduxit paulumque a maioribus castris pro-
gressus aciem instruxit, hostibus pugnandi potestatem fe-
2 cit. Ubi ne tum quidem eos prodire intellexit, circiter
meridiem exercitum in castra reduxit. Tum demum Ario-
vistus partem suarum copiarum, quae castra minora op-
pugnaret, misit. Acriter utrimque usque ad vesperum
3 pugnatum est. Solis occasu suas copias Ariovistus multis
4 et inlatis et acceptis vulneribus in castra reduxit. Cum ex
captivis quaereret Caesar, quamobrem Ariovistus proelio
non decertaret, hanc reperiebat causam, quod apud Ger-
manos ea consuetudo esset, ut matresfamiliae eorum sor-
tibus et vaticinationibus declararent, utrum proelium com-
5 mitti ex usu esset necne; eas ita dicere: non esse fas
Germanos superare, si ante novam lunam proelio contem-
dissent.

1 L. Postridie eius diei Caesar praesidium utrisque ca-
stris, quod satis esse visum est, reliquit, omnis alarios in
conspectu hostium pro castris minoribus constituit, quod
minus multitudine militum legionariorum pro hostium nu-
mero valebat, ut ad speciem alarilis uteretur; ipse tripliei
2 instructa acie usque ad castra hostium accessit. Tum de-
mum necessario Germani suas copias castris eduxerunt
generatimque constituerunt paribus intervallis, Marudes,
Marcomanos, Triboces, Vangiones, Nemetes, Seduslos,
Suebos, omnemque aciem suam rediis et carris circumde-
3 derunt, ne qua spes in fuga relinqueretur. Eo mulieres
imposuerunt, quae in proelium proficiscentes passis ma-

nibus flentes inplorabant, ne se in servitutem Romanis traderent.

LII. Caesar singulis legionibus singulos legatos et quae-
storem praefecit, uti eos testes suae quisque virtutis habe-
ret; ipse a dextro cornu, quod eam partem minime fir-
mam hostium esse animadverterat, proellum commisit.
Ita nostri acriter in hostes signo dato impetum fecerunt, 3
itaque hostes repente celeriterque procurrerunt, ut spa-
tium pila in hostes coniciendi non daretur. Relectis pilis 4
comminus gladiis pugnatum est. At Germani celeriter ex
consuetudine sua phalange facta impetus gladiatorum exce-
perunt. Reperti sunt complures nostri milites, qui in 5
phalangas insilirent et scuta manibus revellerent et desu-
per vulnerarent. Cum hostium acies a sinistro cornu pulsa 6
atque in fugam conversa esset, a dextro cornu vehemen-
ter multitudo suorum nostram aciem premebant. Id cum 7
animadvertisset Publius Crassus adolescens, qui equitatu
praeerat, quod expeditior erat quam ii, qui inter aciem
versabantur, tertiam aciem laborantibus nostris subsidio
misit.

LIII. Ita proelium restitutum est, atque omnes hostes 1
longa verterunt neque prius fugere destiterunt, quam ad
flumen Rhenum milia passuum ex eo loco circiter quinque
pervenerunt. Ibi perpauci aut viribus confisi transire con- 2
tenderunt aut lintribus inventis sibi salutem reppererunt.
In his fuit Ariovistus, qui naviculam deligatam ad ripam 3
nactus ea profugit; reliquos omnes equitatu consecuti
nostri interfecerunt. Duae fuerunt Ariovisti uxores, una 4
Sueba natione, quam domo secum duxerat, altera Norica,
regis Vocconis soror, quam in Gallia duxerat a fratre
missam: utraque in ea fuga perierunt. Duae filiae ha-
rum altera occisa, altera capta est. Gaius Valerius Pro- 5
cillus, cum a custodibus in fuga trinis catenis vinctus tra-
heretur, in ipsum Caesarem hostis equitatu persequentem
incidit. Quae quidem res Caesari non minorem quam ipsa 6
victoria voluptatem adtulit, quod hominem honestissimum
provinciae Galliae, suum familiarem et hospitem, ereptum
e manibus hostium, sibi restitutum videbat neque eius

calamitate de tanta voluptate et gratulatione quicquam fortuna deminuerat. Is se praesente de se ter sortibus consultum dicebat, utrum igni statim necaretur an in aliud tempus reservaretur: sortium beneficio se esse incolu-
8 mem. Item Marcus Metius repertus et ad eum reductus est.

1 LIII. Hoc proelio trans Rhenum nuntiato Suebi, qui ad ripas Rheni venerant, domum reverti coeperunt; quos Ubii, qui proximi Rhenum incolunt, perterritos [sense-
2 runt] insecuti, magnum ex his numerum occiderunt. Caesar, una aestate duobus maximis bellis confectis, maturius paulo, quam tempus anni postulabat, in hiberna in Se-
3 quanos exercitum deduxit; hibernis Labienum praeposuit; ipse in citeriorem Galliam ad conventus agendos profectus est.

C. IULI CAESARIS DE BELLO GALLICO COMMENTARIUS SECUNDUS.

ARGUMENTUM.

[A. U. C. DCLXXXVII.] I. Bellum Belgicum.

Belgae omnes contra populum Romanum coniurant praeter Remos. Eorum oppidum Bibrax a Belgis oppugnatum Caesar subsidio misso obsidione liberat, c. I—X. Discedentes Belgas insecutus in fugam coniecit, c. XI. Suessiones, Bellovacos, Ambianos in fidem accipit, c. XII—XV. Nervios fortiter repugnantes cum Atrebatibus ac Viromanduis devincit, c. XVI—XXVIII. Item Aduatucos obsessos magna clade afficit, c. XXVIII—XXXII.

II. Aremoricæ gentes subactæ. Hiberna Caesaris.

P. Crassus gentes Aremoricæ in dicionem populi Romani redigit, c. XXXIII. Omni Gallia pacata Caesar legiones in hiberna deducit, in Italiam proficiscitur, c. XXXV.

I. Cum esset Caesar in citeriore Gallia in hibernis.

ita uti supra demonstravimus, crebri ad eum rumores afferebantur, litterisque item Labieni certior fiebat, omnes Belgas, quam tertiam esse Galliae partem dixeramus, contra populum Romanum coniurare obsidesque inter se dare.

Conjurandi has esse causas: primum, quod vererentur, ne omni pacata Gallia ad eos exercitus noster adduceretur;

deinde, quod ab nonnullis Gallis sollicitarentur, partim qui, ut Germanos diutius in Gallia versari noluerant, ita

populi Romani exercitum hiemare atque inveterascere in Gallia molestè ferebant, partim qui mobilitate et levitate

animi novis imperiis studebant; ab nonnullis etiam, quod in Gallia a potentioribus atque suis, qui ad conducendos ho-

mines facultates habebant, vulgo regna occupabantur, minus facile eam rem imperio nostro consequi poterant.

II. His nuntiis litterisque commotus Caesar duas legiones in citeriore Gallia novas conscripsit et inita aestate in

interiorem Galliam qui deduceret, Quintum Pedium legatum misit. Ipse, cum primum pabuli copia esse inciperet, ad exercitum venit. Dat negotium Senonibus reli-

quisque Gallis, qui finitimi Belgis erant, uti ea, quæ apud eos gerantur, cognoscant seque de his rebus certiores faciant.

Hi constanter omnes nuntiaverunt, manus cogere exercitum in unum locum conduci. Tum vero dubitandum non existimavit, quin ad eos proficisceretur. Re frustra

mentaria comparata castra movet diebusque circiter quindecim ad fines Belgarum pervenit.

III. Eo cum de improviso celeriusque omni opinione venisset, Remi, qui proximi Galliae ex Belgis sunt, ad eum legatos Iccium et Andocumborium, primos civitatis, miserunt, qui dicerent, se suaque omnia in fidem atque in potestatem populi Romani permittere, neque se cum Belgis reliquis consensisse neque contra populum Romanum con-

3 iurasse, paratosque esse et obsides dare et imperata facere
et oppidis recipere et frumento ceterisque rebus iuvare;
4 reliquos omnes Belgas in armis esse, Germanosque, qui
5 cis Rhenum incolant, sese cum his coniunxisse, tantumque
esse eorum omnium furorem, ut ne Suessiones quidem
fratres consanguineosque suos, qui eodem iure et isdem
legibus utantur, unum imperium unumque magistratum
cum ipsis habeant, detertere potuerint, quin cum his
consentirent.

1 III. Cum ab his quaereret, quae civitates quantaque
in armis essent et quid in bello possent, sic reperiebat:
Plerosque Belgas esse ortos ab Germanis Rhenumque an-
tiquitus traductos propter loci fertilitatem ibi consedis-
2 Gallosque, qui ea loca incolerent, expulsi solosque esse
qui patrum nostrorum memoria omni Gallia vexata Teu-
tonos Cimbroque intra fines suos ingredi prohibuerint:

3 quae ex re fieri, uti earum rerum memoria magnam sibi
auctoritatem magnosque spiritus in re militari sumerent.

4 De numero eorum omnia se habere explorata Remi dice-
bant, propterea quod, propinquitatibus adfinitatibusque
coniuncti, quantam quisque multitudinem in communi Bel-
garum concilio ad id bellum pollicitus sit, cognoverint.

5 Plurimum inter eos Belloyacos et virtute et auctoritate et
hominum numero valere: hos posse conficere armata mi-
lia centum; pollicitos ex eo numero electa sexaginta to-

6 tiusque belli imperium sibi postulare. Suessiones suos
esse finitimos; latissimos feracissimosque agros possidere;

7 Apud eos fuisse regem nostra etiam memoria Divitiacum
totius Galliae potentissimum, qui cum magnae partis ha-
rum regionum, tum etiam Britanniae imperium optinue-
rit; nunc esse regem Galbam: ad hunc propter iustitiam
prudentiamque suam totius belli summam omnium volun-
tate deferri; oppida habere numero XII, polliceri milia

8 armata quinquaginta; totidem Nervios, qui maxime feri
9 inter ipsos habeantur longissimeque absint; quindecim
milia Atrebates, Ambianos decem milia, Morinos XXV mi-
lia, Menapios VII milia, Calcelos X milia, Velicassas et Vi-
romanduos totidem, Aduaticos decem et novem milia;

Condrusos, Eburones, Caeroesos, Paemanos, qui uno no-
mine Germani appellantur, arbitrari ad xi. milia.

V. Caesar Remos cohortatus liberaliterque oratione
prosecutus omnem senatum ad se convenire principum-
que liberos obsides ad se adduci iussit. Quae omnia ab
his diligenter ad diem facta sunt. Ipse Divitiacum Ae-
duum magnopere cohortatus docet, quanto opere rei pu-
blicae communisque salutis intersit, manus hostium disti-
neri, ne cum tanta multitudine uno tempore configendum
sit. Id fieri posse, si suas copias Aedui in fines Bellova-
corum introduxerint et eorum agros populari coeperint.
His mandatis eum ab se dimittit. Postquam omnes Bel-
garum copias in unum locum coactas ad se venire vidit,
neque iam longe abesse, ab iis, quos miserat, explorato-
ribus et ab Remis cognovit, flumen Axonam, quod est in
extremis Remorum finibus, exercitum traducere matura-
vit atque ibi castra posuit. Quae res et latus unum castro-
rum ripis fluminis munebat et, post eum quae essent, tuta
ab hostibus reddebant et, commeatus ab Remis reliquisque
civitatis ut sine periculo ad eum portari possent, effu-
ciebat. In eo flumine pontis erat. Ibi praesidium ponit et
in altera parte fluminis Quintum Titurium Sabinum lega-
tum cum sex cohortibus relinquit; castra in altitudinem
pedum xii vallo fossaque duodeviginti pedum munire
iubet.

VI. Ab his castris oppidum Remorum nomine Bibrax
aberat milia passuum octo. Id ex itinere magno impetu
Belgae oppugnare coeperunt. Aegre eo die sustentatum
est. Gallorum eadem atque Belgarum oppugnatio est haec.
Ubi circumiecta multitudinis hominum totis moenibus un-
dique in murum lapides iaci coepti sunt murusque defen-
soribus nudatus est, testudine facta [portas] succedunt
murusque subruunt. Quod tam facile fiebat. Nam cum
tanta multitudo lapides ac tela conicerent, in muro con-
sistendi potestas erat nulli. Cum finem oppugnandi nox
fecisset, Iccius Remus, summa nobilitate et gratia inter
suos, qui tum oppido praefuerat, unus ex iis, qui legati
de pace ad Caesarem venerant, nuntium ad eum mittit.

nisi subsidium sibi submittatur, sese diutius sustinere non posse.

- 1 VII. Eo de media nocte Caesar isdem ducibus usus,
 2 qui nuntii ab Iccio venerant, Numidas et Cretas sagitta-
 3 rios et funditores Baleares subsidio oppidanis mittit; quo-
 4 rum adventu et Remis cum spe defensionis studium pro-
 5 pugnandi accessit, et hostibus eadem de causa spes po-
 6 tundi oppidi discessit. Itaque paulisper apud oppidum
 7 morati agrosque Remorum depopulati, omnibus vicis aedi-
 8 ficiisque, quos adire potuerant, incensis ad castra Caesar-
 9 is omnibus copiis contenderunt et ab milibus passuum
 10 minus duobus castra posuerunt; quae castra, ut fumo at-
 11 que ignibus significabatur, amplius milibus passuum octo
 12 in latitudinem patebant.

- 1 VIII. Caesar primo et propter multitudinem hostium
 2 et propter eximiam opinionem virtutis proelio supersedere
 3 statuit, cotidie tamen equestribus proeliis, quid hostis vir-
 4 tute posset et quid nostri auderent, periclitabatur. Ubi
 5 nostros non esse inferiores intellexit, loco pro castris ad
 6 aciem instruendam natura opportuno atque idoneo, quod
 7 is collis, ubi castra posita erant, paululum ex planicie edi-
 8 tus tantum adversus in latitudinem patebat, quantum loci
 9 acies instructa occupare poterat, atque ex utraque parte
 10 lateris deiectus habebat et in frontem leniter fastigatus
 11 paulatim ad planiciem redibat, ab utroque latere eius col-
 12 lis transversam fossam obduxit circiter passuum quadrin-
 13 gentorum et ad extremas fossas castella constituit ibique
 14 tormenta collocavit, ne, cum aciem instruxisset, hostes,
 15 quod tantum multitudo poterant, ab lateribus pugnan-
 16 tes suos circumvenire possent. Hoc facto duabus legioni-
 17 bus, quas proxime conscripserat, in castris relictis, ut, si
 18 quo opus esset, subsidio duci possent, reliquas sex legio-
 19 nes pro castris in acie constituit. Hostes item suas copias
 20 ex castris eductas instruxerant.

- 1 VIII. Palus erat non magna inter nostrum atque ho-
 2 stium exercitum. Hanc si nostri transirent, hostes expec-
 3 tabant; nostri autem, si ab illis initium transeundi fieret,
 4 ut impeditos adgrederentur, parati in armis erant.

inter terim proelio equestri inter duas acies contendebatur. Ubi
 neutri transeundi initium faciunt, secundiore equitum
 proelio nostris, Caesar suos in castra reduxit. Hostes 3
 protinus ex eo loco ad flumen Axonam contenderunt,
 quod esse post nostra castra demonstratum est. Ibi vadis 4
 repertis partem suarum copiarum traducere conati sunt, *transi. 2. 12. 10*
 eo consilio, ut, si possent, castellum, cui praeerat Quin-
 tus Titurius legatus, expugnarent pontemque interscinder-
 ent; si minus potuissent, agros Remorum popularentur *popularentur. 2. 12. 10*
 qui magno nobis usui ad bellum gerendum erant, com-
 meo-
 meatuque nostros prohiberent.

X. Caesar certior factus ab Titurio omnem equitatum 1
 et levis armaturae Numidas, funditores sagittariosque pon-
 tem traducit atque ad eos contendit. Acrifer in eo loco *certum.*
 pugnatum est. Hostes ineditos nostri in flumine adgressi,
 magnum eorum numerum occiderunt; per eorum corpora 3
 reliquos audacissime transire conantes multitudine telo-
 rum reppulerunt; primos, qui transierant, equitatu cir-
 cumventos interfecerunt. Hostes, ubi et de expugnando 4
 oppido et de flumine transeundo spem se fefellisse intel-
 lexerunt neque nostros in locum iniquiorem progredi pu-
 gnandi causa viderunt, atque ipsos res frumentaria defi-
 cere coepit, consilio convocato constituerunt, optimum
 esse, domum suam quemque reverti, et, quorum in fines
 primum Romani exercitum introduxissent, ad eos defen-
 dendos undique convenirent, ut potius in suis quam in
 alienis finibus decertarent et domesticis copiis rei frumen-
 tariae uterentur. Ad eam sententiam cum reliquis causis 6
 haec quoque ratio eos deduxit, quod Divitiacum atque Ae-
 duios finibus Bellovacorum adpropinquare cognoverant.
 His persuaderi, ut diutius morarentur neque suis auxi-
 lium ferrent, non poterat. *sigil. unico. vir.*

XI. Ea re constituta, secunda vigilia magno cum stre-
 pitu ac tumultu castris egressi nullo certo ordine neque
 imperio, cum sibi quisque primum itineris locum peteret
 et domum pervenire properaret, fecerunt, ut consimilis
 fugae profectio videretur. Hac re statim Caesar per specu-
 culatores cognita insidias veritus, quod, qua de causa dis-
insidias. 2. 12. 10

cederent, nondum perspexerat, exercitum equitatumque
 3 castris continuit. Prima luce confirmata re ab explorato-
 ribus, omnem equitatum, qui novissimum agmen morare-
 tur, praemisit. His Quintum Pedium et Lucium Aurun-
 culeium Cottam legatos praefecit; Titum Labienum lega-
 4 tum cum legionibus tribus subsequi iussit. Hi novissimos
 adorti et multa milia passuum prosecuti magnam multitu-
 dinem eorum fugientium conciderunt, cum ab extremo
 agmine, ad quos ventum erat, consisterent fortiterque im-
 5 petum nostrorum militum sustinerent, priores, quod ab-
 esse a periculo viderentur neque ulla necessitate neque
 imperio continerentur, exaudito clamore perturbatis ordi-
 6 nibus omnes in fuga sibi praesidium ponerent. Ita sine
 ullo periculo tantam eorum multitudinem nostri interfece-
 runt, quantum fuit diei spatium, sub occasumque solis de-
 stiterunt seque in castra, ut erat imperatum, receperunt.

1 XII. Postridie eius diei Caesar, priusquam se hostes
 ex terrore ac fuga reciperent, in fines Suessionum, qui
 proximi Remis erant, exercitum duxit et magno itinere
 2 confecto ad oppidum Noviodunum contendit. Id ex itinere
 oppugnare conatus, quod vacuum ab defensoribus esse
 audiebat, propter latitudinem fossae murique altitudinem
 3 paucis defendentibus expugnare non potuit. Castris mu-
 nitis vineas agere, quaeque ad oppugnandum usui erant,
 4 comparare coepit. Interim omnis ex fuga Suessionum
 5 multitudo in oppidum proxima nocte convenit. Celeriter
 vineis ad oppidum actis, aggerē facto turribusque consti-
 tutis, magnitudine operum, quae neque viderant ante Galli
 neque audierant, et celeritate Romanorum permoti lega-
 tos ad Caesarem de deditione mittunt et, petentibus Re-
 mis, ut conservarentur, impetrant.

1 XIII. Caesar obsidibus acceptis primis civitatis atque
 ipsius Galbae regis duobus filiis, armisque omnibus ex op-
 pido traditis, in deditionem Suessiones accepit exercitum
 2 que in Bellovacos ducit. Qui cum se suaeque omnia in op-
 pidum Bratuspantium contulissent, atque ab eo oppide
 Caesar cum exercitu circiter milia passuum quinque ab-
 esset, omnes maiores natu ex oppido egressi manus ad

Caesarem tendere et vocē significare coeperunt, sese in eius fidem ac potestatem venire neque contra populum Romanum armis contendere. Itē, cum ad oppidum accessisset castraque ibi poneret, pueri mulieresque ex muro passis manibus suo more pacem ab Romanis petierunt.

XIII. Pro his Divitiacus — nam post discessum Belgarum dimissis Aeduarum copiis ad eum reverterat — facit verba: Bellovacos omni tempore in fide atque amicitia civitatis Aeduae fuisse; impulsos ab suis principibus, qui dicerent, Aeduos ab Caesare in servitutem redactos omnes indignitates contumeliasque perferre, et ab Aeduis defecisse et populo Romano bellum intulisse. Qui eius consilli principes fuissent, quod intellexerent, quantam calamitatem civitati intulissent, in Britanniam profugisse. Pertere non solum Bellovacos, sed etiam pro his Aeduos, ut sua clementia ac mansuetudine in eos utatur. Quod si fecerit, Aeduarum auctoritatem apud omnes Belgas amplificaturum, quorum auxiliis atque opibus, si qua bella inciderint, sustentare consuerint.

XV. Caesar honoris Divitiaci atque Aeduarum causa sese eos in fidem recepturum et conservaturum dixit; quod erat civitas magna inter Belgas auctoritate atque hominum multitudine praestabat, sexcentos obsides poposcit. His traditis omnibusque armis ex oppido conlatis, ab eo loco in fines Ambianorum pervenit, qui se suaque omnia sine mora dediderunt. Eorum fines Nervii attingebant; quorum de natura moribusque Caesar cum quaereret, sic reperiebat: Nullum aditum esse ad eos mercatoribus; nihil pati vini reliquarumque rerum inferri, quod illis rebus relanguescere animos [eorum] et remitti virtutem existimarent; esse homines feroces magnaeque virtutis. Increpitare atque incusare reliquos Belgas, qui se populo Romano dedidissent patriamque virtutem profecissent; confirmare, sese neque legatos missuros neque ullam conditionem pacis accepturos.

XVI. Cum per eorum fines triduum iter fecisset, inveniebat ex captivis, Sabim flumen ab castris suis non amplius milla passuum x abesse: trans id flumen omnes

Nervios consedissee adventumque ibi Romanorum expectare una cum Atrebatibus et Viromanduis, finitimis suis — nam his utrisque persuaserant, uti eandem belli fortunam experirentur —; expectari etiam ab his Aduatucorum copias atque esse in itinere: mulieres, quique per aetatem ad pugnam inutiles viderentur, in eum locum coniecisse, quo propter paludes exercitui aditus non esset.

- 1 XVII. His rebus cognitis exploratores centurionesque
- 2 praemittit, qui locum idoneum castris deligant. Cum ex dediticiis Belgis reliquisque Gallis complures Caesarem secuti una iter facerent, quidam ex his, ut postea ex captivis cognitum est, eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitus perspecta, nocte ad Nervios pervenerunt atque his demonstrarunt, inter singulas legiones impedimentorum magnum numerum intercedere, neque esse quicquam negotii, cum prima legio in castra venisset reliquaeque legiones magnum spatium abessent, hanc sub sarcinis adoriri; qua pulsa impedimentisque direptis futurum,
- 4 ut reliquae contra consistere non auderent. Adluvabat etiam eorum consilium, qui rem deferebant, quod Nervii antiquitus, cum equitatu nihil possent — neque enim ad hoc tempus ei rei student, sed, quicquid possunt, pedibus valent copulis —, quo facilius finitimorum equitatum, si praedandi causa ad eos venissent, impedirent, teneris arboribus incisiss atque [inflexis crebrisque] in latitudinem ramis enatis et rubis sentibusque interiectis effecerant, ut instar muri hae sepes munimentum praeberent, quo non modo [non] intrari, sed ne perspicere quidem posset. His rebus cum iter agminis nostri impediretur, non omittendum sibi consilium Nervii existimaverunt.

- 1 XVIII. Loci natura erat haec, quem locum nostri castris delegerant. Collis ab summo aequaliter declivis ad flumen Sabim, quod supra nominavimus, vergebat. Ab eo flumine pari adclivitate collis nascebatur adversus hujc et contrarius, passus circiter ducentos infimus apertus, ab superiore parte silvestris, ut non facile introrsus perspicere posset. Intra eas silvas hostes in occulto sese continebant; in aperto loco secundum flumen paucae stationes

equitum videbantur. Fluminis erat altitudo circiter pedum trium.

XVIII. Caesar equitatu praemisso subsequebatur omni-
bus copiis; sed ratio ordoque agminis aliter se habebat, ac
Belgae ad Nervios detulerant. Nam quod ad hostis ad-
propinquabat, consuetudine sua Caesar sex legiones ex-
peditas ducebat; post eas totius exercitus impedimenta
conlocarat; inde duae legiones, quae proxime conscrip-
tae erant, totum agmen claudebant praesidioque impe-
dimentis erant. Equites nostri cum funditoribus sagitta-
riisque flumen transgressi cum hostium equitatu proelium
commiserunt. Cum se illi identidem in silvas ad suos re-
ciperent ac rursus ex silva in nostros impetum facerent
neque nostri longius, quam quem ad finem [porrecta ac]
loca aperta pertinebant, cedentes insequi auderent, inter-
rim legiones sex, quae primae venerant, opere dimenso
castra munire coeperunt. Ubi prima impedimenta nostri
exercitus ab illis, qui in silvis abditi latebant, visa sunt,
quod tempus inter eos committendi proelii convenerat,
ut intra silvas aciem ordinesque constituerant atque ipsi
sese confirmaverant, subito omnibus copiis provolaverunt
impetumque in nostros equites fecerunt. Illis facile pulsis
ac proturbatis incredibili celeritate ad flumen decucurre-
runt, ut paene uno tempore et ad silvas et in flumine et
iam in manibus nostris hostes viderentur. Eadem autem
celeritate adverso colle ad nostra castra atque eos, qui in
opere occupati erant, contenderunt.

XX. Caesari omnia uno tempore erant agenda: vexil-
lum proponendum, quod erat insigne, cum ad arma con-
curri oporteret, signum tuba dandum, ab opere revocandi
milites, qui paulo longius aggeris petendi causa processer-
ant, accersendi, acies instruenda, milites cohortandi, si-
gnum dandum. Quarum rerum magnam partem temporis
brevitas et successus hostium impediabat. Illis difficultatibus
duae res erant subsidio, scientia atque usus militum, quod
superioribus procllis exercitati, quid fieri oporteret, non
minus commode ipsi sibi praescribere quam ab aliis do-
ceri poterant, et quod ab opere singulisque legionibus

singulos legatos Caesar discedere nisi munitis castris vetuerat. Hi propter propinquitatem et celeritatem hostium nihil iam Caesaris imperium expectabant, sed per se, quae videbantur, administrabant.

1 XXI. Caesar necessariis rebus imperatis ad cohortandos milites, quam in partem fors optulit, decucurrit et ad
2 legionem decumam devenit. Milites non longiore oratione cohortatus, quam uti suae pristinae virtutis memoriam retinere
3 fortiter sustinerent, quod non longius hostes aberant, quam quo telum adici posset, proelii committendi signum
4 dedit. Atque in alteram partem item cohortandi causa
5 profectus pugnantibus occurrit. Temporis tanta fuit exiguitas hostiumque tam paratus ad dimicandum animus, ut
6 non modo ad insignia adcommo-
7 danda, sed etiam ad galeas induendas scutisque tegimenta detrudenda tempus defuerit. Quam quisque ab opere in partem casu devenit quaeque prima signa conspexit, ad haec constitit, ne in quarendis suis pugnandi tempus dimitteret.

1 XXII. Instructo exercitu, magis ut loci natura defectusque collis et necessitas temporis, quam ut rei militaris ratio atque ordo postulabat, cum diversis legionibus aliae alia in parte hostibus resisterent, sepiusque densissimis, ut ante demonstravimus, interiectis prospectus impediretur, neque certa subsidia conlocari neque, quid in quaque parte opus esset, provideri neque ab uno omnia
2 imperia administrari poterant. Itaque in tanta ferum iniquitate fortunae quoque eventus varii sequebantur.

1 XXIII. Legionis nonae et decimae milites, ut in sinistra parte acie constiterant, pilis emissis cursu ac lassitudine exanimatos vulneribusque confectos Atrebates nam his ea pars obvenerat — celeriter ex loco superiore in flumen compulerunt et transire conantes insecuti gladiis magnam partem eorum impeditam interfecerunt. Ipsi transire flumen non dubitaverunt et in locum iniquum progressi rursus resistentes hostes redintegrato proelio in
3 fugam conlecerunt. Item alia in parte diversae duae legiones, undecima et octava, profligatis Viromanduis, qui

buscum erant congressi, ex loco superiore in ipsis fluminis ripis proeliabantur. At totis fere a fronte e. ab sinistra parte nudatis castris, cum in dextro cornu legio duodecima et non magno ab ea intervallo septima constitisset, omnes Nervii confertissimo agmine duce Boduognato, qui summam imperii tenebat, ad eum locum contenderunt; quorum pars aperto latere legiones circumvenire, pars summum castrorum locum petere coepit.

XXIII. Eodem tempore equites nostri levisque armaturae pedites, qui cum his una fuerant, quos primo hostium impetu pulsos dixeram, cum se in castra reciperent, adversis hostibus occurrebant ac rursus aliam in partem fugam petebant, et calones, qui ab decumana porta ac summo iugo collis nostros victores flumen transisse conspexerant, praedandi causa egressi, cum respexissent et hostes in nostris castris versari vidissent, praecipites fugae sese mandabant. Simul eorum, qui cum impedimentis veniebant, clamor fremitusque oriebatur, alique aliam in partem perterriti ferebantur. Quibus omnibus rebus permoti equites Treveri, quorum inter Gallos virtutis opinio est singularis, qui auxilii causa ab civitate ad Caesarem missi venerant, cum multitudine hostium castra compleri nostra, legiones premi et paene circumventas teneri, calones, equites, funditores, Numidas diversos dissipatosque in omnes partes fugere vidissent, desperatis nostris rebus domum contenderunt; Romanos pulsos superatosque, castris impedimentisque eorum hostes potitos civitati renuntiaverunt.

XXV. Caesar ab decimae legionis cohortatione ad dextrum cornu profectus, ubi suos urgeri signisque in unum locum conlatis duodecimae legionis confertos milites sibi ipsos ad pugnam esse impedimento vidit, quartae cohortis omnibus centurionibus occisis signiferoque interfecto, signo amisso, reliquarum cohortium omnibus fere centurionibus aut vulneratis aut occisis, in his primipilo P. Sextio Baculo, fortissimo viro, multis gravibusque vulneribus confecto, ut iam se sustinere non posset, reliquos esse tardiores et nonnullos ab novissimis deserto proelio exce-

singulos legatos Caesar discedere nisi munitis castris tuerat. Illi propter propinquitatem et celeritatem hostium nihil iam Caesaris imperium expectabant, sed per se, quae videbantur, administrabant.

1 XXI. Caesar necessariis rebus imperatis ad cohortandos milites, quam in partem fors optulit, decucurrit et ad
2 legionem decumam devenit. Milites non longiore oratione cohortatus, quam uti suae pristinae virtutis memoriam retinere
3 fortiter sustinerent, quod non longius hostes aberant, quam quo telum adici posset, proelii committendi signum
4 dedit. Atque in alteram partem item cohortandi causa profectus pugnantis occurrat. Temporis tanta fuit
5 exiguitas hostiumque tam paratus ad dimicandum animus, ut non modo ad insignia adcommodanda, sed etiam ad galeas induendas
6 scutisque tegimenta detrudenda tempus defuerit. Quam quisque ab opere in partem casu devenit quaeque
7 prima signa conspexit, ad haec constitit, ne in quaerendis suis pugnandi tempus dimitteret.

1 XXII. Instructo exercitu, magis ut loci natura delectusque collis et necessitas temporis, quam ut rei militaris ratio atque ordo postulabat, cum diversis legionibus
2 aliae alia in parte hostibus resisterent, sepiusque densissimis, ut ante demonstravimus, interiectis prospectus impeditur, neque certa subsidia conlocari neque, quid in
3 quaque parte opus esset, provideri neque ab uno omnia imperia administrari poterant. Itaque in tanta rerum iniquitate fortunae quoque eventus varii sequebantur.

1 XXIII. Legionis nonae et decimae milites, ut in sinistra parte acie constiterant, pilis emissis cursu ac lassitudine exanimatos vulneribusque confectos Atrebatum
2 nam his ea pars obvenerat — celeriter ex loco superiore in flumen compulerunt et transire conantes insecuti gladiis
3 magnam partem eorum impeditam interfecerunt. Ipsi transire flumen non dubitaverunt et in locum iniquum progressi rursus resistentes hostes redintegrato proelio in
4 fugam confecerunt. Item alia in parte diversae duae legiones, undecima et octava, profligatis Viromanduis, qui

buseum erant congressi, ex loco superiore in ipsis fluminis ripis proeliabantur. At totis fere a fronte et ab sinistra parte nudatis castris, cum in dextro cornu legio duodecima et non magno ab ea intervallo septima constitisset, omnes Nervii confertissimo agmine duce Boduognato, qui summam imperii tenebat, ad eum locum contenderunt; quorum pars aperto latere legiones circumvenire, pars summum castrorum locum petere coepit.

XXIII. Eodem tempore equites nostri levisque armaturae pedites, qui cum iis una fuerant, quos primo hostium impetu pulsos dixeram, cum se in castra reciperent, adversis hostibus occurrebant ac rursus aliam in partem fugam petebant, et calones, qui ab decumana porta ac summo iugo collis nostros victores flumen transisse conspexerant, praedandi causa egressi, cum respexissent et hostes in nostris castris versari vidissent, praecipites fugae sese mandabant. Simul eorum, qui cum impedimentis veniebant, clamor fremitusque oriebatur, alique aliam in partem perterriti ferebantur. Quibus omnibus rebus permoti equites Treveri, quorum inter Gallos virtutis opinio est singularis, qui auxilii causa ab civitate ad Caesarem missi venerant, cum multitudo hostium castra compleri nostra, legiones premi et paene circumventas teneri, calones, equites, funditores, Numidas diversos dissipatosque in omnes partes fugere vidissent, desperatis nostris rebus domum contenderunt; Romanos pulsos superatosque, castris impedimentisque eorum hostes potitos civitati renuntiaverunt.

XXV. Caesar ab decimae legionis cohortatione ad dextrum cornu profectus, ubi suos urgeri signisque in unum locum conlatis duodecimae legionis confertos milites sibi ipsos ad pugnam esse impedimento vidit, quartae cohortis omnibus centurionibus occisis signiferoque interfecto, signo amisso, reliquarum cohortium omnibus fere centurionibus aut vulneratis aut occisis, in his primiplo P. Sestio Baculo, fortissimo viro, multis gravibusque vulneribus confecto, ut iam se sustinere non posset, reliquos esse tardiores et nonnullos ab novissimis deserto proelio exce-

dere ac tela vitare, hostis neque a fronte ex inferiore loco subeuntes intermittere et ab utroque latere instare et rem esse in angusto vidit, neque ullum esse subsidium, quod
 2 summitti posset: scuto ab novissimis uni militi detracto,
 3 quod ipse eo sine scuto venerat, in primam aciem processit centurionibusque nominatim appellatis reliquos cohortatus milites signa inferre et manipulos laxare iussit, qui
 4 facilius gladiis uti possent. Cuius adventu spe inlata militibus ac redintegrato animo, cum pro se quisque in conspectu imperatoris etiam in extremis suis rebus operam navare cuperet, paulum hostium impetus tardatus est.

1 XXVI. Caesar cum septimam legionem, quae iuxta con-
 stiterat, item urgueri ab hoste vidisset, tribunos militum
 2 monuit, ut paulatim sese legiones coniungerent et conversa
 3 signa in hostes inferrent. Quo facto cum alius alit subsidium ferret, neque timerent, ne aversi ab hoste circumvenirentur, audacius resistere ac fortius pugnare coeperunt.
 4 Interim milites legionum duarum, quae in novissimo agmine praesidio impedimentis fuerant, proelio nuntiato cursu incitato in summo colle ab hostibus conspiciebantur, et Titus Labienus castris hostium potitus et ex loco superiore, quae res in nostris castris gererentur, conspiciatus decimam legionem subsidio nostris misit. Qui cum ex equitum et calonum fuga, quo in loco res esset, quantoque in periculo et castra et legiones et imperator versaretur, cognovissent, nihil ad celeritatem sibi reliqui fecerunt.

1 XXVII. Horum adventu tanta rerum commutatio est
 2 facta, ut nostri, etiam qui vulneribus confecti procubuis-
 3 sent, scutis inuixi proelium redintegrarent. Tum calones
 4 perterritos hostes conspicati etiam inermes armatis occur-
 5 rerunt, equites vero, ut turpitudinem fugae virtute dele-
 6 rent, omnibus in locis pugnarunt, quo se legionariis mili-
 7 tibus praeferrent. At hostes etiam in extrema spe salutis tantam virtutem praestiterunt, ut, cum primi eorum cecidissent, proximi facentibus insisterent atque ex eorum corporibus pugnarent; his defectis et coacervatis cadaveribus, qui superessent, ut ex tumulo tela in nostros conicerent et pila intercepta remitterent: ut non nequiquam

tantae virtutis homines iudicari deberet ausos esse transire latissimum flumen, ascendere altissimas ripas, subire iniquissimum locum, quae facilia ex difficillimis animi magnitudo redegerat.

XXVIII. Hoc proelio facto et prope ad internicionem gente ac nomine Nerviorum redacto, maiores natu, quos una cum pueris mulieribusque in aestuaria ac paludes coniectos dixeramus, hac pugna nuntiata, cum victoribus nihil impeditum, victis nihil tutum arbitrarentur, omnium, qui supererant, consensu legatos ad Caesarem miserunt seque ei dediderunt et in commemoranda civitatis calamitate ex sexcentis ad tres senatores, ex hominum milibus ex vix ad quingentos, qui arma ferre possent, sese redactos esse dixerunt. Quos Caesar, ut in miseros ac supplices usus misericordia videretur, diligentissime conservavit suisque finibus atque oppidis, uti iussit et finitimis imperavit, ut ab iniuria et maleficio se suosque prohiberent.

XXVIII. Aduatuci, de quibus supra scripsimus, cum 1 omnibus copiis auxillo Nervii venissent, hac pugna nuntiata ex itinere domum reverterunt; cunctis oppidis castellisque desertis sua omnia in unum oppidum egregie natura munitum contulerunt. Quod cum ex omnibus in 3 circuitu partibus altissimas rupes despectusque haberet, una ex parte leniter ad fluvium aditus in latitudinem non amplius ducentorum pedum relinquebatur; quem locum duplici altissimo muro munierant: tum magni ponderis saxa et praecutae trabes in muro collocabant. Ipsi erant ex 4 Cimbris Teutonisque prognati, qui, cum iter in provinciam nostram atque Italiam facerent, his impedimentis, quae secum agere ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depositis custodiam ex suis ac praesidium sex milia hominum una reliquerunt. Hi post eorum obitum multos annos a finitimis exagitati, cum alias bellum inferrent, alias inlatum defenderent, consensu eorum omnium pace facta hunc sibi domicillio locum delegerunt.

XXX. Ac primo adventu exercitus nostri crebras ex oppido excursiones faciebant parvulisque proeliis cum nostris contendebant; postea vallo passuum in circuitu xv 2

milium crebrisque castellis circumniti oppido sese con-
3 tinebant. Ubi viueis actis aggere extructo turrim^{aggere} procul
constitui viderunt, primum incidere ex muro atque incre^{aggere}
pitare vocibus, quod tanta machinatio ab tanto spatio in-
4 strueretur: quibusnam manibus aut quibus viribus prae-
sertim homines tantulae staturae — nam plerumque
omnibus Gallis prae magnitudine corporum suorum bre-
uitas nostra contemptui est — tanti oneris turrim^{aggere} motu-
ros sese confiderent? *con-fido-sibi suam-victorem*

1 XXXI. Ubi verò moveri et adpropinquare moenibus
vidērunt, nova atque inusitata specie commoti legatos ad
2 Caesarem de pace miserunt, qui, ad hunc modum locuti:
non existimare, Romanos sine ope divina bellum gerere,
qui tantae altitudinis machinationes tanta celeritate pro-
3 movere possent, se suaque omnia eorum potestati permit-
4 tere dixerunt. Unum petere ac deprecari: si forte pro sua
clementia ac mansuetudine, quam ipsi ab aliis audirent,
statuisset, Aduatucos esse conservandos, ne se armis de-
5 spoliaret. Sibi omnes fere finitimos esse inimicos ac suae
virtuti invidere; a quibus se defendere traditis armis non
6 possent. Sibi praestare, si in eum casum deducerentur,
quamvis fortunam a populo Romano pati, quam ab his
per cruciatum interfici, inter quos dominari consuessent.

XXXII. Ad haec Caesar respondit: Se magis consue-
tudinē suā quam meritō eōrum, civitatē conservaturum,
si prius, quam murum aries attigisset, se dedidissent; sed
deditiōis nullam esse condicionem nisi armis traditis. Se
id, quod in Nervii fecisset, facturum finitumisque impe-
raturum, ne quā dediticiis populi Romani iniuriā in-
ferrent. Re nuntiata ad suos, quae imperarentur, facere
dixerunt. Armorum magna multitudo de muro in fos-
sam, quae erat ante oppidum, iacta, sic ut prope summam
muri aggerisque altitudinem acervi armorum adaequarent,
et tamen circiter parte tertia, ut postea perspectum est,
celata atque in oppido retenta, portis patefactis eo die
pace sunt usi.

XXXIII. Sub vesperum Caesar portas claudi milites-
que ex oppido exire iussit, ne quam noctu oppidani ab

militibus iniuriam acciperent. Illi, ante inito, ut intel-
 lectum est, consilio, quod deditioe facta nostros praesidia
 deducturos aut denique indiligentius servaturos credide-
 rant, partim cum iis, quae retinuerant et celaverant, ar-
 mis, partim scutis ex cortice factis aut viminibus intextis,
 quae subito, ut temporis exiguitas postulabat, pellibus in-
 duxerant, tertia vigilia, qua minime arduus ad nostras
 munitiones ascensus videbatur, omnibus copiis repentino
 ex oppide eruptionem fecerunt. Celeriter, ut ante Cae-
 sar imperarat, ignibus significatione facta, ex proximis ca-
 stellis eo concursum est, pugnatumque ab hostibus ita
 acriter est, ut a viris fortibus in extrema spe salutis ini-
 quo loco contra eos, qui ex vallo turribusque tela iacerent,
 pugnari debuit, cum in una virtute omnis spes salutis con-
 sisteret. Occisis ad hominum milibus quattuor, reliqui
 in oppidum relecti sunt. Postridie eius diei refractis por-
 tis, cum iam defenderet nemo, atque intromissis militibus
 nostris sectionem eius oppidi universam Caesar vendidit.
 Ab his, qui emerant, capitum numerus ad eum relatus est
 milium quinquaginta trium.

XXXIII. Eodem tempore a Publio Crasso, quem
 cum legione una miserat ad Venetos, Venellos, Osianos,
 Curiosolitas, Esubios, Aulercos, Redones, quae sunt mar-
 tumae civitates Oceanumque attingunt, certior factus est,
 omnes eas civitates in dicionem potestatemque populi Ro-
 mani esse redactas.

XXXV. His rebus gestis omni Gallia pacata, tanta
 huius belli ad barbaros opinio perlata est, uti ab iis natio-
 nibus, quae trans Rhenum incolerent, mitterentur legati
 ad Caesarem, qui se obsides daturas, imperata facturas
 pollicerentur. Quas legationes Caesar, quod in Italiam
 Myricumque properabat, inita proxima aestate ad se re-
 verti iussit. Ipse, in Carnutes, Andes Turonesque, quae
 civitates propinquae his locis erant, ubi bellum gesserat
 legionibus in hibernacula deductis, in Italiam profectus
 est. Ob easque res ex litteris Caesaris in dies quindecim
 supplicatio decreta est, quod ante id tempus accidit nulli.

C. IULI CAESARIS
DE BELLO GALLICO
COMMENTARIUS TERTIUS.

ARGUMENTUM.

I. Bellum Alpinorum.

Servius Galba, legatus Caesaris, gentes quasdam Alpinas secundis aliquot proeliis vincit, rebellantes et castra oppugnantes eruptione facta prosternit, c. I—VI.

[A. U. C. DCLXXXVIII.] II. Bellum cum Are-
moricis gestum.

Caesar Aremoricos, imprimis Venetos rebellantes, primum terrestri bello aggreditur, deinde, cum parum profecisset, navibus devincit, c. VII—XVI. Q. Titurius legatus Venellos consilio superat, c. XVII—XVIII.

III. P. Crassi in Aquitaniam, Caesaris in Morinos et Menapios expeditio.

P. Crassus praefectus Sontiates vincit, maximam partem Aquitaniae in deditionem accipit, c. XX—XXVII. Caesar Morinos Menapiosque repellit, exercitum ob anni tempus in hiberna reducit, c. XXVIII. XXVIII.

- 1 I. Cum in Italiam proficisceretur Caesar, Servium Galbam cum legione XII. et parte equitatus in Nantuatis, Verāgros Sedunosque misit, qui ab finibus Allobrogum et lacu Lemanno et flumine Rhodano ad summas Alpes pertinent. Causa mittendi fuit, quod iter per Alpes, quo magno cum periculo magnisque cum portoriis mercatores ire consueverant, patefieri volebat. Huic permisit, si opus esse arbitraretur, uti in his locis legionem hiemandi causa conlocaret. Galba, secundis aliquot proeliis factis castellisque compluribus eorum expugnatis, missis ad eum undique legatis obsidibusque datis et pace facta, constituit cohortes

duas in Nantuatibus conlocare et ipse cum reliquis eius legionis cohortibus in vico Veragrorum, qui appellatur Octodurus, hiemare; qui vicus positus in valle, non magna adiecta planicie, altissimis montibus undique continetur. Cum hunc in duas partes flumen divideret, alteram partem eius vici Gallis ad hiemandum concessit, alteram vacuum ab his relictam cohortibus adtribuit. Eum locum vallo fossaque munivit.

II. Cum dies hibernorum complures transissent, frumentumque eo comportari iussisset, subito per exploratores certior factus est, ex ea parte vici, quam Gallis concesserat, omnes noctu discessisse, montesque, qui impenderent, a maxima multitudine Sedunorum et Veragrorum teneri. Id aliquot de causis acciderat, ut subito Galli belli renovandi legionisque opprimendae consilium caperent: primum, quod legionem, neque eam plenissimam detractis cohortibus duabus et compluribus singillatim, qui commeatus petendi causa missi erant, propter paucitatem despiciebant; tum etiam, quod propter iniquitatem loci, cum ipsi ex montibus in vallem decurrerent et tela conicerent, ne primum quidem posse impetum suum sustineri existimabant. Accedebat, quod suos ab se liberos abstractos obsidum nomine dolebant et Romanos non solum itinerum causa, sed etiam perpetuae possessionis culmina Alpium occupare conari et ea loca finitimae provinciae adiungere sibi persuasum habebant.

III. His nuntis acceptis Galba, cum neque opus hibernorum munitionesque plene essent perfectae neque de frumento reliquoque commeatu satis esset provisum, quod deditione facta obsidibusque acceptis nihil de bello timendum existimaverat, consilio celeriter convocato sententias exquirere coepit. Quo in consilio, cum tantum repentini periculi praeter opinionem accidisset ac iam omnia fere superiora loca multitudine armatorum completa conspicerentur, neque subsidio veniri neque commeatus subportari interclusis itineribus possent, prope iam desperata salute nonnullae huiusmodi sententiae dicebantur, ut impedimentis relictis eruptione facta isdem itineribus, qui-

4 bus eo pervenissent, ad salutem contenderent. Maiori tamen parti placuit, hoc reservato ad extremum consilio interim rei eventum experiri et castra defendere.

1 III. Brevi spatio interiecto, vix ut his rebus, quas
constituissent, conlocandis atque administrandis tempus
daretur, hostes ex omnibus partibus signo dato decurrere,
2 lapides gaesaeque in vallum conicere. Nostri primo integris viribus fortiter repugnare neque ullum frustra telum
ex loco superiore mittere, ut quaeque pars castrorum nudata defensoribus premi videbatur, eo occurrere et auxilium
3 ferre, sed hoc superari, quod diuturnitate pugnae hostes defessi proelio excedebant, alii integris viribus succedebant;
4 quarum rerum a nostris propter paucitatem fieri nihil poterat, ac non modo defesso ex pugna excedendi, sed ne saucio quidem eius loci, ubi constiterat, relinquendi ac sui recipiendi facultas dabatur.

1 V. Cum iam amplius horis sex continenter pugnaretur ac non solum vires, sed etiam tela nostros deficerent, atque
hostes acrius instarent languidioribusque nostris vallum
scindere et fossas complere coepissent, resque esset iam
2 ad extremum perducta casum, Publius Sextius Baculus, primi pili centurio, quem Nervico proelio compluribus confectum vulneribus diximus, et item Gaius Volusenus,
tribunus militum, vir et consilli magni et virtutis, ad Galbam adcurrunt atque unam esse spem salutis docent, si
3 eruptione facta extremum auxilium experirentur. Itaque convocatis centurionibus celeriter milites certiores facit,
paulisper intermitterent proelium ac tantummodo tela
missa exciperent seque ex labore reficerent, post dato
signo ex castris erumperent atque omnem spem salutis in
virtute ponerent.

1 VI. Quod iussi sunt, faciunt ac subito omnibus portis
eruptione facta neque cognoscendi, quid fieret, neque sul
2 colligendi hostibus facultatem relinquunt. Ita commutata fortuna eos, qui in spem potiundorum castrorum venerant,
undique circumventos interficiunt et ex hominum milibus
amplius xxx, quem numerum barbarorum ad castra venisse constabat, plus tertia parte interfecta reliquos per

territos in fugam coniciunt ac ne in locis quidem superioribus consistere patiuntur. Sic omnibus hostium copiis 3
 fusis armisque exutis se in castra munitionesque suas recipiunt. Quo proelio facto, quod saepius fortunam tem- 4
 ptare Galba nolebat atque alio se in hiberna consilio venisse meminerat, aliis occurrisset rebus viderat, maxime frumenti commeatusque inopia permotus postero die omnibus eius
 vici aedificiis incensis in provinciam reverti contendit, ac 5
 nullo hoste prohibente aut iter demorante incolumem legionem in Nantualis, inde in Allobroges perduxit ibique hie-
 mavit.

VII. His rebus gestis cum omnibus de causis Caesar 1
 pacatam Galliam existimaret, superatis Belgis, expulsis Germanis, victis in Alpibus Sedunis, atque ita iuxta hieme in Illyricum profectus esset, quod eas quoque nationes adire et regiones cognoscere volebat, subitum bellum in Gallia coortum est. Eius belli haec fuit causa. P. Cras- 2
 sus adolescens cum legione septima proximus mare Oceanum in Andibus hie-
 marat. Is, quod in his locis inopia 3
 frumenti erat, praefectos tribunosque militum complures in finitimas civitates frumenti causa dimisit; quo in nu- 4
 mero est Titus Terrasidius missus in Esubios, Marcus Trebius Gallus in Curiosolitas, Quintus Velanius cum Tito Sillio in Venetos.

VIII. Huius est civitatis longe amplissima auctoritas 1
 omnis orae maritimae regionum earum, quod et naves habent Veneti plurimas, quibus in Britanniam navigare con-
 suerunt, et scientia atque usu nauticarum rerum reliquos antecedunt et in magno impetu maris atque aperto, pau-
 cis portibus interiectis, quos tenent ipsi, omnes fere, qui eo mari uti consuerunt, habent vectigales. Ab his sit ini- 2
 tium retinendi Sillii atque Velanii, quod per eos suos se obsides, quos Crasso dedissent, recipituros existimabant. Horum auctoritate finitimi adducti, ut sunt Gallorum su- 3
 bita et repentina consilia, eadem de causa Trebium Terrasidiumque retinent, et celeriter missis legatis per suos principes inter se coniurant, nihil nisi communi consilio acturos eundemque omnis fortunae exitum esse laturos.

4 reliquasque civitates sollicitant, ut in ea libertate, quam a
maioribus acceperant, permanere quam Romanorum ser-
5 vilitatem perferre mallent. Omni ora maritima celeriter ad
suam sententiam perducta communem legationem ad Pu-
blius Crassum mittunt, si velit suos recipere, obsides sibi
remittat.

*1 VIII. Quibus de rebus Caesar ab Crasso certior factus,
quod ipse aberat longius, naves interim longas aedificari
in flumine Ligere, quod influit in Oceanum, remiges ex
provincia institui, nautas gubernatoresque comparari iu-
2 bet. His rebus celeriter administratis, ipse, cum primum
3 per anni tempus potuit, ad exercitum contendit. Veneti
reliquaeque item civitates cognito Caesaris adventu [cer-
tiores facti], simul quod, quantum in se facinus admisiss-
ent, intellegebant, legatos, quod nomen ad omnes nationes
sanctum inviolatumque semper fuisset, retentos ab se
et in vincla confectos, pro magnitudine periculi bellum pa-
rare et maxime ea, quae ad usum navium pertinent, pro-
videre instituunt, hoc maiore spe, quod multum natura
4 loci confidebant. Pedestria esse itinera concisa aestuariis,
navigationem impeditam propter inscientiam locorum pau-
5 citatemque portuum sciebant, neque nostros exercitus
propter frumenti inopiam diutius apud se morari posse
6 confidebant; ac iam ut omnia contra opinionem accide-
rent, tamen se plurimum navibus posse, Romanos neque
ullam facultatem habere navium neque eorum locorum,
ubi bellum gesturi essent, vada, portus, insulas novisse;
7 ac longe altam esse navigationem in concluso mari atque
in vastissimo atque apertissimo Oceano perspiciebant.
8 His initis consiliis oppida muniunt, frumenta ex agris in
9 oppida comportant, naves in Venetiam, ubi Caesarem pri-
mum esse bellum gesturum constabat, quam plurimas pos-
10 sunt, cogunt. Socios sibi ad id bellum Osismos, Lexobios,
Namnetes, Ambiliatos, Morinos, Diablintres, Menapios ad-
aciscunt; auxilia ex Britannia, quae contra eas regiones
posita est, accersunt.

1 X. Erant hae difficultates belli gerendi, quas supra
ostendimus, sed multa Caesarem tamen ad id bellum in-

citabant: iniuriæ retentorum equitum Romanorum, rebel-
 lo facta post deditionem, defectio datis obsidibus, tot civi-
 tatum confuratio; inprimis ne, hac parte neglecta, reliquæ
 nationes sibi idem licere arbitrarentur. Itaque cum intel-
 legeret, omnes fere Gallos novis rebus studere et ad bel-
 lum mobiliter celeriterque excitari, omnes autem homines
 natura libertati studere et condicionem servitutis odisse,
 priusquam plures civitates conspirarent, partiendum sibi
 ac latius distribuendum exercitum putavit.

XI. Itaque Titum Labienum legatum in Treveros, qui
 proximi flumini Rheno sunt, cum equitatu mittit. Huc
 mandat, Remos reliquosque Belgas adeat atque in officio
 contineat Germanosque, qui auxilio ab Belgis accersiti di-
 cebantur, si per vim navibus flumen transire conentur,
 prohibeat. Publium Crassum cum cohortibus legionariis
 XII et magno numero equitatus in Aquitaniam proficisci
 iubet, ne ex his nationibus auxilia in Galliam mittantur ac
 tantæ nationes coniungantur. Quintum Titurum Sabinum
 legatum cum legionibus tribus in Venellos, Curiosoltes
 Lexoblosque mittit, qui eam manum distinendam curet.
 Decimum Brutum adolescentem classi Gallicisque navibus
 quas ex Pictonibus et Santonis reliquisque pacatis regio-
 nibus convenire iusserat, præscit et, cum primum posset,
 in Venetos proficisci iubet. Ipse eo pedestribus copiis
 contendit.

XII. Erant eiusmodi fere situs oppidorum, ut posita
 in extremis lingulis promunturiisque neque pedibus adi-
 tum haberent, cum ex alto se aestus incitavisset, quod is
 accedit semper horarum XII spatio, neque navibus, quod
 rursus minuente aestu naves in vadis adfluctarentur. Ita
 utraque re oppidorum oppugnatio inpediebatur; ac
 quando, magnitudine operis forte superati, extruso mari
 aggere ac molibus atque his oppidi moenibus adæquatis,
 suis fortunis desperare coeperant, magno numero navium
 adpulso, cuius rei summam facultatem habebant, sua de-
 portabant omnia seque in proxima oppida recipiebant; ibi
 se rursus isdem opportunitatibus loci defendebant. Hæc
 eo facillius magnam partem aestatis faciebant, quod nostræ

naves tempestatibus detinebantur summaque erat vasto atque aperto mari, magnis aestibus, raris ac prope nullis portibus difficultas navigandi.

- 1 XIII. Namque ipsorum naves ad hunc modum factae armataeque erant: carinae aliquanto planiores quam nostrarum navium, quo facilius vada ac decessum aestus ex-
- 2 cipere possent; prorae admodum erectae, atque item puppes ad magnitudinem fluctuum tempestatumque adcom-
- 3 modatae; naves totae factae ex robore ad quamvis vim et
- 4 contumeliam perferendam; transtra pedibus in altitudinem trabibus confixa clavis ferreis digiti pollicis crassitudine; ancorae pro funibus ferreis catenis revinctae.
- 5 pelles pro velis alutaeque tenuiter confectae, [hae] sive propter lini inopiam atque eius usus inscientiam, sive eo, quod est magis verisimile, quod tantas tempestates Oceani
- 6 tantosque impetus ventorum sustineri ac tanta onera navium regi velis non satis commodè posse arbitrabantur.
- 7 Cum his navibus nostrae classi eiusmodi congressus erat, ut una celeritate et pulsu remorum praestaret, reliqua pro loci natura, pro vi tempestatum illis essent aptiora et ac-
- 8 commodiora. Neque enim his nostrae rostro nocere poterant — tanta in iis erat firmitudo —, neque propter altitudinem facile telum adiciebatur, et eadem de causa
- 9 minus commodè copulis continebantur. Accedebat, ut, cum saevire ventus coepisset et se vento dedissent, et tempestatem ferrent facilius et in vadis consisterent tutius et ab aestu relictæ nihil saxa et cautes timerent; quarum rerum omnium nostris navibus casus erat extimescendus.

- 1 XIII. Conpluribus expugnatis oppidis Caesar, ubi intellexit, frustra tantum laborem sumi, neque hostium fugam captis oppidis reprimi neque iis noceri posse, statuit
- 2 expectandam classem. Quae ubi convenit ac primum ab hostibus visa est, circiter cccx naves eorum paratissimae atque omni genere armorum ornatissimae profectae ex
- 3 portu nostris adversae constiterunt; neque satis Bruto, qui classi praeerat, vel tribunis militum centurionibusque, quibus singulae naves erant adtributae, constabat, quid
- 4 agerent aut quam rationem pugnae insisterent. Rostro

enim noceri non posse cognoverant; turribus autem excitatis, tamen has altitudo puppium ex barbaris navibus superabat, ut neque ex inferiore loco satis commode tela adici possent et missa ab Gallis gravius acciderent. Una erat magno usui res praeparata a nostris, falces praeacutae insertae adfixaeque longuriis, non absimili forma muralium falcium. His cum funes, qui antemnas ad malos destinabant, comprehensi adductique erant, navigio remis incitato praeerumpebantur. Quibus abscisis antemnae necessario concidebant, ut, cum omnis Gallicis navibus spes in velis armamentisque consisteret, his ereptis omnis usus navium uno tempore eriperetur. Reliquum erat certamen positum in virtute, qua nostri milites facile superabant, atque eo magis, quod in conspectu Caesaris atque omnis exercitus res gerebatur, ut nullum paulo fortius facium latere posset: omnes enim colles ac loca superiora, unde erat propinquus despectus in mare, ab exercitu tenebantur.

XV. Disiectis, ut diximus, antennis, cum singulas hinae ac ternae naves circumsteterant, milites summa vi transcendere in hostium naves contendebant. Quod postquam barbari fieri animadverterunt, expugnatis compluribus navibus, cum ei rei nullum reperiretur auxilium, fuga salutem petere contenderunt. Ac iam conversis in eam partem navibus, quo ventus ferebat, tanta subito malacia ac tranquillitas extitit, ut se ex loco commovere non possent. Quae quidem res ad negotium conficiendum maxime fuit opportuna: nam singulas nostri consecrati pugnauerunt, ut perpaucae ex omni numero noctis intervntu ad terram pervenerint, cum ab hora fere quarta usque ad solis occasum pugnaretur.

XVI. Quo proelio bellum Venetorum totiusque orae maritimae confectum est. Nam cum omnis iuventus, omnes etiam gravioris aetatis, in quibus aliquid consilii aut dignitatis fuit, eo convenérant, tum, navium quod ubique fuerat, unum in locum cogerant; quibus amissis reliqui neque quo se reciperent, neque quemadmodum oppida defenderent, habebant. Itaque se suaeque omnia Caesari dediderunt. In quos eo gravius Caesar vindicandum

statuit, quo diligentius in reliquum tempus a barbaris ius legatorum conservaretur. Itaque omni senatu necato reliquos sub corona vendidit.

- 1 XVII. Dum haec in Venetis geruntur, Quintus Titu-
- 2 rius Sabinus cum iis copiis, quas a Caesare acceperat, in
- 3 fines Venellorum pervenit. His praeerat Viridovix ac sum-
- 4 mam imperii tenebat earum omnium civitatum, quae de-
- 5 fecerant, ex quibus exercitum magnasque copias coegerat,
- 6 atque his paucis diebus Aulerci Eburovices Lexobiique
- 7 senatu suo interfecto, quod auctores belli esse volebant,
- 8 portas clausurunt seque cum Viridovice coniunxerunt;
- 9 magnaque praeterea multitudo undique ex Gallia perditō-
- 10 rum hominum latronumque convenerat, quos spes prae-
- 11 dandi studiumque bellandi ab agricultura et cotidiano la-
- 12 bore revocabat. Sabinus idoneo omnibus rebus loco castris
- 13 sese tenebat, cum Viridovix contra eum duum milium spa-
- 14 tio consedisset cotidieque productis copiis pugnandi pote-
- 15 statem faceret, ut iam non solum hostibus in contemptio-
- 16 nem Sabinus veniret, sed etiam nostrorum militum vocibus
- 17 nonnihil carperetur; tantamque opinionem timoris prae-
- 18 buit, ut iam ad vallum castrorum hostes accedere aude-
- 19 rent. Id ea de causa faciebat, quod cum tanta multitudine
- 20 hostium, praesertim eo absente, qui summam imperii te-
- 21 neret, nisi aequo loco aut opportunitate aliqua data legato
- 22 dimicandum non existimabat.

- 1 XVIII. Hac confirmata opinione timoris idoneum quen-
- 2 dam hominem et callidum delegit, Gallum, ex iis, quos
- 3 auxilii causa secum habebat. Huic magnis praemiis polli-
- 4 citationibusque persuadet, uti ad hostes transeat, et, quid
- 5 fieri velit, edocet. Qui ubi pro perfuga ad eos venit, ti-
- 6 morem Romanorum proponit, quibus angustiis ipse Caesar
- 7 a Venetis prematur, docet, neque longius abesse, quin pro-
- 8 xima nocte Sabinus clam ex castris exercitum educat et ad
- 9 Caesarem auxilii ferendi causa proficiscatur. Quod ubi
- 10 auditum est, conclamant omnes, occasionem negotii bene
- 11 gerendi amittendam non esse, ad castra huius oportere. Mul-
- 12 tae res ad hoc consilium Gallos hortabantur: superiorum
- 13 dierum Sabini cunctatio, perfugae confirmatio, inopia ci-

bariorum, cui rei parum diligenter ab iis erat provisum, spes Venetici belli, et quod fere libenter homines id, quod volunt, credunt. His rebus adducti non prius Viridovicem 7 reliquosque duces ex concilio dimittunt, quam ab his sit concessum, arma uti capiant et ad castra contendant. Qua 8 re concessa laeti, ut explorata victoria, sarmentis virgultisque collectis, quibus fossas Romanorum compleant, ad castra pergunt.

XVIII. Locus erat castrorum editus et paulatim ab 1 imo adclivis circiter passus mille. Huc magno cursu contenderunt, ut quam minimum spatii ad se colligendos armandosque Romanis daretur, exanimatique pervenerunt. Sabinus suos hortatus cupientibus signum dat. Inpeditis 2 hostibus propter ea, quae ferebant, onera, subito duabus portis eruptionem fieri iubet. Factum est opportunitate 3 loci, hostium inscientia ac defetigatione, virtute militum et superiorum pugnarum exercitatione, ut ne unum quidem nostrorum impetum ferrent ac statim terga vertent. Quos inpeditos integris viribus milites nostri con- 4 secuti magnum numerum eorum occiderunt; reliquos equites consecrati paucos, qui ex fuga evaserant, reliquerunt. Sic uno tempore et de navali pugna Sabinus et de 5 Sabini victoria Caesar est certior factus, civitatesque omnes se statim Titurio dederunt. Nam ut ad bella suscipienda 6 Gallorum alacer ac promptus est animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas mens eorum est.

XX. Eodem fere tempore Publius Crassus, cum in 1 Aquitaniam pervenisset, quae [pars], ut ante dictum est, et regionum latitudine et multitudine hominum tertia pars Galliae est existimanda, cum intellexeret, in iis locis sibi bellum gerendum, ubi paucis ante annis Lucius Valerius Praeconinus legatus exercitu pulso interfectus esset, atque unde Lucius Mallius proconsul impedimentis amissis profugisset, non mediocrem sibi diligentiam adhibendam intellegebat. Itaque re frumentaria provisa, auxiliis equi- 2 tatuque comparato, multis praeterea viris fortibus Tolosa et Narbone, quae sunt civitates Galliae provinciae finitimae his regionibus, nominatim evocatis in Sontiatum fines

3 exercitum introduxit. Cuius adventu cognito Sontiatea
magnis copiis coactis equitatuque, quo plurimum vale-
bant, in itinere agmen nostrum adorti primum equestre
4 proelium commiserunt, deinde, equitatu suo pulso atque
insequentibus nostris, subito pedestres copias, quas in
convallē in insidiis conlocaverant, ostenderunt. Hi no-
stros disiectos adorti proelium renovarunt.

1 XXI. Pugnatum est diu atque acriter, cum Sontiates
superioribus victoriis freti in sua virtute totius Aquitaniae
salutem positam putarent, nostri autem, quid sine impera-
tore et sine reliquis legionibus adolescentulo duce efficere
possent, perspicere cuperent: tandem confecti vulneribus ho-
2 stes terga vertere. Quorum magno numero interfecto Cras-
sus ex itinere oppidum Sontiatum oppugnare coepit. Qui-
3 bus fortiter resistentibus, vineas turreaque egit. Illi alias
eruptione temptata, alias cuniculis ad aggerem vineasque
actis, cuius rei sunt longe peritissimi Aquitani, propterea
quod multis locis apud eos aerariae secturaeque sunt, ubi
diligentia nostrorum nihil his rebus profici posse intelle-
xerunt, legatos ad Crassum mittunt, seque in deditionem
ut recipiat, petunt. Qua re impetrata arma tradere iussi
faciunt.

1 XXII. Atque in ea re omnium nostrorum intentis ani-
mis, alia ex parte oppidi Adiatunnus, qui summam imperii
tenebat, cum de devotis, quos illi soldurios appellant, quo-
2 rum haec est condicio, uti omnibus in vita commodis una
cum iis fruantur, quorum se amicitiae dediderint, si quid
his per vim accidat, aut eundem casum una ferant aut sibi
3 mortem consciscant; neque adhuc hominum memoria re-
pertus est quisquam, qui eo interfecto, cuius se amicitiae
4 devovisset, mori recusaret: cum his Adiatunnus eruptio-
nem facere conatus, clamore ab ea parte munitionis sub-
lato, cum ad arma milites concurrissent vehementerque
ibi pugnatum esset, repulsus in oppidum tamen, uti eadem
deditionis condicione uteretur, ab Crasso impetravit.

1 XXIII. Armis obsidibusque acceptis Crassus in fines
2 Vocatum et Tarusatum profectus est. Tum vero barbari
commoti, quod oppidum et natura loci et manu munitum

paucis diebus, quibus eo ventum erat, expugnatum cognoverant, legatos quoque versum dimittere, coniurare, obsides inter se dare, copias parare coeperunt. Mittuntur etiam ad eas civitates legati, quae sunt citerioris Hispaniae finitimae Aquitaniae: inde auxilia ducesque accersuntur. Quorum adventu magna cum auctoritate et magna cum hominum multitudine bellum gerere conantur. Duces vero ii deliguntur, qui una cum Quinto Sertorio omnes annos fuerant summamque scientiam rei militaris habere existimabantur. Ii consuetudine populi Romani loca ca- pere, castra munire, commeatibus nostros intercludere instituunt. Quod ubi Crassus animadvertit, suas copias propter exiguitatem non facile diduci, hostem et vagari et vias obsidere et castris satis praesidii relinquere ob eam causam minus commode frumentum commeatumque sibi supportari, in dies hostium numerum augeri, non cunctandum existimavit, quin pugna decertaret. Hac re ad consilium delata, ubi omnes idem sentire intellexit, posterum diem pugnae constituit.

XXIII. Prima luce productis omnibus copiis duplici acie instituta, auxiliis in mediam aciem coniectis, quid hostes consilii caperent, expectabat. Ibi, etsi propter multitudinem et veterem belli gloriam paucitatemque nostrorum se tuto dimicatu-ros existimabant, tamen tutius esse arbitrabantur, obsessis viis commeatu intercluso sine ullo vulnere victoria potiri, et, si propter inopiam rei frumentariae Romani sese recipere coepissent, impeditos in agmine et sub sarcinis infirmiore animo adoriri cogitabant. Hoc consilio probato ab ducibus, productis Romanorum copiis, sese castris tenebant. Hac re perspecta Crassus, cum sua cunctatione atque opinione timoris hostes nostros milites alacriores ad pugnandum effecissent, atque omnium voces audirentur, expectari diutius non oportere, quin ad castra iretur, cohortatus suos, omnibus cupientibus ad hostium castra contendit.

XXV. Ibi cum alii fossas complerent, alii multis telis coniectis defensores vallo munitionibusque depellerent, auxiliaresque, quibus ad pugnam non multum Crassus con-

fidebat, lapidibus telisque subministrandis et ad aggerem cespitibus comportandis speciem atque opinionem pugnantium praeberent, cum item ab hostibus constanter ac non timide pugnaretur telaque ex loco superiore missa non frustra acciderent, equites circumitis hostium castris Crasso renuntiaverunt, non eadem esse diligentia ab decumana porta castra munita facilemque aditum habere.

1 XXVI. Crassus equitum praefectos cohortatus, ut magnis praemiis pollicitationibusque suos excitarent, quid
2 fieri velit, ostendit. Illi, ut erat imperatum, eductis his cohortibus, quae praesidio castris relictæ intritæ ab labore erant, et longiore itinere circumductis, ne ex hostium castris conspici possent, omnium oculis mentibusque ad pugnam intentis, celeriter ad eas, quas diximus,
3 munitiones pervenerunt atque his prorutis prius in hostium castris constiterunt, quam plane ab his videri aut,
4 quid rei gereretur, cognosci posset. Tum vero clamore ab ea parte audito nostri redintegratis viribus, quod plerumque in spe victoriae accidere consuevit, acrius in-
5 gnare coeperunt. Hostes undique circumventi desperatis omnibus rebus se per munitiones deicere et fuga salu-
6 tem petere intenderunt. Quos equitatus apertissimis campis consecutus, ex millium L numero, quae ex Aquitanis Cantabrisque convenisse constabat, vix quarta parte relicta, multa nocte se in castra recepit.

1 XXVII. Hac audita pugna maxima pars Aquitaniae sese Crasso dedit obsidesque ultro misit; quo in numero fuerunt Tarbelli, Bigerriones, Ptianii, Vocates, Tarusates, Elusates, Gates, Ausci, Garumni, Sibuzates, Cocosates;
2 paucae ultimae nationes anni tempore confisae, quod hiems suberat, hoc facere neglexerunt.

1 XXVIII. Eodem fere tempore Caesar, etsi prope exacta iam aestas erat, tamen, quod omni Gallia pacata Morini Menapiique supererant, qui in armis essent neque ad eum umquam legatos de pace misissent, arbitratus, id bellum celeriter confici posse, eo exercitum adduxit; qui longe alia ratione ac reliqui Galli bellum gerere coeperunt. Nam quod intellegebant, maximas nationes, quae

proelio contendissent, pulsas superatasque esse, continentesque silvas ac paludes habebant, eo se suaque omnia contulerunt. Ad quarum initium silvarum cum Caesar 3 pervenisset castraque munire instituisset, neque hostis interim visus esset, dispersis in opere nostris, subito ex omnibus partibus silvae evolaverunt et in nostros impetum fecerunt. Nostri celeriter arma ceperunt eosque in 4 silvas reppulerunt et conpluribus interfectis longius inpeditiore locis secuti paucos ex suis deperdiderunt.

XXVIII. Reliquis deinceps diebus Caesar silvas cae- 1 dere instituit et, ne quis inermibus imprudentibusque militibus ab latere impetus fieri posset, omnem eam materiam, quae erat caesa, conversam ad hostem conlocabat et pro vallo ad utrumque latus extruebat. Incredibili ce- 2 leritate magno spatio paucis diebus confecto, cum iam pecus atque extrema impedimenta ab nostris tenerentur, ipsi densiores silvas peterent, eiusmodi sunt tempestates consecutae, uti opus necessario intermitteretur et continuatione imbrium diutius sub pellibus milites contineri non possent. Itaque vastatis omnibus eorum agris, vicis 3 aedificiisque incensis Caesar exercitum reduxit et in Aulercis Lexobiisque, reliquis item civitatibus, quae proxime bellum fecerant, in hibernis conlocavit.

C. IULI CAESARIS
DE BELLO GALLICO
COMMENTARIUS QUARTUS.

ARGUMENTUM.

[A. U. C. DCLXXXVIII.] I. Bellum Usipetum et Tencterorum.

Usipetes et Tencteri a Suebis — quorum mores describuntur, c. I—III. — exacti in Galliam transeunt, Menapios, Eburones Condrusosque aggrediuntur, partim a Caesare devincuntur, partim trans Rhenum — qui, sicut Mosa, describitur c. X. — ad Sugambros se recipiunt, c. IIII—XV.

II. Caesar Rhenum transit.

Caesar ponte in Rheno facto in Germaniam transit, Sugambrorum agros devastat, Ubios a Suebis oppressos liberat, in Galliam redit, c. XVI—XVIII.

III. Res in Britannia gestae.

C. Volusenus Britanniae littora explorat. Caesar Morinos in deditionem accipit, classe coacta in Britanniam traicit, c. XX—XXIII. Aegre exercitu in terram exposito Britannos vincit, c. XXIII—XXVII. Classis Romana tempestate affligitur, c. XXVIII. XXVIII. Britanni rursus deficiunt, Caesar iterum eos devincit obsidibusque imperatis in Galliam redit, c. XXX—XXXVI.

IIII. Morini subacti. Menapii vexati.

Morini rebellionem faciunt. Caesar et hos subigit et Menapiorum agros devastat, c. XXXVII. XXXVIII.

- 1 I. Ea, quae secuta est, hieme, qui fuit annus Gneo Pompeio, Marco Crasso consulibus, Usipetes Germani et item Tencteri magna cum multitudine hominum flumen Rhenum transierunt non longe a mari, quo Rhenus influit.
- 2 Causa transeundi fuit, quod ab Suebis complures annos exagitati bello premebantur et agricultura prohibebantur.

Sueborum gens est longe maxima et bellicosissima Ger- 3
manorum omnium. Hi centum pagos habere dicuntur, ex 4
quibus quotannis singula millia armatorum bellandi causa
ex finibus educunt. Reliqui, qui domi manserunt, se at- 5
que illos alunt; hi rursus in vicem anno post in armis
sunt, illi domi remanent. Sic neque agricultura nec ratio 6
atque usus belli intermittitur. Sed privati ac separati agri 7
apud eos nihil est, neque longius anno remanere uno in
loco incolendi causa licet. Neque multum frumento, sed 8
maximam partem lacte atque pecore vivunt, multumque
sunt in venationibus; quae res et cibi genere et cotidiana 9
exercitatione et libertate vitae, quod, a pueris nullo officio
aut disciplina adsuefacti, nihil omnino contra voluntatem
faciant, et vires alit et inmani corporum magnitudine ho-
mines efficit. Atque in eam se consuetudinem adduxe- 10
runt, ut locis frigidissimis neque vestitus praeter pellis
haberent quicquam, quarum propter exiguitatem magna
est corporis pars aperta, et lavarentur in fluminibus.

II. Mercatoribus est aditus magis eo, ut, quae bello 1
ceperint, quibus vendant, habeant, quam quo ullam rem
ad se inportari desiderent. Quia etiam iumentis, quibus 2
maxime Galli delectantur quaeque inpenso parant pretio,
[Germani] inportatis hi[s] non utuntur, sed quae sunt apud
eos nata, p[ro]va atque deformia, haec cotidiana exercita-
tione, summi ut sint laboris, efficiunt. Equestribus proe- 3
liis saepe ex equis desiliunt ac pedibus procliantur, equos-
que eodem remanere vestigio adsuefecerunt, ad quos se
celeriter, cum usus est, recipiunt; neque eorum moribus 4
turpius quicquam aut inertius habetur quam ephippiis uti.
Itaque ad quemvis numerum ephippiatorum equitum quam- 5
vis pauci adire audent. Vinum ad se omnino inportari 6
non sinunt, quod ea re ad laborem ferendum remolle-
scere homines atque effeminari arbitrantur. E

III. Publice maximam putant esse laudem, quam satis- 1
sime a suis finibus vacare agros: hac re significari, ma-
gnum numerum civitatum suam vim sustinere non posse.
Itaque una ex parte a Suebis circiter milia passuum sex- 2
centa agri vacare dicuntur. Ad alteram partem succedunt 3

Ubii, quorum fuit civitas ampla atque florens, ut est captus Germanorum, et paulo, quam eiusdem generis ceteri, sunt humaniores, propterea quod Rhenum attingunt multumque ad eos mercatores ventitant et ipsi propter propinquitatem Gallicis sunt moribus adsuefacti. Hos cum Suebi, multis saepe bellis experti, propter amplitudinem gravitatemque civitatis finibus expellere non potuissent, tamen vectigales sibi fecerunt ac multo humiliores infirmioresque redegerunt.

III. In eadem causa fuerunt Usipetes et Tencteri, quos supra diximus, qui complures annos Sueborum vim sustinuerunt, ad extremum tamen agris expulsi et multis locis Germaniae triennium vagati ad Rhenum pervenerunt. Quas regiones Menapii incolebant et ad utramque ripam fluminis agros, aedificia vicosque habebant; sed tantae multitudinis aditu perterriti ex iis aedificiis, quae trans flumen habuerant, demigraverunt et cis Rhenum dispositis praesidiis Germanos transire prohibebant. Illi omnia experti, cum neque vi contendere propter inopiam navium neque clam transire propter custodias Menapiorum possent, reverti se in suas sedes regionesque simulaverunt et tridui viam progressi rursus reverterunt atque omni hoc itinere una nocte equitatu confecto inscios inopinantesque Menapios oppresserunt, qui de Germanorum discessu per exploratores certiores facti sine metu trans Rhenum in suos vicos remigraverant. Illis interfectis navibusque eorum occupatis, priusquam ea pars Menapiorum, quae citra Rhenum erat, certior fieret, flumen transierunt atque omnibus eorum aedificiis occupatis reliquam partem hlermis se eorum copiis aluerunt.

V. Illis de rebus Caesar certior factus et infirmitatem Gallorum veritus, quod sunt in consiliis capiendis mobiles et novis plerumque rebus student, nihil his committendum existimavit. Est autem hoc Gallicae consuetudinis, uti et viatores etiam invitos consistere cogant et, quid quisque eorum de quaque re audierit aut cognoverit, quaerant, et mercatores in oppidis vulgus circumstet quibusque ex regionibus veniant quasque ibi res cognoverint, pronun-

iare cogant. His rebus atque auditionibus permoti de 3
summis saepe rebus consilia ineunt, quorum eos in vesti-
gio paenitere necesse est, cum incertis rumoribus ser-
viant et plerique ad voluntatem eorum ficta respondeant.

VI. Qua consuetudine cognita Caesar, ne graviori bello 1
occurreret, maturius, quam consuevit, ad exercitum pro-
ficiscitur. Eo cum venisset, ea, quae fore suspicatus erat, 2
facta cognovit: missas legationes ab nonnullis civitatibus 3
ad Germanos invitatosque eos, uti ab Rheno discederent,
omniaque, quae postulassent, ab se fore parata. Qua spe 4
adducti Germani [iam] latius vagabantur et in fines Ebu-
ronum et Condrusorum, qui sunt Treverorum clientes,
pervenerant. Principibus Galliae evocatis Caesar ea, quae 5
cognoverat, dissimulanda sibi existimavit eorumque ani-
mis permulsis et confirmatis equitatuque imperato bel-
lum cum Germanis gerere constituit. ¶

VII. Re frumentaria comparata equitibusque delectis 1
iter in ea loca facere coepit, quibus in locis esse Germa-
nos audiebat. A quibus cum paucorum dierum iter abes- 2
set, legati ab his venerunt, quorum haec fuit oratio: Ger- 3
manos neque priores populo Romano bellum inferre,
neque tamen recusare, si lacessantur, quin armis conten-
dant, quod Germanorum consuetudo [haec] sit a malo- 4
ribus tradita, quicumque bellum inferant, resistere ne-
que deprecari. Haec tamen dicere, venisse invitos, ele- 5
ctos domo; si suam gratiam Romani velint, posse iis utiles
esse amicos; vel sibi agros adtribuant vel patiantur eos
tenere, quos armis possederint: sese unis Suebis conce- 6
dere, quibus ne dii quidem immortales pares esse pos-
sent; reliquum quidem in terris esse neminem, quem non
superare possint.

VIII. Ad haec, quae visum est, Caesar respondit; sed 1
exitus fuit orationis: Sibi nullam cum his amicitiam esse
posse, si in Gallia remanerent; neque verum esse, qui
suos fines tueri non potuerint, alienos occupare; neque 2
ullos in Gallia vacare agros, qui dari tantae praesertim
multitudini sine iniuria possint; sed licere, si velint, in 3
Ubiorum finibus considere, quorum sint legati apud se et

de Suehorum iniuriis querantur et a se auxilium petant: hoc se Ubiis imperaturum.

1 VIII. Legati haec se ad suos relatu-
2 deliberata post diem tertium ad Caesarem reversuros: in-
3 terea ne propius se castra moveret, petierunt. Ne id qui-
dem Caesar ab se impetrari posse dixit. Cognoverat enim,
magnam partem equitatus ab iis aliquot diebus ante prae-
dandi frumentandique causa ad Ambivaritos trans Mosam
missam: hos expectari equites atque eius rei causa mor-
ram interponi arbitrabatur.

1 X. Mosa profluit ex monte Vosego, qui est in finibus
Lingonum, et parte quadam ex Rheno recepta, quae ap-
2 pellatur Vacalus, insulam efficit Batavorum neque longius
3 ab Oceano milibus passuum LXXX in Rhenum influit. Rhe-
nus autem oritur ex Lepontiis, qui Alpes incolunt, et longo
spatio per fines Nantuatium, Helvetiorum, Sequanorum,
Mediomatricum, Tribocorum, Treverorum citatus fertur
4 et, ubi Oceano adpropinquavit, in plures defluit partes
multis ingentibusque insulis effectis, quarum pars magna
5 a feris barbarisque nationibus incolitur, ex quibus sunt,
qui piscibus atque ovis avium vivere existimantur, multis-
que capitibus in Oceanum influit.

1 XI. Caesar cum ab hoste non amplius passuum XII
milibus abesset, ut erat constitutum, ad eum legati re-
vertuntur; qui in itinere congressi magnopere, ne longius
2 progrediretur, orabant. Cum id non impetrassent, pete-
bant, uti ad eos equites, qui agmen antecessissent, prae-
mitteret eosque pugna prohiberet, sibi ut potestatem
3 faceret in Ubios legatos mittendi; quorum si principes ac
senatus sibi iureiurando fidem fecisset, ea condicione,
quae a Caesare ferretur, se usuros ostendebant: ad has
4 res conficiendas sibi tridui spatium daret. Haec omnia
Caesar eodem illo pertinere arbitrabatur, ut tridui mora
interposita equites eorum, qui abessent, reverterentur;
tamen sese non longius milibus passuum quattuor aqua-
5 tionis causa processurum eo die dixit: huc postero die
quam frequentissimi convenirent, ut de eorum postulatis
6 cognosceret. Interim ad praefectos, qui cum omni equi-

tatu antecesserant, mittit, qui nuntiarent, ne hostes proelio lacesserent et, si ipsi lacesserentur, sustinerent, quoad ipse cum exercitu propius accessisset. *EE*

XII. At hostes, ubi primum nostros equites conspexerunt, quorum erat v millium numerus, cum ipsi non amplius octingentos equites haberent, quod II, qui frumenlandi causa ierant trans Mosam, nondum redierant, nihil timentibus nostris, quod legati eorum paulo ante a Caesare discesserant atque is dies indutiis erat ab his petitus, impetu facto celeriter nostros perturbaverunt; rursus resistentibus, consuetudine sua ad pedes desiluerunt, subfossis equis compluribusque nostris deiectis reliquos in fugam coniecerunt atque ita perterritos egerunt, ut non prius fuga desisterent, quam in conspectum agminis nostri venissent. In eo proelio ex equitibus nostris interficiuntur quattuor et septuaginta, in his vir fortissimus Piso Aquitanus, amplissimo genere natus, cuius avus in civitate sua regnum obtinuerat, amicus ab senatu nostro appellatus. Hic cum fratri intercluso ab hostibus auxilium ferret, illum ex periculo eripuit, ipse equo vulnerato deiectus, quoad potuit, fortissime restitit; cum circumventus multis vulneribus acceptis cecidisset atque id frater, qui iam proelio excesserat, procul animadvertisset, incitato equo se hostibus optulit atque interfectus est.

XIII. Hoc facto proelio Caesar neque iam sibi legatos audiendos neque condiciones accipiendas arbitrabatur ab illis, qui per dolum atque insidias, petita pace, ultro bellum intulissent; expectare vero, dum hostium copiae augerentur equitatusque reverteretur, summae dementiae esse ludicabat, et cognita Gallorum infirmitate, quantum iam apud eos hostes uno proelio auctoritatis essent consecuti, sentiebat; quibus ad consilia capienda nihil spatii dandum existimabat. His constitutis rebus et consilio cum legatis et quaestore communicato, ne quem diem pugnae praetermitteret, opportunissima res accidit, quod postridie eius diei mane eadem et perfidia et simulatione usi Germani frequentes omnibus principibus maioribusque natu adhibitis ad eum in castra venerunt, simul, ut dice-

batur, sui purgandi causa, quod contra, atque esset dictum et ipsi petissent, proelium pridie commisissent, simul ut, si quid possent, de indutiis fallendo impetrarent. Quos sibi Caesar oblatos gavisus, illos retineri iussit; ipse omnes copias castris eduxit equitatumque, quod recenti proelio perterritum esse existimabat, agmen subsequi iussit.

1 XIII. Acie triplici instituta et celeriter octo milium
itinere confecto prius ad hostium castra pervenit, quam,
2 quid ageretur, Germani sentire possent. Qui omnibus
rebus subito perterriti et celeritate adventus nostri et
discessu suorum, neque consilii habendi neque arma
capiendi spatio dato, perturbantur, copiasne adversus
hostem ducere, an castra defenderè, an fuga salutem
3 petere praestaret. Quorum timor cum fremitu et con-
cursu significaretur, milites nostri pristini diei perfidia
4 incitati in castra inruperunt. Quo loco, qui celeriter
arma capere potuerunt, paulisper nostris restiterunt
atque inter carros impedimentaue proelium commi-
5 serunt; at reliqua multitudo puerorum mulierumque —
nam cum omnibus suis domo excesserant Rhenumque
transierant — passim fugere coepit; ad quos consecan-
dos Caesar equitatum misit.

1 XV. Germani, post tergum clamore audito, cum suos
interfici viderent, armis abiectis signisque militaribus re-
2 lictis se ex castris elecerunt, et cum ad confluentem Mo-
sae et Rheni pervenissent, reliqua fuga desperata, magno
numero interfecto, reliqui se in flumen praecipitaverunt
atque ibi timore, lassitudine, vi fluminis oppressi perie-
3 runt. Nostri ad unum omnes incolumes, perpauci vulne-
ratis, ex tanti belli timore, cum hostium numerus capitum
4 cccxxx milium fuisset, se in castra receperunt. Caesar
ils, quos in castris retinuerat, discedendi potestatem fecit.
5 Illi supplicia cruciatusque Gallorum veriti, quorum agros
vexaverant, remanere se apud eum velle dixerunt. His
Caesar libertatem concessit.

1 XVI. Germanico bello confecto multis de causis Cae-
sar statuit sibi Rhenum esse transeundum; quarum illa

fuit iustissima, quod, cum videret Germanos tam facile impelli, ut in Galliam venirent, suis quoque rebus eos timere voluit, cum intellegent, et posse et audere populi Romani exercitum Rhenum transire. Accessit etiam, quod 2 illa pars equitatus Usipetum et Tencterorum, quam supra commemoravi praedandi frumentandique causa Mosam transisse neque proelio interfuisse, post fugam suorum se trans Rhenum in fines Sugambrorum receperat seque cum iis coniunxerat. Ad quos cum Caesar nuntios misisset, qui postularent, eos, qui sibi Galliaeque bellum intulissent, sibi dederent, responderunt: Populi Romani imperium Rhenum finire: si se invito Germanos in Galliam transire non aequum existimaret, cur sui quicquam esse imperii aut potestatis trans Rhenum postularet? Ubii autem, qui uni ex Transrhenanis ad Caesarem legatos miserant, amicitiam fecerant, obsides dederant, magnopere orabant, ut sibi auxilium ferret, quod graviter ab Suebis premerentur; vel, si id facere occupationibus reipublicae prohiberetur, exercitum modo Rhenum transportaret: id sibi ad auxilium spemque reliqui temporis satis futurum. Tantum esse nomen atque opinionem eius exercitus Ariovisto pulso et hoc novissimo proelio facto etiam ad ultimas Germanorum nationes, uti opinione et amicitia populi Romani tuti esse possint. Navium magnam copiam ad transportandum exercitum pollicebantur.

XVII. Caesar his de causis, quas commemoravi, Rhenum transire decreverat; sed navibus transire neque satis tutum esse arbitrabatur, neque suae neque populi Romani dignitatis esse statuebat. Itaque, etsi summa difficultas faciendi pontis proponebatur propter latitudinem, rapiditatem altitudinemque fluminis, tamen id sibi contendendum aut aliter non traducendum exercitum existimabat. Rationem pontis hanc instituit. Tigna bina sesquipedalia paulum ab imo praecuta dimensa ad altitudinem fluminis intervallo pedum duorum inter se iungebat. Haec cum machinationibus inmissa in flumen defixerat fistucisque adegerat, non sublicae modo directe ad perpendicularum, sed prae ac fastigate, ut secundum naturam fluminis

- 5 procumberent, his item contraria duo ad eundem modum iuncta intervallo pedum quadragenum ab inferiore parte contra vim atque impetum fluminis conversa statuebat.
- 6 Haec utraque insuper bipedalibus trabibus inmissis, quantum eorum tignorum iunctura distabat, binis utrimque
- 7 fibulis ab extrema parte distinebantur; quibus disclusis atque in contrariam partem revinctis tanta erat operis firmitudo atque ea rerum natura, ut, quo maior vis aquae
- 8 se incitavisset, hoc artius inligata tenerentur. Haec directa materia iniecta contexebantur ac longuriis cratibus-
- 9 quae consternebantur; ac nihilo secius publicae et ad inferiorem partem fluminis oblique agebantur, quae pro ariete subiectae et cum omni opere coniunctae vim fluminis exciperent, et aliae item supra pontem mediocri spatio,
- 10 ut, si arborum trunci sive naves deiciendi operis essent a barbaris missae, his defensoribus earum rerum vis minueretur, neu ponti nocerent.

1 XVIII. Diebus decem, quibus materia coepta erat con-

2 portari, omni opere effecto, exercitus traducitur. Caesar ad utramque partem pontis firmo praesidio relicto in fines

3 Sugambrorum contendit. Interim a conpluribus civitatibus ad eum legati veniunt; quibus pacem atque amicitiam petentibus liberaliter respondit obsidesque ad se

4 adduci iubet. Sugambri ex eo tempore, quo pons institui coeptus est, fuga comparata hortantibus iis, quos ex Tencteris atque Usipetibus apud se habebant, finibus suis excesserant suaeque omnia exportaverant seque in solitudinem ac silvas abdiderant.

1 XVIII. Caesar paucos dies in eorum finibus moratus omnibus vicis aedificisque incensis frumentisque succisis se in fines Ubiorum recepit atque iis auxilium suum pollicitus, si ab Suebis premerentur, haec ab iis cognovit;

2 Suebos, posteaquam per exploratores pontem fieri comperissent, more suo concilio habito nuntios in omnes partes dimisisse, uti de oppidis demigrarent, liberos, uxores suaeque omnia in silvis deponerent, atque omnes, qui arma

3 ferre possent, unum in locum convenirent: hunc esse delectum medium fere regionum earum, quas Suebi opti-

nerent; hic Romanorum adventum expectare atque ibi decertare constituisse. Quod ubi Caesar comperit, omnibus rebus iis confectis, quarum rerum causa traducere exercitum constituerat, ut Germanis metum iniceret, ut Sugambros ulcisceretur, ut Ubios obsidione liberaret, diebus omnino decem et octo trans Rhenum consumptis, satis et ad laudem et ad utilitatem profectum arbitratus, se in Galliam recepit pontemque rescidit.

XX. Exigua parte aestatis reliqua Caesar, etsi in his locis, quod omnis Gallia ad septemtrionem vergit, maturae sunt hiemes, tamen in Britanniam proficisci contendit, quod omnibus fere Gallicis bellis hostibus nostris inde sumministrata auxilia intellegebat et, si tempus anni ad bellum gerendum deficeret, tamen magno sibi usui fore arbitratur, si modo insulam adisset, genus hominum perspexisset, loca, portus, aditus cognovisset; quae omnia fere Gallis erant incognita. Neque enim temere praeter mercatores illo adit, quisquam, neque his ipsis quicquam praeter oram maritimam atque eas regiones, quae sunt contra Gallias, notum est. Itaque vocatis ad se undique mercatoribus, neque quanta esset insulae magnitudo, neque quae aut quantae nationes incolerent, neque quem usum belli haberent aut quibus institutis uterentur, neque qui essent ad maiorum navium multitudinem idonei portus, reperire poterat.

XXI. Ad haec cognoscenda, priusquam periculum faceret, idoneum esse arbitratus Gaium Volusenum cum navi longa praemittit. Huic mandat, ut exploratis omnibus rebus ad se quam primum revertatur. Ipse cum omnibus copiis in Morinos proficiscitur, quod inde erat brevissimus in Britanniam traectus. Huc naves undique ex finitimis regionibus et, quam superiore aestate ad Veneticum bellum effecerat classem, iubet convenire. Interim consilio eius cognito et per mercatores perlato ad Britannos, a compluribus insulae civitatibus ad eum legati veniunt, qui polliceantur obsides dare atque imperio populi Romani obtemperare. Quibus auditis, liberaliter pollicitus hortatusque, ut in ea sententia permanerent,

7 eos domum remittit et cum iis una Commium, quem ipse
 Atrebatibus superatis regem ibi constituerat, cuius et
 virtutem et consilium probabat et quem sibi fidelem esse
 arbitrabatur, cuiusque auctoritas in his regionibus magni
 8 habebatur, mittit. Huic imperat, quas possit, adeat civi-
 tates horteturque, ut populi Romani fidem sequantur,
 9 seque celeriter eo venturum nuntiet. Volusenus perspe-
 ctis regionibus omnibus, quantum ei facultatis dari potuit,
 qui navi egredi ac se barbaris committere non auderet,
 quinto die ad Caesarem revertitur, quaeque ibi perspexis-
 set, renuntiat.

1 XXII. Dum in his locis Caesar navium parandarum
 causa moratur, ex magna parte Morinorum ad eum legati
 venerunt, qui se de superioris temporis consilio excusa-
 rent, quod homines barbari et nostrae consuetudinis im-
 periti bellum populo Romano fecissent, seque ea, quae
 2 imperasset, facturos pollicerentur. Hoc sibi Caesar satis
 opportune accidisse arbitratus, quod neque post tergum
 hostem relinquere volebat neque belli gerendi propter
 anni tempus facultatem habebat neque has tantularum
 rerum occupationes Britanniae anteponendas iudicabat,
 magnum iis numerum obsidum imperat. Quibus adductis
 3 eos in fidem recepit. Navibus circiter lxxx onerariis
 coactis contractisque, quod satis esse ad duas transpor-
 tandas legiones existimabat, quod praeterea navium lon-
 garum habebat, quaestori, legatis praefectisque distribuit.
 4 Huc accedebant xviii onerariae naves, quae ex eo loco
 ab millibus passuum viii vento tenebantur, quo minus in
 eundem portum venire possent: has equitibus distribuit.
 5 Reliquum exercitum Quinto Titurio Sabino et Lucio
 Aurunculeio Cottae legatis in Menapios atque in eos
 pagos Morinorum, ab quibus ad eum legati non venerant,
 6 ducendum dedit; Publium Sulpicium Rufum legatum
 cum eo praesidio, quod satis esse arbitrabatur, portum
 tenere iussit.

1 XXIII. His constitutis rebus nactus idoneam ad na-
 vigandum tempestatem tertia fere vigilla solvit equites-
 que in ulteriorem portum progredi et naves conscendere

et se sequi iussit. A quibus cum paulo tardius esset ad-
ministratum, ipse hora circiter diei quarta cum primis
navibus Britanniam attigit atque ibi in omnibus collibus
expositas hostium copias armatas conspexit. Cuius loci
haec erat natura, atque ita montibus angustis mare con-
linebatur, uti ex locis superioribus in litus telum adigi
posset. Hunc ad egrediendum nequaquam idoneum lo-
cum arbitratus, dum reliquae naves eo convenirent, ad
horam nonam in ancoris expectavit. Interim legati tri-
bunisque militum convocatis, et quae ex Voluseno cognos-
set et quae fieri vellet, ostendit monuitque, ut rei militaris
ratio, maxime ut maritumae res postularent, ut quae cele-
rem atque instabilem motum haberent, ad nutum et ad
tempus omnes res ab iis administrarentur. His dimissis
et ventum et aestum uno tempore nactus secundum, dato
signo et sublatis ancoris circiter milia passuum septem
ab eo loco progressus, aperto ac plano litore naves con-
stituit.

XXIII. At barbari, consilio Romanorum cognito, prae-
misso equitatu et essedariis, quo plerumque genere in
proeliis uti consueverunt, reliquis copiis subsecuti nostros
navibus egredi prohibebant. Erat ob has causas summa
difficultas, quod naves propter magnitudinem nisi in alto
constitui non poterant, militibus autem ignotis locis, im-
peditis manibus, magno et gravi onere armorum oppres-
sis simul et de navibus desiliendum et in fluctibus con-
sistendum et cum hostibus erat pugnandum, cum illi aut
ex arido aut paulum in aquam progressi omnibus mem-
bris expeditis, notissimis locis audacter tela conicerent
et equos insuefactos incitarent. Quibus rebus nostri per-
territi atque huius omnino generis pugnae imperiti non
eadem alacritate ac studio, quo in pedestribus uti proe-
liis consueverant, utebantur.

XXV. Quod ubi Caesar animadvertit, naves longas,
quarum et species erat barbaris inusitatior et motus ad
usum expeditior, paulum removeri ab onerariis navibus et
remis incitari et ad latus apertum hostium constitui atque
inde lundis, sagittis, tormentis hostes propelli ac sum-

2 moveri iussit; quae res magno usui nostris fuit. Nam et
navium figura et remorum motu et inusitato genere tor-
3 mentorum permoti barbari constiterunt ac paulum modo
pedem retulerunt. Atque nostris militibus cunctantibus,
maxime propter altitudinem maris, qui decimae legionis
aquilam ferebat, contestatus deos, ut ea res legioni felici-
citer eveniret, *Desilite, inquit, milites, nisi vultis aquila-*
4 imperatori officium praestitero. Hoc cum voce magna
dixisset, se ex navi proiecit atque in hostes aquilam ferre
5 coepit. Tum nostri cohortati inter se, ne tantum dedecus
6 admitteretur, universi ex navi desiluerunt. Hos item ex
proximis [primis] navibus cum conspexissent, subsecuti
hostibus adpropinquant. †

1 XXVI. Pugnatum est ab utrisque iacriter. Nostri ta-
men, quod neque ordines servare neque firmiter insistere
neque signa subsequi poterant, atque alius alia ex navi
quibuscumque signis occurrerat, se adgregabat, magno-
2 pere perturbabantur; hostes vero, notis omnibus vadis,
ubi ex litore aliquos singulares ex navi egredientes con-
3 spexerant, incitatis equis impeditos adoriebantur, plures
paucos circumstabant, alii ab latere aperto in univer-
4 sos tela coniciebant. Quod cum animadvertisset Caesar,
scaphas longarum navium, item speculatoria navigia mil-
litibus compleri iussit et, quos laborantes conspexerat,
5 his subsidia submittebat. Nostri, simul in arido constite-
runt, suis omnibus consecutis in hostes impetum fece-
runt atque eos in fugam dederunt, neque longius prose-
qui potuerunt, quod equites cursum tenere atque insulam
capere non potuerant. Hoc unum ad pristinam fortunam
Caesari defuit. †

1 XXVII. Hostes proelio superati, simul atque se ex
fuga receperunt, statim ad Caesarem legatos de pace mi-
serunt; obsides daturos, quaeque imperasset, facturos
2 esse polliciti sunt. Una cum his legatis Commius Atrebas
venit, quem supra demonstraveram a Caesare in Britan-
3 niam praemisum. Hunc illi e navi egressum, cum ad eos
oratoris modo Caesaris mandata deferret, comprehen-

derant atque in vincula coniecerant: tum proelio facto remiserunt. In petenda pace eius rei culpam in multitudine coniecerunt et, propter imprudentiam ut ignoscere-
 tur, petiverunt. Caesar questus, quod, cum ultro in continentem legatis missis pacem ab se petissent, bellum sine causa intulissent, ignoscere imprudentiae dixit obsidesque imperavit; quorum illi partem statim dederunt, 6 partem ex longinquiore locis accersitam paucis diebus sese duros dixerunt. Interea suos remigrare in agros iusserunt, principesque undique convenire et se civitatesque suas Caesari commendare coeperunt. 13

XXVIII. His rebus pace confirmata, post diem quartum, quam est in Britanniam ventum, naves xviii, de quibus supra demonstratum est, quae equites sustulerant, ex superiore portu leni vento solverunt. Quae cum adpropinquarent Britanniae et ex castris viderentur, tanta tempestas subito coorta est, ut nulla earum cursum tenere posset, sed aliae eodem, unde erant profectae, referrentur, aliae ad inferiorem partem insulae, quae est propius solis occasum, magno sui cum periculo deicerentur; quae tamen ancoris laxis cum fluctibus complerentur, necessario adversa nocte in altum propectae continentem petierunt.

XXVIII. Eadem nocte accidit, ut esset luna plena, qui dies maritimos aestus maximos in Oceano efficere consuevit, nostrisque id erat incognitum. Ita uno tempore et longas naves, quibus Caesar exercitum transportandum curaverat quasque in aridum subduxerat, aestus compleverat, et onerarias, quae ad ancoras erant deligatae, tempestas afflictabat, neque ulla nostris facultas aut administrandi aut auxiliandi dabatur. Compluribus navibus fractis reliquae cum essent funibus, ancoris reliquisque armamentis amissis ad navigandum inutiles, magna, id quod necesse erat accidere, totius exercitus perturbatio facta est. Neque enim naves erant aliae, quibus reportari possent, et omnia deerant, quae ad reficiendas naves erant usui, et, quod omnibus constabat, hiemari in Gallia oportere, frumentum his in locis in hiemem provisum non erat.

- 1 XXX. Quibus rebus cognitis principes Britanniae qui post proelium ad Caesarem convenerant, inter se conlocuti, cum equites et naves et frumentum Romanis deesse intellexerent et paucitatem militum ex castrorum exiguitate cognoscerent, quae hoc erant etiam angustiora, quod
- 2 sine impedimentis Caesar legiones transportaverat, optimum factu esse duxerunt, rebellionem facta frumento commeatuque nostros prohibere et rem in hiemem producere, quod his superatis aut reditu interclusis neminem postea belli inferendi causa in Britanniam transiturum confidebant. Itaque rursus coniuratione facta paulatim ex castris discedere ac suos clam ex agris deducere coeperunt.
- 1 XXXI. At Caesar, etsi nondum eorum consilia cognoverat, tamen et ex eventu navium suarum et ex eo, quod obsides dare intermiserant, fore id, quod accidit, suspicabatur. Itaque ad omnes casus subsidia comparabat. Nam et frumentum ex agris cotidie in castra conferebat et, quae gravissime adflictae erant naves, earum materia atque aere ad reliquas reficiendas utebatur et, quae ad eas
- 3 res erant usui, ex continenti comportari iubebat. Itaque, cum summo studio a militibus administraretur, XII navibus amissis, reliquis ut navigari commode posset, effecit.
- 1 XXXII. Dum ea geruntur, legione ex consuetudine una frumentatum missa, quae appellabatur septima, neque ulla ad id tempus belli suspitione interposita, cum pars hominum in agris remaneret, pars etiam in castra ventitaret, ii, qui pro portis castrorum in statione erant, Caesari nuntiaverunt, pulverem maiorem, quam consuetudo ferret, in ea parte videri, quam in partem legio iter
- 2 fecisset. Caesar id, quod erat, suspicatus, aliquid novi a barbaris initum consilii, cohortes, quae in stationibus erant, secum in eam partem proficisci, ex reliquis duas in stationem cohortes succedere, reliquas armari et confestim sese subsequi iussit. Cum paulo longius a castris processisset, suos ab hostibus premi atque aegre sustinere et conferta legione ex omnibus partibus tela conici animadvertit. Nam quod omni ex reliquis partibus demesso frumento pars una erat reliqua, suspicati hostes, huc nostros

esse venturos, noctu in silvis delituerant; tum dispersos⁵ depositis armis in metendo occupatos subito adorti, paucis interfectis reliquos incertis ordinibus perturbaverant, simul equitatu atque essedis circumdederant.

XXXIII. Genus hoc est ex essedis pugnae. Primo¹ per omnes partes perequitant et tela coniciunt atque ipso terrore equorum et strepitu rotarum ordines plerumque perturbant, et cum se inter equitum turmas insinuaverunt, ex essedis desiliunt et pedibus proeliantur. Aurigae² interim paulatim ex proelio excedunt atque ita currus conlocant, ut, si illi a multitudine hostium premantur, expeditum ad suos receptum habeant. Ita mobilitatem³ equitum, stabilitatem peditum in proeliis praestant, ac tantum usu cotidiano et exercitatione efficiunt, uti in declivi ac praecipiti loco incitatos equos sustinere et brevi moderari ac flectere et per temonem percurrere et in iugo insistere et se inde in currus citissime recipere consuerint.

XXXIII. Quibus rebus perturbatis nostris novitate¹ pugnae tempore opportunissimo Caesar auxilium tulit: namque eius adventu hostes constiterunt, nostri se ex timore receperunt. Quo facto ad lacessendum et ad com-² mittendum proelium alienum esse tempus arbitratus suo se loco continuit et brevi tempore intermisso in castra legiones reduxit. Dum haec geruntur, nostris omnibus³ occupatis, qui erant in agris reliqui, discesserunt. Secutae⁴ sunt continuos complures dies tempestates, quae et nostros in castris continerent et hostem a pugna prohiberent. In-⁵ terim barbari nuntios in omnes partes dimiserunt paucitatemque nostrorum militum suis praedicaverunt et, quanta praedae faciendae atque in perpetuum sui liberandi facultas daretur, si Romanos castris expulissent, demonstraverunt. His rebus celeriter magna multitudo peditatus equitatusque coacta ad castra venerunt.

XXXV. Caesar etsi idem, quod superioribus diebus¹ acciderat, fore videbat, ut, si essent hostes pulsī celeritate periculum effugerent, tamen nactus equites circiter^{xxx}, quos Commius Atrebas, de quo ante dictum est,

secum transportaverat, legiones in acie pro castris constituit. Commisso proelio diutius nostrorum militum impetum hostes ferre non potuerunt ac terga verterunt. Quos tanto spatio secuti, quantum cursu et viribus efficere potuerunt, complures ex iis occiderunt, deinde omnibus longe lateque aedificiis incensis se in castra receperunt. †

XXXVI. Eodem die legati ab hostibus missi ad Caesarem de pace venerunt. His Caesar numerum obsidum, quem ante imperaverat, duplicavit eosque in continentem adduci iussit, quod propinqua die aequinoctii infirmis navibus hiemi navigationem subiciendam non existimabat. Ipse idoneam tempestatem nactus paulo post mediam noctem naves solvit; quae omnes incolumes ad continentem pervenerunt; sed ex iis onerariae duae eisdem, quos reliqui, portus capere non potuerunt et paulo infra delatae sunt.

XXXVII. Quibus ex navibus cum essent expositi milites circiter trecenti atque in castra contenderent, Morini, quos Caesar in Britanniam proficiscens pacatos reliquerat, spe praedae adducti primo non ita magno suorum numero circumsteterunt ac, si sese interfici nollent, arma ponere inusserunt. Cum illi orbe facto sese defenderent, celeriter ad clamorem hominum circiter milia sex conveniunt. Qua re nuntiata Caesar omnem ex castris equitatum suis auxilio misit. Interim nostri milites impetum hostium sustinuerunt atque amplius horis quattuor fortissime pugnauerunt et paucis vulneribus acceptis complures ex his occiderunt. Postea vero quam equitatus noster in conspectum venit, hostes abiectis armis terga verterunt magnusque eorum numerus est occisus.

XXXVIII. Caesar postero die Titum Labienum legatum cum iis legionibus, quas ex Britannia reducerat, in Morinos, qui rebellionem fecerant, misit. Qui cum propter siccitates paludum, quo se reciperent, non haberent, quo superiore anno perfugio [su]erant usi, omnes fere in potestatem Labient pervenerunt. At Q. Titurius et L. Cotta legati, qui in Menapiorum fines legiones duxerant, omni-

bus eorum agris vastatis, frumentis succisis, aedificiis incensis, quod Menapii se omnes in densissimas silvas abdidierant, se ad Caesarem receperunt. Caesar in Belgis omnium legionum hiberna constituit. Eo duae omnino civitates ex Britannia obsides miserunt, reliquae neglexerunt. His rebus gestis ex litteris Caesaris dierum viginti supplicatio a senatu decreta est.

C. IULI CAESARIS DE BELLO GALLICO COMMENTARIUS QUINTUS.

ARGUMENTUM.

[A. U. C. DCC.] I. Alterum bellum Britannicum.

Caesar magnam classem in Gallia parari iubet; ipse Pirustas in Illyrico cohibet, c. I. In Galliam reversus Treverorum turbas componit, Dumnorigem interficit, Aeduos coerces, c. II—VII. Iterum in Britanniam traiecit, c. VIII—XI. Britannia describitur, c. XII—XIII. — Caesar Cassivellaunum ducem devincit, Trinobantes et alias quasdam gentes in deditionem accipit, c. XV—XXII. In Galliam redit, c. XXIII.

II. Bellum Ambiorigis.

Eburones Ambiorige et Catuvoleo ducibus deficiunt. Sabini et Cotta legati cum quindecim cohortibus caeduntur, c. XXXIII—XXXVII. Nervii cum Aduatucis atque Eburonibus Q. Ciceronis castra graviter oppugnant, c. XXXVIII—XXXVIII, a Caesare profligantur, c. XXXXVIII—LI.

III. Senones et Treveri pacantur.

Senones et Treveri res novas moliantur, sed interfecto Indutiomaro Gallia fit paulo quietior, c. LII—LVIII.

I. L. Domitio, Ap. Claudio consulibus discedens ab hibernis Caesar in Italiam, ut quotannis facere consuevit,

legatis imperat, quos legionibus praefecerat, uti, quam plurimas possent, hieme naves aedificandas veteresque reficiendas curarent. Earum modum formamque demonstrat. Ad celeritatem onerandi subductionesque paulo facit humiliores, quam quibus in nostro mari uti consuevimus, atque id eo magis, quod propter crebras commutationes aestuum minus magnos ibi fluctus fieri cognoverat, ad onera ac multitudinem iumentorum transportandam paulo latiores, quam quibus in reliquis utimur maribus.

Has omnes actuarias imperat fieri, quam ad rem humilitas multum adiuvat. Ea, quae sunt usui ad armandas naves, ex Hispania adportari iubet. Ipse conventibus Galliae citerioris peractis in Illyricum profisciscitur, quod a Pirustis finitumam partem provinciae incursionibus vastari audiebat. Eo cum venisset, civitatibus milites imperat certumque in locum convenire iubet. Qua re nuntiata Pirustae legatos ad eum mittunt, qui doceant, nihil earum rerum publico factum consilio, seseque paratos esse demonstrant omnibus rationibus de iniuriis satisfacere. Percepta oratione eorum Caesar obsides imperat eosque ad certam diem adduci iubet; nisi ita fecerint, sese bello civitatem persecuturum demonstrat. His ad diem adductis, ut imperaverat, arbitros inter civitates dat, qui litem aestument poenamque constituent.

II. His confectis rebus conventibusque peractis in citeriorem Galliam revertitur atque inde ad exercitum profisciscitur. Eo cum venisset, circuitis omnibus hibernis singulari militum studio in summa omnium rerum inopia circiter sexcentas eius generis, cuius supra demonstravimus, naves et longas xxviii invenit instructas, neque multum abesse ab eo, quin paucis diebus deduci possint.

Conlaudatis militibus atque iis, qui negotio praefuerant, quid fieri velit, ostendit atque omnes ad portum Itium convenire iubet, quo ex portu commodissimum in Britanniam traiectionem esse cognoverat, circiter milium passuum xxx [transmissum] a continenti: huic rei quod satis esset visum est militum, reliquit. Ipse cum legionibus expeditis iii et equitibus dccc in fines Treverorum profic-

scitur, quod hi neque ad concilia veniebant neque imperio parebant Germanosque Transrhenanos sollicitare dicebantur.

III. Haec civitas longe plurimum totius Galliae equitatu valet magnasque habet copias peditum, Rhenumque, ut supra demonstravimus, tangit. In ea civitate duo de principatu inter se contendebant, Indutiomarus et Cingetorix; e quibus alter, simul atque de Caesaris legionumque adventu cognitum est, ad eum venit, se suosque omnes in officio futuros neque ab amicitia populi Romani defecturos confirmavit, quaeque in Treveris gererentur, ostendit. At Indutiomarus equitatum peditatumque eogere iisque, qui per aetatem in armis esse non poterant, in silvam Arduennam abditis, quae ingenti magnitudinis per medios fines Treverorum a flumine Rheno ad initium Remorum pertinet, bellum parare instituit. Sed posteaquam nonnulli principes ex ea civitate et familiaritate Cingetorigis adducti et adventu nostri exercitus perterriti ad Caesarem venerunt et de suis privatim rebus ab eo petere coeperunt, quoniam civitati consulere non possent, veritus, ne ab omnibus desereretur, [Indutiomarus] legatos ad Caesarem mittit: Sese idcirco ab suis discedere atque ad eum venire noluisse, quo facilius civitatem in officio contineret, ne omnis nobilitatis discessu plebs propter imprudentiam laboretur: itaque esse civitatem in sua potestate, seseque, si Caesar permitteret, ad eum in castra venturum, suas civitatisque fortunas eius fidei permissurum.

III. Caesar, etsi intellegebat, qua de causa ea dicebantur quaeque eum res ab instituto consilio deterreret, tamen, ne aestatem in Treveris consumere cogeretur omnibus ad Britannicum bellum rebus comparatis, Indutiomarus ad se cum eo obsidibus venire iussit. Illis adductis, in iis filio propinquisque eius omnibus, quos nominatim evocaverat, consolatus Indutiomarus hortatusque est, uti in officio maneret; nihilo tamen secius principibus Treverorum ad se convocatis hos singillatim Cingetorigi conciliavit, quod cum merito eius a se fieri intellegebat, tum magni interesse arbitrabatur, eius

auctoritatem inter suos quam plurimum valere, culus tam
4 egregiam in se voluntatem perspexisset. Id tulit factum
graviter Indutiomarus, suam gratiam inter suos minui et,
qui iam ante inimico in nos animo fuisset, multo gravius
hoc dolore exarsit.

1 V. His rebus constitutis Caesar ad portum Itium
2 cum legionibus pervenit. Ibi cognoscit, LX naves, quae
in Meldis factae erant, tempestate reiectas cursum tenere
non potuisse atque eodem, unde erant profectae, rever-
tisse; reliquas paratas ad navigandum atque omnibus re-
3 bus instructas invenit. Eodem equitatus totius Galliae
convenit numero milium quattuor principesque ex omni-
4 bus civitatibus; ex quibus perpauca, quorum in se fidem
perspexerat, relinquere in Gallia, reliquos obsidum loco
secum ducere decreverat, quod, cum ipse abesset, mo-
tum Galliae verebatur.

1 VI. Erat una cum ceteris Dumnorix Aeduus, de quo
ante ab nobis dictum est. Hunc secum habere in primis
constituerat, quod eum cupidum rerum novarum, cupi-
dum imperii, magni animi, magnae inter Gallos auctori-
2 tatis cognoverat. Accedebat huc, quod in concilio Ae-
duorum Dumnorix dixerat, sibi a Caesare regnum civita-
tis deferri; quod dictum Aedui graviter ferebant, neque
recusandi aut deprecandi causa legatos ad Caesarem mi-
3 tere audebant. Id factum ex suis hospitibus Caesar co-
gnoverat. Ille omnibus primo precibus petere contendit,
ut in Gallia relinqueretur, partim quod insuetus navigandi
mare timeret, partim quod religionibus impediri sese di-
4 ceret. Posteaquam id obstinate sibi negari vidit, omni
spe inpetrandi adempta, principes Galliae sollicitare, se-
vocare singulos hortarique coepit, uti in continenti rema-
5 nerent; metu territare: non sine causa fieri, ut Gallia omni
nobilitate spoliaretur; id esse consilium Caesaris, ut, quos
in conspectu Galliae interficere vereretur, hos omnes in
6 Britanniam traductos necaret; fidem reliquis interponere,
iuramentum poscere, ut, quod esse ex usu Galliae intel-
7 lexisent, communi consilio administrarent. Haec a com-
pluribus ad Caesarem deferbantur.

VII. Qua re cognita Caesar, quod tantum civitati 1
Aeduae dignitatis tribuebat, coercendum atque deter-
rendum, quibuscumque rebus posset, Dumnorigem sta-
tuebat; quod longius eius amentiam progredi videbat, 2
prospiciendum, ne quid sibi ac reipublicae nocere pos-
set. Itaque dies circiter xxv in eo loco commoratus, 3
quod Corus ventus navigationem impediēbat, qui ma-
gnam partem omnis temporis in his locis flare consuevit,
dabat operam, ut in officio Dumnorigem contineret, ni-
hilo tamen secius omnia eius consilia cognosceret; tan- 4
dem idoneam nactus tempestatem milites equitesque
conscendere in naves iubet. At omnium impeditis animis 5
Dumnorix cum equitibus Aeduorum a castris insciente
Caesare domum discedere coepit. Qua re nuntiata, Cae- 6
sar intermissa profectioe atque omnibus rebus postpo-
sitis magnam partem equitatus ad eum insequendum mittit
retrahique imperat; si vim faciat neque pareat, interfici 7
iubet, nihil hunc se absente pro sano facturum arbitra-
tus, qui praesentis imperium neglexisset. Ille enim revo- 8
catus resistere ac se manu defendere suorumque fidem
implorare coepit, saepe clamitans, liberum se liberaeque
esse civitatis. Illi, ut erat imperatum, circumstant ho- 9
minem atque interficiunt; at equites Aedui ad Caesarem
omnes revertuntur.

VIII. His rebus gestis, Labieno in continente cum 1
tribus legionibus et equitum milibus duobus relicto, ut
portus tueretur et rem frumentariam provideret, quaeque
in Gallia gererentur, cognosceret consillumque pro tem-
pore et pro re caperet, ipse cum quinque legionibus et 2
pari numero equitum, quem in continenti reliquerat, ad
solis occasum naves solvit et leni Africo proventus, me-
dia circiter nocte vento intermisso, cursum non tenuit et
longius delatus aestu orta luce sub sinistra Britanniam
relictam conspexit. Tum rursus aestus commutationem 3
secutus remis contendit, ut eam partem insulae caperet,
qua optimum esse egressum superiore aestate cognove-
rat. Qua in re admodum fuit militum virtus laudanda, 4
qui vectoris gravibusque navigiis non intermisso remd-

5 gaudi labore longarum navium cursum adaequarunt. Accessum est ad Britanniam omnibus navibus meridiano
6 fere tempore, neque in eo loco hostis est visus; sed, ut postea Caesar ex captivis cognovit, cum magnae manus eo convenissent, multitudine navium perterritae, quae cum annotinis privatisque, quas sui quisque commodi fecerat, amplius octingentae uno erant visae tempore, a litore discesserant ac se in superiora loca abdiderant.

1 VIII. Caesar exposito exercitu et loco castris idoneo capto, ubi ex captivis cognovit, quo in loco hostium copiae consedissent, cohortibus decem ad mare relictis et equitibus trecentis, qui praesidio navibus essent, de tertia vigilia ad hostes contendit, eo minus veritus navibus, quod in litore molli atque aperto deligatas ad ancoram relinquebat, et praesidio navibusque Quintum Atrium praefecit.
2 Ipse noctu progressus milia passuum circiter XII hostium
3 copias conspicatus est. Illi equitatu atque essedis ad flumen progressi ex loco superiore nostros prohibere et
4 proelium committere coeperunt. Repulsi ab equitatu se in silvas abdiderunt, locum nacti egregie et natura et opere munitum, quem domestici belli, ut videbantur, causa iam
5 ante praeparaverant: nam crebris arboribus succisis omnes
6 introitus erant praecclusi. Ipsi ex silvis rari propugnabant nostrosque intra munitiones ingredi prohibebant. At milites legionis septimae testudine facta et aggere ad munitiones adiecto locum ceperunt eosque ex silvis expulerunt
8 paucis vulneribus acceptis. Sed eos fugientes longius Caesar prosequi vetuit, et quod loci naturam ignorabat, et quod, magna parte diei consumpta, munitioni castrorum tempus relinqui volebat.

1 X. Postridie eius diei mane tripertito milites equitesque in expeditionem misit, ut eos, qui fugerant, persequerentur. His aliquantum itineris progressis, cum iam extremi essent in prospectu, equites a Quinto Atrio ad Caesarem venerunt, qui nuntiarent, superiore nocte maxima coorta tempestate prope omnes naves adflictas atque
2 in litore electas esse, quod neque ancorae funesque sub-

sisterent neque nautae gubernatoresque vim pati tempestatis possent: itaque ex eo concursu navium magnū 3 esse incommodum acceptum.

XI. His rebus cognitis Caesar legiones equitatumque 1 revocari atque in itinere resistere iubet, ipse ad naves revertitur; eadem fere, quae ex nuntiis litterisque cogno- 2 verat, coram perspicit, sic ut amissis circiter XL navibus reliquae tamen refici posse magno negotio viderentur. Itaque ex legionibus fabros deligit et ex continenti alios 3 accersi iubet; Labieno scribit, ut, quam plurimas pos- 4 set, his legionibus, quae sunt apud eum, naves instituat. Ipse, etsi res erat multae operae ac laboris, tamen com- 5 modissimum esse statuit, omnes naves subduci et cum castris una munitione coniungi. In his rebus circiter 6 dies x consumit, ne nocturnis quidem temporibus ad laborem militum intermissis. Subductis navibus castris- 7 que egregie munitis easdem copias, quas ante, praesidio navibus reliquit, ipse eodem, unde redierat, proficiscitur. Eo cum venisset, maiores iam undique in eum locum 8 copiae Britannorum convenerant summa imperii bellicae administrandi communi consilio permissa Cassivellauno; cuius fines a maritimis civitatibus flumen dividit, quod appellatur Tamesis, a mari circiter millia passuum LXXX. Huic superiore tempore cum reliquis civitatibus continen- 9 tia bella intercesserant; sed nostro adventu permoti Britannii huic toti bello imperioque praefecerant.

XII. Britanniae pars interior ab his incolitur, quos 1 natos in insula ipsi memoria proditum dicunt, maritima 2 pars ab his, qui praedae [ac belli inferendi] causa ex Belgio transierant — qui omnes fere his nominibus civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus eo pervenerunt — et bello inlato ibi permanserunt atque agros colere coeperunt. Hominum est infinita multitudo creberrimaeque aedi- 3 ficia fere Gallicis consimilia, pecorum magnus numerus. Utuntur aut aere [aut nummo aureo] aut taleis ferreis ad cer- 4 tum pondus examinatis pro nummo. Nascitur ibi plumbum 5 album in mediterraneis regionibus, in maritimis ferrum, sed eius exigua est copia; aere utuntur importato. Materia

cuiusque generis ut in Gallia est praeter fagum atque abletem. Leporem et gallinam et anserem gustare fas non putant; haec tamen alunt animi voluptatisque causa. Loca sunt temperatiora quam in Gallia, remissioribus frigidibus.

1 XIII. Insula natura triquetra, cuius unum latus est
contra Galliam. Huius lateris alter angulus, qui est ad
Cantium, quo fere omnes ex Gallia naves appellunt, ad
orientem solem, inferior ad meridiem spectat. Hoc perti-
2 net circiter millia passuum quingenta. Alterum vergit ad
Hispaniam atque occidentem solem; qua ex parte est Hi-
bernia dimidio minor, ut existimatur, quam Britannia,
sed pari spatio transmissus, atque ex Gallia est in Britan-
3 niam. In hoc medio cursu est insula, quae appellatur
Mona; complures praeterea minores subiectae insulae
existimantur; de quibus insulis nonnulli scripserunt, dies
4 continuos triginta sub bruma esse noctem. Nos nihil de
eo percontationibus reperiēbamus, nisi certis ex aqua
mensuris breviores esse quam in continenti noctes vide-
5 bamus. Huius est longitudo lateris, ut fert illorum opinio,
6 septingentorum milium. Tertium est contra septentrio-
nes; cui parti nulla est obiecta terra, sed eius angulus
lateris maxime ad Germaniam spectat. Hoc milia passuum
7 octingenta in longitudinem esse existimatur. Ita omnis
insula est in circuitu vicies centum milium passuum.

1 XIII. Ex his omnibus longe sunt humanissimi, qui
Cantium incolunt, quae regio est maritima omnis, neque
2 multum a Gallica differunt consuetudine. Interiores ple-
rique frumenta non serunt, sed lacte et carne vivunt pel-
libusque sunt vestiti. Omnes vero se Britanni vitro inficiunt,
quod caeruleum efficit colorem, atque hoc horri-
3 diores sunt in pugna aspectu; capilloque sunt promisso
atque omni parte corporis rasa praeter caput et labrum
4 superius. Uxores habent deni duodenique inter se com-
munes, et maxime fratres cum fratribus parentesque cum
5 liberis; sed si qui sunt ex his nati, eorum habentur liberi,
quo primum virgo quaeque deducta est.

1 XV. Equites hostium essedarilque acriter proelio cum

equitatu nostro in itinere conflixerunt, tamen ut nostri omnibus partibus superiores fuerint atque eos in silvas collesque compulerint; sed conpluribus interfectis cupi-² dius insecuti nonnullos ex suis amiserunt. At illi inter-³ misso spatio, imprudentibus nostris atque occupatis in munitione castrorum, subito se ex silvis eiecerunt inpe-⁴ tuque in eos facto, qui erant in statione pro castris collo-
cati, acriter pugnaverunt, duabusque missis subsidio co-
hortibus a Caesare, atque his primis legionum duarum, cum hae perexiguo intermisso loci spatio inter se consti-
tissent, novo genere pugnae perterritis nostris per medios audacissime perruperunt seque inde incolumes recepe-
runt. Eo die Quintus Laberius Durus tribunus militum ⁵ interficitur. Illi pluribus submissis cohortibus repe-
luntur.

XVI. Toto hoc in genere pugnae, cum sub oculis ¹ omnium ac pro castris dimicaretur, intellectum est, nostros propter gravitatem armorum, quod neque insequi cedentes possent neque ab signis discedere auderent, minus aptos esse ad huius generis hostem, equites autem ² magno cum periculo proelio dimicare, propterea quod illi etiam consulto plerumque cederent et, cum paulum ab legionibus nostros removissent, ex essedis desillrent et pedibus dispari proelio contenderent. Equestris autem ³ proelli ratio et cedentibus et insequentibus par atque idem periculum inferebat. Accedebat huc, ut numquam ⁴ conferti, sed rari magnisque intervallis proeliarentur stationesque dispositas haberent, atque alios alii deinceps exciperent integrique et recentes defetigatis succederent.

XVII. Postero die procul a castris hostes in collibus ¹ constiterunt rarique se ostendere et lenius quam pridie nostros equites proelio lacessere coeperunt. Sed meridie, ² cum Caesar pabulandi causa tres legiones atque omnem equitatum cum Gaio Trebonio legato misisset, repente ex omnibus partibus ad pabulatores advolaverunt, sic uti ab signis legionibusque non absisterent. Nostri acriter in eos ³ impetu facto reppulerunt neque finem sequendi fecerunt, quoad subsidio confisi equites, cum post se legiones vide-

4 rent, praecipites hostes egerunt, magnoque eorum numero
interfecto neque sui colligendi neque consistendi aut ex
5 essedis desiliendi facultatem dederunt. Ex hac fuga pro
tinus, quae undique convenerant, auxilia discesserunt,
neque post id tempus umquam summis nobiscum copiis
hostes contenderunt.

1 XVIII. Caesar cognito consilio eorum ad flumen Ta-
mesim in fines Cassivellauni exercitum duxit; quod flu-
men uno omnino loco pedibus, atque hoc aegre, transiri
2 potest. Eo cum venisset, animum advertit, ad alteram flu-
3 minis ripam magnas esse copias hostium instructas. Ripa
autem erat aculis sudibus praefixis munita, eiusdemque
4 generis sub aqua defixae sudes flumine tegebantur. His
rebus cognitis a captivis perfugisque Caesar praemisso
5 equitatu confestim legiones subsequi iussit. Sed ea ce-
leritate atque eo impetu milites lerunt, cum capite solo
ex aqua extarent, ut hostes impetum legionum atque
equitum sustinere non possent ripasque dimitterent ac se
fugae mandarent.

1 XVIII. Cassivellaunus, ut supra demonstravimus,
omni deposita spe contentionis, dimissis amplioribus co-
piis, milibus circiter quattuor essedariorum relictis, iti-
nera nostra servabat paulumque ex via excedebat locisque
impeditis ac silvestribus sese occultabat atque his regioni-
bus, quibus nos iter facturos cognoverat, pecora atque
2 homines ex agris in silvas compellebat et, cum equitatus
noster liberius praedandi vastandique causa se in agros
eiecerat, omnibus viis semitisque essedarios ex silvis
emittebat et magno cum periculo nostrorum equitum cum
his confligebat atque hoc metu latius vagari prohibebat.
3 Relinquebatur, ut neque longius ab agmine legionum dis-
cedi Caesar pateretur, et tantum in agris vastandis incen-
diisque faciendis hostibus noceretur, quantum labore at-
que itinere legionarii milites efficere poterant.

1 XX. Interim Trinobantes, prope firmissima earum
regionum civitas, ex qua Mandubracius adulescens Caes-
aris fidem secutus ad eum in continentem Galliam vene-
rat, cuius pater in ea civitate regnum obtinuerat inter-

fectusque erat a Cassivellauno, ipse fuga mortem vitaverat, legatos ad Caesarem mittunt pollicenturque, sese ei 2 dedituros atque Imperata facturos; petunt, ut Mandubracium ab iniuria Cassivellauni defendat atque in civitatem mittat, qui praesit imperiumque optineat. Illis Caesar 4 imperat obsides quadraginta frumentumque exercitui Mandubraciumque ad eos mittit. Illi imperata celeriter fecerunt, obsides ad numerum frumentumque miserunt.

XXI. Trinobantibus defensis atque ab omni militum 1 iniuria prohibitis, Cenimagni, Segontiaci, Ancalites, Bibroci, Cassi legationibus missis sese Caesari dedunt. Ab 2 his cognoscit, non longe ex eo loco oppidum Cassivellauni abesse silvis paludibusque munitum, quo satis magnus hominum pecorisque numerus convenerit. Oppidum 3 autem Britanni vocant, cum silvas impeditas vallo atque fossa munerunt, quo incursionis hostium vitandae causa convenire consuerunt. Eo profisciscitur cum legionibus: 4 locum reperit egregie natura atque opere munitum; tamen hunc duabus ex partibus oppugnare contendit. Hostes paulisper morati militum nostrorum impetum non 5 vulerunt seseque alia ex parte oppidi elecerunt. Magnus 6 ibi numerus pecoris repertus, multique in fuga sunt comprehensi atque interfecti.

XXII. Dum haec in his locis geruntur, Cassivellau- 1 nus ad Cantium, quod esse ad mare supra demonstravimus, quibus regionibus quattuor reges praeerant, Cingetorix, Carvilius, Taximagulus, Segovax, nuntios mittit atque his imperat, ut coactis omnibus copiis castra navalia de improvviso adoriantur atque oppugnent. Ii cum ad 2 castra venissent, nostri eruptione facta multis eorum interfectis, capto etiam nobili duce Lugotorige suos incolumes reducerunt. Cassivellaunus hoc proelio nuntiato 3 tot detrimentis acceptis, vastatis finibus, maxime etiam permotus defectione civitatum, legatos per Atrebatem Commium de deditioe ad Caesarem mittit. Caesar, cum 4 constituisset hiemare in continenti propter repentinos Galliae motus, neque multum aestatis superesset, atque id facile extrahi posse intellexeret, obsides imperat et

quid in annos singulos vectigalis populo Romano Britannia penderet, constituit; interdicit atque imperat Cassivellauno, ne Mandubracio neu Trinobantibus noceat.

1 XXIII. Obsidibus acceptis exercitum reducit ad mare
2 naves invenit refectas. His deductis, quod et captivorum
magnum numerum habebat et nonnullae tempestate deperierant naves, duobus commeatibus exercitum reportare instituit. Ac sic accidit, uti ex tanto navium numero
3 tot navigationibus neque hoc neque superiore anno ulla
4 omnino navis, quae milites portaret, desideraretur, at ex
his, quae inanes ex continenti ad eum remitterentur, et
prioris commeatus expositis militibus et quas postea Labienus faciendas curaverat numero LX, perpaucae locum
5 caperent, reliquae fere omnes reicerentur. Quas cum aliquamdiu Caesar frustra expectasset, ne anni tempore a
navigatione excluderetur, quod aequinoctium suberat,
6 necessario angustius milites conlocavit ac, summa tranquillitate consecuta, secunda inita cum solvisset vigilia, prima luce terram attigit omnesque incolumes naves perduxit.

1 XXIII. Subductis navibus concilioque Gallorum Samarobriavae peracto, quod eo anno frumentum in Gallia propter siccitates angustius provenerat, coactus est aliter ac superioribus annis exercitum in hibernis conlocare legionesque in plures civitates distribuere. Ex quibus unam in Morinos ducendam Gaio Fabio legato dedit, alteram in Nervios Quinto Ciceroni, tertiam in Eubios Lucio Roscio; quartam in Remis cum Tito Labieno in
2 confinio Treverorum hiemare iussit; tres in Belgis conlocavit; his Marcum Crassum quaestorem et Lucium Munatium Plancum et Galum Trebonium legatos praefecit.
3 Unam legionem, quam proxime trans Padum conscripserat, et cohortes v in Eburones, quorum pars maxima est inter Mosam ac Rhenum, qui sub imperio Ambiorigis et
4 Catuvolci erant, misit. His militibus Quintum Titurium Sabinum et Lucium Aurunculeium Cottam legatos praefecisse iussit. Ad hunc modum distributis legionibus facilitate inopiae frumentariae sese mederi posse existimavit.

Atque harum tamen omnium legionum hiberna praeter 7
eam, quam Lucio Roscio in pacatissimam et quietissimam
partem ducendam dederat, milibus passuum centum con-
tinebantur. Ipse interea, quoad legiones conlocatas im- 8
nitaque hiberna cognovisset, in Gallia morari constituit.

XXV. Erat in Carnutibus summo loco natus Tasge- 1
tius, cuius maiores in sua civitate regnum obtinuerant.
Huic Caesar pro eius virtute atque in se benevolentia, 2
quod in omnibus bellis singulari eius opera fuerat usus,
maiorum locum restituerat. Tertium iam hunc annum re- 3
gnantem, inimicis multis palam ex civitate et his auctori-
bus, eum interfecerunt. Defertur ea res ad Caesarem. Ille 4
veritus, quod ad plures pertinebat, ne civitas eorum in-
pulsu deficeret, Lucium Plancum cum legione ex Belgio
celeriter in Carnutes proficisci iubet ibique hibernare, quo-
rumque opera cognoverat Tasgetium interfectum, hos
comprehensos ad se mittere. Interim ab omnibus legatis 5
quaestoreque, quibus legiones tradiderat, certior factus
est, in hiberna perventum locumque hibernis esse mu-
nitum.

XXVI. Diebus circiter xv, quibus in hiberna ventum 1
est, initium repentini tumultus ac defectionis ortum est
ab Ambiorige et Catuvolco; qui, cum ad fines regni sui 2
Sabino Cottaeque praesto fuissent frumentumque in hi-
berna comportavissent, Indutiomari Treveri nuntius in-
pulsus suos concitaverunt subitoque oppressis lignatoribus
magna manu ad castra oppugnatum venerunt. Cum cele- 3
riter nostri arma cepissent vallumque adscendissent atque
una ex parte Hispanis equitibus emissis equestri proelio
superiores fuissent, desperata re hostes suos ab oppugna-
tione reduxerunt. Tum suo more conclamaverunt, ut 4
aliqui ex nostris ad colloquium prodiret: habere sese,
quae de re communi dicere vellent, quibus rebus contro-
versias minui posse sperarent.

XXVII. Mittitur ad eos colloquendi causa Gaius Ar- 1
pineius eques Romanus, familiaris Quinti Titurii, et
Quintus Iunius ex Hispania quidam, qui iam ante missu
Caesaris ad Ambiorigem ventitare consuevit; apud quos

- 2 Ambiorix al hunc modum locutus est: Sese pro Caesaris in se beneficiis plurimum ei confiteri debere, quod eius opera stipendio liberatus esset, quod Aduatucis, finitumis suis, pendere consuesset, quodque ei et filius et fratris filius ab Caesare remissi essent, quos Aduatuci obsidum numero missos apud se in servitute et catenis tenuissent;
- 3 neque id, quod fecerit de oppugnatione castrorum, aut iudicio aut voluntate sua fecisse, sed coactu civitatis, suaeque esse eiusmodi imperia, ut non minus haberet
- 4 iuris in se multitudo, quam ipse in multitudinem. Civitati porro hanc fuisse belli causam, quod repentinae Gallorum coniurationi resistere non potuerit. Id se facile ex humilitate sua probare posse, quod non adeo sit imperitus rerum, ut suis copiis populum Romanum superari
- 5 posse confidat. Sed esse Galliae commune consilium: omnibus hibernis Caesaris oppugnandis hunc esse dictum diem, ne qua legio alterae legioni subsidio venire posset.
- 6 Non facile Gallos Gallis negare potuisse, praesertim cum de recuperanda communi libertate consilium initum videretur. Quibus quoniam pro pietate satisfecerit, habere nunc se rationem officii pro beneficiis Caesaris: monere, orare Titurium pro hospitio, ut suae ac militum salutem consulat. Magnam manum Germanorum conductam Rhenum transisse; hanc adfore biduo. Ipsorum esse consilium, velintne prius, quam finitimi sentiant, eductos ex hibernis milites aut ad Ciceronem aut ad Labienum deducere, quorum alter milia passuum circiter quinquaginta,
- 10 alter paulo amplius ab iis absit. Illud se polliceri et iurando confirmare, tutum iter per fines daturum. Quod cum faciat, et civitati sese consulere, quod hibernis levetur, et Caesari pro eius meritis gratiam referre. Hac oratione habita discedit Ambiorix.
- 1 XXVIII. Arpineius et Iunius, quae audierunt, ad legatos deferunt. Illi repentina re perturbati, etsi ab hoste ea dicebantur, tamen non neglegenda existimabant, maximeque hac re permovebantur, quod civitatem ignobilem atque humilem Eburonum sua sponte populo Romano
- 2 bellum facere ausam vix erat credendum. Itaque ad con-

allium rem deferunt, magnaue inter eos existit contro-
 versia. Lucius Aurunculeius compluresque tribuni militum³
 et primorum ordinum centuriones nihil temere agendum
 neque ex hibernis iniussu Caesaris discedendum existu-
 mabant; quantavis copias etiam Germanorum sustineri⁴
 posse munitis hibernis docebant: rem esse testimonio,
 quod primum hostium impetum multis ultro vulneribus
 inlatis fortissime sustinuerint; re frumentaria non premi;⁵
 interea et ex proximis hibernis et a Caesare conventura
 subsidia: postremo quid esse levius aut turpius, quam⁶
 auctore hoste de summis rebus capere consilium?

XXVIII. Contra ea Titurius Sero facturos clamitabat, 1
 cum maiores manus hostium adiunctis Germanis conve-
 nissent, aut cum aliquid calamitatis in proximis hibernis
 esset acceptum. Brevem consulendi esse occasionem.
 Caesarem arbitrari profectum in Italiam; neque aliter²
 Carnutes interficiendi Tasgetii consilium fuisse capturos,
 neque Eburones, si ille adesset, tanta contemptione nostri
 ad castra venturos esse. Non hostem auctorem, sed rem³
 spectare: subesse Rhenum; magno esse Germanis dolori
 Ariovisi mortem et superiores nostras victorias; ardere⁴
 Galliam tot contumeliis acceptis sub populi Romani im-
 perium redactam, superiore gloria rei militaris extincta.
 Postremo quis hoc sibi persuaderet, sine certa re Ambio- 5
 rigem ad eiusmodi consilium descendisse? Suam senten- 6
 tiam in utramque partem esse tutam: si nihil esset durius,
 nullo periculo ad proximam legionem perventuros; si
 Gallia omnis cum Germanis consentiret, unam esse in ce-
 leritate positam salutem. Cottae quidem atque eorum, 7
 qui dissentirent, consilium quem habere exitum? in quo
 si non praesens periculum, at certe longinqua obsidione
 fames esset timenda.

XXX. Hac in utramque partem disputatione habita, 1
 cum a Cotta primisque ordinibus acriter resisteretur, *Plin-*
cite, inquit, *si ita vultis*, Sabinus, et id clariore voce, ut
 magna pars militum exaudiret; *neque is sum*, inquit, *qui* 2
gravissime ex vobis mortis periculo terrear: hi sapient;
si gravius quid acciderit, abs te rationem reposcent; qui, 3

*si per te liceat, perendino die cum proximis hibernis con-
iuncti communem cum reliquis belli casum sustineant,
non relecti et relegati longe ab ceteris aut ferro aut fame
intereant.*

1 XXXI. Consurgitur ex consilio; comprehendunt utrum-
que et orant, ne sua dissensione et pertinacia rem in
2 summum periculum deducant: facilem esse rem, seu
maneant, seu proficiscantur, si modo unum omnes sen-
tiant ac probent; contra in dissensione nullam se salutem
3 perspicere. Res disputatione ad mediam noctem per-
ducitur. Tandem dat Cotta permotus manus: superat sen-
4 tentia Sabini. Pronuntiatur, prima luce ituros. Consumi-
tur vigiliis reliqua pars noctis, cum sua quisque miles
circumspiceret, quid secum portare posset, quid ex in-
5 strumento hibernorum relinquere cogeretur. Omnia ex-
cogitantur, quare nec sine periculo maneatur et languore
6 militum et vigiliis periculum augeatur. Prima luce sic ex
castris proficiscuntur, ut quibus esset persuasum, non ab
hoste, sed ab homine amicissimo Ambiorige consilium
datum, longissimo agmine maximisque impedimentis.

1 XXXII. At hostes, posteaquam ex nocturno fremitu
vigiliisque de protectione eorum senserunt, conlocatis in-
sidiis bipertito in silvis opportuno atque occulto loco a
milibus passuum circiter duobus Romanorum adventum
2 expectabant, et cum se maior pars agminis in magnam
convallē demisisset, ex utraque parte eius vallis subito
se ostenderunt novissimosque premere et primos pro-
hibere ascensu atque iniquissimo nostris loco proelium
committere coeperunt.

1 XXXIII. Tum demum Titurius, qui nihil ante provi-
disset, trepidare et concursare cohortesque disponere,
haec tamen ipsa timide atque ut eum omnia deficere vi-
derentur; quod plerumque iis accidere consuevit, qui in
2 ipso negotio consilium capere coguntur. At Cotta, qui
cogitasset, haec posse in itinere accidere, atque ob eam
causam protectionis auctor non fuisset, nulla in re com-
muni salutē deerat: et in appellandis cohortandisque mili-
tibus imperatoris et in pugna militis officia praestabat.

Cum propter longitudinem agminis minus facile omnia 3
per se obire et, quid quoque loco faciendum esset, provi-
dere possent, iusserunt pronuntiare, ut impedimenta re-
linquerent atque in orbem consisterent. Quod consilium 4
etsi in eiusmodi casu reprehendendum non est, tamen in-
commode accidit: nam et nostris militibus spem minuit et 5
hostes ad pugnandum alacriores effecit, quod non sine
summo timore et desperatione id factum videbatur. Prae- 6
terea accidit, quod fieri necesse erat, ut vulgo milites ab
signis discederent, quaeque quisque eorum carissima ha-
beret, ab impedimentis petere atque arripere properaret,
clamore et fletu omnia complerentur.

XXXIII. At barbaris consilium non defuit. Nam du- 1
ces eorum tota acie pronuntiare iusserunt, ne quis ab
loco discederet: illorum esse praedam atque illis reser-
vari, quaecumque Romani reliquissent: proinde omnia in
victoria posita existimarent. [Erant et virtute et numero 2
pugnandi pares.] Nostri tametsi ab duce et a fortuna dese-
rebantur, tamen omnem spem salutis in virtute ponebant,
et quotiens quaeque cohors procurrebat, ab ea parte ma-
gnus numerus hostium cadebat. Qua re animadversa Am- 3
biorix pronuntiare iubet, ut procul tela coniciant neu pro-
pius accedant et, quam in partem Romani impetum fece-
rint, cedant: levitate armorum et cotidiana exercitatione 4
nihil his noceri posse; rursus se ad signa recipientes in-
sequantur.

XXXV. Quo praecepto ab his diligentissime observato, 1
cum quaeplam cohors ex orbe excesserat atque impetum
fecerat, hostes velocissime refugiebant. Interim eam par- 2
tem nudari necesse erat et ab latere aperto tela recipi.
Rursus, cum in eum locum, unde erant egressi, reverti 3
coeperant, et ab his, qui cesserant, et ab his, qui proximi
steterant, circumveniebantur; sin autem locum tenere 4
vellent, nec virtuti locus relinquebatur, neque ab tanta
multitudine confecta tela conferti vitare poterant. Tamen 5
tot incommodis conflictati, multis vulneribus acceptis re-
sistebant et magna parte diei consumpta, cum a prima
luce ad horam octavam pugnaretur, nihil, quod ipsis es-

set indignum, committebant. Tum Tito Balventio, qui superiore anno primum pilum duxerat, viro forti et magnae auctoritatis, utrumque semur tragula traicitur; Quintus Lucanius, eiusdem ordinis, fortissime pugnans, dum circumvento filio subvenit, interficitur; Lucius Cotta legatus omnes cohortes ordinesque adhortans in adversum os funda vulneratur.

1 XXXVI. His rebus permotus Quintus Titurius, cum
procul Ambiorigem suos cohortantem conspexisset, inter-
pretem suum Gneum Pompeium ad eum mittit rogatum,
2 ut sibi militibusque parcat. Ille appellatus respondit: Si
velit secum conloqui, licere; sperare, a multitudine im-
petrari posse, quod ad militum salutem pertineat; ipsi
vero nihil nocitum iri, inque eam rem se suam fidem in-
3 terponere. Ille cum Cotta saucio communicat, si videatur,
pugna ut excedant et cum Ambiorige una conloquantur:
sperare, ab eo de sua ac militum salute impetrari posse.
Cotta se ad armatum hostem iturum negat atque in eo
perseverat.

1 XXXVII. Sabinus, quos in praesentia tribunos mili-
tum circum se habebat, et primorum ordinum centuriones
se sequi iubet et, cum propius Ambiorigem accessisset,
iussus arma abicere imperatum facit suisque, ut idem fa-
2 ciant, imperat. Interim, dum de condicionibus inter se
agunt longiorque consulto ab Ambiorige instituitur sermo,
3 paulatim circumventus interficitur. Tum vero suo more
victoriam conclamant atque ululatum tollunt impetuque
4 in nostros facto ordines perturbant. Ibi Lucius Cotta
pugnans interficitur cum maxima parte militum. Reliqui
5 se in castra recipiunt, unde erant egressi. Ex quibus
Lucius Petrosidius aquilifer, cum magna multitudine ho-
stium premeretur, aquilam intra vallum proiecit, ipse pro
6 castris fortissime pugnans occiditur. Illi aegre ad noctem
oppugnationem sustinent; noctu ad unum omnes desperata
7 salute se ipsi interficiunt. Pauci ex proelio elapsi in-
certis itineribus per silvas ad Titum Labienum legatum
in hiberna perveniunt atque eum de rebus gestis certiores
faciunt.

XXXVIII. Hac victoria sublatus Ambiorix statim cum 1
equitatu in Aduatucos, qui erant eius regno finitimi, pro-
ficiscitur; neque noctem neque diem intermittit pedita-
tumque sese subsequi iubet. Re demonstrata Aduatucis- 2
que concitatis, postero die in Nervios pervenit hortatur-
que, ne sui in perpetuum liberandi atque ulciscendi Ro-
manos pro iis, quas acceperint, iniuriis occasionem
dimittant: interfectos esse legatos duos magnamque partem 3
exercitus interisse demonstrat; nihil esse negotii, subito 4
oppressam legionem, quae cum Cicerone hiemet, interfici;
se ad eam rem profectur adiutorem. Facile hac oratione
Nerviis persuadet.

XXXVIII. Itaque confestim dimissis nuntiis ad Ceu- 1
trones, Grudios, Levacos, Pleumoxios, Geldumnos, qui
omnes sub eorum imperio sunt, quam maximas manus
possunt, cogunt et de improviso ad Ciceronis hiberna ad-
volant, nondum ad eum fama de Titurii morte perlata.
Huic quoque accidit, quod fuit necesse, ut nonnulli mili- 2
tes, qui lignationis munitionisque causa in silvas disces-
sissent, repentino equitum adventu interciperentur. Iis 3
circumventis, magna manu Eburones, Nervii, Aduatuci
atque horum omnium socii et clientes legionem oppugnare
incipiunt. Nostri celeriter ad arma concurrunt, vallum
conscendunt. Aegre is dies sustentatur, quod omnem 4
spem hostes in celeritate ponebant atque hanc adepti vi-
ctoriam in perpetuum se fore victores confidebant.

XXXX. Mittuntur ad Caesarem confestim ab Cicerone 1
litterae, magnis propositis praemiis, si pertulissent; obses-
sis omnibus viis missi intercipiuntur. Noctu ex materia, 2
quam munitionis causa comportaverant, turres admodum
cix excitantur incredibili celeritate; quae deesse operi
videbantur, perficiuntur. Hostes postero die multo maio- 3
ribus coactis copiis castra oppugnant, fossam complent.
Eadem ratione, qua pridie, ab nostris resistitur. Hoc 4
idem reliquis deinceps fit diebus. Nulla pars nocturni 5
temporis ad laborem intermittitur; non aegris, non vulne-
ratis facultas quietis datur. Quaecumque ad proximi diei 6
oppugnationem opus sunt, noctu comparantur; multae

praeustae sudes, magnus muralium pilorum numerus instituitur; turres contabulantur, pinnae loricae ex cratibus attexuntur. Ipse Cicero, cum tenuissima validudine esset, ne nocturnum quidem sibi tempus ad quietem relinquebat, ut ultro militum concursu ac vocibus sibi parere cogeretur.

1 XXXXI. Tunc duces principesque Nerviorum, qui aliquem sermonis aditum causamque amicitiae cum Cicerone habebant, conloqui sese velle dicunt. Facta potestate, eadem, quae Ambiorix cum Titurio egerat, commemorant: omnem esse in armis Galliam; Germanos Rhenum transisse; Caesaris reliquorumque hiberna oppugnari.

4 Addunt etiam de Sabini morte; Ambiorigem ostendant fidei
5 faciundae causa. Errare eos dicunt, si quicquam ab his praesidii sperent, qui suis rebus diffidant; sese tamen hoc esse in Ciceronem populumque Romanum animo, ut nihil nisi hiberna recusent atque hanc inveterascere consuetudinem nolint; licere illis incolumibus per se ex hibernis discedere et, quasumque in partes velint, sine
7 metu proficisci. Cicero ad haec unum modo respondit: non esse consuetudinem populi Romani, accipere ab hoste
8 armato condicionem: si ab armis discedere velint, se adiutore utantur legatosque ad Caesarem mittant; sperare pro eius iustitia, quae petierint, impetraturos.

1 XXXXII. Ab hac spe repulsi Nervii vallo pedum ix et
2 fossa pedum xv hiberna cingunt. Haec et superiorum annorum consuetudine ab nobis cognoverant et, quosdam
3 de exercitu habebant captivos, ab his docebantur, sed nulla ferramentorum copia, quae esset ad hunc usum idonea, gladiis cespites circumcidere, manibus sagulisque
4 terram exhaurire nitebantur. Qua quidem ex re hominum multitudo cognosci potuit: nam minus horis tribus millium
5 passuum xv in circuitu munitionem perfecerunt, reliquisque diebus turres ad altitudinem valli, falces testudinesque, quas idem captivi docuerant, parare ac facere coeperunt.

1 XXXXIII. Septimo oppugnationis die maximo coorto vento ferventes fusili ex argilla glandes fundis et ferve-

facta iacula in casas, quae more Gallico stramentis erant tectae, iacere coeperunt. Hae celeriter ignem comprehenderunt et venti magnitudine in omnem locum castrorum distulerunt. Hostes maximo clamore, sicuti parva iam atque explorata victoria, turres testudinesque agere et suis vallum ascendere coeperunt. At tanta militum virtus atque ea praesentia animi fuit, ut, cum undique flamma torrerentur maximaeque telorum multitudine premerentur suaeque omnia impedimenta atque omnes fortunas conflagrare intellegerent, non modo demigrandi causa de vallo decederet nemo, sed paene ne respiceret quidem quisquam, ac tum omnes acerrume fortissimeque pugnarent. Hic dies nostris longe gravissimus fuit; sed tamen hunc habuit eventum, ut eo die maximus numerus hostium vulneraretur atque interficeretur, ut se sub ipso vallo constipaverant recessumque primis ultimi non dabant. Paulum quidem intermissa flamma et quodam loco turri adacta et contingente vallum, tertiae cohortis centuriones ex eo, quo stabant, loco recesserunt suosque omnes removerunt, nutu vocibusque hostes, si introire vellent, vocare coeperunt; quorum progredi ausus est nemo. Tum ex omni parte lapidibus confectis deturbati, turrisque succensa est.

XXXXIII. Erant in ea legione fortissimi viri, centuriones, qui primis ordinibus adpropinquarent, Titus Pulio et Lucius Vorenus. Hi perpetuas inter se controversias habebant, quinam anteferreretur, omnibusque annis de locis summis simultatibus contendebant. Ex his Pulio, cum acerrume ad munitiones pugnaretur, *Quid dubitas, inquit, Vorene? aut quem locum tuae probandae virtutis expectas? hic dies de nostris controversiis iudicabit.* Haec cum dixisset, procedit extra munitiones, quaeque pars hostium confertissima est visa, inrumpit. Ne Vorenus quidem sese vallo continet, sed omnium veritus existimationem subsequitur. Mediocri spatio relicto Pulio pilum in hostes inmittit atque unum ex multitudine procurrentem traicit; quo percusso et exanimato, hunc scutis protegunt, in hostem tela universi coniciunt neque dant regrediendi

7 facultatem. Transfigitur scutum Pulioni et verutum in
 8 balteo defigitur. Avertit hic casus vaginam et gladium edu-
 9 cere conanti dextram moratur manum, impeditumque ho-
 10 boranti subvenit. Ad hunc se confestim a Pulione omnis
 11 multitudo convertit; illum veruto arbitratur occisum. Gla-
 12 dio comminus rem gerit Voreus atque uno interfecto re-
 13 liquos paulum propellit; dum cupidius instat, in locum
 14 delectus inferiorem concidit. Huic rursus circumvento
 fert subsidium Pulio, atque ambo incolumes conpluribus
 interfectis summa cum laude sese intra munitiones re-
 14 cliunt. Sic fortuna in contentione et certamine utrum-
 que versavit, ut alter alteri inimicus auxilio salutique
 esset, neque diiudicari posset, uter utri virtute ante-
 ferendus videretur.

1 XXXV. Quanto erat in dies gravior atque asperior
 oppugnatio, et maxime quod magna parte militum con-
 2 fecta vulneribus res ad paucitatem defensorum pervenerat,
 tanto crebriores litterae nuntique ad Caesarem mitteban-
 tur; quorum pars deprehensa in conspectu nostrorum
 2 militum cum cruciatu necabatur. Erat unus intus Ner-
 vius nomine Vertico, loco natus honesto, qui a prima ob-
 sidione ad Ciceronem perfugerat suamque ei fidem prae-
 3 stiterat. Hic servo spe libertatis magnisque persuadet
 4 praemiis, ut litteras ad Caesarem deferat. Has ille in
 iaculo inligatas effert et Gallus inter Gallos sine ulla su-
 5 spicione versatus ad Caesarem pervenit. Ab eo de pericu-
 lis Ciceronis legionisque cognoscitur.

1 XXXVI. Caesar acceptis litteris hora circiter unde-
 cima diei statim nuntium in Bellovacos ad M. Crassum
 quaestorem mittit, cuius hiberna aberant ab eo milia pass-
 2 suum xxv; iubet media nocte legionem proficisci celeris-
 3 terque ad se venire. Exit cum nuntio Crassus. Alterum
 ad Gaium Fabium legatum mittit, ut in Atrebatum fines
 4 legionem adducat, qua sibi scit iter faciendum. Scribit
 Labieno, si reipublicae commodo facere posset, cum
 legione ad fines Nerviorum veniat. Reliquam partem
 exercitus, quod paulo aberat longius, non putat expectan-

dam; equites circiter quadringentos ex proximis hibernis colligit.

XXXVII. Hora circiter tertia ab antecursoribus de 1
Crassi adventu certior factus, eo die milla passuum ~~xx~~
procedit. Crassum Samarobrivae praeficit legionemque 2
attribuit, quod ibi impedimenta exercitus, obsides civita-
tum, litteras publicas frumentumque omne, quod eo tole-
randae hiemis causa devexerat, relinquebat. Fabius, ut 3
imperatum erat, non ita multum moratus, in itinere cum
legione occurrit. Labienus, interitu Sabini et caede cohor- 4
tium cognita, cum omnes ad eum Treverorum copiae ve-
nissent, veritus, si ex hibernis fugae similem profectionem
fecisset, ut hostium impetum sustinere posset, praesertim
quos recenti victoria elferri sciret, litteras Caesari remit- 5
tit, quanto cum periculo legionem ex hibernis educturus
esset, rem gestam in Eburonibus perscribit, docet, omnes
peditatus equitatusque copias Treverorum tria milla pas-
sum longe ab suis castris consedissee.

XXXVIII. Caesar consilio eius probato, etsi opinione 1
trium legionum defectus ad duas redierat, tamen unum
communis salutis auxilium in celeritate ponebat. Venit 2
magnis itineribus in Nerviorum fines. Ibi ex captivis co-
gnoscit, quae apud Ciceronem gerantur quantoque in pe-
riculo res sit. Tum cuidam ex equitibus Gallis magnis 3
praemiis persuadet, uti ad Ciceronem epistolam deferat.
Hanc Graecis conscriptam litteris mittit, ne intercepta 4
epistola nostra ab hostibus consilia cognoscantur. Si adire 5
non possit, monet, ut tragulam cum epistola ad amentum
deligata intra munitionem castrorum abiciat. In litteris 6
scribit, se cum legionibus profectum celeriter adfore; hor-
tatur, ut pristinam virtutem retineat. Gallus periculum 7
veritus, ut erat praeceptum, tragulam mittit. Haec casu 8
ad turrinam adhaesit neque ab nostris biduo animadversa
tertio die a quodam milite conspicitur, dempta ad Cicero-
nem defertur. Ille perfectam in conventu militum recitat 9
maximaque omnes laetitia adficit. Tum summi incendiorum 10
procul videbantur, quae res omnem dubitationem adven-
tus legionum expulit.

1 XXXXVIII. Galli re cognita per exploratores obsi-
 2 dionem relinquunt, ad Caesarem omnibus copiis contendunt.
 3 Haec erant armata circiter milia lxx. Cicero data facultate
 4 Gallum ab eodem Verticone, quem supra demonstravimus,
 5 repetit, qui litteras ad Caesarem deferat; hunc admonet,
 6 iter caute diligenterque faciat; perscribit in litteris, hostes
 7 ab se discessisse omnemque ad eum multitudinem con-
 8 vertisse. Quibus litteris circiter media nocte Caesar ad-
 9 latis suos facit certiores eosque ad dimicandum animo
 10 confirmat. Postero die luce prima movet castra et circi-
 11 ter milia passuum quattuor progressus trans vallem et ri-
 12 vum multitudinem hostium conspicatur. Erat magni periculi
 13 res, tantulis copiis iniquo loco dimicare; tum, quoniam
 14 obsidione liberatum Ciceronem sequebatur, aequo animo re-
 15 mittendum de celeritate existimabat. Consedit et, quam
 16 aequissimo loco potest, castra communit atque haec, etsi
 17 erant exigua per se, vix hominum milium septem, praeser-
 18 tim nullis cum impedimentis, tamen angustis viarum, quam
 19 maxime potest, contrahit eo consilio, ut in summam con-
 20 temptionem hostibus veniat. Interim speculatoribus in
 21 omnes partes dimissis explorat, quo commodissime itinere
 22 valles transiri possit.

1 L. Eo die parvulis equestribus proeliis ad aquam fa-
 2 ctis utrique sese suo loco continent, Galli, quod amplio-
 3 res copias, quae nondum convenerant, expectabant, Caesar,
 4 si forte timoris simulatione hostes in suum locum elicere
 5 posset, ut citra vallem pro castris proelio contenderet; si
 6 id efficere non posset, ut exploratis itineribus minore
 7 cum periculo vallem rivumque transiret. Prima luce ho-
 8 stium equitatus ad castra accedit proellumque cum nostris
 9 equitibus committit. Caesar consulto equites cedere seque
 10 in castra recipere iubet; simul ex omnibus partibus castra
 11 altiore vallo muniri portasque obstrui atque in his admini-
 12 strandis rebus quam maxime concursari et cum simula-
 13 tione agi timoris iubet.

1 LL. Quibus omnibus rebus hostes invitati copias tra-
 2 ducunt aciemque iniquo loco constituunt, nostris vero
 3 etiam de vallo deductis, propius accedunt et tela intra mu-

nitionem ex omnibus partibus coniciunt praeconibusque 3
circummissis pronuntiari iubent, seu quis Gallus seu Ro-
manus velit ante horam tertiam ad se transire, sine peri-
culo licere; post id tempus non fore potestatem; ac sic 4
nostros contempserunt, ut, obstructis in speciem portis,
singulis ordinibus cespitem, quod ea non posse introrum-
pere videbantur, alii vallum manu scindere, alii fossas
compleri inciperent. Tum Caesar omnibus portis eru- 6
ptione facta equitaluque emissio celeriter hostes in fugam
dat, sic uti omnino pugnandi causa resisteret nemo, ma-
gnumque ex eis numerum occidit atque omnes armis exuit.

LII. Longius prosequi veritus, quod silvae paludes- 1
que intercedebant neque etiam parvulo detrimento illorum
locum relinqui videbat, omnibus suis incolumibus copiis
eodem die ad Ciceronem pervenit. Institutas turres, lastu- 2
dines munitionesque hostium admiratur; legione producta
cognoscit, non decimum quemque esse reliquum militem
sine vulnere; ex his omnibus iudicat rebus, quanto cum 3
periculo et quanta cum virtute res sint administratae. Cice-
ronem pro eius merito legionemque conlaudat; centurio- 4
nes singillatim tribunosque militum appellat, quorum
egregiam fuisse virtutem testimonio Ciceronis cognoverat.
De casu Sabini et Cottae certius ex captivis cognoscit. Po- 5
stero die contione habita rem gestam proponit, milites con-
solatur et confirmat: quod detrimentum culpa et temeri- 6
tate legati sit acceptum, hoc aequiore animo ferendum
docet, quod, beneficio deorum immortalium et virtute eorum
expiato incommodo, neque hostibus diutina laetatio neque
ipsis longior dolor relinquatur.

LIII. Interim ad Labienum per Remos incredibili cele- 1
ritate de victoria Caesaris fama perfertur, ut, cum ab
hibernis Ciceronis milia passuum abesset circiter LX, eoquo
post horam nonam diei Caesar pervenisset, ante mediam
noctem ad portas castrorum clamor oreretur, quo cla-
more significatio victoriae gratulatioque ab Remis Labieno
fieret. Hac fama ad Treveros perlata, Indutiomarus, qui 2
postero die castra Labieni oppugnare decreverat, noctu
profugit copiasque omnes in Treveros reducit. Caesar 3

- Fabium cum sua legione remittit in hiberna, ipse cum tribus legionibus circum Samarobriam trinis hibernis hiemare constituit et, quod tanti motus Galliae extiterant, totam hiemem ipse ad exercitum manere decrevit. Nam illo incommodo de Sabini morte perlato omnes fere Galliae civitates de bello consultabant, nuntios legationesque in omnes partes dimittebant et, quid reliqui consilii caperent atque unde initium belli fieret, explorabant nocturnaque in locis desertis concilia habebant. Neque ullum fere totius hiemis tempus sine sollicitudine Caesaris intercessit, quin aliquem de consiliis ac motu Gallorum nuntium acciperet.
- In his ab Lucio Roscio [quaestore], quem legioni tertiae decimae praefecerat, certior factus est, magnas Gallorum copias earum civitatum, quae Aremoricae appellantur, oppugnandi sui causa convenisse neque longius milia passuum octo ab hibernis suis afuisse, sed nuntio allato de victoria Caesaris discessisse, adeo ut fugae similis discessus videretur.
- LIII. At Caesar principibus cuiusque civitatis ad se evocatis alias territando, cum se scire, quae fierent, denuntiaret, alias cohortando magnam partem Galliae in officio tenuit. Tamen Senones, quae est civitas inprimis firma et magnae inter Gallos auctoritatis, Cavarinum, quem Caesar apud eos regem constituerat, cuius frater Moritasgus adventu in Galliam Caesaris, cuiusque maiores regnum obtinuerant, interficere publico consilio conati, cum ille praesensisset ac profugisset, usque ad fines insecuti regno domoque expulerunt et, missis ad Caesarem satisfaciendi causa legatis, cum is omnem ad se senatum venire iussisset, dicto audientes non fuerunt. Tantum apud homines barbaros valuit, esse aliquos repertos principes inferendi belli, tantamque omnibus voluntatum commutationem attulit, ut praeter Aeduos et Remos, quos praecipuo semper honore Caesar habuit, alteros pro vetere ac perpetua erga populum Romanum fide, alteros pro recentibus Gallici belli officiis, nulla fere civitas fuerit non suspecta nobis. Idque adeo haud scio mirandumne sit, cum compluribus aliis de causis, tum maxime, quod ei, qui virtute belli omnibus gentibus praeferebantur, tantum se eius opinionis deper-

didisse, ut a populo Romano Imperia perferrent, gravissime dolebant.

LV. Treveri vero atque Indutiomarus totius huius nullum tempus intermiserunt, quin trans Rhenum legatos mitterent, civitates sollicitarent, pecunias pollicerentur, magna parte exercitus nostri interfecta multo minorem superesse dicerent partem. Neque tamen ulli civitati Germanorum persuaderi potuit, ut Rhenum transiret, cum se his expertos dicerent, Ariovisti bello et Tencterorum transitu: non esse amplius fortunam temptaturos. Hac spe lapsus Indutiomarus nihilo minus copias cogere, exercere, a finitimis equos parare, exules damnatosque tota Gallia magnis praemiis ad se allicere coepit. Ac tantam sibi iam his rebus in Gallia auctoritatem comparaverat, ut undique ad eum legationes concurrerent, gratiam atque amicitiam publice privatimque peterent.

LVI. Ubi intellexit, ultro ad se veniri, altera ex parte Senones Carnutesque conscientia facinoris instigari, altera Nervios Aduatucosque bellum Romanis parare, neque sibi voluntariorum copias defore, si ex finibus suis progredi coepisset, armatum concillium indicit. Hoc more Gallorum est initium belli: quo lege communi omnes puberes armati convenire consueverunt; qui ex iis novissimus convenit, in conspectu multitudinis omnibus cruciatibus affectus necatur. In eo concilio Cingetorigem, alterius principem factionis, generum suum, quem supra demonstravimus Caesaris secutum fidem ab eo non discessisse, hostem iudicat bonaque eius publicat. His rebus confectis in concilio pronuntiat, accersitum se a Senonibus et Carnutibus aliisque compluribus Galliae civitatibus; huc iturum per fines Romanorum eorumque agros populaturum ac, priusquam id faciat, castra Labieni obpugnaturum. Quae fieri velit, praecipit.

LVII. Labienus, cum et loci natura et manu munitissimis castris sese teneret, de suo ac legionis periculo nihil timebat, nequam occasionem rei bene gerendae dimitteret, cogitabat. Itaque a Cingetorige atque eius propinquis oratione Indutiomari cognita, quam in concilio habuerat, nun-

lios mittit ad finitimas civitates equitesque undique evocat:
 3 his certum diem conveniendi dicit. Interim prope cotidie
 cum omni equitatu Indutiomarus sub castris eius vagabatur,
 alias ut situm castrorum cognosceret, alias conloquendi
 aut territandi causa; equites plerumque omnes tela intra
 4 vallum coniciebant. Labienus suos intra munitionem contin-
 ebat timorisque opinionem, quibuscumque poterat rebus,
 augebat.

1 LVIII. Cum maiore in dies contemptione Indutioma-
 rus ad castra accederet, nocte una intromissis equitibus
 omnium finitimarum civitatum, quos accersendos curaverat,
 tanta diligentia omnes suos custodiis intra castra continuit,
 ut nulla ratione ea res enuntiari aut ad Treveros
 2 perferri posset. Interim ex consuetudine cotidiana Indutioma-
 rus ad castra accedit atque ibi magnam partem diei consumit;
 equites tela coniciunt et magna cum contumelia
 3 verborum nostros ad pugnam evocant. Nullo ab nostris dato responso,
 ubi visum est, sub vesperum dispersi ac
 4 dissipati discedunt. Subito Labienus duabus portis omnem
 equitatum emittit; praecipit atque interdicat, proterritis
 hostibus atque in fugam coniectis — quod fore, sicut accidit,
 videbat — unum omnes peterent Indutiomarum, neu quis
 quem prius vulneret, quam illum interfectum viderit,
 quod mora reliquorum spatium nactum
 5 illum effugere volebat; magna proponit iis, qui occiderint,
 6 praemia; summittit cohortes equitibus subsidio. Comprobat
 hominis consilium fortuna, et cum unum omnes peterent,
 in ipso fluminis vado deprehensus Indutiomarus interficitur
 caputque eius refertur in castra; redeuntes equites,
 7 quos possunt, consecantur atque occidunt. Hac re cognita
 omnes Eburonum et Nerviorum, quae convenerant, copiae
 discedunt, pauloque habuit post id factum Caesar quietiorem
 Galliam.

C. IULI CAESARIS
DE BELLO GALLICO
COMMENTARIUS SEXTUS.

ARGUMENTUM.

[A. U. C. DCCL.] I. Galliae motus.

Caesar maiorem Galliae motum expectans copias auget c. I. Nervii, Senonibus, Carnutibus in deditionem acceptis Menapios subigit, c. II—VI. Treveros Labienus devincit, c. VII. VIII.

II. Caesaris in Suebos expeditio.

Caesar iterum Rhenum transit, c. VIII. Suebi ad extremos fines suos se recipiunt, c. X. — Gallorum et Germanorum instituta moresque comparantur, c. XI—XXIII. Hercynia silva describitur, c. XXV—XXVIII. —

III. Eburonum fines devastantur.

Caesar Suebis frustra temptatis in Eburones revertitur, c. XXVIII—XXXIII. Omnes Gallos ad hos diripiendos evocat, c. XXXIII. Interim Sugambri Ciceronis castra adorti metu Caesaris adventantis domum revertuntur, c. XXXV—XXXVII. Caesar Eburonum agris vastatis concilioque peracto in Italiam ad conventus agendos proficiscitur, c. XXXVIII. XXXXIII.

I. Multis de causis Caesar maiorem Galliae motum expectans per Marcum Silanum, Gaium Antistium Regium, Titum Sextium legatos delectum habere instituit; simul ab Gneo Pompeio proconsule petit, quoniam ipse ad urbem cum imperio reipublicae causa remaneret, quos ex Cisalpina Gallia consulis sacramento rogavisset, ad signa convenire et ad se proficisci iuberet, magni interesse etiam in reliquum tempus ad opinionem Galliae existumans, tantas videri Italiae facultates, ut, si quid esset in bello detrimenti acceptum, non modo id brevi tempore

4 resarciri, sed etiam maioribus augeri copiis posset. Quod cum Pompeius et reipublicae et amicitiae tribuisset, celeriter confecto per suos delectu tribus ante exactam hiemem et constitutis et adductis legionibus duplicatoque earum cohortium numero, quas cum Q. Titurio amiserat, et celeritate et copiis docuit, quid populi Romani disciplina atque opes possent.

1 II. Interfecto Indutiomaro, ut docuimus, ad eius propinquos a Treveris imperium defertur. Illi finitimos Germanos sollicitare et pecuniam polliceri non desistunt.
2 Cum ab proximis impetrare non possent, ultiores temptant. Inventis nonnullis civitatibus iureiurando inter se confirmant obsidibusque de pecunia cavent; Ambiorigem
3 sibi societate et foedere adiungunt. Quibus rebus cognitis Caesar, cum undique bellum parari videret, Nervios, Aduatucos, [ac] Menapios adiunctis Cisterneis omnibus Germanis esse in armis, Senones ad imperatum non venire et cum Carnutibus finitimisque civitatibus consilia communicare, a Treveris Germanos crebris legationibus sollicitari, maturius sibi de bello cogitandum putavit.

1 III. Itaque nondum hieme confecta proximis quatuor coactis legionibus de improviso in fines Nerviorum
2 contendit et, priusquam illi aut convenire aut profugere possent, magno pecoris atque hominum numero capto atque ea praeda militibus concessa vastisque agris in
3 deditionem venire atque obsides sibi dare coegit. Eo celeriter confecto negotio rursus in hiberna legiones reduxit.
4 Concilio Galliae primo vere, ut instituerat, indicto, cum reliqui praeter Senones, Carnutes Treverosque venissent, initium belli ac defectionis hoc esse arbitratus, ut omnia
postponere videretur, concilium Lutetiam Parisiorum
5 transfert. Confines erant hi Senonibus civitatemque patrum memoria coniunxerant, sed ab hoc consilio afuisse
6 existimabantur. Hac re pro suggestu pronuntiata eodem die cum legionibus in Senones proficiscitur magnisque itineribus eo pervenit.

1 IIII. Cognito eius adventu Acco, qui princeps eius consilii fuerat, iubet in oppida multitudinem convenire.

Conantibus, priusquam id effici posset, adesse Romanos nuntiatur. Necessario sententia desistunt legatosque de-
precandi causa ad Caesarem mittunt; adeunt per Aeduos quorum antiquitus erat in fide civitas. Libenter Caesar 3 petentibus Aeduīs dat veniam excusationemque accipit, quod aestivum tempus instantis belli, non quaestionis esse arbitratur. Obsidibus imperatis centum, hos Aeduīs 4 custodiendos tradit. Eodem Carnutes legatos obsidesque 5 mittunt, usi deprecatoribus Remis, quorum erant in clientela; eadem ferunt responsa. Peragit concilium Caesar 6 equitesque imperat civitatibus.

V. Hac parte Galliae pacata totus et mente et animo 1 in bellum Treverorum et Ambiorigis insistit. Cavarinum 2 cum equitatu Senonum secum proficisci iubet, ne quis aut ex huius iracundia aut ex eo, quod meruerat, odio civitatis motus existat. His rebus constitutis, quod pro 3 explorato habebat, Ambiorigem proelio non esse concertaturum, reliqua eius consilia animo circumspiciebat. Erant Menapii propinqui Eburonum finibus, perpetuis 4 paludibus silvisque muniti, qui uni ex Gallia de pace ad Caesarem legatos numquam miserant. Cum his esse hospitium Ambiorigi sciebat; item per Treveros venisse Germanis in amicitiam cognoverat. Haec prius illi detra- 5 Henderson auxilia existimabat, quam ipsum bello lacerasset, ne desperata salute aut se in Menapios abderet aut cum Transrhenanis congregi cogeretur. Hoc inito consilio to- 6 tius exercitus impedimenta ad Labienum in Treveros mittit duasque legiones ad eum proficisci iubet; ipse cum legionibus expeditis quinque in Menapios proficiscitur. Illi nulla coacta manu loci praesidio freti in silvas palu- 7 desque confugiunt suaeque eodem conferunt.

VI. Caesar partitis copiis cum Gaio Fabio legato et 1 Marco Crasso quaestore celeriterque effectis pontibus adit tripertito, aedificia vicosque incendit, magno pecoris atque hominum numero potitur. Quibus rebus coacti Me- 2 napli legatos ad eum pacis petendae causa mittunt. Ille 3 obsidibus acceptis hostium se habiturum numero confirmat, si aut Ambiorigem aut eius legatos finibus suis re-

4 cepissent. His confirmatis rebus Commium Atrebatem cum equitatu custodis loco in Menapiis relinquit, ipse in Treveros proficiscitur.

1 VII. Dum haec a Caesare geruntur, Treveri magnis coactis peditatus equitatusque copiis Labienum cum una legione, quae in eorum finibus hiemaverat, adoriri parabant, iamque ab eo non longius bidui via aberant, cum 2 duas venisse legiones missu Caesaris cognoscunt. Positis castris a milibus passuum xv auxilia Germanorum expectare constituunt. Labienus hostium cognito consilio, sperans, temeritate eorum fore aliquam dimicandi facultatem, praesidio quinque cohortium impedimentis relicto cum viginti quinque cohortibus magnoque equitatu contra hostem proficiscitur et mille passuum intermisso spatio 5 castra communit. Erat inter Labienum atque hostem difficili transitu flumen ripisque praeruptis. Hoc neque ipse transire habebat in animo neque hostes transituros existimabat. Augebatur auxiliorum cotidie spes. Loquitur in consilio palam, quoniam Germani adpropinquare dicantur, sese suas euerctusque fortunas in dubium non devocaturum et postero die prima luce castra moturum. 7 Celeriter haec ad hostes deferuntur, ut ex magno Gallorum equitum numero nonnullos Gallicis rebus favere 8 natura cogeat. Labienus noctu tribunis militum primisque ordinibus convocatis, quid sui sit consilii, proponit et, quo facilius hostibus timoris det suspicionem, maiore strepitu et tumultu, quam populi Romani fert consuetudo, castra moveri iubet. His rebus fugae similem protectionem effecit. Haec quoque per exploratores ante lucem in tanta propinquitate castrorum ad hostes deferuntur.

1 VIII. Vix agmen novissimum extra munitiones processerat, cum Galli, cohortati inter se, ne speratam praedam ex manibus dimitterent; longum esse, perterritis Romanis Germanorum auxilium expectare, neque suam pati dignitatem, ut tantis copiis tam exiguum manum, praesertim fugientem atque impeditam, adoriri non audeant, flumen transire et iniquo loco committere proellum non du-

bitant. Quae fore suspicatus Labienus, ut omnes citra 2
flumen eliceret, eadem usus simulatione itineris placide
progrediebatur. Tum praemissis paulum impedimentis 3
atque in tumultu quodam collocatis, *Habetis, inquit, mili-*
tes, quam petistis, facultatem: hostem impedito atque
iniquo loco tenetis: praestate eandem nobis ducibus vir- 4
tutem, quam saepenumero imperatori praestitistis, atque
illum adesse et haec coram cernere existimate. Simul 5
signa ad hostem converti aciemque dirigi iubet et paucis
turmis praesidio ad impedimenta dimissis reliquos equites
ad latera disponit. Celeriter nostri clamore sublato pila 6
in hostes immittunt. Illi, ubi praeter spem, quos fugere
credebant, infestis signis ad se ire viderunt, impetum
modo ferre non potuerunt ac primo concursu in fugam
confecti proximas silvas petiverunt. Quos Labienus equi- 7
tatu consecutus magno numero interfecto, compluribus
captis paucis post diebus civitatem recepit. Nam Ger-
mani, qui auxilio veniebant, percepta Treverorum fuga
sese domum receperunt. Cum his propinqui Indutiomari, 8
qui defectionis auctores fuerant, comitati eos ex civitate
excesserunt. Cingetorigi, quem ab initio permansisse in 9
officio demonstravimus, principatus atque imperium est
traditum.

VIII. Caesar, postquam ex Menapiis in Treveros ve- 1
nit, duabus de causis Rhenum transire constituit; qua- 2
rum una erat, quod auxilia contra se Treveris miserant,
altera, ne ad eos Ambiorix receptum haberet. Illis con- 3
stitutis rebus paulum supra eum locum, quo ante exer-
citus traduxerat, facere pontem instituit. Nota atque in- 4
stituta ratione magno militum studio paucis diebus opus
efficitur. Firmo in Treveris ad pontem praesidio relicto, 5
ne quis ab his subito motus oreretur, reliquas copias
equitatumque traducit. Ubi, qui ante obsides dederant 6
atque in deditiorem venerant, purgandi sui causa ad eum
legatos mittunt, qui doceant, neque auxilia ex sua civitate
in Treveros missa neque ab se fidem laesam; petunt atque 7
orant, ut sibi parcat, ne communi odio Germanorum in-
nocentes pro nocentibus poenas pendant; si amplius ob-

8 sidum velit, dare pollicentur. Cognita Caesar causa re-
perit, ab Suebis auxilia missa esse; Ubiorum satisfactio-
nem accipit, aditus viasque in Suebos perquirat.

1 X. Interim paucis post diebus fit ab Ubiis certior,
Suebos omnes in unum locum copias cogere atque iis na-
tionibus, quae sub eorum sint imperio, denuntiare, ut
2 auxilia peditatus equitatusque mittant. His cognitis re-
bus rem frumentariam providet, castris idoneum locum
deligit; Ubiis imperat, ut pecora deducant suaeque omnia
ex agris in oppida conferant, sperans, barbaros atque im-
peritos homines inopia cibariorum adductos ad iniquam
3 pugnandi condicionem posse deduci; mandat, ut crebros
exploratores in Suebos mittant, quaeque apud eos geran-
4 tur, cognoscant. Illi imperata faciunt et paucis diebus in-
termittis referunt: Suebos omnes, posteaquam certiores
nuntii de exercitu Romanorum venerint, cum omnibus
suis sociorumque copiis, quas coegissent, penitus ad ex-
5 tremos fines se recepisse: silvam esse ibi infinita magni-
tudine, quae appellatur Bacenis; hanc longe introrsus
pertinere et pro nativo muro obiectam Cheruscis ab Sue-
bis Suebosque ab Cheruscis iniuriis incursionibusque
prohibere: ad eius initium silvae Suebos adventum Ro-
manorum expectare constituisse.

1 XI. Quoniam ad hunc locum perventum est, non
alienum esse videtur, de Galliae Germaniaeque moribus
2 et, quo differant hae nationes inter sese, proponere. In
Gallia non solum in omnibus civitatibus atque in omnibus
pagis partibusque, sed paene etiam in singulis domibus
3 factiones sunt, earumque factionum principes sunt, qui
summam auctoritatem eorum iudicio habere existiman-
tur, quorum ad arbitrium iudiciumque summa omnium
4 rerum consiliorumque redeat. Itaque eius rei causa anti-
quitus institutum videtur, ne quis ex plebe contra poten-
torem auxilii egeret: suos enim quisque opprimi et cir-
cumveniri non patitur, neque, aliter si faciat, ullam inter
5 suos habet auctoritatem. Haec eadem ratio est in summa
totius Galliae: namque omnes civitates in partes divisae
sunt duas.

XII. Cum Caesar in Galliam venit, alterius factionis 1
 principes erant Aedui, alterius Sequani. Hi cum per 2
 se minus valerent, quod summa auctoritas antiquitus erat
 in Aeduis magnaue eorum erant clientelae, Germanos
 atque Ariovistum sibi adiunxerant eosque ad se magnis
 iacturis pollicitationibusque perduxerant. Proelii vero 3
 compluribus factis secundis atque omni nobilitate Ae-
 duorum interfecta tantum potentia antecesserant, ut ma- 4
 gnā partem clientium ab Aeduis ad se transducerent ob-
 sidesque ab iis principum filios acciperent et publice iu-
 rare cogerent, nihil se contra Sequanos consilii inituros,
 et partem finitimi agri per vim occupatam possiderent
 Galliaeque totius principatum obtinerent. Qua necessitate 5
 adductus Divitiacus auxilii petendi causa Romam ad se-
 natum profectus imperfecta re redierat. Adventu Caesa- 6
 ris facta commutatione rerum, obsidibus Aeduis reddi-
 tis, veteribus clientelis restitutis, novis per Caesarem
 comparatis, quod hi, qui se ad eorum amicitiam adgrega-
 verant, meliore condicione atque aequiore Imperio se uti
 videbant, reliquis rebus eorum gratia dignitateque am-
 plicata, Sequani principatum dimiserant. In eorum locum 7
 Remi successerant; quos quod adaequare apud Caesa-
 rem gratia intellegebatur, ii, qui propter veteres inimi-
 citias nullo modo cum Aeduis coniungi poterant, se Re-
 mis in clientelam dicabant. Hos illi diligenter tuebantur: 8
 ita et novam et repente collectam auctoritatem tenebant.
 Eo tum statu res erat, ut longe principes haberentur Ae- 9
 dui, secundum locum dignitatis Remi obtinerent.

XIII. In omni Gallia eorum hominum, qui aliquo 1
 sunt numero atque honore, genera sunt duo: nam ple-
 bes paene servorum habetur loco, quae nihil audet per
 se, nullo adhibetur consilio; plerique, cum aut aere alieno 2
 aut magnitudine tributorum aut iniuria potentiorum pre-
 muntur, sese in servitutem dicant nobilibus; in hos eadem 3
 omnia sunt iura, quae dominis in servos. Sed de his duo-
 bus generibus alterum est druidum, alterum equitum. Illi 4
 rebus divinis intersunt, sacrificia publica ac privata pro-
 turant, religiones interpretantur: ad eos magnus adule-

5 scentium numerus disciplinae causa concurrît, magnoque
 hi sunt apud eos honore. Nam fere de omnibus contr-
 versis publicis privatisque constituunt, et si quod est
 - admissum facinus, si caedes facta, si de hereditate, si de
 finibus controversia est, idem decernunt, praemia poe-
 6 nasque constituunt; si qui aut privatus aut populus eo-
 rum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Haec poena
 7 apud eos est gravissima. Quibus ita est interdictum, hi
 numero impiorum ac sceleratorum habentur, his omnes
 decedunt, aditum sermonemque defugiant, ne quid ex
 contagione incommodi accipiant, neque his petentibus
 8 ius redditur neque honos ullus communicatur. His au-
 tem omnibus druidibus praeest unus, qui summam inter
 9 eos habet auctoritatem. Hoc mortuo aut, si qui ex re-
 liquis excellit dignitate, succedit, aut, si sunt plures pa-
 res, suffragio druidum, nonnumquam etiam armis de prin-
 10 cipatu contendunt. Hi certo anni tempore in finibus Car-
 nutum, quae regio totius Galliae media habetur, consi-
 dunt in loco consecrato. Iluc omnes undique, qui con-
 troversias habent, conveniunt eorumque decretis iudicis-
 11 que parent. Disciplina in Britannia reperta atque inde
 in Galliam translata esse existimatur, et nunc, qui dili-
 gentius eam rem cognoscere volunt, plerumque illo di-
 scendi causa profisciscuntur.

1 XIII. Druides a bello abesse consuerunt neque tri-
 buta una cum reliquis pendunt, militiae vacationem omni-
 2 umque rerum habent immunitatem. Tantis excitati prae-
 miis et sua sponte multi in disciplinam conveniunt et a
 3 parentibus propinquisque mittuntur. Magnum ibi nume-
 rum versuum ediscere dicuntur. Itaque annos nonnulli
 vicanos in disciplina permanent. Neque fas esse existi-
 mant ea litteris mandare, cum in reliquis fere rebus, pu-
 4 blicis privatisque rationibus, Graecis litteris utantur. Id
 mihi duabus de causis instituisse videntur, quod neque
 in vulgum disciplinam efferri velint neque eos, qui di-
 scunt, litteris confisos minus memoriae studere; quod
 fere plerisque accidit, ut praesidio litterarum diligentiam
 5 in perdiscendo ac memoriam remittant. Inprimis hoc

volunt persuadere, non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios, atque hoc maxime ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto. Multa praeterea de sideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de deorum immortalium vi ac potestate disputant et iuventuti tradunt.

XV. Alterum genus est equitum. Hi, cum est usus atque aliquod bellum incidit — quod fere ante Caesaris adventum quotannis accidere solebat, uti aut ipsi iniurias inferrent aut inlatas propulsarent —, omnes in bello versantur, atque eorum ut quisque est genere copisque amplissimus, ita plurimos circum se ambactos clientesque habet. Hanc unam gratiam potentiamque noverunt.

XVI. Natio est omnium Gallorum admodum dedita religionibus, atque ob eam causam, qui sunt adfecti gravioribus morbis quique in proeliis periculisque versantur, aut pro victimis homines immolant aut se immolatuos vovent administrisque ad ea sacrificia druidibus utuntur, quod, pro vita hominis nisi hominis vita reddatur, non posse deorum immortalium numen placari arbitrantur, publiceque eiusdem generis habent instituta sacrificia. Alii inmani magnitudine simulacra habent, quorum contexta viminibus membra vivis hominibus complent; quibus succensis circumventi flamma exanimantur homines. Supplicia eorum, qui in furto aut in latrocinio aut aliqua noxa sint comprehensi, gratiora dis immortalibus esse arbitrantur; sed cum eius generis copia defecit, etiam ad innocentium supplicia descendunt.

XVII. Deum maxime Mercurium colunt. Huic sunt plurima simulacra, hunc omnium inventorem artium ferunt, hunc viarum atque itinerum ducem, hunc ad quaestus pecuniae mercaturasque habere vim maximam arbitrantur. Post hunc Apollinem et Martem et Iovem et Minervam. De his eandem fere, quam reliquae gentes, habent opinionem: Apollinem morbos depellere, Minervam operum atque artificiorum initia tradere, Iovem imperium caelestium tenere, Martem bella regere. Huic, cum proelio dimicare constituerunt, ea, quae bello ceperint, ple-

rumque devovent; cum superaverunt, animalia capta im-
 4 molant reliquasque res in unum locum conferunt. Multis
 in civitatibus harum rerum exstructos tumulos locis con-
 5 secratis conspiciari licet; neque saepe accidit, ut neglecta
 quispiam religione aut capta apud se occultare aut posita
 tollere auderet, gravissimumque ei rei supplicium cum
 cruciatu constitutum est.

1 XVIII. Galli se omnes ab Dite patre prognatos prae-
 2 dicant idque ab druidibus proditum dicunt. Ob eam cau-
 sam spatia omnis temporis non numero dierum, sed no-
 ctium finiunt; dies natales et mensium et annorum initia
 3 sic observant, ut noctem dies subsequatur. In reliquis
 vitae institutis hoc fere ab reliquis differunt, quod suos
 liberos, nisi cum adoleverunt, ut munus militiae sustinere
 possint palam ad se adire non patiuntur filiumque pue-
 rili aetate in publico in conspectu patris adsistere turpe
 ducunt.

1 XVIII. Viri, quantas pecunias ab uxoribus dotis no-
 mine acceperunt, tantas ex suis bonis aestimatione facta
 2 cum dotibus communicant. Huius omnis pecuniae con-
 iunctim ratio habetur fructusque servantur; uter eorum
 vita superarit, ad eum pars utriusque cum fructibus su-
 3 periorum temporum pervenit. Viri in uxores, sicuti in
 liberos, vitae necisque habent potestatem; et cum pater-
 familiae infustriore loco natus decessit, eius propinqui
 conveniunt et, de morte si res in suspicionem venit, de
 uxoribus in servilem modum quaestionem habent et, si
 conpertum est, igni atque omnibus tormentis excruciatas
 4 interficiunt. Funera sunt pro cultu Gallorum magnifica
 et sumptuosa; omniaque, quae vivis cordi fuisse arbi-
 trantur, in ignem inferunt, etiam animalia, ac paulo
 supra hanc memoriam servi et clientes, quos ab iis di-
 lectos esse constabat, iustis funeribus confectis una cre-
 mabantur.

1 XX. Quae civitates commodius suam rempublicam
 administrare existimantur, habent legibus sanctum, si
 quis quid de republica a finitimis rumore aut fama acce-
 perit, uti ad magistratum deferat neve cum quo alio com-

municet, quod saepe homines temerarios atque imperitos falsis rumoribus terreri et ad facinus impelli et de summis rebus consilium capere cognitum est. Magistratus, quae visa sunt, occultant, quaeque esse ex usu indicaverunt, multitudini produnt. De re publica nisi per concilium loqui non conceditur.

XXI. Germani multum ab hac consuetudine differunt. Nam neque druides habent, qui rebus divinis praesint, neque sacrificiis student. Deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt et quorum aperte opibus iuvantur. Solem et Vulcanum et Lunam, reliquos ne fama quidem acceperunt. Vita omnis in venationibus atque in studiis rei militaris consistit: ab parvulis labori ac duritiae student. Qui diutissime impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudem: hoc ali staturam, ali vires nervosque confirmari putant. Intra annum vero vel aestivum feminae notitiam habuisse in turpissimis habent rebus; cuius rei nulla est occultatio, quod et promiscue in fluminibus perluuntur et pellibus aut parvis renonum legimentis utuntur, magna corporis parte nuda.

XXII. Agriculturae non student, maiorque pars eorum victus in lacte, caseo, carne consistit. Neque quisquam agri modum certum aut fines habet proprios, sed magistratus ac principes in annos singulos gentibus cognationibusque hominum, qui tum una coierunt, quantum et quo loco visum est agri, adtribuunt atque anno post alio transire cogunt. Eius rei multas adferunt causas: ne adsidua consuetudine capti studium belli gerendi agricultura commutent; ne latos fines parare studeant potentioresque humiliores possessionibus expellant; ne accuratius ad frigora atque aestus vitandos aedificent; ne qua oriatur pecuniae cupiditas, qua ex re factiones dissensionesque nascuntur; ut animae aequitate plebem contineant, cum suas quisque opes cum potentissimis aequari videat.

XXIII. Civitatibus maxima laus est quam latissime circum se vastatis finibus solitudines habere. Hoc proprium virtutis existimant, expulsos agris finitimos cedere neque quemquam prope audere consistere; simul hoc se

fore tutiores arbitrantur, repentinae incursionis timore
 4 sublato. Cum bellum civitas aut inlatum defendit aut in-
 fert, magistratus, qui ei bello praesint, ut vitae necisque
 5 habeant potestatem, deliguntur. In pace nullus est com-
 munis magistratus, sed principes regionum atque pagorum
 6 inter suos ius dicunt controversiasque minuunt. Latro-
 cinia nullam habent infamiam, quae extra fines cuiusque
 civitatis fiunt, atque ea iuventutis exercendae ac desidia
 7 minuendae causa fieri praedicant. Atque ubi quis ex prin-
 cipibus in concilio dixit, se ducem fore, qui sequi velint,
 profiteantur, consurgunt ii, qui et causam et hominem
 probant, suumque auxilium pollicentur atque ab multitu-
 8 dine conlaudantur; qui ex his secuti non sunt, in deser-
 torum ac proditorum numero ducuntur, omniumque his
 9 rerum postea fides derogatur. Hospitem violare fas non
 putant; qui quacumque de causa ad eos venerunt, ab in-
 iuria prohibent, sanctos habent, hisque omnium domus
 patent victusque communicatur.

1 XXIII. Ac fuit antea tempus, cum Germanos Galli
 virtute superarent, ultro bella inferrent, propter hominum
 multitudinem agrique inopiam transRhenum colonias mit-
 2 terent. Itaque ea, quae fertilissima Germaniae sunt,
 circum Hercyniam silvam, quam Eratostheni et quibu
 Graecis fama notam esse video, quam illi Orcyniam appel-
 lant, Volcae Tectosages occupaverunt atque ibi consederunt;
 3 quae gens ad hoc tempus his sedibus sese continet summam-
 4 que habet iustitiae et bellicae laudis opinionem. Nunc quod
 in eadem inopia, egestate patientiaque Germani permanent,
 5 eodem victu et cultu corporis utuntur. Gallis autem pro-
 vinciarum propinquitas et transmarinarum rerum notitia
 6 multa ad copiam atque usus largitur, paulatim adsueta
 superari multisque victi proeliis, ne se quidem ipsi cum
 illis virtute comparant.

1 XXV. Hulus Hercyniae silvae, quae supra demonstrata
 est, lstitudo novem dierum iter expedito patet; non enim
 aliter finiri potest, neque mensuras itinerum noverunt.
 2 Oritur ab Helvetiorum et Nemetum et Rauracorum finibus
 rectaque fluminis Danuvii regione pertinet ad fines Daco-

rum et Anartium; hinc se flectit sinistrorsus diversis ab 3
flumine regionibus multarumque gentium fines propter
magnitudinem attingit; neque quisquam est huius Germa- 4
niae, qui se aut adisse ad initium eius silvae dicat, cum die-
rum iter LX processerit, aut, quo ex loco oriatur, accepe-
rit, multaque in ea genera ferarum nasci constat, quae 5
reliquis in locis visa non sint; ex quibus quae maxime
differant ab ceteris et memoriae prodenda videantur, haec
sunt.

XXVI. Est bos cervi figura, cuius a media fronte in- 1
ter aures unum cornu existit excelsius magisque directum
his, quae nobis nota sunt, cornibus; ab eius summo sicut 2
palmae ramique late diffunduntur. Eadem est feminae ma- 3
risque natura, eadem forma magnitudoque cornuum.

XXVII. Sunt item, quae appellantur alces. Harum est 1
consimilis capris figura et varietas pellium, sed magnitu-
dine paulo antecedunt mutilaeque sunt cornibus et crura
sine nodis articulisque habent, neque quietis causa procum- 2
bunt neque, si quo afflictas casu conciderunt, erigere sese
aut sublevare possunt. His sunt arbores pro cubilibus: ad 3
eas se adplicant atque ita paulum modo reclinatae quietem
capiunt. Quarum ex vestigiis cum est animadversum a ve- 4
natoribus, quo se recipere consuerint, omnes eo loco aut
ab radicibus subruunt aut accidunt arbores tantum, ut
summa species earum stantium relinquatur. Huc cum se 5
consuetudine reclinaverunt, infirmas arbores pondere ad-
fligunt atque una ipsae concidunt.

XXVIII. Tertium est genus eorum, qui uri appellan- 1
tur. Hi sunt magnitudine paulo infra elephantos, specie et
colore et figura tauri. Magna vis eorum est et magna ve- 2
locitas, neque homini neque ferae, quam conspexerunt,
parcunt. Hos studiose foveis captos interficiunt. Hoc se 3
labore durant adulescentes atque hoc genere venationis
exercent, et qui plurimos ex his interfecerunt, relatis in
publicum cornibus, quae sint testimonio, magnam ferunt 4
laudem. Sed adsuescere ad homines et mansuefieri ne 4
parvuli quidem excepti possunt. Amplitudo cornuum et 5
figura et species multum a nostrorum boum cornibus dif-

- 6 fert. Haec studiose conquisita ab labris argento circumcludunt atque in amplissimis epulis pro poculis utuntur.
- 1 XXVIII. Caesar, postquam per Ubios exploratores conperit, Suebos sese in silvas recepisse, inopiam frumenti veritus, quod, ut supra demonstravimus, minime omnes Germani agriculturae student, constituit non progredi longius; sed, ne omnino metum reditus sui barbaris tolleretur atque ut eorum auxilia tardaret, reducto exercitu partem ultimam pontis, quae ripas Ubiorum contingebat, in longitudinem pedum ducentorum rescindit atque in extremo ponte turrim tabulatorum quattuor constituit praesidiumque cohortium XII pontis tuendi causa ponit magnisque eum locum munitionibus firmat. Ei loco praesidioque
- 4 Gaium Volcatium Tullum adolescentem praefecit. Ipse, cum maturescere frumenta inciperent, ad bellum Amborigis profectus per Arduennam silvam, quae est totius Galliae maxima atque ab ripis Rheni finibusque Treverorum ad Nervios pertinet milibusque amplius quingentis in longitudinem patet, Lucium Minucium Basilum cum omni equitatu praemittit, si quid celeritate itineris atque opportunitate temporis proficere posset; monet, ut ignes in castris fieri prohibeat, ne qua eius adventus procul significatio fiat; sese confestim subsequi dicit.
- 1 XXX. Basilus, ut imperatum est, facit. Celeriter contraque omnium opinionem confecto itinere multos in agris inopinantes deprehendit: eorum indicio ad ipsum Amborigem contendit, quo in loco cum paucis equitibus esse
- 2 dicebatur. Multum cum in omnibus rebus, tum in re militari potest fortuna. Nam *sicut* magno accidit casu, ut in ipsum incautum etiam atque inparatum incideret, priusque eius adventus ab omnibus videretur, quam fama ac nuntius adferretur, sic magnae fuit fortunae, omni militari instrumento, quod circum se habebat, erepto, redis equisque comprehensis, ipsum effugere mortem. Sed hoc quoque factum est, quod aedificio circumdato silva, ut sunt fere domicilia Gallorum, qui vitandi aestus causa plerumque silvarum atque fluminum petunt propinquitates, comites familiaresque eius angusto in loco paulisper equitum

nostrorum vim sustinuerunt. His pugnantibus illum in 4
equum quidam ex suis intulit: fugientem silvae texerunt.
Sic et ad subeundum periculum et ad vitandum nullum
fortuna valuit.

XXXI Ambiorix copias suas iudicione non conduxe- 1
rit, quod proelio dimicandum non existimavit, an tem-
pore exclusus et repentino equitum adventu prohibitus,
cum reliquum exercitum subsequi crederet, dubium est.
Sed certe dimissis per agros nuntiis sibi quemque consu- 2
lere iussit. Quorum pars in Arduennam silvam, pars in
continentes paludes profugit; qui proximi Oceano fuerunt, 3
hi insulis sese occultaverunt, quas aestus efficere consue-
runt; multi ex suis finibus egressi se suaeque omnia alienis- 4
simis crediderunt. Catuvolcus, rex dimidiae partis Eburo- 5
num, qui una cum Ambiorige consilium inierat, aetate iam
confectus, cum laborem belli aut fugae ferre non posset,
omnibus precibus detestatus Ambiorigem, qui eius consi-
lii auctor fuisset, taxo, cuius magna in Gallia Germanaque
copia est, se exanimavit.

XXXII. Segni Condrusique, ex gente et numero Ger- 1
manorum, qui sunt inter Eburones Treverosque, legatos
ad Caesarem miserunt oratum, ne se in hostium numero
duceret neve omnium Germanorum, qui essent citra Rhe-
num, unam esse causam iudicaret: nihil se de bello cogi-
tasse, nulla Ambiorigi auxilia misisse. Caesar explorata 2
re quaestione captivorum, si qui ad eos Eburones ex fuga
convenissent, ad se ut reducerentur, imperavit; si ita fe-
cissent, fines eorum se violaturum negavit. Tum copiis 3
in tres partes distributis impedimenta omnium legionum
Aduatucam contulit. Id castelli nomen est. Hoc fere est 4
in mediis Eburonum finibus, ubi Titurius atque Aurun-
culeius hiemandi causa consederant. Hunc cum reliquis 5
rebus locum probarat, tum quod superioris anni munitiones
integrae manebant, ut militum laborem sublevaret.
Praesidio impedimentis legionem quartamdecimam reliquit,
unam ex his tribus, quas proxime conscriptas ex Italia
traduxerat. Ei legioni castrisque Quintum Tullium Cice- 6
ronem praeficit ducentosque equites adtribuit.

1 XXXIII. Partito exercitu Titum Labienum cum legioni-
 bus tribus ad Oceanum versus in eas partes, quae Mena-
 2 pios adtingunt, proficisci iubet, Gaium Trebonium cum
 pari legionum numero ad eam regionem, quae ad Adua-
 3 tucos adiacet, depopulandam mittit, ipse cum reliquis tri-
 bus ad flumen Scaldem, quod influit in Mosam, extremas-
 4 que Arduennae partis ire constituit, quo cum paucis
 equitibus profectum Ambiorigem audiebat. Discedens post
 diem septimum sese reversurum confirmat, quam ad diem
 ei legioni, quae in praesidio relinquebatur, deberi frumen-
 5 tum sciebat. Labienum Treboniumque hortatur, si reipu-
 blicae commodo facere possint, ad eum diem revertantur,
 ut rursus communicato consilio exploratisque hostium ra-
 tionibus aliud initium belli capere possent.

1 XXXIII. Erat, ut supra demonstravimus, manus certa
 nulla, non oppidum, non praesidium, quod se armis de-
 2 fenderet, sed in omnis partis dispersa multitudo. Ubi cui-
 que aut valles abdita aut locus silvestris aut palus impedita
 spem praesidii aut salutis aliquam offerebat, consederat.
 3 Haec loca vicinitatibus erant nota, magnamque res diligen-
 tiam requirebat non in summa exercitus tuenda — nullum
 enim poterat universis ab perterritis ac dispersis pericu-
 lum accidere —, sed in singulis militibus conservandis;
 quae tamen ex parte res ad salutem exercitus pertinebat.
 4 Nam et praedae cupiditas multos longius evocabat, et sil-
 vae incertis occultisque itineribus confertos adire prohi-
 5 bebant. Si negotium confici stirpemque hominum sceleratorum
 interfici vellet, dimittendae plures manus diducen-
 6 dique erant milites; si continere ad signa manipulos vellet,
 ut instituta ratio et consuetudo exercitus Romani postula-
 bat, locus ipse erat praesidio barbaris, neque ex occulto
 insidiandi et dispersos circumveniendi singulis deerat
 7 audacia. Ut in eiusmodi difficultatibus, quantum diligentia
 provideri poterat, providebatur, ut potius in nocendo ali-
 quid praetermitteretur, etsi omnium animi ad ulciscendum
 ardebant, quam cum aliquo militum detrimento noceretur.
 8 Dimittit ad finitimas civitates nuntios Caesar, omnes ad se
 vocat spe praedae ad diripiendos Eburones, ut potius in

silvis Gallorum vita quam legionarius miles periclitetur, simul ut magna multitudo circumfusa pro tali facinore stirps ac nomen civitatis tollatur. Magnus undique numerus celeriter convenit.

XXXV. Haec in omnibus Eburorum partibus gerebantur, diesque adpetebat septimus, quem ad diem Caesar ad impedimenta legionemque reverti constituerat. Hic, quantum in bello fortuna possit et quantos adferat casus, cognosci potuit. Dissipatis ac perterritis hostibus, ut demonstravimus, manus erat nulla, quae parvam modo causam timoris adferret. Trans Rhenum ad Germanos pervenit fama, diripi Eburones atque ultro omnes ad praedam evocari. Cogunt equitum duo milia Sugambri, qui sunt proximi Rheno, a quibus receptos ex fuga Tencteros atque Usipetes supra docuimus. Transeunt Rhenum navibus ratibusque triginta milibus passuum infra eum locum, ubi pons erat perfectus praesidiumque ab Caesare relictum, primos Eburorum fines adeunt; multos ex fuga dispersos excipiunt, magno pecoris numero, cuius sunt cupidissimi barbari, potiuntur. Invitati praeda longius procedunt. Non hos palus [in] bello latrocinisque natos, non silvae morantur. Quibus in locis sit Caesar, ex captivis quaerunt; profectum longius reperiunt omnemque exercitum discessisse cognoscunt. Atque unus ex captivis, *Quid vos, inquit, hanc miseram ac tenuem sectamini praedam, quibus licet iam esse fortunatissimis? Tribus horis Aduatucam venire potestis: huc omnes suas fortunas exercitus Romanorum contulit; praesidii tantum est, ut ne murus quidem cingi possit neque quisquam egredi extra munitiones audeat.* Oblata spe Germani, quam nacti erant praedam, in occulto relinquunt; ipsi Aduatucam contendunt usi eodem duce, cuius haec indicio cognoverant.

XXXVI. Cicero, qui omnes superiores dies praecipis Caesaris cum summa diligentia milites in castra continuisset ac ne calonem quidem quemquam extra munitionem egredi passus esset, septimo die, diffidens, de numero dierum Caesarem fidem servaturum, quod longius progressum audiebat neque ulla de reditu eius fama adferebatur, simul

- eorum permotus vocibus, qui illius patientiam paene ob-
 sessionem appellabant, siquidem ex castris egredi non lice-
 ret, nullum eiusmodi casum expectans, quo, novem oppo-
 sitis legionibus maximoque equitatu dispersis ac paene
 deletis hostibus, in milibus passuum tribus offendi posset
 quinque cohortes frumentatum in proximas segetes mittit.
 3 quas inter et castra unus omnino collis intererat. Conplu-
 res erant ex legionibus aegri relictī; ex quibus qui hoc
 spatio dierum convalescerant, circiter ccc, sub vexillo una
 mittuntur; magna praeterea multitudo calorum, magna
 vis lumentorum, quae in castris subsederant, facta pote-
 state sequitur.
- 1 XXXVII. Hoc ipso tempore et casu Germani equites
 interveniunt protinusque eodem illo, quo venerant, cursu
 2 ab decumana porta in castra irrumpere conantur, nec
 prius sunt visi obiectis ab eā parte silvis, quam castris ad-
 propinquarent, usque eo ut, qui sub vallo tenderent mer-
 3 catores, recipiendi sui facultatem non haberent. Inopinantes
 nostri re nova perturbantur, ac vix primum impetum
 4 cohors in statione sustinet. Circumfunduntur ex reliquis
 5 hostes partibus, si quem aditum reperire possent. Aegre
 portas nostri tuentur; reliquos aditus locus ipse per se
 6 munitioque defendit. Totis trepidatur castris, atque alius
 ex alio causam tumultus quaerit; neque quo signa feran-
 tur, neque quam in partem quisque conveniat, provident.
 7 Alius iam castra capta pronuntiat, alius deleto exercitu
 8 atque imperatore victores barbaros venisse contendit; ple-
 rique novas sibi ex loco religiones fingunt Cottaeque et
 Titurii calamitatem, qui in eodem occiderint castello, ante
 9 oculos ponunt. Tali timore omnibus perterritis, confirma-
 tur opinio barbaris, ut ex captivo audierant, nullum esse
 10 intus praesidium. Perrumpere nituntur seque ipsi adhor-
 tantur, ne tantam fortunam ex manibus dimittant.
- 1 XXXVIII. Erat aeger cum praesidio relictus Publius
 Sextius Baculus, qui primum pilum ad Caesarem duxerat,
 cuius mentionem superioribus proeliis fecimus, ac diem
 2 iam quintum cibo caruerat. Hic diffusus suae atque omnium
 salutis inermis ex tabernaculo prodit; videt, imminere ho-

stes atque in summo esse rem discrimine: capit arma a proximis atque in porta consistit. Consequuntur hunc centuriones eius cohortis, quae in statione erat; paulisper una proelium sustinent. Relinquit animus Sextium gravibus acceptis vulneribus; aegre per manus tractus servatur. Hoc spatio interposito reliqui sese confirmant tantum, ut in munitionibus consistere audeant speciemque defensorum praebeant.

XXXVIII. Interim confecta frumentatione milites nostri clamorem exaudiunt; praecurrunt equites; quanto res sit in periculo, cognoscunt. Illic vero nulla munitio est, quae perterritos recipiat: modo conscripti atque usus militaris imperiti ad tribunum militum centurionesque ora convertunt; quid ab his praecipiat, expectant. Nemo est tam fortis, quin rei novitate perturbetur. Barbari signa procul conspiciat oppugnatione desistant; redisse primo legiones credunt, quas longius discessisse ex captivis cognoverant; postea despecta paucitate ex omnibus partibus impetum faciunt.

XXXX. Calones in proximum tumultum procurrunt. Hinc celeriter defecti se in signa manipulosque coniciunt; eo magis timidos perterrent milites. Alii, cuneo facto ut celeriter perrumpant, censent, quoniam tam propinqua sunt castra, et si pars aliqua circumventa ceciderit, at reliquos servari posse confidunt; alii, ut in lugo consistent atque eundem omnes ferant casum. Hoc veteres non probant milites, quos sub vexillo una profectos docuimus. Itaque inter se cohortati duce Gaio Trebonio, equite Romano, qui eis erat praepositus, per medios hostes perrumpunt incolumesque ad unum omnes in castra perveniunt. Hos subsequuti calones equitesque eodem impetu militum virtute servantur. At illi, qui in lugo constiterant, nullo etiam nunc usu rei militaris percepto, neque in eo, quod probaverant, consilio permanere, ut se loco superiore defenderent, neque eam, quam prodesse aliis vim celeritatemque viderant, imitari potuerunt, sed se in castra recipere conati iniquum in locum demiserunt. Centuriones, quorum nonnulli ex inferioribus ordinibus reliquarum legionum virtutis causa

in superiores erant ordines huius legionis traducti, ne ante partam rei militaris laudem amitterent, fortissime pugna-
 8 guantes conciderunt. Militum pars, horum virtute summo-
 tis hostibus, praeter spem incolumis in castra pervenit,
 pars a barbaris circumventa periit.

1 XXXXI. Germani desperata expugnatione castrorum,
 quod nostros iam constitisse in munitionibus videbant, cum
 ea praeda, quam in silvis deposuerant, trans Rhenum sese
 2 receperunt. Ac tantus fuit etiam post discessum hostium
 terror, ut ea nocte, cum Gaius Volusenus missus cum
 equitatu ad castra venisset, fidem non faceret, adesse cum
 3 incolumi Caesarem exercitu. Sic omnino animos timor
 praeoccupaverat, ut paene alienata mente deletis omnibus
 copiis equitatum se ex fuga recepisse dicerent neque in-
 columi exercitu Germanos castra oppugnatu-
 4 ro fuisse. Quem timorem Caesaris adventus sustulit.

1 XXXXII. Reversus ille, eventus belli non ignorans,
 unum, quod cohortes ex statione et praesidio essent emis-
 sae, questus — ne minimo quidem casu locum relinqui
 debuisset — multum fortunam in repentino hostium ad-
 2 ventu potuisse indicavit, multo etiam amplius, quod paene
 ab ipso vallo portisque castrorum barbaros avertisset.
 3 Quarum omnium rerum maxime admirandum videbatur,
 quod Germani, qui eo consilio Rhenum transierant, ut
 Ambiorigis fines depopularentur, ad castra Romanorum
 delati optatissimum Ambiorigi beneficium obtulerunt.

1 XXXXIII. Caesar rursus ad vexandos hostes profectus
 magno coacto numero ex finitum civitatibus in omnes
 2 partes dimittit. Omnes vici atque omnia aedificia, quae
 quisque conspexerat, incendebantur; praeda ex omnibus
 3 locis agebatur; frumenta non solum tanta multitudine in-
 strumentorum atque hominum consumebantur, sed etiam anni
 tempore atque imbribus procubuerant, ut, si qui etiam in
 praesentia se occultassent, tamen his deducto exercitu re-
 4 rum omnium inopia pereundum videretur. Ac saepe in
 eum locum ventum est tanto in omnis partis diviso equi-
 tatu, ut modo visum ab se Ambiorigem in fuga circum-
 spicerent captivi nec plane etiam abesse ex conspectu

contenderent, ut spe consequendi iniata atque infinito labore suscepto, qui se summam ab Caesare gratiam inituros putarent, paene naturam studio vincerent, semperque paulum ad summam felicitatem defuisse videretur, atque ille latebris aut saltibus se eriperet et noctu occultatus alias regiones partesque peteret non maiore equitum praesidio quam quattuor, quibus solis vitam suam committere audebat.

XXXVIII. Tali modo vastatis regionibus exercitum Caesar duarum cohortium damno Durocotorum Remorum reducit, concilioque in eum locum Galliae indicto de coniuratione Senonum et Carnutum quaestionem habere instituit et de Accone, qui princeps eius consilii fuerat, graviore sententia pronuntiata more maiorum supplicium sumpsit. Nonnulli iudicium veriti profugerunt. Quibus cum aqua atque igni interdixisset, duas legiones ad fines Treverorum, duas in Lingonibus, sex reliquas in Senonum finibus Agedinci in hibernis conlocavit frumentoque exercitui proviso, ut instituerat, in Italiam ad conventus agendos profectus est.

C. IULI CAESARIS DE BELLO GALLICO COMMENTARIUS SEPTIMUS.

ARGUMENTUM.

[A. D. C. DCCII.] Bellum Vercingetorigis.

Dum Caesar in Italia versatur, Galli nova de bello consilia ineunt, c. I. Primi Carnutes, deinde Arverni Vercingetorige auctore Biturigibus adiunctis bellum suscipiunt, c. II—V. Caesar de improvviso Arvernos invadit et opprimit, c. VI—VIII. Boiis auxilio profectus contra Vercingetorigem in itinere Vel-

launodunum, Cenabum, Noviodunum oppida capit, c. VIII—XIII. Avaricum, cui uni ceteris Biturigum oppidis incensis Galli pepercerant, aliquamdiu fortiter defensum expugnat, c. XIII—XXVIII. Dum Vercingetorix bellum persequitur, Caesar Aeduorum turbis advocatur, c. XXVIII—XXXII. His compositis Labienum in Senones Parisiosque delegat, ipse ad Gergoviam proficiscitur, c. XXXIII—XXXVI. Dum hanc oppugnat, graviores in Aeduis turbae excitantur, c. XXXVII—XXXVIII. Dum Caesar auxiliis Aeduorum obviam proficiscitur, castra aegre a Gallorum impetu defenduntur, c. XXXX—XXXXI. Aedui deficiunt, c. XXXXII. XXXXIII. Romani Gergoviam impetu capere conati magna cum clade repelluntur, c. XXXXIII—LI. Caesar oratione ad milites habita obsidionem solvit, c. LII. LIII, castra in Aeduos movet, c. LIII—LVI. Ibi Labienus re prospere in Parisiis gesta ac cum Caesare coniungit, c. LVII—LXII. Aeduorum exemplo incitat omnes fere Galli deficiunt, Caesarem in Sequanos iter facientem aggressi ducē Vercingetorige caeduntur, c. LXIII—LXVII. Vercingetorix Alesiam se confert omnemque Galliam ad bellum evocat, c. LXVIII—LXXI. Caesar Alesiam munitionibus cingit, c. LXXII—LXXIII. Galli socios obsidione liberare conati profligantur, c. LXXV—LXXXVIII. Alesia et Vercingetorix deduntur, c. LXXXVIII. Caesar Aednos et Arvernos in deditionem accipit, legiones in hiberna distribuit, c. LXXX.

- 1 I. Quieta Gallia, Caesar, ut constituerat, in Italiam ad conventus agendos proficiscitur. Ibi cognoscit de Clodii caede, senatusque consulto certior factus, ut omnes iuniores Italiae confurarent, delectum tota provincia habere instituit. Eae res in Galliam Transalpinam celeriter perferuntur. Addunt ipsi et adsingunt rumoribus Galli, quod res poscere videbatur, retineri urbano motu Caesarem neque in tantis dissensionibus ad exercitum venire posse. Hac impulsu occasione, qui iam ante se populi Romani imperio subiectos dolerent, liberius atque audacius
- 4 de bello consilia inire incipiunt. Indictis inter se principes Galliae conciliis silvestribus ac remotis locis queruntur de Acconis morte; posse hunc casum ad ipsos recidere
- 5 demonstrant; miserantur communem Galliae fortunam; omnibus pollicitationibus ac praemiis deposcunt, qui belli initium faciant et suicapitis periculo Galliam in libertatem
- 6 vindicent. Inprimis rationem esse habendam dicunt, priusquam eorum clandestina consilia efferantur, ut Caesar ab

exercitu intercludatur. Id esse facile, quod neque legio- 7
nes audeant absente imperatore ex hibernis egredi, neque
imperator sine praesidio ad legiones pervenire possit. Po- 8
stremo in acie praestare interfici, quam non veterem belli
gloriam libertatemque, quam a maioribus acceperint, re-
cuperare.

II. His rebus agitatīs profitentur Carnutes, se nullum 1
periculum communis salutis causa recusare, principesque
ex omnibus bellum facturos pollicentur et, quoniam in 2
praesentia obsidibus cavere inter se non possint, ne res
efferatur, ut iureiurando ac fide sanciat, petunt, conla-
tis militariis signis, quo more eorum gravissima caer-
monia continetur, ne facto initio belli ab reliquis deserantur.
Tum conlaudatis Carnutibus, dato iureiurando ab omnibus, 3
qui aderant, tempore eius rei constituto ab concilio disce-
ditur.

III. Ubi ea dies venit, Carnutes Gutruato et Concon- 1
netodumno ducibus, desperatis hominibus, Cenabum signo
dato concurrunt civesque Romanos, qui negotiandi causa
ibi constiterant, in his Galum Pusum Citam, honestum
equitem Romanum, qui rei frumentariae iussu Caesaris
praeerat, interficiunt bonaque eorum diripiunt. Celeriter 2
ad omnes Galliae civitates fama perfertur. Nam ubicum-
que maior atque inlustrior incidit res, clamore per agros
regionesque significant; hunc alii deinceps excipiunt et
proximis tradunt, ut tum accidit. Nam quae Cenabum oriente 3
sole gesta essent, ante primam confectam vigiliam in fini-
bus Arvernorum audita sunt, quod spatium est milium pas-
sum circiter centum LX.

III. Simili ratione ibi Vercingetorix, Celtilli filius, 1
Arvernus, summae potentiae adulescens, cuius pater prin-
cipatum Galliae totius obtinuerat et ob eam causam, quod
regnum adpetebat, ab civitate erat interfectus, convocatis
suis clientibus facile incendit. Cognito eius consilio ad 2
arma concurritur. Prohibetur ab Gobannitione, patre suo,
reliquisque principibus, qui hanc temptandam fortunam
non existimabant, expellitur ex oppido Gergovia; non de- 3
stitit tamen atque in agris habet delectum egentium ac per-

ditorum. Hac coacta manu, quoscumque adit ex civitate,
 4 ad suam sententiam perducit; hortatur, ut communis libertatis causa arma capiant, magnisque coactis copiis adversarios suos, a quibus paulo ante erat electus, expellit
 5 ex civitate. Rex ab suis appellatur. Dimittit quoque ver-
 6 sus legationes; obtestatur, ut in fide maneat. Celeriter sibi Senones, Parisios, Pictones, Cadurcos, Turonos, Aulercos, Lemovices, Andos reliquosque omnes, qui Oceanum adtingunt, adiungit; omnium consensu ad eum deferitur
 7 imperium. Qua oblata potestate omnibus his civitatibus obsides imperat, certum numerum militum ad se celeriter
 8 adduci iubet, armorum quantum quaeque civitas domi quodque ante tempus efficiat, constituit; inprimis equitatu
 9 studet. Summae diligentiae summam imperii severitatem
 10 addit; magnitudine supplicii dubitantes cogit. Nam maiora commisso delicto igne atque omnibus tormentis necat, leviori de causa auribus desectis aut singulis effossis oculis domum remittit, ut sint reliquis documento et magnitudine poenae perterreant alios.

1 V. His suppliciis celeriter coacto exercitu, Lueterium Cadurcum, summae hominem audaciae, cum parte copiarum in Rutenos mittit; ipse in Bituriges proficiscitur.
 2 Elus adventu Bituriges ad Aeduos, quorum erant in fide, legatos mittunt subsidium rogatum, quo facilius hostium
 3 copias sustinere possint. Aedui de consilio legatorum, quos Caesar ad exercitum reliquerat, copias equitatus pedita-
 4 tusque subsidio Biturigibus mittunt. Qui cum ad flumen Ligerim venissent, quod Bituriges ab Aeduis dividit, paucos dies ibi morati neque flumen transire ausi domum revertuntur legatisque nostris renuntiant, se Biturigum perfidiam veritos revertisse, quibus id consilii fuisse cognoverint, ut, si flumen transissent, una ex parte ipsi, altera
 5 Arverni se circumsisterent. Id eane de causa, quam legatis pronuntiarunt, an perfidia adducti fecerint, quod nihil nobis constat, non videtur pro certo esse [pro]ponendum.
 6 Bituriges eorum discessu statim cum Arvernīs iunguntur.
 7

1 VI. His rebus in Italiam Caesari nuntiatis, cum iam ille urbanas res virtute Cn. Pompei commodiorem in sta-

tum pervenisse intellexeret, in Transalpinam Galliam profectus est. Eo cum venisset, magna difficultate adiciebatur, 2 qua ratione ad exercitum pervenire posset. Nam si legiones in provinciam accerseret, se absente in itinere proelio dimicaturas intellegebat; si ipse ad exercitum contenderet, ne iis quidem eo tempore, qui quieti viderentur, suam salutem recte committi videbat.

VII. Interim Lucterius Cadurcus in Rutenos missus 1 eam civitatem Arvernīs conciliat. Progressus in Nitiobroges et Gabalos ab utrisque obsides accipit et magna coacta manu in provinciam Narbonem versus eruptionem facere contendit. Qua re nuntiata Caesar omnibus consiliis ante- 3 vertendum existimavit, ut Narbonem proficisceretur. Eo cum 4 venisset, timentes confirmat, praesidia in Rutenis provinciis, Volcis Arecomicis, Tolosatibus circumque Narbonem, quae loca hostibus erant finitima, constituit, partem copiarum 5 ex provincia supplementumque, quod ex Italia adduxerat, in Helvios, qui fines Arvernorum contingunt, convenire iubet.

VIII. His rebus comparatis represso iam Lucterio et 1 remoto, quod intrare intra praesidia periculosum putabat, in Helvios proficiscitur. Elsi mons Cebenna, qui Arvernos 2 ab Helviis discludit, durissimo tempore anni altissima nive iter impendebat, tamen discussa nive sex in altitudinem pedum atque ita viis patefactis summo militum sudore ad fines Arvernorum pervenit. Quibus oppress- 3 sis inopinantibus, quod se Cebenna ut muro munitos existimabant, ab ne singulari quidem unquam homini eo tempore anni semitae patuerant, equitibus imperat, ut, quam latissime possint, vagentur et quam maximum hostibus terrorem inferant. Celeriter haec fama ac nuntiis ad 4 Vercingetorigem perferuntur; quem perterriti omnes Arverni circumsistunt atque obsecrant, ut suis fortunis consulat neu se ab hostibus diripi patiatur, praesertim cum videat omne ad se bellum translatum. Quorum ille precibus 5 permotus castra ex Biturigibus movet in Arvernos versus.

VIII. At Caesar biduum in his locis moratus, quod 1 haec de Vercingetorige usu ventura opinione praeceperat, per causam supplementi equitatusque cogendi ab exercitu

2 discedit, Brutum adolescentem his copiis praeficit; hunc
monet, ut in omnis partes equites quam latissime pervagen-
3 turgentur: daturum se operam, ne longius triduo ab castris
absit. His constitutis rebus suis inopinantibus, quam ma-
4 ximis potest itineribus, Viennam pervenit. Ibi nactus re-
centem equitatum, quem multis ante diebus eo praemisera-
neque diurno neque nocturno itinere intermisso per fines
Aeduorum in Lingones contendit, ubi duae legiones hie-
mabant, ut, si quid etiam de sua salute ab Aeduis iniretur
5 consilii, celeritate praecurreret. Eo cum pervenisset, ad
reliquis legiones mittit priusque omnes in unum locum
6 cogit, quam de eius adventu Arvernus nuntiari posset. Hac
re cognita Vercingetorix rursus in Bituriges exercitum re-
ducit atque inde profectus Gorgobinam, Boiorum oppidum,
quos ibi Helvetico proelio victos Caesar conlocaverat Aeduis-
que adtribuerat, oppugnare instituit.

1 X. Magnam haec res Caesari difficultatem ad consilium
capiendum adferebat, si reliquam partem hiemis uno in
loco legiones contineret, ne stipendiariis Aeduorum expu-
gnatis cuncta Gallia deficeret, quod nullum amicis in eo
praesidium videretur positum esse; si maturius ex hiberni-
is educeret, ne ab re frumentaria duris subvectionibus
2 laboraret. Praestare visum est tamen omnis difficultates
perpeti, quam tanta contumelia accepta omnium suorum
3 voluntates alienare. Itaque cohortatus Aeduos de suppor-
tando commeatu praemittit ad Bolos, qui de suo adventu
doceant hortenturque, ut in fide maneanat atque hostium
4 impetum magno animo sustineant. Duabus Agedincis legio-
nibus atque impedimentis totius exercitus relictis ad Bolos
proficiscitur.

1 XI. Altero die cum ad oppidum Senonum Vellaunodu-
rum venisset, ne quem post se hostem relinqueret, quo
expeditiore re frumentaria uteretur, oppugnare instituit
2 idque biduo circumvallavit; tertio die missis ex oppido le-
gatis de deditioe, arma conferri, iumenta produci, sexcen-
3 tos obsides dari iubet. Ea qui conficeret, C. Trebonium
legatum relinquit, ipse ut quam primum iter faceret. Ge-
4 nabum Carnutum proficiscitur; qui, tum primum adlato

nuntio de oppugnatione Vellaunoduni, cum longius eam rem ductum iri existimarent, praesidium Cenabi tuendi causa, quod eo mitterent, comparabant. Huc biduo pervenit. Castris ante oppidum positis, diei tempore exclusus in posterum oppugnationem differt, quaeque ad eam rem usui sint, militibus imperat et, quod oppidum Cenabum ⁶ pons fluminis Ligeris continebat, veritus, ne nocte ex oppido profugerent, duas legiones in armis excubare iubet. Cenabenses paulo ante mediam noctem silentio ex oppido ⁷ egressi flumen transire coeperunt. Qua re per exploratores ⁸ nuntiata, Caesar legiones, quas expeditas esse iusserat, portis incensis intromittit atque oppido potitur perpaucis ex hostium numero desideratis, quin cuncti caperentur, quod pontis atque itinerum angustiae multitudinis fugam intercluserant. Oppidum diripit atque incendit, praedam ⁹ militibus donat, exercitum Ligerem traducit atque in Biturigum fines pervenit.

XII. Vercingetorix, ubi de Caesaris adventu cognovit, ¹ oppugnatione destitit atque obviam Caesari proficiscitur. Ille oppidum Biturigum positum in via Noviodunum oppugnare instituerat. Quo ex oppido cum legati ad eum ² venissent oratum, ut sibi ignosceret suaeque vitae consuleret, ut celeritate reliquas res conficeret, qua pleraque erat consecutus, arma conferri, equos produci, obsides dari iubet. Parte iam obsidum tradita, cum reliqua administrarentur, ⁴ centurionibus et paucis militibus intromissis, qui arma lumentaue conquirerent, equitatus hostium procul visus est, qui agmen Vercingetorigis antecesserat. Quem simul ⁵ atque oppidani conspexerunt atque in spem auxilii venerunt, clamore sublato arma capere, portas claudere, murum complere coeperunt. Centuriones in oppido, cum ex ⁶ significatione Gallorum novi aliquid ab his iniri consilii intellexissent, gladiis destrectis portas occupaverunt suosque omnes incolumes receperunt.

XIII. Caesar ex castris equitatum educi iubet, praedium ¹ equestre committit; laborantibus iam suis Germanos equites circiter cocc summittit, quos ab initio habere secum instituerat. Eorum impetum Galli sustinere non po- ²

tuerunt atque in fugam coniecti multis amissis se ad agmen receperunt. Quibus profligatis rursus oppidani perterriti comprehensos eos, quorum opera plebem concitatum existimabant, ad Caesarem perduxerunt seseque ei dediderunt. Quibus rebus confectis Caesar ad oppidum Avaricum, quod erat maximum munitissimumque in finibus Biturigum atque agri fertilissima regione, profectus est, quod eo oppido recepto civitatem Biturigum se in potestatem redacturum confidebat.

XIII. Vercingetorix tot continuis incommodis Vellaunoduni, Cenabi, Novioduni acceptis suos ad concilium convocat. Docet, longe alia ratione esse bellum gerendum, atque anteagendum sit. Omnibus modis huic rei studendum, ut pabulatione et commeatu Romani prohibeantur. Id esse facile, quod equitatu ipsi abundant et quod anni tempore subleventur. Pabulum secari non posse; necessario dispersos hostes ex aedificiis petere; hos omnes cotidie ab equitibus deleri posse. Praeterea salutis causa rei familiaris commoda negligenda: vicos atque aedificia incendi oportere hoc spatio [a Boia] quoque versus, quo pabulandi causa adire posse videantur. Harum ipsis rerum copiam suppetere, quod, quorum in finibus bellum geratur, eorum opibus subleventur; Romanos aut inopiam non laturos aut magno periculo longius ab castris processuros; neque interesse, ipsosne interficiant impedimentisne exuant, quibus amissis bellum geri non possit. Praeterea oppida incendi oportere, quae non munitione et loci natura ab omni sint periculo tuta, neu suis sint ad detrectandam militiam receptacula neu Romanis proposita ad copiam commeatus praedamque tollendam. Haec si gravia aut acerba videantur, multo illa gravius aestimare, liberos, coniuges in servitutem abstrahi, ipsos interfici; quae sit necesse accidere victis.

XV. Omnium consensu hac sententia probata, uno die amplius xx urbes Biturigum incenduntur. Hoc idem in reliquis fit civitatibus. In omnibus partibus incendia conspiciuntur; quae etsi magno cum dolore omnes ferebant, tamen hoc sibi solati proponebant, quod [se prope] explorata victoria celeriter amissa recuperaturos confidebant.

Deliberatur de Avarico in communi concilio, incendi pla- 3
ceret an defendi. Procumbunt omnibus Gallis ad pedes 4
Bituriges, ne pulcherrimam prope totius Galliae urbem,
quae praesidio et ornamento sit civitati, suis manibus suc-
cendere cogentur; facile se loci natura defensuros di- 5
cunt, quod, prope ex omnibus partibus flumine et palude
circumdatus, unum habeat et perangustum aditum. Datur 6
petentibus venia, dissuadente primo Vercingetorige, post
concedente et precibus ipsorum et misericordia vulgi. De-
fensores oppido idonei deliguntur.

XVI. Vercingetorix minoribus Caesarem itineribus 1
subsequitur et locum castris deligit paludibus silvisque
munitum ab Avarico longe millia passuum XVI. Ibi per 2
certos exploratores in singula diei tempora, quae ad Avaricum
agerentur, cognoscebat et, quid fieri vellet, imperabat. Omnis nostras
pabulationes frumentationesque ob- 3
servabat dispersosque, cum longius necessario procederent,
adoriebatur magnoque incommodo adiciebat, etsi,
quantum ratione provideri poterat, ab nostris occurrebatur,
ut incertis temporibus diversisque itineribus iretur.

XVII. Castris ad eam partem oppidi positus Caesar, 1
quae intermissa a flumine et a paludibus aditum, ut supra
diximus, angustum habebat, aggerem apparare, vineas
agere, turres duas constituere coepit; nam circumvallare
loci natura prohibebat. De re frumentaria Boios atque 2
Aeduos adhortari non destitit; quorum alteri, quod nullo
studio agebant, non multum adiuvant, alteri non magnis
facultatibus, quod civitas erat exigua et infirma, celeriter,
quod habuerunt, consumpserunt. Summa difficultate rei 3
frumentariae adfecto exercitu tenuitate Bolorum, indiligentia
Aeduum, incendiis aedificiorum, usque eo, ut complures
dies frumento milites caruerint et pecore ex longinquioribus
vicis adacto extremam famem sustentarent, nulla tamen vox est
ab iis audita populi Romani maiestate et superioribus victoriis
indigna. Quin etiam Caesar cum 4
in opere singulas legiones appellaret, si acerbius inopiam
ferrent, se dimissurum oppugnationem diceret, universi ab

5 eo, ne id faceret, petebant: sic se complures annos illo
 imperante meruisse, ut nullam ignominiam acciperent.
 6 nusquam incepta re discederent; hoc se ignominiae latu-
 7 ros loco, si inceptam oppugnationem reliquissent; prae-
 stare omnes perferre acerbitates, quam non civibus Ro-
 manis, qui Cenabi perfidia Gallorum interissent, parentarent.
 8 Haec eadem centurionibus tribunisque militum mandabant,
 ut per eos ad Caesarem deferrentur.

1 XVIII. Cum iam muro turres adpropinquassent, ex
 captivis Caesar cognovit, Vercingetorigem consumpto pa-
 bulo castra movisse propius Avaricum atque ipsum cum
 equitatu expeditisque, qui inter equites proeliari consues-
 sent, insidiarum causa eo profectum, quo nostros postero
 2 die pabulatum venturos arbitraretur. Quibus rebus cogni-
 tis media nocte silentio profectus ad hostium castra mane
 3 pervenit. Illi celeriter per exploratores adventu Caesaris
 cognito carros impedimentaue sua in artiores silvas abdi-
 derunt, copias omnis in loco edito atque aperto instruxe-
 4 runt. Qua re nuntiata Caesar celeriter sarcinas conferri
 arma expediri iussit.

1 XVIII. Collis erat leniter ab infimo adclivis. Hunc ex
 omnibus fere partibus palus difficilis atque impedita cin-
 2 gebat non latior pedibus quinquaginta. Hoc se colle in-
 interruptis pontibus Galli fiducia loci continebant generatim-
 que distributi in civitates omnia vada ac saltus [eius palu-
 dis] optinebant, sic animo parati, ut, si eam paludem
 Romani perrumpere conarentur, haesitantes premerent
 3 ex loco superiore, ut, qui propinquitatem loci videret, pa-
 ratos prope aeque Marte ad dimicandum existimaret, qui
 iniquitatem condicionis perspiceret, inani simulatione sese
 4 ostentare cognosceret. Indignantibus militibus Caesar, quod
 conspectum suum hostes perferre possent tantulo spatio
 interiecto, et signum proelii exposcentes edocet, quanto
 detrimento et quot virorum fortium morte necesse sit
 5 constare victoriam; quos cum sic animo paratos videat, ut
 nullum pro sua laude periculum recusent, summae se ini-
 quitatis condemnari debere, nisi eorum vitam sua salute
 6 habeat cariores. Sic milites consolatus eodem die reducit

In castra reliquaque, quae ad oppugnationem pertinebant oppidi, administrare instituit.

XX. Vercingetorix, cum ad suos redisset, proditiōis 1
insimulatus, quod castra propius Romanos movisset, quod
cum omni equitatu discessisset, quod sine imperiō tantas
copias reliquisset, quod eius discessu Romani tanta oppor- 2
tunitate et celeritate venissent; non haec omnia fortuito
aut sine consilio accidere potuisse; regnum illum Galliae
malle Caesaris concessu quam ipsorum habere beneficio:
tali modo accusatus ad haec respondit: Quod castra mo- 3
visset, factum inopia pabuli etiam ipsis hortantibus; quod
propius Romanos accessisset, persuasum loci opportuni-
tate, qui se ipse ut munitione defenderet; equitum vero 4
operam neque in loco palustri desiderari debuisse et illic
fuisse utilem, quo sint profecti. Summam imperii se con- 5
sulto nulli discedentem tradidisse, ne is multitudinis stu-
dio ad dimicandum impelleretur; cui rei propter animi
mollitiem studere omnes videret, quod diutius laborem ferre
non possent. Romani si casu intervenerint, fortunae, si 6
alicuius indicio vocati, huic habendam gratiam, quod et
paucitatem eorum ex loco superiore cognoscere et virtu-
tem despiciere potuerint, qui dimicare non ausi turpiter se
in castra receperint. Imperium se ab Caesare per proditi- 7
tionem nullum desiderare, quod habere victoria posset,
quae iam esset sibi atque omnibus Gallis explorata; quin
etiam ipsis remittere, si sibi magis honorem tribuere quam
ab se salutem accipere videantur. *Haec ut intellegatis,* 8
inquit, a me sincere pronuntiari, audite Romanos milites.
Producit servos, quos in pabulatione paucis ante die- 9
bus exceperat et fame vinculisque excruciataverat. Illi iam 10
ante edocti, quae interrogati pronuntiarent, milites se esse
legionarios dicunt; fame et inopia adductos clam ex castris
exisse, si quid frumenti aut pecoris in agris reperire pos-
sent; simili omnem exercitum inopia premi, nec iam vires 11
sufficere cuiusquam nec ferre operis laborem posse; itaque
statuisse imperatorem, si nihil in oppugnatione oppidi pro-
fecissent, triduo exercitum deducere. *Haec, inquit, a me,* 12
Vercingetorix, *beneficia habetis, quem proditiōis insimu-*

latis; cuius opera sine vestro sanguine tantum exercitum victorem fame consumptum videtis; quem turpiter se et fuga recipientem ne qua civitas suis finibus recipiat a me provisum est.

- 1 XXI. Conclamat omnis multitudo et suo more armis concrepat, quod facere in eo consuerunt, cuius orationem adprobant; summum esse Vercingetorigem ducem, nec de eius fide dubitandum, nec maiore ratione bellum administrari posse. Statuunt, ut x milia hominum delecta ex omnibus copiis in oppidum mittantur, nec solis Biturigibus communem salutem committendam censent, quod penes eos, si id oppidum retinuissent, summam victoriae constare intellegebant.

- 1 XXII. Singulari militum nostrorum virtuti consilia cuiusque modi Gallorum occurrebant, ut est summae generis sollertiae atque ad omnia imitanda et efficienda, quae ab quoque traduntur, aptissimum. Nam et laqueis falces avertebant, quas, cum destinaverant, tormentis introrsus reducebant, et aggerem cuniculis subtrahebant, eo scientius, quod apud eos magnae sunt ferrariae atque omne genus cuniculorum notum atque usitatum est. Totum autem murum ex omni parte turribus contabulaverant atque has coriis intexerant. Tum crebris diurnis nocturnisque eruptionibus aut aggeri ignem inferebant aut milites occupatos in opere adoriebantur et nostrarum turrium altitudinem, quantum has cotidianus agger expresserat, commissis suarum turrium malis adaequabant et apertos cuniculos praeusta et praeacuta materia et pice fervefacta et maximi ponderis saxis morabantur moenibusque appropinquare prohibebant.

- 1 XXIII. Muri autem omnes Gallici hac fere forma sunt. Trabes directae perpetuae in longitudinem paribus intervallis, distantes inter se binos pedes, in solo collocantur. 2 Hae revinciuntur introrsus et multo aggere vestiuntur, ea autem, quae diximus, intervalla grandibus in fronte saxis effarciuntur. 3 His collocatis et coagmentatis alius insuper ordo additur, ut idem illud intervallum servetur neque inter se contingant trabes, sed paribus intermissae spatiiis 4 singulae singulis saxis interiectis arte contineantur. Sic

deinceps omne opus contextitur, dum iusta muri altitudo expleatur. Hoc cum in speciem varietatemque opus de- 5 forme non est alternis trabibus ac saxis, quae rectis lineis suos ordines servant, tum ad utilitatem et defensionem urbium summam habet opportunitatem, quod et ab incendio lapis et ab ariete materia defendit, quae perpetuis trabibus pedes quadragenos plerumque introrsus revincta neque perrumpi neque distrahi potest.

XXIII. His tot rebus inpedita oppugnatione, milites, 1 cum toto tempore frigore et adsiduis imbribus tardarentur, tamen continenti labore omnia haec superaverunt et diebus xxv aggerem latum pedes cccxxx, altum pedes lxxx extruxerunt. Cum is murum hostium paene contin- 2 geret et Caesar ad opus consuetudine exercebat militesque hortaretur, ne quod omnino tempus ab opere intermitteretur, paulo ante tertiam vigiliam est animadversum, fumare aggerem, quem cuniculo hostes succenderant, eo- 3 demque tempore toto muro clamore sublato duabus portis ab utroque latere turrium eruptio fiebat. Alii faces atque 4 aridam materiem de muro in aggerem eminens iaciebant, alii picem reliquasque res, quibus ignis excitari potest, fundebant, ut, quo primum curreretur aut cui rei ferretur auxilium, vix ratio iniri posset. Tamen, quod instituto 5 Caesaris semper duae legiones pro castris excubabant pluresque partitis temporibus erant in opere, celeriter factum est, ut alii eruptionibus resisterent, alii turres reducerent aggeremque interscinderent, omnis vero ex castris multitudo ad restinguendum concurreret.

XXV. Cum in omnibus locis consumpta iam reliqua 1 parte noctis pugnaretur semperque hostibus spes victoriae redintegraretur, eo magis, quod deustos pluteos turrium videbant nec facile adire apertos ad auxiliandum animadvertebant, semperque ipsi recentes defessis succederent omnemque Galliae salutem in illo vestigio temporis positam arbitrarentur, accidit inspectantibus nobis, quod dignum memoria visum praetereundum non existimavimus. Quidam ante portam oppidi Gallus per manus sevi ac pl- 2 cis traditas glebas in ignem e regione turris proiebat;

scorpione ab latere dextro traiectus exanimatusque concidit. Hunc ex proximis unus iacentem transgressus eodem illo munere fungebatur; eadem ratione ictu scorpionis exanimato alteri successit tertius et tertio quartus, nec prius ille est a propugnatoribus vacuus relictus locus, quam restincto aggere atque omni ex parte summotis hostibus finis est pugnandi factus.

XXVI. Omnia experti Galli, quod res nulla successerat, postero die consilium ceperunt ex oppido profugere, hortante et iubente Vercingetorige. Id silentio noctis conati non magna iactura suorum sese effecturos sperabant, propterea quod neque longe ab oppido castra Vercingetorigis aberant, et palus, quae perpetua intercedebat, Romanos ad insequendum tardabat. Iamque hoc facere noctu apparabant, cum matresfamiliae repente in publicum procurrerunt flentesque proiectae ad pedes suorum omnibus precibus petierunt, ne se et communes liberos hostibus ad supplicium dederent, quos ad capiendam fugam naturae et virium infirmitas inpediret. Ubi eos in sententia perstare viderunt, quod plerumque in summo periculo timor misericordiam non recipit, conclamare et significare de fuga Romanis coeperunt. Quo timore perterriti Galli, ne ab equitatu Romanorum viae praeoccuparentur, consilio destiterunt.

XXVII. Postero die Caesar promota turri directisque operibus, quae facere instituerat, magno coorto imbrevoluntatem hanc ad capiendum consilium tempestatem arbitratus est, quod paulo incautius custodiam in muro dispositas videbat, suosque languidius in opere versari iussit et, quid fieri vellet, ostendit. Legionibusque inter castra vineasque in occulto expeditis, cohortatus, ut aliquando pro tantis laboribus fructum victoriae perciperent, illis, qui primi murum ascendissent, praemia proposuit militibusque signum dedit. Illi subito ex omnibus partibus evolaverunt murumque celeriter compleverunt.

XXVIII. Hostes re nova perterriti, muro turribusque deiecti in foro ac locis patentioribus cuneatim constititerunt, hoc animo, ut, si qua ex parte obviam [contra] veniretur,

acie instructa depugnarent. Ubi neminem in aequum lo-²
cum sese demittere, sed toto undique muro circumfundi
viderunt, veriti, ne omnino spes fugae tolleretur, abiectis
armis ultimas oppidi partes continenti impetu petiverunt,
parsque ibi, cum angusto exitu portarum se ipsi preme-³
rent, a militibus, pars iam egressa portis ab equitibus est
interfecta. Nec fuit quisquam, qui praedae studeret. Sic⁴
et Cenabi caede et labore operis incitati non aetate confe-
ctis, non mulieribus, non infantibus pepercerunt. Denique⁵
omni ex numero, qui fuit circiter milium XL, vix DCCO,
qui primo clamore audito se ex oppido elecerunt, incolum-
es ad Vercingetorigem pervenerunt. Quos ille multa iam⁶
nocte silentio ex fuga excepit, veritus, ne qua in castris ex
eorum concursu et misericordia vulgi seditio oreretur, ut,
procul in via dispositis familiaribus suis principibusque
civitatum, disparandos deducendosque ad suos curaret,
quae cuique civitati pars castrorum ab initio obvenerat.

XXVIII. Postero die concilio convocato consolatus¹
cohortatusque est, ne se admodum animo demitterent, ne
perturbarentur incommodo. Non virtute neque in acie vi-²
cisse Romanos, sed artificio quodam et scientia oppugna-
tionis, cuius rei fuerint ipsi imperiti. Errare, si qui in³
bello omnis secundos rerum proventus expectent. Sibi⁴
numquam placuisse Avaricum defendi, cuius rei testes
ipsos haberet, sed factum imprudentia Biturigum et nimia
obsequentia reliquorum, uti hoc incommodum accipere-
tur. Id tamen se celeriter maioribus commodis sanatu-⁵
rum. Nam quae ab reliquis Gallis civitates dissentirent,⁶
has sua diligentia adiuncturum atque unum consilium to-
tius Galliae effecturum, cuius consensui ne orbis quidem
terrarum possit obsistere; idque se prope iam effectum
habere. Interea aequum esse ab his communis salutis⁷
causa impetrari, ut castra munire instituerent, quo facilius
repentinos hostium impetus sustinerent.

XXX. Fuit haec oratio non ingrata Gallis, et maxime, ¹
quod ipse animo non defecerat tanto accepto incommodo
neque se in occultum abdiderat et conspectum multitudi-
nis fugerat; plusque animo providere et praesentire exi-²

stimabatur, quod re integra primo incendendum Avaricum.
 3 post deserendum censuerat. Itaque ut reliquorum imperatorum res adversae auctoritatem minuunt, sic huius ex contrario dignitas incommodo accepto in dies augebatur.
 4 Simul in spem veniebant eius adfirmatione de reliquis adiungendis civitatibus; primumque eo tempore Galli castra munire instituerunt, et sic sunt animo consternati homines insueti laboris, ut omnia, quae imperarentur, sibi patienda existimarent.

1 XXXI. Nec minus, quam est pollicitus, Vercingetorix animo laborabat, ut reliquas civitates adlungeret, atque
 2 eas donis pollicitationibusque alliciebat. Huic rei idoneos homines deligebat, quorum quisque aut oratione subdola
 3 aut amicitia facillime capere posset. Qui Avarico expugnato
 4 refugerant, armandos vestiendosque curat; simul, ut diminutae copiae redintegrarentur, imperat certum numerum militum civitatibus, quem et quam ante diem in castra adduci velit, sagittariosque omnes, quorum erat permagnus numerus in Gallia, conquiri et ad se mitti iubet. His rebus celeriter id, quod Avarici deperierat, expletur. Interim Teutomatus, Olloviconis filius, rex Nitobrogum, cuius pater ab senatu nostro amicus erat appellatus, cum magno equitum suorum numero et quos ex Aquitania conduxerat ad eum pervenit.

1 XXXII. Caesar Avarici complures dies commoratus summamque ibi copiam frumenti et reliqui commeatus
 2 nactus exercitum ex labore atque inopia refecit. Iam prope hieme confecta, cum ipso anni tempore ad gerendum bellum vocaretur et ad hostem proficisci constituisset, sive eum ex paludibus silvisque ellicere sive obsidione premere posset, legati ad eum principes Aeduorum veniunt oratum, ut maxime necessario tempore civitati subveniat:
 3 summo esse in periculo rem, quod, cum singuli magistratus antiquitus creati atque regiam potestatem annum obtinere consuessent, duo magistratum gerant et se uterque
 4 eorum legibus creatum esse dicat. Horum esse alterum Convictolitavem, florentem et inlustrem adolescentem, alterum Cotum, antiquissima familia natum atque ipsum hominem summae potentiae et magnae cognationis, cuius frater Va-

letiacus proximo anno eundem magistratum gesserit. Civitatem esse omnem in armis; divisum senatum, divisum populum, suas cuiusque eorum clientelas. Quod si diutius alatur controversia, fore, uti pars cum parte civitatis confligat; id ne accadat, positum in eius diligentia atque auctoritate.

XXXIII. Caesar, etsi a bello atque hoste discedere detrimentosum esse existimabat, tamen non ignorans, quanta ex dissensionibus incommoda oriri consuessent, ne tanta et tam coniuncta populo Romano civitas, quam ipse semper aluisset omnibusque rebus ornasset, ad vim atque arma descenderet, atque ea pars, quae minus confideret, auxilia a Vercingetorige accerseret, huic rei praevertendum existimavit et, quod legibus Aeduorum iis, qui summum magistratum obtinerent, excedere ex finibus non liceret, ne quid de iure aut de legibus eorum deminuisse videretur, ipse in Aeduos proficisci statuit senatumque omnem et quos inter controversia esset ad se Decetiam evocavit. Cum prope omnis civitas eo convenisset, dacereturque, paucis clam convocatis alio loco, alio tempore, atque oportuerit, fratrem a fratre renuntiatum, cum leges duo ex una familia vivo utroque non solum magistratus creari vellent, sed etiam in senatu esse prohiberent, Cotonum imperium deponere coëgit, Convictolitavem, qui per sacerdotes more civitatis Intermissis magistratibus esset creatus, potestatem obtinere iussit.

XXXIII. Hoc decreto interposito cohortatus Aeduos, ut controversiarum ac dissensionis obliviscerentur atque omnibus omissis [his] rebus huic bello servirent eaque, quae meruissent, praemia ab se devicta Gallia expectarent equitatumque omnem et peditum milia decem sibi celeriter mitterent, quae in praesidiis rei frumentariae causa diserneret, exercitum in duas partes divisit: quatuor legiones in Senones Parisiosque Labieno ducendas dedit, sex ipse in Arvernos ad oppidum Gergoviam secundum flumen Elaver duxit; equitatus partem illi adtribuit, partem sibi reliquit. Qua re cognita Vercingetorix omnibus interruptis eius fluminis pontibus ab altera fluminis parte iter facere coepit.

1 XXXV. Cum uterque utrique esset exercitus in con-
 spectu fereque e regione castris castra poneret, dispositis
 2 exploratoribus, necubi effecto ponte Romani copias tra-
 ducerent, erat in magnis Caesaris difficultatibus res, ne
 maiorem aestatis partem flumine impediretur, quod non
 3 fere ante autumnum Elaver vado transiri solet. Itaque, ne
 id accideret, silvestri loco castris positus e regione unius
 eorum pontium, quos Vercingetorix rescindendos curave-
 rat, postero die cum duabus legionibus in occulto restitit;
 4 reliquas copias cum omnibus impedimentis, ut consueve-
 rat, misit, captis quibusdam cohortibus, uti numerus le-
 5 gionum constare videretur. His, quam longissime possent,
 egredi iussis, cum iam ex diei tempore coniecturam cepe-
 rat, in castra perventum, isdem sublicis, quarum pars in-
 6 ferior integra remanebat, pontem reficere coepit. Celeriter
 effecto opere legionibusque traductis et loco castris idoneo
 7 delecto reliquas copias revocavit. Vercingetorix re cognita,
 ne contra suam voluntatem dimicare cogeretur, magnis
 itineribus antecessit.

1 XXXVI. Caesar ex eo loco quintis castris Gergoviam
 pervenit equestrique eo die proelio levi facto, perspecto
 urbis situ, quae posita in altissimo monte omnis aditus
 2 difficiles habebat, de expugnatione desperavit, de obses-
 sione non prius agendum constituit, quam rem frumenta-
 riam expedisset. At Vercingetorix castris prope oppidum
 positis mediocribus circum se intervallis separatim singu-
 larum civitatum copias conlocaverat, atque omnibus eius
 iugi collibus occupatis, qua despici poterat, horribilem
 3 speciem praebebat principesque earum civitatum, quos
 sibi ad consilium capiendum delegerat, prima luce cotidie
 ad se convenire iubebat, seu quid communicandum, seu
 4 quid administrandum videretur, neque ullum fere diem
 intermittebat, quin equestri proelio interiectis sagittariis,
 quid in quoque esset animi ac virtutis suorum, perspicere-
 5 tur. Erat e regione oppidi collis sub ipsis radicibus mon-
 tis egregie munitus atque ex omni parte circumcisus; quem
 si tenerent nostri, et aquae magna parte et pabulatione
 6 libera prohibitori hostes videbantur. Sed is locus praesi-

dio ab his non nimis firmo tenebatur. Tamen silentio no- 7
ctis Caesar ex castris egressus, priusquam subsidio ex
oppido veniri posset, delecto praesidio potitus loco, duas
ibi legiones conlocavit fossamque duplicem duodenum pe-
dum a maioribus castris ad minora perduxit, ut tuto
ab repentino hostium incursu etiam singuli commere
possent.

XXXVII. Dum haec ad Gergoviam geruntur, Convicto- 1
litavis Aeduus, cui magistratum adiudicatum a Caesare de-
monstravimus, sollicitatus ab Arvernīs pecunia cum qui-
busdam adolescentibus conloquitur, quorum erat princeps
Litavicus atque eius fratres, amplissima familia nati adule-
scentes. Cum his praemium communicat hortaturque, ut 2
se liberos et imperio natos meminerint. Unam esse Aeduo- 3
rum civitatem, quae certissimam Galliae victoriam detineat;
eius auctoritate reliquas contineri; qua traducta locum
consistendi Romanis in Gallia non fore. Esse nonnullum se 4
Caesaris beneficio affectum, sic tamen, ut iustissimam apud
eum causam obtinuerit; sed plus communi libertati tribuere.
Cur enim potius Aedui de suo iure et de legibus ad Cae- 5
sarem disceptatorem, quam Romani ad Aeduos veniant?
Celeriter adolescentibus et oratione magistratus et praemio 6
deductis, cum se vel principes eius consilii fore profiteren-
tur, ratio perficiendi quaerebatur, quod civitatem temere
ad suscipiendum bellum adduci posse non confidebant.
Placuit, ut Litavicus decem illis milibus, quae Caesari ad 7
bellum mitterentur, praeficeretur atque ea ducenda cura-
ret, fratresque eius ad Caesarem praecurrerent. Reliqua
qua ratione agi placeat, constituunt.

XXXVIII. Litavicus accepto exercitu, cum milia pas- 1
suum circiter xxx ab Gergovia abesset, convocatis subito
militibus lacrimans, *Quo proficiscimur, inquit, milites? 2*
Omnis noster equitatus, omnis nobilitas interit; principes
civitatis, Eporedorix et Viridomarus, insimulati proditio-
nis, ab Romanis indicta causa interfecti sunt. Haec ab 3
ipsis cognoscite, qui ex ipsa caede fugerunt; nam ego,
fratribus atque omnibus meis propinquis interfectis, do-
lore prohibeor, quae gesta sunt, pronuntiare. Producentur 4

hi, quos ille edocuerat, quae dici vellet, atque eadem, quae
 5 Litavicus pronuntiaverat, multitudinī exponunt: [multos]
 equites Aeduorum interfectos, quod conlocuti cum Arvernīs
 dicerentur; ipsos se inter multitudinem militum occultasse
 6 atque ex media caede fugisse. Conclamant Aedui et Lita-
 7 vicum obsecrant, ut sibi consulat. *Quasi vero*, inquit ille,
consilii sit res, ac non necesse sit nobis Gergoviam con-
 8 *tendere et cum Arvernīs nosmet coniungere. An dubita-*
mus, quin nefario facinore admissio Romani iam ad nos in-
terficiendos concurrant? Proinde, si quid in nobis animi
est, persequamur eorum mortem, qui indignissime interie-
 9 *runt, atque hos latrones interficiamus.* Ostendit cives Ro-
 manos, qui eius praesidii fiducia una erant; magnum nu-
 merum frumenti commeatūque diripit, ipsos crudeliter
 10 excruciatos interficit. Nuntios tota civitate Aeduorum di-
 mittit, eodem mendacio de caede equitum et principum
 permovet; hortatur, ut simili ratione, atque ipse fecerit,
 suas iniurias persequantur.

1 XXXVIII. Eporedorix Aedui, summo loco natus
 adulescens et summae domi potentiae, et una Viridoma-
 rus, pari aetate et gratia, sed genere dispari, quem Caesar
 ab Divitiaco sibi traditum ex humili loco ad summam di-
 gnitatem perduxerat, in equitum numero convenerant no-
 2 minatim ab eo evocati. His erat inter se de principatu
 contentio, et in illa magistratuum controversia alter pro
 Convictolitavi, alter pro Coto summis opibus pugnaverant.
 3 Ex his Eporedorix cognito Litavici consilio media fere nocte
 rem ad Caesarem defert; orat, ne patiatur civitatem pravis
 adolescentium consiliis ab amicitia populi Romani deficere,
 quod futurum provideat, si se tot hominum milia cum ho-
 stibus conlunxerint, quorum salutem neque propinqui ne-
 glegere neque civitas levi momento aestimare posset.

1 XXXX. Magna affectus sollicitudine hoc nuntio Caesar,
 quod semper Aeduorum civitati praecipue indulserat, nulla
 interposita dubitatione legiones expeditas quattuor equita-
 2 tumque omnem ex castris educit, nec fuit spatium tali
 tempore ad contrahenda castra, quod res posita in celeri-
 3 tate videbatur; Gaium Fabium legatum cum legionibus

duabus castris praesidio relinquit. Fratres Litavici cum
comprehendi iussisset, paulo ante reperit ad hostes fugisse.
Adhortatus milites, ne necessario tempore itineris labore 4
permoveantur, cupidissimis omnibus progressus milia pas-
sum xxv, agmen Aeduorum conspicatus, inmisso equitatu
iter eorum moratur atque impedit interdicitque omnibus,
ne quemquam interficiant. Eporedorigem et Viridomarum, 5
quos illi interfectos existimabant, inter equites versari
suosque appellare iubet. His cognitis et Litavici fraude 6
perspecta Aedui manus tendere, deditionem significare et
proiectis armis mortem deprecari incipiunt. Litavicus cum 7
suis clientibus, quibus more Gallorum nefas est etiam in
extrema fortuna deserere patronos, Gergoviam profugit.

XXXXI. Caesar nuntiis ad civitatem Aeduorum missis, 1
qui suo beneficio conservatos docerent, quos iure belli in-
terficere potuisset, tribusque horis [noctis] exercitui ad
quietem datis castra ad Gergoviam movit. Medio fere iti- 2
nere equites a Fabio missi, quanto res in periculo fuerit,
exponunt. Summis copiis castra oppugnata demonstrant,
cum crebro integri defessis succederent nostrosque adsi- 3
duo labore defatigarent, quibus propter magnitudinem ca-
strorum perpetuo esset isdem in vallo permanendum. Mul- 4
titudine sagittarum atque omnis generis telorum multos
vulneratos; ad haec sustinenda magno usui fuisse tormenta.
Fabium discessu eorum duabus relictis portis obstruere 5
ceteras pluteosque vallo addere et se in posterum diem si-
milemque casum apparare. His rebus cognitis Caesar 6
summo studio militum ante ortam solis in castra pervenit.

XXXXII. Dum haec ad Gergoviam geruntur, Aedui 1
primis nuntiis ab Litavico acceptis nullum sibi ad cogno-
scendum spatium relinquunt. Impellit alios avaritia, alios 2
iracundia et temeritas quae maxime illi hominum generi
est innata, ut levem auditionem habeant pro re conperta.
Bona civium Romanorum diripiunt, caedes faciunt, in ser- 3
vitutem abstrahunt. Adiuvat rem procliuatam Convictoli- 4
tavis plebemque ad furorem impellit, ut facinore admissio
ad sanitatem reverti pudeat. Marcum Aristum tribunum 5
militum iter ad legionem facientem fide data ex oppido

Cabillono educunt; idem facere cogunt eos, qui negotiandi causa ibi constiterant. Hos continuo in itinere adorti omnibus impedimentis exuunt; repugnantes diem noctemque obsident; multis utrimque interfectis maiorem multitudinem armatorum concitant.

1 XXXXIII. Interim nuntio allato, omnes eorum milites in potestate Caesaris teneri, concurrunt ad Aristium, nihil publico factum consilio demonstrant; quaestionem de bonis direptis decernunt, Litavici fratrumque bona publicant, legatos ad Caesarem sui purgandi gratia mittunt. 2 Haec faciunt reciperandorum suorum causa; sed contaminati facinore et capti compendio ex direptis bonis, quod ea res ad multos pertinebat, et timore poenae exterriti consilia clam de bello inire incipiunt civitatesque reliquas 4 legationibus sollicitant. Quae tametsi Caesar intellegebat, tamen, quam mitissime potest, legatos appellat: nihil se propter inscientiam levitatemque vulgi gravius de civitate iudicare neque de sua in Aeduos benevolentia deminuere. 5 Ipse maiorem Galliae motum expectans, ne ab omnibus civitatibus circumsisteretur, consilia inibat, quemadmodum a Gergovia discederet ac rursus omnem exercitum con- traheret, ne profectio nata ab timore defectionis similis fugae videretur.

1 XXXXIII. Haec cogitanti accidere visa est facultas bene rei gerendae. Nam cum in minora castra operis perspicendi causa venisset, animadvertit collem, qui ab hostibus tenebatur, nudatum hominibus, qui superioribus diebus 2 vix prae multitudine cerni poterat. Admiratus quare rit ex perfugis causam, quorum magnus ad eum cotidie 3 numerus confluebat. Constabat inter omnes, quod iam ipse Caesar per exploratores cognoverat, dorsum esse eius iugi prope aequum, sed hunc silvestrem et angustum, qui 4 esset aditus ad alteram partem oppidi; vehementer huius illos loco timere, nec iam aliter sentire, uno colle ab Romanis occupato, si alterum amisissent, quin paene circumvallati atque omni exitu et pabulatione interclusi viderentur: 5 ad hunc muniendum omnes a Vercingetorige evocatos. 1 XXXXV. Hac re cognita Caesar mittit complures equos

tum turmas; eis de media nocte imperat, ut paulo tumultuosius omnibus locis vagarentur. Prima luce magnum 2 numerum impedimentorum ex castris mulorumque produci deque his stramenta detrabi mulionesque cum cassidibus equitum specie ac simulatione collibus circumvehi iubet. His paucos addit equites, qui latius ostentationis causa vagarentur. Longo circuitu easdem omnes iubet petere regiones. Haec procul ex oppido videbantur, ut erat a Ger- 4 govia despectus in castra, neque tanto spatio, certi quid esset, explorari poterat. Legionem unam eodem iugo 5 mittit et paulum progressam inferiore constituit loco silvisque occultat. Augetur Gallis suspicio atque omnes illo 6 munitionum copiae traducuntur. Vacua castra hostium 7 Caesar conspicatus tectis insignibus suorum occultatisque signis militaribus raros milites, ne ex oppido animadvertentur, ex maioribus castris in minora traducit legatisque, quos singulis legionibus praefecerat, quid fieri velit, ostendit; inprimis monet, ut contineant milites, ne studio pug- 8 nandi aut spe praedae longius progrediantur; quid iniquitas loci habeat incommodi, proponit; hoc una celeritate posse mutari; occasionis esse rem, non proclii. His rebus 10 expositis signum dat et ab dextra parte alio ascensu eodem tempore Aeduos mittit.

XXXXVI. Oppidi murus ab planicie atque initio ascen- 1 sus recta regione, si nullus amfractus intercederet, mille ducentos passus aberat; quicquid huc circuitus ad molliendum clivum accesserat, id spatium itineris augebat. A medio fere colle in longitudinem, ut natura montis ferebat, ex grandibus saxis sex pedum murum, qui nostrorum impetum tardaret, praeduxerant Galli atque inferiore omni spatio vacuo relicto superiorem partem collis usque ad murum oppidi densissimis castris compleverant. Milites 4 dato signo celeriter ad munitionem perveniunt eamque transgressi trinis castris potiuntur; ac tanta fuit in castris 5 capiendis celeritas, ut Teutomatus, rex Nitlobrogum, subito in tabernaculo oppressus, ut meridie conquieverat, superiore corporis parte nudata, vulnerato equo vix se ex manibus praedantium militum eriperet.

- 1 XXXXVII. Consecutus id, quod animo proposuerat,
Caesar receptui cani iussit legionisque decimae, quacum
2 erat, continuo signa constituit. Ac reliquarum legionum
milites non exaudito tubae sono, quod satis magna valles
intercedebat, tamen ab tribunis militum legatisque, ut
3 erat a Caesare praeceptum, retinebantur; sed elati spe
celeris victoriae et hostium fuga et superiorum temporum
secundis proeliis nihil adeo arduum sibi esse existimave-
runt, quod non virtute consequi possent, neque finem
prius sequendi fecerunt, quam muro oppidi portisque
4 adpropinquarunt. Tum vero ex omnibus urbis partibus
orto clamore, qui longius aberant, repentino tumultu per-
territi, cum hostem intra portas esse existimarent, sese
5 ex oppido eiecerunt. Matresfamiliae de muro vestem ar-
gentumque iactabant et pectore nudo prominentes passis
manibus obtestabantur Romanos, ut sibi parcerent neu,
sicut Avarici fecissent, ne a mulieribus quidem atque in-
fantibus abstinerent; nonnullae de muris per manus de-
7 missae sese militibus tradebant. L. Fabius, centurio le-
gionis VIII., quem inter suos eo die dixisse constabat, ex-
citari se Avaricensibus praemils neque commissurum, ut
prius quisquam murum ascenderet, tres suos nactus ma-
nipulares atque ab his sublevatus murum ascendit, hos ipse
rursus singulos exceptans in murum extulit.

- XXXXVIII. Interim il, qui ad alteram partem oppidi,
ut supra demonstravimus, munitonis causa convenerant,
primo exaudito clamore, inde etiam crebris nuntis inci-
tati, oppidum a Romanis teneri, praemissis equitibus magno
2 concursu eo contenderunt. Eorum ut quisque primus ve-
nerat, sub muro consistebat suorumque pugnantium nu-
3 merum augebat. Quorum cum magna multitudo convenis-
set, matresfamiliae, quae paulo ante Romanis de muro
manus tendebant, suos obtestari et more Gallico passum
capillum ostentare liberosque in conspectum proferre coe-
4 perunt. Erat Romanis nec loco nec numero aequa con-
tentio; simul et cursu et spatio pugnae fatigati non facile
recentes atque integros sustinebant.

- 1 XXXXVIII. Caesar cum iniquo loco pugnari hostium-

que augeri copias videret, praemetuens suis Titum Sextium legatum, quem minoribus castris praesidio reliquerat, misit, ut cohortes ex castris celeriter educeret et sub infimo colle ab dextro latere hostium constitueret, ut, si 2 nostros loco depulsos vidisset, quo minus libere hostes insequerentur, terreret. Ipse paulum ex eo loco cum legione 3 progressus, ubi constiterat, eventum pugnae expectabat.

L. Cum acerrime comminus pugnaretur, hostes loco 1 et numero, nostri virtute confiderent, subito sunt Aedui etsi ab latere nostris aperto, quos Caesar ab dextra parte alio ascensu manus distinendae causa miserat. Hi simi- 2 litudine armorum vehementer nostros perterruerunt, ac tametsi dextris humeris exsertis animadvertiebantur, quod insigne pac[a]tum esse consuerat, tamen id ipsum sui fallendi causa milites ab hostibus factum existimabant. Eodem 3 tempore Lucius Fabius centurio, quique una murum ascenderant, circumventi atque interfecti muro praecipitabantur. Marcus Petronius, eiusdem legionis centurio, cum portas 4 excidere conatus esset, a multitudine oppressus ac sibi desperans, multis iam vulneribus acceptis, manipularibus suis, qui illum secuti erant, *Quoniam, inquit, me una vobiscum servare non possum, vestrae quidem certe vitae prospiciam, quos cupiditate gloriae adductus in periculum deduxi. Vos data facultate vobis consulite.* Simul 5 in medios hostis inrupit duobusque interfectis reliquos a porta paulum summovit. Conantibus auxiliari suis *Frustra,* 6 inquit, *meae vitae subvenire conamini, quem iam sanguis viresque deficiunt. Proinde abite, dum est facultas, vosque ad legionem recipite.* Ita pugnans post paulum cecidit ac suis salutis fuit.

LI. Nostri, cum undique premerentur, XLVI centurionibus amissis delecti sunt loco. Sed intolerantius Gallos insequentes legio decima tardavit, quae pro subsidio paulo aequiore loco constiterat. Hanc rursus XIII. legionis cohortes exceperunt, quae ex castris minoribus eductae cum Tito Sextio legato ceperant locum superiorem. Legiones, 3 ubi primum planiciem adtigerunt, infestis contra hostes signis constiterunt. Vercingetorix ab radicibus collis suos 4

intra munitiones reduxit. Eo die milites sunt paulo minus septingenti desiderati.

- 1 LII. Postero die Caesar contione advocata temeritatem
cupiditatemque militum reprehendit, quod sibi ipsi iudicavissent, quo procedendum aut quid agendum videretur, neque signo recipiendi dato constitissent neque ab tribu-
2 nis militum legatisque retineri potuissent. Exposuit, quid iniquitas loci posset, quid ipse ad Avaricum sensisset, cum sine duce et sine equitatu deprehensis hostibus exploratam victoriam dimisisset, ne parvum modo detrimentum
3 in contentione propter iniquitatem loci accideret. Quanto opere eorum animi magnitudinem admiraretur, quos non castrorum munitiones, non altitudo montis, non murus oppidi tardare potuisset, tanto opere licentiam adrogantiamque reprehendere, quod plus se quam imperatorem
4 de victoria atque exitu rerum sentire existimarent; nec minus se ab milite modestiam et continentiam quam virtutem atque animi magnitudinem desiderare.

- 1 LIII. Hac habita contione et ad extremam orationem confirmatis militibus, ne ob hanc causam animo permoverentur neu, quod iniquitas loci adtulisset, id virtuti hostium tribuerent, eadem de protectione cogitans, quae ante senserat, legiones ex castris eduxit aciemque idoneo loco constituit. Cum Vercingetorix nihilo magis in aequum locum descenderet, levi facto equestri proelio atque secundo in
2 castra exercitum reduxit. Cum hoc idem postero die fecisset, satis ad Gallicam ostentationem minuendam militumque animos confirmandos factum existimans in Aeduos
3 movit castra. Ne tum quidem insecutis hostibus, tertio die ad flumen Elaver pontes reficit eoque exercitum traducit.

- 1 LIIII. Ibi a Viridomaro atque Eporedorige Aeduis appellatus discit, cum omni equitatu Litavicum ad sollicitandos Aeduos profectum; opus esse ipsos antecedere
2 ad confirmandam civitatem. Etsi multis iam rebus perfidiam Aeduorum perspectam habebat atque horum discessu admatuari defectionem civitatis existimabat, tamen eos retinendos non constituit, ne aut inferre iniuriam videre-

tur aut dare timoris aliquam suspicionem. Discedentibus 3
his breviter sua in Aeduos merita exposuit; quos et quam
humiles accepisset, compulso in oppida, multatos agris, 4
omnibus ereptis copiis, inposito stipendio, obsidibus summa
cum contumelia extortis, et quam in fortunam quamque
in amplitudinem deduxisset, ut non solum in pristinum
statum redissent, sed omnium temporum dignitatem et gra-
tiam antecessisse viderentur. His datis mandatis eos ab
se dimisit.

LV. Noviodunum erat oppidum Aeduorum ad ripas 1
Ligeris opportuno loco positum. Huc Caesar omnes ob- 2
sides Galliae, frumentum, pecuniam publicam, suorum at-
que exercitus impedimentorum magnam partem contule-
rat; huc magnum numerum equorum huius belli causa 3
in Italia atque Hispania coemptum miserat. Eo cum Epi- 4
redorix Viridomarusque venissent et de statu civitatis co-
gnovissent, Litavicum Bibracti ab Aeduis receptum, quod
est oppidum apud eos maximae auctoritatis, Convictolita-
vim magistratum magnamque partem senatus ad eum con-
venisse, legatos ad Vercingetorigem de pace et amicitia
concilianda publice missos, non praetermittendum tantum
commodum existimaverunt. Itaque interfectis Novioduni 5
custodibus, quique eo negotiandi causa convenerant, pecu-
niam atque equos inter se partiti sunt, obsides civitatum 6
Bibracte ad magistratum deducendos curaverunt, oppidum, 7
quod a se teneri non posse iudicabant, ne cui esset usui Ro- 8
manis, incenderunt, frumenti quod subito potuerunt, na- 9
vibus avexerunt, reliquum flumine atque incendio corru-
perunt. Ipsi ex finitimis regionibus copias cogere, prae- 10
sidia custodiasque ad ripas Ligeris disponere equitatumque
omnibus locis incliendi timoris causa ostentare coeperunt,
si ab re frumentaria Romanos excludere aut adductos in-
opia in provinciam expellere possent. Quam ad spem 10
multum eos adluebat, quod Liger ex ulvibus creverat, ut
omnino vado non posse transiri videretur.

LVI. Quibus rebus cognitis Caesar maturandum sibi 1
censuit, si esset in perficiendis pontibus periclitandum, ut
prius, quam essent maiores eo coactae copiae, dimicaret.

- 2 Nam ut commutato consilio iter in provinciam converteret, ut ne metu quidem necessario faciendum existimabat, cum infamia atque indignitas rei et oppositus mons Cebenna viarumque difficultas impediēbat, tum maxime, quod abiuncto Labieno atque iis legionibus, quas una miserat,
- 3 vehementer timebat. Itaque admodum magnis diurnis nocturnisque itineribus confectis contra omnium opinionem
- 4 ad Ligerem venit, vadoque per equites invento pro rei necessitate opportuno, ut brachia modo atque humeri ad sustinenda arma liberi ab aqua esse possent, disposito equitatu, qui vim fluminis refringeret, atque hostibus primo aspectu
- 5 perturbatis, incolumem exercitum traduxit, frumentumque in agris et pecoris copiam nactus, repleto his rebus exercitu iter in Senones facere instituit.

- 1 LVII. Dum haec apud Caesarem geruntur, Labienus eo supplemento, quod nuper ex Italia venerat, relicto Agedinci, ut esset impedimentis praesidio, cum quattuor legionibus Lutetiam proficiscitur. Id est oppidum Parisiorum,
- 2 quod positum est in insula fluminis Sequanae. Cuius adventu ab hostibus cognito, magnae ex finitimis civitatibus
- 3 copiae convenerunt. Summa imperii traditur Camulogeno Aulercō, qui prope confectus aetate tamen propter singularem scientiam rei militaris ad eum est honorem evocatus. Is cum animadvertisset, perpetuam esse paludem, quae influeret in Sequanam atque illum omnem locum magnopere inpediret, hic consedit nostrosque transitu prohibere instituit.

- 1 LVIII. Labienus primo vineas agere, cratibus atque aggere paludem explere atque iter munire conabatur.
- 2 Postquam id difficilius confieri animadvertit, silentio e castris tertia vigilia egressus eodem, quo venerat, itinere Mediosedum pervenit. Id est oppidum Senonum, in insula Sequanae positum, ut paulo ante de Lutetia diximus.
- 4 Deprensas navibus circiter quinquaginta celeriterque coniunctis atque eo militibus iniectis et rei novitate perterritis oppidanis, quorum magna pars erat ad bellum evocata,
- 5 sine contentione oppido potitur. Refecto ponte, quem superioribus diebus hostes resciderant, exercitum traducit

et secundo flumine ad Lutetiam iter facere coepit. Hostes ⁶ re cognita ab iis, qui Metiosedo fugerant, Lutetiam incendi pontesque eius oppidi rescindi iubent; ipsi profecti a palude ad ripas Sequanae e regione Lutetiae contra Labieni castra considunt.

LVIII. Iam Caesar a Gergovia discessisse audiebatur, ¹ iam de Aeduorum defectione et secundo Galliae motu rumores adferebantur, Gallique in conloquiis interclusum itinere et Ligeri Caesarem inopia frumenti coactum in provinciam contendisse confirmabant. Bellovaci autem de- ² defectione Aeduorum cognita, qui iam ante erant per se infideles, manus cogere atque aperte bellum parare coeperunt. Tum Labienus tanta rerum commutatione longe ³ aliud sibi capiendum consilium, atque antea senserat, intellegebat, neque iam, ut aliquid acquireret proelioque ⁴ hostes lacesseret, sed ut incolumem exercitum Agedincum reduceret, cogitabat. Namque altera ex parte Bellovaci, ⁵ quae civitas in Gallia maximam habet opinionem virtutis, instabant, alteram Camulogenus parato atque instructo exercitu tenebat; tum legiones a praesidio atque impedimentis interclusas maximum flumen distinebat. Tantis ⁶ subito difficultatibus obiectis ab animi virtute auxillum petendum videbat.

LX. Sub vesperum consilio convocato, cohortatus, ut ¹ ea, quae imperasset, diligenter industrieque administrarent, naves, quas Metiosedo deduxerat, singulas equitibus Romanis adtribuit et prima confecta vigilia tria milia passuum secundo flumine silentio progredi ibique se expectari iubet. Quinque cohortes, quas minime firmas ad dimicandum esse ² existimabat, castris praesidio relinquit; quinque eiusdem ³ legionis reliquas de media nocte cum omnibus impedimentis adverso flumine magno tumultu proficisci imperat. Conquirat etiam lintres; has magno sonitu remorum inci- ⁴ tatas in eandem partem mittit. Ipse post paulo silentio egressus cum tribus legionibus eum locum petit, quo naves appellii iusserat.

LXI. Eo cum esset ventum, exploratores hostium, ut ¹ omni fluminis parte erant dispositi, inopinantes, quod ma-

gna subito erat coorta tempestas, ab nostris opprimuntur;
 2 exercitus equitatusque equitibus Romanis administrantibus,
 3 quos ei negotio praefecerat, celeriter transmittitur. Uno
 fere tempore sub lucem hostibus nuntiat, in castris Ro-
 manorum praeter consuetudinem tumultuari, et magnum
 ire agmen adverso flumine sonitumque remorum in eadem
 parte exaudiri, et paulo infra milites navibus transportari.
 4 Quibus rebus auditis, quod existimabant, tribus locis trans-
 ire legiones atque omnes perturbatos defectione Aeduo-
 rum fugam parare, suas quoque copias in tres partes dis-
 5 tribuerunt. Nam praesidio e regione castrorum relicto et
 parva manu Metiosedum versus missa, quae tantum pro-
 grediatur, quantum naves processissent, reliquas copias
 contra Labienum duxerunt.

1 LXII. Prima luce et nostri omnes erant transportati
 2 et hostium acies cernebatur. Labienus milites cohortatus,
 ut suae pristinae virtutis et secundissimorum proeliorum
 retinerent memoriam atque ipsum Caesarem, cuius ductu
 saepenumero hostes superassent, praesentem adesse exi-
 3 stimarent, dat signum proelii. Primo concursu ab dextro
 cornu, ubi septima legio constiterat, hostes pelluntur atque
 4 in fugam conciduntur; ab sinistro, quem locum duodecima
 legio tenebat, cum primi ordines hostium transfixi telis
 concidissent, tamen acerrime reliqui resistebant, nec da-
 5 bat suspicionem fugae quisquam. Ipse dux hostium Ca-
 6 mulogenus suis aderat atque eos cohortabatur. Incerto
 nunc etiam exitu victoriae, cum septimae legionis tribunis
 esset nuntiatum, quae in sinistro cornu gererentur, post
 tergum hostium legionem ostenderunt signaque intulerunt.
 7 Ne eo quidem tempore quisquam loco cessit, sed circum-
 venti omnes interfectique sunt. Eandem fortunam tulit
 8 Camulogenus. At ii, qui praesidio contra castra Labieni
 erant relict, cum proelium commissum audissent, subsidio
 suis ierunt collemque ceperunt, neque nostrorum militum
 9 victorum impetum sustinere potuerunt. Sic cum suis fe-
 gientibus permixti, quos non silvae montesque texerunt,
 10 ab equitatu sunt interfecti. Hoc negotio confecto Labie-
 nus revertitur Agedincum, ubi impedimenta totius exerci-

tus relicta erant; inde cum omnibus copiis ad Caesarem pervenit.

LXIII. Defectione Aeduorum cognita bellum augetur. 1
Legationes in omnes partes circummittuntur; quantum 2
gratia, auctoritate, pecunia valent, ad sollicitandas civita-
tes nituntur; nacti obsides, quos Caesar apud eos depo- 3
suerat, horum supplicio dubitantes territant. Petunt a 4
Vercingetorige Aedui, ut ad se veniat rationesque belli ge-
rendi communicet. Re impetrata contendunt, ut ipsis 5
summa imperii tradatur, et re in controversiam deducta
totius Galliae concilium Bibracte indicitur. Eodem con- 6
veniunt undique frequentes. Multitudinis suffragiis res
permittitur; ad unum omnes Vercingetorigem probant im-
peratorem. Ab hoc concilio Remi, Lingones, Treveri afue- 7
runt, illi, quod amicitiam Romanorum sequebantur, Tre-
veri, quod aberant longius et ab Germanis premebantur,
quae fuit causa, quare toto abessent bello et neutris auxilia
mitterent. Magno dolore Aedui ferunt se defectos princi- 8
patu, queruntur fortunae commutationem et Caesaris in-
dulgentiam in se requirunt, neque tamen suscepto bello
suum consilium ab reliquis separare audent. Inviti sum- 9
mae spei adolescentes Eporedorix et Viridomarus Vercin-
getorigi parent.

LXIII. Ipse imperat reliquis civitatibus obsides diem- 1
que huic rei constituit; omnes equites, xv milia numero,
celeriter convenire iubet. Peditatu, quem antea habuerat, 2
se fore contentum dicit, neque fortunam temptaturum aut
in acie dimicaturum, sed, quoniam abundet equitatu, per-
facile esse factu frumentationibus pabulationibusque Ro-
manos prohibere, aequo modo animo sua ipsi frumenta 3
corrumpant aedificiaque incendant, qua rei familiaris la-
ctura perpetuum imperium libertatemque se consequi vi-
deant. His constitutis rebus Aeduis Segusiavisque, qui 4
sunt finitimi provinciae, decem milia peditum imperat; huc
addit equites octingentos. His praeficit fratrem Eporedori- 5
gis bellumque inferri Allobrogibus iubet. Altera ex parte 6
Gabalos proximosque pagos Arvernorum in Helvios, item
Rutenos Cadurcosque ad fines Volcarum Arecomicorum

- 7 depopulandos mittit. Nihilominus clandestinis nuntiis legationibusque Allobrogas sollicitat, quorum mentes nondum ab
 8 superiore bello resedisse sperabat. Horum principibus pecunias, civitati autem imperium totius provinciae pollicetur.
- 1 LXV. Ad hos omnes casus provisa erant praesidia cohortium duarum et viginti, quae ex ipsa provincia ab Lucio
 2 Caesare legato ad omnes partes opponebantur. Helvii sua sponte cum finitimis proelio congressi pelluntur et Gaius Valerius Donnostrator, Gaburi filio, principe civitatis, compluribusque aliis interfectis intra oppida ac muros compelluntur. Allobroges crebris ad Rhodanum dispositis praesidiis magna cum cura et diligentia suos fines tuerentur.
- 4 Caesar, quod hostes equitatu superiores esse intellegebat et interclusis omnibus itineribus nulla re ex provincia atque Italia sublevari poterat, trans Rhenum in Germaniam mittit ad eas civitates, quas superioribus annis pacaverat, equitesque ab his accersit et levis armaturae pedites, qui
 5 inter eos proeliari consueverant. Eorum adventu, quod minus idoneis equis utebantur, a tribunis militum reliquisque [sed et] equitibus Romanis atque evocatis equos sumit Germanisque distribuit.
- 1 LXVI. Interea, dum haec geruntur, hostium copiae ex Arvernensibus equitesque, qui toti Galliae erant imperati, conveniunt. Magno horum coacto numero, cum Caesar in Sequanos per extremos Lingonum fines iter faceret, quo facilius subsidium provinciae ferri posset, circiter milia passuum decem ab Romanis trinis castris Vercingetorix
 2 consedit convocatisque ad concilium praefectis equitum venisse tempus victoriae demonstrat: fugere in provinciam
 4 Romanos Galliae excedere. Id sibi ad praesentem obtinendam libertatem satis esse; ad reliqui temporis pacem atque otium parum profici: maioribus enim coactis copiis reversuros neque finem bellandi facturos. Proinde agmine
 5 impeditos adorianatur. Si pedites suis auxilium ferant atque in eo morentur, iter facere non posse; si, id quod magis futurum confidat, relictis impedimentis suae saluti consulant, et usu rerum necessariarum et dignitate spoliatum
 6 iri. Nam de equitibus hostium, quin nemo eorum progredi

modo extra agmen audeat, [et] ipsos quidem non debere dubitare. Id quo maiore faciant animo, copias se omnes pro castris habiturum et terrori hostibus futurum. Con-
clamant equites, sanctissimo iureiurando confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad liberos, ne ad parentes, ad uxorem aditum habeat, qui non bis per agmen hostium perequasset.

LXVII. Probata re atque omnibus iureiurando adactis, 1 postero die in tres partes distributo equitatu duae se acies ab duobus lateribus ostendunt, una a primo agmine iter impedire coepit. Qua re nuntiata Caesar suum quoque 2 equitatum tripartito divisum contra hostem ire iubet. Pugnatur una omnibus in partibus. Consistit agmen; impedimenta inter legiones recipiuntur. Si qua in parte nostri 4 laborare aut gravius premi videbantur, eo signa inferri Caesar aciemque constitui iubebat; quae res et hostes ad insequendum tardabat et nostros spe auxilii confirmabat. Tandem Germani ab dextro latere summum iugum nacti 5 hostes loco depellunt; fugientes usque ad flumen, ubi Vercingetorix cum pedestribus copiis consederat, persequuntur compluresque interficiunt. Qua re animadversa reli- 6 qui, ne circumirentur, veriti se fugae mandant. Omnibus locis fit caedes. Tres nobilissimi Aedui capti ad Caesarem 7 perducuntur: Cotus, praefectus equitum, qui controversiam cum Convictolitavi proximis comitiis habuerat, et Cavarillus, qui post defectionem Litavici pedestribus copiis praefuerat, et Eporedorix, quo duce ante adventum Caesaris Aedui cum Sequanis bello centenderant.

LXVIII. Fugato omni equitatu, Vercingetorix copias, 1 ut pro castris conlocaverat, reduxit protinusque Alesiam, quod est oppidum Mandubiorum, iter facere coepit celeriterque impedimenta ex castris educa et se subsequi iussit. Caesar impedimentis in proximum collem deductis, 2 duabus legionibus praesidio relictis secutus, quantum diei tempus est passum, circiter tribus milibus hostium ex novissimo agmine interfectis altero die ad Alesiam castra fecit. Perspecto urbis situ perterritisque hostibus, quod 3 equitatu, qua maxime parte exercitus confidebant, erant

pulsi, adhortatus ad laborem milites circumvallare instituit.

1 LXVIII. Ipsum erat oppidum Alesia in colle summo
admodum edito loco, ut nisi obsidione expugnari non posse
2 videretur; cuius collis radices duo duabus ex partibus flu-
3 mina subbluebant. Ante id oppidum planicies circiter mi-
4 lia passuum tri in longitudinem patebat; reliquis ex
omnibus partibus colles mediocri interiecto spatio pari alti-
5 tudinis fastigio oppidum cingebant. Sub muro, quae pars
collis, ad orientem solem spectabat, hunc omnem locum
copiae Gallorum compleverant fossamque et maceriam sex
6 in altitudinem pedum praeduxerant. Eius munitionis,
quae ab Romanis instituebatur, circuitus xi milia passuum
7 tenebat. Castra opportunis locis erant posita ibique ca-
stella viginti tria facta, quibus in castellis interdum statio-
nes ponebantur, ne qua subito eruptio fieret; haec eadem
noctu excubitoribus ac firmis praesidiis tenebantur.

1 LXX. Opere instituto fit equestre proelium in ea pla-
nicie, quam intermissam collibus tria milia passuum in
longitudinem patere supra demonstravimus. Summa vi
2 ab utrisque contenditur. Laborantibus nostris Caesar
Germanos summittit legionesque pro castris constituit, ne
3 qua subito inruptio ab hostium peditatu fiat. Praesidio
legionum addito nostris animus augetur; hostes in fugam
coniecti se ipsi multitudine impediunt atque angustioribus
4 portis relictis coacervantur. Germani acrius usque ad
5 munitiones sequuntur. Fit magna caedes; nonnulli re-
lictis equis fossam transire et maceriam transcendere
conantur. Paulum legiones Caesar, quas pro vallo consti-
6 tuerat, promoveri iubet. Non minus, qui intra munitiones
erant, perturbantur Galli, venire ad se confestim existi-
mantes ad arma conclamant; nonnulli perterriti in oppi-
7 dum inrumpunt. Vercingetorix iubet portas claudi, ne
castra nudentur. Multis interfectis, compluribus equis
captis Germani sese recipiunt.

1 LXXI. Vercingetorix, priusquam munitiones ab Ro-
manis perficiantur, consilium capit, omnem ab se equita-
2 tum noctu dimittere. Discedentibus mandat, ut suam

quisque eorum civitatem adeat omnesque, qui per aetatem arma ferre possint, ad bellum cogant. Sua in illos merita a proponit obtestaturque, ut suae salutis rationem habeant, neu se optime de communi libertate meritum hostibus in cruciatum dedant. Quod si indiligentiores fuerint, milia hominum delecta octoginta una secum interitura demonstrat. Ratione inita se exiguae dierum xxx habere frumentum, sed paulo etiam longius tolerari posse parcendo. His 5 datis mandatis, quae opus erat intermissum, secunda vigilia silentio equitatum mittit. Frumentum omne ad se referri iubet, capitis poenam his, qui non paruerint, constituit: pecus, cuius magna erat copia ab Mandubiis compulsa, viris distribuit, frumentum parce et paulatim metiri instituit. Copias omnes, quas pro oppido collocaverat, in 8 oppidum recepit. His rationibus auxilia Galliae expectare 9 et bellum parat administrare.

LXXII. Quibus rebus cognitis ex perfugis et captivis 1 Caesar haec genera munitionis instituit. Fossam pedum viginti directis lateribus duxit, ut eius fossae solum tantundem pateret, quantum summae fossae labra distarent. Reliquas omnes munitiones ab ea fossa pedes quadringen- 2 tos reduxit, id hoc consilio, quoniam tantum esset necessario spatium complexus nec facile lotum corpus corona militum cingeretur, ne de improviso aut noctu ad munitiones hostium multitudo advolaret, aut interdum tela in nostros operi destinatos concidere possent. Hoc intermisso spatio 3 duas fossas quindecim pedes latas eadem altitudine perduxit; quarum anteriorem campestribus ac demissis locis aqua ex flumine derivata conplevit. Post eas aggerem ac vallum 4 xii pedum extruxit. Huic loricae pinnaeque adiecit grandibus cervis eminentibus ad commissuras pluteorum atque aggeris, qui ascensum hostium tardarent, et turres toto opere circumdedit, quae pedes lxxx inter se distarent.

LXXIII. Erat eodem tempore et materiari et frumentari et tantas munitiones fieri necesse deminutis nostris copiis, quae longius ab castris progrediebantur: ac nonnumquam opera nostra Galli temptare atque eruptionem ex oppido pluribus portis summa vi facere conabantur.

- 2 Quare ad haec rursus opera addendum Caesar putavit, quo minore numero militum munitiones defendi possent. Itaque truncis arborum admodum firmis ramis abscisis atque horum delibratis ac praeacutis cacuminibus perpetuae
- 3 fossae quinos pedes altae ducebantur. Huc illi stipites demissi et ab infimo revincti, ne revelli possent, ab ramis
- 4 eminebant. Quia erant ordines coniuncti inter se atque implicati; quo qui intraverant, se ipsi acutissimis vallis inducebant. Hos cippos appellabant. Ante quos obliquis ordinibus in quincuncem dispositis scrobes tres in altitudinem pedes fodiebantur paulatim angustiore ad infimum
- 6 fastigio. Huc teretes stipites feminis crassitudine ab summo praeacuti et praeusti demittebantur ita, ut non amplius
- 7 digitis quattuor ex terra eminerent, simul confirmandi et stabiliendi causa singuli ab infimo solo pedes terra exculebantur; reliqua pars scrobis ad occultandas insidias victimibus ac virgultis integebatur. Huius generis octoni ordines ducti ternos inter se pedes distabant. Id ex similitudine floris lilium appellabant. Ante haec talcae pedem longae ferreis hamis infixis totae in terram infodiebantur mediocribusque intermissis spatiis omnibus locis disserebantur, quos stimulos nominabant.
- 1 LXXIII. His rebus perfectis, regiones secutus quam potuit aequissimas pro loci natura, XIII milia passuum complexus pares eiusdem generis munitiones, diversas ab his, contra exteriorem hostem perfecit, ut ne magna quidem multitudine, si ita accidat, [eius discessu] munitionum
- 2 praesidia circumfundi possent; ac ne cum periculo ex castris egredi cogatur, dierum triginta pabulum frumentumque habere omnes convectum iubet.
- 1 LXXV. Dum haec apud Alesiam geruntur, Galli concilio principum indicto non omnes eos, qui arma ferre possent, ut censuit Vercingetorix, convocandos statuunt, sed certum numerum cuique ex civitate imperandum, ne tanta multitudine confusa nec moderari nec discernere suos nec
- 2 frumentandi rationem habere possent. Imperant Aedulis atque eorum clientibus, Segusiavis, Ambliaretis, Aulercis Brannovicibus, Brannoviis, milia XXXV; parem numerum

Arvernīs adiunctis Eleutetis, Cadurcis, Gabalis, Vellavis, qui sub Imperio Arvernorum esse consuerunt; Sequanis, 3 Senonibus, Biturigibus, Santonis, Rutenis, Carnutibus duodena milia; Bellovacis x; [totidem Lemovicibus;] octona Pictonibus et Turonis et Parisiis et Helvetiis; [Senonibus,] Ambianis, Mediomatricis, Petrocoriis, Nervis, Morinis. Nitobrogibus quina milia; Aulercis Cenomanis totidem; Atrebatibus iiii; Vellocassis totidem; Lemovicibus et Aulercis Eburovicibus terna; Rauracis et Boiis dina; xxx universis civitatibus, quae Oceanum attingunt quae- 4 que eorum consuetudine Aremoricae appellantur, quo sunt in numero Curiosolites, Redones, Ambibarii, Caletes, Osismi, Lexobii, Venelli. Ex his Bellovacii suum numerum 5 non compleverunt, quod se suo nomine atque arbitrio cum Romanis bellum gesturos dicebant neque culusquam Imperio optemperaturos; rogati tamen ab Commio pro eius hospitio duo milia una miserunt.

LXXVI. Huius opera Commii, ut antea demonstravi- 1 mus, fidei atque utili superioribus annis erat usus in Britannia Caesar; quibus ille pro meritis civitatem eius in- munem esse iusserat, iura legesque reddiderat atque ipsi Morinos attribuerat. Tamen tanta universae Galliae con- 2 sensio fuit libertatis vindicandae et pristinae belli laudis recuperandae, ut neque beneficiis neque amicitiae memoria moverentur, omnesque et animo et opibus in id bellum incumberent. Coactis equitum viii milibus et peditum cir- 3 citer ccl., haec in Aeduorum finibus recensebantur, numerusque inibatur, praefecti constituebantur. Commio Atre- bati, Viridomaro et Eporedorigi Aeduis, Vercassivellauno Arverno, consobрино Vercingetorigis, summa Imperii tra- ditur. His delecti ex civitatibus attribuuntur, quorum consilio bellum administraretur. Omnes alacres et fiduciae 4 pleni ad Alesiam proficiscuntur, neque erat omnium quisquam, qui aspectum modo tantae multitudinis sustineri posse arbitraretur, praesertim ancipiti proelio, cum ex oppido eruptione pugnaretur, foris tantae copiae equita- tus peditatusque cernerentur.

LXXVII. At ii, qui Alesiae obsidebantur, praeterita 1

die, qua auxilia suorum expectaverant, consumpto omni frumento inscii, quid in Aeduis gereretur, concilio coacto
 2 de exitu suarum fortunarum consultabant. Ac variis dictis sententiis, quarum pars deditiōem, pars, dum vires sup-
 peterent, eruptionem censebat, non praetereunda oratio Critognati videtur propter eius singularem et nefariam
 3 crudelitatem. Hic, summo in Arvernīs ortus loco et magnae habitus auctoritatis, *Nihil, inquit, de eorum sententia dicturus sum, qui turpissimam servitutem deditiōis nomine appellant, neque hos habendos civium loco neque*
 4 *ad concilium adhibendos censeo. Cum his mihi res sit, qui eruptionem probant; quorum in consilio omnium vestrum consensu pristinae residere virtutis memoria vide-*
 5 *tur. Animi est ista mollitia, non virtus, paulisper inopiam ferre non posse. Qui se ultro morti offerant, facilius reperiuntur, quam qui dolorem patienter ferant.*
 6 *Atque ego hanc sententiam probarem — tantum apud me dignitas potest —, si nullam praeterquam vitae nostrae*
 7 *iacturam fieri viderem; sed in consilio capiēdo omnem Galliam respiciamus, quam ad nostrum auxilium concitavimus. Quid hominum milibus LXXX uno loco interfectis*
 8 *propinquis consanguineisque nostris animi fore existumatis, si paene in ipsis cadaveribus proelio decertare cogen-*
 9 *tur? Nolite hos vestro auxilio expoliare, qui vestrae salutis causa suum periculum neglexerunt, nec stultitia ac temeritate vestra aut animi imbecillitate omnem Galliam*
 10 *prosternere et perpetuae servituti subicere. An, quod ad diem non venerunt, de eorum fide constantiaque dubitatis? Quid ergo? Romanos in illis ulterioribus munitionibus*
 11 *animine causa cotidie exerceri putatis? Si illorum nuntiis confirmari non potestis omni aditu praesepto, his ultimi-
 12 ni testibus, adpropinquare eorum adventum; cuius rei timore exterriti diem noctemque in opere versantur. Quid*
 13 *ergo mel consilii est? Facere, quod nostri maiores nequaquam pari bello Cimbrorum Teutonumque fecerunt; qui in oppida compulsi ac simili inopia subacti eorum corporibus, qui aetate ad bellum inutiles videbantur, vitam*
 14 *toleraverunt neque se hostibus tradiderunt. Cuius rei si*

exemplum non haberemus, tamen libertatis causa institui et posteris prodi pulcherrimum iudicarem. Nam quid illi simile bello fuit? Depopulata Gallia Cimbri magnaue inlata calamitatis finibus quidem nostris aliquando excesserunt atque alias terras petierunt; iura, leges, agros, libertatem nobis reliquerunt. Romani vero quid petunt aliud aut quid volunt, nisi invidia adducti, quos fama nobiles potentesque bello cognoverunt, horum in agris civitatibusque considerare atque his aeternam iniungere servitutem? Neque enim ulla alia condicione bella gesserunt. Quod si ea, quae in longinquis nationibus geruntur, ignoratis, respicite finitimam Galliam, quae in provinciam redacta, iure et legibus commutatis, securibus subiecta perpetua premitur servitute.

LXXVII. Sententis dictis constituunt, ut ii, qui valetudine aut aetate inutiles sunt bello, oppido excedant atque omnia prius experiantur, quam ad Critognati sententiam descendant; illo tamen potius utendum consilio, si res cogat atque auxilla morentur, quam aut deditiois aut pacis subeundam condicionem. Mandubii, qui eos oppido receperant, cum liberis atque uxoribus exire coguntur. Hi cum ad munitiones Romanorum accessissent, flentes omnibus precibus orabant, ut se in servitutem receptos cibo iuvarent. At Caesar dispositis in vallo custodibus recepti prohibebat.

LXXVIII. Interea Commius reliquique duces, quibus summa imperii permissa erat, cum omnibus copiis ad Alesiam perveniunt et colle exteriori occupato non longius mille passibus ab nostris munitionibus considunt. Postero die equitatu ex castris educto omnem eam planiciem, quam in longitudinem tria milia passuum patere demonstravimus, complent pedestresque copias paulum ab eo loco abditas in locis superioribus constituunt. Erat ex oppido Alesia despectus in campum. Concurrent his auxiliis visis; fit gratulatio inter eos atque omnium animi ad laetitiam excitantur. Itaque productis copiis ante oppidum considunt et proximam fossam cratibus integunt atque aggere explent aeque ad eruptionem atque omnes casus comparant.

- 1 LXXX. Caesar omni exercitu ad utramque partem
munitionum disposito, ut, si usus veniat, suum quisque
2 locum teneat et noverit, equitatum ex castris educi et
3 proellum committi iubet. Erat ex omnibus castris, quae
summum undique iugum tenebant, despectus, atque omnes
4 milites intenti pugnae proventum expectabant. Galli inter
equites raros sagittarios expeditosque levis armaturae
interiecerant, qui suis cedentibus auxilio succurrerent et
nostrorum equitum impetus sustinerent. Ab his complu-
5 res de inproviso vulnerati proelio excedebant. Cum suos
pugna superiores esse Galli confiderent et nostros multi-
tudine premi viderent, ex omnibus partibus et ii, qui munitionibus continebantur, et hi, qui ad auxilium conven-
rant, clamore et ululatu suorum animos confirmabant.
6 Quod in conspectu omnium res gerebatur neque recte ac
turpiter factum celari poterat, utrosque et laudis cupiditi-
7 tas et timor ignominiae ad virtutem excitabat. Cum a me-
ridie prope ad solis occasum dubla victoria pugnaretur,
Germani una in parte confertis turmis in hostes impetum fe-
8 cerunt eosque propulerunt; quibus in fugam collectis sagit-
9 tarii circumventi interfectique sunt. Item ex reliquis par-
tibus nostri cedentes usque ad castra insecuti sui colligendi
10 facultatem non dederunt. At ii, qui ab Alesia processerant,
maesti prope victoria desperata se in oppidum receperunt.
- 1 LXXXI. Uno die intermisso Galli atque hoc spatio
magno cratrum, scararum, harpagonum numero effecto
media nocte silentio ex castris egressi ad campestris mu-
2 nitiones accedunt. Subito clamore sublato, qua significa-
tione, qui in oppido obsidebantur, de suo adventu cognoscere possent, crates proicere, fundis, sagittis, lapidibus
nostros de vallo proturbare reliquaque, quae ad oppugna-
3 tionem pertinent, parant administrare. Eodem tempore
clamore exaudito dat tuba signum suis Vercingetorigi atque
4 ex oppido educit. Nostri, ut superioribus diebus suis cui-
que erat locus adtributus, ad munitiones accedunt; fundis
librilibus audibusque, quas in opere disposuerant, ac glan-
5 dibus Gallos proterrent. Prospectu tenebris adempto multa
utrimque vulnera accipiuntur. Conplura tormentis telis

conciuntur. At Marcus Antonius et Gaius Trebonius legati, quibus hae partes ad defendendum obvenerant, quae ex parte nostros premi intellexerant, his auxilio ex ulterioribus castellis deductos summittabant.

LXXXII. Dum longius ab munitione aberant Galli, plus 1 multitudine telorum proficiebant; posteaquam propius successerunt, aut se stimulis inopinantes induebant aut in scrobes delati transfodiebantur aut ex vallo ac turribus trajecti pilis muralibus interibant. Multis undique vulneribus acceptis nulla munitione perrupta, cum lux adpetere- 2 ret, veriti, ne ab latere aperto ex superioribus castris eruptione circumvenirentur, se ad suos receperunt. At 3 interiores, dum ea, quae a Vercingetorige ad eruptionem praeparata erant, proferunt, priores fossas explent, diu- 4 tius in his rebus administrandis morati prius suos discessisse cognoverunt, quam munitionibus adpropinquarent. Ita re infecta in oppidum reverterunt.

LXXXIII. His magno cum detrimento repulsi Galli, 1 quid agant, consulunt; locorum peritos adhibent: ex his superiorum castrorum situs munitionesque cognoscunt. Erat a septentrionibus collis, quem propter magnitudinem 2 circuitus opere circumplecti non potuerant nostri: necessario paene in quo loco et leniter declivi castra fecerunt. Haec Gaius Antistius Reginus et Gaius Caninius Rebilus 3 legati cum duabus legionibus obtinebant. Cognitis per exploratores regionibus duces hostium lx milia ex omni numero deligunt earum civitatum, quae maximam virtutis opinionem habebant; quid quoque pacto agi placeat, occulte 5 inter se constituunt; adeundi tempus definiunt, cum meridies esse videatur. His copiis Vercassivellaunum Arvern- 6 num, unum ex quattuor ducibus, propinquum Vercingetorigis, praeficiunt. Ille ex castris prima vigilia egressus 7 prope confecto sub lucem itinere post montem se occultavit militesque ex nocturno labore sese reficere iussit. Cum 8 iam meridies adpropinquare videretur, ad ea castra, quae supra demonstravimus, contendit; eodemque tempore equitatus ad campestris munitiones accedere et reliquae contra pro castris sese ostendere coeperunt.

- 1 LXXXIII. Vercingetorix ex arce Alesiae suos conspi-
 catus ex oppido egreditur; cratis, longurios, musculos,
 falces reliquaque, quae eruptionis causa paraverat, profert.
 2 Pugnatur uno tempore omnibus locis, atque omnia tem-
 pantur; quae minime visa pars firma est, huc concurre-
 3 tur. Romanorum manus tantis munitionibus distinctur
 4 nec facile pluribus locis occurrit. Multum ad terrendos no-
 stros valet clamor, qui post tergum pugnantibus extitit,
 quod suum periculum in aliena vident salute constare;
 5 omnia enim plerumque, quae absunt, vehementius ho-
 minum mentes perturbant.

- 1 LXXXV. Caesar idoneum locum nactus, quid quaque
 2 ex parte geratur, cognoscit; laborantibus summittit. Utris-
 que ad animum occurrit, unum esse illud tempus, quo
 3 maxime contendere conveniat: Galli, nisi perfregerint muni-
 tiones, de omni salute desperant; Romani, si rem obtinue-
 4 rint, finem laborum omnium expectant. Maxime ad super-
 iores munitiones laboratur, quo Vercassivellaunum missum
 demonstravimus. Iniquum loci ad declivitatem fastigium
 5 magnum habet momentum. Alii tela coniciunt, alii testu-
 dine facta subeunt; defatigatis in vicem integri succedunt.
 6 Agger ab universis in munitionem coniectus et ascensum
 dat Gallis et ea, quae in terra occultaverant Romani, con-
 tegit; nec iam arma nostris nec vires suppetunt.

- 1 LXXXVI. His rebus cognitis Caesar Labienum cum
 2 cohortibus sex subsidio laborantibus mittit; imperat, si
 sustinere non posset, deductis cohortibus eruptione pu-
 3 gnaret; id nisi necessario ne faciat. Ipse adit reliquos,
 cohortatur, ne labori succumbant; omnium superiorum
 4 dimicationum fructum in eo die atque hora docet consi-
 stere. Interiores desperatis campestribus locis propter
 magnitudinem munitionum loca praerupta ex ascensu
 5 temptant; lucea, quae paraverant, conferunt. Multitudine
 telorum ex turribus propugnantes deturbant, aggere et cra-
 tibus fossas explent, falcibus vallum ac lorica rescindunt.

- 1 LXXXVII. Mittit primo Brutum adolescentem cum
 cohortibus Caesar, post cum aliis Galum Fabium legatum;
 2 postremo ipse, cum vehementius pugnaretur, integros sub-

sidio adducit. Restituto proelio ac repulsis hostibus eo, 2
quo Labienum miserat, contendit; cohortes quattuor ex 4
proximo castello deducit, equitum partem se sequi, partem
circumire exteriores munitiones et ab tergo hostes adoriri
lubet. Labienus, postquam neque aggeres neque fossae 5
vim hostium sustinere poterant, coactis una XL cohorti-
bus, quas ex proximis praesidiis deductas fors optulit, Cae-
sarem per nuntios facit certiozem, quid faciendum existi-
met. Adcelerat Caesar, ut proelio intersit.

LXXXVIII. Eius adventu ex colore vestitus cognito, 1
quo insigni in proeliis uti consuevit, turmisque equitum
et cohortibus visis, quas se sequi fuserat, ut de locis su-
perioribus haec declivia et devexa cernebantur, hostes
proelium committunt. Utrunque clamore sublato, excipit 2
rursus ex vallo atque omnibus munitionibus clamor. No- 3
stri omissis pilis gladiis rem gerunt. Repente post tergum
equitatus cernitur; cohortes aliae adpropinquant. Hostes
terga vertunt; fugientibus equites occurrunt. Fit magna
caedes. Sedulius, dux et princeps Lemovicum, occiditur; 4
Vercassivellaunus Arvernus vivus in fuga comprehen-
ditur; signa militaria septuaginta quattuor ad Cae-
sarem referuntur; pauci ex tanto numero se incolumes in
castra recipiunt. Conspicati ex oppido caedem et fugam 5
suorum desperata salute copias a munitionibus reducant.
Fit protinus hac re audita ex castris Gallorum fuga. Quod 6
nisi crebris subsidiis ac totius diei labore milites essent
defessi, omnes hostium copiae deleri potuissent. De me- 7
dia nocte missus equitatus novissimum agmen consequitur;
magnus numerus capitur atque interficitur, reliqui ex fuga
in civitates discedunt.

LXXXVIII. Postero die Vercingetorix consilio con- 1
vocato id bellum se suscepisse non suarum necessitatum,
sed communis libertatis causa demonstrat, et quoniam sit 2
fortunae cedendum, ad utramque rem se illis offerre, seu
morte sua Romanis satisfacere seu vivum tradere velint.
Mittuntur de his rebus ad Caesarem legati. lubet arma 3
tradi, principes produci. Ipse in munitione pro castris 4
consedit; eo duces producantur. Vercingetorix deditur

- arma prociuntur. Reservatis Aeduis atque Arvernīs, et per eos civitates recipere posset, ex reliquis captivis toto exercitui capita singula praedae nomine distribuit.
- 1 LXXXX. His rebus confectis in Aeduos proficiscitur; ci-
 2 vitatem recipit. Eo legati ab Arvernīs missi, quae imperaret,
 se facturos pollicentur. Imperat magnum numerum ob-
 3 sidum. Legiones in hiberna mittit. Captivorum circiter xx
 4 milia Aeduis Arvernisque reddit. T. Labienum duabus cum
 legionibus et equitatu in Sequanos proficisci iubet; huic
 6 M. Sempronium Rutilum adtribuit. Gaium Fabium lega-
 tum et Lucium Minucium Basilum cum legionibus duabus
 in Remis conlocat, ne quam ab finitimis Bellovacis cala-
 6 mitatem accipiant. Gaium Antistium Regnum in Ambiva-
 retos, Titum Sextium in Bituriges, Gaium Caninium Rebi-
 7 lum in Rutenos cum singulis legionibus mittit. Quintum
 Tullium Ciceronem et Publium Sulpicium Cabillonē et Ma-
 tiscōne in Aeduis ad Ararim rei frumentariae causa conlocat.
 8 Ipse Bibracte hiemare constituit. His *rebus ex* litteris
Caesaris cognitīs, Romae dierum viginti supplicatio redditur.

A. HIRTI
 DE BELLO GALLICO
 COMMENTARIUS OCTAVUS.

ARGUMENTUM.

Praefatio Hirtii.

[A. U. C. DCCIII.] Res gestae ab Caesare octavo pro-
 consulatus anno, c. I—XXXVIII.

Caesar Bituriges in deditionem accipit, c. I—III. Car-
 nutes devincit, c. III. V.; item Bellovacos, c. VI—XXII.

— Narratur insidiae superiore anno Commio Atrebatii paratae, c. XXIII. — Caesar exercitum in plures partes divisum de novo fines Eburonum populatur. Labienum in Treveros mittit, c. XXIII. XXV. Dumnacus rex Andium Lemonum obsidens fugatur, c. XXVI—XXXI. Drappes Seno et Lueterius Cadurcus Uxelloduni, quo confugerant, a C. Caninio legato obaidentur; frumentandi causa ex oppido egressi repelluntur; Drappes capitur. Interim Carnutes et Aremoricas civitates a C. Fabio legato in fidem accipiuntur, c. XXXII—XXXVI. Uxelloduno operibus incluso Caesar supplicio de Gutruate Cadurco, belli concitatore, sumpto advenit, oppidanos ad deditiōnem cogit; Lueterius comprehenditur, c. XXXVII—XXXVIII. Treveris interim a Labieno devictis Caesar Aquitanos in fidem recipit; exercitum per legatos in hiberna deducit. Commius Atrebas M. Antonio quaestori se dedit. — Praefatio Hirtii —, c. XXXV—XXXVIII.

[A. U. C. DCCCLIII.] Caesar clementia in devictas civitates usus in Italiam proficiacitur; inde in ulteriorem Galliam reversus omnem exercitum inuatrat. Labienum Galliae togatae praeficit. Bellum civile oritur. Legiones Caesari per causam belli Parthici detractae Pompeio traduntur, c. XXXVIII—LV.

Coactus ad iduis tuis vocibus, Balbe, cum cotidiana
mea recusatio non difficultatis excusationem, sed inertiae
videretur deprecationem habere, rem difficillimam suscepti.
Caesaris nostri commentarios rerum gestarum Galliae, non
conhaerentibus superioribus atque insequentibus eius scrip-
tis, contexui novissimumque imperfectum ab rebus gestis
Alexandriae confeci usque ad exitum non quidem civilis
dissensionis, cuius finem nullum videmus, sed vitae Cae-
saris. Quos utinam, qui legent, scire possint, quam invi-
tus susceperim scribendos, quo facilius caream stultitiae
atque arrogantiae crimine, qui me mediis interposuerim
Caesaris scriptis. Constat enim inter omnes, nihil tam
operose ab aliis esse perfectum, quod non horum elegan-
tia commentariorum superetur. Qui sunt editi, ne scientia
tantarum rerum scriptoribus desit, adeoque probantur
omnium iudicio, ut praerepta, non praebita facultas scrip-
toribus videatur. Cuius tamen rei maior nostra quam re-
liorum est admiratio: ceteri enim, quam bene atque
emendate, nos etiam, quam facile atque celeriter eos per-
fecerit, scimus. Erat autem in Caesare cum facultas atque

elegantia summa scribendi, tum verissima scientia suorum
 8 consiliorum explicandorum. Mihi ne illud quidem accidit,
 ut Alexandrino atque Africano bello interesset; quae bella
 quamquam ex parte nobis Caesaris sermone sunt nota, ta-
 men aliter audimus ea, quae rerum novitate aut admira-
 tione nos capiunt, aliter, quae pro testimonio sumus dicturi.
 9 Sed ego nimirum, dum omnes excusationis causas colligo,
 ne cum Caesare conferar, hoc ipsum crimen adrogantiae
 subeo, quod me iudicio cuiusquam existimem posse cum
 Caesare comparari. Vale.

1 CAP. I. Omni Gallia devicta Caesar cum a superiore
 aestate nullum bellandi tempus intermisisset militesque hi-
 bernorum quiete reficere a tantis laboribus vellet, com-
 plures eodem tempore civitates renovare belli consilia
 2 nuntiabantur coniurationesque facere. Cuius rei verisimi-
 lis causa adferebatur, quod Gallis omnibus cognitum esset,
 neque ulla multitudo in unum locum coacta resisti posse
 Romanis, nec, si diversa bella complures eodem tempore
 intulissent civitates, satis auxilii aut spatii aut copiarum
 habiturum exercitum populi Romani ad omnia persequenda,
 3 non esse autem alicui civitati sortem incommodi recusandam,
 si tali mora reliquae possent se vindicare in liber-
 tatem.

1 II. Quae ne opinio Gallorum confirmaretur, Caesar
 Marcum Antonium quaestorem suis praefecit hibernis; ipse
 equitum praesidio pridie Kal. Ianuarias ab oppido Bibracte
 proficiscitur ad legionem XIII., quam non longe a finibus
 Aeduorum conlocaverat in finibus Biturigum, eique adiu-
 2 git legionem XI., quae proxima fuerat. Binis cohortibus
 ad impedimenta tuenda relictis reliquum exercitum in co-
 piosissimos agros Biturigum inducit, qui, cum latos fines
 et complura oppida haberent, unius legionis hibernis non
 potuerint contineri, quin bellum pararent coniurationes-
 que facerent.

1 III. Repentino adventu Caesaris accidit, quod inpar-
 tis disiectisque accidere fuit necesse, ut sine timore ullo
 rura colentes prius ab equitatu opprimerentur, quam con-
 2 fugere in oppida possent. Namque etiam illud vulgare in-

cursionis hostium signum, quod incendiis aedificiorum intellegi consuevit, Caesaris erat interdicto sublatum, ne aut copia pabuli frumentique, si longius progredi vellet, deficeretur, aut hostes incendiis terrerentur. Multis hominum milibus captis perterriti Bituriges, qui primum adventum potuerant effugere Romanorum, in finitimas civitates aut privatis hospitibus confisi aut societate consiliorum confugerant. Frustra: nam Caesar magnis itineribus omnibus locis occurrit nec dat ulli civitati spatium de aliena potius quam de domestica salute cogitandi; qua celeritate et fideles amicos retinebat et dubitantes terrore ad condiciones pacis adducebat. Tali condicione proposita Bituriges, cum sibi viderent clementia Caesaris reditum patere in eius amicitiam finitimasque civitates sine ulla poena dedisse obsides atque in fidem receptas esse, idem fecerunt.

III. Caesar militibus pro tanto labore ac patientia, qui brumalibus diebus itineribus difficillimis, frigoribus intollerandis studiosissime permanserant in labore, ducenos sestertios, centurionibus tot millia nummum praedae nomine condonanda pollicetur legionibusque in hiberna remissis ipse se recipit die ~~xxx~~ Bibracte. Ibi cum lus diceret, Bituriges ad eum legatos mittunt auxilium petitum contra Carnutes, quos intulisse bellum sibi querebantur. Qua re cognita, cum dies non amplius x et viii in hibernis esset moratus, legiones ~~xiii~~ et vi ex hibernis ab Arare educit, quas ibi conlocatas explicandae rei frumentariae causa superiore commentario demonstratum est. Ita cum duabus legionibus ad persequendos Carnutes proficiscitur.

V. Cum fama exercitus ad hostes esset perlata, calamitate ceterorum ducti Carnutes desertis vicis oppidisque, quae tolerandae hiemis causa constitutis repente exiguis ad necessitatem aedificiis incolebant — nuper enim devicti conplura oppida dimiserant —, dispersi profugiant. Caesar, erumpentes eo maxime tempore acerrimas tempestates cum subire milites nollet, in oppido Carnutum Genabocastri castra ponit atque in tecta partim Gallorum, partim quae conlectis celeriter stramentis tentoriorum integendorum gratia erant inaedificata, milites conpegit. Equites tamen

et auxilios pedites in omnes partes mittit, quascumque petisse dicebantur hostes; nec frustra: nam plerumque magna praeda potiti nostri revertuntur. Oppressi Carnutes hiemis difficultate, terrore periculi, cum tectis expulsi nullo loco diutius consistere audent nec silvarum praesidio tempestatibus durissimis tegi possent, dispersi magna parte amissa suorum dissipantur in finitimas civitates.

VI. Caesar tempore anni difficillimo, cum satis haberet convenientes manus dissipare, ne quod initium belli nasceretur, quantumque in ratione esset, exploratum haberet, sub tempus aestivorum nullum summum bellum posse conflare, Gaium Trebonium cum duabus legionibus, quas secum habebat, in hibernis Cenabi conlocavit; ipse cum crebris legationibus Remorum certior fieret, Bellovacos, qui belli gloria Gallos omnes Belgasque praestabant, finitimasque his civitates duce Correo Bellovace et Commio Atrebate exercitus comparare atque in unum locum cogere, ut omni multitudine in fines Suessionum, qui Remis erant adtributi, facerent impressionem, pertinere autem non tantum ad dignitatem, sed etiam ad salutem suam iudicaret, nullam calamitatem socios optime de republica meritos accipere, legionem ex hibernis evocat rursus undecimam, litteras autem ad Gaium Fabium mittit, ut in fines Suessionum legiones duas, quas habebat, adduceret, alteramque ex duabus ab Tito Labieno accersit. Ita, quantum hibernorum opportunitas bellique ratio postulabat, perpetuo suo labore in vicem legionibus expeditionum onus iungebat.

VII. His coptis coactis ad Bellovacos proficiscitur castrisque in eorum finibus positis equitum turmas dimittit in omnes partes ad aliquos excipiendos, ex quibus hostium consilia cognosceret. Equites officio functi renuntiant, paucos in aedificiis esse inventos, atque hos, non qui agrorum colendorum causa remansissent — namque esse undique diligenter demigratum —, sed qui speculandi causa esse remissi. A quibus cum quaereret Caesar, quo loco multitudo esset Bellovacorum quodve esset consilium eorum inveniebat: Bellovacos omnes, qui arma ferre possent, in

unum locum convenisse, itemque Ambianos, Aulercos, Calletos, Vellocassis, Atrebatas; locum castris excelsum in silva circumdata palude delegisse, impedimenta omnia in ultiores silvas contulisse. Conplures esse principes belli auctores, sed multitudinem maxime Correo optemperare, quod ei summo esse odio nomen populi Romani intellexissent. Paucis ante diebus ex his castris Atrebatem Com-
mum discessisse ad auxilia Germanorum adducenda, quorum et vicinitas propinqua et multitudo esset infinita. Constituisse autem Bellovacos omnium principum consensu, summa plebis cupiditate, si, ut diceretur, Caesar cum tribus legionibus veniret, offerrese ad dimicandum, ne miseriore ac duriori postea condicione cum toto exercitu decertare cogerentur; si maiores copias adduceret, in eo loco permanere, quem delegissent, pabulatione autem, quae propter anni tempus cum exigua tum disiecta esset, et frumentatione et reliquo commeatu ex insidiis prohibere Romanos.

VIII. Quae Caesar consentientibus pluribus cum cognosset atque ea, quae proponerentur, consilia plena prudentiae longeque a temeritate barbarorum remota esse iudicaret, omnibus rebus inserviendum statuit, quo celerius hostes contempta suorum paucitate prodirent in aciem. Singularis enim virtutis veterrimas legiones VII., VIII., VIII. habebat, summae spei delectaeque iuventutis XI., quae octavo iam stipendio tamen in conlatione reliquarum nondum eandem vetustatis ac virtutis ceperat opinionem. Itaque consilio advocato rebus iis, quae ad se essent delatae, omnibus expositis animos multitudinis confirmat. Si forte hostes trium legionum numero posset elicere ad dimicandum, agminis ordinem ita constituit, ut legiones VII., VIII., VIII. ante omnia irent impedimenta, deinde omnium impedimentorum agmen, quod tamen erat mediocre, ut in expeditionibus esse consuevit, cogeret XI., ne maioris multitudinis species accidere hostibus posset, quam ipsi deposcissent. Hac ratione paene quadrato agmine instructo in conspectum hostium celerius opinione eorum exercitum adducit.

- 1 VIII. Cum repente instructas velut in acie certo gradu
 legiones accedere Galli viderent, quorum erant ad Caesarem
 plena fiducia consilia perlata, sive certaminis periculo sive
 subito adventu sive expectatione nostri consilii copias in-
 2 struunt pro castris nec loco superiore decedunt. Caesar, etsi
 dūicare optaverat, tamen admiratus tantam multitudinem
 hostium valle intermissa magis in altitudinem depressa
 3 quam late patente castra castris hostium confert. Haec
 imperat vallo pedum duodecim muni, loriculam pro hac
 ratione eius altitudinis inaedificari, fossam duplicem pedum
 denum quinque lateribus deprimi directis, turris excitari
 crebras in altitudinem trium tabulatorum, pontibus traiectionis
 constratisque coniungi, quorum frontes viminea lorica
 4 munirentur, ut ab hostibus duplici fossa, duplici propugnato-
 rum ordine defenderentur, quorum alter ex pontibus, quo
 tutior altitudine esset, hoc audacius longiusque permitteret
 tela, alter, qui propior hostem in ipso vallo conlocatus
 esset, ponte ab incidentibus telis tegeretur. Portis fores
 altioresque turres imposuit.
- 1 X. Illius munitionis duplex erat consilium. Namque
 et operum magnitudinem et timorem suum sperabat fidu-
 ciam barbaris adlaturum, et cum pabulum frumentatum-
 que longius esset proficiscendum, parvis copiis castra mu-
 2 nitione ipsa videbat posse defendi. Interim crebro paucis
 utrinque procurrentibus inter bina castra palude interiecta
 contendebatur; quam tamen paludem nonnumquam aut
 nostra auxilia Gallorum Germanorumque transibant acris-
 que hostes insequabantur, aut vicissim hostes eadem trans-
 3 gressi nostros longius summovebant. Accidebat autem coti-
 dianis pabulationibus — id quod accidere erat necessesse,
 cum raris disiectisque ex aedificiis pabulum conquireretur
 —, ut impeditis locis dispersi pabulatores circumvenirentur;
 4 quae res, etsi mediocre detrimentum iumentorum ac ser-
 vorum nostris adferebat, tamen stultas cogitationes incita-
 bat barbarorum, atque eo magis, quod Commius, quem
 profectum ad auxilia Germanorum aduersenda docui, cum
 equitibus venerat; qui tametsi numero non amplius erant
 quingenti, tamen Germanorum adventu barbari nitebantur.

XI. Caesar cum animadverteret, hostem conplures 1
dies castris palude et loci natura munitis se tenere, neque
oppugnari castra eorum sine dimicatione perniciose nec
locum munitionibus claudi nisi a maiore exercitu posse,
litteras ad Trebonium mittit, ut, quam celerrime posset,
legionem XIII., quae cum T. Sextio legato in Biturigibus
hiemabat, accerseret atque ita cum tribus legionibus magnis
itineribus ad se veniret; ipse equites in vicem Remorum 2
ac Lingonum reliquarumque civitatum, quorum magnum
numerum evocaverat, praesidio pabulationibus mittit, qui
subitas incursiones hostium sustinerent.

XII. Quod cum cotidie fieret, ac iam consuetudine dili- 1
gentia minueretur, quod plerumque accidit diuturnitate,
Bellovaci delecta manu peditum cognitis stationibus coti-
dianis equitum nostrorum silvestribus locis insidias dispo-
nunt eodemque equites postero die mittunt, qui primum 2
elicerent nostros, deinde circumventos adgrederentur. Cuius 3
mali sors incidit Remis, quibus ille dies fungendi muneris
obvenerat. Namque hi, cum repente hostium equites ani-
madvertisent ac numero superiores paucitatem contem-
psissent, cupidius insecuti peditibus undique sunt circum-
dati. Quo facto perturbati, celerius, quam consuetudo fert 4
equestris proelii, se receperunt amisso Vertisco, principe
civitatis, praefecto equitum; qui cum vix equo propter 5
aetatem posset uti, tamen consuetudine Gallorum neque
aetatis excusatione in suscipienda praefectura usus erat
neque dimicari sine se voluerat. Infi[amm]antur atque in- 6
citantur hostium animi secundo proelio, principe et prae-
fecto Remorum interfecto, nostrique detrimento admonen- 7
tur, diligentius exploratis locis stationes disponere ac mo-
deratius cedentem insequi hostem.

XIII. Non intermittunt interim cotidiana proelia in 1
conspectu utrorumque castrorum, quae ad vada transitus-
que fiebant paludis. Qua contentione Germani, quos pro- 2
pterea Caesar transduxerat Rhenum, ut equitibus interpositi
proeliarentur, cum constantius universi paludem transis-
sent paucisque in resistendo interfectis pertinacius reliquam
multitudinem essent insecuti, perterriti non solum ii, qui

aut comminus opprimebantur aut eminus vulnerabantur, sed etiam, qui longius subsidiari consueverant, turpiter re-
 3 fugerunt nec prius finem fugae fecerunt saepe amissis
 superioribus locis, quam se aut in castra suorum recipe-
 4 rent aut nonnulli pudore coacti longius profugerent. Quo-
 rum periculo sic omnes copiae sunt perturbatae, ut vi
 iudicari posset, utrum secundis minimisque rebus inso-
 lentiores an adverso mediocri casu timidiores essent.

1 XIII. Conpluribus diebus isdem in castris consumptis,
 cum propius accessisse legiones et Caium Trebonium le-
 gatum cognovissent, duces Bellovacorum veriti similem
 obsessionem Alesiae noctu dimittunt eos, quos aut aetate
 aut viribus inferiores aut inermes habebant, unaque reli-
 2 qua impedimenta. Quorum perturbatum et confusum dum
 explicant agmen — magna enim multitudo carrorum etiam
 expeditos sequi Gallos consuevit —, oppressi luce copias
 armatorum pro suis instruunt castris, ne prius Romani
 persequi se inciperent, quam longius agmen impedimen-
 3 torum suorum processisset. At Caesar neque resistentes
 adgrediundos tanto collis ascensu ludicabat, neque non
 usque eo legiones admovendas, ut discedere ex eo loco
 sine periculo barbari militibus instantibus non possent.
 4 Ita, cum palude impedita a castris castra dividi videret, quae
 transeundi difficultas celeritatem insequendi tardare pos-
 set, atque id iugum, quod trans paludem paene ad hostium
 castra pertineret, mediocri valle a castris eorum interci-
 sum animum adverteret, pontibus palude constrata legio-
 nes traduct celeriterque in summam planiciem lugi per-
 venit, quae declivi fastigio duobus ab lateribus muniebatur.
 5 Ibi legionibus instructis ad ultimum iugum pervenit aciem-
 que eo loco constituit, unde tormento missa tela in ho-
 stium cuneos conici possent.

1 XV. Barbari confisi loci natura, cum dimicare non
 recusarent, si forte Romani subire collem conarentur,
 paulatim copias distributas dimittere non possent, ne dis-
 2 persi perturbarentur, in acie permanserunt. Quorum
 pertinacia cognita Caesar xx cohortibus instructis castris-
 que eo loco metatis muniri iubet castra. Absolutis operi-

bus pro vallo legiones instructas conlocat, equites frenatis
equis in statione disponit. Bellovac, cum Romanos ad in- 4
sequendum paratos viderent neque pernoctare aut diutius
permanere sine periculo eodem loco possent, tale consilium
sui recipiendi ceperunt. Fasces, ut consueverant [namque 5
in acie sedere Gallos consuesse superioribus commentariis
Caesaris declaratum est], per manus stramentorum ac vir-
gultorum, quorum summa erat in castris copia, inter se
traditos ante aciem conlocarunt extremoque tempore diei
signo pronuntiato uno tempore incenderunt. Ita continens 6
flamma copias omnes repente a conspectu textit Romano-
rum. Quod ubi accidit, barbari vehementissimo cursu re-
fugerunt.

XVI. Caesar, etsi discessum hostium animadvertere 1
non poterat incendiis oppositis, tamen id consilium cum
fugae causa initum suspicaretur, legiones promovel, tur-
mas mittit ad insequendum; ipse veritus insidias, ne forte
in eodem loco subsistere hostis atque elicere nostros in
locum conaretur iniquum, tardius procedit. Equites cum 2
intrare summum iugum et flammam densissimam timerent
ac, si qui cupidius intraverant, vix suorum ipsi priores
partes animadverterent equorum, insidias veriti liberam
facultatem sui recipiendi Bellovacis dederunt. Ita fuga ti- 3
moris simul calliditatisque plena sine ullo detrimento milia
non amplius decem progressi hostes loco munitissimo ca-
stra posuerunt. Inde cum saepe in insidiis equites pedi- 4
tesque disponerent, magna detrimenta Romanis in pabu-
lationibus inferebant.

XVII. Quod cum crebrius accideret, ex captivo quo- 1
dam conperit Caesar, Correum, Bellovacorum ducem, for-
tissimorum milia sex peditum delegisse equitesque ex omni
numero mille, quos in insidiis eo loco conlocaret, quem in
locum propter copiam frumenti ac pabuli Romanos miss viros
suspicaretur. Quo cognito consilio legiones plures, quam 2
solebat, educit equitatumque, qua consuetudine pabulato-
ribus mittere praesidio consueverat, praemittit; huic inter-
ponit auxilia levis armaturae; ipse cum legionibus, quam 3
potest maxime, adpropinquat.

1 XVIII. Hostes in insidiis dispositi, cum sibi delegis-
 sent campum ad rem gerendam non amplius patentem in
 omnes partes passibus mille, silvis undique aut impeditis-
 2 simo flumine munitum, velut indagine hunc insidiis cir-
 cumdederunt. Explorato hostium consilio nostri ad proe-
 liandum animo atque armis parati, cum subsequentibus
 legionibus nullam dimicationem recusarent, turmatim in
 3 eum locum devenerunt. Quorum adventu cum sibi Cor-
 reus oblatam occasionem reigerendae existimaret, primum
 cum paucis ostendit atque in proximas turmas impetum
 4 fecit. Nostri constanter incursum sustinent insidiatorum
 neque plures in unum locum conveniunt; quod plerumque
 equestribus proeliis cum propter aliquem timorem accidit,
 tum multitudine ipsorum detrimentum accipitur.

1 XVIII. Cum dispositis turmis in vicem rari proelia-
 rentur neque ab lateribus circumveniri suos paterentur,
 2 erumpunt ceteri Correo proeliant ex silvis. Fit magna
 contentione diversum proelium. Quod cum diutius pari
 Marte iniretur, paulatim ex silvis instructa multitudo pro-
 cedit peditum, quae nostros coëgit cedere equites. Qui-
 bus celeriter subveniunt levis armaturae pedites, quos ante
 legiones missos docui, turmisque nostrorum interpositi
 3 constanter proeliantur. Pugnatur aliquamdiu pari conten-
 tione; deinde, ut ratio postulabat proelii, qui sustinuerant
 primos impetus insidiarum, hoc ipso fiunt superiores, quod
 4 nullum ab insidiantibus imprudentes acceperant detrimen-
 tum. Accedunt propius interim legiones, crebrique eodem
 tempore et nostris et hostibus nuntii adferuntur, impera-
 5 torem instructis copiis adesse. Qua re cognita praesidio
 cohortium confisi nostri acerrime proeliantur, ne, si tar-
 dius rem gessissent, victoriae gloriam communicasse cum
 legionibus viderentur; hostes concidunt animis atque il-
 6 lincis diversis fugam quaerunt. Nequiquam: nam qui-
 bus difficultatibus locorum Romanos claudere voluerant,
 7 iis ipsi tenebantur. Victi tamen percussique, maiore parte
 amissa consternati profugiunt partim silvis petitis, partim
 flumine — qui tamen in fuga a nostris acriter insequentibus
 8 conficiuntur —, cum interim nulla calamitate victus

Correus excedere proelio silvasque petere aut invitantibus nostris ad deditionem potuit adduci, quin fortissime proeliando compluresque vulnerando cogeret elatos iracundia victores in se tela conicere.

XX. Tali modo re gesta recentibus proelii vestigiis ¹ ingressus Caesar, cum victos tanta calamitate existumaret hostes nuntio accepto locum castrorum relicturos, quae non longius ab ea caede abesse passuum octo milibus dicebantur, tametsi flumine impeditum transitum videbat, tamen exercitu traducto progreditur. At Bellovaci reli- ² quaeque civitates repente ex fuga paucis atque his vulneratis receptis, qui silvarum beneficio casum evitaverant, omnibus adversis, cognita calamitate, interfecto Correo, amisso equitatu et fortissimis peditibus, cum adventare Romanos existimarent, concilio repente cantu tubarum convocato conclamant, legati obsidesque ad Caesarem intantur.

XXI. Hoc omnibus probato consilio, Commius Atre- ¹ bas ad eos confugit Germanos, a quibus ad id bellum auxilia mutuatus erat. Ceteri e vestigio mittunt ad Caesarem ² legatos petuntque, ut ea poena sit contentus hostium, quam si sine dimicatione inferre integris posset, pro sua clementia atque humanitate numquam profecto esset inlaturus. Adfectas opes equestri proelio Bellovacorum esse; delecto- ³ rum peditum multa milia interisse, vix refugisse nuntios caedis. Tamen magnum, ut in tanta calamitate, Bellova- ⁴ eos eo proelio commodum esse consecutos, quod Correus, auctor belli, concitator multitudinis, esset interfectus. Numquam enim senatum tantum in civitate illo vivo, quantum imperitam plebem, potuisse.

XXII. Haec orantibus legatis commemorat Caesar: ¹ Eodem tempore superiore anno Bellovacos ceterasque Galliae civitates suscepisse bellum; pertinacissimo hos ex omnibus in sententia permansisse neque ad sanitatem reliquorum deditione esse perductos. Scire atque intellegere ² se, causam peccati facillime mortuis delegari. Neminem vero tantum pollere, ut invitis principibus, resistente senatu, omnibus bonis repugnantibus infirma manu plebis

bellum concitare et gerere posset; sed tamen se contentum fore ea poena, quam sibi ipsi contraxissent.

- 1 XXIII. Nocte insequenti legati responsa ad suos referunt, obsides conficiunt. Concurrunt reliquarum civitatum legati, quae Bellovacorum speculabantur eventum.
- 2 Obsides dant, imperata faciunt, excepto Commio, quem timor prohibebat cuiusquam fidei suam committere salutem. Nam superiore anno Titus Labienus, Caesare in Gallia citeriore ius dicente, cum Commium conperisset sollicitare civitates et coniurationem contra Caesarem facere, infidelitatem eius sine ulla perfidia iudicavit comprimere posse. Quem quia non arbitrabatur vocatum in castra venturum, ne temptando cautiorem faceret, Gaium Volusenum Quadratum misit, qui eum per simulationem colloqui curaret interficiendum. Ad eam rem delectos idoneos ei tradit centuriones. Cum in colloquium ventum esset et, ut convenerat, manum Commii Volusenus arripuisset, centurio vel[ut] insueta re permotus vel celeriter a familiaribus prohibitus Commii conficere hominem non potuit; graviter tamen primo ictu gladio caput percussit.
- 6 Cum utrimque gladii dstricti essent, non tam pugnandum quam diffugiendi fuit utrorumque consilium: nostrorum, quod mortifero vulnere Commium credebant adfectum Gallorum, quod insidiis cognitis plura, quam videbant, extimescebant. Quo facto statuisse Commius dicebatur nunquam in conspectum cuiusquam Romani venire.
- 1 XXIII. Bellicosissimis gentibus devictis Caesar, cum videret nullam iam esse civitatem, quae bellum pararet, quo sibi resisteret, sed nonnullos ex oppidis demigrare, ex agris diffugere ad praesens imperium evitandum, plures in partes exercitum dimittere constituit. M. Antonium quaestorem cum legione duodecima sibi coniungit. C. Fabium legatum cum cohortibus xxv mittit in diversissimam partem Galliae, quod ibi quasdam civitates in armis esse audiebat neque C. Caninium Rebilum legatum, qui in illis regionibus erat, satis firmas duas legiones habere existimabat. T. Labienum ad se evocat; legionem autem quintam decimam, quae cum eo fuerat in hibernis, in togatam

Galliam mittit ad colonias civium Romanorum tuendas, ne quod simile incommodum accideret decursione barbarorum, ac superiore aestate Tergestinis acciderat, qui repentino latrocinio atque impetu illorum erant oppressi. Ipse 4 ad vastandos depopulandosque fines Ambiorigis proficiscitur; quem perterritum ac fugientem cum redigi posse in suam potestatem desperasset, proximum suae dignitatis esse ducebat, adeo fines eius vastare civibus, aedificiis, pecore, ut odio suorum Ambiorix, si quos fortuna reliquos fecisset, nullum reditum propter tantas calamitates haberet in civitatem.

XXV. Cum in omnes partes finum Ambiorigis aut legiones aut auxilia dimisisset atque omnia caedibus, incendiis, rapinis vastasset, magno numero hominum interfecto aut capto Labienum cum duabus legionibus in Treveros mittit, quorum civitas propter Germaniae vicinitatem cotidiana exercitata bellis cultu et feritate non multum a Germanis differebat neque imperata umquam nisi exercitu coacta faciebat.

XXVI. Interim Gaius Caninius legatus, cum magnam multitudinem convenisse hostium in fines Pictonum litteris nuntiisque Durati cognosceret, qui perpetuo in amicitia manserat Romanorum, cum parsquaedam civitatis eius defecisset, ad oppidum Lemonum contendit. Quo cum adventaret atque ex captivis certius cognosceret, multis hominum milibus a Dumnaco, duce Andium, Duratium clausum Lemoni oppugnari, neque infirmas legiones hostibus committere auderet, castra posuit loco munito. Dumnacus, cum adpropinquare Caninium cognosset, copiis omnibus ad legiones conversis castra Romanorum oppugnare instituit. Cum complures dies in oppugnatione consumpsisset 4 et magno suorum detrimento nullam partem munitionum convellere potuisset, rursus ad obsidendum Lemonum redit.

XXVII. Eodem tempore C. Fabius legatus complures civitates in fidem recipit, obsidibus firmat litterisque Gai Canini Rebili fit certior, quae in Pictonibus gerantur. Quibus rebus cognitis proficiscitur ad auxilium Duratio seren-

- 2 dum. At Dumnacus adventu Fabii cognito desperata salute, si tempore eodem coactus esset et Romanum externum sustinere hostem et respicere ac timere oppidanos, repente ex eo loco cum copiis recedit nec se satis tutum fore arbitratur, nisi flumine Ligeri, quod erat ponte propter magnitudinem transeundum, copias traduxisset. Fabius, etsi nondum in conspectum venerat hostibus neque se Caninio coniunxerat, tamen doctus ab iis, qui locorum noverrant naturam, potissimum credidit, hostes perterritos eum
4 locum, quem petebant, petituros. Itaque cum copiis ad eundem pontem contendit equitatumque tantum procedere ante agmen imperat legionum, quantum cum processisset, sine defetigatione equorum in eadem se reciperet castra.
5 Consequuntur equites nostri, ut erat praeceptum, invaduntque Dumnaci agmen et fugientes perterritosque subsarcinis in itinere adgressi magna praeda multis interfectis potiuntur. Ita re bene gesta se recipiunt in castra.

- 1 XXVIII. Insequenti nocte Fabius equites praemittit sic paratos, ut confligerent atque omne agmen morarentur, dum consequeretur ipse. Cuius praeceptis ut res gereretur, Quintus Atius Varus praefectus equitum, singularis et animi et prudentiae vir, suos hortatur agmenque hostium consecutus turmas partim idoneis locis disponit, partim equitum proelium committit. Confligit audacius equitatus hostium succedentibus sibi peditibus; qui toto agmine subsistentes equitibus suis contra nostros ferunt auxilium.
4 Fit proelium acri certamine. Namque nostri contempti pridie superatis hostibus, cum subsequi legiones mementisissent, et pudore cedendi et cupiditate per se conficiendi
5 proelii fortissime contra pedites proeliabantur, hostesque nihil amplius copiarum accessurum credentes, ut pridie cognoverant, delendi equitatus nostri nacti occasionem videbantur.

- 1 XXVIII. Cum aliquamdiu summa contentione dimiceretur, Dumnacus instruit aciem, quae suis esset equitibus in vicem praesidio, cum repente confertae legiones in conspectum hostium veniunt. Quibus visis perculsae barbarorum turmae ac perterritae acies hostium, perturbatae

impedimentorum agmine, magno clamore discursuque passim fugae se maadant. At nostri equites, qui paulo 3 ante cum resistentibus fortissime conflixerant, laetitia victoriae elati, magno undique clamore sublato cedentibus circumfusi, quantum equorum vires ad persequendum dextraeque ad caedendum valent, tantum eo proelio interficiunt. Itaque amplius milibus xii aut armatorum aut eorum, qui 4 eo timore arma prolecerant, interfectis, omnis multitudo capitur impedimentorum.

XXX. Qua ex fuga cum constaret Drappetem Seno- 1 nem, qui, ut primum defecerat Gallia, collectis undique perditis hominibus, servis ad libertatem vocatis, exulibus omnium civitatum ascitis, receptis latronibus impedimenta et commeatus Romanorum interceperat, non amplius hominum milibus ex fuga quinque collectis provinciam petere, unaque consilium cum eo Lucterium Cadurcum cepisse, quem superiore commentario prima defectione Galliae facere in provinciam voluisse impetum cognitum est, Cani- 2 nius legatus cum legionibus duabus ad eos persequendos contendit, ne detrimento aut timore provinciae magna infamia perditorum hominum latrocinis caperetur.

XXXI. Gaius Fabius cum reliquo exercitu in Carnutes 1 ceterasque proficiscitur civitates, quarum eo proelio, quod cum Dumnaco fecerat, copias esse accis sciebat. Non enim 2 dubitabat, quin recenti calamitate summissiores essent futurae, dato vero spatio ac tempore eodem instigante Dumnaco possent concitari. Qua in re summa felicitas celeri- 3 tasque in recipiendis civitatibus Fabium consequitur. Nam Carnutes, qui saepe vexati numquam pacis fecerant mentionem, datis obsidibus veniunt in deditionem, ceteraeque civitates positaе in ultimis Galliae finibus Oceano coniun- 4 ctae, quae Aremoricae appellantur, auctoritate adductae Carnutum adventu Fabii legionumque imperata sine mora faciunt. Dumnacus suis finibus expulsus errans latitansque 5 solus extremas Galliae regiones petere est coactus.

XXXII. At Drappes unaque Lucterius, cum legiones 1 Caniniumque adesse cognoscerent, nec se sine certa perniciē persequente exercitu putarent provinciae fines intrare

posse nec iam libere vagandi latrociniorumque faciendorum facultatem haberent, in finibus consistunt Cadurcorum. Ibi cum Lucterius apud suos cives quondam integris rebus multum potuisset semperque auctor novorum consiliorum magnam apud barbaros auctoritatem haberet, oppidum Uxellodunum, quod in clientela fuerat eius, egregie natura loci munitum, occupat suis et Drappetis copiis oppidanosque sibi coniungit.

1 XXXIII. Quo cum confestim Gaius Caninius venisset animadverteretque, omnes oppidi partes praeruptissimis saxis esse munitas, quo defendente nullo tamen armatis ascendere esset difficile, magna autem impedimenta oppidanorum videret, quae si clandestina fuga subtrahere conarentur, effugere non modo equitatum, sed ne legiones quidem possent, tripertito cohortibus divisus trina excel-

2 sissimo loco castra fecit; a quibus paulatim, quantum copiae patiebantur, vallum in oppidi circuitum ducere instituit.

1 XXXIII. Quod cum animadverterent oppidani miserimaeque Alesiae memoria solliciti similem casum obsessio-

2 nis vererentur, maximeque ex omnibus Lucterius, qui fortunae illius periculum fecerat, moneret, frumenti rationem esse habendam, constituunt omnium consensu parte ibi relictas copiarum ipsi cum expeditis ad importandum

3 frumentum proficisci. Eo consilio probato, proxima nocte duobus milibus armatorum relictis reliquos ex oppido Drappes et Lucterius educunt. Hi paucos dies morati ex

4 finibus Cadurcorum, qui partim re frumentaria sublevare eos cupiebant, partim prohibere, quo minus sumerent, non poterant, magnum numerum frumenti comparant, nonnumquam autem expeditionibus nocturnis castella nostrorum adoriuntur. Quam ob causam Gaius Caninius

5 toto oppido munitiones circumdare moratur, ne aut opus effectum tueri non possit aut plurimis in locis infirma disponat praesidia.

1 XXXV. Magna copia frumenti comparata considunt Drappes et Lucterius non longius ab oppido x milibus, unde

2 paulatim frumentum in oppidum subportarent. Ipsi inter

se provincias partiuntur: Drappes castris praesidio cum parte copiarum restitit, Lucterius agmen iumentorum ad oppidum ducit. Dispositis ibi praesidiis hora noctis circiter decima silvestribus angustisque itineribus frumentum inportare in oppidum instituit. Quorum strepitum vigiles castrorum cum sensissent, exploratoresque missi, quae gererentur, renuntiassent, Caninius celeriter cum cohortibus armatis ex proximis castellis in frumentarios sub ipsam lucem impetum fecit. Hi repentino malo perterriti diffugiunt ad sua praesidia; quae nostri ut viderunt, acrius contra armatos incitati neminem ex eo numero vivum capi patiuntur. Profugit inde cum paucis Lucterius necesse recipit in castra.

XXXVI. Re bene gesta Caninius ex captivis comperit, partem copiarum cum Drappete esse in castris a milibus non [longe] amplius XII. Qua re ex compluribus cognita, cum intellexeret, fugato duce altero perterritos reliquos facile opprimi posse, magnae felicitatis esse arbitrabatur, neminem ex caede refugisse in castra, qui de accepta calamitate nuntium Drappeti perferret. Sed in experiundo cum periculum nullum videret, equitatum omnem Germanosque pedites, summae velocitatis homines, ad castra hostium praemittit; ipse legionem unam in trina castra distribuit, alteram secum expeditam ducit. Cum propius hostis accessisset, ab exploratoribus, quos praemisera, cognoscit, castra eorum, ut barbarorum fere consuetudo est, relictis locis superioribus ad ripas esse fluminis demissa, at Germanos equitesque imprudentibus omnibus de improviso advolasse proeliumque commisisse. Qua re cognita legionem armatam instructamque adducit. Ita repente omnibus ex partibus signo dato loca superiora capiuntur. Quod ubi accidit, Germani equitesque signis legionis visis vehementissime proeliantur. Confestim cohortes undique impetum faciunt omnibusque aut interfectis aut captis magna praeda potuntur. Capitur ipse eo proelio Drappes.

XXXVII. Caninius felicissime re gesta sine ullo paene militis vulnere ad obsidendos oppidanos revertitur externoque hoste deleta, cuius timore antea dividere praesidia et munitione oppidanos circumdare prohibitus erat, opera

3 undique imperat administrari. Venit eodem cum suis copiis postero die Gaius Fabius partemque oppidi sumit ad obsidendum.

1 XXXVIII. Caesar interim M. Antonium quaestorem cum cohortibus xv in Bellovacis relinquit, ne qua rursus novorum consiliorum capiendorum Belgis facultas daretur.

2 Ipse reliquas civitates adit, obsides plures imperat, timen-
3 tes omnium animos consolatione sanat. Cum in Carnutes venisset, quorum in civitate superiore commentario Caesar exposuit initium belli esse ortum, quod praecipue eos propter conscientiam facti timere animadvertibat, quo celerius civitatem timore liberaret, principem sceleris illius et concitatore belli Gutruatum ad supplicium depoposcit.

4 Qui etsi ne civibus quidem suis se committebat, tamen celeriter omnium cura quaesitus in castra perducitur. Cogitur in eius supplicium Caesar contra suam naturam concursu maximo militum, qui ei omnia pericula et detrimenta belli [a Gutruato] accepta referebant, adeo ut verberibus exanimatum corpus securi feriretur.

1 XXXVIII. Ibi crebris litteris Canini fit certior, quae de Drappete et Lucterio gesta essent, quoque in consilio

2 permanerent oppidani. Quorum etsi paucitatem contemnebat, tamen pertinaciam magna poena esse adficiendam ludicabat, ne universa Gallia non sibi vires defuisse ad resistendum Romanis, sed constantiam putaret, neve hoc exemplo ceterae civitates locorum opportunitate fretae se vindicarent in libertatem, cum omnibus Gallis notum esse sciret, reliquam esse unam aetatem suae provinciae, quam si sustinere potuissent, nullum ultra periculum vererentur.

4 Itaque Q. Calenum legatum cum legionibus reliquit, qui iustis itineribus subsequeretur; Ipse cum omni equitatu, quam potest celerrime, ad Caninium contendit.

1 XXXX. Cum contra expectationem omnium Caesar Uxellodunum venisset oppidumque operibus clausum animadvertet neque ab oppugnatione recedi videret ulla condicione posse, magna autem copia frumenti abundare oppidanos ex perfugis cognosset, aqua prohibere hostem temptare con-
2 pit. Flumen infimam vallem dividebat, quae totum paene

montem cingebat, in quo positum erat praeruptum undique oppidum Uxellodunum. Hoc avertere loci natura prohibebat: 3 in infimis enim sic radicibus montis ferebatur, ut nullam in partem depressis fossis derivari posset. Erat autem oppidanis 4 difficilis et praeruptus eo descensus, ut prohibentibus nostris sine vulneribus ac periculo vitae neque adire flumen neque arduo se recipere possent ascensu. Qua difficultate 5 eorum cognita Caesar sagittariis funditoribusque dispositis, tormentis etiam quibusdam locis contra facillimos descensus conlocatis, aqua fluminis prohibebat oppidanos.

XXXI. Quorum omnis postea multitudo aquatorum 1 unum in locum conveniebat sub ipsius oppidi murum, ubi magnus fons aquae prorumpebat ab ea parte, quae fere pedum trecentorum intervallo fluminis circuitu vacabat. Hoc fonte 2 prohiberi posse oppidanos cum optarent reliqui, Caesar unus videret, e regione eius vineas agere adversus montem et aggerem instruere coepit magno cum labore et continua dimicatione. Oppidani enim loco superiore decurrunt et 3 eminus sine periculo proellantur multosque pertinaciter succedentes vulnerant; non deterrentur tamen milites nostri vineas proferre et labore atque operibus locorum vincere difficultates. Eodem tempore cuniculos tectos ab 4 vineis agunt ad caput fontis, quod genus operis sine ullo periculo, sine suspitione hostium facere licebat. Extrui- 5 tur agger in altitudinem pedum LX, conlocatur in eo turris decem tabulatorum, non quidem quae moenibus aequaret — id enim nullis operibus effici poterat —, sed quae superare fontis fastigium posset. Ex ea cum tela tormentis iacerentur ad fontis aditum, nec sine periculo possent 6 aquari oppidani, non tantum pecora atque lumenta, sed etiam magna hostium multitudo siti consumebatur.

XXXII. Quo malo perterriti oppidani cupas sevo, 1 pice, scandulis complent; eas ardentes in opera provolvunt eodemque tempore acerrime proellantur, ut ab incendio restinguendo dimicationis periculo deterreant Romanos. Magna repente in ipsis operibus flamma exstitit. 2 Quaecumque enim per locum praecipitem missa erant, ea vineis et aggere suppressa comprehendebant id ipsum,

3 quod morabatur. Milites contra nostri, quamquam periculoso genere proelii locoque iniquo premebantur, tamen
 4 omnia fortissimo sustinebant animo. Res enim gerebatur et excelso loco et in conspectu exercitus nostri, magnusque utrimque clamor oriebatur. Ita quisque, prout erat maxime insignis, quo notior testatiorque virtus esset eius, telis hostium flammaeque se offerebat.

1 XXXXIII. Caesar cum complures suos vulnerari videret, ex omnibus oppidi partibus cohortes montem ascendere et simulatione moenium occupandorum clamorem
 2 undique lubet tollere. Quo facto perterriti oppidani, cum, quid ageretur in locis reliquis, essent suspensi, revocant ab impugnandis operibus armatos murisque disponunt.
 3 Ita nostri sine proelii facto celeriter opera flamma comprehensa partim restinguunt, partim interseindunt. Cum pertinaciter resisterent oppidani, magna etiam parte amissa siti suorum in sententia permanerent, ad postremum cuniculis venae fontis intercisae sunt atque aversae. Quo
 4 facto repente perennis exaruit fons tantamque attulit oppidanis salutis desperationem, ut id non hominum consilio, sed deorum voluntate factum putarent. Itaque se necessitate coacti tradiderunt.

1 XXXXIII. Caesar, cum suam lenitatem cognitam omnibus sciret neque vereretur, ne quid crudelitate naturae videretur asperius fecisse, neque exitum consiliorum suorum animadverteret, si tali ratione diversis in locis plures consilia inissent, exemplo supplicii deterrendos reliquos existimavit. Itaque omnibus, qui arma tulerant, manus praecidit vitamque concessit, quo testatior esset poena improborum. Drappes, quem captum esse a Caninio docul, sive indignitate et dolore vinculorum sive timore gravius supplicii paucis diebus cibo se abstinnit atque ita interit.
 2 Eodem tempore Lucterius, quem profugisse ex proello scripsi, cum in potestatem venisset Epasnacti Arverni — crebro enim mutandis locis multorum fidel se committebat, quod nusquam diutius sine periculo commoraturus videbatur, cum sibi conscius esset, quam inimicum deberet Caesarem habere —, hunc Epasnactus Arvernus, amictus

mus populo Romano, sine dubitatione ulla vinctum ad Caesarem deduxit.

XXXXV. Labienus interim in Treveris equestre proelium facit secundum compluribusque Treveris interfectis et Germanis, qui nullis adversus Romanos auxilia denegabant, principes eorum vivos redigit in suam potestatem, atque in his Surum Aeduum, qui et virtutis et generis summam nobilitatem habebat solusque ex Aeduis ad id tempus permanserat in armis.

XXXXVI. Ea re cognita Caesar, cum in omnibus partibus Galliae bene res geri videret indicaretque, superioribus aestivis Galliam devictam subactamque esse, Aquitaniam numquam adisset, per Publium Crassum quadam ex parte devicisset, cum duabus legionibus in eam partem Galliae est profectus, ut ibi extremum tempus consumeret aestivorum. Quam rem, sicuti cetera, celeriter feliciterque confecit. Namque omnes Aquitaniae civitates legatos ad Caesarem miserunt obsidesque ei dederunt. Quibus rebus gestis ipse equitum praesidio Narbonem profectus est, exercitum per legatos in hiberna deduxit: quattuor legiones in Belgio collocavit cum M. Antonio et C. Trebonio et P. Vatinio legatis, duas legiones in Aeduos deduxit, quorum in omni Gallia summam esse auctoritatem sciebat, duas in Turonis ad fines Carnutum posuit, quae omnem illam regionem coniunctam Oceano continerent, duas reliquas in Lemovicum finibus non longe ab Arvernibus, ne qua pars Galliae vacua ab exercitu esset. Paucos dies ipse in provincia moratus, cum celeriter omnes conventus percucurrisset, publicas controversias cognosset, bene meritis praemia tribuisset — cognoscendi enim maximam facultatem habebat, qualiquisque fuisset animo in totius Galliae defectione, quam sustinuerat fidelitate atque auxillis provinciae illius —, his confectis rebus ad legiones in Belgium se recipit hibernatque Nemetocennae.

XXXXVII. Ibi cognoscit, Commium Atrebatem proelio cum equitatu suo contendisse. Nam cum Antonius in hiberna venisset, civitasque Atrebatum in officio esset, Commius, qui post illam vulnerationem, quam supra com-

memoravi, semper ad omnes motus paratus suis civibus esse consuesset, ne consilia belli quaerentibus auctor armorum duxque deesset, parente Romanis civitate cum suis equitibus latrociniis se suosque alebat infestisque itineribus commeatus complures, qui conportabantur in hiberna Romanorum, interceptebat.

- 1 XXXXVIII. Erat attributus Antonio praefectus equi-
- 2 tum C. Volusenus Quadratus, qui cum eo hibernaret. Hunc
- 3 Antonius ad persequendum equitatum hostium mittit. Vo-
- 4 lusenus ad eam virtutem, quae singularis erat in eo, ma-
- 5 gnum odium Commii adiungebat, quo libentius id faceret,
- 6 quod imperabatur. Itaque dispositis insidiis saepius equi-
- 7 tes eius adgressus secunda proelia faciebat. Novissime,
- 8 cum vehementius contenderetur ac Volusenus ipsius inter-
- 9 ciendi Commii cupiditate pertinacius eum cum paucis
- 10 insecutus esset, ille autem fuga vehementi Volusenum pro-
- 11 duxisset longius, inimicus homini suorum invocat fidem
- 12 atque auxilium, ne sua vulnera per fidem inposita pateren-
- 13 tur impunita, conversoque equo se a ceteris incautius per-
- 14 mittit in praefectum. Faciunt hoc idem omnes eius equi-
- 15 tes paucosque nostros convertunt atque insequuntur. Com-
- 16 mius incensum calcaribus equum coniungit equo Quadrati
- 17 lanceaque infesta magnis viribus medium femur traicit
- 18 Voluseni. Praefecto vulnerato, non dubitant nostri resi-
- 19 stere et conversis equis hostem pellere. Quod ubi accidit,
- 20 complures hostium magno nostrorum impetu perculsi vul-
- 21 nerantur ac partim in fuga proteruntur, partim interceptun-
- 22 tur. Quod malum dux equi velocitate evitavit, ac sic proe-
- 23 lio secundo graviter ab eo vulneratus praefectus, ut vitae
- 24 periculum aditus videretur, refertur in castra. Commius
- 25 autem sive explato suo dolore sive magna parte amissa
- 26 suorum legatos ad Antonium mittit seque et ibi futurum,
- 27 ubi praescripserit, et ea facturum, quae imperarit, obsidi-
- 28 bus firmat; unum illud orat, ut timori suo concedatur, ne
- 29 in conspectum veniat cuiusquam Romani. Cuius postula-
- 30 tionem Antonius cum iudicaret ab iusto nasci timore, ve-
- 31 niam petenti dedit, obsides accepit.

Scio, Caesarem singulorum annorum singulos commen- 10
tarios confecisse; quod ego non existinavi mihi esse fa-
ciendum, propterea quod insequens annus, L. Paulo, C.
Marcello consulibus, nullas habet magnopere Galliae res
gestas. Ne quis tamen ignoraret, quibus in locis Caesar 11
exercitusque eo tempore fuissent, pauca esse scribenda
coniungendaque huic commentario statui.

XXXXVIII. Caesar in Belgio cum hibernaret, unum 1
illud propositum habebat, continere in amicitia civitates,
nulli spem aut causam dare armorum. Nihil enim minus 2
volebat, quam sub decessu suo necessitatem sibi aliquam
inponi belli gerendi, ne, cum exercitum deducturus esset,
bellum aliquod relinqueretur, quod omnis Gallia libenter
sine praesenti periculo susciperet. Itaque honorifice ci- 3
vitates appellando, principes maximis praemiis addi-
cendo, nulla onera iniungendo defessam tot adversis proeliis Gal-
liam condicione parendi meliore facile in pace continuit.

L. Ipse hibernis peractis contra consuetudinem in 1
Italiam quam maximis itineribus est profectus, ut municipia
et colonias appellaret, quibus M. Antonii, quaestoris sui,
commendaverat sacerdotii petitionem. Contendebat enim 2
gratia cum libenter pro homine sibi conjunctissimo, quem
paulo ante praemiserat ad petitionem, tum acriter contra
factionem et potentiam paucorum, qui M. Antonii repulsa
Caesaris decedentis gratiam convellere cupiebant. Hunc 3
etsi augurem prius factum, quam Italiam attingeret, in
itinere audierat, tamen non minus iustam sibi causam mu-
nicipia et colonias adeundi existimavit, ut iis gratias ageret,
quod frequentiam atque officium suum Antonio praestitis-
sent, simulque se et honorem suum insequentis anni com- 4
mendaret, propterea quod insolenter adversarii sui glo-
riarentur, L. Lentulum et C. Marcellum consules creatos,
qui omnem honorem et dignitatem Caesaris spoliarent,
ereptum Ser. Galbae consulatum, cum is multo plus gra-
tia suffragiisque valuisset, quod sibi conjunctus et familia-
ritate et consuetudine legationis esset.

LI. Exceptus est Caesaris adventus ab omnibus muni-
cipiis et coloniis incredibili honore atque amore. Tum pri-

2 mum enim veniebat ab illo universae Galliae bello. Nihil relinquebatur, quod ad ornatum portarum, itinerum, locorum omnium, qua Caesar iturus erat, excogitari poterat.

3 Cum liberis omnis multitudo obviam procedebat, hostiae omnibus locis immolabantur, tricliniis stratis fora templaque occupabantur, ut vel expectatissimi triumphii laetitiae praecipere posset. Tanta erat magnificentia apud opulentiores, cupiditas apud humiliores.

1 LII. Cum omnes regiones Galliae togatae Caesar percurrisset, summa celeritate ad exercitum Nemetocennam rediit legionibusque ex omnibus hibernis ad fines Treverorum evocatis eo profectus est ibique exercitum lustravit.

2 T. Labienum Galliae praefecit togatae, quo maiore commendatione conciliaretur ad consulatus petitionem, Ipse tantum itinerum faciebat, quantum satis esse ad mutationem locorum propter salubritatem existimabat. Ibi quamquam crebro audiebat, Labienum ab inimicis suis sollicitari, certiorque fiebat, id agi paucorum consiliis, ut interposita senatus auctoritate aliqua parte exercitus spoliaretur,

3 tamen neque de Labieno credidit quicquam neque, contra senatus auctoritatem ut aliquid faceret, adduci potuit. Iudicabat enim, liberis sententiis patrum conscriptorum causam suam facile obtineri. Nam C. Curio tribunus plebis, cum Caesaris causam dignitatemque defendendam suscepisset, saepe erat senatui pollicitus, si quem timor armorum Caesaris laederet, quoniam Pompei dominatio atque arma non minimum terrorem foro inferrent, discederet uterque ab armis exercitusque dimitteret: fore eo facto

4 liberam et sui iuris civitatem. Neque hoc tantum pollicitus est, sed etiam per se discessionem facere coepit; quod ne fieret, consules amicique Pompei iusserunt atque illam rem moderando discusserunt.

1 LIII. Magnum hoc testimonium senatus erat universali conveniensque superiori facto. Nam Marcellus proximo anno, cum impugnaret Caesaris dignitatem, contra legem Pompei et Crassi rettulerat ante tempus ad senatum de Caesaris provinciis, sententiisque dictis discessionem faciente Marcello, qui sibi omnem dignitatem ex Caesaris

invidia quaerebat, senatus frequens in alia omnia transiit. Quibus non frangebantur animi inimicorum Caesaris, sed² admonebantur, quo maiores pararent necessitates, quibus cogi posset senatus id probare, quod ipsi constituissent.

LIIII. Fit deinde senatusconsultum, ut ad bellum Par-
thicum legio una a Cn. Pompeio, altera a C. Caesare mitte-
retur; neque obscure duae legiones uni detrahuntur. Nam²
Cn. Pompeius legionem primam, quam ad Caesarem miserat
confectam ex delectu provinciae Caesaris, eam tamquam
ex suo numero dedit. Caesar tamen, cum de voluntate³
minime dubium esset adversariorum suorum, Pompeio le-
gionem remisit et suo nomine quintam decimam, quam in
Gallia citeriore habuerat, ex senatusconsulto iubet tradi.
In eius locum tertiam decimam legionem in Italiam mittit,
quae praesidia tueretur, ex quibus praesidiis quinta decima
deducebatur. Ipse exercitui distribuit hiberna: C. Trebo-⁴
nium cum legionibus IIII in Belgio collocat, C. Fabium cum
totidem in Aeduos deducit. Sic enim existimabat tutissi-⁵
mam fore Galliam, si Belgae, quorum maxima virtus, Aedui,
quorum auctoritas summa esset, exercitibus continerentur.
Ipse in Italiam profectus est.

LV. Quo cum venisset, cognoscit, per C. Marcellum¹
consulem legiones duas ab se remissas, quae ex senatus-
consulto deberent ad Parthicum bellum duci, Cn. Pompeio
traditas atque in Italia retentas esse. Hoc facto quamquam²
nulli erat dubium, quidnam contra Caesarem pararetur,
tamen Caesar omnia patienda esse statuit, quoad sibi spes
aliqua relinqueretur iure potius disceptandi quam belli ge-
rendi. Contendit. . . .

INDEX NOMINUM.

(Romanorum hominum nomina ex nominibus gentilibus digesta sunt.)

A

Acco, VI. 4, 1. 43, 2. VII. 1, 4., princeps conturbationis Senonum, supplicio afficitur; Galli de eius morte queruntur.

Adiatannus, III, 22, 1. 4., princeps Sontiatum, eruptionem facit ex eorum oppido.

Aduatūci, II, 3, 9. 16, 3. 29, (1. 31, 4). — 33. V, 27, 2. 38, 1. 2. 39, 3. 56, 1. VI, 2, 3. 33, 2., gens Galliae Belgicae ex Germanis orta, quae habitat in sinistra ripa Mosae fluminis. Cum Nervii contra Romanos faciunt; Nerviorum clade nuntiata in oppidum suum se recipiunt; legatis de pace missis armorum parte celata eruptionem faciunt; ab Ambiorige concitati vincuntur a Caesare; rursus bellum parant. — Inde

1.) Aduatucorum oppidum, II, 29, 2. (3. 5. — 33, 6.), a Mosa fl. occidentem versus situm haud procul ab eo loco, ubi nunc est Leodium oppidum regni Belgici (*Liège, Lüttich*); vide *Aduatuci*;

2.) Aduatūca, VI, 32, 3—5. 35, 8—10., castellum in mediis Eburonum finibus situm orientem

versus a Mosa fl., fortasse eo ipso loco, ubi hodie est *Limburgum* oppidum Belgii. (Olim falso putabant esse idem, quod *Ad. Tungrorum*, nunc *Tongern*). Q. Cicero legatus aegre ibi defendit Sugambrorum impetum.

Aedui (falso *Haedui*), I, 10, 1. 11, 1—4. 12, 1. 14, 3. 6. 15, 1. 16, 1—5. 23, 1. 28, 5. 31, 3. 8. 9. 32, 4. 35, 3. 4. 36, 3—6. 37, 1. 43, 6—9. II, 14, 15, 1. V, 6, 1. 2. 7. 54, 4. VI, 4, 2—4. 12. VII, 5, 2—4. 9, 4. 6. 10, 1. 3. 32.—34, 1. 37, 3.—43, 4. 50. 53, 3.—55. 63. 64. 67, 7. 76. 2. 76, 3. 77, 1. 89, 1. 90, 1—3. 7. VIII, 45, 2. 46, 4. 54, 4. 55. gens maxima et potentissima Galliae Celticae, quae incolit inter Ligerem et Ararim fl., meridiem versus pertinet paene ad Lugdunum oppidum. Caput *Bracte*, hodie *Autun*. Amici populi Romani, fratres et consanguinei a senatu appellati, legatis ad Caesarem missis frumentum praebere fussi faciunt de principatu Galliae, quem semper tenuerant, primum cum Arvernīs, deinde cum Sequanis, postremo cum Remis contem-

dant; victi a Germanis per Divitiacum apud Caesarem quernuntur; Bellovacorum agros populantur; pro Senonibus deprecantur; a Caesare in antiquum principatum Galliae restituntur; Biturigibus contra Arvernos copias mittunt, quae Ligrem fl. transire non audent; frumentum Caesari indigentius subministrant; civili dissensione orta legatos ad Caesarem mittunt; x milia militum Aed. ad hunc missa a Litavico per fraudem ad Arvernos perducuntur, a Caesare ad officium revocantur; legatos sui purgandi causa ad C. mittunt, sed clam de bello consilia ineunt; ad Vercingetorigem legatos mittunt de pace atque amicitia; Gallis ad Alesiam victis a Caesare reservantur, captivi illi redduntur; duae legiones apud eos hieant. — Inde

civitas Aedua, II, 14, 2. V, 7, 1.

(a.) L. Aemilius, I, 22, 2, decurio equitum Gallorum, cuius servi Helvetiis deferunt, Caesarem itinere ab eis averas Bibracte contendere.

(b.) L. (Aemilius) Paulus, VIII, 48, 10., consul a. U. c. DCCIII. cum C. Marcello; v. *Claudius* a.).

Africanum, bellum, VIII. praef. 8., b. in Africa a Caesare cum Pompeianis gestum a. U. c. DCCVII. et VIII.

Africus, V, 8, 2., ventus medius inter Austrum et Favonium.

Agedinicum (falso Age(n)dicum), VI, 44, 3. VII, 10, 4. 57, 1. 59, 4. 62, 10., oppidum Senonum in Gallia Celtica ad Icaunam fl. situm, nunc *Sens* (dép. de l'Yonne). Primum VI le-

giones ibi hieant, deinde II cum omnibus impedimentis ibi relinquuntur.

Alesia, VII, 68. — 89., oppidum Mandubiorum in Gallia Celtica situm, ut videtur, paulo supra Bibracte, ubi nunc est *Alise Sainte-Reine* oppidulum Burgundionum (dép. de l'Côte-d'Or). Circumvallatum a Caesare expugnatur.

Alexandria, VIII. praef. 2., caput Aegypti. — Inde

Alexandrinum bellum, ib. 8., b. gestum in Aegypto post pugnam Pharsalicam a. U. c. DCCVI. et VII.

Allobroges (sing. Allobrox), I, 6, 2. 3. 10, 5. 11, 5. 28, 3. 4. III, 1, 1. 7, 1. VII, 64, 3. 7. 65, 3. gens Galliae provinciae Celticae origines, quae incolit inter Rhodanum et Isaram fl. et lacum Lemannum et Alpes. Caput *Picenna*, nunc *Vienna*. A. U. c. DCLXXXIII. a. C. Pompeio praetore domantur; ad Caesarem se recipiunt; eius iussu Helvetiis frumenti copiam faciunt; Ser. Galba legatus apud eos hieat; sollicitati a Vercingetorige suos fines tinentur.

Alpes, I, 10, 3. III, 1(, 1. 2. 2, 5). — 7, 1. III, 10, 3., ei montes, qui dividunt Galliam et Germaniam a Gallia Cisalpina (Italia), ex quibus oritur Rheus fl. Caesar eas superat; Ser. Galba legatus gentes quasdam, quae eas incolunt, devincit.

Ambarri (non Aedni Amb.), I, 11, 4. 14, 3., necessarii et consanguinei Aeduorum, gens exigua Galliae Celticae inter Aeduos et Sequanos et Allobroges sita ab Arare fl. ad orientem versus, ubi nunc est pagus Francogalliae *le dép. de*

- l'Aln.* Ab Helvetiis vexantur.
- Ambliani, II, 4, 9. 15, 2. VII, 75, 3. VIII, 7, 4., gens exigua Galliae Belgicae ad Samaram fl. (*Somme*) sita, ubi post fuit regio Picardia. Caput *Samarobriva*, hodie *Amiens*. Caesari se dedunt; octavo belli anno cum Bellovacis contra Caesarem faciunt.
- Ambibarii, VII, 75, 4., una ex civitatibus Aremoricis Galliae Celticae, sita fere, ubi nunc est *Lamballe* oppidulum (*dép. des Côtes-du-Nord*).
- Ambiliati, III, 9, 10., gens exigua Galliae Belgicae, Venetorum socii, siti fere, ubi nunc est *Abbeville* Picardiae oppidum (*dép. de la Somme*); an eidem qui *Ambibarii*?
- Ambiorix, r̄gis, V, 24, 4. 26, 1. 2. 27. 31, 6. 34, 3. 36.—37, 2. 38. 41, 2. 3. VI, 2, 2. 5, 1—4. 6, 3. 9, 2. 29, 4. 30.—33, 3. 42, 3. 43, 4. 6. VIII, 24, 4.—25, 1., princeps Eburonum, auctor defectionis, Cottam et Titurium legatos magna clade afficit, Aduatucos et Nervios concitat, cum Treveris foedus init, paene a Basilio legato captus in Arduenna silva delitescit.
- Ambivarēti (al. Ambil.), VII, 90, 6., gens Galliae Celticae, ut vulgo putant, in dextra ripa Ligeris fl. media inter Aeduos et Bituriges sita [forsitan inter Senones et Mandubios, ubi hodie est vicus *Ambilly-le-Sec* prope oppidum *Châtillon-sur-Seine* (*dép. de la Côte-d'Or*)]; Aduorum clientes.
- Ambivarēti, III, 9, 3., gens Galliae Belgicae, quae habitat in sinistra ripa Mosae fl., forsitan ubi nunc est vicus Franco-galliae *Hierges - Ambri- ves* prope oppidum *Givet* (*dép. des Ardennes*). Usipetes et Teneteri magnam partem equitatus ad eos praedandi frumentandique causa mittunt.
- Ambluarēti, VII, 75, 2., gens Galliae Celticae, Aduorum clientes; videntur eidem esse qui *Ambivaretti*.
- Anartes, VI, 25, 2., gens Daciae ad Tibiscum fl. (*Theiss*), et ad silvam Hercyniam (Carpathes montes) incolens, ubi nunc est Hungariae pars orientalis.
- Ancalites, V, 21, 1. 2., gens Britanniae sita, ut videtur, ubi nunc est Comitatus Oxoniensis. Ad Caesarem legatos de deditione mittunt.
- Andes sive Audi, II, 35, 3. III, 7, 2. VII, 4, 6. VIII, 26, 2., gens Galliae Celticae sita, ubi postea fuit provincia *l'Anjou*, nunc est *le dép. de Maine-et-Loire*. Caput *Iuliomagus*, hodie *Angers*. P. Crassus praefectus cum VII. legione ibi hiebat. A. cum Vercingetorigi faciunt. V. *Dumnacus*.
- Andocumborius (al. Andec.), II, 36, 1.), unus ex principibus Remorum, legatus ad Caesarem mittitur (an *Andebrogus*?). V. *Jocius*.
- C. Antistinus Reginus, VI, 1. VII, 83, 3. 90, 6., legatus Caesaris, ab hoc delectum habere iubetur; Alesiae superiora castra tenet; in Ambivaretiis mittitur.
- M. Antonius (M. f. M. n.), VII, 81, 6. VIII, 2, 1. 24, 2. 38, 3. 46, 4. 47, 2. 48, 1. 2. 3. 9. 50, 1—3., Caesaris legatus et quae stor, eiusdem opera augur

tribunus plebis; triumvir. Al-
siae laborantibus Romanis cum
C. Trebonio legato subsidia mit-
tit; hibernia Bibracti cum II le-
gionibus praestitit; Caesarem al-
terum Ambiorigis fines vastan-
tem sequitur cum XII. legione;
cum XV cohortibus relinquitur
in Bellovacis; in Belgio
(prope Nemetocennam) hiemat
cum C. Trebonio et P. Vatinio;
C. Volusenum tr. m. ad Com-
mum Atrebatem persequendum
mittit (a. U. c. DCCXXIII. ab
Octaviano ad Actium victus ipse
se interfecit in Aegypto).

Apollo, VI, 17, 2., deus, a Gal-
lis colitur morbosque depellere
creditur.

Aquitani, I, 1, 1.2. III, 21, 3., et
Aquitania, I, 1, 7. III, 11, 3. 20,
1. 23, 3. 26, 6. 27. VI, 31, 5. VIII,
46, 2., ea pars Galliae Transal-
pinae, quae spectat inter occi-
dentem et meridiem, sita inter
Pyrenaeos montes et Garumniam
fl. et Oceanum (Atlanticum) et
Galliam provinciam, postea *la
Guyenne* provincia Francogal-
liae. Maxima pars A. P. Crasso
praefecto se dedit, omnes civi-
tates obsides dant Caesari.

Arar, Aris, I, 12, 1—3. 13, 1.
16, 3. VII, 90, 7. VIII, 4, 3.,
flumen Galliae Celticae, quod
oritur ex monte Vosago, per
fines Aeduorum et Sequanorum
fertur, influit in Rhodanum;
nunc ab eo nomine, quod post
fuit, *Saône*, *la Saône*. Cae-
sar Helvetios ad A. vincit. V. Q.
Tullius Cicero.

Ardennae silva, V, 3, 4. VI,
29, 4. 31, 2. 33, 3., maxima to-
tus Galliae, quae in Belgio in-
feriore ab Rheno fl. et finibus
Treverorum per Remorum et
Nerviorum fines pertinet ad fl.

Scaldim; nunc *les Ardennes*,
die Ardenne. Indudoma-
rus bellum parans eos, qui arma
ferre non possunt, in eam ab-
dit; Ambiorix ibi latens effugit
ex Romanorum persequentium
manibus.

Arecomici v. Volcae b.)

Aremoricae civitates (falsae
Armor.), V, 53, 6. VII, 75, 4.
VIII, 31, 4., civ. Galliae (Celti-
cae et Belgicae) natione Celtica
in ora maritima septentrionem
versus contra Britanniam sitae
inter Ligerem et Sequanam fl.,
ubi postea fuerunt Britannia
minor et Nortmannia provin-
ciae. Magnis copiis L. Roscii
legati hiberna in Eaubilis adoriri
parant, sed Caesaris de Nervii
victoria nuntiata celerime disce-
dunt; C. Fabio legato se dedunt.

Ariovistus, I, 31, 10. — 53, 4.
V, 29, 3. VI, 12, 2., rex Sue-
borum, postquam Gallos ad Ma-
gotobrigam vicit annoque ante
bellum Gallicum amicitiam po-
puli Romani expetivit, ab Ar-
vernii et Sequanis in Galliam
acceratus crudeliter ibi impe-
rat; superbe Caesari respondet;
ad occupandam Vesontionem
contendit; legatos Caesaris in
catenas coniecit; acerrimo proe-
lio devictus Gallia excedit; qua-
drennio post moritur.

M. Aristius, VII, 42, 5. 43, 1.,
Caesaris tribunus militaris, ab
Aeduis Cabillonensibus eductus oppri-
mitur.

C. Arpinseus, V, 27, 1. 28, 1.,
eques Romanus, familiaris Q.
Titurii legati, ab hoc cum Q. In-
nio Hispano colloquendi causa
ad Ambiorigem mittitur.

Arverni, I, 31, 3. 4. 46, 2. VII,
3, 3. 4, 1. 5, 5. 6, 7. 1. 6, 8, 2.
3. 5, 9, 6. 34, 2. 37, 1. 38, 5. 7.

64, 6. 66, 1. 75, 2. 76, 3. 77, 3. 83, 6. 88, 4. 89, 5. 90, 2. 3. VIII, 44, 3. 46, 1., gens Galliae Celticae, quae ad Elaver fl. sita septentrionem versus pertinet ad Bituriges, meridiem versus ad montem Cebennam. Caput *Gergovia* (quod vide). Postea eidem regioni nomen fuit *l'Auvergne* (nunc *dép. du Puy-de-Dôme et du Cantal*). A. U. c. DCXXXIII. a Q. Fabio Maximo Allobrogico (quem vide) vincuntur; de principatu Galliae cum Aeduis contendunt, Germanos accersunt; Vercingetorix ducem bellum contra Romanos movent, a Caesare opprimuntur; Allobrogibus bellum inferunt; capta Alesia a Caesare reservantur eique obsides mittunt.

(a.) Q. Atilius Varus, VIII, 28, 2., praefectus equitum Caesaris, proelium equestre committit cum Dumnao duce Andiam.

(b.) T. (Atilius) Labianus, I, 10, 3. 21, 2. 22, 1—3. 54, 3. II, 16, 1. 11, 3. 26, 4. III, 11, 1. (2.) III, 38, 1. 2. V, 8, 1. 11, 4. 23, 4. 24, 2. 53, 1. 2. 57, (1. 4.). — 58, (4.) 6. VI, 7, 1—8. 8, 2—7. 33, 1. 5. VII, 34, 2. 56, 2. 57, 1. (2.) 58. — 62. 86, 1. (2.) 87, 3—5. 90, 4. VIII, 6, 3. 23, 3. 24, 3. 25, 1. 45, (1.) 52, 2. 3., princeps legatorum Caesaris (pro praetore), primum munitioni contra Helvetios factae, deinde hibernis praeficitur; Caesari in pugna ad Sabim fl. commissa X. legionem subsidio mittit; in Treveros mittitur, quos postea vincit; Morinos in suam potestatem redigit; Indutiomarus Treverum interficit; aliquot legiones in Senones Parisiosque adducit; Agedinco Intetiam pro-

ficiscitur; Mediosedo potitur; exercitum Agedincom reducturus Camulogenum Aulercum vincit atque interficit; pugnae ad Alesiam factae interest; mittitur in Sequanos et Suessiones; Commium Atrebatem interficere conatur; equestri proelio in Treveris facto multos principes horum et Germanorum in suam potestatem redigit; Galliae Cisalpiniae praeficitur; ab inimicis Caesaris sollicitatur. (Paulo post in Pompei partes transit; cadit in proelio Mundensi.)

Atrebatēs sive Atrebatī (sing. Atrebat), II, 4, 9. 16, 2. 28, 1. III, 21, 7. 27, 2. 35, 1. V, 46, 3. VI, 6, 1. VII, 77, 3. VIII, 7, 4. 5. 47, 1. 2., gens Galliae Belgicae inter Scaldim et Samaram fl. sita, ubi postea fuit provincia *l'Artois*, nunc est pagus *le dép. du Pas-de-Calais*. Caput *Nemetocenna*, nunc *Arras*. Bello Belgico cum Nervii, postea cum Bellovacis coniuncti a Romanis profugantur. V. *Cominus*.

Q. Atrius, V, 9, 1. 10, 2., in Britannia navibus a Caesare praeficitur, quae tempestate gravissime affliguntur.

Aulerci, II, 34. III, 29, 3. VII, 4, 6. VIII, 7, 4., gens Galliae Celticae occidentem versus inter Sequanam et Ligerem fl. incolens. In quatuor partes dividuntur his cognominibus:

1.) Brannovices, VII, 75, 2., Aeduorum clientes, qui cognomen duxisse videntur a finitimis suis Brannovii; incolunt ad Ligerem;

2.) Eburovices, III, 17, 3. VII, 75, 3., haud dubie prognati ab Eburonibus; incolunt eam regionem, ubi postea fuit pars

Normanniae et Insulae Franciae oppidumque nunc est *Eureux*, olim *Mediolanum*.

3.) Cenomāni, ib., alii paulo infra Eburovices et

4.) Diablintres, III, 9, 10., sita in ea parte Galliae, quae postea vocabatur *le Maine* (nunc *dép. de la Mayenne* et *de la Sarthe*); occidentem versus pertinent usque ad Curiosolitās. — A P. Crasso praefecto in dictionem rediguntur; postea cum Vercingetorige faciunt, potremo sunt Bellovarum socii.

L. Aurunculēus Cotta, II, 11, 3. III, 22, 1. 38, 3. V, 24, 5. 26, 2. 27, 3. — 37, 4. VI, 32, 4. 37, 8., Caesaris legatus, equitatu praefectus Belgas Bibracte discedentes caedit; dum Caesar primum in Britannia versatur, cum Q. Titurio legato Menapiorum fines vastat; cum eodem contra Ambiorigem profectus fortiter pugnans interficitur.

Ausci, III, 27, 1., natio Aquitaniae, quae habitat circa ea loca, ubi nunc est oppidum *Auch* (*dép. du Gers*). P. Crasso praefecto se dedunt.

Avaricum, VII, 13, 3. 16, 3. — 22, 24. — 28, 29, 4. 30, 2. 31, 3. 4. 32, 1. 47, 5. 6. (ed. Avaricensis) 52, 2., oppidum maximum Biturigum situm in Gallia Celta ad flumen *Averam* (nunc *Euvre*), quod hodie a gentis nomine vocatur *Bourges* (*dép. du Cher*). A Caesare oppugnatum capitur, incolae interficiuntur.

Axōna, II, 5, 4. — 8, 9, 3. (— 10, 4.), flumen Galliae Belgicae, quod oritur in Remis, in Suevionibus influit in Isaram, nunc *l'Aisne*. Belgae ad A. a Caesare devincuntur.

B

Bacēn s. silva, VI, 10, 5., ea pars silvae Hercyniae, quae Suebos a Cherusis dividit, nunc mons Harticus (*der Harz*) et pars Leviae (*der Thüringer Wald*). Suebi ibi Romanorum adventum expectare constituunt.

Baleāres, II, 7, 1., incolae Balearum insularum, Maiores et Minores, quae sunt in Mari Interno prope litus Hispaniae (Tartacenensis); funditores in exercitu Caesaris.

Balbus v. Cornelius.

T. Balvntius, V, 35, 6., centurio Romanus (primipilaris), bello Ambiorigis gravissime vulneratur.

Batavorum insula, III, 10, 1., efficitur Vacalo fl. et Mari Germanico, nunc *de Betuwe* (*Betau*), pars Geldriae provinciae regni Batavorum (*die Niederlande*).

Belgae, I, 1, 1. — 3. 5. 6. II, 1, 2, 3. 3. — 11, 14, 1. 6. 15, 1. 6. 17, 2. 19, 1. III, 7, 1. II, 2, III, 38, 4. V, 24, 3. VIII, 6, 2. 38, 1. 54, 5., et

Belgium, V, 12, 2. 25, 4. VIII, 46, 6. 49, 1. 54, 4. (= *Gallia Belgica*), ea pars Galliae Transalpinae, quae est septentriones versus, perducit a Sequana fl. ad Rheni ostia, a Matrona ad Mare Germanicum. — Belgae, maximam partem progaui a Germanis, fortissimi omnium Gallorum, consurgunt contra Romanos, Bibrax Remorum oppidum oppugnant; proelio ad Axonam fl. victi domum revertentes fugantur; T. Labienus legatus eos in officio continere iubetur. Quarto belli anno omnes

- quinto et octavo et nono pars legionum Caesaris ibi hie-
mant.
- Bellovaci**, II, 4, s. 5, s. 10, s. 13, 1. 14, 2. s. V, 46, 1. VII, 59, 2. s. 75, s. s. 90, s. VIII, 6, 2. 7, 1—6. 12(1). 14—33, 1. 38, 1., gens potentissima Galliae Belgicae, quae inter Sequanum et Samaram et Esiam (*l'Oise*) fl. incolit. Caput *Bratuspantium*, cui olim nomen fuit *Caesaromagus*; nunc, ut videtur, *Montdidier*. [Ab ipsa gente nomen duxit oppidum *Beauvais* (*dép. de l'Oise*).] Ab Aedulis vexantur; pacem ab Romanis petunt; M. Crassus quaestor ibi hiebat; defectione Aedunorum cognita aperte bellum parant contra Romanos; numerum militum a Gallorum principibus sibi imperatum non complent; devincuntur a Caesare.
- Bibracte**, I, 23, 1. VII, 55, 1. 63(5). 90, 7. VIII, 2, 1. (2.), caput Aedunorum inter Ararim et Ligerem fl. situm, postea *Auxotodunum*, nunc *Aulun* (*dép. de Seine-et-Loire*). Prope B. Helvetii devincuntur; Galli ibi concilium habent; Caesar ibi hiebat septimo belli anno.
- Bibrax**, cels, II, 6, 1. (—11, 4.), oppidum Remorum prope Axonam fl. situm, nunc aut *Bière* (?) aut *Braine* aut, quod est maxime probabile, *Beaurieux* vici (*dép. de l'Aisne*). A Belgis oppugnatur.
- Bibrōci**, V, 21, 1. (2.), gens Britanniae inferioris inter orientem et meridiem sita, paulo infra Trinobantes, ut videtur. (Quod ibi nunc situm esse ferunt oppidum *Bray*, nullum est). Legatis missis Caesari se dedunt.
- Bigerriōnes**, III, 27, 1., gens Aquitaniae in Pyrenaea montibus ad fl. Aturum incolens, ubi nunc est oppidulum *Bagnères de Bigorre* (*dép. des Hautes-Pyrénées*). P. Crasso praefecto se dedunt.
- Bituriges** (sing. *Bitūrix*), 1, 18, 6. VII, 5, 1—5. 8, s. 9, 6. 11, 2.—13(3). 15, 1. (—28). 75, s. 90, 6. VIII, 2.—4, 2. 11, 2., gens Galliae Celticae, cuius oppida sunt *Noviodunum* (b.) et *Avaricum* (quae vide), siti, ubi postea fuerunt provinciae *le Berry*, *le Bourbonnais*, *la Touraine*; cognomine *Cubi*. (Altera pars eius gentis, cognomine *Vibisci*, est in Aquitania; caput *Burdigala*.) — Biturigum princeps est vitricus Dumnorigis Aedul. B. cum Arvernens se coniungunt; Noviodunum et Avaricum a Caesare expugnantur, postquam XX sua oppida ipsi incenderunt. A Caesare oppressi auxilium petunt contra Carnutes. T. Sextius legatus cum XIII. legione apud eos hiebat.
- Boduognātus**, II, 23, 4., Nerviorum dux, proelio Nervico dextrum cornu Romanorum aggre-
ditur.
- Bōil**, 1, 5, 4. 25, 6. 28, s. 29, 2. VII, 9, 6. 10, s. 4. 17, s. 75, s., gens Galliae Celticae, sita inter Ligerem et Elaver fl., cuius regionis maxima pars postea fuit *le Bourbonnais* provincia. Caput *Gorgobina*, quod vide. Una pars eius gentis a dextra ripa Rheni fl., ubi conederat, in Noricum, inde ad Helvetios transferat, cum quibus a Caesare victa ab Aedulis recipitur.

- Eorum oppidum expugnatur a Caesare.
- Brannovices v. Aulerci 1.)
- Brannovii, VII, 75, 2., gens Galliae Celticae, incertum ubi sita, clientes Aednorum. (Finissimi videntur fuisse Aulercorum Brannovicum.)
- Bratuspantium, II, 13, 2. (3. 15, 2.), caput Bellovacorum gentis Belgii, nunc *Montdidier*, ut videtur (*dép. de la Somme*; — al. *Bréteuil*). Bellovacii postquam se suaque omnia eo contulerunt, pacem a Caesare petunt, qui castris ibi positis eos DC obsidibus imperatis in fidem recipit.
- Britanni, III, 21, 5. V, 11, 8. 9. (12.) 13(, 2.—22). 21, 3., et
- Britannia, II, 4, 7. III, 9, 10. III, 20(, 1.). 21, 3. 22, 2. 23, 2. (27, 2. 28, 1. 2. 30.)—36. 37, 1. 38, 1. 4. V, 2, 5. (5.—23.) 9, 2. 5. 12, 1. (13.) 22, 4. VI, 13, 11., insula a Gallia trans Fretum Gallicum septentrionem versus, a Mari Germanico occidentem versus in Oceano Atlantico orientem versus ab Hibernia infra Oceanum Septentrionalem sita, quae complectitur *Britanniam* et *Caledoniam* (*Scotland*). Incolae partim sunt *Celtae*, qui a Belgio eo transferant, partim indigenae, qui post dicebantur *Caledones*. Caesar non cognovit nisi eam partem insulae, quae spectat inter meridiem et orientem, cuius potentissimus populus erat *Trinobantes*. — Caesar bis eo traiecit. Britanni ad Caesarem primum traiectionem legatos de deditione mittunt; postquam traiecit, Romanos navibus egredi prohibent; fugati legatos de pace mittunt; rebellionem facta Romanos com-
meatu intercludunt; castra Romana adorti iterum fugantur legatosque de pace mittunt. Postquam iterum traiecit C., cum ante discessissent a litore, complura praefecta committunt; castra navalia Romanorum adorti caeduntur; legatos ad C. mittunt obsidesque dant. V. *Cantium*. — Inde
- Britannicum bellum, V, 4, 1. D. Brutus v. Iunius a.).
- C
- Cabillonum, VII, 42, 3. 90, 7., oppidum Aednorum ad Ararim fl. situm, nunc *Châlon-sur-Saône* oppidum Burgundiae (*dép. de Saône-et-Loire*). XIII. legio ibi hiemat frumentandi causa.
- Cadurci, VII, 4, 8. (5, 1. 7, 1.) 64, 5. 75, 2. VIII, 30, 1. (sing.) 32, 1. 33, 3., gens Galliae Celticae ultima Provinciae, media inter Nitobroges et Rutenos sita, ubi postea fuit provincia *le Quercy*. Caput *Divona* (al. *Dib.*), nunc ab gentis nomine *Cahors* (*dép. du Lot*). Arvernorum clientes, cum Vercingetorige coniuncti, ab hoc ad fines Volcarum depopulandos mittuntur. V. *Lucterius* et *Uxelodunum*.
- Caerocii, II, 4, 10., gens Galliae Belgicae origine Germana incolens eam regionem, quae nunc est inter oppida Leodium et Luciliburgum; nomen inde forsitan duxerit annis, qui influit in Mosam, *le Chiers* prope *Sedan* oppidum Campaniae provinciae olim Francogalliae (*dép. des Ardennes*).
- Caesar v. Iulius.
- Calenus v. Fufius.

Calētes sive Calēti, II, 4, 9.

VII, 75, 4. VIII, 7, 4., una ex civitatibus Aremoricis Galliae Belgicae, sita ad ripas Sequanae fl., ubi postea fuit Normanniae superioris pars *le pays de Caux*, nunc *dép. de la Seine-inférieure*. (*Calais* quoque oppidum, quamquam aliquanto supra situm, nomen inde videtur duxisse.) Bellovacorum socii sunt octavo belli anno.

L. (Calpurnius) Pīso, a.) I, 12, 7., legatus L. Cassii, a Tigrinis interficitur (v. *L. Cassius*): b.) (—L. f. L. n.—Caesonianus) ib. et 6, 4., huius nepos, consul cum A. Gabinius a. U. c. DCLXXXVI., Caesaris socer. (vide p. VII.)

Camulogēnus, VII, 57, 3. (4.) 59, 5. 62, 5. 7., Aulercus admodum senex, a Parisiis et finitimis civitatibus ad summam imperii evocatus, a T. Labienō legato interficitur.

C. Caninius Rebius, VII, 83, 3. 90, 6. VIII, 24, 2. 26, 1. (2.) —3. 27, 1. 30, 2. 32, 1. 33, 1. 34, 4. 35, 4. 36, 1. 37, 1. (2.) 39, 1. 4., legatus Caesaris, in Rutenos mittitur, Lemoni a Dumnaco oppugnatur, Drappetem Senonem et Lacterium Cadercum Provinciam petentes bello persecutus illum capit, hunc pellit; Uxellodunum obsidet.

Cantābri (sing. Cantaber), III, 26, 6., gens Hispaniae septentrionalis finitima Aquitaniae, sita, ubi postea fuit *Biscaya* provincia (nunc *Vizcaya*, *Gulpuzcoa*, *Alava*). Socii Aquitanorum, a P. Crasso praefecto devincuntur.

Cantium, V, 13, 1. 14, 1. 22, 1.,

ea Britanniae regio, quae spectat inter orientem et meridiem. Fretoque Gallico dividitur a Gallia (Morinis), hodie Comitatus *Kent*. Eius incolae, omnium Britannorum humanissimi, contra Caesaris castra profecti repelluntur.

Carnūtes, II, 35, 3. V, 25, 1. 4. 29, 2. 56, 1. 4. VI, 2, 3. 3, 4. 4, 2. 13, 10. 44, 1. VII, 2.—3, 1. 11, 3. 75, 3. VIII, 4, 2.—5. 31, 4. 32, 1. 38, 3. 46, 4., gens Galliae Celticae, quae media totius Galliae Transalpiniae habetur, media inter Senones et Cenomanos porrigitur ab septentrionibus ad meridiem in utraque ripa Ligeris fl., clientes Remorum. (In eorum finibus locus Gallorum est consecratus.) Caput *Cenitum*, nunc ab eo nomine, quod post fuit, *civitas Aurelianorum, Orléans*. — Caesar in eis hiemat altero belli anno. Carn. Tasgetio interfecto cum Senonibus consilia communicant; ad conciliium Galliae a Caesare indictum postquam non venerunt, legatos obsidesque mittunt; principes se ex omnibus Gallis bellum Romanis facturos polliciti Cenabi elices Romanos interficiunt; bello Biturigibus illato Caesare appropinquante in finitimas regiones dissipantur; saepe vexati tandem subito se dedunt C. Fabio legato; Gutruatum ad supplicium in Caesaris castra perducunt; ad eorum fines C. II legiones ponit.

Carvilius, V, 22, 1. (2.), Britannus, unus ex III regibus Cantil, a Caesare repellitur.

Cassi, V, 21, 1. (2.), una ex gentibus Britanniae, quae spectat inter meridiem et orientem.

- Caesari legatis missis se dedunt.
- L. Cassius (Longinus)**, I, 7, 4, 12, 5., consul Romanus cum C. Mario a. U. c. DCXXXVII., bello Helvetico ab Tigurinis in finibus Allobrogum vincitur et occiditur; exercitus eius sub iugum mittitur. — Inde **Cassiānum**, bellum, I, 13, 2. (4.)
- Cassivellaunus**, V, 11, 8. (9.) 18. — 22., dux Britannorum, oppido suo expugnato copiasque selectis Caesari se dedit.
- Casticus**, I, 3, 4., rex Sequanorum, ab Orgetorige ad coniurationem concitatur.
- Catamantaloedes**, I, 3, 4., pater Castici, Sequanorum rex, a senatu amicus appellatur.
- Caturiges**, I, 10, 4. (5.), gens Galliae provinciae finitima Galliae Cisalpinae, sita, ubi nunc est *Chorges* vicus Delphinatus (*dép. des Hautes-Alpes*). Cum Centronibus et Gratiocellis Caesaris iter per Alpes impedire conati compluribus proeliis pelluntur.
- Catuvolcus** (falso *Cativ.* sim.), V, 24, 4. 26, 1. (2.) VI, 31, 5., rex dimidiae partis Eburonum, auctor repentinus tumultus, taxo se exanimat.
- Cavarillus**, VII, 67, 1., unus ex III nobilissimis Aeduis, captivus Caesaris. V. *Cotus*.
- Cavarinus**, V, 54, 2. VI, 5, 2., rex Senonum, exul, cum Caesare pugnat contra Treveros et Eburones.
- Cebenna**, mons (al. *Cev.*), VII, 8, 2. 3. 56, 2., id iugum montium, quod Galliam Celticam (Gabalos, Arvernos, Vellavos) a Provincia (Volcis et Helviis) dividit, cui etiam nunc no-
- men est *les Cévennes*. Caesar eum semel superat.
- Celtae** sive Galli, I, 1, 1. (2. 4.) et Gallia (*κατ' ἐξοχήν*), I, 1, 6. 30, 1. 3. 4. 31, 3. II, 1, 2. 3, 1. et passim, = Gallia Celtica, ea pars Galliae Transalpinae, quae pertinet a Garumna fl. ad Sequanam, a Matrona ad confluentem Mosellae et Rheni, quaeque postea dicta est *Gallia Lugdunensis*.
- Celtillus**, VII, 4, 1., Arvernus, Vercingetorigis pater, qui principatum Galliae obtinebat, propterea quod regnum appetit, ab Arvernens interficitur.
- Cenābum** (falso *Gen.*), VII, 3, 3. 11, 4. 6. (— 9.) 14, 1. 17, 7. 28, 4. VIII, 5, 2. 6, 1., Carunum oppidum in Gallia Celtica ad Ligerem fl. situm, nunc *Orléans* (*dép. du Loiret*). Postquam cives Romani ibi interfecti sunt, Cen. a Caesare indecitur; Caesar ibi castra ponit; C. Trebonius legatus cum II legionibus ibi hiemat. V. *Carunites*. — Eius incolae
- Cenabenses**, VII, 11, 7.
- Cenimagni** (falso *leni*, *Caugi*), V, 21, 1. (2.), gens Britanniae inter meridiem et orientem sita paulo supra Trinobantes, legatos de deditione ad Caesarem mittunt.
- Cenomāni** v. *Aulerci* 3.)
- Centrones** (non *Centr.*), a.) I, 10, 4., gens Galliae provinciae orientem versus sita in Alpibus Poeninis, finitima Galliae Celticae (Nantnathibus) et G. Cisalpinae. Caput *Darantasia*, unde nunc vallis quaedam (et vetus provincia) Sabaudiae dicitur *Tarantaise*, oppidum in ea a gentis nomine *Centron*. Cum Gratiocellis et Caturigibus

compluribus proeliis a Caesare pelluntur;

b.) V, 39, 1., gens Galliae Belgicae incolens circa id oppidum, cui hodie nomen est *Courtray*, situm in Flandria occidentali provincia regni Belgici. Nerviorum clientes, cum his et Eburonibus, Aduatucis, aliis Q. Ciceronis legati hiberna adorti Caesaris adventu discedunt.

Cherusci, VI, 10, 5., gens Germaniae inter Visurgim et Alblm, silvam Hercyniam et Aletram fl. sita, quam silva Bacenis dividit a Suebis.

Q. Cicero v. Tullius.

Cimberius, I, 37, 3., Sueborum dux; vide *Nasua*.

Cimbri (sing. Cimber), I, 33, 4, 40, 5. II, 4, 2. 29, 4. (s.) VII, 77, 12—14., gens Germaniae, quae habitat in Chersoneso Cimbrica (nunc *Färländ*), cum Tentonis a. U. c. DCXXXXI. Galliam, deinde Italiam invadunt, biennio post a C. Mario in campis Raudii prope Veronam devincuntur.

Cingetorix, rīgis, a.) V, 3, 2. 5. 4, 3. 56, 3. 57, 2. VI, 8, 9., Trever, cum Indutiomaro de principatu contendit, Caesaris opera principatum et imperium obtinet;

b.) V, 22, 1. (2.), Britannus, unus ex III regibus Cantii, ad Caesaris castra profectus repellitur.

Cisalpinā Gallia v. Gallia.

Cisrhenāni Germani, VI, 2, 3. (II, 3, 4. 4, 10. VI, 32, 1.), *Eburones*, *Condrusi*, *Paemani*, *Caerocesi*, vide *Germani*.

(α.) Ap. Claudius (Pulcher), V, 1, 1., consul Romanus cum L. Domitio Ahenobarbo a. U. c. DCC.

(β.) C. (Claudius) Marcellus, a.) VIII, 48, 10. 56, 1., consul a. U. c. DCCIII. cum L. Aemilio Paulo; eo auctore II legiones a Caesare remissae Pompeio traduntur;

(γ.) b.) — (M. f. M. n.) — VIII, 50, 4., consul cum L. Cornelio Lentulo Crure a. U. c. DCCV., Caesaris adversarius;

(δ.) c.) M. (Claudius) Marcellus, VIII, 53, 1., consul a. U. c. DCCIII. cum Ser. Sulpicio Rufo, ante tempus de Caesaris provinciis ad senatum refert.

(ε.) (P.) Clodius (Pulcher), VII, 1, 1., tribunus plebis turbulentus (a. U. c. DCLXXXVI), a T. Annio Milone Papiano olim collega occiditur a. U. c. DCCII.

Cocosātes, III, 27, 1., gens Aquitaniae incolens ad Oceanum Atlanticum inter Bituriges Vibiscos et Sibuzates in ea regione, quae postea dicta est *la Gascogne* (nunc *dépt. des Landes*). Obsidibus ultromissis Caesari se dedunt.

Comminus, III, 21, 7. (s.) 27, 2. (3.) 35, 1. V, 22, 3. VI, 6, 4. VII, 75, 5. 76, 1. 3. 79, 1. VIII, 6, 2. 7, 5. 10, 4. 21, 1. 23, 3—4. 47, 48., Atrebas a Caesare rex civitatis constitutus, a Britannis in vincula coniectus, defecit dux Bellocorum victus ad Germanos confugit; C. Volusenum tr. m. vulnerat; M. Antonio legato se dedit.

Conconnetodumnus (al. Connetodumnus sim.), VII, 3, 1., dux Carnutum cum Gutruato. Condrusi, II, 4, 10. III, 6, 4. VI, 32, 1., una ex Germanicis Belgii gentibus, sita in dextra ripa Mosae fl., qua nunc est fere oppidum Leodium. (No-

- mine *Coudroz* etiam nunc significatur regio quaedam regni Belgici sita inter Leodium et Huum (*Huy*) oppida. — Treverorum clientes, ab Usipatibus et Tencteris incessunt; legatos ad Caesarem mittunt sui purgandi causa de bello Ambiorigis.
- P. Considius, I, 21, 4. 22(, 2. 4.), praefectus equitum Caesaris rei militaris peritissimus habitus, timore perterritus Caesaris consilium Helvetios opprimendi ad irritum redigit.
- Convictolitavis (al. -litānes), VII, 32, 4. 33, (3.) 4. 37, 1. 38, 2. 42, 4. 55, 4. 67, 7. Aedui, cum Coto de summo magistratu contendit, Caesaris opera potestatem obtinet, sollicitatus ab Arvernīs consilia contra Romanos init.
- (a.) L. Cornelius) Balbus, VIII, praef. (1.), amicus Caesaris et Hirtii, ad quem Hirtius misit VIII. de B. G. commentarium.
- (b.) L. (Cornelius) Lentulus (Crus), VIII, 50, 4., consul a. U. c. DCCV. cum C. Claudio Marcello (b.), Caesaris adversarius.
- (c.) L. (Cornelius) Sulla (Felix), I, 21, 4., dictator ab a. U. c. DCLXXII., decessit a. DCLXXVI. P. Considius praefectus equitum in eius exercitu stipendia fecerat.
- Correns, VIII, 6, 2. 7, 4. 17. — 19., Bellovacorum dux, a Romanis fortissime pugnans interficitur.
- Cōrus, V, 7, 3., ventus medius inter Aquilonem et Favonium (= Caurus).
- Cotus, VII, 32, 4. 33, 3. 39, 2. 67, 7., Aedui, cum Convictolitavi de summo magistratu contendit, a Caesare imperium deponere iubetur, captus ad C. perducitur. V. *Cavarillus*.
- M. Crassus) v. Licinius.
- P. Crassus) v. Licinius.
- Crētes (sing. Crēs), II, 7, 1., incolae Cretae insulae, sagittarii in Caesaris exercitu.
- Critognātus, VII, 77(, 2). 78, 1., nobilis Arvernus, orationem habet crudelissimam Alesiae.
- C. Curio v. Scribonius.
- Curiosolites (al. -litae), II, 34, III, 7, 4. 11, 4. VII, 75, 4., una ex civitatibus Aremoricae, sita, ubi nunc est *Corseul* vicus Britanniae minoris (*dép. des Côtes-du-Nord*). A P. Crasso praefecto subacti M. Trebium praefectum ab eodem missum retinent; Caesar Q. Titurium legatum in eos mittit.
- D
- Dāci, VI, 25, 2., gens Thraeciae inter Danuvium, Tibiscum, Hierasum (*Pruth*) fl. Carpatesque montes (Caesar: silvam Hercyniam) sita, ubi nunc sunt regna Transilvania (*Siebenbürgen*), Moldavia et Valachia.
- Danuvius (falso Danubius), ib., flumen Europae, quod oritur ex silva Hercynia (Martiana, *Schwarzwald*), effunditur in Pontum Euxinum; inferior pars appellatur *Ister*; hodie *dñc Donau*.
- Decetia, VII, 33, 2. (— 4.), oppidum Aeduorum ad Ligerem fl. situm, hodie *Decize* (*dép. de la Nièvre*). Caesar convento Aeduorum eo convocato Convictolitavi imperium adindicat.
- Diablintres v. Aulerci 4.)

- Dīs** pater, VI, 18, 1., Juppiter deus inferorum, a Gallis colitur, qui se ab eo prognatos dicunt.
- Divīo**, I, 13, 2. (—7.) 14, 7., Helvetiorum dux bello Cassiano, legationis ad Caesarem missae princeps.
- Divitiācus**, a.) I, 3, 5. 16, 5. (6.) 18, 1. 8. 19, 2. 3. (—5.) 20(, 1. 6). 31(, 3). 32(, 1. 4). 41, 4. II, 5, 2. (3.) 10, 5. 14(, 1). 15, 1. VI, 12, 5. VII, 39, 1., Aeduum princeps, Dumnoris frater, homo Romanorum studiosissimus, Caesaris in Galliam adventu in antiquum honorem restitutus, primum pro fratre, deinde pro Gallis (Celtis) omnibus eorumque legatis, denique pro Bellovacis Caesaris veniam implorat, auxilium a senatu Romano petit;
- b.) II, 4, 7., rex Suessionum, et magnae partis Belgii et Britanniae imperium obtinet.
- L. Domitius** (Ahenobarbus), V, 1, 1., v. *Ap. Claudius*.
- Drappes**, ētis, VIII, 30, 1. 32. 35, 1. 2. 36(, 1. 5). 44, 2., princeps Senonum, Provinciam petit, Uxellodunum Cadurcorum oppidum occupat, a C. Caninio legato capitur, inedia vitam finit.
- Dūblis**, I, 38, 4. (5.), flumen Galliae Celticae (Sequanorum), quod oritur ex monte Iura, in Ararim influit, Vesontionem oppidum cingit, nunc *le Doubs*.
- Dumnācus**, VIII, 26, 2. 27(, 2. 5). 29, 1. 31, 1. 2., dux Andium, Duratium Pictonem Lemoni oppugnans a C. Fabio legato vincitur.
- Dumnōrix**, rīgis, I, 3, 5. (—7.) 9, 2. 3. (4.) 18. 20. V, 6(, 1. 2). 7(, 1. 3. 5), princeps Aeduum, frater Divitiaci, gener Orgetorigis Helvetii, plebi acceptissimus, Helvetiis transito per Sequanorum fines impetrato a Lisco Aeduo apud Caesarem accensatur, fratris autem precibus servatur; a militibus Caesaris alterum in Britanniam tralecturi interficitur.
- Duratius**, VIII, 26, 1. 2. 27, 1., Pictonum dux, Lemoni a Dumnaco Andium duce oppugnatur.
- Durocorōrum**, VI, 44, 1. (2.), caput Remorum in inferiore parte Belgii situm, nunc ab gentis nomine *Reims* oppidum Campaniae (*dép. de la Marne*). Caesar primum vastatis Eburonum finibus exercitum eo reducit concilioque Galliae ibi habito de Accone Senone supplicium sumit.

E

- Eburōnes**, II, 4, 10. III, 6, 4. V, 24, 4. (5. 26. 27.) 28(, 1). 29(, 2). (32.—37.) 39, 3. (4.) 47, 5. (—51.) VI, 5(, 4). 31(, 5). 32(, 1. 2. 4). (33.) 34(, 8). 35(, 1.—6). (43.), gens Germanica Galliae Belgicae, cuius pars maxima habitat inter Mosam et Rhenum fl. in ea regione, quae nunc est fere inter Leodium et Aquisgranum (*Aachen*) oppida. Clientes Treverorum, Ambiorige et Catuvoleo ducibus Romanorum hiberna prope Aduatucam sita oppugnant, Cottam et Sabinum legatos clade afficiunt; cum Nervii Q. Ciceronis legionem oppugnant; a Caesare victi in Arduennam silvam abundant; fines eorum bis a Caesare vastantur. V. *Aduatucā Ambiorix*.
- Eburōvīces** v. *Anlerci* 2.).
- Elāver**, VII, 34, 2. (3.) 35(, 2)

53, 4., flumen Galliae Celticae, quod oritur ex monte Cebenna insinitque in Ligerem prope Noviodunum Aeduorum, ubi Boios dividit a Biturigibus; nunc *l'Allier*. Caesar bis El. traiecit, et Gergoviam petens et inde Noviodunum.

Eleutēti (olim falso Eleuti(h)eri Cadurci), VII, 75, 2., gens Galliae Celticae, incertum ubi sita, sub imperio Arvernorum.

Elusātes, III, 32, 1., gens Aquitaniae incolens, ubi postea fuerunt *le Condomois* et *l'Eauzan* regiones Francogalliae. Caput *Elusa*, hodie *Eauze* (*dép. du Gers*). P. Crasso praefecto se dedunt.

Epsanactus, VIII, 44, 3., Arvernus amicissimus Romanorum, Lucterium Cadureum vinctum ad Caesarem deducit.

Eporēdōrix, rīgis, a.) VII, 38, 2. 39(1. 3). 40, 8. 54(1. 1). 55, 4. (— 10.) 63, 9. 64, 5. 78, 3. (4.), nobilissimus Aedui, Litavici consilium ad Caesarem defert, Caesare deserto Noviodunum Aeduorum incendit, invitum Vercingetorigi paret, communis Galliae seditionis dux fit. (Frater eius Vercingetorigis iussu bellum infert Allobrogibus.) V. *Viridomarus*.

b.) VII, 67, 7., dux Aeduorum in bello cum Sequanis gesto, a Caesare capitur. V. *Carvillus, Cotus*.

Eratosthēnes, VI, 24, 2., Cyrenaeus, φιλόλογος Alexandrinus tertii a. Chr. n. saeculi, in eo libro, qui inscribatur Γεωγραφικά, silvam Orcyniam commemorat.

Esuvii (al. Esuvii, Essui, Esuvii), II, 34. III, 7, 4. V, 24, 2., gens Galliae Celticae ad

septentriones sita ab Aulercia, ubi postea fuit Normannia pars inferior, nunc est oppidum nomine *Essey* (*dép. de l'Orne*). A P. Crasso praefecto subiguntur.

F

a.) C. Fabius (Maximus), V, 24, 2. 46, 3. 47, 3. 53, 3. VI, 6, 1. VII, 40, 3. 41, 2—4. 87, 1. 90, 5. VIII, 6, 3. 24, 7. 27.—29. 31. 37, 3. 54, 4., legatus Caesaris, cum hoc Q. Ciceroni collegae auxilio venit; ex hibernis reversus Menapios aggreditur; in castris prope Gergoviam cum II legionibus relinquatur; postquam ad Alesiam pugnavit, in Remos, Suessiones, diversissimam partem Galliae (Provinciam versus) mittitur; Dumnaco duce Andium ad Lemonum oppresso Carnutes in deditionem accipit; partem oppidi Uxelloduni obsidet; in Aeduis collocatur.

b.) L. Fabius (Maximus?), VII, 47, 6. 50, 3., centurio VIII. legionis, Gergoviae muro ascendit interficitur.

c.) Q. Fabius (Q. Aemiliani) Maximus (Allobrogicus), I, 45, 2., consul Romanus a. U. c. DCXXXIII. (cum L. Opimio), ad confluentem Isaras et Rhodani vincit Arvernos et Rutenos coniunctos cum Allobrogibus.

(a.) C. Fufius Cita, VII, 3, 1., eques Romanus, Cenabi interficitur a Carnutibus.

(b.) Q. (Enflus) Calenus, VIII, 39, 4., legatus Caesaris, ab hoc Uxellodunum profecturo in castris cum legionibus relinquatur.

G

Gabali, VII, 7, 2. 64, 6. 75, 2., gens Galliae Celticae, quam Cebenna mons dividit a Provincia, sita, ubi postea fuit regio *le Gevaudan* oppidumque in ea nunc dudum eversum *Javoula* (nunc *dép. de la Lozère*). Arvernorum clientes, Lueterio Cadureo obsides dant; a Vercingetorige in Helvios mittuntur.

A. Gabinus, I, 6, 4., consul cum L. Calpurnio Pisone (b.) a. U. c. DCLXXXVI.

Galba, a.) II, 4, 7. 13, 1., rex Suessionum, cuius filii Caesari deduntur;

b.) vide *Sulpicius*.

Galli, I, 1, 1. 2. 4. 5. 17, 3. 19, 4. 20, 2. 25, 3. (—5.) 31, 5. 12. 14. 33, 1. 39, 1. 40, 8. (42, 5.) 44, 2. 3. II, 1, 3. 2, 3. 6, 2. 17, 2. 24, 4. 30, 4. III, 2, 1. 2. 8, 3. 10, 3. 14, 4. 18, 1. (sing.) 6. 19, 6. 28, 1. IIII, 2, 2. 5, 1. 13, 3. 15, 5. 20, 2. V, 6, 1. 24, 1. 27, 4. 6. 45, 4. (sing.) (48, 7. 49, 2. sing.) 49, 1. 50, 1. 51, 3. (sing.) 53, 5. 6. 54, 2. 56, 2. VI, 8, 1. (11, 2. —20.) 16, 1. 18, 1. 19, 4. 24, 1. 5. 30, 3. 34, 8. VII, 1, 2. 12, 6. 13, 2. 17, 7. 19, 2. 20, 7. 22, 1. (25, 2. (—4) sing.) 26, 1. 6. 28, 6. 30, 1. 40, 7. 45, 6. 46, 3. 51, 1. 59, 1. 69, 5. 70, 6. 73, 1. 75, (1.) 80, 1. 4. 82, 1. 83, 1. 85, 3. 6. 88, 6. VIII, 1, 2. 2, 1. 6, 2. 6, 2. 10, 2. 12, 5. [15, 5.] 39, 3., et

Gallia, I, 1, 1. 6. 2, 2. 6. 7. 16, 2. 17, 3. 4. 30, 1. 2. 4. 31, 3. 5. 7. 10. 11. 15. 33, 3. 4. 34, 3. 4. 35, 3. 37, 2. 43, 7. 44, 2. 3. 6—8. 10. 13. 45, 1. 3. 46, 4. 53, 4. II, 1. 2, 1. 3, 1. 4, 2. 7. 35, 1. III, 7, 1. 11, 3. 17, 4. 28, 1.

IIII, 6, 5. 8, 1. 2. 16, 1. 3. 4. 19, 4. 20, 1. 3. (plur.) 29, 4. V, 5, 3. 4. 6, 3—6. 8, 1. 12, 5. 13, 1. 2. 20, 1. 22, 4. 24, 1. 7. 27, 5. 29, 4. 6. 53, 3. 4. 54, 1. 2. 55, 3. 4. 56, 4. 58, 7. VI, 1, 1. 3. 3, 4. 5, 1. 11, 1. 2. 5. 12, 1. 4. 13, (1. 10. 11.) (—20.) 31, 5. 44, 1. VII, 1, 1. 4. 5. 3, 2. 4, 1. 20, 2. 26, 1. 29, 6. 31, 4. 34, 1. 37, 3. 43, 5. 55, 2. 59, 1. 5. 66, 1. 3. 71, 9. 76, 2. 77, 7. 9. 14. VIII, praef. 2, 1. 1. 22, 1. 24, 2. 30, 1. 31, 4. 5. 39, 2. 46, 1. 4. 6. 48, 10. 49, 2. 3. 51, 1. 54, 5., ea terra, quae sita est inter Germaniam, Italiam, Hispaniam, Oceanum. Dividitur in tres partes, quarum maxima est

1.) Gallia ulterior, I, 7, 1. 2. 10, 3., sive Transalpina, VII, 1, 2. 6, 1. (2.), quae nunc complectitur Francogalliam, Helvetiam, eam partem Germaniae, quae occidentem versus sita est ab Rheno flumine, Batavorum regnum, quaeque praecipue vocatur *Gallia*, sicut incolae eius *Galli*. Dividitur et ipsa in tres partes, quas incolunt:

a.) Aquitani
b.) Celtae sive Gallii } quos vide singulos suis locis;
c.) Belgae,

2.) Gallia provincia, I, (6, 2. 7, 1. 3. 8, 1. 3. 10, 1. 2. 3. 14, 3. 16, 1.) 19, 4. 28, 4. (33, 4.) 35, 4. 44, 7. 8. 53, 6. (II, 29, 4.) III, (2, 5. 6, 5.) 20, 2. (VII, 6, 3. 7, 2. 56, 2. 64, 4. 65, 1. 4. 66, 2. 8. 77, 16. VIII, 30, 1. 46, 5. 6. 54, 2.) (ulterior provincia I, 10, 5.; quibusdam locis pars Galliae Transalpinae dicitur), ex pars Galliae, quae collitur a gentibus Celticis et Liguribus, sita est inter Aquitaniam,

Galliam Celticam, Galliam Cisalpinam, Sinum Gallicum, quae sub Romanorum ditione erat inde ab a. U. c. DCXXX(II.) VI., postea *Gallia Narbonensis*, deinde *la Provence* et *le Languedoc*; inde adi.

provincialis, VII, 7, 4. — Climbri per eam iter fecerant. Omnes provinciales Aeduos defendere iubentur a senatu Romano, v. *M. Piso*. Caesar militibus ex Provincia conscriptis Helvetios transitu per eam prohibet. Lucterius per eam eruptionem facere contendit. Caesar antequam Nemetocennam in hiberna proficiscitur, paucos dies ibi commoratur conventusque habet;

3.) Gallia citerior, I, 24, 2, 54, 5, II, 1, 1, 2, 1, V, 1, 5, 2, 1, VIII, 23, 3, 54, 3. (citerior provincia I, 10, 5.), sive Cisalpina, VI, 1, 2, sive togata, VIII, 24, 3, 52, 1, 2, ea pars Italiae ab utraque parte Padis sita, quae est inter Galliam provinciam, Alpes, Mare Adriaticum, meridionalem partem montis Apennini, Sinum Ligusticum, quam inde ab sexto a. Chr. n. saeculo gentes Gallicae incolabant, ab a. U. c. CCCXXII. in provinciae formam redacta; nunc continens regni Sardici et Lombardia. — Caesar ibi II legiones conscribit, ter conventus agit, primo, quarto, septimo anno; legionem XV. inde eductam Pompeio tradit. — Inde

Galli equites I, 28, 2, 42, 5, II, 24, 4. (*Treveri*) V, 48, 3, VI, 7, 7, 8, 11, 2. (*Remorum* cet.) (VIII, 10, 2. *auxilla Gallorum*), auxilia Caesaris, et adi.

Gallicus, I, 22, 3. (arma, insal-

guia) 31, 11. (ager) 47, 4. (lingua.) III, 11, 5, 14, 7. (naves) III, 3, 3, V, 43, 1, VII, 48, 3. (mores, mos) III, 5, 2, V, 14, 1. (consuetudo) III, 20, 1, V, 54, 4. (bella, bellum) VI, 7, 7. (res, pl.), VII, 23(, 1). (muri) 53, 3. (ostentatio).

Garumna, I, 1, 1, 5, 7., id nomen Galliae, quod dividit Aquitaniam a Gallia Celtica, oritur ex Pyrenaeo monte, Duranio recepto in Biturigibus Vibiscis infuit in Oceanum Atlanticum; nunc *la Garonne*, inferior pars *la Gironde*. — Inde

Garumni, III, 27, 1., gens Aquitaniae finitima Hispaniae, cuius in fluvibus oritur *Garumna*. P. Crasso praefecto se dedunt; item Gates (al. *Garites*), ib., gens Aquitaniae orientem versus sita, quam ab Nitiobrogibus dividit *Garumna* fl., ubi postea fuit *le comté de Gaure* (nunc *dép. du Gers*).

Gaidumni, V, 39, 1., gens Galliae Belgicae, incertum ubi sita, clientes Nerviorum; v. *Centrones* b.)

Genāva (falso *Genova*, *Genna*), I, 6, 3, 7, 1, 2., oppidum Allobrogum situm, ubi Rhodanus effluit ex lacu Lemanno, nunc *Genève*, *Genf* oppidum Helvetiae. Caesar munitione ad G facta Helvetios transire per Provinciam conantes repellit.

Gergovia, VII, 4, 2, 34, 2, 35(1), 37, 1, 38, 1, 7, 41, 1, 42, 1, 43, 5. (—53.), oppidum Arvernorum prope Ruten Elaver situm, in meridionali parte eius plautici, quae etiam nunc vocatur *le plateau de Gergoie*, prope oppidum *Clermont-Ferrand* (*dép. du Puy-de-Dôme*). Oppugnatur a Caesare,

igni magna clade accepta obsidionem solvit.

Germani, I, 1, 3. 4. 27, 4. 28, 4. 31, 4. 10. 11. 14. 16. 33, 2. 3. 36, 7. 39, 1. 43, 9. 44, 6. 47, 2. 4. 48, 4. 49, 1. 50, 4. 5. 51, 2. 52, 4. II, 1, 3. 3. 4. 1. 10. III, (7, 1.) 11, 2. IIII, 1, 1. 3. 3, 3. 4. 3. 6. 6, 3—5. 7, 1—3. 13, 4. 14, 1. 15, 1. 16, 1. 4. 7. 19, 4. V, 27, 8. 28, 4. 29, 1. 3. 6. 55, 2. VI, 2, 3. 5, 4. 7, 3. 6. 8, 1. 7. 9, 7. 12, 2. (21.—28.) 29, 1. 32, 1. 35, 4. 37, 1. 41, 13. 42, 3. VII, 63, 7. 65, 4. 67, 5. 70, 4. 7. 80, 6. VIII, 7, 5. 10, 2. 4. 13, 2. 25, 2. 36, 2—4. 45, 1., et Germania, III, 4. 2. V, 13, 6. VI, 11, 1. 24, 2. 25, 4. 31, 5. VII, 65, 4. VIII, 25, 2., ea terra, quae sita est inter Rhenum et Danuvium et Vistulam fl. et Oceanum, cuius principes sunt gentes:

- 1.) *Suābi*
- 2.) *Cherusci*
- 3.) *Ubii*
- 4.) *Sugambri*
- 5.) *Marcomāni*
- 6.) *Usipētes* et
- 7.) *Tenctēri*;

praeterea commemorantur:

- 8.) *Harūdes*
- 9.) *Nemētes*
- 10.) *Tribōcces* (ci)
- 11.) *Fanglōnes*
- 12.) *Latovici*
- 13.) *Tullngi*
- 14.) *Sedusi*
- 15.) *Cimbri* et
- 16.) *Teutōni* (es),

quos singulos videt suis locis. — Germani ab Arvernīs et Sequanis mercede accersiti Rhenum transire assuescunt; a Caesare profligantur; dolent Ariovisti morte et Romanorum victoriis; auxilia eorum proelio Treverorum octavo belli anno cum his

a T. Labieno legato victa partim interficiuntur. — Fertiliissima Germaniae loca circa silvam Hercyniam a Volcis Tectosagibus occupantur. Caesar ex G. equitatum accersit. — Inde

Cisrhenani Germani, VI, 2, 3. (8, 7. (8.)) et II, 3, 4. 4. 10. III, 11, 2. V, 27, 8. Germani, eae gentes Germanae, quae Rhenum transgressae in Gallia Belgica consederunt, Belgarum socii, *Condrusi*, *Eburones*, *Caerocesi*, *Paemani* (quos vide singulos suis locis); percepta Treverorum fuga cum propinquis Indutiomari domum se recipiant. His opponuntur

Transrhenani Germani, V, 2, 4., sive Transrhenani (subst.) III, 16, 5. V, 2, 4. VI, 5, 5. (II, 35, 1.), qui Germaniam incolunt; legatos ad Caesarem mittunt. — Deinde

Germani equites (et levis armaturae milites), VII, 13, 1. (65, 4. 5. VIII, 13, 2.) (VIII, 10, 2. *auxilia Germanorum*), auxiliis Caesaris, et

Germanicum bellum, III, 16, 1., bellum cum Usipetibus et Tencteris gestum.

Gobannitio, VII, 4, 2., Arvernus, pater Vercingetorigis, hunc novas res molienti adversatur.

Gorgobina, VII, 9, 8. (12, 1.), Bolorum oppidum, nunc, ut videtur, *la Guerche-sur-l'Aube* vicus inter Ligerim et Elaver fl. situs (*dép. du Cher*). Vercingetorix eam oppugnat, sed Caesaris adventu cognito oppugnatione desistit.

Graeci, VI, 24, 2., quidam Hercyniam silvam fama sibi notam Orcyniam appellant. — Inde Graecae litterae, I, 29, 1. V

48, 4. VI, 14, 3., quibus ntuntur Galli in publicis privatisque rationibus, utitur etiam Caesar in epistola ad Ciceronem scripta.
 Gratiocelli, I, 10, 4., gens Galliae provinciae et Cisalpiniae in Alpibus Graiis incolens, quorum oppidum Occlum situm est in G. Cisalp. V. *Caturiges*.
 Grudii, V, 39, 1., gens Galliae Belgicae, incertum supra an infra Nervios sita (*Grôdean Grooten Berghes?*); Nerviorum client. V. *Centrones* b.)
 Guttratus (al. falso Gotratus), VII, 3, 1. VIII, 38, 3. (—5.), princeps seditionis Carnutum, interficitur a Caesare.

H

Harudes, I, 31, 10. 37, 2. 51, 2., gens Germaniae inter Rhenum, Moenum, Danuvium fl. incolens, oriunda et profecta ex Chersoneso Cimbrica; Aeduarum fines populantur, cum Ariovisto adversus Caesarem pugnant.
 Helvetii, I, 1, 4. 5. 2 (1. 3). 3, 6. — 29. 30, 1. 3. 31, 14. 40, 7. 13. III, 10, 3. VI, 25, 2. VII, 75, 3., gens Galliae Celticae, quae incolit inter Rhenum fl. et montem Iuram et lacum Lemannum et Alpes Raeticas, nunc *die Schweiz* (ab eorum finibus silva Hercynia oritur). Fortissimi omnium Gallorum, bello cum Caesare in Sequanis et Aedulis gesto vincuntur. — Inde Helvetia, civitas, } in quattuor
 I, 12, 4. 5. } pagos divi-
 Helvetius, ager, } ditur, et
 I, 2, 3.
 Helveticum proelium, VII, 9, 6., proelium prope Bibracte Aeduarum oppidum factum, quo cum Helvetia Boii [et Tulingi], eorum socii, a Caesare vincuntur.

Helvii, VII, 7, 5. 8, 1. 2. 64, 5. 65, 2., gens Celtica Galliae provinciae, sita inter montem Cebennam et fl. Rhodanum, ubi postea fuit provincia Languedociae *le Vivarais*, nunc est *le dép. de l'Ardèche*. Caput *Alba Augusta*, nunc *Alpe* prope *Viviers*.

Hercynia silva, VI, 24, 2. 25. (—28.), saltus maximus Germaniae, qui pertinet a capitibus Danuvii fl. ad Daciae fines ideoque complectitur omnes Germaniae montes saltusque inde ab silva Martiana ad Carpathos montes; v. *Orcynia* et *Volcae* a.)
 Hibernia, V, 13, 2., insula in Oceano sita occidentem versus a Britannia, cum qua et Scotia (*Caledonia*) nunc efficit regnum Britanniae (maioris); hodie *Ireland*.

Hispania, I, 1, 7. V, 1, 3. 13, 2. VII, 55, 3., extrema pars Europae occidentem versus, ea pars insula, quae Pyrenaeo monte dividitur a Gallia, complectitur Lusitaniam et Hispaniam. Caesar inde armamenta navium et equos coemit. — Dividitur in duas partes, quae sunt
 1.) Hispania citior, III, 23, 3., postea *Tarraconensis*, ea pars, quae ad orientem spectat,ultima Aquitaniae, unde Aquitani auxilia ducesque accersunt;
 2.) H. ultior, ea pars, quae spectat inter meridiem et occidentem. — Inde Hispani equites, V, 26, 3., auxilia Caesaris.

I

Iccius, II, 36, 1. 5, 4. 7, 2., nunc ex principibus Remorum, rega-

tus ad Caesarem mittitur. Vide *Andocumborius*.

Illyricum, II, 35, 2. III, 7, 1. V, 1, 5. (—9.), pars provinciae Caesaris, terra sita in ora Maris Adriatici orientem versus Ceramnis montibus tenus, ubi nunc sunt Dalmatia et Istria. Caesar bis eo proficiscitur, alterum Pirustarum, qui finitimam sibi partem Illyrici vastabant, satisfactionem accepturus.

Indutiomārus, V, 3, 2—4. (—7.) 4, 4. 26, 2. 53, 2. 55, 1, 3. (—56, 5.) 57, 2. 3. 58, 1—6. VI, 2, 1. (2.) 8, 8. Trever, cum Cingetorige de principatu contendit, bellum parat, legatos ad Caesarem mittit; qui cum Cingetorigi faveret, multo gravius in Romanos exarscit. Ambiorigem et Catuvoleum ad defectionem impellit, T. Labieni legati castra oppugnaturus Caesaris victoria deterretur, armato concilio indicto cum Remorum agros populari Labienumque oppugnare constituisset, a Labieni equitibus interficitur. (Propinqui eius Germanos sollicitant, Treveris victis ex civitate excedunt.) Vide *Cingetoriga* a.).

Italia, I, 10, 3. 40, 5. II, 35, 2. 3. VI, 1, 3. VII, 1, 1. 7, 5. 55, 3. 57, 1. VIII, 54, 5. 55, 1., ea paeninsula Maris Interni, quae pertinet ab Alpibus ad Fretum Siculum, continetur Germania, Gallia, Mari Tusco, Mari Siculo, Mari Adriatico, cuius pars septentrionem versus sita est *Gallicia Cisalpina* (quae sola intelligenda est I, 10, 3. II, 35, 2. 3. VII, 1, 1.). Caesar ibi duas legiones conscribit, supplementum inde adducit equosque coemit, XIII. legionem eo praesi-

dii causa mittit; quater eo proficiscitur. (Incolae *Illyri*.)

Itius portus, V 2. 2. 5, 1., p. Morinorum in Fretu Gallico regione Britanniae situs, nunc vicus *Wissart* (*port d'Esseu; dép. du Pas-de-Calais*). Caesar inde (bis in Britanniam traiecit.

a.) (C. Iulius) Caesar, I, 7, (1. 4.) 9, 10, 1. 11, 6. 12, 2. 7. 13, 3. 14.—54. II, 1—5. 6, 4.—17, 2. 18.—35. III, 1, 1—3. 7, 1. 9.—16. 19, 5. 28. 29. IIII, 5, 1. 6.—9. 11.—32. 34.—48. V, 1.—11, 5. 16, 4. 17, 2.—25. 27. 28, 3.—29, 1. 40, 1. 41, 3. 45, 3.—51. 52.—54. (56, 3.) 58, 7. VI, 1.—7, 2. 9.—10, 3. (12, 1. 6.) 29. 32.—34. (35, 1. 6. 7. 36, 1. 38, 1.) 41, 2.—44. VII, 1, 1. 6.—13. 16.—19. (20, 2. 7.) 24, 2.—6. 27. 32.—36. (37, 4.—7.) 39, (1.) 3. 40, 1—5. 41. 43.—55, 2. 56.—57, 1. (59, 1.) 62, (2.) 10. 63, 3. 6. 65, 4. (5.) 66, 2. 67, 2.—68. 70, 2.—74. 78, 5. 80, 1. 85.—90. VIII. praef. 2. 3. 7.—9. cap. 1, 1. 2.—22. (23, 3.) 24. 25. 38.—44. 46.—47, 1. (48, 10. 11.) 49.—55.; vide pag. IIII.—VIII. et singulorum comm. argumenta.

b.) L. (Iulius) Caesar, VII, 65, 1., legatus et consanguineus (ex avis fratribus) Caesaris, praesidia ex Provincia accessit (consul a. U. c. DCLXXX.).

(a.) D. (Iunius) Brūtus (Albinus), III, 11, 5. 14, 3. VII, 9, 1. (2.) 87, 1., adolescens primum classi, deinde copis a Caesare praefectus, Venetorum classem fugat, contra Vereingetorigem pugnatur Alesiae.

(b.) M. (Iunius) Silanus VI, 1, 1., legatus Caesaris, delectum habere iubetur; v. *C. Antistius*.

Iuppiter, VI, 17, 2., a Gallis co-
litur caelestiumque imperium te-
nere creditur.

Jūra, mons, 1, 2, 3, 6, 1, 8, 1,
la saltus, qui Helvetios dividit
ab Sequanis et meridiem versus
pertinet ad Rhodanum fl. infra
lacum Lemannum (quem vide).

L

Q. Laberius Durus, V, 15, 8.,
tribunus militum, in Britannia
pugnans interficitur.

T. Labiēnus vide **Atius** (b.)

Latovici (falso — **brigi**), I, 5,
4, 23, 3, 29, 2., gens Germa-
niae finitima Helvetiis, prope
dextram ripam Rheni fl. incolens,
postea, ut videtur, *der Klett-
gau*, nunc ea pars Magni-Du-
catu Badensis, quae maxime
spectat ad orientem. Finibus
suis desertis a Caesare reverti
inibentur.

Lemannus, lacus, 1, 2, 3, 8, 1,
III, 1, 1., in extremis finibus
Helvetiorum occidentem versus
situs, ubi hi Provinciam attingunt,
nunc *le lac Léman* sive
le lac de Genève. Inde ad
montem Iuram mentionem facit
Caesar.

Lemōnum, (al. **Limo**, ōnis),
VIII, 26(, 1, 2, 4), Pictonum op-
pidum in Gallia Celtica, nunc
Poitiers (*dép. de la Vienne*).
Dumnacus dux Andium
Duratium ibi obsidet, C. Cani-
nius legatus huic auxilio venire
non audet.

Lemovices, VII, 4, 8, 75, 3,
88, 4, VIII, 46, 4., gens Galliae
Celticae occidentem versus ab
Arvernus sita, ubi postea fuit
provincia *le Limousin*. Caput
Augustoritum, nunc *Limoges*
(*dép. de la Haute-Vienne*).

Cum Vercingetorige se conlun-
gunt; Caesar duas legiones co-
mittit in hiberna.

L. Lentulus v. Cornelius (o.)
Lepontii, III, 10, 3., gens Cen-
tica Raetiae in Alpibus (*Leponti-
tis*) incolens inter Adnallam
montem (*St. Gotthard*) et
lacum Verbanum, ubi nunc est
pagus Helvetiae *Tessin* (*Ti-
cino*) inque eo vallis *Levan-
tina*. Rhenus fl. inde oritur.

Leuci, I, 40, 11., gens Galliae
Celticae sita in ea regione, quae
postea fuit pars australis Lo-
tharingiae (nunc *dép. de la
Meurthe*). Caput *Tullin*, ho-
die *Toul*.

Lexci, V, 39, 1., gens Galliae
Belgicae sita ad fluvium *Lie-
se* prope Gandavum oppidum
(*Gand*, *Gent*); Nerviorum
clientes. V. *Centrones* b.)

Lexobii (al. **Lexovii**), III, 9,
10, 11, 4, 17, 3. (— 19.) 29, 3,
VII, 75, 1., gens maritima (Ae-
morica) Galliae Celticae finiti-
ma Belgio. Caput *Noviomagus*,
nunc *Lisieux* oppidum Nor-
manniae (*dép. du Calvados*).
A Veneti socii contra Roma-
nos acili senatu suo interfecto
se cum Viridovice coniungunt,
a Q. Titurio legato vincuntur;
Caesar in eorum finibus hiemat.

M. (Licinius) Crassus a.) pa-
ter, I, 21, 4, III, 1, 1, VIII, 53,
1., trimvir, consul a. U. c.
DCLXXXVIII., a Parthis in-
terfectus a. U. c. DCCI. In eius
exercitu P. Considius fuerat;

b.) filius, V, 24, 3, 46, 1, 7,
47, 1, 2, VI, 6, 1., quaestor Cae-
saris, in Bellovacia hiemat, Sa-
marobriac praeficitur, cum Cae-
sare Menapios adit;

(c.) P. (Licinius) Cras-
sus, I, 52, 7, II, 34, III, 7, 2.

- (—4.) 8, 2. 5. 9, 1. 11, 3. 20(, 1. 21, 2. 3. 23, 1). —27, 1. VIII, 46, 1., eiusdem filius minor, equitum praefectus in proelio cum Ariovisto commisso, Aremoricas civitates in dicionem redigit, in Audibus cum legione septima hiemat, Caesarem de Gallorum coniuratione certiores facit, in Aquitaniam proficisci iussus Sontiates vincit, Vocatium et Tarnsatium castra expugnat, maximam Aquitaniae partem in ditionem accipit.
- Liger**, III, 9, 1. VII, 5, 4. (5.) II, 6—9. 55, 1. (8.) 9, 10. 56, 3. (4.) VIII, 27, 2. (4.), flumen Galliae Celticae, quod oritur ex Cebenna monte, medio cursu Bituriges dividit ab Aeduis, Elavere recepto influit in Oceanum; nunc *la Loire*. Ad hunc Dumnaeus opprimitur a C. Fabio legato.
- Lingones**, I, 26, 3. 6. 40, 11. III, 10, 1. VI, 44, 3. VII, 9, 4. (5.) 63, 7. 66, 2. VIII, 11, 2., gens Galliae Celticae, inter Matronae, Mosae, Araris, Sequanae capita. Caput *Andematūnum*, nunc *Langres* (*dép. de la Haute-Marne*). Frumenta et equites Caesari subministrant, absunt a concilio Gallorum.
- Liscus**, I, 16, 8.—18, 2., summus magistratus (vergobretus) Aednorum, apud Caesarem oratione habita se purgat de frumento non misso, Dumnorigem accusat.
- Litavicus** (al. Litavicus), VII, 37, 1. 7. 38. 39, 3. 40, 3.—7. 42, 1. 43, 2. 54, 1. 55, 4. 67, 7., eiusque fratres, Aedni amplissima familia nati. L. conspirat cum Convictolitave, Aeduis persuadet, ut cum Arvernis se coniungant, fraude perspecta a suis desertus Gergoviam profugit, bonis suis publicatis cum omni equitatu ad sollicitandos Aeduos profectus Bibracti ab eis recipitur.
- Q. Lucanius**, V, 35, 7., centurio Romanus (primipilaris), bello Ambiorigis interficitur.
- Lucretius**, VII, 5, 1. 7, 1. 8, 1. VIII, 30, 1. (2.) 32. 34. 35. 39, 1. 44, 3., Cadurens, homo audacissimus, a Vercingetorige in Rutenos missus hos Arvernis conciliat; in Provinciam eruptionem facere conatus a Caesare reprimitur, post eum Drappete eandem invadit, oppidum Uxellodunum occupat, a Caninio legato oppressus cum paucis profugit; victus ab Epasnacto Arverno Caesari traditur.
- Ingotōrix, rīgis**, V, 22, 2., dux Britannorum, capitur a Romanis.
- Luna**, VI, 21, 2., dea, a Germanis colitur.
- Lutetia**, VI, 3, 4. VII, 57, 1. 58, 3. 5. 6., Parisiorum in Gallia Celtica oppidum positum in insula Sequanae fl., hodie *Paris*. Caesar ibi concilium Galliae habet; L. a Gallis incenditur.
- M
- Magetobriga** (al. Magetobria, Admagetobriga), I, 31, 12., urbs Galliae Celticae, ut putant, prope Vesontionem sita. Ibi Galli ab Ariovisto vincuntur a. U. c. DCLXXXIII.
- L. Mallius** (Maximus?) (al. Manlius, Manilius), III, 20, 1., proconsul (praetorius) Romanus, impeditentis amissionis

- ex Aquitania profugit n. U. c. DCLXXVI.
- Mandubil, VII, 68, 1. 71, 7. 78, 3. (—5.), gens Galliae Celticae septentriones versus ab Aeduis incolens; caput *Alesia*. Inde cum liberis atque uxoribus exire coguntur a Caesare.
- Mandubracius, V, 20. 22, 5., filius regis Trinobantum a Cassivellauno interfecti, Caesaris in Gallia fidem implorat ab eoque in regnum restituitur.
- C. Marcellus } vide Claudius
M. Marcellus } (β—δ.)
- Marcomanni (al. —manni), I, 51, 2., gens Germaniae, quae est inter Rhenum et Moenum et Danuvium fl.; pugnant in Ariovisti exercitu.
- Mare Oceanum vide Oceanus.
- C. Marius, I, 40, 5., septies consul, n. U. c. DCLII. Teutonos vincit ad Aquas Sextias, anno post Cimbrus in campis Teutidiis.
- Mars, VI, 17, 2. (—5.), deus, a Gallia colitur bellaque regere putatur; animalia bello capta ei immolantur (VII, 19, 3. VIII, 19, 2. *aequo Marte* dimicare, *pavi M.* inire proellum).
- Matisco, VII, 90, 7., oppidum Aeduorum ad Ararim fl. situm, hodie *Mâcon* oppidum Burgundiae (*dép. de Saône-et-Loire*). Sexta legio ibi hiebat frumentandi causa.
- Matrona, I, 1, 1., flumen Galliae Celticae superioris, quod erit ex Lingonibus, Gallos (Celtas) a Belgis dividit, influit in Sequanum; nunc *la Marne*.
- Mediomatrici (vel —ses), III, 10, 3. VII, 75, 3., gens Galliae Celticae superioris, quae incolit inter Treveros et Leucos (Rhenum accollere traduntur). Caput *Divodurum*, postea *Mel(t)is* sive *Metia*, nunc *Metz* (*dép. de la Moselle*).
- Meldi (sive —dae), V, 5, 2., gens Galliae Celticae finitima Belgis, inter Matronam et Sequanam fl. sita, ubi nunc est oppidum *Meaux* (*dép. de Seine-et-Marne*). Caesar ibi naves fieri iubet, quibus in Britanniam traiciat.
- Menapii, II, 4, 9. III, 9, 10. 28, 1. (—29, 3.) III, 4, 2—7. 22, 5. 38, 3. VI, 2, 3. 5, 4. —6. 9, 1. 33, 1., gens Galliae Belgicae inter Mosam et Scaldim fl. infra Rheni ostia incolens, meridiem versus a Batavis, qua nunc est superior pars regni Belgici, provinciae utraque Flandria, Antverpia, Transmosana (*Limburg*), in hac castellum Menapiorum, nunc *Kassel* oppidum. Ab Ualpetibus et Tencteris opprimuntur; a Venetiis socii contra Romanos asciscuntur; a Caesare cum Morinis vincuntur, Cotta et Sabino legatis, postea ipso Caesare appropinquantibus in silvas se abdunt, postquam uni ex Gallis de pace legatos ad Caesarem non miserunt, tandem sexto belli anno mittunt.
- Mercurius, VI, 17, 1., deus, maxime colitur a Gallis; omnium artium inventor, itinerum dux, quaestus mercaturaeque deus fertur.
- M. Messala vide Valerius (f.)
- Metiosedum (al. Mel(t)iodunum), VII, 68, 2. 8. 80, 1. 61, 5., oppidum Senonum in insula Sequanae positum, nunc ab altero nomine *Melun* oppidum insulae Franciae (*dép. de Seine-et-Marne*). A Labieno occupatur.
- M. Metius, I, 47, 4. (—6.) 53, 2.

- aospes Ariovisti, legatus ad eum a Caesare missus ab Ariovisto in catenas conicitur, eo victo liberatur.
- Minerva, VI, 17, 2., dea, a Gallia colitur ut operum atque artificiorum magistra.
- L. Minucius Basilus, VI, 29, 4. (5.) 30, 1. (—4.) VII, 90, 5., ab Caesare cum equitatu per silvam Arduennam praemittitur ad investigandum Ambiorigem, quiddepressus ex eius manibus effugit; cum legione in Remis collocatur.
- Mons, V, 13, 3., insula inter Britanniam et Hiberniam sita, nunc *Anglesea*, pars Cambriae (*Wales*).
- Morvul, II, 4, 9. III, 9, 10. 28, 1. (—29, 3.) III, 21, 3. (—9.) 22, 1. 5, 37, 1. (—4.) 38, 1. (2.) V, 24, 2. VII, 75, 3. 76, 1., gens Galliae Belgicae Oceanum accolens, inter Scaldim et Samaram fl., ubi postea fuerunt provinciae Flandria, Artesia, Piccardia septentrionalis. Oppidum eorum olim *Gesoridum*, postea *Bononia*, hodie *Boulogne s. m.* (*dép. du Pas-de-Calais*); portus *Morinorum* = *Itius portus*, nunc *Wissant*; castellum *M.*, hodie *Cassel* oppidum Flandriae (*dép. du Nord*). — Venetorum socii, omni Gallia pacata soli cum Menapiis in armis sunt; in paludes se conferunt; obsides dant; CCC milites Romanos ex navibus expositos adorti fugantur; omnes fere in T. Labienii legati potestatem perveniunt; Gaius Fabius legatus in eorum finibus hiemat; Commio Atrebatii attribuntur.
- Moritasgus, V, 54, 2., frater Gavarini, rex Senonum.
- Mosa, III, 9, 3. 10, 1. 2. 12, 1. 15, 2. 16, 2. V, 24, 4. VI, 33, 5., flumen Galliae (Celticae et Belgicae, oritur in Lingonibus ex monte Vosego, fertur per Arduennam silvam, Sabi (Caes. 'Scaldi') recepto confluit cum Vacalo, parte Rheni fl., cum septentrionali parte Rheni et Mari Germanico insula Batavorum effecta haud procul ab Rheno in mare influit; hodie *die Maas, la Meuse*. Usurpes frumentandi causa M. transgrediuntur.
- L. Munatius Plancus, V, 24, 3., legatus Caesaris, in Belgis (Suessionibus) collocatur cum una legione.
- N
- Nammelus, I, 7, 3. (—5.), unus ex principibus eius legationis, quam Helvetii ad Caesarem mittunt petitum, ut transire per Provinciam sibi liceat. Vide *Veruloetius*.
- Namuëtes, III, 9, 10., gens Galliae Celticae in dextra ripa Ligeris fl. infra Venetos et Andes incolens; caput *Condivincum*, nunc ab gentis nomine *Nantes* (*dép. de la Loire-Inférieure*); Venetorum socii.
- Nantuates, III, 1, 1. 4. 6. III, 10, 3., gens Alpina Galliae Celticae sita in confinio Provinciae, ubi nunc est pagus Helvetiae *des Wallis*. (Falso traditur, Rhenum per eorum fines ferri.) A Ser. Galba legato vincuntur.
- Narbo, III, 20, 2. VII, 7, 2. 4. VIII, 46, 3., civitas florentissima Volcarum Arecomitorum in Gallia provincia sita; inde ab A. U. c. DCXXXVI. colonia Ro-

- mana, cognomine *Martius*, a qua postea omnis Provincia nomen accepit *Gallia Narbonensis*; nunc *Narbonne* (*dép. de l'Aude*). Caesar unatio accepto, Lucterium Cadureum N. versus eruptionem facere parare, eo profleiscitur praesidiumque ibi constituit; anno post eodem enim equitatu profleiscitur.
- Nasua, I, 37, 3., unus ex Sueborum ducibus, frater Cimerii, cum quo praestitit C. pagis Sueb., qui Rhenum transire conantur.
- Nemetes, I, 51, 2. VI, 25, 2., gens Germana Galliae Celticae in sinistra ripa Rheni fl. inter Vangiones et Tribuces incolens, ubi nunc est Spira Nemetum (*Speyer*) (ab eorum flibus Hercynia silva oritur). In bello Ariovisti cladem accipiunt.
- Nemetocenna, VIII, 46, 5. 52, 1., oppidum Atrebatum, nunc *Arras* oppidum provinciae Francogalliae *l'Artois* (*dép. du Pas-de-Calais*). Caesar ibi hiebat.
- Nervii, II, 4, 8. 15, 5. — 17, 19(1. 23, 4. 5). — 28(1. 29, 1. 32, 2. V, 24, 2. 33(2—4. 39, 3. 41, 1. 42, 1). — 43. 45, 2. (—5. sing.) 46, 4. 48, 2. (—51.) 56, 1. 58, 7. VI, 2, 3. 3, 1. (2.) 29, 4. VII, 75, 3., gens bellicosissima Galliae Belgicae, occidentem versus a Menapiis sita, quae pertinet ab ora maritima ad Arduennam silvam, ubi nunc sunt provinciae regni Belgici *le Hainaut* (*Hennegau*) et *Namur*. Caput *Bagacum*, nunc *Bavay* oppidum Flandriae Gallicae (*dép. du Nord*). Postquam [cum Atrebatibus et Viromandis] trans Sabim fl. conseruerunt, proelio acerrimo a Romanis prope ad internecionem rediguntur. Ab Ambiorige concitati Q. Ciceronis legati hiberna in suis finibus oppugnant, sed Caesari appropinquanti obviam profecti iterum ab eo vincuntur. Rursus bellum parant, sed Indutiomari Treveri morte cognita discedunt. Paulo post a Caesare oppressi in deditionem accipiuntur. Vertico Nervius in castris Ciceronis versatur. — Inde Nervicum proelium, III, 5, 2., illud, quod primo loco commemoravimus.
- Nitiobriges (sing. — *brigas*; al. — *briges*), VII, 7, 2. 31, 5. 46, 5. 75, 3., gens Aquitaniae in utraque ripa fl. Olis (*Lot*) incolens. Caput *Aginum*, nunc *Agen* oppidum situm ad Garumnam fl. (*dép. de Lot-et-Garonne*). Postquam Lucterio Cadureo obsides dederunt, ad Verulingetorigem perveniunt. Vide *Teutomatus*.
- Norēia et
- Noricus ager (= Noricum), I, 5, 4., oppidum et ager Noricorum sive Tauriscorum (nomen Celticum); regnum (post Caesarem provincia Romana), quod Oeno fl. dividitur a Raetia, Danuvio fl. a Germania, orientem versus attingit Pannoniam, meridiem versus Venetiam, completitur eam regionem, ubi nunc sunt provinciae Austriae Inuvia (*Salzburg*), Stiria, Carinthia, Carnia, *Noreia*, hadle oppidum Stiriae *Neumarkt*. — Boli eo invaserant oppidumque oppugnantur. (Ibi a. U. a. DCXXXI. Romanus C. Carbone duce magna clade a Cimbris afficiuntur). Inde subat.
- Norica, I, 53, 4., altera Ario-

visti uxor ex Norico orta, regis Voccionis soror; in fuga perit.

Noviodunum, a.) VII, 55(, 1. 5), oppidum Aeduorum in Gallia Celtica ad Ligerem fl. situm, nunc *Nevers* (dép. de la Nièvre); ab Eporedorige et Viridomaro interfectis custodibus et mercatoribus Romanis diripitur atque incenditur. Idem oppidum vulgo putatur esse

b.) VII, 12, 2. (—13, 2.) 14, 1., oppidum Biturum in Gall. Celt., nunc *Nouan-le-Fuzelier* vicus aliquanto infra Cenabum (*Orléans*) situs (dép. de Loir-et-Cher); a Caesare expugnatur;

c.) II, 12, 1. (—13, 1.), oppidum Suessionum in Gallia Belgica, postea *Augusta Suessionum*, hodie *Soisson* (dép. de l'Aisne); Caesari se dedit.

Numidae, II, 7, 1. 10, 1. 24, 4., incolae Numidiae regionis Africae septentrionalis, milites levis armaturae in exercitu Caesaris, intersunt bello Belgico, Bibracti fortiter pugnant, ad Sabim fl. in fugam vertuntur.

(I)

Oceanus, a.) I, 1, 5. 7. III, (7, 2. mare Oceanum) 9, 1., mare Atlanticum, quod occidentem versus alluit Britanniam, Galliam, Hispaniam, Africam;

b.) III, 10, 2. 4. 5. (29, 1. fretum Gallicum) VI, 33, 1., mare Germanicum, quod est inter Oceanum Septentrionalem, Britanniam, Scandiam, Galliam, Germaniam (*die Nordsee*).

Ocelum, I, 10, 5., oppidum Gralocorum in Gallia Cisalpina, hodie aut *Oulx* aut *Exilles* regni Sardiae (Pedemontii) op-

pidum. Caesar inde in Vocon-tios iter facit.

Otodurus, III, 1, 4. (—2, 1. 6, 4.), vicus Veragrorum situs in Gallia Celtica, qua haec attingit G. provinciam et G. Cisalpinam, nunc *Martigny* oppidum Helvetiae (*canton du Valais*) situm ad flumen *la Dranse*. Ser. Galba legatus Caesaris postquam aliquot dies cum octo cohortibus ibi hlemavit, ab Sedunis et Veragris subito oppressus hostefugatus, vicum incendit, dehinc in Provinciam contendit.

Olovico, VII, 31, 5., rex Nitobrogum, a senatu Romano amicus appellatus, pater Teutomati.

Orcynia silva, VI, 24, 2., Graecum nomen Hereyniae silvae.

Orgetorix, rigis, I, 2(, 1.) — 4. (5, 1.) 9, 3. 26, 4., princeps Helvetiorum, his persuadet, ut de finibus suis exeant; legatus ad proximas civitates missus conspirat cum Castico et Dumnorige; in vincula coniectus postquam causae dictioni se eripuit, moritur. Eius filia et unus ex filiis a Caesare capiuntur.

Osismi, II, 34. III, 9, 10. VII, 75, 4., civitas Aremorica sita in extrema parte occidentali Galliae Celticae, postea pars provinciae *la Bretagne* (nunc *dép. du Finistère*); a P. Crasso praefecto in dicionem rediguntur; Venetorum socii.

P

Pædus, V, 24, 4., (nomine Graeco *Eridanus*) flumen Galliae Cisalpinae, (quo haec dividitur in G. *Transpadanam* et *Cispadanam*,) medium inter Alpes et

- montem Apenninum; oritur ex Alpihus Maritimis in ipsis finibus Provinciae, effluit in Mare Adriaticum; hodie *il Po, der Po*. Caesar trans P. a. U. c. DCC. legionem XV. conscribit.
- Paemāni, II, 4, 10., gens Galliae Belgicae origine Germana sita in Arduenna silva orientem versus a Mosa fl., qua nunc est fere oppidum regni Belgici Leodium (*Liège, Lüttich*).
- Parisi, VI, 3, 4. (6.) VII, 4, 6. (—10.) 34, 2. 57, 1. 75, 3., gens Galliae Celticae, quae ad utramque ripam Sequanae fl. incolit inter Senones et Galliam Belgicam; caput *Lutetia*, nunc *Paris*. Cum Vercingetorige se coniungunt.
- Parthicum, bellum, VIII, 54, 1. 55, 1., ab a. U. c. DCC. ad a. DCCIII. a M. Crasso et C. Cassio gestum; huius belli persequendi causa Caesar duas legiones tradit (M. Bibulo proconsuli Parthiae).
- L. Paulus, vide Aemilius b.)
- Q. Pedius, II, 2, 1. 11, 3., legatus Caesaris, bello Belgico primum duabus legionibus, deinde cum L. Aurunculeio Cotta equitatu praeficitur.
- Petrocorii, VII, 75, 3., gens Galliae Celticae ad ripam dextram Garumnae fl. incolens, postea *le Périgord*. Caput *Vesunna*, nunc *Périgueux* (*dép. de la Dordogne*).
- M. Petronius, VII, 50, 4. (—6.), centurio Romanus, ad Gergoviam fortiter pugnans occiditur.
- L. Petrosidius, V, 37, 6., aquilifer Romanus, in bello Amborigis post Titurii et Cottae caedem fortissime pro castris pugnans occiditur.
- Pictōnes, III, 11, 5. VII, 4, 6. 75, 3. VIII, 28, 1. (—4.) 27, 1., gens Galliae Celticae finitima Santonibus infra Ligerem fl. incolens, postea *le Poitou* (nunc *dép. de la Vendée, des deux Sèvres, de la Vienne*). Caesar eis naves imperat ad bellum Veneticum; cum Vercingetorige se coniungunt. Vide *Lemonum*.
- Pirustae, V, 1, 6—7. (—2.), gens Illyrici, finitimam partem provinciae Illyricae vastant, Caesari contra se profecto satisfaciunt.
- L. Piso v. Calpurnius a.) b.) (c.) M. Piso v. Pupius.
- (d.) Piso, III, 12, 4. (—6.), Aquitanus regia stirpe prognatus, unus ex equitibus Romanis, fratres suos servato occiditur (item ut hic paulo post) in proelio cum Ulpis et Tenoteris facto.
- Pleuromoxi, V, 39, 1., gens Galliae Belgicae, clientes Nerviorum; incolere fere videntur ibi, ubi nunc est Flandria orientalis provincia regni Belgici.
- Cn. Pompeius, a.) (Magnus) III, 1, 1. VI, 1, 2. 4. VII, 6, 1. VIII, 52, 4. —54, 3. 55, 1., triumvir, alterum consul a. U. c. DCLXXXVIII. cum M. Licinio Crasso collega; per C. Trebonium tr. pl. privilegium fere de imperio Caesaris prorogando, contra quam legem quadriduo post frustra ad senatum refert M. Marcellus consul; proconsul Hispaniarum ad Romam remanet rei frumentariae causa, delectum habet, Caesari legionem commodat, res urbanas in commodiorem statum adducti; terrorem foro infert dominatione sua et armis; legionem a Cae-

sare reposcit redditamque in Italia retinet. (Postquam cum Caesare ad Dyrrachium pugnavit, Imperator appellatur; pugna Pharsalica victus fuga capta in Aegypto occiditur.)

b.) V, 36, 1., interpres Q. Titurii Sabini legati.

Ptilani, III, 27, 1., gens Aquitaniae, incertum ubi sita, P. Crasso praefecto se dedunt.

T. Pulio, V, 44., centurio in legione Ciceronis, aemulus Vorenii, bello Ambiorigis in castris Ciceronis fortissime pugnat.

M. (Pupius) Piso (Calpurnianus), I, 2, 1. 35, 4., consula. U. c. DCLXXXIII., cum M. Valerio Messala Nigro. His consulibus Orgetorix nobilitatis contumacia facta Helvetiis persuadet, ut de suis finibus exeant; senatus consultum fit, ut, quicumque Galliam provinciam obtineret, — Aednos ceterosque amicos populi Romani defenderet.

Pyrenaei montes, I, 1, 7., in saltus, qui Galliam (Aquitaniam et Provinciam) dividit ab Hispania.

R

Rauraci (al. Raurici), I, 5, 4. 29, 2. VI, 25, 2. VII, 75, 3., gens Galliae Celticae, quae incolit ad Rhenum fl. eoque dividitur a Germania; porrigitur a Vosego monte ad Arolam fl. (*Aar*). Caput *Augusta Rauracorum*, nunc *Augusta* prope Basileam. Proficiscuntur cum Helvetiis finitimis suis.

Redones, II, 34. VII, 75, 4., una ex civitatibus Aretoricis Galliae Celticae sita inter Cario-

solitas et Venetos, ubi nunc est *Rennes* oppidum Britanniae minoris (*dép. d'Ille-et-Vilaine*). A P. Crasso praefecto in dicionem populi Romani rediguntur.

Rēmi, II, 3, 1. 4, 4. 5, 1. 4. 5. 6. 6, 1. 4. (sing.) 7, 2. 3. 12, 1. 5. III, 11, 2. V, 3, 4. 24, 2. 53, 1. 54, 4. 56, 6. VI, 4, 5. 12, 7. (—) 9. 44, 1. VII, 63, 7. 90, 5. VIII, 6, 2. 11, 1. 12, 3. (—) 7., potentissima gens Galliae Belgicae finitima Galliae Celticae, incolens inter Axonam et Matronam fl., Romanorum amici. Caput *Durocorbōrum*, postea *Rēmi*, hodie *Reims* (*dép. de la Marne*). Legatis ad Caesarem missis obsidibusque datis impetrant, ut SueSSIONES conserventur. T. Labienus legatus in eorum finibus hiemat. Indutiomarus eorum agros populari constituit. Deprecantur pro Carnutibus clientibus suis, per Caesarem in SueSSIONUM dignitatem succedant; absunt a consilio Galliae Bibracti habito. Caesari nuntiant, Bellovacos exercitus comparare; eorum equites fugantur a Bellovacis.

Rhēnus, I, 1, 5. 6. 2, 3. 5, 4. 27, 4. 28, 4. 31, 5. 11. 16. 33, 3. 35, 3. 37, 3. 53, 1. 54, 1. II, 3. 4. 4, 1. 35, 1. III, 11, 1. III, 1, 1. 3, 3. 4, 2. 3. 6. 7. 10, 1. (—) 3. 14, 5. 15, 2. 16, 1. (—) 6. 17, 1. (—) 19, 1. 4. V, 3, 1. 4. 27, 3. 29, 3. 41, 3. 55, 1. 2. VI, 3, 1. (—) 5. 24, 1. 29, 4. 35, 4. 6. 41, 1. 42, 3. VII, 65, 4. VIII, 13, 2., id flumen, quod Galliam a Germania dividit, oritur ex Alpibus Lepontiorum, influit in Mare Germanicum; nunc *der Rhein*. Caesar bis ponte facto eum cum exercitu

- transit, quarto et sexto belli anno.
- Rhodanus, I, 1, 5. 2, 3. 6, 1. 2. 4. 8, 1. 4. 10, 5. 11, 5. 12, 1. 33, 4. III, 1, 1. VII, 65, 3., flumen, quod oritur in Helvetiis ex Alpibus, fuit per lacum Lemmannum, recepto Arare Provinciam dividit, effunditur in Sinum Gallicum, nunc *dicitur Rhone, le Rhone*. Allobroges ad Rh. praesidia disponunt.
- Roma, I, 31, 9. VI, 12, 5. VII, 90, 8., urbs Italiae. Ter ibi supplicatio habetur in Caesaris honorem, secundo et quarto et septimo belli anno. Inde subst.
- Romani, I, 17, 3. 4. 18, 8. 9. 23, 3. 25, 7. 44, 9. 46, 4. 51, 3. II, 10, 4. 12, 5. 13, 3. 16, 2. 24, 5. 31, 2. III, 2, 5. 8, 4. 9, 5. 18, 3. 8. 19, 1. 24, 3. 4. III, 7, 4. 19, 3. 24, 1. 34, 5. V, 32, 1. 34, 1. 3. 51, 3. (sing.) 56, 1. VI, 4, 1. 10, 4. 5. 35, 8. 42, 3. VII, 14, 2. 7. 9. 19, 2. 20, 1. 3. 6. 26, 4. 5. 29, 2. 35, 1. 37, 3. 3. 38, 2. 8. 58, 7. 66, 2. 3. 71, 1. 77, 10. 15. 78, 4. 84, 3. 85, 3. 6. 89, 2. VIII, 1, 2. 3. 3. 7. 7. 14, 2. 15, 1. 4. 19, 6. 23, 6. (sing.) 26, 1. 3. 30, 1. 39, 2. 42, 1. 45, 1. 47, 2. 48, 9. (sing.), pro quo passim *nostri*, si Caesaris milites intelliguntur; adi. *populus Romanus*. I, 6, 3. 8, 3. 10, 2. 12, 6. 13, 3. 4. 7. 14, 1. 7. 18, 9. 19, 2. 30, 2. 31, 7. 14. 10. 33, 2. 3. 34, 4. 35, 2. 4. 36, 1. 2. 5. 40, 2. 3. 42, 3. 43, 8. 44, 5. 7. 9. 12. 45. II, 1, 1. 3. 3. 2. 13, 2. 14, 3. 15, 5. 31, 6. 32, 2. 34. III, 23, 5. III, 7, 3. 16, 1. 4. 7. 17, 1. 21, 5. 5. 22, 1. V, 3, 3. 22, 4. 27, 4. 28, 1. 29, 4. 41, 5. 7. 54, 4. 5. VI, 1, 4. 7, 8. VII, 1, 3. 17, 3. 33, 1. 39, 3. VIII, 1, 2. 44, 3.; cives Romani, VII, 3, 1. 17, 7. 42, 3. VIII, 24, 3.; milites Romani, VII, 20, 8.; exercitus Romanus, VI, 34, 6.; equites Romani, III, 10, 2. VII, 65, 5.; sing. V, 27, 1. VI, 40, 4. VII, 3, 1., ordo medius inter senatum et plebem; hostis Romanus, VIII, 27, 2. L. Roscius, V, 24, 2. 7. 53, 6., legatus Caesaris, in Esubiis hiebat.
- Rutūni, I, 45, 2. VII, 5, 1. 7, 1. 4. (provinciales) 64, 6. 75, 3. 90, 6., gens partim Galliae Celticae partim Provinciae, media inter Caduceos et Gabalos. Caput *Segodunum*, nunc *Hodéz (dép. de l'Aveyron)*. Bello superantur a C. Fabio legato; a Lueterio Caduceo Arvernens conciliantur; praesidium Caesar in inferiore parte Rut. constituit; ad fines Volcarum depopulandos mittuntur; C. Caesarius Rebilius legatus in eis hiebat.

S

Sabinus v. Titurius.

- Sabis, II, 16, 1. (2.) 18, 1. (—3. 19, 4. 7. 23, 1—3. 24, 2. 27, 5.), flumen Galliae Belgicae, quod in Aduatucis influit in Mosam, nunc *la Sambre*. Caesar secundo belli anno Nervios eorumque socios ad S. devincit.
- Samarobriva, V, 24, 1. 47, 2. 53, 3., oppidum Ambianorum in Gallia Belgica, hodie *Amiens (dép. de la Somme)*. Caesar ibi impedimentis, obsidibus, litteris relictis hiebat.
- Santones (sing. Santo) sive Santōni, I, 10, 1. 11, 6. III, 11,

5. VII, 75, 3., gens maritima Galliae Celticae supra Garumnam et ad Carantonum (*Charente*) fl. incolens, postea *la Saintonge* provincia Franco-galliae. Caput *Mediolanum*, nunc *Saintes* (*dép. de la Charente-inférieure*). Caesar Helvetios eo profecturos opprimit; naves inde convenire iubet.
- Scaldia, VI, 33, 9., flumen Galliae Belgicae, quod oritur ex Atrebatibus, fertur per Nervios et Menapios, effluit in Mare Germanicum, hodie *die Schelde*. (Caesar eum in Mosam influere dicit, quare falso hoc nomen pro Sabis nomine posuisse creditur). C. ad Sc. Ambiorigem investigat.
- C. (Seribonius) Curio, VIII, 52, 4. (5.), tribunus plebis a. U. c. DCCIII., Caesaris causam defendendam suscipit.
- Sedulius, VII, 88, 4., dux Lemovicum, ad Alesiam interficitur.
- Sedūni, III, 1, 1. 2(1.—) 7, 1., gens Alpina Galliae Celticae finitima Veragris. Caput *Sedunum*, nunc *Sion* (*Sitten*), oppidum Valesiae pagi Helvetiae. A Ser. Galba legato victi cum Veragris bellum renovant, impetu in castra eius facto iterum fugantur.
- Sedusii, I, 51, 2., gens Germaniae, quam putant incoluisse ibi, ubi nunc est Palatinus (ad Rhenum); socii Ariovisti.
- Segni, VI, 32, 1. (2.), gens Germana origine Galliae Belgicae, infra Condrosos finitima, media inter Eburones et Treveros in dextra ripa Mosae fl. sita. (Videtur ab hoc nomine nomen ducere oppidulum Belgicum *Ciney* infra Namurcum situm.) Legatos ad Caesarem cum Condrosis mittunt oratum, ne se in hostium numero ducat.
- Segontiaci, V, 21, 1. (2.), gens Britanniae meridiem versus incolens; legatis missis Caesari se dedunt.
- Segōvax, V, 22, 1. (2.), rex quarta pars Cantii; Cassivelauni inasum ad castra navalla Romanorum profectus repellitur.
- Segustāvi (al. falso — ani), I, 10, 5. VII, 64, 4. 75, 2., gens Galliae Celticae in sinistra ripa Rhodani fl. incoleus, ubi postea fuit provincia *la Lyonnaise* (maxime eius pars *le Forez*); finitimi Allobrogi, clientes Aeduarum. Caput conditum imperatore Augusto *Lugdunum*, nunc *Lyon* (*dép. du Rhône*). Caesar ex Italia revertens per eorum fines proficiscitur; Vercingetorix pedites eis imp. at.
- M. Sempronius Rutilius, VII, 90, 4., praefectus equitum Caesaris, cum T. Labieno legato collocatur in Sequanis.
- Senōnes, II, 2, 3. (4.) V, 54, 2. (3.) 56, 1. 4. VI, 2, 3. 3, 4—6. (4.) 5, 2. 44, 3. VII, 4, 6. (—8.) 11, 1. 34, 2. 56, 5. 58, 3. (—6.) 75, 3. VIII, 30, 1. (sing.) una ex potentissimis gentibus Galliae Celticae, meridiem versus a Sequana fl. sita, ubi postea fuit pars inferior provinciae *la Champagne* et pars occidentalis provinciae *la Bourgogne*; finitimi et socii Parisiorum, in fide Aednorum. Caput *Agedincum*, hodie a gentis nomine *Sens*. Cum reliquis nationibus finitimis Belgio Caesarem certiores faciunt de eis rebus, quae apud Bel-

gas geruntur; Cavarinum regem ab eo constitutum interficere conat domo regnoque expellunt; Caesari omnem suum senatum ad ipsum mittere iubenti non obediunt, ad concilium ab eo indictum non veniunt; legatos deprecandi causa mittunt; cum Vercingetorige se coniungunt. Eorum oppida Vellaudunum a C., Metiosedum a Labieno capiuntur.

Sequāna, I, 1, 1. VII, 57, 1. 4. 58, 3. (5.) 6., flumen Galliae (Celticae superioris), quod oritur ex Vosgo monte in Lingonibus, cum Matrona Belgas dividit ab Celtis, Matrona et Isara recepta influit in Oceanum prope Fretum Gallicum; nunc *la Seine*. — Inde

Sequāni, I, 1, 5. 2, 3. 3, 4. (sing. et pl.) 6, 1. 8, 1. — 9, 10, 1. 11, 1. 12, 1. 19, 1. 31, 4. 7. 10. 32, 2. — 5. 33, 2. 4. 35, 3. 38, 1. 40, 11. 44, 9. 48, 2. 54, 2. III, 10, 3. VI, 12, 1. (4.) — 6. VII, 66, 2. 67, 7. 75, 3. 90, 4., gens potentissima Galliae Celticae finitima Helvetiis et Allobrogibus, incolens inter Ararim et Rhodanum fl. et montem Iuram, ubi postea fuit *la Franche-Comté* (nunc *dép. de la Haute-Saône, du Doubs, du Jura*). Caput *Vesontio*, hodie *Besançon*, ad Dubim fl. situm. — Helvetios per suos fines ire patiuntur; cum Arvernii Germanos accersunt, sed ab Ariovisto, qui tertiam partem agri Sequani occupat, vehementer vexantur. Frumentum Caesari subministrant; hic in eorum finibus hiemat. Totius Galliae principatum obtinent, amissum Remis tradunt. T. Labienus legatus cum II legionibus

et equitatu in eis collocatur. — Inde

ager Sequanus, I, 31, 10.

Q. Sertorius, III, 23, 5., Sabinus, legatus C. Marci, in Hispania provincia contra Sullam (Qu. Metellum et Cn. Pompeium) feliciter bellum per decennium gerit, donec a. U. c. DCLXXXII. Oscas percussit. — Aquitani eos duces deligunt, qui cum S. fuerant.

(a.) P. Sextius Baculus, II, 25, 1. III, 5, 2. VI, 38, 1. (4.), primipilus legionis XII. fortissimus, proelio Nervico graviter vulneratur, bello Alpinorum Galbas eruptionem suadet, altero bello Eburonum aeger Sugambros a Ciceronis castris arceat.

(b.) T. Sextius, VI, 1, 1. VII, 49, 1. (2.) 51, 2. 90, 1. VIII, 11, 1., legatus Caesaris, delectum habere iubetur, cum XIII. legione Gergoviae in subsidio collocatur, ex Biturgibus, ubi hiemabat, in Bellovacos accersitur.

Sibusātes, III, 27, 1., gens Aquitaniae maritima in Pyrenaeis montibus ad Aturam fl. incolens circa Balonam oppidum, prope quod situs hodie est vicus *Saubusse* (*dép. des Basses-Pyrénées*). P. Crasso praefecto se dedunt.

M. Silvanus v. Iunius.

T. Silius, III, 7, 4. 8, 2., Caesaris tribunus militum, in Venetos missus ab his retinetur.

Sol, VI, 21, 2., a Germanis deorum numero ducitur.

Sontiātes (falso Sotiates), III, 20, 2. — 21, 2. (22.), gens Aquitaniae potentissima finitima Galliae Celticae, incolens ea loca, ubi nunc est oppidum *Sés*

- (*dép. du Gers*). A P. Crasso praefecto vincuntur.
- Suēbi (al. falso Suevi), 1, 37, 3. 4. 51, 2. 54, 1. III, 1, 2. 3. (— 3.) 4, 1. 7, 5. 8, 3. 16, 5. 19, 1—3. VI, 9, 8. 10. 29, 1., gens Germaniae longe maxima et bellicosissima inter silvas Baccenim et Hercyniam sive inter Albim et Vistulam et Danuvium fl. incolens, a qua postea nomen duxerunt *die Schwaben*. Rheno traiecto Ariovisti socii sunt in pugna cum Caesare facta, illo superato domum revertuntur multis ab Ubiis occisis; Usipetes et Tencteros premunt, cum Caesare in mediis suis finibus decertare constituunt (sed Caesar se recipit trans Rhenum); Treveris auxilia mittunt; Caesarem iterum in Germaniam profectum ad initium silvae Baccenis expectant, sed in silvas se recipiunt. Inde subst. f.
- Sueba, I, 53, 4., altera uxor Ariovisti ex Suebis orta; in fuga perit.
- Suessiōnes, II, 3, 6. 4, 6. (7.) 12, 1. 4. 13, 1. VIII, 6, 2. 3., gens Galliae Belgicae finitima Remis et Galliae Celticae, inter Isaram et Matronam fl. agros latissimos et feracissimos incolens. Caput *Noviodunum*, postea *Augusta Suessionum*, hodie *Soisson*. — Cum Belgis consentiunt contra Romanos, Caesari se dedunt; postea Remis attribuuntur.
- Sugambri (al. falso Sig., Sic.), III, 16, 2. (— 1.) 18, 2. 4. 19, 1. 4. VI, 35, 5. (— 42.), gens Germaniae inter Lupiam et Laganam (*Lahn*) fl., orientem versus ab Usipetibus, Tencteris, Ubiis incolens eam regionem, quae nunc est inter oppida

Dortmund et Neuwied. Recusant, ne Caesari Usipetes et Tencteros dedant, qui ad eos confugerant; cum in silvas se abdidissent, a Caesare eius fines vastantur. Eburonum fines populantur, Aduatnacum contendunt, Ciceronis castra oppugnant; paulo ante Caesaris adventum trans Rhenum se recipiunt.

- L. Sulla v. Cornelius (c.).
- (a.) P. Sulpicius Rufus, III, 22, 6. VII, 90, 7., legatus Caesaris, cum praesidio satis firmo portum inferiorem Morinorum (Itum) tenet; cum VI. legione frumentandi causa in Aeduus collocatur.
- (b.) Ser. (Sulpicius) Galba, III, 16, 1. 4. 3, 1. 5, 2. — 6, 4. VIII, 50, 4., Caesaris legatus, in Nantuates missus Alpinos, postquam impetum eorum vix sustinuit, vincit legionemque incolumem in Provinciam ducit; frustra consulatum petit.
- Sūrus, VIII, 45, 2., nobilissimus Aeduus, inter Treverorum principes a T. Labieno legato capitur.

T

- Tamēsis, V, 11, 8. 18, 1., flumen Britanniae, quod Cassivel launi fines a civitatibus maritimis dividit, in Mare Germanicum effunditur inter Trinobantes et Cantium; hodie *the Thames*, *die Themse*. Caesar cum exercitu vado eum transit.
- Tarbēlli, III, 27, 1., gens Aquitaniae inter Aturum fl. et Pyrenaeos montes sita, ubi nunc est oppidum *Tarbes* (*dép. des Hautes-Pyrénées*). P. Crasso praefecto se dedunt.
- Tarusātes, III, 23, 1. — 27, 1.

- gens Aquitaniae septentriones
versus ab Aturo fl. incolens, ubi
nunc est oppidum *Tartas*
(*dep. des Landes*). Cum
Vocantibus copias contra P. Cras-
sum parant, ab hoc in castris
oppressi et fugati obsides dant.
- Tasgetius, V, 25, 1. (—) 4. 29,
2., princeps Carnutum in re-
gnum malorum restitutus ab in-
imicis suis interficitur.
- Taximagulus, V, 22, 1. (2.),
rex quartae partis Cantii, ca-
stra Romana adortus repellitur.
- Tectosages v. Volcae a.)
- Tenciteri, III, 1, 1. (2.) 4. (1).
(6, 3.—9. 11.—15.) 16, 2.
18, 4. V, 55, 2. VI, 35, 5.,
gens Germaniae fluidma Galliae
Belgicae, ad Lupiam et Rurum
fl. incolens, ubi nunc sunt op-
pida Borussiae *Wesel*, *Duis-
burg*, *Essen*. Cum Usipen-
bus ab Suebis exacti Rhenum
transeunt, Menapios opprimunt;
a Gallis invitati in fines Ebu-
ronum et Condrusorum invadunt;
partim a Caesare opprimuntur
atque devincuntur, partim a Su-
gambis recipiuntur.
- Tergestini, VIII, 24, 3., inco-
lae Tergestis (nom. e) oppidi
Istriae (Venetae) in litore Ma-
ris Adriatici inter septentriones
et orientem siti (nunc *Trst*
oppidum Austriae). Repentino
impetu Alpinorum opprimun-
tur.
- T. Terrasidius, III, 7, 4. 8, 3.,
praefectus militum, a P. Crasso
frumenti causa in Eubios mie-
bus retinetur.
- Teutomatus, VII, 31, 5. 46, 15.,
rex Nitobrogum, Olloviconis
filius, cum equitibus et Nitio-
brogibus et Aquitanis conducti-
cis ad Vercingetorigem perve-
rit, Gergoviae dormiens ab Ro-
manis militibus in tabernacula
oppressus vix ex eorum mani-
bus se eripit.
- Teutoni sive Teutones, I, 33,
4. 40, 5. II, 4, 2. 29, 4. (5.)
VII, 77, 12., gens Germaniae ad
litus Maris Suebici incolens,
ubi nunc est Magnus Ducatus
Megalopolitanus (*Mecklen-
burg-Schwerin*) et pars Po-
meraniae. Cum Cimbris a. U. c.
DCXXXI. primum Galliam,
ubi uni Belgae eis resistebant,
deinde Italiam populabundi in-
vadunt, anno post ab C. Mario
ad Aquas Sextias devincuntur.
- Tigurini sive Tigurinus pa-
gus, I, 12, (2—) 4. (—) 7.,
unus ex quattuor pagis Helve-
tiorum situs inter lacus Neoco-
mensem (*lac de Neuchâtel*)
et Lemannum, ubi postea fue-
runt *das Uechtland* et
Waadtland. V. L. Cassius.
— Caesar eos, priusquam Ara-
rim fl. traicerent, inopinantes
aggressus devincit.
- Q. Titus Sabinius, II, 5, 6.
9, 4. (5.) 10, 1. III, 11, 4. 17, (1.
5.) 18, (4. 6.) 19, (2. 5.) III,
22, 5. 38, 3. V, 24, 5. 26, 2.
27, 1. 7. 29, 1. 30. 31, 3. 33, 1.
36, 1. (3.) 37, 1. (2.) VI, 1, 4.
32, 4. 37, 8., legatus Caesaris,
ad Axonam fl. relinquitur, in
Venellos, Curiosolitas Lexo-
biosque missus Viridovicem
vincit, cum L. Anrunculeio Me-
napiorum fines devastat, decep-
tus ab Ambiorige cum XV co-
hortibus caeditur.
- Tolosa, III, 20, 2., oppidum Ro-
rentissimum Volcarum Tecto-
magum, gentis Galliae provin-
ciae, ad Garumnam fl. situm,
hodie *Toulouse* (*dép. de la
Haute-Garonne*). Eius in-
colae

Tolosates, i, 10, 1. (III, 20, 2.)
 VII, 7, 4. P. Crassus multis T.
 fortibus evocatis in Sontiates
 proficiscitur; praesidia in eis
 ponit Caesar.
 Transalpina Gallia v. Gal-
 lia 1.).
 Transrhenani (Germani) v.
 Germani.
 M. Trebius Gallus, III, 7, 4.
 8, 3., praefectus militum, a P.
 Crasso frumenti causa in Curio-
 solitas missus retinetur.
 C. Trebonius, a.) VI, 40, 4.,
 eques Romanus, ad Aduatucam
 a Sugambria obsessus per hos-
 tes perrumpens suos servat;
 b.) V, 17, 2. (—4.) 24, 3. VI,
 33, 2. 5. VII, 11, 3. 81, 6. VIII,
 6, 1. 11, 1. 14, 1. 46, 4. 54, 4.,
 legatus Caesaris, cum III le-
 gionibus et equitatu frumenta-
 tum missus, a Britannis lacessi-
 tus eos in fugam pellit; cum
 M. Crasso et L. Munatio Planco
 praestat legionibus in Belgio col-
 locatis; ad depopulanda ea loca,
 quae ad Aduatucam adiacent,
 mittitur; Vellaunoduni relinqui-
 tur; Alesiae laborantibus Ro-
 manis subsidia mittit; Cenabi
 in hibernis collocatur; cum III
 legionibus ad Caesarem contra
 Hellovacos vocatur; in Belgis
 hiemat.
 Trevēri, I, 27, 1. 3. II, 24, 4. (5.)
 III, 11, 1. III, 6, 4. 10, 3. V,
 2, 4. 3. (3, 4.) 4. (1, 3.) 24, 2.
 47, 4. 53, 2. 55. (1.) — 58. (1.)
 VI, 2. (1—3.) 3, 4. 5, 1. 4. 6.
 6, 4. 7. (1.) 8. (7.) 9, 1. 2. 5.
 29, 4. 32, 1. 44, 3. VII, 63, 7.
 VIII, 25. (1.) 45, 1. 52, 1., gens
 Galliae Celticae origine Germa-
 nica, quae incolit in utraque
 ripa Mosellae fl. Caput *Augu-
 sta Treverorum*, nunc *Trier*.
 Caesari nuntiant, Suebos Rhe-

num transituros esse; equites
 eorum proelio ad Sabim fl. de-
 serto domum revertuntur. Im-
 perio Caesaris non parent; Ger-
 manos frustra sollicitant, ut
 Rhenum transeant. Indutioma-
 ro interfecto imperium ad eius
 propinquos deferunt, cum Am-
 biorige foedus faciunt; non ve-
 niunt in Galliae concilium a
 Caesare indictum; a T. Labieno,
 quem adoriri parabant, fugan-
 tur; absunt a concilio Gallorum
 Bibracti habito. In eorum fini-
 bus exercitum lustrat Caesar.

Tribōcca sive Tribōci (al.
 Tribocci), I, 51, 2. III, 10,
 3., gens Germanica in Gallia
 Celtica inter Vosegum montem
 et Rhenum fl., inter Nemetes et
 Rauracos incolens circa ea loca,
 ubi est oppidum Argentoratum
 (nunc *Strassburg*); Ariovisti
 socii.

Trinobantes, V, 20. (1.) 21, 1.
 22, 5., gens maritima Britan-
 niae potentissima, quae spectat
 inter meridiem et orientem, Ta-
 mesi fl. dividitur a Cantio; nunc
 Comitatus *Essex* et *Suffolk*.
 Caput *Camu(al)odūm*, hodie
Colchester. Obsides dant
 Caesari; hic eos a Cassivellauno
 defendit.

Tulingi, I, 5, 4. 25, 6. (—26.)
 28, 3. 29, 2., gens Germaniae
 septentrionem versus, ut vide-
 tur, ab Helvetiis sita; socii Hel-
 vetiorum in pugna cum Caesare
 commissa, in fines suos reverti
 iubentur.

Q. Tullius Cicero, V, 24, 2.
 27, 9. 38, 4. (39, 1. 40, 1. 7.)
 —41. 45, 2. (—) 5. 48, 3. (7.)
 —49. (2.) 6. 52, 1—4. 53, 1.
 VI, 32, 6. 36. (1.—42.) VII,
 90, 7., legatus Caesaris, orato-
 ris frater minor; cum una le-

gione in Nervis hiebat, oppugnatus ab his et Aduatucis Eburonibusque fortiter resistit, a Caesare collaudatur; Aduatucæ praesidio relictus inopinato Sugamborum impetu terretur; in Aeduis ad Ararim fl. rei frumentariae causa collocatur.

Turōnes sive Turōni, II, 35, 3. VII, 4, 6. 75, 3. VIII, 46, 4., gens Galliae Celticae ad utramque ripam Ligeris fl. incolens, media inter Andes et Carnutes; Vercingetorigis socii. Caput *Caesarodūnum*, hodie *Tours* (dép. d'Indre-et-Loire). Secundo belli anno pars legionum ibi hiebat, postremo II legiones ibi collocantur ad fines Carnutum, quae totam illam regionem contineant.

U

Ubi, I, 54, 1. III, 3, 3. (4.) 8, 3. 11, 2. (3.) 16, 5. (—8.) 19, 1. 4. VI, 9, 8. 10 (1. 2). 29, 1. 3., gens Germaniae, quae in dextra ripa Rheni fl. porrigitur a Colonia Agrippina ad Laganam fl.; amici Caesaris, cui auxilia praebebant, ideoque ceteris Germanis inveni. — Suebos insecuti multos occidunt; ab eisdem vegetales facti Caesaris auxilium implorant, obsides dant, naves ei ad exercitum Rhenum transportandum pollicentur; reversum in eorum fines de Sueborum consiliis certiores faciunt; legatis missis de Treverorum motu se purgant.

Usipētes, III, 1, 1. (2.) 4, 1. (2. 4—7. 6, 3.—9. 11.—15.) 16, 2. 18, 4. VI, 35, 5., gens Germaniae finitima et coniuncta Tencteris, quae secundum Rhenum porrigitur ab Isala (Pse-

sel) ad Ruram fl., ubi nunc est pars regni Belgii et Guesphariae provinciae. A Suebis pressum Tencteris Rhenum transiunt, Menapios opprimunt; in fines Eburonum et Condusorum invadunt; a Caesare opprimuntur. V. *Tencteri*.

Uxellodūnum, VIII, 32, 2. (—) 40, 1. 2. (—43.), oppidum Cadurcorum in Gallia Celtica situm ad fl. Lodam, ubi nunc est villa *la Pistoule* prope oppidum *Luzech* (dép. du Lot; sec. al. oppidum *Capdenac*, ib.) A Lucerio occupatum obsidetur a C. Caninio legato; a Caesare ad deditionem cogitur; omnibus, qui arma ibi tolerant, manus praeciduntur.

V

Vacālus (al. Vahalus sim.), III, 10, 1., ex pars Rheni, quae occidentem versus fertur atque in Mosam influit prope *Warckum* oppidum regni Batavorum.

(a.) C. Valerius Caburus, I, 47, 4. VII, 65, 2., ex Gallia provincia oriundus (Helvius), a C. Valerio Flacco civitate donatur. Huic alter filius

(b.) C. Valerius Donnaturnus, VII, 65, 2., princeps Helviorum, proelio a Gabalis Arvernisque interficitur.

(c.) C. Valerius Flaccus, I, 47, 4., praepretor Galliae a. U. c. DCLXXI., Caburum civitate donat.

(d.) C. Valerius Proculus, I, 19, 3. 47, 4. 53, 5. (—7.), alter Caburi filius, princeps Galliae provinciae, Caesaris familiaris atque interpres in colloquio cum Dumnorige habito, ad Aris-

- vistum missus in vincula con-
ducitur, sed a Caesare ex manibus
hostium eripitur.
- a.) C. Valerius Praeconius,
III, 20, 1., legatus bello
Serticano in Aquitania exer-
citu pulso interficitur, incertum
quo anno.
- (f.) M. (Valerius) Messala, I, 2,
1. 36, 4., consula. DCLXXXIII
cum M. Pisone, v. *M. Papius
Piso*.
- Valetianus, VII, 32, 4., Aednus,
frater Coti, summus magistra-
tus (rex) Aednorum anno sexto
belli.
- Vangiones, I, 51, 2., gens Ger-
mana Galliae Celticae media inter
Treveros et Nemetes, Arlo-
visi socii. Caput *Borbetomagus*,
nunc *Worms*.
- P. Vatinius, VIII, 46, 4., lega-
tus (et affinis) Caesaris, in Bel-
gio hiemat cum M. Antonio et
C. Trebonio. (Idem, in quem
et pro quo Cicero dixit.)
- Q. Velantius, III, 7, 4. 8, 2.,
praefectus militum Caesaris,
cum T. Silio a P. Crasso in Ve-
netos missus retinetur.
- Vellocassen (sive — i: al.
Velo—, Vellio—), II, 4, 9.
VII, 75, 3. VIII, 7, 4., gens Gal-
liae Belgicae, quae habitat in-
fra Bellovacos in dextra ripa
Sequanae fl. Caput *Rotomagus*,
hodie *Rouen* oppidum Nort-
manniae (dép. de la Seine-
Inférieure; — olim ibi fuit
regio nomine *le Pexin nor-
mand*). — Primum cum ceteris
Belgis, deinde cum Bellovacis
bellum parant contra Caesarem.
- Vellaunodunum, VII, 11, 1.
(—) 4. 14, 1., oppidum Seno-
rum in Gallia Celtica medium
fere inter Agedincum et Cena-
bum situm, nunc *Ladon* oppi-
dum (dép. du Loiret; —
minus recte alii putant *Châ-
teau Laudon*; miro errore
stauerunt *Beaune*). — A Ca-
sare oppugnatur; obsides dat.
- Vellavi (al. falso — avii, — au-
ni), VII, 75, 2., gens Galliae Cel-
ticae finitima Provinciae, sita in
monte Cebenna inter Segusia-
vos et Helvios, ubi postea fuit
regio *le Velay*, pars provin-
ciae Languedociae, nunc *dép.
de la Haute-Loire*; Arver-
norum clientes.
- Venelli (al. falso Unelli), II,
34. III, 11, 4. 17, 1. (— 19, 5.),
una ex civitatibus Aremoricis
Galliae Celticae sita in lingua
Britanniam versus in Fretum
Gallicum procurrente, nunc ea
pars veteris Normanniae, quae
spectat interseptentriones et oc-
cidentem (dép. du Calvados
et de la Manche). Postquam
P. Crasso praefecto se dedide-
runt, desolunt, sed a Q. Titurio
legato consilio vincuntur.
- Veneti, II, 34. III, 7, 4. (8, 1.
9, 3. 11, 5. 16, 1.) — 17, 1. 18,
4., et
- Venetia, III, 9, 9., una ex civi-
tatibus Aremoricis Galliae Cel-
ticae, quae maxime ad meridi-
em vergit, potentissima navib-
us, postea pars provinciae *la
Bretagne*. Caput *Venetae*,
hodie *Vannes* (dép. du Mor-
bihan). — Veneti a P. Crasso
praefecto in ditionem redacti le-
gatos eius retinent et contra Ro-
manos conspirant sociis acutis,
proelio navali devicti se dedunt,
senatus eorum necatur, reliqui
sub corona veniunt. — Inde
- Veneticum bellum, III, 18, 6.
III, 21, 4.
- Veragri, III, 1, 1. 4. 2, (1, — 6,
4.), gens Galliae Celticae fin-

tima Galliae provinciae et Cisalpinae, quae media inter Nantuates et Sedunos incolit Alpes Poeninas, nunc pars eius pagi Helvetiae, qui vocatur *le canton du Valais, das Wallis*. A Ser. Galba legato victi bellum renovant et fugantur. Vide *Octodurus*.

Verbigēnus pagus (al. falso Urb.), I, 27, 4., unus ex quatuor pagis Helvetiae, incertum ubi situs. Post bellum Helveticum magna pars eius pagi e castris egressi ad fines Germanorum contendunt.

Vercassivellaunus (al. falso Vergass.), VII, 76, 3. (—5.) 83, 6. (—8.) 85, 4. (—6.) 88, 4., Arvernus, consobrinus Vercingetorigis, unus ex quatuor ducebus Gallorum rebellantium, Alesiae in superiora castra Romanorum impetum facit; in fuga comprehenditur.

Vercingetorix, rīgis, VII, 4, 1. (—5.) 8, 4. (5.) 9, 1. 6. 12, 1. 4. 14(, 1. 15, 5. —) 16(, 1.) 18(, 1. —) 20(, 1.) 21, 1. 26, 1. 2. 28, (1. —) 5. (—) 31(, 1.) 33, 1. 34, 3. (35, 3. 7. —) 36(, 2.) 44(, 5. —) 51(, 4.) 53, 2. (—4.) 55, 4. 63, 4. (6.) —9. (66, 2. —) 67, 5. 68, 1. (70, 7. —) 71(, 1.) 75(, 1.) (76, 3. 81, 3. 82, 3. 83, 6. —) 89(, 1. 4.), Arvernus potentissimus, Celtilli filius, bellum concitat contra Romanos, rex appellatur, omnes Galliae civitates maritimas sibi adiungit; in Bituriges et Arvernos profleiscitur, Gorgobinam oppugnare instituit, Caesari adventanti obviam profectus, ad Noviodunum equitatu suo pulso, concilio habito amplius XX Biturigum arbes incendi, Avarico parcit; quod cum invito Vere fortissim-

me a Gallis defensum Caesar expugnasset, reliquas civitates sibi adiungere studet; Elaveris fl. pontibus interruptis castra prope Gergoviam ponti, Caesarem magna clade afficit obsidionemque Gergoviae solvere cogit; summus dux a Gallis constitutus Caesarem in itinere aggressus vincitur; Alesiam se confert omnemque Galliam ad bellum evocat; ibi socios obsidione liberare conatos profligatur, vivus Caesari traditur.

Vertico, V, 45, 2. (3.) 49, 2., Nervius loco honesto natus, qui ad Q. Ciceronem legatum perfrugerat in eiusque castris versabatur, binas litteras per servum ad Caesarem perferendas curat.

Vertiscus, VIII, 12, 4. (—6.), Remorum princeps et praefectus equitum, proelio a Bellovacis interficitur.

Veruclostus (falso Verudoctus), I, 7, 3. (—5.), alter ex principibus legatorum Helvetiorum, qui militavit ad Caesarem; v. *Nammetius*.

Vesontio, I, 38(, 1.) 39(, 1.) (—41, 4.), caput Sequanorum gentis Galliae Celticae in dextra ripa Dubis fl. situm, hodie *Besançon* (*dép. du Doubs*). A Caesare occupatur praesidio imposito. Seditio militum ibi orta ab eodem sedatur.

Vienna, VII, 9, 3. (4.), oppidum Allobrogum in Gallia provincia prope G. Callicam ad Rhodanum fl. situm, nunc *Vienna* (*dép. de l'Isère*). Caesar Bolis auxilio profectus ibi equitatum praemissum consequitur.

Viridomārus, VII, 38, 2. 39, 1. (2.) 40, 5. 54(, 1.) 56, 4. (—10.) 63, 9. 76, 3. (4.), Aedui

- adulescens, a Caesare ex humili loco ad summam dignitatem perductus, Litavici consilium ei defert, perfidia inductus Noviodunum incendit; invitus Vercingetorigi parat, Alestae est unus ex imperatoribus Gallorum. Vide *Eporedorix* a.) [Prop. V, 10, 41. nomen est *Virdumirus*].
- V**iridōvix, vīcis, III, 17, 2—5. 18, 7. (—19, 5.), Venellorum princeps summusque dux, castra Romana aggressus fugatur.
- V**irmandui (al. *Vorom.*), II, 4, 9. 16, 2. (—4.—) 23, 3., gens Galliae Belgicae, quae inter Atrebatas et Remos, supra Suesiones incolit ad Esiam fl. (*Oise*) superiorem, ubi postea fuit *le Vermandais*, parva regio Picardiae, cum capite *Vermand*, nunc est superior pars pagi *le dép. de l'Aisne*. Caput *Augusta Viromandurorum*, nunc *St. Quentin* (ib.). Ad Sabim fl. cum Nervis et Atrebatibus a Caesare profligantur.
- V**ocātes, III, 23, 1. (—) 27, 1., gens Aquitaniae, quae supra Sontiates ad Garumnā fl. incolit, circa ea loca, ubi nunc est oppidum *Bazas* (*dép. de la Gironde*; — alii falso eos ponunt in *dép. de la Dordogne*). Cum Tursatibus copias contra P. Crassum parant; victi se dedunt.
- V**occio, I, 53, 4., rex Norici, sororem suam Ariovisto in Galliam mittit alteram uxorem.
- V**acontii, I, 10, 5., gens Galliae provinciae inter Isaram et Druentiam fl. sita in inferiore parte veteris Delphinatus (*dép. de l'Isère et de la Drôme*). Caesar ex Italia revertens per eorum fines in Allobrogas et Sequanos iter facit.
- V**olcae, a.) VI, 24, 2. (—6.) b.) VII, 7, 4. 64, 6., gens Galliae provinciae, quae infra Cebennam montem, supra sinum Gallicum porrigitur ab Aquitaniae finibus (*Garumna*) ad Rhodanum fl. Dividuntur in duas partes his cognominibus:
- a.) **V**. Tectosāges (sive —i), qui ad occidentem vergunt, pertinent ab radicibus montium Pyrenaeorum usque circa Narbonem oppidum, ubi nunc sunt pagi Francogalliae *dép. de la Haute-Garonne, de l'Arriège, de l'Aude, des Pyrénées-Orientales*. Caput *Tolosa*, hodie *Toulouse*. Pars eorum, gentis olim fortissimae, in locis circa Heronymum alluviam coudedit Germanorumque est in ditione;
- b.) **V**. Arecomici, qui ad orientem spectant, incolunt, ubi nunc sunt pagi Francogalliae *le dép. de l'Hérault et du Gard*. Caput *Nemausus*, nunc *Nîmes*. Caesar praesidium ibi constituit; Ruteni et Cadurci eorum fines depopulantur.
- C**. Volcatius Tullus, VI, 29, 3., adulescens, pontis in Rheno fl. facti praesidio a Caesare praeficitur.
- C**. Volusēnus Quadratus, III, 5, 2. III, 21, 1. (2.) 9. 23, 5. VI, 41, 2. VIII, 23, 4. 5. 48, 1. 3. 5. (—7.), tribunus militum Caesaris consilio et virtute insignis, Ser. Galbae legato eruptionem contra Alpinos suadet, a Caesare in Britanniam praemittitur; post Sugambrorum discessum cum equitatu Caesaris in castra Ciceronis venit Commium Atrebatem per sinu

lationem colloquii interficere conatus graviter ab eo vulneratur.

L. Vorēnus, V, 44., centurio in legione Ciceronis, in bello Ambiorigis fortitudine cum T. Pulione collega concertat.

Vosēgus, mons, III, 10, 1., situs in ea parte Galliae Celticae,

quae spectat inter septentriones et orientem, porrigitur a Vangionibus ad Lingones et Rauracos, ex quo profluit Mosa; hodie *es Vosges, die Vogesen* in Alsatia.

Vulcānus, VI, 21, 2., deus, a Germanis colitur.

ADDENDA.

Aquileia v. p. 231.

Aquilēia, I, 10, 3., oppidum Venetorum in extrema Gal-
 lia Cisalpina prope Hadriam inter orientem et septentrionem
 situm in confiniis Norici et Pannoniae, nunc oppidum Istriae,
 provinciae Austriae, eodem nomine. — Initio belli III legiones
 Caesaris circum A. hiemant, cum quibus C additis II in Italia
 conscriptis per Alpes in Galliam ulteriorem contendit.

Τετάρτη	22	8-10	Μαθημα
Πέμπτη	23	10-12	Γαλλία
Κύρια	23	8-10	Ιστορία
Παρασκευή	24	8-10	Ελληνική
Δευτέρα	27	8-10	Φυσική
Τρίτη	28	10-12	Στοιχ.

Horatii carmina	Mk. 1 —	Propertii carmina	Mk. — 20
Jurisprudentialia anteauct. reliq.	„ 6 75	Quintilianus inst., 12 voll.	„ 2 49
Justinianus	„ 1 —	Quintilianus inst., 12 voll.	„ 2 49
Justinus Edicto minor	„ 2 78	Botilius Namatianus	„ 75
Juvenalis satirae	„ — 45	Salustius	„ 45
Livii opera, 6 voll. (a 1 Mark)	„ 6 —	Scripturae hist. Aug., 2 voll.	„ 5 10
Lucretius	„ 1 50	Seneca opera philos., 3 voll.	„ 7 40
Manilius	„ 5 40	Seneca tragicae	„ 4 00
Martialis epigrammata	„ 1 50	Seneca rhetor	„ 4 50
Martialis Capella	„ 4 60	Status, 2 voll.	„ 3 00
Macrologi scriptores, 2 voll.	„ 5 10	— ed. Basilens. Vol. I	„ —
Mureti scripta selecta, 2 voll.	„ 2 40	Suetonius	„ 1 50
Ovidii opera, 3 voll.	„ 2 00	Taciti opera, 2 voll.	„ 2 40
— tristia	„ — 45	— libri minores	„ — 45
— fasti	„ — 60	Terentii comediae	„ 1 20
— metam. dialectus	„ — 60	Tibullii carmina	„ — 30
Panegyrici latini	„ 3 60	Ulpianus	„ — 75
Persius	„ — 30	Valerius Flaccus	„ 1 50
Phaedri fabulae	„ — 30	Valerius Maximus	„ 3 75
Plauti comediae, 2 voll.	„ 2 70	Velleius Paterculus ed. Haase	„ — 60
Plini epistolae	„ 1 20	— ed. Halm	„ 1 —
Plini nat. hist., 6 voll.	„ 12 20	Vegetius	„ 3 —
Plinius et Gargilius	„ 2 70	Virgili opera	„ 1 25
Porphyrion	„ 4 20	— Bucolica et Georgica	„ — 45
		— Aeneis	„ — 60

Schulausgaben griechischer und lateinischer Klassiker

mit deutschen erklärenden Anmerkungen.

	Mk.	Pf.
Aeschylus' Agamemnon. Von Rob. Enger und Gilbert. 2. Aufl.	2	25
— Perser. Von W. S. Teuffel. 2. Aufl.	1	20
— Prometheus. Von N. Wecklein. 2. Aufl.	1	80
— Prometheus. Von L. Schmidt	1	20
Anthologie aus den Lyrikern der Griechen. Von E. Buchholz. 2 Bände	3	—
Aristophanes, die Wolken. Von W. S. Teuffel	1	50
Arrian's Anabasis. Von Dr. K. Abicht. 2 Bände. Mit 1 Karte	4	05
Caesaris commentarii de bello Gallico. Von A. Dohrenz. 7. Aufl.	2	25
— de bello civili. Von A. Dohrenz. 4. Aufl.	1	50
Chrestomathia Ciceroniana. Von O. F. Lüders. 2. Aufl.	2	70
Ciceronis de officiis libri tres. Von J. v. Gruber. 3. Aufl.	1	50
— Laelius. Von G. Lahmeyer. 3. Aufl.	—	60
— Cato major. Von G. Lahmeyer. 4. Aufl.	—	80
— Cato major. Von C. Meissner	—	45
— Somnium Scipionis. Von C. Meissner. 2. Aufl.	—	45
— Tusculanarum disp. libri V. Von O. Heine. 2. Aufl.	2	25
— de finibus bonorum et malorum. Von H. Holstein	2	70
— Rede für Cn. Plancius. Von E. Köpke. 2. Aufl.	1	20
— Rede für P. Sestius. Von H. A. Koch u. A. Eberhard. 2. Aufl.	—	00
— Rede für Sex. Roscius. Von Fr. Richter u. A. Fleckstein. 2. Aufl.	—	00
— Rede für T. Annius Milo. Von Fr. Richter. 2. Aufl.	—	00
— divinatio in Q. Caecilius. Von Fr. Richter	—	45
— Rede gegen C. Verres. IV. Buch. Von Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	1	20
— V. Buch. Von Fr. Richter	1	—
— für P. Sulla. Von Fr. Richter	—	00
— Reden gegen L. Catilinam. Von Fr. Richter u. A. Eberhard. 2. Aufl.	1	—
— f. Marcellus, Ligarius u. Helvidius. Von Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	—	00
— Rede für L. Murena. Von H. A. Koch	—	75
— ü. d. Imper. d. Cn. Pompejus. Von Fr. Richter u. Eberhard. 2. Aufl.	—	00
— Erste und zweite Philippische Rede. Von Koch u. Eberhard. 2. Aufl.	—	00
— Rede f. d. Dichter Archias. Von Fr. Richter u. A. Eberhard. 2. Aufl.	—	45
— de oratore. Von K. W. Piderit. 5. Aufl.	4	50
— Orator. Von K. W. Piderit. 2. Aufl.	2	—
— Brutus de claris oratoribus. Von K. W. Piderit. 2. Aufl.	2	25
— Partitiones oratoriae. Von K. W. Piderit	1	—
— Ausgewählte Briefe. Von Josef Frey. 2. Aufl.	2	25
Cornelius Nepos. Von J. Siebelitz u. Jannewitz. 2. Aufl.	1	20
— Von H. Ebeling	—	75
Curtius Rufus. Von Th. Vogel. I. Bandchen. Buch III—V. 2. Aufl.	2	00
— II. Bandchen. Buch VI—X. Mit 1 Karte	2	25
Demosthenes' neun philippische Reden. Von C. Schmidt. 2. Aufl.	1	20
— 2. Heft. 3. Aufl.	3	00
Elegie, die Römische. Von B. Volk. 2. Aufl.	1	50

- — — — — Buch v. u. VI. 2. Aufl. IV. Band. Buch VII. 2. Aufl. V. Band. Buch VIII. u. IX. Mit 2 Karten.
 Hon. — — — — — Odyssee. Von K. Fr. Amels und C. Hentze. 2 Bände in 4 Hefen. 3. u. 5. Aufl. Jedes Heft 4 6 Gesänge.
 — — — — — Anhang. 4. Heft. 1. u. 2. Heft A 90 Pf. 2. u. 3. Heft.
 — — — — — Ilias. Von K. Fr. Amels. 1. u. 2. Heft. 2. Aufl. A 90 Pf. 3. u. 4. Heft.
 — — — — — Anhang. 1. Heft 1 Mk. 50 Pf. 2. Heft 75 Pf. 3. u. 4. Heft.
 Homer's Ilias. Von J. La Roche. 6 Hefen, je 4 Gesänge. 1—4 Heft A 1 Mk. 50 Pf. die übrigen.
 Horaz. Oden und Epoden. Von C. W. Nauck. 9. Aufl.
 — — — — — Satiren und Episteln. Von G. T. A. Krüger. 8. Aufl.
 — — — — — Sermonen. Von A. Th. H. Fritzsche. 2 Bände.
 Isocrates' ausgewählte Reden. Von O. Schneider. I. Bchdn. Demonicus. Eucorae, Arcopagilicus. 2. Aufl.
 — — — — — II. Bändchen: Panegyricus und Philippus. 2. Aufl.
 Civi, TH. ab urbe condita über I. Von M. Müller.
 — — — — — über II. Von M. Müller.
 — — — — — Hb. XXI u. XXII. Von L. Wolff. Jedes Buch A 1 Mk.
 — — — — — Hb. XXIV. Von J. Müller.
 Lucian, ausgewählte Dialoge. Von J. Jacobitz. I. Bchdn. Traum. Timon. Prometheus. Charon.
 — — — — — II. Bchdn. Die Todtengespäche. Göttergespräche. Der Hahn.
 — — — — — III. Bchdn. Demonax. Philischer. Anacharsis.
 Lykurgos. Von C. Rhdantz.
 Lysias' ausgewählte Reden. Von H. Frobergger. I. Bändchen.
 — — — — — II. und III. Bändchen.
 — — — — — kleinere Ausgabe in 1 Band (oder 2 Hefen) A 1 Mk. 50 Pf.
 Ovid's Metamorphosen. Von J. Siebelius. 2 Hefen. 10. u. 9. Aufl.
 — — — — — Fasten. Von H. Peter. 2 Hefen.
 Phaedri fabulae. Von J. Siebelius. 5. Aufl. Von F. A. Eckstein.
 Plato's ausgewählte Schriften. I. Bändchen: Die Verteidigungsrede des Sokrates. Kritos. Von Chr. Cron. 6. Aufl.
 — — — — — II. Bändchen: Gorgias. Von J. Deuschle. 3. Aufl.
 — — — — — Anhang.
 — — — — — III. Bändchen: Laches. Von Chr. Cron. 3. Aufl.
 — — — — — III. Bändchen. 2. Heft. Euthyphron. Von M. Wonne.
 — — — — — IV. Bändchen: Protagoras. Von J. Deuschle. 3. Aufl.
 Plautus' ausgewählte Komödien. Von E. J. Brix. I. Trinummus. 2. Aufl.
 — — — — — II. Bändchen: Captivi. 3. Aufl. III. Bändchen: Menachmus. 2. Aufl.
 — — — — — IV. Bändchen: Aulus gloriosus.
 Plutarch's Biographien. Von O. Siefert. I. Bd. Philopomen u. Flaminios.
 — — — — — II. Bändchen: Timoleon und Pyrrhos.
 — — — — — III. Bändchen: Themistocles und Pericles. Von Fr. Blass.
 — — — — — IV. Bändchen: Aristides und Cato. Von Fr. Blass.
 — — — — — V. Bändchen: Agis und Kleomenes. Von Fr. Blass.
 — — — — — VI. Bändchen: Tiberius u. Gaius Gracchus. Von Fr. Blass.
 Quintilian's Institutiones orat. über X. Von Dr. G. T. A. Krüger. 3. Aufl.
 Sophokles. Von Gust. Wolff. I—IV. Theil. 2. Aufl. Ilias. — Elektra. — Antigone. 3. Aufl. — König Oidipus. (Von L. Bellermaun).
 Supplementum Ictonicis Graecae. Von C. A. J. Hoffmann.
 Tacitus' Historien. Von K. Hirsch. 2. u. 3. Aufl. 2 Bde.
 — — — — — Annalen. Von A. A. Braeger. 2. u. 3. Aufl. 2 Bände.
 — — — — — Agricola. Von A. A. Braeger. 2. Aufl.
 — — — — — Dialogus de oratoribus. Von G. Andresen.
 Tarenti Haaton Timorumeaon. Von W. Wagner.
 — — — — — Phormio. Von Dzizitzko.
 Theokrit's Idyllen. Von A. Th. H. Fritzsche. 2. Aufl.
 Thukydides. Von G. Bohme. 2. u. 4. Aufl. 4 Hefen. Jedes Heft.
 Vergil's Aeneide. Von K. Kappes. 4 Hefen. (1. & II. Heft 2. Aufl.)
 — — — — — bucolica und Georgica. Von K. Kappes.
 Xenophon's Anabasis. Von F. Voilbrecht. 5. u. 6. Aufl. 2 Bde.
 — — — — — Cyropädie. Von L. Breitenbach. 2. u. 3. Aufl. 2 Hefen.
 — — — — — Griechische Geschichte. Von B. Buchsenschütz. 3. Aufl. 2 Hefen.
 Zambardien. Von J. Schuler. 2. Aufl.

000

OR

ORATIONES

ἀριθ. χρ. 3467

Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

			No 3
--	--	--	------

No 3
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

000

OR

ORATIONES

αριθ. χρ. 3467

Ημερομηνία
έπιστροφής

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας